

KAZINCZY FERENC MŰVEI

KAZINCZY FERENC MŰVEI

ELSŐ OSZTÁLY
EREDETI MŰVEK

MÁSODIK OSZTÁLY
FORDÍTÁSOK

HARMADIK OSZTÁLY
LEVELEZÉS

KRITIKAI KIADÁS

Sorozatszerkesztő
DEBRECZENI ATTILA

Kazinczy Ferenc

KÖLTEMÉNYEK

I. KÖTET
SZÖVEGEK

Sajtó alá rendezte
DEBRECZENI ATTILA

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press
2018

A kötet az MTA–DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport
programja keretében jött létre.

A könyv megjelenését a K108.831 sz. OTKA kutatási program támogatta.

A Magyar Tudományos Akadémia Textológiai Munkabizottsága által
elismert kritikai szövegkiadás.

Lektor
ZENTAI MÁRIA

A német levélszövegeket gondozta és fordította
DEÁK ESZTER
DONCSE CZ ETELKA

A görög szövegrészeket gondozta
D. TÓTH JUDIT

© Debreczeni Attila, 2018
© Debreceni Egyetemi Kiadó,
beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is, 2018

ISBN 978 963 318 695 4

Kiadta: a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi főigazgató
Tördelés, tipográfia: Juhászné Marosi Edit
A nyomdai munkálatok a Kapitális Nyomdában készültek
Felelős vezető: Kapusi József
Készült Debrecenben, 2018-ban

TARTALOM

I. KÖTET

SZÖVEGEK

Levelek	9
Nyomtatott kötetek	551
Aprónyomtatványok	617
Periodikák.....	651
Korai versek kéziratcsomói	815
Archívumok kéziratcsomói.....	905
Gyűjteményes kéziratcsomók	975
Válogatott kéziratok	1069

FÜGGELÉK

Bizonytalan szerzőségű szövegek	1113
Feljegyzések, listák	1123

II. KÖTET

JEGYZETEK

Bevezetés	9
A kötetkoncepció.....	9
A kötetrend.....	10
A kötethatárok	13
A szövegközlés	14
A jegyzetek.....	15
A mutatók	19
A szövegforráscsoportok keletkezéstörténete és összefüggései.....	21
Félvíves nyomtatvány	21
Korai versek I.	25
Korai versek II.	31
Korai versek III.	38
Periodikákban megjelent versek a fogság előtt.....	44
Archívumok kéziratcsomói.....	58
A Poétai berek és a kapcsolódó szövegcsoportok.....	66

Görögös epigrammák és lyrai költemények	76
A Tövisék és virágok epigrammáinak szövegcsoportjai.....	89
A szonettek szövegcsoportjai	101
Az episztolák szövegcsoportjai.....	109
Toldy Ferenc, a kiadó.....	119
A szövegidentitások alakulástörténete és magyarázatai.....	130
Bizonytalan szerzőségű szövegek	900
 MUTATÓK	
Rövidítések	907
Címváltozatok mutatója	910
Szövegidentitások mutatója.....	933
Szövegforrások mutatója	956
Szövegcsoportok mutatója	993
Névmutató	995

SZÖVEGEK

LEVELEK

1786

Ráday Gedeonnak, Kassa, 1786. október 19.

[...] Óhajtom hallani Nagyságodnak ítéletét, a' szerint a' mint azt egy *Kezdő* óhajt-hatja, az az hibáinak 's fogyatkozásinak elő-mutatásával. Hasonló végből zárom ide egy még tsak most kezdett Jambusomnak az elejét, melybe a' Superstitiót és Irreligiót szándékozom eleven színnyeivel le-festeni. A' Nagyságod Crisisei nékem kalauzommá lesznek, ha folytatni fogom munkámat. [...]

[1.]
Gróff x x x Ferentzhez.

11.

El-ázott szemmel 's szánakozva nézem én
Az esztelenség' vakmerő bolondjait,
A' kik, magoknak tettzvén, a' meg-tévedés'
Egyik széléről a' másakra térnek-el;
's kevélyen néznek-vissza már az el-hagyott
Ösvényre, mellyenn a' Vak-hit vas lántzokonn
Kötözve tartja vért-könyvező foglyait.

Fel-fúvalkodva 's lármázó kiáltozás
Között haladnak vertt ösvényekenn elébb;
's kérkednek a' bolondság' tsengettjűivel.
Nézd, – ekként szólnak, – a' mi útunk tiszta út,
Lépésidet nem fogja dudva gátlani;
Nints itt tekervény, ezt sinór jegyzette-el,
'S minden lépésünk távolabb és távolabb
Von-el bennünket a' meg-vakított Sereg'
Könnyhullatással áztatott Óltáritól.
Öket setéttség fogta-el 's vastag homály,
'S vakon 's tipogva vonnyák rest lépéseket
A' merre Papjok a' setétbe tévedez.
A' mit parantsol, a' mit kíván, azt hiszik.

Barmokká lesznek, 's rettegvén a büntetés
Előtt, édesség nélkül¹ töltik élteket.

Ők így: de minket a' Világosság² vezér!
Előttünk mindég nyitva áll szent Temploma
Hol színről színre látjuk el-zártt titkait.
Nevetjük a' tsábúlást mellyel a' ravasz³
Papok, setétebb századinkba', orrokonn
Hurtzolták a' vak Népet, mellyel ők
Világosbb századinkba' kintset gyűjtenek.
Magunktól függünk, 's jobbunk mellett a' szabad
Élet, balunknál a' Vígasság⁴ múlatoz.
Nem ijeszt minket a' Menny fel-lobbanttt tüze,
Nem ijeszt földet rendítő dördületi:
Ha tsap, könnyebben 's kínok nélkül dűlök-el
A' semmiségbe'; hogyha nem tsap hasztalan
'S gyermekhez illő vólt a' félszeg rettegés.
Kedvemre élek, 's vígan töltöm életemet.
Nints semmi tisztém; vagy ha van, úgy Kedvem az!
Hazám, Barátom, Istenem magam vagyok.
s' a' t.

¹ nélkül <...>

² A szó és az alatta álló kettő (áll szent) közepe némileg elmosódott.

³ a' <Papok> ravasz

⁴ Vígasság <...>

1788

Kovachich Márton Györgynek, [Kassa, 1788. január közepe]

[...]

Ich bitte Sie sehr einmal auch über die Ungr. Sprache, Ihre Modulation u. Numerus etwas zu sagen. Es ist keine Sprache unter den lebendigen, die geschickter wäre zur imitation des Griechischen u. Römischen Metrum. Hier haben Sie die Beyspiele (NB. Dies ist nicht nach Ungrischer Orthograpie, sondern nach der Art geschrieben, wie⁵ die Sachsen lesen.)

-- | ˘ – | ˘ | – ˘ ˘ | – ˘ ˘ :|
-- | ˘ – | ˘ | – ˘ | – ˘
– ˘ ˘ | – ˘ ˘ | – ˘ | – ˘

[2.]

12.

Mint a virágyszál, melljet az éjszaki
Mergesch fuwallat hervadozáschra düjt,
Ugy hervad a széhp Zidli sch' ingoh
Föhwel hannotlik enyeszetehe.

Das ist:⁶ „Wie eine Blume, welche der brausende Nordwind zum Verwesen anhaucht: so entblüht die schöne Zidli, und sinkt mit geneigtem Haupte zum Absterben.”

-- | – ˘ ˘ | ˘ | – ˘ ˘ | – ˘ ˘ :|
-- | – ˘ ˘ | – ˘ |
-- | – ˘ ˘ | – ˘ ˘ |

[3.]

275.

Kékkellőh Violahk illatosahschi köst
Szűhl' fehrjetlen Anjahm engemet: egy Patak
Menjej tiszta Szerelmet
Chbresztö tschewegeschinehl.

Das ist: „Unter duftenden blauen Wiolen gebahr mich meine Mädchenmutter (das ist, unverheuratete Mutter) bey dem himmlisch reine Liebe erweckenden Gemurmel eines Baches.”

⁵ wie <Deutsche>

⁶ Das ist: Betoldás a sor fölött. A bekezdés végén a záróidézőjel hiányzik, em.

⁷ Szűhl <...>

- ◡ -- ◡ ◡ ◡ - ◡ - ◡ : :	} Sapphisch- Adonisch.
- ◡ ◡ - ◡	

5.

[4.]

Kedweschem! nem fog schoha njugodalmat
 Szihwed ehrezni, hatschak ösztönenek,
 (Aleg-newetwehn az idegen jawallascht)
 Bihsua nem engedß.

Das ist: „Freund! nie wird dein Herz Ruhe finden, wenn du seinem Triebe (des fremden Beyfalls nicht achtend) sicher nicht folgst.”

[...]

Ráday Gedeonnak, Kassa, 1788. szeptember 27.

[...] Én mióta Bétsből meg-jöttem, tsak két ízben nyúltam a' Litteraturához. Eggyik alkalmatossággal Secundusból végzettem el az ide zártt Elegiámat; másszor pedig a' Messziásból fordítottam 4. levelet. [...]

19.

[5.]

A' Lillám' szája.
 Secundusból.

Mint a' hajnal' ezüst harmat-tsepjébe feresztett
 Rósa, mikor büszkén nyitja piross kebelét:
 Ollyan az én kedves Lillám' szátskája; midőn még
 Éjjeli tsókomnak nedvivel ázva vagyon.
 Álla pedig 's ortzája fejér: Nem tartja külömben
 Vér szín szegfőjét Albia gyenge kezed.
 Így zsendül a' nyár elején a' kerti tseresznye
 Áginak hósínű ritka virági között.
 Angyalom! ah mért kell innét haza tsúszni, mikor te
 Rám a' leg-forróbb tsókokat hintegeted.
 O tartsd-meg, kérlek, szátskádnak mostani színét,
 Míglén az alkonyodott éjtszaka vissza hozand.⁸
 Jaj, de ha majd addig másnak szedi tsókjait ajkad⁹
 Ortzáimnak epedt színire fesse magát.

⁸ <vezet> hozand

⁹ <ugy ra> ajkad Az áth. szavak fölé írva, előtte a vessző feleslegessé vált, elhagytuk.

Ráday Gedeonnak, Kassa, 1788. október 15.

Nagyságos Uram!

Rakott kézzel jövök Nagyságod elibe, mert ez a' hónap nékem termékenyebb volt az egész esztendőnél. Nagyságod ízlelje gyümöltseimet! mert én ezt valóban nem olly véggel közlöm hogy tsak közöltessenek; hanem hogy Nagyságodnak útmutatását vegyem, kívált a' Cadentziás darabjaiban; mert azt a' mit Nagysád Pétzelen méltóztatott mondani¹⁰ nem értem-még tökéletesen.

Ha folytatom é tovább Youngot nem tudom? Tegnap neki hevültem, és azt a' mit itt belőlle közlök, mintegy három óra alatt fordítottam. Véghetetlen e' közt és a' Tiszt. Petzeli Uramé között a' külömbség. Annyival bátrabban mondom én ezt, mivel Pétzeli Uram a' magáét frantziából fordította; én pedig az Ébertéből, segítségre vonván a' mennyire vonhatom az Anglust is. Nem hiszem hogy egy éjszakánál továbbra menynek,¹¹ annyival inkább mivel a' Messziason dölgozom.

[...]

[6.]

23.

A' félénk Leány.
Gróff Stolbergnek ugyan ennyi sorú
's Syllabájú éneke szerint.

1.

A' Nap le-száll;
'S fénye' homály
Ködjévé váll;
's most nem mutat
A' hóld útát.

2.

Kemény a' tél;
'S a' zúzos szél
Gyors szárnyra kél;¹²
'S a' víz omlás
Árkokat ás.

3.

Legény! Lyánykád
Sírva kiált;
Szorítsd hozzád;
Nézd, mint remeg
Jer' tsókold-meg.

4.

Igy tipegvén,
Kedves Legény!
Nem félek én;
Tsak Szerелем
Te légy velem.

¹⁰ <...> mondani

¹¹ mennyek A második n g-ből jav. ráírással.

¹² A sor fölött áthúzott sorkezdet: <Most sz>

25.

[7.]

Anakreonnak éneke: Ἡ γῆ μελεῖνα πίνει.

A' barna föld iszik, 's azt
 Viszontag a' fa issza.
 A' tenger a' folyókat;
 A' tenger' habj'it a' Nap;
 A' Nap-világot a' Hóld;¹³
 Hát engemet, Barátim,
 Miért nem hagytok innya?

24.

[8.]

A' meg-tsaltt Öreg.

Catallusnak hasonlatosságára.

Üss' a' kő dudogó Napádat, édes
 Erzsím, hadd haragudjon, hadd eméssze
 Dünnyögésivel hecticás tüdőjét.
 Ne gondolj vele mit lotsog felőlünk
 Ha Vendégeivel guzsálnak űlvén
 Minket 's másokat ízre porra nyelvel!
 Tsússz hozzám tsak-azért is; ő moroghat!
 'S nyomd bátran ajakomra gyenge szátskád
 Adj egy tsókot, hamar! – meg' eggyet; – újra
 (Nem lát most – hamar) eggyet – ah ne rettegj
 Nyomd jobban, szaporázd; 's ne kapd-el ajkad'.
 Adj százat, hamar; – ezret; – újra százat;
 Ismét más ezeret; meg újra százat;
 Adjál harmadik ezret; újra százat;
 Add számláltalan; – hogy se mí ne tudjuk
 Számban tartani mennyi tsókot adtál,
 Se sutjára szorúltt Napád ne győzze
 Edes vétkeidet rovásra rónni.

¹³ <fo> Hóld

[9.]
Édes aggodás.

26.

Haszontalan keresem
El-távozott Kedvesem'.
Meg-vetette kérésemet,
'S ah! árván hagyott engemet!

2.

Ha másszor menni kelle,
Reszkető tekintete
'S egy kéz-szorítás mondotta
Az el-válás mint kínozta.

3.

De most bútsút hidegen
Veve, mint az idegen;
'S el-tsüggedt szívem érzette
Bánatomat mint nevette.

4.

Nézd tsak, nézd tsak Kegyetlen
Könyvem mint foly szünetlen!
'S emelkedő bús meljemből
Sohajtásom miként repül.

5.

Tudom hogy ha ezt látnád,
Kedvesedet meg-szánnád,
Hozzája vissza repülnél
S' hív ölébe sírva dűlnél!

6.

'S ortzájának árjait
Szárasztanák tsókjaid
De hasadj-meg szegény szív,
Többet ő hozzád nem hív.

Töredék a' Young Sirlalmainak első éjjeléből.

14. 8br. 788.

Lágy álom! édes enyhítője a'
Meg-fáradtt Természetnek – jaj ez is
Tsak ahhoz tér (mint a' romlott Világ)
Kit a' szerentse kedvell! a' nyögés
Elől gyors szárnyakon tovább repül;
'S olly szem-hajakra száll-le, mellyeket
Az inség könnye meg nem áztatott.

Most (mint egyébkor) téplődő 's rövid
Álomból ébredek-fel. – Bóldogok
Kik többé fel nem ébrednek! – De még
Ez a' sohajtság is haszontalan
Ha álmok bolygatják a' Sírokat.
Fel ébredek, 's az álomnak dühös
Ügyéből^{a)} térek-vissza, hol alélt
'S el-tsüggedt Lelkem el-vesztvén az Ész
Kormányját, képzellett inségi közt
Eggy habról újabb habra tévedett.
Megint meg-kapta most azt. – Ah, de ez
Tsak gyötrem' tseréje, (bús tseré!)
Sullyosokért nyert még sullyosbbakat.
Győtrődésemre a' Nappal rövid;
'S az éj, setétes Zénithjébe' is,
Sorsom' színéhez képest Nap-Világ.

A' kormos Isten Éj, ébénusi
Magass székéről ólom vesszejét
A' mélj álomba dültt világra most
Fényetlen méltósággal nyújtja-ki
Minő halotti tsendesség! minő
Vastag homály ez! – Tárgyat sem szemem
Sem a' figyelmetes fül nem talál.
Im' minden alszik; 's nem tsalódom é?
Az élet pertzentése meg-rekedt
'S a' bomlott Természet pausát teszen.
Rémítő pausa melly véget jelent. –

a) a' fekete ügy Pontus Eux. apud Bartsai

Hagyd tellyesedni a' mit ő jelent
'S ereszd-le Végezés! a' Kárpitot
Ereszd! – én többet már nem veszthetek.
Tsendesség és Setétség – ◡ ◡
Testvérek, a' vén Éjnek ikrei *) Gemini; vox non satis usitata.¹⁴
Ti, a' kikenél a' kised gondolat
Értelmmé serdül; és a' kik ezen
Határozott el-szánást építetek!
(Az ember Méltósága' oszlopát)
Ti légyetek Segédim! én ezért
Országotokban, a' sírben, adok
Tinéktek hálát. Testem ott koros
Oltártok' zsákmányjára düljön-el.
De mik vagytok ti? – – – O TE, a' ki az
Első setétség ködjét el-veré
Midőn a' kelni kezdő Földet a'
Vígán őrvendő reggel' tsillagi
Sikóltva idvezlették; TE, kinek
Igéje azt a' szikrát, a' Napot,
Vastag setétségből ütötte-ki!
Lobbants bőltességet Lelkembe, melly
Hozzád Partjához, 's kintséhez repül,
Mint a' tömött aranyhoz a' fukar
Míg mások gondok nélkül nyugszanak.
Ezenn a' Lélek 's Természet setét
Ködén, ezen a' kettős éjtszakán
Keresztül küldjél kérlek egy kegyes
Súgárt fényt vetni 's meg-vídítani etc. etc.

¹⁴ Utólag toldva a sor mellé.

1789

Ráday Gedeonnak, Kassa, 1789. március 14.

[...]

Tegnap a' szekeremen eggy Mimer lied írásához fogtam. Az ideám benne ez: Jerusálemi András' idejekor eggy Magyar Keresztúr, (az én ideám szerint a' Keresztúr Templárius) a' Szent Földön sopánkodik itt hagyott Kedvese után. A' Tónus, expressio, és poetikai képeknek simplexeknek kellvén benne lenni, én gerlitzét, kis kertet (az az virágos kertet), pártát, guzslyot akarok benne emlegetni. – De négy óra alatt sem tudtam 2. strophátskánál tovább menni; Ez az:

34.

[11.]

Fekete szemű szép Menyetske!
Repülhetnék tsak mint a' fetske,
Még ma szállnék, szemed láttára,
Ablakod' rostélyozatjára,

'S addig¹⁵ dúdolnám énekemet,
Míg, meg-szánván esdeklésemet,
Kis kamarádba¹⁶ bé-fogadnál,
'S öledben nyugvó-helyet adnál.

„Nem repülnek én el te tölled, mindég körülötted repdesnek, rá úlnék guzslyod tetejére, 's onnan danlanám mulattató énekemet, veled mennék a' kis kertbe is, kezedből enném¹⁷ a' búza szemet, 's ha aludnál paplanodon ugrándoznék etc. etc. De mivel szárnyaím nintsenek mellyek engem hozzád vigyenek, itt kell nyögnöm mint a' gerlitze etc. Itt említené bajnoki tselekedeteit mint víjja az Idvezítő sírját, 's mint önti a' pogány vért. etc. etc.”

[...]

Ráday Gedeonnak, Érsemjén, 1789. április 24.

Nagyságos Uram!

Nem alhattam. Horatiusnak *O navis referent in mare te novi Fluctus* Odája eszembe jutott. Érzettem a' hasonlatosságot, 's míg meg viradt, készen volt dalom. Közlöm azt Nagyságoddal alázatosan, sietve végezvén Leveletem, mert sokaknak küldöm azt. [...]

¹⁵ 'S <mind> addig¹⁶ <Engem> Kis kamarádba¹⁷ enném Az m l-ből jav.

[12.]
EGGY HAJÓHOZ.

29.

Horatiusból.
Debretzen, April. 21d. 1789.

Új fergeteg száll ellened, ó Hajó!
'S készül az álnok síkra taszítani;
Jaj, mit mivelsz? térj kérlek ismét
Hajdani hív ki-kötődbe vissza.

Nem látod é mint ingadoz a' kevély
Árbotz, 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
Nem ill'nek illy kétszéges útra
Bomladozó kötelékid. Imé

Nints ép vitorlád; nintsenek Istenid
Kikhez segédért bízva kiálts megint;
Hirdesd, – az¹⁸ erdőknek jelesbbik
Gyermeke, nagyra nevelt Fenyő! – bár¹⁹

Az éh haboknak esmeretes neved'
'S fő származásod. A' remegő Hajós
Nem bízik abban. Állj! egyébként
Tsúfja leszel dühös Ellenidnek.

Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
De a' kit épen láttam agyarkodó
Örvényiből mindég ki-kelni!
Ah! mikor érsz ki-kötőd' keblébe?

Kazinczy mpr.

Ráday Gedeonnak, Kassa, 1789. szeptember 26.

Közlöm alázatosan tegnapelőtti munkámat, 's ohajtom hallani mit ér?²⁰ [...]

¹⁸ A gondolatjel utólag betoldva.

¹⁹ Fenyő! <bár> – bár

²⁰ A kísérőlevél első mondata, címet nem ad, s a levél jelzete sem azonos a versével, de a kézírás egyértelműen jelzi, hogy a verses levélnek volt e kis cédulára írt néhány sor a kísérőlevele.

34.

[13.]
KERESZTES BÁLINT Kedveséhez
TORNAI MARGITHOZ,
a' Szent Földről.

Horváth Ádám Urhoz, Füredre.
Kassán 24. 7br. 1789.

O Te kinek harsány hadi kürtje Tihanynak^{a)} enyelgő
Szűzeit^{b)} eddig nem-hallott hangokra tanítá,
Hogy valamerre kevély hullámaik hányja zajogva
A' Balaton, *Mátyást, Mátyást!* riadozzon az erdő;^{c)}
Horváthom jer, akár Platoddal az elme nem esmertt
Léte felől ebrentt álmokba merülve, bolyongassz;
(Én oda nem késérlek) – akár el-hevülve Csapódid'
Karján a' rejtett Szépség ösvényinek indulsz:
Jer kérlek, 's Eratóm mit adott ajakomra figyelmezz!
Kedvell ő téged, noha gyenge virágít hajadból
Calliope, (laurust nyújtván helyébe) ki-szedte.
Halld azt most töllem, 's majd tölled hallja Juliskád.

András^{d)} esmered őt, mert gyászdombjára siralmas
Könnyeid hullattad magad is; – temetőit Urának
Lenni Pogány kézben már nem nézhette továbbá.
Fel-kél, pántzél kötet, 's koronáját férjfi sisakkal
Váltja-fel, és viadalra nevelt szent Bajnokit a' szép
Nílusnak messzére terültt mezejére vezérli.
Mint lobogott a' vér színű szent jellel havazló
Pallástjok!²¹ – Cherubim mindegyike; nézzed akár szent
Öltözetét, akár ártatlan erkölcsit; ha szintén
Egy újabb Néró²² gyilkos lángjára vetette is.
Nőtelenek vóltak; – Bajnokhoz az ille' – *Keresztes*
Bálint vólt egyedül, kit *Tornai Margit* az óltár
Zsámolyain Hymennek örök hűségire vonsa.
Ez most a' zuhogó Jordán' fövényére le dűlvén
Mint a' magzatitól meg-fosztott Fűlmile jajgat
A' siket erdőknek ekként zengette panasszát:

a) Tihanynál van a' leg-hangosabb Eccho.

b) Eccho értetődik.

c) ut Hyla Hyla littus omne sonaret.

d) Jerusálemi András Király.

²¹ E szónál lábjegyzetet jelző * áll, de lábjegyzet nincs a forrásban.

²² E szónál ugyancsak lábjegyzetet jelző ** áll, de a lábjegyzet ezúttal sincs meg.

Fekete szemű szép Hölgyecske
Repülhetnék tsak mint a' fecske,
Még ma szállnék szemed láttára
Ablakod rostélyozatjára.

'S addig dúdolnám énekemet
Míg meg szánnád esdeklésemet
'S kis kamarádba bé fogadnál
'S őledben nyugvó helyet adnál.

Nem kellene nekem kalitka
Hogy engemet benne tarts fogva,
Mert ha el űznél is mellőled
Még sem repülnek el én tőlled.

Délben asztalodra reppennék
Etkes vídám vendéged lennék,
Meg-tsípegetném falatodat
'S poharadból innám borodat.

Fonni ha űlnél kar szekedbe²³
Fel szállnék²⁴ rokkád vesszejére
'S olly búsan nyögném énekemet
Hogy könnyet hullatna szép szemed.

Estve ugyan, ha álom nyomna,
El-bújnék sűrű kárpitodba,
De még hajnal előtt jó reggel
Fel-kölnélek víg tsergésemmel.

Ugrándozva járnék akkoron
Fel 's alá puha paplanodon;
'S félre rántogatnám²⁵ kendődet,
Hogy láthassam *bokor* emlődet. az az egy pár.

O ki volna boldogabb mint én
Szép vőlgyskéjében feredvén!²⁶
'S ha bimbótskáit tsókolhatnám
Béla is irigyen nézne rám.

Bela IV. – Ildik Andrásnak fia,
Corregense.

²³ űlnél <a' kotzikba> kar szekedbe

²⁴ száll <a>nék

²⁵ rántogatnám A to szótag utólag toldva a szóba.

²⁶ feredvén<, >!

Jaj! de mint az árva gerlitze
Ugy bujdosok én mostan nyögve
Mert nékem szárnyaim nintsenek
Hogy szép Margitomhoz vigyenek

András alatt vérző buzgánnyal
Vívok mindennap a' Pogánnyal
Annak drágalátos vééréért,
A' ki érettem is onta vért.

'S a' mikor karom a' tsalmákat
Ugy aprítja mint a' torzsákat,
Igy kiáltok szent Jézusomhoz:
Vigy Uram egykor Margitomhoz!

'S ím' tisztúlni látom az Eget
'S a' Nap rám víg sugárt ereget,
Azt jelentvén hogy nem sokára
Vissza-visz' az Isten Tornára.

Igy végzé dalját Eratóm, 's el-tűne. Szemérmes
Szép nyaka még ragyogott a' ködben; 's szélnek eresztett
Fűrtjeiből olly kellemetes szag szálla-le hozzám,
Mint a' millyet ereszt ki-virított bokra Fürednek
Vagy Szántód' gyönyörűn zöldellő gyepe, midőn azt
Illatozó violák lepik-el még gyenge tavaszkor.
Homlokomat mirtus koszorú, 's szép rósa keríté,
'S tsattogatott szárnyan két kedvelt híve repült-el
Vénusnak bizonyos javallására, felettem. — —
Elni fogunk, kedves Horváthom. Tégedet adáz
Bellonád hadi dalra tanít; 's már szárnyra repített
Hangjaid a' ki-terültt Egeken úgy dörgenek, a' mint
A' dagadó tenger 's Mátyásod menyköve dörgött:
Engemet hív Eratóm ki-virított erdeje' békés
Árnyékába vezet, 's ottan a' Hóldnak ezüst szín'
Fényjében olly búslakodó hangokra tanítgat
Mint a' Nyúgoti szél lágy nyögdétslése, midőn az
Illatkozó rozsák közt Czenczimet alva találja. —
Élni fogunk! – Örvendj! – 's igazabb Unokáim örömmel
Emlegetik Horváthjáért mint ége Kazinczy.

galamb

Ráday Gedeonnak, Regmec, 1789. december 27.

Nagy Méltóságú Báró Ur,
nagy tiszteletű kegyes Uram!

Mindég inkább érzem mennyire kívántatik-meg még a' rhythmusos versekben is a' hosszú vagy rövid mértékre való vigyázás. Hiszen ha erre nem vólt figyelemmel a' Poéta, az Éneklő azt nem is énekelheti. Méltóztasson e' szerint meg-ítélni a' Méltóságos Báró Ur, mennyire találtam-el ezt a' Museumnak második Negyedébe bé-iktatott énekemnek meg igazgatását.

[14.]

22.

[II. fázis]

Igy van ez most:

*Fogy az élet 's nem sokára
Szép korom már majd el-múl;
Érzem, nints messze határa
'S hajam barna szála hull:
De borral sebess szárnyának
Lép vesszőket vethetek!
Bort hamar, bort! – Múlásának
Ha iszom, nevethetek.*

Még most – hálá Istenimnek
Kelyhemet forgathatom
Még most – hálá Istenimnek
Czenczim' tsókolgathatom:
Még nints, a' ki el-fogassa
Gyanúba vett levelem
Nints a' ki tudakoztassa
Ki sziszeg titkon velem.

*Czenczi jer, jer; mártsd rózsádat
TajtékHzó poharamba,
'S fonjad azt 's melj-pántlikádat
Fürtös barna hajamba.
Óltogasd szám' szomjúságát
'S pajkoskodj addig velem,
Míg az élet boldogságát
Nyiltt karod között lelem.*

[I. fázis]

Igy vólt elébb:

Fut az idő etc.
Leg szebb **korom**
Közelget érzem

Hé bort **hamar**

Borom bátran **ihatom**

Az el-vontt sorok újabb igazításokat jelentenek. Szeretném érteni, nints é még valahol hiba a' hang-mérséklésre nézve?

Ide teszem egy minapi fordításomat [...]

38.

[15.]

Der dichtende Knabe.**A' gyermek Poéta.**

Flieh nicht den Amor,
Geliebte Schwester,
Flieh nicht den Amor,
Er fängt dich doch!

Ne fuss-el Ámor
Elől, kis Erzsi!
Mert ő, akármint
Futsz, meg-ragad.

Ich roch im Garten
An einer Nelke,
In deren Schoosze
Der kleine sas.

Én tegnap egy szép
Szegefőt szakaszték;
<A' melly > 's képzeld! – az álnok
Abban feküdt.

Mit ihren Düften,
Den süßen Düften
Die mich vergnügten
Sog ich ihn ein.

Nem tudtam én azt!
'S virágom' édes
Szagával együtt
Fel-szívtam őt.

Wer kann mir helfen
Mir armen Knaben!
In meinem Haupte
Ist er nun Herr.

Ki szán-meg engem
Kis gyermeket <most> már!
Bódúltt fejemben
Most ő az Úr.

Und dieses Liedchen –
Klein, wie er selber –
Ja dieses Liedchen
Ist schon von ihm.

'S ím' e' kis ének –
Parányi – mint ő! –
Ez a' kis ének
Már tölle van.

Superintend. Götz.

Kazinczy.

1790

Döme Károlynak, Kassa, 1790. január 1.

Útnak indítám kedves Dömém, Bácsmegyeimet, 's nem sokára veszed. De míg hoz-
zád el-érkezik is, lásd mit írtam azon bé-kötött Nyomtatványba, a' mellyet Tenéked
készítettem:

[16.]

39.

Döme Károlynak

A' melly nyalábot itt veszel, Dömém,
Ha nyúgodalmad kedves, hirtelen
Vesd tűzre, másként égni 's sírni fogsz.
Azt nékem Ámor adta, a' ki rád,
Hogy meg-szökél előlle – ah! balúl
Tevéd azt! – sebző nyíllait feni.
Vesd tűzre, – kérlek! intlek! – hirtelen.
El-rejtett méreg az! Pandórai
Szelentze, melly a' meg nyitásra tsal
De majd, ha engedsz, bé fut mérgivel. –
Ő csak vesztedre vágy! Nem esmered
Te még haragját. Kedvezése is
Kegyetlen. Álnok, bosszús, és hazug.
Meg-tsalt az álnok engem is: Pedig
Én nem kerültem a' rab-lántzokat,
A' mellyeket rám fűze Czenczije;
'S mind azt szenyvedtem a' mit Bácsmegyeim
Inséges őrvényjében szenyvedett.
– Szökött! hát már TE mit várhatsz ha majd,
Nyalábom által el-szédítve, a'
Ki-tett keleptze méljségébe buksz? –
Vesd tűzre, mondom, ajándékomat!
'S átkozd 's kerüld a' repdeső gonosz
Istent! – Őt véled én is átkozom:
De ah! ez a' szív égni 's sírni kész,
'S örökre hordja – 's önként – lántzait.

Kazinczy.

[...]

Miólta haza érkeztem, semmit sem tsináltam a' verselésben, ezenkívül:

Der dichtende Knabe:²⁷

1.

Flieh nicht den Amor
O zarte Schwester!
Flieh nicht den Amor,
Er fängt dich doch.

2.

Ich roch im Garten
An einer Nelke,
In derem Schoße
Der kleine saß.

3.

Mit ihren Düften,
Den süßen Düften,
Die mich verzehrten,
Sog' ich ihn ein.

4.

Ich armer Knabe,
Wer kann mir helfen,
In meinem Haupte
Ist er nun Herr.

5.

Und dieses Liedchen –
Klein, wie er selber –
Ja, dieses Liedchen
Ist schon von ihm.

Superint. Götz.

²⁷ Az első három szakasz egymás mellé írva, majd a maradék kettő ezek alá, ugyancsak egymás mellé.

[17.]
A' gyermek Poéta.²⁸

38.

1.

Ne fuss²⁹ el, Ámor
Elől, kis Erzsí!
Mert³⁰ ő akármint
Futsz meg ragad.

2.

En tegnap eggy szép
Szegefőst szakaszték, –
'S³¹ képzeld! – az álnok
Abban feküdt.

3.

Nem láttam én azt!
'S szegfőmnek édes
Szagával együtt
Fel-szívtam őt.

4.

Ki szán-meg engem
Kis gyermeket már! –
Bódúltt fejemben
Most ő az Úr.

5.

'S ím e'³² kis ének –
Parányi! – mint ő!
Ez a' kis ének
Már tölle van!

[...]

²⁸ Az első és második, valamint a harmadik és a negyedik szakasz egymás mellett, az ötödik ezek alatt.

²⁹ Ne <men> fuss

³⁰ <Ne fuss> Mert

³¹ <A' mel> 'S

³² 'S ím <k> e' Az ím utólag toldva a sorba.

Ráday Gedeonnak, Regmec, 1790. augusztus 3.

Tellyesítettem parantsolatját Nagyságodnak; ha bár későn is, de tsak-ugyan tellyesítettem. Imé itt vagyok a' Gleim szokása szerint, a' ki Anacreonnak egynehány odáit Cadentziátlan négy sorú strophákba tette által, az Ámor éjtszakai látogatása. Soká küszködtem hogy az Anacreon mértékét meg-tartsam. El akadtam mindenkor; utoljára ím e' lett belőle:³³

42.

[18.]

[1.]

Az éjjel, a' midőn már
El-szunnyadtam vala,
Be zártt ajtómon Ámor
Lármásan zörgetett.

2.

Ki vagy? mi kell? kiálték;
Illy későn mit keressz? –
„Fogadj-be kérlek” úgymond
„Egy kis szegény fiút.

3.

Régólta a' setétben
Tévelygek fel 's alá,
'S ha meg nem szánsz az őszi
Esőben meg-fagyok.”

4.

Igy szolla. En azonnal
Meg-gyújtám métsemet
'S a' Jajgatót fel-éledtt
Tüzemhez ültetém.

5.

Fagyos kezét kezem közt
Melengettem, 's haja'
El-ázott fürtje közzül
Tsafartam a' vizet.

³³ Az 1–3. és a 4–7. szakaszok egymás melletti oszlopokba írva, az első versszak fölött nincs sorszám, pótoltuk.

6.

Magamhoz tértem, úgymond;
De, lássuk, húromat
Jó Gazda! a' nagy esső
Meg tágitotta é?

7.

'S ím hirtelen sebes nyíl
Járt' által meljemet.
Jól hord! úgymond; de szíved
Gazdátskám fájni fog! –

A' Galamb dialogusához még hozzá nem fogtam. Nem merem el-kezdeni. Talám meg jó bátorságom. Addig közlöm ezt alázatosan:

[19.]

Anacreon 22dik Dala.

41.

Leányka, dűlj-le, kérlek,
E' szép fa hívesébe.
Nézd mint inog susogló
Harasztja minden ágán,
'S a' tiszta tsermely – hallod? –
Túl rajta mint harátsol!
Nincs senki a' ki e' szép
Hellynél tovább mehessen!

Sajnálom, hogy a' Μαλακωλαλω κλαδισχωτ ki tenni nem tudtam; és talám még jobban sajnálom, hogy a' két utolsó sor árnyéka sem lehet az Originalis Emphasisának. Mert én ezt a' kis darabotskáját a' Görög Poétának a' régiség leg-betsesebb kintsei közzé tészem. Nem fordítottam még Anacreonból egy darabot is nagyobb igyekezetel, mint ezt; és egyik fordításomat sem gondolom rosszabbnak mint ugyan ezt.

Vay Józsefnek, Tokaj, 1790. november 3.

44.

[20.]
IMPROMPTÜ
VAYRA*a' Hab-tsilapitóra
Benn az Ország házban 1790.*

Igy tsendesednek-el tajtékos habjai
 A' régi fészkekből ki-fordultt Tengereknek
 Erezvén nyugtató intésit Isteneknek,
 Mint itt a' zaj, mikor fel kél – VAY.

Méltóságos Ur!

Voltaire kevéssel halála előtt a' Parisi játszó színbe jelent meg. Alzirt játszodták.
 A Nép a' siketítésig tapsolt örömében, hogy Voltairt jelen láthatja. Eggy francia poéta
 pedig ezt a' kis Impromptüt nyujtá kezébe:

Ainsi chez les Incas dans leurs jours Fortunés
 Les Enfants de Soleil, dont nous suivons l'Exemple,
 Aux transports les plus doux étoient abandonnés
 Lorsque de ses rayons il éclairait leur Temple.

s Voltaire a' sirásig illetődött meg.

Egy Dietális Sessioban voltam. Nagy vólt a' zaj. Nem reménylettem hamar el-tsen-
 desedést. Fel-költ valaki, kettőt szólott 's – tsendesség lett. Imé: az Impromptü rá,
 melylyet belém az öröm öntött.

1791

Döme Károlynak, Nagyvárad, 1791. január 22.

[...]

Dayka igen jó darabkákat küldöz nékem. Kértem fordítsa azt Secundusból, a' mire téged is kértelek: Languidus e dulci certamine etc. Meg küldé fordítását; de nem elég-szem meg véle. Magam is hozzá fogtam, de ezzel sem lehet meg-elégedni. Hárman ad-dig fogunk dolgozni rajta Edesem míg valahogy el sütjük. Imé itt van, a' meddig kész!

[21.]

49.

Éjjeli hartzom után, Kedves, tikkadva feküdtem
Karjaid ált'ölelő szent szövevényi között.
Elfogya tápláló lélekzete számnak egészen
És el-aszott melyjem már tsak alíg pihegett
Már láttam Plutót, 's a' Styx vize kénköves habjait
És az öreg Révészt tsúnya ladikja farán.
Intett, indúltam, de te hirtelen értem eredvén
Eltet adó tsókod hűltt ajakomra nyomád
Basiolum quod me Stygia de valle reduxit,
Et jussit vacua currere nave senem.
Ah hazudok, nem igaz! nem ment el Charon üressen
Lelkemet a' poklok mély fenekére vivé.
E' testben eggy része lakik Lelkednek egészen
Et dilapsuros sustinet articulos.

Igyekezz édes Barátom ezt te is fordítani, hadd lássuk, mit tehetünk hárman.

Ráday Gedeonnak, Regmec, 1791. március 13.

[...]

Ide zárom leg-utóbbi dalomat [...]

50.

[22.]
Minnyihez,
a' Tavasz első zsengejével.

Minnyim, leg-első rózsájától
Érted fosztám-meg a' tavaszt;
Vedd szíved hív Imádójától,
Vedd, kérlek, forró tsókkal azt!

Vedd Minnyi, vedd, 's lássd mint hullattam
Harmat gyanánt rá könnyemet,
Hogy sorsom által el-tiltattam
Elődbe tenni szívemet,

'S panaszlani hogy bánatimnak
Most tsak az ad vigasztalást,
Hogy meg jelenvén álmaimnak
Esküdsz, hogy így nem kedvelsz más.

Nézzd mint serkentget új öröme
Mindent a' nyájas Kikelet,
Nem engem, Minnyi! én örökre
Szívemben hordom a' telet!

'S belőle búmnak mérges ívét
Mind addig ki sem vonhatom,
Míg szívedet 's a' Czenczi szívét
A' magaménak mondhatom.

1792

Ráday Gedeonnak, Regmec, 1792. február 13.

[...] Az éppen ezelőtt álló darabja Versegi Urnak: Ob ich morgen leben werde, általam is fordítatott. Imé itt mind az enyém, mind a' Versegi Uré. Légyen a' Mélt. Gróf a' Bíró mellyik jobb. Én azt tartom, jobb az enyém.³⁴

[23.]

8.

Még hólnap érem é? nem é,
Azt nem tudom!
De ha hólnapra virradok,
Hogy hólnap kancsót forgatok,
Bezzeg tudom!

K.

Ha hólnapot meg élem é
Azt én nem tudhatom.
De hogyha hólnapot meg élem
Azt jó bor mellett el henyélem
Bizonyyal mondhatom

V.

A' Versegi fordítása hideg vérrel van csinálva; az enyém crapulás fővel, melly még akkor is szédeleg az előbbi kancsó forgatástól.

[...]

³⁴ A két vers egymás mellé írva a lap alján.

1794

Kis Jánosnak, Nagyvárad, 1794. március 4.

[...]

Elmenvén Theréz közzülünk, nékem eszembe juta a' Kleist Lalagéja. Lefordítám, egy levélbe zártam, 's utánna küldém, minden levél nélkül. Édesen vala meglepve. – Itéld meg melly szerencsével fordítottam. Két szép festés elveszett, de quae desperat nitescere posse relinquit.

65.

[24.]

1. Elment Theréz! oda van nyugodalmam – Nagy hízak zár-el tőle engemet – Jer hűs Zefyr, jer enyhítsd aggodalmam, – 's szárazd fel könnyemet.

2. Elment! elment! O csermely monddad néki – Hogy értte vész virágink bíbora – Hogy hervadnak a' szép táj ékességei – 's haldoklik Pásztora.

3. Melly völgyre száll pillantásából új dísz! – Hol tölti-el a' völgyet szép dala? – Hol lépeget kis lába? melly bódog víz – Lessz szebbé általa?

4. Egy rámnézést, egy gyenge kézszorítást – egy csókot, ah! mint tegnap is adott – engedj nekem ez egyszer, 's ölj meg bízvást Vad sors ha akarod.

5. Így éneklé <Amynt> Kazinczy a' hegyeknek Ki sírt szemmel hogy elhagyá Theréz. Erzették ők gyötrelmit 's így feleltek: Ne sírj, szeret Theréz!

Nagy Várad 4. Mart. 1794. hol 23. nap ólta fekszem aranyérben.

Kis Jánosnak, Regmec, 1794. március 17.

[...]

Következik az Aesthetikus K. fecsegése. – Fogod talám tudni, tisztelt szeretett kedves Barát, hogy én az úgy nevezett Magyar skándálatlan Alexandrinusokat, sermóknak tartom; és hogy nem könnyen esem abba a' poétai tentátióba, hogy ollyakat írjak. – Nem tagadom én azt hogy azok szépek nem lehetnek, mert avagy nem elragadtatott örömmel olvastam é én az én KISem verseit Szgyörgyi Barátjához? de csak ugyan igaz az, hogy ez az Epistola, ez a' kedves sermo sokkal hátrább van a' Duna hátán írt Hagedorni szép dalnál, mellyet az én Barátom nem csak Reimokra, hanem poétai lábakra is szedett. – Most Váradon betegen feküdvén, midőn gyógyulni kezdettem, Vice Ispán Bóthy erővel ebédre vitt magához. Az ebéd után olly gyenge voltam, hogy székemről nem csak felkelni, hanem ott csak egyet mozdulni is lehetetlen volt. Az Öcsém egy Göttingai 1786diki Musenalmanacchal jött felém, 's ezt mondá: Nesze az orvosság!

Szégyenlem ha társaságban arra emlékeztetnek, hogy valamit nyomtattattam: de az Öcsémnek ez a' Complimentje tetszett. Valóban kedvesebb volt nékem a' Bürger, Matthisson és Salis verseit olvasni, mint az asszonyi 's férfi Pagódák csevegését hallani. Egy darabnak olvasásán ragyogni kezdett képem mint a' Mózesé mikor az Istennel való tanácskozás után leszállt a' hegyről. Tudni akarták, mi az. Olvastattam.

Tändelej.³⁵

Ich war ein Turteltaubchen
Im allerschönsten Traum,
Und saß bey meinem Weibchen,
Auf einem grünen Baum.

Zwar Liebchen that sehr spröde,
Und schien von mir zu fliehn,
Doch ich war nicht so blöde,
Wie ich es sonst wohl bin.

Ich girrte meine Klagen,
Und trippelt um sie her,
Sie nicht, und schien zu sagen
Begehre nur noch mehr.

Wir flogen girrend beyde
Aufs nächste Halmendach,
Sie duckte sich – o Freude
Und ich? – schnell ward ich wach.

Salis.

Tetszett. Én a' ki felette rossz könyvnélkülő vagyok, ezt a' szép darabocskát kétszeri elolvasás után megkaptam. Haza mentem, 's gyengeségem ágyba vetett. Elaludtam. Két óra múlva megkönnyebbedve ébredtem-fel.³⁶ Az Öcsém bálba ment. Én kaptam a' pennát, 's így írtam a' Szálish versét magyarul.

³⁵ A szöveg két hasábra van írva.

³⁶ <költem> ébredtem-fel.

67.

[25.]
Az álom.

Álmomban az éjjel gerlicévé váltam,
 'S szép nőténykém mellé egy szilfára szálltam.
 Felreppent, 's úgy látszott mintha félne tőlem,
 Mert megszűnet nélkül szállongott előlem.
 De elijeszteni nem hagytam magamat,
 'S egygy ágról más ágra követtem Társamat.

Panaszlani kezdém mint égek érette,
 'S nyögve elébb 's tovább tipegtem mellette.
 Ertett, 's azt mutatta szeme hunyorgása
 Hogy nincs ellenére szívem kívánása.
 Jer, úgymond, gyors szárnyan repűlvén előre
 'S leszállott csak hamar a' Templomtetőre,
 'S egygyet guggolt. – de jaj! az irígy Istenek
 Almomból hirtelen felserkentettenek!

Emlékezel é, édes Barátom, Höltynek erre a' dalára: Mich träumts ich war ein Vögelein etc. o be mennyei édesség van ebben. Ki fogja ezt valaha fordítani közzülünk? De ilyenbe belé fogni nékem vakmerőség vólna. – Ezt a' Szálisz versét mihelyt magyarul le vala írva, utánna küldöttem az Öcsémnek. Ő elragadtatva mutatta másoknak. Váradon, hidd-el, én voltam az, talám csak magam, a' ki vele legkevésbbé elégedett-meg. Mások igen szépnek tartották. Egynek, a' kitől, úgy véltem, nem tagadták meg a' Muzsák az igazabb érzést, mutattam Dunai dalodat, mutattam Kleistből tett fordításomat, de még ennek sem tetszett sem ez, sem az; csak a' Tündeley fordítása tetszett.³⁷ Illyenek az ízeveszettek! De a' Rafaelek, a' Corregiók nem kérnek tudatlanktól tanácsot, 's magokat követik ha a' bámuló csoport munkáikat nem becsüli is. Én nem vagyok Rafael és Corregio: de a' Váradia csak bámulók. Éljen bódogul.

³⁷ tetszett. Utólag betoldva a sor fölött.

1801

Kis Jánosnak, Regmec, 1801. november 21.

[...] Nekem sem kell egyéb, mint nyugalom. 'S nem kellett volna semmi egyéb csak az, ha nem üldözött volna is a' szél. A' nagyravágás' szesze soha nem tudott elszédíteni.

[26.]

69.

A' Méltóságos Úr' neve,
Mellyért magát Mihók puffasztja,
'S csikarva gyűlt pénzét fogyasztja
Már sokakat földre teve.
Ez a' bolondság nem aggasztja
Kevésre vágyó lelkemet;
Eggy hív *Uram Ked* engemet
Bajszos napszámosom' szájából
Sokkal inkább gyönyörködtet,
Mint Pesthnek titulárjából
Bár melly czikornyás nevezet,
Hová fondorkodás vezet.

1803

Édes Gergelynek, Érsemjén, 1803. október 29.

[...]

A' Debreczeni vásárból hazajövé, 's a' szekeren Csokonai Anacreoni dalait olvasgatván, Anacreon juta eszembe, 's annak magyar fordítója, az Úr, Földi és mások. – A' legbájosabb, legpajkosabb kis poétát nem kellene szóról szóra fordítanunk. Fel kellene kapnunk, a' mit mondani akar és a' mit ő görögül és a' görögöknek oly könnyűséggel mond is. Tudván könyv nélkül az egész görög első dalocskát, a' magam módom szerint még a' szekérben lefordítottam azt. Imhol van. Méltóztassék az Úr ezt nem úgy venni, mit Canon-t (görög szó, kanon), hanem mint új próbáját Anakreon fordításának.

75.

[27.]

Az én lantom.

Fegyvert akartam én is
'S csatákat énekelni,
De lantom énekemhez
Zengett csupán szerelmet.
Új hurokat vonék fel,
'S elkezdtem a' Herakles
Nagy tettet énekelni,
De lantom énekemhez
Zengett megint szerelmet.
Bucsú tehát örökre
Tinéktek, óh vitézek!
Mert lantom énekemhez
Mindig szerelmeket zeng.

Az az Atrides és Kadmus, az az Troja és Thébe csak annyi a' magyar olvasónak éppen mint: fegyver és csata. [...]

1804

Verseghy Ferenc Kazinczynak, 1804. április 9.

[...]

Munkáidnak előre örvendezek. Válogatott Darabok. De originalis munkáidról leveledben semmit sem szóllasz? El nem hitethetem pedig magammal, hogy egy olyan Elme, mint a' tiéd, csak arra határozza repteit, hogy fordításokkal küszködgyön. Ezen versekrül:

[28.]

77.

Eszköze lenni az isteni Kéznek,
egy nem haszontalan tagja az Egésznek,
férjfinak ez gyönyörű jutalom!

engedd meg, hogy egy syntaxisbéli regulánkra megemlékeztesselek. Az efféle esetekben a' mi *lessz* verbumunk Dativust kíván. Resolváld prosaice: az isteni kéz' *eszközének*, 's az Egész' egy nem haszontalan *tagjának* lenni, gyönyörű jutalom ez férjfinak. A' nominativus verseidben germanizmus. A' deák ilyen esetben accusativussal él. Bocsáss meg merészségemnek.

[...]

1805

Döbrentei Gábornak, Érsemjén, 1805. február 23.

[...]

Az Ur levelét a' Társaság ajándékával szint annyi illetődéssel vettem, mint hazafiúi örvendezéssel. Kedves nékem azt látni, hogy a' Jók engemet szeretnek, 's hiuságom igen is kész elhiteni, hogy ezek engem azért méltoztatnak szeretetekre, mert a' jót velek együtt én is szeretem.

76.

[29.]

— — — szeretni híven
A' jót! gyűlölni vesztig a' gonoszt!

A' legszebb bére annak hogy jót tettünk, az ugyan, hogy jót tettünk; ebben igaza van *Senecának* és ő utánna az Erdély' halhatatlan *Bácojának*. De ezen szebb, ezen tiszta jutalmán kívül, van a' jónak egy más szép jutalma is: az, mellyet nekem az Ur kedves levele és a' mellé zárt ajándék nyújt. [...]

Kis Jánosnak, Kázmér, 1805. október 1.

[...]

Tegnap estve arra emlékeztem, hogy 1794ben Januarban Lőcsén mulatván, egy délutánt Daykával Göthének apró dalainak olvasgatásában töltöttem el. Dayka provocált, hogy fordítsuk mind ketten ezt a' dalát:

„Ach wer bringt die schönen Tage
Jene Tage der ersten Liebe,
Ach wer bringt nur eine Stunde
Jener holden Zeit zurück!
Einsam nähr' ich meine Wunde,
Und mit stets erneuter Klage
Traur' ich ums verlorne Glück.
Ach wer bringt die schönen Tage
Jener holden Zeit zurück!”

Másnap reggel felolvasánk éjjeli munkánkat. A' Dayka fordítása nincs-meg. Az enyém meg van. Annak helyébe az enyémet tettem Daykámnak versei közzé, elbeszélévén, hogy az nem övé, hanem enyém. Imhol van az:

[30.]

66.

Ah, ki adja vissza nékem
Eggy szép óráját első tüzemnek!
Ah ki adja-vissza életemnek
Elrepült szép napjait!
Oda minden békeségem;
'S itt kesergem veszteségem'
'S éltem' édes álmait.
Ah, ki adja vissza nékem
Eltem' boldog napjait!

Szabad e kérni, hogy nekem ítéletedet mondd-meg? –
[...]

1806

Cserey Farkasnak, Széphalom, 1806. szeptember 25.

Hasonlíthatatlan barátom!

Bánatom' lethargiájából felverő barátságos leveledet igen érzékeny háládatossággal vettem. – Ne tarts gyávának, hogy kesergek. Sive pium hoc mavis, sive hoc muliebre vocari, confiteor misero molle cor esse mihi! –

Ámbár sok mondani valóm van, hagyj e' cikkelynél maradnom. Phigienek is sírköve lesz! Halld kérlek, és engedd, hadd magyarázzak holmit, igen messze kezdvén a' magyarázatot.

A' Görögök nem szenvedhettek semmi kedvetlent; ők még a' rútat is szépben adták elő. Sarcophagusaikon *tánczó Geniushok* láttattak. Nem egy *Csontváz* kaszálta-el nálok az életet – az efféle iszonyúságokat csak a' keresztyén Művészek tudták kigondolni – hanem *Ámor* maga egy *megfáradt* szép Ifjú, eltikkadt egyik lábszárát pihentetve, rá könyöklött a' visszára fordított fáklyára, 's szunnyadni látszott, vagy: A' még gyermek *Ámor* megragad egy szép leány gyermeket, 's ajakára nyomván szent csókját, azt a' maga mátkájának eljegyzí. Görögül mind a' lélek (a' mit itt a' leány jegyez), mind a' Lepe Psychének hívatatván, ezt a' mennyei Jegyest Psychének nevezték-el és Lepeszárnyakat adtak neki.

Mondtam talán, hogy Phigie minden festések felett egy Guido Reni Amórát szeretete, melly enyém, de most Kázmérban falon függ. A' kép 3 lábnyi vászonra van festve és Copiája a' Bécsi Belvederben tartottnak. Ezt a' gyermek örömeiben majd *bavà*, majd *cseccs* nevezetekkel köszöntgette. Szepesi útam alatt magam ültem a' szekérben 's eze-
ket forgattam. Akkor támadá ezen Epigrammám.

81.

[31.]
IPHIGENIA.

K. Fenek és Gr. T. S. A.nak gyönyörűségek, egyyetlen örömök.

Szül. N. Kázmértt, 1805. Aug. 8. d.
megholt ugyan ott, 1806. Aug. 18d.

Téged nyájas Anyád' karjáról Ámor ölelt-el,
'S égő csókjai között, szép Phigie, Psyche levél.
Most az Olympus' örömtájékai fognak-el immár
Isteni szép Jegyesed' isteni szép Jegyesét.
Jaj, de Szüléidnek szívek mély gyászba merüle,
Ah, pillants szerelemmel alá, 's mondd: Él Phigie, 's téged
Kedves Atyám, 's téged nyájas anyácska, szeret.

NB. a' 6dik sor kész ugyan, aber es ist matt; nem tűröm-el ott; kivált hogy a' *mély gyászba merüle* is nagyon közönségessé vált kifejezés. – A' szóllás akkor szép, mikor egy kevésse eltávozik a' mindennapi beszédétől. Melly szép az az új példával koholt *ölelt-el*, 's mint örvendek, hogy azt a' német ki nem tudja tenni: Dich hat den Armen der schmeichelnden Mutter Amor *entarmet*, vagy *entumarmet*. – A' 4dik sor németben így volna: Die göttlich schöne Braut des göttlich schönen Bräutigams. Ez azt akarja mondani, hogy Fizsi *éppen olly szép* vala leánynak, mint férjfi gyermeknek Ámor, és a' szóról szóra repetált három ige festi a' dolgot. A' *nyájas anyácska* meleg gyermeki nevezet, 's vígasztalást önt az érzékeny szívbe.

Édes barátom, az Anthológiának egyyetlen egy Felyűlírása sincs, a' mi az én lelke-met úgy megtudta volna hatni, mint az a' harmadik distichon, a' mellyet Góthe írt a' vízbe veszett Braunschweigi Leopoldra. Miolta legelébb olvastam azt, könyv nélkül tudom, és minél többet elmélkedtem rajta, annál szebbnek leltem. Halld csak:

Dich ergiff mit Gewalt der alte Herrscher des Flusses,
Halt dich und theilet mit dir ewig sein strömendes Reich.
Ruhig schlummerst du nun beim stilleren Rauschen der Urne,
Bis dich stürmende Fluth wieder zu Thaten erweckt.
Sey dann hilfreich dem Volke, wie du es Sterblicher wolltest,
Und vollend' als ein Gott, was dier als Menschen misslang.

Ime az én Kedves Fizsim' Epigrammája ennek skizzén készült. Az Aesthetikai munkákban gyakorlott szem ki fogja találni, miben áll az imitatio. Az enyém közt és a' Gótheé közt az a' különbség, a' melly különbség egy szeretetre méltó kised és egy *emberiség Bajnokja* között vagyon. Et vestigia semper adora!

Munkámmal igen meg vagyok elégedve, melly dicsekedés nélkül legyen mondva, nálam *ritka eset*. Egy piedestált fogok állítani a' gyermek feje felibe, de úgy, hogy a' sír és a' kő közt egy útacska csavaroghasson-el. A' piedestál' homloklapján az ide tett szók fognak márványba vésettetni. A' piedestálra pedig vagy a' Psyche Statuája, (Canova után a' Miller-Dehm Cabinetjéből,) vagy az Amor és Psyche egymást meg ölelő groupja (Görög régiség; 's 59 hüvelyk a' magassága) fog állani. Ma írtam egy barátnémnak Bécsbe, hogy tudja meg Dehmtől, ha a' Canova Psychejének megkaphatom e az *Öntevényét*. (Abguss.) A' Görög Művész groupját megszerezhetem; 30 tallér Rostnál Leipzigban. Itt csak az a' baj, hogy a' csókot nyomó Isten *görög módra* áll az az *meztelen*, az pedig sok szemet meg bánt, mert ritka ember érti, miért van úgy. – –
[...]

Sárközy Istvánnak, Széphalom, 1806. szeptember 30.

Hadd végezzem el leveletem a' lyányom sírköve inscriptiójával. – Tudod, mit tartott a' Poeták religiója Amorról és a' Megholtak lelkeinek Psychei mythószáról. A' gyermek egy 3 lábnyi nagyságú festésen gyönyörködteté sokszor szemeit, mellyen Amor vagyon Guido Réni után a' Bécsi Belvederből copirozva. – Ez támasztotta lelkemben Szepesi útam alatt az itt következő Epigrammát:

81.

[32.]

Téged nyájas anyád' karjáról Ámor ölt el,
Isteni szép jegyesét isteni szép Jegyesed.
'S most az Olympus örömtájékai fognak-el immár:
Jaj de szüléidnek szívek örökre sebes!
Oh pillants szerelemmel alá 's mondd: Él Phigie, 's téged
Kedves atyám, 's téged nyájas anyácska, szeret!

Kis Jánosnak, Széphalom, 1806. október 9.

[...] Fábchich maga küldé-meg verseit Kultsárnak a' Phigie halálára – Neked talán megküldöttem volt azon versemet, melly a' Phigie sírja körül fog állani a' Canova Psychejének, vagy az Amor és Psyche görög Statuájának öntetvénye alatt. De talán a' még el nem készült verset küldöttem meg, ha meg küldöttem. Vedd hát itt újobban:

81.

[33.]

Téged nyájas anyád' karjáról Ámor ölt-el,
Isteni szép Jegyesed isteni szép Jegyesét.
Most az Olympus' örömtájékai fognak-el immár:
Jaj, de szüléidnek szívek örökre sebes!
Nézz szerelemmel alá rájok, 's mondd: Él Fizsi, 's téged
Kedves atyám, 's téged nyájas anyácska, szeret!

1807

Virág Benedeknek, Széphalom, 1807. [január 22.–május 28.]

[...]

Halld azt a' sírírást, melyet a' szegény leányom kövére metszetek fel az idén, kit a' Kassai Püspök' engedelmeivel kertembe temettettem. Ott fogok egykor fekünni magam is; 's Széphalom fogad kebelébe majd ha eljön az órád. Imhol van az:

[34.]

IPHIGENIA-PSYCHARION.

81.

szül. Kázmérett 1805. Aug. 8d.
meghol[t] ugyanott 1806. Aug. 18d.
e' kő elibe temettetett 21. Aug.

*

Téged nyájas anyád' karjáról Ámor ölelt el,
Isteni szép jegyesét isteni szép jegyese.
S most az Olympus örömtájékai fognak el immár,
Jaj de szüléidnek szívek örökre sebes!
Nézz szerelemmel alá rájok, 's mondd: „Él Fizsi, 's téged,
Kedves atyám! 's téged, nyájas anyácska! szeret.”³⁸

A' Német ki nem tudja mondani sem az *előlelést*, sem a' *nyájas anyácskát*. Ezt a' deák *blanda materculának*, a' görög γλυκεια μητερονnek mondaná. Az első sort azonban így fordítottam a' bugyogósok nyelvén: Dich hat dem Busen der liebenden Mutter Amor *entschlungen*. – Ez a' halál, édes barátom, inkább levert minden más csapásnál, melyet a' Gondviselés reám mére. Nem felejtethem a' *mindenек által deprædicalt* szépségű gyermekeket. Az egész környék azt vallja, hogy szebb alaku kisdedet nem láttak, 's benne volt mind az én physiognomiám mind a' Sophiemé.³⁹

Cserey Farkasnak, Széphalom, 1807. április 16.

[...] Ah, ne hagyjuk magunkat elrettentetni, édes barátom, 's teljesítsük szentül a' mit a' lelkiismeret szent szava cselekedni hágy! Légyen a' nemteleneké az az ijesztő szózat, hogy az illetet tenni veszedelmes. Rajtunk áll, azt a' szépet, a' mit lelkünk érez,

³⁸ A záróidézőjel hiányzik, pótoltuk.

³⁹ Nem tudható, hogy e téma folytatódott-e, mert a másoló itt a következő megjegyzést tette: „Törölt sorok az eredetiben”. Ezt követően már új téma kerül elő.

a' kimondás által magunkévá tenni, 's mely emelő gondolat az, hogy az ilyen cselekedet, az ilyen szó századok múlva is hathatósan szólland a jókhoz!

79.

[35.]

Szent a' hely, a' hol egy jó ember állott
'S árnyéka századok multával is
Buzdítva szóll a' Jóknak lelkeikhez.

Góthe.

Virág Benedeknek, Széphalom, 1807. július 2.

[...]

Felkerestem Fabchichban az általad kijegyzett dalt. Anacreon görögül igen *könnyű* *folyamatú* Poéta. Oda az ő Spiritusa, ha fordításán erőlködés tetszik. Probáld ezt ízlelni:⁴⁰

63.

[36.]

Ha életet szerezne
A pénz az embereknek,
Pénzt szerzenék, hogy a' mord
Halál ha majd nyakon kap,
Vegye a' pénzt és oszoljon.
De minthogy ő nem áll-el
Pénzért e nyaktöréstől,
Mi haszna azt, barátim,
Rakásra gyűjtögetni.

Hadd gyűjtse más rakásra,
Én köztetek barátim,
Halálig iddogálok,
'S hűlt véretem leánykák
Ölelgetési által
Gyúlasztom éledésre.

Fr. K.
1793.

⁴⁰ A vers két oszlopban van írva.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1807. július 19.

Azt, a' mi itt következik, csak az érti-meg 's csak az mentheti-ki, a' ki Bacsányit ismeri; noha azt lehetne kérdenie, hogy B. miképpen nyerhette-meg tehát a' Gabriéla' szerelmét, 's mint tudta magát Bécsi barátjainak circulusaikban megszenvedtetni. Megvallom, hogy ez megmagyarázhatatlan titok előttem. Hogy fogsága után Ud. Concipistává tette magát, azt megfejtteni könnyű – *általment a' titkos Polizey' zsoldos seregébe, 's 1803ban a' levelek' bontogatásának departamentjénél szolgált.* Bárócsitól tudom, hogy Somsich neki, midőn, kiszabadulván, Bécsbe vette magát, szállást, asztalt, pénzt adott, de nem sok idő múlva *marha embernek* szidogatta mind szembe, mind úton 's útfélen. – Grüber egy Hymnust íra an Pallas Athene; 's a' melléje ragasztott Jegyzésekben azt mondja Bacsányi felől, hogy *Magyar Országának fenntebb repületű Poetája nincsen;* (csak hogy azt a' *fenn-repülést* egyedül az ismeri, a' ki azokat az isteni ódákat magának Bacsányinak szájából **declamáltatni** hallotta, mert hiszen ki, még eddig ugyan, nem jöttek.) és hogy Virág Benedek *csak igyekszik* Bacsányit *utól-érni.* – Somsics egy deák ódát írt: *Ad Arma, Cives, nobile fortium sanguen virorum,* etc. 's Bacsányi elég szemtelenséggel bírt ezt az ódát úgy mutatni-be, mint maga munkáját, mellyre Somsics, a' ki neki még akkor barátja volt, könnyen reá állott, hogy Bacsányi szerencsáját tehesse. Tette is, mert Bthecárius Johann v. Müller, a' nagy Historicus, az ódát nem győzte csudálni, megküldötte Wielandnak, 's Bacsányinak holnaponként tizenöt f. ajándékpénzt rendelt. Bacsányi jól tette volna, ha elhallgatott volna ezután, de viszketegsége elragadta, 's arra vitte, hogy Woltmannhoz Müller felől egy elegiát írjon, és egy másat *Mantua* nevezet alatt. A' Bécsiek meg nem tudták fogni, hogy az *Ad arma cives!* írója hogyan lehet illy hasonlatlan magához. Eddig talán elnémította a' deák lantot.

Azután a' német lantot kezdette pengetni. 1803ban Debreczenben vala, 's a' Herder' Adrasteájából egy hosszú Odát mutata Csokonainak, 's azt mondotta neki, hogy azt ő költötte; 's tudni kívánta a' Cs... ítéletét az óda felől. Cs. azt felelte, hogy 48 strófhájú Óda nem bírhat egyenlő tűzzel; 's B... nehezen vette a' megjegyzést, 's kevélyen-pitytyedt ajakkal azt felelte neki, hogy az Herdernek 's a' Bécsieknek tetszett. Ha a' deák ódát Somsics írta, ezt talán Gabriéla sugallotta a' barátjának. Erre czéloz az itt következő két Epigramma, mellyet a' mai napig, noha secundum premitur in annum, Kis Jánoson kívül senki nem olvasott. Ide írom még is; 's kérem azt, a' ki talán csak halálom után olvassa, hogy gondolja-meg, hogy poetice sok szabad, a' mi nem moraliter; és hogy én itt csak azt cselekedtem, a' mit Schiller cselekedett kevéssel ezelőtt a' Német földön.

[37.]

78.

Nº 1.

In nuptias Joannis B. et Gabrielae Baumberg. etc.

Tíz a' Múzsza – „*Kilencz!*” – De ne hát! Gabriéla is ihlet,
'S Bécs fülel a' jövevény Pindarus' énekire,

'S nézzd, Adrastea száll az egen, 's harsogja B–nyit! –
Grúber Uram, már most értelek én is: örülj!

Nº 2.

Phoebusa Somsics volt eddig, de megúnta segédét.
'S mit vona rá ragyogó Istene? – Vastag homályt!
Most egy vénhedt Szűz leve sugdallója. Recsegnek
Ércz nyoszolyájának lábai nősztök alatt,
'S a' mikor a' petyhedt megvénült Pythia f...gik,
Kobza legott' német versdörögésre fakad.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1807. november 4.

[...] Nékem az a' gondolatom jött, hogy a' Herder Paramythjeit versekbe kellene dolgoznom, noha Herder is csak prózában írta. Tagadhatatlan az, hogy Poétai darabnak poétai lepelben illik megjeleni. Két napi munkám imhol van:⁴¹

83.

[38.]
A' HAJNAL.

Tánczolja 's víg dalokkal ment elébe
Éósznak egy inneplő lányssereg.
Te szép, te boldog Istenné, e' rózsá-
Lepelben, e' meg nem hervadható
Kor' tündöklésiben! Te minden reggel
Újúlva kelsz elő a' nem-hiú
Kény' és örök virágzat' ferdejéből!
Ez volt dalok. 'S a' nyájas Istenasszony
Keggyel tekinté a' magasztalókat,
'S midőn előjött a' Nap, méneit
Feléjek intézte, 's leszállt közöttök,
A' legszebb, ah de nem legboldogabb!
Könyűk remegtek szép szemében, és
A' párafátyol, mellyet bánatjában
Lehúza a' földről, mint egy nedves felhő,
Széljellapúlt a' rózsaaarcz előtt.

Ertettem, ugymond Éósz, gyermekek,
Magasztalástok' édes zengzeteit,

⁴¹ A szöveg folytatólagosan van írva, a sorokat || jelzi.

'S ím itt vagyok, hogy lássatok. Ha szép e?
Itéljete⁴²: ha boldog e? kérdjétek
Könyűimet, mellyekkel testvéremnek,
Flórának, ékes ültetéseit
Öntözni szoktam. Gondolatlanúl
És elvakítva csalfa fénye által
Férjemnek a' vén Tithónt választám
Kinek fagyos nyájaskodási⁴³ közzül
Sietve menni láttok minden reggel.
Magának és nekem kínunkra, véget-
Nem-ismerő kor lett az ő fele,
De ah ifjúság nélkül! 'S e' miatt
Míg únalommal múlatok körülte,
Szépségem sorvad és minden kecsem.
Ez kerget engem olly korán rövid
Munkámhoz, a' Setét' üzésihez.
'S ha Phoebus osztán feljő, fénye közzé
Igyekszem elrejtezni, hogy Gyötrőmnek
Alkalmatlan szerelme Kedvesim'
Víg társaságaikból el ne vonjon.
Igy múlt keserves életem. Végyetek
Példát, leányok, gyászos es'temen.
Nem fény, nem bővség adja a' boldogságot.
Csak az jut arra, a' ki bölcs az érdem'
Becsére rá-ismerni, 's szíve 's jobbjá
Magához illő férj' jutalma lesz.

Ezt mondta Éósz 's eltűnt hirtelen'.
De a' leányok minden harmatcseppben
Újúltni láták a' szent tünetet.
Legboldogabbnak, mert legszebb vala
Már nem nevezték többé, 's oktatása
'S példája után bölcsőbbek lettenek.

⁴² A szó közepén tintafolt.

⁴³ <ölelgetés> nyájaskodási

84.

[39.]
AZ ALVÁS.

Azon Tündérek' végig-láthatatlan
Legiója közt, a' mellyet Júpiter,
Hogy a' halandók' terhes él'teket
Szelíd kezekkel édesítenék,
Kedvezve, mint mindenkor, alkotott volt,
Setét alakkal feltűnt Hypnusz is,
A' gondfeloldó, bánatoszlato!
Mint illek én e' gyászos arczulattal
Testvéreimnek színes sergek közzé?
Mint lépjek így az Ámor' társai',
A' Vígaságok', Tréfák, 's Húnyorok'
Ezer kecsekkel ékes Gyűléseikbe?
Talán hogy a' kiről aggása' sullyát
Elhengerítem, a' kit a' feledség'
Szelíd kelyhéből ittatok, reám
Viszont hűséggel fog tekinteni:
Talán⁴⁴ hogy a' megfáradott etc. etc.

[...]

⁴⁴ talán A kis kezdőbetűt javítottuk.

1808

Cserey Farkasnak, Széphalom, 1808. március 30.

[...] Emlékezel talán, hogy Ő Nagysága egy verssel rekeszti-be ezt az Orátiót.
Verssel rekesztettem-bé magam is. Addig is, még azt látni fogod, olvassd azt itt:

[40.]

86.

Követője Mársnak virító korában,
Szebb órájit élte a' Muzsák' karjában.
Nyugtot kívánt, nem fényt, hajló idejére.
De kész vala mindég honnja' szent védtére,
Valamikor reá veszélyt törni látott –
Hol lelünk illy polgárt, illy embert 's barátot!

[...]

1809

Wesselényi Miklósnak, Széphalom, 1809. március 4.

91.

[41.]
Méltóságos
Ifjabb
Bárá Wesselényi Miklós
Úrhoz,
ki
tizenkét eszt. korában,
mint Kapitány Segéd-Tisztje
az
Atyjától függő Közép-Szolnok Vgyei
nemes seregnék,
Zilajtt, 1809. Febr. 12dikén,
I. Ferencz A. Császár és Magyar Király'
születési-innepén,
azon nemes seregnék egyik századát
pompásan felvezeté.

Még a' praetexta repdes válladon,
Ambróziát lehell szép üstököd,
'S gyengéd orczádon 's e' kis száj körül
Rózsák virítnak, mint az Ámorén,
Legszebb, legbájosbb Ámor önn-magad!
'S ím a' gynaeceum' csendes rejtekéből
Kiszökve, már a' vérmezőre futsz,
Hogy ott azokhoz csatlhassad magad',
Kik a' halálnak mennek ellenébe.
Gyermek, mi ez? 's te azt hiszed talán,
Hogy itt az a' harcz vészi kezdetét,
A' mellyet egykorújjid a' tavasz'
Virággal-elhintett pázsitjain,
Örömmre gyúladozva, indítanak?
Azt véled é, hogy itt elég leszen,
Szeg csődörödnék hátán a' szerént
Rengetni a' földet, mint midőn az ifjabb
Caesárt és Armidórt, nemeknek díszait,
'S a' görbült nyakkal, melly veszélyt hozott
Lédára, most is büszke Júpitert,
'S a' nagyserényű vén Bucephalust,
Ki még ifjú a' kedves kis tehernek,

'S Brútust, a' talpverőt, és Pittet 's Foxot,
 Egymásnak itt is ellenségeit,
 A' stádiumban addig fékezed,
 Míg a' főveny' porát eloltja a' tajték,
 Melly a' kifáradt ló' inán lefoly?
 Oh élj korodhoz-illő kényeidnek!
 A' melly munkára itt ezek felültek,
 Az férjfi-lelket kíván, 's férjfi-kart.

Dicső atyádnak gondos bölcsesége,
 És még inkább példája mit tehettek,
 'S mit tettek, azt én jól tudom. Te nem
 Tanúlad Őkörültte mint kellessék
 Tizenkettődfelet csinálni, 's a' pagátot
 – Melly ész és melly öröm! – elfogni, hogy
 Fogat-csikarva kél-fel titkolója,
 'S átkozza az ötet-üldöző szerencsét
 És a' napot melly szülte, míg a' kettő
 A' győzedelmesnek paeánt kiált.
 Sem a' mit fényesbb házaink' gyermeki,
 Atlási egykor honnunknak, legelső
 Gonddal tanúlni szoktak, hogy nadrágok
 Kaz'mír legyen vagy nankín, és gillétjeken
 Két sorral álljon e vagy eggyel a' gomb?
 'S cravátjokat bodorral kell e még is
 Vagy már bodor nélkül megkötniek?
 Te nem tanúlad ezt, és nem tudod.
 Ez a' Komornyik' dolga 's a' szabódé.
 Ezek helyett én téged a' Zsibó'
 Laráriumában, a' tűz' szent fényénél,
 Atyád' beszédt és Vendégiét,
 Már messze túl az éjfé'l' nyugalomra-
 Szóllító órájin, el nem telhető
 Gyönyörködéssel, láttalak, fülelni.
 Hijába hinté Morpheus altató⁴⁵
 Mákjait szemedre; nem zsibbadt-meg az.
 'S mint hültem-el, midőn a' kis fiú,
 Ki, atyja' térdén nyájasan fetrengvén,
 Egyedül lovában látszott élni, mellyet
 Tanúlt kezekkel a' gyertyák' viasz
 Olvadványaiból képze, vádra költ
 A' Consul ellen, a' ki, megfeledvén

⁴⁵ Morpheus <melly> altató

Hogy ő előbb volt atyja gyermekeinek⁴⁶
 Mint Consul, őket bárd alá vetette,
 'S a' kínos tisztet másra nem tolá!
 Látlak miként lépsz színre, 's csak kilencz
 Esztendő's Átilánk, az áltatásnak
 Úgy kára nélkül, mint az Aeschylus'
 Színjén a' férjfi maszok az asszonyrollát,
 Mint játszád bámúlást-érdemlő tűzzel
 Majd a' nagy-bajnokot, majd a' nagy-embert.
 Látlak miként szállítád-meg Zilaj'tt,
 Atyád' megyéje' gyűlésén, tanácsok'
 Elkezdődése előtt, a' Rendekeket,
 Hogy ők a' kisded új Papíriust
 Benn lenni tűrjék-el, mint Róma amazt.
 'S ím teljesedni látom a' mit ők
 Előadásod' ígésző hatalma
 'S szemérmes bátorságod által el-
 Bájolva, tőled örvendéssel vártak.
 Szolnoknak, melly atyád' vezérkarjától⁴⁷
 Függ mind a' béke' mind a' had' dolgában,
 Te, még öt év után legény, vezérled,
 Lélekben bajnokférfi már, egy százát.
 'S alattvalóid a' pelyhetlen állú
 Kis Tisztól vesznek bátor férjfilelket.
 De bátor férjfilelked lelhet e
 Kész teljesítőt a' még gyermekkarban?
 'S elég a' Tisztnek csak gyúlasztani
 A' tőle-függő serget? vagy példával
 Kell inkább éreztetnie, hogy ő
 Azért legelső, mert legérdemesbb?

Nagy Őseidnek szent árnyékaik,
 Kiket hazánk Véd-Istenségei közzé
 Tisztelve vitt, mert készek voltak értte
 Letenni lelkeiket, gerjeszthetik
 Mellyednek szép tűzét, hogy a' Dicsőség'
 Sziklás ösvényén nyomdokaikba hági.
 De a' hazáért nem csak veszni szép:
 Szép élni is őértte; 's a' melly ágat
 Minerva tört a' néki-szentelt fáról
 Atyád' nagylelkű anyja' homlokára,
 Az nem kevésbbé méltó leghevesbb

⁴⁶ gyermekeinek Az ei é-ből javítva.

⁴⁷ vezér<kező>karjától

Óhajtásidra, mint a' melly Ferencznek
Készült zászlójit ékesíteni.

A' koczka meg van vetve. Menj tehát,
'S vezér-atyádnak bajnokjobbja mellett
Küszdj a' Dicsőség' fényes nimbusáért.
'S ha Márs haragra gyúlad ellened,
Hogy véle szembe-kelni mérészlettél,
'S fejedre rántja villám-pallosát,⁴⁸
Oh, fogjon úgy Cythére véd-ködjébe,
'S ő, a' ki Párist a' harcz' vészeiből
Kikapta, kapjon most ki téged is!

Széphalom, Mart. 4d.
1809.

Kazinczy Ferencz.

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1809. április 8.

[...]

Én az ifjú Wesselényihez írtam minap egy epistolát 100 jámbusban katonáskodására.
Imhol közlöm bérekesztését:

[42.]

91.

A' koczka meg van vetve. Menj tehát
'S vezératyádnak bajnokkarja mellett
Küszdj a' dicsőség' fényes nimbusáért.
'S ha Márs haragra gyúlad ellened,
Hogy véle szembe kelni⁴⁹ mérészlettél,
'S fejedre rántja villámpallosát,
Oh fogjon úgy Cythére védködjébe,
'S ő, a' ki Párist a' had' vészeiből
Kikapta, kapjon most ki téged is!

Bánom, hogy Gyöngyösiként én is citatiót nem tettem a penult. vers mellé, mert 'a ki az Iliás' harmadik könyvét nem ismeri, és csak kutyácskát ismér Párist 's a várost, azt gondolja talán, hogy titkos francziaság lappang a' versben.

[...]

⁴⁸ <gyilkos> villám-pallosát A villám- az áth. szó fölé írva

⁴⁹ szembe <szall> kelni

Kis Jánosnak, Széphalom, 1809. április 11.

Páratlan barátom!

Sonettet magyarul soha nem írt még senki. Nyelvünknek éppen olly kevés Reimjai vannak mint sok az olasznak, spanyolnak és portugallusnak, 's ez a' versnem elengedhetetlenül megkívánja a' Ráday-scansiót; melly új nyűg. Ide járúl, hogy a' Reimok' helyei szoros törvények által vannak meghatározva, úgy hogy őket, a' nyolcz első sorokban ugyan, máshová általtetni nem szabad. Még sem elég: A' legpoétaibb új nép olly szoros jármot vetett a' maga Énekeseire, hogy ha a' Sonett mellyet írnak, nem *lélekragadó*, nem *édes*, azt Sonettnek nem is veszi. Innen van, hogy a' francziák és németek, kiknek verselések a' mienknél olly sokkal könnyebb, alig mernek erre az ösvényre csapni. Góthe egyyetlen egyyet írt költeményeinek egy egész vastag kötetében (Tübing. 1807.), 's abban is kimondja, hogy ő nem ír Sonetteket, mert *örömet egy darabból faragja képeit, itt pedig enyvezésre vagyon szükség*. Én még jobb német Sonetteket nem ismerek, mint a' Bürgeréi. – Nem csuda hát, barátom, ha én az itt következők esztendőök múlva közlöm véled is, ki azt elsőben veszi tőlem. Halld azt. Talán nem lesz érdemetlen e' sorodra: *Hattyúszárnyan repül éneked 's életed*. –

92.

[43.]

XI. NOVEMB. MDCCCIV.

Nincs milliók közt eggy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna korbáclásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Azt megkönnyíteni felkél Istene.

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dűlök újabb ájulásba;
'S írt nem talállok, melly enyhítene.

Ámor megszánta éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím, miolta nékem áldást nyújt,
'S bús éjjelemnek bájos mécsset gyújt,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

K. F.

Ohne Innigkeit, ohne Süsse, ohne hoher Cultur der Sprache, der Bilder, der Reime a' *Sonett* nem *Sonett*. An huic des nominis huius honorem, te lássd. Ennél régibb magyar *Sonett* nincs, mert közel ötödfél esztendő. – Ha méltónak tartod, hogy verseid' kötetébe felvedd, mint Virág vette volt fel 1799ben Ódái közé ezen sapphicus két strophámat:

[44.]

62.

E' világ' minden szugolyáji közt, kis
Széphalom, nékem te nevetsz leginkább: etc.

kérlek, Epistoládnak vessed elébe, 's a' XI. Nov. etc. sora elébe tedd ezt a' jelt („), így:

„XI. NOV. ...

's a' *csapkodásait* után is ugyanezt a' kettős commát; így:

... a' Sors' csapkodásait.”

Vagy vessd nevem' két első betűjét a' linea alá, mint a' tulsó oldalon áll. – Így legalább megérti a' ki akarja, mit téssen ez a' sorod: *Hattyúszárnyan repűl*. – – Az interpunctióban 's egyéb orthographiai különösségekben nem kell semmit megváltoztatni; p: o: a' §kák közt egy sornyi hézagnak kell maradni, a' §kák első betűjeiknek bé felé kell állani; a' *sem ég sem föld* közt nem kell comma; a' sújta után sor 10. punctum kell, mert ott véget ér az Ámor' szava, de nem a' constructió; osztán a' *mond'* és *Én* közt kevés hézag, de a' *föld!* és *E'* közt igen nagy hézag kell. – – Nyugtalanul várom feleletedet, mellyből érthessem, ha a' *Sonett* megnyerte e tetszésedet. – Egy más *Sonett*em, mellynek ez az utolsó sora:

„És a' *világ* énnékem *Széphalom*”

nem tökéletesen kész. Tibullusi lélekkel írt tárgyára hozzá vethetsz ezen kevés szókból is. Egy illy dal több munkába kerül mint Dugonicsnak egy egész kötet munka.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1809. április 12.

Nagy érdemű barátom!

Ötödfél esztendeje lesz hogy megházasodtam. Csaknem annyi idejű az itt menő *Sonett*. Te, a' ki az olasz nyelv' 's olasz *Sonettek* édességét ismered 's a' Mesterség' titkaiba mint Mester vagy beavatva, tudod, hogy nehezebb munka nincs a' magyar poezisben, mint ezen probléma' feloldása; mert nagy nyűg már a' ríme is, nyelvünknek

felette kevés rímáji lévén (haneha őket ex iisdem partibus orationis szedjük (testemet, lelkemet, nyelvemet); így könnyű egész epicum carment egy rímre írni, mint az Arabszok; de nem lesz semmi kelleme) – hát még midőn scandálni is kell a’ lábakat! hát még mikor mind a’ sorok’ száma, mind a’ rímák’ helye ki van szabva! – Ez cselekedte, hogy soha még magyar Költő Sonettet nem énekelt. Nem szégyellem megvallani, hogy ezt a’ kis semmiséget esztendőök olta titkolom másoktól, ’s így fogom a’ többit is donec nominis hujus honorem megérdemleni fogják. Még csak Sophie ismeri: de ma megírtam Kisnek, ’s íme néked is; ’s reád és Kisre elmondom: quod si me italicis vatibus inseres, sublimi feriam sidera vertice. –

Bürger, a’ német Poéta, azt mondja, hogy a’ Sonett reimjai úgy játszanak egymással mint a’ Menuett fordulások, ’s igaza van. En ezt a’ koszorút szeretném elnyerni. Csak huszonnégyet írnak jót, elég lesz nevemet halhatatlanná tenni. Egy nem rossz is esztendőök olta készűl: de még nem lévén kész, nem csak nem mutatom, de még soha le sem írtam. Utolsó sora ez:

„És a világ énnékem Széphalom.”

Tibullusi ideák mennek előre, ’s az első sora ez: *Ragassza más magára pántlikáját.*

De imhol egynek töredéke, mellyet nem folytatok, mivel a’ schéma ellen írtam. A’ rímák nem a’ magok helyeikre ’s soraikra jutottak:

51.

[45.]

1. Nyögve, fonnyadt képpel, ’s elsárgúlva
2. Mint a’ sírok’ éh árnyékai,
3. Buktam zsámolyodhoz, ’s elcsordúlva⁵⁰
4. Folytak gyötrelmim’ tolmácsai.
5. ’s mint az ég’ kegyes lakosai
6. A’ midőn az ínség kínjai
7. Feljutnak hozzájok, ellágyúlva,
8. Rám pillantál, ’s meg valék gyógyúlva. – – –

Az első, negyedik, 5dik és 8dik sornak *úlva* rímát kellett volna kapni, ’s a’ 2diknak, 3diknak, 6diknak és 7diknek *ai*-t; <’s a’ 8dik>

[...]

⁵⁰ ’s <elsárgu> elcsordúlva

[46.]
XI. NOVEMB. MDCCCIV.

92.

a' legelső, sőt mindeddig egyyetlen Sonnett, melly magyarúl énekeltetett.

Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna korbáclásba.
Ha megdühödve kap bár néha másba,
Azt megkönnyíteni felkél Istene.

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba;
'S írt nem találok melly enyhítene.

Ámor megszánta éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím, miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécset gyújta,
Nem érzem⁵¹ a' Sors' csapkodásait.

Fáy Andrásnak, Széphalom, 1809. április 13.

[...]

Közlöm itt Uram Öcsémrel is egy Sonettemet, melly már ötödfél esztendő's, és még is Kis Jánoson 's Gróf Desőffy Józsefen kívül senki nem látta:

[47.]
XI. NOVEMB. MDCCCIV.

92.

Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna korbáclásba.
Ha megdühödve kap bár néha másba,
Azt megkönnyíteni felkél Istene.

Ah! engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld. E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba;
'S írt nem találok melly enyhítene.

⁵¹ <szenvedem már> érzem Az áth. szavak alá írva.

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécset gyújta,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

[...]

Virág Benedeknek, Széphalom, 1809. április 21.

[...]

E' napokban engedtem látni némellyekkel azt a' Sonettót is, mely magyarban legelső próba. Megengeded, hogy véled is közöljem. – Imhol van úgy a' hogy' szeretném⁵² hogy ismértessék. Olly időket élünk, melyben nem tanácstalan dolog elkészült munkáinkat másoknak is kezeikbe adni.

92.

[48.]

NOVEMBER XI-DIKE, MDCCCIV.

Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve⁵³ kapkod néha másba,
Segélni mingyárt kész azt Istene.

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba,
'S írt nem találok, mely enyhítene. –

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécset gyújta,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

[...]

⁵² A szó kétszer szerepel egymás után.

⁵³ megdühödve A hiányzó ékezetet pótoltuk.

Kölcsey Ferencnek, Sátoraljaújhely, 1809. április 23.

[...] Gróf Desőffy József kedves barátommal itt jövék össze, 's vele való beszélgetésem (mellyet, időm nem lévén reá, hosszasan nem közölhetek) arra indít, hogy közöljem Uram Öcsémrel két versemet, az egyiket egészen, a' másikat csak darabban. Uram Öcsém a' mint gondolom, fr[ancziául] és olaszúl még nem olvas. Így nem tudhatja mi a' Sonetto, az olaszok kedves dalformájok. De felhányhatja a' Bibliothecában, 's tudni fogja a' mit magyaráznom kellének. –

[49.]

92.

NOVEMBER XI-DIKE MDCCCIV.

Sonett.

Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segélni mingyárt kész azt Istene.

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba,
'S írt nem találok melly enyhítene. –

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécset gyújta,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

[50.]

91.

Epistola ifjabb B. Wesselényi Miklóshoz. Mart. 1809.

Még a' praetexta repdes válladon,
Ambróziát önt ékes⁵⁴ üstököd,
Gyengéd orczádon 's e' kis száj körül
Rózsák virítnak mint az Ámorén –
Legszebb, legbájosbb Ámor önmagad.

⁵⁴ <üstök> ékes

'S ím a' gynaeceum' csendes rejtekéből
 Kiszökve, már a' vérmezőre⁵⁵ futsz,
 Hogy ott azokhoz csatlhassad magad'
 Kik a' halálnak mennek ellenébe.
 Gyermek, mi ez? 'S te azt hiszed talán
 Hogy itt az a' harcz vészi kezdetét,
 A' mellyet egykorújid a' tavasz'
 Virággal elhintett pázsítjain
 Öröme gyúladozva ídítanak?
 Azt véled e, hogy itt elég leszen
 Szeg csődörödnék hátán a' szerént
 Rengetni a' földet, mint midőn az *ifjabb*
Caesárt és *Armidórt*, nemeknek díszait,
 'S a' görbe nyakkal, melly veszélyt hoz a
 Lédára, most is büszke *Júpitert*,
 'S a' nagyserényű vén *Bucephalust*
 Melly még ifjú a' könnyű kis tehernek,
 'S *Brutust* a' talpverőt, és *Pittet*, *Foxot*,
 Egymásnak itt is ellenségeit,
 A' Stádiumban addig fékezed,
 Míg a' kelő port a' tajték eloltja,
 Melly a' kifáradt ló inán csorog.
 Oh élj korodhoz illő kényeidnek,
 A' melly munkára itt ezek felültek,
 Az férfilelket kíván 's férjfiakart.⁵⁶

(Succussornak hívták
 Rómában a' kengyelt verő lovat.)

 A' koczka meg van vetve. Menj tehát,
 'S vezératyádnak bajnokjobbja mellett
 Küszdj a' dicsőség fényes nimbusáért.
 'S ha Márs haragra gyúlad ellened
 Hogy véle szembe kelni mérészlettél,
 'S fejedre rántja villámpallosát,⁵⁷
 Oh, fogjon úgy Cythére védködjébe,
 'S ő, a' ki Párist a' harcz' vészeiből
 Kikapta, kapjon most ki téged is.

(Iliad III.)

⁵⁵ <verse> vérmezőre

⁵⁶ <férjfiakart> férjfiakart Az áth. szóban javítások, mellé írva a letisztázott alak.

⁵⁷ <villámfegyverét> villámpallosát

Berzsenyi Dánielnek, Sátoraljaújhely, 1809. május 25.

[...]

Meg lévén egyszer varázsolva, édes barátom, hogy azt a' mi tollamból ömlik, szépek leld, vedd itt két Sonettjeimet, mellyekben most tetszem magamnak, és a' melly Kisnek és Virágnak is megnyerte ugyan kedvelléseket: de felőle a' Te ítéletedet is szeretném érteni, 's venni tömjénedet, ha azt arra érdemesnek fogod lelmi. A' Sonett felette nehéz schemája az olly reimatlan nyelvben írt daloknak mint a' millyen a' magyar, kívált azért mert a' reimoknak nem csak *tisztáknak* hanem *igen szépeknek* is kell lenniük, 's a' dalnak⁵⁸ mind sorai' száma mind a' hely a' hová egyik vagy másik reimnak esni kell, meg van szorosan határozva. A' Németek és még a' franczok is kifáradtak írásokban 's letettek rólok. Voss minap a' Jénai Lit. Ujságlevelékben egy igen hosszú Recenziót is írt, mellyben a' Sonett schémáját igen elmésen Procrustes ágyának nevezi, melly a' gondolatot ha hosszabb mint hogy 14 sorba elférjen, elnyesi, ha rövidebb, kicsigázza. De hát a' deák (nem görög) distichon nem szenved e illy Einschraenkungot, 's által viheti e a' gondolatot⁵⁹ a 3dik sorba? 's nem abban áll e a' Kunsttallent, hogy a' mit Einschraenkunggal ír, úgy essék-ki, mintha természetesen és önmagától esett volna így? – De félre a' magyarázatokkal: itt a' Sonett.

[51.]

92.

NOVEMBER' XI-DIKE MDCCCIV.

Nincs milliók közt egy kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segélni mingyárt kész azt Istene.

Drey v in einer Zeile. das ist fatal!

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dűlök újabb ájulásba,
'S írt nem talállok melly enyhítene. –

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

Kein reiner Reim Sophiet auf ait
Aber diese entschuldigt der eigene Name,
und daß der Name eben auf
das Ende der Zeile hat gestellt
werden müssen, wegen dem effect.

És ím, miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécszet gyújta,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

⁵⁸ 's <mind> a' dalnak

⁵⁹ a' <sort a' 3> gondolatot

Ez az első Sonett korra nézve magyar nyelven. Nékem van több is, de nem kész. Pedig a' Sonettnek tökéletesen elkészültnek kell lenni, mert semmi féldísz el nem tűr. [...]

Im még egy Sonett, melyben a' Sonettel magával festetem magát a sonettet.

93.

[52.]
A' SONETTÓ.

Mint a' szerelmes járja szép párjával
Menüetje' keccsel-teljes lépteit,
'S ígézi a' Szála' torlott rendeit
Enyelgő vissza 's vissza fordúltával:

Honnom' Ausónia' narancsgallyával
Körülölelve főm' szép fürtjeit,
Úgy járom én kobzom' lejtéseit,
Két négyét öszvefűzve két [hármával].⁶⁰

Gerézd övedzi mostan homlokom'.
Ott, hol Tokaj nyújt nectárt Istenének,
Víg szárnyokon kél a' nem-hallott ének.

E' szép vidék lőn⁶¹ kedves birtokom.
Egy új Tibull itt megdicsőjtett engem.
'S én őtet és hölgyét örökre zengem.

Die schönen Locken meines
Hauptes mit dem Orangenkranz
meiner Heimath Ausonion um-
wunden, tanze ich SO die Tänze
meiner eigenen Leyer.
a' Magyar Sonetto Múzsáját
szőlőgerézddel koszorúzom-meg,
az illvén Tokaj vidékéhez.

Ezt a' 3. Sonettet megküldheted Kisnek, mihelytt lehet, én oda írni sem merek, nem tudván, ha levelem oda már elmehetne e? De arra kérlek, hogy az orthographiát és interpunctiót szorosan megtartsd. P: o: Ez a vonás: – az elsőnek 8dik sora' végén azért kell, mert az azt mutatja és annyit tesz, mintha ezt mondanám:

Igy kesergettem egygykor.

Ugyanott a' 10. lin. végén nem comma hanem punctum kell. – etc.
[...]

⁶⁰ <párjával.> hármával. Az áth. szó alá írva más tintával és más írással, nem is bizonyosan autográf, de az áth. alaknak itt nincs értelme, így tollhibának tekinthető, más változatokban is kivétel nélkül a javított alak szerepel.

⁶¹ <lesz> lőn

Kölcsey Ferencnek, Sátoraljaújhely, 1809. május 26.

[...] Itt van édes Uram Öcsém egy más Sonettem, óhajtanám hogy Uram Öcsémnek javallására érdemesnek találtathatnék.

[53.]
A' SONETTÓ' MÚZSÁJA.

93.

Mint a' szerelmes járja szép párjával
Menüetje' keccsel-teljes lépteit,
'S ígézi a' Szála' torlott rendeit
Enyelgő vissza 's vissza fordúltával:

Honnom' Ausónia' narancsgallyával
Körül ölelve⁶² főm' szép fürtjeit,
Úgy járom én kobzom' lejtéseit,
Két négyét öszvefűzve két hármával.

Gerézd övedzi mostan homlokom'.
Ott, hol Tokaj' nyújt nektárt Istenének,
Víg szárnyakon kél a' nem-hallott ének.

E' szép vidék lön kedves birtokom.
Eggy új Tibull itt megdicsőjtett engem,
'S én őtet és hölgyét örökre zengem.

A' második négyes ezt teszi: So tanze ich die schöne Locken meines Hauptes mit den *Orangenzweigen* meiner Heimath, Ausonion, die Tänze meiner Leyer, indem ich die zwei Vierlinge mit den zwei Dreylingen zusammenflechte. Jetzt kränzt meine Stirne ein Kranz von Weinlaub mit Trauben. Így van a' régiségnek sok szép statuája szőlőgerézddel megkoszorúzva. [...]⁶³

Kis Jánosnak, Sátoraljaújhely, 1809. május 30.

[...] Imhol az a' Sonettóm, melly Sonettóim' gyűjteményében legelől fog állani:

⁶² <oved> ölelve

⁶³ Ez után és az elköszönés előtt három, világos tintával olvashatatlanul áthúzott sor.

93.

[54.]
A' SONETTÓ' MÚZSÁJA.

Mint a' Szerelmes járja szép párjával
Menüetje' keccsel-teljes lépteit,
'S ígézi a' Szála' torlott rendeit
Enyelgő vissza 's vissza fordúltával:

Honnom' Ausónia' narancsgallyával
Körülövedzve főm' szép fűrtjeit,
Úgy járom én a' dal' lejtéseit,
Két négyét öszvefűzve két hármával.

Szóló keríti mostan homlokom'.
Ott, hol Tokaj nyújt nektárt Istenének,
Víg szárnyokon kél a' nem-hallott ének.

E' szép vidék lön kedvelt birtokom.
Egy új Tibull itt megdicsőített engem:
'S én őtet és hölgyét örökre zengem.

So tanze ich die schönen Locken
meines Hauptes, mit den Zweigen
der Orange meiner Heimath
Ausonion gekrönt, die Tänze
meines mir eigenen Liedes, indem
ich seines zwey Vierlinge mit seinen
zwey Dreylingen verflechte.
Reben bekränzen jetzt meine Stirne.
Ita in statuis pulcherimis
antiquitatis.

Voss Bürgernek Sonettjeit a' Jénai Lit. Zeitungban Junius 1808. recenseálta, 's a' dalnak e' schémáját igen igazságtalanul traktálta. Tagadja szépségét, mert ha fel nem volna találva, senki nem találná-fel. (Hát ha az Alcaicusok' schémája fel nem volna találva, feltalálnák e most?) Azt mondja hogy Procrustes' ágya etc. (Hát nem abban áll e a' Kunsttalent, hogy az Einschraenkunggal úgy vívjon-meg, hogy azt higyeje az olvasó hogy vívás nélkül súlt-el?) –

Azon lesznek, hogy a' több Sonettjeim is elkészülhessenek.

Imhol a' minapi. Tartsd-meg minden interpunctiójít, minden orthographiai különösségeit versgyűjteményed' számára:

92.

[55.]
NOVEMBER' XI-DIKE MDCCCIV.

Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segélni mingyárt kész azt Istene.

Ah, engemet⁶⁴ nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'

⁶⁴ <ellenem nincs> engemet

Ájúlva dűlök újabb ájulásba,
'S irt nem találok melly enyhítene. – – dieser Streich zeigt das an,
daß dieß meine alte Klagen sind.

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta,
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És im miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécsset gyújtja,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

[...]

Rumy Károly Györgynek, Sátoraljaújhely, 1809. május 30.

[...]

In dem Juniusheft der Jenaischen Lit. Zeitungen 1808⁶⁵ fand ich *Bürgers Sonette* von Voss recensirt. Voss ist feind der Sonette. Dieß wusste ich aus seinem Sonett an Göthe. Er nennt dieses Schema sehr sinnreich das Bett des Procrustes, und fragt: wenn dieses Schema nicht erfunden wäre, würde es erfunden werden? – Ich frage dieß von dem Schema des Alcäischen Gedichtes, des Sapphischen Liedes. Und nun da es einmal erfunden ist, ist es nicht *schön*? Er läugne es mir, wenn er kann. Und besteht Kunsttalent nicht eben darin, daß es die Einschränkung, Zwang so erkämpfe, als wären sie gar nicht erkämpft? – Die ung. Schr. ist reimarm, aber sonor und pompos; sie beleidigt nicht so das Ohr, wie die deutsche. Hören Sie die zwey Sonette:

[56.]
'SONETTÓ' MÚZSÁJA. *)

93.

Mint a' szerelmes járja szép párjával
Menüetje' keccsel-teljes lépteit,

*) [A kéziratban a magyar vers mellett:] Die Muse der Sonette.

So wie der liebende (Jüngling) mit seiner schönen Geliebten die reizvolle Schritte des Menüets tanzt, und die sich andrängenden Reihen des Saales durch seine tändelnde wieder und wieder kehre bezaubert:

So tanze ich, die schönen Locken meines Hauptes mit Orangenzweigen meiner Heimat Ausonion bekränzt, die Tänze meiner mir eigenen Leyer (Lied), da ich ihre zwey Vierlinge und zwey Dreylinge verflechte.

Jetzt kränzt meine Stirne ein Kranz von Reben. Dort, wo Tokaj seinem Gott den Nectar reicht, erhebt sich auf frohen Schwingen das noch nie gehörte Lied. Diese schöne Gegend ist nun mein neuer lieblicher Aufenthalt. Ein neuer Tibull hat mich in ihr verherrlicht, und ich besinge ihn und seine Gattin nun dankbar wieder.

⁶⁵ 1808 Utólagos betoldás a sor fölött.

'S ígézi a' Szála torlott rendeit
Enyelgő vissza 's vissza fordúltával:

Honnom' Ausonia' narancsgallyával
Körülövedzve főm' szép fürtjeit,
Úgy járom én a' dal' lejtéseit,
Két négyét öszvefűzve két hármával.

Szóló keríti mostan homlokom'.
Ott, hol Tokaj nyújt nektárt Istenének,
Víg szárnyakon kél a' nem-hallott ének.

E' szép vidék lön kedvelt birtokom.
Eggy új Tibull itt megdicsőített engem,
'S én őtet és hölgyét örökre zengem.

92.

[57.]
November' 11dike 1804.*)

Nincs milliók közt eggy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segélni mingyárt kész azt Istene.

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba,
'S irt nem találok melly enyhítene. –

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe' tette-le Sophiet.

*) [A kéziratban a magyar vers mellett:] Der Tag, den mir Sophie gab.

Unter Millionen ist wohl nicht Einer, welchen die grimmige, blinde Ate so sehr ins Hetzen genommen hätte, als mich. Fällt sie in ihrer Wuth irgend einen andern an, schnell steht diesem sein Gott zum Beschützen zur Seite fertig. Ach, mich schützt gegen sie nicht Himmel, nicht Erde! In diesem schweren Kampfe sinke ich aus einer Ohnmacht in die andere, und finde nirgends Labsal, das mich lindre. –

Amor hatte Mitleid mit diesen Klagen meines Lebens, und sprach: den das Schicksal geschlagen hat, den nehme ich in Schutz, und legte mir Sophie zum Lohn (Trost) in den Schooß.

Und siehe, seitdem er mir den Segen bot, seitdem er den Nächten meines Lebens die magische Lampe anzündete, empfinde ich die Schläge des Schicksals nicht.

És im miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécsset gyújta,
[...]⁶⁶ Sors' csapkodásait.

[...]

Dieses Sonett [ti. Kölcsey közölt szonettje] ist weit leichter gedichtet als die meinigen. In dem meinigen ist alles gedrängter, inniger; die Reime Istenének, ének, engem, zengem, Istene, ellene, fene, enyhítene sind ex diversis partibus orationis genommen, und kosten etwas mehr, als lelkemet, testemet, párjával, fordúltával. etc. Besonders ist der zweyte Vierling des ersten Sonetts Honnom Ausonia sehr glücklich gerathen: Aber für die meisten Leser *unverständlich*. –

Szögyény Zsigmondnak, Széphalom, 1809. május

[...] Te ismered házassági fénytelen boldogságomat. Érteni fogod tehát az ide tett magyar első sonettet – első nem *érdemre*, mellyet az első által nem célozhatok, hanem az *időre*, mert még eddig több Sonettó magyarul nem énekeltetett. – Voss tavaly kikölt a' Sonettók ellen, de nem elég okokkal, mert az Ausóniai hangzáshoz szokott fül, mint a' millyen a' Tiéd is, nem lel e valóságos szépséget az olasz Sonettókban? Ha lélek, miért ne leljen a' magyarban is. Meglehet, hogy a' franczia nyelv' könnyűsége, a' német nyelv' nehézsége nem alkalmas e formára, de a' miénk az. [...]

[58.]

NOVEMBER' XI. DIKE MDCCCIV.

92.

Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segélni mingyárt kész azt Istene.

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba,
'S írt nem találok melly enyhítene. –

Megszánta Ámor éltém' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

⁶⁶ A lap aljának sérülése miatt a sor eleje nem olvasható. A vers német címe alatt utólagos betoldás olvasható: Verändert steht es im Tudományos Gyűjtemény XI 9bris 1817. ('A vers egy változata megtalálható a Tudományos Gyűjtemény 1817. november 11-i számában.')

És ím miolta nékem áldást nyújt,
'S bús éjjelemnek bájos mécset gyújt,
Nem érzem a' Sors csapkodásait.

Der 11te Tag des Novembers 1804.
Sonett.

Unter millionen ist nicht ein Einziger, den die grausame blinde Göttin des Unglücks (Ate) so wie mich verfolgte. Pakt sie in ihrer Wuth diesen oder jenen an, so ist sein Gott alsogleich bereit ihm beyzustehen. Ach, mich schützt nicht der Himmel mehr die Erde wieder sie! In dem schrecklichen Kampf sinke ich aus einer Ohnmacht in die andere hinüber, und finde keinen Balsam, der meine Leiden lindere. –

Amor hatte Mitleid [mit] den Qualen meines Lebens und sprach: Dir erleichtre ich, die das Geschick schlug und gab mir zum Lohn in den Schooss Sophien.

Und siehe, seitdem er mir den Segen reichte und der Nacht meines Lebens die magische Lampe anzündete, fühle ich die Schläge des Schicksals nicht mehr.

Kölcsey Ferencnek, Széphalom, 1809. június 12.

[...]

Egy holnap olta jó csomócska verseimet tettem semmivé. Szerencsére másutt le sincsenek írva. Ritka darabom az, a' mit meghagytam. A' mi megmaradt, azon sok változtatások estek, melyekre sokan azt fogják tudom mondani, a' mit egykor Földi monda egy darabomra, és a' mit többnyire szoktak az Olvasók az újabb kiadásokra. De én tudom, hogy azt megtenni **kelle**. Nézze Uram Őcsém *Boldog bolondoskodásomat*, újabb formájában. Azt megtartottam, noha nem valami nagy veszteség volt volna, ha elégettem volna is.

22.

[59.]

AZ ÉLET' ÉLTE. Genuss des Lebens.

Éltem fogy } 's nem sokára { E' szép kor } majd elrepül
Fogy az élet }

Érzem messze nincs } határa. 'S majd komor telére dől:
Érzem már közel }

De borral sebes szárnyának Lépvesszőket hányhatok.
Bort hamar, bort! múlásának, Ha iszom, kaczaghatok.

2. Még most, hála Istenimnek, Kelyhem' bátran forgatom, Még most, h. I. Lillimet csókolhatom. Még nincs a' ki elfogassa Meggyanított levelem, Nincs a' ki tudakoztassa, Ki sziszeg titkon velem.

3. Lilli jer, jer, 's mártsd rózsádat (das verwünschte ró anstatt ro!) Kelyhem' édes nedv'ibe, Fonjad azt 's mellypántlikádat *Homlokom' víg fürtibe. Gyúlasszd 's oltsd szám' szomjúságát 'S éreztessed azt velem, Éltem' legfőbb boldogságát Hogy csak kebledben lelem.*

A' 3dik strophában elvont sorok újak. Uram Öcsém látni fogja mit miért változtatam. Sokaknak nem fog tetszeni a' *hogy*-nak az utolsó versbe esése. De eine poetische Sprache *darf* und *soll* von der prosaischen weichen. Schiller, Göthe nagy erőszakot visznek ilyeneket véghez, még pedig *scientes et volentes*, 's a' vers *nyér vele*.

Egy igen régi, emlékezete miatt kedves dalom most így van 's így marad:

[60.]

Minnyihez az első rózsával, 1791.

50.

Minnyim, legelső rózsájától Ertted fosztám-meg a' tavaszt, Vedd szíved' hív imádójától Vedd kérlek forró csókkal azt. 2.) Vedd Minnyi, vedd! 's nézzd mint hullattam Harmat gyanánt rá könnyemet, Hogy sorsom által eltoltattam Körültted élni éltetmet, 3.) 'S panaszlani, hogy bánatimnak Most csak az ad vígasztalást, Ha, megjelenvén álmainnak, Esküdsz hogy nem kedvellesz mást. (ez kedves előttem mind az ideára mind a' kifejezésre nézve) 4.) Nézzd, mint serkentget új örömré Mindent a' nyájas Kikelet. Nem engem, Minnyi! én örökre Szívemben hordom a' telet. (Etiam bene!) 5.) 'S nem is lesz vége gyötrelmimnek Nem is derül fel bánatom, **Míg**, szíve 's⁶⁷ jobbjá szép Minnyimnek **Hogy már enyém**, nem mondhatom. –

[61.]

Imhol az Ερασμη πελεια:

A' LEVÉLHORDÓ.

64.

Én. Szép galamb, ki vagy te? mondd-el Honnan jössz 's hová repülsz? Hol gyűjtötted e' kenőcsöt, Melly játékos szárnyaidról Langy⁶⁸ esőként permetez? – **A' Galamb.** 2.) Én Anakreont szolgálom, Jámbor, tudni hogyha vágysz. 'S tőlem egy édes levelkét, Titkos édes egy levelkét, Vár kedves Bathylusa. 3.) Egykor Páfuszban lakoztam, 's Cypris volt az asszonyom. De Cypris, ámbátor néki kedves voltam, új uramnak engedett egy szép dalért. – 4.) Őt szolgálom már azolta. Én

⁶⁷ szíve 's A sor fölött betoldva.

⁶⁸ Langy A szó Lágy-ból ráírással jav.

hordom leveleit. Reggel Bathylljához mégyek, Estve vissza térek hozzá; Így foly el minden napom. 5.) Azt fogadja, hogy szabaddá Tészen immajd engemet. De ha elbocsát is engem, Én hozzája vissza térek, s önként nála maradok. 6.) Akkor éltem féltve járnék Mindhegyen mind völgyeken; Végig futnám a' mezőket, Vad repcsény és lednek volna Izletesbb eledelem. 7.) Most <jó> gazdámnak hív kezéből Csípkedem a' kenyeret. 'S megsomjúzva, serlegéből 's édes illatú szájából szörbölöm habzó borát. 8.) 'S részegülve lantja mellett Kezdem rá víg tánczomat, 's a' lant ismét, hogyha a' tánczban Eltikkadva, nyúgodalmat Óhajtok, a' nyosszolyám. 9.) Jámbor, ím ismersz eléggé, 's láthat'd melly boldog vagyok. Hagyd folytatnom útam! Úgy is kérdezed a' szajkónál Csácsogóbbá tettenek!

Anacreonnak mind Földi, mind én, mind Fabchich fordítottuk darabjaikat. A' Földieí nálam kézírásban mind megvannak. Irtóztatók, mert a' nagy hűség miatt olly erőltetettek mint a' Fabchichéi. Szabadon lehet jól fordítani Anacreont, nem másképen. Ezen kis dal ή γη μελαινα πινει nálam most így kezdődik: a' föld iszik, 's viszontag a' földet a' fa issza. Mert erre: a' **barna** föld iszik 's azt viszontag a' fa issza, semmi szükség azért, hogy Anacreonban is **barna** (μελαινα) áll. Én az illy igazításokra elmondhatom λαλιστερον μ' εθηκας

Ηταιρε της κορωνης

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1809. június 28.

[...] Nékem most két versem forog kezeken, melly barátimnak javallásaikat megnyerni szerencsés volt. Én részemről minden darabjaim között nekik adom az elsőset, és a' Phigiem' sírkövére írt három distichonaimnak. Imhol van mind a' kettő:

92.

[62.]
NOVEMBERNEK XI-DIKE MDCCCIV.

Sonett.

„Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segéllni mingyárt kész azt Istene.

Ah engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba,
'S írt nem találok melly enyhítene.” –

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta,
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécszet gyújtja,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

Ez volt a' legelső Sonett magyar nyelven. Még 1806ban készült; de tudván melly kényes fülek ítélik a' Sonettet, titokban tartottam mind ezideig. – Azonban Voss, a' Homér' fordítója, a' Jénai Lit. Zeitban 1808. Jún. Bürgernek Sonettjeit recenseálván, kikölt a' Sonettek ellen, és azt a' dalnak alkalmatlan formájának nevezte. Kinek van igaza, neki e vagy az Olasz és Spanyol nemzetnek, kiknél ez a' dalmem Petrarcanak ideje olta 's még régibben mindég nagy becsben tartatott? – Ez a' recensio egy másodiknak dallására tüzelt. – Bürger a' maga verseinek vorletzte kiadásában a' Sonettet a' Menüethez hasonlította. Megtartottam az igen elmés öszve hasonlítást.

[63.]
A' SONETT' MÚZSÁJA.

93.

Mint a' szerelmes járja szép párjával
Menüetje' keccsel-teljes lépteit,
'S ígézi⁶⁹ a' Szála' torlott rendeit
Enyelgő vissza- 's vissza-fordúltával:

Honnom' Ausónia' narancsgallyával
Körülövedzve főm' szép fürtjeit,
Úgy járom én a' dal' lejtéseit,
Két négyét öszvefűzván két hármával.

So tanze ich, die schöne Locken meines
Hauptes mit den Pomeranzenzweigen
meiner Heimath Ausonion umwanden, die
Tänze des Liedes, indem ich seines zwey
Vierlinge mit s. 2 Dreylingen verflechte.⁷⁰

Szóló keríti mostan homlokom'.
Ott, hol Tokaj' nyújt nektárt Istenének,
Víg szárnyakon kél a' nem-hallott ének.

Reben mint Bükk, az az bikkfa⁷¹

E' szép vidék lön kedvelt biromom.⁷²
Eggy új Tibull itt megdicsőjtett engem,
'S én ötet és hölgyét örökre zengem.

A' Sonettben Innigkeit des Gefühlsnek kell lenni, welche die Gluth des Süds habe, ezen felyül a' leggondosabb megválasztása a' szóknak, a' legtisztább 's legszebb Reimok, 's scandált versek. Sem a' sor nem lehet több mint itt, sem a' Reim nem állhat másképen mint a' hogy a' törvény kívánja.

⁶⁹ <báolja> Elé írva: ígézi.

⁷⁰ verpflechte Tollhiba, értelemszerűen em.

⁷¹ Jegyzet a bal margón, a 3. versszakhoz.

⁷² lön <most> kedvelt <...> biromom.

A' 2dik Sonett 2dik Vierlingjét sok olvasó nem fogja érteni, de annak nem én vagyok az oka. Én arról a' Vierlingről azt tartom, hogy az igen szerencsés. [...]

Kisfaludy Sándornak, Széphalom, 1809. szeptember 1.

[...] Poétai munkákról 's dolgozásokról lévén szó, meg fogja nékem engedni a' Petrarca' tanítványa, hogy Véle a' legelső magyar Sonettet – nem *érdemre* legelsőt, hanem *időre* – közölhessem. Imhol van az:

92.

[64.]

NOVEMBER' XI-DIKE, 1804.

„Nincs milliók közt egy, kit a' fene,
Vak Áte így vett volna szabdalásba.
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segélni mingyárt kész azt Istene.

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ajúlva dülök újabb ájulásba,
'S írt nem találok melly enyhítene.” –

Megszánta Ámor éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím miolta nékem áldást nyújtja,
'S bús éjjelemnek bájos mécset gyújtja,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

Csak hamar azután hogy ezt titkosbb barátimmal láttattam, Voss a' Jénai Tud. Ujságlevelekben hosszasan és igen mérgesen kikölt a' Sonettek ellen. Meg kell vallani, hogy a' Sonett nem is a' Celtai nyelvekhez való, mellyeknek sok és nagy érdemeik vagynak ugyan, de a' mellyről az én kedves Daykám igazán mondotta azt, hogy annak (a' németnek) zengése olyan

Mint a' lánczolt kerék' és a' bilincs' csörgése.
Örvendve 's felkevélyedve azon, hogy a' mit Voss rettentő szándékkal mond a' német Poetáknak, az a' rettentés a' magyar Poetákat el nem rettentheti, egy másodikat írtam, sok idővel az elsőbb után. Imhol az is:

[65.]
A' SONETTO' MÚZSÁJA.

93.

Május 20d. 1809.

Mint a' szerelmes járja szép párjával
Menüettje' keccsel-teljes lépteit,
'S ígézi a' Szála' torlott rendeit
Enyelgő vissza- 's vissza-fordúltával:

Honnom' Ausonia' narancsgallyával	Die schönen Locken meines Hauptes mit den
Körülövedzve főm' szép fűrtjeit,	Pomeranzen zweigen meiner Heimath Ausonia
Úgy járom én a' dal' lejtéseit,	gekränzt, tanze ich so die Tänze des Liedes,
Két négyét öszvefűzvén két hármával.	indem ich seine Vierlinge mit seinen
	Dreylingen verflechte.

Szóló⁷³ keríti mostan homlokom'.
Ott, hol Tokaj nyújt nektárt Istenének,
Víg szárnyakon kél a' nem-hallott ének.

E' szép vidék lőn kedvelt birtokom.
Eggy új Tibull itt⁷⁴ megdicsőített engem,
'S én őtet és hölgýt örökre zengem.

[...]

Én Martiusban az én nagy barátom kedves fijának, az ifjú Wesselényinek, egygy Epistolát írtam. Utolsó §a ez volt:

[66.]

91.

A' koczka meg van vetve. Menj tehát,
'S vezératyádnak bajnokjobbja mellett
Küszdj a' dicsőség' fényes nimbusáért.
'S ha Márs haragra gyúlad ellened,
Hogy véle szembe kelni mérészlettél,
'S fejedre rántja villámpallosát,
Oh, fogjon Aphrodíta védködjébe!
'S ő, a' ki Párist a' harcz' vészeiből
Kikapta, kapjon most ki Téged is!

⁷³ E szó után a sor fölött betoldva: Reben

⁷⁴ itt A sor fölött betoldva.

'S ezt könyörgöm Teértted is, barátom! Ne engedje az Isten, hogy elessél. Élj, Nemzetednek hasznára 's elhalhatatlan díszére! 's a' Béke vigyen vissza Rózádnak karjai közzé!

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1809. szeptember 13.

[...] Dieser ist – doch hier der Anfang:
(Sophie ist noch nicht entbunden.)

96.

[67.]

Az a' *czakó*, melly Afrikából
Vagy honnan, nőinknek hordja a' gyermekeket,
– Ollykor azoknak is kik édes cseppeket
Csak lopva isznak még az Ámor' poharából –
Oh képzeld e' csudát! hosszú orrából
Sophiem' keblébe ma egy kis fiút teve.
„Ez még pogány, 's még nincs neve.
Papot hamar neki! nem lelni azt Afrikában.”
Igy szolla, 's klep klep klep! láthatlanná leve.

Vesztett volna a' gonosz *czakó*ja vad honnjában!
Vagy vitte volna másnak! Eugenie
Szobáimat maga el tudja tölteni
Fület-repesztő sírásával
Midőn tipegvén Hannswurtjával,
Orra bukik, vagy már nem tűrheti
Hogy az a' rossz Dadó nem éteti
'S elkésik pépjével szakácsom.
Félre azt a' másikat! a' ház
Szűk egy sírónak is. 'S egy szó annyi mint száz:
Nekem a' gyermekben *sem hírem sem tanácsom*.

Ah mind haszontalan! Sophie
Feltette a' fejét, 's ezt a' veres, fogatlan
Kopasz rívó fiút – a' gondolatlan!
Nem áthatja Eugenie'k' öccsének vallani.

Legyen, ha úgy akarja! én vele
Nem perlek. A' kit így juttatnak ajándékhoz,
Kaczag, ha van esze, a' kelleetlen játékhoz.
De te Palim, lelkem' fele,
Végy részt barátod' gyötrelmében,

NB. *czakó* ist der Scherzname des Storchs, wie *csacsi* der eines Esels. Der Storch, der aus Africa oder woher sonst immer, unsere Weibern Kinder bringt – manchmal wohl auch denen, die aus Amors Kelch die süßen Tropfen nur verstohlen noch nippen – O stelle dir des Wunder vor, legte mit seinem langen Schnabel in den Schoos meiner Sophie ein Knäblein nieder. „Es ist noch Heide, und hat keinen Namen noch erhalten. Geschwind einen Täufer her; in Africa war keiner zu haben.” So sagte der Storch, und klap, klap, klap! er ward nicht mehr gesehen. Hätte der böse Geist den verwünschten Storch in seiner fatalen Heimath zurückgefallen! Oder hätte er das Kind einem andern gegeben! Eugenie füllt meine Zimmer auch ohne einen Mitgehülften mit ihrem Ohrenzerreißenden Schrey, da sie mit ihrem Hannswurst umhertrippelt und rücklings fällt, oder es nicht mehr erwarten kann, daß ihre alte Dadó (Amme) sie füttere, wann mein Koch ihr Köchel zu reichen säumt.

Jer, 's e' szép atyaság' becsületében
– Még híre nem ment-el – osztozzál-meg vele.

etc. etc.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1809. szeptember 20.

[...]

Rádayt még meg nem született fiamnak keresztatyjává kértem meg, mert mind magát különösen szeretem 's becsülöm, mind nagyatyjának 's ipának emlékezeteket tisztetem, kik engemet első ifjúságom olta szintén halálokig különös kegyességeikre méltóztattak, 's ezeknek emlékezetek az én újabb Rádaimban egyesül. – Ő nekem egy olly genális levéllel felelt meghívó levelemre, melly ér annyit mint egy vers. Poétai tűzre hevülván, 's nem győzvén várni hogy a' kis porontyot lássam, csókolhassam, előre elkészítettem poétai epistolámat, mellyel neki a' gyermek megszületését béjelenteni fogom; 's ismervén ízlésedet, hogy a' francia Poetákat nagyon kedvelled 's szerencsésen követed, addig is míg a' gyermek meglesz, 's néki áldásodat megkérhetem, közlöm veled a' darabot. Csak azt jelentem, még pedig kínjaimnak teljes érzésekben, hogy a' francia könnyűséget, pajkosságot, enyelgést ezen rímákban szegény nyelven 's ilyen scandált versekben olly nehéz megadni, hogy tegnap előtt egész nap három sort ki nem tudtam dolgozni. Nevetni fogsz péld. ok. hogy a' szakácsom mint jut ezen tisztelethez. De a *tanácsomra* nem volt más *ríme* hanem csak *ácsom*, *takácsom*, *tolmácsom*, *kalácsom*, *kovácsom*, 's ezek még kevésbbé tarthatnak just a' versbe leendő felvételre. Ímhol a' darab.

[68.]

96.

Gróf Ráday Pálhoz.

Az a' *czakó*, melly – vélem, Afrikából *vélem*, nem a' pronómen, hanem a' verbum
Szép asszonykáinknak hordja a' gyermekeket
– Ollykor azoknak is, kik édes cseppeket
Még félve lopdosnak az Ámor' italából –
Oh képzeld e' csudát! hosszú orrából
Sophiem' keblébe ma egy kis fiút teve.
„Ez még pogány, 's még nincs neve.
Papot hamar neki!⁷⁵ nem lelni azt Afrikában.”
Így szólla, 's klep klep klep! látatlanná leve.

⁷⁵ neki<,>!

Vesztett volna a' gonosz czakója vad honnjában!
 Vagy vitte volna másnak! Eugenie
 Szobáimat maga el tudja tölteni
 Fület-repesztő sírásával,
 Midőn, tipegvén Hannswurstjával,
 Elsíklík, 's az ütést ah! nem felejtheti;
 Vagy már tovább nem tűrheti
 Hogy késik pépjével szakácsom.
 Félre azt a' másikat! a' ház
 Szűk egyy sírónak⁷⁶ is. 'S egyy szó annyi mint száz:
 Nekem a' gyermekben sem hírem, sem tanácsom.

Ah mind haszontalan! Sophie
 Feltette a' fejét, 's ezt a' veres, fogatlan,
 Kopasz, rívó fiút – a' gondolatlan!
 Nem átalja Eugenienk' öccsének vallani.

Legyen, ha kell! én nem⁷⁷ perlek vele.
 A' kit így juttatnak efféle ajándékhoz,
 Kaczag, ha van esze, a' kelletlen játékhoz.
 De te Palim, lelkem' fele,
 Végy részt barátod' gyötrelmében.
 Jer, 's e' szép atyaság' becsületében
 – Még híre nem ment-el – osztózzál-meg vele.

Jer, és Emíl-Trajánt fogadd te is fiadnak!
 'S Öreg-atyádnak és Ipadnak
 Lehelld belé nagy lelkeket.
 'S a' tennen-magadét! – –
 Külömböző, de egyy, ösvényteket
 Válassza ő is ösvényének.
 Gedeont a' tudomány' és ének'
 'S a' csendes virtusok' dicső munkájiban
 Tekintse tisztelt mesterének.
 A' nagy' példáját lelje Prónayban.
 'S mint kell Cátói tisztasággal
 A' vétkesek' sergét megszégyeníteni,
 'S jobb útra téríteni,
 Mint kell Ulysszesi szent álnoksággal
 A' monstrumokkal küszdeni,
 És,⁷⁸ meg nem csüggedvén a' harcz' dühös vészében,

⁷⁶ <...nak> sírónak

⁷⁷ <úgy akarja!> kell! én nem Az áth. szavak fölé írva.

⁷⁸ Az És 'S-ből ráírással javítva.

Nem nyúgodalmat csak, de fényt is szerzeni,
Csudálja Ipadnak nagy képében.

Te oktassd arra a' bölcseségre,
Melly élni tud, a' jót, a' szépet szereti,
Azt a' mi nem az, megveti,
De a' mi az, szentül és <híven> követi; készen⁷⁹
Melly nem vágy csalfa fényességre
Mellynek csak béke kell, 's kedv, 's pártás poharát
Józan kénnyel ivó elmés barát,
Jól folyt napok után csillámló társaságok,
Táncz, játék, muzsika, tréfák és nyájasságok,
Kik közt a' Bölcsesség maga is szédeleg;
'S hol könyvnek, hol másnak szentelt szép éjjelek –
Így élni – ez a' te mesterséged:
Traján ebben kövessen Téged!

Ráday Pálnak, Széphalom, 1809. október 15.

Kedves Grófom!

Hogy Te a' szeretetre legméltóbb ember vagy, régen tudtam: de azt meg sem álmodtam hogy próféta is vagy; és ha nékem valaki azt mondotta volna felőled, őrülnék fogtam volna nézni; 's íme az történik velem, a' mi végtére szokott megadni a' vallástól elrugaszkodott emberekkel – leverni⁸⁰ a' mennyei világosság, 's Saulusból Paulusok lesznek; libertínekből intolerans fanaticusok. Nem játszom a' szókkal, édes barátom, hanem belső meggyőződésből szóllok: Prófétának vallak; – megjövendöléd hogy lyányom lesz harmadikszor is, 's az leve. Holnap keresztelik Anna Sophronia Thalia Theresia névre, az első Nini miatt, a' másodikat Sophie miatt, a' harmadikat az én kedvemért, a' negyediket azért kapja, mert a' napján (ma Therézia napja) született és az ötöt Szerencsynére fogja emlékeztethetni. – Tanácsodat, mint theoretico-practicusét, megfogadnám, de azt nem ígérhetem. Edes barátom: mikor az ember eszén sincs, mikor az ember körül eltűnik a' világ minden boldogságaival 's boldogtalanságaival, mikor az ember épen azt érzi, a' mit a' lángoló Saphó énekel egy isméretes ódájában – de te görögül nem tudsz és azt csak a' Delille franczia fordításából (meg van a' Barthelemy Anacharsisában) ismérheted: akkor felejt a' boldog férj a' Ráday leczkéjét, 's a' vak szerencsére bízza magát.

Genialis leveled engem poétai oestrumba ragadott, 's mindennap várván feleségem lebetegedését September első napjai olta, leültem, 's válaszat hozzád versekben tettem-fel; még pedig olly nemű versekben, a' millyeknek írására engem a' te áldott Nagyatyád taníta. Jól sült-el gondolatom szerint, 's előre megküldém azt Himfynek, kit a' poezisnak vagy inkább versificatiónak más nemében tisztel a' Haza. Erántam való

⁷⁹ Utólag a sor végén betoldva az áth. szó helyett.

⁸⁰ lev<é>eri

barátságodnak köszönd tehát, ha versemnek közre bocsátása által téged megbántottalak. A' vers utólját újra kell dolgoznom 's fogom, mert fiúra kértem benne tőled modelt. Most nem dolgozom mingyárt, mert rosszúl vagyok. De mikor kész leszen, megküldöm Timandrának (Honoratádnak), hogy közölje veled. – Most olvassd a' hogy azt írtam:

96.

[69.]

Az a' czakó (Storch), melly – vélem Afrikából (wie ich glaube, aus Africa)
Szép asszonykáinknak hordja a' gyermekeket,
– (Ollykor azoknak is, kik édes cseppeket
Még félve lopdosnak az Ámor' italából) –
Oh képzeld e' csudát! hosszú orrából
Sophiem keblébe ma egy kis fiút teve.
„Ez még pogány, 's még nincs neve.
Papot hamar neki, nem lelteni azt Afrikában.”
Így szólla, 's klep, klep, klep! láttatlanná leve.
Vesztett volna a' gonosz czakója vad honnjában!
Vagy vitte volna másnak! Eugénie
Szobáimat maga el tudja tölteni
Fületrepesztő⁸¹ sírásával,
Midőn tipegvén Hannswurstjával
Elsiklik, 's az ütést ah! nem felejtheti;
Vagy a' midőn immár nem tűrheti
Hogy késik pépjével szakácsom.
Félre azt a' másikat! a' ház
Szűk egy rívónak is; 's egy szó annyi mint száz:
Nekem a' gyermekben sem hírem sem tanácsom!

Ah mind haszontalan! Sophie
Feltette a' fejét; 's azt a' veres, fogatlan,
Kopasz rívó fiút – a' gondolatlan!
Nem átalija Eugenienk' öccsének vallani.

Legyen, ha kell! nem perlek én vele.
Az a' kit így juttatnak ajándékhoz,
Kaczag, ha van esze, a' kelletlen játékhoz.
De te Palim, lelkem fele,
Végy részt barátod' gyötrelmében,
Jer 's e' szép atyaság' becsületében
– Még híre nem ment-el – osztozzál-meg vele.

⁸¹ <Szíve> Fületrepesztő

Jer, és Emíl-Trajánt fogadd te is fiadnak,
'S Öreg-atyádnak és Ipadnak
Lehelld belé nagy lelkeket.
'S a' tennen-magadét! – –
Külömböző de egy ösvényteket
Válassza ő is ösvényének.
Gedeont a' tudomány' és ének'
'S a' csendes virtusok' dicső munkájiban
Ismérje tisztelt mesterének.
A' *nagy*' példáját lelje Prónayban.
'S mint kell Kátói tisztasággal
A' vétkesek' sergét megszégyeníteni⁸²
'S jobb útakra téríteni,
Mint kell Ulysszesi szent álnoksággal
A' monstrumokkal küszdeni,
És meg nem csüggedvén a' harcz' dühös vészében
Nem nyúgodalmat csak, de fényt is szerzeni,
Csudálja Ipadnak nagy képében.

Te oktassd arra a' bölcseségre
Melly élni tud; a' jót, a' szépet szereti,
Azt, a' mi nem az, megveti,
De a' mi az, szentül és készen követi;
Melly nem vágy csalfa fényességre;
Mellynek csak béke kell 's kedv, 's rózsás poharát⁸³
Józan kénnyel (Wollust) ivó elmés barát,
Jól folyt napok után csillámló társaságok,
Táncz, játék, muzsika, tréfák és nyájasságok,
Kik közt a' bölcsesség maga is szédeleg, –
'S hol könyvnek, hol másnak szentelt szép éjjelek –
Igy⁸⁴ élni, ez a' te mesterséged –
Traján kövessen ebben téged!

Kérlek, méltóztassál ezt a' kis bohóságot Timandrának (így nevezem én ötöt görög névvel a' *Honorata* helyett; a' Timandra *férjfiak által tisztelt*-et tészen) mutatni, és véle megmosolyogtatni. De szeretném, ha a' Sógorod, Báró Prónay Sándor is olvasná, és Prof. Schedius Ur, ki a' mint hallom, nagy-atyád becses, sőt megbecsülhetetlen kincsét fogja rendbe szedni. Tedd figyelmessé Prof. Sch. Urat az eránt, hogy itt a' hiátusok elidálva vannak, mint a' franczia és olasz versificatióban, nem mindenütt, mint ott sem

⁸² megszégyeníteni<,>

⁸³ poharát<,>

⁸⁴ <Ez> Így

mindenütt, de mindenütt ott, a' hol az értelem engedte; p. o.: De a' nincs elidálva, mert a' nyelvnek meg **kell** állani a' **de**-n. Így ezen is: maga is. –
[...]

Szentgyörgyi Józsefnek, Széphalom, 1809. október 15.

[...]

Mi, kik jó férjek 's érzékeny atyák vagyunk – miért ne tégyem mellé: boldog férjek is? – egymásnak megszoktuk írni hogy szaporodunk ha szaporodtunk. Végy tehát új hírt szaporodásom felől: ma harmadikszor leve leányom; egy egészséges, ép és szép, nagy és kövér gyermek. Eggy misemondó holnap fogja vele elmondadni az abrenunció-t, minthogy én arra vagyok praedestinálva, a' mint látszik, hogy Kálvinnak ne szaporítsam tanítványait. – Czfira nevet kap ez is, mint én szoktam adni mindég: Anna Sophrónia Thalia Therézia. – Az első Hirgeist Nininek, ki most Báró Prónay Simonné, a' másodikat a' feleségemnek, a' 3-dikat magamnak, a' 4-diket a' mai napnak kedvéért. A' keresztatyja Gróf Ráday Pali lesz mind magáért, mind az előttem háládatos tisztelettel tisztelt nagyatyjáért és Ipáért, kik engem első ifjúságom, 's az elsőbb gyermekségem olta szinte halálokig kegyességeikkel tiszteltek-meg, 's azért mert a' széplelkű genális Ráday Pál nékem régi igen kedves barátom – midőn Júliusban Rádayt meghívtam, ő nékem olly genális levéllel válaszolt, hogy valaki még látta – látta pedig sok, mert az ollyat csudáltatni kell, – elragadtatott. Én poétai oestrumba ragadtattam, 's imhol a' vers. Franczia ízlés van mind az egész darabon, mind a' versification, mellyet azért is választottam, mert erre az öreg Ráday taníta:

96.

[70.]
GRÓF
RÁDAY PÁLHOZ.

(erős hittel azt híván, hogy a' gyermek fiú lesz.)
Septemberben 1809.

Az a' czakó, melly – vélem, (*opinor*), Afrikából
Szép asszonykáinknak hordja a' gyermekeket
(Ollykor azoknak is, kik édes cseppeket
Még félve lopdosnak az Ámor' italából),
Oh képzeld e' csudát hosszú orrából
Sophiem' keblébe ma egy kis fiút teve.
„Ez még pogány, 's még nincs neve.
Papot hamar neki! nem lelteni azt Afrikában.”
Így szóllt, 's klep klep klep! látatlanná leve.

Vesztett volna a' gonosz czakója vad honnjában!
Vagy vitte volna másnak! – Eugenie

Szobáimat maga el tudja tölteni
Fület-repesztő sírásával,
Midőn, tipegvén Hanswurstjával,
Elsíklík, 's az ütést ah! nem felejtheti;
Vagy a' midőn nem tűrheti
Hogy késik pépjével szakácsom.
Félre *azt* a' másikat! a' ház
Szűk egygy sírónak is. 'S egygy szó annyi mint száz:
Nekem a' gyermekben sem hírem sem tanácsom.

Ah mind haszontalan! Sophie
Feltette a' fejét; 's ezt a' veres, fogatlan,
Kopasz síró fiút – a' gondolatlan! –
Nem átalja Eugenienk öcsjének vallani.

Legyen, ha kell! nem perlek én vele.
Az, a' kit így juttatnak ajándékhoz,
Kaczag, ha van esze, a' kelletlen játékhoz.
De te Palim, lelkem' fele,
Végy részt barátod' gyötrelmében.
Jer, 's e' szép atyaság' becsületében
– Még híre nem ment-el – osztózzál-meg vele.

Jer, és Emíl-Trajánt fogadd te is fiadnak,
'S öreg-atyádnak és Ipadnak
Lehelld belé nagy lelkeket.
'S a' tennen-magadét! – –
Gedeont a' tudomány' és ének'
'S a' csendes virtusok' dicső munkáiban
Ismérje tisztelt mesterének.
A' *nagy*' példáját lelje Prónayban.
'S mint kell Kátói tisztasággal
A' vétkesek' sergét megszégyeníteni
'S jobb útakra téríteni,
Mint kell Ulysszesi szent álnoksággal
A' monstrumokkal küszdeni,
És meg nem csüggedvén a' harcz dühös vészében,
Nem nyúgodalmat csak, de fényt is szerzeni,
Csudálja Ipadnak nagy képében.

Te oktassd arra a' bölcseségre
Melly élni tud, a' jót a' szépet szereti,
A' mi nem az, azt megveti,
De a' mi az, szentül és készen követi;

Melly nem vágy csalfa fényességre;
 Mellynek csak béke kell 's kedv, 's rózsás poharát
 Józan kénnyel (*voluptas*) ivó elmés barát;
 Jól folyt napok után csillámló társaságok,
 Táncz, játék, muzsika, 's tréfák és nyájasságok –
 Kik közt a' Bölcsesség maga is szédeleg –
 'S hol könyvnek, hol másnak szentelt szép éjjelek,
 Igy élni – ez a' Te mesterséged.
 Traján kövessen ebben téged!

Traján Thalievá változván el, el kell változtatnom a' két utolsó lap' verseit is, el fogom mihelytt csendességem lesz, és a' pituita, melly kínozt, tágulást 's jó kedvet ad.

Kérlek, édes barátom, Kölcsey Ferencz öcsémme látassd ezt a' kis bohóságot. Ő olvas francziául, 's reá akad ebben a' Color Sequanicus-ra; 's abstrahálja a' magyarban a' versificatio' reguláit. Én elidálok a' hol hiátus van. De nem mindenütt; és ezt nem ex arbitrio, hanem a' Logica okai miatt.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1809. október 17.

[...]

Imhol hozzád egy Epistola. Azért is kértelek volt hogy a' tegnapi Gyűlésre vennéd erre útat, hogy az az örööm lehetett volna, hogy hallhassam szádból felolvasását, még pedig akkor midőn⁸⁵ először látod. Annyit csak ér mint a' Wesselényihez írott, sőt többet. Horázt szemem előtt forgott, de a' *tar parókát* etc. nem plagium, hanem csak *imitatio*. Két sorban tetszem leginkább magamnak: 1.) A' kény fogyasztja Herculest 's Sztricsákot – igen jól esik hogy a' két egymáshoz olly igen hasonló héros neve egygyütt áll – 2.) Nincs rojt 's kereszt, 's nem léssesz Excellenz! – Ez caustique.

[...]

94.

[71.]

Gróf

Dezsőfy Józsefhez.

Széphalom, Májusban, 1809.

Ha érted é te, honnan jőhet az,
 Hogy a' Prometheus' sanda nemzete
 Sohol nem áll-meg a' közép ösvényen;
 'S mint a' botor juh, melly azt nem tanulta,
 Hogy leg hamarbb út a' legegyszerűbb

⁸⁵ midőn Sor fölötti betoldás.

Mindég az egyik félre sántikál?
 Sztricsák, mivel nincs füstös pergamenje,
 De a' kinél e' csorbát nem-fösvényen⁸⁶
 Kipótolá mind Phoebus mind Minerva
 (A' régi irhának ritka⁸⁷ kedvellőji),
 Kaczagja Fellegvárit 's csillogását.
 Gazdag, te nem vagy pénzed! így rekeg.
 Az úgy vagy *kivüllted* mint a' czafrang
 Most a' számaron, majd a' büszke ménen.
 A' cím csak báb: csak hang az a' nemesség.
 Deukálionnak népe mind rokonfaj.
 Nincs pór közöttök, 's nincs nemes: 's ha van,
 Bár trónuson ül, pór a' kába: de
 A' bölcs, ha porban fekszik is, – király.

Elnyúlva bársony pamlagán, nevet
 Sztricsák-Királyon Fellegvári, 's mond:
 Ha bölcseséged annyit ér, bagoly,
 Mint a' Királyság, mellyet bírsz, nekem
 Úgy kell az egyik mint a másik. Ész,
 A' mennyi kell szükségből, nékem is van.
 Az a' tiéd gyanús pénz; kelleti
 Nincs mindenkénél: én folyón kapok.
 Osztályba néked a' gyümölcs jutott,
 Nekem csak a' héj. Erd-be te a' gyümölcscsel,
 A' héjjal én beérem; 's vége a' pernek.

Ész é tehát vagy fény? Mellyíke az elsőbb?
 Midőn szobámnak csendes szegletében
 Tekintem a' *Bennünket* 's *Nem-bennünket*,
 Igaznak vészem a' mit Épictét
 'S Antisthenes, 's Jean Jaques és Payne tanítanak,
 'S az Észnek hajtók térdet 's tisztelő főt,
 'S szolgált ügyemben bőv zsoldot lelek.
 De ah! hová lesz szép hitem, midőn
 A' sok ravasszal jobbajunkat is
 Más részre látom térni olly bér' kedveért,
 Melly bölcset és nem-bölcsset eggyeránt vonsz,
 A' melly miatt a' bölcs csak szép tettet tesz
 A' nem-bölcs térszen még nem-szépet is, –
 Mihelytt reája kezd mosolygani
 A' kedv- 's harag-ban változó Szerencse.

⁸⁶ <gaz> nem-fösvényen

⁸⁷ <nem nagy> ritka Az áth. szavak fölé írva.

Elsüllyed akkor lelkem, 's fájdalommal,
 Melly semmiben nem lél enyhületet,⁸⁸
 Ekként kiáltok: Τλήμων ἀρετῇ,
 λόγος ἀρ εἰς! 's elhányom a' paizst.

Té, a' kinek Lucína nagy nemet
 Minerva bölcseséget 's isteni elmét,
 Cythére győzhetetlen bájt ada,
 Jer és beszélld-elő, miként esik,
 Hogy a' miért más kényét, nyúgodalmát,
 Arany szabadságban élt napjait,
 Dúzs birtokát, és a' mi még becsesbb
 A' legbecsesbbnél: *önnbecsűlhetését*,
 Kész volt kockára tenni, megvetted.
 Mert én, bocsássd-meg mérész gáncsomat,
 Eggy értelemben véled nem vagyok.
 A' tar parókat hord; a' félvilágú⁸⁹
 Üvegszemet rak-fel vagy flastromot;
 Lángszín haját a' rőt barnára festi;
 A' sánta toldót vettet sarka alá;
 Vánkossal tomja köntösét a' púpos:
 'S midőn így látod őket, szólj, nevetsz e?
 Miért tehát azt, a' ki mostoha
 Vagy csak gondatlan sorsa' vétkeit
 Igyekszik férjfilélekkel javítani? –
 Midőn te tűzött öltözetben léptél
 Hazánknak öszvegyűlt atyáji közzé,
 Értette minden, hogy díszes nemed
 'S Sárosnak és Zemplénynek méltóságok
 Adák tenéked a' nagyság' érzését,
 'S tisztelte benned önn-érezésedet.
 Tiszteld tehát nagysága' érezését
 Té is Sztricsákban; tiszteld bölcsességét,
 Melly véle a' legszebb czélt, a' legszebb eszközt,
 A' legszebb módokon választatá-meg;
 Tiszteld apathiáját, mellyel ő
 Csúsza-közben annyi döfdösést,
 Ah, annyi bántást, annyi durva szitkot
 'S cselédi zaklatásokat! – mi ketten
 Azt elviselni nem tudnánk – eltűre.
 Tiszteld a' bajnoklelket benne, melly

⁸⁸ <vígasztalást,> enyhületet, Az áth. szó fölé írva.

⁸⁹ Mellé írva: kurtán látó, ez azonban idegen kezűnek látszik, amint a szó ugyanezen világosabb tintával való aláhúzása. Aláhúzása e tintával és ceruzával a továbbiakban is előfordul néhány szónál.

Csüggedhetetlen bátorsággal vítt,⁹⁰
 Hevült és reszketett, izzadt 's fagyott,
 Míg végre a' czélnál látja már magát,
 'S borát most ő is Istennel issza.
 'S ha néha, az égi bortól részegen,
 Felejt, hogy *Sztricsák* volt és *Sztricsák*,
 'S a' csúfolók⁹¹ sergének hahotáját
 Javalló tapsolásoknak veszi,
 'S magasztalásnak a' szidalmakat:
 Gyarlóságától fordítsd-el füled',
 'S mosolyd, de szánd, az újabb *Herculest*. –
 Nagy addig volt az is, míg vívta tartott.
 A' kény fogyasztja *Herculest*, 's *Sztricsákot*!

Barátom, elhibítád útadat,
 Midőn a' házi boldog csendességet
 Elébe tetted annak rögs, de
 Salygó pályának, melly rád nyitva várt.
 Mit ér, hogy a' Király és Nagyjai
 Ismériк érdemeid', 's kegyekkel néznek?
 Mit ér, hogy immár három Gyűléseinken
 Állongva tisztelt Véneinknek karja,
 'S a' köz javallás azt a' feddhetetlent,
 Kit sem rettentés, sem magasztalás,
 Sem únszó kérések és haszon,
 Sőt a' barátság' szédítése is,
 Tisztétől el nem vontanak soha,
 A' tölgy' gallyával kosszorúza-meg? –
 Nincs rojt 's kereszt, – 's nem lészesz Excellenz!

A' Bölcsesség középben áll, nem szélen.
 Kell ész: de fény is kell. – Mellyíke kell több? –
 Nem kell sok ész; az sokszor árt: de fény,
 De cím, de pénz sok nem lehet soha.

Az én hajam már ősz, 's rózsáid alatt
 Im a' tiéd is kezd fejeérni.
 Ha Zeus-Kroníon elmúlt napjainkat
 Visszafolyatná, térnénk a' jobb félre.
 Ah azt elugránk, 's a' kor vissza nem jó! –
 Mivel tehát példát nem adhatunk,
 Adjunk tanítást: Fényt, ha jól lehet, jól;

⁹⁰ <bírt> vítt,

⁹¹ csúfolók <nak>'

Ha nem lehet jól, úgy a' hogy' lehet.
Elég idő lesz mindég bölcseségre.

Jegyzések.

Leghamarbb út...) mert a' metrum nem szenvedte-meg sem a' *legrövidebbet*, sem a' *legkurtábbat*. Pázmány már monda *hamar munkát*, az az hamar valót, hamar készült. – Via recta est via brevissima.

Kivültted... – Bennünket, Nem-bennünket...) Célzás a' Stoicusok' tanításaikra, nevezetesen Epiktétnek legelső soraira.

Τλημων αρετη...) Brútusnak utolsó szavai Philippinél: *Nyomorúlt virtus, tehát te szó* (üres hang) *vagy!*

Salygó...) Eggy Jankovics Miklós Úr' birtokában lévő kézírás után; salygó, *micans*.

Állongva tisztelt Véneinknek karja...) Viro Phoebi chorus adsurrexerat omnis.

Fényt, ha jól lehet, jól...) rem, facias rem, si possis recte, si non, quocunque modo rem! Horat.

Cserey Farkasnak, Széphalom, 1809. október 17.

[...] Most hozzád készítek egyet [ti. episztolát]; és megtörténhetik, hogy úgy rekesztem-bé, hogy ki is nyomtathatom azonnal. Abban a' Magyar Poezis felől szóllok; mert Epistoláimat nem akarom gyáva Gelegenhetsgedichtekre fordítani, vesztegetni. Az ollyannak csak momentaneus becse van, az illyen örökre interresszánt marad. Most épen a' Barcsay' nevén akadtam-el. – Imhol egyik paragraphja.

A' verselés' legrégibb neme
Az volt minálunk, a' mellyen Tinódi,
Szikszai borától fülve, dúdola.
Rest és siket vers, melly hat párja közzül,
A' sort középben kétfelé szakasztván,
Csak egyikének adja gondjait.
És még is olly, hogy tapsolást remélhet,
Ha ihletéssel énekeltetik,
És a' vezérrend' két utóbb hangzatját
Selypül nem adja vissza a' többiben
'S házát 's hazát, és vállát és valát,
'S hagyjont 's vagyont nem toldoz egyyüvé.
Hervadhatatlan fényt ezen nyere
Az, a' ki majd őséneke szép elestét,

Majd a' kemény lyány' csüggesztéseit dallá;
'S egünkön Zrínyi csillagként ragyog.
Kevésbbé könnyű mint volt Gyöngyösi: A' Murány éneklője, nem a' Tordai.
Jóval tanultabb, 's fenntebb-szárnyalású.
'S e' versnem hordja Zrínyinek nevét.

Következik a' Sylvester, és osztán a' Ráday nemű vers, – és végre a' Tordai Gyöngyösi átkozott leoninusai.

Nyert a' magyar dal a' midőn Görög
Kecsekre léptetett. De veszte a' régi,
Midőn reá új éket raggatának.
A' lagzisoknak részegült cigányaik
Tibullnak mennyei-kellemű leányát
Piros csizmába kelni kényszeríték,
Hogy, czinczogások mellett a' Homér'
'S az Elegéja' tánczát lejtegetvén,
Patkós bokájit öszvecsattogtassa
'S a' csürhe nép közt vad kacaját repítsen.
A' részegeknek tetszik e' veszettség.
De a' kinek szent érzés van mellyében,
'S Hellásznak Istenségeit rettegi,
Az átkot-vonszó helytől futva fut,
'S a' farsanglás' szentségtörő bohójit
Adrasteának bosszujára hagyja.
Nem késik az, 's ím méri az érdemlett bért!

Ezen utolsó §ban ott a' mesterség' motiváló oka, hogy jámbusokban adom-elő a' mostani öltözet nemét, 's szokást. A' piros csizma,⁹² a' cigányok, a' lagzik, a' patkós boka pajzán öszvecsattogtatása 's a' Tibull Elegiájának szent szemérme causticus contrastot csinálván, elevenen festi a' Gyöngyösi nevről nevezett magyar ízetlen versek bohóságát. – Éljen szerencsésen, édes barátom! Még nem vevém leveledet miolta házadat elhagyád. Pedig mingyárt egy holnapja, hogy elindúlt az a' levelém, a' mellybe a' Wesselényihez írt Epistolám nyomtatványát zártam. [...]

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1809. október 21.

[...]

Én Octob. 15d. ismét leánynak lettem atyjává. Más nap a' Plebánus itt házamnál keresztelte-meg a' gyermeket Sophronia Thalia nevekre, de elikbe Báró Prónay Simonné miatt, ki keresztanya volt, Annát is kapott, és utánok még Thereziát, a' nap miatt,

⁹² czizma Sajtóhiba, em.

mellyen lett, és egy tiszteletre igen méltó barátném miatt, kit így neveztek-el a' kereszttségben. Feleségem ez úttal igen könnyen szült, 's már harmadnapra fenn is járt. Prónayné Hirgeist társamnak testvére, a' legszebb asszony a' kit látni lehet, és a' legjobb asszony egyszersmind. Szerencsétlenségünknek emlékezete, hol őtet legelőbb láttam, örökre öszve font bennünket. A' kereszttyaságra Rádayt kértem-meg, ki sok eszt. olta barátom, és a' kiben nékem mind az ő nagy Nagy-atyja mind az ő nagy Ipa egyesülve élnek. Ez a' képzelhetetlen kellemű ember nékem egy geniális levelet íra válaszképen, 's az engem poétai oestrumba ragadott. Meg sem álmodván hogy három leányt szüljön feleségem, (mert ez 3dik)⁹³ Epistolámat hozzá úgy készítettem-el még Septemberben, mint a' kinek bizonyosan fija lesz. Már most, mikor az oestrum ismét előragad, a' végét újra kell dolgoznom. Vedd itt úgy a' mint még most áll. (Gazdálkodva bánok a' papírossal, nem fösvenységből, hanem azért mert attól tartok, hogy a' vastag levél inkább gyanút támaszt e' gyanús időben mint a' vékony, 's kevésbbé bátorságosan jut-el hozzád.) – Wesselényihez írt Epistolámat Kultsár, Horvát István, Vitkovics Mihály és Fejér György Pesti Prof. Budán kinyomtattatták. Ha meglátod, a' ThersYtest, változtassd Thersítessé, és az utolsó lapon a' W. szület. eszt.jét 1796tá. – Azolta Gróf Dezsőfy József volt Sárosi és kétszer Zempléni Diaetai Követ barátomhoz írtam egy Epistolát ismét jambusokban, 's épen most készül egy más Csereyhez, jambusaim felől, hol a' magyar Poesis felől is szólok, 's Berzsenyimnek nevét magasztalva fogom említeni, nem hogy magasztaljak, hanem hogy azt mutassam hogy tudom ismerni az érdemet. Hosszas hézag után megszálla a' verselés' lelke, 's most bánom hogy a' háború' kilobbanásakor jó csomó verseimet elégetém. Bajosbb az újra dolgozás; de talán jó hogy elégték, 's keveset tartott fenn emlékezetem. –

96.

[73.]
Gróf Ráday Pálhoz.

Az a' czakó, mely – vélem, Afrikából,
Szép asszonykáinknak hordja a' gyermekeket,
– Ollykor azoknak is, kik édes cseppeket
Még félve lopdosnak az Ámor' italából –
Oh, képzeld e' csudát! hosszú orrából
Sophiem' keblébe ma egy kis fiút teve.
„Ez még pogány, 's még nincs neve.
Papot hamar neki, nem lelteni azt Afrikában.”
Igy szólla, 's klep klep klep! láttatlanná leve.

Vesztett volna a' gonosz czakója vad honnjában!
Vagy vitte volna másnak! Eugénie
Szobáimat maga el tudja tölteni
Fület-repesztő sírásával,

⁹³ A zárójeles megjegyzés sor fölötti betoldás.

Midőn, tipegven Hannswurstjával,
Elsíklík, 's az ütést ah! nem felejtheti;
Vagy a' midőn nem tűrheti
Hogy késik pépjével szakácsom.
Félre azt a' másikat! a' ház
Szűk egyy rívónak is; 's egyy szó mint száz:
Nekem a' gyermekben sem hírem sem tanácsom.

Ah mind haszontalan! Sophíe
Feltette a' fejét; 's ezt a' veres, fogatlan,
Kopasz síró fiút – a' gondolatlan!
Nem átalja Eugenienk' öccsének vallani.

Legyen, ha kell! én nem perlek vele.
Az, a' kit így juttatnak ajándékhoz,
Kaczag, ha van esze a' kelletlen játékhoz.
De te Palim, lelkem' fele,
Végy részt barátod' gyötrelmében,
Jer, 's e' szép atyaság' becsületében
– Még híre nem ment-el – osztozzál-meg vele.

Jer, és Emíl-Trajánt fogadd te is fiadnak,
'S Öreg-atyádnak és Ipadnak
Lehelld belé nagy lelkeket.
'S a' tennen-magadét! – –
Külömböző de egyy ösvényteket
Válassza ő is ösvényének.
Gedeont a' tudomány' és ének'
'S a' csendes virtusok' dicső munkájiban
Ismerje⁹⁴ tisztelt mesterének.
A' *nagy*' példányát lelje Prónayban.
'S mint kell Cátói tisztasággal
A' vétkesek' sergét megszégyeníteni
'S jobb útakra téríteni,
Mint kell Ulysszesi szent álnoksággal
A' monstrumokkal küszdeni,
És, meg nem csüggedvén a' harcz dühös vészében,
Nem nyugalmat csak, de fényt is szerzeni,
Csudálja Ipadnak nagy képében.

Te oktassd arra a' bölcseségre,
Melly élni tud; a' jót, a' szépet szereti,

⁹⁴ <Válassza ő is> Ismérje

Azt a' mi nem az, megveti,
 De a' mi az, szentül és készen követi;
 Melly nem vágy csalfa fényességre;
 Mellynek csak béke kell 's kedv, 's pártás poharát
 Józan kénnyel ivó elmés barát;
 Jól folyt napok után csillámló társaságok,
 Táncz, játék, muzsika, tréfák és nyájasságok,
 Kik közt a' Bölcsesség maga is szédeleg.
 'S hol könyvnek hol másnak szentelt szép éjjelek.
 Így élni – a' Te mesterséged.⁹⁵ –
 Traján kövessen ebben téged!

Kérlek, édes barátom, engedd tudnom, mint tetszik néked ez a' francia ízlésű boldonság? Nem *temjént* kérek: hanem *ítéletet*. 'S szeretem látni, hogy mások mit ítélnék arról a' mit én tartok jónak vagy rossznak. Vitkovics Whez írt Epistolámban nem szenvedheti az idegen szókat. Nincs igaza. Mi lesz úgy belőle ha az első sort így dolgozom újra:

Még *gyermekköntös* repdes válladon. –?

Szemerém azt nem szereti, hogy az idegen szók nem egy nemzet' szavaiból vannak véve. Silány gáncs; mert a' Halberzwölfét, pácsit, pagátot, gillet, cravátot etc. csak így kellett neveznem, 's azok nem *idegen*, hanem *minden nemzetnek 's nyelvnek* szavai. Kis az én-hozzám írt Epistolában *empyreumot*, *hymnust*, *ambroziát* etc. említ.

Vetted e már verseidet Szemerétől? Kérlek, vedd! és írd-meg hogy vetted, és hogy *mint vetted változtatásaimat*.

Hol az a' te *Miklád*? Nem az e az, a' mit Görög Úr mappájinak metszője *Niklának* írt?

98.

[74.]

A' Csereyhez írt Epistolából.

Kezdeté az Epistolának.

Hogy jámbusimra gáncs fog szállani
 Előre láttam. Ők az iskola'
 Törvényeit bátran általszökdösik.
 Becsülik a' törvényt, – ha jó a' törvény;
 Becsülik a' példát, – ha jó a' példa.
 De kell e törvény, kell e példa a' szépre?
 'S nem-széppé a' szépet és viszont a' rútat
 Nem-rúttá e' kettő' kéje teszi e?

⁹⁵ Te <bölcs> mesterséged.

A' babonának reszkető fija
Nem lát, nem hall; azt tartja a' mit tanítanak.
Homér hatosban zengé bajnokit,
Úgy érti mesterétől; 's a' hatos – szép.
Murány *rotyog, potyog, kotyog, szotyog*
És, minthogy ezt így fűzte Gyöngyösi,
Ah, a' rotyog, potyog, kotyog, szotyog, szép. –
Két kurta eggy hosszát ad: Tehát – csak értsd!
„*Remegő nyulákat avagy bitang darut a' burok'...*” (Pavidumque leporem etc.)⁹⁶
Mert ezt Horáztban így leléd pedig⁹⁷
Ő füllel ujjal mérte a' hangokat,
Fület-varázsló zengzet,⁹⁸ ékes jambus.

Nyilván ez is szép jambus lesz tehát,⁹⁹
Mert pártosan nem kél törvény ellen:
„*Te szerelem, eleget epedek! eleget iszom az ürröm'...*”
Szebb mint a' gúnyolt¹⁰⁰ Accius' sora? –
„*Homályos bánat dúlja lelkemet.*
Talán újulnak régi szenvedésim.
Talán tündér előre érzéseim
Rémitnek...” – Rossz! mert másod és negyed
Fogásiban az első tag nem kurta,
'S középsben a' vers ketté nem hasad;
És Dayka ügyetlen 's lomha verskovácsló.
Nem vétek az ha Virgil és Homér
5. dactylus helyébe 4. spondát vesz.
De Dayka a' másod és negyed fogásra
Spondát ne végyen. – Ők a' 3dik
Czikkelyben által ugratják gyakorta
A' nyúgalom' pontját, 's kárhoztattnak.
Pert von fejére Dayka ezt ha teszi. –
Oh, marhalelkek, kiknek fék fülök!
Hányszor fakasztá már dongástok engem
Szelíd kacajra, hányszor élességre.¹⁰¹

⁹⁶ A sor után írva.

⁹⁷ <találja, szép vers> Az áth. rész fölé írva: leléd, mellette #jel mutatja, hogy a sor utolsó szava (pedig) és a következő sor a lap szélén haránt irányban található.

⁹⁸ <jamb> zengzet

⁹⁹ Ez és a következő három sor eredetileg más sorrendben következett: 1. Nyilván...; 2. „Te szerelem!... 3. Mert pártosan...; 4. Szebb mint... A sorrend megváltoztatását a sorok előtti számok jelzik, az első sorpár végi írásjel (: és .) javítatlan maradt, em.

¹⁰⁰ <az> a' gúnyolt Az áth. szó fölé írva.

¹⁰¹ Ezen három utolsó sor vonással egybevonva és melléírva: HORAT.

Mi teszi a' verset verssé? – szózatosság –
 'S mi ezt? – a' hosszú és rövid tagoknak
 Arányos és kedveltető öszv'illése.
 Vers a' mi a' fülnek majd tág majd szorosbb
 Törvény szerint nyújt báj, 's a' holt igébe
 Hízeltető zengéssel éltet önt;
 'S nyűgét, a' melly¹⁰² közt kényesen lebeg,
 Érezni nem, de csak gyanítani hagyja.
 'S így a' Terentz' és Plautus' rendeit,
 Bár szűk bilincsre verve nincsenek,
 Szép versek lévén, jóknak is vehet'd;
 Így jámbusom – mert tőlem vette ezt Dayka –
 Midőn utolsó cikkelyébe gyors
 Ugrású lábat vész,¹⁰³ ha a' 3 első
 Fogásban sánta labakat von is –
 Ő két ütéssel nem foldoz keményt –
 Komoly dalának bátran járja tánczát,
 'S az iskolások' gáncsaikat kaczagja.
 De sok van a' mi mindent meg nem illet.
 Az boldog, a' kit nyájas Istene
 Keggyel vezérel a' saját ösvényen.

A' verselés' legrégebbi neme
 Az volt minálunk, a' mellyen Tinódi,
 Szikszai borától fülve, dúdola.
 Rest és siket vers, melly 6 párja közzül
 Csak egyikének adja gondjait.
 És még is olly, melly tapsolást remélhet,
 Ha ihletéssel¹⁰⁴ énekeltek,
 És a' vezérrend' két utóbb hangzatját
 Selypül nem adja vissza a' többiben;
 'S házát 's hazát és vállát és valát,
 'S hagyjont 's vagyont nem toldoz egyyüvé.
 Hervadhatatlan fényt ezen nyere
 Az, a' ki majd ösének szép elestét,
 Majd a' kemény lány' csüggesztéseit dallá;
 'S egünkön Zríni csillagként ragyog.
 Kevésbbé könnyű mint volt Gyöngyösi:
 Jóval tanultabb, 's fenntebb-szárnyallású
 'S e' versnem hordja Zríninek nevét.

¹⁰² a' melly Az a' sor fölötti betoldás.

¹⁰³ vész<en>, Az ékezet a kihúzás miatt toldva a betű fölé.

¹⁰⁴ <én> ihletéssel

– folyt Sylvester. –

Az ének és a' vers ellenkezésben
Állottanak mindeddig. Az rövid
Ütést adott emennek hosszújára;
És a' midőn ez gyors szökést teve
Amaz hosszúra tátogatta száját;
'S így a' *tudom* majd *túdom* 's majd *tudóm* lön. –
Hermesnek békebotját Ráday
Nyújtotta-el a' két versengő felett,
'S ők, mint a' kígyók a' boton, azonnal
Szerelmes öszv'ölekezésbe költék,
'S visszázkodások' harcza véget ért.
'S most a' magyar dal már görög kecskekkel
Dicsekszik, és a' nagy Békeltetőt
Hermiónénk örökre hirdeti.
Nyert a' magyar dal, a' midőn görög
Tetőkre léptetett. De veszte a' régi,¹⁰⁵
Midőn reá új éket raggatának.
A' lakzisoknak részegült cigányaik
Tibullnak mennyei kellemű leányát
Piros csizmába kelni kényszeríték,
Hogy czinczogások mellett¹⁰⁶ a' Homér'
'S az Elégéja' tánczát lejtegetvén,
Patkós bokájit öszvecsattogassa
'S a' csürhe nép közt vad kacaját repítsen.
A' részegeknek tetszik e' veszettség.
De a' kinek szent érzés van mellyében,
'S Hellásznak Istenségeit rettegi,
Az átkot-vonszó helytől futva-fut,¹⁰⁷
'S a' farsanglás' szentségtörő bohójit
Adrasteának bosszujára hagyja.
Nem késik az, 's ím méri az érdemlett bért.

----- a' többi most készül.

Élj szerencsésen nagy barátom! Ha módját ejtheted hogy ezeket Kisnek elküld,¹⁰⁸
küldd el, 's idvezled őtet az én nevemben. Én is fogok neki írni mihelytt megtudom

¹⁰⁵ A vers vége és a levél vége e sort követően külön lapon Θ jellel összeuralva.

¹⁰⁶ mellett A sor fölött betoldva.

¹⁰⁷ hely<et> futva-fut<ja>, Az új toldalék: -tól az áth. toldalék fölé betoldva.

¹⁰⁸ elküld<d>,

hogy írhatok. Hozzá is kész félig egy még 1799ben kezdett Epistolám.¹⁰⁹ Ölellek tisztelettel elegy barátsággal. Az Isten mentsen-meg minden bajtól!!! –

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1809. december 28.

[...]

28. Dec. 1809.

Sie lehrten mich, daß man Cultur, nicht Kultur zu schreiben habe. Wie, wenn man fremde Wörter nun gar ungarisch prononcirt!! Ich ärgerte mich, und lesen Sie dieses Epigramme, wozu mir Catulls: Chommoda dicebat si quando dicere vellet den Gedanken gab.

99.

[75.]

A durva ajakú. den 27. Xber 1809.

KáriSCHt 's PsiKKét mond, ha PsyCHét kell mondani 's CHáriSZt,
És TÉmisztÓKKleSCHt Győri Thēmi-sztő-cleszért,
'S VēnuSCH- 's BaKKuSCH-nak, Kémiának 's MeKKanikának,
A' mi nekem Bacchus, Chémia, Mechanica.
Szent Adrasztea, mérj bosszút ez otromba beszédért!
Meg van az! – a' svábnál Győri *Giehri* leve.

Nehmlich, so wie Győri als *Giehri* (deutsch ausgesprochen) verdammt klingt: so muß auch Kárisch, PsiKKe, VenuSCH, etc. klingen.

Unsere Puristen schreiben wirklich Psikke, Bakkus.¹¹⁰

¹⁰⁹ <level> Epistolám

¹¹⁰ A vers előtti szabad részen, haránt irányban írva. A lap jobb szélén, haránt irányban, a levélhez nem tartozó, korábbi (etimológiai jellegű) jegyzés, ahogy kivehető, Dugonicsból.

1810

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1810. január [1–3.]

[...]

Én a' háború kezdetekor hirtelenkedve elégettem egy kis csomó verseimet, mellyek azért nem voltak leírva a' tiszták közt, mert velek nem elégedhettem meg egészen. Most bánom hogy elégték. Emlékezetem nem eléggé hív eszembe juttatni őket. Ezek közt vala egy dalom, melyet 1786ban a' Dargó bérczén Zemplény és Abaúj közt¹¹¹ írtam kocsiban, az özvegy Gróf Gyulaynéól, ki akkor imádott lyánykám volt, térvén Kassa felé. Imhol az az Epigrammám, mellyet ez éjjel (3^a Jan.) belőle készítettem. Jól esett, hogy elégett a' dal. Ha meg volt volna, nem lett volna belőle Anthologiai görög ízlésű Epigramma:

[76.]

AZ ERDŐ.

100.

Sírg szabadon; itten nem kémleli senki keserved'.

A' *remegő* Kedvest lombjaim elfedezik.

Den *verfolgten* Geliebten

És ha enyhűlsz lyánykád' neve' zengésére, – sohajtozzd;

'S Echóm részt-véve vissza sohajtja nevét.

En elidálok mint a' görög, deák,
francia, olasz, s német.¹¹²

A' második sorban nem jó a' *remegő*, mert ott *üldözöttnek* kellene állani. – Nékem ez a' kis epigramma most minden öröömöm, nem csak azért, mert azokra a' csaknem első szerelmem' boldog órájira emlékeztet, hanem azért is, mert a' gondolat és a' felöltötetés görög ízlésű.

Döbrentei Gábornak, Széphalom 1810. január 12.

[...] Én kilépek a' hallgatásból, 's közlöm itt az Urral három darab versemet, mellynek mindenike ezelőtt kevés napokkal termett. Az Erdőt 1786ban csináltam Gálszécs és Szinnye közt a' Dargón. De az akkori *Lied* formaja ennek a' darabnak oda van. Elégettem tavaly Aprilban egy kis csomó verseimet, mellyekkel nem tudtam volt soha úgy elkészülni hogy valami híjok nem volt volna. Emlékezetem úgy sem adhatja el-mémbe a' megégetett darabot a' hogy készületlenül volt; 's a' Grófné minapi levele el-aludt érzésimet felverte; 's addig forgattam, míg a' *dal* Epigrammai formába öltözött.

¹¹¹ Zemplény és Abaúj közt Sor fölötti betoldás.

¹¹² Mindkét megjegyzés utólag írva a sorok végére.

Ez egyike azon kevés darabjaimnak, melyekkel leginkább elégszem-meg. Kézy is megszerette; és óhajtanám, hogy minden barátom szerethetné.

A' boldog alkony egy hasonló emlékezet míve. De az a' véghetetlenül zart és innig végső sor csak poetica fictio. – Nem tudom, mely Isten sugallá azt nekem midőn 8^a Jan. csináltam. Minden bizonnyal ez az utolsó sor többet ér mint az egész darab.

A' könyörgésben sok philosophia van, és poezis is elég. Látja az Ur, hogy bennem nincs mauvais honte, szépnek mondani a' mit szépnek gondolok. Cicerónak egy szép szava van a' modestiára. Ő ugyan nem a' legmodestusabb ember volt: de a szó még is igaz.

Ma¹¹³ ismét egy rövid Aesthetic-Critica Epigramma repüle ki tollamból midőn egy levelet írok. – Azt tartja a' *tanúlatlan* ember hogy ő is *ítélhet* mert szeme néki is van. Nem jól raisonníroz. Mert nem minden lát, a' kinek nyílt szeme van. Imhol az Epigramma:

103.

[77.]
A' VAK.

Van szemed és így látsz. – Melly paralogizmus ez! Óh ha
Látni akarsz, jámbor Hályogi: látni – *tanulj!*

[...]

[Mellékelt lapon három vers:]¹¹⁴

101.

[78.]
A' BOLDOG ALKONY.

„Csókot, lyányka!” *Nem én.* „Igen, oh igen! Eggyet!” *Eressz! Nem.*
„Láng vagyok; éltem alél, angyali lyányka!” *Nem én.*
Reszkete; megragadám. „Ide szácsk...” *Ah el!* „E' szemet! És e'
Másikat! E' rózsás ajkat! Ez arcot!” *El! El!*
„Még egyszer Szácskád'! De ne tartsd hát zárva!”¹¹⁵ Szemed' még!
Homlokod'! E' lobogó gesztenye-szög hajakat!

¹¹³ Ez a bekezdés és utána a vers utóbb más színnel áthúzogatva.

¹¹⁴ A lap közepén A' BOLDOG ALKONY áll, megvonalazott keretben, utólagos javításokkal, ehhez képest minden csak pótlás. A lap alján A' Könyörgés, mellette vonallal elválasztva német megjegyzés, majd 90 fokkal elforgatva a lap szélén AZ ERDŐ, s annak latin fordítása, ugyancsak egymás mellett.

¹¹⁵ hát <nyitva> zárva!

És gyönyörű nyakad' és¹¹⁶ ambrás szép mellyedet! Újra
Szád! Oh¹¹⁷ hagyd szívnom, Lolly, lehelleteid!¹¹⁸
Hagyd..." *Jőnek; hamar el! fuss!* – 'S futnom kelle! De most már
Tőled, Lolly, csak a' hajnali fényre futok.

[79.]
A' Könyörgés.

102.

Adj örömet! 's adj bajt hozzá nagy Júpiter! Eggyet
A' kettő közzül bírni, csak Isteneké. (Deorum est)
Ez nyújtson főbb díszet gyakor ingerlésivel Annak:
És mikor Ez verdes, Az szelidítse dühét.
Ah, boldogtalan, a' kit az eggyike véve sajátúl!
Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!

Verwandt mit dem Schillerschen: Zwey sind der Wege etc. Man vergleiche das Ungarische mit dem Deutschen, um zu sehn, ob das spätere von dem früheren etwas entlehnt habe.

[80.]
AZ ERDŐ.

100.

a' Dargón, 1786.

Sírj szabadon; itten nem kemleli senki keserved.
A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.
És, ha enyhűlsz lánykád' neve' zengésére, sohajtozzd!
'S Echóm résztvéve vissza sohajtja feléd.

Az én Erdőmet így fordította Prof. Kézy, Patakon:

Nullae hic insidiae; licet indulgere dolori,
Abscondent lacrymas umbra nemusque tuas.
Et si forte juvat resonari nomen amantûm,
Plange: Chloe. – plangent tristia lustra: Chloe.

¹¹⁶ nyakad<at>' és Az 'és' és az aposztrof az áthúzott szótag fölé írva.

¹¹⁷ <Szép> Szád! Az Oh sor fölötti betoldás.

¹¹⁸ lehelleteid' <.>! Az i utólag toldva a szóba.

Berzsenyi Dánielnek, [Széphalom, 1810. január 9–19.]

[...]

Közlöm veled egynehány Epigrammámat. A' görög epigrammatisták Xberben tűzbe hoztak, 's ez idén már elragadtak követésekre.

[...]

102.

[81.]
Könyörgés.

Adj örömet, 's adj bajt mellé, nagy Júpiter. Egyet
A' kettő közzül bírni, csak Isteneké. (Deorum est.)
Ez nyújtson főbb ízt gyakor ingerlésivel Annak:
És mikor ez verdes, Az szelidítse dühét.
Ah boldogtalan, a' kit az eggyike véve sajátúl:
Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!

Ez verwandt mit dem Schillerschen: Zwey sind der Wege worauf der Mensch stb. – Könyv nélkül azt nem tudom, és hogy a' Schilleré meg ne tévesszen, azt ki sem kerestem mind addig míg a' magyar készen volt. Felköltem ezt eddig írván, kikerestem Schillerben, 's kiírom azt. Nézzük, miben hasonlít a' kettő, és az enyém plágiuma vagy fordítása e annak:

Die zwey Tugendwege.

Zwey sind der Wege, auf welchen der Mensch zur Tugend empor strebt,¹¹⁹
Schliesst sich der eine dir zu, thut sich der andre dir auf.
Handelnd erringt der Glückliche sie, der Leidende duldend.
Wohl ihm, den sein Geschick liebend auf beiden geführt.

Nem plágium! nem fordítás! A' magy. közbülső distichonja a' maga inversiójával emlékeztetheti az olvasót a' Sch. második sorára. De a' gondolat benne nem eggy. A' Wohl dem etc. pedig az utolsó Magy. sor által van kinyomva.

104.

[82.]
Soloecismus.

Hogy soloecizálok, nevet Ercselyi. Kába,¹²⁰ ne vess bár!
Nem bukik a' ki helyén 's tudva 's akarva bukik.
suo loco.

¹¹⁹ strebt A sor fölött betoldva.¹²⁰ Kába<!>.

[83.]

99.

A' nehéz-nyelvű.

Kárischt mond, 's PsziKKét, ha Psychét kell mondani 's Cháriszt
És Témisz-tÓk-leSCHt Győri THëmi-SZtÖ-Cleszért.
'S EKKó- 's BaKKuSCH-nak, 's Kémiának 's MeKKKanikának
A' mi nekünk ECHo, CHémia, MeCHanika.
Szent Adrasztea, mérj bosszút ez ötromba beszédért!
Meg van az! – A' svábnál Győri G i e h r i leve.

*ez ötromba szantszándékkal így, noha e' durva is állhatott volna. Mert a' Calvin embe-
reit tanítani kell pronuciálni.*

[84.]

101.

A' boldog alkony.

Csókot, lyányka! – *Nem én.* – Igen, oh igen! Eggyet! *Eressz! Nem.*
Láng vagyok; éltem alél, angyali lyányka! *Nem én.*
Reszkete: megragadám. Csak szácsk...! – *Ah, el!* – E' szemet! és e'
Másikat! e' rózsás ajkat! ez arcot! – *El! El!*
Még egyszer szácskád'! De ne tartsd hát zárva! Szemed' még,
'S homlokod'! e' lobogó gesztenyeszög hajakat!¹²¹
És gyönyörű nyakad' és ambrás szép mellyedet! Újra
Szádat! Hagyd szívnom, Lolly, lehelleid'!
Hagyd...! – Jönnek. Hamar, el! Fuss!

's futnom kelle.

De már most

Tőled, Lolly, csak a' hajnali fényre futok!

Lebendig dargestellt, és ez magában is érdem. De bizony semmi sincs előttem ked-
vesebb benne, mint az a' véghetetlenül delicat másfél utolsó sor, hol befátyolozott vilá-
gossággal mondja, hogy csak hajnalkor mégyen el karjai közzül.

¹²¹ haja<d>kat! Ráírással javítva.

Berzsényi Dánielnek, Széphalom, 1810. január 19.

98.

[85.]

Kazinczy Ferencz
Berzsényi DánielhezMiklára, Somogyban.
Széphalom, Octoberben, 1809.

Hogy jambusimra gáncs fog szállani,
Előre láttam. Ők az iskola'
Törvényeit bátran által szökdösik.
Ha jók, becsülik a' törvényeket;
Becsülik a' példákat is, ha szépek.
De kell e törvény, kell e példa a' szépre?
'S nem széppé a' szépet, 's a' rútat viszont
Nem-rúttá, e' kettő' kéje tészí e?

A' babonának reszkető fíja
Nem lát, nem hall; azt tartja a' mit tanítanak.
Homér hatosban zengé bajnokát:
– Úgy érti Mesterétől; – 's a' hatos szép.
Murány rotyog, potyog, totyog, szotyog;
És, minthogy azt így fűzte Gyöngyösi:
Lám a' *rotyog, potyog, totyog, szotyog*, szép.
Két kurta egy hosszát ád. Tehát, csak értsd:
Remegő nyulakat a-vagy bitang darut a' hurok'...
Mert ezt Horáitzban így lelé – pedig
Ő füllel ujjal mérte a' hangokat –
Fület-varázsló zengzet, ékes jambus.
Nyilván ez is szép jambus lesz tehát?
Mert törvény ellen nem kél pártosan:
Te szerelem, eleget epedek, eleget iszom az ürröm'...
Szebb mint a' gúnyolt Accius' rendei!¹²²
Daykának édes zengzetű dala:
Homályos bánat dúlja lelkemet.
Talán újulnak régi szenvedésim
*Talán tündér előre-érezésim*¹²³
Rémítnek... rossz! mert másod' és negyed'
Fogásiban az első tag hamis,
'S középben a' vers ketté nem hasad;
'S így Dayka ügyetlen, lomha verskovácsló.

¹²² <sor> rendei!¹²³ előre-<kép>érezésim

Nem vétek az, ha Virgíl és Homér
Négy spondát vész négy dactylus' helyébe.
De Dayka a' másod' és negyed' fogásra
Spondát ne végyen! Ők a' harmadik
Czikkelyben általszőkdösik gyakorta
A' nyúgalom' pontját, és mentek értte.
Pert vonsz fejére Dayka ezt hogy teszi.
Oh marhalelkek! méltók vonni jármat,
Mert fül helyébe féket kaptatok;
Hányszor fakaszta már dongástok engem
Szelíd kaczajra, hányszor élességre!

Mi teszi a' verset verssé? – Szózatosság. –
'S mi ezt? – A' hosszú 's a' rövid tagoknak
Arányos és kedveltető összeállítások.
Vers, a' mi a' fülnek majd tág majd szorosbb
Törvény szerént nyújt bájta, 's a' holt ígébe
Hízeltető zengéssel éltet önt;
'S nyűgét, a' melly közt kényesen lebeg,
Érezni nem, de csak gyanítani hagyja.
'S így Terentz' és Plautus' rendeit,
Bár szűk bilincsre verve nincsenek,
Szép versek lévén, jóknak is vehet'd.
Így jambusom, ha páros öt fogásain
Úgy ejti kurta tagjait, hogy ők
Utól ne álljanak; 's ha két utolsó
Polczain gyors lábat szöktet, bár az elsőbb
Fogásban sánta lábakat von is:
Ő két röviddel nem foldoz keményt –
Komoly dalának bátran járja tánczát,
'S az iskolások' gáncsaikat kaczagja.
De nem talál helyt minden mindenütt.
Az boldog, a' kit nyájas Istene
Keggyel vezérel a' saját nyomon.

A' verselés' legrégiebb neme
Az volt minálunk, a' mellyen Tinódi,
Szikszai borától jól fülve, dúdola.
Rest és siket vers, melly hat párja közzül,
A' sort középben kétfelé szakasztván,
Csak egyikének adja gondjait.
És még is olly, hogy tapsolást remélhet,
Ha ihletéssel énekeltetik.
És a' vezérrend' két utóbb csapásait
Selypül nem adja-vissza a' többiben.

'S házát 's hazát és szálát meg valát
 'S hagyjont 's vagyont nem toldoz egyyüvé.
 Az adva 's kapva, rakva lél kegyelmet,
 Mert kedves néhol még a' tompa hang is.
 Hervadhatatlan fényt ezen nyere
 Az, a' ki majd ösének szép elestét,
 Majd a' kemény lány' csüggesztéseit dallá.
 'S egünkön Zríni csillagként ragyog.
 Kevésbbé könnyü mint volt Gyöngyösi:
 Jóval tanultabb, 's fenntebb szárnyalású,
 'S e' versnem hordja Zríninek nevét.

A' Tíberis' 's Ilisszus' szép leánya
 Sylvesterünket fényesbb utra hívá.
 Magasbb kecskekhez szoktatott fülét,
 Hogy értse nyelvünk' szózatos folyását
 Nektáros ujjal ő illette-meg,
 'S más húrokat vont zörgő karvasára.
 Fülelt a' tér, füleltek a' tetők,
 'S Tihanynak játszó lyánya felkapá
 A' kedves hangot, 's sokszorozva vitte
 Tatránknak égbe-nyúlt sziklájához,
 És a' holott az Olt siet vizét
 A' nagy Dunával egyesíteni.
 De Hellénisz a' rekedt kintorna'
 Nyívását kedvelő sereg között
 Még nem talált érzékeny tisztelőt,
 'S jobb korra várván, nyúgalomra dőlt.
 A' Szunnyadót nagy-későn Ráday
 Költötte-fel hosszúra-nyúlt altából,
 És Péczelének zöld árnyékai közt
 Titkolt szerelmek' űzésére bírta.
 Itten lopá-el a' Szerelmesektől
 Egy pár Szarándok lantjokat. De Zeüsznek
 Szelíd leányai tűkkel kergeték
 Bosszús halálíg a' tolvajt, 's kezében
 A' szózatos lant csak vad hangot ejte.
 Rájnis 's Szabó, 's ezekkel Révai,
 Nyerék-meg azt a' kedves Éneklőtől,
 Ki űtánok, egyre sem mosolygott
 Még édesebb, még bájosabb kegyével,
 Mert a' dagály nem fennség, mint Virágra.
 Sok a' meghítt, a' Választott kevés.
 Az ének és a' vers ellenkezésben
 Állottanak mind eddig. Az rövid

Űtést adott emennek hosszujára;
 És, a' midőn ez megszökött, amaz
 Balúl hosszúra tátogatta száját.
 'S így a' tudom majd *túdom* majd *tudóm* lőn
 'S a' lyányka' mézes ajkát¹²⁴ a' zsolozma
 Hamis hangoknak ejtésére kínzá.
 Hermesznek békebotját Ráday
 Nyújtotta-el a' két versengő felett;
 'S ők, mint a' kígyók a' boton, azonnal
 Szerelmes öszeölekezésbe költtek,
 'S visszázkodások' harcza véget ért.
 'S most a' magyar dal már görög kecsekkal
 Dicsekszik, és a' nagy Békéltetőt
 Hermiónénk szent tisztelettel hang'zza.

Nyert a' magyar dal, a' midőn görög
 Tetőkre léptetett. De veszte a' régi,
 Midőn reá új éket raggatának.
 A' lakzisoknak részegült cigányaik¹²⁵
 Tibullnak mennyei kellemű leányát
 Piros csizmába bújni kényszeríték;
 Hogy czinczogások mellett a' Homér'
 És Elegéja' tánczát lejtegetvén,
 Patkós bokájit öszvecsattogassa,
 'S a' csürhe nép közt vad kacaját repítsen.
 A' részeknek tetszik e' veszettség,
 De a' kinek mellyében tűz lobog,
 'S Hellásznak Istenségeit rettegi,
 Az átkot-vonszó helytől futva-fut,
 'S a' farsanglás' szentségtörő bohójit
 Adraszteának bosszujára hagyja.

A' Zríni' kobza' két¹²⁶ pár húrjait
 Eggy párra szállította Bessenyei.
 Azért e, hogy négy eggyezőt keresni
 Kifárada a' szűk nyelvben? vagy mivel,
 Prokruszesi ágyként, a' négy rend' köre
 A' gondolatnak, hogyha kurta, nyújtást
 És hogyha hosszú, nyesdesést, parancsol?
 Az Őrs' öreg dallója 's Barcsay,
 Dicső barátok és rokon nagy lelkek,

¹²⁴ <száját> mézes ajkát

¹²⁵ <leányaik> cigányaik Az áth. szó fölé írva.

¹²⁶ <négy> két

A' vers' kidolgozásában nehézkek,
 'S eltelve még is fogyhatatlan ékkel,
 'S magyar lelkeikben halhatatlanok;
 És a' ki testvérenek sírkövét
 A' bánat' ágával foná-körül,
 'S az a' ki Czídet hozta tájainkra,
 És Ányós, együtt indultak vele.
 Az áldozatlan pórserég körülttök
 Bájolva gyúlt-fel, 's minden hangicsálást
 Zengésnek vévén, mint a' tók' lakóji
 A' fülmilének csattogásai mellett,
 Rekedt szavával dong 's kong úntalan'.
 Pirúlt a' büszke Píerisz, 's helyére
 Nyomván a' hulló pártát, títeket
 Szóllíta-fel, honnom' nagy díszei,
 Kisem, te Berzsenyim, 's Rózának boldog férje!
 'S kevés örömmel lépett-fel társai közzé.

Barátom! Orczy 's társai már avúlnak.
 Avúlni fogtok egykoron ti is!
 'S mint a' te fényed vét homályt Bugacznak
 Szent dallosára most, úgy zengi majd
 Az únokának egy újabb Virág
 Egy újabb Dayka szózatossb dalát,
 Melly a' te lantod' édes énekeit,
 És a' mit Istennéje sug Kisünknek,
 És Himfy zengett, elfeledteti.
 Mi még hajnallunk, 's távol a' határ!
 De nem lesz olly kor, melly a' vak tudatlan'
 'S ízet-elvesztett bölcsnek bosszujára,
 Ki títeket nyelvrontóknak szidalmaz,
 Mint Márszyász azt gyáva lantolónak,
 Kire ég föld 's még a' poklok is fülelnek,
 Neved' csudálás nélkül emlegesse.
 'S mint én irígylem Orczynak Bugaczát,
 Akként irigylik majd Psychéd' neked,
 'S a' mit hazádnak szent szerelme zengett.

Az a' leány, melly vélem a' legelső
 Szonéttet dallá honnunk' szép határin,
 'S most majd a' Ráday' kényes rythmuszán
 Majd jambejonban sugja episztolájit,
 Venúzium' hattyúja, mennyei
 Terpszíchoréddal megmérkezni fél.
 Ő nem leánya az Aegiszcsörtetőnek,

Nem egyik kedvelt húga a' Delphi' urának;
Nem öltözött a' Küpris' bájövébe,
A' zengő páncél' szárnyas tánczait
'S Pallással a' felhőn nem tántzoló¹²⁷
Hol a' Hegyalja látni örül magát
A' sullogó Bodrog' víg tükörében,
Ottan akadt ő egyszer dallva rám,
Befutva Éosznak lángsugáiraival.
Mint hültem-el, 's oh mint levék oda,
Midőn megláttam! Intett hogy követném,
'S követtem őtet. 'S a' mint e' zavar
Lassúlni kezde mellyemben, 's az élet
Szózáttal együtt tére-vissza, ezt kérdém:
Ki vagy te, szép Szűz? Lángoló szemed
'S e' barna, fürtös üstök, e' szemérem,
Orczáid' színe, 's e' varázs kecsék
Benned hazámnak szültjét sejtetik.
De barna, fürtös üstököd' virágai
'S a' hang, melly édes ajkadról folya,
'S egy mondhatatlan báj, mellyet szemem
Még egyikén sem látá Szépjeinknek,
Külföldinek mutatnak. Ah, ki vagy?
Csudállak és szeretlek!

'S a' leány
Mondá: Nevem Xenídion 's Magyarcsa.
Báróczy volt az ápolóm; az új
Szép Attikának méhe. Ő tanított
Engem szemérmes-édest selypeni,
'S távozni a' durva nép' beszéditől,
'S nevetni a' durva népnek gúnyait.
Kis énekem, melly hozzád elhatott,
Külföldnek éneke. Hallottam a'
Quirína' 's a' szép Maeonisz' dalát,
'S a' mit Torquata 's Louison 's Göthchen zengtek.
'S pártájik' elhullott virágaikat
Pártamba fűzöm e' völgy' díszei mellé;
'S kényem szerént eldalom bérceinknek
Mind a' mit tőlök eltanulhaték.
Igy bánt Quirína Maeonisz' dalával;
'S Virgíl 's Horátz Pindarnak és Homérnak
Virágaikból fűztek kosszorút
A' föld' nagy Asszonyának homlokára.

¹²⁷ E két sor eredetileg fordított sorrendben van lejegyezve, a sorrendi cserét számok mutatják.

Csak a' butát rettentí az a' mi még új.
Külföld termése volt a' rózsá is;
A' művelés belföldivé tevé;
'S olasz-eget szítt e' tetők' gyümölcse.
Jer, halljad lantom' zengzetét. Ne kérdd:
Mindég enyém volt e? Most már enyém.
Ne kérdd: Törvénnel egyez é, nem é?
Eggyez, ha szép; mert törvényt ez teszen.
A' Kellem' Istennéjit engeszteld-meg.
Győz, a' kinek kedvellik áldozatját.

A' mint Poetát, hazafit 's embert véghetetlenül szeretett Berzsenyinek küldi ezt
azzal a' kérrrel, hogy Maradékai' számára tégye félre,

Kazinczy Fer.
Széphalom, Jan. 19d. 1810.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. január 19.

[...]

Hogy el nem készült verseimnek csomóját Aprilisben elégettem azon félelem miatt,
hogy ha a' háború el talál temetni, valaki ki ne adhassa, most már nagyon sajnálom. De
ki remélhette, hogy ez a' háború illy szerencsétlenül szerencsésen végződik-el? – Nincs
keservesebb munka előttem mint olyan munkámat dolgozni újra, mellynek példánya
nincs meg kezeimben, mert emlékezetem hűségtelen elő sugdosni a' készet. 1786ban a'
Döbrenteink tanítványa' anyjába voltam szerelmes. Ennek jószágából tértem vissza
Kassára, 's útam egy rengeteg erdőn ment keresztül, a' Dargón. Itt csináltam egy
négy sorú öt vagy hat stanzból álló dalt. De a' dal nem volt egészen kedvem szerént.
Susie, most Özvegy Gróf Gyulai Ferenczné, Decemberben olly meleg levelet írá hoz-
zám, hogy ifjú esztendeim' elaludt tüze ismét lángot vetett. Emlékeztem az elégetett
dalra; 's csak úgy sem tudván kidolgozni a' mint írva volt, végre az a' gondolat szálla-
meg, hogy belőle egy görög ízlésű Epigrammát csináljak. Reggelig kész vala az; –
(Sophienál rajta vesztettem, mert észre vette, hogy ágyamból melly az ellenkező szög-
ben áll az övétől, az olajlámpához csúszék 's úgy írtam valamit.) – 's a' kis Epigramma
most egyike a' legjobbaknak gondolt verseimnek.

Síj szabadon; itten nem kémléi senki keserved'.
A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.
És ha enyhülsz lyánkád' neve' zengésére – sohajtozzd,
'S Echóm résztvéve vissza sohajtja feléd.

A' remegő e' helyett áll: *üldözött*. Kár hogy az üldözöttet nem szenved meg a' metrum.

Nullae hic insidiae; licet indulgere dolori.
Abscondent lacrymas umbra nemusque tuas.
Et si forte juvat resonari nomen amantūm,
Plange: *Chloe!* plangent tristia lustra: *Chloe!*

Ezt Prof. Kézy Móses Ur, Patakon, fordította. Az első distichum igen jó. Nem az a' másik,¹²⁸ mert nincs resonari in passivo. Osztán az a' Chloe! Chloe! játék. Itt pedig az helyén kívül áll.

Említett csomóban égett-el egy Hozzád még Kufsteinban, Májusb. 1800. készített Episztolám is. Épen az vala benne, a' mi a' Várad ferdőben írt levelemben; és anynyival interesszántabb a' késő időkre nézve, mivel abban életemet festettem. Az az új modestia ellen van, mellynek szoros törvénye az, hogy *magunkról* ne beszéljünk: de Horátz és Tacitus az Agricola életében mást mond. Ott¹²⁹ tintám 's tollam 's késem nem volt; és így az egész Episztolát csak egy könyvem fehér papirosába karczoltam-fel valami vassal; 's a' könyv Munkácsig elveszett. Nem örömet mutatam verseimet míg nem készek, 's innen történt, hogy ezt is előtted titokban tartottam. Most elmondom a' mit ez ősszel őszve tudtam belőle szedni. De a' szüret és Ipam betegsége elakasztotta a' munkát, 's boldogabb időkre maradt elvégezése, mert az Oestrum nem mindég jó.

[87.]

KISHEZ.

97.

Kufstein, Májusban, 1800.

A' fény¹³⁰ sem az? De oh mi az tehát,
Ha még a' fény sem az? Ha még az is
Csak olly hiú bér, mint a' mellyeket¹³¹
Magát elvesztve hajház a' pulya?

Nekem pedig csak ő az egy bálványom;
'S mindég csak ő volt, és mindég csak ő lesz.
Azt a' ki nem lél¹³² érdemet magában
'S maga által nem ragyoghat, kapja-fel,
Midőn a' dévaj lélek szállja-meg,
Gyötrő porából a' bohó Szerencse.

¹²⁸ A vessző helyén pont áll, em.

¹²⁹ <Nem vo> Ott

¹³⁰ < fény > fény Az áth. szó fölé írva.

¹³¹ Az a' mellyeket a' mellyért-ből jav. ráírással.

¹³² <nincs olly bo> nem lél Az áth. szavak fölé írva.

Hadd légyen Mídász – Mídász! Ő arannyal
Bővölködik: jó ésszel én. Ez áron
Megvenni mindég rettegém fülét.

Már akkor a' midőn szelíd atyám
Még gyenge gyermekét ölébe zárt,
'S tornácza' füstös képeinél kevély
Gyönyörködéssel álla-meg velem,
Nem az dagasztá mellyemet, hogy *Urk*
Vagy *Muytha* volt nememnek törzsöke,
'S Abától vettem én is származásom;
Nem az, hogy ők a' táj' elsőji közt
'S megyéjek' fényesbb polczain ültenek
'S hintójokat hat cifra ló voná,
'S gyakran vendéggel tölték asztalaik,
'S más holmi, mellynek Torzsai tudna örülni:
Hanem hogy átkot nem vontak magokra,
'S közöttök egy sem lett fondorkodással,
Nem egy is álnokúl-kullogva nagy. etc.

Érzem én, barátom, mi fogná elrontani egészen a' darabot, 's őrizkedni fogok hogy benne olly ne légyen. Kész vagyok ezeket az utolsó 11. sorokat egészen kitörlni, mi-helytt az Egész tónusához illeni nem fog. De meglehet hogy fog. És így míg az Egész elkészül, hadd álljon itt próba gyanánt.

Az elme' virága a' Poezis és rokon mesterségek. Mit ér minden dolgozásom, ha ma-gam után egy kis kötet poezist nem hagyok! Csak annyit hagyhatnék mint a' meny-nyit¹³³ a' Berzsenyi versei mostan tesznek már!¹³⁴ Pedig ő nekem fiam lehetne. Ez a' vágyás töltötte-el most lelkemet. Ez az eszt[en]dő nem rosszúl indul. Januarnak 8dikán 3. kis Epigrammám készült, 's az itt következő egyike ezeknek.

102.

[88.]
KÖNYÖRGÉS.

Adj örömet! 's adj bajt mellé, nagy Júpiter! Eggyet
A' kettő közzül bírni, csak Isteneké. (Deorum est.)
Ez nyújtson főbb ízt gyakor ingerlésivel Annak:
És mikor Ez verdes, Az szelidítse dühét.
Ah boldogtalan, a' kit az eggyike véve sajátúl!
Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!

Óhajtanám, hogy az én Kisem ezt méltónak lelhetné javallására.

¹³³ a' mennyit Sor fölötti betoldás.

¹³⁴ tesznek már! Sor fölötti betoldás.

Ugyan azon éjjel (mert én setétben szoktam írni verseimet) készült az itt következő is. – Ez sem rossz. 'S úgy hiszem, hogy az a' decentia, a' mellyel a' mostani gazoknak szokások ellen a' szerelem' titkai felől szöllok, jóvá teszi az elejét.

[89.]
A' BOLDOG ALKONY.

101.

„Csókot, lyányka!” – *Nem én.* – „Igen, oh igen! Eggyet!” – *Eressz; nem.*
Láng vagyok, éltem alél, angyali lyányka! *Nem én.*
Reszkete: megragadám. „Ide szácsk...” – *Ah el!* – „E' szemet! És e'
Másikat! E' rózsás ajkat! Ez arcot!”¹³⁵ – *El! el!*
„Még eggyyszer szácskád'! De ne tartsd hát zárva! Szemed még!
'S homlokod! E' lobogó gesztenyeszög hajakat!
És gyönyörű nyakad' és ambrás szép mellyedet! Újra
Szádat! Hagyd szívnom, Lolly, lehelleteid'!
Hagyd...”¹³⁶ – *Jönnék! hamar el! fuss!* – 's futnom kelle. De most már
Tőled, Lolly, csak a' hajnali fényre futok.

Tökéletesen elkészült verseimet, én ólmozott línéákra írom, hogy ha hirtelen kidűlök is, úgy nyomtattathassék, mint magam fognám corrigálni. Képzeld! mind öszve még csak öt árkus! Mikor lesz kétszer annyi! – Bár csak 12. Sonettet csinálhatnék! mert annak zengése engem nagyon gyönyörködtet. Csehy az egyiket: *Nincs milliók közt* etc. az Olaszok' legszebb szonettjeik közzé tartja iktathatónak. – Eggy árkus ezen felyülírás alatt NYILAK aesheticai regulákból fog állani.

[90.]

103.

Van szemed és így látsz! melly paralogismus ez! – Oh ha
Látni akarsz, jámbor Hályogi: látni tanulj.

[91.]

104.

Hogy solecízálok, nevet Irnyaki. Kába, ne vess bár,
Nem bukik a' ki helyén, 's tudva 's akarva bukik.
(suo loco)

¹³⁵ A záróidézőjel hiányzik, pótoltuk.

¹³⁶ A záróidézőjel hiányzik, pótoltuk.

105.

[92.]
Soloecismus.

Diphthongust röviden hangzatni tilalmas Edőknek.
Hall, de szemével, Edők: lát, de fülével, Edők.

Én azt hiszem, hogy ezek a' nyilak, ha poétai érdemek nincs is, nem lesznek károsak.

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1810. január 19.

[...]

Kézy machte mir die Freude, ein Epigramm von mir zu übersetzen.

100.

[93.]
AZ ERDŐ.

Sírj szabadon; itten nem kémleli senki keserved'.
A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.
És ha enyhűlsz lánykád' neve' zengésére, sohajtozzd,
'S Echó, részt-véve, vissza sohajtja feléd.

Nullae hic insidiae; licet¹³⁷ indulgere dolori.
Abscondent lacrymas umbra nemusque tuas.
Et si forte juvat resonari nomen amantūm:
Plange: *Chloe!* plangent tristia lustra: CHLOE.

Der erste Vers ist sehr gut übersetzt. Wider den zweyten habe ich Ausstellungen.
Kézys Pentameter hat das *Spielende*, meiner das *Innige*. Dem Kézy schwebte Kleists
Lalage vor.

Wie gefällt Ihnen dieses philosophirende?

¹³⁷ <juvat> licet

[94.]
A' Könyörgés.

102.

Adj örömet! 's adj bajt mellé nagy Jupiter! Eggyet
A' kettő közzül bírni, csak Isteneké. (Latinismus. *Deorum est.*)
Ez nyújtson főbb ízt (erhöhe den Reiz) gyakor ingerlésivel Annak:
És mikor Ez verdes, Az szelidítse dühét.
Ah boldogtalan, a' kit az eggyike véve sajátúl (als sein Eigenthum betrachte[t])
Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!
schonend, schützend liebt

Ich will ästhetische Lectionen in Distichen bringen:

[95.]

103.

Van szemed, és így látsz – Melly paralogizmus ez? – Oh ha
Látni akarsz, jámbor Hályogi – *látni tanulj.*

[96.]

105.

Diphthongust röviden hangzatni, tilalmas Edőknek.
Hall, de *szemével*, Edők! lát, de *fülével*, Edők!

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1810. január 22.

Édes barátom! A' Poétának útját nem kell állani, mert türköl. – Azért, ámbár előttem az Úr' hosszú levele, 's azt kellene először elővennem, hallgassa mit mondok; külvömben...

Még nem hajnalla ma, 's nem alhatám. Eggy Epigrammát csináltam, kicsúsztam a' lámpához, 's papirosra írtam hogy el ne felejtsem reggelig. Haszontalan! nem jöve álom szemeimre. – Wesselényire emlékeztem, 's az ő nagy karakterére. Igaz képe áll a' Kultsár leveleiben N° 2. és azt¹³⁸ véghetetlenül helyesen dolgozta-ki, akárki írta. – Az az ember Cató volt és Brútus. mondám. Egyszerre kész vala az Epigr., 's olly jó, hogy az Anthologiában bízvást elállhat. Szép, nem szép, dicsekedni: azt én nem kértem. Igaz a' mit mondok.

¹³⁸ azt Sor fölötti betoldás.

106.

[97.]

A' Zsibói nagy Megholt.

(szül. 1751. 9. Xbr.; megholt 25. Oct. 1809.)

Kétled e, hogy lelkünk jár, vándorol? – Ott fene Cátó
'S lágyszívű Brútus, itt Weselényi valék.
Erdély, szüntessed sírásidat: él Fiam! él Nőm!
'S Díszedet *eggy jobb kor'* újra megadja Zsibó.

az az *mikor jobb idők jőnek reánk*. A' ki tudja mit szenvedett W. érti ezt.¹³⁹

Megírtam ezt a' Bárónénak és Kultsárnak. Eltépem Kultsárt, ha ki nem adja leveleiben. Örvendek, hogy W. eránt ezt a' háládatos tisztelet' jelét adhattam.

[...]

A' német nyelv is anyanyelv. Ha ők gazdagíthatták xenologismussal a' magok' nyelveket: ne é mi is a' magunkét? De Debreczen ezt nem szenvedheti, mint a' csecsig felérő felérő hosszú nadrágot, egy arasz mentét, titusirozott fejet. Azt mondja, hogy ez *nem magyar*. Hát a czafl az e? Hallja az Úr az Epigr.t reá. Istentelenül korbácsoló. Ez az a' mit ma éjjel csináltam.

107.

[98.]

A' neo- és palaeo-logismus.

Nem magyar a' nyelv már, nem az a' ruha. – Németes ízlés
Lepte-meg ezt és azt, 's korcsosodásra jutunk.
Igy kesereg Fürmender Uram, hogy az Urfija térdig-
Érő mentéjét franczia módra szelé.
'S négy öt kendőtől vastag nyaka, 's üstöke borzas,
'S ah! a' hunczfutli 's czafl becsébe veszett!
'S *csendet* mond mikor ír, 's *kecset* és *kegyet*; a' mi reménység
Volt hajdan – hosszú mondani! – néki *remény*.
'S *év* néki az esztendő, 's szeretett lánykája *barátné*,
'S futja *Komám-Asszonyt* 's *csillagom-adta Borist*. –
Fürmender, te ne légy Urficska. Te, NAGY Fürmender,
Légy Fürmender! – te légy Elegánt Elegánt!

Igen is, nevetséges volna Fürm. Uram, ha *rövid mentét*, *hosszú nadrágot* vonna-fel, 's *csenddel* etc. beszélné. De nem nevetséges az Urfi ha azt cselekszi. – Debr. el nem hallgat; denn die Leute sind Kleinstädtler.

[...]

¹³⁹ E második mondat utóbb, kisebb betűkkel toldva a másik után.

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1810. január 22.

[...] Ich hatte heute eine schlaflose Nacht, und ich dachte über diese Jeremiasse, die den Untergang der Sprache prophezeien. Auf einmal fand ich mich in einem Verseschmieden, und es entstand das Epigramm:

[99.]

107.

A' NEO- ÉS PALAEO-LOGUS.

Nem magyar a' nyelv már, nem az a' ruha. Németes ízlés
Lepte-meg ezt és azt, 's korcsosodásra jutunk.
Igy kesereg Fürmender Uram, hogy az Urfija térdig-
Érő mentéjét Párizsi módra szelé.
'S négy öt kendőtől vastag nyaka, 's üstöke borzas,
'S ah! a' hunczfutka 's czaflí becsébe vészett.
'S *csendet* mond mikor ír, 's *kecset és kegyet*; a' mi¹⁴⁰ reménység
Volt hajdan – hosszú mondani! – néki *remény*.
'S *év* neki az esztendő, 's szeretett lánykája *barátné*,
'S futja *Komám-Asszonyt* 's *csillagom-adta Borist*. –
Fürmender, te ne légy Urficska. Te, nagy Fürmender,¹⁴¹
Légy – Fürmender; te légy – Elegánt Elegánt.¹⁴²

[...] Ich dachte an den Tod des Wesselényi, der in Kultsár[s]¹⁴³ Blätter excellent gemahlt ist. Ich dachte an seine vehemente Art und an den Adel seiner Gesinnungen. Cato und Brutus zugleich! schrie ich. Das Epigramm stand fertig, ehe ich mich umsah. – Freund, es ist göttlich. Ich schrieb es dem Kultsár und seiner Witwe.

[100.]

106.

A' ZSIBÓI NAGY MEGHOLT.

(szül. 1751. 9. Xbr.; mh. 25. Octob. 1809.)

Kétled e, hogy lelkünk jár, vándorol? – Ott fene Cátó
'S lágyszívű Brútus, itt Wesselényi valék.
Erdély, szüntessed sírásodat: él Fiam! él Nőm!
'S Díszedet egy jobb kor' újra megadja Zsibó.¹⁴⁴

¹⁴⁰ <'s> a' mi

¹⁴¹ nagy Für Ez a két szótag barna ceruzával aláhúzva, a sor mellett megjegyzés: ein spondäischer mahlender [...] Az utolsó szó a kötés miatt nem olvasható.

¹⁴² A vers után hosszú kommentár következik a *Fürmender* szóról, valamint a vers német fordítása (l. ezeket a szövegidentitás magyarázatai között).

¹⁴³ Kultsár em.

¹⁴⁴ egy jobb kor' Barna ceruzával aláhúzva, a vers mellett megjegyzés: *Die ziernen*. ist wohl latinism? Nicht wahr? Leben Sie recht wohl.

Zweifelst du an der Metempsychosis? dort war ich atrox animi Cato und der weicherzige Brutus, und hier war ich W[esselényi]. Vaterland, hemme deine Thraenenflut: mein Sohn! meine Gattin! sie leben; und Zsibó gibt dir in einer bessern Epoche deine jetzt betrauerte Zierde wieder. – Das Epigramm ist der Anthologie werth. Mag dies zu sagen so unbescheiden klingen als es will.

[...]

Wesselényi Miklósnénak, Széphalom, 1810. január 22.

[...]

Ide rekesztem egy Epigrammámat a' Mélt. Báró' számára, kit szívesen tisztetek. A' mint ezt ma hajnal felé készítettem, 's a' mint elkészültem vele, mint lángoltam azon kívánságtól, hogy bár csak magával látathatnám a' Megholttal, 's éreztethetném vele tiszteletemnek 's háládatosságomnak nagy voltát! Felvirradván elküldém azt a' Pesti Újságírónak, hogy leveleiben adjon helyt neki. – A' külföldi 's Bécsi Tudományos Újságokban meg fogom írni Nekrológját.

[...]

[Melléklet:]

106.

[101.]

A' ZSIBÓI NAGY MEGHOLT.

szül. 1751. Decemb. 9d.; megholt 1809. Oct. 25.

Kétled e, hogy lelkünk jár, vanderol? – Ott fene Cátó

'S lágyszívű Brútus, itt Weselényi valék.

Erdély, szüntessed sírásidat. Él fiam! él Nőm!

'S Díszedet egy jobb kor' újra megadja Zsibó.

Széphalom, Jan. 22d.
1810

Kazinczy Ferencz.

A' Görög Epigrammák az emberi elme' legszebb műveinek legszebb nemei közzé tartoznak. Minél egyszerűbb (simplex, einfach) az Epigramma 's a' belé nyomott gondolat: annál szebb a' mív. De hazánkban kevés ismeri az Anthológiát, 's mi csak a' festésekkel rakásra halmozott poétai műveket tartjuk szépnek; a' visító hangú ódát, a' jajgató elegiákat 'stbb. A' kinek szíve van, tudja, hogy ezek mellett mit ér a' fájdalom' csendes sóhajtása; mit ér az a' poétai mív, a' melly a' fájdalom' szenvedését a' nagyság' érzése által enyhíti. – Meglehet, hogy ez a' kis Epigramma olyanoknak is eljut kezeikbe, a' kiknek magyarázat kell; azért azt ide rekesztjük.

Cátó a' gonoszt és rútat engesztelhetetlen haraggal gyűlölte, 's ezért őtet Horátz fene lelkűnek (atrox animi) nevezi. A' pulyák ezt a' charactert hibának tartják. Hogyan is nézhetné a' törpe különben a' nagyot? A' franczia adagium azt tartja, hogy a' sánták' országában az egyenlő lábú a' sánta.

Brútusnál nem ismért szeretetre-méltóbb embert Róma, sőt nem ismért az egész Régiség is. Az ő karaktere a' legfőbb erő 's a' legszebb lágy szívűség volt. Plutarchus és Cicero egy nagyról sem szól szívesbb tisztelettel. – 'S imhol az Epigramma németül és úgy kibővítve, a' hogy' azt a' próza szenved, de a' poézis' tömörsége eltiltja.

Kannst du an der Wahrheit der philosophischen Lehre, daß die Seelen in immer neue Körper wandeln, zweifeln? Nun so siehe mich: – Dort (in Rom) war ich der unerschütterliche, dem Laster schreckliche Cato und der sanftmüthige Brutus, und hier war ich *Wesselényi*. Vaterland trockne die Thränen, die du um mich weinst und schöpfe Muth: mein Sohn! meine Gattin! sie leben; und kommt eine glücklichere Zeit, so gibt dir *Zsibó* deinen Stolz, den du jetzt betrauerst, wieder. –

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1810. január 22.

Kedves barátom! Ámbár új darabjaimat másokkal látni nem szeretem – legalább azokat a' melyek ízlésemnek tökéletesen megelegítve meg nem felelnek: Véled, kit nem csak mint barátomat, hanem mint egyikét az életben lévő legelső¹⁴⁵ Poetáinknak is igen forró szeretek 's tisztelek, örömmel közlöm az itt következő kis szép Epigrammát. Meleg szívvel írtam azt, és úgy súlt-el, hogy rajta nem lelek semmi változtatni valót. Gyönyörű kis darab; méltó hogy a' Görög Anthológiában álljon. – A' Wesselényi hamvait tiszteli; 's épen ezért annál kedvesebb, mert annak a' colossális nagyságú, 's e' miatt a' pulyák által nevetett embernek nincs szívesebb tisztelője nálamnál.

[102.]

A' Zsibói nagy Megholt.

(szül. 1751. 9. Xbr.; mh. 25. 8br. 1809.)

106.

Kétled e, hogy lelkünk jár, vándorol? – Ott fene Cátó
'S lágy szívű Brútus, itt Wesselényi valék.
Erdély, szüntessed sírásodat. él Fiam! él Nőm!
'S Díszedet egy jobb kor' újra megadja Zsibó.

Néked nem szükség mondanom, hogy az utolsó sor' értelme ez: a' Metempsychozis által¹⁴⁶ néked, Erdély, újra megadja Zsibó azt a' díszedet, melynek kidőltét most keserged.

Én ezt az Epigrammát ma reggel hajnal előtt készítettem; mert én a' mit írok, kívált ha vers, vagy setétben, vagy kocsiban szoktam írni. Valóban a' Poezisi munka isteni sugallás; mikor kész, alig hiszi az ember, hogy azt maga írta; és ha szép a' munka, imádja azt, mint Istenség' effluviumát. – Mit adnék értte, ha ezt annak a' nagy Embernek, a' ki immár csak *árnyék*, felolvashatnám! – Bár csak Báróczinak is így súlna valami! Felette szent érzés a' Megholtak' tisztelete.

¹⁴⁵ legelső Sor fölötti betoldás.

¹⁴⁶ által Sor fölötti betoldás.

Míg ezt írni (dichten) eszembe jutott volna, egy más epigrammámmal készültem el. Az minden érdem nélkül van. De lesz haszna azoknál, a' kiknek van fülök a' hallásra. – Bosszant Debreczen, kik azt tartják, hogy a' Magyar nyelv eine abgeschlossene Sprache, mint a' görög és római, és hogy ebből sem elvenni nem szabad semmit sem hozzá adni sem változtatni, mint az ő Bibliájokból. – Ez az állítás, mondom,¹⁴⁷ épen olly nevetséges, mint mikor Debreczeni Bíró Uram azért haragszik, hogy miért járunk egy arasznyi mentében 's csecsig érő nadrágban. Igen is nevetséges volna a Bíró Uram öltözne úgy: de az is az volna ha a' Jurátus öltözne a' Bíró Uram lábikrát verő mentéjébe. A' poetai stílus tehát éljen új szavakkal: Bíró Uram pedig Debreczenivel. – Egy jó Isten a' Bíró Uram titulusa helyett a' Fürmender (Vormünder, Tribunus) nevét juttatá eszembe, 's ez már hangjára nézve is véghetetlenül nevetséges szó. Halld az Epigr.t:

107.

[103.]
A' NEO ÉS PALAEO-LOGUS.

Nem magyar a' nyelv már, nem az a' ruha. Németes ízlés
 Lepte-meg ezt és azt, 's korcsosodásra jutunk.
 Igy kesereg Fürmender Uram, hogy az Urfija térdig-
 Éró mentéjét Párizsi módra szelé – (elszelé)
 'S négy öt kendő[t]ő¹⁴⁸ vastag nyaka, 's üstöke borzas,
 'S ah! a' hunczfutka (superflu) 's czaflí becsébe veszett.
 'S *csendet* mond mikor ír, 's *kecset és kegyet*, 's a' mi reménység
 Volt eddig – hosszú mondani! – néki *remény*.
 'S *év* neki az esztendő, 's szeretett lánykája *barátné*,
 'S futja *Komám-Asszonyt* 's *csillagom-adta Borist*.
 Fürmender, te ne légy Urficska. Te NAGY FÜRMENTER,
 Légy – Fürmender! 's te légy – Elegánt Elegánt!

Ezek az itt felvett Debreczeni szók caustisch wirkolnak új szavaink' ajánlására, 's az utolsó vers *gyilkol*.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1810. január 25.

[...]

Ertsed poetai új dolgozásaimat. – Aprilban elégettem azon kis csomóját verseimnek, mellyekkel meg nem tudtam elégedni, hogy ha a' háború el talál ölni, valaki a' készületlen dolgokat ki ne adhassa. Ezek között volt 4, vagy 5 négy sorú stanzákból álló énekem. 1786ban Kácsándy Susitól Gálszécsből Kassára menvén, a' *Dargón* a' szép erdő poetai elragadtatásra szenderített. Ezt a' dalt is elégettem, 's most eszembe nem jut az

¹⁴⁷ mond<á>om Ráírással javítva.

¹⁴⁸ kendőből Tollhiba, em.

eléletet dal. A' görög Anthologia' Epigrammájának ízlések szerint kezdtem újra csinálni, 's az Énekből egy oly Epigramma lett, mellyel felette meg vagyok elégedve. Megszerette Prof. Kézy is, 's deákra fordította. Az első distichuma a' deáknak jó, a' másik nem jó. Ímhol van:

[104.]
AZ ERDŐ.
3^a Jan. 1810.

100.

Sírj szabadon; itten nem kémleli senki keserved'.
A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.
És, ha enyhűlsz lánykád' neve' zengésére, – sohajtozzd,
'S Echóm részt-véve vissza sohajtja feléd.

Nullae hic insidiae; licet indulgere dolori,
Abscondent lacrymas umbra nemusque tuas.
Et si forte juvat resonari nomen amantūm,
Plange: *Chloe!!* plangent tristia lustra: *Chloe!!*

Kézy az utolsó sorban az Echó' játékát festette, talán szeme előtt forogván a' Kleist Lalagéja. De itt nem ezt a' játékot kellett volna festeni; hanem azt, hogy ezen a' visszaadáson mint örülhet a' szerelmes. Osztán resonarI in passivo.

Wesselényi meghala. Haldokolva (25. Oct. 1809.) szüntelen a' Hazát emlegette fájdalmasan. Vehemens ember volt mint Cátó, de lágyszívű mint Brútus. Ezt mondtam 22^a Jan. a' nélkül hogy Epigrammát akartam volna csinálni. De ez a' gondolat, nézzd, mit szűle. – Tudom mit lehet mondani az immodestia felől. De Tacitus Agricolában azt mondja, hogy a' Régiek az effélét nem kevélységnek hanem csak egyenességnek mondták (fiducia morum). Az Epigr. valóban igen jó, 's örvendek hogy W. általam megtisztetik, és hogy azokban a' kik ezt olvassák, az a' gondolat támadhat, hogy W. csak a' gonosz és rút tettek eránt volt vehemens, a' jók eránt nem volt lágyabb szív soha.

[105.]

106.

Kétled e, hogy lelkünk jár, vándorol? – Ott fene Cato atrox animi Horat.
'S lágyszívű Brútus, itt Weselényi valék.
Erdély, szüntessed sírásidat: él fiam! él nőm!
'S Díszedet egy jobb kor' újra megadja Zsibó. Megküldtem ezt
Kultsárnak.¹⁴⁹

¹⁴⁹ A vers mellé írva, ferdén.

Az utolsó sorban az *egy jobb korban* nem áll ok nélkül. Tőle halála előtt kevés napokkal elvették az Administrátorságot. Talán azért, mert midőn a' Gubernátor azt a' motiót tette a' Diaetán, hogy az Ország Generálisa ne választassék-meg mint a' törvény kívánja, hanem *becsületből* kínáljuk meg ezzel Maxim. Herczeget, W. ezt kérte publice, hogy mi lesz osztán belőle, ha a' Herczeg *becsületből* elfogadja a' *becsületből* tett ajánlást? –

Belé ereszkedvén új versezésem elmondásában, értsd ez idei munkámat a' meddig a' papiros engedi közléseket.¹⁵⁰

101.

[106.]
A' BOLDOG ALKONY.

„Csókot, lányka!” – *Nem én.* – „Igen, oh igen! Eggyet!” – *Eressz; nem.* –
„Láng vagyok, éltém alél, angyali lányka!” – *Nem én.* –
Reszkete: megragadám. – „Ide szácsk...!” – *Ah el!* – „E' szemet! És e'
másikat! E' rózsás ajkat! Ez arcot!” – *El! el!* –
„Még eggyyszer szácskád'! De ne tartsd hát zárva! Szemed' még!
'S homlokod'! e' lobogó gesztenyeszög hajakat!
És gyönyörű nyakad' és ambrás szép mellyedet! Újra
szádat! Hagyd szívnom, Lolly, lehelleteid!
Hagyd...” – *Jönnek; hamar, el! fuss.* – 'S futnom kelle. De most már
Tőled, Lolly, csak a' hajnali fényre futok.

8^a Jan.
1810.

102.

[107.]
KÖNYÖRGÉS.

Adj örömet! 's adj bajt mellé, nagy Jupiter! Eggyet
E' kettő közzül bírni csak Isteneké. (Deorum est.)
Ez nyújtson főbb ízt gyakor ingerlésivel Annak;
És mikor Ez verdes, Az szelidítse dühét.
Ah boldogtalan, a' kit az eggyike véve sajátúl!
Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!

8^a Jan.

¹⁵⁰ Minden itt következő vers egy bekezdés, nincsen sorokra tagolva egyik sem. Mivel ez csak helytakarékoság miatt történt így a kéziratban, a jelen közlésben a könnyebb áttekinthetőség végett sorok szerinti tagolásban hozzuk a verseket.

[108.]
SOLOECISMUS.

104.

Hogy solecízálók nevet Irnyaki. Kába, ne vess bár.
Nem bukik a' ki helyén (suo loco) 's tudva 's akarva bukik.

[109.]
EDŐKHÖZ.

105.

Diphthongust röviden hangzatni tilalmas Edőknek.
Lát, de fülével, Edők: hall, de szemével, Edők.

[110.]
A' VAK.

103.

Van szemed és így látsz – melly paralogizmus ez? Oh ha
Látni akarsz, jámbor Hályogi: látni *tanúlj*.

[111.]
A' NEHÉZ NYELVŰ.

99.

KáriSCHt mond 's PsziKKét ha Pszychét kell mondani, 's Cháriszt;
és TÉ-misz-tÓK-lescht, Győri, THE-MI-SZTO-CLE-szért.
'S Ekkó- 's BaKKuSCHnak 's Kémiának 's MeKKKanikának,
A' mi nekünk Echó, Chemia, Mechanica.
Szent Andrasztea, mérj bosszút ez otromba beszédért! –
Meg van az! – a' Svábnál *Győri Giehri* leve.

Debreczen¹⁵¹ haragszik az új szabású ruhákra 's a' Neologizmusokra. – Hogy ne
akadjon fel azon a' *Kleinstaedtler*? Szörnyű bolondság azt kívánni, hogy a' Debr. Bíró
olyan hosszú nadrágba 's kurta mentében járjon mint Gróf Desőffy József: de azt is
bolondság kívánni, hogy Gr. D. J. járjon olyanban mint Bíró Uram. Így a 'nyelv is. –
Ímhol a' causticus Epigramma:

¹⁵¹ Ez a rész egy másik, kisebb lapon található, levéltári jelzése (37b) alapján e levélhez tartozik.

107.

[112.]
A' Neo- és Palaeo-logus.

Nem magyar a' nyelv már, nem az a' ruha. Németes ízlés
 Lepte meg ezt és azt, 's korcsosodásra jutunk.
 Így nyavalyog Fürmender Uram, hogy az Urfija térdig-
 Éró mentéjét Párizsi módra szelé,
 'S négy öt kendőtől gazdag nyaka 's üstöke borzas,
 'S ah a' hunczfutka (superflu) 's czaflí becsébe veszett,
 'S *csendet* mond mikor ír, 's *kecset* és *kegyet*; a' mi *reménység*
 Volt eddig – hosszú mondani! – néki *remény*,
 'S *év* neki az esztendő, 's szeretett lánykája *barátné*,
 'S futja *Komám-Asszonyt*, 's *csillagom-adta Borist*.
 Fürmender, te ne légy Urficska! te NAGY Für-men-der,
 Légy Für-men-der, – te, légy Elegánt Elegánt!

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1810. január 28.

[...] Ich glaube immer, der Mann war reduplicirt, der Theosoph B. war eine ganz andere Person. – Hier die Aufschrift:

108.

[113.]
Báróczy.

szül. 1736. (den zweyten Tag von Ostern; er glaubte, dieser Tag sey das Jahr der 11. Apr. gewesen; welches leicht auszurehnen ist.) m.holt 24. Xbr. 1809.

Birtokomon egy *gyenge* leány, és egy¹⁵² *magas* asszony¹⁵³
 Versengtek; – mellyem lángola mindenikért.
 Annak zöld amarant és Szejnei rózsza virított¹⁵⁴
 Messzére-illatozó szép haja' fűrtjei közt:
 Ennek arany fonadék nyúlt-el tunicája' redőjjein;¹⁵⁵
 'S ákácckal-koszorús mitra fedezte fejét.
 A' kis *selyp Csapodár* eltűnt hamar: a' deli szép nő
 Sírom' széléig bírta szerelmeimet.

¹⁵² <'s eg> és egy

¹⁵³ A két aláhúzott szóhoz a szavak fölé írva német magyarázatok: [a *gyenge* fölött:] zartes, [a zartes fölött:] nicht *schwaches*, sondern *junges*; [a *magas* fölött:] *hohes* in sensu metaphoric[e].

¹⁵⁴ A sor mellett német magyarázat: weil er ungarisch-französisch neologizirte.

¹⁵⁵ A sor mellett német magyarázat: redő Falte. redős szoknya ein Rock mit viel Falten.

A' Csapodárt kiki tudja, ki volt. A' Szentül-kedvelt
Titkos hívei között hirdeti sírva nevem'.¹⁵⁶

[...]

Nagy Gábornak, Széphalom, 1810. február 19.

[...]

Wesselényi Miklóst sok bolond ember Orosz Siga forma vadnak nézi. Nem csuda. A' pulya embernek ideája sincs a' nagyról, 's mindég csak a' Conventionális nagyságot nézi. Cátó nagy volt, noha Scipiót allatrálta. Ollyan character is kell, 's szeretném itt elmondani a' mit Révai felől mondtam, a' Krakai Abéce Praefatiójában. Neheztelésbe jövén a' W. meg nem értőji ellen, ezt írtam, 's talán ki fog jőni a' Hazai Tud.ban:

[114.]

106.

Kétled e hogy lelkünk jár, vándorol? – OTT fene Cátó
'S lágyszívű Brútus, ITT Weselényi valék.
Erdély, szüntessed sírásodat: él fiam! él nóm!
'S díszedet *eggy jobb kor'* (idest *korban*) újra megadja Zsibó.

Én épen ma végzém a' Dayka verseinek utolsó revisióját 's Biographiáját, melly *vég-re, végre* nyomtattatik! (Engem az az átok lepe-meg, hogy minden későn készül el kezem között, mint a' Csokonay Emléke, mellynek faragása azért múlt eddig, mert a' Steinmetz kiholt a' munkából, *tavaly* pedig ki gondolkodhatott volna róla!) Ezen Biographiában szó van a' Neologismusról, 's ellenségei jutván eszembe, Debreczent láttam magam előtt. Im ez az Epigramma lett belőle, mellynek az *Úr előtt* nem kell magyarázat:

[115.]

107.

Nem magyar a' nyelv már, nem az a' ruha. Németes ízlés
Lepte-meg ezt és azt, 's korcsosodásra jutunk.
Igy nyavalyog Fürmender Uram, hogy az Urfiya térdig-
Érő mentéjét Párizsi módra szelé,
'S négy öt kendőtől vastag nyaka 's üstöke borzas;
'S ah a' hunczfutka 's czaflí becsébe veszett!
'S *csendet* mond mikor ír, 's *kecset* és *kegyet*. A' mi reménység
Volt eddig, – hosszú mondani! – neki *Remény*.

¹⁵⁶ A sor alatt német magyarázat: Selyp Csapodár. Selyp (bläsus) weil seines Muse falsch (neologisierend) sprach.

'S év neki az esztendő, 's szeretett lánykája *barátné*,
 'S futja *Komám-Asszonyt*, 's *csillagom-adta Borist*.
 Fürmender, te ne légy Urficska! te NAGY FÜR-MEN-DER!
 Légy Fürmender; 's te, légy *Elegánt*, Elegánt!

104.

[116.]

Hogy soloecizálok nevet Irnyaki. Kába, ne vess bár!
 Nem bukik a' ki helyén (*suo loco*) 's tudva 's akarva bukik.

105.

[117.]

Ad vocem SOLOECIZÁLOK.

Diphthongust röviden hangzatni tilalmas Edőknek.
 Hall, de *szemével*, Edők: lát, de *fülével*, Edők!

Ezen technicára tartozó Epigrammák' soványságát üsse helyre, *két* más, mellyet forró szívvel írtam:

102.

[118.]

KÖNYÖRGÉS.

Adj örömet! 's adj bajt mellé nagy Júpiter! Eggyet
 A' kettő közzül bírni, csak Isteneké. (tantum deorum est)
 Ez nyújtson főbb ízt gyakor ingerlésivel Annak;
 És mikor Ez verdes, Az szelidítse dühét.
 Ah, boldogtalan, a' kit az eggyike véve sajátúl!
 Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!

Tavaly egy csomó készületlen versemet elégetém, félvén, hogy ha ide öl a' hazát rettentő szerencsétlenség, valaki neki áll, és kiadja, 's így nevemet mocsok éri. Ezek közt volt egy Lied, mellyet 1786. írtam Gálszécs és Kassa közt a' szép erdős hegy tetején. Soha sem tudtam egészen kigyalúlni. Most bánom az elégetést, mert addig sem tudom a' verset, a' meddig kész volt. Az a' gondolat ért, hogy Epigr. kellene csinálni belőle. Ez lett:

[119.]
AZ ERDŐ.

100.

Sírj szabadon; itten nem kémleli senki keserved'.
A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.
És ha enyhűlsz lyánykád' neve' zengésére: sohajtozzd.
'S Echóm részt-véve vissza sohajtja feléd.¹⁵⁷

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1810. március 16.

[...]

Édes barátom! Kimondani *nem-javallásunkat* azok eránt a' kiket szeretünk, többbe kerül mint a' gáncsot hideg vérrel szenvedhetni. Örülök hogy Te nékem ezt a szép bizonyosságát is adtad barátságodnak; de valamint az ollyat magam is tudom tenni, úgy Tetőled nem jó véletlenül. A' barátságnak nincs szebb actusa mint ez, én pedig Berzsenyitől *mindent* várok. – Sajnálod, kárhoztatod hozzád írt Episztolám' változtatásait. Némelly sorokban igazságod van – ilyen a': Venúziumnak kedves új hatyúja etc. és így megtartom az első dolgozást – de némelly helyedben igazságod nincs; és így ezekben követem érzésemet. A' vers nem próza. Minthogy vers tehát a' vers, legelső Bedingung, hogy az legyen, a' mi őtet azzá teszi. Mernél e olly hexametert írni, mellynek hatodik lába nem spondaeus vagy trochaeus, hanem jambus vagy dactylus volna? Bizonyosan nem. Tartsuk meg tehát a' szchémat, mellyet profiteálunk. Némelly sorom ez ellen világosan vétett: tehát a' Schulmann nem helytelenül szól. A' ki nem tudja a' Schulmann kívánságait kielégíteni, írjon prózában. Gesszner jambejonokban kezdte írni Idylljeit, Ramler kimutatta a' hibákat, 's Gesszner széljellbontotta a' jambéjonokat 's átváltoztatta prózává.

acatalect.	{	Nicht den kühnen blut be spritzten Helden,
trochaic.		Nicht das öde Schlachtfeld singt die frohe Muse;
catalect.		Sanft und schüchtern flieht sie das Ge wühl,
		Die leichte Flöt' in ihrer Hand.

Nem egyik húga nicht eine der (neun) Schwestern. Non una ex novem sororibus.

Pallászsza a felhőn *nem lejtegette*. Ez annyi mint *tánczolgatta*. Jobb e így?

Engeszteljed tehát, *nem engeszteld-meg*. – és

Nyert, *nem győz* – és

De a' kinek mellýében *láng* lobog.

a' *Hermionénk szent tisztelettel* hangzza. Ezt újra dolgozom.

Ellenben *Becsűlik a' törvényt, ha jó a' törvény: Becsűlik a példát, ha szép a' példa*. Már ezt nem tudom, reá vehetem e magamat, hogy ismét felvegyem. Mert nem csak sok

¹⁵⁷ <neve> feléd.

spondeus van a' két sorban, hanem a' két essentiális láb (mint a' dactylus a' hexameter ötödikén) spondéus, holott jambusinak kellene lennie; és a' jó a' nem elidáltatik, *tulajdon törvényem*' bosszantására.

Látod, barátom, ha makacs vagyok e az idegen tanácsot bévenni; látod, ha gyenge vagyok e követni önérzésem ellen még a' Berzsenyi tanácsát is. Szeressd a' ki e' kettőt tudja 's magával-küszködés nélkül teszi.

Epigrammáim nagy szerencséjeket csináltak. Complimenteket kapok érttek mindenfelől (a' Weselenyire 's Báróczyra írtakat értem, mert ezeket Kultsár felvette leveleibe, 's reá ismertek, hogy a' Báróczyra írt is az enyém). Ez engem, szívesen vallom, nagyon csikland, 's talán csak azért csikland, mert vélek elértem a' *mit óhajtottam*, hogy Weselényinek atrox-sága (melly miatt ötödfél esztendeig szenvedett Kufsteinban) és a' Báróczy' kőművészete tiszteletbe hozattatott. Néked megsugom, hogy a' Báróczyében a' *gallyával* szó csak sütés a' Nemkőművesek miatt. A' ki az, tudja, hogy ott melly fának a' nevét kell *olvasnia*. – Most majd Fabchichra is tétetek a' Kultsár leveleibe egy Epigrammát. Az az ember igen darabos verseket írt. De a' ki maga Poéta, ezen olvashatatlan versekben is kap holmit, a' mit becsülni fog. Így kapott Virág az Anacreonból fordított Fabchich soraiban. És melly lángoló hazafi volt ő mind a' mellett hogy Pap volt! 1807ben két Újhelyi Fiscális a' Városiak' képekben útaztak Bécsbe Instantiával. Győr körül egy Újhelyi születésű¹⁵⁸ Plebánust kerestek-fel. Ebédje mellett űlt Fabchich is, kit soha nem láttak, 's kinek hírét soha nem hallották. Szó lévén a' Diaetáról 's Magyar nyelvről, 's említetvén, hogy a' Püspökök ellenkeznek, Fabch. ezt mondá: B–m én az ő violaszín sapkájokat, ha az teszi hűségtelen hazafiakká.

De imhol a' vers egészen a' Fábchich stylusában, manierjában.

Scázon.

U –				U –				U –	
--		U U U		--				--	
U U U		U –		U U U		U U U		U U U	– U
– U U				– U U		U –		– U U	
U U –				U U –				U U –	

109.

[120.]

Fábchich | vala ne | vem. A' | kegyes | Múzsák | zörgő
 Cziterát | adá | nak én¹⁵⁹ | nekem. I | szonyodás | sal fut
 Zengés' | elől | az a' | kir' ők | nem moso | lyogtak.
 De nem | fut a' | kit fel a | vatá | nak és | értik,
 Hogy nincs | tulaj | don kecsék' | hiján | midőn | a' szép
 Ifjak' | 's leá | nyok' tán | cza | köz | zé, rep | kénnyel
 Koszorú | zva lép | a' kopasz | Aná | creon, | 's rekkent

Es fehlt den
 Versen nicht an
 eigenen Reiz.

¹⁵⁸ Utólagos betoldás a sor alatt.

¹⁵⁹ nak <nekem> én

Szózat | tal, ő | is dal | ja Kó | must és | Évánt,
 'S neveli a' | köz örö | met. En | gem is | kedvelj, | forrón elisio¹⁶⁰
 Szeretett | hazám | nak hív | fija! Nem | ád azon- | egy bájt
 Suá | da min | dennek. | Szeret | tem a' | nyelvet, Sváda¹⁶¹
 Buzog | tam én | is ért | te. Neve | met tiszt | teld 's áldd.

Ezek a' scázonok, ez a' magyarság, ezek az ideák, ez a' görög együgyűség voltak a' Fábchich caractere verseiben. Tegnap virradta felé felébredvén kaptam a' gondolatot, und der Spass ward bald fertig. Ez egyszersmind azt is érezteti, hogy a' tribrachysokkal dactylusokkal 's anapaestusokkal fűzött jambejon úgy hangzik mint a' bomlott óra' verése. Pedig hozzád írt Episztolámban ezt akartam éreztetni.

[...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1810. március 16.

[...]

Az Úr nem vette észre az *Erdőben* hogy én a' hiatus mindég elidálok magyarban is. Ezt kifogás nélkül fogom mindég követni, kivéven az *is* particulát, 's néhol a' *de, ha* etc. és a' hol az értelem azt kívánja, hogy a' szónak (német értelemben) tónust adjunk. Ezt: *és ha enyhűlsz lánykád' neve' zengésére, sohajtozzd*, én úgy scándálom: *és h' eny | hűlsz lány | kád'* etc. etc. Az *és h' eny* | tehát spondéus.

A' *hajnali fényre futok*-on való felakadását nem nézem az Úrban theologiai spiritusnak – mentsen attól engem Isten! – hanem csak annak, hogy az Úr rettegne *Menschlichkeiten* látatni. Olvasta e az Úr Göthének Elegiáját? Göthe ugyan, a' mint tudva van felőle, nem rettegett gyümölcsöket szedni a' jónak és gonoszának tudásának¹⁶² fájáról: mind azáltal nagy kedvem van hinni,¹⁶³ hogy ő, Rómában mulatván, nem űzött szerelmet, és még is az Amor' triumphusát énekli. Und der Barbare beherrscht römischen Busen und Leib. Így végzi egy Elegiáját. Versben éneklenni versben vallani *larcin*-jainkat nem rúg. Az én Ifjam olly modeste vallja azt a' *hajnali fényre futok*-kal, hogy őtet ezért talán még Theréz – az erkölcsnek legszebb leánya – is *szeretni* fogná. A' csintalanul lopdosott *csókokat* az én Ifjam szabadon vallja, 's dicsekedve: de azt, a' mit a' *nemesebb agyagból gyúrt* soha sem űz lepel nélkül, arról nem vonja félre a' fátyolt, azt csak kitaláltatja. Én alig ha titkosbb boldog órákat is nem festek még. A' Festés' iskolájába nem mind botránkoztató az, a' mi az a' természetben.

[...]

Ha levelemből nem ismeri az Ur Wesselényire írt Epigrammát, úgy azt a' Kultsár' leveleiből fogja. Ezért én már sok felől igen csapodár complimenteket kaptam. Nem ezeknek örvendek, noha ezek is kedvesek, hanem annak, hogy Wt megtisztelhettem, és félre értett, érteni nem akart *atrox*-ságát vindicalhattam Rágalmazóji ellen. Kivált

¹⁶⁰ A sor elé betoldva, a kétszer aláhúzott (itt félkövér) i betűre vonatkozik.

¹⁶¹ A sor elé betoldva, a Suá | da kiejtését mutatja.

¹⁶² <gyümölcsének> tudásának Az áth. szó fölé írva.

¹⁶³ hinni Utólag betoldva a sor fölé.

Cserey lelte jónak Epigrammámat. – Sokaknak kedves a' Báróczyra írt is. De a' *gallyával* a' Kultsár leveleiben nem egyéb mint *foli*. Nem vala szabad meg neveznem azt a' fát, a' melly Báróczinak koszorút ada. Az Úr' Grófnéja tudja, *mi* az a' fa. – Tegnap éjjel Fábchichra csináltam egyet. Olvassa csak az Úr Pindarusát, 's látni fogja, hogy az ő versei olyyak, a' mellyek sokaknak nem tetszhetnek. Én sem szeretnék olyyakat írni. Az ő nevetőit is meg akartam némítani. A' Fábchich manierjában írtam reá egy verset Scázonban:

U –				U –				U –		
--				--				--		
U U U		U –		U U U		U –		U U U		--
– U U		U U U		– U U		U U U		– U U		
U U –				U U –				U U –		

Ez a' Schéma.

109.

[121.]

Fábchich | vala ne | vem. A' | kegyes | Múzsák | zörgő
 Cziterát | adá | nak én | nekem. I | szonyodás | sal fut
 Zengése | elől | az a' | kire ő | nem moso | lyogtak.
 De nem | fut a' | kit fel a | vatá | nak és | értik,
 Hogy nincs | tulaj | don kecsék' | híján, | midőn | a' szép
 Ifjak' | 's leá | nyok' tán | cza | köz | zé, rep | kénnyel
 Koszorúz | va lép | a' kopasz | Aná | creon, | 's rekkent
 Szózat | tal ő | is dal | ja Kó | must és | Évánt,
 'S neveli a' | köz örö | met. En | gem is | kedvelj, | forrón-
 Szeretett | hazám | nak hív | fija. Nem | ad azon- | egy bájt
 Suá | da min | dennek. | Szeret | tem a' | nyelvet,
 Buzog | tam én | is ért | te. Neve | met tiszt | teld 's áldd.

Ezek a' Scázonok, ez a' magyarság, ezek az ideák, ez a' görög egygyűsűség egészen festik a' szegény Fábchich characterét, mint Iróét. Ez az első és utolsó Scázon mellyet valaha írtam és fogok. Olyan a' schéma mint a' bomlott óra' verése. [...]

Balogh Sándornak, Széphalom, 1810. március 22.

[...] Bátorokodom véled közleni azon Epigrammámat, mellyet kevés napokkal ez előtt az ő képéhez írtam. A' scázon nekem nem kedves szchemám, 's jambejonaimat nem szeretem eltarkázni a' tribrachysi, anapaestusi 's dactylusi lábakkal: de a' Fábchich' verseihez épen ez illett.

[122.]

109.

Fábchich vala nevem. A' kegyes Múzsák zörgő	
Cziterát adának énnekem. Iszonyodással fut	
Zengése elől az a' kire ők nem mosolyogtak.	elisio: e ¹⁶⁴
De nem fut a' kit felavatának és érti,	
Hogy nincs tulajdon kecssek hiján, ¹⁶⁵ midőn a' szép	
Ifjak' 's leányok' tánca közzé, repkénnyel-	(hedera) ¹⁶⁶
Koszorúzza lép a' kopasz Anácreon, 's rekkent	
Szózattal ő is dalja Kómust és Évánt,	
'S neveli a' köz örömet. Engem is kedvelj, forrón	eliditur: i ¹⁶⁷
Szeretett Hazámnak hív fíja! Nem ad azon-eggy bájt	
Suáda mindennek. Szerettem a' nyelvet,	Suáda ¹⁶⁸
Buzogtam én is értte. Nevemet tiszteld 's áldd!	

E' sorok alkalmasint festik Fábchichnak mind érdemét, mind magyarságát, mind verseinek darabosságát. –

[...]

Kölcsey Ferencnek, Széphalom, 1810. [március második fele]

[...]

Ismeri e Uram Öcsém a' Fabchich Pindarusát és Poetai munkájának manierját? Az Originális ember volt. Sokan meg nem foghatják, mit tudtam én abban becsülni, 's a' Semlyéni Pap nevetve leste-ki orczám elváltozását, midőn azon verseiről volt szó, mellyket F. a' lyányom halálakor írt 's a' Hazai Tud.ba iktattatott. Tagadhatatlan hogy azok irtóztató versek. 15. Mart. nem alhatván reggel felé, 's ötöt forgatván szemem előtt, megszállott a' gonoszság, hogy reá is írok egy Epigrammát, de nem distichonban, hanem olly zengésű versekben 's ha tudnék ollyat, az ő *manierjában* 's az ő magyarságával. Én sem¹⁶⁹ a' *scazont* nem szeretem, sem a' ○○○○, –○○, ○○ – nem szedem fel jambéjonimba, 's gyertyát gyújték, 's ezt írtam:

¹⁶⁴ A sor elé betoldva.

¹⁶⁵ kecssek <nélkül, midőn> hiján

¹⁶⁶ A sor végére írva.

¹⁶⁷ A sor elé betoldva.

¹⁶⁸ A sor elé betoldva.

¹⁶⁹ <csak> sem Az áth. szó fölé írva.

109.

[123.]

Fábchich | vala ne | vem. A' | kegyes | Múzsák | zörgő
 Cziterát | adá | nak én | nekem. I | szonyodás | sal fut
 Zengése | elől | az a' | kire ő k | nem moso | lyogtak. elisio van a' hol = áll¹⁷⁰
 De nem | fut a' | kit fel a | vatá | nak és | érti,
 Hogy nincs | tulaj | don kecsék' | hiján, | midőn | a' szép
 Ifjak' | 's leá | nyok' tán | cza | köz | zé, rep | kényyel
 Koszorúz | va lép | a' kopasz | Aná | creon, | 's rekkent
 Szózat | tal ő | is dal | ja Kó | must és | Évánt,
 'S neveli a' | köz örö | met. En | gem is | kedvelj, | forrón-
 Szeretett | Hazám | nak hív | fíja! Nem | ad azon- | eggy bájt
 Suá | da min | dennek. | Szeret | tem a' | nyelvet,
 Buzog | tam én | is ért | te. Neve | met tiszt | teld 's áldd.

Én ezeket megküldöm Kultsárnak. Addig nevensen rajta Uram Öcsém 's barátjai.
 De ezt csak akkor küldöm-meg Kultsárnak, mikor Fábchichnak halála felől Győrből
 tudósításokat veszek.

[...]

Berzesnyi Dánielnek, Széphalom, 1810. április 5.

110.

[124.]

NAGYSÁG' ÉS SZÉPSÉG' DIADALMA.
 Széphalom, Martziusb. 1810.

Elfolya kétezer év, és még több, 's végre megúnta
 A' nagy Mennykövező' hitvese 's húga dühét.
 Homloka'-szültje nem így. Fájt még, hogy az Ídai bíró
 Vénusz előtt ötet megfutamodni hagyá.
 Párizs bántott-meg, Párizs bosszúlja-meg estem'!
 Így szól, és harczra hívja-ki Nápoleont.
 Jó ez; 's mint mikoron Márs lép szekerébe, 's hatalmas
 Karra az ellenség' nyúlt seregéire rohan:
 Dönt, tapos, öl, pusztít, valamerre ragadja negéde,
 'S láng,¹⁷¹ füst, jaj 's riadás töltik-el a' nagy eget.
 Cypria megdöbben. „Nem küszde így a' nagy Achillesz,
 Nem Dioméd, ugymond; így nem az álnok Ulyssz.
 Több ez mint Sándor 's Caesar 's a' Károlyok, és Az,
 Kit nekem hívemmé tett vala Gabrielám. (Henr. IV. Gall. Rex.)

¹⁷⁰ A sor elé betoldva, a = a kettős aláhúzást jelenti, amit itt félkövérral szedtünk.

¹⁷¹ 'S <jaj> láng

Új fortélyt kíván az idő: Rettegje Minerva
'S e' délczeg Hős a' Spréai szép Amazont!"
'S ah, a' Spréai szép Amazon már kezdi csatáját!
'S ah szalad a' remegő Spréai szép Amazon!
'S a' Diadalmas előtt Berlinnek tornyai rengnek,
Mint a' vén Gotthárd reng vala lábai alatt!
„Paeen! ió Paeen, nagy férfi! kiálta Cythere;
Jer, 's légy már ezután Kedvesem énnem is.
Pallász néked erőt és bölcsességet adott: én
Példátlan fényed' drága jutalmat adom.
Ime Therézámnak szép sarjadzatja, Luíze,
Páphószom' legfőbb dísze, kebledbe repül.
Én nevelém őtet, 's tavaszomnak mennyei díseit
E' gyönyörű orczákra 's e' kecses ajkra rakám.¹⁷²
Ujjaim illették szemeit: 's bájolván lövellnek;
Önt ékes mellye Hyblai szaglatokat.
Nincs seregemben dísz, mellyel nem bírna Luíze,
Nincs dísz, mellyet nem bírna Luíze velem.
Vedd őt, 's vége az örök harcznak. Trítónia győzött
Általatok: győzött Cypris is általatok!" –
Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüs; tapsol az ég 's föld.
De Angyala' távoztán Ausztia búnak ered.
(Jupiter intonuit laevum.)

Ezt a' hosszú Epigrammát, édes barátom, 14 nap olta betegen fekvén írtam. Nem szerettem a' Gelegenheitsgedichteket. De ez a' nagy történet, 's Pataki Prof. Sípós és Kézy Uraknak deák verseik ezen menyegzőre, engem is elszédítettek. Által küldém tegnapelőtt Patakra nyomtatni, 's ma Kézy a' maga és a' Sípós nevében olly magasztalást írnak felőle, hogy elhihetném magamat, ha magam nem csak igen jónak nem tartanám, sőt azt állítanám, hogy épen nem érdemes az Erdőmhöz, Könyörgésemhez, Wesselényimhez 's Báróczymhoz hasonlíttatni. Valóban olly távol vagyok a' felfuvalkodástól, hogy inkább kételkedtem, ha fog e azoknak tetszhetni, a' kik az effélékről ítélnének, 's csak egy bizonyos ok miatt küldtem sajtó alá. Ird-meg, mit ítélsz róla. [...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1810. április 7.

[...]

Harmadnapja vevém levelét Kézy Prof.nak Patakról. Elmondom mi történt hamis Bescheidenheit nélkül. A' Sípós és Kézy Prof. Urak deák verseik a' Napoleon menyegzőjére engem egészen poetai oestrumba ragadtak. Gelegenheitsgedicht nem fachom: de minden ellenkezésem mellett belé valék ragadtatva. Elkészülvén darabom, Sípósna-

¹⁷² ajkra <tevéem> rakám

küldém, hogy adja a' Pataki Typographusnak nyomtatni. Sípos azt ítélte felőle, nem nekem írt levélben, hanem Kézyvel szóllván, hogy ehhez fogható magyar vers még nincs. Kézy azt hogy inkább szerette volna ezt írni, mint a' Kazinczy Péter pénzét bírni. Én azt tartom felőle, hogy ez nem méltó a' Wre írt Epigrammámmal 's az Erdővel öszve hasonlítani. Annál bátrabban mondám-el mít ítéltek ők mivel magam nem vagyok egy értelemben velek. Addig még nyomtatva látja az Ur, imhol van írásban:

110.

[125.]

A' nagyság' és szépség Diadalma.

Elfolya kétezer év, és még több; 's végre megúnta
 A' nagy Mennykövező' hitvese 's húga dühét. (Tonantis et soror et conjux)
 Homloka'-szültje (Minerva) nem így. Fájt még, hogy az Ídai bíró (Párizs)
 Cypris elöl ötet megfutamodni hagyá.
 Párizs bántott-meg: Párizs bosszúlja-meg estem'!
 Így szóll, és harczra hívja-ki Nápoleont.
 Jó ez; 's mint mikoron Márs lép szekérébe, 's hatalmas
 Karral az ellenség' nyúlt seregéire rohan:
 Dönt, tapos, öl, pusztít, valamerre ragadja negéde (μηνις.)
 'S láng, füst, jaj 's riadás töltik-el a' nagy eget.
 Cypria megdöbben. „Nem küszde így a' nagy Achillesz,
 Nem Dioméd, ugymond; így nem az álnok Ulyssz.
 Több ez mint Sándor 's Caesar 's a' Károlyok, és Az,
 Kit nekem hívemmé tett vala Gabrielám. (Henr. IV.)
 Új fortélyt kíván az idő. Rettegje Minerva
 'S e' délczeg Hős a' Spréai szép Amazont!” –
 'S ah, a' Spréai szép Amazon már kezdi csatáját!
 'S ah, szalad a' remegő Spréai szép Amazon!
 'S a' Diadalmas előtt Berlínnek tornyai rengnek,
 Mint a' vén Gotthárd reng vala lábai alatt.
 Paean! ió Paean, nagy Férjfi! kiálta Cythére;
 Jer, 's légy már ezután Kedvesem énnem is.
 Pallasz néked erőt és bölcsességet adott: én
 Példátlan fényed' drága jutalmat adom.
 Íme Therézámnak szép sarjadzatja, Luíze,
 Páphószom' legfőbb dísze, kebledbe repül.
 Én nevelém ötet, 's tavaszomnak mennyei díszéit
 E' gyönyörű orczára 's e' kecses ajkra rakám.
 Ujjaim illeték szemeit: 's bájolvá lövellnek;¹⁷³
 Önt ékes mellye Hyblai szaglatokat.

¹⁷³ bájolvá <tekintnek> lövellnek

Nincs seregemben dísz, melyet nem bírna Luíze,
Nincs dísz, melyet nem bírna Luíze velem.
Vedd ezt, 's vége az örök harcznak. Trítónia (Minerva) győzött
Általatok: győzött Cypris is általatok!¹⁷⁴ –
Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüs; tapsol az ég 's föld:
De Angyala' távoztán Ausztria búnak ered.

Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüs. Virgilben felakadtam ezen véghetetlenül szép
expressión: Jupiter intonuit laevum. Hogyan kellene ezt magyarul kitenni? kérdém. Sok
ideje hogy kész volt a' phrasis. Vártam az időt, hogy elmondhassam, 's íme itt van, 's
örülök neki, hogy most elmondhatom.

El ne felejtse az Ur, hogy én úgy elidálok mint a' deák. És így
D' Angyala' távoztán – gyönyör' orczákra etc.
[...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1810. április 7.

[...] Ich halte dafür, daß mein Epigramm auf Wesselényi, oder mein Erdő mehr
werth ist als hundert solche. – Urtheilen Sie selbst:

[126.]
A' NAGYSÁG' és SZÉPSÉG' DIADALMA.

110.

Napoleonnak 's Luízának menyegzőjöknel.

Elfolya kétezer év, és még több, 's végre megúnta
A' nagy Mennykövező' hitvese 's húga dühét.
Homloka'-szültje nem így. Fájt még, hogy az Ídai bíró
Cypris elöl ötlet megfutamodni hagyá.
Párizs bántott-meg;¹⁷⁵ Párizs bosszúlja-meg estem'!
Így szóll, és harczra hívja-ki Nápoleont.
Jó ez, 's mint mikoron Márs lép szekérébe, 's hatalmas
Karral az ellenség nyúlt seregéire rohan:
Dönt, tapos, öl, pusztít, valamerre ragadja negéde,
'S láng, füst, jaj 's riadás töltik-el a' nagy eget.
Cypria megdöbben. „Nem küszde így a' nagy Achillesz,
Nem Dioméd, ugymond; így nem az álnok Ulyssz.
Több ez mint Sándor 's Caesár 's a' Károlyok, és Az,
Kit nekem hívemmé tett vala Gábrrielám.

¹⁷⁴ A nyitó idézőjel hiányzik, elhagytuk ezt is.

¹⁷⁵ bántott-meg<,>:

Új fortélyt kíván az idő: Rettegje Minerva
 'S e' délczeg Hős a' Spréai szép Amazont! –
 'S ah! a' Spréai szép Amazon már kezdi csatáját;
 'S ah! szalad a' remegő Spréai szép Amazon.
 'S a' Diadalmas előtt Berlinnek tornyai rengnek,
 Mint a' vén Gotthard¹⁷⁶ reng vala lábai alatt. –
 Paean! ió Paean, nagy Férjfi! kiálta Cythére;
 Jer, 's légy már ezután Kedvesem énnemem is!
 Pallasz néked erőt és bölcseséget adott: én
 Példátlan fényed' drága jutalmat adom.
 Ime, Therézámnak szép sarjadtatja, Luíze,
 Páphószom'¹⁷⁷ legfőbb dísze, kebledbe repül.
 Én nevelém őtet, 's tavaszomnak mennyei díszéit
 E' gyönyörű orcákra 's e' kecses ajkra rakám.
 Ujjaim illették szemeit: 's bájolvá lövellnek;
 Önt ékes mellye Hyblai szaglatokat.
 Nincs kebelemben dísz, mellyet nem bírna Luíze,
 Nincs dísz, mellyet nem bírna Luíze velem.
 Vedd őt, 's vége az örök harcznak. Trítónia győzött
 Általatok: győzött¹⁷⁸ Cypris is általatok!¹⁷⁹ –
 Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüs; tapsol az ég 's föld:
 De Angyala' távoztán Ausztria búnak ered.
 [...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. április 7.

[...]

Nem régiben egy csomó papiros akadt kezembe, mellyben némelly tavaly elégetett verseimnek párja megvan.¹⁸⁰ Ha bánom is, édes barátom, hogy a' háború' rettegése velem a' nagyobb, a' 3szor nagyobb csomót elégettette, más részről nem tudok rajta sokat aggani. Valami egészen nem jó, valami Verses Gyűjteményeinkben az egész tónusát megzavarja, azt tűzre kárhoztatom. – Valóban nincs forróbb kívánságom mint az, hogy még halálom előtt magam adhassak-ki egy alkalmas csomó verseket; mert a' poezis a' lángja az emberi ész munkájának, valamint az életnek az a' legszebb virága. Semmit sem óhajtanék annyira mint öt hat ív *énekeket* (Lied). De a' Ráday nemében az a' leggyőtrőbb munka magyarban. Egy idő olta a' distichonok' írása foglalt-el 's Wesselényim, Báróczy, Iphigeniem, Erdőm, a' Könyörgésem olly darabok, a' mellyekbe szerelmes vagyok. Hexametert sokkal könnyebb írni mint Distichont, mind azért, mivel a' gon-

¹⁷⁶ Fölé írva: Bernhárd.

¹⁷⁷ Fölé írva: Országom'

¹⁷⁸ Fölé írva: győzőn

¹⁷⁹ Utána záróidézőjel, a kezdete nem található e forrásban, elhagytuk ezt is.

¹⁸⁰ meg<volt>van Ráirással javítva.

dolat nem szorúl két sorba, mind azért, mert az szabadabb mozgású mint a' pentameter hátulsó része. De a' sánta lábú Múza el el kap. – Talán írtam utolsó levelemben, hogy Sípos és a' 28 eszt. Kézy Pataki Professzorok a' Párizsi menyegzőre igen szép deák verseket írtak. Mind a' kettőnek kimondhatatlanul szép a' munkája. Sípos öregebb sokkal, 's azt mutatja a' férjfi szépség is versén: a' másik, ki tavaly az egész Homért görögül olvasta végig, 's belőle a' similéket 's szebb helyeit könyv nélkül megtanulta, Virgílt pedig könyv nélkül tudja, ezt a' versét Homérusi szépségekkel 's a' Virgíl virágival hintette-el. A' Pax Jupiter előtt panaszkodik 's Vénus jó, 's házasságot köt. – Ez a' két vers engemet poétai oestrumba ragadott, 's ámbár azt hittem, hogy tollamból soha sem fog folyni Gelegenheitsgedicht, csakugyan győzött a' felmelegülés és még valami a' mit érteni fogsz, ha ki nem mondom is; 's által küldém Patakra Síposnak, hogy adják a' Typographiába. Már volt Correctúrára nálam az árkus, 's még egyszer elhozzák, 's úgy osztán nyomtattatom. – Sípos azt mondta felőle Kézynek, hogy ez az első poétai darab az egész Magyar Poezisben; Kézy pedig azt írja hogy inkább szerette volna azt írni, mint Kazinczy Péter gazdaságát bírni, – mely, dicsekedés nélkül légyen mondva, olly nagy, hogy ritkái ollyan. Engem ez a' két ítélet meg nem szédít; tudom én, mit ér munkám, 's a' Wesselényire írt Epigrammácska többet ér mint tíz illyen. Hát még a' Te Epistolád hozzám, 's sok egyéb darabod, 's Berzsényinek Psychéje, 's egyébb¹⁸¹ darabjai? Virágnak, Daykának, Himfynek némelly munkájik? – Imhol az:

[127.]

110.

A' nagyság' és szépség diadalma.

Napoleonnak 's Luízának menyegzőjöknel.

Elfolya kétezer év, és még több; 's végre megúnta
 A' nagy Mennykövező' hitvese 's húga dühét.
 Homloka'-szültje nem így. Fájt még, hogy az Ídai bíró
 Cypris elöl ötlet megfutamodni hagyá.
 Párizs bántott-meg: Párizs bosszúlja-meg estem'!
 Így szóll, és harczra hívja-ki Nápoleont.
 Jó ez, 's mint mikoron Márs lép szekérébe, 's hatalmas
 Karral az ellenség' nyúlt seregére rohan:
 Dönt, tapos, öl, pusztít valamerre ragadja negéde,
 'S láng, füst, jaj 's riadás töltik-el a' nagy eget.
 Cypria megdöbben. „Nem küszde így a' nagy Achillesz,
 Nem Dioméd, ugymond; így nem az álnok Ulyssz.
 Több ez mint Sándor 's Caesár 's a' Károlyok, és Az,
 Kit nekem hívemmé tett vala Gabrielám. (Henrie IV. Gall.)
 Új fortélyt kíván az idő: Rettegje Minerva
 'S e' délczeg Hős a' Spréai szép Amazont.” –

¹⁸¹ egy<neh.>ébb Az áth. betűk fölé írva.

'S ah! a' Spréai szép Amazon már kezdi csatáját!
 'S ah, szalad¹⁸² a' remegő Spréai szép Amazon!
 'S a' Diadalmas előtt Berlinnek tornyai rengnek,
 Mint a' vén Gotthard reng vala lábai alatt. –
 Paean! ió Paean, nagy Férjfi! kiálta Cythére;
 Jer, 's légy már ezután Kedvesem énnem is!
 Pallasz néked erőt és bölcsességet adott: én
 Példátlan fényed' drága jutalmat adom.
 Ime Therezámnak szép sarjadzattja, Luíze,
 Páphószom' legfőbb¹⁸³ dísze, kebledbe repül.
 Én nevelém őtet, 's tavaszomnak mennyei díszéit
 E' gyönyörű orcákra 's e' kecses ajkra rakám.¹⁸⁴
 Ujjaim illették szemeit: 's bájolvá lövellnek;
 Önt ékes mellye Hyblai szaglatokat.
 Nincs seregemben dísz, mellyet nem bírna Luíze,
 Nincs dísz, mellyet nem bírna Luíze velem.¹⁸⁵
 Vedd őt, 's vége az örök harcznak. Trítónia győzött
 Általotok; győzött Cypris is általotok!¹⁸⁶ –
 *) Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüsz; tapsol az ég 's¹⁸⁷ föld,
 De Angyala távoztán Ausztria bűnnek ered.

*) Jupiter intonuit laevum. – Valóban, akárki mit mond, én ezt a' darabomat soha sem fogom *nagyon* kedvelni, noha csak homályosan érzem okát. Éljen szerencsésen.

[a vers mellett, mindkét lapon, haránt irányban írva:]

Egy felől Márton panaszkodik előttem Decsy ellen, más felől Decsy Márton és Pánczél ellen. Pánczél Decsyt elárulta, hogy a' Károly Herczeg Proclamatióját hűség-telenül fordította, 's Napoleont mindég szertelenül magasztalta. De ártatlannak kiáltá a' Magyar Cancellaria. Azonban Rajner Herczeg még is Mártont tevé Magyar Ujság Íróvá. Még nem ért rá Urunk, hogy meghatározza a' pert.

A' Kassai Püspök, ebédnél felkölt székéről, 's állva ivott, így: Európának halhatatlan Bajnokja, a' nagy Napoleon, etc. Most széltében magasztalja minden: tavaly nem volt semmi szitok elég. Illyek az emberek.

¹⁸² <remeg> szalad Az áth. szókezdett fölé írva.

¹⁸³ leg<szébb>főbb Ráírással javítva, a sor mellett megerősítésül ismét a helyes alak.

¹⁸⁴ ajkra <tevem> rakám

¹⁸⁵ E sorok mellett más tintával utóbb számítás került a lapra.

¹⁸⁶ Utána záróidézőjel, a kezdete nem található e forrásban, elhagytuk ezt is.

¹⁸⁷ 's Sor fölötti betoldás.

Horvát Istvánnak, Széphalom, 1810. április 18.

[128.]

110.

A' NAGYSÁG' ÉS SZÉPSÉG' DIADALMA.

[az aprónyomtatvány,¹⁸⁸ a címlap alján egysoros kísérőlevél:]

Kedves barátom! Ezt ma kapom Patakról, 's ez az első explár mellyet kiadok. Küldök többet is Debretzenből. 18 A

Nagy Józsefnek, Széphalom, 1810. április 18.

[...]

Engedd, hogy ide tehessek két Epigrammát, mellyek szívemnek kedvesebbek mint bár melly nagy kötet munka.

[129.]

100.

AZ ERDŐ.

Sírj szabadon; itten nem kémleli senki keserved':

A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.

És ha enyhűlsz lyánykád' neve' zengésére, sohajtozzd,

'S Echóm résztvéve vissza sohajtja feléd.

[130.]

102.

A' KÖNYÖRGÉS.

Adj örömet! 's adj bajt mellé, nagy Jupiter! Eggyet

A' kettő között bírni csak Isteneké.

(Deorum tantum est)

Ez nyújtson főbb ízt gyakor ingerlésivel Annak,

És mikor Ez verdes, Az szelidítse dühét.

Ah boldogtalan, a' kit az egyike véve sajátúl!

[...] ¹⁸⁹ kit mind ketteje védve szeret!

¹⁸⁸ Mivel az aprónyomtatvány e példányán nincs a vers szövegét érintő rájegyzés, így itt nem közöljük, megtalálható az Aprónyomtatványok között.

¹⁸⁹ A lap sérülése miatt csak az utolsó szótagból látszik néhány vonás.

Balogh Sándornak, Széphalom, 1810. április 19.

[...] Bátorkodom Veled közleni ezen Költeményemet, azért is hogy ez által nékem alkalom adattatik, megújítani minapi kérésemet a' Fábchich' életét, hátra-maradt írása-it 's képét illető tudósítás éránt. [...] – Egyszersmind közlöm újobban Scázonjaimat, minthogy ötödik lábaikat szorosbban a' példákhoz alkalmaztattam. A' szere felett sok rövid lábakat akarva tartottam-meg itt, mert azok, valamint a' túl-a-Dunai dialectus is, Fábchichot festik:

109.

[131.]

Fábchich vala nevöm. A' kilencz¹⁹⁰ Szüzek zordon
Cziterát adának énnem. Ijedéssel fut
Zöngése¹⁹¹ elől az a' kire nem hunyorgattak.
De nem fut az kit felavatának, és érti,
Hogy nincs tulajdon köcsök' hiján, midőn a' szép
Ifjak' 's leányok' táncza közt ruzsabúl-font
Koszorúval ugrik-elő Anácreon, 's rökcent
Szózáttal egyöld dallja, Kómus és Éván,
A' ti áldomástokat, és köz örömeiket toldja.
Dücsös hazámnak hív fija! nem egyenlő báj
Ád mindeneknek Sváda. Kedvelém nyelved',
Buzogtam én is értte. Nevemet áldd, tisztöld!

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1810. április 19.

[...]

Hier mein Scazon auf sein Bildniß, in dem fatalen transdanubianen dialect, und in einem Scazon, welcher zu viele kurze Sylben *mit Vorsatz* hat, um das Unpassende seines Styls zu schildern.

109.

[132.]

Fábchich vala nevöm. Az kilencz Szüzek zordon	nicht ű
Cziterát adának énnem. Ijedéssel fut	
Zöngése elől az a' kire nem hunyorgattak.	
De nem fut a' kit felavatának, és érti,	
Hogy nincs tulajdon köcsök (<i>kecsek</i>) hiján, midőn a' szép	
Ifjak' 's leányok' táncza közt ruzsabúl-font	(Fábchich sagte ruzsa statt rózsa)

¹⁹⁰ <kegye> kilencz Ráírással javítva.

¹⁹¹ <Az a' ki> Zöngése

Koszorúval ugrik-elő Anákreon, 's rökkenet
Szózáttal egyyöld (eggyütt) dallja, Kómus és Éván,
A' ti áldomástokat, és köz örömöket toldja.
Dücsös (Dicső) Hazámnak hív fíja! nem egyenlő bájt
Ád mindeneknek Sváda. Kedvelém nyelved',
Buzogtam én is érte. Nevemet áldd, tisztöld.

Fábchich war musicalisch und sehr gerne gesehen in angenehmen Gesellschaften,
frohen Gelagen. Er verdient ungeheuchelte Achtung und ein ehrenhaftes Andenken.
[...]

Sárközy Istvánnak, Széphalom, 1810. április 19.

[...] Itt vedd versemet¹⁹² azon menyegzőre, melly Hazánkkal nem engedi többé ret-
tegni azt az esetet, hogy ellenség lepje-meg ismét, 's a' magyar föld magyar vértől áz-
zék, még pedig haszon nélkül. [...]

[133.]
A' NAGYSÁG' ÉS SZÉPSÉG' DIADALMA.

110.

Napoléonnak és Luízának mennyegzőjőknél.

IRTA
KAZINCZY FERENCZ.

SÁROS PATAKON,
Cs. K. Obristlieutenant Szentes József' privil. Kir. Könyvnyomtató Műhelyében,
Martziusban, MDCCCX.

Elfolya kétezer év, és még több; 's végre megúnta
A' nagy Mennykövező' hitvese 's húga dühét.
Homloka'-szültje nem így. Fájt még, hogy az Ídai bíró
Cypris elöl ötet megfutamodni hagyá.
Párizs bántott-meg, Párizs bosszúlja-meg estem'!
Így szóll, és harczra hívja-ki Nápoleont.
Jő ez; 's mint mikoron Márs lép szekerébe, 's hatalmas
Karral az ellenség' nyúlt seregére rohan:
Dönt, tapos, öl, pusztít valamerre ragadja negéde,
'S láng, füst, jaj 's riadás töltik-el a' nagy eget.

¹⁹² A levélhez mellékelt nyomtatvány 3. oldalán a vers mellett haránt irányban levéltári jegyzés: a 11.) számhoz való, a lapszélen autográf jegyzések.

Cypria megdöbben. „Nem küszde így a' nagy Achillesz,
 Nem Dioméd, ugymond; így nem az álnok Ulyssz.
 Több ez mint Sándor 's Caesar 's a' Károlyok, és Az, Henrie. IV.
 Kit nekem hívemmé tett vala Gábrrielám.
 Új fortélyt kíván az idő: Rettegje Minerva
 'S e' délczeg Hős a' Spréai szép Amazont!”
 'S ah, a' Spréai szép Amazon már kezdi csatáját! Jénánál.
 'S ah, szalad a' remegő Spréai szép Amazon!
 'S a' Diadalmas előtt Berlínnek tornyai rengnek,
 Mint a' vén Gotthárd reng vala lábai alatt.
 „Paeon! ió Paeon, nagy Férjfi! kiálta Cythére;
 Jer, 's légy már ezután Kedvesem énnem is!
 Pallasz néked erőt és bölcsességet adott: én
 Példátlan fényed' drága jutalmat adom.
 Íme, Therézámnak szép sarjadzatja, Luíze,
 Páphószom' legfőbb dísze, kebledbe repül.
 Én nevelém őtet, 's tavaszomnak mennyei díszét
 E' gyönyörű orcákra 's e' kecses ajkra rakám.
 Ujjaim illették szemeit, 's bájolva lövellnek;
 Önt ékes mellye Hyblai szaglatokat.
 Nincs seregemben dísz, mellyet nem bírna Luíza:
 Nincs dísz, mellyet nem bírna Luíza velem.
 Vedd őt, 's vége az örök harcznak! Trítónia győzött
 Általatok: győzött Cypris is általatok!” –
 Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüsz; tapsol az ég 's föld: Jupiter intonuit
 De Angyala' távoztán Ausztria búnak ered! laevum. *Virgil.*

Horvát Istvánnak, Széphalom, 1810. június 1.

[...] Kévs napokkal ezelőtt mind azáltal szerencsés valék elvégezhetni egy ódát, mellyet tavaly, minthogy 1787 óta elvégezetlenül állott 's kifáradtam próbálgatásával, elégettem volt. Imhol a' régi dolgozásnak első strophája; a' többi nem tartotta meg emlékezetem:

[134.]
A' GRATZIÁKHOZ.
(1787.)
[I. fázis]

111.

Sípját 's e' koszorút 's, még fiatal kora'
Díszét, homloka' lágy fürtjeit, hívetek
Kellem' mennyei Hármal!
Néktek nyújtja tulajdonúl.

Az új kidolgozás Hendecasyllabusi sorokból áll egy Adónicussal. Erre példa a' régiekben nincs: de a' Phaleucus sorai nem illenek rosszúl példa nélkül is, a' hasonlító zengésű Sapphói sorok helyett, az Adónicusok mellé; 's ha példa kell, van az is – Matthissonban.

[II. fázis]

Sípját 's e' koszorút 's, nyiló korának
Díszét, homloka' fürtjeit, Kronión'
Hármas ikrei! hívetek sajátúl
Nyújtja tinéktek.

Mert a' kellemek' árjait Cyprisznek
Nyájas Asszonya mind reátok önté;
'S tőletek szedi most viszont, ha lángot
Gyújtani készül.

Oh védjétek az Áldozót, Leánykák!
'S titkos bájotokat lehellje mennyei
Ajkatok dala' zengzetébe. Csak hív
Sergeitek hallja azt!

Alig volt valaha annyi bajom a' sok *K* betű' 's hang' kikerülésével mint ezen három strophának írása alatt. Még most is kínozt az a' hívetek, nektek, kellemek, Cyprisznek, rátok, tőletek, védjétek, Leánykák, titkos, bajotok, ajkatok, Sergeitek.

Nem mondhatom-ki, barátom, mint kínozt az a' cselekedet, hogy azt az el nem készíltetett csomót elégettem a' tavalyi rémülésben. Soknak még tudom némely sorait, stropháit, de egyiket sem egészen. Azon leszek, hogy őket egymás után kipótolhassam. Ifjú esztendeimnek emlékezetét kellett vala benne megkémélnem. Mennyi hasznokat vehetném most azon csomócska szerelmes Naplómnak is melyet sok esztendőök előtt égettem-el így! Ugyan ezért most többnyire barátimhoz írt leveleimben leteszem újabb dolgozásimat.

Szentgyörgyi Józsefnek, Széphalom, 1810. június 3.

Igen kedves barátom!

Látni kívánod Báróczyra írt epigrammámat. – Imhol van:

108.

[135.]

Birtokomon egy gyenge Leány és egy magas Asszony*)
 Versengtek. Mellyem lángola mindenikért.
 Annak zöld amarant és Szejnei rózsza virított
 Messzére illatozó szép haja' fürtjei közt;
 Ennek arany fonadék nyúlt el tunicája' redőjén;**)
 'S – –al koszorús mitra fedezte fejét.
 A' kis selyp Csapodár eltűnt hamar. A' magas Asszony
 Sírom' széléig bírta szerelmeimet.
 A' Csapodár, kiki tudja, ki volt. A' szentül-kedvelt
 Bízatos hívei közt hirdeti sírva nevem'.
 Titkos

A' gyenge – a' zöld amarant és Szejnei rózsza koszorús – a' kis selyp csapodár Leány a' magyar Literatura: az arany fonadékkal által övedzett redős tunicájú 's – – gallyú mitrás magas Asszony a' Kőművesség; melly Báróczinak minden idejét úgy elvonta, hogy a' magyar Literatura üzésére semmi nem maradt. – Kézírásait 's 25 ezer ftot Enyedre küldé halála után a' Collegiumnak, mellyben nevelését kapta valaha. – A' szép Leány *selyp*, mert Báróczy, mint én is, és én az ő példája után, neologizált.

[...]

Cserey Farkasnak, Széphalom, 1810. június 3.

Érdemes barátom!

113.

[136.]

Fényt bírni 's a' fényt érdemelni, szép;
 Nem bírni 's érdemelni – szép az is:
 De bírni 's meg nem érdemelni, nagy mocsok!

*) hohes Weib, data opera magas.

**) redő Falte, redős szoknya, gefalteter Rock.

Az éjjel virradtáig el nem tudtam aludni. Holmi forgott elmémben, 's ezt a' három jambust csináltam, melly megér annyit, mint három Tómus könyv. Legalább az a' leczke, mellyet causticus tűzzel fontam belé, többet, több *jót és szükségést!* tanít, mint sok három vastag tómusból álló munka. – Ezen kívül egy 14 vagy 15 esztendő előtt dolgozott Ódát vettem újabb munka-alá, 's annyira mentem benne, hogy most bátor vagyok mutatni; eddig nem igen mutattam, sőt tavaly, nem remélvén hogy belőle valami jó lehessen, elégettem. Sanyarú munka a' versírás: De ha osztán elsül, nem képzelhetni a' satisfactiót, mellyet érte kapunk.

[...]

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1810. június 4.

[...]

Én e' napokban tavaly elégetett csomómnak két darabját dolgoztam újra. Emlékeztem felette szerencsétlen megtartani a' mit csináltam vagy a' mit a' másokéban megkedveltettem. Így még több hézagok estek elégetett csomóm verseiben mint kézírásomban voltak; mert egyik oka az elégetésnek az volt, hogy üregek voltak benne, 's féltem, hogy idegen kéz fogja kipótolgatni. – Kérlek, add tudtomra mind azt, a' min benne érzésed felakad, a' mit igazítva óhajtanál látni. Attól kérem ezt, a' ki Virággal együtt első Lantosa a' Nemzetnek.

[137.]

A' GRATZIÁKHOZ.

(1787 táján; de újra dolgozva 1810. Májusban.)

[II. fázis]

111.

Sípját 's e' koszorút 's, nyiló korának
Díszét, homloka' fürtjeit, Kronión'
Hármas ikrei! hívetek sajátúl
Nyújtja tinéktek;

Mert a' kellemek' árjait Cyprisznek
Nyájas Asszonya mind tirátok önté;
'S tőletek szedi most vizont, ha lángot
Gyújtani készűl.

Oh védjétek az áldozót, Leánykák!
'S titkos bájotokat lehellje mennyei
Ajkatok dala' zengzetébe! Csak hív
Sergetek hallja azt!

Matthissonban van példa a' szchéára; 's nála nélkül is a' három hendecasyllabus sort

∪ – |
 – ∪ | – ∪ ∪ | – ∪ | – ∪ | – | merném össze kötni az Adonicussal, noha a' régieknél
 ez példa nélkül volt. – Ez a' dalom 1787 táján más szchemára volt írva, így:

[I. fázis]

Sípját 's e' koszorút 's, még fiatal kora'
 Díszét, homloka' lágy fürtjeit, hívetek,
 Kellem' mennyei Hárma,
 Néktek nyújtja tulajdonúl. 'stbb.

112.

[138.]

APOLLÓHOZ.

(1787 táján. újra dolgozva Széphalom Jún. 1810)

Miért könyör'gjek én teneked, dicső
 Magzatja Zeusznak! most mikor, illatot
 Gyújtván, először lépek, új Pap,
 Zsámolyaidra, 's arany szelenczém

Oltárodon bort 's búzakalászatokat (far)
 Űrít? – Azért nem, oh nem azért! hogy én
 Nyerjem-meg a' mit *nagy titokban* (félve, hogy más meg ne hallja,
 A' pulya kér esedezve tőled. 's pirúlni ne kelljen értte)

Nem kell nekem kincs! Nékem elég juta. (quod satis est)
 Nem gőz! pirúlnék hogyha belőlem is
 Játékot úzne a' Sors. Rohanjon
 Bár mi reám, fedez a' Középszer.

Csak lantom' illessd! csak nyilat adj nekem
 A' szent tegezből, Szörnyek'-ölője, te!
 Szorítsa örülve jobbam' Híved:
 Fussa komoly szemem' a' kaján nép!

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. június 4.

[...]

Én e' napokban szerencsés valék tavaly¹⁹³ elégetett csomómnak két ódáját, (a' legelsők a' mellyeket valaha írni¹⁹⁴ próbáltam) elvégezni, 's látom ebből [...] – látom, mondom, ebből, hogy a' *kegyelem* csak úgy adatik, ha keressük. Hányszor tettem-le róla, kifáradván próbáimban, hogy 1787 táján kezdett darabjaimat elvégezzem! 's végre most végezhetém-el. – Az elsőbb darabot choriambusi lábakból álló sorokon kezdém: de hendecasyllabusokra öntöttem által, mellyre, (hogy azok Sapphói sorok gyanánt álljanak egy Adonisi sor előtt) példa a' Régieknél ugyan nincs, de van Matthissonnál, 's ez a' három Phaleucus jól illik a' Sapphói sorok' felváltásokra:

[139.]
[I. fázis]

111.

Az első strophá régen így volt: *Sípját 's e' koszorút 's még fiatal kora' Díszét, homloka' lány fürtjeit, hívetek, Kellem menyyei Háрма Néktek nyújtja tulajdonúl. – Most halljad:*

[II. fázis]
A' GRATZIAKHOZ.

Sípját 's e' koszorút 's, nyiló¹⁹⁵ korának
Díszét, homloka' fürtjeit, Kronión'
Hármas ikrei, hívetek sajátúl Be sok K hang!¹⁹⁶
Nyújtja tinéktek.

Mert a' kellemek árjait Cyprisznek
Nyájas asszonya mind tirátok önté,
'S tőletek veszi most vizont, ha lángot
Gyújtani készül.

Oh védjétek az áldozót, Leánykák!
'S titkos bájotokat lehellje menyyei
Ajkatok dala' zengzetébe! Csak hív
Sergetek hallja azt!

¹⁹³ valék <két> tavaly

¹⁹⁴ Az írni írtam-ból ráírással javítva.

¹⁹⁵ <még fiatal> nyiló Az áth. szavak fölé írva (másolási hiba).

¹⁹⁶ A lap üresen marad részére írva, a K barnás ceruzával aláhúzva, miként a szövegben is a k betűk az alábbi helyeken: korának, homloka, Kronión, ikrei, hívetek, tinéktek, kellemek, Cyprisznek, tirátok, tőletek, készül, védjétek, Leánykák, titkos, bájotokat, Ajkatok, Sergetek. Ezek egy része a Horvát Istvánhoz szóló levélben is szerepel.

112.

[140.]

APOLLÓHOZ.

(Szem előtt tartván a' Quid dedicatum poscit Apoll. etc.)¹⁹⁷

Miért könyörgjek én teneked, dicső
Magzatja Zeüsznak! most mikor, illatot
Gyűjtván, először lépek, új Pap,
Zsámolyaidra, 's arany szelenczém

Oltárodon bort 's búzakalászokat (far, farris. Synecdochicae.)
Ürít? Azért nem, oh nem azért! hogy én
Nyerjem-meg a' mit nagy titokban
A' pula kér esedezve tőled.

Nem kell nekem kincs! nekem elég jutott; (quod satis est.)
Nem gőz! pirúlnék hogyha belőlem is
Játékot űzne a' Sors. Rohanjon
Bár mi reám, fedez a' Középszer.

Csak lantom' illessd,¹⁹⁸ csak nyilat adj nekem
A' szent tegezből, Szörnyek'-ölője, te!
Szorítsa örülve jobbam' híved:
Fussa komoly szemem' a' kaján nép!

Tégy kérlek, próbát, édes barátom! add ezt Lajosnak, 's hagyd-meg neki, hogy a' két Ódát fordítsa németre (természet szerint hogy csak prózában), 's lessd-ki ezen munkája alatt, ha érti e, ha kitalálgatja e, miért van holmi nem prózai módon kifejezve; – ez a' munkája, én legalább úgy hiszem, azt fogja veled látatni, ha kapott e poetai Geniet és kell e azt mívelnie. Az utolsó 's¹⁹⁹ utóelőtti sort magam teszem elébe: Deine Erwählten mögen mir die Hand liebend (sich meiner freuend) drücken: mein ernstes Aug scheuche das Heer der Bösen zurück! Tudod, hogy *vesztemre!* nékem a' *második* kérdés épen olly vágyásom, mint az a' szép *elsőbb*.

Kazinczy Miklósnak, Széphalom, 1810. június 9.

[...] Én e' holnapban Horátnak egy odáját nem fordítottam, hanem új ódát csináltam annak hasonlatosságára. Ide írom, mert a' *másokkal való harczolás nemességét* védelmezi.

¹⁹⁷ A cím mellé írva, az etc. fölé sötétebb tintával, idegen kéztől: 'stb.

¹⁹⁸ illessd<!> ,

¹⁹⁹ utolsó 's Sor fölötti betoldás.

[141.]

112.

Miért könyörgjek én teneked, dicső
Magzatja Zeusznak! most mikor, illatot
Gyújtván, először lépek, új Pap,
Zsámolyaidra, 's arany szelenczém

Oltárodon bort 's *búzakalászatokat* (far, farris)
Ürít? Azért e, oh nem azért! hogy én
Nyerjem-meg a' mit *nagy titokban* (mert szégyellené, ha a bolond
A pulya kér esedezve tőled? kérést meghallaná más könyörgő.)

Nem kell nekem kincs! Nékem Elég juta; (vas genug ist)
Nem gőz! pirúlnék hogyha belőlem is
Játékot űzne a' Sors. Rohanjon
Bár mi reám, fedez a' *Középszer.* (Mediocritas.)

Csak lantom' illessd! csak nyilat adj nekem
A' szent tegezből, *Szörnye-ölője*, te! (Monstrumok öldösője.)
Szorítsa örülve jobbom' híved:²⁰⁰
Fussa komoly szemem' a' kaján nép!

Diejenigen, denen Du Apoll lächelst, mögen mir sich meiner freuend die Hand drücken: das Heer der Unwürdigen fliehe vor meinem ernsten, strafenden Blick erschrocken zurück. Nem rossz dolog az a' nyíl a' szent tegezből.

Kis Jánosnak, Kázmér, 1810. június 28.

[Melléklet:]

Versus antepenultimus et penultimus Odae nuper exscriptae *ad Apollinem*.²⁰¹

[142.]

112.

Csillogjon a' kit gyors szekerére vett
Fortuna imádott bábjaival! 's örök
Gondokra kárhoztatva kincset
Gyűjtse kamatra csikart kamatról
A' Gazdag! hogy ne a' Ménesi serlegek,
De Káp 's Malaga is, 's a' mi buzogva forr, (Champagner)
Hirdesse vendégének, őtet
Mint fogadá kegyelembe Plútusz.

²⁰⁰ jobbom' <a' j> híved:

²⁰¹ A lap üresen hagyott jobb hasábjába, 90 fokkal elforgatva van írva.

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1810. július 12.

[...]

Énelőttem egy ideál lebeg: De meg nem lelkesíthetem.²⁰² Csak tűnő képét kergetem.
Én is megtoldám ismert Odámat.

112.

[143.]

A' pulya kér esedezve tőled.
Csillogjon a' kit gyors szekerére emelt
Fortúna imádott bábjaival, 's örök
Gondokra kárhoztatva, kincsét
Gyűjtse kamatra csikart kamatról
A' Gazdag! hogy ne a' Ménesi mézital,²⁰³
De Káp 's Malága is, 'a mi buzogva foly,
Hirdesse vendégének, őtet
Melly kegyelembe fogadta Plútosz.
Nem kell nekem kincs! etc.

De én nem szeretem az efféle míveket. A' Poéta tulajdon tüzetől égjen.

Cserey Farkasnak, Széphalom, 1810. július 27.

114.

[144.]

Melly lángba hozza lelke' e' levél,
És a' mit e' levél kedvezve nyújt!
Elnedvesülve nézi itten szemem
Te, hív Királya a' Hívhez hív Magyarnak!
Te, nagy 's kegyes Theréz! vonásidat.
'S mivel kezedre nem nyomhatja szám
A' tiszteletnek forró csókjait,
Fogadja-el őket – aljas színlelést
Lelkem nem ismér – e' szentelt ereklye,
Mellyen karod, betűjit írva, nyugvék.

Rómának délczeglelkű gyermeke
A' jó Királyt sem türi! monda Brútusz,

²⁰² <de meg nem kaphatom.> De meg nem lelkesíthetem.

²⁰³ Ménesi <mézkehely> mézital,

És porba dőlt a' Clódiusz barátja.^{a)}
 Ő gaz bitanglót ölt, és nem Királyt,
 'S csak kart adott a törvény' bosszujának.
 Így a' ki dölyfös testvérét, nemes
 Sírásra olvadva, megkéselteté. (Timóleon Timophaneszt)
 És a' kik a' szent szűz nagy innepén (a' Pallászen, a Panathenëjön innepén)
 A' myrtuságba rejték kardjokat,
 'S ismét szabaddá tették a' Hazát. (Arisztogiton és Harmódiosz
 Ah, a' Szabadság nem nekünk való! táncoltak a' nagy innepen, 's
 'S nem a' Szabadságnak mi! Róma 's Hellász a' myrtuság közzül, melyet a'
 Kinőtt a' más igazgatása alól, ceremonia szerint kezekben
 'S nagy lelke bírta fékezni önnmagát. kelle tartaniok, kikapták a'
 Mi kiskorúk (minorennis) vagyunk, 's bennünket az tört, 's által verék Pisistratust.)
 Atyai fenyíték kapcsol egygyüvé;
 És a' mit ott a' köznek szent szerelme
 Hatalmasan tanított a' nagyoknak:
 A' jót szeretni, 's gyűlölni a' gonoszt!
 A' törpe népnél nem tanítja szív,
 De bér, de büntetés 's parancsolat!
 És még is így, félvén a' jó Királyt,
 Mint ők *magokban*, boldogok vagyunk.

Imhol kezdete azon háláló levelémnek, édes barátom, mellyel a' maradéknak hirde-
 tem, hogy Te autographiai Gyűjteményemet a' Therézia, a' Bajtay és Major, 's a' Barcsay
 kézírásaikkal gazdagítottad. Ez igen hosszú Epistola fog lenni, mert először a' nagy
 Theréziának gyönyörű képét fogom festeni; annakutána reá térek a' Barcsay levelére,
 melly teljes Patriotismussal, 's magasztalva emlitem Ürményinek és a' kopasz Poétának
 (Orczy Lőrincznek) neveiket, kik mindketten említettnek a' Barcsay levelében; úgy
 osztán a' Majoréra térek, 's ha a' plánumom meg nem változik, Atyád magasztalására
 térek által, ki már a' Major levelében elég tárgyat ad a' poétai előadásra; de ha valami
 fényesbb van kezeid között, kérlek, ne tagadd-meg tőlem. Ezeket osztán barátságod 's
 köszönetem fogja bérekeszteni. Mi lesz belőle nem tudom. Nagy tűzzel dolgoznám
 benne, kivált éjjelenként, (szokásom szerint plajbászt 's papirost téven fejem alá, 's a'
 mit csinálók a' setétben írván le, hogy reggelig el ne felejtsem a' mit csináltam.) [...]

a) Caesar, eltökélvén hogy szabad hazájának nyakára jármot rak, és magát annak
Urává teszi, 's látván hogy erre segéd társakra van szüksége, nem tett válogatást a' tár-
 sak választásában, hanem magát a' legfertelmesebb emberek közzé keverte. Illyen vala
 Clódiusz. Midőn Cicerót is a' maga részére akarta vonni, ez a' nagy de gyenge ember,
 bizonyosan eltért volna a' Caesar részére; de szégyenlett együtt lenni a' Clódiusokkal.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. július 27.

[...] Ennyi baj közt enyhülésemre volt volna, ha dolgozhaték vala. Elkezdtem egy erotica Elegiát, de e' két sornál:

115.

[145.]

Hím, neved *Úr!* monda a' születés. Érezzük hatalmát
'S a' gyengébb nemnek durva tyrannj'i vagyunk

többre nem mehettem. Elfogott Cserey, ki nékem épen elbetegedésemtől MTheresiának egy Handbilletjét, Bajtay és Major Erdélyi Püspököknek, Kaprinainak *e Soc. Jesu*, és Oberster Barcsaynak szent hazafiúsággal teljes leveleit küldé Autograph. Gyűjteményem gyarapítására. Ez a' kincs, ez a' barátság hálát kívánt; azt adom a' mi tőlem kitelik és a' mit ő leginkább vár. El ne rettenj a' kezdettől; úgy fog *elvégeztetni* a' mint *kezdem* 's a' Klopstock ideája lesz a' legfőbb fonál szövevényemben: daß nicht der allein frey ist, der dort lebt, wo *hundert* herrschen.

114.

[146.]

Melly lángba hozza lelkem' e' levél,
És a' mit e' levél kedvezve nyújt!
Elnedvesülve nézi itten szemem
Te, hív Királya a' HÍVhez hív Magyaroknak,
Te nagy 's kegyes Théréz! vonásodat.
'S mivel kezredre nem nyomhatja szám
A' tiszteletnek forró csókjait,
Fogadja-el őket – aljas színlelést
Lelkem nem ismer – e' szentelt ereklje,
Mellyen karod, betűjit írva, nyugvék.

Rómának délczelelkű gyermeke

A' jó Királyt sem tűri!²⁰⁴ monda Brútusz,

És porba dőlt a' Clódiusz barátja.

Ő gaz Bitanglót ölt, és nem Királyt,

'S csak kart adott a' törvény bosszújának.

Igy^{a)} a' ki döllyfös testvérét, nemes

Könyűkre olvadva, megkéselteté.

Caesar ezekhez a' gazokhoz csapta magát,
's a' gyenge Cicero Caesarhoz állott volna,
de szégyenlette a' Clodiuszok társaságát.

(Timóleon, Timophanesz.)

a) [E sortól a lap aljáig, a vers végéig a lapszámon haránt irányban megjegyzés olvasható, a sorokat piros ceruzás jegyzés meg is jelöli:]

Ezek a' sorok nem csak kisimítást, de talán újra dolgozást is fognak kapni. Meleg szívvel fogom, mert haszna lesz, és azért, mert szükség, hogy a' később kor ismerje gondolkodásomat.

²⁰⁴ Az aláhúzás itt és a továbbiakban utóbb ceruzával lehúzgálva.

És a' kik a' szent Szűz nagy innepén
 A' myrtuságba rejték kardjokat,
 'S ismét szabaddá tették a' hazát (Aristogiton, Harmódiosz.)
 Ah, a' *szabadság* nem nekünk való!
 'S nem a' szabadságnak *mi!* Róma, 's Hellasz
 Kinőtt a' más igazgatása alól,
 'S nagy lelke bírta fékezni önn magát.
 Mi kiskorúk (minorennis) vagyunk, 's bennünket az
 Atyai fenyíték kapcsol egyyüvé,
 És a' mit ott a' köznek szent szerelme
 Hatalmasan tanított a' nagyoknak:
 A' *jót szeretni*, 's *gyűlölni a' gonoszt*,
 A' törpe népnél nem tanítja *szív*,
 De *bér*, de *büntetés* 's *parancsolat*.
 És még is így, *félvén a' jó atyát*,
 Mint ők *magokban*, boldogok vagyunk.

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1810. július 31.

Kedves barátom!
 Eπιστολάτ óhajtál; imhol van:

[147.]
 Kazinczy Ferenc
 Csász. Kir. Kamarás és Major
 Mélt.
 Nagy-Ajtai
 Cserey Farkas Úrhoz,

114.

midőn Autographiai Gyűjteményembe néhány nagybecsű levelet küldé.
 Széphalom, Júliusban, 1810.

Melly lángba hozza lelkem' e' levél!
 És a' mit e' levél kedvezve nyújt!
 Elnedvesülve nézi itten szemem,
 Te, hív Királya a' HÍVhez hív Magyarinak,
 Te, nagy 's kegyes Théréz! vonásidat.
 'S mivel kezedre nem nyomhatja szám
 A' tiszteletnek forró csókjait,
 Fogadja-el őket – aljas színlelést
 Lelkem nem ismér – e' szentelt ereklje,
 Mellyen karod, betűjit öntve, nyugvék.

Rómának délczeglelkű gyermeke
 A' jó Királyt sem tűri! monda Brútusz,
 És porba dőlt a' Clódiusz barátja.^{a)}
 Ő gaz bitanglót ölt, és nem Királyt,
 'S csak kart adott a' törvény bosszujának
 Melly Caesárt bárd alá kárhoztatá.
 Így a' ki dölyfös testvérét, szelíd
 Könyűkre olvadva hagyta vérzeni.^{b)}
 Így a' kik a' szent Szűz nagy innepén
 A' gyilkoló tört myrtuságba rejték,^{c)}
 'S ismét szabaddá tették honnjokat.
 Ah, a' Szabadság nem nekünk való!
 'S nem a' Szabadságnak mi! Róma 's Hellász
 Kinőtt a' más igazgatása alól,
 'S nagy lelke bírta fékezni önnmagát.
 Mi kiskorúk vagyunk, 's bennünket az minorennisek
 Atyai fenyíték kapcsol egygyüvé;
 És a' mit ott a' *köznek* szent szerelme
 Hatalmasan tanított a' *nagyoknak*, –
 A' *jót szeretni* 's *gyűlölni a' gonoszt*
 E' törpe népnél nem tanítja *szív*,
 De *bér*, de *büntetés*, 's *parancsolat*.
 És még is így, félvén a' jó Királyt,
 Mint ők *magokban*, boldogok vagyunk.

Azok valánk, nagy Fejdelem, szelíd
 Jobbodnak *értett* bölcs kormányja alatt!
 Te nem vetettél városodnak üszköt,
 Hogy annak útszájit sinórod és
 Kevély 's makacs kéj rajzolhassa-ki.
 Te népeidnek egyetlen nyakat,
 Hogy egy csapás elölje, nem sohajtál.
 Tisztelted a' törvényt és Önnmagad',
 És a' midőn javad 's a' nép java
 Kívánni látszatott az áldozást,
 Királyi méltóságod érzetében
Parancsolál, de nagy valál *hazudni*.

a) Caesár Urává akarván tenni magát szabad hazájának, 's látván hogy segéllőkre van szüksége, a' leggazabb embereket is barátságába fogadta. A' nagy de gyenge Cicerót az tartóztatta hogy az ő részére nem tért, mert szégyelt a' Clodiuszokkal keveredni egy lébe.

b) Timóleon és Timóphanes.

c) Arisztogiton és Harmódusz a' Panathenajon innepén ölék meg Pisistratuszt.

Szent volt előtted a' mi szent; az oltár
 Nagy fényben csillogott; a' máshitűek
 Új kedvezést nem kaptanak, de bírt
 Jusaikban őket, anyjok nékik is,
 Bár mit sugalla híved, meghagyád.
 A' járom könnyebb lőn a' pór nyakán;
 'S most általad magát embernek érzi,
 'S felejtí hajdan-szenvedett csapásait.
 Te nyűgödményt adtál nemzetemnek,
 'S bővséget és virágzatot; 's mivel²⁰⁵
 Legfőbb szüksége a' fegyverek fíjának
 Az volt, hogy vérrel-ázott kosszorúja
 Olajjal egyesüljön, a' szelíd
 Pallásznak Papjait lakodba hoztad.
 'S e' tett után, mint egy nagy lánggal égő
 Csillagzat, melly az ég fő dísze volt,
 'S most, más világnak vágyván fényleni,
 Ellobban, áldva 's áldattva itt hagyál.

Neved maradjon áldva, jó 's nagy Asszony,
 Legkésőbb únokánkig! kit kevély
 Öröm fog új nagy tettekre elragadni
 Ha majd hallandja, hív atyájitól
 Miként vevél vég búcsút, és nekik
 Hogy értted 's házadért megvívtanak
 És birtokid' megtarták, mint köszönted.
 Szép látni trónuson Királyt 's Atyát,
 Ki magzatit szemléli híveiben –
 'S ez érzést szíved jó vala érzeni.

Kinek mosolyg itt rám ismért keze?
 Gyúlaszt ez is – ah, Barcsay, ez te vagy!
 Báróczynak legkedveltebb barátja,
 És legkedveltebbje a' nagy Orczynak,
 És néked, tisztelt árnyék, Pászthory!
 'S, Csereym, Ipadnak és nagy Sógorodnak^{d)} –
 (Kitől az Erdély Fő-Gyűlésein,
 Polgár, barát és ő is²⁰⁶ Szépbeszéllő,
 Gyakorta írgylette a' köz tapsolást,

d) Csereynek Ipa Küküllői Fő-Ispán Gróf Haller Gábor Excell.; a' Sógora a' megholt Báró Wesselényi Miklós, a' csudált Beszéllő.

²⁰⁵ 's <midőn> mivel

²⁰⁶ <'s mindketten> és ő is Az áth. szavak alá írva.

'S el-elragadva még gyakrabban adta. –)²⁰⁷
 Lány lelke láng volt, 's e' levél is az.
 Ürményi, tégedet magasztal, és
 Kopasz barátját, Orczy, tégedet.
 Megszégyenül a' rossz előttetek;
 De néki hármaz ércz űlt homlokára,
 'S koczkázza a' köz jót czímért, pillogásért.
Urunk nagy jót akar, mond Barcsay,
De a' zsíros konczért a' tót Socrates
 (Csereym, kit értett ő?) *jó félre nem tér,*
'S a' jó felen meg nem tud állani. – –
Nyáj 's Pásztor, ismerd a' konczon-kapókat!

Itt Kaprinainak látom rendeit,
 Atyád hív Mentorának. Itt azét,
 Ki Bélisairt megszóllaltatta köztünk.
 'S ím itt Erdélynek két Fő-Papjai:
 Bajtay 's Major; tündöklő nagy nevek!
 A' nemzetet-becsülő Fejdelem
 Azt mesterévé tette Józsefének;
 Ezt, kínos, hosszas szenvedése után,
 Munkácsnak tömlöczéből püspöki
 Székre ülteté, 's a' sorsnak érdemetlen
 Csapásiért elhalmozá kegyeivel. –
 'S az, a' ki a' foglyot rongyolt öltözetben
 Imádott Asszonyunk' elébe vitte,
 Az, a' ki szívét intézte irgalomra,
 Az, a' kinek keblébe Barcsay
 Illy hévvel szokta gondjait önteni,
 Neked, barátom, nemzöd volt. Örülj
 E' fényes származáson, és kövessd
 Atyádnak tisztán-fénylő nyomdokait,²⁰⁸
 'S haladj megfutni-kezdett útadon. –
 Fényt bírni 's a' fényt érdemelni, dísz;
 Nem bírni 's érdemelni – nem kevésbb dísz:
 De bírni 's meg nem érdemelni – szenny!
 Ezt mondja szíved, ezt leghűbb barátod.

Nagy a' kincs mellyet nékem nyújt kezed,
 De míg atyád 's Lőrinczed levele
 Nem jó-meg, ajándékok csonka lészen.
 Küldd, és hálámat kétszerestt fogadd.

²⁰⁷ A záróidézőjel hiányzik, em.

²⁰⁸ nyomdokait, A szó vége a ráírás miatt olvashatatlan betűkből jav.

Theréz szekrényemben már Kaunitza
 'S Swietenje mellett áll. Nem volt neki
 Sem hívebb²⁰⁹ sem nagyobb két férjfija.
 Barcsaynk ölelje nálam is barátjait,
 Bajtayt 's Majort Luther. Nincs nálam és
 Elysiumban többé ellenkedés.

28–32. tulajdon gondolatom, melyet senkitől nem hallottam 's senkiben nem olvastam. Kevély vagyok ez 5 soromra.

68. Maria Therésia kevés órával halála előtt magához hívatta Gróf Eszterházy Ferencz magyar Cancelláriust, 's azt hagyta neki, hogy mihelytt meghaland, ő minden Vgyének és Jurisdictionnak írjon, 's köszönje-meg nekik a' nagy Megholt nevében, hogy a' Nemzet²¹⁰ éránta a' Prussz háborúban hűséget mutatta. Ezt én a' Cancellárius vejének Gróf Sztáray Mihálynak szájából mingyárt akkor mikor ez történt vettem. – Ha nem hiszi Öcsém Uram, monda nekem Sztáray, írjon az Ipmnak az én hagyásomat említvén, 's kérje, ha igaz e.

Óhajtom hallani ítéletedet, kedves barátom. – Poétai művre nem elég, hogy a' gondolatok jók legyenek, 's jó és igaz az érzés. In poetischen Werken muss Phantasie vorherrschen: in ihnen darf Verstand nicht zu laut werden. Engedd hogy szabadon szólljak: ez nekem igen kedves művem. Talán ugyan nem egyébért mint csak azért a' mit értesz Te. [...]

Horvát Istvánnak, Széphalom, 1810. július 31.

Imhol Episztolám, kedves barátom! Vedd ezt azon ajándékok helyébe melyet nem *utolsó* leveled hozott, hanem egy *régibb*. Azért a' régibb ajándék (a' Copiák) helyébe, mert ezen Episztola szelleme a' Cópíák szellemével egyez, nem az utolsó levél ajándékaival. Szeretnélek tőled nem láttva tégedet látni midőn ezt olvasni fogod, 's Vitkovics fogja és Szemere, 's hallani mit mondatok. Szó lévén benne Ő Exc.ról az Ország Bírójáról, módját ejthetnéd, hogy ezt Ő Exc.nak felolvashassd, 's ha felolvasod, kérlek, engedd tudnom, Ő Exc.ja mit monda. – Én azt hiszem, hogy Cserey ezt ki fogja nyomtatni Kolosvártt, hogy ott a' Diéta alatt öszvegyűlt Rendei közt kioszthassa; mely ha megtörténik, nekem igen nagy kedvemet tölti, mert én ezt az Episztolámat különösen szeretem.

A' 68dik versre azt kell néked és barátinknak jelentenem, hogy M. Th. halála előtt kevés napokkal vagy talán órákkal magához hívatá Gróf Eszterházy Ferenczet a' Cancellariust, 's azt hagyta neki, hogy mihelytt meghaland, írjon külön külön minden M. Országi Jurisdictionkhoz, és ezeknek köszönje meg a' mit érette Friedrieche²¹¹ folyt

²⁰⁹ <hasznosbb> hívebb Az áth. szó fölé írva.

²¹⁰ <ők> a' Nemzet

²¹¹ Friedrieche A szó vége ráírással javítva, de emiatt az olvasat bizonytalan.

háborúji alatt tettek. Ezt nékem Kassán mindjárt akkor mondta Eszterháznak a' veje Gróf Sztáray Mihály; 's midőn kérdém, ha ezt szabad e úgy beszélnem mint kétséget nem szenvedő esetet, ezt felelte: Ha tetszik, írjon Öcsém Uram az Ipamnak, hozzá tévén hogy erre én buzdítottam, 's kérjje-meg tőle.

[...]

114.

[148.]

Kazinczy Ferenc
Csász. Kir. Kamarás és Major
Méltóságos
C s e r e y F a r k a s
Úrhoz,

midőn Autographiai gyűjteményébe néhány nagybecsű leveleket küldé.
 Széphalom, Júliusban, 1810.

Melly lángba hozza lelkem' e' levél,
 És a' mit e' levél kedvezve nyújt!
 Elnedvesülve nézi itten szemem,
 Te, hív Királya a' Hívhez hív Magyarnak,
 Te, nagy 's kegyes Theréz, vonásidat.
 'S mivel kezedre nem nyomhatja szám
 A' tiszteletnek forró csókjait,
 Fogadja-el őket – aljas színlelést
 Lelkem nem ismér – e' szentelt ereklye,
 Mellyen karod, betűjit öntve, nyugvék.

Rómának délczeglelkű gyermeke
 A' jó Királyt sem tűri! monda Brútusz,
 És porba dőlt a' Clódiusz barátja.
 Ő gaz bitanglót ölt, és nem Királyt,
 'S csak kart adott a' törvény bosszujának,
 Melly Caesárt bárd alá kárhoztatá.
 Így a' ki döllyfös testvérét, szelíd
 Könyűkre olvadva, hagyta vérzeni.
 Így a' kik a' szent Szűz nagy innepén
 A' gyilkoló tört myrtuságba rejték,
 'S ismét szabaddá tették honnjokat.
 Ah, a' Szabadság nem nekünk való!
 'S nem a' Szabadságnak mi! Róma 's Hellász
 Kinőtt a' más igazgatása alól,
 'S nagy lelke bírta fékezni önnmagát.
 Mi kiskorúk vagyunk, 's bennünket az
 Atyai fenyték kapcsol egyyüvé;

minorennas

És a' mit ott a' köznek szent szerelme
Hatalmasan tanított a' nagyoknak –
A' jót szeretni 's gyűlölni a' gonoszt
E' törpe népnél nem tanítja szív,
De bér, de büntetés, 's parancsolat.
És még is így, félvén a' jó Királyt,
Mint ők magokban, boldogok vagyunk.

Azok valánk, nagy Fejdelem, szelíd
Jobbodnak értett, bölcs kormányja alatt!
Te nem vetettél városodnak üszköt,
Hogy annak útszájit sinórod és
Kevély 's makacs kéj rajzolphassa-ki.
Te népeidnek egyetlen nyakat,
Hogy egy csapás elölje, nem sohajtál.
Tisztelted a' törvényt és Önnmagad',
És a' midőn javad 's a' nép java
Kívánni látszatott az áldozást,
Királyi méltóságod érzetében
Parancsolál, de nagy valál hazudni.
Szent volt előtted a' mi szent; az oltár
Nagy fényben csillogott; a' máshitűek
Új kedvezést nem kaptanak, de bírt
Jusaikban őket, anyjok nekik is,
Bár mit sugalla híved, meghagyád.
A' járom könnyebb lön a' pór nyakán,
'S most általad magát embernek érzi,
'S felejtí hajdan-szenvedett csapásait.
Te nyűgodalmat adtál nemzetemnek,
'S bővséget és virágzatot; 's mivel
Legfőbb szüksége a' fegyverek fijának
Az volt hogy vérrel-ázott kosszorúja
Olajjal egyesüljön, a' szelíd
Pallásznak papjait lakodba hoztad.
'S e' tett után, mint egy nagy lánggal égő
Csillagzat, melly az ég fő dísze volt,
'S most, más világnak vágyván fényleni,
Ellobban, áldva 's áldattva itt hagyál.

Neved maradjon áldva, jó 's nagy Asszony,
Legkésőbb únokánkig! kit kevély
Öröm fog új nagy tettekre elragadni
Ha majd hallandja, hív atyájitól
Miként vevél vég búcsút és nekik,

Hogy értted 's házadért megvívtnak
 És birtokid' megtarták, mint köszönted.
 Szép látni thrónuson Királyt 's Atyát,
 Ki magzatit szemléli híveiben –
 'S ez érzést szíved jó vala érzeni.

'S kinek mosolyg itt rám ismért keze?
 Gyúlaszt ez is; ah, Barcsay, ez te vagy!
 Báróczynak legkedveltebb barátja,
 És legkedveltebbje a' vén Orczynak,
 És néked, tisztelt árnyék, Pászthory!
 'S, Csereym, Ipadnak és nagy Sógorodnak –
 (Kitől az Erdély Fő-Gyűlésein,
 Polgár 's barát és ő is Szépbeszéllő,
 Gyakorta irígylette a' köz tapsolást,
 'S el-elragadva még gyakrabban adta). –
 Lány lelke láng volt, 's e' levél is az.
 Ürményi, tégedet²¹² magasztal, és
 Kopasz barátját, Orczy, tégedet.
 Megszégyenül a' rossz előttetek;
 De néki hármaz ércz űlt homlokára,
 'S koczkázza a' köz jót czímért, pillogásért.
Urunk nagy jót akar, mond Barcsay,
De a' zsíros konczért a' tót Socrates
 (Csereym, kit értett ő?) *jó félre nem tér*,²¹³
'S a' jó felen nem tud megállani.²¹⁴ –
 Nyáj 's Pásztor, ismérd a' konczon-kapókat!

Itt Kaprinainak látom rendeit,
 Atyád hív Mentorának. Itt azét,
 Ki Bélisairt megszóllaltatta köztünk.
 'S ím itt Erdélynek két Fő-Papjai:
 Bajtay 's Major; tündöklő nagy nevek!
 A' nemzetet-becsúló Fejdelem
 Azt mesterévé tette Józsefének;
 Ezt, kínos, hosszas szenvedése után,
 Munkácsnak tömlöczéből püspöki
 Székre ülteté, 's a' sorsnak érdemetlen
 Verésiért elhalmozá kegyeivel. –
 'S az, a' ki a' foglyot, rongyolt öltözetben,
 Imádott Asszonyunk' elébe vitte,

²¹² tegedet Tollhiba, em.

²¹³ félre <térni> nem tér

²¹⁴ jó felen <meg> nem tud <állani> megállani.

Az, a' ki szívét intézte irgalomra,
 Az a' kinek keblébe Barcsay
 Illy hévvel szokta gondjait önteni,
 Neked, barátom, nemzöd volt. Örülj
 E' fényes származáson, és kövessd
 Atyádnak tisztán-fénylő nyomdokit,
 'S haladj megfutni-kezdetű úton. –
 Fényt bírni 's a' fényt érdemelni, dísz;
 Nem bírni 's érdemelni, – nem kevésbb²¹⁵ dísz:
 De bírni 's meg nem érdemelni – szenny!
 Ezt mondja szíved, ezt leghűbb barátod.

Nagy a' kincs, mellyet nékem nyújt kezéd;
 De míg atyád 's Lőrinczed levele
 Nem jó-meg, ajándékok csonka lesz.
 Küldd, és hálámat kétszerest fogadd. –
 Theréz szekrényemben már Kaunitza
 'S Swietenje mellett áll. Nem volt neki
 Sem hívebb sem nagyobb két embere.
 Barcsaynk ölelje nálam is barátjait,
 'S Bajtayt 's Majort Luther. Nincs nálam és
 Elyziumban többé ellenkedés.

JEGYZÉSEK.

13dik vers.) Caesar, urává akarván tenni²¹⁶ magát szabad hazájának, 's látván hogy segéd társakra, még pedig minél többekre, van szüksége, barátságába fogadta a' leggazzabb embereket is. A' nagy, de félénk és e' miatt állhatatlan Ciceró bizonyosan el fogott volna a' jó félről tántorodni, de állott egy részen lenni az ocsmány Clódiuszokkal.

17.) Timóleon sok ízben kérte szeretett bátyját Timophaneszt, hogy tenne-le vétkes szándékáról. Nem használtak kérései. Mostan tehát meghittjeivel hozzája ment, 's ezekkel ötlet, míg maga a' testvéri hűség könnyűit sírta, mint törvény-tisztelő 's hazáját-szerető polgár, megölette.

19.) Arisztogiton és Harmódusz Athénének elnyomóját, Pisisztratust, az áldozat myrtuságaiba rejtven-el törjeiket, a' Panathenájon nagy innepén ölték-meg. A' dicső tettet – mert ez az vala ott – énekben magasztalta a' Régiség.

37–41.) Czélzás a' Római első²¹⁷ Császárok Történeteiből ismeretes cselekedetre 's mondásra.

69.) Therézia halála előtt kevés órákkal magához hívatta Cancellárius Gróf Eszterházy Ferenczet, és hogy ezt tégye, neki megparancsolta. Így beszéltte ezt ennek veje Gróf Sztáray Mihály.

²¹⁵ <disz> – nem kevésbb

²¹⁶ tenni Sor fölötti betoldás.

²¹⁷ első Sor fölötti betoldás.

80.) Csereynek Ipa Küküllői Fő-Ispán Gróf Haller Gábor Excell.; a' Sógora a' tavaly meghalálozott nagy Wesselényi.

87.) Barcsay Orczyt szokott enyelgéssel e' levelében is *kopasz Poetának* nevezi. Orczy nem pirúlt hajatlansága miatt mint a' Clódiuszok barátja; 's fedezőjét a' hideg holnapokon kívül csak ott tette-fel, a' hol a'²¹⁸ nélkül meg nem jelenhetett.

91–94.) József az Erdélyi Cancellariát a' Magyarral csatlá-összve midőn Barcsay e' levelet írta Referendárius Cserey Farkasnak (mh. 1782. Decemb. 8d.). Kit értett legyen a' tót Socratesen, nem tudhatni; úgy látszik a' Besztercze-Bányai születésű Tudóst.

97.) Vargyasi Báró²¹⁹ Dániel István.

121.) Cserey Lőrincz, a' Referendáriusnak fija, nagy tudományú Ifjú, és a' kinek az az érdeme, hogy sok könyveket szerzett a' Külföldön. Megholt Coloniában a' Rhénus mellett 1783. Sept. 27d.

128.) Luthernek tulajdon keze-írása az Episztola Írójának Gyűjteményében.

Sárközy Istvánnak, [1810. augusztus 28.–szeptember 4.]

114.

[149.]

Csász. Kir. Kamarás és Major Nagy-Ajtai Cserey Farkas barátomhoz,
midőn Autographiai Gyűjteményembe némelly nagy becsű leveleket küldte.

Széphalom, Jul. 1810.²²⁰

Melly lángba hozza lelkem' e' levél,²²¹
És a' mit e' levél kedvezve nyújt!
Elnedvesülve nézi itten szemem,
Te, hív Királya a' Hívhez hív Magyarinak,
Te, nagy 's kegyes Theréz,²²² vonásidat.
'S mivel kezedre nem nyomhatja szám
A' tiszteletnek forró csókjait,
Fogadja-el őket – aljas színlelést
Lelkem nem ismér – e' szentelt ereklye,
Mellyen karod, betűjit öntve, nyugvék.

Rómának délczeglelkű gyermeke
A' jó Királyt sem tűri! monda Brútusz,
És porba dőlt a' Clódiusz barátja.
Ő gaz bitanglót ölt, és nem Királyt,
'S csak kart adott a' törvény bosszujának;

²¹⁸ <nála> a' Az áth. szó fölé írva.

²¹⁹ <Báró> Vargyasi A Báró utóbb a sor fölött betoldva az áth. szó helyettesítéseként.

²²⁰ A cím más írással a már lemásolt vers fölé írva.

²²¹ levél<!>,

²²² Theréz<!>,

Melly Caesárt bárd alá kárhoztatá.
 Így a' ki dölyfös testvérét, szelíd
 Könyűkre olvadva, hagyta vérzeni.
 Így a' kik a' szent Szűz nagy innepén
 A' gyilkoló tört myrtuságba rejték,
 'S szabaddá tették ismét honnjokat.
 Ah, a' Szabadság nem nekünk való!
 'S nem a' Szabadságnak mi! Róma 's Hellász
 Kinőtt a' más igazgatása alól,
 'S nagy lelke bírta fékezni önnmagát.
 Mi kiskorúk vagyunk, 's bennünket az
 Atyai fenyíték kapcsol egyyüvé;
 És a' mit ott a' köznek szent szerelme
 Hatalmasan tanított a' nagyoknak, –
 A' jót szeretni 's gyűlölni a' gonoszt, –
 E' törpe népnél nem tanítja szív,
 De bér, de büntetés 's parancsolat.
 És még is így, félvén a' jó Királyt,
 Mint ők magokban, boldogok vagyunk.

minorennis

Azok valánk, nagy Fejdelem, szelíd
 Jobbodnak értett bölcs kormánya alatt!
 Te nem vetettél városodnak üszköt,
 Hogy annak útszájit sinórod és
 Kevély 's makacs kéj rajzolphassa-ki.
 Te népeidnek egyetlen nyakat,
 Hogy egy csapás elölje, nem sohajtál.
 Tisztelted a' törvényt és Önnmagad',
 És a' midőn javad 's a' nép java
 Kívánni látszatott az áldozást,
 Királyi méltóságod érzetében
 Parancsolál, de nagy valál hazudni.
 Szent volt előtted a' mi szent; az oltár
 Nagy fényben csillogott; a' máshitűek
 Új kedvezést nem nyertének,²²³ de bírt
 Jusaikban őket, anyjok nékik is,
 Bár mit sugalla híved, meghagyád.
 A' járom könnyebb lön a' pór nyakán,
 'S most általad magát embernek érzi,
 'S felejtí hajdan-szenvedett csapásait.
 Te nyűgodalmat adtál nemzetemnek,
 'S bővséget és virágzatot; 's mivel

²²³ <kaptanak> nyertének A sor mellett betoldva.

Legfőbb szüksége a' fegyverek fijának
 Az volt hogy vérrel-ázott kosszorúja
 Olajjal egyesüljön, a' szelíd
 Pallásznak papjait²²⁴ lakodba hoztad.
 'S e' tett után, mint egy nagy lánggal égő
 Csillagzat, melly az ég fő dísze volt,
 'S most, más világnak vágyván fényleni,
 Ellobban, áldva 's áldattva itt hagyál.
 Neved maradjon áldva, jó 's nagy Asszony,
 Legkésőbb únokánkig!²²⁵ kit kevély
 Öröm fog új nagy tettekre elragadni
 Ha majd hallandja, hív atyájától
 Miként vevél vég búcsút, és nekik
 Hogy értted 's házadért megvívtanak
 És birtokid' megtarták, mint köszönted.
 Szép látni thrónuson Királyt 's Atyát,
 Ki magzatit szemléli híveiben –
 'S ez érzést szíved jó vala érzeni.

'S kinek mosolyg itt rám ismért keze?
 Gyúlaszt ez is; ah, Barcsay, ez te vagy!
 Báróczynak legkedveltebb barátja,
 És legkedveltebbje a' vén Orczynak,
 És néked, tisztelt árnyék, Pászthory!
 'S, Csereym, Ipadnak és nagy Sógorodnak –
 (Kitől az Erdély Fő-Gyűlésein,
 Polgár 's barát és ő is Szépbeszéllő,
 Gyakorta irígylette a' köz tapsolást,
 'S el-elragadva még gyakrabban adta). –
 Lány lelke láng volt, 's e' levél is az.
 Ürményi, tégedet magasztal, és
 Kopasz barátját, Orczy, tégedet.
 Megszégyenül a' rossz előttetek;
 De néki hármaz ércz űlt homlokára,
 'S kockázza a' köz jót czímért, pillogásért.
Urunk nagy jót akar, mond Barcsay,
De a' zsíros konczért a' tót Socrates
 (Csereym, kit értett ő?) *jó félre nem tér*,
 'S a' jó felen nem tud megállani.²²⁶ – –
 Nyáj 's Pásztor ismérd a' konczon-kapókat!

²²⁴ papjait A szókezdő betű P-ből jav., a helyes alak a sor mellett megismételve.

²²⁵ únokánkig! A felkiáltójel más írásjelből jav., s a sor mellett megismételve.

²²⁶ jó felen <meg> nem tud állani. Az állani előtt jel mutatja a betoldást, de a sor szélén nem csak ez (meg-) szerepel, hanem az egész szó: megállani, a jel párja nélkül.

Itt Kaprinainak látom rendeit,
 Atyád hív Mentorának. Itt azét,
 Ki Bélisairt megszóllaltatta köztünk.
 'S ím itt Erdélynek két Fő-Papjai,
 Bajtay 's Major; tündöklő nagy nevek!
 A' nemzetet-becsülő Fejdelem
 Azt mesterévé tette Józsefének;
 Ezt, kínos, hosszas szenvedése után,
 Munkácsnak tömlöczéből püspöki
 Székre ültetét, 's a' sorsnak érdemetlen
 Verésiért²²⁷ elhalmozá kegyeivel. –
 'S az, a' ki a' foglyot, rongyolt öltözetben,
 Imádott Asszonyunk' elébe vitte,
 Az, a' ki szívét intézte irgalomra,
 Az, a' kinek keblébe Barcsay
 Illy hévvel szokta gondjait önteni,
 Neked, barátom, nemzöd volt. Örülj
 E' fényes származáson, és kövessd
 Atyádnak tisztán-fénylő nyomdokit,
 'S haladj megfutni-kezdetű úton. –
 Fényt bírni 's a' fényt érdemelni, dísz;
 Nem bírni 's érdemelni – nem kevésbb dísz:
 De bírni 's meg nem érdemelni, szenny!
 Ezt mondja szíved, ezt leghűbb barátod.

Nagy a' kincs, mellyet nékem nyújt kezed;
 De míg atyád 's Lőrinczed levele
 Nem jó-meg, ajándékok csonka lészen.²²⁸
 Küldd, és hálámat kétszerest fogadd. –
 Theréz szekrényemben már Kaunitza
 'S Swietenje mellett áll. Nem volt neki
 Sem hívebb sem nagyobb két embere.²²⁹
 Ölelje Barcsaynk itt is Kedveseit,²³⁰
 'S Bajtayt 's Majort Luther. Nincs nálam és
 Elysiumban többé ellenkedés!

JEGYZÉSEK.

13d. vers) Caesar, urává akarván tenni magát szabad hazájának, 's látván hogy segéd-
 társakra, még pedig minél többekre, van szüksége, barátságába fogadta a' legútáltabbakat

²²⁷ <Csapásiért> Verésiért A sor mellé írva.

²²⁸ A következő sor kimaradt, a vers alá írva, helyét # jel mutatja.

²²⁹ <férjfi> embere

²³⁰ A sor eredetileg így hangzott: Barcsaynk ölelje nálam is barátjait. Az első két szó cseréjét
 számozás mutatja, az itt a <nálam> fölé írva, a Kedveseit pedig a <barátjait> mellé.

is. A' nagy, de félénk és e' miatt állhatatlan Cicero bizonyosan el fogott volna tántorodni a' Cátók feléről de átalott²³¹ egy részen lenni a' minden vétkekkel megfertéztetett²³² Clódiuszokkal.

17.) Timóleon sok ízben kérte szeretett bátyját Timóphaneszt, hogy tenne-le vétkes szándékáról. Nem használtak kérései. Mostan tehát meghittjeivel hozzá ment, 's ezekkel, míg maga a' testvéri hűség könnyűit sírta, mint törvény-tisztelő²³³ 's hazáját-szerető polgár, az uraságra-vágyót megölette.

19.) Harmódusz és Arisztogiton Athenének elnyomóját, Pisisztratuszt, az áldozat myrtuságaiba rejtven-el törjeiket, a' Panathenaeon nagy innepén megölték; 's neveiket a' dicső tettért egy ismeretes görög *Szkólion* (asztali-dal) magasztalja.

80.) Csereynek Ipa Gub. Consil. és Erdélyben fő Prov. Commiss.²³⁴ Gróf Haller Gábor Excell.; a' Sógora a' tavaly meghalálozott nagy Wesselényi.

87.) Barcsay Orczyt szokott enyelgéssel e' levelében is *kopasz Poetának* nevezi. Orczy nem pirúlt hajatlansága miatt, mint a' Clódiuszok erkölceire nézve is érdemes²³⁵ társa; 's fedezőjét a' hideg holnapokon kívül csak ott tette-fel, a' hol a' nélkül meg nem jelenhetett.

91–94.) József az Erdélyi Cancellariát a' Magyarokkal ekkor csatlá-öszve. Kitértett legyen Barcsay²³⁶ a' tót Socrates alatt, a' levélből nem tudhatni. Úgy látszik a' Besztercze-Bányai születésű Tudóst.

121.) Cserey Lőrincznek korán halálában sokat veszte a' Haza. A' Referendárius neki gondos nevelést adott. Egyik érdeme az volt, hogy a' Külföldről sok könyveket küldé-bé a' Magyar földre, mellyek most, a' Kaprinaíéival és a' mellyeket a' tudós Referendárius maga szerzett, Krasznán tartatnak. Megholt a' nagy reményű Ifjú Coloniában, a' Rajna mellett, 1783. Sept. 27d.

128.) Czelzás Luthernek két keze-írására, melly az Episztola Írójának Gyűjteményében áll.

Kedves barátom! Olvassd ezt az Episztolát. Az Erdélyi Püspök, ki Librorum Revisor is, reá írta az Imprimaturt, 's Cserey Miklós (ki most olyan Orator a' Kolosvári Dietán mint valaha Wesselényi volt) kinyomtatatta. A' Püspök ezt mondá Cserey Farkasnak: Kevesen fogják megérteni Kolosvárt, mert itt sem értője sem becsülője nincs a' fenntebb literatúra műveinek. – Ugy van ez barátom, nálunk is. Vox clamantis in deserto! De egy két mag nem a' kősziklára esik, 's kész az aratás; mert itt egy mag ezeret ad vissza. Én szeretem ezeket az ideákat cursusba hozni, 's M. Thereziát, kit én kimondhatatlanul tisztellek, hirdetni, magasztalni. Ő szeretett bennünket. Egy barátomtól értem hogy a' Prussz. háború végével megköszönte a' Vgyének a' mit tett. Felkerestetem azt a' parantsolatot, 's megtartom.

[...]

²³¹ el fogott volna a' Cátók feléről tántorodni<, > de átalott A szórendi cserét számozás mutatja.

²³² <az ocsmány> a' minden vétkekkel megfertéztetett Az áth. szó alá betoldva.

²³³ törvény-tisztelő Egybeírva, a kötőjeles írást sor fölötti betoldás mutatja.

²³⁴ <Küüllői Fő-Ispán> Gub. Consil. és Erdélyben fő Prov. Commiss. Az áth. rész fölé betoldva.

²³⁵ erkölceire nézve is érdemes Sor alatti betoldás.

²³⁶ Barcsay Sor fölötti betoldás.

Kis Jánosnak, Érsemlyén, 1810. szeptember 24.

[...]

Lajoskádát csókolom. Közöld vele itt menő Episztolámat, melyet Orczy után dolgoztam, mert versei darabosok, de a munka csudálást érdemlő. Nyert e az új Episztola kidolgozásom által, azt nem tudom, és midőn ezt mondom, szám nem hazud. Az első §t kivéven, az egész Episztola félnapomba került, 's olykor dolgoztam azt, midőn sok kapkodások közt kelle Kázmérba készülnöm. Egyéb eránt azt tartom, hogy a' városi kultúra ellen declamáló Episztola könnyen ellehet a' pipere nélkül.

[...]

Az itt menő Epistolát Cserei Farkas elvitte Mártonffyhoz, a' Püspököz, 's kérte, hogy szenteljen neki egygy fertályt, és ha méltónak látja, írja reá az Imprimaturt. M. fenn szóval elolvasta, hogy Cserey is végyen új részt benne, 's az Imprimaturt reá írta, magasztalással szolla felőle, és ezt vetette szavaihoz: De ezt *itt* nem csak becsülni, de megérteni sem fogják, mert Erdély a' Literatura fenntebb nemeit becsülni 's érteni nem tudja. – Cserey Miklós (honor. Assessora a' Kir. Tábl. Erdélyben 's az a' ki most *első* a' Diaet. Abligatusok között) kikérte Farkastól, hogy azt Ó adhassa-ki. Még nem láttam nyomtatásban. Én azt óhajtom, hogy soknak legyen füle megérteni és hogy némelly mag ne csak kösziklára essék. [...]

[150.]
ORCZY
A' BUGACZI CSÁRDÁRA.

116.

Csikós 's gulyás nép clubbja, rossz vityilló!
Körüldünnyögve szúnyogok 's legyek
Legiójítól, 's a' békák ezredétől!
Vesztekre a' marhatartó jámboroknak,
Ki tett, zsványok fészke, jer, beszélld-el,
Ki tett e' pusztá helyre tégedet.

Te nem vagy a' minek látszatni akarsz,
Az utazót nem vészed-fel kebledbe
Bár álnokul e' címet hordozod.
Négy megkopott-fal, roskadásnak indúlt
Kürtöd, bogárteknőjű fedeled,
Játéka a' nyári megdühült szeleknek,
Ez mind az a' miben kevélykedel.
'S melletted egy gödör melly rejtve tartja
Piros pofájú szurtos csábítódat,
És e' leásott vastag két bitó,
Mellyhez vendégeid a' lovat kötik.

Bográcsod és e' megrepedt fazék,
Melly a' dögbéltől még most is бүдös,
Nagy számban nem hoz szállókat neked.
Gyanús előttők e' czégér, 's remegve
Futnak tovább, 's készebbek kin tanyázni
'S didergve várni a' reggel érkezését,
Melly hosszú útjoknak végét hozza-fel.

De bezzeg a' midőn borúl az ég,
A' tornyos fellegek csatára kelnek,
Villámlik, csattan, hull a' menny nyila,
Nyargalnak a' szelek, 's a' zápor ömlik,
'S a' pusztá egyszerre tengerré leszen –
Oh akkor elhagy e' finnyáskodás!
Nem kerdjük akkor a' Farkast 's Arany Sast,
Nem a' Vad-embert és a' Hét-Electort,
Jobb Númeró miatt nem zaklattatjuk
A' tévedt kolcsot nem lelő legényt,
'S *hotel garní* gyanánt van szűk hajlékod.

Építgetés! nagy hívság van tebenned!
Hazánk most e' kországban nyavvalyog,
Míg, bár ne későn! csábúlása eloszlik.
Ki boldog csendben élni vágy, szorítsa
Szűkebb korlátba szívét, 's azt elérte.

Templommagasságú márványfalak,
Trümeauk, parquétek, kristály lüszterek,
Carrarai urnák, porcellán pagódok,
'S a' túlvilág pirosulóbb fájjal
Béllelt, nyugvásra vonszó pamlagok,
Ti vagytok a' boldogság címere?
A' boldogság tiköztetek lakk!

Eleink, még józanon, nem vágytanak
E' balgatagságokra. Nékik a' tölgy,
Mellyet tulajdon erdejek nevelt,
És a' vadon-termett barkócza 's körtvély,
Adott elég szép bútort, 's a' fenyő
Deszkázatot, 's nem gyéren a' – tapasz.
Mégfértek egy szobában, és ha sok
Vendégek érkezék, csak ponyva kelle,
Nem kárpitokkal cifra nyosszolya.
Csaté volt a' fedél, 's a' ház falát
Megholt barátjaiknak címereik

'S nem papiros 's nem selymek ékesíték.
Fa széken 's lóczán ültek asztalokhoz,
'S az étek ónban jött-fel és cserépben,
'S a' faggyugyertyát nem tartotta ezüst.
'S e' durva nép közt kedv 's nyájaskodás
'S igaz barátság fogtanak²³⁷ kezét.
Most megvan a' szín, nincs-meg a' valóság!

Hány cifra kastélyt látni most hazánkban,
Hová nem léphet patkós csizma. Van
Sok olyan is a' mellynek pitvarában
Kapczát von a' pantoffli alatt nyögő
Vert gazda, vagy pizsengve kinn marad.

Nem szükség, nem haszon, nem alkalom,
Nem ház és nem kalitka az illetén mív.
Minek van ez? – Minek? merő czipőnek,
És hogy bohó lakóját elgyötörje.
Ragyogni vágy, és szenved, csak ragyogjon.

Oh csárda, kedvesebb nekem szugod
Mint a' bolondok cifra bábozásai.
Te, nappal, éjjel, sárosan, 's elázva,
'S bár jöjjenek olykor negyvened magammal,
Engem jó kedvvel látsz mint egy Királyt,
'S mint egy Királyt, jó szívvel látsz magadnál.
Maradj békével e' pusztán! Kemenczéd
Süssön még jobb czipót mint Kecskemét ad!
Pinczédbbe folyjon Kőrösnek bora!
'S falad tövében nyugodjék sok útas!

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. október 29.

Kedves barátom!

Nevetségesnek tetszhetik hogy verseimet, mihelytt most leírom, egészen régibb szokásom ellen, midőn azokat titokban tartogattam, közlöm belsőbb barátimmal: de ha nem volna nevetséges azokat a' jelenvaló barátnak mutatni, miért legyen az a' távollevőnek? – Te buzdítál hogy *Nyilaimat* folytassam. Buzdításod olta nem kovácsoltam újakat. De ez álmatlanul töltött éjjel megszálla ismét a' Vulkánus lelke, 's ímhol van a' mit készítettem.

²³⁷ barátság <kapcsolta> fogtanak

118.

[151.]

A' KÉT TERMÉSZET.

(tudniillik a' Nach der Natur és az εις το κρεισσον)

A' Poezis kikap a' népből 's a' durva valóból,
 És kiesebb tájra 's lelki valóba viszen.
 És te kevélykedhetsz, hogy az eltévedtet az eggy és
 Szent Természethez, Bélteki, vissza hozod? –
 A' mit lát neki Természet, 's nem semmi tovább: de
 A' Mesterség'-természete néki titok.

119.

[152.]

KÜLÖMBSÉG A' PRÓZAI 'S POÉTAI MÍV KÖZÖTT.

Természet, te vagy a' törvény 's a' mester. Igazgassd
 Verseimet, 's hagyjad folyni szabásid után!
 Így Futaki; és mivel ez prózáját szórja, külömbség
 Nincsen verse között 's prózai míve között.

120.

[153.]

SZOKÁS.

Berki szokottat imád, nekem az kecses a' mi szokatlan;
 'S kényesbb vagy makacsúlt ízletem újnak örül.
 A' mit Berki szeret, megavúlttá válhat: az újért
 Hamvamat a' maradék áldani fogja nekem.

121.

[154.]

Zeng dalod; eszközöd azt, 's mivel eszközöd, elhiszem. Oh de
 Nem szépet zeng. A' fülmile nem czinege.

122.

[155.]

SUBAI.

Te czifra szókkal élsz: poéta nem vagy.	rauschende Wörther.
Eggyhangzatokra akadsz: poéta nem vagy.	Reime.
Mértékre lépni tudsz: poéta nem vagy.	Metrische Verse.
Múzsákat emlegetsz: poéta nem vagy.	
Csók és bor éneked: poéta nem vagy.	
Mi híjod? – Ertem én! Poéta nem vagy.	

Alig ha ezt az utolsó causticus darabot feljebbre nem becsülöm mint az elsőbbeket, noha örvendek hogy az első tőlem veszi literatúránk; mert hanyadik Magyar Író az, a' ki az Aestheticának ezt a' törvényét csak megálmodni is tudná. És erre az utolsóra egy boldogtalan Hubai Miklós nevű Calvinista deákból Prókátorrá lett emberke adott Originált. Azért említem mi volt, mert ez is *harangot-kongató*.

[...]

Berzsenyi Dánielhez, Széphalom, 1810. november 3.

Kedves barátom!

Engemet egyjével a' minap meglátogata az Epigrammai Múza, 's ötször nyújtotta kedvezéseit; a' mai éjjel is vissza tére, de már ma kevesebb kedvezéssel volt. Engedd hogy mutathassam virágait, mellyeket nyoszolyámban hagyott, midőn a' reggel feltűne. De hagyjuk az Allegoriát.

A' mi KISünk engem arra buzdított, hogy írogassak több *Nyilakat* (*Nyilak és Virágok* czímje alatt készülők kiadni azon epigrammaimat, mellyeknek tárgya a' *mesterség*.) Az első darabja az lesz a' mi íme itt következik:

[156.]

HERCULESZHEZ.

123.

Hatalmas Herculesz, nagy Emberisten!
Dicső fajzatja a' Mennyropogtatónak,²³⁸
Kinek most már fényében osztozol!²³⁹
Te nem csak a' föld' undok szörnyeit, (monstra.)
A' hétfejű Hydrát, a' holdszülötte
Oroszlánt, és a' Créta' vad Bikáját,
'S a' mind ezeknél rettentőbb Buzíriszt,
Diomedeszt, a' hármás Géryont,
'S a' tűzokádó Cacuszt öldöséd-el.
Hogy jót tehess, te nem kerülted a'
Kevésbbé bajnok tettet is, 's az óll'
Marhájinak szemetjeit kihánytad;
'S ég 's föld javallá hasznos tettedet.

'S a' mit te nem szégyenlél, Bajnokisten!
Dicső fajzatja a' Mennyropogtatónak!
Én, nyommorúlt emberCSe szégyeneljem?

²³⁸ Mennyropogtatónak<!>,

²³⁹ <...!> osztozol!

az *emberCSe* a' Terentius *homunciója* szerint van formálva, 's az olvasott Olvasót arra emlékezteti. Emlékezel e a' helyre? ott van az, a' hol az ifjú, a' Jupiter és Léda képét nézegetvén a' bordély falán, azt mondja, hogy nem szégyen neki, a' mi az Istennek nem volt az.

120.

[157.]

Szokott és szokatlan.

Berki szokottat imád: nekem az kecses a' mi szokatlan,
 'S kényesbb vagy makacsúlt ízletem Újnak örül.
 A' mit Berki szeret, megavúlttá válhat: az újért
 Hamvamat a' maradék áldani fogja nekem.

121.

[158.]

Fűlmile és Czinke.

Zeng dalod; esküszöd azt, 's mivel esküszöd, elhiszem. Oh de
 Nem szépen zeng. A' fűlmile nem czinege.

124.

[159.]

Törvényszegés

Járj egyenestt! ki ne térj! így rendeli az Iskola; nem szép
 A' mi szabásom előtt helytelen, a' mi hibás.
 Járj szabadon! ne remegj! mond Aesthezis; és ha van ok rá,
 Térj-ki; ne hidd hogy szép 's jó legyen, a' mi feszes.
 'S a' Genie pártázott fővel jó, 's sanctionálja
 A' mit az Iskola tilt, a' mit az Aesthezis hágy.

122.

[160.]

SUBAI.

Te cifra szókkal élsz, 's poéta nem vagy.
 Eggyhangzatokra akadsz, 's poéta nem vagy (reim.)
 Mértékre lépni tudsz, 's poéta nem vagy.
 Múzsákat emlegetsz, 's poéta nem vagy.
 Csók és bor éneked, 's poéta nem vagy.
 Mi híjod? – Értem én: – Poéta nem vagy!

[161.]

119.

Prózai 's Poétai szóllás.

Természet, te vagy a' törvény 's a' mester. Igazgassd
 Verseimet, 's hagyjad folyni szabásod után!
 Így Futaki. És mivel az prózáját szórja, külömbség
 Nincsen verse között 's prózai míve között.

[162.]

125.

Fenntebb Stílus.

„Téged senki nem ért: minek írsz hát?” – Pór sereg! ím' itt
 Lőrért árúlnak, 's nyírvizet! édes italt!

[163.]

118.

A két Természet,

A' Poezis kikap a' népből 's a' durva valóból,
 És kiesebb tájra 's lelki²⁴⁰ valóba vezérl.
 És te kevélykedhetsz, hogy az Eltévedtet az egygy és
 Szent Természethez, Nyáradí, vissza vonád? –
 A' mit lát, maga, Nyáradinak, Természet. Ez egygy az:
 A' Mesterség' természete neki nem az.

[164.]

126.

MIKROLOGUSZ.

Mikrologod gyakran elkínzott. Oh de miért vagy
 Együtt *Mikro- Pikro- Máкро- Makárologosz.*

Mikrósz = apró.

Pikrósz = keserű, nehéz.

Makrósz = hosszú.

Makárosz = boldog. (magával eltelve boldog.)

[...] Csereihez írt Episztolámat már nyomtatva látom. Erdélyiesen van nyomtatva,
 az az csúnyán, hibásan.

²⁴⁰ <durva> lelki Az áth. szó fölé írva.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. november 7.

Tiszt. Kis János Úrhoz.

Kedves barátom!

Kevés napokkal ezelőtt ment hozzád egy levelem egynehány *Nyilammal*. Vedd itt, a' mi azolta készült. De a' Nyilak és *Virágok* címet *Tövises és Virágok*-ká változtattam-el azolta; rendesnek tetszván a' két egyyüvé nem illő symbolicus ideája a' *Nyil* és *Virág*-nak. A' *tövis* is szúr, mint a' *nyil*. –

A' legelső darabja a' kis Gyűjteménynek ez leszén:

123.

[165.]
Herculeszhez.

Hatalmas Herculesz, te bajnok-Isten!
Dicső fajzatja a' Mennyropogtatónak,
Kinek most már fényében osztozol!
Te nem csak a' föld undok szörnyeit,
A' hétfejű Hydrát, a' holdszülötte
Oroszlánt, és a' Créta' vad Bikáját,
'S a' mind ezeknél rettentőbb Buzíriszt,
Diómedeszt, 's a' hármas Géryont,
'S a' tűzokádó Kákuszt öldöséd-el.
Hogy jót tehess, te nem kerülted a'
Kevésbbé bajnok tettet is; 's az óll
Marhájinak szemetjeiket kihánytad;
'S ég föld javallá *hasznos* tetteted.

'S a' mit te nem szégyenlél, Bajnok-Isten!
Dicső fajzatja a' Mennyropogtatónak!
Én, nyomorúlt *embercse* szégyeneljem? –

az *embercse* a' Terentz *homunciojára* alludál. Ott van az, a' hol a' bordélyban egy ifjú a' Jupiter és Danae²⁴¹ képét látja, 's az Istentől vesz példát.

²⁴¹ <Leda> Danae

[166.]

124.

Az Iskola törvénye.

Járj egyenest! ki ne térj! így rendeli az Iskola; nem szép
A' mi szabásom előtt helytelen, a' mi hibás.
Járj szabadon! ne remegj! mond Aesthezisz; és, ha *van ok rá*,
Térj-ki! ne hidd hogy szép 's jó lehet, a' mi *feszes*.
'S a' Genie pártázott fővel jó, 's sanctionálja
A' mit az Iskola tilt, a' mit az Aesthezisz hágy.

[167.]

126.

Egy hiú Fecsegőhöz.

Mikrologiéd minket sokat elgyötör. – Oh, de miért vagy
Eggyütt Mikro- Pikro- Mákro- Makárologósz?

NB. Nem merem bizonyosan állítani, hogy a' makárologósz jó e abban az értelemben hogy a' *magával eltelve lévő boldogot* jelentse? 's nem hibásan van e scándálva?

[168.]

125.

Fenntebb Stílusz.

„Engemet a' Sokaság ért 's kedvell.” – Pór sereg! erre!
Lőré! árúlok, 's nyírvizet; édes ital!
(Ez im Geschmack von Göthe.)

[...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1810. november 15.

[...]

Meine freundschaftlichsten Empfehlungen an den liebenswürdigsten Mann. Ich sende ihm hier zwey Epigrammen aus meinen *Dornen und Blumen*.

[169.]

128.

Arbuscula. (vid. Horat. Sermon. sat. X. in fine.)

Látta, hogy a' vad nép, melly ötet pisszegi, tapsol
A' rossz Játszóknak, Roscia, 's tűznek hevült.
A' te javallásod, pór Rend, úgy monda, gyalázat:
Mesteri játszásom csak Lovagoknak örül.

129.

[170.]
Az avatatlan.

Catull. Epigr. N° 53. Risi nescio quem modo in corona,
Qui cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvus explicasset,
Admirans ait haec, manusque tollens:
Di magni! salaputium disertum.

(Zauberflöthe)

Ámbár lelketem *Ízisz és Ozírisz*
Elyzjumba kapá, nem állhatám-meg
Hogy nagyot ne kaczagjak, a' midőn egygy
Füstös Amphionunk, kit édes hangjaid
Tornáczodba vonának, ezt kiáltá:
„*Mint bíg (bög) a' pipogya! Andri!*” ’s egyyet inte
Fejével; „*nosza kezd-el: Hol lakik Kend...*”! *)

Dessewffy Józsefnek, [1810. november 17.]

[...] Ő (Kis) buzdíta engem, hogy írjak több *Töviseket*. *Tövisék és Virágok* titulusa alatt²⁴² akarok kibocsátani 50 vagy 100 Aesthetikai materiájú Epigrammát. Most ez a' gond fogott el egészen.

Engedd hogy néhányat ide tehessek.

123.

[171.]
N° 1. Herculeshez. (Dedicatio képen).

(monstra)

Hatalmas Herculesz! nagy *Emberisten!*
Dicső fajzatja a' Mennydurrogtatónak
Kinek most már fényében osztozol!
Te nem csak a' föld undok szörnyeit,
A' hétfejű Hydrát, a' holdszülötte
Oroszlánt, és a' Créta' vad Bikáját,
'S a' mind ezeknél rettentőbb Buzíriszt,
Diomedeszt, a' hármas Géryont,
'S a' tűzokádó Cacuszt öldöséd-el.
Hogy jót tehess, te nem kerültél a'

*) Hol lakik Kend Húgom Asszony? Keresztúrban etc.
eine Vaudeville des Pöbels und der Zigeuner Musikanten.

²⁴² (*Tövisék és Virágok* titulusa alatt A zárójel bezárása hiányzik, egyértelműen nem pótolható, elhagytuk itt is.

Kevésbbé bajnok tettet is, 's az óll
Marhájinak szemetjeit kihánytad.
'S ég föld javallá hasznos tetedet.

'S a' mit te nem szégyellél, Emberisten!
Dicső fajzatja a' Mennydurrogtatónak!
Én, nyomorúlt *embercse* szégyeneljem?

versus ultimo allusio ad Terentianum *homuncionem*.
a' Bordélyházban az ifjú a' Jupiter és Danae képénél logicáz is.
[...]

[hiányzó lapok]

[172.]

129.

Tornáczkodba vonának,²⁴³ ezt kiáltá:
'S *jaj, mint bíg* (bőg) *az imillyen! Andri, ballod*
Mint meg bíg? Uczu, kezd-el: Hol lakik Kend...!
[...]

Gyulay Karolinának és Gyulay Lajosnak, Széphalom, 1810. december 4.

[...] Elfoglaltatván így, versem, melyet hozzátok köszönet képen kezdettem meg-
előző becses barátságtokért, el nem készülhetett, azolta pedig hogy haza jöttem, olly
környűlállások közt élék, hogy lehetetlen vala folytatásához ülnöm. Venni fogjátok
mikor készen leszen; most elégedjetek meg elejével:

[173.]

117.

Azt a' virágot, gyermekek,
Mellyet már félig-ősz fejemre
Hízelkedve nyújt kezetek,
Egykor, míg kedves lengzetek
Fuvalltak ifjú életemre,
Süsie hintette volt egy két kis énekemre.
Triumphusom volt javallása,
'S egy fojtott sohajtás 's egy néma pillantása
Szerencsébbé tehetett

²⁴³ <kiált> vonának

Mint az kit csillaga thrónusra léptetett;
Mert szívem' titkosabb vágyása
Hajlandóság gyanánt vevé a' dicséretet.
De már most más szemekkel látok;
Most nem csalódhatik a' Megöregedett.
Nem nyújthatjátok ti a' mit nyújtott Anyátok.

Hintsétek e' virágokat,
Szép és jó gyermekek, Anyátok' ösvényére.
Ah! az, hajolván estvelére,
Ködös 's sziklás tájakra ére!
Hintsétek-el vele saját útjaitokat – – –

[...]

Csókolom, kedves gyermekek, tiszteletre olly igen méltó Anyátok' kezeit. Ajánljatok neki engemet, feleségemet és harmadik esztendejébe épen ma lépő Denkámát 's Thaliemat; 's szeressetek mindnyájan, mint mi szeretünk mindnyájatokat.

Élj boldogúl te kis barátom!
Élj boldogúl te szép, te jó,
Parányi kedves Csuklató!

Széphalom, Dec. 4d. 1810.

Kazinczy Ferencz.

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1810. december 9.

[...]

In Nov. arbeitete ich nichts, als eine Epigramme über das Gemählde von Correggio aus der Bildergallerie in Wien: Io und Jupiter. Es ist eines der schönsten Gemählde des Belvedere, und ward auf Kosten von Joseph durch Bartolozzi in London gestochen. Es ist 4 Schuh hoch, und 1 1/2²⁴⁴ Schuh breit. Ich erhandle eben eine sehr glückliche Copie von der nehml. Größe. Io, ein sehr schönes Mædchen, sitzt gegen den Zuschauer mit Rücken; dieser sieht nur ein paar schön geformte *πυγῆ*, den linken Schenkel, und eine durch ein *accident de lumiere* erhobene Wade. Der Gott ist in einen aschgrauen sehr dichten Nebel gehüllt, so daß man von ihm nichts als das Gesicht und die Finger der rechten Hand, die das Mädchen an den Lenden ergreifen sieht. Das sitzende Mædchen erschrickt von dem Kuß, den ihn ein Ungesehener andrückt, und reißt den Kopf zurück, so daß der Zuschauer außer dem schönen Körper auch eine schöne Physionomie erblickt. Das Bild ist excellent gedacht, motivirt, und ausgeführt. Hier die Epigramme.

²⁴⁴ Schuh <...> hoch, und 1 1/2 <bis 2>

[174.]

130.

Elvesztem! 's ah, lyányka, tebenned²⁴⁵ vesztem-el! E' csók,
Melly ajakidra nyomúl, engem is elragadott.
Félre te Mennyrázó! fordúlj, szép lyányka, 's ölelj-meg;
Szedje az emberi lyány' csókjait emberi száj.

Ich bin verloren! ich habe mich, Mædchen in dir verloren. Der Kuß, welcher deinen Lippen angedrückt wird, hat auch mich mir entrissen. Weg, du Himmelschütterer! Kehre dich, schönes Mædchen, und sinke mir in die Arme! Die Küsse des *menschlichen* Mædchens pflücke der *menschliche* Mund! [...]

Gyulay Lajosnak, Széphalom, 1810. december 14–16.

[...]

Közlöm véletek, kedves barátim, azon Epigrammámat melyet Rádayról írtam e' napokban:

[175.]

131.

Én újabb Mózes voltam, 's népemet
Kihoztam a' rabság' hajlékiból,
'S a' hagymatermő honn helyébe néki
Téj 's méz 's bor folyta Kánaánt adék.
Fény' oszlopában ment Apoll előttem,
Fény oszlopában én a' nép előtt.
Megcsaptam a' tengert, 's nyilva állt az út,
Megcsaptam a' sziklát, 's folyt a' patak.
Az új törvénynek kettős ércz táblájit
Lehoztam a' Parnassz' szent bércziről,
'S hatalmas jobbom azzal forgatá-fel
Az undok tisztelet' tornáczait.
Lehúllt a' fal, de fenn maradt a' tábla.
Apoll kedvelte tiszta tettemet,
'S bérül öreg zöld kort nyújtott nekem,
'S szépzengzetű lantot 's hattyúi dalt.
Kivette fürtjei közzül a' borostyánt,
'S hogy csendesesen feküdjek árnya alatt,
Önnön kezével szúrta sírom mellé.
Nagy volt nevem, 's örökre nagy marad.

²⁴⁵ tebenned<,>

[...]

16. Xbr.

Ismét felbontom leveletem, kedves barátim, hogy néktek feldicsekedjem, hogy épen ma érkezék Cserey Farkas barátomnak egy pakétja Episztolámnak némelly nyomtatványával, s Bocskay Istvánnak, Mátyás Austriai Herczegnek 's későbbben Császárnak, Gyulaffy Cancellariusnak etc. leveleivel Autogr. Gyűjteményem számára, melyeket nékem Mélt. Kenderesy Ur küld. Ezt írván Néktek, ide teszem az éjjel csinált Epigrammámat is.

132.

[176.]
KIS ÉS BERZSENYI.

Külömbözők és egyek arcaik,
Mint lenni kell a' szép testvérekének
Kik egy Anyának nőttek karjain,
És bájaiban megosztva részesek.
Költ homlokát az egyiknek szelíd
Szög fürtök ékesítik, 's a' cyane'
Színéhez jól-hasonló nagy szemek
Szikráznak a' játékos ív alól.
A' másik barna selymet hüllogat
Pároszi márvány-vállain alá;
'S melly Isten álljon ellent, a' midőn
Az éjnél-barnább szem pillantja-meg?
Az egyik Szpártai karcsú szép leány,
Körúlaggatva a' párducz' leplegével,
Kit a' hegyekben sújtott-meg nyila.
Leszbósz nevelte a' másikat, dalok
'S a' lant²⁴⁶ zengése mellett; ezt mutatja
Fürtjei között az íonkosszorú.
Mellyiké az alma? – ah, ki mondja-meg?

Kiben kétségeim bízott oktatót
Találni szoktak, Delphinek Királya,
Szent és nagy Isten! verd-el e' homályt,
'S, hogy bírja fényed', illessd-meg szemem'.
Tripószodon ég a' tömjén, 's magas
Boltjaidat sűrű felleg tölti-be.
Segíts! itt térdelek. –

Ím a' falon

²⁴⁶ <szó> lant'

Lángolnak a' betűk: KEDVES NEKEM
A' MESTER, ÉS A' NEM-KISSEBB TANÍTVÁNY.

v. 6. Cyane = búzavirág.

v. 18. űov = tavaszi kék mezei viola.

Berzsényi Dánielnek, Széphalom, 1810. december 16.

[177.]
KIS ÉS BERZSENYI.

132.

Külömbözők és eggyek arcaik,
Mint lenni kell a' szép testvérekének,
Kik eggy anyának nőttek karjain,
És bájaiban megosztva részesek.
Költ homlokát az eggyiknek szelíd
Szög fürtök ékesítik; 's a' cyane'
Színéhez jól-hasonló nagy szemek
Szikráznak a' játékos ív alól.
A' másik barna selymet hüllogat
Pároszi márvány-vállain alá;
'S melly Isten álljon ellent, a' midőn
Az éjnél-barnább szem pillantja-meg?
Az eggyik Spártai karcsú szép leány,
Körúlgatva a' párducz' leplegével,
Kit a' hegyekben sújta-meg nyila.
Lezbósz nevelte a' másikat, dalok
'S a' lant' zengése mellett; ezt mutatja
Fürtjei között az íon kosszorú.
Mellyiké az alma? – ah, ki mondja-meg!

űov görögűl *viola*.

Kiben kétségeim bízatos oktatót
Találni szoktak, Delphinek Királya,
Szent és nagy Isten! verd-el e' homályt
'S, hogy bírja fényed', illessd-meg szemem'.
Tripószodon ég a' tömjén, 's magas
Boltjaidat sűű felleg tölti-bé.
Segíts! itt térdelek –

Ím a' falon

Lángolnak a' betűk: KEDVES NEKEM
A' MESTER, ÉS A' NEM-KISSEBB TANÍTVÁNY.

Ez, édes barátom, a' mai éjjelem munkája, 's sietek azt Kisnek is Néked is megkül-
deni. Bár festhetné előttetek és a' Maradék előtt, mint tiszteltelek benneteket; mert *itt*
a' barátságnak nincs szava. Ezt mondanám rólatok, ha nem ismernétek is.

Ez az Epigramma *Tövisek és Virágok* nevet viselendő Epigrammáim közt fog meg-
jelenni. Még Sylvestert és Virágot, Orczyt és Gvadányit, Ányost és Csokonait,²⁴⁷
Daykát, Zrínyit, Kisfaludit fogom festeni. Báróczyra írt Epigrammám és az a' mit
Fábchichra írtam, előtted is ismételtesek.

131.

[178.]
RÁDAY.

Én újabb Mózes voltam, 's népemet
Kihoztam a' rabság' hajlékiból,
'S a' hagymatermő honn helyébe néki
Tej- 's méz- 's borfolyta Kánaánt adék.
Fény' oszlopában ment Apoll előtttem,
Fény' oszlopában én a' nép előtt.
Megcsaptam a' tengert, 's nyilva állt az út,
Megcsaptam a' sziklát, 's folyt a' patak.
Az új törvénynek kettős ércz tabláját
Lehoztam a' Parnassz' szent bércziről,
'S hatalmas jobbam azzal forgatá-fel
Az undok tisztelet' tornáczait. (Leonínus verseket.)
Lehúllt a' fal, de fenn maradt a' tábla.
Apoll kedvelte tiszta tettemet,
'S bérül öreg zöld kort nyújtott nekem,
'S szépzengzetű lantot 's hatyúí dalt.
Kivette fürtjei közzül a' borostyánt,
'S, hogy csendesen nyúgodjak árnya alatt,
Önnön kezével szúrta sírom mellé.
Nagy volt nevem, 's örökre fenn marad.

[...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. december 16.

Kedves barátom!

Töviseim 's Virágaim 31 számra nevekedtek. Mihelytt 50re szaporítatnak, azonnal
ki adom, ezen hozzá adással:

²⁴⁷ Ányost és <Dayka> Csokonait,

Izé Gergely
Peleskei Notáriusnak
Commentariusával
ad modum Ruaei et Minellii.

az Izé Uram' Praefatiója 's Magyarázatai a' XVI század' Pedántjainak módjokkal lesz-
nek írva. – Olvassd e' két *Virágot*.

[179.]
Gróf Ráday Gedeon.

131.

Én újabb Mózes voltam, 's népemet
Kihoztam a' rabság' hajlékiból,
'S a' hagymatermő honn' helyébe neki
Tej- 's méz- 's borfolyta Kánaánt adék.
Fény' oszlopában ment Apoll előttem,
Fény' oszlopában én a' nép előtt.
Megcsaptam a' tengert, 's nyilva állt az út,
Megcsaptam a' sziklát, 's folyt a' patak.
Az új törvénynek kettős ércz táblájit
Lehoztam a' Parnassz' szent bércziről;
'S hatalmas jobbom azzal forgatá-fel²⁴⁸
Az undok tisztelet' tornáczeit. (Leoninus versek ellen írt.)
Lehúllt a' fal, de fenn maradt a' tábla.
Apoll kedvelte tiszta tettemet,
'S bérül öreg zöld kort nyújtott nekem
'S szépzengzetű lantot 's hatyúi dalt.
Kivette fürtjei közzül a' borostyánt,
'S hogy csendesesen feküdjek árnya alatt,
Önnön kezével szúrta sírom mellé.
Nagy volt nevem, 's örökre nagy marad.

Ma éjjel pedig ezt írtam:

[180.]
KIS ÉS BERZSENYI.

132.

Külömbözők és eggyek arczaik,
Mint lenni kell a' szép testvérekének,
Kik egy anyának nőttek karjain,

²⁴⁸ forgatá<m>-fel

És bájaiban megosztva részesek.
 Költ homlokát az egyiknek szelíd
 Szög fürtök ékesítik, 's a' cyane'
 Színéhez jól-hasonló nagy szemek
 Szikráznak a' játékos ív alól.
 A' másik barna selymet hüllogat
 Pároszi márvány-vállain alá;
 'S melly Isten álljon ellent, a' midőn
 Ez éjnél-barnább szem pillantja-meg?
 Az egyik Spártai karcsú szép leány,
 Körúlaggatva a' párducz' leplegével,
 Kit²⁴⁹ a' hegyekben sújtott-meg nyila.
 Lezbósz nevelte a' másikát, dalok
 'S a' lant' zengése mellett; ezt mutatja
 Fürtjei között az ÍONkosszorú.
 Mellyiké az alma? – ah, ki mondja-meg!

Kiben kétségeim bízott oktatót
 Találni szoktak, Delphinek Királya,
 Szent és nagy Isten! verd-el e' homályt
 'S, hogy bírja fényed, illessd-meg szemem'.
 Tripószodon ég a' tömjén, 's magas
 Boltjaidat sűrű felleg tölti-be.
 Segíts! itt térdelek –
 Ím a' falon
 Lángolnak a' betűk: KEDVES NEKEM
 A' MESTER, ÉS A' NEM KISSEBB TANÍTVÁNY.

Ma veszem Csereynek egy pakétját, hozzá írt Episztolámnak 60 nyomtatványaival.
 Azt Cserey Miklós nyomtattatta-ki Kolozsvárt, in 8° 7 paginára. [...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1810. december 27.

[...]

Most tűzzel vassal azon vagyok hogy Töviseimet etc. adhassam-ki. A' reátok írt 's
 utolsó levelemben közölt Epigrammának némely variánsai vannak:

²⁴⁹ <Melly> Kit

[181.]

132.

Külömbözők és egyek arczaik,
Mint lenni kell a' szép testvérekének,
Kik egy anyának nőttek karjain,
És bájaiban megosztva részesek.
Aranyszög fürtök ékesítik²⁵⁰ az
Egyiknek fenn költ homlokát, 's cyane
Színét felülhaladt nagy²⁵¹ 's szép szemek
Szikráznak a' játékos ív alól.
A' másik barna selymet hüllogat
Pároszi márvány-vállain alá;
'S melly' Isten álljon ellent a' midőn
E' két setét csillag pillant reá?
Az egyik Spártai karcsú szép leány,
Körülálgatva a' párducz' leplegével,
Kit a' hegyekben sújtott-meg nyila.
Lezbósz nevelte a' másikat, dalok'
És lant' zengése mellett; ezt mutatja
Fürtjei között az ÍONkosszorú.
Mellyiké az alma? – ah, ki mondja-meg!

Facies non omnibus una
nec diversa tamen; quales
decet esse sororum.

Kiben kétségeim bízott oktatót
Találni szoktak, Delphi nagy Királya,
Szent és nagy Isten! verd-el e' homályt;
'S hogy bírja fényed', illessd-meg szemem'.
Tripószodon ég a' tömjén, 's magas
Boltjaidat sűrű felleg tölti-be.
Segíts! itt térdelek –
Ím a' falon,
Betűk lángolnak: KEDVES NÉKEM A'
NAGY MESTER, ÉS A' VALASZTOTT TANÍTVÁNY.

A' minapi apographumban háromszor fordul elő²⁵² ez a' szó: szem.)²⁵³

²⁵⁰ ékesítik Az í fölött egyáltalán nincs ékezet, pótoltuk.

²⁵¹ <szép> nagy

²⁵² Az utána álló szó fölé betoldva.

²⁵³ Az egész mondat a vers mellé írva, jobb oldalt, 90 fokkal elforgatva.

133.

[182.]
PÉCZELI.

Libánnak nagy magzatja 's a' kicsiny²⁵⁴
 Izsóp között Zeusz hézagot hagyta, –
 És melly igen nagyot! melly végigláthatatlant! –
 Társaid' sorában, Tölgy, te állsz ugyan,
 Eggy győzedelmes nagy Király, elől;
 'S a' szüntelen' zöld lombú jegenye (pinus),
 A' vele testvér bús, de szép fenyővel (abies);
 A' kőrös, a' bikk, és az illatos hárs,
 A' játszva rezgő nyár, nyír, és topoly (Silberpappel),
 És a' juharnak sok neme a' szerént
 Hajt térdet és főt néked mint azok,
 A' mellyeket *Pomóna* 's *Flóra* véd,
 És mint a' Liriodendron és Platán,
 A' Bignon, a' Negundo 's a' Gedics,
 'S te, Tölgykirályné, Szép Acátia!
 De Zeüs igaz volt társaidhoz is,
 'S becs nélkül még a' fűzet sem hagyá:
 Buján ereszti gallyait, sebet tűr,
 Hamar tenyész, nem kíván mívelést,
 Árnyékot tart a' háznak és akolnak.
 'S midőn a' vad tetők dühödt vize
 Pusztítja a' jámbor gazda' földjeit,
 'S atyai hajlékát elseperni készül,
 A' fűz, nem a' tölgy, gátolja a' veszélyt.

Sok a' mit tettem, és nem hasztalan.
 A' nem-hazúg három rokkás leány
 Igéretét nagy keggel teljesíté:
 Szolgált Hazámnak vég lehell'tem is!

134.

[183.]
A' LUDHATTYÚ.

Czélzás Látzainak azon írására, mellyet ez idén Januárban, vagy tavaly Decemb. a'
 Hazai Tudósít. leveleiben adott-ki, és a' mellyben Poocs Mátyási és több ehhez hason-
 lókat *Hattyúknak* mond, *gémről* szól, és így végzi,
 úsznának hogyha volna *mivel*.

Ez Pataki Witz.

²⁵⁴ A vers folyamatosan van írva, az első sor végét // jelzi, a másodikét és harmadikét gondolatjel, utána csak nagybetűs sorkezdet.

Cayster és nem – – – e' szép víz neve. (Bodrog.)
Zavaros! büdös! De semmi! Benne én lakom.
Én nem vagyok *lúd* többet; én *hattyú* vagyok!
Mert úszni láb és szárny nekem is adattatott.
Pöffedj begyem, 's te nyak, ha nem hajolsz, meredj.
Hattyúnyakat jól játszol; a' ki lát, csudál.
El, el, te *Kolcsaggém*, vizemnek széliről!
Te úszni nem tudsz, bár fejér tolladdal a'
Hadak' Vezére kalpagának fényt szerez,
'S gyémántboglart rak rája; nem tudsz úszni te!
Én úszni jól tudok. Oh kegyetlen Istenek,
De mért adatok nékem e' csúf gágogást!
Miért adatok nékem e' csúf gágogást!!
Miért, miért e' rút, ez ocsmány gágogást!!!

[184.]
Epigrammai Morál.

135.

„Bántani más vadság!”²⁵⁵ 'S más a' lélektelen Író?²⁵⁶
Azt hozzád, 's hozzám²⁵⁷ nem köti semmi kötél.
Csípd, döfd, rugd valahol lehet a' gaz latrot! Az illyet
Bántani, vágni 's agyon-verni *nevetve* szabad.

[...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1810. december 27.

Érdemes és igen kedves barátom! Az Úrnak Nov. 23dikán írt becses levelét tegnapelőtt vevém Kázmérban hol innepelénk. – Akkor még nem vette sem a' szép Lolotte, sem Lajos barátocskánk, sem az Úr későbbi leveleimet, de eddig, úgy hiszem azt, fogták már venni.

Azt véltem hogy az Úr nékem első levelében mellyet venni fogok, az Erdélyi Muzéumnak valamelly mustráját fogja megküldeni, hogy abból a' formatumot, betűket, papirost ismérhessem; 's megírja hogy már hány ív készült-el. Mind ezek helyett csak három sornyi tudósítást kaptam a' második negyedbe menendő darabok felől. – Ezekre, az az ezen három sorban tett kérdésekre így felelek: 1.) *A' boldog alkonyban* nincs semmi variáns. 2.) Nincs *az Erdőben* is. 3.) Az egyik Sonetto' titulusa ez: AZ ÉN BOLDOGÍTÓM. 's variánsai ezek:

²⁵⁵ <–> vadság Az áth. gondolatjel fölé írva. Utólagos javítás, a következő kettő is.

²⁵⁶ 'S <hát> más <a' rossz, a' szemtelen> Író? Az áth. rész fölé írva: a' lélektelen.

²⁵⁷ <Embértársaihoz azt> Azt hozzád, 's hozzám Az áth. rész fölé írva.

Milliók²⁵⁸ között sincs Egy, kit a' fene
 Vak Áte ... etc.
 Lankadva dőlök újabb lankadásba,
 És ím miolta ő nékem áldást nyújta

4.) A' Sonettó' Múzsájában ez a' változtatás:

Mint a' Szerelmes járja lyánykájával
 A' négyest öszvefűzve hármásával.

Én Tövisem és Virágaim Epigrammái között (a' mint azt minap is írtam) némelly Íróinknak képeiket igyekezem festeni. Ide teszek hármat, mert a' Báróczy halálára írt Distichonon 's a' Fabchichéra készült jambusokon kívül még csak ez a' 3 kész. Valamint Fabchichot úgy Szabó Dávidot is tulajdon ecsetjével festettem. Die Ähnlichkeit ist um so pikkanter, 's magunk között legyen mondva, szegény felől igen sok jót mondani nem is igen tudnék, mert voluisse non est satis. Óhajtanám, hogy a' ki ezt olvasni fogja, épen akkor olvasta volna a' Szabó hitványka és poetai érdem nélkül derekasan szűkölködő 's leginkább csak munkásságáért dicsérettethető verseit.

136.

[185.]
 BARÓTI SZABÓ.

Isten veled, Virth, és te, kedves Pyberem, // Gazdám, barátom, hív tanítványom, fiam! // Isten veled, hív társam, érdemes Dömmé! // 'S te, a' kit a' Végzés hazád' határitól // És tőlem olly nagy messze, messze eltola! **Ez Batsányi.**²⁵⁹ // Ah, Dávid elhal! A' kemény halál neki // Fejére mérte már kaszáját. Hetvenöt // Izromba látta hogy kalongya-rendeit // Ceres kirakta holdjain, és annyszor // Hogy Bacchus új bort szűretett víg bércein. // Ah, sírba száll, 's gyors szárnyakon repül-el ő // Oda hol Gvadányi, a' magyar Költők' feje, // 'S dicső Vezér és nagy nevű Historikus, // Benczém, atyáddal múltat együtt.²⁶⁰ Nem hal-el // Neve, bár ha teste rothad is. Te ássd neki // A' vég lakást meg, Bencze, egyik dombodon. // 'S fejéhez ültess önn kezeddal egy dió- // Fiatal, hogy árnyék fedje csendes boltomat. // Így a' kit a' bal sors hazájából kicsal, // És a' kit a' jó szent keblébe visszavonsz, // Majd ezt kiáltja, hogyha Virtre ált'-tekint: *Székel Poéta, álmod' csendesen aludd!*

Benczém Pyber Benedek. – *diófiatal*. Szabónak gyönyörű Odája: Egy diófára. Te ássd neki a' véglakást meg. e' helyett Te ássd-meg. Ezzel az irtóztató széljelhánnyással Szabó Erdélyisen él, 's Révai értte megkorbácsolta.

²⁵⁸ Milliók Előtte nyitó idézőjel, amelynek nincs kitéve a párja, elhagytuk itt is.

²⁵⁹ E beszúrással be van keretezve.

²⁶⁰ atyáddal <együtt> múltat együtt

[186.]

PÉCZELI JÓZSEF.

133.

(az igazi ungrischer wässeriger Gottsched)

Libánnak nagy magzatja 's a' picziny // Izsóp között Zeüsz hézagot hagyta // És
melly igen nagyot! melly végiglathatatlant! // Társaid' sorában, Tölgy, te állsz ugyan, //
Eggy győzedelmes nagy Király, elől, // 'S a' szüntelen-zöld lombú jegenye (pinus) //
A' véle testvér bús de szép fenyővel (abies) // A' kőrös, a' bikk, és az illatos hárs, // A'
játszva rezgő nyár 's nyír és topoly // És a' juharnak sok neme, a' szerént // Hajt tédet
és főt néked mint azok

A' mellyeket Pomóna 's Flóra véd, // És mint a' Liriodendron és Platan, // A'
Bignon, a' Negundo 's a' Gledies, // 'S te, Tölgy-Királyné, Szép Acátia! // De Zeüsz
igaz volt társaidhoz is, // 'S becs nélkül még a' fűzet sem hagyá. // Buján ereszti gallya-
it, sebet tűr, // Hamar tenyész, nem kíván mívelést // Árnyéket tart a' háznak és akol-
nak. // 'S midőn a' vad tetők dühös vize // Pusztítja a' jámbor gazda' földjeit, // 'S atyai
hajlékát elseperni készül, // A' fűz, nem a' tölgy, gátolja a' veszélyt.

parca non mendax. Horat.

Sok a' mit tettem, 's nem hasztalan. // A' nem-hazug három fonó-leány // Igéretét
nagy keggely teljesíté: *Szolgált Hazámnak vég lehell'tem is!*

[187.]

KIS és BERZSENYI. megváltoztatva.

132.

Külömbözők és egyek arczaik, // Mint lenni kell a' szép testvérekének // Kik egy
anyának nőttek karjain, // És bájaiban megosztva részesek. // Aranyszög fürtök ékesí-
tik az // Eggyiknek fenn költ homlokát, 's cyane // Színét felülhaladt nagy 's szép sze-
mek // Szikráznak a' játékos ív alól. // A' másik barna selymet hüllogat // Pároszi
márvány-vállain alá; // 'S melly Isten álljon ellent, a' midőn // E' két setét csillag pillant
reá? // Az eggyik Spártai karcsú szép leány // Körülaggatva a' párducz' leplegével // Kit
a' hegyekben sújtott-meg nyila. // Lezbósz nevelte a' másikat, dalok // És lant' zengé-
se mellett; ezt mutatja // Fürtjei között az *ion* kosszorú. // Mellyíke az alma? ah, ki
mondja-meg!

Kiben kétségeim biztos oktatót // Találni szoktak, Delphineek Királya, // Szent és
nagy Isten, verd-el e' homályt; // 'S, hogy bírja fényed', illessd-meg szemem'. // Tripó-
szodon ég a' tömjén, 's magas // Boltjaidat sűrű felleg tölti-bé. // Segíts! itt térdelek. –
Ím a' falon

Betűk lángolnak: KEDVES NÉKEM A' // NAGY MESTER, ÉS A' VÁLASZTOTT
TANÍTVÁNY.

134.

[188.]

A' LÚD HATTYÚ.

(Láczainak a' Hazai Tudós. tavaly Decemb. írt gondolatlan Aufsatzára.)

(Bodrog.)²⁶¹

Cayster és nem ... e' szép víz neve.
 Zavaros! büdös! de semmi! Benne ÉN lakom.
 Én nem vagyok l ú d többet; én h a t t y ú vagyok!
 Mert úszni láb és szárny nekem is adattatott.
 Pöffedj begyem, 's te nyak, ha nem hajolsz, meredj.
 Hattyúnyakat jól játszol; a' ki lát, csudál.
 El, el, te Kolcsaggém, vizemnek széliről!
 Te úszni nem tudsz, bár fejér tolladdal a'
 Hadak' Vezére kalpagának fényt szerez,
 'S gyémántboglárt rak rája; nem tudsz úszni te!
 Én úszni jól tudok. Oh kegyetlen Istenek,
 De mért adátok nékem e' csúf gágogást!
 Miért adátok nékem e' csúf gágogást!!
 Miért, miért e' rút, ez ocsmány gágogást!!!

Ez a' három utolsó sor Arisztophaneszi módon caustisch.

Ezt nyomban követi Töviseim között az

135.

[189.]

EPIGRAMMAI MORÁL.

„Bántani mást vadság,”²⁶² – 'S m á s a' lélektelen Író?²⁶³
 Azt hozzád 's hozzám²⁶⁴ nem köti semmi kötél.
 Csípd, döfd, rugd valahol lehet a' gaz latrot. Az illet
 Bántani, vágni 's agyon-verni n e v e t v e szabad.

Az én Töviseim három holnap alatt bizonyosan megjelennek. Már csak 16 Epigramma kell hogy számok *ötvenre* szaporodjék, mert 34 van készen. Ezeket tehát nem lesz szükség felvenni az Erd. Muzéumban. De ha tetszik az Úrnak, éljen vele teljes szabadsága szerént. Szemere Pali felveszi a' két Sonettot Aurórájában. [...]

²⁶¹ A sor fölé írva, bekarikázva.²⁶² <...> vadság, Az áth. pontok fölé írva. Utólagos javítás, a következő kettő is.²⁶³ 'S <hát> m á s a' <rossz, a' szemtelen> lélektelen Író? A lélektelen a második áthúzás fölé írva.²⁶⁴ <Emberrársihoz azt> Azt hozzád 's hozzám Az áth. rész fölé írva.

1811

Fazekas Istvánnak, Széphalom, 1811. január 2.

[...]

Ide zárom egynehány Aesthetikai tárgyú Epigrammámat hogy addig is míg nyomtatásban eggy két holnap alatt megjelennek, lássa az Ur, 's nevéssen rajta. – Péczeli árnyékát megtiszteltem. Szabó Dávid a' maga tulajdon szavaival szól, és ez Mimicus darab. A' Lúdhattyúra az ezelőtt esztendővel kijött Hazai Tudósításokat kellene megolvasni, 's ennek az Arisztophaneszi causticus bohóságnak elég apologiája az *Epigrammai Morál*, melly a' tulsó paginán áll, és a' Keresztyéni Moráltól toto coelo különbözik. A' rossz Írót versben szabad kefélni, 's kell is, mert a' kefézés másoknak használ 's osztán a' rossz Írót megnémítja.

[Melléklet: Munkatisztázatok a Tövissek és virágokhoz]

[190.]

134.

A' LUDHATTYÚ.

Cayster és nem ... e' szép víz' neve.

Zavaros! büdös! de <semmi! benne Én lakom.> <nékem> <ő lakást adott nekem!>²⁶⁵

Én nem vagyok l ú d többet, én H a t t y ú vagyok! szép, mert én, mert Én lakom.

Mert úszni láb és szárny nekem is adattatott.

Pöffedj, begyem, 's te <meredj> nyak, ha nem hajolsz, meredj.²⁶⁶

Hattyúnyakat jól játszol; a' ki lát csudál. 'S, ha tégedet más nem csudál, csudállak én!²⁶⁷

El, el, te Kolcsaggém, vizemnek széliről!

Té úszni nem tudsz, bár fehér tolladdal a'

Hadak' Vezére kalpagának <fényt> szerezh, dísz²⁶⁸

'S gyémánt<tal ékesíti,> Nem tudsz úszni te! boglárt rak rája.²⁶⁹

Én úszni jól tudok. Oh kegyetlen Istenek,

De mért adatok nékem e' csúf gágogást!

Miért adatok nékem e' csúf gágogást!!

Miért, miért e' rút, ez ocsmány gágogást!!!

²⁶⁵ Az áthúzott rész fölé írva, majd két részletben áthúzva, s a sor mellé írva: szép, mert én, mert Én lakom. E sor végi betoldásban a második 'mert én' maga is utólagos betoldás a sor fölött.

²⁶⁶ A sorközi szó kihúzása után a sor végén betoldva.

²⁶⁷ E sor utólagos betoldás az előző sor végén, a margón, benne javítás: 'S <csudállak én>, ha

²⁶⁸ A sorközi szó kihúzása után a sor végére írva.

²⁶⁹ Az áth. rész fölött betoldva, utána a N n-ből ráírással jav.

135.

[191.]
EPIGRAMMAI MORÁL.

„Bántani mást <->” – <’S hát> m á s a’ <rossz, a’ szemtelen> Író?	
<Embertárs’ihoz azt> nem köti semmi kötel.	vadság,” ²⁷⁰ – ’S m á s a’ lélektelen Író? ²⁷¹
Csípő, döfő, rugd valahol <lehet> a’ gaz latrot. Az illet	Azt hozzád ’s hozzám ²⁷²
<Bántani, vágni ’s agyon verni> (nevetve!) szabad.	kapod ²⁷³
	Ütni, csigázni ’s
	agyon-verni ²⁷⁴
	fonál ergo kötél
	<...>

131.

[192.]
GRÓF RÁDAY GEDEON.

Én újabb Mózes voltam, 's népem
 Kihoztam a' rabság' hajlékiból;²⁷⁵
 'S a' hagymatermő honn helyett neki
 Tép 's méz 's borfolyta Kánaánt adék.
 Fény oszlopában ment Apoll előttem,
 Fény oszlopában én a' nép előtt.
 Megcsaptam a' tengert, 's nyilva állt az út,
 Megcsaptam a' sziklát, 's folyt a' patak.
 Az új törvénynek kettős ércz táblájit
 Lehoztam a' Parnassz' szent bérctzírlő;
 'S hatalmas jobbom azzal forgatá-fel
 Az undok tisztelet' tornáztait.
 Apoll kedvelte <hű szolgálatom',>
 'S bérül öreg zöld kort nyújtott nekem,
 de fenn maradt a' tábla.
 Lehúllt a' fal, <'s a' tábla ~~épen~~ fenn maradt.>²⁷⁶
 tiszta tettemet,²⁷⁷

²⁷⁰ <-> vadság, Az áth. gondolatjel fölé írva.

²⁷¹ <'S hát> m á s a' <rossz, a' szemtelen> lélektelen Író? Az 'S az első, a lélektelen a második áthúzás fölé írva.

²⁷² <Embertárs'ihoz azt> Azt hozzád 's hozzám Az áth. rész fölé írva.

²⁷³ <lehet> kapod Az áth. szó fölé írva.

²⁷⁴ <Bántani, vágni 's agyon-verni> Először a verni ráírással javítva ütni-re, majd az egész rész át-húзва, s fölé írva: Ütni, csigázni 's agyon-verni.

²⁷⁵ <torna> hajlékiból.

²⁷⁶ Az egész sor az előző sor végére írva, helyét az utóbb elé írt sorszám is mutatja. E pótlólagos lejegyzés után a sorban még egy javítás is történt: <'s a' tábla épen maradt.> de fenn maradt a' tábla. Az áth. rész fölé írva.

²⁷⁷ <hű szolgálatom> tiszta tettemet, A sor végére írva, előtte a 'kedvelte' 'kedvelli'-ből ráírással jav.

<'S szépzengzetű lantot 's hatyúi dalt,
'S maga űlteté síromhoz a' borostyánt.
Nagy volt nevem, 's örökre nagy marad.>²⁷⁸

'S szépzengzetű lantot 's hatyúi dalt.
Kivette fürtjei közzül a'²⁷⁹ borostyánt,
'S, hogy csendesén feküdjek árnya alatt,
Önnön kezével szúrta sírom mellé.
Nagy volt nevem, 's örökre nagy marad.

[193.]
XXXIII.
PÉCZELI.

133.

Libánnak nagy magzatja 's a' picziny
Izsóp között Zeűsz hézagot hagyta,
És melly igen nagyot! melly végigláthatatlant!
Társaid' sorában, Tölgy, te állsz ugyan,
Eggy győzedelmes nagy Király, elől;
'S a' szüntelen' zöldlombú jegenye,
A' véle-testvér bús de szép fenyővel,
A' kőrös, a' bikk, és az illatos hárs,
A' játszva-rezgő nyár, nyír és topoly
És a' juharnak sok neme a' szerént
Hajt térdet és főt néked, mint azok,
A' mellyeket Pomóna 's Flóra véd,
És mint a' Líriodendron és Platán,
<A' Bignon és Negundo 's a' Gledies,>
'S te, Tölgy-Királyné, szép Acátia!
De Zeűsz igaz volt társaidhoz is,
'S becs nélkül még a' fűzet sem hagyá.
Buján ereszt ő gallyakat, sebet tűr,
Hamar tenyész, nem kíván mívelést,
Árnyéket tart a' háznak és akolnak.
'S midőn a' vad tetők' dühödt vize²⁸¹

A' nagylapú Catalpa
's a' Negundo,²⁸⁰

²⁷⁸ E három sor az előző hátoldalán található (a kötés szerint ez a lap rectoja). E sorok utóbb át lettek húzva, s alá négysoros új befejezés került, az itt áthúzott első sor pedig a javítással egyidejűleg újraérvényesítve: az előző oldal aljára került, a szöveget folytatva, a javítás során odaírt számozás szerint a 16. sorként, az új befejezés ezt folytatja a 17–20. sorokkal.

²⁷⁹ <fürtjeiből a' szent> fürtjei közzül a' Az áth. rész fölé írva.

²⁸⁰ Az áth. sor helyett utólag a margóra írva.

²⁸¹ <szele> vize

Pusztítja a' jámbor gazda' földjeit,
'S atyai hajlékát elseperni készül,
A' fűz, nem a' tölgy, gátolja a' veszélyt.

Sok a' mit tettem, 's nem volt hasztalan!
A' nem-hazug három rokkás-leány
Ígéretét nagy kegyvel teljesíté:
Szolgált Hazámnak vég²⁸² lehell'tem is!

136.

[194.]
XXXIV.
BARÓTI SZABÓ.

Isten veled, Virth, és te, kedves Pyberem,
Gazdám, barátom, hív tanítványom, fiam!
Isten veled, hív társam, érdemes Dömém!
'S te, a' kit a' Végzés hazád' határitól
És tőlem olly nagy messze, messze eltola!
Ah, Dávid elhal! A' kemény halál neki
Fejére mérte már kaszáját. Hetvenöt
Izromba látta, hogy kalongya-rendeit
Ceres kirakta holdjain, és annyiszor
Hogy Bacchus új bort szűretett víg bérczein.
Ah, sírbe száll! 's gyors szárnyakon repül-el ő
Oda, hol Gvadányi, a' magyar Költők' feje,
'S dicső Vezér és nagy-nevű Histórikus,
Benczém, atyáddal múlat együtt. Nem hal-el
Neve, bár ha teste rothad is. Te ássd neki
A' vég lakást meg, Bencze, egyik dombodon.
'S fejéhez ültess önn kezeddél egy dió-
Fiatalt, hogy árnyék fedje csendes boltomat.
Így a' kit a' bal sors hazájából kicsal,
És a' kit a' jó szent keblébe²⁸³ visszavonsz,
Majd ezt kiáltja, hogyha Virthre ált'-tekint:
Székely Poéta, álmod' csendesen aludd!²⁸⁴

²⁸² vég<so> A lejegyzéssel egyidejű javítás. A vers alatt német nyelvű szedési utasítás: Die letzte Zeile durchgeschossen.

²⁸³ <kebl> keblébe A lejegyzéssel egyidejű javítás.

²⁸⁴ A vers alatt német nyelvű szedési utasítás: Die letzte Zeile durchgeschossen.

[195.]

109.

XXXV.

FÁBCHICH.²⁸⁵

Fábchich vala nevem. Az kilencz Szüzek zordon
 Cziterát adának énnekem. Ijedéssel fut
 Zöngése elől az, a' kire nem hunyorgottak.
 De nem fut a' kit felavatának, és érti
 Hogy nincs tulajdon kecsek' hiján, midőn a' szép
 Ifjak' 's leányok' táncza közt ruzsabúl font
 Koszorúval ugrik-elő Anácreon, 's rökktent
 Szózáttal együtt dallja, Cómusz²⁸⁶ és Éván,
 A' ti áldomástokat, és köz örömöket toldja.
 Dücsös hazámnak hív fija! nem egyenlő bájt
 Ád mindeneknek Sváda. Kedvelém nyelved',
 Buzogtam én is értte. Nevemet áldd, tisztöld.

[196.]

138.

HIMFY.

DAYKA. Tűzbe felét! HIMFY. Vetem. D. Ujra felét! – H. Ím. D. Harmadikát még! –
 H. Lángol az is. D. Jere most; vár az Olympuszi kar.

[197.]

139.

Egy a' legszükségesbb.

Már tudod a' törvényt, karodat gyakoroltad eléggé,
 Hátra van²⁸⁷ egy és egy 's egy: Thüe tajsz Charizin.

[198.]

132.

KIS ÉS BERZSENYI.

Külömbözők és eggyek arcaik,
 Mint lenni kell a' szép testvérekének,
 Kik egy anyának nőttek karjain,
 És bájaiban megosztva részesek.

²⁸⁵ A kisbetűvel írt cím mellett német nyelvű szedési utasítás mutatja, hogy verzálnak kell lennie.

²⁸⁶ A C K-ból jav.

²⁸⁷ Hátra <vagyon m> van

Aranyszög fürtök ékesítik az
 Egyiknek fenn költ homlokát, 's cyane (búzavirág)
 Színét felülhaladt nagy szép szemek
 Szikráznak a' játékos ív alól.
 A' másik barna selymet hullogat
 Pároszi-márvany-vállain alá
 'S melly Isten álljon ellent, a' midőn
 E' két setét csillag pillant reá?
 Az egyik Spártai karcsu szép leány,
 Körül aggatva a' párducz' leplegével,
 Kit²⁸⁸ a' hegyekben sujtott meg nyila:
 Lezbósz nevelte a' másikat dalok
 És lant' zengése mellett; ezt mutatja
 Fürtjei között az *ionkosszorú*. (ion viola görögül)
 Mellyiké az alma ? Ah, ki mondja-meg?

Kiben kétségeim bízott oktatót
 Találni szoktak, Delphine királya,
 Szent és nagy Isten! verd-el e' homályt.
 'S hogy bírja fényed', illessd meg szemem.
 Tripószodon ég a' tömjén, 's magas
 Boltjaidat sűrű felleg tölti-be.
 Segíts! itt térdelek –
 Ím a' falon
 Betűk lángolnak: KEDVES NÉKEM A'
 NAGY MESTER ÉS A' VALASZTOTT TANÍTVÁNY.

140.

[199.]
A' fennszavú Idiota.

A plus B aequale X? Nem igaz, mond Zugdi. – Hisz' A B
 Ab! 's Kántot szidja. – Zugdiak, értitek ezt?

Ezt így kell scandálni *Á plusz b'ékvál ix.* etc. Az értelem pedig ez: Némelly ember nem
 érti az új Philosophia által alkotott Aesthetikai tudományt, megbotránkozik a' nem
 értett tanításon, 's szidja Kantot, Fichtét etc.

²⁸⁸ <Mellyet> Kit

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1811. január 10.

[...]

Nyilaim nem sértenek *nyilván*; legalább Czinkét nem akarták. *Czinegét* csak azért tettem oda a' hol állott, mert nem kaptam más madarat, melynek neve metrumomba illett volna. Leveled vétele előtt Patakra vala küldve Töviseim' exemplárja, hogy nyomtassák, 's már ez az epigramma *ki vala hagyva*. Czinke Ferencz, a' Prof., nem méltó hogy reá nyil lövettessék; 's osztán a' nyil tömpécske vala, – pedig a' nyil nem nyil ha nem éles, ha tömpe. De miért akarod Te, édes barátom, hogy *személyt* ne bántsanak ezek az én²⁸⁹ nyilaim? A' Jézus Kristus Isten volt és még is korbácsot kapott azok ellen a' kik az ő atyja' Templomát megfertéztették; – ő, a' ki, ha Papjainkat hallod, olly emberi szeretet predikált, melly felségesebb mint mind az a' mit Socrates és más meg nem keresztelkedtek tanítottak. Hát az az átkozott, Istentől elrugaszkodott Voltaire mennyi epigrammában 's nem epigrammában bántogatta Monsieur Freront 's más hasonló érdemű írójikat a' francziáknak! Sok szabad *versben*, a' mi prózában *nem szabad*. Nem bántanám őket epigrammaimban, de a' Publicum így talán megérti hogy azok nyelv- és ízlésrontók, külömben meg nem érti. Keveset bántok, és egyet sem nagyon; kettőt tulajdon maga ecsetjeivel festettem. Láczaiknak adok jól, mert *Poocsot, Mátyásit* tartja első Poetáinknak. Külömben korbácsaim csak illyek mint a' mi itt következik:

[200.]
HIMFY.

138.

DAYKA. Tűzre felét! – HIMFY. Vetem. – D. Újra felét! – H. Ím. – D. Harmadikát még!
H. Lángol az is.²⁹⁰ – D. Jer most, vár az Olympuszi Kar. –

Illyenek mint ez volt, és a' mi itt következik:

[201.]
A' BÉKÁK.

141.

(Originál; de a' pajkosság tónusát Aristophaneszből vettem.)

Brekeke!
Brekeke, brekeke!
Kloáx! Tuú!

Brekeke, brekeke!²⁹¹
Brekeke, Kloáx, Brekeke! Tuú
Brekeke, brekeke, brekeke,

²⁸⁹ én Sor fölötti betoldás.

²⁹⁰ az is <!>.

²⁹¹ Itt és a továbbiakban Br, br illetve Kl, kl rövidítések következnek, ezeket értelemszerűen feloldottuk.

Brekeke, brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!
Brekeke! Tuú, tuú!

Brekeke, brekeke!
Kél a' hold szép kereke,²⁹²
Ébred a' tók gyermeke,
Zeng lakások' feneke.
Brekeke, brekeke!
Kloáx! Tuú!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

Zeüsz bennünket szerete,
A' midőn szent végzete
A' vizekbe szöktete.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

Egykoron az ő ege
Volt lakunk, – 's ez nem rege! –
Ah, de a' Phoebusz melege
Veszélyt hoz a ránk
A' békanép
Rakásra hüllt-el.
Nem volt segéd!
Nem volt segéllő!
A' nép' fejedelmei
Az Istenek' atyját
Arczaikra borúlva
Kiáltozák.
Nem hajla-meg ő!
Mert Nemesisz
Veszélyt parancsolt.
Nem tűrte szerencsénk',
Nem tűrte hatalmunk',
Nem nagy ragyogásunk!
De végre haragja
'S az isteni bosszú
Határt találtak.
'S Batrachósznak serege
Éledni kezdett.
Visszatért az ég' kegye,

²⁹² <gyermeke> kereke Az áth. szó fölé írva.

Júnó érettünk rettege,
'S elboríta fellege.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

A' régi helyébe
Szép lak juta nékünk,
Mint az vala szép.
Kristály vizeink közt
A' nap' nyila minket
Nem érhet el itt.
Nekünk Poseidon,
A' tengeri Zeüsz,
Védünk, atyánk,
Hatalmas urunk,
Nagy Istenünk.
'S a' Trítónok
'S a' Néreisek
Hív rokonink.
'S ha Sírusz
Forralja lakunkat
'S a' földet aszalja
Hínárkárpitot
Vonnak felinkbe.
Zeüsz bennünket szerete,
A' midőn szent végzete
A' vizekbe szöktete.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

A' víz lakóji
Mind szótlanak.
Lantjával Apoll
Nem illeté-meg
Csak egyikét is.
'S az a' kevély madár
Kit hintájába fog
Anadyomenè,
Néma mint a' Czet
'S a' Kaselot
És a' viza, 's a' tok.
Csak mi vagyunk – Mi! –
A' vízi Caménák'
Egyedül kedvelt fiai.

Brekeke, brekeke, brekeke,²⁹³
 Brekeke, brekeke, brekeke, brekeke,
 Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!
 Kloáx! Tuú!
 Ha megzendül²⁹⁴
 Estvéli dalunk
 'S örömünk eltölti az eget,
 Előjön Cynthia
 Ezerszer ezer
 Követőjével,
 Irigyli szerencsénk'
 Irigyli boldogságunk'
 Irigyli hogy ő nem vízlakos.
 Csudálja az ég
 A' neki nem jutott
 Bájjengzetet.
 Csudálja Tellusz,
 És hogy mi vagyunk
 Őneki legfőbb fénye dísze
 Haladattal vallja-meg.
 Fülel a' vidék,
 'S a' sziklák a' tetőken
 'S vizeinknek boldog szélein
 Együtt zengenek velünk.
 Brekeke, brekeke,
 Brekeke, brekeke, tuú,
 Kloáx, kloáx! tuú, tuú!

Eggy bús madár,
 Színetlen és kicsiny,
 Kit a' berkek magok
 Legaljasbb árnyaikban
 Pirúlva rejtenek-el
 – Neve fülmile –
 Meri bájos zengzeteinket
 Megszagatni jajjaival.
 De nem marad-el
 Az Istenek'
 Bosszúja sokáig,
 'S a' vakmerő
 Némúlva lakol.
 De minket az ég

²⁹³ Az alábbi sorokban számokkal van kiírva, hányszor kell ismételni.

²⁹⁴ Innentől nincsen sorokra tördelve a szöveg, az új sort néhány betűnyi üres helyköz jelzi.

Saját örömére
'S a' föld örömére
Zengeni hágy,
Míg a' Télnek nyájas álma
Hű karjába nem fogad,
'S a' megifjodott Tavasznak
Szép Hóráji gyenge kézzel életre nem költenek.

Brekeke, brekeke, brekeke!
Zeüs bennünket szerete²⁹⁵
A' midőn szent végzete
A' vizekbe szöktete.
Brekeke, brekeke,
Kloáx, kloáx,
Tuú, tuú!

Ugy tetszik megküldöttem már az *Epigrammai Morált*.

[202.]

135.

„Bántani mást vadság!” – 'S *más* a' lélektelen Író?
Azt hozzád 's hozzám nem köti semmi kötel.
Csípd, döfd, rugd valahol kapod a' gaz latrot. Az illetet
Ütni, csigázni 's agyon verni nevetve szabad.

Legutolsó darabon ez: *Az én sugallóm*.²⁹⁶

[203.]

137.

Az a' kis lányka kit²⁹⁷ nekem,
Hogy verseim' sugallaná,
Társúl a' Múzsá rendele,
Eggy csintalan dévaj gyerek.
Epéje nincs, de gondolatlan,
Jámbor, szelíd, de nagy bohó,
Enyhíteni kész a' szenvedőt,
Az ártatlant kész védeni,
Ha bár saját vesztével is.
De néha rá jön a' gonosz szél,
Elkapja egy pajkos gondolat,

²⁹⁵ A folytatást, vagyis az ismétlést etc. jelzi, valamint: 2 br. 2 kl. 2 tuú.

²⁹⁶ A vers a címet követően folyamatosan van írva.

²⁹⁷ <mell> kit Az áth. szókezdett fölé írva.

Nem bír magával, egyre sért
Barátot és patvarkodót.
És hogy ne fájjon a' döfés,
'S enyhüljön a' seb, mellyet ejte,
Nevetve pattantja-el nyilát,
'S zománcz fogsort láttat vele,
És a' legbájosbb ajkakát.
'S ezek miatt a' vett döfést,
Patvarkodója mint barátja
Békével és mosolygva tűri,
'S csókolja a' szép Szelíd' kezét.

Nem illy szelíd az ő keze,
Ha a' félbolond 's a' félokoska
Dagállyal járúl őfeléje.
Ől akkor, és nem sért, nyila.
Nevet, mert ő szeret nevetni,
Illyenkor is, de *megvetéssel*,
Hogy jobban süjtson a' csapás;
'S örülve hogy haragja néktek,
Kedvét nyilván jelentheti,
Kiknek virágít nyújtogatta.

Van egy darabom, melly a' Sittlich schön és Sinnlich schön különbségét érezteti igen caustisch.

142.

[204.]

Veszett idők! veszett erkölcs! veszett Poézis!
Nem kell nekem ha mérget hoz a' lépes méz is.
Egy a' szép 's jó, egy a' rút 's rossz, mond a' Morál,
Pedig hamis ügy mellett az nem perorál etc.

De ezt a' darabot elfeledém megtartani párban, úgy hogy ha Patakon elvész a' Typographiában a' Ms. örökösen oda lesz. Egy Papi ember azt fejtegeti, hogy a' Festő az angyal czombját is meztelen hagyá, 's az²⁹⁸ nagy vétek.

Mintha ott a' hol ők vannak nem volna *váll* és *csizma*!
Ah ennyi rosszat szült köztünk az Aesthezis 's a' *Schizma*!

Dayka felől azt hazudta Kis István hogy már a' 6dik árkust nyomják. És ezt igen szokszor hazudozta így. Kisült, hogy még csak meg sem alkudott az Universitas

²⁹⁸ azt Tollhiba, em.

typographiájával hol nyomtattatnia kell. Vitkovicsra bízta a' dolog eligazítását. Ezt Verseidre nézve, baráti intésképen. Köszönöm ígéreted portraid éránt. Másszor bővebben róla. Epigrammáimat veszed postán mihelytt elkészülnek. Élj és szeress.

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1811. január 12.

[...]

Meine aesthetischen Epigramme unter dem Titel Tövises és Virágok sind zu Patak unter der Presse. Sie machen 4 Bogen aus. Ich habe meinem Freunde Desöffy etwas davon geschrieben. Er bat mich, keine Persönlichkeiten mir zu erlauben. Er war durch den Titel Tövises verleitet, zu glauben, daß ich so etwas in Sinn habe. Niemand sonst, als Gyöngyösi der Leoninische Dichter, den ich aber nicht nenne, und auch schwer errathen lasse, und Prof. Lácza in Patak, der den *Poocs und Mátyási* und Consorten, die ungarische Gottschede, erhebt; erhalten hier Hiebe mit Nesseln. Jesus Christus war Gott und ist es nun noch mehr, und er schwang seine Karbatschen doch gegen die, die den Tempel verunreinigten. Ego homuncio hoc non faciam? Mit Galle muß man so etwas nicht thun: aber mit Salz, mit dem poetischen, gewiß. Was that Voltaire mit Monsieur Freron? Hier den regellosen, unharmonischen, nach keinem Schema gebildeten Vers auf Gyöngyösi.

[205.]

KOCCZANTYÚSI.

144.

Vén Kántor, könyvpenészű Tánczos, parókás Poéta,
Iszonyodom 's futok – diese 8 Wörter sind das ganze Epigramme.

[206.]

A' LÚDHATTYÚ.

134.

Lácza hat sich und Mátyási den Schwan genannt. Hazai Tudós. Dec. 1809.

„Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque.” – Esto, si quis mala! Sed bona si quis
Condiderit? dignum opprobriis lataverit? – „Ohe
Solventur visu tabulae, tu missus abibis.”

Diese vier horazische Zeilen stehn dem Epigramme als Motto vor, und dann fangt es an:

Cayster és nem ... e' szép víz neve. ...ist so viel als Bodrog.
Zavaros! büdös! de szép, mert én, mert *Én* lakom!
Én nem vagyok *lúd* többet, én *battyú* vagyok.
Mert úszni láb és szárny nekem is adattott.

Pöffedj, begyem, 's te nyak, ha nem hajolsz, meredj!
 Hattyúnyakat jól játszol. A' ki lát, csudál,
 'S ha tégedet más nem csudál, csudállak én!
 El, el, te Kolcsaggém, vizemnek széliről!
 Te úszni nem tudsz, bár fejér tolladdal e'
 Hadak' Vezére kalpagának díszet szerez,
 'S gyémántboglárt rak rája. Nem tudsz úszni te!
 Tudok én igen jól! – Oh, kegyetlen Istenek
 De mért adátok nékem illy csúf gágogást!
 Miért adátok nékem illy csúf gágogást!!
 Miért, miért e' rút,²⁹⁹ ez ocsmány gágogást!!!

L. hat nemlich die Antihattyús³⁰⁰ *Gém*³⁰¹ genannt, die *nicht schwimmen können*, und sagt, sie möchten eben so gerne schwimmen als der Schwan, (nemlich als er und Poocs und Mátyási) **de nincs mivel!**

Unter den Epigrammen steht auch eine Farce im Aristophanischen Geschmack. Brekeke, Brekeke! Kolax! Tuú! Die Frösche frohlocken, daß Zeus sie aus dem Himmel, wo Appols Feuer sie durchgesengt hat, in die Sumpfe zu gehen hieß. Sie frohlocken, daß sie unter allen Einwohnern des Wassers die einzigen sind, die Ton haben, und spotten über die Nachtigall. – Ich ließ den Scherz von Ize Gergely weg, und die Anmerkungen sind im Tone des Ernstes geschrieben.

139.

[207.]
 A' fő lecke.

Könyvgyártó! – kontár és czéhbeli! – Vedd az utolsó,
 Vedd a' fő leckét, 's értsd: Θυε ταις Χαρισιν.

Leben Sie wohl, theurer Freund Meine freundschaftlichen Empfehlungen an unsern theures Kis.

[A' LÚDHATTYÚ szövege mellé, 90 fokkal elforgatva e vers van írva:]

wie gefællt Ihnen dieß?

140.

[208.]

A + B = X ? Nem³⁰² igaz! mond Zugdi. Hisz' A B
 Ab! 's Kántot szidja. – Zugdiak! értitek ezt?

²⁹⁹ miért <adato> e' rút

³⁰⁰ Antihattyús <als>

³⁰¹ A szó fölött, halványabb tintával: (Reiher, ardea)

³⁰² <-> Nem

Horvát Istvánnak, Széphalom, 1811. január 16.

[...]

Epigrammáim közt, melyek már sajtó alatt vannak, egy vagy a' hol a' Te neved is előfordúl. Úgy akartam, hogy csak nyomtatásban olvassd azt, de meg nem állhatom hogy addig is ne közöljem. Imhol van:

[209.]
SYLVESTER.

143.

Egy nap nem épült Róma, 's századoknak
Kellett lefolyni, míg a' Tíberisz
A' vályogváros' alkotmányai közt
Merész szökéssel látta a' Pantheon'
Márványait égre kelni partjain;
Méltó lakát a' *Minden-Isteneknek.* Minden szentek' napjA.
De a' márványváros tudta mit köszönhet
Ökrésztyáidnak, nagy Alkotó!
'S tisztelte viskód' dőledékeit.
És, míg nálánál szebbet, fényesebbet,
Nagyobbat a' Nap nem lát szent egéről,
Tisztelni fogja minden változásban.

Quirínusz én nem voltam, 's Istenink
Nekem nem adtak olly szép birtokot.
De bár kicsiny 's szűk, Az, ki a' napot
Felhossa 's újra elrejtí, 's más 's azon-eggy Horat. Carm. Saecul.
Kerül-elő, nem lát most ékesebbet,
'S – ezt mondják Istenim – nem fog soha.
De parlagon áll a' szép foglalás,
Rajta átok fekszik! told-el, 's lásd, mi lesz.

Első valék én, a' ki, mint miveld
A' parlagot, törvényt 's példát adék.
Rádaym követte nyomdokom', 's utána
Kalmár és Birsí 's Molnár; 's egy időben
Rájnisi 's Baróti, két nagy bajnokok.
És a' kit Ganyiméd' helyébe Zeusz
Olympuszába vitt, Daykám, 's Virág,
És Berzsenyim, Miklának éneklője.
Bihart Vitézem, a' Tokaj' vidékeit
Nagyom taníták zengzetem' csudálni,
Erdélyt Arankám, Zsomborim 's Buczim.

'S érdemlett párta zöldel fürtjeiken,
'S nem lesz idő, melly azt hervadni hagyja.

Híveim' sorában nem volt még nagyobb
És oh mikor lesz annyi mint te voltál,
Pancratiasta férjfi, Révaim!
Akár a' Téjosz és az Umbria'
Költőjivel mertél versent szaladni,
Akár a' nyelv' törvényeit szabád,
Akár az álom' bódúlt kórjait,
Eggy új Prometheus, látni kénszerítéd,
De a' Párca sírbe vitt már téged is! –
Ki lép ürült nyomodba? – Nedves arcczal
Eggy délczeg Ifjú hágdos, sírkövedre
Feltenni kosszorúját. Láng lebeg
Szép üstökén, 's csókdossa homlokát.
Horvát, te vagy? Öllelek, érdemes,
Legérdemesbb, legkedveltebb Tanítvány!
Menj, fussd a' pályát! Révaink benned él.

Aeneid. II. v. 682.

[...]

Szemerének Kazinczy idv.

Széphalom Jan. 16d. 1811.

Visszaélek, édes Uram Öcsém, jóságaival, de tudom kihez teszem a' kérdést, 's a' ki ezt tudja, nem *élhet-vissza*. [...] cselekedje hogy Prof. Fehér Úr tudósítson, hogy Falka dolgozza e Epigrammáimnak czímrezét és hogy érte 's a' 200 szép papirosra teendő nyomtatványért mennyi fizetést kíván. [...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1811. január 17. és 21.

[...]

Nyomatják Töviseimet is. Venni fogod, mihellyt megjelenendnek. Intesz, hogy mást ne bántsak. Edes barátom, a' mi Urunk Jezus Kristus Isten volt mikor ember volt is, most annál inkább az, és még is korbácsot kapott azok ellen, a' kik az ő atyja' templomát megfertéztették. Ego homuncio hoc non facerem? Mindent szabad genievel. Ez superbum: de engedd ezt a' kevélységet poétai elragadtatásomban. Nem bántok senkit azon a' fertelmes Tordai Poétán kívül a' ki Leonínus verseket írt. Ismered e képét, mellyet Czetter metszett versei elébe? Lourdabb, savanyúbb képet,³⁰³ igen csinos parókája mellett nem képzelhetsz. Nézzd csak mit írtam reá.

³⁰³ képet Sor fölötti betoldás.

[210.]
KOCCZANTYÚSI.

144.

Vén Kántor, könyvpenészű Tánczos, parókás Poéta
Iszonyodom 's futok –

ebből áll az egész Epigramma. A' borzadás nem engedte elvégezni, 's a' vers nemvers.

[itt hiányzó lapok]

[211.]

141.

Ha megzendül
Estvéli dalunk,
'S örömünk eltölti az eget,
Előjön Cynthia,
Ezerszer ezer
Követőjivel,
'S irigyli szerencsénk',
Irigyli boldogságunk,
Irigyli hogy ő nem tó-lakos
Csudálja az ég
A' néki nem jutott
Bájjengzetet.
Csudálja Tellusz
És hogy mi vagyunk
Ő neki leg főbb dísze, fénye
Háladattal vallja-meg
Fülel a' vidék,
'S a' sziklák a' tetőken
'S a' vizeknek boldog szélein
Eggyütt zengenek velünk.
Br. Br. etc.

Eggy bús madár,
Színetlen és kicsiny,
Kit a' berkek magok
Legaljasbb árnyaikban
Pirúlva rejtenek-el
– Neve fülmile –
Meri bájos zengzeteinket
Meggzagatni jajjaival.

De nem marad-el
 Az Istenek'
 Bosszúja sokáig,
 'S a' vakmerő
 Némúlva lakol.
 De minket az ég
 Saját örömére
 'S a' föld' örömére
 Zengeni hagy,
 Míg a' télnek nyájas álma
 Hű karjába nem fogad,
 'S a' megifjadott Tavasznak
 Szép Hóráji gyenge kézzel
 Életre nem költenek.

Br, Br, Br!
 Zeüsz bennünket szerete etc.
 Br. Kl. Tuú.

EmberCSE azért mondom, mert nem csak diminutivum, hanem VÁSOTT, PAJKOS diminutivum. Az *emberke* nem *pajkos*. Van sok ilyen a' Magyarnál is: vércse a' Zoológiában. Borcza, Borcsa, Jancsi, etc. etc.

[...]

Január, 21dikén.

Eddig múltván itt a' levél, még felbontom hogy egy Epigrammát vethessek belé.

Göthe's Werke. T. 1. (Tubing. 1806.) pag. 371.

Böcke, zur Linken mit euch! so ordnet künftig der Richter.
 Und ihr Schäfchen, ihr sollt ruhig zur Rechten mir stehn!
 Wohl! doch eines ist noch von ihm zu hoffen; dann sagt er:
 Seyd, Vernünftige, mir grad gegenüber gestellt.

Álljatok itt jobbom mellé, *juhok!* isteni bíránk
 Így szóll majd, 's hozzá ezt veti: balra, *bakok*.
 Oh, vagyon egy, a' mit még ehhez is adni fog akkor:
 Fogjatok helyt, *Eszesek*, általelenbe velem.

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1811. január 27.

[...]

Als ich meine Epistel an Wesselényi und die andre an Cserey schrieb, so schien mir, daß die Natur aus mir einen Aretalogus hat machen wollen. Gestern und heute habe ich eine Epistel an Vitkovics beendet, die ich noch in August bis 60 Zeilen Jamben brachte, – jetzt besteht die Epistel aus etwas mehr denn 200 – und ich merke, daß ich viel Ansatz zur Satyre habe, das einerseits betrachtet meinem Herzen nicht viel Ehre macht, – wiewohl dieser Trieb aus dem scharfen Gefühl für Recht und Schön entspringen kann. Diese Epistel an V[itkovics] ist aesthetischen Inhalts, und gleicht dem Horazischen *Ibam forte via sacra*. Ich habe mich keines Plagiariats schuldig gemacht, alles ist *mein*, aber an ein paar Örtern sind Reminiscenzen, Anspielungen sichtbar. Hätte Wien einen Dichter – ich kenne jetzt keinen – Alxinger und auch Ratschky leben nicht mehr, und Collin ist bloß Theaterdichter – so würde ich sie deutsch übersetzen, und ihn um sein Urtheil fragen. Meine Episteln an W[esselényi] und Cs[erey] sind so zu sagen *Heroische Episteln* – diese ist das Werk der Schalkheit und einer frohen Laune. – Vitkovics ist Sohn eines griech. Priesters, (in Erlau zuerst, dann in Ofen) so wie sein jüngerer Bruder es in Ofen jetzt ist; – und mein V[itkovics] ist der erste von der Sekte der heil. Cyrillus und Methodius, der ungrisch gedichtet, ja auch nur in Prosa geschrieben hat. Dieser Umstand schien mir merkw. bezeichnet zu seyn. Die Fiction ist also: Ich kam in dem grösten Platzregen an, (nicht genannt Debreczin) und stieg im Gasthof ab. Ein Geck der sich Dichter wähnt, kam mit brutal verschwendeten Weyhrauch meine Bekanntschaft zu machen, und schwatzte immer von sich und der Literatur. Ich frage um Namen, Wohnung, um die Fähsung des Jahres, ob er dient etc. um ihn von seinem Text abzubringen. Er merckts, und sagt mir, er wolle mich wie Hercules den Antaeus von diesen mir und ihm nicht verwandten irdischen Sorgen wegheben, und schliesst: Pittor' anch' io. Blick und Ton des Energumenen laßen mich befürchten, daß wenn er mich zum Antæus macht, meine Rippen etc. etc. und ich ergebe mich; frage ob er dichte? wen er sich zum Vorbild gewählt habe: Rajnis, Szabó Dayka und Virág, und er blickt mit Wuth auf mich, und fragt, ob ich denn auch in dem gem. Leben den sarkastischen (ironischen) Ton habe, den ich im Schreiben zeige? Wie so? Nun, das Lob, das du diesen und æhnl. gibst, ist ja wohl nichts als ein meuchelmörderischer Stich; du willst sie dir nicht auf den Hals laden, und auch nicht deine Gefühle verschweigen. Hier gibt er die Definiton von einem *correcten* Schriftsteller und declarirt nur derjenige wisse ungrisch, a' ki || köztünk lett, köztünk nőtt, köztünk maradt-meg. *Ich*. Was sind Ihnen also die Viere? – *Er*: Schlechte Versmacher. – *Ich*. Mir sind sie geachtete. – Da Sie beym Eintritt mich a' haza' fő Nem-tudom-mijének genannt haben, für was müssen Sie mich halten. Hier erst die impertinenz von den meuchelm[örderischen] Stichen. Während ich darüb. betroffen und stumm bin, zieht er seine Verse hervor, erzählt mir mündlich und in Prosa den Inhalt eines³⁰⁴ Gedichts: die Götter versamen sich am Blocksberg, und Arpad führt ungrische Schriftsteller auf. Rechts Dichter, links Prosaiker. Jupiter gibt das Signal zum

³⁰⁴ mündlich und in Prosa den Inhalt eines Betoldás a sor fölött.

Wettrennen, und der Verfasser des Emlékezzünk Réghiekről, dann Sylvester, Tinódi, Pesti, Ilosvai, Szenczi-Molnár, Filiczki, Zrínyi und Gyöngyösi und „szegény Beniczky Uram” (Ausdruck entlehnt von seinem Herausgeber) laufen dem Ziele zu, **’s orrá-ra esik**. (Dieser Schluss kommt 5mal vor.) Sonst ist kein Dichter oder Prosaiker als die hier stehn, genannt. Zuletzt kommt

155.

[213.]

De végre előjön Gyárfás, ’s rókaprémes || Tógáját ölbe vészi ’s megszalad. || A’ szem sem éri, ’s nézzd a’ tárgy övé! || ’S lett ’s nőtt ’s maradt || ezt zengi Jupiter, || És Jupiterrel a’ Gellér hegye.³⁰⁵ Während der Dichter dem Narren: Bizony szép! etc. zujauchzt, blättert er in seinem Manuscript und liest:

Hogy Pázmány magyarul alkalmasint toda,
Tekintsd hol született, ’s nem lesz többé csuda.
Szülte volna Eger, Győr, Soprony, Pécs, Buda,
Úgy szóllana mint a’ síp mellett a’ duda.

De mivel az a’ táj szülte nemzetünknek,
Melly szűz birtokában vagyon szép nyelvünknek,
’S fel nem vette rongyát irhás zsellérünknek,
Nagy méltán tarthatjuk ragyogó díszünknek.

Hogy téged a’ gonosz...! mondám magamban. || De ím nyílik ajtóm, ’s a’ cseléd jelen-ti || Hogy Pipszem érkezik; nem lél szobát || ’S vendégem lenni vágy. || Ez kelle! mondám || Hadd jőjön, ő most kétszerestt Apollom! || Isméri az Ur Desőffyt? Ő Virágnak || Dühödt barátja, ’s értte botra kél || Tréfálni a’ Gróffal... – *Gro-óf?* – De Gróf! ’s barátiért || Botot nem kímél;³⁰⁶ jó lesz elszelelni. || Az én emberkém kapja verseit || ’S szalad ’s az ajtóban Pipszembe botlik || Sikoltva megy a’ gradicson ’s lefordúl. || Tolvajnak véli minden; öklözik || Rugják, ütik, verik. De ő kiált: || Köztünk lett, köztünk nőtt, köztünk maradt. [...]

Cserey Farkasnak, Széphalom, 1811. február 26.

Kedves barátom! Itt veszed egy Episztolámat egy soha nem látott *Tometzi* nevű Piaristához, ki 9 háború alatt Regiment. Páter volt, ’s megöregedvén, az Újhelyi Klastromban telepedett-meg. Udv. Consil. Szirmay Úr (ki Berlint útálja) e’ nyáron nekem mutatta valamely versét, és szóllott fölöle: de én azt elfelejtettem ’s valami különöst nem vártam. E’ napokban vettem levelét, melyben hozzám írt deák Sapphicus ódája

³⁰⁵ A vers folytatólagosan van írva a levél szövegében.

³⁰⁶ Botot nem kímél<i>; <a’ botot> Az áth. szó utóbb a sor fölött betoldva, a pontosvessző ráírással jav.

Koppit emlegeti, 's úgy szóll hogy látom, hogy Berlint ismeri. Én nem vagyok az a Versíró, a' ki mingyárt ír mihelytt akar írni; tudod, hogy még **Te** is, kit olly igen szerettelek volna azon Categoriában, mint **igen kedves barátomat** látni, nézetni a' világgal, esztdők múlva kaptál tőlem verset, tudod, hogy Mélt. Cserey Miklós és Kenderesy Urak a' nélkül nem maradnak: azonban ámbár lomha verselő vagyok, mingyárt a' hogy estve vettem levelét, reggel kész vala a' vers. Közlöm [...] ³⁰⁷ Veled, azon kéréssel, hogy csak azokkal látsd, a' kik méltók reá. Illyen Koros Ur, kit szívesen tisztetek. Csak azt kell jelentenem, hogy az Epistola négy első sora a' Horátz *Celso gaudere* etc. imitatioja. Meglehet, hogy hiba bennem: de én nagyon szeretem, ha a' versen a' régi s' újabb Classicusok ismérete tetszik. Wesselényihez 's hozzád írt Epistolámnak azt a' hibáját teszem-ki, hogy azok *heroische, feyerliche fenntónusú* Epistolák, **noha erre is van példa Horátzban**. Az Epistolai tónus a' *játék, a' közélet' scénáji, a' popularitás, a' józan philosophiája az életnek*. Ime ez a' mellyet itt vészesz, **igazibb** Epistolai tónus. A' 6. utolsó sor kivált, azt nagyon érezteti. Te tudod, hogy nékem ezek az elementumaim, és hogy egészen ezen ideákban 's érzésekben élek. – Fogadd kedvesen, 's írd meg melly effectust teszen azokban, a' kiknek olvasni fogod. Nem *vánitas* ezt érteni akarni, hanem gusztusunk isméretére vágyás; mert én a' nemzet ³⁰⁸ 's Publicumunk' ízlését nem ismerem. Ime Te és Sípos meg Kis János tapsolva fogadátok Epigrammáimat, a' Pataki Pleb., ki maga is Poéta, 's Libr. Revisor, a' Herculest admirálta: de fogadom, hogy a' Publicum erre szát és szemet mereszt, 's meg nem fogja fogni tudni, hogy mi akar lenni. – Ezeknek 56 explt ma küldém Biharba, hogy onnan küldjék hozzád, 's engedd hogy kérésemet itt adjam elő. Ennek nyomtatása nékem sokban van. Ha sok közt osztatik el a' nyomtatás költsége, alig érzi meg a' *sok: egyet* pedig az elnyomasztana. Hogy vissza vehessem kiadott pénzemet, kéntelen vagyok drágábban adni mint ezt venni szokás. Egyedül ezen Erdélybe küldött 50 explból jó kezembe pénz, és ez lesz a' nyomtatás 's költség vissza térítéséül rendelve. A' Pestre küldendők ára Virágnak esik és egy más Magyar Tudósna, ki a' hazának német nyelven nyomtatott Tómusai által szolgált, 's tanítói fizetéséből nem élhet. Segélljete e' szép szándékban. A' kik Döbrenteit segéllték, ha 5 explt vesznek meg, meg sem érzik. Ha időm volt volna, egy igen hosszú Epistolát leírtam volna számodra. Azt tehát másszor veszed. Élj szerencsésen. Ajánlom magamat barátságodba,

Febr. 26d 1811.

A' mi Relatiónk deák Inscriptiójából kifelejté a' Typographus ezt a' sort:

PRO PATRIA CAESIS

és e' miatt most újra nyomtatatik. Irassd fel e' sort a' vett exemplárokra. ³⁰⁹

³⁰⁷ A lap hajtása miatt olvashatatlan szó.

³⁰⁸ nemzet <et>

³⁰⁹ A lap felső részén a vers befejezése, alatta a hátoldalon megkezdett levél befejezése, ez az utóirat a vers mellé írva, haránt irányban. Ezen, valamint a vers középső részét tartalmazó oldalon a szöveg alatt ceruzás vonalkázás látható, vagyis a lap korábban valami mást célt szolgált.

156.

[214.]
KECSKEMÉTI
FLORALBUS PHOCIDENSIS
RÓMAI ARCÁSHOZ.Febr. 24d. 1811.³¹⁰

Arcádiának jámbor Pásztorához,
 Gyalog leányka, kérlek,³¹¹ menj, 's nevemben
 A' legbarátiabb idvezlést vigyed.
 Ha kérdi, vettem e kedves dalát,
 Mondd, vettem, és örvendek vételén;
 És hogy, ha³¹² gyenge lyányom' szenvedése,
 Kit a' hurut dühödve fojtogat,
 Bölcsője mellől eltávozni hagyna,
 Helyetted én vinném-meg válaszat.
 Így rakd fejére az újabb kosszorút,
 'S vezessd azok közzé, kik czimbalom',
 Síp³¹³ 's lant' zengése mellett űlik a'
 Búcsúzó Farsang' napjait, 's köszönd rá
 Titokban kedves Koppinknak *) nevét,
 'S fel, fel, fel a' Megholttért a' pohárt!³¹⁴
 A' vígadók nem értik e' nevet;
 Őnekiek a' száz gyertya sem csinál fényt.
 Hagyd őket, és hozzd nékem csókjait.
 Szívemnek majd ha tágul rettegése,
 'S Thaliem feléled lankadásiból,
 Magam leszek tolmácsa a' köszönetnek,
 'S ígéretét hogy teljesítse, kérem.
 Még messziről meglátja házamat
 Egy dombnak ormán,³¹⁵ 's a' hat lábnyi ablak
 Setét-útálót hágy sejtetni véle.

pedestris Musa. **Horat.**
 az az *alant-stylusú*

*) Koppi Károly, Piarista Histor. Prof volt a' Pesti Univers. 1795ben, midőn *gyanús* volt sok józan fej, elküldetett Máramarosba. [A szövegben nincs *, pótoltuk.]

Berlinista [Ez a lap aljára írott jegyzet mellé van odavetve, olvasata bizonytalan.]

³¹⁰ Utóbb más írással a cím alá, mellé írva.

³¹¹ kérlek, Utólagos betoldás a sor fölött.

³¹² hogy, ha A két szó eredetileg egybeírva, a vessző utólag illesztve közéjük.

³¹³ <A'> Síp'

³¹⁴ E két sor előbb így hangzott:

Titokban Koppi társadnak nevét,

'S emeld, emeld, emeld-fel, a' pohárt!

A végső változatot eredményező javítások előbb a sorok alá és fölé írva, majd az egész áthúzva, s a sorok mellett letisztázva.

³¹⁵ domb<'>nak <tetején> ormán,

Egy kedves asszony, két szép kisedével,
 Kinél Guidó sem festhet bájosabbat,
 Híven fogadja vendégét, ha szív
 Vonsza ezt a' házhoz, és ha szívre vágy,
 Nem a' szokásnak bábonájira.
 'S ha kép,³¹⁶ ha könyv,³¹⁷ ha szép fekvés, kies tér,
 Messzére nyúlt rétek, kalászos holdak,
 Nem messze a' háztól egy szent tölgyliget,
 'S felül azon mustot-termő tetők,
 Egy kis pataknak játszódo futása,
 És kétszer hat helység' szemlélete,
 'S ezek között az Újhely' 's Borsié;
 Ha malmainknak zörgéseik az éj'
 Tündér csendében, 's csak kelet felől
 Megpattant láncza kékellő hegyeinknek,
 Varázs erővel hatnak őreá is:
 'S ha mind ezeknél inkább még az a' kedv,
 Melly a' gonosz sors' vad csapásinak
 Nem gyáva homlokot vet³¹⁸ ellenébe,
 Nem retteg semmit, és semmit nem óhajt,
 Békében³¹⁹ él magával 's a' világgal:
 Mond, jöjön 's lásson. Itt Arcádia!

Ragályi Tamásnak, Széphalom, 1811. február 27.

[...] Vegye Uram Öcsém is aestheticai tárgy Epigrammáimat. Ha valakinek, Uram Öcsémnek óhajtják leginkább megnyerni javallását. Uram Öcsémnél nem szükség beszélnem, mi indított ezeknek írására, mert ismeri Literaturánk szükségét, melynek Napszámosai a' nyelvet tanulni nem akarják – mert azt úgy tudják, a dajkájoktól tanulván, mint Révai tudhatta – sem az Aesthetikát nem, – mert verset írni nem kell egyéb, mint versificatiói Fertigkei; a' sok mennykő Poocs és Mátyási, kiket az én Pataki Ludhattyum magasztal, így írja őket. – E' helyett azt beszéllem el Uram Öcsémnek, hogy miként jutottam arra a' gondolatra, hogy azt írjam; 's előre bocsátom, hogy tudom ugyan, hogy Klopstock Aesth. Epigrammákat irt és hogy azok az ő 7. és 8-dik kötetében állanak, 's Schiller Xénieneket; de sem az egyik munkát, sem a' másikat soha nem láttam.

1808-ban Oct. Nyerges-Ujfalun megháltam, 's Balkayval az uton a' Szép Mesterségek felől sokat beszélgettem. Előfordult némelly Mester munkájának kritikájában az is, hogy derekasan dolgozott, de oly tárgyak körül, mellyek nem érdemesek, hogy az elő-

³¹⁶ <...> kép, Olvashatatlan szóból ráírással jav.

³¹⁷ <kép> könyv, Az áth. szó fölé írva.

³¹⁸ v<é>et

³¹⁹ Béké<vel>ben Ráírással jav.

adás tárgyai légyenek. Ez, mondtam, olyan, mint mikor a' Poéta etc. 's Verseghy jutott eszembe. Így leve akkor estve a' Jót és jól etc. – Epigrammák írására nem kívántatik sok Aufwand von Kräften. A' jó Einfallt, azt mondja a Minna v. Barnhelm soubrettecskéje, nem csinálja az ember, az önként jó. – Így leve egynehány. Mutogattam Kisnek, az az, közlöttem vele leveleimben, 's Kis buzdított, hogy abba ne hagyjam, mert nagyobb haszna lesz, mint talán gondolom. Abba nem hagytam volna, ha nem buzdított volna is; de Uram Öcsém tudja, hogy az ő buzdításai engem tűzbe hozhatnak. Így lettek a' csak didacticus darabok. A' magasztalókra és bántókra [sic!] szívem érzései ragadoztak, szédítettek. Ha kedvetlen dolog is az indoloclasis, – a' kinek epét adott a természet, annak nem éppen kedvetlen – annyi bizonyos, hogy nagy hasznu. Én sem nem szégyenlem, sem nem bánom tüzetem. Nekem bajt csinálhat; mert valamint én bánthatok mást, úgy bánthat engem is más. Ám bántson! A' ki tiszta szívvel óhajtja a jót, nem gondol azzal, hogy őtet bántják is, csak a jó nyerjen általa. A' vastag bántást megvetem, az igazságost tisztelni fogom, egy bizonyos neműt visszálni fogok. Az fog győzni, a' ki Istennel fog a' munkához és – phlegmájából ki nem jó.

Látja Uram Öcsém az elvont soron, hogy én igen istenes ember vagyok. Valóban az, Uram Öcsém! 's hogy lássa Uram Öcsém, hogy az vagyok, olvassa előbb a' Göthe Velenczében írt Epigrammáji közt: [B]öcke³²⁰ zur Linken mit euch etc. 's úgy osztán ezt

154.

[215.]

Jobbomhoz, juhaim, mond egykor az isteni Bíró,
'S mellé durczásan ezt veti: félre bakok!
Oh de van egy, a' mit hozzá még mondani készül: –
Fogjatok helyt, Eszesek, átalellenbe' velem.

[...]

Fejér Györgynek, Széphalom, 1811. február 27.

[...] Egy holnap alatt falomon fog függeni (engedj-meg örömömnek hogy el nem hallgathatám) egy olajban festett Copiája a' Corregió' Iójának a' Bécsi Belvederből. A' ki vagy a' Bécsi Originált, vagy a' hasonló nagyságú Copiát nálam, látni fogja, megérti az itt következő Epigrammát:

³²⁰ Löcke Sajtóhiba, em.

[216.]
CORREGIONAK IOJÁRA.

130.

Elvesztem! 's ah,³²¹ lányka, tebenned vesztem-el! E' csók,
Melly ajakidra³²² nyomúl, engem is elragadott.
Félre, te Mennyrázó! fordúlj szép lányka, 's ölelj-meg;
Szedje az emberi lány' csókjait emberi száj. –

De megérti e az, a' ki sem Bécsben a' Belvedérben sem nálam a' képet nem látta, 's
a' vers felett csak ezt olvasná: CORREGIONAK IOJÁRA. Bizonyosan nem értené.
Rossz e tehát az Epigramma? Meglehet hogy rossz. De ha rossz, nem azért rossz, mert
jegyzés 's magyarázat nélkül érthetetlen.

[...]

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1811. március 8.

[217.]
Eggy Római Arcáshoz.

156.

21. Febr. 1811.

Arcadiának jámbor Pásztorához,
Gyalog leányka, kérlek, menj, 's nevemben
A' legbarátságos idvezlést vigyed.
Ha kérdi, vettem é kedves dalát,
Mondd: vettem, és örvendek vételén;
És hogy, ha gyenge lányom' szenvedése,
Kit a' hurut dühödve fojtogat;
Bölcsője mellől eltávozni hagyna,
Helyetted én vinném-meg válaszat.
Igy rakd fejére az újabb kosszorút,
'S vezessd azok közzé, kik czimbalom,
Síp' 's lant' zengése mellett úlik a'
Búcsúzó Farsang' napjait, 's köszönd rá
Titokban kedves Koppinknak nevét,
'S fel, fel, fel a' Megholtért a' pohárt.
A' Vígadók³²³ nem értik e' nevet,
Őnekiek a' száz gyertya sem csinál fényt;
Hagyd őket, és hozzd nékem csókjait,
Szívemnek majd ha tágul rettegése,
'S Thaliem feléled lankadásiból,
Magam leszek tolmácsa a' köszönetnek,

³²¹ <szép> ah Az áth. szó fölé írva.

³²² ajakidra Az i a-ból jav.

³²³ Vígadók Az o-ról az ékezet elmaradt, pótoltuk.

'S ígérétét hogy teljesítse, kérem.
 Még messziről meglátja házamat
 Egy dombnak ormán, 's a' hat lábnyi ablak
 Setét-útálót hágy sejtetni véle.
 Egy kedves Asszony, két szép kisedével,
 Kiknél³²⁴ még Guídó sem fest bájosabbat,
 Híven fogadja vendégét, ha szív
 Vezérli a' házhoz, és ha szívre vágy,
 Nem a' szokás' vak babbonájira.
 'S ha kép, ha könyv, ha szép fekvés, kies tér,
 Messzére elnyúló rét, kalászos holdak,
 És kétszer hat helység' szemlélete,
 'S ezek között a' Borsi' 's Újhelyé,
 'S száz öltre a' háztól egy szent tölgyliget,
 'S azon felül a' bort³²⁵ adó tetők,
 Ha malmainknak zörgéseik az éj'
 Tündér csendében, 's egy szelíd patak,
 Melly játszva fut tovább,³²⁶ 's kelet felől
 Megpattant lánca kékelő hegyeinknek,
 Varázs erővel hatnak őreá is:
 'S ha mind ezeknél még inkább az a' kedv,
 Melly a' gonosz sors' üldözéseinek
 Nem gyáva homlokot vet ellenébe,
 Nem retteg semmit, és semmit nem óhajt,
 Békében él magával 's a' világgal:
 Mondd: jöjjön 's lássa ezt – itt Arcádia!

Borsiban született
 Rákóczy Fer. Zrínyi Ilonától; –
 Ujhely az a' hely, a' hol a'
 Reformatio leg elébb predikáltatott
 a' Magyar földén.

Szentgyörgyi Józsefnek, Széphalom, 1811. április 12.

[...]

Mikor küldhetem el az Epigrammák fél árkusát, melly az egyik nyomtatványból elmaradt, nem tudom: de megküldöm bizonyosan. Ezeknek írására Kis volt buzdítóm, és javaltát annyira megnyerék, hogy azt írja, hogy Lajoskájával a' *didacticus* részt könyv nélkül megtanultatja. Egy proselytusom van már, és ez épen olyan mint Saulus Paulus volt. Makacsabb ellenkezőt nem láttam 's most apostolom. Quintusch horatiusch flac-cusch. Be szép beszéd! Kárisch, Káron, Bakusch. Gyönyörű.

Kocczantyúsit szánod, mert jó ember. Én csak az *ízetlen Irót* festettem; annak sem-mi közössége a' *jó emberséggel*. Már pedig az feljebb van minden kérdésnél, hogy a' leoninusi distichonok ízetlen dolgok. Az általad előhozott vers foly, a' pentameter más

³²⁴ Kiknél Ráírással javítva ebből: Kinél.

³²⁵ felül <egy> a' bort

³²⁶ <hempelyeg,> fut tovább, Az áth. szó fölé írva.

tekintetben is jó: de a' hexameter semmit nem ér. Vers e az a' mellyben a' substantivumok egymást érik minden közbevetés nélkül? Tekintsd verseit, a' sok Bibliai citatumokkal. Azt írja nekem Virág, a' Cserey Epistolájának nyomtatásbeli külsőjét meglátván, hogy azok az Erdélyiek jó emberek, de igen szeretik az *antiquitást*. Ismerni kell Virágnak ábrázatját, hangját, csendét, és angyali jóságát, 's hozzá tenni, melly *hanggal* mondta volna ezt, 's úgy érteni mondását. Illyen az a' poshadt ábrázatú de cifra parokájú rettenetes versíró. Illyen az a' két halotti Predikátzió, mellyet az ifjú Wesselényi nekem küld, hogy nyomtattassam. Olly pedantéria, mintha a' XVII. százban élt Pap mondaná. –

Azt kérded, Vispán Gyöngyösinek miért nem adtam virágot? mert rettegetem, hogy haragom igazságtalanná teszen eránta. Foly verse; minden érdeme ez. Becsülném ezt; de ő rontotta-el a' Magyarok ízlését. Azolta minden csak könnyen ír, 's nem igyekszik jót és szépet írni. Zrínyi nem folyt így, de jól írt. Egy Episztolámban, mellyért némelly lakosa 's fija Debreczennek haragudni fog, én egy fiatal Poetával ezt a' két strophát mondatom:

[218.]

155.

Hogy Pázmány magyarul alkalmasint tuda,
Tekintsd hol született, 's többé nem lesz csuda,
Szülte volna Eger, Pécs, Soprony, Győr, Buda,
Ugy szállana, mint száll síp mellett a' duda.

De mivel az a' táj szülte nemzetünknek,
Melly szűz birtokában vagyon szép nyelvünknek,
'S fel nem vette rongyát irhás zsellérünknek:
Nagy méltán tarthatjuk egyik fő díszünknek.

Ládd, édes barátom, nem a' nem tudáson, hanem a' nem akaráson múl, hogy én is így nem versificálok. Mentsen-meg engem az illy sületlenségtől Apolló. Könnyű dolog így versificálni.

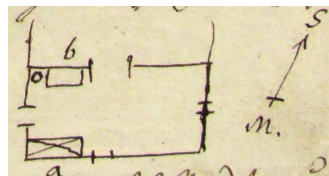
Fabchich irtóztató Író volt: de tudakozzd-meg csak, melly buzdítója mindennek a' ki írhat! És ő a' rosszúl írás mellett is több hasznot hajtott mint az a' savanyú képű ember 's a' homonymusza. Osztán én abban az epigrammában a' Túladunaizmusnak akartam egy kis csípést adni, mert az én törvényem az, hogy a' ki magyarul ír, annak a' magyar Schriftsprache-ban és nem valamelyik provinciáében kell írni.

[...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1811. május 1.

[...]

Mein Bett ist bey a. Vis à vis steht an der 10 Schuh hohen Mauer Sophies Bild in Oel gemalt. Sie ist vollkommen getroffen und vortrefflich gemalt; ein junges, ernstes Mäddchen, und man findet in dem Bilde, trotz der Verschiedenheit der Jahre, sie noch immer. Das Bild hängt dort allein, ohne andern Bildern und Gemälden. So wie ich die Augen aufmache, so seh ich das Bild, denn die Morgenröthe erhellt in dem ganzen Zimmer dieses Plätzchen zuerst. – Und nun mein Sonett.

157.

[219.]
AZ Ő KÉPE.

magának távolléte alatt

Midőn a' Hajnal elveri álmomat,
'S a' fény csak lopva csúsz még rejtekembe,
Imádott kedves Kép, te tűnsz szemembe,
'S ah! gyúladni érzem régi lángomat.

Ez Ő! ez Ő! kiáltom, s' csókomat
A' képnek hányom részegült hevembe';
Így szóllott! így járt, így mozgott! ölembe
Így süllyedt, elfogadván jobbomat.

'S most ezzel folynak mint egykor Vele,
A' titkos, édes, boldog suttogások, *)
Vád, harcz, megbánás, új meg új alkvások³²⁷

'S midőn ezt űzöm, mint egykor vele,
Im a' nap bé lő a' jalouxnyíláson,
'S sугáriveral körülte³²⁸ gloriát von. **)

*) Anspielung auf Tassos bekannte: Teneri sdegni e placide e tranquille Repulse etc.

**) Glória a' Festőknél az ég' fénye.

³²⁷ Fölötte áth. sor: <Panasz, harcz, és frígy, 's új új alkvások>

³²⁸ körülte Az ékezet hiányzik, em.

Ihr Bildniss.
in ihrer Abwesenheit.³²⁹

Wann die Morgenröthe meinen Schlummer verjagt,
Und das Licht erst verstohlen in mein Gemach bricht,
So fällst du, Angebethetes liebes Bildniß, mir (zu erst) in die Augen,
Und (plötzlich) fühle ich meine alten Flammen erglimmen.

Sie ist es! es ist Sie! rufe³³⁰ ich, und in der Trunkenheit der exaltation fliegen meine Küsse dem Bilde zu. So hat sie gesprochen! so ging sie! so hielt sie sich! so sank sie, als sie meine Rechte annahm, mir in den Schooß!

Und nun pflege ich mit ihm (dem Bilde), wie einst mit ihr selbst, jene heimlichen, süßen, seligen Flistern (in plur.) meine Klagen, meine Kriege und Frieden, und immer neue und wieder neue reconciliationen.

Und als ich dieses mit ihm (dem Bilde) wie einst mit ihr, treibe, siehe, da steigt die Sonne auf, und schießt durch die Ritze meiner jaloux Laden ein, und zieht eine Glorie um ihn her.

[...]

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1811. május 3.

Kedves barátom!

Közelget születésed' napja. Az a' nap Bindbandot szokott hozni. Vedd tőlem azt a' mi ezen levelém' bel oldalain áll. Óhajtanám hogy fél annyi örömödre lehetne mint a' Te Arcadiád nékem adott. Feleségem gyenge-lyánykori képe, mellynek mása kezében van, azon falon függ, melly általellenben áll ágyammal, 's a' felkelő nap azt a' helyet világítja legelébb szobámban. Az igen jól eltalált kép örök ifjúsággal bír, nem úgy mint Originálja, kit az esztendő is a' gyermekszülés és szoptatás is fonnyaszt. Innen az illusio. – A' Versezetben legalább forró phantasia 's hév érzés van, melly az én érzésem szerint első ingredientiaja a' jó Gedichtnek. Hiszen ez a' kettő a' prósat is poezisszé teszi.

[...]

³²⁹ A német fordítás a kéziratban a magyar vers mellé van írva.

³³⁰ <seh> rufe Betoldás a törlés fölött.

157.

[220.]
AZ Ő KÉPE.
MAGÁNAK TÁVOLLÉTE ALATT.

Midőn a' Hajnal elveri álmomat,
'S a' fény csak lopva csúsz még rejtekembe,
Imádott kedves Kép, te tűnsz szemembe,
'S ah! gyúladni érzem régi lángomat.

Ez Ő! ez Ő! kiáltom, 's csókomat
A' képnek hányom részegült hevembe'.
Így szóllott,³³¹ így járt, így mozgott! ölembé
Így süllyedt, elfogadván jobbomat!

'S most ezzel folynak, mint egykor vele,
A' titkos, édes, boldog suttogások,
Vád, harcz, megbánás, 's új új alkuvások.³³²

'S midőn ezt űzöm, – mint egykor vele! —³³³
Kél a' nap, 's bélő a' jalouxnyiláson,
'S sugárral körülte glóriát von.

Kölcsey Ferencnek, Széphalom, 1811. május 3.

[...]

Én boldog életet élek, kedves feleségem 's két szép alakú kis lyányom van. De ha könyv és papiros nem volna a' világon, szomorú volna életem. Elvonván magamat a' világtól, nem hypochondriából 's megbántott kevélységből, hanem azért, mert el van veszve mind azon napom mellyet Lárjaimtól távol élek, mi gyönyörűségem volna ha papiros nem volna, és az által nem fűzném magamat az olly lelkekhez mint az Uram Öcsémé? 's miként tehetem azt, ha nem liter. munkák által? Oh ne légyen igazságtalan Uram Öcsém azok eránt, mellyek felől Cicero ezt mondja adolescentiam alunt, senectutem oblectant etc. etc. Irjon. Azt a' mit tetszik; mind eggy, csak írjon.

Nékem most nyomtattatik Pesten eggy Vitkovicshoz írt Epistolám. Azt ide rekesztem.³³⁴ Az olly forma mint az *Ibam forte via* etc. Azt kelle általadnom a' Maradéknak, hogy V. első Görög vallású Magyar Író, 's ezt mondja az Epistola. Ohajtanám hogy Uram Öcsém nem sokára láthassa. Budán nyomtattatja V.

³³¹ szóllott<!>,³³² Fölötte áth. sor: <Panasz, harcz és frígy, 's új új alkuvások.>³³³ A gondolatjelek utólagos betoldások.³³⁴ Azt ide rekesztem. Sor fölötti betoldás; az említett vers nincs a levélhez csatolva.

Itt pedig 3dik Sonettóm. A' kettő olta egyet sem tudtam elkészíteni. Ez tegnap-előtt terme. – Ágyammal általellenben függ feleségemnek gyenge-leánykori igen jól el-talált képe. Maga öregszik: de ez a' kép *örökké ifjú* 's örök tárgya szerelmemnek.

[221.]
AZ Ő KÉPE.
MAGÁNAK TÁVOLLÉTE ALATT.

157.

Midőn a' Hajnal elveri álmomat
'S a' fény csak lopva csúsz még rejtekembe,
Imádott kedves Kép, te tűnsz szemembe,
'S ah! gyúladni érzem régi lángomat.

Ez Ő! ez Ő! kiáltom, 's csókomat
A' képnek küldöm részegült hevembe'.
Így szöllött, így járt, így mozgott! ölemben
Így sülyyed, elfogadván jobbomat.

'S most ezzel folynak, mint egykor *Vele*,
A' titkos édes boldog suttogások,
Vád, harcz, megbánás, új új alkuvások.

'S midőn ezt úzom – mint egykor *Vele* –
Kél a' Nap, 's bé lő a' jalouxnyiláson,
'S sugárral körülte glóriát von.

Glória a' festőknél a' hajnal és Est' piros ege.³³⁵

[...]

Horvát Istvánnak, Széphalom, 1811. május 7.

Igen kedves barátom! Tegnap azt a' hírt vevém, hogy a' mi nagy Emberünk nyúgodalomra eresztetett önmagának kívánságára. Elrettentem a' hírre, 's óhajtom hogy igaz ne legyen. Olly Férjfiaknak addig kell szolgálniok, míg erejek engedi. Ismered forró tiszteletemet Eránta, melly minapi kegyes levele által még nagyobb, még forróbbá tettett. Ha a' hír igaz talál lenni, tétetted a' Hazai Tudósít. levelébe az ide zárt Epigrammát. Lásza az a' nagy Ember, hogy őtet nem csak a' Maradék fogja tisztelni; lásza, hogy életében is tiszteltetett Polgártársaitól. – Sietek postára tenni leveletem, hogy el ne maradjon a' mairól. Te élj, és szeressd örök barátodat. Széphalom Máj. 7d. 1811.

³³⁵ A vers mellé írva, 90 fokkal elforgatva.

159.

[222.]

ÜRMÉNYI JÓZSEFRE,

midőn hívatáljából eszt.³³⁶ szolgálat után nyugalomra eresztetett.

Széked üres, nagy Férfi! Hamar, hallassd hited! *) Ilmur **)

Tapsol, mert együtt esküszí Véled Hazánk.

Cserey Miklósnak és Cserey Farkasnak, Széphalom, 1811. május 11.

Sonettet festi előttd, mint hatott légyen meg azoknak híre, a' miket Te a' legszen-
tebb hazafiúsággal és – a' mi nem érdemli kevésbbé a' köz tiszteletet – a' legmegvilágo-
sítottabbal, azon a' nagy napon elkövettél. Mint irigylettem azt a' szerencsét azoknak
a' kik Kolosvártt voltak akkor, hogy Téged felkelni 's egy gyönyörű bajnoki tettet el-
követni láthattak! Beszéded engem, csak olvasva is, annyira megrázott, hogy csupa tűz
voltam, 's nem egy oldalról voltam meghatva, midőn, azt olvasván, általa azokra emlé-
keztettettem, a' mellyek Líviuszban állanak. Valóban az a' nap egyik életed' legszebb
napjainak, 's ámbár nem kétlem, hogy több ehhez hasonló borostyánokat is fogsz még
arathatni, koszorúd minden koszorúid között a' legszebbek számába fog tartozni.
Leveleimet nem szoktam mindennel közleni a' ki belém botlik, de ezt azokkal a' kikkel
illett, közlöttem, 's ezekben is épen azt a' behatást tévé a' mit bennem, azon kívül hogy
ők nem írnak verseket, 's csudálások 's tiszteletek nem lele úgy szót mint az enyém.
Fogadd tiszteletem' jeléül azt a' mit itt nyújtok. Azon felül hogy szeretlek, osztozni
akartam fényedben az által, hogy azt az utánunk-elők' emlékezetének általadom. Nem
vagyok olly ifjú, hogy a' halhatatlanság felől úgy álmodozzam mint a' Poetácskák szok-
tak: de a' nyomtatásba jött vers tovább áll fenn, mint akármely emlék. Tinódi Sebestyén
silány egy versírócska volt, és még is inkább ada halhatatlanságot mint sok márvány,
mellyet a' magok megholtjaiknak a' dagályos maradék állíta. Te a' tettet nem csillogá-
sért tetted: de nekünk tisztünk Neked azt adni a' mit nem kerestél 's tőlünk kitelik. –
A' sentimentalís két utolsó sor azért ugrott-ki az előbbeni sorok' tónusából, hogy a'
Sonett egyéb Sonettjeim közzé illjék, mellyeknek tárgya a' szív gerjedelmei és a' házi
boldog csend. Közleni fogom levelem' végében azon két más Sonettjeimet, mellyeket e'
napokban készítettem, minthogy levelem nem egyedül Hozzád, hanem Farkas roko-
nodhoz 's barátunkhoz is szóll.

[...]

Most pedig imhol a' két Sonett.

*) A' Consulok Rómában, kilépven esztendei szolgálatjokból, meg szoktak vala es-
küdni a' Nép előtt, hogy ők annak törvénye 's java ellen semmit nem cselekedtek.

**) Ilmuri (az az Ürményi) János, Kalocsai Érsek IV. László Királyunk alatt, hatal-
mas Védelmezője vala, az egész Magyar Papi-Renddel együtt, a' Haza' Szabadságának
azon Szék ellen, melly Koronánkat magához tartozandónak akarta néztetni.

³³⁶ Előtte hely kihagyva a beírandó számnak.

[223.]

157.

1. AZ Ő KÉPE.

Sophiem ekkor Kázmérett vala.³³⁷

Midőn a' Hajnal elveri álmomat,
'S a' fény csak lopva csúsz még rejtekembe,
Imádott kedves Kép, te tűnsz szemembe,
'S ah! gyúladni érzem régi lángomat.

Ez Ő! ez Ő! kiáltom, 's csókomat
A' képnek küldöm részegült hevembe'.
Igy szóllott, így járt, így mozgott! ölembé
Igy sülyyed, elfogadván jobbomat.

'S most ezzel folynak, mint egykor Vele,
A' titkos édes boldog suttogások,
Vád, harcz, megbánás, 's új új alkuvások.

'S midőn ezt üzöm, mint egykor Vele!
Kél a' nap, 's bé lő a' jaloux nyíláson,
'S sűgárral körűlte glóriát von.

[224.]

158.

2. A' MARGIT' SZIGETÉN.

1800. Júl 30d. midőn Kufsteinből Munkácsra vitettettünk.

Szompolygva tértem félre. A' gyermeket,
Mondám, szabad volt akkor még szeretni.
Tekintsd hajad', 's lássd ím e' kecsket;
Mernéd a' Felvirúltat most illetni?

Öt kínban-töltött év orczád neked
Gyakor redőkkal el tudá lepetni.
Ninon talált több olyan szíveket,
Kik néki, mint te, vágytanak tetszhetni.

'S kilép a' partra. Lelke' fájdalmában
Alélve dől-el bátyja' hív karjában,
'S lélegzést a' szép melly alig veszen.

³³⁷ A cím mellé utólag betoldva.

É! él! felpillant! 's társaim' sorában
Engem keres-fel! Ninnyymmé leszén,
'S e' hév, e' szent csók – Istenné teszen.

*) Kitétetvén a' szigetben, alattomban hírt adánk Ninynek, hogy a' testvére *Hirgeist Ferencz* és mi ennek³³⁸ fogoly társai ott vagyunk 's várjuk. Niny most B. Prónay Simonné. lelke olly szép, mint külsője.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1811. május 12.

Kedves barátom!

Ez a' holnap nékem már három Sonettet sugallott. Az egyiket megküldöttem utolsó levelemben. Imhol az³³⁹ idő szerint második. Irtam ezt Máj. 6d.

158.

[225.]
A' MARGIT-SZIGETÉN,

Júl. 30d. 1800.

Szompolygva tértem félre. A' gyermeket,
Mondám, szabad volt akkor még szeretni. (1795)
Tekintsd hajad', 's lássd ím e' kecsket;
Mernéd a' Felvirúltat most illetni? (1800)

Öt kínban-töltött év orczád' neked
Gyakor redőkkal el tudá lepetni.
Ninon talált több olyan szíveket,
Kik néki, mint te, vágytanak tetszhetni.

'S kilép a' partra. Lelke' fájdalmában
Alélve dől-el bátyja' hív karjában,
'S lélegzést a' szép melly alig veszen.

É! él! felpillant! 's társaim' sorában
Engem keres-fel! Ninnyymmé leszén,
'S e' hív, e' szent csók – Istenné teszen.

Munkácsra vitettetven Kufsteinből itt tétettünk-le, hogy Pest és Buda meg ne sejt-
hesse ott létünket. De mi Nininek hírt adánk, hogy testvére *Hirgeist Ferencz* 's rabtár-
sai ott vagyunk. Kijött. Nini akkor 12. eszt. volt, most pedig 17 —

³³⁸ ennek A sor alatt betoldva.

³³⁹ az Sor fölötti betoldás.

[226.]
CSEREI MIKLÓSHOZ.

160.

Ez egyike a' legtiszteltebb Erdélyi Követeknek Diaetájokon. Mart. 15dikén³⁴⁰ el akarának oszlani a' Rende. Ez egy hatalmas Oratiót tarta, mintha Liviusból vette volna ki, 's kérde, ha elébe teszik e a' házi gondokat a' Haza' nagy gondjainak. Ki az a' ki haza készül? szemébe akarok tekinteni, látni akarom mit érez a' hazáért. – 'S sikere lett.

Szép a' felduzzadt Áresz táborában
Dicső nagy tettek által fényleni,
Az ércz phalanxot befeszíteni,
'S ha kell, elesni a' vérengző csatában:

Szebb, oh szebb! a' Nép' Véneinek sorában
Hatalmas szózattal mennydörgni,
A' Honnt, az elnyomottat, védeni,
'S elfojtani a' bűnt sarjadó korában.

Miklós! Erdélynek lelkes nagy Polgára!
Hazád isméri szent hűségedet,
'S tölgyággal kosszorúzza tettetted.

Szemem' vakítja fényed' szép sugára.
Nem fénylek én: 's én azt – nem fájlalom:
A' nagy világ énnékem Széphalom.

[...]

Berzesnyi Dánielnek, Széphalom, 1811. május 22–23.

[...] Vedd itt Zrínyimet, melly az én mívem ugyan, de magának szavaival; vedd két legújabb Sonettómat is. Cserey felől talán írtam, hogy Májusnak 16d. az ő hatalmas szava tartóztatta vissza az Erdélyi Rendeke az eloszlástól. A' Margitszigetei scéna olly bőven és világosan van magyarázva a' Sonett által a' hogy' azt a' versnek lehetett. Hirgeist Ferencz közöttünk vala kik Kufsteinből Munkácsra vitettettünk 's a' szigeten kitéttünk. Móját ejténk, hogy H.nak atyja és húga Nini, most B. Prónay Simonné, hozzánk jöhessenek 's eljöttek. Niny akkor 17 eszt.dős vala, de midőn 1795ben láttam, csak 12. – Vitkovichhoz az elmúlt postán küldém vissza hozzája-írt Episztolám' próba árkusát. Ő azt Budán adja-ki, és épen egy árkus. [...]

³⁴⁰ 15dikén Az 5-ös szám 4-ből vagy 6-ból jav.

161.

[227.]
ZRINYI.

A' Márs' sisakjában gilicék költenek, (gerlicze. Zr. *gilicé*-nek írja)
 'S ez jele, hogy Ő 's Vénus egyet értenek.
 Én is életemet Mársnak dedicáltam,
 De, nem tagadhatom, Vénust is szolgáltam;
 A' Hazámért
 Júliámért
 Sok nagy bajt próbáltam,
 Vitézül kiálltam.

Heában! kiálték: – úgy akarta Isten! –
 Ne fuss én Violám! juttassad eszedben, Zr. verse, de változtatással.
 Péneus leánya öltözött törökben;
 Mert kegyetlenségért Isten is kegyetlen.

Jaj, szerelmes Violám! ójad magadat!
 Meg ne chipje hangya szép fejér lábadat, Zr. változtatás nélkül.
 Ne szakassza szederj-in arany hajadat.
 Állchd-meg, állchd-meg, kérlek, futásodat!

A' Dráva partjai meghallák keservem,
 'S együtt keseregték kínjaimat vélem, Az enyém.
 Meddig futsz, kiáltám, te én szerelmesem?
 Megállasz e, térded hogy megöleljem. (*Echo*) Nem!

Mint ama' könnyű köd a' forgó szél előtt, Zr. igen igen szép verse. Sok okos
 Violám úgy futott én szemeim előtt, ezt nem csudálná. Én írigylem.
 Mint hideg hó-harmat nap melege előtt,
 Mint für karvaly előtt, mint árnyék nap előtt.

Szerelmem eránt így süllyedvén kétségben,
 Mit ér rugódozni, mondván, ösztön ellen? Enyém.
 Rettenetes szabályamat vevém kezemben,
 'S fölléptem a' vitéz Márs nagy seregében.

Igazabb Isten ez; 's megatta a' szép bért,
 Mivel nem kíméltem a' mit tőlem ő kért, Enyém.
 'S a' csatákban magam' kitettem ötvenért.
 Ez szerzett nekem fényt 's el nem halható hírt.

160.

[228.]

Cserey Miklóshoz.

Szép a' felduzzadt Áresz táborában
 Dicső nagy tettek által fényleni,
 Az ércz phalánxot bérepszteni,
 'S ha kell, elesni a' vérengző csatában.

Szebb, oh szebb! a' Nép' Véneinek sorában
 Hatalmas szózattal mennydörögni,
 A' Honnt, az elnyomottat, védeni,
 'S elfojtani a' bűnt sarjadó korában.

Miklós! Erdélynek lelkes nagy Polgára!
 Hazád isméri szent hűségedet,
 'S tölgyággal kosszorúzza tettedet.

Szemem' vakítja fényed' szép sugára.
 Nem fénylek én; 's én azt – nem fájlalom.
 A' nagy világ énnékem Széphalom.

158.

[229.]

A' MARGIT'-SZIGETÉN.

1800. Júl. 30d.

Szompolygva tértem félre. A' gyermeket,
 Mondám, szabad volt akkor még szeretni.
 Tekintsd hajad', 's lássd ím e' kecsket.
 Mernéd a' Felvirúltat most illetni?

Öt kínban-töltött év orczád' neked
 Gyakor redővel el tudá lepetni.
 Ninyd talált több olyan szíveket,
 Kik néki, mint te, vágytanak tetszhetni.

Kilép a' partra; 's lelke' fájdalmában
 Alélva dől-el bátyja' hív karjában;
 'S lélegzést a' szép melly alig veszen.

Él! él! felpillant! 's társaim' sorában
 Engem keres-fel! Ninymmé leszen,
 'S e' hév, e' szent csók – Istenné teszen.

[...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1811. augusztus 23., 25.

[...] Den 25. Aug.

Heute in der Nacht habe ich Bions 3te Idylle übersetzt. Hier blieb so viel leerer Platz, daß ich sie Ihnen mittheilen kann, und ich schreibe sie also ab.

[230.]

162.

Szunnyadozám, 's a' szent Cytheréa megállá fejemnél,
'S a' kis Erószt, rózsás ujjakkal fogva, vezérlé³⁴²
(A' ki – oh a' jámbort! – csak földre tekingete), 's így mond:
Fogd fiamat, kedves Pásztor, 's dalaidra tanítgassd.
Ezt mondá, 's eltűnt. Én, ostoba, dallani kezdém
Énekimet, hogy Pán mint lelte-fel a' furulyát, és
Pallász a' sípot, lantját Mercúriusz, a' szép-
Zengésű cytherát Admétnak pásztora, Phoebusz.
Nem tetszék leczkém, 's ő kezdte dalolni szerelmeit,
Égiekét és földiekét, 's lator anyja' csudájit.
'S a' mikre én akarám Éroszt oktatni, kiestek
Elmémből, de az ő leczkéji elmémbe tapadtak.

Fazekas Istvánnak, Széphalom, 1811. október 8.

Imhol az Epigramma, mellyet minapi levelében az Úr kívánt prózából versbe által tenni:

[231.]

163.

A' három Chárisz lön elébb, 's úgy **Ámor** utánok.
Látta Sophie a' példát, 's monda: **követni** fogom.
'S íme szavát állá: Phigie, Dencsi, Thalía levének
Itt is elébb, 's már most játszik ölében Emíl.

v. 2. a' *Sophie* név francziásan pronounciáltassék, így: *Zöfi*, 's ne alföldiesen így: *Zsófi*.
E' nevet a' versben egy elidált *a* betű követi, úgy hogy a' Pentameter így scándáltatik:
Látta *Zöf' a' példát* ...

v. 3. Phizsi = Iphigénia; Dencsi = Eugénia.

³⁴² vezérlé<,>

Rég ólta nem csinállok semmit, el is lévén tőle tiltva az Orvos által, nem is érezvén sem kedvet sem erőt hogy valamit csináljak. Ez az Epigramma a' mai álmatlan éjemnek köszöni lételét, 's felvirradván, már írom leveletem 's küldöm.

[...]

Szentgyörgyi Józsefnek, Széphalom, 1811. november 6.

[...]

Én számos portraiteket bírok, de egyet sem jobbat mint a' feleségemét. Gyenge leány vala mikor azt festették. És még is benne lelem a' képben őtet még most is. Pedig a' Festő nem hízelkedett, 's nincs titkos okom benne fellelni akarni. Még a' lélek is el van találva. Kedvetlenség nélkül komoly (ernst ohne Laune) 's több mint csak nyugalom. Ha az nem Sophie volna is, gyönyörködve nézném a' képet. Nyoszolyámmal általellen egy öt lábnyi magasságú almáriom felett függ az, mintegy két lábnyi magasságú vászonra festve; 's mivel az almáriom felett ütő óra, 2 alabastrom vas vagy urna 's holmivel egyébbel foliant könyvek is fogtak helyt, a' kép felső szélé az ajtó valójának felső szélével egy lineában az az 8 lábba áll a' deszkázattól, 's ez a' magasság, hogy reá fel felé kell nézni, talán tudtom nélkül is első indítóm volt, hogy a' képre egy Sonettet írjak. A' dolog így történt: Sophie Aprilban Kázmérba méne által betegen fekvő anyjához. Én álmatlanul fekvém, 's szemem a' képet nézte. Egyszer kél a' nap, 's elhűlék midőn sűgárai az ablak zsalujának nyílásain által a' képre lövődtek, melly gloriának neveztetik.

Imhol a' Sonett:

157.

[232.]
AZ Ő KÉPE,
MAGÁNAK TÁVOLLÉTÉBEN

Midőn a' Hajnal elveri álmomat,
'S a' fény csak lopva csúsz még rejtekembe,
Imádott kedves kép, te tűnsz szemembe
'S ah! ébredni érzem régi lángomat.

Ez ő! ez ő! kiáltom, 's csókomat
A' képre hányom részegült hevembe',
Igy szóllott, így járt, így mozgott, ölemben
Igy süllyedt, elfogadván jobbomat.

'S most ezzel folynak, mint egykor vele
A' titkos édes boldog suttagások,
Vád, harcz, kesergés, 's új meg' új alkvások.

'S midőn ezt űzöm, mint egykor vele!
Kél a' Nap, 's bőlő a' zsalunyiláson, *)
'S sугárrival körülte glóriát von. –

Pesti barátim, kinek ezzel még más két Sonettet küldék, ezt elragadtatott örömmel olvasák, de az egyikre kikiálták a' halálos sentenciát. Das Sonett spricht sich nicht aus, mondának. Az az, magyarázat nélkül *magából* nem lehet megérteni. – Más darabban helyes volna a' crisis, de nem az olyanban, melly nem az Olvasónak, hanem magának az Irónak látszik készülvén lenni. Petrarcanak sem minden Sonettjét lehet érteni a' nélkül hogy életével legyen igen jól ismeretes az Olvasó. – Imhol az:

[233.]

158.

UJABB MEGLÁTÁSA

(tudnillik Hirgeist Nininek.)

A' MARGIT SZIGETEN, 1800. Júl. 31d.

(midőn Munkácsra vitetteténk.)

Szompolygva tértem vissza. A' *gyermeket*
Mondám, szabad volt akkor **) még szeretni.
Tekintsd hajad', 's lássd ím e' kecsket:
Mernéd a' *Felvirúltat* most illetni? –

Öt *kínban-töltött* év orcád' neked
Gyakor redővel ***) el tudá lepetni.
Talált Ninyd több olyan szíveket
Kik néki, mint te, vágytanak tetszhetni.

'S kilép a' partra. Lelke' fájdalmában
Ájulva dől-el bátyja' hív karjában
'S lélegzést a' szép melly alig veszen.

Él!³⁴³ él! felpillant! 's társaim' sorában
Engem keres-fel, Nincsimmé leszen
'S e' hív e' szent csók Istenné teszen.

[...]

*) jaluox.

) 1795. – – *) Falte.

³⁴³ El! Az ékezet hiányzik, póoltuk.

Nagy Gábornak, [Széphalom, 1811. november 21. körül]

Különös bízodalmú Drága Jó Uram,
nagy tekintetű barátom!

Epistolám végre elkészült 's küldöm azt. Bár szerencsés volna megnyerni az Ur javallását. Azt megnyerhetni szívesen igyekeztem, de a' szerencsés siker nem az akarattól függ. Megvalljam e, hogy még egy Epistolám sem került több munkába? Megszomorodotthoz *tréfásan* szóllani annyi mint ingerlés: de viszont az Epistolaris Musa *enyelgeni* szeret. Itt tehát a' pajkoskodástól óvnom kelle magamat, 's a' helyébe egy két töviset raktam virágaim közzé; péld. ok: a' *Debreczen* tűzében megégett Voltairra – *Servétet* előhozni, 's a' bérekesztés' soraiban a' *visszatekintés által kővé-válást*, melyly tacite Debreczent Sodomává teszi. – Ezeket epével venni 's belőle azt vonni-ki hogy Dt szurkálom, csak bolond fogja. De a' pedánt közel jár a' bolondhoz. Azonban eszes ember a' bolondokat ignorálja. Werke des Geistes u. der Kunst sind für den Pöbel nicht da.

Didot, Bodoni, Basquerville, a' mort de Socrate, David után rézbe metszve, 's a' Berquin Chirona és Achillese, Vernetnek Seestückjei 's a' Claude Lorrain' Nápolyi-szelídségű szép dombjai, mezei, per licentiam poeticam et tropum hozattattak elő, mert a' Mesterség' remekjeinek számokba tartoznak. Berquin-nek ez a' reze (a' félló 's félemler Chiron a' fiatal Achilleszt nyilat lövöldözni tanítja) nem punktirozott hanem schraffirozott manierban a' vonások' tisztasága miatt csudáltatik. Bánom hogy ezeket 1808. meg nem vettem. A' David Socratja akkor 50 fn árútatott.

pag. 5. v. 11. a' Kant *kategorisches Imperatív*jára czéloz.

p. 6. v. 6–8. párja ennek: Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dixit. De megértik e ezt a' 3 sort Debrben?

p. 6. §. azért van bele szúrva, hogy a' *kifestés* csattogó színei a' prósai 's philosophiai dissertatiócskának *lumiért* adjon – olly helyet, mellyen a' poeticus szem múlatni szeressen. Epicum carmenbe is helyt találhatna ez a' *kifestés*.

Vissza a' mit adni – Barátidat ha szánni nem pirúlsz etc. etc. poetica és nem prosaica constructiók; akart constructiók 's nem ollyak a' mellyekre az elakadás szorított; hiszen könnyű vala így ejteni: *Ha szánni nem pirúlsz barátidat*, – de ez így prósa volt volna.

könyv, accusativus nominis *könyv*.

Ezeket azoknak a' kik az Epistolát olvasni fogják, 's gáncsot lelnek benne.

Beszéll, beszéll a' barát, alamisna vége. – A' Havercamp' Sallustjának kikeresését, kikérését, felküldését rimánykodva kérem. Addig hozzá nem foghatok munkám' letisztázásához.

Szabad e még azt kérnem, hogy az Ur mihelytt ezt veendi, azonnal tudassa velem, mennyire értem-el tetszését? A' Csereyhez írt Epistola tízszer kevésbb időmbe 's munkámba került, mert a' tárgy bőven nyújta mondani valót.

Baykor megjárá; triumphált a' Magyar Cancellaria. Megparancsoltattott neki hogy menjen Bécsből, 's Vgyénkre parancs jött, hogy ellene Fisc. Actio erigáltassék. *temerarius actus* is fordul elő a' parancsban. Ő a' Polizeyban bízott, és azt a' *Cancellariával* öszvekapásba vitte. Szívesen szánom Bajkort, de ő Cons. Horvátnak még befűthet. Mar. tisztelettel.

[Melléklet:]

[234.]

164.

Kazinczy Ferencz
N A G Y G Á B O R
ÚRHOZ,
NAGY TEKINTETŰ 'S TUDOMÁNYÚ
ÜGYVÉDLŐHÖZ
A' TISZÁN-TÚLI TÁBLÁNÁL.

SZÉPHALOM,
Áprilisban 1811.

Az a' rettentő tűz melly Debreczennek
Öt nyolczadát vad lángja alá borítja,
Földiglen égetett-le téged is,
Úgy mondja a' Hír; 's a' Hír ennél nagyobb
'S hihetlenebbet is mond, mind azoknak
Kik lelkedet, mint én, nem ismerik:
Hogy, jó férj és atya, a' dühösködő
Lángból kikapván hitvesed' 's leányod',
Olly nyugalomban nézted a' csapást
Melly téged érdemessé tehete
Helyt fogni a' Porticusz' Bölcsei között;
Hogy Kézírásaid' gazdag gyűjteményét
'S rakott könyvtárodát prédára eresztvén,
Egy gondod az volt hogy Clienseidnek
Tartassanak-meg papirosaik.
'S így megmaradtak e' rongyok: de ah!
Hazánk' viszontagságainak tanúji,
Az a' való kincs mellyért éltedet
Méltóbban vethetéd kockára, hamv lön.
Hamv lön könyvtárod is, 's a' mit neked
Didot, Bodoni 's Baskerville adának.
Az Encyclopédie Bayleddel a'
Természet' és Igazság' férjfiával,
Filangjérral 's Montesquieuvel,
Raynallal 's azzal a' Csufolkodóval
Ki szüntelen' dúlt 's békét hirdetett,
Együtt lelék-fel itt azt a' halált
Mellyre egy más Debreczen Servétet hányta.
Puszták rezeidtől a' falak, 's szemed
Nem fogja már csudálni Socrateszt,
A' feddhetetlent, 's még is veszni-készet!

Davídnak szép remekjét; nem csudálja
Berquinnek tiszta mívét Chrionában.
'S midőn Verbőczi megpihenni hágy
'S felold a' lelket-öldöklő munkából,
Vernétnék bájos tengerszéleit
A' hold' szelíd fényében, nem leled,
Nem már Tempéjit Claüdnak, a' falon!
'S illy veszteségek, ennyi kár után
Te nem kesergesz, nem hallatsz panaszt?

Ha téged a' Hír másnak nem kiált
Mint a' kit önmagadban önmagad lelsz,
Ha nyúgodalmad tiszta nyugalom,
Ha ment kevély nagyságtól, tettetéstől,
Uralkodásra-lépett Ész' szava,
Diadalom 's erő, nem gyengeség:
Csudálom bölcseséged', 's szánlak értte.

Jaj annak a' ki így szenved, 's elvakítva
Eggy fennen-hangzó névtől, kínjait
Pírúl enyhítő könnyekben kisírni!
Azért adott a' legkegyesbb anyá
Mellyeinkbe szívet hogy tompítsuk-el
'S öldössük édes szent érzéseit?
Azért e könyt a' felgyuladt szemekbe
Hogy eggy elposhadott Sophista előtt
Ne merjen arcot 's keblet áztatgatni?
Ah, a' midőn Természet 's Bölcsesség
Két szent testvérek, meghasonlanak,
Ki fog, ha józan, térni ennek feléhez?

Midőn a' háramia, kit társainak
Nem-rettegett bukások eldühít
'S most még kegyetlenbb tettekre ingerel,
Leséből éjbe-rejtve tör reám,
'S bosszús örömmel sújt, a' védtelent,
'S fut, 's vérben úszva hágy – a' gyáva gyilkos.
Vagy a' midőn eggy furfang, vett tanúkkal
Törvénybe idéz, 's őseimnek birtokát
– A' szint úgy gyilkos szint úgy gyáva! – elesküszí,
'S gázság 's erőszak engem bukni hagynak:
Ollyankor én is némán szenvedek;
Tetszem magamnak a' kínban, 's nevelni
Bántóm' diadalmát, kit mélly megvetés
'S útálat illet, retteg büszke lelkem.

Nem így midőn az ég' gerjedt haragja
Lövellí rám nyilait, 's elvészí tőlem
Vissza a' mit adni nem tud. Akkor én
Gyermekké leszek, érzem a' csapást,
'S hogy érzem, vallja kínos jajgatásom.
Fakadnak könnyeim, 's lángoló sebemre
Írt attól kérnek a' ki megcsapott;
'S az írrá változtatja a' könnyeket,
'S a' lángoló seb orvosolva van!

Oh, hagyd Zenónak azt a' kérkedést
Hogy néki nem fáj a' mi fáj, hogy a' kín
Nem kín, 's a' veszteség nem veszteség!
Barátidat ha szánni nem pirúlsz,
Miként pirúlnál szánni önmagad'?
Elég meg nem csüggedni a' szenvedésben,
Elég a' terhet gyáván nem viselni.
Gyűjts újra, 's kedved' ingerelje károd.
De hogy ne érjen új veszély, keress
Más lakhelyt mellyre a' tűz' ádáz Ura
Még nem kiáltá pusztító átkait.
Csak hogy midőn mégy, megtiltsd Asszonyodnak
Hogy a' legszebb szemet vissza ne vesse,
'S kővé ne váljon karjaid között.

Fazekas Istvánnak, Széphalom, 1811. november 21.

[...]

Én épen ma végzém el egy Epistolámat Nagy Gáborhoz. Betegségem nem engedte előbb. A' ki a' kis és csín nélkül való Epigrammát megtanulta, nem fogja ezt olvasni rész vétel nélkül. Ide írom tehát. Csak arra kérem Olvasójit, akárkik lesznek azok, hogy higgyék azt, hogy két hely benne epe nélkül van írva, 's a' szánakozásra méltó Városnak bántása olly távol van tőlem mint a' Muftik imádása. Hogy a' poetai mív philosphische Abhandlungnak ne tetszhessék, illyen *fénylő pontokra* vala szükség. (Az elvont szó technicus terminus a' Festőknél, *lümiérnek* mondja még a' Német Artista is, 's olly helyet jelent a' festésen, a' hová azért vetnek több *lument*, hogy némelly tárgy közelébb némelly messzebb láttassék állani, 's a' szem itt és ott megpihenhessen.)

[235.]

164.

Az a' rettentő tűz melly Debreczennek || Öt nyolczadát vad lángja alá borítá, ||
Földiglen égetett-le téged is, || Ugy mondja a' Hír; 's a' Hír ennél nagyobb || 'S
hihetlenebbet is mond, mind azoknak || Kik lelkedet, mint én, nem ismerik: || Hogy,

jó férj³⁴⁴ és atya, a' dühösködő || Lángból kikapván hitvesed' 's leányod', || Olly nyúgalomban nézted a' csapást || Melly téged érdemessé tehete || Helyt fogni a' Porticus (Stóa) Bölcsi között; || Hogy Kézírásaid' gazdag gyűjteményét || 'S rakott könyvtárodát prédára eresztvén, || Egy (pro egyetlen) gondod az volt hogy Clienseidnek || Tartassanak-meg papirosaik. || 'S így megmaradtak e' rongyok: de ah! || Hazánk' viszontagságainak tanúji, || Az a' való kincs mellyért éltedet || Méltóbban vethetéd koczkára, hamv lön. || Hamv lön könyvtárod is, 's a' mit neked || Didot, Bodóni 's Baskerville adának. Editores splendidissimarum editionum.³⁴⁵ || Az Encyclopédie Bayleddel, a' || Természet' és Igazság' férjfijával Hoc nomen est inditum apud Gallor. eruditus Roussavio)³⁴⁶ || Filangiérival 's Montesquieuvel || Raynallal 's azzal a' Cusfolkodóval (Voltaire) || Ki szüntelen' dúlt 's békét hirdetett, || Együtt lelék-fel itt azt a' halált || Mellyre egy más Debreczen Servétet hányta. || Puszták rezeidtól a' falak; 's szemed || Nem fogja már csudálni Socrateszt, || A' feddhetetlent 's még is *vesznikéset!* || *Davíd*-nak (Párizsi Festő) szép remekjét; nem csudálja || *Berquinnek tűjét* (az a' vas, mellyel rézre dolgoznak) a' két Nyíllövőben. (Chíron és Achilles. Berquinnek csudálást érdemlő scuplturája) || 'S midőn Verbőczy megpihenni hágy || 'S felold a' lelket öldöklő dologból, || *Vernétné* bájos tengerszéleit || A' hold' szelíd fényében, nem leled, || Nem már Tempéjit *Claude*-nak, a' falon. || 'S illy vesztések, ennyi kár után || Te nem kesergesz, nem hallatsz panaszt?

Ha téged a' Hír másnak nem kiált || Mint a' kit önmagadban önmagad lelsz, || Ha nyúgodalmad tiszta nyugalom, || Ha ment kevély nagyságtól, tettetéstől, || Uralkodásra-lépett Ész' szava (Kantnak Kategorischer Imperatívje) || 'S diadalom 's erő, nem gyengeség; || Csudáalom bölcseséged, 's szánlak értte.

Jaj annak a' ki így szenved, 's elvakítva || Egy fennen-hangzó névtől, kínjait || Pirúl enyhítő könnyekben kísírni! || Azért adott a' legkegyesbb anya || Mellyeinkbe szívet hogy tompítsuk-el || 'S öldössük édes szent érzéseit? || Azért e könyt a' felgyuladt szemekbe || Hogy egy elposhadott Sophista előtt || Ne merjen arcot 's keblet áztatgatni? || *Ah, a' midőn Természet 's Bölcsesség, || Két szent testvérek, meghasonlanak, || Ki fog, ha józan, térni ennek feléhez?*

Midőn a' haramja (az az *haramia*) kit társainak || Nem-rettegett bukások eldühít³⁴⁷ || 'S most még kegyetlenbb tettekre ingerel, || Leséből éjbe-rejtve tör reám, || 'S bosszús örömmel sujt, a' védtelent, || 'S fut, 's vérben úszva hágy – a' gyáva gyilkos! || Vagy a' midőn egy furfang, vett tanúkkal || Törvénybe idéz, 's őseimnek birtokát – || A' szint úgy gyilkos, 's szint úgy gyáva! – elesküsz, || 'S gazság 's erőszak engem bukni hagynak: || Ollyankor én is némán szenvedek || Tetszem magamnak a' kínban, 's nevelni || Bántóm' diadalmát, kit mély megvetés || 'S útálat illet, retteg büszke lelkem. (retteg poetice pro áttal, szégyenel, nem akar.) || – Nem így midőn az ég' gerjedt haragja || Lövell rám nyilait, 's elvész tőlem || Vissza a' mit adni nem tud. Akkor én || Gyermekeké lések; érzem a' csapást || 'S hogy érzem, vallja kínos jajgatásom. ||

³⁴⁴ jó <aty> férj

³⁴⁵ A lap alján a sorhoz betoldva.

³⁴⁶ olytatólágosan a szövegbe írva, a nyitó zárójel hiányzik, pótoltuk.

³⁴⁷ <meg> eldühít

Fakadnak könnyeim, 's lángoló sebemre || Írt *Attól* kérnek a' ki megcsapott; || 'S *Az* írrá változtatja a' könnyeket || 'S a' lángoló seb orvosolva van.

Oh hagy *Zenónak* azt a' kérkedést || Hogy néki nem fáj a' mi fáj, hogy a' kín || Nem kín, 's a' veszteség nem veszteség. || Barátidat ha szánni nem pirúlsz, || Miként pirúlhatnál szánni ön magad? || Elég meg nem csüggedni a' szenvedésben, || Elég a' terhet gyáván nem viselni. || Gyűjts újra, 's károd ingerelje kedved'. || De hogy ne érjen új veszély, keress || Más lakhelyt, melyre a' tűz' ádáz Ura (Vulcanus) || Még nem kiálta pusztító átkokat. || Csak hogy midőn futsz, megtiltsd Asszonyodnak || Hogy a' legszebb szemet³⁴⁸ vissza ne vesse³⁴⁹ || 'S kővé ne váljon karjaid között.

Kis Jánosnak és Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1811. november 22.

Kedves Barátom! Vedd itt egy tegnapi végzett Epistolámat. Nem merek hinni magamnak ha jó e, 's félek hogy inkább hasonlít Dissertatiohoz mint Epistolához. Nem úgy kérem ítéletedet mint barátomét, hanem úgy mint Poetáét. Az elhúzott sorok melegen buzogtak szívemből. De te ne gondoldj azzal, hogy ezeket talán szerfelett szeretem, hanem dícsérj nagyon ha érdemlem, 's gyalázz nagyon ha érdemlem. Megolvasván, küldd, kérlek, Berzsenyinek.

[Melléklet:]
[hiányzó lap]

[236.]

164.

Ha téged a' Hír másnak nem kiált
Mint a' mit önmagadban önmagad lelsz,
Ha nyúgodalmod tiszta nyugalom,
Ha ment kevély nagyságtól, tettetéstől,
Uralkodásna-lépett Esz' szava,³⁵⁰ Kants kategorischer Imperativ.
Diadalom 's erő, nem gyengeség:
Csudálom bölcseséged, 's szánlak értte.

Jaj annak a' ki így szenved, 's elvakítva
Egy fennen-hangzó névtől, kínjait
Pirúl enyhítő könnyekben kisírni!
Azért adott a' legkegyesbb anya
Mellyeinkbe szívet hogy tompítsuk-el
'S öldössük édes szent érzéseit?

³⁴⁸ legszebb <pár> szemet A tárgyrag utólag toldva a szóhoz.

³⁴⁹ <nézzen> vesse Az áth. szó fölé írva.

³⁵⁰ A sorok ötsoronként megszámozva, e sor mellett az első: 45.

Azért e könyt a' felgyuladt szemekbe
 Hogy egy elposhadott Sophista előtt
 Ne merjen arcot 's keblet áztatgatni?
Ah, a' midőn Természet 's Bölcsesség,
Két szent testvérek, meghasonlanak,
Ki fog, ha józan, térni ennek feléhez?

Midőn a' haramia, kit társainak
 Nem-rettegett bukások eldühít³⁵¹
 'S most még kegyetlenbb tettekre ingerel,
 Leséből éjbe-rejtve tör reám
 'S bosszús örömmel sújtja a' védtelent,
 'S fut, 's vérben úszva hágy – a' gyáva gyilkos
 Vagy a' midőn egy furfang, vett tanúkkal
 Törvénybe idéz, 's öseimnek birtokát
 – A' szint úgy gyilkos, szint úgy gyáva! elesküszí,
 'S gázság 's erőszak engem bukni hagynak:
 Olyankor én is³⁵² némán szenvedek;
 Tetszem magamnak a' kínban,³⁵³ 's nevelni
 Bántóm' diadalmát, retteg büszke lelkem.

*retteg poetice
 pro vonak[...]³⁵⁴*

*Nem így, midőn az ég' gerjedt haragja
 Lövelli rám nyilait, 's elvész tőlem
 Vissza a' mit adni nem tud. Akkor én
 Gyermekké lészek; érzem a' csapást,
 'S hogy érzem, vallja kínos jajgatásom.
 Fakadnak könyveim 's lángoló³⁵⁵ sebemre
 Írt attól kérnek³⁵⁶ a' ki megcsapott,
 'S az írává változtatja a' könnyeket,³⁵⁷
 'S a' lángoló seb orvosolva van.*

Oh, hagyd Zenónak azt a' kérdedést
 Hogy néki nem fáj a' mi fáj, hogy a' kín
 Nem kín, 's a' veszteség nem veszteség.
 <Barátidat ha szánni nem pirúlsz,
 Miként³⁵⁸ pirúlhatnál szánni önmagad?>

³⁵¹ eldühít<, >

³⁵² én <sem> is

³⁵³ <kínjai közt> a' kínban Az áth. rész fölé írva.

³⁵⁴ A sor mellé írva, a kötés miatt nehezen olvasható betűk.

³⁵⁵ <ego> 's lángoló

³⁵⁶ <...> kérnek Olvashatatlan szóból ráírással javítva.

³⁵⁷ <a' könny> a' könnyeket

³⁵⁸ Miként Olvashatatlan szóból ráírással javítva.

Elég meg nem csüggedni a' szenvedésben,
Elég a' terhet férjfishan viselni.
Gyűjts újra, 's kedved' ingerelje károd'.
De hogy ne érjen új veszély, szaladj
Hagyd ott
'S hogy új veszély ne érjen, érhessen, szaladj
Olly helyre, mellyet Vulkan elkerülget.
De majd midőn mégy, tiltsd szép hitvesednek
Visszá ne nézzen,
[...], nem akar>³⁵⁹

Barátidat ha szánni nem pirúlsz,
Miként pirúlhatnál szánni önmagad'?
Elég meg nem csüggedni a' szenvedésben,
Elég a' terhet gyáván nem³⁶⁰ viselni.
Gyűjts újra, 's kedved ingerelje károd.
<De hogy ne érjen új veszély, szaladj keress³⁶¹
Más helyre³⁶², a' mellyetre³⁶³ a' tűz' vad³⁶⁴ Istene
Ki nem kiáltá pusztító átkait.³⁶⁵
Tárgyává nem választa³⁶⁶ vad dühének.
Csak hogy midőn mégy, megtiltsd³⁶⁷ hitvesednek
Hogy a' legszebb³⁶⁸ szemet³⁶⁹ vissza ne vesse,
'S kővé ne váljon³⁷⁰ karjaid között.>³⁷¹
De hogy ne érjen új veszély,³⁷² keress
Más lakhelyt, mellyre a' tűz adáz Ura
Még nem kiáltá pusztító átkait.
Csak hogy midőn futsz, megtiltsd Asszonyodnak
Hogy a' legszebb szemet vissza ne vesse,
'S kővé ne váljon karjaid között.

³⁵⁹ Ez a lejegyzés közben is javítgatott rész áthúzva, s alatta újrakezdve.

³⁶⁰ <férjfishan> gyáván nem Az áth. szó fölé írva.

³⁶¹ Az áth. szó fölé írva.

³⁶² Ráírással jav.

³⁶³ Ráírással jav., az a' sor fölötti betoldás.

³⁶⁴ vad Sor fölötti betoldás.

³⁶⁵ E sor folytatólagosan az azt megelőző mellé írva, annak javításaival egyidőben, az alatta lévő sorok lejegyzése után.

³⁶⁶ Eredetileg: választ<ott>, ebből ráírással jav.: választa. A szórend eredetileg: Tárgyává nem választott, a cserét jel mutatja, a kezdőbetűk változatlanul maradtak, em.

³⁶⁷ Eredetileg: tiltsd meg

³⁶⁸ <gyönyörű> a' legszebb Az áth. szó fölé írva.

³⁶⁹ szemet A t d-ből jav. ráírással.

³⁷⁰ váljon A második szótag olvashatatlan betűkből jav.

³⁷¹ Leírás közben, majd az első három sor egy következő fázisban is javítgatva, utóbb az egész át-húzgálva ferde vonalakkal, s alá letisztázva újra.

³⁷² <csapás> veszély Az áth. szó fölé írva.

Kedves barátom, Berzsenyi!

Sok holnapja hogy leveledet nem vettem, 's érzem e' veszteséget. Vedd itt egy Epistolámat, melyet Veled ezen az úton azért közlök, mert el úntam írogatni. Valamint a' Szemere Epistolájára Vidához azt jegyzéd meg, hogy annak írása sok munkába került: úgy fogod ebben is, de sovány volt a' téma. Kívánták tőlem az Epistolát, 's nem önként buzgott ki belőlem. A' fiamat ajánlom hajlandóságodba. Ő Téged csudálni, szeretni fog.
Nov. 22d. 1811.

Ragályi Tamásnak, Széphalom, 1811. november 25.

[...] 1801-ben, kevés holnapokkal azután, hogy a' kalitkából kiesztének, a' szegény Ipam engemet térítgetett 's a' maga Cosmogoniai tudományára akara vonni. Ada holmi könyveket is 's írásokat, de a' mellyektől (mint a' Puky Ferenczeitől) én iszonyodást és nem csak csömört kaptam. Akkor irtam hozzá egy Epistolát, de nem merem néki mutatni, előre látván, hogy az néki fájni fog, noha őtet nem bántotta. Imhol kezdete:

165.

[237.]

Hatalmas mesterének egy szava
Miként hozá ki a' pusztá Semmiből
Ezt a' temérdek *Mindent* 's önmagat
Az érthetetlen, a' megfoghatatlan
Nagy Mestert fejtik leczkéid énnekem.
Oh, a' helyett, hogy e mély titkokat
Előttem felfednéd, kérlek, borítsd el!
S kikapva e szép világból, hol magamnak
Honn lenni látszom, és a' hol szemem
Gyönyörködése millio tárgyait
A legvarázsbbs Setéttisztában és (magisches Helldunkel)
Nem elvakító fénynél látni szokta,
Ne kényszeríts időn 's üren (Raum) keresztül
Addig repülni, hol csak fény lakik,
'S a' fény miatt magamra nem talállok.

Vélekedéseim kevés sorokban 's Setéttisztába rejtve következnek 's a' vers a' közepén szakad-meg, hogy az Olvasó érezze, hogy ott hiatus van, vagy inkább *lacuna* 's e szókkal kezdem a' Schiller Ifja történetét, ki a' Pap intésének nem engedett 's a' leplet felemelte.

Egy Celta bölcs, kit utazásai...

Mire való azonban törnünk magunkat, a' mit megérteni soha nem fogunk?
Elmélkedni rajtok kell, mert az elménket élesíti, képzeleteinket tisztítja, de meg kell
szünni tudni.

[...]

Helmeczy Mihálynak, Széphalom, 1811. november 28.

[238.]
HELMECZI MIHÁLY
BARÁTOMHOZ.
Széphalom, Novemb. 28d. 1811.

166.

Fiam, ki kedves anyja' karjain
Csak fájdalomnak hangjait adja még,
Hálája' tolmácsává atyját tevé.
Vedd nyájas arcczal azt, 's a' gyermeket,
Ki lantod' énekére felfülel
'S nevét mosolygva hallja³⁷³ zengeni,
Szeressd tovább is! – Boldog jósolat! (omen)
Nem lett az Isteninknek ellenekre,
Kit Papiok édes dallal idvezel.
Midőn az áldás' első csókjait
Felnyomtam homlokára, csillogást
'S hírt és nevet nem kértem én neki;
Nem azt a' jobbat is, mellyet dal ád.
A' hír, a' név csak gőz; és a' kinek
A' tömjén vesztegetve gyújtatik,
Pirulás 's szégyen festik arczatját.
Hogy ötet Ámor és a' Cháriszok
Fogadják védelmekbe, hogy szemeit
Ezek nyissák-fel látni, ezek tanítsák
Irtózni a' rútat, 's a' mi szép szeretni,
Ez volt kérésem 's ez marad. Ha meg-
Hallgattatott a' kérés, Marc-Emíl
Lángolva sír majd Daykám' 's Berzsenyim'
Tropéumaik körül, lángolva sír majd
Dezsőffynek, Nagy Pálnak, Prényinek
'S Majláthnak fényeikre, kik borostyánt
Még barna fürtök közzé fűztenek.
'S nem fogja sírni könnyeit hasztalan.

³⁷³ hallja Ráírással javítva ebből: hagyja

Oh teljesedjék álmom! – Te pedig
Mellyében gerjessz a' szép lángot, és
Példád is gerjessze azt együtt daloddal.

Kazinczy Ferencz.

Tegnap késő estve, sőt már ágyban, vettem nyalábotat, 's útnak indulok. Nem akarám válasz nélkül hagyni leveledet 's ajándékaidat köszönet nélkül, míg Biharból haza jövedek, hol talán három hétig fogok mulatni. Vedd baráti érzésekkel a' mit gyalog leánykám hirtelenében sugott. Én érzékeny atya vagyok 's talán nem kevésbbé érzékeny barát; érzem jóvoltod' becsét. – Kedves tanítványodat tisztelem, 's köszönöm a' mit, Eretted tévén, érttem is tett. Örömmel értem, hogy Marmontelemet olvasgatja. Erdélyből épen tegnap érkezett levelek azt tudatják velem, hogy ott sem ezt sem Epigrammáimat nem értik. – Scriptura si obscura est, *pereuntibus* est obscura, ezt kiáltja vagy Szent Pál vagy Agoston Doctor azoknak a' kik a' Bibliát nem értik. Bár szaporodhatnak a' Választottak! – Éljen boldogul.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1811. november 28.

Kedves barátom,

Alkalmatossági versezetekről mit tartok, nem szükség mondanom, noha a' Genie azt is interesszantná tudja tenni, nem úgy mint a' közönséges fejek, kiknek efféle verseik nem egyebek mint rigmusok. Azonban az ide zárt nyomtatványt bátorkodom Néked még is bemutatni; nem azon hiúságból mert hozzám az az fiamhoz van intézve, hanem azért hogy megolvassván a' választ, lásd, hogy nékem elolthatatlan szomjan a' Jókat szeretni 's magamat hozzájuk csatlani. Különös kedvemet tennéd, ha azt (tudnillik válaszat) a' *derék* Majlátthal olvastatnád. Örvendek az ő dicsőségének. Megjövendöltem azt midőn 1808. egy asztalnál ebédelttem vele, és a' hol én magamba zárva hallgattam a' beszédet. Majláth eránt azolta mindég lángol lelkem, mert a' jókat egy hangból is ki lehet ismerni.

[...]

166.

[239.]

Helmeczi Mihályhoz.

Nov. 27d. 1811.

(Odáját csak most vevém, 's a' válasz mingyárt ment.)

Fiam, ki kedves anyja' karjain
Csak fájdalomnak hangjait adja még,
Hálája' tolmácsává atyját tevő.
Vedd nyájas arcczal azt, 's a' gyermeket
Ki lantod' énekére felfülel
'S nevét mosolygva hallja zengeni,
Szeressd tovább is. Boldog jósolat!

(jósolat, omen)

Nem lett az Isteninknek ellenekre
Kit Papiok édes dallal idvezel.
Midőn az áldás' első csókjait
Feln nyomtam homlokára, csillogást
'S hírt és nevet nem kértem én neki –
Nem azt a' *jobbat* is, mellyet dal ad.
A' hír a' név csak gőz; és a' kinek
A' tömjén vesztegetve gyújtatik,
Pirulás 's szégyen festik arczatját.
Hogy ötet Ámor és a' Cháriszok
Fogadják védelmekbe, hogy szemeit
Ezek nyissák-fel látni, ezek tanítsák
Irtózni a' rútat, 's a' mi szép szeretni,
Ez volt kérésem 's ez marad. Ha meg-
Hallgattatott a' kérés, Marc-Emíl
Lángolva sír majd Daykám' 's Berzsenyim'
Tropéumaik körül, lángolva sír majd
Desewffynek, Nagy Pálnak, Prényinek
'S Majláthnak fényeikre, kik borostyánt
Még barna fürtök közzé fűztenek.
Oh, teljesedjék álmom! – Te pedig
Mellyében gerjessz e' szép lángot, és
Példád is gerjessze azt együtt daloddal!

*) a' Homérban olly
sokszor előforduló
Θεων αεικητι.

Kis Jánosnak, Nagyvárad, 1811. december 6.

Édes Barátom!

Huszonnégy órával ezelőtt hogy onnan hazúlról eljöttem, vevék Pestről egy kis nyalábot, 's abban az ide zárt nyomtatványoknak néhány exemplárjait. Helmeczi látatta velem az Ódát, de csak levélben, kézírásban, 's arról hogy az ki is fog nyomtattatni, álmodni sem tudtam. Ha ettől tarthattam vala, kérni fogtam volna hogy holmit rajta változtasson (ilyen volt volna a' csaknem nevetséges cím is), 's hogy azokat a' *gyilkoló* magasztalásokat törölje-ki. – Hogy némelly emberek meg nem tudják fogni, hogy az ilyen magasztalás épen úgy pirít, mint a' hogy' a' mérséklettebb dicsérés édesen hízelkedve csikland! – De olvassd magad', 's látni, érezni fogod, melly helyekre czélzok. Egyet kérek Tőled és Rumitól: *az Istenért, ne recenseáltassék ez az Óda!* Helmeczi nincs isteni adomány nélkül, de a' munkán kilátni hogy Kezdőnek munkája. Én ezt az Ifjat soha nem láttam sem levelekből vagy hírekből nem ismertem. Atyai neve *Serfőző*, de én kértem, hogy ezt a' nem poeticus nevet lökje-el 's magát Helmeczről, hol született – Zemplénynek helysége 's Rákóczy' birtok – nevezze Helmeczinek, 's ő kapva kapott a' tanácson. Pesten van, 's Siskovics nevezetű Urfinak házi Tanítója. –

Huszonnégy órával ezelőtt hogy onnan hazúlról eljöttem, vevék Pestről egy kis nyalábot, 's abban az ide zárt nyomtatványoknak néhány exemplárjait. [...] Ide tészem le válaszat, mellyen ki fogod látni mind azt a' sietést, mellyet elkerülhetetlenné tet-

tek az onnan hazúlról eljövétel' gondjai, mind azt a' kevés figyelmet mellyet a' válaszra csak azért is fordítottam, hogy az Olvasó érezze, melly keveset csinálók magamnak a' *magasztalásokból*.

166.

[240.]

Helmeczi Mihályhoz. (Nov. 27d. 1811.)³⁷⁴

Fiam, ki kedves anyja' karjain
Csak fájdalomnak hangjait adja még,
Hálája tolmácsává atyját tevé.
Vedd nyájas arcczal azt, 's a' gyermeket,
Ki lantod' énekére felfülel
'S nevét örülve hagyja zengeni,
Szeressd tovább is. – Boldog jósolat!
Nem lett az Isteneknek ellenekre *)
Kit Papjok édes dallal idvezel.

(*Jósolat*nak neveztem az
omen-t, a' *Jósoló* szótól.)

*) v. 8. a' Homérban olly sokszor
előforduló Θῆῶν ἀεκητι.

Midőn az áldás' első csókjait
Felnymtam homlokára, csillogást,
Hírt és nevet nem kértem én neki;
Nem azt a' jobbat is, mellyet *dal* ad.
A' hír, a' név csak gőz; és a' kinek
A' tömjén vesztegetve nyújtatik,
Pirulás 's szégyen *festik* arczatját.
Hogy ötet Ámor és a' Cháriszok
Vegyék szent oltamokba, hogy szemét
Ezek nyissák-fel látni, ezek tanítsák
Irtózni a' rútat, 's a' mi szép, szeretni –
Ez volt kérésem 's ez marad. Ha meg-
Hallgattatik kérésem, Marc-Emíl
Lángolva sír majd Daykám 's Berzsenyim'
Tropéumaik körül, lángolva sír majd
Desőffynek, Nagy Pálnak, Prényinek
'S Majláthnak fények mellett, kik borostyánt
Még barna fürtök közzé fűztenek.
Óh teljesedjék álmom! – Te pedig
Gerjessz mellyében e' szép lángot, és
Gerjessze *példád* együtt *énekeddel*.

a' tömjén lángja az imádott
bálvány arczatját
rubens-sé teszi, a' deák szót
azon értelemben
vévén, mellybe Horatius
Od. L. I.

³⁷⁴ A vers öt soronként meg van számozva.

A' Magyar Olvasók a' legpompásabb színű 's formájú virágokat szeretik, 's meg nem tudják fogni hogy a' réti virágok is virágok, és hogy ezek szebbek mint az a' sárga bűdös őszi virág, melyet Kertészeink chrysanthosnak hívnak. Innen van, hogy a' Poocs, Mátyási et cet. verseiket tapsolva fogadják, 's a' Virág Benedek „Poemáji”ban azon darabokat mellyeket én a' Recensioban Feldblumeneknek neveztem, nevetik, kaczagják. – Ezen Epistolámnak ugyan az a' sorsa lehet, 's örvendeni fogok ha az lesz. Horáitz is írt olyan Epistolákat,³⁷⁵ a' mellyek az illy olvasóknak ugyan ezen okra nézve nem tetszhetnének, ha a' Horáitz neve őket el nem vakítná. – Te engemet arra buzdígtattál, hogy leveleimet (nem Epist. hanem prózai leveleimet) mentsem-meg az elveszéstől 's Pesten egykor Szemerének magának e vagy egy kis Társaságban, hozzád írt leveleimet emlegetted. Tanácsod azt cselekszi, hogy most arra törekszem, hogy Epistoláimat vagy 20 számra vihessem, 's akkor kiadom. Ezek mind Jambéjonokban lesznek írva. Ezek után scandált, rímes és egyenetlen (majd hosszabb majd rövidebb) sorú versekben fogom írni Epistoláimat, hogy azok az újak Epistoláimnak második Kötetét tehessek. Az újabbakban könnyebb elevebb tónust viszek, – ezeknek a' mostaniaknak tónusok *komoly* – és characterek éppen úgy *Hochsinn* mint a' Horáitzéinak a' *bölcseséggel össze-párosított bolondoskodás* vagy inkább csak *bohóskodás*. Csak attól akarnék őrizkedni, hogy Epistoláim *Chriáknak* ne tartatthassanak. Erre tégy Te engem figyelmessé, ha a' dolgot elhibázom. Minap a' Nagy Gáborhoz írt Epistolát közlöttem veled, nem hiúságból, nem hogy hízelkedve csiklandj, hanem hogy azt értsem, ha az Epistola Oeconomia-jában 's Ausführun-gjában nem lelsz e valami feszességet vagy éppen hibát. Ezt a' Helmeczihez írottat nem ezért közlém, hanem csak azért mert az Oda közlése ennek közlésére is elkapott, és osztán azért, hogy bár azt érezhetnéd olvasása alatt, hogy a' mit a' 10dik versen kezdve a' 20dikig mondok, azok magamnak a' képem. Bár ezt mondhas-sa valaha felőlők Recensensem, bár ezt mind azok valakik verseimet olvasni fogják akkor mikor én már nem leszek! Most egy harmadik Epistolámat is közlöm, új okból,³⁷⁶ – tudnillik hogy ezen dolog felől való gondolkozásomat lásd. Érteni fogsz Te engem ott is a' hol csak a' *Jobb főlk* érthetnek. Írtam azt 1801. Juliusban, midőn a' szegény Ipam (még akkor nem Ipam hanem csak barátom) engem a' maga Cosmogeniai mysteriumaiba initiálni akara, de a' mellyektől én iszonyodom 's iszonyodtam. Láttam hogy az Epistola néki fájni fog – annyiban fájni a' mennyiben *reménysége ellen* Proselytuszt nem kap – 's félre vettem. Most újra kidolgozám.

Én ide halálosan beteg testvér öcsémnek Dienesnek látogatása végett jöttem. Az Anyám Octob. közepe olta itt múlat körülte, 's holnap után reggel az Anyám is én is Semlyénbe megyünk, én pedig osztán haza, hol sok öröm vár kedves kis fészkenben. Éljj szerencsésen, igen kedves barátom, mind azokkal a' kik Veled egygek.

³⁷⁵ <verseket> Epistolákat

³⁷⁶ új <ez az azokkal> okból,

165.

[241.]

Gróf Török Lajoshoz. 1801.³⁷⁷

Hatalmas Mesterének eggy szava
 Miként hozá-ki a' pusztá Semmiből
 Ezt a' temérdek *Mindent*, 's önmagát
 Az Érthetlent, a' megfoghatatlan
 Nagy Mestert, fejtik leczkéid nekem.
 Oh, a' helyett hogy e' mélységeket
 Előttem felnyitnád,³⁷⁸ kérlek, borítsd-el;
 'S kikapva e' *szép* világból, hol magamnak³⁷⁹
 Honn lenni látszom, és a' hol szemem
 Gyönyörködése' millió tárgyait
 A' legvarázssbb *Setéttisztában* és
 Nem elvakító fényben látni szokta,
 Ne kénszeríts *időn* 's *üren* keresztül
 Addig repülni hol csak fény lakik,
 És a' holott³⁸⁰ én, durva föld' fija
 A' fény miatt magamra nem találok.
 Ifjú koromnak boldog reggele olta
 Mind addig a' midőn havát az Ősz
 Fejemre még nem kezdte-el hinteni,
 E' viszketeg gond kínzott engem is.
 Lángoltam látni, megkapni a' Valót
 És mint Menyasszonyt mellyemhez szorítani
 'S új szebb, jobb éltet élni hív keblében.
 De ő futotta a' *Vakmerőt*, 's az éj'
 Lidérczei közt eltűne – nem haraggal
 De mint ki később ismét vissza térend.
 Kétség 's elcsüggedés rohant reám.
 Kérdeztem a' Természetet – siket volt;
 Kérdeztem Bölcsseinket – ők csevegtek,
 'S bizonytalanbbá tettek mint valék.
 Barátim vállat vontak 's hallgatának.
 'S arany korom használatlan repült-el
 'S büntetve voltam kábaságimért.
 Többé nem űztem a' *Futót*, 's magamba
 Vonúlva azt kérdém a' mit *tudhatok*
 És a' mit tudnom *használ* – 's ő jutalmúl
 Megtért 's így szólla: Láss! a' mit kerestél
 Nyúlj bé mellyedbe, 's felleled.

Helldunkel, Festők'
 technicus terminusa
 Zeit und Raum.

(veritas)

³⁷⁷ A vers öt soronként meg van számozva.³⁷⁸ <felfed> felnyitnád,³⁷⁹ hol <szemem> magamnak³⁸⁰ holott Az ott utólag toldva a szóhoz.

Itt a' hemistichiumon akad-el a' beszéd, 's az Olvasót gondolkozással homályosan ismérteti-meg. A' szemes Olvasó megérti mit teszen ez: *Nyúlj-bé mellyedbe* etc.

A' következő § Schillernek azon fabulája, mellyben ő (Gedichte 2ter Theil) azt beszéli, hogy az initiált Ifjú felemelte a' lepelt a' parancs ellen, 's eliszonyodott, 's vége az Epistolának.

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1811. december 24.

[...] Legelőbb is azt kell említenem, hogy 24 órával elindulásom előtt Pestről egy vastag levelet kapék, mellyben nekem Helmecezi Mihály azon Alcaica Oda nyomtatványait küldi, mellyel Fiamat köszönté-meg. [...] – Ki lévén az Óda nyomtatva, nem tehettem egyebet, mint hogy Helmecezinek barátságát megköszönjem. Ide teszem válasszomat. Látni fogja az Ur hogy Epistolám mintegy futva készült. És még is ez a' könnyű tónus igazabb tónusa az Epistoláknak mint az a' fennen járó, melly a' Wesselényihez, Desőffyhez etc. írottakban hallatja magát. Most Lajoshoz készítek egyet, de Isten tudja első e, és mikor fog. Az ide zárt levelen van azon Epistolámnak is eleje, mellyet az Ipamhoz kezdtem írni 1801ben, de félre vettem, félvén hogy az a' nagyon keresztény ember rossz neven veszi. Ő többé nem él, 's most elővévém 's újra dolgozám. A' 36 és 37 verset benne csak az fogja érteni, a' ki a' legújabb Philosophiával is ismeretes. A' 37dik³⁸¹ vers nem lesz hosszabb 8 syllabánál, hogy a' kinek orra van, megsza[go]lhasa,³⁸² hogy valami *el van harapva*, 's megért. A' 38dik vers azon kezdődik, hogy egy Celta Bölcs (Schiller) Egyiptusi utazásaiból vissza [tér]vén,³⁸³ elbeszélte nekem mint jára a' *Száiszi* Ifjú, a' ki az Izis fátyolát [fel]emelte.³⁸⁴ Lásd Schillers Gedichte 2ter Band.

Nagy Gábor Debreczeni tudós Prokátor Úr Aprilisban ez idén földig égett, és ezen égésben elveszté gazdag Bthecáját 's közel 40 vastag fólio tomus Collectiójait, mellyek inkábbára Origin. Manuscriptumokból állottak. Ő még is mindenek felett Processusainak Actájiról gondoskodott, hogy Principálisai meg ne károsíttassanak, 's házának veszteségét csendes phlegmával nézte. Elégvén magának és feleségének képeik is, újra fogja magát festetni, még pedig (de a' mit én neki szeretnék *nem tanácslani*) azon szempillantásban midőn holmija ég. Versben is akarta feltartatni ezt a' történetet. Ide írom az Epistolát, nem hiúságból, mert benne nem találok semmi különöst, hanem azért, mert egynehány sora van, melly az én barátomnak 's tanítványának bizonyosan szívekhez fog szólni.³⁸⁵

³⁸¹ 37dik Sor fölötti betoldás.

³⁸² megsza[go]lhasa A lap sérülése miatt olvashatatlan betűk, em.

³⁸³ [tér]vén A lap sérülése miatt olvashatatlan betűk, em.

³⁸⁴ [fel]emelte A lap sérülése miatt olvashatatlan betűk, em.

³⁸⁵ A vers folytatólagosan van írva, a sorokra tördelést || jelzi, ez néhol hiányzik, itt következetesen elvégeztük a sorokra bontást.

Az a' rettentő tűz melly Debreczennek
 Öt nyolczadát vad lángja alá borítá
 Földiglen égetett-le téged is,
 Ugy mondja a' Hír, 's a' Hír ennél nagyobb
 'S hihetlenebbet is mond, mind azoknak
 Kik lelkedet, mint én, nem ismerik:
 Hogy, jó férj és atya, a' dühösködő
 Lángból kikapván hitvesed' 's leányod',
 Olly nyugalomban nézted a' csapást
 Melly téged érdemessé tehete
 Helyt fogni a' Porticus Bölcsei között;
 Hogy Kézírásaid' gazdag gyűjteményét
 'S rakott könyvtáradat predára eresztvén
 Egy gondod az volt hogy Clienseidnek
 Tartassanak-meg papirosaik.
 'S így megmaradtak e' rongyok, de ah!
 Hazánk' viszontagságainak tanúji,
 Az a' való (wahr) kincs mellyért éltedet
 Méltóbban vethetéd koczkára hamv lőn.
 Hamv lőn könyvtarod is, 's a' mit belé
 Didót, Bodóni 's Baskerville adának.
 Az Encyclopedie Bayleddel, a'
 Természet és Igazság férjfiával
 'S Filangierival 's Montesquieuvel
 Raynallal 's azzal a' Csufolkodóval
 Ki szüntelen dúlt békét predikálván
 Együtt lelék fel itt azt a' halált
 Mellyre egy más Debreczen Servétet hányla.
 (Kalvin ließ zu Genf den armen Teufel Servet, der von den Personen
 in der Gottheit nichts wissen wollte, lebendig verbrennen.)
 Puszták rezeidtől a' falak, 's szemed
 Nem fogja már csudálni Socrateszt,
 A' feddhetetlent 's vészni még is készet,
*Dávid*nak szép remekjét; nem csudálja
 Berquinnek tűjét a' két Nyillövőben (Chiron u. Achill.)
 'S midőn Verbóczi megpihenni hágy
 'S felold a' lelket öldöklő munkából
 Vernetnek bájos tengerszéleit
 A' hold szelíd fényében, nem leled
 Nem már Tempéjit *Claude*-nak, a falon. (Claude Lorrain.)
 'S illy veszteségek 's ennyi kár után
 Te nem kesergesz, nem hallatsz panaszt?

Ha téged a' Hír másnak³⁸⁶ nem kiált
Mint a' kit önmagadban önmagad lelsz,
Ha nyúgodalmad *tiszta* nyúgalom
Ha ment kevély nagyságtól, tettetéstől,
Uralkodásra lépett Ész' szava kategorischer Imperativ
Diadalom 's erő, nem gyengeség:
Csudálom bölcseséged 's szánlak értte.

Jaj annak a' ki így szenved, 's elvakítva
Egy fennen hangzó névtől, kínjait
Pírúl enyhítő könnyekben kisírni!
Azért adott a' legkegyesbb anya
Mellyeinkbe szívet hogy tompítsuk-el
'S öldössük édes szent érzéseit?
Azért e könnyt a' felgyuladt szemekbe
Hogy egy elposhadott Sophista előtt
Ne merjen arczot 's keblét áztatgatni?
*Ah, a' midőn Természet 's Bölcsesség (Unterricht),
Két szent testvérek, meghasonlanak,
Ki fog, ha józan, térni ennek feléhez?*

Midőn a' haramia, kit társainak
Nem rettegett bukások eldühít,
'S most még kegyetlenbb tettekre ingerel,
Leséből éjbe-rejtve tör reám,
'S bosszús örömmel sújt, a' védtelent,
'S fut, 's vérben úszva hágy, a' gyáva gyilkos!
Vagy a' midőn egy furfang vett tanúkkal
Törvénybe idéz, 's őseimnek birtokát
A' szint úgy gyilkos 's szint úgy gyáva elesküszí,
'S gazság 's erőszak engem bukni hagynak,
Oh akkor én is némán szenvedek,
Tetszem magamnak a' kínban, 's nevelni
Bántóm diadalmát retteg büszke lelkem.
Nem így midőn az ég' gerjedt haragja
Lövell rám nyilait, 's elveszi tőlem
Vissza a' mit adni nem tud. Akkor én
Gyermekké leszek, érzem a' csapást
'S hogy érzem, vallja kínos nyögdelésem.

³⁸⁶ <job> másnak

Fakadnak könnyeim, 's lángoló sebemre
Írt attól kérnek, a' ki megcsapott
'S az írrá változtatja a' könnyeket
'S a' lángoló seb orvosolva van.

Oh, hagyd Zenónak azt a' kérkedést
Hogy néki nem fáj a' mi fáj, hogy a' kín
Nem kín, 's a' veszteség nem veszteség!
Barátidat ha szánni nem pirúlsz
Miért pirúlnál szánni tenmagad?
Elég meg nem csüggedni a' szenvedésben,
Elég, a' terhet gyáván nem viselni.
Gyűjts újra, 's kedved' ingerelje károd.
De hogy ne érjen új veszély, keress
Más lakhelyt, melyre a' tűz' ádáz Ura
Még nem kiáltá pusztító átkait.
Csak hogy midőn futsz, megtiltsd Asszonyodnak
Hogy a' legszebb szemet vissza ne vesse
'S kővé ne váljon karjaid között.

[...]

166.

[243.]
Helmeczi Mihályhoz.³⁸⁷

Fiam, ki kedves anyja karjain
Csak fájdalomnak hangjait adja még,
Hálája' tolmácsává atyját tevé.
Vedd nyájas arczal azt, 's a' gyermeket
Ki lantod énekére felfülel
'S nevét örülve hallja zengeni,
Szeressd tovább is. – Boldog jósolat! (Omen)
Nem lett az Isteninknek ellenekre
Kit Papjok édes énekkel köszönt.

Midőn az áldás első csókjait
Felnymotam homlokára, csillogást,
Hírt és nevet nem kértem én neki.
Nem azt a' jobbat is, mellyet dal ad.

³⁸⁷ Az itt következő két vers is folytatólagosan van írva, a sorokra bontást csak a sorkezdő nagy kezdőbetű jelzi. A versek különálló kisebb lapra vannak írva, a levél elején, a megszólítás fölé ez van írva: Lássá az Ur a' Couvert belső részét.

A' hír a' név csak gőz, és a' kinek
A' tömjén vesztegetve gyűjtatik,
Szégyen 's pirulás festik arczatját.
Hogy ötet Amor és a' Cháriszok
Vegyék szent oltalmokba, hogy szemét
Ezek nyissák-fel látni, ezek tanítsák
Irtózni a' *rútat*, 's a' mi *szép*, szeretni.
Ez volt kérésem 's ez marad. Ha meg
Hallgattatott a' kérés Marc-Emíl
Lángolva sír majd Daykám 's Berzsenyim
Tropéumaik körül, lángolva majd
Desőffynek, Nagy Pálnak, Prényinek,
Majláthnak fényeikre, kik borostyánt
Még barna fürtök közzé fűztenek,
'S nem fogja könnyeit sírni hasztalan.
Oh teljesedjék álmom! Te pedig
Gerjesszd mellyében e' szép lángot, és
Gerjessze *példád* együtt *énekeddel*.

[244.]

Gróf Török Lajoshoz. 1801. Júl.

165.

Hatalmas Mesterének egy szava
Miként hozá-ki a' pusztá Semmiből
Ezt a' temérdek Mindent, 's önmagát
Az Érthetlent, a' megfoghatatlan
Nagy Mestert fejtik leczkéid nekem.
Oh, a' helyett hogy e' mélységeket
Előttem felnyitnád, kérlek, borítsd-el;
'S kikapva e' szép világból hol magamnak
Honn lenni látszom és a' hol szemem
Gyönyörködése' millio tárgyait
A' legvarázsbbs Setéttisztában helldunkel
És nem elvakító fényben látni szokta,
Ne kényszeríts időn 's üren Raum keresztül
Addig repülni hol csak fény lakik,
És a' holott én durva föld fíja
A' fény miatt magamra nem talállok.
Ifjú koromnak boldog reggele oltá
Mind addig a' midőn havát az Ősz
Fejemre még nem kezdte hinteni,
E' viszketeg gond kínzott engem is.
Lángoltam látni, megkapni a' *Valót*,

És mint Menyasszonyt mellyemhez szorítani
'S új szebb jobb éltet élni hív keblében.
De ő futotta a' Vakmerőt 's az éj'
Lidérczei közt eltűne, nem haraggal,
De mint ki később ismét vissza térend.
Kétség 's elcsüggedés rohant reám.
Kérdeztem a' Természetet, siket volt,
Kérdeztem Bölcsünket, ők csevegtek
'S bizonytalanbbá tettek mint valék.
Barátim vállat vontak 's hallgatának,
'S arany korom használatlan repült el,
'S büntetve voltam kábaságimért.
Többé nem úztem a' Futót, 's magamba
Vonúlva azt kérdeztem a' mit *tudhatok*,
És a' mit tudnom *használ*. 'S ő jutalmúl
Megtért 's így szólla: Láss! a' mit kerestél,
Nyúlj-bé mellyedbe, 's felleled.

Eggy Celta Bölcs etc. etc.

1812

Kölcsey Ferenchez, Széphalom, 1812. január 5.

[...]

Néhány holnapokkal azután hogy ezt az Epigrammát írtam:

[245.]

100.

Sírj szabadon; itten nem kémleli senki keserved',
 A' Kedvest³⁸⁸ lombjaim elfedezik.
 És ha enyhűlsz lánykád' neve' zengésére, sohajtozzd,
 'S Echóm részt véve vissza sohajtja feléd.

elő vevém ismét Matthissont 's olvasám; 's mint levék oda, midőn ezen Epigrammájára találtam:

Tief in der Düstre des Waldes verhauche den Kummer der Seele,
 Fruchtlos nach Gegengefühl ringst du im Strudel der Welt.
 Lieber den Felsen verkünde dein innigstes Weh als den Menschen!
 Heilig bewahrt es ihr Schoos und ihr Bedauern ist stumm.

A' ki a' kettőt öszve veti, azt gyaníthatná, hogy igen elmés ravaszsággal követtem a' csudált Példányt. Pedig nem is tudtam, hogy a' német Epigr. existál. [...]

Berzsenyi Dánielnek és Sárközy Istvánnak, Széphalom, 1812. január 30.

[246.]

165.

Gróf Török Lajoshoz. 1801. Júliusban.

Hatalmas Mesterének egy szava
 Miként hozá ki a' pusztá Semmiből
 Ezt a' temérdek Mindent, 's önnmagát
 Az Érthetetlen, a' megfoghatatlan
 Nagy Mestert, fejtik leczkéid nekem.
 Oh, a' helyett hogy e' mélységeket
 Előttem felnyitnád, kérlek, borítsd-el,
 'S kikapva e' szép világból, hol magamnak³⁸⁹

³⁸⁸ <Lombjaimra> A'

Kedvest A két szó között egy szónyi szabad hely van kihagyva.

³⁸⁹ <szemem> magamnak

Honn³⁹⁰ lenni látszom, és a' hol szemem
 Gyönyörködése' millio tárgyait
 A' legvarázssbb Setéttisztában és
 Nem elvakító féynél látni szokta,
 Ne kényszeríts időn 's üren keresztül
 Addig repülni, hol csak fény lakik,
 És a' holott én durva föld' fija
 A' fény miatt magamra nem talállok.
 Ifjú koromnak boldog reggele oltá
 Mind addig a'³⁹¹ midőn havát az Ősz
 Fejemre még nem kezdte-el hinteni,
 E' viszketeg gond kínozott engem is.
 Lángoltam látni; megkapni a' Valót,
 És mint menyasszonyt mellyemhez szorítani,
 'S új szebb 's jobb éltet élni hív keblében.
 De ő futotta a' Vakmerőt, 's az éj'
 Lidérczei közt eltűne – nem haraggal,
 De mint ki később ismét vissza térend.
 Kétség 's elcsüggedés rohant reám.
 Kérdeztem a' Természetet: siket volt.
 Kérdeztem Bölcsseinket: ők csevegtek
 'S bizonytalanbbá tettek mint valék.
 Barátim vállat vontak 's hallgatának.
 'S arany korom használatlan' repült-el,
 'S büntetve voltam kábaságimért.
 Többé nem űztem a' Futót, 's magamba-
 Vonulva azt kérdeztem a' mit tudhatok
 És a' mit tudnom használ. 'S ő jutalmúl
 Megtért, 's így szólla: Láss! a' mit kerestél,
 Nyúlj bé kebledbe 's felleled.

* * *

Száiszbán egy Ifjú (így beszéllte nekem
 Egy Celta Bölcs, ki már Egyiptusi
 Hosszú utazásiból³⁹² honnjába megjött,
 És a' mi ott, a' titkok' szent helyén,
 Ő néki látni engedtetett, keblembé
 Örülve öntötte-ki) panaszra költ
 A' Hiérophanta ellen hogy reményeit
 Ravasz sikamlatokkal játszodozza,
 És a' *valót* felfedni néki kés.

³⁹⁰ <Gyön> Honn

³⁹¹ addig <míg> a'

³⁹² <útjából> utazásiból

Mim van, ha Mindenem nincs? kérdi az Ifjú;
Van itt több és kevésbb? Hát a' Való
Ugy summa, mint a' test' érzékeinek
Ál boldogságaik, melyeket nagyobb
Vagy kisebb mértékekben bírhatunk
És még is bírunk? Nem megoszthatatlan,
Nem egye e a' mit látni óhajtozom?
Ám végy-ki egy hangot a' lant' zengzetéből,
Az ég' ívéből egy színt ám szakassz-ki,
'S semmid marad, míg a' szép zengzet' és
Szín' mindent együvé nem szerkezik.

Ekként beszéllvén, egy szent Gömbölyeghez
Jutának-el, hol egy beleplezett kép
Oriási nagyságban tűnt a' megijedt
Ifjú' szemébe. Szóllj, kérdé, mi ez?
Ez a' Való, monda a' Pap. A' Való?
Hisz annak látásáért lángolok,
'S előttem épen ő lepleztetik!

Perelj az Istenséggel értte, mond'
A' Hiérophanta. Nincs az a' halandó,
Ki fel lebbentse e leplet, míg magam
Fel nem vetendem. 'S a' ki ezt illetendi,
A' szentet, a' tiltottat, mond az Isten ...
„S mit mond?” – az a' Valót meg fogja *lát*ni.
„Csudálatos! 's te még fel nem vetéd?”
Én é? Nem én soha! 's e' viszketeg
Meg sem kísérte még. „Nem értelek.
Ha tőle nem több mint e' gyenge fal
Rekeszt-el, úgy azt könnyű lesz”³⁹³ – 's az Isten'
Tilalma! mond rendítő hanggal a' Pap.
E' gyenge fátyol nem nehéz karodnak,
Fiam: lelkednek sokmázsányi sully.

Az Ifjú mély gondok közt tért haza.
A' tudni-vágyás' szomja csendes álmát
Szemeitől messze elűzi; kínosan
Fetreng fekvésén, 's éjfélkor felugrik.
Rezzent lépései vaktában viszik
A' Templomhoz. Megmászni itt a' kerítést
Nem volt nehéz, 's egy bátor felszökkellet
A' kép elébe teszi a' vakmerőt.

³⁹³ A záróidézőjel elmaradt, pótoltuk.

Itt áll immár, 's borzasztva fogja környűl
Az egyedűl valót az éltelen csend,
Mellyet csak a' lépdellet' dobbanásai
Szaggatnak-meg a' kripták' boltjaikban.
A' Kuppolának nyílásán keresztül
Sápadt ezüstkék fényt lövell le a' Hold.
'S rémítve, mint a' megjelent Istenség,
Ragyoglik a' boltnak setéte közt
A' szent alak, lenyúló fátyolában.

Bizonytalan lábakkal lép az Ifju
Közelbbre a' képhez, 's ím szentségtörő
Kezei a' fátyolt már illetni akarják.
Hévség 's fagy járja végig tetemeit
'S látatlan kar repíti vissza. El innen,
Boldogtalan! el innen! így kiált-fel
Mellyéből egy hív szózat. Te fogod
A' legszentebbet megkísérteni?
Nem érti ő, nem hallja a' szózatot.
„E' leplet – mond az Istenség – halandó
Fel nem vetendi, míg azt én vonom-le.
De nem vetette e melléje ő maga:
Ha ki ezt eltolja, *meqlátja* a' Valót?
Hadd érjen a' mi akar! én eltolom,
És meg fogom (sikolta) *látni*.” – Látni?
Ezt zúgja utána egy nyúlt Echo nevetve.

Igy szóll, 's lekapja a' leplet. A' Papok
Elnyúlva lették más nap őt az Ízisz'
Szent zsámolyánál. Bomlott sápadt arca
Mély kínokat hagyott sejdíteni.
Eltűnt éltének vídamsága örökre
'S korán sír nyelte-el a' boldogtalant.

Nadasdy Sárközy István barátomnak.

E' napokban írt levelem eddig Pest körül jár; ezt későbbben veszed, mert resteltem leírni 's mindenre illyet nem bízok. Az Epistola második lapján kezdődő és annak végéig lemenő Rege Schillernek Verseiből (Gedichte, 2ter Theil) van véve; 's ott a' hol a' csillag van itt a' 2dik lapon, akarva van hagyva hézag, – olly hézag, melly ki nem pótolva fog maradni. Az elmélkedő megért, a' ki pedig nem elmélkedik, annak nincs szüksége engem itt érteni. Az *ürr* Raum, vacuum – a' Setéttiszta pedig Helldunkel, clair-obscür. – Él szerencsésen, kedves barátom. Széphalom, Jan. 30d. 1812.

Berzsenyinek Kazinczy baráti szíves idvezletét.

[...] Az ő emlékeztetése sugallá [ti. Sárközy Istváné], hogy az ide zárt Epistolát veled közöljem. Tíz eszt[en]dővel ezelőtt kezdém azt írni, de abba hagytam, tartván, hogy az a' kihez intéztem, meg fog bántatni azon a' miket benne lél. Az Epistola vége Schillernek verseiből van véve; az ott Das verschleyerte Bild zu Sais név alatt áll. [...] Ne legyen terhedre kérésem: küldd által ezt az Epistolát Sárközymnek, de elvágván azt a' lapot melly hozzád szóll. Ajánlom magamat becses barátságodba. Sz[éphalom]. 30. Jan. 1812.

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1812. február 3.

[...] Magának Lolottnak nem felelek; lelkem részegülését Epistolám vigye-meg néki, még pedig ha Theréz meg fogja engedni, nyomtatásban. A' nem várt levél nem várt feleletet érdemel, 's így akarom vele éreztetni, hogy jóságára nem vagyok egészen méltatlan. –

[...]

Az én napjaim most úgy múlnak, hogy alig tudok valamit dolgozni. Közlöm itt egy francia izlésű Epitremet azon czélból hogy az Úr reflectálhasson, mennyire alkalmas a' mi nyelvünk arra a' nemére a' Poesisnak melly az én ítéletem szerint a' francziákéban legfelül áll; – mert őnálak a' ton badin az első érdem.

[247.]

167.

Egy félénk Íróra, a' ki korabeli történeteit nem úgy írta a' mint hitte:

Poéta vagy 's Historicus.
Mi³⁹⁴ vagy nagyobb? azt én nem értem.
Oh hogy ha én – exotéricus
'S itt, mint sokakban, Scepticus –
Historicus 's poeticus
Illustritásod' meg nem sértem,
Kérlek: fejtse-d meg, melly félen vagy
(Kettőben az nehéz) valóban nagy.
Silány versed Beszkédi fagy.
Nem hagy sírni, nem hagy nevetni.
De fázni 's izzadozni hagy.
A' másik munka hagy nevetni,
'S nem sokkal többet mint – nevetni!
Már ért az exotericus:
Historizáns Poéta vagy
'S poetizáns Historicus.

[...]

³⁹⁴ <Mellyik> Mi

Kölcsey Ferenchez, Széphalom, 1812. február 5.

[...]

A' Zeno philosophiája nekem sem volt 's lesz Philosophiám. De abban is van sok tisztelni való, 's felette hasznos végig nézni a' Philosophusoknak sokféle 's egymással ellenkező opiniójikon. Mi nevetségesebb mint az Epicur Atomusainak öszvecsimbalkozások és a' mit az ő Voluptása felől az ötet³⁹⁵ megérteni vagy nem tudó vagy nem akaró Bölcsék mondanak. És még is van e szebb tudomány mint a' mit ő taníta a' Voluptás felől? Én azt tartom, hogy ő az Atomusainak öszveragadásokban sem tanított mást, mint a' Hylozoíták (ilyen volt a' Genesis első verseinek írója is, és őutána Mózes) tanítanak; az pedig nékem éppen abban a' gradusban nem bolondság mint a' Kátét-tanítgató Bölcséknek nem látszik a' Káté két első kérdése: „K. Miből? F. **Semmiből!** – Én a' tudva való Epistolában sem arra kérem a' megszólított embert, hogy hagyja másnak a' Zéno bölcsességét, 's annak akarom magamat nézetni, a' ki sírni nem szégyenel, mikor calamitást szenved és nem injuriát. – Képzelheti e Uram Öcsém hogy azt az Epistolát úgy fogadták hogy mind ezideig sem felelnek reá, 's talán 4 rendbeli levelem, mellyekben tudakozom, ha kedvét leltem e vele, válasz nélkül hagyatik. Oda magyarázom a' hallgatást, hogy valami van benne, a' mi sért; de melly passage sért, nem értem. Talán a' legutolsó sorok, hol a' hitves' szép szeme fordul elő. Esküszöm hogy semmit sem tudok felőle, hogy az a' szép szem a' kiköltözés alatt titkos okokra nézve pislog vissza. Egyéb okát fel nem érem a' hallgatásnak. E' sorokat pedig azért vetettem oda, hogy a' versezetnek a' végén point vagy lumiere legyen.

Jan 31dik egygy Epite-t írtam. Francziául nevezem az Epistolát mert francia gustus van benne. Közlöm, szokásom szerint.

167.

[248.]

**Egy kislelkű Irónkra,
ki a' maga korabeli történeteket másként írta mint hitte.**

Poeta vagy 's Historicus.
Mi vagy nagyobb? azt én nem értem.
Oh, hogyha én – exotéricus
'S itt mint sokakban scepticus –
Historicus 's poeticus
Illustritásod' meg nem sértem,
Kérlek, fejtsd meg, melly félen vagy
(Kettőben az nehéz!) valoban nagy.
Silány versed Beszkédi fagy.
Nem hagy sírni, nem hagy nevetni,
De fázni 's izzadozni hagy.
A' másik munka hagy nevetni,

³⁹⁵ ötet Ráírással jav. ebből: öket

'S nem sokkal többet mint – nevetni!
 Már ért az exotéricus: –
 Historizáns poéta vagy
 'S poetizáns Historicus.³⁹⁶

Kis Jánosnak, Széphalom, 1812. február 14. és 17.

[...]

Helmeckihez írt Epistolám felől jobban kezdek ítélni, miolta Te is, volt Prof. Sípos is róla kedvezve ítélték. Sípos ezt írja: „Te bizonyosan nem tudod, hogy a' legszebb Epistolát írtad a' mellyet atya írhat.” – Megvallom, hogy sokat azért írok, hogy fiamat vonjam azoknak szeretetére, a' miket magam szeretek – pirúljon tollam a' megtévedésért! nem *fiamat*, hanem *gyermekeimet* akarám írni, mert én távol vagyok attól az átkozott Aristocratismustól, melly a' leánygyermekeket csak félig tartja gyermeknek. Rettegek, hogy előbb dőlök-ki mint őket felnevelhetem, 's minthogy lehetetlen hogy gyermekeim, avagy csak azért is hogy atyjokat ismerjék, mind megolvassák a' mit ő írt, az is lehetetlen hogy az az ő lelkeikre ne hasson; 's ezen tekintetből már magam is szeretem ezen Epistolámat, bár kecsetlen eruptiója gondolkozásomnak 's érzéseimnek.

Az Ipamhoz írt Epistolát eddig egészen ismered. Ezzel most meg vagyok elégedve, ellenben a' Nagy Gáborhoz írt naponként veszt előttem első kedvességéből. – Ugy tartom, Te is tapasztaltad hogy néha régibb dolgozásainkat jobbakként leljük mint véltük, néha rosszabbakként. Egy részről maga az Író a' legjobb Criticusa dolgozásainak, más részről ő a' legrosszabb.

Egy 6 ívből állandó munka' Kézírását holnap viszik Ujhelyből Pestre Vitkovicshoz, hogy azzal Daykám' Verseinek testetlen Kötetét vastagítsa. Címje ez: Kazinczynak Poetai Berke. Nem akartam, szerénységből, Erdőnek (silva ύλη) nevezni: de épen az, a' mi a' silva poetica. – Igen rövid Praefatiojában azt mondom, hogy itt csak azon verseim 's fordított darabjaim vétettek fel, mellyeket később' kiadandó Verseim Kötetéből kirekeszteni szándékozom. A' Publ. már ismeri egy részben, de olly készületlenül, hogy tiszttem volt őket vele ezen újabb Kiadás által elfeledtetni. Egy Angol Író azt mondja hogy fiatal Íróban nincs³⁹⁷ dicséretesebb tulajdon mint *törteni tudni*. Bízvást hozzá tehetjük: *nincs nem fiatalban is*; 's annak ki el van telve azon panasszal hogy Iróink virágaikkal szemetjeiket is a' Publ. elébe viszik, illő vala megmutatni hogy maga ment ezen setétségtől. – Ennyi a' Praefatio. –

A' darabok ezek: 1. A' gyermek Poeta. – 2.) a' félénk szerelem. Metastasióból. – 3. Az Esthajnalhoz. – 4. Minnyihez. – 5. Chloe. Kleists Lalage. – 6. Klopstocks: Im Frühlingsschatten fand ich sie. – 7. Klopstocks: Dein süßes Bild, o Lyda. – 8. Ah ki hozza vissza nekem. Göthe. – 9. Életem fogy etc. – 10. Boldog alkony. 11. Lollym' szája (Secundusból). – 12. Holnap. (Lessing.) 13. 14. Horatzius' két Odája. – 15. Caesar és Roma (Kästner). – 16. Vay. – 17. Bion. Idyll. – 18.–26. Anacreon. – 27. Göthéből Ganymed, 28. Prometheus. – 29. Az én Istenném. 30. Emberiség Határai. 31 Az Isteni. 32. Reggeli

³⁹⁶ Az utolsó három sor nem fért ki a lap aljára, így a vers mellé 90 fokkal elforgatva lett írva.

³⁹⁷ <alig van> nincs

Panasz. – 33. Azzán Aga. – 34–36. Herder 3 Paramyth. Jambusban. – 37. 38. Dénisből két Óda.

Ollyan Epistolát ohajtasz látni tőlem, mint a' Ráday Pálhoz írt vala. Azt megtartottam ugyan, de ki nem adom. Imhol a' Voltaire ízlésében egy új.

167.

[249.]

**Eggy félénk Irónkra,
ki kora'³⁹⁸ történeteit másként írta mint hitte.**

Poeta vagy 's Historicus.
Mellyik nagyobb? – azt én nem értem.
Oh, hogyha én – exotéricus
'S itt, mint sokakban, scepticus –
Historicus 's poeticus
Illustritásod' meg nem sértem:
Kérlek, fejtsd-meg, mellyíkben vagy
(Kettőben az nehéz) valóban nagy?
Silány versed Beszkédi fagy;
Nem hagy sírni, nem hagy nevetni,
De fázni 's izzadozni hagy.
A' másik munka hagy nevetni,
'S nem sokkal többet mint – nevetni.
Már ért az exotéricus: –
Historizans poeta vagy,
'S poetizans Historicus.

A' Historizáns és poetizáns alatt olyat akartam érttetetni, a' ki mind a' Historiával mind a' Poesissal csak *játékot* űz, 's így mind a' kettőben nevetségessé teszi magát.³⁹⁹

Ez a' Historicus a' szegény Verhovszki felől ezt írja: *mortuus in scrophulis venereis*. Mondám neki, hogy ez az ifjú alkalmasint úgy hala-meg mint Newton és Kant; olly szűz életű volt. – Nihil facit! ez vala felelete, 's ki nem törölte. Si ita scriberem, uti sentio, non admitteret Censura impressionem. Ezzel menti magát. Prudentiores me intelligent.⁴⁰⁰

Friedrich Voltairének, egy levelében, azon panaszolkodik, hogy a' fr. újabb Irókat un esprit de géometrie et d'analyse foglalta-el, 's többé meg nem jelennek egy idő oltá azok a' kedves kis bohó darabok, mellyeket a' fr. Liter. annakelőtte olly bőven termeszte.⁴⁰¹ – Ez nálunk egészen ismétetlen termés, mert⁴⁰² felette nehéz szépen, elemesen, könnyen, urbanitással tréfálozni, szurkálgatni. Osztán a' rím! a' rím, magyar-

³⁹⁸ kora<beli>'

³⁹⁹ A vers mellé írva, bal oldalt, 90 fokkal elforgatva.

⁴⁰⁰ A vers mellé írva, jobb oldalt, 90 fokkal elforgatva.

⁴⁰¹ terme<l>szte.

⁴⁰² termés<.>, <De> mert

ban! Hol kapunk annyit, a' mennyi arra kívántatik, hogy a' gondolatok olly játékosan fonathassanak egyyüvé mint a' francia, rímmel bővölködő 's könnyebb ömlésű nyelvben? Könnyebb egyy Sonettet írni mint ezt. Osztán megvallom hogy a' frivolitás' tónusa nekem nem kedves tónusom. Ha Horátz ugyan azt cselekszi, az ő régi tiszteletes nyelve bennünket Olvasójit tiszteletben tart. A' ki új nyelvben űzi azt, alig tudom megmagyarázni miért, Spassmacherré lesz, és még nevetségesebbé. Merném e Voltairnek Algarottihoz írt O detestable Westphalieját magyarul írni? Merném e párját annak a' mit ő Eugénhez írt? Párisi embertől ezt mind botránkozás nélkül veszi az Olvasó. – Nem sokára talán közölhetni fogom Veled egyy illy Versificatiójú Epitremet, melly így kezdődik:

Meg volt a' Restauratio,
'S te semmi nem levél!

Ez senkire nincs írva, és mindennek szóll. Olly sokak, a' kik stupent in titulis.

Febr. 17d. 1812.

Sole prius orto írom ezt. Az éjjel egyy Sonettem sült-el:

[250.]
A' KÖTÉS' NAPJA

180.

Melly boldog óra tűnt-fel életemnek,
Midőn a' két szép testvér' karjain
Szökdelve jártam a' vár' ormain
'S hol a' pataknál lengenyék teremnek.

Itt, lábainál imádott Kedvesemnek,
Elnyúltam a' part' bársony hantjain.
Dallott; 's elfogva alakján 's hangjain,
Megnyílt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi'
<Marának> szép ajkán nem lebegének
Mennyeibb hangzások mint e' bájos ének,
Mint e' hajlékony, rezgő, lány beszéd.

(24. Aug.⁴⁰³ 1804. volt az itt festett
scénák' napja.)

Kázmértt egyy régi Kastély ruinája áll
egy dombon a' patak' rétjei felett.
Und wo am Bachen Mayblumen spriessen.

MARA egyy Cantatrice
ismeretes a' Német Költők' munkájiból.

⁴⁰³ <ez volt> 24. Aug.

'S még bájosbb hang volt, mellyel, megpirúlva
A' Hold' szelid fényénél, 's rám simúlva,
Ezt nyögte az édes lány: Tiéd! Tiéd!

Sok K van benne: MaránaK, lebegéneK,
hangzásóK, éneK. És így *Marának*
helyett olv: Storazzi'

Még nem merem mondani jó e, nem e. Újabb mint hogy ismérhetném. De hogy az itt következő két Epigramma nem rosszabb mint sok az Anthologiában, már azt Bescheidenheit her Bescheidenheit hin mondani merem.

170.

[251.]

A' Vándor és a' Hely' Geniusa.

(Kitalálhatod kinek sírja mellett.) (Genius Loci apud Romanos
hoc nomine culti.)

Vándor. Kit fedez e' szent sír, név és jel nélkül. Örök dísz
Önte reá Chlórís (Flóra), 's a' csapodár Zephyrek
Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyenge virágait;
'S Sylphek' 's Sylphídák' népe seregli körül.

Génus. Jel 's név, oh Idegen, nem kell e' sírnek. Ha lelked
Tiszta, ne félj itten késni, de fuss, ha nem az.

172.

[252.]

Pászthory' sírja.

Zúg⁴⁰⁴ búsan ' hullasd e' sírre virágidat, ákác,
'S dongjatos, o méhek, a' fa' virági körül,
És te, Periploca, nyúlj végig buja karral az ágak'
Szent szövevényei közt, hol Philoméla keserg.
Mert nagy tettei után itt nyugszik⁴⁰⁵ Pászthory. Nyugtót
Erdemel, a' ki soha azt nem lele, nem keresé.

171.

[253.]

Biharnak két Nagyja

(vero sensu Nagyja): Baranyi Gábor (Vice Ispán) és Bossányi Ferencz.

Diétai Követek 1764. Ez nekem Anyámról nagy-atyám.

Emlékezetek ott örökre fog élni.⁴⁰⁶

Elsápadva tekint szent Férjfiak, a' pulya rátok.
Érzi hogy e' *nagyság* ötet homályba löki.

⁴⁰⁴ Zúg<d>j

⁴⁰⁵ itt <fekszik> nyugszik

⁴⁰⁶ A mondatot zárójel zárja, amelynek azonban nincsen meg a nyitó párja, elhagytuk itt is.

Bár! ugymond; Nekiek csak *erő* juta, *fény* juta nékem.
Ez jóval szebb rész. *Látszani* *nagynak* elég.

[...]

Szeretném csak egy két sorban, melyet Ruminak adhatsz, hogy zárja levelébe, érteni ítéleteidet mind kivált a' Sonett felől, mind az Epitre és 3 Epigr. felől is.⁴⁰⁷

Kölcsey Ferenchez, Széphalom, 1812. február 17.

[...]

Közlöm itt ez idei dolgozásaimat:

[254.]

A' KÖTÉS' NAPJA.

180.

(Ezek a' mik itt beszéltetnek, történtek 1804. Aug. 24. –
Irtam ma éjjel.)⁴⁰⁸

Melly boldog óra tűnt-fel életemnek,
Midőn a' két szép testvér' karjain
Szökdellve jártam a' *vár'* ormain, Nem várnak, hanem egy ruinává vált, de még
'S hol a' pataknál lengenyék teremnek. fenn álló Kastélynak gömbelyeg dombján.
Und wo am Hayn Mayblumen sprießen.

Itt, lábainál imádott Kedvesemnek
Elnyúltam a' part' bársony hantjain;
Dallott; elfogva alakján 's hangjain,
Megnyílt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi' szép ajkán nem lebegének
Mennyeibb hangzások, mint e' bájos ének,
Mint e' hajlékony, rezgő, lágy beszéd.

Storazzi, híres Cantatrice
a' Bécsi Operában 1786ban.

'S még bájosbb hang volt, mellyel, megpirúlva
A' Hold' szelíd fényénél,⁴⁰⁹ 's rám simúlva
Ezt nyögte az *édes lány*: Tiéd! Tiéd!

A' görög Distichon a' pentameterből átalviheti a' Hexameterbe. Ki tudja ezt jobban mint Uram Öcsém? Ezt követni mertem, nem megszorulásból, mert

⁴⁰⁷ Az első két epigramma mellé írva, 90 fokkal elforgatva, mert a lap aljára már nem fért.

⁴⁰⁸ A cím mellé írva, a zárójel hiányzik a mondat végéről, pótoltuk.

⁴⁰⁹ Hold' <fényénél> szelíd fényénél

készen volt úgy az első distichon hogy a' pentameteren vége volt a' gondolatnak, hanem hogy példát adjak rá.

170.

[255.]

A' Vándor és a' hely' Génusza.

V. Kit fedez e' szent sír,⁴¹⁰ név és jel nélkül? Örök dísz
Önte reá Chlórisz, 's a' csapodár Zephyrek
Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyenge virágit,
'S Sylphek 's Sylphidák népe seregli körül.
G. Jel 's név, oh Idegen! nem kell e' sírnek. Ha lelked
Tiszta, ne félj itten késni; de fuss, ha nem az.

172.

[256.]

Pászthory' sírja

Zúgd búsan, 's hullassd e' sirre virágidat, ákác,
Dongjatok, o méhek, a' fa' virági körül.
És te, Periploca, nyúlj végig buja karral az ágak'
Szent szövevényei közt, hol Philoméla keserg.
Mert nagy tettei után itt nyugszik Pászthory. Nyugtot
Erdemel, a' ki soha azt⁴¹¹ nem lele, nem keresé.

171.

[257.]

**Biharnak két Nagyja:
Baranyi⁴¹² Gabor és Bossányi Fer.**

Elsápadva tekint, szent Férjfiak, a' pula rátok.
Érzi hogy e' nagyság ötet homályba löki.
Bár! ugymond; nekiek csak erő juta: fény juta nékem.
Ez jóval szebb rész. Látszani nagynak, elég.

Uram Öcsém nem csak a' görög és Római, hanem a' német és francia Literatúrát is ismeri. Hogy azon nemben, a' mellyben az itt következő darab van írva, az kerestetik, hogy a' rímek és gondolatok játékosan fonattassanak össze, 's hogy az magyar nyelvben épen olyan nehéz mint a' francziában könnyű, tudja, 's e' szerént ítéli-meg ezt engedelmesen.

⁴¹⁰ szent <sz> sír

⁴¹¹ azt<,>

⁴¹² <Bossányi Fer. és> Baranyi

[258.]

167.

Egy kislelkű Irónkra,
ki kora' történeteit nem a' szerént jegyzette-fel mint hitte
's verseket is faragcsált a' historiai munkák mellett.

Poeta vagy 's Historicus
Mellyik nagyobb? biz én nem értem.
Oh hogyha én exotéricus
'S itt, mint sokakban, scepticus,
Historicus 's poeticus
Illustritásod' meg nem sértem,
Kérlek, fejtsd-meg, mellyikben vagy
(Kettőben az nehéz) valóban nagy.
Silány versed Beszkédi fagy;
Nem hagy sírni, nem hagy nevetni,
De fázni 's izzadozni hagy.
A' másik munka hagy nevetni
'S nem sokkal többet mint – nevetni.
Már ért az exotericus
Historizáns⁴¹³ Poeta vagy
'S poetizáns Historicus.

Ne látassa ezt az egyet Uram Öcsém most még senkivel; hogy annak, a' kinek szóll, tudára ne eshessék. Melly igen könnyen megtörténhetnék.⁴¹⁴

Tegnap küldém Pestre Poétai Berkemnek (ύλη ποιητική) Kézírását, egy csak 6 ívnyi munkát, hogy Daykának testetlen versei vele vastagítassanak. Daykának kiadását Vitkovics vállalta magára: de a' drága idők alig ha vele le nem tétetnek a' szándékról. Ezen esetben kéntelen vagyok neki Nyomtatót keresni. [...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1812. február 21.

[...]

Ich habe vor 8 Tagen an Kis ein Sonett und 3 Epigrammen geschickt. Bitten Sie Lajos, daß er sie für Sie abschreibe. 2 der Epigramme sind nicht unwerth in der griechischen Anthologie zu stehen. Dieß mag stolz klingen, aber es ist *wahr*. Mein Herz freut sich einen Pászthory und einem Ungenannten dieses Todtenopfer gebracht zu haben. – Sie waren in Tschen zwischen Pohlen. Sagen Sie mir ist *Schlachtzitz* statt *Schlachta* gut polnisch, und heisst das erstere nicht so viel als *lächerlicher* winziger Edelmann? NB. Szlachta ist ein nomen collectivum: der Adel, die Edelleute. Szlachcić der Edelmann (urodzony ein geborner Edelmann, nezyniony ein gemachter Edelmann.)⁴¹⁵

⁴¹³ Histori<Poeti<záns> A javítás a sor elé írva.

⁴¹⁴ A vers mellé írva, 90 fokkal elforgatva.

⁴¹⁵ A 'NB.' kezdetű jegyzés a margón, 90 fokkal elforgatva található.

181.

[259.]

Schlachtitzzá tett a' Születés: a' Múzsza nemessé.
Ezt ha becsülni tudod, nézed e nagyak amazt?

Geburt machte dich zum *Schlachtitz*, die Muse zum *Edeln*
Fühlst du diesen⁴¹⁶ Vorzug: kannst du jenen für etwas grosses ansehen?

Leben Sie wohl!

Fazekas Istvánnak, Széphalom, 1812. február 23.

[...]

Az Úr azt vallá nekem maga felől, hogy verseimet nehezen érti. Ezt sokan panaszo-
ják, 's ezt panaszoja Ex Professor Sípos Úr is, ki maga nem csak Versifex, hanem *nagy*,
valóban *igen nagy Poeta*. Én ez által magamat elrettentetni nem engedem, mert ez az
ítélet jól megfontolva a' legszebb dicséret. Homályt és dagályt Poetának nem kell keres-
ni: de midőn csak az nem érti-meg, a' kinek az ilyen *új*, a' kinek pedig nem új, megérti,
könnyen megnyugtathatom magamat. Nincs semmi bizonyosabb mint az hogy a'
Görög Anthologia Epigrammái az emberi elmének leggyönyörűbb productumai köz-
zé tartoznak. A' midőn tehát a' mi Epigrammáink ezekhez hasonlók, akkor nem kell
fel akadnunk azon hogy bennünket igen ritka olvasó ért meg. Minap egy éjtszaka az itt
következő három epigrammát írtam; a' két első egészen az Anthologia ízlésében
készült, 's akármit mond immodestiámra a' ki hallani találja, bátran kimondom, hogy
ez sokkal jobb mint az Anthológiának némelly darabja. Közlöm az Urral, de elébb
holmit bocsátok előre magyarázatul.

Referendárius Pászthory Sándor, ki 1800 körül hala-meg mint Fiúmei Gubernátor,
eggyike volt a' legszentebb Hazafiaknak 's legtudományosabb főeknek az Országban.
Egész élete munkában tölt-el, 's ha kifáradt a' hivatalbeli dolgokban, Senecát vette-elő,
's lelkét a' Stóá' leczkéji által táplálgatta, emelgette. Swieten lévén a' Tudományi dolgok
Ministere, Pászthory őalatta a' Magyar Oskolák dolgait referálta. Így én őalatta szolgál-
tam. Cancell. Gr. Teleki Sám. Exc. nekem egyszer azt mondá, hogy assecuráljam Ő
Exet, hogy mindég Pászthory lesz a' Tudományok kormányán M. Országban, 's Swieten
a' Monarchiabeliekén, úgy vaktában bíz reájok mindent. Ez az ember (Pászthory) en-
gem szeretett; ő pedig nekem a' legfőbb idolumom volt. – Most az Epigrammát.

172.

[260.]

Pászthory' sírja.

Zúgi búsan, s' hullassd e' sírre virágidat, ákác,
Dongjatok, o méhek, a' fa' virági körül.

⁴¹⁶ diesen Olvashatatlanul áthúzott szó fölött betoldva. Sortörés nincs.

És te, Periploca, *) nyúlj végig buja karral az ágak'
 Szent szövényei közt, hol Philoméla keserg.
 Mert nagy tettei után itt nyugszik Pászthory. Nyugtót
 Erdemel, a' ki soha azt nem lele, nem keresé.

Az ákác tehát búsán zúg a' sír felett, a' méhek körülte donganak, Philoméla az ágakon énekli kesergő énekét, ez mind *álmot-bozó*; a' lehulló virág és a' Periploca pedig ékesíti a' sírt. Mert P. itt nyugszik. Nyugtót érdemel, a' ki azt soha nem keresett, soha nem talált. – A' ki az Anthologia Epigrammájával ismeretes, egészen felleli itt a' Görög Epigr. menetelét.

[261.]

170.

Egy sírra, mellynél sem cippus, sem név nem találtatik.

A' Vándor: Kit fedez e' szent sír, név és jel nélkül? Örök dísz
 Önte reá Chlórisz, 's a' csapodár Zephyrek
 Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyenge virágit, papiliomas⁴¹⁷
 'S Sylphek' 's Sylphidák' népe seregli körül. papilio foemina⁴¹⁸
 A' Hely' Geniusa. Jel 's név, oh Idegen, nem kell e' sírnak. Ha lelked
 Tiszta, ne félj itten késni, de fuss, ha nem az.

Erre sokat kell magyaráznom:

1.) Chlórís annyi mint Flóra. Görög ízlésben lévén dolgozva az Epigr., illő vala Flórának görög nevével élni benne. Chloris eram quae Flora vocor. Corrupta latino nominis est nostri litera graeca sono.

2.) Deák Distichonban⁴¹⁹ nem szabad a' Pentameter végén meg nem állani, 's a' gondolatot által vinni a' Hexameterbe. Nem így a' görög distichonban, mellyet minden tud, a' ki péld. ok. Tyrtaeust ismeri. Kész vala Pentameterem így:

Vesztegető kézzel önte-ki Flóra reá.

's szánt szándékkal téptem-el, hogy graecissálhassak.

3.) A' Görög és Római Antiquitásban látni, hogy egy Istenség' neme az volt mellyet *Genius locin*ak hívtak. Ez kigyó képében tiszteltetett.

4.) Az utolsó Hexameter vége 's a' Pentameter egy görög Epigr.ból van véve, 's ezt teszi: Ha lelked tiszta, bátran mulathatsz itt; ne félj hogy bántásod lesz; a' ki itt fekszik szereti a' jókat: de ha rossz vagy, el innen!

*) Periploca neve van egy plántának, melly mint az iszalag végig futja a' fák' gallyait.

⁴¹⁷ A *Sylphek'* fölé írva, a lap tetején.

⁴¹⁸ A *Sylphidák'* fölé írva, a lap tetején.

⁴¹⁹ Distichonban Az első szótag olvashatatlan betűkből ráírással javítva.

171.

[262.]

**Biharnak két Nagyja.
Baranyi Gábor és Bossányi Ferencz.**

Elsápadva tekint, szent Férjfiak, a' pulya rátok.⁴²⁰
Érzi hogy e' nagyság ötet⁴²¹ homályba löki.
Bár! ugymond. Nekiek csak *erő* juta, *fény* juta nékem.
Ez jóval szebb rész. Látszani nagynak elég.

Prózába öntve:

Az Epigrammatista azt költi (fingit), hogy egy kislelkű 's hijába valóságokon kapkodó Baranyinak és Bnak statuájik mellett megállván, feltekint ezeknek az igazán nagyoknak képeikre, 's érezvén hogy ő ezek mellett felette parányi, hogy ezeknek *nagy fények* ötet homályba löki, elsápad, mert magát elszégyellette. De az ilyen emberkék hamar találnak vigasztalást. Bár! ugymond; az az: Tí bízvást lehettek virtus által nagyok. Ha én virtus által nagy nem vagyok is, elég az, hogy én virtus nélkül is ragyogok. Ragyogni szebb osztályrész, mint csak virtussal bírni, 's elég az, hogy én nagynak tetsem.

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1812. február 27.

[...] Talán én is így fogom kiadni Daykát és a' Dayka vastagítása végett Vitkovichhoz e' napokban küldött *Poetai Berkemet*, melly olly darabokból áll, a' mellyeket későbbi verseim közzé felvenni nem akarok. [...] A' Poetai Berek előtt Kazinczy Sophienál (Vay Ábrahámné) egy szép új esztendei köszöntő rezet találtam 's elkértem, Venus Amor és Psyche van rajta. Ha tetszik, vedd által, 's Bécsbe küldd-fel hogy messe *Blaschke* nevű akademischer Kupferstecher. De a' formátumát munkád nyomtatásának mellé tedd hogy tudja, melly nagyságban kelljen azt metszenie.

Kistől talán vetted eddig 1801-ben írt Epistolámat az Ipamhoz, ki még akkor nem hitte, valamint én nem, hogy Ipam lesz. Szeretném tudni róla ítéletedet. – Imhol 3 Epigramma, mellyet ezen holnapban írtam:

172.

[263.]

Pászthory' Sírja.⁴²²

Zúgd búsan, 's hullassd e' sírre virágidat, ákáczt,
Dongjatók, o méhek, a' fa' virági körül.

⁴²⁰ Az első sor fölött és mellett három áthúzott kommentár található; a *szent* fölé írva: <sanctus idest venerabilis>; a *pulya* fölé: <pulya idest parvanimus>; a *rátok* mellé: <idest a' ti statuáitokra>.

⁴²¹ Ötet Az első t k-ból ráírással jav.

⁴²² Folyamatosan van írva, az új sorokat a sorkezdő nagybetűk jelzik, itt sorokra bontottuk.

És te Periploca nyúlj végig buja⁴²³ karral az ágak'
 Szent szövevényi között, hol Philoméle keserg.
 Mert nagy tettei után itt nyugszik⁴²⁴ Pászthory.
 Nyugtót érdemel, a' ki soha azt nem lele 's nem keresé.

[264.]

170.

A' Vándor és a' hely' Geniusza.⁴²⁵

Vándor: Kit fedez e' szent sír, név és jel nélkül. Örök diszt
 Önte reá Chlórisz, 's a' csapodár Zephyrek
 Nyájas csokjaikkal nyitogatják gyenge virágit,
 'S Sylphek 's Sylphidák' népe seregli körül.
 A' Hely' Geniusza. Jel 's név⁴²⁶ oh idegen nem kell e' sírnek. Ha lelked
 Tiszta, ne félj itten késni, de fuss, ha nem az.

[265.]

171.

Biharnak két nagyja: Baranyi Gábor és Bossányi Fer. 1764 Követek⁴²⁷

Elsápadva tekint, szent Férjfiak, a' pula rátok.
 Erzi hogy e' *nagyság* ötet homályba löki.
 Bár! ugymond. Nekiek csak *erő* juta: *fény* juta nekem,
 'S ez jóval szebb rész. *Látszani* *nagynak*, elég.

Nézzd belől a' borítékot.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1812. március 3. és 4.

Kedves barátom!

Soos Pál rajta kapta a' feleségét, Beothy Fannyt, hogy valamit írogat, 's előtte titkolgatja. Addig mesterkedett, míg lopva hozzá fért az íráshoz, 's magához vette, 's elhűlt rajta, hogy felesége poetisál; 's isméretes játszísága szerint nem szólla neki semmit, még midőn az ezt kereste is, 's közölte Dókus Lászlóval, ki ismét velem közli. Vedd azt, és sajnáld, hogy ez a' széplelkű asszony nem magyar, hanem tüdesque nevelést kapott, 's nem magyarul ír, hanem németül. Fanny elárulva látta magát, 's minthogy Dókus kimondotta néki hogy közleni fogja velem a' verset, Fanny azt kérte-ki, hogy addig ne, míg ő egy levelet téssen mellé, melly ötet mentse-ki azon vakmerőségéért

⁴²³ <pul> buja⁴²⁴ <feksz> nyugszik⁴²⁵ Folyamatosan van írva, az új sorokat a sorkezdő nagybetűk jelzik, itt sorokra bontottuk.⁴²⁶ <Név és> Jel <ne> 's Az 's az áthúzott szókezdő fölé betoldva, a J j-ből javítva ráírással.⁴²⁷ Folyamatosan van írva, az új sorokat a sorkezdő nagybetűk jelzik, itt sorokra bontottuk.

hogy asszony lévén, poetisál. A' levél ér annyit mint a' vers, 's nem tudom mellyík talentumát becsúljam inkább – mind a' kettőt becsúlóm. Élj a' lefordított verssel tetszésed szerént, de a' Fanny nevét csak barátid előtt engedd tudni. Maradok tisztelettel, még pedig a' legforróbbal 's határt nem ismerővel

örök híved.

Imperiosa necessitas.

Sünde ist's aus fremden Taschen
Gold und Silber zu erhaschen,
Auszustreun durch beide Hände,
Zu verstecken ganz behende.
Doch, Noth gebiethet jederzeit,
Und opfert jede Heiligkeit.

Sünde ist's die Habsucht hören,
Und gemeinwohl zu zerstöhren.
Nimmermehr solls euch gelingen
Unsre Schätze zu verschlingen.
Doch, Noth gebiethet jederzeit,
Und opfert jede Heiligkeit.

Sünde ists das Mark der Lænder
Auszusaugen um ohrenbänder;
Gestreichelt von des Fürstenhand
Verrathet nur der Sch[uft] das Land
Doch Noth gebiethet jederzeit,
Und opfert jede Heiligkeit.

Sünde ist's sich zu berathen,
Wie zu häufen die Dukaten;
Man nimmt dem Armen was er hat,
Und stürzt in Angst den ganzen Staat.
Doch, Noth gebiethet jeder Zeit
Und opfert jede Heiligkeit.

Sünde ists sich nicht vermählen,
Fremde Frauen zu erwählen,
Zu huldigen der Lüsternheit
Auf Kosten jeder Sittsamkeit.
Doch, Noth gebiethet jederzeit,
Und opfert jede Heiligkeit.

[266.]
Fannyhoz.
Mart. 4dikén 1812.

183.

midőn az Imperiosa necessitas német fordításában lelé férje, 's azt tőle (de nem az itt elbeszélt fortéllyal) elvette, 's férji büszkeséggel 's hogy a' Poetriát szerelmesen piríthassa, mindennel olvastatta.

Mondják, egygy Úr nagy gondba jött,
Látván, hogy kedves Asszonykája
Gyakran elzárkozik a' négy falak között;
És még inkább megütközött,
Midőn, a' szép Asszonyt⁴²⁸ felugratván lármája,
Ez néki elébe lép,⁴²⁹ 's mind ujja mind orczája
Elárulják hogy írt – „Mit ír? – Az ő hibája
Nem volt eddig titkolgatás.
Jót nem jelent a' hallgatás.
Azt a' ki engem csal, nekem sem vétek csálni.
Hogy rajtam is kaczagjon más...?
Nem, nem! készebb vagyok meghalni! –
Az álnoktól nem vártam ezt.
Ah! a' kaczer asszony a' legnagyobb kereszt!”

Nem szól 's megyen. – A' Szép leül asztalkájához
– Örvend hogy egyedül maradt –
'S hozzá fog ismét a' munkához.
De ah! ki bízhatik magához!
Ajtója a' sietés miatt
Tátva áll, 's a' Sullogó belép – Megrezzenéssel
– Píslongunk – (ha meglátta e? –
'S egygy mesterséges billentéssel
Millyen lenni szokott a' Kartenmischeré,
Az írás fedve van) – kényetlen öleléssel
Repülünk a' nem-várt Herr Eh'gemahl felé.
Ez érti a' Gonoszt, 's szintén kékül belé,
De phlegmában marad; 's Szépjének példájára
Tüzet hazud, 's felel fortéllyal fortélyára.
'S míg a' csak színlett⁴³⁰ csókokat
Bosszúsan szórja orczájára
'S mindég igaznak lelt de most hazug ajkára,
Lesegeti ujjain a' tinafoltokat,

⁴²⁸ a' szép Asszonyt A sor végén betoldva.

⁴²⁹ <A' szép Asszony kilép> Ez néki elébe lép A sor előtt betoldva.

⁴³⁰ csak <kep> színlett

'S lelkének nagy vídúlására
Ottan leli –
„Csak a' levelkét
Lehetne megkapnom!” – 's asztalkájára
Tolvajszemmel tekint 's megsejti. – „A' levelkét!
Csak azt! hogy végre ismerjem lelkét!” –

Ámor kaczag. Oh Esztelen!
Mond; űzzd az elkezdett játékot,
'S⁴³¹ csald a' ki csalni akar!⁴³² – A' leczke hirtelen'
Munkába vétetik, 's a' szép Hűségtelen
Visítva fut, 's⁴³³ nem is gyanítván a' szándékot,
Férjének hagyja az ajándékot.
Ki mostan azt, mint martalékot,
Felkapja, 's örvendez a' jól elsült cselen.

'S mi volt az a' mit lelt? – *Eggy még nem kész kis ének.*
Mellyen a' szép Elzárkozott,
Tartván fulánkjaitól férjének
'S szerény érzésivel nemének und nach der Bescheidenheit die
Gyakorlatlan kezekkel dolgozott, ihrem Geschlechts eigen ist
'S – meséjévé lett a' Megyének! –

Fanny, ki vesztett itt dalán.
Nagysád pirúl? sohajt? – Talán...? talán...?
Ah, értem a' pirúlót, a' Sohajtót!

Jó; – másszor zárja-bé az ajtót,
'S ne hagyja írást asztalán.

⁴³¹ 'S A sor előtt betoldva, utána a nagy kezdőbetű változatlan maradt, em.

⁴³² akar<!>.

⁴³³ 's Sor fölötti betoldás.

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1812. március 8.

Széphalom, Mart. 8d. 1812.

Kedves barátom! Azon a' valláson kezdem leveletem, hogy a' Lolotthoz [...] ⁴³⁴ Epistolában, miolta a' próbát az Urhoz egy holnap előtt elküldém, [...] sornál többet nem írtam; sőt azt, hogy ezen nékem igen kedves sorom után:

Mint Psyche szép, mint Psyche örökre gyermek –

a' mi állott, papirosaim közt nem is találattik. Sokat elgyöttrém magamat hogy kipótoljam 's nem tudom; pedig Polyxén képe szerencsésen vala festve. Kérem az Urat, méltóztassék azt az egynehány sort nekem utolsó levelemből kiírni és minél ⁴³⁵ előbb megküldeni. Az én kedves lányomnál, – én is enfant de mon adoption et de mon coeur nevezem Lolottot, mint Yorick Elizát, – pedig kimenteni, hogy az Epistola még sem kész. Én úgy vagyok mint a' Festőket láttam a' magok műhelyeikben: gyakorta épen azt nem tudják elvégezni a' mit elvégezni lánognak. A' Vitkovicshoz írt Epistola egy egész esztendeig álla nálam félben, a' Nagy Gáborhoz írt két holnapig, a' Kis Jánoshoz írt 3 esztendeig; és ez utolsó ⁴³⁶ még sem kész. Azt mondja Wieland hogy nagyon óhajtani a' tetszést, legbizonyosabb út a' tetszést elhibázni; 's ez a' szava a' német Patriarchának kimenthet Lolott előtt. Kinek ohajthattam volna valaha valami jót írni mint Theréznek, Süsynek, Polyxénnek, B. Vay Miklósnénak? 's írtam e? – Íme Soosnénak 3dikban kezdém 's 4dikben már kész vala az Epite, még pedig melly nehéz schémában! és ezt azért mert a' vágyás nem volt olly nagy. De elkészült nékem már olly darabom is mellyet nagyon óhajtottam hogy kész légyen; illyen az Wesselényihez, Csereyhez etc. etc. Azon leszek hogy ez is elkészülhessen.

Az a' megbecsülhetetlen barátság, mellyel az Úr nékem a' Spanyol Sallust Rajzolatjait megküldé, azt kívánja tőlem hogy én viszont azt látassam az Urral a' mit az elmúlt holnapban dolgoztattam versben. Végye itt az Úr őket, 's olvastassa-fel Lajoskával.

[267.]
Pászthory' Sírja.

172.

Zúgj búsan, 's hullasd e' sírre virágidat, ákác,
Dongjatos, oh méhek, a' fa' virági körül.
És te, Periploca, nyúlj végig buja karral az ágak'
Szent szövevényi között, hol Philoméla keserg.
Mert nagy tettei után itt nyugszik Pászthory. Nyugtót
Erdemel a' ki soha azt nem lele, nem keresé: ⁴³⁷

⁴³⁴ Itt és egy sorral lentebb a papír sérülése miatt egy szó nem olvasható.

⁴³⁵ és <nekem> minél

⁴³⁶ ez utolsó Sor fölötti betoldás.

⁴³⁷ Az utolsó sor az előző után folytatólagosan, majd a vers mellett üresen maradt helyre írva, némileg haránt irányban, mert a lap aljára már nem fért ki.

170.

[268.]

Eggy Sír, név és kő nélkül.

Vándor. Kit fedez e' szent sír, név és jel nélkül? Örök dísz
 Önte reá Chlórisz, 's a' csapodár Zephyrek
 Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyenge virágít,
 'S Sylphek 's Sylphidák' népe seregli körül.
A' hely' Geniusa. Jel 's név, oh Idegen, nem kell e' sírnak. Ha lelked
 Tiszta, ne félj itten késni, de fuss ha nem az.

- Nota.* 1. Chlórisz, Flóra. – Chlorisz eram quae Flora vocor. Corrupta latino nominis est nostri litera graeca sono.
 2. Az első Pentameter a' második Hexameterbe általviszi a' gondolatot, melly görög distichonokban szokott szabadság volt.
 3. Genius Loci név alatt 's kígyó alakban tiszteltettek a' Regiségben azon Numen-ek, mellyeknek a' hely szentelve volt.

171.

[269.]

Biharnak két Nagyja. Baranyi Gábor és Bossányi Ferencz,
Követek az 1764diki Diaetan.

Elsápadva tekint szent férjfiak a' pula rátok.
 Érzi hogy e' nagyság ötet homályba löki.
 Bár! ugymond; nekiek csak erő juta, fény juta nékem;
 'S ez jóval szebb rész. Látszani nagyoknak, elég.

181.

[270.]

Geadelter Gelehrter.

Schlachtittzá tett a' *Születés*, a' *Músa Nemessé*.
 Ezt ha becsúltni tudod, nézed⁴³⁸ e nagyoknak amazt.

⁴³⁸ <nézhe> nézed

[271.]
A' Kötés' napja

180.

Aug. 26d. 1804.

Melly boldog óra tűnt fel életemnek
Midőn a' két szép testvér' karjain
Szökdellve jártam a' vár ormain,
'S hol⁴³⁹ a' pataknál lengenyék teremnek.
(Und wo am Bach Mayblumen spriessen.)

Kázmérban nem Vár hanem Kastély
vagy Klastrom ruína van.

Itt lábainál imádott Kedvesemnek
Elnyúltam a' part' bársony hantjain.
Dallott; 's elfogva alakján 's hangjain
Megnyílt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi szép ajkán nem lebegének
Mennyeibb hangzások mint e' bájos ének,
Mint e' hajlékony, rezgő, lágy beszéd.

Éneklőné a' Bécsi Theatrumon 1786.
Onnan Londonba ment.

'S⁴⁴⁰ még bájosabb volt az, mellyel pirúlva
A' hold szelíd fényénél, 's rám simúlva
Ezt nyögte az édes lány: Tiéd! Tiéd!

Négy Epistolában jól elhaladtam; egyik sem kész. De az egyiknek kevés híja. Látni fogja az Ur ha kész lesz. – Annyi a' félben álló munkám, hogy nem tudom⁴⁴¹ érek e valaha Snellnek 's másoknak Aestheticájikból újat dolgozni. Ezt lehetne *könnyen* dolgozni: de a' ki az illetet *könnyen tudja*, ne fogjon hozzá. Az új Philosophiával igen jól legyen ismeretes a' ki Aesth. akar írni. – Most minden igyekezetem az hogy Verseim Kötete nevedjek egy kötetre, 's kiereszthessem. Kisünk olly Episztolákat ohajt, melly scandált lábakból 's reimolva álljon, mint itt a' Soosnéhoz írott. Ez franczia ízletet és módot kíván. – Nem tudom eléggé köszönni hogy az én Döbrenteim rajzolat tanult. Már most tökéletes ideám van a' Spanyol Sallustról, 's a' mint feljebb emlitem, igen köszönöm. Kéz csókomat a' jó a' szép a' *kövér* Grofnénak, és Gróf Haller Zsigmondnének Ő Nsgoknak. Ölelem a' lányomat, olly forró szeretettel mint az írásban derekasan haladó Dencsit – ennél atya nem mondhat többet. Ölelem az én Lolottem testvérjeit is 's ezek között a' nagy reményű Lajost és – a' Lajos szeretetemre olly méltó barátját, nevelőjét. – Irja meg az Ur, mit csinált a' Grófné a' Soosnéhoz írt Ep. felolvasása alatt, hol nevetett, szép szemeit le le sütvén. Jól megjegyezze az Ur a' helyeket. És hogy megértette e a' *végelőt*ti sort, mellyet szükség hogy az Ur megértettessen, ha megérteni nem találnák. Adieu édes barátom. Feleségem, mint mindig, szíves barátja az Urnak.

⁴³⁹ 'S <ott> hol

⁴⁴⁰ <De> 'S Ráírással javítva.

⁴⁴¹ tudo<k>m Ráírással javítva.

184.

[272.]
Epistola Valakihez.

Nevettem Númat és a' Mekkai
Valláscsinálót; ennek egy galamb
Amannak egy szép lány – melly gondolat
És éjjel – éjjel! – hordta az oktatást.
'S otromba költemények lelt hívőt
És mennyit lelt és melly hosszú időkig!
Egériakat én ágyam körül
Nem szoktam látni, 's nekem a' galamb
Nem ad egyéb leczkéket, mint Horátz ad
'S egyéb leczkékre nincsen is fülem.
Az illy Segéllők nem nagy czimboráim,
'S mellyem' baját a' *Mesmerekre*, kik
Agyamnak ártva gyógyítanak, felette
Nincs kedvem bízni. Nékem a' fejem
Nem fáj mellyemnél, hogyha fáj, kevésbbé
'S ha fáj, belé még mellyem is beteg.
Ép úgy vagyok, ha ép mindketteje.

v. 16 hic praeteriri debuerunt, sed
facti sunt atque elaborati hi versus
sequitur:
És még is én is Álomlátóvá levék. etc.
Nem mosolyg az Ur erre a' kezdetre?

183.

[273.]
Soos Pálné szül. Beothy Fanny barátnémhoz, Mart. 4d. 1812.

Fanny Gróf Desőffy Jósefnek egy Dietai magyar dalát német versekre próbálta le fordítani. Ő mívelt fejű szép és jó Assz., de verset soha nem próbált írni; 's nem sokat bízván magához, probáját bezárt ajtókkal és titkolva dolgozgatta.⁴⁴² Férje látta hogy titkolva ír valamit, 's nem tartott semmi rossztól: de tónusa az, hogy szeret máson ártatlan csínyet⁴⁴³ tenni, 's *egyébb fortéllyal mint a' mit itt az Epitre nevez*, módot talált azt tőle ellopni. Mint hűlt-el feleségének új talentomát látván! Azt⁴⁴⁴ hazudta hogy őnála az elveszett Versuch nincs: de a' szemérmes Assz.t egy asztalnál azzal büntette titkaiért, hogy azt felolvasta. El vala ott végezve hogy nekem küldik. Az Assz. azt kívánta, hogy egy levelkét tehessen mellé. – Imhol a' válasz.

⁴⁴² titkolva <csudál> dolgozgatta

⁴⁴³ csí<n>nyt Ráírással javítva.

⁴⁴⁴ látván! <még> Azt

Mondják egy Ur nagy gondba jött,
 Látván hogy kedves Asszonykája
 Gyakran elzárva űl a' négy falak között;
 És még inkább megütközött,
 Midőn felszöktetvén,⁴⁴⁵ a' szép Assz.t lármája,
 Elébe fut, 's mind ujjá mind mind orczája
 Elárúlja hogy írt. –

„Mit ír? – Az ő hibája

Nem volt eddig titkolgatás.
 Jót nem jelent e' hallgatás.
 Azt a' ki engem csal, nekem sem vétek csálni.
 Hogy rajtam is kaczagjon más...?
 Nem, nem! készebb vagyok meghalni!
 Az álnoktól nem vártam ezt.
 Ah! a' kaczer asszony a' legnagyobb kereszt!”

Nem szól 's megyen. – A' Szép leül asztalkájához
 – Örvend hogy egyedül maradt –
 'S hozzá fog ismét a' munkához.
 De ah, ki bízhatik magához?
 Ajtója a' sietés miatt
 Tátva áll, 's a' Sullogó belép. –

Megrezzenéssel

Pislongunk – („ha meglátta é?” –
 'S egy mesterséges billentéssel,
 Millyen lenni szokott a' Kartenmischeré,
 Az írás fedve van) – 's kényetlen öleléssel
 Repülünk a' nem-várt *Herr Eh'gemahl* felé.
 Ez érti a' Gonoszt 's kékül belé,
 De phlegmában marad, 's Szépjének példájára
 Tüzet hazud, 's felel fortéllyal fortélyára⁴⁴⁶
 'S míg a' csak színlelt csókokat
 Bosszúsan szorja orczájára
 'S mindég igaznak-lelt de most hazug ajkára,
 Lesegeti ujjain a' tintafoltokat,
 'S lelkének nagy vídülésára
 Ottan leli –

„Csak a' levelkét

Lehetne megkapnom! – 's asztalkájára
 Tolvajszemmel tekint 's megsejti. – A' levelkét!
 Csak azt! hogy végre ismerjem lelkét!” –

⁴⁴⁵ fel<ugratván> szöktetvén Az áth. szó fölé írva.

⁴⁴⁶ forté<lly>lyára Ráírással javítva.

Ámor kaczag. Oh Esztelen!
Mond; űzzd az elkezdett játékot,
'S csald a' ki csalni akar.

A' leczke hirtelen'
Munkába vétetik 's a' szép Hűségtelen
Visítva fut, 's meg nem gyanítván a' szándékot
Férjének hagyja az ajándékot,
Ki most – a vad! – mint martalékot
Felkapja azt, 's örvendez a' jól-elsült cselen. –

'S mi volt az a' mit lelt? – *Eggy
még nem kész kis ének!*
Mellyen a' szép Elzárkozott,
Tartván fulánkjaitól férjének,
'S szerény érzéseivel nemének
Gyakorlatlan kezekkel dolgozott,
'S – meséjévé lőn a' megyének.

Fanny! ki vesztett itt dalán?
Nagysád pirúl? sohajt? Talán...? talán...?
Ah, értem, szánom a' Sohajtót!

Jó; – másszor zárja bé az ajtót,
'S ne féltse⁴⁴⁷ írásit asztalán!

Duo postremi versus notant hoc: Praestabat tibi indulsisse quod furor mariti tui flagitabat, obseratis⁴⁴⁸ foribus ruere in ejus amplexus, atque ita versus tuos salvare etc. Ez olly *csinnyán* van mondva, hogy sok megsem érti.

Horvát Istvánnak, Széphalom, 1812. március 12.

Kedves barátom, Rövid leszek; neked sokat olvasni nincs időd. Nyújtsd által ezt Gróf Desőffy Józsefnek, ha bár vele szoros ismeretségben vagyis. Szeretném ha én volnék az a' szerencsés a' ki tégedet őhozzá 's őtet tehozzád csatolhattalak volna. Eggy holnap olta hever itt a' vers; nem akarám elküldeni, azt hivén hogy a' Diaetának eddig vége van.

[...]

⁴⁴⁷ <hagyja> féltse Az áth. szó alá írva.

⁴⁴⁸ <atque> obseratis

[274.]

173.

GRÓF DESSEWFFY JÓZSEFHEZ

Szabolcs Várm. Követjéhez.

Széphalom, Febr. 13d. 1812.⁴⁴⁹

Horvát, a' ki neked levelem' bényújtja, hogy őtet
 Nálad ajánljam, ugyan nem kéri, de még is ajánlom.
 Nem mivel e' nélkül hozzád nem juthat, hanem hogy
 Mind neki kedves, az én karomon járúlni teelődbe,
 Mind nekem az, titeket szeretett Nagyok, egybe csatolni,
 'S e' munkát másnak 's a' történetnek irígylem.
 Néked, néki, nekem azon Oltár' lángja lobog fényt
 Pályánk' szép koszorúja felé, noha Apollon az útban
 Mindenikünknek más ösvényt mutatott-ki futásúl,
 'S mindenikünknek más helyet és ragyogást is az úton.
 Én hátul maradék: te elől jársz, 's teljes fényben.
 Lustrumaid között kétszer négy ím ma telik, 's te
 Már negyed ízben ülsz, nagy Képviselője Megyédnek,
 A' Honn' Vénei közt, tisztelve, szeretve, csudálva
 Mint más *senki!* 'S az én nevem itten az *Országoló Nép*^{*)}
 Gyűlésében! zeng ajakidról! mennyei zengzet
 És az az egy ragyogás, mellyért, ha szabad vala vágynom,
 Vágytam volna – tudod, jól ismersz, vágyok e másra!
 Oh ha barátodnak hajlasz kérelmire, Nyelvünk'
 Ifjabb Varro-ját te se késs kebeledbe fogadni!

Nagy Gábornak, [Széphalom, 1812. március 14. előtt]

Tekintetes Nagy Gábor Úrnak etc. etc. Debreczen.

[275.]

172.

[...]plocá, fuss végig buja karral az ágak'
 Szent szövevényi között, hol Philoméla kesereg.
 Mert nagy tettei után itt nyugszik Pászthory. Nyugtót
 Érdemel a' ki soha azt nem lele, nem keresé

*) *populum late regem*. VIRGIL.⁴⁴⁹ A vers külön lapon mellékelve, önálló címlappal.

Fazekas Istvánnak, Széphalom, 1812. március 22. és 23.

[...]

[március 22.]

Soos Pálné a' Miklós Öcsém feleségének testvér nénje, igen ritka talentomú Assz. Ő hozzá egy francia gustusú Epistolát lél itt az Úr. A' versek szabad jambusok és Cadentiások egyszersmind. Soos Pál nem az Amor által sugdallt fortéllyal tette magát a' titkolt írás birtokába; az csak az én pajzánságom' költeménye. A' két utolsó sor ezt teszi, de véghetetlen kíméléssel, úgy hogy alig lehet érteni: Praestabat tibi in lucta cum marito succubuisse obsecratis foribus quam fugere ex illius amplexibus, atque ita chartam quam celare studebas, ei cedere.

Mivel többször is leván nálam írva, ide teszem egy Metaphysicai tárgyú Epistolám kezdetét és végét. A' közepe még nem kész. Szörnyű mélység az a' Fichte tudománya, az ideákat tisztákra hozni szükséges, de ez az *badar beszéd* csak Iskolába való nem közönséges életbe. [...]

[március 23.]

Nagy Gábor Urnak ma vevém levelét 's látom hogy vette a' minap Semlyénből be-
küldött levelemet. Méltóztassék minden verset a' mi itt megyen, minekutána megolvas-
sa az Úr, a' levéllel együtt N. G. Urnak küldeni.

[Mellékletek:]

[1. melléklet]

183.

[276.]

SOOS PÁLNÉ szül. BEOTHY FANNYHOZ.

(Ennek férje észre vette hogy az Asszony valamit titkon írogat. Valaki Soost és az Asszonyát ismeri, tudja, hogy Soosnak nincs oka feleségének hűségében gyanakodni 's nem is gyanakszik; de Gyűléseink Ujhelyben mindég új meg új historiáját látják, hallják, hogy Soos, a' csínyt mind azokon a' kiket szeret követni megszokott Soos, tréfát űzött ismét valakin. – Ezen viszketegsége szerint megvetette mesterségét hogy feleségének írását ellopja, 's igyekezete szerencsésen elsült. Mint csudálkozék midőn látta, hogy Fanny, ki soha sem próbált verseket írni, Gróf Desöffy Jósefnek egy Diaetai versezetét fordítgatta német versekben, 's ezt azért titkolta, mert félt férjének⁴⁵⁰ pirításaitól. Soos az ellopott írást addig titkolta, míg egy nagy társaságban feleségét annak pirotságára úgy producálhatá mint Poetriát.)

Mondják, egy Ur nagy gondba jött,
Látván, hogy kedves Asszonykája

⁴⁵⁰ <felesége> férjének Az áth. szó fölé írva.

Gyakran elzárva űl a' négy falak között;
És még inkább megütközött,
Midőn felszöktetvén⁴⁵¹ a' szép Asszonyt lármája,
Ez néki elébe⁴⁵² fut, 's mind ujjá mind orczája
Elárúlja hogy írt. –

„Mit ír? – Az ő hibája

Nem volt eddig titkolgatás.
Jót nem jelent e' hallgatás.
Azt, a' ki engem csalt, nekem sem vétek csalni.
Hogy rajtam is kaczagjon más...?
Nem, nem! később vagyok meghalni.
Az álnoktól nem vártam ezt.
Ah, a'⁴⁵³ kaczer Asszony a' legnagyobb kereszt!”

Nem szól 's megyen. – A' Szép leül asztalkájához,
– Örvend hogy egyedül maradt –
'S hozzá fog ismét a' munkához.
De ah! ki bízhatik magához!
Ajtója a' sietés miatt
Tátva áll, 's a' Sullogó belép. –

Megrezzenéssel

Pislongunk – („ha meglátta é?” –
'S eggy mesterséges billentéssel,
Millyen lenni szokott a' Kartenmischeré,
Az írás fedve van.) – 's kényetlen öleléssel
Repülünk a' nem-várt Herr Eh'gemahl felé.
Ez érti a' Gonoszt, 's kékül belé.
De phlegmában marad, 's Szépjének példájára
Tüzet hazud, 's felel fortéllyal fortélyára.
'S míg a' csak-színlelt csókokat
Bosszúsan szórja orczájára
'S mindég igaznak-lelt de most hazug ajkára,
Lesegeti ujjain a' tintafoltokat,
'S lelkének nagy vídülésára
Ottan leli. –

„Csak a' levelkét

Lehetne megkapnom!” 's asztalkájára
Tolvajszemmel tekint 's megsejti. – „A'⁴⁵⁴ levelkét!
Csak azt! hogy végre ismerjem lelkét!” –

⁴⁵¹ fel<ugratván> szöktetvén Ráírással javítva.

⁴⁵² Ez néki A sor elé betoldva, az elébe kezdőbetűje E-ből jav.

⁴⁵³ <A' szép 's> Ah, a' Az áth. sorkezdet elé betoldva.

⁴⁵⁴ A nyitóidézőjel hiányzik, pótoltuk.

Ámor kaczag. Oh esztelen!
Mond; űzzd az elkezdett játékot,
'S csald a' ki csalni akart. –
A' leczke hirtelen'
Munkába vétetik, 's a' szép Hűségtelen
Visítva fut, 's meg nem gyanítván a' szándékot,
Férjének hagyja az ajándékot –
Ki most – a' vad! – mint martalékot
Felkapja azt, 's örvendez a' jól-elsúlt cselen. –

'S mi volt az a' mit lelt? – *Eggy még nem kész kis ének.*
Mellyen a' szép Elzárkozott,
Tartván fulánkjaitól férjének,
'S szerény érzéseivel nemének,
Gyakorlatlan kezekkel dolgozott,
'S – meséjévé lőn a' megyének!

Fanny, ki veszte itt dalán?
Nagysád pirúl? sohajt? – Talán...? talán...?
Ah, értem, szánom a' Sohajtót.
Jó; másszor zárja-bé az ajtót,
'S ne féltse⁴⁵⁵ írásait asztalán.

[2. melléklet]

182.

[277.]

Manikkheusschá lettem, 's azt hiszem,
Azt vallom, a' mit új relígióm
Hogy higgyek valljak nékem is parancsol.
És a' mit vall szám, szívem is hiszi.
Eléggé ellenkezém; a' fény levert.
'S ám tedd-meg a' próbát, ha tartja kedved,
Üss, tömlöczözz, csípdestess vas-fogókkal,
Állíts a' tűzrakásra, hogy megint
Nyájamhoz vonhass, mellyet a' Picárdi
<Proféta> gyűjtött – én Manikkheusch,
Én új, én buzgó, nagy Manikkheusch,
Testestül lelkestül Manikkheusch,
Manichaeusz-hitem', ha kell halállal,
Ha kell, deresben – ámbár fáj, 's Nemeshez

Nagy Mester⁴⁵⁶⁴⁵⁵ <hagyja> féltse Az áth. szó alá írva.⁴⁵⁶ Az áthúzott szó helyett a sor fölé más írással betoldva.

Bot és kötél nem illik – megpecsétlem.
'S a' nyúzott-bőrű Mánesz, hív tanúja'
Vesztében, ismét megdicsőjtve lesz.

Két, két Isten van, és nem egy! nem egy!
Szelíd az egyik 's jóltevő; szeret
Segélni a' jámbor botlón, 's tévedéseit
Megszánva nézi, 's jobb ösvényre vonja
Gyakorta még ha rugdalózik is.
Kaján a' másik, 's örvend a' bukásnak.
Fénybe öltözik hogy csalhasson, különben
Sötét alakban kullogván, ha hol
Prédát találhat, melly cselébe hull.
'S e' kettő verseng 's harczol szüntelen',
'S rabolja a' másikának híveit.
Amannak sergét Ész és Rény vezérlik:
Ezért Test, Ördög, és a' fényes délben
Pusztító Döghalál' dandárja harczol.
Csudáljam é, hogy most ez, majd amaz győz?

Ez a' hatalmas két Ellenkező
Gyakorta harczol énmiattam is.
'S a' kormos Isten, a' ki rényemet
Még minden rám-omlás alatt erősbnek
Lelé hatalmánál, most már agyamra
Tevé-ki a' czélt, és azt ostromolja.
Basalt alakját ismerem; remegve
Futok Ő-Egyiptuszi-Istensége előtt
Mint a' gyerek fut, a' midőn az Advent'
Estvéjin rá bukkan Sankt-Nikolá'sz;
'S hogy annak a' másiknak véljem őtet,
Fejérbb alakba kél mint a' Velletrii
Pallász' csudált márványa 's az Azé
Ki Pythonon nyert fényes győzedelmet,
'S a' Vatikánt elhagyta az új Győzőért.
'S így sugja nékem álnok oktatásait.
Illyenkor őtet nézem a' fejér
Istennek, 's elnyél a' vetett kelepce.
Majdan magamhoz térek, 's a' csalást
Csalásnak ismerem, 's uramhoz állok.
De ah, megint új kín rohan reám!
Mert megzavart lelkem most azt gyanítja,
Hogy a' fejér, kit híven tisztetek,
Csak ál kép, és alatta a' kormos ül.
Ismerd-ki a' leczkén, oh Te, kit tovább

Nem hánynak a' habok, kitől jön az;
'S tanácsod fojtsa-el e' kétségeket.

Azt hittem, és azt volnék hinni kész,
Ámbár gyalázatjára van nememnek,
De a' való – való! bár nem mosolyg,
Hogy népünk rabnép 's nem szabad; 's hogy azt
Fekvése, vére, 's kor 's példa⁴⁵⁷ vezérlik.
Pythagorással most az égbe száll,
'S csudálja a' Szphaerák' szent harmóniáját;
Majd a' baromhoz süllyed, és alább!
'S midőn szeméről a' veszélyes hályog
Lehull, magát elundorodva látja.
'S az érthetetlen mind így mind amúgy
Nem több és nem kevésbb, mint – föld'-lakója.

Ily tűnődések közt lepett-meg álmom,
'S lelkem Morpheusznak édes lótuszában
Fellelte nyugtát mely régen került,
Midőn előttem megjelent fejér
Alakban egy Tűnet; Jó é? kaján é?
Nem értem; 's ekként hallatá szavát:
Lantjáról olykor édes hangokat
Szedett-ki 's öszve fonta a' prósai
Énekkal, mint Velúti 's Sessi szokták
A' Recitatívet félig zengeni.

„Csudálatos, szent Istenné, Szabadság!
Vagy é te? vagy hogy vagy, csak úntalan
Vágyásunk képzel? Hol vevéd lakásod?'
Feléd lángolnak óhajtasaink,
'S sohol nem lelnek! A' ki tégedet
Erővel megkapott, és azt hiszi
Hogy már ölébe zárt, 's ottan maradsz-meg,
Elhúl midőn feleszmél, 's karja közt
Csak árnyat lél és elfoszló ködöt.
Sanyar vagy hozzá, és igaz. Neki
Magad nem kellesz. Ő nem értted ég.
Ajándékkodra vágy és bért keres.
Törvény alá szeretne hajtani

⁴⁵⁷ 's példa Az 'S sor fölötti betoldás.

'S nem látja hogy te jármot nem viselsz.
Igaz vagy, és csak annak szállsz keblébe
Ki benned téged kedvell, 's a' Szabadnak
Szabadon ereszti láncza alá magát.
A' martalék, kit földig nyom-le sullya,⁴⁵⁸
'S epedve nyújtja utánad karjait,
Nem érti hogy te tőle messze nem vagy,
'S el-elhalasztja a' megjelent Kegyest.
Ne kapkodjon feléd, és bírni fog.
De a' ki tőled vette szellemét,
Az tégedet szelídebbnek tapasztal.
Nehéz bilincseit játszva csörteti.
Kezéről a' vas önn-magában húll-le,
'S rettentő börtönében is szabad.

Úgy van, nemünknek hív Védangyala,
Úgy van! Te a' Természet hajthatatlan
Ércz kéntelenségét széljel-töröd.
Hogy a' mit a' szent Végezés szabadnak
Rendelt, szabad legyen; de a' mi néked
Útadba lép, 's ellenzi mívedet,
Tömlöczre hányod kérllhetetlenül.

'S az a' nép, melyet mentté tenni vágysz,
A' melly leginkább nyerte-meg kegyed',
A' melly miatt a' szörnyekkel hatalmas
Karod csatáz – ha boldog é? magad szóllj.
Mondhat'd szabadnak a' mi nyomva van?
Ah ötet önnön vak természete
Döntötte-el inség közzé! 'S⁴⁵⁹ hogy teréhjét
Bírja és fölkeljen, nem nyújt néki erőt.
[...]⁴⁶⁰

A' Tűnet szörnyű Metaphysicus,
'S badar beszédén látni hogy sokat
Forgatta Plátót. Engem ízletem
Más útra vonsz-el. A' ki napjait
A' *Szépnek* szentelé 's még a' *Valót* is

⁴⁵⁸ sully<od>a, Ráírással javítva.

⁴⁵⁹ 'S Ráírással jav. ebből: 's

⁴⁶⁰ Az időzőjelben lévő rész itt fébeszakad, a lap közepén, az új lapon, más írással a vers zárórésze következik, „Bérekesztése az Epistolának” felírással.

Azért kedvelli mert alakja szép,
 'S⁴⁶¹ mert a' *Való* 's a' *Szép* egy tő' virágai,
 Testetlen lelken úgy nem lél kecsset
 Mint a' lelketlen testen nem találhat.
 Azomban míg ez engem a' magas
 Empyreumnak boltján végig hurczol
 'S hallatja vélem cifra *zsargonát* (franczia szó)
 A' másik, látván, néha hogy mosolygok,
 Fülem' czimpáját titkon megragadja,
 'S int hogy tekintsem a' philosophus
 Palást alatt a' kecskelábakat.
 A' kecskelabat a' palást alatt
 Hijába lestem, 's azt kezdém gyanítani
 Hogy ím ez intést a' kaján sugallja.⁴⁶²
 Én nem mosolygom a' zsargont, 's kerűlom⁴⁶³
 A' kik mosolygják, mert az nékik új,
 'S egyedűl azt értik, a' mit *minden* ért.
 De még is a' sok sok. – 'S a' Bölcs szabad? –
 Oh az! ha néki csendes nyúgodalmat
 'S jó reggelt nem mond másnap a' – Profósz.

[3. melléklet]

184.

[278.]

Nevettem Númat és a' Mekkai
 Valláscsinálót; ennek egy galamb
 Amannak egy szép lyány – melly gondolat!
 És éjjel – éjjel! – hordta az oktatást.
 'S otromba költemények lelt hívőt;
 És mennyit lelt! és melly hosszú időkig!
 Egériákat én ágyam körül
 Nem szoktam látni, 's nékem a' galamb
 Nem ad egyéb leczkéket, mint Horátz ad,
 'S egyéb leczkékre nincsen is fülem.
 Az illy Segéllők nem nagy czimboráim;
 'S mellyem' baját a' Mesmerekre, kik
 Agyamnak ártva gyógyítanak, felette
 Nincs kedvem bízni. Nékem a' fejem
 Nem fáj mellyemnél, hogyha fáj, kevésbbé,

⁴⁶¹ <És> 'S⁴⁶² sugallja<,>.⁴⁶³ kerűlom Tollhiba, em.

'S ha fáj, belé még mellyem is beteg.
Ép úgy vagyok, ha ép mind ketteje. –
Azokkal, a' kik a' Bölcsek'-kövét
Főzgélik, és ólomból – aranyat? –
Azt nem, de aranyból – olmot főznek és –
És – semmit! – a' kik a' planétai
Forgásokat kukkangatják; jövődőt
És múltat és távolvalót tekintnek;
Azokkal, a' kik symphatética
Cúrákat tésznek, Bécsből Széphalomra
Egy gyolcsra-cseppent véren rossz fogat,
Hideglelést, tört lábat gyógyítgatnak;
Megholtakat citálnak; álmokat
Most látnak és majd fejtenek – azokkal
Mit tégyünk? – hagyjuk futni útjokon!
Részegnek és bolondnak tág az út.

Kaczagnod nem kell 's szánnod sem, ha mondom,
Hogy én is – Álomlátóvá levék.
A' vízivő, kit Bacchusz isteni
Levével ritkán éltet, a' ki bort
Csak akkor kóstol, a' midőn vele
Új Thraseák beszélnek jobb időkről,
Nem tömte-meg Hegyaljaival magát,
És álmodni még is látott. Látni az álmod
'S álmodni, nálad egy, 's egy nálam is.
Botránkozásod ezzel széljeloszlik.
Hagyd hát beszélnem a' Megjelenést.

[4. melléklet]

Kazinczy Nagy Gábornak, Széphalom, 1812. március 23.

Különös bízodalmú Drága Jó Uram,
kedves barátom!

Ma vala szerencsém venni az Urnak nagy gondoktól megszabadító barátságos levelet. Örvendek, igen igen örvendek szerencsémnek, hogy rettegésem haszontalan rettegés vala. Nagy örömmel írtam-bé mingyárt Epistolámat Verseim' Gyűjteményébe. A' *rongyok* nem azt teszik, hogy *absolutè* nem érnek semmit, – hanem hogy *annak szemében* csak rongyok, a' ki a' MSS. miatt kesereg.

Én ez idén több verset írtam mint kiszabadulásom olta négy öt eszt. alatt. Itt küldöm némelly próbájit. Átkozott gondolat volt az újabb Metaphysicának két szakaszát versekbe foglalni: *Über die freyheit. Über die Glückseligkeit.* Ezt nem tudtam másként elérni mint úgy, hogy egy bohó álmodra költöttem. Kifáradtam elvégezni. De az elsőbb-

nek itt a' Conclusiója is. A' másíknak Conclusiója az lesz, hogy én miben lelem a' boldogságot. – <A' Soosnéhoz írt Epistolát méltóztassék a' Semlyéni Papnak kiküldeni, melyre könnyen lél az Ur alkalmat.>

[...]

Megváltottattam a' Semlyéni Paphoz írt levelemet; őneki küldöm a' verseket, de olly hagyással, hogy ezen levelemmel együtt küldje az Úrnak.

1. Manikkheusch. etc.
2. Nevettem Nűmát. etc.
3. Mondják egyy Úr etc.

Az Annálisok Febr. darabjában a' Bion Recens. az én munkám. Péczelit Gr. Teleki Józs. támadta volt meg. – A' poetai vanítás legforróbb paroxysmusában sem álmodhatam, hogy az Úrhoz írt Epistolám Kisnél 's Erdélyben két helyen olly dicséretet nyert mint valóban nyert pedig érzettem, hogy egynehány passage igen jó van benne.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1812. március 25.

[...] Versről lévén szó, halld mit írtam Desőffynek ebben a' holnapban a' *Septimius Claudi nimirum* etc. csudálásától felmelegedve. – Tudnillik nem győzőm eléggé csudálni, hogy Horátz ajánlani akarván barátját, ezen felül: *Dignummente, domoque, legentis honesta Neronis és fortem crede bonumque* semmit sem mond Septimius felől, holott más a' maga ajánlottát agyon magasztalta volna, – 's az Epist. még is olly felette szép.

173.

[279.]

Horvát, a' ki kered levelem' bényújtja, hogy őtet
Nálad ajánljam, ugyan nem kéri, de még is ajánlom.
Nem mivel e' nélkül hozzád nem férhet, hanem hogy
Mind neki, kedves az én karomon fellépni teelődbe,
Mind nekem az, titeket, szeretett Nagyok! öszve csatolni,
'S e' munkát másnak 's a' történetnek irígylem.
Néked, néki, nekem azon oltár' lángja lobog fényt
Pályánk' szép koszorúja felé, de különbözik útunk
És az határ, mellyen túl hágni nem enged Apollon.
Én hátul maradék, te korán legelőre haladtál.
Lustrumaid között ma telik még nyolczadik, és ím⁴⁶⁴
Már negyed ízben űlsz, nagy Képviselője Megyédnek,
A' Haza' Vénei közt tisztelve, csudálva, szeretve,
Mint nem senki. 'S az én nevem itten az országló Nép'
Gyűlésében zenge ajakidról! a' Te ajakidról!
Oh nem várt ragyogás! oh kedves zengzet! Ez egyy fény

⁴⁶⁴ és <már> ím

És egyedül ez az a' mellyért⁴⁶⁵ ha szabad vala vágynom,
Vágytam volna; kevély lelkem pula díszre nem ásít.
Ám ha szeretsz,⁴⁶⁶ 's ha barátodnak kérelmire hajlasz,
Nyelvünk Varro-ját te se késs kebeledbe fogadni,
'S hogy lelkes,⁴⁶⁷ hogy erős, hogy nyájas társat ölelsz, hidd.

Nagyon sajnálom, hogy belé nem fonhattam e' sort:

Mennyire terjed erőm, igenebben érti magamnál.
novit me valdius ipso.
[...]

Sztrokay Antalnak, Széphalom, 1812. március 27.

Kisnek Versei közt a' hozzám írt Epistolá[...]⁴⁶⁸

Ezen Epistolában azt írja Kis, hogy lantom már is szebb hangot ad, miolta rám az
Öröm mosolyog. – Ez azt tanácsolta nekem, hogy ezelőtt 3 eszt.dővel ötöt kérjem,
hogy Verseinek kiadásában ezen Epistolája előtt egy Sonettom állhasson. Kérlek,
tekintsd-meg, ott áll e, nem e. 'S ha ott áll, azt töröld ki, 's helyébe ezt tedd:

[280.]
A' KÖTÉS' NAPJA,
Nagy-Kázmértt, August. 25d. 1804.

180.

Melly boldog óra tűnt-fel életemnek!
Midőn a' két szép testvér' karjain
Szökdellve jártam a' vár ormain
'S hol a' pataknál lengenyék*) teremnek.

Itt lábainál imádott Kedvesemnek
Eldőltem a' part' bársony hantjain.
Dallott; 's elfogva alakján 's hangjain,
Megnyílt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi' szép ajkán nem lebegének
Mennyeibb hangzások, mint e' bájos ének
Mint e' hajlékony, rezgő, lágy beszéd.

*) Lengenyé, gyöngyvirág, Mayblumen.

⁴⁶⁵ ez az <egy> a' mellyért

⁴⁶⁶ Ám ha szeretsz... A 302a. lap tetején áll a verset záró e három sor. Fölötte áthúzott sorkezetdek:
<Oh ha barátodnak>, fölötte: <Ám>.

⁴⁶⁷ <És hogy erős> 'S hogy lelkes

⁴⁶⁸ Sérült lapszél miatt olvashatatlan a szó vége.

'S még bájosbb volt⁴⁶⁹ az, mellyel megpirúlva
A' hold' szelíd fényében, 's rám simúlva
Ezt nyögte az édes lány: Tiéd! Tiéd!

Horvát Istvánnak, Széphalom, [1812. április 2.]

[...]

Vetted e két leveleimet, mellyeket Pozsonyba küldék hozzád Martiusba? Német ad-
reszt tettem felibe, hogy a' Posta *cselédjei* (francziául *comis*) el ne téveszthessék által-
adását. Ha nem vetted volna, imhol vedd itt harmadikszor. Horáttzal akarék pályát
futni, 's úgy akarálak ajánlani mint ő Septimiust a' Nérók' egyikének. De az a' kinek
ajánlálak, nem Néróknak egyike. Nem azért írtam az Epistoliont hogy Te ajánltassál,
hanem hogy én írassak *ajánlót*, 's náladnál érdemesbbet nem leltem, sem annál érde-
mesbbet, a' kihez a' levelkét írtam.

173.

[281.]

Gróf Desőffy Józsefhez,
1802ben Sáros, 5 és 7. Zemplény, 11. Szabolcs Vgyék Követjéhez.
Febr. 13d. 1812.

Horvát, a' ki neked levelem bényújtja, hogy őtet
Nálad ajánljam, ugyan nem kéri, de még is ajánlom.
Nem mivel e' nélkül hozzád nem juthat, hanem hogy
Mind neki kedves, az én karomon fellépni teelődbe
Mind nekem az, titeket, szeretett Nagyok! öszve csatolni;
'S e' munkát másnak 's a' történetnek irigylem.

Néked, néki, NekeM azon oltár' lángja lobog fényt
Pályánk' szép koszorúja felé, de különbözik útunk
És az határ, mellyen túl hágni nem enged Apollon.
Én hátul maradék: te korán legelőre haladtál.

Lustrumaid között ma telik még nyolczadik, és ím
Már negyed ízben ülsz, nagy Képviselője Megyédnek,
A' Haza Vénei között, tisztelve, csudálva, szeretve,
Mint nem senki. 'S az én nevem itten az Országló nép'

a' Penthemineris megszenvedi
itt a' rövid syllabát:
omnia vincit amor,
et nos cedamus amori

populum latè regem.
Virgil.

Gyűlésében zenge ajakidról! a' Te ajakidról!
Oh nem várt ragyogás! oh kedves zengzet! Ez egy fény,
És egyedül ez az, a' mellyért ha szabad vala vágynom,
Vágytam volna; kevély lelkem pulya díszre nem ásít.
Ám ha szeretsz, 's ha barátodnak kérelmire hajlasz,

⁴⁶⁹ Fölötte áthúzott sorkezdet: <'S még bájosabb volt>

Nyelvünk' Varro-ját te se késs kebeledbe fogadni,
'S hogy lelkes, hogy erős, hogy nyájas társat ölelsz, hidd.

Annnyiban elértem a' Horáitz urbanitását, hogy ajánlottomat én is igen kevés szókkal magasztalom. De, reménylem, eléggé melegen.

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1812. április 2.

[...] A' Prónay Sándor testvérének Simonnak felesége, az angyali alakú 's angyali lelkű Hirgeist Nini. Ehhez nem írtam Epistolát, hanem Sonettet; lehetetlen hogy azt nem közlöttem volna Veled, 's talán Te tévedsz meg, azt hívén, hogy a' Sonetten kívül Epistolát is írtam.

[...]

Vedd elő Horáitzot 's olvassd-el elmelkedve ezt: Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus; jegyezzd-meg, hogy ajánl, hogy bőv beszédbe veszi-el magát, és még is alig szól valamit Ajánlottjának magasztalására, holott a' mostani Ajánlók agyon magasztalnák a' kit ajánlanak, 's elmékedjél az itt menő Hexametereknek structúrájokon. Szeretném, ha valaki a' ki lelkesen öszveismerkedett Horáitznak felix negligentiájával, ellenséges leselkedéssel lesné-ki hol imitáltam szerencsésen ezt a' negligentiát, hol nem, és mondaná ki ítéletét szabadon, nem hogy dicséretet vagy gáncsot halljak, hanem hogy tanítást. Scilicet, nimirum, rogam, prece cogit. Sok ember, ha nem tudná, hogy így Horáitz szóllott, azt mondaná, hogy eggy nyavalyás, 's sütésekkel teljes verset kovácsoló Poetácska munkáját olvassa. Te és én bizonyosan nem így ítélünk. Élj szerencsésen, kedves barátom, **megtisztelt** barátom!

[282.]

173.

Gróf Desöffy Józsefhez,
1802ben Sáros, 05 és 7. Zemplény, 11. Szabolcs Vgyék Követjekhez.
40dik születése napján, Febr. 13. 1812.

Horvát, a' ki neked levelem' bényújtja, hogy ötet
Nálad ajánljam, ugyan nem kéri, de még is ajánlom.
Nem mivel e' nélkül hozzád nem juthat: hanem hogy
Mind neki kedves, az én karomon fellépni teelődbe,
Mind nekem az, titeket, szeretett Nagyok! öszve csatolni
'S e' munkát másnak, 's a' történetnek irígylem.
Néked, néki, nekeM azon oltár' lángja lobog fényt
Pályánk' szép koszorúja felé, de különbözik útunk
És az határ, mellyen túl hágni nem enged Apollon.
Én hátul maradék: te korán legelőre haladtál.
Lustrumaidd közzül ma telik még nyolczadik, és ím
Már negyed ízben ülsz, nagy Képviselője Megyédnek,
A' Haza' Nagyjai közt, tisztelve, csudálva, szeretve,

a' Penthemimeris itt
megszenvedi
a' rövid syllabát:
Omnia vincit amOR,
et nos cedamus amori.

Mint nem senki. 'S az én nevem itten az országló Nép Országló nép – Populus
Gyűlésében zenge ajakidról! a' TE ajakidról! late rex. Virgil.
Oh nem várt ragyogás! oh kedves zengzet! ez egy fény,
És egyedül ez az, a' mellyért ha szabad vala vágynom,
Vágytam volna; – kevély lelkem pulya díszre nem ásít.
Ám ha szeretsz, 's ha barátodnak kérésire hajlasz,
Nyelvünk VARROját te se késs kebeledbe fogadni,
'S hogy lelkes, hogy erős, hogy nyájas társat ölelsz, hidd.

158.

[283.]

NINIHEZ.

midőn a' Margitszigetén 1800. Júl. 30d. öt esztendő múlva azután hogy
12 esztendő korában láttam volt először, ismét meglátám.

Szompolygva tértem félre. A' gyermeket,
Mondám, szabad volt akkor még szeretni.
Tekintsd hajad', 's lássd ím e' kecsket;
Mernéd a' felvirúztat most illetni?

Öt kínban-töltött év orczád' neked
Gyakor redőkkal el tudá fedetni,
Ninon talált több égő szíveket,
Kik néki,⁴⁷⁰ mint te, vágytanak tetszhetni.

'S kilép a' parton.⁴⁷¹ Lelke' fájalmában
Ájúlva dől el bátyja' hív karjában,
'S lélegzést a' szép melly alig veszen.

Él! él! felpillant! társaim' sorában
Engem keres-fel! Nínymmé leszen,
'S e' hív, e' szent csók Istenné teszen.

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1812. április 15.

Széphalom 1812. Apr. 15d. – Utolsó leveledben említéd azon kívánságot, hogy a' Desőffyhez írt Epistolát is láthassd. Imhol az az exemplár mellyet nyomtatás alá készítettem volt még 1809, hogy a' német Betűrakó annál kevesebb botlással rakja-ki. Midőn az újabb exemplárt Vidának oda adtam volt, elfelejtém ide rakni az igazításokat, és parancsolatod ezen okból nem tehetém mostanáig, mert Vida az igazítást csak utolsó postával küldé-meg nekem. Ebben az Epistolában sok jó van: bár használlhatna a' kö-

⁴⁷⁰ <értte> néki Az áth. szó fölé írva.

⁴⁷¹ <'S kikölt a' parton> 'S kilép a' parton.

zönséges immoralitás meggyógyítására, de félttem, hogy merő Chria. Kis bátorít, hogy nem az. Hirgeist Ninyhez nem Epistolát, hanem Sonettet írtam. Prónay Sándorhoz elment köszönő levelem. Venni fogod mását. –

Élj szerencsésen kedves barátom!⁴⁷²

[284.]
GRÓF DESEWFFY JÓZSEFHEZ.
Széphalom, Majusban, 1809.⁴⁷³

94.

Ha érted é te, honnan jőhet az
Hogy a' Prométheusz' sanda nemzete
Sohol nem áll-meg a' közép nyomon?⁴⁷⁴
'S mint a' botor juh, melly <azt nem tanulta> nem éri-fel,⁴⁷⁵
Hogy leghamarbb út a' legegyesbb,
Mindég az egyik félre sántikál? –
Sztricsák, kinek nincs füstös pergamenje,
De a' kinél e' csorbát nem fukar
Kezekkel pótolá-ki Szmintheusz,
A' régi irhának nem nagy szívelője,
Kaczagja Fellegvárit <'s csillogását.
Gazdag, te nem vagy pénzed; így hörög.
Az úgy vagyon kivúltted mint a' czafrang
Most a' számaron majd a' büszke⁴⁷⁶ ménen.>
A' cím csak báb; csak hang az a' nemesség.
Deukálionnak népe mind rokon faj.
Nincs pór közöttök, nincs nemes; 's ha van,
Bár trónuson ül, pór a' kába: de
A' bölcs, ha porban fekszik is, Király.

Ő talán
Nem volna gaz, ha gőgje volna kissebb
'S érezni akarná hogy csak az kicsiny
Kit a' kicsinység kínoz és⁴⁷⁷ pirit.⁴⁷⁸

– Király.⁴⁷⁹

Elnyúlva bársony pamlagán, nevet
Sztricsák-Királyon Fellegvári, 's mond:
Ha bölcseséged annyit ér, bagoly!
Mint a' királyság mellyet bírsz: nekem
Az egyik úgy kell mint a' másik. Ész,

⁴⁷² E levél szövege a lap tetején és a cím mellett körülírja az oda korábban letisztázott verset.

⁴⁷³ A levél írásának idején e dátumozás áthúzva.

⁴⁷⁴ <ösvényen> nyomon Az áth. szó fölé írva.

⁴⁷⁵ Utólag az áth. szavak mellé írva.

⁴⁷⁶ <czifra> büszke Az áth. szó fölé írva, a lejegyzéssel egyidejű javítás.

⁴⁷⁷ <kínz és> kínoz és A javítás lejegyzésével egyidejű javítás.

⁴⁷⁸ E három és egy negyed sor utólag az üres lapszélre írva, az eredeti szövegből csak az első sor végén lévő szavak vannak kihúzva, a további három sor törlését e kihúzás sorok melleti meghosszabbítása jelzi.

⁴⁷⁹ A gondolatjel utólagos betoldás.

A' mennyi kell szükségből, nékem is van:
 Az a' tiéd gyanús pénz; kellete
 Nincs mindenneknél; én folyón kapok.
 Osztályba néked a' gyümölcs jutott,
 Nekem csak a' héj. Erd-be te a' gyümölcssel,
 A' héjjal én beérem, 's vége a' pernek.

Ész é tehát vagy fény? Mellyike az elsőbb?
 Midőn szobámnak csendes szegletében
 Tekintem a' Bennünket 's Nem-bennünket,⁴⁸⁰

Wesselényi Miklósnak, Széphalom, 1812. április 29.

[...]

Higye azt a' Mélt. Úr, hogy a' *jó ember* mindég társa a' Mélt. Úrnak, akár ismeri, akár nem; 's ez a' hit a' Mélt. Urat hasonlóvá teszi hozzá, valóban barátjává teszi. Higye ezt, 's iszonyodjék a' rosszaktól 's a' bolondoktól, a' kik azt hiszik hogy fénylenek, mert rajtok valami csillámlik.

171.

[285.]

Biharnak Két Nagyja:

Baranyi Gábor és Bossányi Ferencz 1765diki Követek, rokonok, 's halálig barátok.

Elsápadva tekint, szent Férjfiak, a' pula rátok.
 Érzi, hogy e' nagyság ő[t]et⁴⁸¹ homályba löki.
 Bár! ugymond; Nekiek csak erő juta, fény juta nékem,
 's ez jóval szebb rész. *Látszani nagyak*, elég.
 [...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1812. április 30. és május 3.

[...]

Da bis jetzt kein fehlloses Sonett im ungrischen gedruckt erschien, so wollen wir bey dem Schluß unserer Recension eins von denen, welche Kazinczy gedichtet hat, anführen, und setzen zugleich ihre getreue Übersetzung bey. Vielleicht daß ein Ungar, dem die Kunst ein Gedicht vorzulesen nicht ganz fremd ist, und der Sinn hat die Hiatus durch Elision zu verschmelzen, vor einem italienischen Ohr vorlesen wird, und dieses über die sonore Sprache der Magyaren ein gerechtes Urtheil fällt (hoc dicatur pulchrius)

⁴⁸⁰ Bennünket 's Nem-bennünket, Elé és utána utólag idézőjel toldva. A kézirat itt megszakad.

⁴⁸¹ Őket Értelemzavaró tollhiba, ugyanezt vétette Kazinczy a Fazekasnak írott levélben is (3.), de ott ő maga javította, em.

[286.]

157.

**AZ Ő KÉPE,
magának távolléte alatt.**

Midőn az Hajnal elveri álmomat,
'S a' fény orozva csúsz-be rejtekembe,
Imádott kedves kép, te tűnsz szemembe,
'S ah! gyúladni érzem régi lángomat.

Ez Ő! ez Ő! kiáltom, s' csókomat
A' képre hányom részegült hevembe'.
Így szóllott, így járt, így mozgott, ölemben
Így süllyedt, elfogadván jobbomat!

'S most ezzel folynak, mint egykor Vele,
A' titkos, édes, boldog suttogások,
Vád, harcz, megbánás, új meg' új alkívások.

'S midőn ezt űzöm, mint egykor Vele,⁴⁸²
Kél a' nap, 's bélő a' jalouxnyíláson,
'S sugárral körülte glóriát von.

[...]

Döbrentei Gábor Kazinczy Ferencnek, Oláhandrásfalva, 1812. május 3.

[...] Im' teljesítem ígéretemet, 's az Episztola kezdetét küldöm, még pedig ide magam írom, hogy ha e' levél elvesznék is, meglegyen nálam:

[287.]

168.

„Remekké az Aszszonyt készült képzeni
A' szent természet alkotó keze,
'S tévedve agyagját hígan gyúrta-meg –”

'S a' fájdalom belőled illy szidalmat
Facsarhatott-ki, tisztelt szánt Atya.
Emíliának atyja! a' lágylelkűnek!
A' hígagyúrtnak! Légy tehát egészen
A' minn hogy lettél, elfásulva örülsz,

⁴⁸², <-> mint egykor Vele, <-> Az áth. gondolatjelek helyett vesszők kerültek a közbeékelés elé és után.

A' minn hogy lettél, vad! kevélykedel.
 'S a' rád törő pokolnak egyesült
 Szörnyeivel küsdj-meg, 's csended vissza nyervén
 Dölj-le a' megbántott Istenné előtt,
 'S mondd: Aszszony a' remek, 's azért az ő
 Mert aetheri agyagból vette lételét.

Örök bálványai lelkemnek, Theréz
 Szép, 's szent 's nagy Aszszony, 's méltó Kedvese
 'A Szépnek, Szentnek, Nagynak, o Süsie,
 Mint Psűche szép 's mint Psűche most is gyermek,
 'S te, kit Therézhez a' vérség, Süsienkhez
 A' szív csatolt, Polyxén! tiszta lélek,
 Hamistalan, hív máshoz, hív magadhoz!
 Példás nő és Anya és példás barátné,
 Elég magadnak 's félénk *látítani!*

Junóitok ha néktek is Titáni
 Ércz lelket vertek volna mejjeitekbe
's a. t.

Az etc. még a' Tekintetes Ur lelkében van, vagy papirosán.
 [...]

Sipos Pálnak, Széphalom, 1812. május 17.

[...]

Édes barátom, rendes a' dolga az olly neophytusnak a' ki már lát annyit, hogy vágy-hasson indulni, 's valóban indul már, de nem lát annyit mint a' vezető; nem bíztatlankodik ugyan, nem kétkedik ugyan, de valamit lát, az vagy mind, vagy nagy, vagy csak valami részben előtte még új, és csak félig ismeretes. Így valék én. Érzem én hogy ez az én hitem a' vezető hitével alkalmasint, vagy talám éppen egy, csak hogy még néhol meg nem foghatom. Az a' két Manicheuszi két Daemon merő poetai pajkosság, pajkosság, és merő pajkosság, – az a' kecskeláb is a' philosophiai palást alatt 's a' bérekesztés a' profosszal. Engem ennek a' darabnak fordítására sok tekintetek voltak, melyeket itt elő kell adnom hogy ön magadtól értsd, valamit mentségül írhatnék. Töviseimben és Virágaimban már megmondottam hogy a' prósai és poetai publicum közt nagy különbséget tartok, 's szeretek a' poetában [!] lenni, 's a' prosaitól minél tovább eltávolozni, nem kevélységből, hanem azért, mert a' vulgaris ember veritasa szomorú veritas. Látjuk Voltairon, mi az a' józan ész, melyet ő az igazság kirekesztő criteriumának veve? Ugy itéltem tehát hogy a' szabadságról szóló Oda némelly lelkekbe szikrát vet, 's arra fogja szoktathatni, hogy érteni igyekeznek a' mit eleintén meg nem értenek. Továbbá óhajtottam a' Magyarorságra nézve is hogy ezek mondattassanak. Elhitetém ma-

gammal hogy ennek az abstracta dolognak lepel kell, és hogy ez a' lepel nem lehet más, mint játékos színű, – nem fekete, hanem olyan, melly a' szemet a' maga változásai által, sárgából zöldessé, vagy veresre csapván mulathassa – az az, metaphora nélkül: elhitetém magammal, hogy ez az abstracta dolog *in toto serie* elő nem adathatik, mert úgy keveset fog vonszani a' maga olvasására, hanem hogy ironiát kíván, de olyat, hogy a' philosophus az ironián kiesmerje, hogy az ironisáló a' legkomolyabb képpel űzi a' maga könnyűségeit, és hogy az tellyeséggel nem mimica irrisio, nem sarcasmusi tréfa. Akár mit mondasz, így bánt Horázt is. Bizony úgy értette ő, 's igaza vala a' stoicusnak, midőn néki csak a' *bölcs* volt *király*, és megfordítva *király* csak *bölcs* mint én értem utánnad hogy a' *bölcs* még a' *tömlöczben* is szabad. De az a' mit ágált, azt kívánta hogy ezen a' paradoxonon úgy nevessen mint én nevetek a' magamén. – A' non huc jocosae conveniunt lyrae nem philosophiai tárgyról van mondva, hanem bajnoki tettek énekléséről, a' császár mgasztalásáról, mellyről Horázt valahol lehet szereti magát dispensálni. Nem tudattam csak egy lélekkel is hogy ez a' szabadság magasztalása, nem tulajdon az én munkám, nem tudattam azt csak egygel is, de egy jó fejnek, a' ki előtt nem idegen az új philosophia, mutattam a' mi készen van, 's az nagyon szerette a' legutolsó sorokat:

[288.]

182.

Én nem mosolygom a' *járgont*, 's kerülöm
A' kik mosolygják, mert az nékik új,
'S egyedül azt értik, a' mit minden ért.
De mégis a' sok sok. 'S a' *bölcs* szabad?
Oh az, ha néki csendes éjszakát
'S jó reggelt nem mond más nap a' – profosz.

'S fel nem akadt sem a' *De a' mi sok sok*, sem a' *profoszon*, értvén hogy a' hely ott azt kívánja mondatni. – Nagyon nem philosophus fej az, a' melly ennek a' darabnak értelmét el nem érti a' pajkosság' leple alatt is, 's az olyan philosophicus fej nem érdemli hogy értte a' darabon változtasson. Ha valmi bolond *bölcs* az új philosophiat ezen versnél fogva kacagná, az olyannak könnyű azt mondani, hogy legyen esze, 's értse-meg hogy a' poeta *pajkosságból nevetközött*, de a' dolgot tisztelje.

[...]

Sipos Pál Kazinczynak, Tordos, 1812. szeptember 10.

[...] Eltévedt leveledet nehezen kaptam kézhez; a' Manichaeus Bérekesztésit a' tulsó lapon találod.

182.

[289.]

A' Tünet szörnyü Metaphisicus
 'S badar beszédén látni, hogy sokat
 Olvasta Platot. Engem ízletem
 Más utra vonsz-el: 's a' ki napjait
 A' szépnek szentelé, 's még a' Valót is
 Azért kedvelli, mert alakja szép:
 És a' Való 's a' Szép egy tő-Virágai,
 Testetlen lelken úgy nem lel ketset;
 Mint a' lelketlen testen nem. Csatázott
 Felettem a' két isten itt is, és
 Az, a' kitől a' Szollo el vonni igyekezett
 Sokszor sugallá, hogy tekintsem a'
 Palást alatt a' ketske-lábakat.
 A ketske-lábakat nem láttam én;
 De nem kevés heljt a' letzkét mosoljgám.
 A' sok semmit nem ér. A' Bölcs *Szabad?*
 Oh az! ha néki csendes ejszakát,
 'S más nap' jo reggelt nem mond – a' *Profosz.*

Helmeczy Mihálynak, Érsemjén, 1812. december 17. és 20.

Imhol itt Göthének egy isteni lélektől ihletett dala, de a' mellynek szépségét csak az avattak láthatják, érezhetik. Vannak néhol botlások a' Syntaxis és prozódia ellen; de azt meg kell hagyni, mert ez a' darab olyan a' versek között, mint a' crayonirozás a' Rajzolóknál, hol a' hibás rándításokon nem csak fel nem akadnak, sőt azokat szeretik, mert a' bátor kezét ismerik-ki rajtok. A' te gondod legyen, hogy ez a' Berek' darabjai közzé bemenjen, nevezetesen a' Göthe' darabjai után.

186.

[290.]

[...]

 Én, egy erős Marsz, majd veled

 Elnyúlok lepleden,

 'S ám vonjon hálót ránk, ha kit

 Szerencsém lángba hoz.

[...]

1813

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1813. február 3.

[...]

[291.]
A' CSÜGGEDÉS.
(nem mostani munkám.)

188.

Reményem eltűnt! – mint mikor a' torony'
Lampája az éjnek vad zivatarja közt
Ellobban, és a' csüggedőket
A' habok újra veszélyes örvény

'S egekbe-nyúló fergeteges sziklák
Közzé ragadják. – Oh ti, Hatalmasok!
'S te, te! nagy és jó Júpiter, ki
Teljesedésre hozod tilalmat-

Opt. Max.⁴⁸³

Nem szenvedő végzéseiket! tehát
Hijába bízánk bennetek? hasztalan'
Nyújtánk-fel újobban könyörgő
Öszve-redőlt kezeket felétek!

Méltatlanoknak még soha nem leve
Az Égiektől támogató segéd.
Túrd a' mit illik tűrnöd. Itt lesz
A' gonoszokra kemény Fenyítő.

(Nemesis)

Bizonnyal itt lesz; néha sietve jön,
Sántítva többször; 's hozza kezében az
Élesre fent pallost; 's az ingó
Csésze sülyed, 's bukik a' hitetlen.

Villogj te nekünk, mennyei JÓ TANÁCSI!
'S vezérj az éjnek kétes homálya közt!
Im lobban a' láng – a' homály fut!
Lelkem örülj! közelít az óra.

⁴⁸³ Az utolsó betű, betűk a lap szélén nem jól olvashatóak.

Gróf Was Sámuelné, szül. Gróf Bethlen Rosalia, egy Epigrammát kívánt tőlem, férjének halálára. Ímhol az:

189.

[292.]

Elmaradás, te vagy a' keserű! Ah, együtt halni
'S a' szeretett férjjel szállani sírbe nem az.
Ezt kértem, 's nem adák-meg az Istenek. Így leve ezentúl
Nékem az élet halál, bánat az édes öröm.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1813. február 7.

[...]

Asztalomon hevert egy Ódám és egy Epigrammám. Ide zárom azokat is, mint literatúrára tartozó újságot. Az Óda nem mostani munkám; nekem semmi reményem nem tűnt-el most. De most készült el azon formában, mellyben olvasni fogod. – Ez éjjel egy Sonettet kezdtem írni Szirmay Jánoshoz, ki, a' mint tudod, *német* nyelven ír Sonetteket. Még nem kész. Mihelyt kész lesz, venni fogja. Köszönts, ha meglátod.

[...]

189.

[293.]
A' CSÜGGEDÉS.

Nem mostani munkám.
Most semmi reményem nem tűnt el.⁴⁸⁴

Reményem eltűnt! – mint mikor a' torony'
Lampája az éjnek vad zivatarja közt
Ellobban, és a' csüggedőket
A' habok újra veszélyes örvény

'S egekbe-nyúló fergeteges sziklák
Közzé ragadják. – Oh ti, Hatalmasok
'S te, te! nagy⁴⁸⁵ és jó Júpiter! ki
Teljesedésre hozod tilalmat

Nem szenvedő végzéseiket! Tehát
Hijába bízánk⁴⁸⁶ bennetek? hasztalan'
Nyújtánk-fel újobban könyörgő
Öszve redőlt kezeket felétek?

⁴⁸⁴ A cím mellé utólag, más tintával írva.

⁴⁸⁵ <oh> nagy

⁴⁸⁶ A bízánk bízam-ból ráírással javítva.

Méltatlanoknak még⁴⁸⁷ soha nem leve
Az égiektől támogató segéd.
Türed a' mit illik türnöd. Itt lesz
A' gonoszokra kemény Fenyítő. (Nemesis)

Bizonnyal itt lesz; néha⁴⁸⁸ sietve jön,
Sántítva többször; 's hozza kezében az
Élesre fent pallost; 's az ingó
Csésze sülyed, 's bukik a' hitetlen.

Villogj te nekünk, mennyei Jó Tanács!
'S vezérlj az éjnek kétes homálya közt!
Im, lobban⁴⁸⁹ a' láng! a' homály fut!
Lelkem örülj, közelít az óra.

Gróf Was Samuelné egy Epigrammát kívánt, férje tiszteletére a' maga nevében.

[294.]

189.

Elmaradás! te vagy a' keserű! Ah, együtt halni
'S a' szeretett férjjel szállani sírbe nem az.
Ezt kértem, 's nem adák-meg az Istenek. Igy leve ezentúl
Nékem az élet halál,⁴⁹⁰ bánat az édes öröm.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1813. február 9.

[...]

Ide zárom ezen esztendőben⁴⁹¹ az az Januar elsője⁴⁹² olta készült verseimet. De a'
Csüggedés nem mostani művem. Engem *most* semmi csüggedés nem ért. Nem is 1794–
1801 között[i] csüggedés íratta velem az Ódát. – Sonnettemnek minden sora vocálison
végződik,⁴⁹³ és mindenik endecasyllabikból áll, 's a' terzetek is a' szerint vannak írva,
a' hogy az olasz írja. Egy szóval ezen Sonnettem azt akarta mutatni Magyarjainknak,
hogy millyen az Olasz Sonett. – Doromb, dromb, nem tudom, isméretes szó e nálatok.
Német nyelve ez: *Maultrompe*. [...]

⁴⁸⁷ <nem> még

⁴⁸⁸ <'s h> néha

⁴⁸⁹ <lango> lobban

⁴⁹⁰ élet <öröm, bana> halál

⁴⁹¹ <holnapban> esztendőben

⁴⁹² elsője Sor fölötti betoldás.

⁴⁹³ Sonnettemnek minden sora vocálison végződik A betoldások előtt eredetileg: Sonnettem mind
vocálison végződik.

188.

[295.]
A' CSÜGGEDÉS.

Reményem eltűnt – mint mikor a' torony
Lámpája az éjnek vad zivatarja közt
Ellobban, és a' Csüggedőket
A' habok újra veszélyes örvény

'S egekbe nyúló fergeteges sziklák
Közzé ragadják. – Óh ti, Hatalmasok!
'S te, te nagy és jó Júpiter, ki
Teljesedésre hozod tilalmat-

Nem szenvedő Végzéseiket! tehát
Hijába bízám bennetek? hasztalan
Nyújték fel újobban könyörgő
Öszveredőlt⁴⁹⁴ kezeket felétek? (Zusammengefaltete)

Méltatlanoknak még soha nem leve
Az égiektől támogató segéd.
Túrd a' mit illik túrnöd. Itt⁴⁹⁵ lesz
A' gonoszokra kemény Fenyítő.

Bizonnyal itt lesz! – néha sietve jön,
Sántítva többször; – 's hozza kezében az
Élesre-fent pallost, 's az ingó
Csésze sülyed, 's bukik a' hitetlen.

Villogj te nékem, mennyei jó Tanács,
'S vezér! az éjnek kétes homálya közt.
Im lobban a' láng, a' homály fut –
Lelkem örülj! közelít az óra!

Gróf Was Sámuelné nevében és kívánságára, hogy férje sírkövére, vagy masuvá, péld:
ok: kertben, metszethessék.

⁴⁹⁴ A szókezdet (Ösz) olvashatatlan betűkből jav.

⁴⁹⁵ <El> Itt

[296.]

189.

Elmaradás, te vagy a' keserű! Ah, együtt halni
 'S a' szeretett férjjel szállani sírbe nem az!
 Ezt kértem, 's nem adák-meg az Istenek. Így lön ezentúl
 Nékem az élet halál, bánat az édes öröm.

[297.]

190.

Szirmay Jánoshoz, Kerekreére Sárosban, ki németül ír Sonetteket.

Olasz dalt német *drombhoz* énekelni –
 Melly gondolat! – Az ének' lágy hangzatja
 Elbájolja a' fület, a' dromb szaggatja.
 Ki tudna bájt 's kint együtt elviselni.

'S dörgettyűd még is tűzbe hagyja kelni
 E' fásúlt szívet, Erato' magzatja!
 Mert hogy te az vagy, e' szent ág mutatja,
 Mellyből itt látom fűtjeidet feselni.

Óh hagyd a' drombot, 's térj a' szebb ösvényre,
 Hol nem fenyőt fog Múzsád földre szedni!
 'S halld, mit jövendő rólad⁴⁹⁶ mézes ajka:

„Fiamnak vágyást adtam tiszta fényre,
 'S intéseimnek légyen kész engedni,
 'S ő léssz az újabb Himfy, az újabb Dayka.”⁴⁹⁷

Kis Jánosnak, Széphalom, 1813. február 10.

[...]

Vitkovicsról szölván, hadd dicsekedjem-fel, hogy ez a' széplelkű barátom megajándékozta a' fiamat Meséjével. Miért átalldjam megvallani hogy ezt szépnek lelem, holott ha más eránt tette volna is azt *barátságból*, szépnek lenném? – A' név alatt hézagot hagyta, hogy vessek alá valamelly mottót. Ezt tevém: ΑΙΕΝ ΑΡΙΣΤΕΥΕΙΝ, και υπεριστοχον εμμεναι αλλῶν etc. De csak magyarul:

⁴⁹⁶ <nek> rólad

⁴⁹⁷ Az utolsó versszak helyhiány miatt a korábbi szakaszok mellé írva, 90 fokkal elforgatva.

191.

[298.]

Nőjj kedves, Csecsemő, 's múlj másokat hátra, 's atyáid'
Fényeket el ne borítsd szégyennel. *Iliad. VI.*

[...]

Sokat vártam a' Rajnis Virgiliusi Georgicájától, mert 1786 oltá dolgoztatott rajtok, 's rosszabb mint a' Szabó Aeneisze. Tatayt kértem, írná-ki nekem a' IV. Könyvből azon ismeretes helyet: *Ipse cava solans aegrum testudine amorem*, hogy kívált az ismeretes *Qualis populea moerens philomela* etc. sorait láthassam mint fordította. Itélj érdeme felől:

Igy nyög az árnyékos fák közt a' fülmile, melynek
Fészkéből a' durva paraszt keze földre lecsapta
Pelhőskés fiait! Keserűl a' bús anya ágon
Űlve egész éjjel szomorún folytatja nyögését
És panaszos szava' hangjával bétölti az erdőt.

Rajnis.

Én ezt, elkeseredve, hogy még Rajnis is igen rosszul fordította, így próbáltam:

262.

[299.]

Mint mikor a' liget' árnya között a' fülmile gyászol
Fészkéért, melyből még pelyhes kisdedit a' vad
Földmives kisedé, végig csattogja magányos
Éjjeleit gallyán, epedezve újítja siralmát
Szüntelenül, 's a' tájt messzére eltölti keserve.

Gyulay Karolinának, Széphalom, 1813. február 28.

[...]

Eszte deje hogy írni kezdém Nagysádhoz Epistolámat. Az a' fenn tűz nem egy gyenge lánykához írt levél' tónusa. Osztán minden Ódai fellengzés mellett nagyon prózai; es ist aus der *wirklichen* Welt herausgerissen; az pedig nem poetisch. Én azt óhajtom, hogy a' *szép* és virágában élő leány tőlem *virágot*, ideálischi termést vegyen. Imhol a' kezdet. Ha ötven Epigrammára lesz vive, nyomtatásban veszi Nagysád.

[300.]
MEZEI KOSZORU. /Feldblumen.
GRÓF GYULAY CAROLINÁNAK.

192.

Kerti virágoknak⁴⁹⁸ remegünk tartatni magunkat.
Istennénk kegyeit nem pazarolta reánk.
Minket az aljas rét, 's egy szűk völgy' keble, 's az árnyas⁴⁹⁹
Erdők, 's e' kisdéd csermelye' habja nevelt.
Lolly ide jár, szedi kincseinket, 's koszorúba kötöztén
Hordja a' szép mellnél 's üstöke' fürtjeiben.
Flórai nép, mosolyogva fogadd vendégedet; ím jön!
Boldog az, a' kit az ő jobbjá szeretve fog-el!

2.

Szép vagy, rózsá; de tündöklesz 's tündökleni kívánsz.
Büszke, te nem kellesz; mert maga Lolly szerény.

3.

Tiszta vagy és szép vagy, lilium; de homályba borítsz mást.
Nem kellesz te, kevély; mert maga Lolly nem az.

4.

Atyjának sírjére Lolott szent könnyeket önte,
'S a' könnyből te levél, lengenye, gyenge virág.

5.

Lotti, Lolott és Lolly nekem neve az édes lyánynak.
Változtatja hevem a' nevet; ő kecsseit.

Ezek a' virágok, édes Lolott, görög illatúak. Nur ein fein fühlender Geruch empfindet ihren Duft. És épen ez teszi a' mívet poetai mívvé. Nézzük mind ezt német nyelven:

Kranz aus Feldblumen.

Wir sind bescheiden uns für Gartenblumen auszugeben. Flora, unsere Göttin, hat ihre vorzüglichere Gaben auf uns nicht verschmalen Thales, und schattige Wälder und ein kleiner Bach genährt. Lolly pflegt hier zu wandeln, pflücket unsern Reichthum, bindet sie zu Strauss u. Kranz, u. würdigt uns an der schönen Brust u. an den Locken ihres Hauptes zu tragen. Auf, Geschlecht der Flora, empfangen sie froh, denn sie kommt. Glückliche, dem sie ihre Hand liebend reichen wird. –

⁴⁹⁸ virág<unk>oknak Ráírással javítva.

⁴⁹⁹ <erdők> árnyas Az áth. szó fölé írva.

2.

Rose, du bist schön; doch du prangest und hast den Wunsch zu prangen. Stolze, Lolly mag dich nicht; denn Lolly ist bescheiden.

3.

Lilie, du bist schön, du bist rein, aber du verdunkelst deine Geschwister. Neidische, Lolly mag dich nicht; denn neidisch ist Lolly nicht.

4.

Lolly liess das Grab ihres Vaters mit heiligen Thränen der kindlichen Liebe nass werden. Und aus den Thränen wardest du Mayblume (gyöngyvirág), zarte Blume.

5.

Ich nenne das süsse Mädchen bald Lotti, bald Lolotte, bald Lolly. Meine Gluth wechselt ihre Namen, wie sie selbst ihre Reize.

Bár csak az én Döbrenteim arra vezette volna Nagysádat, hogy minden Olvasásai közt Göthe volna a' favorija, 's az ő lelke válna lelkévé Nagysádnak. Melly sokban marad hátra, a' ki őtet úgy nem érti, mint illik! Nekem az minden kevélységem, a' mit compliment gyanánt hallék e' napokban, hogy az én verseimet *kevesen* lelik szépeknek. Soha ennél nagyobb megtiszteltetésre nem vágytam. Higgyen nekem Nagysád, a' Wesselényihez 's Csereyhez írt Epistolám, melly olly sok szeretőkre talált, nem ér annyit mint ez a' két sorom, mellyet nem győzők eléggé szeretni a' maga Zartheitja miatt:

193.

[301.]

Távol vagy mindég 's mindég közel, Eddy! Szemem lát,
Hall fülem; ah de karom, Eddy, hijába keres.

Vagy ez:

189.

[302.]

Elmaradás, te vagy a' keserű! Ah, együtt halni
'S a' szeretett párral szállani sírbe nem az!
Ezt kértem, 's nem adák-meg az Istenek. Így leve ezentúl
Nékem az élet halál, bánat az édes öröm.

Ezen verseimet, kérem Nagysádat, közölje Döbrenteivel és a' mi Lajosunkkal. Daykának versei kijöttek. [...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1813. március 4.

[...]

Engem megint megszálla a' verselés lelke. E' napokban egy kis változás foga-elő, 's az Anthológiát 's Góthét olvasgatám. *Plátónak* ezt a' distichonát: Την Ψυχην, Αγαθωνα φίλων, επι χειλεσιν εσχον. Ελθε γαρ ή τλημων, ως διαβησομενη így fordítottam:

[303.]

194.

Ajkaimon lebegett lelkem 's elszállani készült; Csók leve, hozzád szállt, vesztegel a' siető.
– Mi volna belőle, barátom, ha még én a' Bereknek egy új csomót csinálnék⁵⁰⁰ az Anthológiából? – A' könyv előtt álló fejr papirosra Aug. 15d. tavalý ezt írák:

[304.]

185.

Lelkem' lelke szelídzengésű lányka, keblembé Tégedet a' szerelem önn maga nyomta nekem. Εντος εμης κραδιης την ευλαλον Ηηλιοδωραν Ψυχην Της Ψυχης επλασεν αυτος Ερως. *Meleager Epigr.* – Ebből: Κυπριδος άδ ευκων, φερ ιδωμεθα μη Βερενικας. διαστω ποτερα φη τις όμοιοτεραν. Ninymnak csináltam egy Complimentet, mert senkit nem ismerek, a' ki érdemesebb volna⁵⁰¹ reá.

[305.]

195.

*Küprisz ez itt? – Nem. – Flóra tehát? – Nem is. – Úgy Canovának Szép Psychéje? – Nem ő. – Írisz? Aglája? – Niny.*⁵⁰²

Góthe még nagyobb tűzbe lobbantott; legalább a' sikeréről ítélvén. Az az ember nekem legfőbb balványom. Velenczei Epigrammáit örökké új gyönyörrel olvasom, valamikor szemem elébe akad. Csak lássd, mit tud teremteni a' Vier Jahreszeiten-jeiben. – A' mi⁵⁰³ Döbrenteink tanítványának Gróf Gyulai Carolinának szeretnék ez idén fűzni egy görög illatú Koszorút. Ha a' többi olyan volna mint a' már kész rész, elértem volna a' mit szemem előtt lebegtetek. Halljad, barátom, 's ítélde-meg:

[306.]

192.

Nº 1.

Kerti virágoknak remegünk⁵⁰⁴ tartatni magunkat,
Istennénk kegyeit nem pazarolta reánk.
Minket az aljas rét, egy szűk völgy' keble, 's az árnyas
Erdők, 's e' kisded csermelye habja nevel.

⁵⁰⁰ csomó<ját>t csináln<ám>ék Ráírással jav.

⁵⁰¹ érdemesebb <lehetne> volna

⁵⁰² A bekezdés folyamatosan van írva, itt az áttekinthetőség végett ezt megbontottuk, kiemelve a verseket.

⁵⁰³ mi Utólag toldva a sorba.

⁵⁰⁴ <sz> remegünk

Lotti ide jár, szedi kincseinket, 's koszorúdba kötözvén,
Szép mellyénél hord 's üstöke⁵⁰⁵ fürtjeiben.
Flórai nép, mosolyogva fogadd vendégedet; – im jön!
Boldog az, a' kit az ő jobbjá szeretve fog-e! –

2.

Szép vagy, R ó z s a ; de tündöklesz 's tündökleni kívánsz.
Büszke, te nem kellesz, mert maga Lolly szerény.

3.

Tiszta vagy, és szép vagy, L i l i o m ; de te másra homályt vetsz.
Nem kellesz te, kevély, mert maga Lolly nem az.

4.

Nékem téged adott a' kékszemü lányka, kis E m l é n y, Vergiß nicht mein
'S ment, 's ezt sóhajtá: Ah, ne felejts! ne felejts!

5.

Atyjának sírjára Lolott⁵⁰⁶ szent könnyeket önte;
'S a' könnyből te levél, L e n g e n y e , gyenge virág. Mayblumen.

6.

Szegfűnek (Nelke) véltem 's Székfű (Camills) leve. Otromba csalódás!
Lolly, szemem 's szívem benned igazra talált.

7.

Lotti, Lolott és Lolly nekem neve az édes lyánynak.
Változtatja hevem a' nevet; Ő kecsseit.⁵⁰⁷

Daykának versei elkészültek. Trattner rajta sokat nyere, úgy írja Vitkovics. Nagy örömet tennél nekem, ha Te és nem valami Mendikás-hangu ember recenseálná, 's kivált ha azt is megítélnéd, a' mi XX–XXXVIII lap. áll. Kérlek, sietessd Verseidet, 's ha teheted, a' Berzsenyiét. Hadd legyenek sok kezek közt minél előbb. Az enyéimek 16 ívet tennének már, de még sok híjok van. [...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1813. április 17.

[...]

Ich lege Ihnen hier 3 Epigramme bey, die mir sehr gut gerathen scheinen; besonders dasjenige, welches Sie errathen. Leben Sie wohl, lieber Freund.

⁵⁰⁵ 's <iste> üstöke'

⁵⁰⁶ Lolott<e>

⁵⁰⁷ <és kecsseit> Ő kecsseit.

[Melléklet:]

[307.]

199.

Bey der Statue Laocoons.

Videatur Virg. Aen. L. II.

Túrd nagy kínjaidat, szent Polgár, 's halj-meg! Hazádért
Tűrsz és halsz; – győzött a' fene, 's Trója nem ál[l].⁵⁰⁸

Perfer cruciatus tuos, sanctissime Civis, et subi mortem tibi intentatam. Ob charitatem patriae cruciaris et moreris. Quid te vivere juvat, cum immanis Dea (Minerva) triumphat et ruit Ilium? –

[308.]

201.

Bey der Statue der Callipygos.

Mind! mind, lyányka! nem ezt egyedül! 'S nagy Jupiter, engedd,
Váljon hármassá nékem is egyszer az éj!

Zeige sie *alle, alle* deine Reize schönes Mädchen, und nicht einzig diese da πύγη du großer Jupiter, gib, daß die Nacht sich einmal auch mir, wie dir bey der Alkmene, verdreyfache.

Zwey Mädchen in Griechenland gingen auf einem Weg, und nun entsand der Streit, welche schönere formen an ihren Hintern habe. So erzählt es die artistische Legende. Ein Jüngling war der Richter. Die Siegerin baute einen Tempel der Göttin Callipygos, und Griechenland ließ das Mädchen in Marmor arbeiten. Die Natur existiert, und in Wien ist ein Gypsabguß davon. Das Mädchen, vorne ganz bedeckt zieht ihr Kleid dort auf die zwey Seiten, und lacht hinblickend.

[309.]

202.

Madonna. Gemalt von Carlo Dolce.

Melly báj, melly fenység, melly csendes bánat ez arczon,
És melly szent megadás 's gyermeki bízodalom.
Isteni 's emberi Szűz, e' kép látatja mi voltál;
Fessen kín nélkül Dolce, 's mutatja, mi vagy.

Welche Zubringe, welche Hoheit, welcher stille Schmerz auf diesen Antlitz, und welch eine heilige Resignation und kindliches Verstrauen. Betrübte Mutter, himmlische Jungfrau, dieses Bild läßt uns sehn was du warst; das du in deiner Verklär. bist, ließe es uns sehn hätte es Dole [!] ohne Schmerz gemalt.

⁵⁰⁸ ál Tollhiba, em.

Helmeczy Mihálynak, Széphalom, 1813. április 21.

[...]

Ér-Semlyénben három Epigrammát készítettem. Azokat általad a' mi Tatainknak küldöm, mert úgy tetszik, hogy az ő ízlése az illy görög virágokat kedveseknek leli.

199.

[310.]

LAOKOONNAK STATUÁJÁRA.

Virg. Aeneid. L. II.

Ez a' Régiségről által jött reánk, 's ha nem ismernéd, hányd-fel a' Bibliothekában.

Túrd nagy kínjaidat, szent Polgár, 's halj-meg. Hazáért
Túrsz és halsz. Győzött a' fene, 's Trója nem áll.

Én minden elkészült darabomat más nyelvre szoktam fordítani, hogy lássam, mi benne csonka. Halld deákul: Perfer cruciatus tuos, sanctissime Civis, et subi mortem tibi imminentem. Ob charitatem patriae torqueris et peris. Quid te vivere juvat? Infensa tibi dea (Pallas) triumphat, et ruit Ilium.

201.

[311.]

VENUSZ KALLIPYGOSZ.

A' Festők' Legendája ezt beszéli: – Két szép leány, együtt menvén, azon kezde versengeni, hogy mellyiknek van több kecs a' farán. Bírónak tettek egy Ifjat. A' győzedelmes leány Templomot állíta a' Καλλιπυγος (szépfaru Istennének), 's a' szépet mindenben érző 's becsülő Görög Nép márványban metszeté-ki a' szépfaru leányt. Annak gipszöntevényét láthadd Bécsben a' Miller' Kabinetjében. A' szépfaru leány a' farán kétfelé vonja az inget, 's hátra felé mosolyog örömében, azon szép tetem felé, melly vele elnyereté a' győzedelmet.

Mind! mind, lányka! nem ezt egyedül! 's nagy Júpiter, engedd,
Váljon hármassá nékem is eggyyszer az éj!

Zeige sie mir alle, alle deine Reize, Mädchen, und nicht diesen einzigen da; und du Jupiter, mache, daß sich auch mir einmal, wie dir in den Armen deiner Alkmene, die Nacht verdreyfache. – Itt a' harmadik:

200.

[312.]

Tartsa-meg Európát, Lédát, Semeléjit, Iójit
A' nagy Zeüsz – az enyém, Heliodóra, te vagy.

[313.]

202.

MADONNA,

Carlo Dolcétól; a' Bécsi Belvederben, 's ennek mása nálam.

Melly báj! melly fennség! melly csendes bánat ez arczon,	Ezt épen Helmeccz mellett
És melly szent megadás 's gyermeki bizodalom!	Géres vagy inkább
Isteni 's emberi Szűz, e' kép látatja mi voltál;	Perbenyik és Leányvár
Vídúlj-fel, 's e' kép fogja mutatni mi vagy.	közt írtam. ⁵⁰⁹

Welche Zauberreize! Welche Hoheit, welch stilles Leiden hat sich an diesem Antlitz ausgegossen; und welch heilige Hingebung, welch kindliches Vertrauen! Gottmenschliche Jungfrau, an diesem Bilde sehe ich, wie du *Leidende* warst; lege deinen Schmerz ab, und wie werden daran sehn, wie du *Verklärte* jetzt bist. –

[...]

[pótlap hátoldalán, a jelen vagy nem ismert másik levélhez csatolva:]

A' Madonnára írt Epigramma' második hexameterre így van most:

Bús anya, mennyei Szűz! e' kép látatja mi voltál
Vídúlj-fel etc.

A' **Bús** *anya* azért szükséges, hogy ellenkezésben legyen a' *Vídúlj-fellel*. etc.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1813. április 21.

[...]

Egy éjjel az indigestio miatt nem lehetett aludnom. A' festés és faragás műveit hozta előmbe phantasiám, 's három görög ízlésű Epigrammát csináltam, melyeket azért írok le itt, mert úgy hiszem, hogy Néked, legalább az egyik, örömedre lesz. – Ismered Laokoonnak statuáját, 's könyv nélkül tudod a' sorokat róla az Aeneisz' II. könyvéből: Laocoon ardens summa decurrit ab arce. etc. Nincs tehát magyarázatokra szükséged. Csak arra kérlek, hogy olvassd Epigrammámat szent tűzzel. –

[314.]

199.

Túrd⁵¹⁰ nagy kínjaidat, szent Polgár, s halj-meg. Hazáért
Tűrsz és halsz – győzött a' fene 's Trója nem áll.

⁵⁰⁹ A vers mellé utólag, sötétebb színű tintával írva.

⁵¹⁰ Túr<j>d Ráírással jav.

Ímhol deákúl: Perfer cruciatus tuos, sanctissime Civis, et moriare. Ob charitatem patriae tuae excruciaris et peris. Quid juvat te vivere, cum immanis dea (Minerva) triumphat et ruit Ilium?

Érzed, hogy lelkem lángolt. Kevély vagyok ezen Epigrammámra. Csak akkor szomorodom-el, mikor elgondolom, hogy valamelly lelketlen ember azt gondolhatná, hogy én is azt értem itt, a' mit holmi német értene. – De imhol a' másik Epigramma:

201.

[315.]

VENUS KALLIPYGOS.

A' festők Legendája azt beszéli, hogy két leány Görögországban azon versengett, együtt menvén az úton, hogy melyikének van szebb formájú fara. Idai Bíró kelle a' két versengőnek is, 's egy Ifju, kit meglátának, Páris leve nálok. – A' győző Templomot állíta a' *szépfarú Vénusznak*; a' szépet-szerető Görög nép pedig a' leányt márványba hagyá faragtatni. A' Státua általjött a' mi időnkre. Egy gipszöntvényét Bécsben most is láttam. A' leány félre rántja hátul az inget, 's mosolyogva, szép farának örülve tekint hátra. –

Mind! mind, lyányka! nem ezt egyedül! 's nagy Júpiter, engedd,
Váljon hármassá nékem is egyszer az éj!

Weise sie her alle, alle deine Reize, schönes Mädchen, und nicht bloß diese da! Und du, grosser Jupiter, mache, daß auch mir einmal, wie dir bey der Alkmene, die Nacht [sich] verdreyfache. – Itt a' harmadik Epigramma:

200.

[316.]

Tartsa-meg Európát, Lédát, Semeléjit, Iójit
A' nagy Zeüsz: az enyém, Héliodóra, te vagy. –

Az újabb mesterség a' *Madonnákat* olly czéllal dolgoztatja mint a' régi a' Vénuszokat. Protestans Poéta is írhat ezekre tisztelő Epigrammát.

202.

[317.]

Melly bájj! melly fennség! melly csendes bánat ez arczon!
És melly szent megadás 's gyermeki bizodalom!
Isteni 's emberi Szűz, e' kép látatja mi voltál;
Vídülj-fel, 's e' kép fogja mutatni mi vagy.

Welche Zauberreize! welche Hoheit! welch stilles Leiden ergoß sich an diesem Antlitz! und welch eine heilige Hingebung und kindliches Vertrauen! Gottmenschliche Jungfrau, dieses Bild zeigt uns was du *Leidende* warst: Lege deinen Schmerz ab, und dieses Bild wird uns zeigen, was du *Verklärte* bist. – Ez az Epigramma *Carlo Dolcenak* képe van írva, mellynek Originálja a' Bécsi Belvedérben, Copiája nálam áll.

[...]

Vida Lászlónak, Széphalom, 1813. április 25.

[...]

Semlyénben néhány Epigrammát csináltam. Engedd, édes barátom, hadd írassak ide kettőt belőlök.

A' régiségből egy Laokoont repraesentáló márvány Státua jött a' mi időnkre. Két kígyó halálig harapdálja a' szegény Papot, ki ellene szegzette magát a' Pallás által készíteni parancsolt fá lónak, mellyet némelly tévedt polgártársai Trójába bévinni akartak.⁵¹¹ Ezt a' Statuát most sok ideig néztem Bécsben. Olvassd meg a' történetet Virgil. Aeneid. L. II.

[318.]

199.

Túrd nagy kínjaidat, szent Polgár, 's halj-meg. Hazádért
Túrsz és halsz; győzött a' fene (Pallás), 's Trója nem áll.

Ismered a' Bold. Szűz képét nálam. Copiája a' Belvederben függő *Carlo Dolce* által festett képek.

[319.]

202.

Melly báj! melly fennség! melly csendes bánat ez arczon!
És melly szent megadás (Resignation) 's gyermeki bízodalom!
Isteni 's emberi Szűz, e' kép látatja, mi voltál;
Vídúlj-fel, 's e' kép fogja mutatni, mi vagy.

Az az, minthogy a' kép téged Szent Szűz szenvedve ad elő, látni rajta millyen voltál midőn szenvedtél. De a' kép olly szép, hogy ha felvidúlva volnál festve 's fájdalom nélkül, azt is mutatná, hogy most, megdicsőülve, millyen vagy.

Gróf Desőffy, kivel ezt levélben közlém, nekem jött, 's ezen Madonnára írt Epigrammáért öszve csókolt. Ezt szebbnek leli mint a' Laokoonra írottat.

[...]

⁵¹¹ akartak <a' városba>.

[Sipos Pálnak, 1813. május 25.]

[...]

Közel két holnap olta hogy Epigr. hevernek, az utolsó három a' faragás mestermíveire van írva. Talám ismered Laocoon statuáját, melly által jött a' mi időnkbe. Vessd hozzá Virg. Aen. II.

199.

[320.]

Túrd kínjaidat szent polgár, 's halj-meg, hazádért
Túrsz és halsz. Győzött a' fene, (Pallas) Trója nem áll.

201.

[321.]

Venus Callipigos
(Szépfarú Venus.)

Ez a' Statua is a' régiségből jöve hozzánk. Láttam újra Bécsben. Az Artisták legendája ezt mondja: két görög leány együtt menvén a' városba, azon versengének, mellyikének van szebb fara. Egy ifjat látának, 's bírónak tevék, felfedvén néki a' triumphust érdemlő tetemet. A' győző leány templomot állíta a' szép farú Venusnak, a' görög nemzet pedig a' szépnek becsülője kifaragtatá márványból, a' mint farán félre rántja ingét az őt csudáló ifjúra.

Én így tisztelém:

Mind mind lányka, nem ezt egyedül, 's nagy Jupiter! engedd
Váljon hármassá nékem is egyszer az éj.

Nagy Ferencz egy kissé megbotránkozott ez epigrammán. De ki görög verseket ír, szégyelhetné ha az ilyen előtte új volna. –

Kölcsey Ferenchez, Széphalom, 1813. június 3.

[...]

Utolszor lévén Semlyénben, egy indigestio elrontá éjjeletem. A' bőv vacsora miatt el nem tudék aludni. Kínomban verset csináltam. Közlöm.

[322.]

199.

LAOKOON (-nak statuája mellett.)

Túrd nagy kínjaidat, szent Polgár, 's halj-meg. Hazádért
Túrsz és halsz; győzött a' fene (Pallás), 's Trója nem áll.

[323.]

201.

VENUS CALLIPYGÓSZ.

Ez a' Statua (mint a' Laokooné) a' Görögöktől jött által a' mi időnkre. Bécsben most is néztem mind ezt mind azt. Az Artistai Legendája ennek íme itt következik. – Két leány gyalog méne a' városba, 's kedvek jött azt venni kérdésbe, melyíke bír szebb $\pi\upsilon\gamma\gamma$ -vel. Egy Ifjat megláttak, 's Párizzsá tevék. A' győzedelmes faru leány Templomot építe a' szépfaru Aphrodítének, 's a' görögök a' leányt márványban faragtatták ki. Fenn áll a' szép leány, farán kétfelé rántja ingecskéjét, 's triumpháló mosolygással tekint arra, a' hol az Ifjúnak kelle a' szép tetem' csudálásában állani.

Mind! mind, lányka! nem ezt egyedül! 's nagy Júpiter, engedd,
Váljon hármassá nékem is egyszer az éj! –

[324.]

200.

HELIODORÁHOZ.

Tartsa-meg Európát, Lédát, Semeléjit, Iójit
A' nagy Zeüsz: az enyém, Heliodóra, te vagy.

Ez a' simplicitás tulajdona a' görög Epigrammának. A' Rómaiaknak tréfa, pajkos-ság, trágárság kelle.

Carlo Dolce egy szép szűz Mariát feste. A' kép olly szép, hogy Maria Therésia mindig szobájában tartá, 's csak halála után meheté bé a' Belvederbe. Én onnan copióltattam 1803. 's Gróf Teleki Sámuel olly szépnek lelte az enyémet, hogy velem felíratá az én Copizálóm nevét, hogy Ő Exc.jának is fesse. – Imhol erre:

[325.]

202.

Melly bájl! melly fennség! melly isteni bánat ez arczon!
És melly szent megadás (Resignation) 's gyermeki bizodalom!
Bús anya, mennyei Szűz, e' kép bizonyítja, mi voltál: *(fájdalomban)*
Vídúlj-fel, 's e' kép fogja mutatni, mi vagy. *(most az égben.)*

Gróf Desöffy József nékem jöve Aprilisben a' Gyűlés alatt, 's megcsókolt: „Ezt, barátom, köszönetül a' Madonnára írt Epigrammáért.” Ő ezt az Epigrammát tartja

literaturánk' legszebb mívének, kivált az utolsó sorban. Én ezt meg sem álmodtam, 's nekem a' 3 első, kivált a' legelső, 's talán a' második, legkedvesebb.
[...]

Pápay Sámuelnek, Széphalom, 1813. július 2.

[...]
Dayka nem fogadtatott érdemlett kedvességgel; kevés szereti: de a' ki szereti, nagyon szereti. Tudod, hogy én azt óhajtanám fényűl.

204.

[326.]
THUCYDIDESZ.
(görögből.)

[csak az első sorát közli Váczy János]

[...]
Ezen utolsó soraim arra emlékeztetnek, hogy Veled, kedves barátom, egynehány Epigrammát közöljek, mellyet azért is írtam, hogy ifjaink ez által is vonattassanak a' festés és faragás műveit csudálgatni, ismergetni.

205.

[327.]
CANOVANAK PSYHÉJÉRE.
Déhmnél, Bécsben.

[csak az első sorát közli Váczy János]

206.

[328.]
ANTINOUSZ.

Kellemet önte reám Metszőm: fennséget Apollra.
Én vagyok első itt: a' nagy Olympon Apoll.

199.

[329.]
LAOKOON. Virg. Aeneid. II.

Túrd nagy kínjaidat szent Polgár, 's halj-meg; hazádért
Tűrsz és halsz. Győzött a' fene (Minerva) 's Trója nem áll.

Laocoonnak statuája igen nevezetes az Artistáknál. Bécsben is lehet látni.

[330.]

202.

MADONNA.

Carlo Dolcsétól, a' Bécsi Belvederben, 's nálam igen jó Copiában.

Melly bájl! melly fennség! Melly isteni bánat ez arczon,
 És melly szent megadás 's gyermeki bizodalom!
 Bús anya, mennyei szűz, e' kép látatja, mi voltál; (szenvedve)
 Vídúlj-fel, 's e' kép fogja mutatni, mi vagy. (most, szenvedés nélkül az egekben.)

Ezen utolsó Epigrammám nagy szerencsáját csinálta. Pedig ott nem vártam. Ellenben a' mi felől azt vártam, az szerencsáját nem csinálta. – Gróf Desőffy József April 23. nekem jött, megcsókolt, magához szorított; ezt, ugymond, Epigrammádért; az épen isteni. – Laocoon? kérdém. – Ah nem! Madonna. – De Pipsz Rómát látta, 's ért a' festéshez.

[331.]

201.

VENUS CALLIPYGOS. (Szép farú.)

Két görög leány talán a' városba ment, 's azon versengének, mellyíknak van szebb fara. Egy legényt megláttak, 's azt Párizssá tevék. A' győző leány templomot építe a' szépfaru Venusnak, a' Görög nép pedig márványba metszeté a' leányt. Ezt Bécsben is lehet látni. Félre kapja ingecskéjét a' győzedelmes részen, 's vissza felé mosolyog.

Mind! mind, lyányka! nem ezt egyedűl! 's nagy Jupiter, engedd
 Váljon hármassá nékem is egyszer az éj.

Az az: Weise sie her, alle deine Reize, göttliches Mädchen, und nicht bloss diese da!
 Und du Jupiter, mache, dass einmal auch mir sich die Nacht verdreyfache, wie dir bey
 der Alkmene.

[...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1813. július 8.

Széphalom Júl. 8d. 1813.
 Kedves barátom,

Imhol holmi az Erdélyi Muzéum' számára. Méltóztassék belőlök választani, vagy ha úgy tetszik, egymás után mind is felrakni. Csak azt kötöm-ki, hogy orthographiám 's interpunctióm megtartassék.

100.

[332.]
AZ ERDŐ.

Sírj szabadon! Nálam nem kémelel semmi keserved';
A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.
És ha enyhűlsz lánykád' neve' zengésére, sohajtozzd,
'S Echóm részvéve viisszasohajtja feléd.

A' nevem el ne maradjon
egy darab mellől is.⁵¹²

193.

[333.]
PANASZ.

Távol vagy mindég, 's mindég közel, Eddy! Szemem lát,
Hall fülem; ah, de karom, Eddy, hijába keres!

200.

[334.]
HELIODORÁHOZ.

Tartsa-meg Európát, Lédát, Semeléjit, Iójit
A' nagy Zeüsz: az enyém, Héliodóra, te vagy.

195.

[335.]
NINON' KÉPÉRE.

Küpris ez itt? „Nem.” Flóra tehát? „Nem is.” Úgy Canovának
Szép Psychéje. „Nem az.” Írisz? Aglája? – N i n o n .

Das ist die Simon Prónay,
geb. Hirgeist.⁵¹³

194.

[336.]
AZ ELSZÁLLÓ LÉLEK.
Görögből; P l á t o után.

Ajkaimon lebegett lelkem, 's elszállani készült;
Csók leve, hozzád szállt, 's szép ajakidba tapadt.

⁵¹² A vers mellé betoldott utólagos jegyzés.

⁵¹³ A vers utolsó szava alá betoldott utólagos jegyzés.

[337.]

185.

LYÁNYKÁMHOZ.

Görögből; M e l e a g r o s z után.

Lelkem' lelke, szelídzengésű lyányka, keblemben
Képedet⁵¹⁴ a' Szerelem önnmaga nyomta belém.

[338.]

207.

A' FÉLIX-BÁNYA,
NAGY-VÁRADNÁL.

E' liget' árnyai között ége a' szép Náisz Apollért,
'S asszonya vette nyilát, 's a' szeretőre lövé.
Szemtelen, égj, ugymonda, de vessz! 'S a' Nympha vesz és ég,
'S hæv habokat buggyant, 's hirdeti keble' tüzét.

[339.]

208.

EGGY FERDŐBEN.

E' busa nép kártyát 's lakomát kér, Nympha: nekem te
Nyújts orvos vizeket, és mikor égek, homályt. Érti e ezt az utolsót?⁵¹⁵

[340.]

209.

RÁKOSON, PEST MELLETT.

Bukj-le 's imádj, 's egyszerre tiéd! mond' a' Hazug egykor. –
Szívem imád; mondd ezt te nekem, én lebukok.

[341.]

204.

THUCYDIDESZ.

*Görögből.*⁵¹⁶

Hogyha a' Múza neked keggel hunyoríta, fogadd e' nem MúZSa
Könyvet, 's tedd-le, ha nem néze mosolygva reád.
Minden nem lábolja-meg ezt; ízlése kevésnek
Kedveli szóllásod', isteni Thúcydidesz.

⁵¹⁴ <Tégedet> Képedet Az áth. szó alá írva.⁵¹⁵ A sor végére toldott megjegyzés, bekeretezve.⁵¹⁶ A szöveg mellett utólag, oldalt betoldva, # jellel.

198.

[342.]
VÁD ÉS BÉKE.

Hittem az esnek*) – ah! azt a' hold 's a' csillagok hallák,
 'S értte kezessé lett, 's mennyi gyönyörrel! az éj.
 'S ím játszottva vagyok! Menj, menj! Én kába! ki minden
 Boldogságomat egy lyányka' kezébe tevém!
 Mit? nem igaz? lássad levelét; elfogtam. Igaznak
 A' legszemtelenebb sem meri vetni cselét. –
 Ah! de te sírsz, nyakamat karod általölelte, könyedtől
 Arczomat ázni érzem – Csalfa! feledve hibád.

197.

[343.]
PÓR KEVÉLYSÉG.

A' geniális nép! hamuban lakik, izzad az ülőn,
 Nyúz, csal, lop, koldúl, adja cseréli lovát.⁵²¹
 Egy gyengéje vagyon: szeret Ú r n a k látszani. Boldog,
 Hogyha nyakán elavúlt czifra ruhácska fityeg. –
 Könnyedkén tűröm ha nagy érzeti vélem, hogy ő nagy:
 Nem tudtam soha még tűrni, ha törpe mered.

*) *Es*, régi magyar szó, 's annyit tevé hajdan mint *Esküvés*. „Hazug e s t ne szeresetek. Zach. VIII, 17. az e s e k e t, mellyeket beszéllettél a' nemeknek. Habac. III, 9.” *Víg László* *Anti-Versegi* lap 218. – Az elavúlt szót⁵⁰¹ életbe, az újakat folyásba hozni inkább a' Poétának tiszte,⁵⁰² mint a' Prosaistának; 's a' ki a' mi Epigrammatistánkat közelebből ismeri, tudja, hogy ötten ezen versezet' írására nem annyira⁵⁰³ az indította, hogy egy kedves képecskét fessen itt, mint inkább az, hogy Olvasóját az elavúlt szóra szoktassa, és a' maga által apocopált g y ö n y ö r r e, mellyel a' W o l l u s t-ot nyomta-ki,⁵⁰⁴ ugymint mellyre szavunk nincs és a' melly nélkül el nem lehetünk. V i r á g a' gyönyörrel már él. (Jegyz. a' Kiadónak.)

⁵¹⁷ elavúlt <valami> szót⁵¹⁸ <dolga> tiszte, Az áth. szó fölé írva.⁵¹⁹ annyira Sor fölötti betoldás.⁵²⁰ <akarta kitenni,> nyomta-ki,⁵²¹ lovát<!>.

[344.]
THEMISZTOCLESZ.

210.

Üss, csak szóllani hagyj! mond – h í v és n a g y va l a . Bántó
Honnja ellen nem költ – h í v va l a , n e m va l a n a g y .*)

[345.]
MADONNA,
Carlo Dolcsétól a' Bécsi Csász. Kir. Galleriában.

202.

Melly bájl! melly fennség! melly isteni bánat ez arczon,
És melly szent megadás 's gyermeki bizodalom!
Bús anya,⁵²² mennyei Szűz, e' kép látatja mi voltál:
Vídülj-fel, 's e' kép fogja mutatni mi vagy.

[346.]
CANOVÁNAK PSYCHEJÉRE,
A' LEPÉVEL.

205.

Oh a' mennyei lyányka! miként ömlött-el alakján
Mind az az ék, mellyel Küpris igázni szokott!
Vérem hűl 's gyúlong – Boldog, boldog Lepe! – Vagy te
Lépj-ki a' márványból, lyányka; vagy én legyek az!

*) Ez a' felséges ideát fogláló Epigramma kevés által fog megértettetni; de az nem a' Poéta' vétke, hanem az Olvasóé. – A' Salamiszi nagy nap' reggelén a' Görög seregek' Vezérjei tanácsot tartottak, mint kelljen Xerxesszel megverekedni. Themisztoclesz nagy tűzzel adta vélekedését, és midőn a' Spártai Vezér' ellenkezése által magát elnémítani nem engedé, ez Themisztocleszre felemelte karját 's verni akarta, hogy némúljon-el, de ez így felelt: *Verj ha tetszik, de hallgassd a' mit mondok.* Ez a' szó h í v hazafit és n a g y l e l k ű t mutat; mert a' ki tisztének teljesítése miatt a' pironságot is 's a' bántást örömet tűri, n a g y . – Th. a' háladatlan Athénei nép által üldözve, annál az ellenségnél keresett 's lelt menedéket, a' kit győzedelmei által olly igen megalázott va l a . Xerxes Themisztoclesztől most azt kívánta, hogy vezérle né seregeit Athéne ellen, 's Th. ezt cselekedni nem akarta, 's hogy erre ne kényszeríthetessék, megölte magát. A' tett h í v va l a , d e n e m va l a n a g y , m e r t v é t k e s ' s u n d o k t e t t e t n e m t e n n i n e m n a g y t e t t . Nagynak lehet e azt mondani, a' ki a' maga anyját, mivel bántja, meg nem veri, meg nem öli?

⁵²² anya<i>,

130.

[347.]
CORREGIÓNAK IOJÁRA,
a' Bécsi Belvederben.

Elvesztem – 's ah! lyányka, tebenned vesztem-el! E' csók,
Melly ajakidra nyomúl, engem is elragadott.
Félre te Mennyrázó! fordúlj szép lyányka, le hozzám!
Szedje az emberi lyány' csókjait emberi száj.

206.

[348.]
ANTINOUSZ.

Kellemet önte reám Metszőm, fennséget Apollra.	Antinous die lieblichste männliche Statue.
Én vagyok első itt, a' nagy Olympon Apoll.	Apollo das Höchste der Kunst. ⁵²³

199.

[349.]
LAOKOON.*)

Túrd nagy kínjaidat, szent polgár, 's halj-meg; hazádért
Túrsz és halsz – győzött a' fene, 's Trója nem áll.

159.

[350.]
ÜRMÉNYI JÓZSEF,
midőn 1811. egygy, szerencsére, h a m i s hír azt mondá, hogy
Ország-Bírói méltóságát letenni készül.

Széked üres, nagy Férfi – hamar hited'! I l m u r **) örülve
Néz, mert azt egygyütt esküszí kedves hazád.

*) Virgil. Aeneid. II. 200. és elébb 40. a' fene, az az, a' fene Minerva.⁵⁰⁹

**) Joannes de I l m u r , egygy nagy díszé az Ü r m é n y i háznak, 1278. IV. László Király alatt Kalocsai Érsek 's örök hálát érdemlő hazafi volt. – Rómában a' Consuloknak, midőn esztendeig-viselt hivataljaikat letették, meg kelle a' Nép előtt eskünni, hogy a' törvényt tisztelték 's igazságtalanságot nem követtek. Midőn Cicero ezen esküvést tévé, a' hálás Nép sikoltozásra fakadt és azt esküvé, hogy a' hazát Cicero tartotta-meg. (Cic. in Pis. III. és Plin. Paneg. 64, 65.) Erre van czélzás az Epigrammában.

⁵²³ A vers mellé írva.

⁵²⁴ és elébb 40. A sor alá betoldva, az utána álló jegyzet az eredeti hivatkozással egy sorban, a lap üresen maradt részén.

[351.]
PÁSZTHORY' SÍRJE.

172.

Zúg búsán, 's hullassd e' sírre virágidat, ákátz;
Dongjatok, o méhek, a' fa' virági körül,
És te periploka nyúlj végig buja karral az ágak'
Szent szövedékei közt, hol Philoméla keserg;
Mert nagy tettei után itt fekszik P á s z t h o r y . Nyugtot
Érdemel, a' ki soha azt nem lele, nem keres.

[352.]
A' VÁNDOR ÉS A' HELY' GÉNIUSZA.

170.

A' VANDOR.

Kit fedez e' szent sír, név és jel nélkül? Örök dísz
Önte-ki rá Chlórisz 's a' csapodár Zephyrek
Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyenge virágit;
'S Sylphek' 's Sylphídák' népe seregli körül.

GÉNIUSZ.

Jel 's név, oh Idegen, nem kell e' sírnek. Ha lelked
Tiszta, ne félj itten késni, de fuss ha nem az.

[353.]
SZIRMAY JÁNOSHOZ.
SONETT.

190.

Olasz dalt német drombhoz énekelni –
Melly gondolat! Az ének' lány hangzatja
Elbájolja a' fület, a' dromb hasgatja.
Bájt 's kint ki tudjon együtt elviselni!

'S dörgettyűd⁵²⁵ még is tűzbe hagyja kelni
E' fásúlt szívet Erató' magzatja!⁵²⁶
Mert hogy te az vagy, e' szent ág mutatja,
Mellyet fűrtjeidből látok itt feselni.

Oh, hagyd a' drombot, 's térj a' szebb ösvényre,
Hol nem fenyőt fog Múzád földre szedni, nem MúZSád
'S halld mit jövendőll rólad mézes ajka:

⁵²⁵ <És még is> 'S dörgettyűd

⁵²⁶ magzatja<,>!

„Fiamnak vágyást adtam tiszta fényre,
'S intéseimnek legyen kész engedni,
'S ő lesz az újabb H i m f y , az újabb D a y k a .”

Válasszon az Úr ezekből, édes barátom, tetszése szerint. Örülni fogok, ha közölök minél többet látandók a' Muzéumban, melynek szerencsés folyást kívánok. Örülök hogy *megtért* az Úr, 's CS, CZ, Ó, Ű ket ír. – Trattner egész Munkát adogat-ki Magy. Eletírásokból, és így az első N[ume]rus bízvást kimaradhat. Ne vegyen-fel rossz verseket mint én cselekedtem Orpheusomban. [...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1813. július 12.

[...] Én rég olta nem írtam versben semmit; kerül az ihlő szellem; 's minek a' nélkül? Minap ezt fordítám:

Ερασθην, εφιλουν, ετυχον, κατεπραξ, αγαπωμαι.
Τις δε, και ης, και πως, η Θεος ουδε μονη

203.

[354.]

Én szeretek, szeretetve vagyok, 's gyönyöréket élek.
Úgy de hol? úgy de kinél? Paphia, tudd te magad!

Teleki Józsefnek, Széphalom, 1813. július 26.

[...]

Tudja e a' Mélt. Gróf, hogy Gróf Was Samuelné, született Gróf Bethlen Rosalia, egykor volt Gróf Csáky Jánosné, engemet Cserey Farkas által szöllítata-meg, hogy férjének dolgoznék valami koporsó-írást, melly márványba metszethessék? Csináltam prózában és versben. Mind kettő javalást nyert, és kőbe fog metszetni nem tudom hol. A' prózait nem közölhetem, mert nem tartottam-meg; de a' halotti Epigramma verseim Manuscriptumába bé van írva, 's kiirhatom. Bátor vagyok közleni. – A' kinek görög ízlés nem jutott, az illyet ritkán érti-meg. Úgy tapasztalom öröömre, hogy a' ki érti, szereti is.

[355.]

189.

Elmaradás, te vagy a' keserű. Ah, együtt halni
 'S a' szeretet[t]⁵²⁷ társsal szállani sírbe, nem az.
 Ezt kértem, 's nem adák-meg az Istenek, – Így lön ezentúl
 Nékem az élet *halál*, 's *bánat* az édes öröm.

A' Grófné Bécsben vette Csereynek levelét a' verssel, 's mutatta azt némelly jobb fejeinknek, nevezetesen Referendar. Gróf Czirákynak. – Cz. az a' fej, a' ki érti, mi szép.

Versről lévén szó, 's emlékeztén, mint szerette-meg a' Mélt. Gróf a' Kólyi szüreten Göthének ezen sorát:

Und der Barbare beherrscht römischen Busen und Leib –

ide teszem egy más Epigrammámat. De elébb magyaráznom kell.

A' Statuáriusok' Legendája úgy beszéli, hogy két leány Athéna körül gyalog ment az úton, s' az a' phantáziá[j]ok⁵²⁸ jött, hogy azon pereljenek, kinek van közülök szebb fara. Ha a' három Istenasszony nem szégyelte magát (a' mint Wieland mondja) in puris naturalibus vetni alá egy Párizs' megítéltetésének: a' szép versengő leány sem tartotta illetlennek, hogy egy legényt tégyen bíróná, 's mind ketten felfedezték néki azon részeket, a' melyek miatt a' per folyt. A' győzedelmes leány templomot állíta a

[356.]

201.

Szépfaru (καλλυπυρος) Vénusz-

nak, 's az Athénei nép márványba metszeté a' szép leányt. A' Statua általjöve a' mi időnkre; tavaly Octoberben Bécsben magam is csudálám azt. A' leány félre rántja a' triumpháns faron az inget, 's gyönyörködve pillant vissza a' hátul álló Ifjúra.

Mind, mind, lyanya! nem ezt egyedűl! 'S nagy Júpiter, engedd,
 Váljon hármassá nekem is eggyyszer az éj.

Zeige sie her *alle* deine Reize, göttlich schönes Mädchen, und nicht blosz diese da. Und du grosser Jupiter, mache, dasz die Nacht sich auch für mich, wie dir einst, als du eine solche Nacht in den Armen der Alkmena lagst, verdreyfache.

Egy illy hármassá éjet kívánok a' Mélt. Grófnak, ha Fannyja alkalmas leend ismét egy *Jupiteri hatalom*' elfogadására, mert a' faj méltó, hogy a' Mélt. Gróf és Grófné elfogyni ne hagyják. [...]

⁵²⁷ szeretet Értelemszerűen em.

⁵²⁸ phantáziátok Értelemszerűen em.

1814

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1814. február 24.

[...]

Vasárnap estve értem Debreczenbe, 's Fő-Bíró Úrnál lévén dolgom, egyenesen ezt keresém. Nem vala házánál. Onnan a' Collégiumba mentem; a' XIV. Század' Magyar Homiliájit akartam megtekinteni, melyet ott egy sárkány őriz, de a' melyet a' barátság velem a' verrucáltata. – A' Debreczeni Urak ezt nem is álmodják. Le fogom vinni Szent Mihályra a' nem leírt hanem lefestett másolást. – A' Collegiumban sem boldogulék. – Vissza menőbe Consil. Beckhez tértem. Úgy hittem hogy egy két embernél többet ott nem lelek. Azonban a' szoba tele volt egy igen fényes társasággal, 's nem tagadhatom hogy elakadtam midőn az ajtón beléptem 's a' sok idegeneket megpillantottam. – Gróf Batthyány Aloyz ezeknek számokban volt. Reá nem ismertem, a' **Hatalmasra!** az **igazán-nagyra!** Egy negyednél tovább jára-fel velem a' szobában, 's reá nem akadhattam húrjára, mint ő nem az enyémre, holott egykor ez a' két húr egymáshoz nem volt hasonlatlan. – Ő túlélte önnmagát. Elmerülve állottam a' kemenczére támaszkodva, 's ez az Epigrammám sült – de a' pentameteren azolta változtatást ejtettem:

222.

[357.]

Vénül 's vénüljön, testem! De te lelkemet ittassd,
Hébe, e' szent kelyhből és soha elaggni ne hagy!

Valóban az elvénuult, elaggott lélek rettentő tünemény. Azonban tiszteletlenségre ne magyarázzd szavaimat a' nagy férjfi eránt.

[...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1814. február 26.

Én, Febr. 20-dikán Debreczenbe értem, 's más nap dél után onnan eljöttem. [...]

Egy estve, az az mihelytt Debreczenbe értem, Consil. Beck Úrhoz léptem-be, 's csak akkor tudtam-még hogy fényes estveli társaság van a' háznál, mikor az ajtót bényitottam. Szerencsére csinosan valék, és nem mint utazó már, öltözve. Gróf Batthyáni Aloyz közel fél óráig sétált velem. Nem tudtunk egymásnak hurjainkra találni, pedig ez a' két húr tíz eszt. előtt még rokon húr volt. A' fanaticizm' utálásán kívül (de a' hova ő többet számlál mint én – *többet*, mondom; nem *kevesebbet*) minden húrjaink hamis és öszve nem illő hangot adtak. Túl élte magát. A' házi gazdával a' pompás kemenczére tévén-fel karomat, elandalodám, és a' legpillogóbb társaság' közepette ezt csináltam.

[358.]

222.

Vénül – 's vénüljön! – testem. De te lelkemet ittasd,
Hébe, a' szent kelyhből, és soha elaggni ne hagyd.

Valóban ez az egykor csudált nagy férjfi nem hasonlít magához többé. [...]

Sipos Pálnak, Széphalom, 1814. február 27.

[...]

Febr. 18kán Debreczenben voltam, 's ott Battyáni Aloyz társaságában egy estvét töltöttem, közel 60 személy közt, musika, és táncz alatt. Ez az 1790ben igen igen nagynak ismért férfi nagyon megöregedett, megváltozott; ezelőtt tíz esztendőkkel is lelkének húrjai egészen az enyémmel egyaránt adtak hangot, és most egy pontban sem értünk-össze, borzadással jártam véle fel 's alá egy fertálynál tovább: *ab quantum distat ab illo Hectore!!* Szidta Napoleont hogy ő hozta vissza a' superstitiot. Én pedig éppen azért áldottam a' mit tett t. i. hogy egy libertinus bolond-népnek, melly publice prae-dicalta a' materialismust, és több ehez hasonló ostobaságokat, vallást és moralis zabolát adott. Nagy ellensége az aequalitásnak, mert ugymond ha ma 3 ember 100 ezer ftossá tétetik, a' 3d generatio már nem lesz *egy forma*. Elcsudálkoztam, 's kimondtam hogy a' francia *égalité* nem a' birtok, hanem a' személyes jussok egyenlőségét tette ki; nagy barátja a' Feudalismusnak, a' régieknek, mert ugymond az új nemeseket még kell hizlalni – holott a' régieket nem, – azok elég hizlaltak voltak. Valóban elszomorodtam hogy az ember megöregedvén, lelkében is megöregszik; a' kemenczére tettem karomat, 's úgy beszéllék a' füttöző házi gazdával, 's elnémulván, ezt az Epigrammát írtam:

[359.]

222.

Vénül, 's vénüljön testem, de te lelkemet ittasd
Hébe! a' szent kelyhből, és soha elaggni ne hagyj.

És kérjük az isteneket édes barátom, *ut sit sana mea mens in corpore sano*.
[...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1814. március 4.

[...]

Debreczenben Gróf Batthyáni Aloyzzal voltam egy estveli társaságban. Az az egykor igen hatalmas ember nagyon túl élte magát. Külsője is mutatja lelkének megcsökkenését. Egy fertálynál tovább sétálánk együtt a' Consil. Beck szobájában minnekelőtte a' Muzsika 's táncz elkezdődött. A' pompás kemenczének vetvén karomat 's

ott a' ház' gazdájával beszéllvén 's ezt a' csudált nagy és jó férjfit elgyengűlve látván, ezt az Epigrammát csináltam:

222.

[360.]

Vénül, 's vénüljön, testem. De te lelkemet ittassd,
Hébe, a' szent kelyhből, és soha elaggni ne hagyd!

[...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1814. március 16.

[...]

Den 20. Febr. traf ich spät abends in Debreczin ein. Ich hatte in Familien-geschäften mit dem Stadtrichter zu thun, und fand ihn nicht; er hatte bey dem Conseiller Paul Beck gespeist, und kam noch nicht nach Haus. Theils die Hofnung [!], daß ich den Stadtrichter dort antreffen werde, theils die Neugierde, zu hören, ob es denn wahr ist, daß die Russen den 4. Febr. Paris eingenommen haben, welches mir zu Rakamaz der Postmeister mit aller Gewißheit erzählt hatte, ging ich zu Beck. Das Zimmer war voll von Gästen, und ich kam in ein embarras, als ich die Thür aufmachte, und statt 4 bis 5 Personen gegen 60 versamlet [!] fand. Glückliche daß ich mich ganz umgekleidet hatte, denn die Gäste waren in vollem Galla; es ging bald darauf eine Musik und später ein Ball an. Beck glaubte, ich sey *Allen* bekannt, und führte mich nicht auf. Dieser und jener, diese und jene sprachen mit mir, und nun ging Conseiller Beck mit mir im Zimmer zwischen der Menge auf und ab. –

Wer ist der alte Herr da? fragte ich Beck. „Wie? Sie kennen ihn nicht? Graf Aloys Batthyáni.“ Ich hatte ihn nicht erkannt, und bat Beck mich aufzuführen. Der Graf stand auf, und ging nun, so wie zuvor Beck, mit mir wohl über eine Viertelstunde auf und ab. Er fragte mich, was ich Neues mitbringe. Ich erwähnte den *geglaubten* Tod von Gr. Franz Barkóczy, Administr. des Pesther Com., der sich aber zur Freude jedes Wohldenkenenden nicht bestätigt hat. Batthyáni nahm viel Antheil, und klagte, daß bey unserer Nation die Besten ungeachtet sind. Ich glaubte in dieser sehr gerechten Klage etwas *Bitteres* zu fühlen und sagte, daß diesetwegen die Nation nur zu *beklagen*, aber nicht zu beschuldigen sey. Die Regierung zieht Menschen, wie Barkóczy, Menschen wie Drevenyák, vor, und es ist billig, daß wir den Begünstigten Achtung erweisen; die Barkóczys wissen daß sie von uns ganz anders geliebt und geehrt sind. Da Batthyáni diese Klage auch später laut werden liess, glaubte ich mich in meinem Verdacht gewiß nicht betrogen zu haben. Unsre Seelen gaben nicht Einen Ton. – Nun ward über Frankreich, Napoleon und den Krieg gesprochen. Der Mann, der 1790 bey dem Landtag die Liebe des Volks und seine Bewunderung war, hat sich so sehr überlebt, daß man von ihm zurückschauern muß. – Wie wird sich jetzt das französische Volk wieder in den [!] Geleis von Feudalismus fügen? fragte ich ihn; denn gewiß wird England und die durch England geschaffene Coalition alle Institutionen, die seit 1789 Frankreich schuf, umzustürzen trachten. B. antwortete mir, er sey kein Freund von dem Antifeudalismus; Menschen könnten gleich nicht seyn; gäbe er drey Menschen 300,000 f zum Geschenk,

sie würden in drey Jahren gewiß nicht gleich bleiben – (Freund, würden Sie glauben daß ein B. so sprechen kann?) – er begreift nicht, zu was die neuen Edlen in Frankreich durch Napoléon erschaffen waren, die *erst gemästet* werden mußten, da die alten Edlen schon *gemästet* waren. (Waren das aber die alten Edlen? und wurden die neuen durch N. gemästet?) Nicht über einen einzigen Punkt traf mein Sinn und mein Gefühl mit B's zusammen, und ich nahm mir vor, mich in mich zu verschließen, aber das war nicht möglich. – „Und wie wird es noch werden, wenn die arme Louise endlich überzeugt werden wird, daß der sogenannte König von Rom ein *unterschobenes* Kind ist?“ Aber Louise wird es doch wissen, sagte ich, ob sie schwanger war oder nicht; und gesetzt, sie hätte eine Tochter und nicht einen Sohn geboren, war denn da nicht die Hoffnung, daß sie auch einen Sohn noch haben kann? war es Napoléon unmöglich, dem doch soviel möglich ward, das Mädchen zu praefiziren? – Beck winkte mir, ich soll ihn fahren lassen. Ich ließ ihn auf seinen Stuhl gehen, und lehnte mich an den prächtigen Ofen, auf welchen ein gypßerner Amor stand, sah den bedauernswerthen Alten mit Liebe an, staunte seine einmalige Grösse, und machte das Epigramm:

[361.]

222.

Venűl, 's vénűljön, testem! de te lelkemet ittassd,
Hébe a' szent kelyhből, és soha elaggni ne hagyj!

(Mein Körper altert, und mag er doch altern! Aber du, o Hebe, tränke meine Seele aus dem heiligen Kelche, und lasse sie nie alt werden.)

Beym Souper ward ich der Nachbar seiner 60 jährigen Gräfin, der Schwester des Obersthofmeisters Gr. Szapáry beyrn Palatin; und ich befand mich in ihrer Gesellschaft tausendmal besser als in der ihres einst sehr grossen Gemahls. Die zwey Töchter sind nicht *sehr schön*, aber sehr brav, und sie schlugen das Fortepiano und sangen ein paar italienische Lieder. –

Gyulay Karolinának, Széphalom, 1814. március 16.

[...]

Házamtól régen nem távoztam-el, de Februariusnak⁵²⁹ 20dikán estve Debreczenbe értem. A' Sógor asszonyomat kísértem addig, ki mintegy más fél holnapot mulatván itt, vissza ment Krassóba. – Az én Mariem (testvére Sophienak, most D'Ellevauxné) el vala törődve, 's lefeküdt, én pedig kimentem barátimat látni, 's *Consiliárius* Beck Pál mellett elmenvén, kedvem jött felmenni hozzájuk. Cselédjei az első szobában nem mondák mi történ a' háznál, benyitám az ajtót, 's hatvan embert leltem ott nagy csendben. Épen muzsikálni 's azután tánczolni akartak. Zavarba hozott a' váratlan meglátás. A' Nagysád' kedves rokona, valamint az anyja is, nagy kegygel fogadtak. Náni meghízott 's igen

⁵²⁹ de <Decembernek> Februariusnak

megszépült. Susie is szép. Egy kéz felvett 's által ada a' másiknak. Beck azt hitte hogy én itt kit kit ismerek, 's kitől kitől ismertetem, és így bé nem mutatott.⁵³⁰ Fel 's alá járván vele sok ideig, kérdém, ki az a' magába borúlt öszvegörbedett Öreg Úr. Gróf Batthyáni Aloyz volt, hazánknak 1790ben első nagyságú csillaga. Repültem felé, 's megkövettem, megvallottam hogy reá nem ismertem. Most ez sétált velem közel egy fertályig vagy még tovább. – Ah édes Lolott! melly keserves tapasztalás! ez az Úr túlélte magát. Eggykor lelkeink egy hangot adtak: most eggyetlen eggyben sem közelíthettek egymáshoz, még abban sem hogy ő a' vakságnak, mellyet én sem szeretek, igen nagy ellensége. De kívánhatni e hogy esze mindennek legyen? Én vittem oda a' hírt hogy Gróf Barkóczy Ferencz megholt. De őtet az Isten későbbben idvezíti; most csak az utolsó kenetet kapta-meg 's meggyógyúlt. Batthyáni hálátlannak mondotta nemzetünket, hogy a' jókat nem becsüljük, a' rosszakat igen. Ebben is ellenkeztem vele, 's azt állítottam, hogy a' Barkóczyak nálunk köz tiszteletben vannak, de a' Nemzet okosan teszi hogy azok eránt nem goromba a' kiket az Uralkodás a' Nemzet' óhajtása ellen tiszteletbe tol. – Ennyi öszve ütődésemet ezzel a' nagy emberrel elúnván, más társaságot kerestem, 's az Ámor' gipsz figurájával ékes szép kemenczének vetvén magamat, úgy néztem a' megvénült nagy embert, elszomorodott szívvel, 's ekkor csináltam ezt az Epigrammát, a' legelsőt talán két eszt. olta:

222.

[362.]

Vénül, 's vénüljön, testem! De te lelkemet ittassd,
Hébe, a' szent kelyhből, és soha elaggni ne hagyd.

A' vacsoránál szomszédja voltam Grofnéjának, ki Szapáry leány, testvére a' Palatín. Fő Udvari Mesterének, 's ezzel kedvesebb Conversatióm vala mint férjével.
[...]

Desseffy Józsefnek, Széphalom, 1814. november 26.

[...] Elég nekem hogy a' korholás (frictio) munkába ment. A' vetett mag bizonyosan teremni fog, 's akkor nevem áldásban lészen. Üldözzenek, bántsanak, az mind semmi. Avagy azért írok e én hogy engem csudáljanak, javalljanak? A' jónak akkor van való érdeme, mikor értte nincs jutalom. Béres szolga én nem voltam. Az mindazáltal fáj, hogy sokan azt hitették el magokkal és másokkal, hogy characteremben malignitás, erkölcsseimben durvaság, szívemben epe van.

⁵³⁰ <jelentett> mutatott. Más színű tintával áthúzva és az áthúzás fölé írva.

[363.]

224.

*Korholtatni nehéz: nekem az korholni is. Úgy de
„Szűlőm Róma!” *) ’s ezért döntení ’s dőlni nem az.
*) Rom meine Mutter! dachte Brutus.
a’ Kaestner Epigramjaiban.*

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1814. november 29.

[...]

Pethe a’ maga Nemz. Gazd. XLIII. Nrojában kifakada ellenem. – Én ezt az embert soha nem láttam, soha vele semmi szövetségben nem voltam, csak kézírásiban sem. – Azt írja hogy én egy barátságos Currenst eresztettem-ki. – Én nem eresztettem sem barátságost sem nem-barátságost, ’s az a’ gondolatom soha sem volt, sem soha nem lesz. Utoljára kénytelen leszek szállani ’s szálllok; de úgy a’ hogy becsületes és jó tónusú ember száll a’ Publicum előtt, mert barátához írt levélben szállhatunk a’ hogy’ tesszik. Ezek a’ bohó emberek azt hiszik hogy az az ő személyeiket bántja, a’ ki az ő hibáikat nevezi hibáknak. A’ kettő, gondolnám, nagyon különböző, ’s a’ Recensens’ vagy Liter. harczoló’ cselekedete, ha azt *cum dignitate* viszi, tiszteletes cselekedet. Így vala ez mindenütt, és így tűrjük. A’ jó ügy nyerni fog általa, ’s a’ vadok utoljára is kudarcot vallanak. Már az igen nagy szerencse hogy a’ dolog korholásba jó. A’ nélkül az a’ mi bennünk szegletes, durva, nem törődhetik-le.

[364.]

224.

*Korholtatni nehéz. Nekem az korholni is. Úgy de
„Szűlőm Róma!”*), ’s ezért döntení ’s dőlni nem az.
) Rom⁵¹⁷ meine Mutter! Kaestner.

Megérténé e ezt a’ Muzéum’ Recensense? [...]

Kölcsey Ferencnek, Széphalom, 1814. december 10.

[...] – Pethe Fer. a’ Nemzeti Gazda XLIII. száma alatt kifakada ellenem. Azt írja hogy én egy barátságos Currenst bocsátottam-ki. Én nem, sem barátságost sem nem barátságost, nem is fogok. Világosan ki mondja mi a’ baja. A’ ki szeret téged, ’s ha becsűl, ne gyalázzd meg orozva. Non est consequentia ego te aestimo, ergo et tu me. Ez a’ gyalázás az, hogy a’ Képzelmészt és elmészfutót rossz szóknak tartom.

Szemere Pál felsikoltott ezen soromra:

⁵³¹ <Du mei> Rom

192.

[365.]

Itt violák seregelnék, amott rézédá. Kis Isten,
Hol Psychéd? titeket vár ez az isteni *fekv.*
Mint nedv, kedv, odv.

224.

[366.]

's kétszer mondatá-el e' másikat: Korholtatni nehéz; nekem az korholni is. – Úgy de
szülöm Róma! – 's ezért dönteni 's dőlni nem az. – Lesz egy idő, melyben nem lesz
szükségünk ilyen apologiákra.
[...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1814. december 10.

[...] Pali felszökött örömében hallván ezen Lolottnak szólló Epigrammat:

192.

[367.]

Itt *violák* seregelnék, amott *rezédá*. Kis Isten,
Hol *Psychéd?* titeket vár ez az isteni *f e k v .*

Mint kedv, nedv, szarv, odv. 'S két vagy három ízben mondatá el velem ezen Novem-
berben lett Epigrammat:

224.

[368.]

Korholtatni nehéz; nekem az korholni is. Úgy de
Szülöm Róma! – 's ezért dönteni 's dőlni nem az.

Nem sokára ismét kapsz holmit Muzéumunkhoz.
[...]

1815

Ponori Thewrewk Józsefnek, Széphalom, 181[5]. január 5.

[...]

Nekünk az a bajunk, hogy mi nem akarjuk érteni, hogy a magyar nyelv egy nyelv, de a poeta, a rhetor, a historicus, a theater, a piacz, az iskola s a templom nyelve nem egy nyelv.

[369.]

223.

Syllabát –

E m b e r t mondva nem ejt két szótagot a ki бүдös gög'
Hangján rád ordít, hogy nézz fel, s térj ki lovának.
Ő ragyogó szekerén siet a Pont neuf-re, te talpalsz;
Kettőt mond Bossuet, a nép feddője, ha szent hely
Hallja szavát, kettőt a Ferney kiseded Homérje,
És a szín fődisze Le-Kain, s a lányka ha dalt zeng.
S íme Le-Kain, s a nép tisztelt feddője, s az édes
Éneklő, s a kiseded Homér úgy szólanak a Quain
S a Vendôme piaczán, mint minden párizsi polgár.
Egy a nyelv, de az hely s a szálló nyelve nem egy nyelv.

Tudnillik a franczia a társaságos beszédben e szót h o m m e egy syllabával mondja, *e* nélkül, de a papoló, a versíró, a theatralista, s az éneklő hallatja az *e* betűt hátul. Így mi nyelvrontók csak írva rontjuk a nyelvet. Ha cselédemhez szóllok, úgy szóllok mint ő.

Ha olvastad volna Pethe Ferencz urnak kifakadását ellenem a Nemzeti Gazda XLIII. száma alatt, ne hidd, hogy én *currenst* írtam. Nem írtam. Irtam néhány barátimnak, a kik levelemet láttatták s mivel én a *képzelvész* és *elmézfutó* szokat szerencsétlen szóknak nevezém a poeta és absurdum (philosoph) ideája megjegyzésére: Pethe azt hitte, hogy neki jusa van [engem]⁵³² egy gondolatlan tett gyanujába hozni. Mind ezeket csendes vérrel nézem. Kant nem felele ellenkezőjének. Én sem fogok.

[...]

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1815. január 10.

[...] – Az a' bajunk, édes barátom, hogy sok ember nem akarja érteni, hogy a' Magyar Nyelv *egy* nyelv, de minden karakternek más meg' más a' nyelve. – Olvassd ezt az Epigrammát:

⁵³² A Váczy-kiadásból hiányzik, a *Figyelő* szövege alapján em.

223.

[370.]

syllabát

Embert *) mondva nem ejt két szótagot, a' ki бүдös gög'
 Hangján rád ordít, hogy nézz-fel, 's térj-ki lovának;
 Ő ragyogó szekeren siet a' *Pont-neufre*, te talpalsz.
 Kettőt mond Bossuet, a' nép' feddője, ha szent hely
 Hallja szavát, kettőt a' Ferney' kisded Homérje,
 És a' szín' fő disze Le-Kain, 's a' lyányka, ha dalt zeng.
 'S íme Le Kain, 's a' nép' tisztelt feddője, 's az édes
 Eneklő, 's a' kisded Homér, úgy szóllanak a' Quain
 'S a' Vendőme piaczn mint minden Párizsi polgár.

Eggy a' nyelv; de az' hely' 's a' szólló' nyelve nem eggy nyelv.

Az Erdélyi Muzéum, a' mint látom, semmi daraboddal nem dicsekszik. Ha megengeded, Döbrenteinek meg küldöm Dudihoz írt Epistoládat.

Döbrentei két Epistolámat vette-fel a' 2dik Füzetre: Gróf Török Lajoshoz és Nagy Gáborhoz. Valamim van, azzal az Erd. Muzéum mind parancsolhat. Benne fog állani a' Virág Poem. Thalíe, Euryd. és a' Kis Horátza, recenseálva általam a' Bécsi Annálisokból. Minthogy mind a' kettőt teljes érdeme szerint magasztalom, melyet a' Himfy Szerelmeivel is tettem, talán csak nem vádolnak többé malignitással. De csak rettegjünk ki-mondani a' rosszat a' rosszról, úgy szép Literaturánk lesz. Erről majd a' Muzeumban.

Talán még nem ismered ezen Epigrammomat:

224.

[371.]

Korholtni nehéz; nekem az korholni is. Úgy de
 „Szűlőm Róma!” 'S ezért döntení 's dólni nem az.

[...]

*) A' francia ezt a' szót a' tarsalkodásban *hommnak*, a' versben, a' theatrumon, a' cathedrán *hommenak* mondja.

[*Helmeczy Mihálynak és Kölcsey Ferencnek*], 1815. december 17. és 18.

[372.]
FEGYVERNEKI etc.
VIDA LÁSZLÓ
BARÁTOMHOZ.

225.

Széphalom, Decemb. 11d.⁵³³ 1815.

Hah, melly idő! A' feldühült vihar
Kéményeimben kínosan jajog,
Mint a' Charybdisz' vinnyogó csudáji,
Midőn Eól a' tengerekre csap,
'S tajtékos habjaikat kevergeti.
Sötét az est. Eltérek asztalomtól,
'S remegve, mintha az ég föld rám akarna
Borúlni, a' kályha mellett helyt fogok.
'S visszateszem képzeltemben magam'
A' szép napokba, mellyeket virult
Narcisszaidnak gazdagsága közt,
És, a' midőn a' rekkenő meleg'
Nyilait tovább kinn már⁵³⁴ nem tűrheténk,
Romod' boltjában és a' hús berekben,
Barátom, együtt töltöttem⁵³⁵ veled.

Oh Törtelen élt három⁵³⁶ szép napom,
Ha fogsz te nékem újra feljelenni?
Ha fogjuk ismét bízatosan csevege
Álmatlanúl kihúzni az éjeket,
Míg Helmeczink, hogy virrad, felsikolt,
'S eloltja a' többé kelletlen világot?
Mikor fogod te nékem Koppinak
Újra emlegetni lelkes oktatásit?
Mikor Horányit, a' hevest, vadat,
De a' jókhoz jót, 's szelídet a' szelídhez?
Oh emlegessd! Ők engem is szerettek,
'S lelkem tüzedtől⁵³⁷ fenntebb tűzbe kél.

Ha majd Vendégeid elfognak, 's te rám
Többé nem ügyelsz, ellopom magam'

⁵³³ 11d. Utólag betoldva a két szó közé.

⁵³⁴ <el> már Az áth. szó fölött betoldva.

⁵³⁵ <tölték-el> töltöttem A sor végén betoldva az áth. szó helyett.

⁵³⁶ élt <boldog> három

⁵³⁷ tüze<k>dtől Ráírással jav.

Közzületek, hogy rejtettebb szobádban Elrészegülve nézzem másait A' Huysumoknak és a' Van Dyckeknek; És ott Battóninak szép asszonyát, Ki a' galád Triumvirt kedvesének Kaján nagyságára emlékezteti; – 'S átkot kiáltva a' gaz Triumvirekre, Galériácskád' ismét elhagyom.	Cleopatra a' Caesar büsztjét mutatja Augustusnak.

Te hús fej és szív nélkül nem valál, 'S az ég megadta néked a' mit ő Adni a' jobbaknak áldásul szokott. Az édes kis hasznocska mellyedet Nem fűzte szűkké, csalfa fény szemed' El nem vakítá, a' maszlagos kehelyt Te, mint az a' nagy <i>falt</i> , nem illetéd. Pénzt, csillogást, nem fényt, keresnek ők: Éldelletet te, 's tiszta fényt, 's barátot. 'S a' mit kerestél, bőven megnyeréd.	Non tu corpus eras sine pectore. dulce lucellum Éldellet, Genuss.

Te, a' midőn az ég' lakóji közzé Fellépe Wesselényi, homlokát Körülkerítve a' makkos-kosszorúval, Melpómenének árva gyermekeit, Nagyszívű polgár, ótalomba vetted, 'S sok áldozattal megtartád nekünk. Csudáltam a' Tevőt, 's Az szeretettel Felém jöve, és Ő 's én eggyek vagyunk!	bürgerkrone non olt. sed ótalom. quia radix óvom.

Oh, áldott óra, mellyben engemet Megszállá ⁵³⁸ a' vers' 's a' könyv-gyártás' dühe! E' sánta vers nem vers Böngészinek, Beszédemet nem érti Kalkai ⁵³⁹ # <'S Réghi Péter 's Kerékvári Pál Úr,> 'S hogy métely ez, a' népre prŌvocálnak És a' Szokásra, melly a' nyelvben Úr. De bár melly mázolás ez, engemet E' mázolás nélkül az én Vidám,	Ságbi és Beregsz. átkozottúl rossz vers. de ez akarva rossz. ⁵⁴¹

'S Réti Jakab 's Ripókvári Márk Úr⁵²²

⁵³⁸ Megszállá Az igekötő olvashatatlan betűkből javítva, ráírással.

⁵³⁹ Kalkai <, >

⁵⁴⁰ Az áthúzott sor javítása a lap alján található, # jellel jelöli helyét.

⁵⁴¹ A lapszéli jegyzet az eredeti sorhoz készült, amint a köré rajzolt vonalak mutatják.

És Szemerém <'s Kölcseim 's Döbrenteim>,⁵⁴²
'S láng Helmeczink 's a' kedves Bilkey,
'S te Szent-Miklós! nem kedvellenétek.
Elég nekem! – Emílem, Antonínom
Pirulni fognak egykor nyelvemért:
Barátimért ha fognak é pirulni?

Most 1 óra van éjfélt után Xbernek 17dikén az az Vasárnap. Én ezen Epistola' töredékét⁵⁴³ neked ma dél után küldtem be Ujhelybe. Akkor csak ez vala kész. Most végzém-el, 's ezt is küldöm postára mihelytt felvirrad, mert a' posta felétek még délig megyen. – A' legelső postával pedig hozzád adreszálom a' Vidához szálló explárt. – Nekem úgy tetszik, hogy erre reá illik mind a' Desőffy ítélete⁵⁴⁴ a' Pethe Ludas Matyija felől: *Imbol ez a' kis bolondság; nem rossz.* mind a' Kisfaludi' szava: *De biz az ebadta mind szép.* Azért ha talán kedvetek jönne kinyomtatni, örülni fogok neki, de ha in 80 a' Kis János Versei' betűjvel; ha in 40 az én Munkáiméval. a' tituláris paginara az jó a' mi az Epistola elibe van téve. Ha lenyomtatni talál, kérlek, küldj postán haladék nélkül egyet. Öllelek, édes barátom.

Nem kell hozzá semmi Scholion. Azokat ide csak neked írtam, mert Horáztól nem mindég jut minden eszünkbe. Szeressd a' Triumvireket.

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, [1815. december 18.]

[373.]

225.

VIDA LÁSZLÓHOZ. Dec. 11d. 1815.

Hah, melly idő! a' feldühült vihar
Kéményeimben kínosan jajog
Mint a' Charybdisz' vinnyogó csudáji
Midőn Eól a' tengerekre csap,
'S tajtékos habjaikat kevergeti.
Sötét az est. Eltérek asztalomtól,
'S remegve, mintha az ég föld rám akarna
Borulni, a' kályha mellett helyt fogok,
'S visszáteszem képzeltemben magam'
A' szép napokba, mellyeket virúlt
Narcisszaidnak gazdagsága közt,
És, a' midőn a' rekkenő meleg'
Nyilaít tovább kinn már nem tűrheténk,
Romod' boltjában és a' hús berekben,
Barátom, együtt töltöttem veled.

⁵⁴² Az áthúzás helyére nem került másik megoldás.

⁵⁴³ toredékét Tollhiba, em.

⁵⁴⁴ Desőffy <verse> ítélete

Oh Törtelen élt három szép napom,
 Ha fogsz te nékem újra feljelenni?
 Ha fogjuk ismét biztosan csevegve,
 Álmatlanul kihúzni az éjeget,
 Míg Helmezcink, hogy virrad,⁵⁴⁵ felsikolt,
 'S eloltja a' többé kelletlen világot?
 Mikor fogod te nekem Koppinak
 Újra emlegetni lelkes oktatásit?
 Mikor Horányit a' hevest, vadat,
 De a' jókhoz jót, szelídet a' szelídhez?
 Oh emlegessd! ők engem is szerettek,
 'S lelkem tüzedtől fenntebb tűzbe kél.

Ha majd Vendégeid elfognak, 's te rám
 Többé nem ügyelsz, ellopom magam'
 Közzületek, hogy rejtettebb szobádban
 Elrészegülve nézzem másait
 A' *Huysumok*nak és a' *Van Dyckek*nek;
 És ott Battóninak szép asszonyát,
 Ki a' galád Triumvirt kedvesének
 Kaján nagyságára emlékezteti; –
 'S átkot kiáltva a' gaz Triumvirekre
 Galériácskád' ismét elhagyom.

Cleopatra Augustusszal
 csudálgatja
 a' Julius Caesar
 mellyképét.

Te hús fej és szív nélkül nem valál,
 'S az ég megadta néked a' mit Ő
 Adni a' jobbaknak áldásúl szokott.
 Az édes kis hasznocska mellyedet
 Nem fűzte szűkké, csalfa fényedet
 El nem vakítá, a' maszlagos kehelyt
 Te,⁵⁴⁶ mint az a' *nagy folt*, nem illetéd.
 Pénzt, csillogást, nem fényt, keresnek ők:
 Éldelletet⁵⁴⁷ te, 's tiszta fényt, 's barátot.
 'S a' mit kerestél, bőven megnyeréd.

Corpus sine pectore.

dulce lucellum

Éldellet, Genuss. éldellem
 ich geniesse.

Te, a' midőn az ég' lakóji közt
 Fellépe Wesselényi, homlokát
 Körül kerítve a' makkos kosszorúval,
 Melpómenének árva gyermekeit,
 Nagyszivű Polgár, ótalomba vetted,
 'S sok áldozattal megtartád nekünk.

⁵⁴⁵ hogy <már> virrad,

⁵⁴⁶ A sor előtt a lapszélen, világosabb tintával: <NB.>

⁵⁴⁷ <Te> Éldelletet

Csudáltam a' Tevőt, 's Az szeretettel
Felém jöve, és Ő 's én eggyek vagyunk!

Oh, aldott óra, mellyben engemet
Megszállá a' vers- és könyvgyártás' dühe!
E' sánta vers nem vers Böngészinek,
'S Réti Jakab 's Ripókvári Márk Úr (rossz vers, mint
És Kalkaim beszédemet nem értik; a' rossz Criticusok)
'S hogy métely ez a' Népre prÓvokálnak
És a' szokásra, melly a' nyelvben Úr.
De bár melly mázolás ez, engemet
E' mázolás nélkül az én Vidám,
És Szemerénk, Kölcseink, 's láng Helmezcink,
'S te, Szent Miklósy! nem kedvellenétek.
Elég nekem! – Emílem 's Antonínom
Pirulni fognak eggykor nyelvemért,
Barátimért ha fognak é pirulni?

Kedves barátom, Te az én Epistoláimat valaha javallatodra méltóztattad; illő volt tehát veled ezt a' ma elvégezettet közlenem, annyival inkább, hogy ha valamiként ez is megnyerné tetszésedet, ez által fizessem-le neked egy részét azon igen nagy örömnök, a' mellyet nekem tegnapelőtt érkezett geniális leveled adott. [...]

Wesselényi Miklósnak, Széphalom, [1815. december 18–19.]

[374.]

225.

V i d á h o z .

Széphalom xber 11dikén 1815.

Hah, melly idő! a' feldühült vihar
Kéményeimben kínosan jajog
Mint a' Charybdisz' vinnyogó csudáji,
Midőn Eól a' tengerekre csap,
'S tájtékos habjaikat kevergeti.
Sötét az est. Eltérek asztalomtól,
'S remegve, mintha az ég 's föld rám akarna
Borulni, a' kályha mellett helyt fogok,
'S vissza teszem képzeltemben magam
A' szép napokba, mellyeket virult
Narcisszaidnak gazdagsága közt,
És, a' midőn a' rekkenő meleg'
Nyilait tovább kinn el nem tűrheténk,
Romod' boltjában és a' hús berekben,
Barátom, eggyütt töltöttem veled.

Oh Törtelen élt három szép napom,
 Ha fogsz te nékem újra feljelenni?
 Ha fogjuk ismét, bízatosan csevegve,
 Álmatlanul kihúzni az éjeket,
 Míg Helmeczink, hogy virrad, felsikolt,
 'S eloltja a' többé kelletlen világot?
 Mikor fogod te nékem Koppinak
 Újra emlegetni lelkes oktatásait?
 Mikor Horányit a' hevest, vadat,
 De a' jókhoz jót, szelidet a' szelídhez?
 Oh emlegessd! Ők engem is szerettek,
 'S lelkem tüzedtől fenntebb tűzbe kél.

Ha majd Vendégeid elfognak, 's te rám
 Több nem ügyelsz, ellopom magam'
 Közzületek, hogy rejtettebb szobádban
 Elrészegülve nézzem másait
 A' Huysumoknak és a' Van Dyckeknek,
 És ott Battoninak szép asszonyát^{a)}
 Ki a' galád Triumvirt kedvesének
 Kaján nagyságára emlékezteti; –
 'S átkot kiáltva a' gaz Triumvirekre,
 Galériácskád' ismét elhagyom.

Te hús fej és szív nélkül nem valál,^{b)}
 'S az ég megadta néked a' mit ő
 Adni a' jobbaknak áldásúl szokott.
 Az édes kis hasznocska^{c)} mellyedet
 Nem fűzte szükké 's csalfa fény szemed'
 El nem vakítá, a' maszlagos kehelyt
 Te, mint az a' nagy folt, nem illetéd.
 Pénzt, csillogást, nem fényt, keresnek ők:
 Éldelletet te, tiszta fényt, 's barátot.^{d)}
 'S a' mit kerestél, bőven megnyeréd.

Te a' midőn az ég' lakóji közzé
 Fellépe Wesselényi, homlokát

a) Cleopatra Augustust figyelmessé teszi a' Julius Caesar büsztjére.

b) Non tu corpus eras sine pectore.

c) Dulce lucellum.

d) Éldellet Genuss, éldellem ich genieße.

Körül kerítve a' makkos koszorúval,^{e)}
Melpómenének árva gyermekeit,
Nagyszívű polgár, ótalomba^{f)} vetted,
'S sok áldozattal megtartád nekünk.
Csudáltam a' Tevőt, 's Az szeretettel
Felém jöve, és Ő 's én eggyek vagyunk!

Oh, áldott óra, mellyben engemet
Megszállá a' vers 's a' könyvgyártás' dühe!
E' sánta vers nem vers Böngészinek,
'S Réti Jakab, 's Ripókvári Márk Ur,^{g)}
És Kalkaim (Szacs vay) beszédemet nem értik,
'S hogy métely ez, a' népre prÓvokálnak,
És a' szokásra, melly a' nyelvben Úr.
De bár melly mázolás ez, engemet
E' mázolás nélkül az én Vidám
És Szemerénk, Kölcseink, 's láng Helmeczink,^{h)}
'S te Szent Miklósy! nem kedvellenétek.
Elég nekem – Emílem 's Antonínom
Pirulni fognak vétkes nyelvemért,
Barátimért ha fognak e pirulni?

Ezt az Epistolámat, édes Carlószom, vedd azon örömem' jeléül, mellyet nekem gyönyörű tetted' híre a' Cserei Farkas levelében adott. Itt a' te nagy Atyád ismét tiszteltetik, 's a' te szíved ezt nem veheti öröm nélkül. – Egyéb eránt ez az Epistola, kivált az utolsó cikkelyben, egészen a' francia Epitrek' tónjába csap. Azokat a' tüskéket illő vala karczolgatni. Voltaire a' maga Mondolatistáját *ami Freron*nak titulázza, 's vele még keményebben játszik. Minékünk vadságunkat, pedantságunkat még az is mutatja, hogy az illyet *illetlennek* nézzük. Én nem nézem. – Csereink, kihez ma ment levelem, veletek közleni fog[ja] egygy más levelemet, mellyben sok kaczagásra fakasztó híreim vannak.

Bár születésed napján vennéd e' levelemet! Élj szerencsésen Döbrenteinkkel 's Lajosunkkal. Farkas Sándor hadd lássa ezt. – Feleségem tisztel. Neki Te vagy idoluma és a' szép Prónayné.

e) Corona civica tölgyből.

f) Nem o l t a l o m, hanem ó t a l o m, mert a' gyökér ó v o k és nem o l t o k.

g) Olvassd Ságbi Ferencz 's Beregszászi Pál Ur, contra metrum, de rossz Iróknak 's Criticusoknak úgy kell.

h) Vidának ismerősei barátjai.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1815. december 28.

[...]

Engem ismét megszálla a' poetai Lélek, minekutána közel két eszt. oltá csaknem semmit sem mertem írni. Vida éreztette velem, hogy neki igen kedves volna, ha tőlem egy Epistolát kapna. Imhol az:

225.

[375.]

VIDA LÁSZLOHOZ,
Decemb.⁵⁴⁸ 11dikén, 1815.

Hah, melly idő! a' feldühült vihar
Kéményeimben kínosan sípít,
Mint a' Charybdisz' vinnyogó csudáji,
Midőn Eől a' tengerekre csap
'S tajtékos habjaikat kevergeti.
Sötét az est. Eltérek asztalomtól,
'S remegve, mintha az ég föld rám akarna
Borulni, a' kályha mellett helyt fogok,
'S vissza teszem képzeltemben magam'
A' szép napokba, mellyeket virult
Narcisszaidnak gazdagsága közt,
És – a' midőn a' rekkenő tavasz'
Nyilait tovább kinn már nem állhatánk,
Romod' boltjában és a' hús berekben,
Barátom, együtt töltöttem veled.

Janua Linguae Latinae Comenii
vihar, Sturm. Úgy látszik egy a'
zivatarral, mert a' Sturmot minap
egy napszámos is *vihatarnak*
nevezé velem beszéllvén a' kerti
kapálás⁵⁴⁹ alatt.

Rom, Ruin, Wagneri Phraseologia. Rom,
ruina.

Oh Törtelen élt három szép napom,
Ha fogsz te nékem újra feljelenni?
Ha fogjuk ismét, biztosan csevegve,
Álmatlanul kihúzni az éjeket,
Míg Helmeczim, hogy virrad, felsikolt,
'S eloltja a' többé kelleetlen világot?
Mikor fogod te nékem Koppinak
Újra emlegetni lelkes oktatásait?
Mikor Horányit a' hevest, vadat,
De a' jókhoz jót, szelídet a' szelídhez?
Oh emlegessd! ők engem is szerettek,
'S lelkem tüzedtől fenntebb⁵⁵⁰ tűzbe kél.

Koppi Károly Piarista, Historiar. Prof. a'
Pesti Universitásnál. Vidának kedves
Tanítója. Vida ennek némelly szavait
könyv nélkül perorálgatja.

⁵⁴⁸ <Nov> Decemb.⁵⁴⁹ <munka> kerti kapálás Az áth. szó alá betoldva.⁵⁵⁰ <új> fenntebb

Ha majd Vendégeid elfognak, 's te rám
Többé nem ügyelsz, ellopom magam'
Közzületek, hogy rejtettebb szobádban
Elrészegülve nézzem másait

A' *Huysum*oknak és a' *Van-Dyck*eknek;
És ott Battóninak szép asszonyát,
Ki a' galád Triumvirt kedvesének
Kaján nagyságára emlékezteti;
'S átkot kiáltva a' gaz Triumvirekre,
Galeriácskád' ismét elhagyom.

Te *hús* fej és szív nélkül nem valál,
'S az ég megadta néked a' mit ő
Adni a' jobbaknak áldásul szokott.
Az édes kis hasznocska mellyedet
Nem fűzte szűkké, csalfa fény szemed'
El nem vakítá, a' maszlagos kehelyt
Te, mint az a' nagy folt, nem illetéd.
Penzet, csillogást, nem fényt, keresnek ők:
Éldelletet⁵⁵¹ te, 's tiszta fényt, 's barátot,
'S a' mit kerestél, bőven megnyeréd.⁵⁵²

Te, a' midőn az ég lakóji közzé
Fellépe Wesselényi, homlokát
Körül kerítve a' makkos kosszorúval,
Melpomenének árva gyermekeit,
Nagyszívű polgár, ótalomba vetted
'S sok áldozattal megtartád nekünk.
Csudáltam a' *Tevőt*, 's *Az*⁵⁵³ szeretettel
Felém jöve 's *Ő* 's én egyek vagyunk.

Oh áldott óra, mellyben engemet
Megszállá a' vers- és könyv-gyártás' dühe!
E' sánta vers nem vers Böngészinek,
'S Reti Jakáb 's Ripókvari Mark Úr,
És Kacsmaim beszédemet nem értik,
'S hogy métely ez, a' népre prÓvokálnak,

És a' Szokásra, melly a' nyelvben ÚR.
De bár melly mázolás ez, engemet
E' mázolás nélkül az én Vidám,

Van-Huysum, gyümölcsben és virágban,
Van-Dyck portrékben excelláltak. Mind a'
kettő az Alföldi Iskola' híres Mívészei.
Pompejo Battóni nem régen holt meg
Romában. Ez a' képe Cleopatrát adja-elő a'
gaz Augustussal Caesárnak büszttje mellett.
Az Originál a' Bécsi Belvederben függ.
Vida semmit nem ért a' festéshez; de az ő
lány lelke mindent szeret a' mi szép. Ezt a'
kis Galériácskát melly mintegy 60 széles
aranyos rációkban függő képekből áll,
inkább csak pompaszeretetéből vásárlá.

hús fej és szív nélkül. Non tu corpus eras
sine pectore. – Edes kis hasznocska
dulce lucellum. –

Éldellet, Genuss; éldellek, ich geniesse.
ótalom, mere a radix
óvok, nem oltok

Átkozottúl rossz vers, mint a'
milyen rossz Criticus Ságghi Ferencz és
Berekszászi Pál Úr.

⁵⁵¹ <TE> Éldelletet

⁵⁵² meg<kapád>nyeréd.

⁵⁵³ 's <az> Az

És Szemerénk, Kölcseink, 's láng⁵⁵⁴ Helmezcink,
'S te Szent-Miklósi! nem kedvellenétek.
Elég nekem! – Emílem 's Antonínom
Pirulni fognak egykor nyelvemért:
Barátimért ha fognak é pirulni?

Tövisemet újra ki akarom adni. Himfy Csokonaira van elváltoztatva. Kihagyok némely kisebb Epigrammokat is, és a' Baróti Szabóét, 's Láczaie't; ellenben egyet fogok dolgozni, mellyben a' két Szabó Dávid 's Verseghi mint szócsináló tiszteltetni fog, nem tekintvén hogy néhány jók mellett temérdek rosszakat is csináltak. 'S a' Magyarázatokban kiöntöm magam, úgy hogy hét 's nyolcz árkusra is nevekedik a' kis munka. – Egyik Epigrammom ez. De megértésére egy kis Magyarázatot: 1.) *Csarnok* vagy *Csornok*, Zrinyinél a' Zrinyiáde XV. Kötetében strophá 84. Amphitheatrum. – 2.) A' XVI. századig egész Európában a' Goth Architectúra uralkodott. Palladio és Vignola behozták a' Görög és Római ízlést, 's Palladio Vicenzában egy Amphitheátert alkotta, melly most is áll *degli Olimpici* név alatt.

226.

[376.]
A' NYELVRONTÓK.

Rontott, mert építeni akart Palladio; benne
Csak rontót látál, vad kora, jó ideig.
A' Mívész érzette magát, 's, Neked én fogok, ugymond,
Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
'S ím áll a' roppant csornok,⁵⁵⁵ 's bizonyítja, ki több itt,
A' Mívész e, vagy a' szolgai tompa *Szokás*.

Epigrammjaim mellé vetem Wielandnak Adelung ellen írt Dissertatióját. Supplem. VI. Band. – és talán Schillernek Über die aesthetische Bildung. *Kleine Schrift*.

Beregszászi jajgat mindenfelé Pesten, 's szid engem és társaimat, úgy írja egy barátom. Tegnap estve Szathmár Vgyéből vettem Ajtaynak levelét azon hírrel, hogy Izsák Sámuel Szathmári Vice Ispán ezer forintnál többet keres segedelmül ennek a' derék Nyelv Védelmezőnek, mert Beregszászi ezzel is közlé mind az én levelemet mind a' mit Beregszászi írt vissza nekem. Szabolcs is pénzt akar neki gyűjteni. „Possideat in agro publico populi Romani campi Leontini duo millia jugerum immunia, ut hominem stultum magis etiam infatuat mercede publica.” *Philippic. III. c. 187* Igen jó, forrásban vagyon a' dolog. Szóllanom kell 's fogok; úgy a' hogy tőlem Te várhatod. Veszekedés nélkül. Szemere is dolgozik hatalmasan.

Én tegnap jövék tőle; három napomat jól éldeltem. Ott dolgozám említett Epigrammomat is, és egy éjjel setétben ezt, mert a' görög sorokat szerencsére könyv nélkül tudtam:

⁵⁵⁴ 's <a'> láng

⁵⁵⁵ csornok<;>,

Η, και, καυνήσιν επ οφρουσι Νευσε Κρονιων·
Αμβροσιαι, δ' αρα χαιται επερώσαντο ανακτος
Κρατος απ αθανατοιο, μεγαν δ' ελελιξεν ολυμπον.

[377.]

227.

Mondá, 's barna szemöldjeivel hunyoríta Kronión,
'S Ambroziás haja fellebbent a' Rettenetesnek
Homloka szent bérczén, 's megrendült a' nagy Olympusz.

[...]

Talán egy francia szabású Epistolát közlök nem sokára. Én verseimet most csak az álmatlan setét órákban faragom. Sípos közlé velem Báró Naláczinak hozzá írt levelét, melyben ez engem látni óhajt.

[378.]

228.

Megyek, barátja Báróczimnak,
Megyek, 's meglátlak tégedet
Víg kedvü nyájas Őreget,
'S ez által tészem-fel mosolygó napjaimnak
A' legszebb - - - - -⁵⁵⁶ virág fűzetet (Krone)
Felelj vágyásimnak
'S fogadd kegyel Vendégedet,
Asszonyt hagyott-el ő, hogy lásson tégedet
imnak
'S az ilyen áldozat érdemli bérédet.

Naláczi igen öreg, 's víg mint Anakreon, 's szereti az Asszonyokat, legalább a' meny-nyiben őket nem feledheti. A' levél most érkezék.

[...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1815. december 28.

Kedves barátom,

Három napot töltöttem Szemerével Lasztóczon. Templomom nincs, Ujhelyben egy savanyu predikátziót kellett volna hallanom, nem olyat a' millyet György Jóseftől hallottam volna, 's így azt nyerém, hogy ki nem kelle menni a' szobából, hanem oda hozták a' szent Vacsorát, 's ez nagy szerencse. – Prof. Kézy ott vala; emlegettük Götting-

⁵⁵⁶ Itt és az alábbi sorokban a vers kidolgozatlansága miatt üresen hagyott helyek találhatók.

gát és Párizst, hol 3 eszt. előtt járt, vele egy házban háltam, 's míg a' hosszú éjet ő egészen kialudta, én verseket faragcsáltam.

Könyv nélkül tudom azon 3 sorát az Iliásznak, melly Phidiászt az Olympiai Jupiter szobra faragásának dolgozásában vezérle,

Η, και, καυνησιν επ' οφρουσι Νευσε Κρονιων,
Αμβροσιαι, δ' αρα χαιται επερόσαντο ανακτος
Κρατος απ αθανατοιο, μεγαν δ' ελελιξεν ολυμπον.

227.

[379.]

Mondá, 's barna szemöldjeivel hunyoríta Kronión,
'S ambrosziás haja fellebbent a' Rettenetesnek
Homloka' szent bérczén, 's megrendült a' nagy Olympusz.

Kézy megelegedett fordításommal, én pedig azt mondom rá a' mit Kisfaludi monda a' –nyi barátjának, midőn neki verseit felolvasá.

Tudod, mert láttad Vicenzát, hogy Palladio ott egy Amphitheatert *degli Olimpici* épített. Zrínyi Charnoknak nevezi az Amphitheátert, 's így én is, engedelmével a' mi derék Nyelvtudósainknak.

Zrínyi XV. v. 83, 84.

Amphitheatrumban így láthatnál bikát,
Az ki az fövényben köszörüli szarvát,
Melly kapál charnokon, 's fúja az fövenyet,
Látván maga előtt (a') kevély ellenséget.

A' XVI századig a' Gothiai ízlés uralkodott az egész Európában. Palladio és Vignóla megtámadták a' szokás istenét, 's új ízlést adtak Európának.

226.

[380.]

A' NYELVRONTÓK.

Rontott, mert *építeni* akart Palládio; benne
Csak *rontót* látott vad kora jó ideig.
A' Mívész érzette magát, 's Neked én fogok, ugymond
Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
'S ím áll a' roppant Csarnok, 's bizonyítja ki több itt,
A' Mívész e, vagy a' szolgálai tompa *Szokás*.

Dr. Gyarmathi Ur alig ha ki nem törlené ezt: *érezte magát* – mert ezt a' Magyar másként teszi-ki; de én csak Kisfaludinak a' *De biz az* – szavait mondom.

[...]

Kölcsey Ferenchez, Széphalom, 1815. december 29.

[...] Pali le akará írni az Uram Öcsém számára a' Vidához írt Epistolát,⁵⁵⁷ de mondtam hogy az meg van küldve általam.

Emíl miatt, kivel egy ágyban háltam, sokat nem alhatám.⁵⁵⁸ Így verseléssel töltém az időt. Imhol ez:

Η, και, καυνησιν επ οφρουσι νευσε Κρονιων,
Αμβροσια, δ' αρα χαιται επερχοσαντο ανακτος
Κρατος απ' αθανατοιο, μεγαν δ' ελελιξεν ολυμπον.

[381.]

227.

Mondá, 's barna szemöldjeivel hunyoríta Kronión,
'S Ambroziás haja fellebbent a' Rettenetesnek
Homloka szent bérczén, 's megrendült a' nagy Olympusz.

[382.]

226.

A' NYELVRONTÓK.

Rontott, mert építeni akart, Palládio; benne
Csak rontót látál, vad kora, jó ideig.
A' Mívész érzette magát, 's Nekd én fogok, úgy mond,
Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
'S ím áll a' roppant csarnok, 's bizonyítja ki több itt,
A' Mívész e, vagy a' szolgálai tompa szokás.

Csarnok. Zrinyiász XV. Stroph. 84. Amphitheatrum, hol a' bikák bocsátatnak birkozásra. – Palládio Vicenzában építe Amphitheatert 's eltörle az Architect. Gothicus stílust.⁵⁵⁹

Haza érvén Lasztóczról, asztalomon letem az Ajtay levelét a' hírrel. Epen Töviseimet dolgozom újabb kiadás végett. Tegnap egy Epigrammhoz fogtam, mellyet közlök.

⁵⁵⁷ <Levelet,> Epistolát,

⁵⁵⁸ alhat<ék>ám. Ráírással jav.

⁵⁵⁹ A lapon már csak a vers mellett volt hely, így a jegyzet oda van szorítva.

229.

[383.]
ERDŐSI
III FELVONÁSBAN.I. Felvonás.⁵⁶⁰

Midőn Erdősi az első distichet
 Csinálni merte Polyhymniánk
 Fellépe a' szent Olympba, 's térdre hullván
 A' nagy Kronión' széke előtt, kiáltá:
 Aldásodat, nagy Isten, kezdetemre!
 Homérem' lantja a' földön újra zeng.
 Hellász és Látzium nem holt-ki egészen.
 Akard, és egy szabad nép, mellyet én
 És Líber vettünk kedvezéseinkbe,
 Letészi vad tüzét, 's Rómának és
 Athénnek nyomdokán futásnak indul
 Ugy a' hogy új nép nem futand soha.
 A' kezdet még csekély, de én *Virágot*
 Leczkéim alá veszem, 's Venúzium
 Ismét meghallja a' szózatot madárt.
 Keblembé zárom Tétnek Aldozóját,
 'S mint a' midőn Aédon tiszteli
 B[á]jzengzetével⁵⁶² a' győző Napistent,
 Ki a' telek' vad szörnyeit elveré,
 'S ismét felhozza a' régen várt tavaszt,
 A' Zircz' Apollja akként dicsértetik-meg.
 Aldásodat, nagy Isten, kezdetemre
 Zeüsz int, 's a' szép Kihallgatott⁵⁶³ virágait
 Feltészi lábaihoz, 's vígadva száll-el.⁵⁶⁴

Teti Plebánus
 Horvát András.⁵⁶¹

II. Felvonás.

'S beszélje a' Költő, mik történtek itt?
 A' nóta szép, mond A, de nem magyar;
 Nekünk magyar kell, nem deák 's görög.
 'S ha kell külföldi, mért nem a' tatár?

⁵⁶⁰ Ez és a II. Felvonás párhuzamos oszlopokba írva, más változatokban ez a tördelés nem jelenik meg, jelentésképző vonatkozását ennek nem látjuk, így helytakarékosságot vélünk felfedezni ebben, így a felvonásokat egymás után közöljük.

⁵⁶¹ A két oszlop között az üres helyre szorítva.

⁵⁶² Bajzengzetével Az ékezetet pótoltuk.

⁵⁶³ <K...> Kihallgatott

⁵⁶⁴ száll-<f>el.

Mert a' tatár rokonvér, monda B,
'S a' syrus és zsidó 's arabsz, velünk.

Erdősi servum pecus, így felel C,
'S rossz ímitátor; ötet viszketeg
Furdalja; ujjakkal óhajt a' seregben
Kiműtattatni, hogy az az AZ ő. –
Mit? kérdi D; – ez új, ez a' Szokással
Ellenkezésben áll; 's jó é tehát?
Mert a' Szokás itt, mint mindenhol, Úr.

'S ha jó is, úgy mond E, ki bírta rá
Hogy ő csináljon jót? A' lant miénk,
'S nem a' tiéd, nem az enyém 's övé.
Mindnyájan kezdjünk, hogy ha kell, nem Eggy.

Ezt Zsombori
mondja az
Erd. Múzeum.⁵⁶⁵

Mindnyájan, monda most F, semmiben
Nem tészünk kezdést; azt mindég csak Eggy,
Vagy csak kevés társ teszi. Am tehát
Próbálja mit tud ő, de hozza előnkbe
'S mi fogjuk neki mondani, tud é ő.
'S bár tudjon! tudni nem fog, hogyha Mi
Hogy nem tud, úgy találjuk, monda G.
Itélni jussom nekem is vagyon,⁵⁶⁶
Így szólla H mert én is *Nép* vagyok;
'S ki mondom: En nem értem. E' szerint
Egyéb nincs hátra, mint hogy a' kobozt,
Engesztelésül, aldozza a' Szokásnak,
Ha hív polgárnak óhajt *nézetődni*.⁵⁶⁷
Ne szóljon a' kit nem hall a' – siket.

III. Jelenés.⁵⁶⁸

Erdősi után eggy vad csoport dühült
Gyötrő zengésre, 's eggyik a' szelés
Négy pontjain rímet kezdte csattogatni.
Gonosz hexametert 's pentametert
Gyártott nőstényke 's hím 's tudós 's tudatlan,
És a' tudatlan még makacsbb leve.

⁵⁶⁵ A sor mellé szorítva a lap szélén, a vége a kötés miatt nem jól olvasható.

⁵⁶⁶ A II. Felvonás az előző oldalon a jobb oszlopban volt olvasható, e sortól az új oldalon a bal oszlopban folytatódik és fejeződik be.

⁵⁶⁷ néze<ttet>tődni. Ráírással jav.

⁵⁶⁸ Folytatólagosan az előző felvonás után, de a 7 sortól a jobb oszlopban folytatódik, s fejeződik be.

Szép! oh igen szép! mond Polymniának
A' kancsal Isten; méltán kérkedel!
Ez é az a' te Rómád és Athéné?

Sergemben, ugy mond Momusznak komoly
De csendes arcczal Polyhymnia,
Jót 's rosszat együtt úgy lelsz, mint az ég'
Sergében leljük Amort és Szilént,
És téged ormos, sánta, kancsal Isten.
Mellyíke a' jó, mellyíke a' gonosz,
Azt értik a' kik engemet szeretnek;
'S epés gúnyoddal én nem gondolok.
Felszálla, 's vitte a' pártát kedvesének.

[...]

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1815. december 29.

Kedves barátom,

Boldog új esztendő! – Tegnap előtt estve haza érkezvén Lasztóczról, hol Szemerémnek társaságában az innepet együtt töltöttem, asztalomon találám az Ajtay Sámuel levelét azon hírrel, hogy Szathmár Vgye Beregszászinak ezer forintnál többet gyűjte jutalmúl azon hazafiúi hűségéért, hogy a' Nyelvet annak gonosz rontóji ellen védelmezte. Nézzd barátom, mennyire megyen a' Vitkovichhoz írt ártatlan Epistoláján támadott bosszu. Legrendesebb az, hogy a' dolgot ott Subst. V. Ispán Isaak Sámuel vitte, ki nekem barátom. Veszekedni senkivel nem fogok, mert becsülöm magam, 's bízom ügyemhez; az ugyan soha el nem akasztatik többé. De szükség hogy ezek a' jó szívű de eléggé fel nem világosított emberek lássák mi rosszat tettek. Ha kezedenél van Cicero, vessd-fel a' Philippicák III. c. 187. 's ott egy szép helyet találsz, hominem stultum magis infatuare publica mercede. – Addig is míg nyomtatásban látod Apológiánkat, olvassd mai munkámat.

229.

[384.]
ERDŐSI.
HÁROM JELENÉSBEN.

Midőn Erdősi az első distichet
Csinálni merte, Polyhymniánk
Fellépe a' szent Olympba, 's térdre hullván
A' nagy Kronión' széke előtt, kiáltá:
Aldásodat, nagy Isten, kezdetemre!
Homérem' lantja a' földön újra zeng.
Hellász és Látzium nem holt-ki egészen.

Akard, és egy szabad nép, melyet én
És Líber vettünk kedvezéseinkbe,
Letészi vad tüzét, 's Rómának és
Athénnek nyomdokán futásnak indul,
Ugy a' hogy új nép nem futand soha.
A' kezdet még csekély: de én Virágot
Leczkéim alá veszem, 's Venúzium
Ismét meghallja a' szózatot madárt.
Keblembe zárom Tétnek Áldozóját,
'S mint a' midőn Aédon tiszteli
Bájjengzetével a' győző Napistent,
Ki a' telek' vad szörnyeit elveré,
'S ismét felhozza a' régen-várt tavaszt:
A' Zircz' Apollja⁵⁶⁹ akként dicsértetik-meg.
Aldásodat, nagy Isten, kezdetemre!
Zeüs int, 's a' szép Kihallgatott virágait
Feltészi lábaihoz, 's vigadva száll-el.

II. JELENÉS.

'S beszélje a' Költő mik történtek itt?

A' nótá szép, mond A, de nem magyar;
Nekünk magyar kell, nem deák 's görög.
'S ha kell külföldi, mért nem a' tatár?
Mert a' tatár rokonvér, monda B,
'S a' syrus és zsidó 's arabasz, velünk.

Erdősi servum pecus, így felel C,
'S rossz ímitátor; őtet viszketeg
Furdalja; ujakkal óhajt a' seregben
Kimútattatni, hogy az az AZ ő.

Beregsz. pag. IV.

Mit? kérdi D; – ez új, ez a' Szokással
Ellenkezésben áll; 's jó é tehát?
Mert a' szokás itt, mint mindenhol, Úr.

'S ha jó is, ugy mond E, ki bírta rá
Hogy ő csináljon jót? A' lant miénk,
'S nem a' tiéd, nem az enyém 's övé.
Mindnyájan kezdjünk, hogy ha kell nem *Eggy*.

(Zsombori.)

⁵⁶⁹ Apollj<át>a

Mindnyájan, monda most F, semmiben
Nem tészünk kezdést; azt mindég csak egy,
Vagy csak kevés társ, térszi. Ám tehát
Próbálja mit tud ő, de hozza előnkbe,
'S mi fogjuk neki mondani, tud é ő

'S bár tudjon! Tudni nem fog, hogyha Mi
Hogy nem tud, úgy találjuk – monda G.

Itélni jussom nekem is vagyon,
Igy szólla H, mert én is *Nép* vagyok.
'S kimondom: *én nem értem*. E' szerint
Egyéb nincs hátra, mint hogy a' kobozt
Engesztelésül áldozza a' Szokásnak,
Ha hív polgárnak óhajt *nézetődni*.
Ne szóljon a' kit nem hall a' – siket.

III. JELENÉS.

Erdősi után egy vad csoport dühült
Gyötrő zengésre, 's egyik a' szelés' *caesura*
Négy pontjain rímet kezde csattogatni.
Gonosz hexámetert 's pentámetert
Gyártott nőstényke 's hím, 's tudós 's tudatlan,
És a' tudatlan még makacsbb leve.
Szép, oh igen szép! mond Polhymniának⁵⁷⁰
A' kancsal Isten; méltán kérkedel!
Ez é az a' te Rómád és Athéned?

Sergemben, úgy mond Mómusznak komoly
De csendes arcczal Polyhymnia,⁵⁷¹
Jót 's rosszat együtt úgy lelsz mint az ég'
Sergében leljük Amort és Szilént,
És téged ormos, sánta, kancsal Isten.
Mellyíke a' jó, mellyíke a' gonosz,
Azt értik a' kik engemet szeretnek.
'S epés gúnyoddal én nem gondolok,
'S felszálla, 's vitte a' pártát kedvesének.

⁵⁷⁰ mond <Polym> Pohymniának

⁵⁷¹ Pol<h>yhymnia, Ráírással javítva.

1816

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1816. január 6.

[...]

Íme egy Epigrammom a' Tövisék és Virágok újabb Kiadására, melyekből kitörlök némelly Epigrammot, de némelly újat is teszek.

[385.]

226.

A' NYELVRONTÓK.

Rontott, mert építeni akart Palládio; benne
Csak rontót látál, vad kora, jó ideig.
A' Mívész érzette magát, 's Neked én fogok, ugymond,
Törvényt és példát adni,⁵⁷² de nem te nekem.
'S ím áll a' roppant csarnok, 's bizonyítja, ki több itt,
A' Mívész e, vagy a' szolgai tompa Szokás.

Csarnok Zrínyinél Libro XV. stropha 84. amphitheatrum. Palladio azt építe Vicenzában. [...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1816. január 6.

[...] Ich lasse meine Tövisék etc. neu drucken, und Himfys Namen kommt nicht mehr vor. Auch 3 bis 4 andre Epigr. nicht, dafür ich neue gebe. In Lasztócz dichtete ich eins, das gute Wirkung hervorbringen muß. *Csarnok* ist bey Zrinyi Amphitheatrum. XV. Ges. 83. Strophe, – und Palladio bauete ein solches in Vicenza. A' NYELVRONTÓK ist der Titel des Epigramms.

[386.]

226.

Rontott, mert építeni akart Palládio; benne csak rontót látál, vad kora, jó ideig. || A' Mívész érzette magát, 's Neked én fogok, ugymond | Törvényt és példát adni, de nem te nekem. || 'S ím áll a' roppant csarnok, 's bizonyítja ki több itt, a' mívész e vagy a' szolgai tompa szokás.⁵⁷³

Palladio *verdarb*, weil er *bauen* wollte; du sein wildes Alter, sahst in ihm eine geraume Weile nichts als den Verderber. (Er schaffte und Vignola die gothische Architectur ab.)

⁵⁷² <...>adni, Ráírással javítva olvashatatlan betűkből.

⁵⁷³ A vers folytatólagosan van írva a levél szövegében.

Der Künstler fühlte sich und sprach: Nicht du wirst mir, sondern ich dir, Gesetz und Beispiel geben. Und siehe das Prachtgebäude steigt, und zeigt, ob hier der Künstler grösser sey oder der *servile*, unwissende Usus. In einer zweiten Nacht, während in dem nemlichen Zimmer Kézy neben mir schnarchte, recitirte ich mir folgende Verse der Iliade im Finstern, weil ich sie auswendig weiß: Η, και καυνησιν επ' οφρουσι νευσε Κρονιων, Αμβροσσαι, δ'αρα χαιται επερόωσαντο ανακτος Κρατος απ' αθανατοιο, μεγαν δ' ελελιξεν ολυμπον. und bis Kézy erwachte, hatte ich sie fertig:

222.

[387.]

Mondá 's barna szemöldjeivel hunyoríta Kronion, 's ambroziás haja fellebbent a' Rettenetesnek (dem Hehren) Homloka' szent bérczén, 's megrendült a' nagy Olympusz.⁵⁷⁴ Selten war ich mehr mit einer Arbeit von mir zufrieden. [...]

Szepesy Ignácnak, Széphalom, 1816. január 23.

Gróf Dezsőffy Józsefnek leveléből tudom, melly érdemei vannak a' Mélt. Urnak az Egri Bth. körül. Azt a' nagy Püspök gyűjtötte, a' M. Ur rendre szedi 's gazdagítja. (Azolta beszéll nekem B. Barkóczy László 28 Jan. 1816. hogy Szepesy most hat ezer fnt ára könyveket vett ezen Bthékába.) Ez erővel emlékezteti azt a' ki a' Philosophusok' ideájjkkal nem épen ismeretlen, arra, a' mit az atomusok és azoknak ösze ütődések felől Epikúr poetai álmokban látott. Így leve az az Epigramm, melly itt a' tulsó oldalon áll. Nekem az atomusok, úgy a' hogy az Epikur Istene előtt voltak, nincsenek örömeim; de' mit Epikúrral mondatok, Eszterháznak a' legteljesebb elégtét. Engedje Isten, hogy a' M. Ur első változással az ő székébe ülhessen, 's hazafisága 's az a' szeretet, mellyel a' tudományokhoz viseltetik, ennek nagy érdemeit olyanokká tegyék, mint az atomusok voltak az új szép világhoz képest. Ha a' Messziás meghagy pihennem, bátorodni fogok elébe tenni a' M. Urnak mik történnek Nyelvünkkel 's Literaturánkkal. Addig etc.⁵⁷⁵

232.

[388.]

Az Egri Bibliothekára.

Eszterházy hagyott bennünket lenni, de rendre
Oszk 's bővit Szepesynk; 's a' Chaosz íme Világ.
Szólj, Epikúr, mi neked kedvesbb, az atóm e vagy e' föld.
„Ez; de atóm nélkül nem leve még soha föld.”

⁵⁷⁴ A vers folytatólagosan van írva a levél szövegében.

⁵⁷⁵ A fogalmazványról készült autográf másolat.

Szepesy Ignácnak, Széphalom, 181[6]. január 2[3].

Méltóságos, és Fő Tisztelendő Báró Kanonok *)
Nagy tiszteletű Uram!

Gróf Derzsóffy Józsefnek leveléből tudom, melly nagy érdemei vannak a' Méltós. Úrnak az Egri Bibliothéka körül; azt a' Nagy Püspök gyűjtötte: a' Méltós. Báró rendbe szedi, 's gazdagítja. Ez erővel emlékezteti azt, a' ki a' Philosophusok' ideájikkal nem épen isméretlen, arra, a' mit az Atomusok és azoknak öszve ütődések felől Epikúr poétai álmokban látott. Így leve nálam ez az Epigramm, melly itt a' túlsó lapon áll. Nekem az Atomusok, úgy a' hogy az Epikúr' Istene előtt voltak, nintsennek örömemre: de az a' mit Epikúrral mondatok, Eszterhazynak a' legteljesbb elégtétel. Engedje Isten, hogy a' Méltós. Úr első változással az ő Székében ülhessen, 's hazafisága, 's az a' Szeretet, mellyel a' tudományokhoz viseltetik, Ennek nagy Érdemeit olyanokká tegyék, mint a' mik az Atomusok voltak az új Szép világhoz képest. – Ha a' Messziás, Klopstocknak nagy költeménye, meghagy pihennem, bátorkodni fogok elébe tenni a' Méltós. Úrnak mik történnek nyelvünkkel 's litteratúránkkal. Most csak egy Epigrammot Orthologusainkhoz, kik nem tudják mit akarnak. – Maradok a' legszivesbb tisztelettel, Meltos. Báró Kanonok úrnak alázatos szolgálója Kazinczy Ferencz Széphalom Január. 20d. 1815.⁵⁷⁶

[a levél másolójának megjegyzése a lap alján:]⁵⁷⁷

*) Ezen Levelet küldte Széphalomból Kazintzy Ferentz, Egerbe, 20dik Januarius. 1815. Baró, Négyessi Szepessy Ignátz Canonok Úr ő Nagyságának.

[389.]

232.

Az Egri Bibliothéka

Eszterházi hagyott bennünket lenni, de rendre
Oszd, 's bővít Szepesynk, 's a' *chaosz* ime *világ*.
Szóllj Epikur, mi néked Kedvesbb, az Atóm e, vagy a' föld?
„Ez; de atóm nélkül nem leve még soha föld.”

[390.]

226.

A' Nyelv Rontók.

Rontott mert építeni akart Palládi[o]⁵⁷⁸; benne
Csak rontót látál, vad kora, jó ideig.

⁵⁷⁶ Téves dátum, az évszám helyesen: 1816, a nap pedig az íráskép alapján lehet 23 is.

⁵⁷⁷ Az elküldött tisztázatról készült idegenkezű másolat, a dátum a másoló téves olvasata, helyesen: 1816. január 23.

⁵⁷⁸ Téves olvasat: Palladis, helyesen: Palladio.

A' Mívész érzette magát, 's néked én fogok, úgy mond
 Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
 'S ím áll a' roppant Csarnok, *) 's bizonyítja ki több itt,
 A' Mívész e, vagy a' Szolgai tompa Szokás?

229.

[391.]
 Az újítók
 III Jelenésben

Prof. Beregszászinak nyavalyás Dissertatiójára, de vocabulor. derivatione et formatione in lingua Magyarica. Pest. 1815. – és Prof. Zsomborinak Értekezésére. Erd. Muz. III. Füzet.

Midőn Erdősi az első distichet
 Csinálni merte, Polyhymniánk
 Fellépe a' Szent Olympba, 's térdre hüllván
 A' Nagy Krónion Széke előtt, kiálta:
 Áldásodat Nagy Isten, Kezdetemre!
 Homérem' lantja a' földön újra zeng.
 Hellász, és Látzium, nem holt ki egészen
 Akard, és egy Szabad Nép, mellyet én
 És Liber vettünk Kedvezéseinkbe,
 Letészi vad tüzét, 's Rómának és
 Athénnek nyomdokán futásnak indul,
 Úgy a' hogy új nép nem futand soha.
 A' kezdet még csekély: de én Virágot⁵⁷⁹
 Leczkéim alá veszem, 's a' Léthe' Szélein
 Horáitz csudálva hallja majd tulajdon
 'S mégis különböző Szép Énekeit.
 Keblembé zárom Tétnék áldozóját,
 'S mint a' midőn Aédon tiszteli
 Bájjengzetével a' kelő Napistent,
 Ki a' telek' vad Szörnyeit elveré,
 'S ismét felhozza a' régen várt tavaszt,
 A' Zircz' Apollja akként tiszteltetik.
 Áldásodat, Nagy Isten, Kezdetemre!

Téti Hebar. Horvát András,
 ki Zirczet csudálást érdemlő
 Énekben magasztalta. –

*) *Csarnok*, Amphitheatrum. Zrinyi XV Ének 84 Stropha. Célzás azon Amphitheátere, mellyet Palladis Vicenzában építe. Ő, és Vignóla, tolák-el az Architecturában az addig egész Európán végig uralkodott nehéz Goth ízlést. – Illyen *Rontók* a' mi Nyelvrontóink is.

⁵⁷⁹ virágot em.

Zeüsz int, 's a' Szép Kihalgatott virágait
Feltészi lábaihoz, 's vigadva száll-fel.

II. Jelenés

'S beszélje a' Költő, mik történtek itt?

A' Nóta Szép, mond A, de nem Magyar;
Nekünk Magyar kell, nem deák 's görög. – Zsombori.
'S ha kell külföldi, mért nem a' tatár?
Mert a' tatár rokonvér, monda B, Beregszászi.
'S a' Syrus és Zsidó 's arabs, velünk.

Erdősi servum pecus, így felel C,
'S rossz imitátor; ötet viszketeg
Fúrdalja; ujjakkal óhajt a' Seregben Beregszászi pag. IV.
Kimútattatni, hogy az az **az** ő.
Mit? kérdi D, ez új, ez a' Szokással Beregszászi, és Zsombori, 's mind azok,
Ellenkezésben áll; jó e' tehát? a' kik Horátnak egy sorát emlegetik,
Mert a' Szokás itt, mint mindenhol, Úr. feledvén hogy Horatz Nyelvrontó volt, és
nyelvrontást tanított.

Ha jó is, úgy mond E, ki bizta rá,
Hogy Ő csináljon jót? A' Lant miénk,
Nem a' tiéd, nem az enyim, 's övé. Zsombori.
Mindnyájan kezdjünk, hogy ha kell, nem egy.

Mindnyájan, úgy mond most F, semmiben
Nem teszünk kezdést; azt mindenkor *eggy*,
Vagy csak *kevés társ*, teszi. Ám tehát,
Próbálja mit tud Ő; de hozza előnkbe,
'S mi fogjuk néki mondani, tud é Ő. Zsombori

'S bár tudjon! tudni nem fog, hogy ha mi,
Hogy nem tud, úgy találjuk! Szólla G.
Ítélni jusson nékem is vagyon,
Igy szólla H, mert én is *Nép* vagyok, Zsombori. Tu quid ego, et populus mecum
'S ki mondom: *Én nem értem*. E' szerint desideret, audi. Feledvén, hogy Horatz
Egyébb nints hátra, mint hogy a' Kobozt a' népet Bellua multorum Capitumnak
Engesztelésül áldozza a' *Szokásnak*, nevezte, 's int, hogy a' népnek tetszeni ne
Ha hív polgárnak óhajt nézetődni (!!!)
Ne szolljon a' kit nem hall a' – Siket. kíványuk, ítéletét ne tiszteljük.

III. Jelenés

Erdősi után egy vad csoport dühült
 Gyötrő zengésre, 's egyik a' Szelés'
 Négy pontjain rímet kezd csattogatni Versus Leonini
 Gonosz hexametert ' pentametert
 Gyártott nyöstyényke 's hím, 's tudós 's tudatlan,
 És a' tudatlan még makacsbb leve.
 Szép! Oh igen Szép! Mond Polyhymniának.
 A' Kancsal Isten; méltán kérkedel;
 'S ez e az a' te Rómád és Athéné?

Seregemben, úgy mond Mónusznak komoly
 De csendes arccal Polyhymnia,
 Jót 's rosszat együtt úgy lelsz, mint az ég'
 Seregében leljük Amort és Szilént
 És téged Ormos, Sánta, Kancsal Isten.
 Mellyike a' jó, mellyike a' gonosz,
 Azt értik a' kik engemet Szeretnek,
 'S epés gúnyoddal én nem gondolok.

Felszálla, 's vitte a' pártát Kedvesének.

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1816. január 23.

[...] Ich würde die zwey Zeilen so übersetzt haben:

231.

[392.]

Vig gabonát mi csinál, és melly csillagzat alatt kell	Víg durch einen tropus,
Földet túrni, Meczén, 's vinyikét nősíteni szílhez etc.	für <i>víggá csináló</i> .
oder törni, Meczén, 's szőlőinat ölteni szílhez. ⁵⁸⁰	Ranken des
	Weinstockes anhängen.

Denn Virgil dachte gewiß nicht an *reiche Ärnte*, ja nicht einmahl auf eine *Ärnte*, – dieses ist für Nutzen, sondern an das *wallende, gesunde, am Feld stehende Korn*, weil dieses ein schönes Bild gibt. Földet *túrni* ist auch eine poetische Diction, die Erde *wählen*. [...]

Heute ein Epigramm. – Graf Karl Eszterházy, letzter Bischof in Erlau, baute ein königl. Lycéum mehr zur Pracht und Verewigung seines Namens, als aus Liebe zu die [!] Wissenschaften, die er sehr mäßig schätzte und kannte. Für ihn war alles zur Pracht

⁵⁸⁰ Utólag, sötétebb tintával toldva a sor alá, a margináliákkal együtt.

und zur Aufrechthaltung seines und des bischöf. Ansehns. Er haßte den Namen seines Vorgängers Barkóczy, ließ ein ihm sehr liebes Gebäud niederreißen, und wandte die Steine davon zum Lyceum. Die Pfarrer mußten contribuiren. Er zwang sie. Ein reicher geitziger Dommher [!] lieh ihm 30,000 f. dazu. Eszterházy wollte sie nicht zahlen. Zuletzt bereitete er ihm eine Pastete, und legte das Geld *im Papier* in das Gebackene, und schickte sie ihm zu seinem Namenstage als die Schuld. Der Dommherr glaubte, die Pastete selbst soll 30,000 fl ihm zahlen, und verschmähte sie. Der Bischof hatte Zeigen [!], daß er sie abwies. – Dieses Lyceum hat eine könig. Bibliothek. Baron Ignaz Szepes, Dommher [!] von Erlau, übernahm sie als Director, ordnet sie, und schaft [!] vieles aus eigenem bey. Ein edler junger Mann. Heute machte ich, was folgt. – Die Bücher sprechen im Epigramm.

[393.]

232.

Eszterházy hagyott bennünket lenni, de rendet
Osztt 's bővít Szepesink, 's a' *Chaos* íme *világ*.
Szóllj, Epikúr, mi neked kedvesbb, az atóm e, vagy e' föld?
„Ez; de atóm nélkül nem leve még soha föld.”

(E[szterházy] ließ uns werden, aber Szepesi hat uns in Ordnung getheilt, er macht unsere Zahl grösser, und so ward das *Chaos* ein *Weltkreis*. Sprich, Epikur, was ist dir lieber: Atome? oder der Erdball? –

(Epikurs Antwort.) Der Erdball; aber ohne Atomen ward noch nie ein Erdball geworden.) – Wo man doch manches sagt was sonst nicht gesagt werden könnte. *Forma mundi nova, materia aeterna*. – Leben Sie wohl.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 181[6.] február 4.

[...] Nékem rossz neven vette a' Bécsi Recensens e' versemet:

[394.]

146.

Iz, szín, tűz vagyon a' borban, ha Hegyaljai termés:
Iz, csín, tűz vagyon a' *versebe*', ha mesteri mív.

's igaza van a' Recensensnek. Azon exemplárban (mellyet most készíték nyomtatás alá, mert némelly Epigrammját az 1811diki kiadásnak elhagyom, némelly újakat pedig bővítésképen hozok-fel,) már ez a' pentameter így áll:

Iz, csín, tűz vagyon a' *versebeN*, ha mesteri mív.

Mert a' H betű közben áll a' vocálok és consonánsok közt, 's positiót csinál, ha akarjuk, 's nem csinál, ha nem akarjuk.

[...]

Én nem magasztalom magamat, 's Virgílt fordítani nem fogom. De ha ebbe kaptam volna valaha, ezt így fordítanám:

231.

[395.]

Víg (az az szemet gyönyörködtető) gabonát mi csinál, és melly csillagzat alatt kell
Földet túrni (vagy törni) Meczén, 's szőlőinat öltetni szílhez,
Melly gondot kíván gulya 's nyáj, etc.

Ki nem ismeri a' IV. Könyvből e' sorokat: Qualis populea moerens philomela sub
umbra etc. etc.

[...]

Nem teszem például magamat; de nekem sokkal jobb az enyém:

262.

[396.]

Mint mikor a' topoly' árnya között a' fülmile *gyászol*
Fészkeért, mellyből még pelyhes kisdedit a' vad
Földmivelő kisedé, *végig-csattogja* magányos
Ejjeleit gallyán, *epedezve újítja siralmát*
Szűntelenül, 's a' tájt messzére *eltölti keservvel*.
[...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1816. február 7.

[...] Tövisemet készítem nyomtatás alá. Megbővítettem az előbbi kiadást néhány
Epigrammal, egynehányat közölök⁵⁸¹ kilöktem, ki nevezetesen a' Himfy, Szabó David
és Ludhattyúét, 's ez helyekbe⁵⁸² három újakat dolgoztam. Közlöm azokat itt:

234.

[397.]

KISFALUDY.

A' pór nem érti mit miért szeressen,
De a' midőn bordáji⁵⁸³ alatt hatalmasbb
Ütéssel kótog a' bekérgezett szű, (parasztosan durván e' helyett *szív*.)
Visítva hányja szórja kosszorújit,

⁵⁸¹ A szó eleje olvashatatlan betűkből javítva.

⁵⁸² A szó eleje olvashatatlan betűkből javítva.

⁵⁸³ bordáji<t>

Mindeggy akár Faun fújja⁵⁸⁴ a' fűztilinkót,
 Akár az Istenasszony' nagy fija
 Függesze-fel Hébrusznak harsogását,⁵⁸⁵
 Az itt is, ott is szökdell és visít,
 Az itt is ott is szórja kosszorújit.
 De Faun 's az Istenasszony' nagy fija
 A' Marszyászok' serge előtt sem eggy.
 Te a' csudát újjá tevéd közöttünk.
 Szirtek követték lantod' zengzetét,
 'S a' zordon rengeteg' vad szörnyei,
 'S az ifjak és leányok a' mezőn,
 Kik altalad szebb lángra gyúladoztak.
 Új kosszorúra, dísze Nemzetemnek,
 Szükséged nincs: de még is végyed azt,
 'S add-által a' Vaoclúzi hős leánynak.

[398.]

235.

SZEMERÉHEZ,

Emlékezet és Remény' Sonettjeire.

Már haladék, 's sírás öntötte-el arcodat. Ámor
 Megszánt, 's két koszorút nyújta tüzelve neked.
 'S most ez szálla-el itt, most ott a' másika; 's míg én,
 Oh az irígy! ezt 's azt felszedem, elhaladál.
 Állj-meg, 's add nekem e' kettőt, 's add önn-magad ezzel!
 Szebb koszorút nem nyert még soha győzedelem.

[399.]

236.

SZENT MIKLÓSI.

Achill ez itt Chíronnál? Lány leány
 Es bajnokifju együtt, 's majd egészen
 Leányleány, majd hősifjú egészen;
 És majd megint félifju, felleány. –
 Nem értem e' csudát: – De kard 's gerely
 Nem gyöngy nem boncz után⁵⁸⁶ nyúl. Szent Apoll, segélj!
 'S te Amor és Cythére 's Cháriszok
 Vegyétek ótalomba. – Te pedig

⁵⁸⁴ <fa> fújja⁵⁸⁵ harsogását <;> ,⁵⁸⁶ boncz <kell> után

Kegyellett ifjú, serdülj 's légy nekünk
Teljesbbedő erőben a' mi már vagy.⁵⁸⁷

Helmezy Mibálynak, Széphalom, 1816. február 11.

[...]

Most vedd itt legújabb verseimet. Ezek a' Töv. és Vir. mennek.

234.

[400.]
KISFALUDI.

A' pór nem érti mit miért szeressen.
De a' midőn bordáji alatt hatalmasbb
Ütéssel kótog a' bekérgezett szű,
Visítva hányja szórja kosszorújit,
Mind egy, akár Faun fújja a' fűztilinkót,
Akár az Istenasszony' nagy fija
Függeszse-fel Hébrusznak harsogását;
Az itt is ott is szökdell és visít,
Az itt is ott is szórja kosszorújit.
De Faun 's az Istenassz' nagy fija
A' Marsyások' serge előtt sem egyy.⁵⁸⁸

Quintil. Docti rationem
artis intelligunt
indocti voluptatem.

Orpheusz.

Horváth Endrének, Széphalom, 1816. február 13.

Bátorkodom Neked bemutatni, nagy tekintetű Úr, néhány Epigrammomat, mellyel Töviseimnek és Virágaimnak újabb Kiadása fog vastagabbodni az elsőbb Pataki Kiadás felett. [...]

Helmezyt kértem, hogy Vidához írt Epistolámból küldjön-meg számodra egy Nyomatványt. De lap 4. olvassd *csevegven*, a' *kaczagván* helyett; melly mint jutott oda, épen nem értem.⁵⁸⁹

⁵⁸⁷ Az utolsó sor helyhiány miatt az előző mellé írva a lap alján.

⁵⁸⁸ Itt a lap alján megszakad a kézirat, de a verset megelőző mondat alapján e levélben is mindhárom új versét (tehát a *Kisfaludi* mellett a *Szemeréhez* és a *Szentmiklósi* címűeket is) közölte, de az utolsó lap, mely ezeket tartalmazhatta, nem maradt fenn.

⁵⁸⁹ Utóiratot jellegű bekezdés a dátum után, a lap alján; ezután a versek külön íven.

[401.]
AZ ÚJÍTÓK.
HÁROM JELENÉSBEN.

229.

1. Jelenés.

Midőn Erdősi az első distichont
Csinálni merte, Polyhymniánk
Fellépe a' szent Olympba, 's térdre hullván
A' nagy Kronión' széke előtt, kiáltá:
Áldásodat, nagy Isten, kezdetemre!
Homérem' lantja a' földön újra zeng.
Hellász és Látzium nem holt-ki egészen.
Akard, és egy szabad nép, mellyet én
És Líber vettünk kedvezéseinkbe,
Letészi vad tüzét, 's Rómának és
Athénnek nyomdokán futásnak indul,
Úgy a' hogy új nép nem futand soha.
A' kezdet még csekély: de én Virágot
Leczkéim alá veszem, 's a Léthe' szélein
Horáitz csudálva hallja-meg tulajdon
'S még is különböző szép énekeit.
Keblembé zárom Tétnek Áldozóját,
'S mint a' midőn Aédon tiszteli
Bájjengzetével a' kelő Napistent,
Ki a telek' vad szörnyeit elveri,
'S ismét felhozza a' régen várt tavaszt,
A' Zircz' Apollja akként tiszteltetik.
Aldásodat, nagy Isten, kezdetemre!

Zeüsz int, 's a' szép Kihallgatott virágait
Feltészi lábaihoz, 's vígadva száll-el.

II. JELENÉS.

'S beszélje a' Költő, mik történtek itt?

A' nóta szép, mond A, de nem magyar
Nekünk magyar kell, nem görög 's deák. –
'S ha kell külföldi, mért nem a tatár?
Mert a' tatár rokonvér, monda B,⁵⁹⁰
'S a' syrus és zsidó 's arabs, velünk.

⁵⁹⁰ A sor utólag betoldva a lapszélen.

Erdősi servum pecus, így felel C,
 'S rossz imitátor; őtet viszketeg
 Furdalja; ujjakkal óhajt a' seregben
 Kimútattatni, hogy az az Az ő. (Beregsz. lap. IV.)
 Mit? kérdi D; ez új, ez a' Szokással
 Ellenkezésben áll; 's jó é tehát?
 Mert a' Szokás itt, mint mindenhol, Úr.

'S ha jó is, ugymond E, ki bírta rá
 Hogy ő csináljon jót? A' lant miénk,
 Nem a tiéd, nem az enyém, 's övé.
 Mindnyájan kezdjünk, hogyha kell, nem egyy.

Mindnyájan, monda most F, semmiben
 Nem tészünk kezdést; azt mindég csak egyy,
 Vagy csak kevés társ, tész. Ám tehát,
 Próbálja mit tud ő; de hozza előnkbe,
 'S mi fogjuk néki mondani, tud é ő.

'S bár tudjon, tudni nem fog, hogyha mi
 Hogy nem tud, úgy találjuk, szólla G.

Itélni jussom nékem is vagyon,
 Így szólla H, mert én is *Nép* vagyok,
 'S kimondom: *Én nem értem*. E' szerint
 Egyéb nincs hátra, mint hogy a' kobozt
 Engesztelésül áldozza a' Szokásnak,
 Ha hív polgárnak óhajt nézetődni.
 Ne szólljon a' kit nem hall a' – siket.

III. JELENÉS.

Erdősi után egy vad csoport dühült
 Gyötrő zengésre, 's egyik a' szelés'
 Négy pontjain rímet kezde csattogatni.
 Gonosz hexámetert 's pentámetert
 Gyártott nőstényke 's hím, 's tudós 's tudatlan,
 És a' tudatlan még makacsbb leve.
 Szép! oh igen szép! mont Polhymniának
 A' kancsal Isten; méltán kérkedel;
 'S ez é az a' te Rómád és Athéned?

Sergemben, úgy mond Mómusznak komoly
 De csendes arccal Polyhymnia,

Jót 's rosszat együtt úgy lelsz, mint az ég'
 Sergében leljük Amort és Szilént,
 És téged, ormos, sánta, kancsal Isten.
 Mellyíke a' jó, mellyíke a' gonosz,
 Azt értik a' kik engemet szeretnek,
 'S epés gúnyoddal én nem gondolok.

Felszálla, 's vitte a' pártát Kedvesének.

[402.]

226.

A' NYELVRONTÓK.

Rontott, mert építeni akart, Palládio; benne
 Csak rontót látál, vad kora, jó ideig.
 A' Mívész érzette magát, 's Neked én fogok, úgy mond
 Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
 'S ím áll a' roppant csarnok, 's bizonyítja ki több itt:
 A' Mívész e, vagy a' szolgálai tompa *Szokás*.

Palladio a' XVI század elején született. Akkor az egész Európában az Arabsz ízlés tiszteltetett az Architecturában. Ez a' Goth stílt eltörlé, 's egy csarnokot (amphitheatrum. Zrinyi XV. 83, 84) építe Vicenzában, melyet tisztel a' Világ.

[403.]

233.

MI A' SOK?

Szóllj, mi elég, mi sok, és mi kevés? Mértéket ezekhez
 Adni ki fog? neked én, Bardacsi, vagy te nekem?
 Astyanax dajkája felé rettegve vonúl-el
 Atyja' sisakjának érczragyogása előtt.
 Hagyjanak élni tovább, nagy kisdéd, az Istenek, – Hektor
 Volt nemződ – nem kell félned az érczragyogást.

[404.]

234.

KISFALUDY.

A' pór nem érti mit miért szeressen, *)⁵⁹¹
 De a' midőn bordáji alatt hatalmasbb

*) Docti rationem artis, indocti voluptatem. Quintilian.

⁵⁹¹ Alatta a kézhezvétel dátuma: V. Marc. 6.

Ütéssel kótog a' bekérgezett szű,
 Visítva hányja 's szórja kosszorújit,
 Mind egy akár Faun fújja a' fűztilinkót,
 Akár az Istenasszony' nagy fija
 Függessze-fel Hébrusznak harsogását,
 Az itt is, ott is szökdell és visít,
 Az itt is ott is szórja kosszorúját.
 De Faun 's az Istenasszony' nagy fija
 A' Marsyások' serge előtt sem egyy.

Te a' csudát újjá tevéd közöttünk.
 Szirtek követték lantod' zengzetét,
 'S a' zordon rengeteg' vad szörnyei,
 'S az ifjak és leányok a' mezőn,
 Kik általad szebb lángra gyúladoztak.
 Új kosszorúra, dísze Nemzetemnek,
 Szükséged nincs: de még is végyed azt,
 'S add-által a' Vauclusei hősleánynak. (feleségének)

Wesselényi Miklósnak, Széphalom, 1816. február 21.

[...] Én Kisfaludyra is írtam egy új Epigrammot; 's azt ide teszem. Élj szerencsésen
 's szeressd tisztelő barátodat.

234.

[405.]

KISFALUDI. (a Tövisek és Vir. új Kiadására.)

A' pór nem érti mit miért szeressen,
 De a' midőn bordáji alatt hatalmasbb
 Ütéssel kótog a' bekérgezett szű,
 Visítva hányja, szórja kosszorújit;
 Mind egy akár Faun fújja a' fűztilinkót,
 Akár az Istenasszony' nagy fija
 Függessze-fel Hebrusznak harsogását;
 Az itt is ott is szökdell és visít,
 Az itt is ott is szórja kosszorújit.
 De Faun 's az Istenasszony' nagy fija
 A' Marszyások' serge előtt sem egyy.

Te a' csudát újjá tevéd közöttünk.
 Szirtek követték lantod' zengzetét,
 'S a' zordon rengeteg' vad szörnyei,
 'S az ifjak és leányok a' mezőn,

Kik általad szebb lángra gyúladoztak.
 Új kosszorúra, disze Nemzetemnek⁵⁹²
 Szükséged nincs: de még is végyed azt,
 'S add-által a' Vauclüsei hős leánynak.

[406.]

235.

SZEMEREHEZ

Emlékezet és Remény című Sonettojira.

(Olvassd elébb az Atalanta historiáját, hogy a' czélzásokat érthessd.)

Már haladék, 's sírás öntötte-el arcodat. Ámor
 Megszánt, 's két koszorút nyujta tüzelve neked.
 (a' 2 Sonettet.)
 'S most ez szálla-el itt, most ott a' másika; 's míg én
 Oh az irígy! ezt 's azt felszedem, elhaladál.
 Állj-meg, 's add nekem e' kettőt, 's add önn magad' ezzel!
 Szebb koszorút nem nyert még soha győzedelem.

Nagy Gábornak, Széphalom, 1816. március 2.

[...]

Most egy Ungvár-Németi Tóth László nevű ifju lépe fel a' Neologusok közt. Ha engem nem tömjénezett volna, én fognám őt tömjénezní. (Pataki Deák volt, 's Házi Tanítója a' Jesztrebi Rhédeynének. Most görög verseit adja-ki.) Ehhez Czinke Ferencz Universitásbeli Prof. Ur írt egy Epistolát, mellynek egyik pentametera ez

Oh Jézusch Krisztusch, légy te, te, példa örök.

Ugyan ha illet mi íránk, Neologusok, nem támadna e kacaj ellenünk? De nekik minden szabad.

Ennek az embernek egyik distichonát így parodiroztam:

[407.]

238.

Pontziusch, oh halld ezt, oh bámulj rajta Pilátusch!
 Czinke Ferencz Úr is szőrt hasogatva beszélt.

[...]

⁵⁹² Nemzete<d>mnek Ráírással jav.

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1816. március 17.

240.

[408.]
A' BORZ ÉS AZ EVET.

A' tunya Borz szennyes gödrében nézte szökéseit
 Egy ágról más ágra az Evetnek; – gödre felett az
 A' Pánnak-szentelt agg tölgyben vette lakását.
 Hé rokon, úgy mond a' tunya Borz, te felejtet e hogy négy-
 Lábúvá tevé téged is a' természet? idétlen
 Gőg az, hogy te lakást a' földön lelmi pirulgatsz,
 'S a' tollas nép közt lakozol. Társ, szállj-le miközzénk,
 Légy a' mik mi vagyunk, 's hagy ugrálásodat. Ugrik
 Medve Komám, ugrom magam is: de mi tisztelen ugrunk.

Hallotta a' leczkét az Evet, 's a' tisztos Borznak
 Ezt felelé: társak volnánk: de te Borz vagy, egyéb én.

Ezek a' prosaicus emberek mindég azt kiáltják nekünk, hogy mi poetaibbak ne másszunk, ne ugorjunk olly magasra. Jöjjenek utánunk, 's nem lesznek alattunk. Én ennél jobb tanácsot nekik adni nem tudok.

[...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1816. március 24.

[...]

Most pedig neved azon a' mit ide zárok. Még nem kész, de közel vagyok végéhez; egy óra alatt meglesz; de én csak akkor dolgozom versben, mikor a' poetai bohoskodás lelke önnként jó reám. Hans Sachs juta eszembe, 's megolvasám két darabját, 's így leve ez. A' vén poetizáló Suster pedig a' Pucelle d' Orleanst véteté kezembe, melyet van hús eszt. hogy nem olvastam. Melly szép fej és melly inmorális gaz lélek! nem a' szent helyek' profanatióját értem; de mit mondjak arra, hogy a' nagy Friedrichet, egykor imádott barátját, a' *tambourokra* emlékezteti. Éljen szerencsésen, kedves barátom.

247.

[409.]

Farsangi-alak járúl hozzád,
 Nagy férjfi; vedd e' parolát.
 Te ötlet így (az az lárvában) nem ismered?
 Pedig ő neked jó embered,
 'S ha érzed e' hív kézszorítást,
 Helyébe, tudom, nem kívánsz mást.

Orczám, úgy a' hogy latod, viaszok,
De én magam egy új Hans Sachs.
Csizmákat, mint ő, még nem varrtam,
De verset halmokkal faragtam,
'S tán nem rosszabbakat mint ő,
Mikor a' jó kedv rám néha jó.
Csak hogy engem versre édes tűz
'S a' szárnyas Isten' nyila űz;
Őt inkább az a' kegyelem,
Melly a' Suszterektől nem idegen,
Melly világítja a' Jacob Böhméket,
Látni angyalokat, ördögcséket.
Őt gyúlaszták vastag Postillák:
Engem piros pozsgás Fringillák.

Van nékem is egy Postillám;
De meg nevét nem mondom ám.
Mikor elhamvadzik tüzem,
'S haszontalan töröm eszem',
Körmöm' haszontalan' rágcshalom,
'S ki belőle a' rímet még sem vájom,
Előveszem kis könyvemet,
'S mingyárt fellelem rímemet.
'S a' verset nagy halommal szórom,
Pedig sem ráspolyom sem srófom.
Derék könyv! jobb mint Schmétius;
Nem t'dott annyit Horatius,
Ő, a' ki öltözve fényességbe,
Úgy ment-fel, mint hattyú, az égbe.

'S mit is akartam mondani?
Úgy! – hogy más alakba állani
Okos emberhez nem illetlen.
Ember nem lehet az szűnetlen,
'S illyet magok a' nagy Istenek
Igen is gyakran miveltének.
Ki szép bikává változott,
'S a' teng'ren egy lányt ált'hozott,
Ki galambbá lőn, ki gerliczévé,
Ki farkassá, ki rút tevévé,
Csak hogy céljához elérjen,
És keresett jutalmat végyen.
Én egyebet nem keresek,
Mint hogy víggá tehesselek.

Ruhád miatt te nem mégy bálba,
Engem betegség vága az ágyba;
'S így a' farsang jó napjaiban
Mind a' kettőnknek része van.

Hallád te híret Jupiternek?
Az atyja volt az első embernek,
'S így osztán a' többinek is.
Van egy könyv, Homerusnak hívják,
Az úgy mondja hogy ez a' buják
Adott lakókat az égnek is;
'S azért őt így tituláztatja:
„Istenek és halandóknak atyja.”
E' fajtalan Isten eggyyszer
Látni akarta volt hogy az ember
Ez árnyékföldön mit csinál,
'S mint hajdan a' jó Mátyás Király,
Elfedve királyi Méltóságát,
Ál névvel járta be országát,
Merkúriusnak eggyet int,
Találjon egy kis csínyt megint,
Hogy az ő kedves ágyas társa
Elillantását meg ne lássa.

Merkúr az ilyenre magát
Nem kérette soká, tehát,
Felséges atyám, királyom, mond,
Az a' te fiadnak csak kis gond.
Felséged várja kis békével,
Merkúr mindent felér eszével.

Már itt van 's vállán egy csomót hoz,
'S így szóll a' mennyei királyhoz:
Vegye csak magára Felseged
E' megkopott kék köpenyeget,
Vonja-fel e' málybőr csizmát,
Itt e' nadrág is; 's e' nád pálczát
Markolja a' jobbik kezébe,
'S e' sinkót nyomja-bé fejébe
Én e' gubát vetem magamra,
'S szőrös bocskort fűzők lábamra,
'S Uram így szegény legény nemes-ember,
Jó-magam pedig tót süheder.

Júnó lenéze az ablakon,
'S meglátta őket az udvaron,
'S ők az egek' királynéjának
Nagy mélyen főt és térdet hajtnak.
Hé Sára, e' két idegen
Talán tőlem éhen megyen.
Menj, tudakozzd Mihály Mestert
Jól tartotta e' két embert.
A' Kultsár nyisson kamarát;
Ne szánja a' kenyeret, szalonát.

De míg a' királyné így beszell
A' két idegent elhordta a' szél
Szépen kiérének a' várból
'S a' tót süheder ekként szóll: etc. etc. etc.

Kölcsey Ferencnek, Széphalom, 1816. április 14–16.

[...]

[410.]
ARBUSCULA.

128.

Látta hogy a' vad nép, melly ötet pisszegi, tapsol
A' rossz játszóknak, Roscia, 's tűznek hevült.
A' te javallásod pór rend, úgy monda, gyalázat,
Mesteri játszásom csak lovagénak örül.

Imhol a' Jegyzés. – Horat. Sat. I. 10. Roscius tisztelt színjátészó vala Rómában; innen trópussal Arbuscula *Roscia* nevet kapott. – A' ki az első distichon' Synchysisén felakad, tanulja-meg mi a' Synchyzisz, 's construálja Horátnak két első sorát az Odák III. K. utolsó darabjában. Eddig van a' Jegyzés. Nagy köszönettel veszem mindég botlásom kimutatását, 's kérem Uram Öcsémet, mutassa-ki.

[...]

Nagy Gábornak, [Széphalom, 1816. május 16. előtt]

[...]

Utolsó farsangban az Ujhelyi bálban Kazinczy István belé ült a' maga *vonás nélkül* *menő szekeréjébe* – azért *maga*, hogy a' kereket belőlről titkon csak ő tudta mozgatni; de a' Kállai Actorok olly jól maszkírozták lárváját, és az öltözete olly theatrális volt,

hogy senki sem gyaníthatá,⁵⁹³ ki ül a' szekérben. – A' pihenés órája alatt egy kilőtt pisztoly tevő figyelmessé a' Publicumot, 's a' Vgye szálájának két szárnyú ajtaja megnyílt, 's trombita szó alatt imhol jöve a' szekér két eleven galamb által rózsaszín pántlikán vonva. A' szekeren transparent vala egy nagy quadrát, 's ennek egyik oldalán transparent festve Castor és Pollux lóháton, sisakjaikon csillag. A quadrát másik oldalán e' versek.

239.

[411.]

Castor 's Pollux dísze a' magas egeknek,
Ha ti tüntök-fel a' zajgó tengereknek,
Elcsendesítve van a' tenger habzása
'S többé nem félelmes a' hajók futása.
'S mint ti adtok nyugtot szélnek⁵⁹⁴ és örvénynek
Szemere 's Szögyéni úgy ad azt Zemplénynek.

Az Urnak nem szükség mondanom kié a' gondolat és a' vers. 'S a' neologus is tud strophizálni, ha akar. De azt ezek az Orthologusok nem hiszik.

[...]

Ruszek Józsefnek, Széphalom, 1816. május 15.

[...]

Mi áll a' Lips. Tudom. Ujságlevelekben a' Mondolat felől, nem tudom; sem nyomtatva nem olvastam azt, sem barátimnak leveleikben. Én sem a' köz javaláson nem kapok, sem a' kisipításoktól nem félek; tudom mit ér mind egyik mind másik. A' javulás nekem is kedves, 's a' kisipítást kerülöm a' hogy erőm engedi. De annál szebb koszoru is van, 's azt törekszem elérni.

226.

[412.]

Rontott, mert építeni akart, Palládio. Benne
Csak rontót látál, vad kora, jó ideig.
'S a' Művész érzette magát, 's Noked én fogok, úgy mond,
Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
'S ím áll a' roppant csarnok, 's bizonyítja ki több itt,
A' Mívész e, vagy a' szolgálai tompa Szokás.

[...]

⁵⁹³ gyanítha <tja> tá Ráírással jav.

⁵⁹⁴ <hab> szélnek

Wesselényi Miklósnak, Széphalom, 1816. október 7.

Erdélyből kilépvén ma egy holnapja, 's vissza tekintvén a' dombos földre Szathmárnak sík földéről, egy Epistolához kezdék. Ha meglesz, közleni fogom veled. Imhol kezdete:

[413.]

242.

Domb 's völgy, meg völgy domb, 's domb és völgy megint,
Nem szép, de áldott föld, Isten veled!
Mint a' Szerelmes néz elnedvesült
Szemekkel a' hív lányka' rejtekére,
A' honnan őt vad sorsa most elűzi:
Akként tekint rád vég pillantatom,
Áldott hazája sok nagy férjfaidnak,
Aldott hazája sok⁵⁹⁵ Nagy Asszonyaidnak
'S szorúlt keblemből lassu fájdalommal
Ez ront-, ez tör-elő: Isten veled!

Helmezy Mihálynak, Széphalom, 1816. október 18.

[414.]

243.

BRANYICSKA,

Hunyad Vgyében. A' kisdéd Kastély Cardin. Martinusiusé volt.

BÁRÓ JOSIKA JÁNOSHOZ,

ki Hunyad Vgyei Fő Ispán vala, 's most lett Kormányzéki Tanácsos. Igen jó fej.

Martinúzinak itt áll kápolnája, 's az útas
Áltnéz a' Maroson, 's áldja, sohajtja nevét.
A' kápolna ledől; de az útas nézi hol állott,
'S a' bíbort-viselő nagy Papot emlegeti.
Tűnnek az esztendő, szeretett Nagy, 's tűnsz te is egyszer,
'S a' maradék keresi 's nem leli nyomdokodat.
Oh, mikor elmegyén itt, bár ezt⁵⁹⁶ is mondja: Kazinczy
Itt lele férjfit⁵⁹⁷ az hely' jó Ura' karjai közt.

Branyicskán voltam Aug. 11d.

⁵⁹⁵ Nagy Asszonyaidnak, <'s kedves lányaidnak> Az Aldott hazája sok a sor elé betoldva a kihúzott rész helyett, jelezve egyben a sorrendi cserét is.

⁵⁹⁶ <a> ezt Ráírással jav.

⁵⁹⁷ lele <ma> férjfit

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1816. október 20.

[...]

Én írom Erd. Útamat. Ma pedig ezen Epigrammom készült-el. Már régen hordom magamban.

243.

[415.]

BRANYICSKA.
B. Jósika Jánoshoz.

Martinuzinak itt áll kápolnája, 's az útas
Áltnéz a' Maroson, 's áldja, sohajtja nevét.
A' kápolna ledől; de az útas nézi hol állott,
'S a' bíbort-viselő nagy Papot emlegeti.
Tűnnek az esztendőők, szeretett nagy férjfi, 's te is tűnsz;
A' maradék keresi 's nem leli nyomdokodat.
Oh, mikor elmegyen itt, bár ezt is mondja: Kazinczy
Itt lele férjfit az hely' jó Ura' karjai közt.

Jósika Jánosnak, Széphalom, 1816. október 21.

Méltóságos Báró Kamarás Ur és Kormányshéki Tanácsos,
nagy tiszteletű Méltóságos Uram!

Én a' Méltóságos Bárót tiszteltem minekelőtte láttam volna, 's Augusztusnak 11 diki
örökre emlékezetes nap marad: olly nagynak, olly nemesnek, olly hívnek találtam azt,
a' kit nagynak, nemesnek, hívnek képzeltem, a' millyennek találni óhajtottam volt.
'S én a' Méltós. Ur eránt *kegyességei miatt is le vagyok kötelezve*.

De ha tartozásomat ismerem is, ezeket örömet elválasztom a' hála érzéseitől, hogy
tiszteltem annál tisztább maradjon; mert tartozhatunk ollyaknak is, a' kiket tisztel-
nünk nem lehet. 'S mint emelte érzéseimet annak tudása, hogy a' hol ez a' Jó lakik, az
valaha Martinuzzinak birtoka volt. Így leve az itt menő Epigramm. Én a' gondolatnak
és versezetnek e' formáját annyira megkedveltem a' Görög Anthologia után hogy az
nekem szint olly kedves, mint az Olasznak a' maga Sonettója, melly egészen Epigramm,
de csak rímezett sorú és tizen négy sorú, midőn a' Görög nem kíván egyebet csak hogy
igen hosszú ne legyen. – Mások is mondják, magam is érzem, hogy nyelvem csak azok-
nak érthető, a' kik azt érteni belé tanultak. Így legyen szabad azt prosába-öntve is ide
tenni még pedig mind azon gondolatokkal, a' mellyek a' versben benne vannak:

[416.]

243.

Branyicska.

B. Jósika Jánoshoz.

Martínuzzinak itt áll kápolnája, 's az útas
 Ált-néz a' Maroson, 's áldja, sohajtja nevét.
 A' kápolna ledől: de az útas nézi hol állott
 'S a' bíbort viselő nagy Papot emlegeti.
 Tűnnek az esztendők szeretett nagy Férjfi! 's te is tűnsz
 A' maradék keresi 's nem leli nyomdokodat.
 Óh, mikor elmegyen itt, bár azt is mondja: Kazinczy
 Itt lele férjfit az hely jó Ura' karjai közt.

Ime, amott áll Martinusiusnak már már öszve omlandó kápolnája, 's a' ki a' túlpar-
 ton elmegyen, által pillant a' Maroson, 's áldást mond a' szerencsétlenül elveszett nagy
 ember' nevére, kinek halálát még most is szánja. A' kápolna ledől; de a' hazáját szerető
 Útas megáll 's kérdi az itt lakókat: Hol az a' kisded templom, a' melyben a' Cardinal
 misézgete? 's emlegeti a' Római bíborral megtisztelt Püspököt. Ah, minden múlandó!
 az esztendők mindent megemésztene! A' mi egykor Martinuzzié volt, most a' Tiéd,
 's mint ő, te is el fogsz tűnni. De mint őtet keresé itt a' tiszteletre lelkesedett útas, úgy
 fog tégedet is keresni 's nem lel. Óh mikor házad előtt elmegyen 's Téged emleget,
 mondja ezt is: Kazinczy boldogabb vala mint én; Ő láthatta azt a' Nagy e m b e r t, én
 nem láthatom! mely szép szerencse vala neki ettől, kit ő itt csudála, megöleltetni!

Valóban Méltós. Úr az a' meleg érzés, mely utolsó pentameteremet elfoglalta, nem
 csak azért áll ott, hogy a' Versezet nyerjen vele, hanem azért inkább, mert szívemben
 leltem.

[...]

Döme Károlynak, Széphalom, 1816. október 22.

[...] Engedje meg az Úr, hogy ezek helyett egy Epigrammomat tegyem ide, 's méltóztassék mutatni Kanonok Bibliothecarius Cseresznyés Úrnak.

[417.]

243.

BRANYICSKA.

Bárá Jósika Jánoshoz.

Martinúzinak itt áll kápolnája, 's az útas
 Átnéz a' Maroson, 's áldja, sohajtja nevét.
 A' kápolna ledől; de az Útas nézi, hol állott,
 'S a' bíbort viselő nagy Papot emlegeti.
 Tűnnek az esztendők, szeretett Nagy, 's tűnsz te is egyszer:
 A' maradék keresi, 's nem leli nyomdokodat.

Oh, mikor itt megyen el, bár ezt is mondja: Kazinczy
Itt lele *Férjfit* az hely' jó Ura karjai között!

Az Úr érdeme az, hogy felette folyóan írja Distichonjait, az enyém talán, hogy igen is szövedékesen. – Imhol értelme: „Az az útas, a' ki tudja, hogy ama kápolna a' Martinúzié volt, tisztelet által lelkesedve néz által a' Maroson, 's áldja nevét, kesergi halálát. Ah, a' kápolna olly régi, hogy már nem állhat soká. De a' ki később jó ide, tisztelet által lelkesedve kérdi: hol állott az a' kápolna, 's emlegeti a' hőst. Tűnnek az esztendő, szeretett Nagy Ember, 's mint Martinúzi nincs többé, úgy nem léssz egyszer te is, 's a' maradék nem fog lelteni. Oh, mikor itt elmegy, 's nézi a' házat, a' hol laktál, bár ezt is mondja: Ez az a' hely, a' hol egyszer Kazinczy ezt a' nagy Ember látta.” [...]

1817

Wesselényi Miklósnak, Széphalom, 1817. január 28.

Kedves barátom,

Itt közlöm veled Buczihoz írt Epistolámat, mert tartok tőle, hogy hozzá postán írt levelem neki sem ment kezébe, 's ő így azt Veled nem közölheté. Néki is megküldöm ma, Döbrenteinek is, felszabadítván ezt, hogy felvehesse Muzéumába, ha tetszik. – Ime, édes barátom, örökösen fenn marad emlékezete Zsibón és Hadadon veled töltött nyolcz napomnak, 's az egész haza előtt paradírozom kurta farkú, rőt (az az piros) Zsibón született Brüszömmel. Vedd ezt tiszteletemnek, barátságomnak, hálámnak jeléül.

Mélt. Kenderesi Urnak gondolkozása igen sokakban egészen ellenkezésben van az én gondolkozásommal; 's én ezt az Urat annak nézem, a' kit a' Szent Pált leverő menyeyei fény sem téríthetne-meg. Illyen az hogy ő az Idealisták Philosophiájának nagy ellensége, melyet én nagyon tisztelek, mert poetai szép ideák. Illyen a' mit a' Német prozódia felől mondani szokott. De az való kép a' mit róla adok, szinte a' makacsságig áll principiumai 's meggyőződése mellett, 's nem csak nem fél, de néha még keresi a' bajt.

Serdít – a voce *serdül*, facit adolescere. Illyen a' *hanyatlat* is, az az facit ut sit *hanyatlott*.

Városi füst és lárma között – Omitte mirari beatae *fumum* et opes *strepitumque* Romae. Horat.

istení éjek! – O noctes, coenaeque Deum. Horat.

Házára-Mikónak – az az Mikóházára, quia versu dicere non est. Ott lakik egy szép és jó Asszony.

Nagyon kérlek, édes barátom, tudassd velem, megnyerte e javallásodat ez a' Munkám. Nem hiúságból óhajtom ezt tudni, hanem azért, mert még szorosbban szeretném magamat hozzád csatolva látni.

[...]

[418.]

Buczy Emílihez.

Széphalom, Novemb. 18d. 181[6.]⁵⁹⁸

244.

Kedvelt híve, Buczym, Weselényinek, a' te barátod,
 Hogy te magad hallgatsz, hogy hallgat Kornisod, érzi.
 Szólj, mint vagy te? miként vagyon ő? szólj, mint vagyon anyja?
 Nagy dísze Erdélynek, nagy dísze a' Teleki háznak,
 'S hív mint atyja, kinek hamvvedrét tiszteli jó 's rossz.

⁵⁹⁸ 1817 Tollhiba, em.

Mint van Kenderesink? az az új Fabrícius, a' ki
 Szíve' érzéseitől nehezebben hajolhat-el a' hogy
 Fenn ösvényéről az egek' nagy fénye hajolhat;
 'S a' ki, midőn a' fergetegek rá rontanak, ámbár
 Némulást javasol neki a' lelketlen okosság,
 Azt teszi a' mit az ész, a' tiszt, 's széplelke parancsol,
 'S tilt a' haszna-leső, ravasz és lelketlen okosság.
 Mint Feketénk, a' nyájas öreg, kinek élete halkkal
 'S hasznokat hajtva fut-el, valamint a' völgy ere, melly hol
 Szent ligetet serdít, hol szomjú holdakat öntöz.
 Emlékeztek e még rólam, vagy már is eloltá
 A' szeretett vendég' képét a' nem nagy időcske?
 Hol mulatsz te? Kolozsvárt e, a' városi füst és
 Lárma között, vagy Szent-Benedeknek csendes ölében?
 Távol ugyan Döbrenteitől, de Tihóra, hol egy nagy-
 Fényű férjfi szokott biztos kebelébe fogadni,
 'S a' nekem olly kedves fejedelmi Zsibóra, kinézvén.
 Két hava mult-el már, hogy az eltávozni-szokatlant
 Kisded honja megint elzárta, de nem fog-el engem
 Gyermekeim' szeretett keskeny köre, nem fog-el író-
 Asztalom úgy, hogy benneteket ne sohaajtsalak, oh ti,
 Hirtelen elreppent szép nyolcz napok, isteni éjek!
 És mikoron hátára veszen Brűszöm, egykor az Erdély'
 Első ifjáié, 's az enyém már; angol atyának
 'S Stambuli kanczának szép gyermeke; 's rázza rövidre-
 Metszett kis farkát, 's hatyúnyaka gyenge serényét,
 'S játszva, szökellve, nyerítve viszen Kázmérba napamhoz,
 'S egy pár [!] ⁵⁹⁹ szemhez közelébb Házára-Mikónak, ⁶⁰⁰
 'S ifjává teszi a' kit az évek' sullya hanyatlat:
 Oh akkor lelkem együtt van véletek a' kert'
 Szent csorgója körül, hol az holdnak mágusi fénye
 Játszva tekinte-le ránk az olasz nyár' 's fenyvek' homályán;
 És ott, a' hol ezüst habjait a' vad Szamos önti,
 'S rőt Brűszöm anyja után szökdelleni kezde, legelső
 Perjéjébe harapdálván, a' szarvasok', őzek',
 Fácánok' mezején; 's kívánnám életemet itten
 Tölteni köztetek és a' kik hozzátok hasonlók.

⁵⁹⁹ Minden más forrásban itt a 'szép' jelző áll, ennek hiányában hibás lett a versritmus, ezért tollhi-bára kell gyanakodnunk.

⁶⁰⁰ közelébb <Mikóh> Házára-Mikónak

Gyulay Lajosnak, Széphalom, 1817. január 28.

[419.]

244.

B u c z y E m í l h e z ,
Széphalom, November 18d. 1816.

Kedvelt híve, Buczim, Weselényinek, a' te barátod,
Hogy te magad hallgatsz, hogy hallgat Kornisod, érzi.
Szólj, mint vagy te? miként vagyon ő? szólj, mint vagyon anyja?
Nagy dísze Erdélynek, nagy dísze a' Teleki háznak,
'S hívmint atyja, kinek hamvvedrét tiszteli jó's rossz.
Mint van Kenderesink? az az új Fabrícius, a' ki
Szíve' érzéseitől nehezebben hajolhat-el a' hogy
Fenn ösvényétől az egek' szép fénye hajolhat;
'S a' ki, midőn a' fergetegek rá rontanak, ámbár
Némulást javasol neki a' lelketlen okosság,
Azt teszi a' mit az ész, a' tiszt, 's széplélke parancsol,
'S tilt a' haszna-leső ravasz és lelketlen okosság.
Mint Feketénk a' nyájas öreg? kinek élete halkkal
'S hasznok-hajtva fut-el, valamint a' völgy' ere, melly hol
Szent ligetet serdít, hol szomjú holdakat öntöz.
Emlékeztek e még rólam? vagy már is eloltá
A' szeretett vendég' képét a' nem nagy időcske?
Hol mulatsz te? Kolozsvárt e, a' városi⁶⁰¹ füst és
Lárma között? vagy Szent-Benedeknek csendes ölében?
Távol ugyan Döbrenteitől, de Tihóra, hol egy nagy-
Fényű férjfi szokott biztos kebelébe fogadni,
'S a' nekem olly kedves fejedelmi Zsibóra kinézvén.
Két hava múlt-el már hogy az eltávozni-szokatlant
Kisdéd honja megint elzárta, de nem fog-el engem
Gyermeikem' szeretett keskeny⁶⁰² köre, nem fog-el író
Asztalom úgy, hogy benneteket ne sohajtsalak, oh ti,
Hirtelen elreppent szép nyolcz napok, isteni éjek!
És mikoron hátára veszen Brüce-öm, egykor az Erdély'
Első ifjáié, 's az enyém már; ángol atyának
'S Stambuli kanczának szép gyermeke; 's rázza rövidre-
Metszett kis farkát 's hattyúnyaka' gyenge serényét,
'S játszva, szökellve, nyerítve viszen Kázmérba napamhoz,
'S egy pár szép szemhez, közelébb, Házára-Mikónak,
'S ifjúvá teszi a' kit az évek' sullya hanyatlat:
Oh akkor lelkem együtt van véletek a' kert'
Szent csorgója körül, hol az holdnak mágusi fénye

⁶⁰¹ <vagy> a' városi

⁶⁰² <honja> keskeny

Játszva tekinte-le ránk az olasz-nyár' 's⁶⁰³ fenyvek' homályán;
 És ott, a' hol ezüst habjait a' vad Szamos önti,
 'S rőt Brüsözöm anyja után szökdelleni kezde, legelső
 Perjéjébe harapdálván, a' szarvasok', őzek',
 'S fáczánok' mezején, 's kívánnám életmet itten
 Tölteni köztetek és a' kik hozzátok hasonlók.

Kedves barátom, Itt közlöm veled, és általad Döbrenteinkkel Buczihoz még Novemberben írt Epistolámat. Szabadon hagyom Döbrentei barátunknak, hogy ezt felvehesse Muzéumába, ha egy vagy más tekintetekben vagy érdemesnek, vagy jónak tartja. (jónak, az az nem károsnak.) – Felvétele nekem csak azért volna kedves, mert hexameterekben írt Epistolám a' Muzéumban még nincs. Egyéberánt ez az Epistola Horátziusi lélekkel van írva 's a' nem *parádés* Epistolák' számába tartozik. – Megengeded Te, hogy némelly Magyarázatokat tehessek, nem a Muzéum' számára, hanem a' magadéra.

Hasonlít ez a' Horátz' Epistolájához, mely így kezdődik: Juli Flore etc.⁶⁰⁴ – 's kivált a' vége Horátzi, mert, mint Odájiban elcsap attól a' min kezdette, 's gond nélkül végzi, nem olly abgezirkelt, mint a' Wesselényihez, Csereyhez szóló Epistoláim.

Az első sor poetai renddel fűzte össze a' szokat:

Kedvelt híve, Buczim, Wnek – az az, Buczim, Wnek kedvelt híve. – Ezt a' Purista kárhoztatni fogja, de Döbr. bizonyosan örülve fogja venni. Más a' próza, más a' vers.

v. 2. érzi – az az kínosan, sajnálva.

v. 5. hív, – az az, a' hazához, nemzethez hív. Ha Epistolámat felveszi a' Muzéum, itt meg kell nevezni Teleki Károly Erdélyi Kincstartót, 's elmondani hogy ő melly tiszteletes ember volt.

Mélt. Kenderesi Úrnak gondolkozásától az én gondolkozásom sokakban nagyon messze távozik. De tisztelem benne a' szép makacsságú nagy férjfit.

v. 9. rá rontanak – az az rontani akarván rá omlanak.

v. 10. – Die herzlose Klugheit, a' mit némelly gyáva annyit szeret tanítgatni a' jobbaknak. v. 12. ez ismét előfordul, hogy az Olvasó jobban érezze, melly útálatos okosság az a' Rhédei forma emberekben.

v. 15. serdít – E' szót én csináltam innen *serdül*, 's ezt teszi *adolescere facit*. – holdakat, az az hold földeket, jugera.

v. 18. fumum et opes strepitumque Romae. *Horat.*

v. 27. isteni éjek. O noctes, coenaeque deum. *Horat.*

v. 28. Brüce-öm. Azért így írva, hogy az Olvasó értse, hogy Brüsöznek Bruce után neveztetik a' ló.

v. 33. Házára-Mikónak – az az Mikóházára, Széphalomhoz még közelebb mint Kázmér, hol Comáromy Anna és István Fő Notár. laknak.

v. 34. hanyatlat – új szó a' hanyatlikból = hanyatlóvá teszen.

⁶⁰³ 's Utólag toldva a két szó közé.

⁶⁰⁴ <Flore, bene fidelis> Juli Flore etc.

Bruce festve van: angol atya, török anya szép gyermeke, kurtított farkú, hattyú nyaku, színe rőt az az piros, 's Zsibón ette az első perjét, az az ott született.

Sietek levelemet postára tenni, 's ezért végzem illy hamar. – Mivel Buczy nekem nem felele ezen Epistolámra, azt teszem-fel, hogy levelem elveszett, 's így ma neki is, Wnek is megküldöm.

Döbr. Fekete Ferencz Úr felől jegyzést tegyen az Epistolához ha felveszi Muzéumába, 's beszélje-el hogy híres nemzetségből eredett, a' *Fricsi* Feketék közzül, melly Erdélynek első házaival rokon, és hogy a' *Spectatort* etc. fordította.

[...]

Berzesnyi Dánielnek, Széphalom, 1817. február 12.

[...]

Itt közlöm két legutolsó poetai dolgozásomat.

[420.]

BRANYICSKA.

Hunyad Vgyében.

Báró Jósika Jánoshoz.

A' hely Cardinális Martinuzinak birtoka volt. Még áll kapolnája.

Martinúzinak itt áll kápolnája, 's az Útas

Áltnéz a' Maroson, 's áldva sohajtja nevét.

A' kápolna ledől, de az Útas nézi hol állott,

'S a' bibort-viselő nagy Papot emlegeti.⁶⁰⁵

Tűnnek az esztendőök szeretett nagy! 's tűnsz te is eggyser:

A' Maradék keresi 's nem leli nyomdokodat.

Oh, mikor elmegyén itt, bár ezt is mondja: Kazinczy

Itt lele férjfit⁶⁰⁶ ez hely' jó Ura' karja között.

Döbrentei írja, hogy ez kőbe metszetik, 's a' kápolna' oldalában fog állani, melly mellett a' kertben én az akkori Fő Ispánnal, most Guberniális Consiliáriussal egy szép napot éltem-el.

⁶⁰⁵ emleget<é>i. Ráírással jav.

⁶⁰⁶ férjfit<, >

244.

[421.]

BUCZI EMILHEZ

*expiarista Aldo*zó Pappal, ki most Gróf Kornis Ignácⁿénak gyermekeit neveli.
Zsibón voltam vele és Kolozsvárott.⁶⁰⁷

Kedvelt híve, Buczim, Weselényinek, a' te barátod
Hogy te magad hallgatsz, hogy hallgat Kornisod, érzi. fájdalmasan érzi. Gr. Kornis
Szólj, mint vagy te? miként vagyon ő? Mihály 20 esztdős ifju.
szólj, mint vagyon anyja? (Gr. Teleki Anna) Ez nem tanítványa Buczinak.
Nagy dísze Erdélynek, nagy dísze a' Teleki háznak,
'S hív (a' nemzethez) mint atyja (Károly, Erdélyi Thesaurarius)
kinek hamvvedr[é]t⁶⁰⁸ tiszteli jó 's rossz.
Mint van Kenderesink? (Gubern. Consiliarius) az az új Fabriciusz, a' ki
Szíve' érzéseitől nehezebben hajolhat-el a' hogy
Fenn ösvényétől az egek' nagy dísze hajolhat;
'S a' ki, midőn a' fergetegek rá rontanak, ámbár
Némulást javasol neki a' lelketlen okosság,
Azt teszi a' mit az ész, a' tiszt, 's széplélke parancsol,
'S tilt a' haszna-leső, ravasz és lelketlen okosság.
Mint Feketénk (Ferencz, egy 70 esztdős Úr) a' nyájas öreg, kinek élete halkkal
'S hasznokat-hajtva fut-el, valamint a' völgy ere, mely itt
Szent ligetet serdít, (adolescere facit, ex serdül, sicut ex cserdül fit cserdít)
ott szomjú holdakat öntöz.
Emlékeztek⁶⁰⁹ e meg rólam, vagy már is eloltá
A' szeretett vendég' képét a' nem nagy időcske?
Hol mulatsz te? Kolozsvártt é, a' városi füs[t]⁶¹⁰ és
Lárma között vagy Szent-Benedeknek csendes ölében?
Távol ugyan Döbrenteitől, de Tihóra, hol egy nagy-
Fényű férjfi (Cserei Miklós) szokott biztos kebelébe fogadni,
'S a' nekem is kedves fejedelmi Zsibóra tekintvén?
Két hava múlt-el már hogy az eltávozni-szokatlant
Kedves honja megint elzárta; de nem fog-el engem
Gyermeim szeretett keskeny köre, nem fog-el író-⁶¹¹
Asztalom úgy, hogy benneteket ne sohajtsalak, oh ti
Hirtelen elreppent szép nyolcz napok, isteni éjek!
És mikoron hátára veszen Brüce-om, egykor az Erdély'
Első ifjáié, 's az enyém már, – ángol atyának
'S Stambuli kanczának szép gyermeke – 's rázza rövidre-

⁶⁰⁷ A HEZ utólag toldva a névhez, amely eredetileg a mondat része volt; e javítással együtt azonban nem történt meg a mondat szerkezetének átalakítása is.

⁶⁰⁸ hamvvedret em.

⁶⁰⁹ Emlékez<n>tek Ráírással jav.

⁶¹⁰ füs Tollhiba, em.

⁶¹¹ <író> író-

Metszett kis farkát 's hattyúnyaka' gyenge serényét,
'S játszva, szökelve, nyerítve viszen Kázmérba napamhoz,
'S egy pár szép szemhez, közelebb Házára-Mikónak, (Mikóházára)
'S ifjúvá teszi a' kit az évek' sullya lenyommaszt:
Oh akkor lelkem együtt van véletek a' kert'
Szent csorgója körül, hol az holdnak mágusi fénye
Játszva tekinte reánk az olasznyár 's fenyvek' homályán,
És ott, a' hol ezüst hajjait a' vad Szamos önti,
'S rőth Brüsözöm anyja után szökdelleni kezde, legelső
Perjéjébe harapdálván, a' szarvasok', őzek',
Fácánok' mezején – kívánnám éltemet itt el-
Tölteni köztetek és a' kik hozzátok hasonlók.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1817. február 22.

[...]

B. Jósika János tavaly Guberniális Consiliariussá, 's kevés holnapok után Provincialis Fő Commissáriussá neveztetett-ki. Ez a' Gubernatorság után a' második, az az, az egész Erdélyben harmadik hívatal, 's ha Bánffynak halála után oda Cs. Herczeg nem megyen, Gubernátor ez a' 36 esztdős Úr lesz. A' minapi postával vettem levelét, hogy házára írt Epigrammom kőbe metszetik, 's be lesz téve a' Martinúzius Kapolnájának falába, ott, a' hol kertjében műlatánk. Az Epigramma már meg van küldve neked, ha nem csalatkozom. De inkább még egyszer küldöm-meg.

[422.]

BRANYICSKA.

Báró Jósika Jánoshoz.

243.

Martinúzinak itt áll kápolnája, 's az Útas
Áltnéz a' Maroson, 's áldva sohajtja nevét.
A' kápolna ledől, de az Útas nézi hol állott,
'S a' bibort viselő nagy Papot emlegeti.⁶¹²
Tűnnek az esztendők szeretett Nagy: tűnsz te is egyszerű;
'S a' maradék keresi 's nem leli nyomdokodat.
Oh, mikor elmegyen itt, bár ezt is mondja: Kazinczy
Itt lele férjfit az hely' jó Ura' karjai közt.

Nagy szerencsétlenségem az nekem, hogy verseim nem azokhoz sülnek-el, a' kiket átalok leginkább szeretnék megtisztelni, hanem magam sem értem miként. Melly sze-

⁶¹² emle<k>geti. Ráírással jav.

retnék a' Dédácsiakra írni valami jót, 's Döbrenteinek! Ime egy új Epistolám, rakva Neologismusokkal.

244.

[423.]
BUCZY EMILHEZ.

Buczim, Weselényinek, kedvelt híve,⁶¹³ a' te barátod
Hogy te magad hallgatsz, hogy hallgat Kornisod *) érzi.⁶¹⁴
Szólj, mint vagy te? miként vagyon ő? szólj, mint vagyon anyja, **) ⁶¹⁵
Nagy dísz Erdélynek, nagy dísz a' Teleki háznak,
'S hív mint atya, kinek hamvvedrét tiszteli jó 's rossz.
Mint van Kenderesink? ***) ⁶¹⁶ az az új Fabrciusz, a' ki
Szíve' érzéseitől nehezebben hajolhat-el a' mint
Fenn ösvényétől az egek' szép fénye hajolhat.
'S a' ki, midőn a' fergetegek rá rontanak, ámbár
Némulást javasol neki a' lelketlen okosság,
Azt teszi a' mit az ész, a' tiszt, 's széplélke tanácsol,
'S tilt a' haszna-leső ravasz és lelketlen okosság.
Mint Feketénk ****) a' nyájas öreg? kinek élete halkkal
'S hasznokat-hajtva fut-el, valamint a' völgy' ere, mely hol
Szent ligetet *serdít*, hol szomju holdakat öntöz.

serdít, adolescere facit, ex serdül – sicut cserdít, ex cserdül, pendít ex pendül.⁶¹⁷

Emlékeztek e még rólam? vagy már is eloltá
A' szeretett vendég' képét a' nem nagy időcske?
Hol mulatsz te? Kolozsvárt e? a' városi füst és
Lárma között vagy Szent-Benedeknek *****) ⁶¹⁸
csendes ölében?

Horat. szereti pajkosságból a'
diminutivumokat.
lucellum Amiculus.

*) Gróf Kornis Mihály, 20 esztűdős ifju, testvér bátyja a' Buczy tanítványának.

**) Gróf Kornis Ignátné, Teleki Anna. Ez értette 's szerette a' Török Lajoshoz írt Epistolát az Erd. Muzéumban. Gróf Teleki Károly, Erdélyi Thesauráriusnak leánya.

***) Kenderesi Gubern. Consiliárius.

****) Fricsi Fekete Ferencz 79 esztűdős öreg Úr, a' Spectator fordítója.

*****) Szent Benedek, Kornisnak lakja.

⁶¹³ Eredetileg: Kedvelt híve, Buczim, Weselényinek, Utóbb a szórend a szavak fölötti számokkal átrendezve, a sorkezdő nagy betű javítatlan maradt, em.

⁶¹⁴ <érzi> érzi.

⁶¹⁵ Ez az utolsó mondat új sorban, előtte jegyzetindex, utóbb áthúзва: <***>)

⁶¹⁶ ***<*>)

⁶¹⁷ A magyarázott szó a lapon az utolsó sorban van, a magyarázat a lap legájára van írva.

⁶¹⁸ Itt és a szövegben is *) található, mert ez az index új kéziratlapon következik, sorrendben viszont az ötödik, értelemszerűen em.

Távol ugyan Döbrenteitől, de Tihóra, hol egy nagy-
Fényű férfi (Cserei Miklós) szokott biztos kebelébe fogadni,
'S a' nekem olly kedves fejedelmi Zsibóra kinézvén.
Két hava mult-el már, hogy az eltávozni-szokatlan[t]⁶¹⁹
Kisded honja megint elzárta, de nem fog-el engem
Gyermekeim szeretett keskeny köre, nem fog-el író
Asztalom úgy, hogy benneteket ne sohajtsalak,⁶²⁰ oh ti
Hirtelen elreppent szép nyolcz napok, isteni éjek!
És mikoron hátára veszen Bruce-öm, egykor az Erdély'
Első ifjáié, 's az enyém már – angol atyának
'S Stambuli kanczának szép gyermeke – 's rázza rövidre
Metszett kis farkát, 's hattyúnyaka' gyenge serényét,
'S játszva, szökelve, nyerítve viszen Kázmérba napamhoz,
'S egy pár szép szemhez közelebb Házára-Mikónak, Mikóházára,
'S ifjúvá teszi a' kit az évek' sullya hanyatlat:
Oh akkor lelkem együtt van véletek a' kert'
Szent csorgója körül, hol az holdnak mágusi fénye
Játszva tekinte-le ránk az olasznyár' 's fényvek' homályán;
És ott a' hol ezüst hajait a' vad Szamos önti,
'S rőt Brüsöm anyja után szökdelleni kezde, legelső
Perjéjébe harapdálván, a' szarvasok', őzek',
Fácánok' mezején; 's kívánnám életemet ott el
Tölteni köztetek és a' kik hozzátok hasonlók.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1817. február 25.

[424.]

244.

BUCZY EMILHEZ.

ki Expiarista Pap, 's Gróf Kornis Ignátznál Nevelő.

Buczim, Weselényinek, kedvelt híve,⁶²¹ a' te barátod
Hogy magad is hallgatsz, hogy hallgat Kornizsod, érzi.
Szólj, mint vagy te? miként vagyon ő? szólj mint vagyon anyja?
Nagy dísze Erdélynek, nagy dísze a' Teleki háznak,
'S hív mint atyja, kinek hamvvedrét tiszteli jó 's rossz.
Mint van Kenderesink? az az új Fabriciusz, a' ki
Szíve' érzéseitől nehezebben hajolhat-el a' mint
Fenn ösvényétől az egek' szép fénye hajolhat;⁶²²

⁶¹⁹ Tollhiba, em.

⁶²⁰ <szerseselek> sohajtsalak,

⁶²¹ Eredetileg: Kedvelt híve, Buczim, Weselényinek, Utóbb a szórend a szavak fölötti számokkal átrendezve, a sorkezdő nagybetű javítatlan maradt, em.

⁶²² hajolhat<?>;

'S a' ki midőn a' fergetegek rá rontanak, ámbár
Némulást javasol neki a' lelketlen okosság,
Azt teszi a' mit az ész a' tiszt 's szép-lelke parancsol,
'S tilt a' haszna-leső, ravasz, és lelketlen okosság?
Mint Feketénk, a' nyájas öreg? kinek élete halkkal
'S hasznokat-hajtva fut-el, valamint a' völgy ere, mely hol
Szent ligetet serdít, hol szomjú holdakat öntöz.⁶²³
(serdít, ex serdül, adolescere facit.)

Emlékeztek e még rólam, vagy már is eloltá
A' szeretett vendég' képét a' nem nagy időcske?
Hol mulatsz te? Kolozsvártt é, a' városi füst és
Lárma között, vagy Szent-Benedeknek csendes ölében?
Távol ugyan Döbrenteitől, de Tihóra, hol egy nagy-
Fényű férjfi (Cserei Miklós) szokott biztos kebelébe fogadni,
'S a' nekem is kínos [!]⁶²⁴ fejedelmi Zsibóra tekintvén.
Két hava mult el már, hogy az eltávozni-szokatlant
Kisdéd⁶²⁵ honja megint elzárta: de nem fog-el engem
Gyermeikem' szeretett keskeny köre, nem fog-el író-
Asztalom úgy hogy benneteket ne sohajtsalak, oh ti
Hirtelen elreppent szép nyolcz napok isteni⁶²⁶ éjek!

noctes coenaeq.
deum.

És mikoron hátára veszen Brüszöm, egykor az Erdély'
Első ifjáié, 's az enyém most – angol atyának
'S Stambuli kanczának szép gyermeke – 's rázza rövidre
Metszett kis farkát 's hattyúnyaka' gyenge serényét,
'S játszva, szökelve, nyerítve viszen Kázmérba napamhoz,
'S egy pár szép szemhez közelébb Házára-Mikónak, Mikóháza
'S ifjúvá teszi a' kit az évek sullya hanyatlat:
Oh akkor lelkem együtt van véletek a' kert'
Szent csörgője körül, hol az holdnak mágusi fénye
Játszva tekinte le ránk az olasznyár⁶²⁷ 's fenyvek' homályán;
És ott a' hol ezüst hajait a' vad Szamos önti,
'S rőt Brüszöm anyja után szökdelleni kezde, legelső
Perjéjébe harapdálván, a' szarvasok', őzek',
Fácánok' mezején; 's kívánnám életemet itt el
Tölteni köztetek és a' kik hozzátok hasonlók.

⁶²³ öntöz<?>.

⁶²⁴ Tollhiba lehet, értelmileg nem illik ide, más forrásokban 'kedves' áll.

⁶²⁵ <Kedves> Kisdéd Ráirással jav.

⁶²⁶ napok <'s> isteni

⁶²⁷ olasz<fák> A nyár az áth. szó fölé írva.

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1817. március 26.

[...]

Nézzd mint kezdődik, hozzád Epistolám:

[425.]

245.

Elhallgatál, 's sem szíved sem kesergő
Vádjaim nem tudnak felriasztani.
Hogyan? 'S te nem vagy már az⁶²⁸ a' mi voltál?
Én a' mi voltam, többé nem vagyok?
Szabad vala engem egykor nem szeretned;
Azt (tudnillik szeretetedet) szíved adta nékem, nem becsem.
De most, midőn már bírtam, most, midőn az
Tulajdonom nekem, vissza ragadnod
Erőszak nélkül többé nem lehet.

A' többi még nem kész. De azon leszek hogy minél előbb elkészülhessen, hogy minél előbb vehessd.

[...]

Az Orczy Epistolájába illenek a' sok békák, mert a' hely még dög bélétől bűdös bográcsot is kívánt. De tehát ne vedd-fel ezt. A' Csereihez írt íme itt megyen.

[Melléklet:]

[426.]

114.

NAGY-AJTAI
<CS. K. KAMARÁS ÉS MAJOR>
CSEREI FARKASHOZ,
<ÚRHOZ,>
Krasznára, a' Szilágyban.
1810.^{a)}

Melly lángba hozza lelkem' e' levél,
És a' mit e' levél kedvezve nyújt!

a) Kamarás-Úr és Major, 's Levelező-Tagja nemelly Külföldi Tudós Társaságoknak, fija az 1782. Oct. 8dikán megholt Referendáriusnak, 's Wesselényinének testver öccse, <Szül. 1773. Oct. 28d.> 's Thesaurarius Gróf Haller Gábor Exc. veje. Ez a' szeretett barátom Autographiai Gyűjteményemet az itt említett Kézírásokkal gazdagította. Született Bécsben 1773. Octób. 28dikán.

⁶²⁸ vagy <az> már az

Elnedvesülve nézi itten szemem,
Te, hív Királya a' hívhez hív Magyarnak,
Nagy és kegyes Theréz, vonásidat.
'S mivel kezedre nem nyomhatja szám
A' tiszteletnek forró csókjait,
Fogadja-el őket e' szentelt erekllye,
Mellyen karod, betűjit öntve, nyugvék.

Rómának delczeglelkű gyermeke
A' jó királyt sem tűri! monda Brútusz
És porba dőlt a' Clódiuszok' barátja.^{b)}
Ő gaz bitanglót ölt és nem királyt,
'S csak kart adott a' törvény bosszujának,
Melly Caesárt bárd alá kárhoztatá.
Így⁶²⁹ a' ki döllyfös testvérét szelíd
Könyűkre-olvadva hagyta vérzeni.^{c)}
Igy a' kik a' szent Szűz' nagy innepén
A' gyilkoló tört myrtuságba rejték,
'S ismét szabaddá tették honjokat.^{d)}
Ah,⁶³⁰ a' Szabadság nem nekünk való,
'S nem a' Szabadságnak mi! Róma 's Hellász
Kinőtt a' más' igazgatása alól,
'S nagylelke bírta fékezni önn-magát.
Mi kiskorúk vagyunk, 's bennünket az
Atyai fenyíték kapcsol egyyüvé;
És a' mit ott a' köznek szent szerelme
Hatalmasan tanított a' Nagyoknak,
– A' jót szeretni, 's gyűlölni a' gonoszt –

b) Caesár urává akarván magát tenni szabad hazájának, 's látván hogy segéd társakra, még pedig minél többekre, vagyon szüksége, barátságába fogadta a' legútáltabbakat is. A' nagy de félénk és e' miatt állhatatlan Cicero bizonyosan el fogott volna tántorodni a' Cátók' feléről, de átalott egy részben állani a' minden vétekekkel megfertézt Clódiuszokkal.

c) Timóleon sok ízben kérte szeretett bátyját Timophaneszt, hogy tenne-le vétkes szándékáról, 's a' szabad hazát ne nyomja-el. Nem használtak kérései. Mostan tehát meghittjeivel hozzá méne, 's ezekkel, míg maga a' testvéri hűség' könnyűit sírt, mint törvény-tisztelő polgár halálíg szurdáltatta.

d) <Szent Szűz' nagy innepén> Harmódiosz és Arisztogiton Athenének elnyomóját Pisistratuszt, törjeiket az áldozat' myrtuszágaiba rejtve, a' Panathenéon' nagy innepén keresztül verék, 's neveiket a' dicső tettért egy isméretes Szkólia (asztali-dal) magasztalja.

⁶²⁹ Így A g olvhtl. betűből jav., a sor mellett megismételve a helyes alak.

⁶³⁰ Ah<!>,

E' törpe népnél nem tanítja szív,
De bér, de büntetés, 's parancsolat.
És még is így, félvén a' jó királyt,
Mint ők magokban, boldogok vagyunk.

Azok valánk, nagy Fejdelem, szelíd
Jobbodnak értett bölcs kormányja alatt.
Te nem vetettél városodnak üszköt,
Hogy annak úczájit sinórod és
Kevély 's makacs kéj rajzolgassa-ki.
Te népeidnek egyetlen nyakat,
Hogy egy csapás előlje, nem sohajtál.
Tisztelted a' törvényt és önn-magad',
És a' midőn javad 's a' nép' java
Kívánni látszatott az áldozást,
Királyi méltóságod érzetében,
Parancsolál, de nagy valál hazudni.
Szent volt előtted a' mi szent; az oltár
Nagy fényben csillogott: a' máshitűek
Új kedvezést nem nyertének, de bírt⁶³¹
Jusaikban őket, anyjok nékik is,
Bár mit sugalla Híved, meghagyád.
A' járom könnyebb lón a' pór' nyakán,
'S most általad magát embernek érzi,
'S felejtí hajdan szenvedett csapásait.
Te nyúgodalmat adtál nemzetemnek,
'S bővséget és virágzatot. 'S mivel
Legfőbb szüksége a' fegyverek' fíjának
Az volt, hogy vérrel-ázott kosszorúja
Olajjal egyesüljön, a' szelíd
Pallásznak papjait⁶³² lakodba hoztad.^{e)}
'S e' tett után mint egy nagy lánggal-égő
Csillagzat, melly fő dísze volt az égnek,
'S most más világnak vágyván fényleni,
Ellobban, áldva 's áldatva itt hagyál.

Neved maradjon áldásban, nagy Asszony,
Legkésőbb únokánkig! kit kevély
Öröm fog új nagy tettekre elragadni,
Ha majd hallandja, hív atyájitól

e) A' Tudom. Universitását <1779.> 1780. általhozta Budára Nagy-Szombatból.

⁶³¹ de <bért> bírt

⁶³² Pallásznak papjait Az sz s-ből jav., a második szó P-je kisbetűből, ez megismételve a lap szélén.

Miként vevél vég búcsút, és nekik
 Hogy érted 's házadért⁶³³ megvívtanak,
 És birtokid' megtarták, mint köszönted.
 Szép látni thrónuson Királyt 's Atyát,
 Ki híveiben magzatjait tekinti,
 'S ezt érzeni a' te szíved jó vala.

'S kinek mosolyg itt rám ismért keze?
 Gyúlaszt ez is – ah, Barcsai! ez te vagy!
 Báróczinak legkedveltebb barátja,
 És legkedveltebbje a' vén Orczynak,
 És néked tisztelt árny, nagy Pászthory!
 'S Csereim, ipadnak, 's nénéd' hitvesének –
 Kitől az Erdély' Fő-Gyűlésein,
 Polgár 's barát, 's maga is csudált beszélő,
 Gyakorta irígyltetted a' köz tapsokat,
 'S el-elragadva még gyakrabban adta.
 Lány lelke láng volt, 's e' levél is az.
 Ürményi, tégedet magasztal, és
 Kopasz barátját, Orczy, tégedet.
 Megszégyenül a' rossz előttetek;
 Ah, neki hármaz ércz ült homlokára,
 'S kockázza a' köz jót címért, pillogásért.
 „Urunk nagy jót akar” mond Barcsai,
 „De a' zsíros konczért a' tót Socratesz”
 – Csereim, kit értett ő? – „jó félre nem tér,
 'S a' jó felen meg nem tud állani.” –
 Nyáj 's Pásztor, ismerd a' konczon-kapókat!!

Itt Kaprinainak látom rendeit,
 Atyád' hív Mentorának. Itt azét,
 Ki Belisairt megszólaltatta köztünk.
 'S ím itt Erdélynek két Püspökjei,
 Bajtai 's Major, tündöklő nagy nevek.
 A' nemzetet becsülő Fejdelem
 Azt mesterévé tette Józsefének,
 Ezt, kínos hosszas szenvedései után,
 Munkácsnak foglyukából Fő-Papi
 Székre ülteté, 's a' sorsnak érdemetlen
 Veréséért elhalmozá kegyeivel.
 'S az, a' ki a' foglyot rongyolt öltözetben
 Elébe vitte imádott Asszonyunknak,

⁶³³ A házadért hazadért-ből jav.

Az, a' ki szívét irgalomra hajtá,⁶³⁴
Az, a' kinek keblébe Barcsai
Illy hévvel szokta gondjait öntögetni,
Neked, barátom, nemzöd volt. Örülj
Tündöklő származásodon, 's kövessd
Atyádnak tisztán-fénylő nyomdokát,
'S haladj megfutni kezdett útadon.
Fényt bírni 's a' fényt érdemelni, dísz;
Nem bírni 's érdemelni, nem kevésbb dísz;
De bírni 's meg nem érdemelni, szenny.
Ezt mondja híved, ezt leghűbb barátod.

Nagy a' kincs, mellyet nyujt kezed nekem:
De míg atyád 's Lőrinczed^{f)} levele
Meg nem jön, ajándékod csonka lesz.
Küldd, és a' hálát kétszerestt fogadd.
Theréz szekrényemben már Kaunitza
'S Swietenje mellett áll. Nem volt neki
Sem hívebb sem nagyobb két férjfija.
Ölelje Barcsaink itt is kedveseit,
'S Bajtait 's Majort Luther.^{g)} Nincs nálam és
Elyziumban többé ellenkezés.

KAZINCZY FERENCZ.

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1817. május 10.

[...] Most poetai csinálmányaimból valamit. Felolvashatod, ha tetszik, barátink közt; ha tetszik Muzéumodba fel is veheted; de ha így, vess hozzá valamit, a' miből a' Magyar Olvasó Hans Sachsot ismerje, és az ő Manierját. Ennek a' genialis kis darabnak az az egész érdeme, hogy ez egészen adja a' Hans Sachs manierját; az pedig bizonyosan lelkes ember volt, 's a' Németeknek a' maga idejében leglelkesebb Poetájok. Továbbá még azt jegyzem-meg, hogy a' franczia azért rímez olly könnyen mert olly szabadon rímez mint én itt.

f) Testvér bátyja Farkasnak. Megholt Coloniában a' Rajna mellett tudós útazása alatt 1783. Septemb. 27d.

g) Gyűjteményem Luthernek két Kézírását bírja, 's erre van a' czélzás.

⁶³⁴ szívét <hajtá> irgalomra<,> hajtá

247.

[427.]

Prof. Vályi-Nagy Ferencz Úrhoz, Patakra.
Széphalom, Febr. 16d. 1817.⁶³⁵

Farsangi alak járúl hozzád,
Jó férjfi, vedd e' parolát.
Te őtet, úgy e?⁶³⁶ nem ismered.
Pedig ő neked jó embered.
'S ha érzed e' hív kézszerítást,
Helyébe, tudom, nem kívánsz mást.

Orczám, úgy a' hogy látod, viaksz,
De én magam eggy új Hans-Sachs.
Csizmákat, mint ő, még nem varrtam,
De verset⁶³⁷ halmokkal faragtam;
'S tán nem rosszabbakat mint ő,
Mikor a' jó kedv rám néha jó.
Csak hogy engem versre édes tűz
'S a' szárnyas Isten' kis nyila űz.
Őt inkább az a' kegyelem,
Melly a' Suszt'rektől nem idegen^{a)}
Melly világítja a' Jákób Böhméket,
Látni angyalkákat 's ördögcséket.⁶³⁸
Őt gyúlaszták vastag Postillák.⁶³⁹
Engem piros pozsgás Fringillák.

Van nekem is eggy Postillám,
De meg nevét nem mondom ám.
Mikor elhamvadzik tüzem,
'S haszontalan töröm az eszem',
Körmöm' haszontalan' rágcsálom,
'S ki belőle a' rímet még sem vájom,
Előveszem kis könyvemet,
'S mingyárt feltalálom rímemet.
'S a' verset nagy halommal szórom,
Pedig sem ráspolyom sem srófom.

a) A Psychologuszok azt jegyzik-meg, hogy a' Pietismus' a' Suszttereket azért űli-meg inkább mert életeket űlve töltik.

⁶³⁵ 181 <6> 7. Ráírással jav. Utána a vers helytakarékoságból kéthasábosan van írva.

⁶³⁶ <mint> úgy e<,>? A kérdőjel ráírással javítva.

⁶³⁷ verset<,>

⁶³⁸ A szó után lábjegyzetindex (*), ehhez az indexhez azonban nem tartozik jegyzet.

⁶³⁹ Postillák<,>:

Derék könyv! jobb mint Smétius!
 Nem t'ott (= tudott) annyit Horátius;
 Ő, a' ki, öltözve fényességbe,
 Úgy ment-fel, mint hattyú, az égbe.

Mit is akartam mondani?
 Úgy! – hogy más alakba szállani
 Okos emberhez nem illetlen;
 Ember az nem lehet szüntelen.
 'S illyet magok a' nagy Istenek
 Igen is gyakorta miveltenek.
 Ki szép bikává változott,
 'S a' teng'ren⁶⁴⁰ egy szép lyányt általhozott,
 Ki galambbá vált, ki giliczévé,
 Ki farkassá, ki rút tevévé,
 Csak hogy céljához elérjen,
 És keresett jutalmat végyen.
 Én egyebet nem keresek,
 Mint hogy víggá tehesselek.
 Ruhád miatt te nem mégy bálba:
 Engem betegség vága az ágyba;
 'S így a farsang' jó napjaiban
 Mind a' kettőnknek részünk van.

Hallád te híret Jupiternek?
 Az atyja volt az első embernek,
 'S úgy osztán a' többinek is.
 Van egy könyv; Homérusnak hívják;
 Az úgy mondja, hogy ez a' buják
 Ada új lakókat az égnek is;
 'S azért őt ekként titulázza:
 Istenek' és halandók' atyja.
 E' fajtalan Isten eggyszer
 Látni akarta volt hogy az ember
 Ez árnyékföldön mit csinál;
 'S mint hajdan a' jó Mátyás k'rály,
 Elfedve királyi méltóságát,
 Ál névvel járta-be országát,
 Merkúriusnak egyet int,
 Találjon egy kis csinyt megint,
 Hogy az ő kedves házas társa
 Elillantásokat meg ne lássa.

⁶⁴⁰ teng<e>'ren

Merkúr az ilyenre magát
Nem kéreté soká, tehát,
Felséges atyám 's királyom! mond,
Az a' te fiadnak nem nagy gond;
Felséged várja kis békével;
Merkúr mindent felér eszével.

Júnó asszony néz az ablakon,
'S meglátja őket az udvaron,⁶⁴¹
'S ők az egek' királynéjának
Nagy mélyen főt és térdet hajtnak.
Hé Sára, e' két idegen
Tőlem talán éhen megyen.
Menj, tudakozzd Mihály Mestert,
Jól tartotta é e' két embert.
A' Kultsár nyisson komorát,
Ne szánja a' kenyeret szalonát.

De míg a' királyné beszél,
A' két idegent elhordta a' szél.
Szépen kiérének a' várból,
'S a' csinytalan ficzkó így szól:
Gazd' Uram, ne nyissak itt lyukat?
Mert Kóly ide még jó falat –
Kóly, a' világnak közepe.^{b)}
Legjobb lesz ottan szállani-le.
Te lássd, jó szolga, mond az Úr.
'S ez az ég boltján egy lyukat fúr.
A' lyuk naggyá lesz hirtelen,
'S a' két útas a' földön terem.

Merkúr rosszúl furta a' lyukat,
'S az ég' boltja nem jól szakadt.
Acsád 's Adony közt estek földre
Egy pusztá sűrű nyírligetbe.
Sohol se' látszott semmi ház;
Az ég setétült; zúzmaráz
Fagylalta-összve ruhájokat,
Szakálokat és bajuszokat.

b) Kóly Biharban. Egy századok óta fenn forgó beszéd azt terjesztgeti a' község közt, hogy Kólyon van a' világ' közepe.

⁶⁴¹ az <abl> udvaron,

Itt, monda a' szolga gazdájának,
 Megadjuk árát a' tréfának.
 Csak boldog a' ki otthon ül,
 Azsagja mellett 's kuczikban fúl!
 Éj, mond Kroníon, kis veszélybe'
 Illik e esni legott kétségbe?

'S messzére egy rossz viskót meglátnak,
 'S útasaink szemet szát tátnak.
 Merkúr duzzog: Lesz éjszakánk,
 Egy szelet rozskenyér egész vacsoránk!
 Bohó, mond Zeusz, az illy viskóba
 Drágább gyémánt van hébe' hóba',
 Mint a' millyennel nőm dicsekszik,
 Ha szépségétől elrészegszik.

Egy nyolczvan esztendő's gyémánt,
 Kin a' nagy kor sok ránczot hányt,
 Elébe jó a' két embernek,
 'S Isten-hoztát mond Jupiternek.
 Merkúr kaczag 's bosszankodik.
 Ked csak maga van? kérdezik. –
 Az Uram itt lesz nem sokára. –
 Adna Ked szállást éjszakára? –
 Szívesen, édes Uraim,
 De nincs, mivel szolgáljak semmim.

Sürög forog a' jó Öreg,
 'S a' tűzhöz széket tesz nekiek,
 'S kifordúl, hozzá lát dolgához,
 'S Zeüsz így szól⁶⁴² légér fijához:
 Szép, szép az ég: de e' kis ház,
 Ámbár falán csak látszik máz,
 'S ámbátor ezt a' szükség lakja
 'S sem nektárja nincs sem arakja,
 'S kávé't 's puncsot soha sem lát,
 A' mire sok Isten nagy⁶⁴³ szát tát,
 Szebb volna mint az ég, ha velem
 Az éjt itt töltené a' Szerelem.

⁶⁴² szól<a> Az áthúzott betű lehet t vagy l is.

⁶⁴³ nagy A sor fölött betoldva.

'S midőn az Isten ekként szól,⁶⁴⁴
Rózsaszag terjed, 's az ágy alól
Szokott gyemántunk mellyen hálni,
Turbékolva egy galamb sétál-ki,
'S addig teszi forgásait,
Addiglan úzi hév csókjait,
Míg a' két Isten jól értette,
Ezt a' galambbal ki tétette.

'S legott a' 80 évű gyémánt,
Szép szűzzé válva, bepillant,
'S karján hoz egy kis gyermeket
Kit meztelen a' Nyírjesbe' lelt.

Ki vala a' gyermek, 's mi lőn tovább
Azt néked nem szükség beszélnem.
Mint a' mai bálban sok láb,
Elfáradtam a' verselésben.
Nekünk 's nekik kívánjunk hát
Alkménai jó éjszakát.

248.

[428.]

Episztoláim' 2dik Könyvének Első Darabja.

(az Első Könyv mind Jamb. vagy hexam.)

Leányka, dalt! de ne mint eddig dallál;
Becsületet azzal sokat nem vállal.
Gajdolj, ha kell, de úgy, hogy mindenek,
Tudósok 's nem-Tudósok, értsenek.
Nem élünk mi Athénben, nem Rómában;
Mit dúdolsz hát görög 's deák schémában?
A'⁶⁴⁵ régi szín, hidd-el, csak FlosculuSCH,
Partúriunt, 's lesz ridiculuSCH muSCH.

Vallj igazat, te is vágyasz tetszeni,
Költőink közt szeretnél fényleni.
Akard 's megvan; légy újra az a' mi voltál,
Szólj a' szerént a' hogy ifjonta szóltál.⁶⁴⁶
Új szót ne gyárts, a' régít ne keresd,

⁶⁴⁴ <szóla> szól,

⁶⁴⁵ <Az a'> A' Ráírással jav.

⁶⁴⁶ A következő két sor kimaradt, ezt utóbb a levél végére írva pótolta Kazinczy, a sorpár helyét * jelzi.

A' francziát 's a' deutschot ne kövessd.
 Beszédednek adj bájt, adj könnyűséget,
 Adj rendeidnek hasonló hangú véget
 Kap a' manó, nem más, a' verseken,
 Ha nehezek, 's rím nem cseng végeken.

De te pirulsz megfutni a' könnyű pályát,
 Hol Poocs szedett koszorujába – zsályát!
 Jó; verd tehát bilincsekre magad',
 'S a' verselés dühe' ha megragad,
 Zsongásidban vedd Rádayt vezérnek,
 'S mérd a' mit az olasz 's francz 's német mérnek,
 Cserélj nehéz és könnyű tagokat
 'S a' rímekben hím 's nő hangzásokat.
 Így lesz neved, Muzsácskám, a' Parnasszon,
 Örülj neki! *Tekintetes Tudós Kisasszony* *)⁶⁴⁷

*) Azok a' Pestiek azokat az Írókat is így titulázzák, a' kik nem *ex officio* Tudósok, mint a' *nem-Pap* Professorok. Ezt a' nevetségességet persziflírozza az utolsó sor.
 [...]

Kis Jánosnak és Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1817. május 10.

Kedves barátom,

Bocsáss-meg, hogy e' bolondsággal alkalmatlankodom. – Leányom keresztsége olta feküdtem, 's tegnap Tartar. Emeticust kelle vennem; 's ezen haszontalanul élt 3 napom alatt nem tudtam jobbat tenni mint hogy ezt a' régen félbeszakasztott Epistolát elvégezzem. – Vályi Nagy Fer. (a' mit nem reménylettem) nagy kedvét lelte benne, 's neki inscribálám. Éljen szerencsésen. – Szabad volna e' kérni, hogy e' levelemet küldd-meg Berzsenyinknek? Horváth Ádámtól már két levelet kaptam a' Helicon' innepe olta *felbontva*, 's félek hogy a' Berzsenyihez írottakat is bontogatják. Ezért teszem a' kérést.

[429.]

247.

Prof. Vályi-Nagy Ferenczhez, Patakra.⁶⁴⁸

Farsangi alak járul hozzád,
 Jó férjfi, vedd e' parolát:
 Te ötöt, úgy e? nem ismered;
 Pedig ő neked jó embered.

⁶⁴⁷ Itt nem szerepel *, viszont a' kimaradt két sornál igen, a' tartalom azonban egyértelművé teszi, hogy az első *-gal jelölt szövegrész pótlás, a' második pedig jegyzet.

⁶⁴⁸ A vers helytakarékoságból kéthasábosan van írva.

'S ha érzed e' hív kézszerítást,
Helyébe, tudom, nem kívánsz mást.

Orczám, úgy a' hogy látod, viaszk,
De én magam egy új Hans Sachs.
Csizmákat, mint ő, még nem varrtam,⁶⁴⁹
De verset halmokkal faragtam,
'S tán nem rosszabbakat mint ő,
Mikor a' jó kedv rám néha jó.
Csak hogy engem versre édes tűz
'S a' szárnyas Isten' kis nyila űz.
Őt inkább az a' kegyelem,
Melly a' Schusztrektől nem idegen;
Melly világítja a' Jákób Böhméket,
Látni angyalakat, ördögcséket;
Őt gyúlaszták vastag Postillák:
Engem piros pozsgás Fringillák.

Van nékem is egy Postillám,
De meg nevét nem mondom ám.
Mikor elhamvadzik tüzem,
'S haszontalan töröm eszem',
Körmöm' haszontalan rágcásolom,
'S ki belőle a' rímet még sem vájom,
Előveszem kis könyvemet,
'S mingyárt feltalálom rímemet.
'S a' verset nagy halommal szórom,
Pedig sem ráspolyom sem srófom.
Derék könyv! jobb mint Smétius!
Nem t'ott (tudott) annyit Horátius
Ő, a' ki, öltözve fényességbe,
Úgy ment fel, mint hattyú, az égbe.

'S mit is akartam mondani?
Úgy! – hogy más alakba szállani
Okos emberhez nem illetlen.
Ember nem lehet az szüntelen.
'S illyet magok a' nagy Istenek
Igen is gyakorta miveltének.
Ki szép bikává változott,
'S a' teng'ren egy lyányt általhozott,
Ki galambbá vált, ki giliczévé,

⁶⁴⁹ <...> varrtam, Az áth. szó fölé írva.

Ki farkassá, ki rút tevévé,
Csak hogy céljához elérjen,
És keresett jutalmat végyen.
Én egyebet nem keresek,
Mint hogy víggá tehesselek.
Ruhád miatt te nem mégy bálba:
Engem betegség⁶⁵⁰ vága az ágyba.
Igy a' farsang jó napjaiban
Mind a' kettőnknek részünk van.

Hallád te hírét Jupiternek?
Az atyja volt az első embernek,
'S úgy osztán a' többinek is.
Van egy könyv; Homérusnak hívják;
Az úgy mondja hogy ez a' buják (bika)
Ada új lakókat az égnek is,
'S azért őt ekként titulázza:
Istenek' és halandók' atyja.
E' fajtalan Isten egyszer
Látni akarta volt hogy az ember
Ez árnyékföldön mit⁶⁵¹ csinál,
'S mint hajdan a' jó Mátyás k'rály,
Elfedve királyi méltóságát,
Ál névvel járta-be országát,
Merkúriusnak egyet int,
Találjon egy kis csinyt megint,
Hogy az ő kedves házas-társa
Elillantásokat meg ne lássa.

Merkúr az ilyenre magát
Nem kéreté soká, tehát,
Felséges atyám 's királyom! mond,
Az a' te fiadnak nem nagy gond.
Felséged várja kis békével;
Merkúr mindent felér eszével.

Már itt van, 's vállán egy csomót hoz,
'S így szóll a' mennyei királyhoz:
Öltse csak magára Felséged
E' megkopott kék köpenyet;
Vonja-fel e' málybőr csizmát,

⁶⁵⁰ <barátság> betegség Az áth. szó fölé írva.

⁶⁵¹ mi<n>t Ráírással jav.

Itt e' nadrág⁶⁵² is; 's e' nád pálczát
 Markolja⁶⁵³ a' jobbik kezébe,
 'S e' sinkót nyomja-be fejébe⁶⁵⁴
 Én e' gubát vetem magamra,
 Szőrös bocskorkát fűzők lábamra;
 'S Uram így szegény legény nemes embör,
 Magam egyy Krajnyai tót sühedör.

Júnó asszony néz az ablakon,
 Meglátá mint mennek az udvaron,
 'S ők az egek' királynéjának
 Nagy mélyen főt és térdet hajtnak.
 Hé Sára, e' két idegen
 Tőlem talán éhen mégyen
 Menj, tudakozzd Mihály Mestert,
 Jól tartotta e' két embert.
 A' Kultsár nyisson komorát,
 Ne szánjon kenyeret 's szalonát.

De míg a' királyné beszél,
 A' két idegent elhordta a' szél.
 Szépen kiérének a' várból,
 'S a' csinytalan ficzkó így szól:
 Gazd' Uram, ne nyissak e lyukat?
 Mert Kóly^{a)} ide még jó falat –
 Kóly, a' világnak közepe.
 Legjobb lesz ottan szállani-le.
 Te lássd, jó szolga, mond az Úr.
 'S ez az ég' boltján egy lyukat fúr;
 A' lyuk nagygyá lesz hirtelen',
 'S a' két útas a' földön terem.

Merkúr rosszúl fúrta a' lyukat,
 'S az ég' boltja nem jól szakadt.
 Acsád 's Adony közt estek földre,
 Egyy pusztá sűrű nyírligetbe.
 Sohól se látszott semmi ház;
 Az ég setétült, zúzmaráz

a) Kóly, Biharban. A' köz nép ott azt hiszi, hogy Kóly a' világ' közepe. A' szóbeszéd messze földre ismeretes.

⁶⁵² e' <nád pálcz> nadrág

⁶⁵³ <Vegye> Markolja Az áth szó fölé írva.

⁶⁵⁴ nyomja-be <kezebe> fejébe

Fagylalta összve ruhájokat,
 Szakálokat és bajuszokat.
 Itt, monda a' szolga gazdájának,
 Megadjuk árát a' tréfának.
 Csak boldog a' ki otthon ül,
 Azsagja mellett 's kuczikban fül!
 Éj, mond Kronión, kis veszélybe'
 Illik e esni legott kétségbe?

'S messzére egy rossz viskót meglátnak
 'S útasaink szemet szát tátnak.
 Merkúr duzzog: Lesz éjszakánk!
 Egy szelet kenyér egész vacsoránk!
 Bohó mond Zeusz, az illy viskóba'
 Drágább gyémánt van hébe hóba',
 Mint a' millyennel nőm dicsekszik,
 Ha szépségétől elrészegszik.⁶⁵⁵

'S egy 80 esztendő⁶⁵⁶ gyemánt,
 Kin a' nagy kor sok ránczokat hányt,
 Elébe jó a' két embernek,
 Istenhoztát mond Jupiternek.
 Merkúr kaczag 's bosszankodik.
 Ked csak maga van? kérdezik. –
 Az Uram itt lesz nem sokára. –
 Adna Ked szálást éjszakára? –
 Szívesen, édes Uraim,
 De nincs mivel szolgáljak semmim.

Sürög forog a' jó Öreg,
 'S a' tűzhöz széket tesz nekiek.
 'S kifordúl, hozzá lát dalgához,
 'S Zeüszt így szól légér fijához:
 Szép szép az ég: de e' kis ház,
 Ámbár falán vagyon csak máz,
 'S ámbátor ezt a' szükség lakja,
 Sem nectárja nincs, sem arakja,
 'S kávét 's puncsot soha sem lát,
 A' mire sok Isten nagy szát tát,
 Szebb volna mint az ég, ha velem
 Az éjt itt tölténé a' Szerelem.

⁶⁵⁵ <fel> elrészegszik.

⁶⁵⁶ esztendő Ráírással javítva ebből: éves, az é változatlanul maradt ékezetét elhagytuk.

'S midőn az Ist. így szóla:
Rózsaszag terjed, 's az ágy alól
Szokott gyémántunk mellyen hálni,
Turbékolva egy galamb sétál-ki,
'S addig teszi forgásait,
Addiglan úzi hév csókjait,
Hogy a' két Ist. jól értette,
Ezt a' galambbal ki tétette.

Legott a' 80 évű gyémánt
Szép szűzzé válva, bepillant,
'S karján hoz egy kis gyermeket,
Kit meztelen a' ligetbe' lelt.

Ki vala a' gyermek, 's mi lőn tovább,
Azt néked nem szükség beszélnem
Mint a' mai bálban sok láb,
Elfáradtam a' rímelésben⁶⁵⁷
Nekünk 's nekik kívánjunk hát
Alkménai jó éjszakát.

Kölcsey Ferencnek, Széphalom, 1817. május 14–15.

247.

[430.]

Prof. Vályi-Nagy Ferenczhez, 1817.⁶⁵⁸

Farsangi alak járúl hozzád
Jó férjfi, vedd e' parolát.
Te ötet, úgy e? nem ismered;
Pedig ő neked jó embered.
'S ha érzed a' hív kézszerítást,
Helyébe, tudom, nem kívánsz mást.

Orczám, úgy a' hogy látod, viaksz;
De én magam egy új Hans Sachs.
Csizmákat, mint ő, még nem varrtam.
De verset halmokkal faragtam,
'S tán nem rosszabbakat mint ő,
Mikor a' jó kedv rám néha jó.
Csak hogy engem versre édes tűz
'S a' szárnyas Isten' kis nyila űz.

⁶⁵⁷ <verselésben> rímelésben Az áth. szó fölé írva.

⁶⁵⁸ A szöveg helytakarékoságából csak szakaszokra van tördelve, az új sort nagyobb szóköz jelzi.

Őt inkább az a' kegyelem,
Melly a' Susterektől nem idegen,
Melly⁶⁵⁹ világítja a' Jakob Böhméket,
Látni Angyalkákat 's ördögcséket.
Őt gyúlaszták vastag Postillák:
Engem piros pozsgás Fringillák.

Van nékem is egy Postillám,
De meg nevét nem mondom ám.
Mikor elhamvadzik tüzem,
'S haszontalan töröm az eszem,
Fejem' haszontalan' rágcsálom,
'S ki belőle a' rímet még sem vájom,
Előveszem kis könyvemet,
'S mingyárt fellelem rímemet,
'S a' verset nagy halommal szórom,
Pedig sem ráspolyom sem srófom.
Derék könyv! jobb mint Smétius!
Nem t'ott annyit Horátius;
Ő, a' ki öltözve fényességbe,
Úgy ment-fel, mint hattyú, az égbe.

'S mit is akartam mondani?
Úgy! – hogy más alakba szállani
Okos emberhez nem illetlen.
Ember nem lehet az szűnetlen'.
Illyet magok a' nagy Istenek
Igen is gyakorta miveltének.
Ki szép bikává változott,
'S a' teng'ren egy lyányt álthozott;
Ki galambbá vált, ki gerliczévé,
Ki farkassá, ki rút tevévé,
Csak hogy céljához elérjen,
És keresett jutalmat végyen.
Én egyebet nem keresek
Mint hogy víggá tehesselek.
Ruhád miatt te nem mégy bálba:
Engem betegség vága az ágyba.
Igy a' farsang jó napjaiban
Mind a' kettőnknek részünk van.

⁶⁵⁹ <Ő> Melly

Hallád te híret Jupiternek?
 Az atyja volt az első embernek,
 'S úgy osztán a' többinek is.
 Van egy könyv – Homérusnak hívják,
 Az úgy mondja hogy ez a' buják
 Ada új lakókat az égnek is.
 'S azért őt ekként titulázza:
 „Istenek' és halandók' atyja.”⁶⁶⁰
 E' fajtalan Isten egyszer
 Látni akarta volt hogy az ember
 Ez árnyékföldön mit csinál,
 'S mint hajdan a' jó Mátyás k'rály,
 Elfedve királyi méltóságát,
 Ál névvel járta be országát,
 Merkuriusnak egyet int,⁶⁶¹
 Találjon egy kis csinyt⁶⁶² megint,
 Hogy az ő szerelmes házastársa
 Elillantásokat meg ne lássa.

Merkúr az illyekre magát
 Nem kéreté soká, tehát
 Fels. Atyám⁶⁶³ 's királyom! mond,
 Az a' te fiadnak nem nagy gond.
 Felséged várja kis békével,
 Merkúr mindent felér eszével.

Már itt van, 's vállán egy csomót hoz
 'S így szól a' mennyei királyhoz.
 Öltse csak magára Felséged
 E' megkopott kék köpenyet.
 Vonja-fel e' málybőr csizmát,
 Itt⁶⁶⁴ e' nadrág is; e' nádpálczát
 Markolja a' jobbik kezébe,
 'S e' sinkót nyomja-bé fejébe.
 Én e' gubát vetem magamra,
 Szőrös bocskorkát fűzők lábamra,
 'S Uram így szegény legény nemes embőr,
 Jó magam pediglen tót sühedör.

⁶⁶⁰ atyja<!>.”⁶⁶¹ Merkuriusnak <int me-> egyet int,⁶⁶² csinyt Az y utólag toldva a szóba.⁶⁶³ <a>Atyám Ráírással jav.⁶⁶⁴ <Markolja kezébe> Itt

Júnó assz. néz az ablakon
Meglátá őket az udvaron,
'S ők az egek' királynéjának
Nagy mélyen főt és térdet hajtnak.
Hé Sára, e' két idegen
Tőlem talán éhen megyen.
Menj tudakozzd meg Mihály Mestert,
Jól tartotta e ezt a' két embert.
A' Kultsár nyisson komorát,
Ne szánjon kenyeret, szalonát.

De míg a' királyné beszél,
A' két idegent elhordta a' szél.
Szépen kiérének a' várból
'S a' csinytalan ficzkó így szól:
Gazd Uram ne nyissak e lyukat?
Mert Kóly ide még jó falat;
Kóly, a' világnak közepe.
Legjobb lesz ottan szállani le.
Te lássd jó szolgál, monda az Úr,
'S az az ég' boltján eggy⁶⁶⁵ lyukat fúr.
A' lyuk nagygyá lesz hirtelen,
'S a' két útas a' földön terem.

Merkúr rosszúl furta a' lyukat,
'S az ég boltja nem jól szakadt.
Acsád 's Adony közt estek földre
Eggy sűrű pusztá nyírligetbe.
Sohol nem látszott semmi ház,
Az ég setétült, zúzmaráz
Fagylalta öszve ruhájokat,
Szakálokat és bajuszokat.
Megadjuk árát a' tréfának.
Csak boldog a' ki otthon ül
Azsagja⁶⁶⁶ mellett kuczikban fúl!
Ej, mond Kroníon, kis veszélybe
Illik e esni legott kétségbe?

'S messzére eggy rossz viskót meglátnak,
'S útasaink szemet szát tátnak.
Merkúr duzzog: Lesz éjszakánk,
Eggy szelet rozskenyér egész vacsoránk.

⁶⁶⁵ <nagy> eggy Az áth. szó fölé írva.

⁶⁶⁶ Azsagja<ba>

Bohó! mond Zeus, az illy viskóba'
Drágább gyémánt van hébe' hóba'
Mint a' millyennel nóm dicsekszik
Ha szépségétől elrészegszik.

'S egy 80 esztendő gyémánt
Kire a' nagy kor sok ránczokat hányt,
Elébe jó a' 2 embernek,
'S Isten hozttát mond Jupiternek.
Merkúr kaczag 's bosszankodik.
Ked csak maga van? kérdezik –
Az Uram itt lesz nem sokára. –
Adna ked szállást éjszakára?
Szívesen, édes Uraim,
De nincs mivel szolgáljak semmim.

Sűrög forog a' jó Öreg
'S a' tűzhöz széket tesz nekik.
Kifordúl, 's hozzá lát dolgához,
'S Zeus így szól légér fijához:
Szép, szép az ég, de e' kis ház,
Ámbár falán vagyon csak máz,
'S ámbátor ezt a' szükség lakja,
'S sem nektárja nincs, sem arakja,
'S kávét puncsot soha sem lát,
A' mire sok Isten nagy szát tát,
Szebb volna mint az ég ha velem
Az éjt itt töltné a' Szerelem.

'S midőn az Isten így szól,
Rózsaszag terjed, az ágy alól,
Szokott gyémántunk mellyen hálni,
Turbékolva egy galamb sétál-ki,
'S addig teszi forgásait,
Addiglan űzi hév csókjait,
Hogy a' két Isten jól értette,
Ezt a' galambbal ki tétette.

Legott a' 80 évű gyémánt
Szép szűzzé válva bepillant,
'S karján hoz egy kis gyermeket,
Kit meztelen a' ligetbe' lelt.

Ki vala a' gyermek 's mi lőn tovább,
Azt neked nem szükség beszélnem.

Mint a' mai bálban sok láb,
Elfáradtam a' rímelésben.
Nekünk 's nekik kívánj tehát
Alkmenai jó éjszakát.

Epistoláim 2dik Könyvének ez lesz első darabja.

[431.]
A' MÚZÁHOZ.

248.

Lányka, dalt! de ne mint eddig dallál,
Becsületet azzal sokat nem vállal.
Gajdolj, ha kell, de úgy hogy mindenek,
Tudósok 's nem-Tudósok, értsenek.
Nem élünk mi Athénben, nem Rómában:
Mit dúdolsz hát görög 's deák szchemában?
Az a' külszín, hidd-el, csak flosculusCH;
Partúriunt, 's lesz ridiculuSCH muSCH.

Vallj igazat, te is vágysz tetszeni,
Költőink közt szeretnél fényleni,
Akard, 's megvan; légy újra az a' mi voltál,
Szólj a' szerént a' hogy ifjonta szoltál,
Uj szót ne gyárts, a' régít ne keressd,
A' francziát, a' deutschot ne kövessd;
Beszédednek adj bájt, adj könnyüséget,
Adj rendjeidnek hasonló hangú véget.
Kap a' manó, nem más, a' verseken,
Ha nehezek, 's rím nem cseng végeken.

De te pirulsz megfutni a' könnyű pályát
Hol Poocs szedett koszorujába – zsályát.
Jó; verd tehát bilincsekre magad',
'S a' verselés' dühe ha megragad,
Zsongásidban⁶⁶⁷ vedd Rádayt vezérnek,
Mérd a' mit az olasz 's⁶⁶⁸ francz 's német mérnek,
Cserélj nehéz és könnyű tagokat,
A' rímekben hím 's nő hangzásokat,
Igy lesz neved, Muzsácskám, a' Parnasszon,
– Örülj neki – Tekintetes Tudós Kisasszony.

⁶⁶⁷ <Zsong> Zsongásidban

⁶⁶⁸ 's Utólag toldva a két szó közé.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1817. július 21.

[...] Igaz e az hogy a' Mélt. Grófnéhoz nem tudom hány holnap előtt Kassára írt levelem elveszett? Valóban óhajtanám hogy veszett volna-el, mert abból csak e' soraim maradhatnak-meg:

246.

[432.]

Leánya egy nagy tűzű atyának,
'S a' legszebb, leglelkesebb anyának,
'S a' legtiszteltebb férj' imádott hitvese,
Egy jámbor, a' ki Dáciának
Környékin szana-szétt, fel és le, repdese,
'S⁶⁶⁹ Maradékai közt Trajánnak és Gyulának
Több jót és szépet lelt mint a' mit keresse,
Itt hozza Naplóját útjának,
'S kér, nyújtsad-által azt a' Szent Mihály Urának.

Az a' gondolat, hogy te, a' ki ferjednek leveleit írogatván, neki Írója vagy, légy most Olvasója (Praelector) is, olly rosszúl volt versbe szedve, 's az egész darab olly feszes, hogy szeretném ha a' Mélt. Grófnénak kezébe nem ment volna.

[...]

Nagy Gábornak, Széphalom, 1817. augusztus 16.

[...]

Imhol egy pajkos Epigramma a' Töv. és Virágokba.

249.

[433.]
JÖVENDŐLÉS.*Hony soit qui mal y pense.*

Hős Mihályunk karvasára, (Csokonai) Vitéz.
Patikaszag babérjára,
Sustorogó Ódájára,
Békegeres Épósára,
Tisztes Crimen Raptusára,
Rossz órájú Gersonára,

⁶⁶⁹ 'S A sor elé betoldva.

Tempefői bajnokjára,
Amazon szűz vén lányára,
Mátrónásúlt Dórisára,
Kérdéseknek kérdésára,
Füstölt galád kis nagyjára,
Esküszöm, te nem sokára
Felhágysz, csak néz[z]⁶⁷⁰ e' példára,
A' homoksík' Tatrájára,
'S Csombók Jankó 's Csombók Sára
Szát szemet tát a' csudára.

Nem Csokonait bántom én, hanem azokat, a' kik azt imitálják Csokonaiban, a' mit nem kell, és a' mit Cs. maga is kitörlene, ha életben volna. Ezen Epigrammába senkire sincs célzás. Csombók Jankó úgy personificálja a' Poocs András ízlésű embereket mint John Bull az Anglusoknál a' honn vad népét.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1817. augusztus 30. és szeptember 3.

[...]

Olvastad e Dombi Mártonnak Csokonaiját? Az ó és új ízlés, az ó és új Magyarság úgy egyesítetett benne, hogy az Olvasó kénytelen nevetni, káromkodni. Sok ifjaink ezen a' pályán indulnak. Ezen Munkában vagyon Csokonainak egy versezete, mellynek minden sorát - -ára rím rekeszti-be. Megszáll a' pajkosság, 's Csokonainak szerencsétlen darabjaiból, szavaiból, ezt csináltam a' mi itt következik. Az egész *nemet* bántom, nem senkit is *külön* fogva, 's erre mutat az Angliai térdkötő' Devíze.

[434.]
JÖVENDŐLÉS.

249.

Honny soít qui mal y pense.⁶⁷¹

Hős Mihályunk karvasára,
Patikaszag babérjára,
Sustorogó Ódájára,
Békegeres Épósára,
Tisztes Crimen raptusára,
Rossz órájú Gerzonára,
Tempefői bajnokjára,
Amazon vén szűz lányára,

⁶⁷⁰ nézz A szó végén sérült a lap.

⁶⁷¹ A vers kéthasábosan van írva, a cím mellett utólagos rájegyzés a levél vételének időpontjáról (október 8.).

Mátrónásúlt Dórisára,
Kérdéseknek kérdésára,
Füstölt galád kis nagyjára,
Esküszöm, te nem sokára
Felhágsz, csak nézz e' példára,
A' homoksík' Tatrájára,
'S Csombók Jankó 's Csombók Sára
Szát szemet tát a' csudára.

Hős Vitéz Mihály. – *karvas* rossz hegedű – *bábér*. E' szót Cs. a' poetai laurusra vette, holott az csak patikai és konyhai. – *Sustorogó*. Az Ódába nem illő szóval Cs. a' Földi halálára írt Ódában élt. – *Kérdések' kérdése* (pajkosságból *kérdására* változtatva) Rhédeyné halála. – *Füstölt*, tömjénezett. – *Csombók Jankó* mint John Bull és Jahnagel, a' rossz ízlésű emberek serege.

[...]

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1817. október 16.

[...]

Ich wünschte zu wissen, von wem diese Arabischen zwey Zeilen gedichtet sind, und wer in Deutschland alle Sprachgelehrten aufgefordert hat, sie in eben so viele Zeilen zu übersetzen, damit ich die Dezsöffysche Übersetzung mit dem Arabischen Originale, und der Nachricht über diese Aufforderung in das Tudom. Gyűjtemény oder das Erdélyi Muzéum einschicken kann. Ich bitte Sie darum inständigst, mein Herr Graf.

Hier eine Übersetzung in Reimen, und 11 Wörtern:

250.

[435.]

Midőn sírva levél, azok nevettenek:
Élj, hogy vígan halhass, ők keseregjenek.

Eine Gnome darf auch etwas dunkel oder steif, gleichsam ängstlich seyn. Hier also in 6 Wörtern:

Sírva lettél: vígadtanak;
Halj vígadva: búsuljanak.
oder:
Halj-meg vígan: búsuljanak.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1817. október 17.

[...] 'S ez velem Mailáthhoz azt a' kérést téteté, hogy a' Kapit. Sisaknál látott Arabiai vers' általad magyarra a' legszerencsésebben és semmi változtatást nem kívánható fordítását 's annak Arabiai Originálisát küldené-meg, tudatván velem, ki az a' Német Philologus, a' ki a' próbákat téteté. Mert én versedet ezen hírrel az Erd. Muzéumban vagy a' Tud. Gyűjtben fel akarom vétetni, Nyelvünknek 's a' fordítónak becsületére. Nem kívánom, hogy a' *h* betűt Te is semivocalisnak vedd velem, Rajnissal,⁶⁷² Daykával, sőt Szabóval is, ki később Révaival ettől elállott: de, mondd-meg, nem nyerne e vele pentametered, ha a' két spondeusszal elterhelt hemistichium így állana?

Élj, hogy ha | lálod | kor
ez helyett
Élj, hogy | holtod | kor

Fordítottam azt én is, 's két próbában: – 1.) Két sor és tizenegy szó:

[436.]

250.

Midőn sírva levél, azok nevettenek:
Élj, hogy vígan halhass, ők keseregjenek.

2.) Két sor és hat szó:

Sírva lettél: vígadtanak;
Halj-meg vígan: búsúljanak. –

A' gnóma megszenvedti az aenigmás homályt.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1817. december 4.

Tisztelt kedves barátom,

November 8dika olta guta-által 1804. Júl. 25dikén megütött fejem gyengébb vagy kegyetlenebb rheumatismust szenved, 's többére ágyban vagyok. Azonban karom nem szenved, és így napjaim nem folynak hasztalanúl, munkátlanúl.

Prof. Vályi Nagy Ferencz Ur Patakról (az Iliász' fordítója) nálam van harmad nap olta. Mutattam neki az általad olly igen szerencsésen fordított Arabiai Gnomát. Ez a' barátom ma reggel azzal ébrede-fel, hogy azt ő is lefordítá ez éjjel. Imhol az:

⁶⁷² velem, <Révaival,> Rajnissal,

Hogy születél, sírál; nézőid örültenek: úgy élj,
Hogy holtodkor azok sírjanak, és te örülj.

Prof. Vályi Nagy Ferencz,
az Iliás Fordítója.
Széphalom, Xbr. 4d. 1817.

A' tiédet, ezt a' Prof. Vályi Nagy Úrét, 's az én két fordításomat íme ma ezen levelemmel együtt teszem postára Gróf Mailáth Jánoshoz, hogy Nyelvünk becsületére tegye-be valamelly német Journálba. Valóban a' mi Nyelvünknek nagy dicsősége van abban, hogy a' Görög és Római Prosodiát teljesen tudjuk adni; 's íme az Arabiai Gnóma' értelmét, az Apophthegma' homályában, én *hat* szóval.

Ezt a' két tulajdon fordításomat én Neked már megküldém: de nem vévén válaszat, tarthatok tőle, hogy levelem ismét eltévedt, mint már nem egy tévedt-el a' mit én írtam neked, 's egygy vagy kettő, a' mit Te írtál vala utánam Bécsbe 1815.

Imhol az enyém:

250.

[437.]

N° 1.

Midőn sírva levél, azok nevettenek:
Élj, hogy vígan halhass, ők keseregiének.

N° 2.

Sírva lettél: vígadtanak;
Halj-meg vígan: búsúljanak.

[...]

Prof. Vályi Ferencz Ur íme deákra is lefordítá:

N° 1. Flevisti natus, gavis est plebs: ita vive,
Ut moriens gaude victor, at illa flect.

N° 2. Flevisti natus, sed laetabantur amici:
Sic vive, ut moriens plaudito, turba flect.

Íme lefordítá göröggre is:

Ὡς ἐφυς, ἐκλαυσας πικρῶς, ἐταροῖτε γελαῖσαν·
Ζᾷ, ὅτι κλαυσῶσιν θυηντα σε, καὶ συ γελα.

Mailáth Jánosnak, Széphalom, 1817. december 4.

[...]

Prof. Vályi Nagy Ferencz aus Patak, der Übersetzer der Iliade, ist mein Gast seit drey Tagen. Ich wies ihm die Übersetzung der bekannten Arabischen Gnome vom Grafen Joseph Dezsőffy. Heute hat auch mein Gast sie übersetzt, und sehr glücklich. Ich theile Ihnen nun alle vier Übersetzungen mit. Rücken Sie sie in irgend ein Journal ein, so bitte ich Sie nur dafür sorgen zu wollen, daß die Orthographie behalten werde.

Vergessen Sie nicht, ich bitte Sie darum, unterthänigst, mir alles das was die bewußte Zeitschrift zur Aufgabe denenjenigen, die sich an die Übersetzung dieser Gnome wagen würden, vorgelegt hat, mitzutheilen, und mir den Titel des Journals, und die Seite desselben aufzuzeichnen.

[...]

Nº 1.

Sírtál, hogy születél, nevetének rendre barátid:

Élj, hogy holtodkor sírjanak, és te neved.

Graf Joseph Dezsőffy.

Nº 2.

Hogy születél, sírál; nézőid örültenek: úgy élj,

Hogy holtodkor azok sírjanak, és te örülj.

Professor Vályi Nagy Ferencz,
Übersetzer der Iliade.

[438.]

250.

Nº 3.

Midőn sírva levél, azok nevettenek:

Élj, hogy vígan halhass, ők keseregjenek.

Kazinczy Ferencz.

Nº 4.

Sírva lettél:⁶⁷³ vígadtanak;

Halj-meg vígan: búsúljanak.

Kazinczy Ferencz.

Nº 1. Distichon; in 13 Wörtern.⁶⁷⁴

Nº 2. Auch Distichon; 14 Wörter.

Nº 3. Gereimte Zeilen, 11 Wörter.

Nº 4. Gereimte Zeilen; 6 Wörter, apophthegmatisch, etwas dunkel.

⁶⁷³ lettél<, >:

⁶⁷⁴ A szótagok száma után itt és alább pont áll, ezeket elhagytuk.

Deutsch übersetzt, auf das getreuste.

- Nº 1. – Weintest, als werdest, lachten der Reihe nach deine
Freunde: Lebe daß bey deinem Tod sie weinen, und du lachest.
Nº 2. – Als wurdest, weintest; deine Zuschauer freuten; so lebe,
Daß bey deinem Tod diese weinen, und du freust.
Nº 3. – Als weinend wurdest, jene lachten: Lebe, daß froh sterbest, und sie trauren.
Nº 4. – Weinend werdest, sie waren froh: Sterbe froh, sie sollen trauern.

Die Übersetzung ist holpricht, hart: die Originale aber fließend.

H[er]r Prof. Nagy hat auch lateinische zwey Übersetzungen versucht, nachdem ich diesen Brief schon geendigt hatte:

- Nº 1. Flevisti natus, gavisus est plebs; ita vive,
Út moriens gaude victor; at illa fleat.
Nº 2. Flevisti natus, sed laetabuntur amici:
Sic vive, út moriens, plaudito, turba fleat.

Und nun auch griechisch:

Ὡς ἐφυς, ἐκλαυσας πικρῶς, ἐταροῖτε γελασάν·
Ζᾷ, ὅτι κλαυσῶσιν θνεντα σε, καὶ σὺ γελα.

noch reiner für den Abschreiber:

Ὡς ἐφυς, ἐκλαυσας πικρῶς, ἐταροῖτε γελασάν·
Ζᾷ, ὅτι κλαυσῶσιν θνεντα σε, καὶ σὺ γελα.

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1817. december 10.

[...]

Graf Joh. Mailáth hat eine arabische Gnome, die 2 Zeilen und 14 Wörter zählt, in dem *Sammler* (einem Journal) gefunden, die deutsch so lautet: (Sammler. 1817. Nº 55.)

Sohn, du weintest am Tag' der Geburt, es lachten die Freunde;	2 Zeilen,
Tracht', dass am Todestag', während sie weinen, du lachst.	20 Worte.

Nº 2. Sírál hogy születél, nevetének rendre barátid:	rendre nach der Reihe
Élj hogy holtodkor sírjanak, és te neved.	2 Zeilen, 13 Wörter
Gróf Dezsőffi József.	excellent.

- Nº 3. Hogy születél, sírál, nézőid örültenek: úgy élj,
Hogy holtodkor azok sírjanak, és te örülj.
Prof. Vályi Nagy Ferencz. 2 Zeilen, 14 Wörter.
auch excellent.

[439.]

250.

- Nº 4. Midőn sírva levél, azok nevettenek:
Élj, hogy vígan halhass, ők keseregjenek.
K. F. 2 Zeilen, 11 Wörter.

- Nº 5. Sírva lettél: vígadtanak; Apophtegmatisch dunkel; aber doch verständlich.
Halj-meg vígan: busúljanak. 2 Zeilen, 6 Wörter.
K. F.

Prof. Vályi Nagy hat diese Gnome auch lateinisch übersetzt, hier in meinem Zimmer dieser Tagen auch lateinisch übersetzt, mit einer Leichtigkeit, die ich nicht genug bewundern konnte. Noch mehr war ich erstaunt, als er diese auch griechisch übersetzt hatte.

- Nº 1. Flevisti natus; gavisus est plebs: ita vive,
Ut moriens gaude victor; at illa flect. 2 Zeilen,
14 Wörter.
- Nº 2. Flevisti natus, sed laetabantur amici:
Sic vive, ut moriens plaudite: turba flect. 2 Zeilen,
12 Wörter.

Ὡς ἔφυς, εκλαυσας πικρῶς, ἔταιροτε γελασαν· 2 Zeilen,
Zã, ὅτι κλαυσωσιν θενεντα σε, και συ γελα. 14 Wörter.

Als er nach Haus kam, schrieb er mir, er habe Fehler in der letzten Übersetzung gefunden, und bat mich sie zu vertilgen.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1817. december 15.

[...]

Most Trattnernél egy Historiai Ertekezésem van a' Gubernator Hunyadi születése felől, 's az megjelenend a' Januáriusi füzetben; 's a' Patak Város Historiája, és egy Arabsz Gnóma, mellyről íme a' Magyarázat.

A' Sammler nevű Folyó Irás egy Arabsz Gnóma fordítását közli:

Sohn! du weintest am Tag der Geburt, es lachten die Freunde:
'Tracht', dass am Todes Tag', waehrend sie weinen, du lachst.

's provocál minden Európai Nemzetet hogy azt fordítsák 2 sorban és 20 szóval, mint a' Német distichon és az Arabsz gnóma, melly ugyan annyi sort és szót foglal magába.

Gróf Mailáth János, a' Minister fíja, tüzelte Gróf Dezsőffi Józsefet a' Bártfai feredőben ez idén (onnan jött hozzám Augustusban) hogy fordítaná. Én ismét Prof. Vályi Nagynak mutattam a' Dezsőffi fordítását, 's ez is próbálta. Imhol a' próbák:

Dezsőffi.	Sírtál, hogy születél, nevetének rendre barátid: Elj hogy holtodkor sírjanak, és te ne vess.	2 sor 13 szó.
Vályi Nagy.	Hogy születél, sírál, nézőid örültenek: úgy élj, Hogy holtodkor azok sírjanak, és te örülj.	2 sor 14 szó.

250.

[440.]

Kazinczy.	Midőn sírva lettél, azok örültetnek; Élj, hogy vígan halj-meg, ők keseregjenek.	2 sor 11 szó.
Kazinczy.	Sírva lettél: vígadtanak; Halj-meg vígan: búsúljanak.	2 sor 6 szó.

Vályi Nagy Fer. ágyam előtt fordítá-le magyar, deák 's görög distichonban. – (Ő kész az Iliással; de még sokat akar rajta tisztázni.)
[...]

1818

Kis Jánosnak, Széphalom, 1818. január 6.

[...]

Sokszor belé belé pillantok a' Virág fordításába is. – Nem vonhatom vissza szavamat; a' Horátz Levelei Magyarban két excellens fordítót kaptak. De est mihi crebro qui personat aurem, hogy próbálnám csak én is hexamterekben. Egy éjjel ezt csináltam:

[441.]

251.

Első tárgya, Meczén, Múzámnak, 's egykor utolsó!
Engem akarsz e megint, kit eléggé láttatok, a' ki
Megnyertem botomat berekeszteni régi körömbe?
Sem kedvem sem időm nem mint volt. Herculesének
Hagyta falán kardját Vóján, 's szuglyába vonúlt-meg,
Hogy ne könyörgje kegyét⁶⁷⁵ a' népnek színje' ...
Vájt füleimben cseng egy szózat: „Csapd-el öregsző
Tátosodat, ne hogy orra essék, 's szégyenbe borítson.”⁶⁷⁶
Most hát elhányom versem 's játékimat ...
Azt keresem mi szabad (was recht ist – mert Horátz nem speculativ.
Philos. volt, 's a' Verum sokszor áll a' rectum, justum helyett)
's illő, 's neki fekszem egészen,
Gyűjtök, gyűjtögetek – – –

Ez, ha érzésem meg nem csal, nem volna sokkal rosszabb a' Virágénál: de sem rá nem érek a' Munkára, sem nem hiszem, hogy elgyőzném.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1818. január 10.

[...]

Most Superint. Kisnek Horátziusi Epistoláji mellé fordítom a' Wieland Magyarátzatjait. Kis az I. Könyvet még 1811. kiadta, a' II. Könyv nyomtatatlanul áll kezeim között. Rimes scandalatlan Verseket még egy Magyar sem írt több ízléssel, 's Horátz más leve ugyan kezei között mint volt, 's a' rímek miatt az egész tónnak meg kelle változni: de még is igen kedvesen olvashatott Munka. – Ezt a' felséges Munkát a' Magyar Virágtól is bírja, 's ettől hexamterekben, 's ez is igen szép dolgozás. Ha egy két esz-

⁶⁷⁵ könyörgje <tovább> kegyét

⁶⁷⁶ A záró idézőjel hiányzik, pótoltuk.

tendőmet erre fordíthatnám, megpróbálnám, mire mehetnék én. Minap egy álmatlan éjjel néhány sorait lefordítottam. Imhol vannak azok:

I. Virág szerént.

Meczénás, te! kinek méltán szentelte legelső
Versezetét, 's a' legvégsőt is szenteli Músám!
Engemet újlag akarsz a' küzdő helyre szorítani,
Ámbátor *magamat sokszor kimutattam eleggé*,
Méltó, a' ki szabad pálczát nyerhetne jutalmúl.
Nincs kedvem sem időm *már arra*. Vejánius elbújt
És mezején lappang; függ fegyvere Szentje' faláról,
'S a' népnek végső fővenyen nem esenkedik immár.
Eggynémelly, jól hallom, imezt sugdossa fülembé:
Jámbor, vén lovadat *kímélvén*, fogd-ki; ha botlik,
A' kehes, és fullad, mindnyájan rajta nevetve.
Most hát énekeket, tréfákat, lantot, enyelgést
Félre teszek, csak igaz 's illendő dolgokat *írni* (?) (!)
Vágyok, minden gondom, erőm e' tárgyra figyelmez.
Quam non adstricto percurrit pulpita socco!

II. Kazinczy szerént.

251.

[442.]

Első tárgya, Meczén, Múzámnak, 's majd legutolsó!
Engem akarsz e megint, kit eléggé láttatok, a' ki
Megnyertem botomat, berekeszteni régi körömbe.
Sem kedvem sem erőm már mint volt. Herculesének
Hagyta falán kardját Végán, 's szuglyába vonúla,
Hogy ne könyörgje kegyét a' népnek színje' ...
Vájt füleimben cseng egy szózat: Csapd-el öregsző
Tátosodat, nehogy orra essék, 's szégyenbe borítson.
Most hát elhányom versem játékimat, és csak
Azt keresem mi szabad 's illő, 's neki fekszem egészen.

Horátz nem *írni*, hanem *élni* akara a' Philosophia szerént. 'S ámbár Virág a' Horátz Epistolájit úgy fordította, a' hogy sem Rajnis, sem Szabó nem Virgílt, kénytelen vagyok mondani, hogy néhol nem látszik tudni mit akar mondani Horátz. 'S illik e Horátzba⁶⁷⁷ az olly üres sor mint itt a' 4dik? –

[...]

⁶⁷⁷ e' <verse> Horátzba Az aposztrofot elhagytuk.

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1818. április 13.

[...]

Mein letztes Epigramm ist dasjenige, was ich 1816 a' Kenyérmezején dichtete, aber nicht enden wußte. Ich wollte ein hohes, ernstes Epigramm haben, und sehr kurz, damit der Effect um so stärker sey, und mir schwebte das griechische vor, das den Helden, die bey Thermopylae fielen, gedichtet war. Mit dem Hexameter bin ich nicht unzufrieden: aber der Pentameter hat mich abgequält. Megszabadúla hazánk. Ich möchte das kräftiger.

[443.]

252.

Mondj áldást sírjainkra, Magyar! mi csatázva veszénk itt,
<'S vad kíznójától megszabadúla hazánk.>
'S béklyód' szent anyaföld, íme letörte karunk.

Der Pentameter ist darum gut, weil er so oft hergesagt werden kann, so oft der heilige Boden des Vaterlandes von seinem Oppressor gereinigt werden wird. – Der Grieche fand das *Einfache* der Helden des Leonidas kräftig gedichtet: ich besorge, wir werden dieses Epigramm noch weniger werth achten, als es werth ist.

[...]

Pápay Sámuelnek, Széphalom, 1818. május 31.

[...]

A' Görög Anthologianak van egy Epigrammája, mellyet ezen Recensio olta lefordítottam, 's szerénységből nem tettem feleletembe.

[444.]

254.

Hallgassd a' Mester' szavait; jóra inte. De fátý'lát
Mint Leukóthea, lökd vízbe, ha partra kelél.

Ez azt teszi a' mit a' Grammaticus (itt Szép-író) non erubescit soloecismum. Grammaticát holtig kell tanulnunk. De az Író, midőn főbb okok lebegnek előtte, elhagyja a' Grammatika törvényeit. N. Urnak érteni kellett volna, miért van ez a' Grammatika szerint hibás constructio Bács megyeimben: Melly napon *vala*, ha együtt tölthettem *volna* veled. Vagy vádolja Virgílt is: Si pergama dextra servari *possent*, etiam hac defensa *fuissent*. A' *vala* és *volna* úgy nem jó, mint a' *possent* és *fuissent*; de a' *potuissent* és *fuis-*sent nem csapta volna meg kedvesen a' fület.

[...]

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1818. május 31.

[...] Der eine kömmt mit seiner Grammatik und seinem Sprachgebrauch; fragt nicht, ob das Neue, das Fremden Nachgebildete einen Werth hat; ob es den Gedanken oder die Empfindung mahlt; nein, sie fragen nur, ob das so gesagt ist, wie jeder Ungar bis jetzt sprach, und was Herder aus der Anthologie der Griechen (Th. 10. S. 133.) sagt:

Lerne die Lehren der Schule; doch, gleich der Leukothea Binde,
Bist du am Ufer, so wirf sie in die Wellen zurück.

254.

[445.]

Hallgasd a' Mester szavait;⁶⁷⁸ jóra inte. De fátylát
Mint Leukóthea, lökd vízbe, ha partra kelél. – ist ihnen Sünde und Ketzerey.

[...]

Graf Joseph Desőffy hat in seiner Antikritik Tud. Gyűjt. V. K. auch mit mir und Göthe gestritten, und mich nicht so modest wie Socrates gefunden. Wider den Mann, den ich wie ihn liebe, werde ich nicht sprechen; auch ist das nicht nöthig; die Sache spricht selbst. Aber über Bescheidenheit habe ich meine eigenen Grundsätze. Socrates sagte, er wisse nichts. Da er mit *Allwissenden* umringt war, so ist es leicht zu verstehn, was seine Worte heissen. Es war Stolz in dem Wort. Auch ist es wieder wahr, daß auch der *Sehr viel Wissener* viel nicht weiß. – Ich machte auf die Gepriesene Bescheidenheit gestern folgendes metaphysisches Epigramm:

253.

[446.]

Félre a' *Gőgössel!* Maga van; nincs senki kivüle.
Egy őrült újabb Berkeley. – Szánni lehet.
Félre, *Szerény!* nem *van*, mert más is volna, ha *volnál*; –
Ismerem a' zengést! – szánni, mosolygani kell.
Vagy te: de *van* más is; törpébbek mint te, tetősbbek.
Úgy hiszed, úgy mondod. – Légy te barátom, *Igaz*.

Weg mit dem *Aufgeblasenen!* Er ist allein da; ausser ihm ist nichts da. Ein neuerer wahnwitzig gewordener Berkeley. – Er verdient, daß man Mitleid mit ihm habe. Weg mit dir, *Scheinbescheidener*, er sagt, er sey nicht da, er sey nichts; denn wäre er etwas, so müßte er bekennen, andere seyen auch da, andere seyen noch mehr. O ich kenne die Sprache, den Sang des Vogels. – Er verdient, daß man ihn bedauere und zugleich über ihn lächle. – Du der dich zu seyn fühlst,⁶⁷⁹ aber auch fühlst daß andere da sind, einer

⁶⁷⁸ a' Mester <adat> szavait; A névelő utólag toldva a két szó közé.

⁶⁷⁹ dich fühlst A zu seyn a sor fölé írva.

weniger als du, ein anderer mehr als du, und dieses im Herzen fühlst und mit dem Lippen sagst, – werde, *Gerechter*, du mein Freund. – Dunkel, aber für den, der mit der Schule der Idealisten bekannt ist, nicht ganz dunkel.

[...]

Eben habe ich ein neues Epigramm gedichtet. Ich Lege es noch bey.

[447.]

255.

Beym Amors Bild, der auf den Löwen reitet.

Mint hajlong a' gyermek alatt a' gyapjas Oroszlán!
 'S a' lant' zengzetinek vad tüze mind mosolyog!
 'S Ő⁶⁸⁰ a' büszke! miként érezteti véle hatalmát,
 És hogy egen földön ő egyedül az erős.
 Vélem is ezt érezteti most, szép Nícse! miolta,
 Elfogva ajkaidon, durva bilincsre vetett.

Welch ein herrliches Wort ist das hajlong, wie das mahlt!

Wie krümmlt sich der mit Wolle bedeckte Löwe unter dem Knaben, und wie lächelt sein wilder Grimm der Melodie seiner Leyer! Und er, der Übermüthige, wie lässt er den Löwen seine Macht, und dass auf dem Himmel und auf der Erde er allein der Starke ist, fühlen. Auch mich lässt dieses er jetzt fühlen, seit dem er mich auf deinen singenden Lippen gefangen nahm, und im schwere Bande schlug. –

[...]

Kis Jánosnak és Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1818. június 1.

[...]

Herder a' Görög Anthológiából egy ide tartozó Epigrammot fordíta le. Áll az Tomo X. pag. 133.

Lerne die Lehren der Schule; doch gleich der Leukothea Binde,
 Bist du am Ufer, so wirf sie in die Wellen zurück.

[448.]

254.

Hallgassd a' Mester' szavait, jóra inte. De fátylát
 Mint Leukothea, lökd vizbe ha partra kelél.

Ezt mondja a' Szépíró a' Grammaticusnak. De az ezt nem érti. –

⁶⁸⁰ <oh> Ő Ráírással jav.

[...]

Gróf Desőffi József barátom nagy örömét leli abban hogy minden hírem nélkül perel velem a' Publ. előtt. Így bánt az Erd. Muzéumban, így most a' Tud.Gy. V. Kötete' végében. Meghagyom mindennek a' maga útját, de én magam ha barátommal vagy ollyannal perlek, a' kit becsülnöm lehet, mindég látatom elébb a' mit ellene vagy felőle nyomtattatni akarok. Socratesz azt mondá hogy semmit nem tud. Isten látja lelkemet, hogy én nem tudom azt mondani magam felől, hogy a' Miatyánkot nem tudom, noha a' X Parancsolatot és a' Hiszeket még máig sem tudtam megtanulni. Van tehát valami, a' mi felől mondhatom, hogy *ezt tudom*. Socratesz *minden tudókkal* volt körül véve, 's midőn azt mondta hogy ő semmit sem tud, szava nem szerénység volt, hanem kevés és metsző szó. Herczeg Eszterházi elmondhatja hogy ő szegény. Ez a' szerénység egy Epigrammát csináltata velem. Bár megnyerhetné javalásodat.

253.

[449.]

Félre a' *Gőgössel!* Maga van! nincs senki kivüle.

Egy őrült újabb Berkeley. – Szánni lehet.

Félre, *Szerény!* nem *vagy*⁶⁸¹ mert más is *volna*, ha *volnál*;

Ismerem a' zengést! – szánni, mosolygani kell.

Vagy te: de más is van; törpébb ez mint te, tetősbbsz az:

Úgy hiszed és mondod. – Légy te barátom, *Igaz*.

[...]

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1818. június 2.

[...]

Ich bringe Ihnen drey Epigrammen, die Arbeit von gestern und heute. Es tagt eben, so daß ich kaum meine Zeilen lesen kann. Dichte ich etwas, so ist das meistens im Finstern der Nacht. Das letzte Epigramm ist noch in der letzten Zeile nicht fertig. Kann ich's mir nach Wunsch enden, bis der Brief abgeht: so fülle ich die leere Zeile.

[...]

Das Epigramm, das den Titel Epigramm führt, ist sehr schön gedichtet. Ich freue mich seiner mit Stolz, und ich bin doch mir bewußt, daß ich mich nicht leicht über meine Arbeiten freue. [...]

⁶⁸¹ *vagy* <(... ő nincs.)>

[450.]

258.

Az Epigramm.

Szökj, Epigramma; de nem mint nyíl, melly célra repül 's öl;
 Szökj mint csók, mellyet félve lop a' szerelem.
 Elcsattant, oda van: de az édes lányka' hevétől⁶⁸²
 Ajkam még lángol, e' kebel égve liheg.

Springe (*muthwillig* ist in dem szökj eingewebt; denn springen ohne dieses ist ugrani) Epigramm; aber nicht wie ein⁶⁸³ Pfeil, der zum Ziele fliegt und tödtet. Springe wie ein Kuß, den⁶⁸⁴ schüchterne Liebe stiehlt, (gestohlen hat). Er *klatscht* hin (auch klatscht ist nicht recht; deutsch ist es unedel) und ist nicht mehr: aber von dem Feuer des süßen Mädchens flammt noch die Lippe, und diese Brust kann vor Gluth kaum athmen.

Ideen: Epigramm und Kuss, leicht, kurz, reizend nicht befriedigend. –

Nebenidee: *Meine* Epigrammen sollen nicht die points der lateinischen Epigrammen, sondern das Zarte, Geistige der griechischen haben.

Ich glaube dieses Epigramm wird in der Sammlung voranstehn.

[451.]

256.

DAYKÁHOZ.

Számosok a' liget' Énekesei: de ha, Fülmile, jajjaid'
 Hallja a' pásztorlyány, tégedet hall egyedül.
 Igy mikoron kebled' kínjait, o Dayka, te zenged,
 Pásztor 's pásztorlyány tégedet hall egyedül.

Viel sind der Sänger des Hains: doch wenn du Philomela deine Leiden singst, dann hört das Hirtenmädchen dich allein. – So wenn du uns die Qualen deiner Brust singst, göttlicher Sänger, dann hört Hirt und Hirtenmädchen dich allein. – Warum kann das Deutsche hier den Schluß und refrain des Originals nicht haben?

[452.]

257.

A' PATAKI VÁR' ERKÉLYÉBEN.

Itt állottanak Ők, azok a' Nagyok! Erre tekintett
 György Erdélye felé, erre sohajta Ferencz.
 Zrinyinek itt állott unokája elfutva könyekkel,
 A' mikor a' nap költ, a' mikor arra leszállt.

⁶⁸² <keb> hevétől

⁶⁸³ <als> wie ein Betoldás a sor fölött.

⁶⁸⁴ den <Liebe>

Atyját, testvérét, férjét keseregte, szülöttjét,
 Bús lyány,⁶⁸⁵ bús testvér, bús anya, bús feleség. –
 Ah! nem az a' helyly a' mi vala! Ők eltüntenek innen.
 Nem tüntek –

(Die Geschichte der Menschheit kennt viele Unglückliche; doch kaum etwas, was noch unglücklicher wäre, als diese schöne edle Helena Zrinyi. Sie sah das schöne Haus der Zrinyi aussterben, und das Vaterland, ihre Begriffen nach, untergehen sich gefangen, arm, und im exil.)

Hier standen sie, jene Grossen! (Germanismus und dieser wieder Gallicismus. – Diese Form brachte ich in unsere Sprache, entzückt zuerst durch Bürgers *Die Sonne, sie leuchtet*) illac versus (nicht dorthin – vielleicht dort zu) blickte Georg (der I. u. II., beyde *wirkliche, regierende* Fürsten) gegen sein Siebenbürgen, illac versus seufzte Franz (der I. u. II. beide tituläre und blos Praetendenten) –

Zrinyis (des Helden von Sziget) Urenkelin (Helena, Gattin von Franz I. u. Mutter von Franz II.) stand auch hier, überflossen von Thränen, sowohl da der Tag aufging, als auch da der Tag sich dort senkte.

Ihren Vater (hingerichtet), ihren Brüder (ewig gefangen), ihren unglücklichen Gatten ihren unglücklichen Sohn hat sie beweint, eine traurende Tochter, traurende Schwester, traurende Gattin, traurende Mutter.

Auch der Ort ist nicht mehr, was er war. Sie sind hingeschwunden! – Nein, sie sind da: aber bloß dem, dessen Auge sie zu sehn werth ist.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1818. június 15.

[...] A' fiam az én arczomat kapta, 's fekete haját és szemet.
 E' napokban más gyermekeim is születtek. Bemutatom azokat is.

259.

[453.]
 SPISSICHRE.

Mínoszhoz közelíte Spisich. Megdöbbene az Isten,
 'S székét 's pálczáját a' jövevénynek hagyá.
 Meg nem tántorodott! Szennyetlen! monda; te tarts itt
 Törvényt, mint oda fenn a' te Szaládnak adál.

⁶⁸⁵ <anya,> lyány, Az áth. szó fölé írva.

[454.]
DAYKAHOZ.

256.

Számosak a' liget énekesei. De ha, fülmile, jajjaid'⁶⁸⁶
Hallja a' pásztorlyány, tégedet hall egyedül.
Igy mikoron kebled' kínját, o Dayka, te zenged,
Pásztor 's Pásztorlyány tégedet hall egyedül.

[455.]
HŐSEINK
A' KENYÉRMEZEJÉN.

252.

Mondj áldást sírjainkra, Magyar! mi csatázva veszünk itt,
'S jármod', szent anyaföld, íme letörte karunk.

[456.]
MI FÁJ?

260.

Nagy de rövid bántás nem csapja-le lelkemet. Az fáj,
A' mi kicsiny, de soká kínozt-e; ah! az epezt.

[457.]
AZ ÁMOR KÉPÉNÉL
AZ OROSZLÁNON.

255.

Mint hajlong a' gyermek alatt a' gyapjas Oroszlán!⁶⁸⁷
'S mennyei zengzetinek vad tüze mint mosolyog!
'S ő, a' büszke, miként érezteti véle hatalmát,
És hogy egen 's földön ő egyedül az Erős.
Vélem is ezt érezteti most, szép Nícse, miolta
Elfogva ajkaidon, durva bilincsre vetett.

[458.]
AZ EPIGRAMM.

258.

Szökj, Epigramma, de nem mint nyíl, melly célra repül 's öl,
Szökj mint csók, mellyet félve lop a' szerelem.
Elcsattant, oda van! de az édes lányka' hevétől
Ajkaim lángolnak, e' kebel égve piheg.

⁶⁸⁶ <teged> jajjaid'

⁶⁸⁷ Oroszlán<,>!

257.

[459.]
A' PATAKI VÁR' ERKÉLYÉN.

Erkély, Erkel. Balkon forma kicsúcsorodott ablak. Rendes gondolat, hogy ez az erkély a' Rákócziak alkóvjokból nyílt. Lehetetlen, hogy abból az ablakból⁶⁸⁸ Rákóczi György és Lorantffi Susána, Rákóczy II. György és Batori Sófia, Rákóczy Ferencz I. és Zrínyi Ilona 's Rákóczy II. Ferencz ki ne nézett volna. Lehetetlen hogy Kazinczy Péter nagy atyám nagy atyja ezeknek hívek 's kedveltjek 's Követjek itt ne állott volna.

Itt állottanak ők, azok a' Nagyok. Erre tekintett
György, Erdélye felé, erre sohajta⁶⁸⁹ Ferencz.
Zrínyinek itt állott unokája elöntve könnyekkel,
A' mikor a' nap költ, a' mikor arra leszállt.
Nemzőjét, rokonát, férjét keseregte, szülöttjét,
Bús lány, bús testvér, bús anya, bús feleség.
„Ah, a' helyly nem az a' mi vala!⁶⁹⁰ ők eltűntenek innen!”
Eltűntek! De te nem látod e rémjéiket?

Zrínyi Ilona a' Szigethnél elesett Miklós unokájának unokája volt. Az atyja Péter fejét vesztette; testvére rab volt holtig, 's német nevet kapott; férje Rákóczy I. Ferencz üzetetett, fíja Rákóczy II. Ferencz szerencsétlen volt. Magnis excidit ausis.
[...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1818. június 23.

[...]

Szemere's Atticismus ist beneidenswerth. *Aus Schonung* gegen den Recensenten (mich) und **zugleich gegen Desőffy** hat er meinen Namen in NN. umgetauscht. Dieser Vorfall gab mir ein Epigramm, das nur der Metaphysiker verstehen kann.

253.

[460.]

Félre a' Gőgössel (mit dem Aufgeblasenen)! maga van, nincs senki kívüle.

Eggy újabb, (de) őrült (wahnsinnig) Berkeley – szánni lehet.

Félre, Szerény (Schein bescheidener)! nem vagy (du bist nicht da), mert más is
volna, ha volnál.

Ismerem a' zengést – ich kenne den Sang des Vogels – szánni, mosolygani kell.
Vagy te (du bist da): de más is van; törpébb ez mint te, tetősb az,

Mondod is ezt, hiszed is, – Légy te barátom, Igaz.

⁶⁸⁸ ab<ban>ból az ablak<ban>ból Ráírással jav., az ó-ról hiányzik az ékezet, pótoltuk.

⁶⁸⁹ erre <tek> sohajta

⁶⁹⁰ vala<,>!

Du, der du gegen andre und gegen dich gerecht bist, du bist da, aber dir ist auch ein anderer da. Zwar ist jener gegen dich ein Zwerg: aber jener ist ein Riese. Und dies sagst du, wenn es nöthig ist, und du sagst es ohne Stolz, auch fühlst du so. Komme, werde du mein Freund.

[...]

Wesselényi Miklósnak, Széphalom, 1818. június 28.

[...]

Krasznán egy alabástrom Urna van egy igen ismeretes képpel: Amor az Oroszlán hátán, a' lanttal. A' régiek ezt sokat faragták, hogy a' Szerelem' és Muzsika' erejét adják-elő. Erre ez idén egy Epigrammát csináltam:

[461.]

255.

Mint hajlong a' gyermek alatt a' gyapjas Oroszlán,
'S mennyei zengzetinek vad tüze mint mosolyog!
'S ő, a' büszke, miként érezteti véle hatalmát,
És hogy egen földön ő egyedül az Erős!
Vélem is azt érezteti most, Szép Nícse, miolta
Elfogva ajkadon durva bilincsre vetett.

Cserei ezt az Urna postamentjére akarja vésetni.

A' Pataki Várnak egyik sorát Rákóczy I. Györgyné, Lórántffi Susána építeté. Annak egy *Erkélye* van (*Erkel* németül) – gömbölyűen hagyott és a' falból kiljebbren menő ablaka. Áprilisban Herczeg Brenczenheim itt volt, 's nekem harmad napot kelle nála töltenem. Most láttam először. Szeretetre méltó nagy Úr; *kevélység és levitás* nélkül – a' nagy Urak vagy az egyiknek vagy a' másiknak bolondjaik. Ezen erkélyben megállottam, 's elképzeltem, hogy ott lehetetlen volt Rákóczi Györgynek, a' második Györgynek, az első Ferencznek, a' második Ferencznek nem állani. Hogy azon ablakban bizonyosan állá Wesselényi Ferencz is, ki volt Patakon. Zrínyi Ilona ezek között nekem igen nevezetes, mind familiámra nézve, mind ön-magára. Atyja hóhér pallos által veszett-el, testvére fogva tartatott, férje, fíja szerencsétlen, második férje Tököli elfogva, elkergetve. – Értsd most:

[462.]

257.

Itt állottanak ők, azok a' Nagyok! Erre tekintett
György, Erdélye felé, erre sohajta Ferencz.
Zrínyinek itt allott unokája elfutva könyűkkel,
A' mikor a' nap köt, a' mikor arra leszállt.
Atyját, testvérét, férjét keseregte, 's szülöttjét,
Bús lány, bús testvér, bús anya, bús feleség.

„Ah, a’ helyly nem az a’ mi vala! Ők eltűntenek innen!”
– El! De te nem látod Hamleti rémjeiket?
rém, spectrum. ijesztő.

Még egyet. – A’ Görög Epigramma abban különbözik a’ Deáktól, hogy ez mindég elméskedett, játszott, szúrt: a’ Görög édes, nagy, szent érzéseket is vitt belé.

258.

[463.]
AZ EPIGRAMMA.

Szőkj, Epigramma! De nem mint nyíl, melly célra repül, ’s öl;
Szőkj mint csók mellyet lopva vesz a’ szerelem.
Elcsattant, ’s oda van! De az édes lyányka’ hevétől
Ajkaim lángolnak, e’ kebel égve piheg.

[...]

Horváth Ádámnak, Széphalom, 1818. július 2.

[...]

259.

[464.]

Mínoszhoz közelíte Spisich. Megdőbbene az Isten,
’S székét ’s pálczáját a’ jövevénynek adá.
Meg nem tántorodott! Szennyetlen! monda; Te tarts itt
Törvényt, mint oda fenn a’ te Szaládnak adál.

De melly nap hala-meg. Ezt még is várom tőled.

Ungvárnémeti Tóth Lászlónak, Széphalom, 1818. november 16.

261.

[465.]
UNGVÁR-NÉMETI TÓTH LÁSZLÓHOZ.

Éneklesz, ’s hány érti magas dalod? – Érti, nem érti,
Az neked egy: de te szállsz, a’ hova szagat erőd.
Szállj, meglelkesedett Ifjú! ’s kapdoss-ki magaddal.
Ezt az örök rekegést hallani elúnta fülünk.

Széphalom, Nov. 16d.
1818.

Kazinczy Ferencz.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1818. december 7.

[...] Oda teszem a' Scípio Álmát is, 's Cicerónak némelly Epistolájit, Virgílnak Orpheuszát, melyet ide rekesztek. Méltóztassál azt öszvehasználni az Originállal és a' Rájnis fordításával. Ez 40 esztendeig fordítá ezt, 's a' Tokaji bort elvizezte. Erre viszi az embert a' Xenophobia. Az én fordításom nem valami nagydolog, de csak jobb mint a' Rájnisé.

Boileaunak Epigrammáját senkire nem czélozva fordítottam. Megszerettem a' pajkosságot, 's általöntöttem. Vályi Nagy kegyetlenül nevette a' bohóságot. – Nevette ezt is: de ez nem fog sajtó alá jutni:

[466.]

263.

Nyargala 's arczra bukott 's orrát bevarazta. De hogy lásd
Hogy Lovag ő is volt – íme keféli fakód'.

Nem lelem azt a' papirosat, mellyben számodra írtam-le a' Georgicák Orpheusát; imhol tehát Manuscriptumomé. Annak újra írom-le. De a' Boileau Epigrammája tehát álljon itt:

- XIV. Sur l'Agésilas de M. Corneille.
J'ai lu l'Agésilas.
Hélas!
- XV. Sur l'Attila du même auteur.
Après l'Agésilas,
Hélas!
Mais après l'Attila,
Hola!

[467.]

264.

BOILEAU UTÁN.

Anacreonticáid –
Haj!
Arpádod és Ódáid
Jaj!

Élj szerencsésen, kedves barátom.

262.

[468.]

ORPHEUS ÉS EURYDICE.

Virg. Georg. IV. 464–527.

- Ipse cava solans miserum testudine amorem,
 Te dulcis conjux, te solo in litore secum,
 Te veniente die, te decedente canebat.
 Taenarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
 5 Et caligantem nigra formidine lucum
 Ingressus, Manesque adiit, Regemque tremendum
 Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
- At cantu commotae Erebi de sedibus imis
 Umbrae ibant tenues, simulacraque luce carentum:
 10 Quam multa in foliis avium se millia condunt,
 Vesper ubi aut hibernus agit de montibus imber
 Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
 Magnanimum heroum, pueri innuptaeque puellae,
 Impositique rogis iuvenes ante ora parentum.
- 15 Quos circum limus niger et deformis arundo
 Cocyti tardaue palus inamabilis unda
 Adligat, et novies Styx interfusa coercet.
- Quin⁶⁹¹ ipsae stupuere domus atque intima Leti
 Tartara, coeruleosque implexae crinibus angues
 20 Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
 Atque Ixionii cantu rota constitit orbis.
- Iamque pedem referens casus evaserat omnes,
 Redditaque Eurydice superas veniebat in auras,
 Pone sequens; namque hanc dederat Proserpina legem:
 25 Quum subita incautum dementia cepit amantem,
 Ignoscenda quidem scirent si ignoscere Manes;
 Restitit, Eurydicenque suam jam luce sub ipsa
 Immemor, heu! victusque animi respexit. Ibi omnis
 Effusus labor, atque inmitis rupta tyranni
 30 Foedera, terque fragor stagnis auditus Avernus.
- Illa, Quis⁶⁹² et me, inquit, miseram, et te perdidit, Orpheu?
 Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
 Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.

⁶⁹¹ Quin Ráírással jav. olvashatatlan szóból, a sor végén megismételve a helyes alak.⁶⁹² <q>Quis Ráírással javítva.

35 Iamque vale. Feror ingenti circumdata nocte,
 Invalidasque tibi tendens, heu non tua, palmas!

 Dixit et ex oculis subito, ceu fumus in auras
 Conmixtus tenues, fugit diversa; neque illum
 Prensantem nequicquam umbras, et multa volentem
40 Dicere, praeterea vidit; nec portitor Orci
 Amplius objectam passus transire paludem.

 Quid faceret? quo se rapta bis conjuge ferret?
 Quo fletu Manes, qua Numina voce moveret?
 Illa quidem Stygia nabat jam frigida cymba.

45 Septem illum totos perhibent ex ordine menses
 Rupe sub aeria deserti ad Strymonis undam
 Flevisse, et gelidis haec evoluisse sub antris,
 Mulcentem tigres et agentem carmine quercus:
 Qualis populea moerens philomela sub umbra
50 Amissos queritur fetus,⁶⁹³ quos durus arator
 Observans nido implumes detraxit: at illa
 Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
 Integrat et moestis late loca quaestibus implet.

55 Nulla Venus, nullique animum flexere hymenaei.⁶⁹⁴
 Solut Hyperboreas glacies, Tanaimque nivalem
 Arvaque Riphaeis numquam viduata pruinis
 Lustrabat, raptam Eurydicen,⁶⁹⁵ atque irrita Ditis
 Dona querens. Spretae Ciconum quo munere matres
 Inter sacra deum nocturnique orgia Bacchi,
 Discerptum latos juvenem sparsere per agros.

60 Tum quoque marmorea caput a cervice revolsum,
 Gurgite quum medio portans Oeagrius Hebrus
 Volveret, Eurydicen vox ipsa et frigida lingua,
 Ah miseram Eurydicen! anima fugiente vocabat;
 Eurydicen toto referebant flumine valles.

⁶⁹³ <foetus> fetus

⁶⁹⁴ <Hymenaei> hymenaei

⁶⁹⁵ Eurydice<a>n Ráírásal jav.

- Orpheus a' tekenős lanton szelidítve gyötrelmeit,⁶⁹⁶
Tégedet, édes nő, csak téged zenge magányos
Partjain, a' mikoron költ a' nap, 's⁶⁹⁷ a' mikor elszállt.
Plútónak szomorú küszöbén, a' Ténaruszi aknán,
5 És a' bús ligeten, hol az éj' borzalma sötétlik,
Béhata az árnyékok' lakjokba, a' durva Királyhoz,
Kit soha semmi keserv nem tud lágyítani segédre.⁶⁹⁸
- A' meghatott Erebusz' mélyéből íme tolongnak
A' kiaszott alakok 's az elholtak' bánatos árnyaik,
10 Mint mikor a' madarak foltonként űzik-el a' lázt,
Est szállván, vagy fergeteges⁶⁹⁹ szél 's zápor az hegyről.
Nők, férjek, harczokban elhúllt nagylelkű hősek'
Testjeik,⁷⁰⁰ gyenge fiúk, szűz lányok, atyjok előtt már
Máglyájokra^{a)} jutott, hamuvá égett, színtelen ifjak.
15 Itten tartja őket nádas balkánya Cocytznak
És a' sűrű mocsár és a' rest pócze, rekesztve,
'S a' Styx, melly ez helyt környűlcsapkodja kilencszer.
- Sőt a' vár maga is, 's az Halál' mély tömlöcze, 's a' kék
Kígyókkal hajokat⁷⁰¹ felkontyolt Tartari lányok
20 Bámúlják szavait; nem ugat most Cerberusz a' sok
Szájjal, 's Ixíon kerekét elakasztja dalára.
- Túl vala már minden bajain, 's ím visszafelé tér,
'S a' megnyert Kedves közelíte a' földi lebelhez
Háta megett mindég; úgy hagyta Proserpina néki;
25 A' mikor hirtelenül rossz ész szállotta-meg ifjút –
Oh, mi bocsánandó, ha ismerne bocsánatot Orcusz!
Vesztegel, és már már az üreg' fényéhez elérvén,
Gyúladozásaival nem bírva, feledve tilalmát,
Hátra tekint, 's⁷⁰² elömlött tette. Ah, a' durva tirannak⁷⁰³
30 Alkuja szegve vagyon, 's háromszor dörge az Avernus.

a) *Máglya*, Abaujban minden előtt ismeretes szó. Így nevezik a' Kádárok a' rakásokban felállított hordófalat. – Rogus.

⁶⁹⁶ A kéziratban az oldalak felső felén a latin, alatta a magyar szöveg olvasható.

⁶⁹⁷ 's Utólag toldva a sorba.

⁶⁹⁸ <panaszra> segédre. Az áth. szó fölé írva.

⁶⁹⁹ fergeteg<ek>es Az áth. szótag fölé írva a javítás.

⁷⁰⁰ A szó után lábjegyzetindex áll (*), de nincs hozzá lábjegyzet.

⁷⁰¹ <fejeket> hajokat

⁷⁰² 's Utólag toldva a sorba.

⁷⁰³ durva <...> tirannak

35 'S az, Ki⁷⁰⁴ veszít engem? ki veszít-el tégedet? ugymond;
Melly fene düh! ádáz Párkáim visszakiáltnak,
'S e' habzó szemeket nehéz álom zárja-be örökre.
Légy boldog! fogd gyenge kezeim', nem többé tiédet!
Engemet egyg iszonyú éj⁷⁰⁵ ránt-el hatalmasan innét.

40 Mondá, 's mint mikoron a' füst széllytoszlik az égben,
Eltűnt. Hasztalanul akará megölelni az árnyat
Búsult férje, haszontalanul neki mondani holmit;
Őt többé meg nem látá, 's a' Csolnakos által-
Menni az elébe vetett fertőn nem hagyta megintlen.

Mit tégyen? hova végye magát a' kétszeri gyászban?
Melly sírás lágyítsa-meg a' vad poklok' hatalmát?
A' hidegült lánykát a' Styx' sajkája vivé már.

45 Strymonnak pusztás környén, egy szirtnek⁷⁰⁶ alatta
Hét havakig keseregte gyötrelmeit, 's éneke lággyá
Tette a' tigriseket, 's erdőket vonzza magával.
Mint mikor a' topoly' árnya között a' fülmile gyászol
Fészkéért, mellyből még pelyhes kisdedit a' vad
Földmivelő kiszedé, végig-csattogja magányos
50 Éjjeleit gallyán, epedezve újítja siralmát⁷⁰⁷
Szüntelenül, 's a' tájt messzére eltölti keservvel.

55 Szívét meg nem hatá Hymen, nem Vénusz ezentül.
Béjára, 's maga, az éjszaki sark' vihar-űzte vidékit,
'S a' zordon Tanaiszt, hol az új jég régi jeget lel,
'S Eurydicét zokogá, 's Plutónak szidta tanácsát.
Cíconi nők, kiket ő kikerüle, az Istenek' éjén
Bacchusznak szilaj innepiben, ízekre szakaszták,
'S szép tetemít magokon hegy 's völgy elszórva tekinték.

60 Márvány válllaiból kiszakadt feje az Oeagri Hebrusz'
Habjai közt hõmbergett már, 's a' meghidegült nyelv
A' leglármasabb örvényben is Eurydicéjét,
'S Eurydicét zajgotta, midõn bús lelke futamlott.
Eurydicét és Eurydicét sóhajtozik a' völgy.

⁷⁰⁴ <k>Ki Ráírással javítva.

⁷⁰⁵ <áalom> éj

⁷⁰⁶ sz<í>irtnek

⁷⁰⁷ <gyötrelmeit> siralmát

1819

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1819. január 2.

Der 12 Febr. naht, und Keszthely wird wohl wieder ein paar sorbus aucuparia setzen. Ich habe dem Grafen Festetics gleich im März in einem warmen prosaischen Brief geschrieben,⁷⁰⁸ und ihm für dieses Zeichen seines Wohlwollens gedankt. Mit einem Vers wollte ich es nicht thun, damit mein Schweigen zeige, daß ich nicht *den Baum*, sondern *sein Wohlwollen* für meinen Stolz ansehe; denn gewiß ist, F[estetics] ein ewig zu verehrender Mann in der Geschichte unseres Volkes. Dieser Tage überfiel mich der Gedanke, daß mein Schweigen für *Undank* angesehen werden könnte. Morgen geht also dieses Gedicht an den Grafen ab, mit der Bitte, es den 12 Febr. vorlesen zu lassen, ja zu erlauben, daß ich es in den Blättern des M[agyar] Kurir abdrucken lassen kann. Es ist kein einziger Neologism darin, und das *schema* ist ächt ungrisch, weil es *unscandirte gereimte* Zeilen sind. Ich habe seit 30 Jahren keine solche geschrieben. Ich setze sie Ihnen besonders darum her, weil Sie den Grafen kennen. Vergessen Sie nicht mir zu sagen, was glauben Sie, daß er darüber sagen wird? Ich habe es in ein Prosa deutsch übersetzt, und dieses meinem Briefe beigelegt, so, daß die Epistel nun in Keszthely ungrisch und deutsch gelesen werden kann.

265.

[469.]

Gróf Festetics Györgyhöz, 1819.⁷⁰⁹

Nagy ember! kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényűl engedtenek;
Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
De társa még inkább magas erkölcsökben;
Te, kit a' Jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja, 's ipa eggy *Hohenzollernek!*
Melly ész, melly józanság vive arra téged,
Hogy jótételekben leld⁷¹⁰ gyönyörűséged?
'S midőn pillongani epedeznek mások,
Neked nem kellene semmi csillámlások;
Büszke, de nem kevély, a' csörgést (Rauschen) megveted,
'S nyugalmas nagyságban foly-el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régi Romának,
Természetnek híve, híve hazájának,
Honn ülsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
Ugart törsz, árkot nyitsz, mocsárt 's tót szárítasz,

⁷⁰⁸ Brief <gedankt> geschrieben Betoldás a törlés fölött.⁷⁰⁹ A vers helytakarékosságból két oszlopba van írva, a cím a bal oldali oszlop fölött található.⁷¹⁰ <nyerd> leld

Magad oltod almád', sajtólod szőlődet,
Ménes, gulya, nyájak lepik-el meződet;
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat adhass a' hazának.

Földmívest neveltek legelőbb gondjaid
És ifju katonát: most már oltáraid
Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' Virág' és a' Kis' nyelve' Istenének.
An deinen Altären brennt jetzt schon der
Weise auch für den Gott der Leyer und des Gesan[gs]
und der Sprache, die Virág und Kis sprechen
Olympiánk nyílt-meg; ím fut a' délczeg nép,
'S három pártás Költőnk, 's velek egy ifju Szép
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet.
Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet.
siehe schon läuft das stolze Herr der Dichter,
und 3 Gekränzte, und mit ihnen eine junge
Schöne stehe vor deinem Richterstuhl, und
empfangen aus deinen Händen den Lohn.

Javaltatni kedves: de bérre *szolga* vágy;
A' *szabad* megteszi a' mit szent tiszte hágy;
'S bár nincsen 's bár nem lesz tanúja tettének,
Aldozatokat hoz szeretett ügyének.
Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér:
Érted te, az üres lárma 's a' hír mit ér;
'S bírván megnyugtató javalltát keblednek,
Bátor léptekkel lépsz útján érdemednek.
Tamás, a' Nádasdi háznak fényes⁷¹¹ ága
Védistenink közzé ez érzéssel hága
Igy Bakacs, így Pázmány, Nagyjai Rómának,
'S Bethlen (Gabr.) fejedelme a' rokon hazának,
Kik dicsőségekből (aus ihrer gloria) néznek volt honjokra (gewesene Heimath)
'S áldást eresztenek arra (auf das verlassene Vaterland) 's új társokra (Festetics.) –
Menj, nagy férjfi! 's példád tanítson bennünket
Magunknál még inkább szeretni ügyünket.⁷¹²

Ügy heíßt causa. – Nádasdi errichtete zu Sárovar die Schule und Druckerey; Bethlen Gábor in Alba Julia die Schule, wohin Fremde zu Lehrnen berufen waren. [...]

⁷¹¹ <...> fényes

⁷¹² Az utolsó négy sor az új lapon már nem hasábosan szerepel, az utolsó kettő folytatólagos.

Festetics Györgynek, Széphalom 1819. január 3.

[...]

Ugyan–ahhoz.⁷¹³
Széphalom Január. 3dikán, 1819.

Nagy Mélt. Gróf,
Kegyelmes Uram,

Hallgattam, mert azt akarám éreztetni, hogy tavalyi megtiszteltetésem a' Keszthely Heliconában engem reménységen kívül ére: de hallgatásom hálátalannak mutatott Excellenzíád eránt, 's ez megszólaltata. Fogadja Excád kegyelemmel azt a' versezetet, melyet itt leghívebb tisztelője benyújt. Keszthely által megtiszteltetni nagy szerencse: de ennek semmi sem kedvesebb, mint midőn annak a' nagy férjfinak kegyeivel dicsekedhetik, kit még életében tisztel minden, holott az igen gyakran csak holtá után szokta érni az érdemet.

Épen az az ok, melly hallgatásomból kilépni hagyta, óhajtja velem azt a' szerencsét, hogy ez a' vers a' Keszthely' Februáriusi innepén felolvastassék. Ha Excád el nem tilt, azt az Ujságlevelekben is ki fogom nyomtatni.

Azon reménységem, hogy az elmúlt eszt. meg fogom láthatni Keszthelyt, elenyésztett, 's én Octób. 27d. beléptem életem 60d. esztbe. Bár annak addig nyujtanák fonalát a' Párkák, míg legforróbb kívánságaimnak egyike teljesevést láthat.

Maradok aláz. tisztelettel
Excdnak
aláz. szolg.
K. F.

265.

[470.]

Nagy ember, kit nekünk kedvező Istenek 'stbb.

1819. febr. 16dikán kaptak fát Keszthelyen
Suprint. Kis János,
és a' megholt Faludi Ferentz.

Lássd a' Horváth Ádám ide tett levelét. – A' Gróf a' Megholtak közzül Faludinak vagy Anyosnak akara ültetgetni Berkenyét, Horváth rá vette, hogy Zrínyinek, de a' Gróf ettől elállott, 's csak ugyan Kis és Faludi kapák azt.

Nekem Numismát akara decretálni, sőt lovakat akara érettem küldeni, de haszonvehető lovai megfogyatkoztak. – Rendes akarás, rendes ok.

⁷¹³ Kazinczy autográf archiválási másolata a levélről, a Pandektákban, több más levélmásolat között. A verset csak első sorával jelzi, viszont kommentárt fűz az eseményekhez.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1819. január 3.

Tisztelt kedves barátom,

Tudod hogy az én Keszthelyi megtiszteltetésem⁷¹⁴ nékem váratlan volt, 's meg sem álmodtam, hogy ez annyi jeles Iróink' számában engemet érhesen. Ez azt sugallá, hogy a' Grófnak megköszönjem kegyességét 's nem várt, nem érdemlett szerencsém: de hogy semmi verset ne küldjek-be, a' mi, a' mint sejtém, szokásba jött ott; legalább Horváth Ádám, Kisfaludi, Berzsenyi küldöttek-be olyat, 's hihető, Göndöczné is. – Azonban rettegém, hogy hallgatásom hálátlanságra fog magyaráztatni, mint mind az szokott azoknál a' kik engem érteni vagy nem tudnak vagy nem akarnak, a' mit én csinálok. Ma tehát Ő Excnak ezen versezetet küldém-meg, azon kéréssel, hogy a' Februariusi innepben engedje felolvasatni, 's azon jelentéssel, hogy ha attól el nem tilt, az Ujságokban kinyomtatatom.

[471.]

265.

Gróf Festetics Györgyhöz.

Nagy ember! kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényül engedtenek;
Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
De társa⁷¹⁵ még inkább magas erkölcsökben;
Te, kit a' Jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja, 's ipa egy Hohenzollernek!
Melly ész, melly józanság vive arra téged
Hogy jótételekben leld⁷¹⁶ gyönyörűség'?
'S midőn pillongásért epedeznek mások,
Neked nem kellene semmi csillámlások.
Büszke, de nem kevély, a' csörgést megveted, *das Rauschen*⁷¹⁷
'S nyugalmas nagyságban foly-el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régibb Rómának,
Természetnek híve,⁷¹⁸ híve hazájának,
Honn űlsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz;
Ugart⁷¹⁹ törsz, árkot nyitsz, mocsárt 's tót szárítasz,
Magad oltod almád', sajtólod szőlődet;
Ménes, gulya, nyájak lepik-el meződet;
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat nyujthass a' hazának.

⁷¹⁴ megtiszteltetésem Az igeikötő utólag toldva a szó elé.

⁷¹⁵ <mé> társa Ráírással jav.

⁷¹⁶ <k> leld

⁷¹⁷ a' csörgést fölé írva, a lap tetején.

⁷¹⁸ <fi> híve,

⁷¹⁹ A sor előtt kalligrafikusan megismételve a szó, a pontos olvashatóság végett.

Földmívest neveltek legelőbb gondjaid
 És ifju katonát: most már oltáraid
 Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
 'S a' Virág' és a' Kis' nyelve' Istenének.
 Olympiánk nyílt-meg; ím fut a' délczeg nép,
 'S három pártás Költőnk, 's velek egy ifju Szép,
 Székedhez jutottak, 's elveszik béredet. –
 Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet.

Javaltatni kedves: de bérre szolgál vágy,
 A' szabad megteszi a' mit szent tiszte hágy;
 'S bár nincsen 's bár nem lesz tanúja tettének,
 Áldozatokat hoz szeretett ügyének.
 Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér:
 Érted te, az üres lárma 's a' hír mit ér;
 'S bírván megnyugtató javalltát keblednek,
 Bátor léptekkel lépsz útján érdemednek.
 Tamás, a' Nádasdi háznak dicső ága,
 Védistenink közzé ez érzéssel hága;
 Így Bakacs, így Pázmány, Nagyjai Rómának,
 'S Bethlen, fejedelme a' rokon hazának,
 Kik dicsőségekből néznek volt honjokra,
 'S áldást eresztenek arra 's új társokra.
 Menj, nagy férjfi! 's példád tanítson bennünket,
 Hogy inkább szeressük magunknál ügyünket.⁷²⁰

Ezt azért is küldöm-meg Neked, hogy lépésemet tudd, azért is, mert valamint a' sokaság' javallását épen nem keresem: úgy a' tiédet bírni mindig óhajtani fogom. Minthogy Olvasóink most nem szenvedhetni kezdik az idegen ízlést, magyar ízlésű Schémát választottam, mellyben soha nem gyakorlám eddig magamat. Te ebben olly Mester vagy, a' kihez én hasonlót nem ismerek, 's megítélheted, munkám ér e valamit. Azt mondhatom, hogy ennél öt ennyi hexametert hamarább írtam volna.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1819. január 3.

[...]

Itt küldöm azon Versemet is, mellyet Gróf Festeticsnek küldék köszönetül a' tavaly ültetett berekenyéért. A' berekenye engem pirít: de egy olly érdemű polgár kegye, mint Festetics, kevélysége lesz még gyermekeimnek is. Azért nem tettem szót a' versben a' berekenye felől. [...]

⁷²⁰ Ez az utolsó sor eredetileg lemaradt a vers végéről, s csak utólag van az előző sor végére, s az azalatt üresen maradt helyre toldva.

[472.]
Gróf Festetics Györgyhöz.

265.

Nagy Ember! kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényűl engedtenek,
Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
De társa még inkább magas erkölcsökben,
Te, kit a' Jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja, 's ipa egy Hohenzollernek!
Melly ész, melly józanság vive arra téged,
Hogy jótételekben leld gyönyörüséged'?
'S midőn pillongásért epedeznek mások,
Neked nem kellene semmi csillámlások.
Büszke, de nem kevély, a' csörgést megveted,
'S nyugalmas nagyságban foly-el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régibb Rómának,
Természetnek híve, híve hazájának,
Honn ülsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
Ugart törsz, árkot nyitsz, póczét 's tót szárítasz,
Magad oltod almád', sajtólod szőlődet,
Ménes, gulya, nyájak lepik-el meződet;
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat nyujthass a' hazának.

Földmívest neveltek legelébb gondjaid
És ifju katonát: most már oltáraid
Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' *Virág*' és a' *Kis*' nyelve' Istenének.
Olympiánk nyílt-meg; im fut a' délczeg nép,
'S három pártás Költőnk 's velek egy ifju Szép,
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet. –
Tapsol a' sokaság, 's harsogja⁷²¹ nevedet.

Javaltatni kedves: de bérre szolga vágy,
A' Szabad megteszi a' mit szent tiszte hágy;
'S bár nincs, és bár nem lesz tanúja tettének,
Áldozatokat hoz szeretett ügyének.
Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér:
Érted te, az üres láрма 's a' hír mit ér;
'S bírván megnyugtató javaltát keblednek,
Bátor léptekkel lépsz útján érdemednek.
Tamás, a' Nádasdi háznak fényes ága,

⁷²¹ <had> harsogja

Védistenink közzé ez érzéssel hága;
 <Igy Pázmány, öltözve Róma' bíborában így Bakacs, Nagyjai Rómának;
 Igy Dóczi, így Bakacs, Pázmánynak nyomában 's Bethlen, fejedelme a' rokon
 Igy Bethlen, Erdélynek lelkes fejedelme hazának,
 Ki jótételeivel lett a' nép' szerelme. Kik dicsőségekből néznek új
 Menj, nagy férjfi! példád tanítson bennünket, társokra,⁷²²
 Magunknál hogy inkább szeressük⁷²³ ügyünket.>⁷²⁴ 'S áldást<...> <...>eresztenek⁷²⁵

Igy Bakacs, így Pázmány, Nagyjai Rómának;
 'S⁷²⁶ Bethlen fejedelme a' rokon hazának,
 Kik dicsőségekből néznek volt honjokra,
 'S áldást eresztenek arra 's új társokra. –
 Menj nagy ferjfi, 's példád tanítson bennünket,
 Hogy inkább szeressük magunknál ügyünket.

Széphalom, Január. 3d.

1819.

Kazinczy Ferencz.

Horváth Ádámnak, Széphalom, 1819. január 19.

Kedves Barátom,

Január 3dikán indítottam Ő Exchoz Gróf Festetics György Úrhoz egy Versezetemet, úgy látván, hogy valamint azok mondottak mindég egy megköszönő 's beköszöntő Beszédet, a' kiket a' Franczia Academia veve-fel tagjai közzé, Keszthelyen is az lesz szokás, hogy a' kiknek fa ültettetik, Verset küldjenek-be. Engem váratlanul ért a' Keszthelyi megtiszteltetés: lelkem azt mondotta, hogy Literatúránknak sok férjfiat⁷²⁷ méltóbb jussal tisztelheti-meg Keszthely⁷²⁸ mint engem, 's én ezen történetben feljebb becsülöm azt a' szerencsét, hogy Ő Exc. a' Gróf mutat erántam figyelmet, mint azt, hogy a' Literatúra' Nagyjai közzé számít a' berkenye; 's ezért hallgatni akartam. De végre az a' rettegés szálla-meg, hogy ha megeléglem a' prózai levél beküldését, 's utána verset is nem küldök, hálátalanság' gyanujába hozom magamat, 's megírtam a' Verset. Ime közlöm azt veled, 's kérlek, hogy ha Febr. megjelen sz, az innepen, te is kérd Ő Excját, hogy ha a' Verset méltatlannak nem tartja, olvastassa-fel. Olly schémát választottam, mellyben, a' mint tudod, soha sem gyakorlám magamat: de most annyira

⁷²² néznek új társokra, Ráírással javítva ebből: nézik új társokat.

⁷²³ Utóbb felcserélve a szavak sorrendje erre: Hogy inkább szeressük magunknál. A sorkezdő nagy kezdőbetűk nincsenek ennek megfelelően javítva.

⁷²⁴ A sorok egyenként áthúzva, mellettük megkezdett javítások, majd az egész áthúzgálva ferde vonalakkal, s a végső változat a dátum és aláírás alatt, a lap üres bal alsó negyedébe írva. A javítgatások tehát a vers első változatának letisztázása után kezdődtek.

⁷²⁵ Olvashatatlan betűkből ráírással javítva.

⁷²⁶ <Igy> 'S

⁷²⁷ Literatúránknak sok férjfiat Ráírással javítva ebből: Literatúránk sok férjfiainak

⁷²⁸ Keszthely Sor fölötti betoldás.

megyen a' Miso Xenia' hevülése, hogy semmit sem szeretünk, a' mi 30 eszt. előtt régi nem vala, engedtem tehát én is a' közönségessé váló ízlésnek. – Ugyan mi lesz mind ezekből, édes barátom? Annyira menénk, hogy már a' *fordítani* sem jó, mert az latinismus, mint az *általtenni* nem, mert az theutonismus (és latinismus eggyzersmind; mert *transferre* jól van mondva deákúl). Tehát metaphorával nem szabad élni, mert a' metaphora elrontja a' Nyelvet! – De élj szerencsésen. Biographiai jegyzéseidet vettem, 's köszönöm. Tisztelem kedves feleségedet, 's kérek, hogy mind ketten tekintsetek úgy, mint barátotokat. – Nagyon leköteleznél, ha az ezidén tartandó Keszthelyi innep felől mingyárt tudósítanál.

Versemet lásd itt belől.

[473.]
Gróf Festetics Györgyhöz.

265.

Nagy ember! kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényűl engedtenek;
Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
De társa még inkább magas erkölcsökben;
Te, kit a' jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja, 's ipa egy *Hohenzollernek!*
Melly ész, melly józanság vive arra téged,
Hogy jótételekben leld gyönyörüséged?
'S midőn pillongásért epedeznek mások,
Téged nem szédítnek semmi csillámlások;
Büszke, de nem kevély, a' csörgést megveted,
'S nyugalmas nagyságban foly-el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régibb Rómának,
Természetnek híve, híve hazájának,
Honn ülsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
Ugart törsz, árkot nyítsz, mocsárt 's tót szárítasz,
Magad oltod almád' 's sajtólod szőlődet,
Ménes, gulya, nyájak lepik-el meződet;
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat nyujthass a' hazának.

Földmívest neveltek legelébb gondjaid
És ifju katonát: most már oltáraid
Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' Virág' és a' Kis' nyelve' Istenének.
Olympiánk nyílt-meg; ím fut a' délczeg nép,
Három pártás Költőnk, 's velek egy ifjú Szép,
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet. –
Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet.

Javaltatni kedves: de bérre szolga vágy;
 A' Szabad megteszi a' mit szent tiszte hágy,
 'S bár nincs, 's soha nem lesz tanúja tettének,
 Áldozatokat nyújt szeretett ügyének.
 Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér:
 Érted te, az üres láрма 's a' hír mit ér,
 'S bírván megnyugtató javaltát keblednek,
 Bátor⁷²⁹ léptekkel lépsz útján érdemednek.
 Tamás, a' Nádasdi háznak fényes ága,
 Védistenink közzé ez érzéssel hága;
 Így Pázmány, így Bakacs, Nagyjai Rómának,
 Így Bethlen, fejedelme a' rokon hazának,
 Kik dicsőségekből néznek volt honjokra,
 'S áldást eresztenek arra 's új társokra. –
 Menj, nagy férjfi, 's példád tanítson bennünket,
 Magunknál még inkább szeretni ügyünket.

Széphalom Januar. 3d. 1819.

Kis Jánosnak, Széphalom, 1819. február 16.

[...] Egyéberánt mindég próbálgatom erőmet az olly Classicus Munkák⁷³⁰ fordításán, a' mellyeknek régibb Magyar fordításaikat Publicumunk javallja. Így belé fogtam a' Fenelon' Telemachjába, nem hogy egészen lefordítsam, hanem hogy egy két Könyvvel éreztessen, mennyire ment Nyelvünk a' Haller' ideje olta. – Kérlek, hasonlítsd össze a' mit ide zárok Virgíllel és Rajnissal, 's engedd tudnom, szenvedhetőnek tetszik e neked ez: *effusus labor. előmölt a' tett*. Akár fogják javalni, akár nem, én ezt ki nem törölöm; de nem fogok neheztelni értte, ha gáncsolni fogják. Ugy tetszik, Voss sem hozta által a' képet. Pedig ő nem keveset mert.

[...]

262.

[474.]
 ORPHEUSZ ÉS EURYDICE.
 Virg. Georg. IV. 464–527⁷³¹

Orpheusz, a' tekenős lanton szelidítve gyötrelmeit,
 Tégedet, édes nő, csak téged zenge magányos
 Partjain a' mikoron költ a' nap, 's a' mikor elszállt.
 Plútónak szomorú küszöbén, a' Ténaruszi aknán,

⁷²⁹ Bát <ran> or Ráírással jav.

⁷³⁰ Classicus <dolgozás> Munkák'

⁷³¹ 464–<572>527.

- 5 És a' bús ligeten, hol az éj' borzalma setétlik,
Béhata az árnyékok' lakjába a' durva királyhoz,
Kit⁷³² soha semmi panasz nem tud lágyítani segédre.
- 10 A' meghatott Erebusz' mélyéből íme tolongnak
A' kiaszott alakok 's az elholtak' bánatos árnyaik,
Mint mikor a' madarak foltonként űzik-el a' lázt,
Est szállván, vagy fergeteges szél 's zápor az hegyről.
Nők, férjek, harczokban elhullt nagylelkű hősek'
Testjeik, gyenge fiúk, szűz lánykák, atyjok előtt már
Máglyájokra jutott, hamuvá égett, színtelen ifjak.
(rogus) Máglya, Abaujban, bodnárok' szava, 's *farakást* jelent.
- 15 Itten tartja őket nádas balkánya Cocytznak,
És a' sűrű mocsár és a' rest pócze, rekesztve,
'S a' Styx, melly ez helyt környűlcsapkodja kilenczszer.
balkány Szathmár Vgyei szó. *sásat nevelő vizes hely.*
- 20 Sőt a' vár maga is, 's az Halál' mély tömlöcze, 's a' kék
Kigyókkal hajokat felkontyolt Tartari lányok
Bámúlják szavait; nem ugat most Cerberusz, a' sok
Szájjal, 's Ixíon kerekét elakasztja szelében.⁷³³
- 25 Túl vala már minden bajain, 's ím visszafelé tér,
'S a' megnyert Kedves közelíte a' földi lebelhez,
Háta megett mindég – ezt hagyta Proserpína nékik –
A' mikor hirtelenül rossz ész szállotta-meg ifját
– Oh mi bocsánandó, ha ismerne bocsánatot Orcusz! –
Vesztgel, és már már az üreg' fényéhez elérvén,
Gyúladozásaival nem bírva, feledve tilalmát,
Hátra tekint, 's elömlött tette – ah, a' durva tirannak
- 30 Alkuja szegve vagyon! 's háromszor dörge az Avernus.
'S az, Ki veszít engem? ki veszít el tégedet? ugymond;
Melly fene düh! ádáz Párkáim vissza kiálnak,
'S e' habzó szemeket nehéz álom zárja-be örökre!
Légy boldog! fogd gyenge kezeim', nem többé⁷³⁴ tiédet!
- 35 Engemet eggy iszonyú éj ránt-el hatalmasan innét.

⁷³² <Hol> Kit

⁷³³ <dalára.> szelében. Utólagos javításnak tűnik.

⁷³⁴ több<é>e

- 40 Mondá, 's mint mikoron a' füst széllyt-oszlik az égben,
Eltűnt. Hasztalanul akará megölelni szerettjét⁷³⁵
Búsult férje, haszontalanul neki mondani holmit.
Őt többé meg nem látá; 's a' Csolnakos által-
Menni az elébe vetett fertőn nem hagyta megintlen.
- 45 Strymonnak pusztás környén, egy szirtnek alatta
Hét havakig keseregte gyötrelmeit, 's éneke lággyá
Tette a' tigriseket, 's erdőket vonzza magával.
Mint mikor a' topoly' árnya között a' fűlmile gyászol
Félszékért, mellyből még pelyhes kisdedit a' vad
50 Földmivelő kiszedé; végig csattogja magányos
Éjjeleit⁷³⁶ gallyán, epedezve újítja siralmát
Szüntelenül, 's a' tájt messzére eltölti keservvel.
- 55 Szívét meg nem hatá Hymen, nem Vénusz ezentúl;
Béjára, 's maga, az éjszaki sark' vihar-űzte vidékit,
'S a' zordon Tanaiszt, hol az új jég régi jeget lel,
'S Eurydicét zokogá 's Plútónak szidta tanácsát.
Cíconi nők, kiket ő kikerüle, az Istenek' éjén,
Bacchusznak szilaj innepiben, ízekre szakaszták,
'S szép tetemít magokon hegy 's völgy elszórva tekinték.
- 60 Márvány válllaiból kiszakadt feje az Oeagri Hebrusz
Habjai közt hembergett már, 's a' meghidegült nyelv
A' leglármásabb örvényben is Eurydicét
'S Eurydicét zajgotta, midőn bús lelke futamlott,
Eurydicét és Eurydicét sóhajtozik a' völgy.

⁷³⁵ >az árnyat> szerettjét Utólagos javításnak tűnik.⁷³⁶ <...> Éjjeleit Ráírással javítva olvashatatlan szóból.

[475.]

264.

BOILEAU UTÁN.

Anacreonticáid –
 Haj!
 Arpádod és Ódáid –
 Jaj!

[476.]

266.

HELMECZIHEZ.

A' szerecsent mosod, a' siketet leczkézgeted, úgy mond
 A' ki nem érti miért leczkézgeted és mosod őket.
 Mossd és leczkézgesd! szerecsen marad és siket, a' ki
 Már siket és szerecsen: bér a' jó munka magának.

[477.]

267.

A' mi Nyelvünk.

Isteni bája a' szép Hellásznak, Római nagyság;
 Francia csín, és német erő, heve Heszperiának,
 És lengyel⁷³⁷ lágyság, titeket szép nyelvem irigyel.
 'S tí semmit nem írgyletek é neki? Nyelve Homérnek
 'S Virgílnak, ha találtok e mást Európa' határin⁷³⁸
 Melly szent lantotokat illy híven⁷³⁹ zengve követné?
 Dörg ő, 's nem csikorog; fut ha kell, mint férfi fut a' cél'
 Nem tört pályáján: de szaladva, szökellve, sikamlva
 Azt a' hős nem tud, 's azt a' hős tudni nem óhajt.
 Lángol keble, ajakán mély bánat kedve sohajt,
 'S mint te, olasz, 's a' szláv, hévvel nyögdeli szerelmét.
 <Hull a' lántz, közelít az idő, 's mi közöttetek állunk.>

Kérlek, hasonlítsd össze Orph. és Eurydt Virgíllel és Rajnisnak fordításával, 's engeddd tudnom ítéletedet, kivalt az *effusus labor* = *elörmölt tette* eránt. A' Neologismus Apológiáját, melly félig kész, kézírásban fogod olvasni. Az hosszabb mint hogy a' Tud. Gyűjt.be bé mehessen.

⁷³⁷ <'S szép édeség> És lengyel Utóbb, más színű tintával az áth. szavak fölé írva.

⁷³⁸ határ<án>in Ráírással javítva.

⁷³⁹ illy hív<ebben>en Ráírással javítva, az illy sor fölötti betoldás.

Ercsey Dánielnek, Széphalom, 1819. május 9.

[...]

Az illy férjfitől mint az Úr Prof. Úr nehéz hamar elválni, sőt hosszú beszélgetés 's hosszú levél után is nehéz. Elválok csakugyan, 's ide teszem Virgílból fordított darabomat; az Úr Prof. Úr engem nagyon lekötelen, ha kimondani méltóztatnék, mint vehette azt. Az elisiókat nem mentem. Hiatus mihi auditu intolerabilis. Azt mondja Heyne a' Pindar' Előbeszédében. [...]

262.

[478.]

ORPHEUSZ ÉS EURYDICE.

Georg. IV. 464.

Orpheusz a' tekenős lanton szelidítve gyötrelmeit,
Tégedet édes nő, csak téged zenge magányos
Partjain a' mikoron költ a' nap, 's a' mikor *elszállt*.
Plutónak szomorú küszöbén, a' Ténaruszi aknán,
És a' bús ligeten, hol az éj' borzalma setétlik,
Béhata az árnyékok' lakjokba, a' *durva* királyhoz,
Kit soha semmi panasz nem tud lágyítani segédre.

A' *meghatott* Erebusz' mélyéből *íme* tolongnak
A' kiaszott alakok 's az *elholtak'* bánatos árnyaik,
Mint mikor a' madarak foltonként űlik-el a' lázt,
Est szállván, vagy fergeteges vész, 's zápor az *hegyről*.
Nők, férjek, *harczokban* elhullt *nagylelkű* hősek'
Testjeik, gyenge fiúk, szűz lányok, atyjok előtt már
Máglyájokra jutott *hamuvá-égett*, színtelen ifjak.
máglya, Abaújban rakás fa, p: o: a' bodnároknál.

Itten *tartja őket* nádas bálkánya Cocytnak
És a' *sűrű* mocsár és a' rest pócze rekesztve,
'S a' Styx, melly ez helyt környűlcsapkodja kilencszer.

Sőt a' vár (domus) maga is, 's az *Halál'* mély tömlöcze, 's a' kék
Kígyókkal hajokat felkontyolt Tartari lányok
Bámulják szavait; nem ugat most Cerberusz a' sok
Szájjal, 's Ixíon' kerekét elakasztja szelében.

Túl vala már minden bajain, 's ím visszafelé tér,
'S a' megnyert Kedves közelíte a' földi *lebelhez*,
Háta megett mindég; ezt hagyta Proserpina nekik;
A' mikor *hirtelenül* rossz ész szállotta-meg ifját –
Oh, mi bocsánandó, *ha ismerne* bocsánatot Orcusz! –

Vesztegel, és már már az üreg' fényéhez elérvén,
Gyúladozásaival nem bírva, feledve tilalmát,
Háttra tekint, 's *előmőlt tette*. Ah! a' durva tyrannak
Alkuja szegve vagyon! 's háromszor *zenge az Avernusz*.
'S az, Ki veszít engem? ki veszít-el tégedet? úgy mond;
Melly fene düh! ádáz Párkáim visszakiáltnak,
'S e' habzó szemeket *nehez* álom *zárja-be* örökre!
Légy boldog! fogd gyenge kezeim', nem *többe* tiédet! = tiédet
Engemet egygy iszonyú éj ránt-el *hatalmasan* innét.

Mondá, 's mint mikoron a' füst széllyt-oszlik az égben,
Eltűnt. Hasztalanúl akará megölelni szerettjét
Búsult férje, haszontalanúl neki mondani holmit;
Őt többé meg nem látá; 's a' Csolnakos által-
Menni az elébe-vetett fertőn nem hagyta megintlen.

Mit tégyen? hova végye magát a' kétszeri gyászban?
Melly sírás lágyítsa-meg a' vad poklok' *hatalmát*?
Elhidegült hölgység a' Styx' sajkája vivé már.

Strymonnak pusztás környén, egy szirtnek alatta
Hét havakig keseregte gyötrelmeit, 's éneke lággyá
Tette a' tigriseket, 's erdőket vonzza magával.
Mint mikor a' topoly árnya között a' *fűlmile* gyászol
Fészkéért, mellyből még pelyhes kisdedit a' vad
Földmivelő kisedé, végig-csattogja magányos
Éjjeleit gallyán, epedezve újítja siralmait
Szüntelenül, 's a' tájt messzére eltölti keservvel.

Szívét meg *nem* *batá* Hymen, nem Vénusz ezentúl.
Béjára, 's maga, az éjszaki sark viharúzta vidékit,
'S a' zordon Tanaiszt, hol az új jég régi jeget lél,
'S Eurydicét zokogá, 's Plutónak szidta tanácsát.
Ciconi nők, kiket ő kikerüle, az Istenek' éjén,
Bacchusznak szilaj innepi közt, ízekre szakaszták,
'S szép tetemet magokon hegy völgy elszórva tekinté.

Márvány vállaiból kiszakadt feje az Oeagri Hebrusz'
Habjai közt hempergett már, 's a' meghidegült nyelv
A' leglármázóbb örvényben is Eurydicéjét,
'S Eurydicét zajgotta midőn bús lelke futamlott,
Eurydicét és Eurydicét sóhajtozik a' völgy.

H, και καυνησιν επ' οφρουσι νευσε Κρονιων etc.

227.

[479.]

Mondá, 's barna szemöldökivel hunyoríta Kronión,
'S ambroziás haja fellebbent a' Rettenetesnek
Homloka' szent bérczén, 's megrendüle a' nagy Olympusz.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1819. június 6.

[...]

Megengeded, hogy még ide tegyem három Epigrammját Töviseimnek 's Virágimnak, mellyeket talán a' jövő esztendőben kiadok másodszor. Tudod, hogy azoknak címjeken a' *Tövisek* is szűrnak, mint ártatlan Mottójok, mellyet sértőnek 's szerénytelennek azért vevének Füredi Vida et Compagnie, mert megérteni nem akarák. Most hát a' kis csomó címje ez lesz: VIRAGOK ÉS GYOMOK. (gyom, Unkraut, innen gyomlálni).

270.

[480.]

Nro. 1. *Az új címre.*

Karcoltak Töviseink: ki szedénk; gyom terme helyettek.
Van gyom is, a' mi sebez, 's sebzenni néha nem árt.

271.

[481.]

Nro. 2. *A' H betű.*

(ha vocális e, vagy consonans. Nekem mind ez, mind az)

Léleknek veve Róma 's Athén: de te testnek akarnád
Venni, és csak testnek. Polyhymnia gyenge mosollyal
Nézte füled' vétkét, 's magamat nevezett-ki tanúvá,
Bíróvá téged. – Én lélek 's test vagyok együtt.
AdHat nem lélek, 's teHer⁷⁴⁰ és tereH nem csupa rest test.
(Rest test, – mint ridiculUS MUS, Horátnál.)

⁷⁴⁰ <teher> teHer

[482.]
Nro. 3. Új szolász.

272.

„Az új miért jobb, mint a' régi?”⁷⁴¹

'S a' régi mért jobb, mint az új?
A' rossz, bár régi, rossz marad.
Az új, ha új is, jó, ha jó.
Világos; 's te csudálkozol?

Ezt a' hármát ma reggel csináltam, még virradta előtt. A' Mesterség' Metaphysicájára⁷⁴² tartozók, 's elég soványok, mint a' Metaphysica. De a' soványság a' Metaphysicában nem soványság.

Ímhol még egy. Ez öt napos.

[483.]
A rút-szép.

269.

tudnillik, vannak topicus szépségek a' Stylisticában. A' hol rút kell, ott a' rút a' szép; osztán a' Mesterség a' rútat is széppé teszi. A' Plasticusoknál ilyen a' Medusa' feje a' Pallász' mellyén.

A rút – rút. – „De mi teszi tehát, hogy az isteni Pallász
Mellyén Gorgonnak rút feje bájos alak?” –
Nem tudom; a' Mívészt kérdd. – „Ő sem tudja.” – Ne kérdd hát;
Kérdd szemed' és szíved', 's érzeni, látni tanulj.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1819. szeptember 13.

[...]

Prof. Rumi e' napokban küldé meg nekem rézbe metszett igen szép és igen hív képét. Nevén 's titulusán, 's születése' helyén 's napján kívül ez a' két sor áll Schillerből:

Ans Vaterland, ans theure, schliesse dich,
Dies halte fest, mit deinem ganzen Herzen.

frappírozott e' két sor. – Én e' három sort csináltam, hogy képem alá írassék valaha:

⁷⁴¹ A záró idézőjel hiányzik, pótoltuk.

⁷⁴² Metaphysicájára Ráírással jav.

273.

[484.]

Szentül szeretni azt a' mi *szent*, 's felétől,
Bár veszni kelljen, el nem tántorodni,
'S a' Szentnek ezt mondhatni: *Hív valék!*

Mit mondasz rá? [...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1819. november 11–12.

Széphalom, Nov. 12d. 1819.

Fel kell bontanom leveletem, hogy ide zárhassam azon Sonettómat, melyet ez éjjel csináltam.

274.

[485.]

A' SAJKA.

Csalárd örvények, vad sziklák között
Sajkám lebegve futja víg futását,
'S kacagja a' bosszús szél' 's hab' duzzanását,
'S szirtjeit, melyekbe olly sokszor ütközött.

Nőm 's e' kisdéd csoport az Üldözött'
Arczáról csókkal törlik izzadását;
'S lantom, szelíden zengve a' szív' habzását,
Az árboczon függ, myrtusai között.

Köd, éj borítják útaimat megint;
De rám amott egy szép csillag tekint,
'S szent hittel tölti-bé a' csüggedt szívet.

Elő! elő! bár mik rettentsenek!
Bajában nem hagyják az Istenek
A' Szeretőt, a' Művészt, és a' Hívet.

(Den Liebenden, den Sängern, und den Patrioten.)

'S ím itt egy Ódám, melyet 1789 írtam, de kifáradtam elvégezni. – 1809. elégettem ezt is: de még emlékezem néhány strophájira. Ez idén újra dolgoztam.

[486.]
A' TANITVÁNY.

275.

Kékellő violák' illatozásiban
Szüle egy gyenge leány engemet, ott hol a'
Szirt' forrása magasról a' gyenge leány a' Músa.
Tajtékozva szökell alá.

'S lány keblébe fogott, 's kisdede' homlokát
Elhintette tüzes csókjaival, 's Te, mond',
Serdülj, 's a' miket itt látsz,
Zengd majd lantom' idegjein.

Igy szolván elhagya. Hirtelen egy galamb
Lebbent nyögve felém, 's elfedeze a' tavasz'
Ifjú⁷⁴³ lombjai közzé,
'S mézzel tömte-meg ajkamat.

Nőttem, 's a' mit az ér' szélein, ott hol az,
Aggott tölgyek alatt, görbe futást veszen,
A' mit szirtpatakomnak
Vad zajgásiban hallanom

Engedtek kegyesen szent Jelenéseim
Már már zengi dalom; honnomat egykor, és
Lelkes nagy fiait: most
Még csak gyenge szerelmeket,

És a' lyányka' szemét, a' ki remegve fut
Lobbant lángom elől kertje' homályiba,
'S ott, a' Csintalan! önkénytt
Hull keblembé, de fut megint.⁷⁴⁴

Gyulay Karolinának, Széphalom, 1819. december 26.

[...]

Nem régiben egy Sonettem jelene-meg a' Magyar Kurírban. Azt Gróf Mailáth János méltónak tartá németre fordítani. Közlöm azt.

⁷⁴³ <Legszebb> Ifjú

⁷⁴⁴ Az utolsó sor a lap alján helyhiány miatt folytatólagosan következik.

Leicht schwebt mein Lebensnachen seine Bahn
 Durch Wirbel fort, durch steile Klippen hin,
 Ob Wogen dräun, ob Stürme ihn umzieh'n,
 Er scherzt im Wetter, das ihn oft umfahn.

Die Gattin kömt, die zarten Kleinen nahn,
 Der süßen Küsse weicht der Stirne Glüh'n,
 Am Mast verschlungen Mirt' und Harfe blüh'n,
 Das Segel tönet gleich dem ziehnden Schwan.

In trübes Dunkel hüllt mein Pfad sich wieder;
 Ein schöner Stern blickt liebend auf mich nider,
 Auf seinen Strahlen naht ein heilger Glaube.

Hinan, hinan, ich bebe keinem Dräuen!
 Kronion lässt dem Unglück nicht zum Raube
 Den Liebenden, den Sänger, und den Treuen.

274.

[487.]

Csalárd örvények, vad sziklák között
 Sajkám lebegve futja víg futását,
 'S kaczagja a' bosszús szél' 's hab' duzzanasát
 'S szirtjeit, mellyekbe olly sokszor ütközött.

Nőm 's e' kisdéd csoport az Üldözött'
 Arczáról csókkal törlik izzadását,
 'S lantom, szelíden zengve a' szív' habzását
 Az árboczon függ, myrtusai között.

Köd, éj borítják útamat megint.
 De rám amott egy szép csillag tekint,
 'S szent hittel tölti-bé a' csüggedt szívet.

Elő, elő, bár mik rettentsenek!
 Bajában nem hagyják az Istenek
 A' Szeretőt, a' Mívészt, és a' Hívet.

1820

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1820. január 31.

[...]

Ich bin froh und Ihnen sehr verbunden für den übersetzten Aufsatz in der *Pannonia*. Der ungr. Text ist fehlerhaft, und statt borág steht hier durch die Sünde eines nicht gebetenen Correctors *szőlő*. Áte ist hier *a' te*. In Novemb. habe ich ein Sonett gedichtet, welches mir sehr lieb ist. Hier der Text, und die Übersetzung des Grafen Joh. Mailáth, den Sie aber nicht nennen müssen, wenn Sie das Sonett vielleicht einsenden sollten, weil ich nicht weiß, ob ihm das nicht unangenehm wäre. So viel ich weiß, hat er sich noch nirgends, als vor seinem Kalocsaer Codex alter deutscher Lieder genannt:

[488.]
A' SAJKA.

274.

Csalárd örvények, vad⁷⁴⁵ sziklák között
Sajkám lebegve futja víg futását,
'S kaczagja a' bosszús szél 's hab' duzzanását,
'S szirtjeit, mellyekbe olly sokszor ütközött.

Nőm 's e' kisdéd csoport az Üldözött'
Arczáról csókkal törlik⁷⁴⁶ izzadását;
Lantom, szelíden zengve a' szív' habzását,
Az árboczon függ, myrtusai között.

Éj, köd borítják útamat megint;
De rám amott egy szép csillag tekint
'S szent hittel tölti-bé a' csüggedt szívet.

Elő, elő! bár mik rettentsenek!
Bajában nem hagyják az Istenek
A' Szeretőt, a' Lantost, és a' Hívet.

DER KAHN.

Leicht schwebt mein Lebensnachen seine Bahn
Durch Wirbel fort, durch steile Klippen hin.
Ob Wogen dräun, ob Stürme ihn umziehn,
Er scherzt im Wetter, das ihn oft umstahn.

⁷⁴⁵ <'s> vad

⁷⁴⁶ törlik A sor végén kalligrafikus írással megismételve, a helyes olvasat céljából.

Die Gattin kömt [!] die zarten Kleinen nahn,
Der süßen Küsse weicht der Stirne Glühn,
Am Mast verschlungen Myrth und Harfe blühn,
Das Segel tönet, gleich dem ziehnden Schwan.

In trübes Dunkel hüllt mein Pfad sich wieder,
Ein schöner Stern blickt liebend auf mich nieder,
Aus seinen Strahlen naht ein heilger Glaube.

Hinan, hinan, ich bebe keinem Dräuen!
Kronion läßt dem Unglück nicht zum Raube
Den Liebenden, den Sänger und den Treuen.

[...]

Döbrentei Gábornak, Széphalom, 1820. március 15.

[...]

Imhol Sajkám. Ezt Kultsár is méltónak ítélte felvenni Hasznos Múltságai közzé Nro 45, 1819. de CorrIGATiókkal, az elisiók ellenére lévén ízlésének; 's bár hát ne csinálta volna szenvedhetetlenné. Azonban ezt minden neheztelés nélkül panaszlom.

274.

[489.]
A' SAJKA.

Csalárd örvények, vad sziklák között
Sajkám lebegve futja víg futását,
'S kaczagja a' bosszús szél' 's hab' duzzanását,
'S szirtjeit, mellyekbe olly sokszor ütközött.

Nőm 's e' kisdéd csoport az Üldözött'
Arczáról csókkal törlik izzadását,
'S lantom szelíden zengve a' szív' habzását,
Az árboczon függ, myrtuszai között.

Köd éj borítják útamat megint;
De rám amott egy szép csillag tekint,
'S szent hittel tölti-bé a' csüggedt szívet.

Elő, elő! bár mik rettentsenek!
Bajában nem hagyják az Istenek
A' Szeretőt, a' Lantost, és a' Hívet.

1. Leicht schwebt mein Lebensnachen seine Bahn Durch Wirbel fort, durch steile Klippen hin; Ob Wogen dräun, ob Stürme ihn umziehn, Er scherzt im Wetter, das ihn oft umfahn. – 2. Die Gattin kömt, die zarten Kleinen nahn, Der süßen Küsse weicht der Stirne Glüh'n; Am Mast, verschlungen, Myrt' und Harfe blühn, Das Segel tönet gleich dem zieh'nden Schwan. 3. In trübes Dunkel hüllt mein Pfad sich wieder; Ein schöner Stern blickt liebend auf mich nieder, Auf seinen Strahlen⁷⁴⁷ naht ein schöner Glaube. – 4. Hinan, hinan, ich bebe keinem Dräuen! Kronion lässt dem Unglück nicht zum Raube Den Liebenden, den Sängern, und den Treuen.

[...]

Vályi Nagy Ferencznek Iliásza jobb mint a' millyennek gondolhatnád. Minap nálam volt a' fja, 's elhozta Polyhymniát és az Iliászt 's én az Iliasz I. Enekét leírtam egygy éjszaka. Ennek első sorai az én dolgozásom után van csinálva. Imhol az enyém:

[490.]

277.

Zengd nekem isteni lyány Achileusznek vészes haragját,
Melly ezer inséget vonszott az Acháji seregbe,
És sok hősnek erős lelkét Áisznak ereszté
Házához, magokat zsákmányúl vetve az ebeknek
'S a' madarak' sokaságinak. Így lőn a' mit akart Zeüs
A' melly olta legelsőben versenyre⁷⁴⁸ fakadtak
Atrida, a' népek' fejedelme, 's az isteni Achillesz.

De legyen a' Vályi Nagy fordítása jó vagy rossz, annak nyomtattatni kell, 's még most a' legjobb fordítás sem lelne kedvességet, mert Nemzetünk Homért érteni még meg nem ért. A' Kölcséi kimondhatatlanul darabos, mert igen hív. Hív a' Vályi Nagyé is, de kevésbbé, 's kevésbbé szép.

[...]

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1820. május 23.

[...] Ich kenne nichts schwerers, als scandirte gereimte Verse im Ungarischen zu machen. – Als meine Frau einst Mutter ward, und ich nach zwey Mädchen schon einen Sohn erwartete; bat ich den Grafen Paul Ráday zum Pathen, dass der Knabe einst Rádays Vater und Schwiegervater vor Augen haben möge. Sie haben, mein Herr Graf, diese Epistel nicht gelesen; ich setze sie also, so wie sie bis jetzt, nicht ganz beendigt ist her.

⁷⁴⁷ Strahlen em.

⁷⁴⁸ <...> versenyre A sor végére írva az áthúzott szó helyett.

96.

[491.]
Gróf Ráday Pálhoz.

Czakó ist der Scherz-Name eines Stroches.
 Az a' czakó, mely – vélem, Africából vélem, verbum, *ich meine*.
 Szép asszonykáinknak hordja a' gyermekeket –
 Hord néha azoknak is, kik édességeket
 Ámornak titkos vannuszából
 Csak lopva szednek még – hosszú orrából
 Sophiem' keblébe ma egy kis leányt⁷⁴⁹ teve.
 Ez még pogány, 's még nincs neve,
 Papot hamar neki! nem lelni azt Africában,
 Így szólla, 's klep, klep, klep, láthatlanná leve.

Vesztett volna a' gonosz⁷⁵⁰ czakója vad honjában,
 Vagy vitte volna másnak! Eugénie
 Szobáimat maga eltudja tölteni
 Fület repesztő sírásával,
 Midőn tipegvén, pantinjával
 Elsiklik, 's az ütést el nem feledheti.
 Vagy a' midőn tovább nem tűrheti,
 Hogy késik pépjével szakácsom.
 Félre azt a' másikat! A' ház
 Szük egy rivónak is; s egy szó mint száz:
 Nekem a' gyermekben sem hírem sem tanácsom.

Ah mind haszontalan! Sophie
 Feltette a' fejét, 's ezt a' veres fogatlan
 Visító gyermeket – a' gondolatlan! –
 Nem átallja Eugéniem' öccsének vallani.

Legyen, ha kell! nem perlek én vele
 Az, a' kit így juttatnak ajándékhoz,
 Kaczag, ha van esze a' kellelten játékhoz.
 Ó Ráday, lelkem fele!
 Végy részt barátod' gyötrelmében,
 Jer, 's a' szép atyaság' becsületében,
 Még híre nem ment-el, osztozzál-meg vele!

⁷⁴⁹ kis <fiút teve> leányt⁷⁵⁰ <gyerek> gonosz

Jer, és a' kis Thaliet tedd szép Ninynk' karjára,
'S adassd rá véle áldásait,
Hadd nyomja csókját homlokára,
Fuvallja keblemet arczára,
'S lelkébe lelke' bájait.

Dieses muss nun weiter ausgeführt werden. Der Beschluss ist: da nun jedes Mädchen nichts besseres zu wünschen weiss, als einen Jüngling, so suche du ihr einen, und

Öreg atyádnak és ipadnak
Lehelld belé nagy lelkeket,
'S a' tennen-magadét. –
Különböző de egy ösvényteket
Válassza ő is ösvényének:

Gedeont a' tudomány 's az ének
'S a' csendes érdemek' dicső munkájiban
Ismerje tisztelt Mesterének.

A' *nagy*' munkáját lelje Prónayban;
'S mint kell Cátói tisztasággal
A' vétkesek' sergét megszügyeníteni
'S jobb útakra téríteni,
Mint kell Ulysszesi szent álnoksággal
A' Monstrumokkal küzdeni,
És, meg nem csüggedvén a' harcz' dühös vészében,
Nem nyúgodalmat csak, de fényt is szerzeni,
Csudálja Ipadnak nagy képében.
Te oktassd arra a' bölcseségre,
Melly élni tud, a' Jót, a' Szépet szereti,
Azt, a' mi nem az, megveti,
De a' mi az, szentül és készen⁷⁵¹ követi;
Melly nem vágy csalfa fényességre,
Mellynek csak béke kell, kedv, 's pártás poharát
Józan kénnyel ivó elmés barát,
Jól folyt napok után csillámló társaságok,
Táncz, játék, muzsika, tréfák és nyájasságok,
Kik közt a' Bölcsesség maga is szédeleg.
'S hol könyvnek, hol másnak szentelt szép éjjelek;
Igy élni, ez a' te bölcseséged,
Vőm majd kövessen ebben téged.

⁷⁵¹ és <híven szereti> készen

Voltaire sagt irgendwo, dass Alexandriner zu machen schwerer ist, als so etwas. Dies mag in der reimreichen Sprache der Franzosen wahr seyn: für den Ungarn kenne ich nichts schwerers. Zehn Bogen in Hexametern ist gewiss mühsam. – Diese Kleinigkeit könnte leicht weggeworfen werden; ich behielt aber doch eine Abschrift. Vielleicht werde ich sie beendigen können.

[...]

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1820. június 30.

[...]

Ich lege zwey Epigramme bey. Sie sind nicht selbstgeschaffene Landschaften, sondern nur Copien von vorgefundenen Gegenden, aber es sind *schöne* wirkliche Gegenden. Den 1 Jun. ging ich durch Nagy Mihály an den Gränzen von Zempliner Comitat gegen Ungvár, und ward bis zur Bezauberung hingerissen, als ich das abscheuliche, zusammengeflückte, durch elende Nebengebäude umgebene Haus des Grafen Michael Sztáray, einst Ober Gespann von Szabolcs und seiner Gemahlin Gräfin Eleonore Eszterházy, Tochter des Kanzlers, jetzt durch ihren Sohn Albert in ein lustiges Feenschloß umgewandelt erblickte. Die Nebengebäude sind abgetragen, und ihr Platz ist jetzt mit blühendem Gebüsch, die eben in der Blüthe standen, bedeckt. Zwischen den zwey Rondellen, die ein ehemahliger Besitzer dem nicht grossen Gebäud anhängte läuft ein Gang mit eisernen Gitterwerk durch, und ich sah eben eine von den schönen Mädchen der Gräfin aus der einen Rondelle zu der andere Rondelle mit einer Schaafe in der Hand hinübergehn. Also Gebüsch in Blüthe, das aufwartende zartgewachsene junge Mädchen, als eine luftige Erscheinung durch den leichten Gang, die schöne runde neue Decke der Rondellen, mit einem reich vergoldeten Pinusknopf, das Haus vollkommen neu gelb angestrichen, jaloux neu grün, alles die Reinigkeit, das Frische, das *Leichte*, das *Luftige* – das hat mich entzückt. Ich hatte eine sehr schleinige Reise in das Ungvarer Comitat vor, dürfte also nicht aussteigen. Aber ich ließ vor dem schönen Kunstwerk des *Architecten Koch* (von welchem *Jaschke*, Begleiter des Erzherzog Reiner auf seiner Reise in Ungarn, mir 1810. als ich in Ujhely mit dem Erzherzog und diesem Zeichner speiste, erzählt hat, daß Koch, den er aus der Academie in Wien kennt, ein wahres architecton[isches]. Génie sey) meinen Kutscher stehn, und lange, lange schwebte mir das schöne Kunstwerk von den Augen. So entstand das erstere Epigramm.

Graf Albert Sztáray ist der Bruder der Gräfin Joseph Dezsöffy. Diese ließ sich durch Koch auch eine Zeichnung zu einem engl[ischen]. Garten (mehr als 50 Joch groß) und einem grossen, einem Prachtgebäude machen, und ich war voriges Jahr in dem mit einheimischen und exotischen Gewächsen und Bäumen bepflanzten Garten, das in einer flachen, holzlosen Gegend sehr wohl thut. Der flache Ort hat von der Natur drey conisch gedrechselte Hügel – in Szabolcs nicht selten – einer ist zu einem Weinberg bepflanzt, der andere hat ein Haus an der Spitze, und der dritte ist bis in die Hälfte abgetragen, damit das Wohnhaus des Grafen dort stehe. Koch hat sein Genie auch hier legitimirt. Dieses alles mußte ich sagen, um verstaendlich zu seyn.

[492.]

278.

1. NAGY-MIHÁLY.

Ott Armída vevé tündérlakjába Rinaldot:

Itt a' Károlyi lyányt Sztáray hozta belé.

Meg vala csálva Rinald: de te, boldog férjfi, nem álnok

Lyányka tüzetől égsz; hölgyed örökre tiéd.

Dőzsölj bájaiban (Schwelge in ihren Reizen) 's a' tündérlaknak örülj itt.

Egygy vagyon hátra: siess, 's törzsököd újra virúl.

(Der alte Stamm der Sztáray war schon fast ausgestorben.)

[493.]

279.

2. SZENT-MIHÁLY. 2 Meilen von Tokaj.

A' kit Athéne nekünk 's a' héthegyü Város irígyel,

A' kinek ajkairól Nesztori Sváda szakadt,

Holdjait itt szántá, mint Xenophon, itt vere lantot,

Gyermekeit itt nevelé szíve' nagy érzetiben.

Pusztá vala a' vad sík; perzselt agyag: Eleonóra

Rá pillanta, 's az ím Thesszali Tempe leve.

Lépj árnyékiba, hív Idegen; szent helyre jutottál,

'S az⁷⁵² most is büszkén hirdeti Geniuszit.

Ich habe dieses Epigramm den [!] Grafen Dezsőffi noch nicht geschickt. Wohl aber dem Magyar Kurir. Ich wünsche, daß Graf D. es gedruckt erblicke. Mein Name steht nicht dabey: aber er wird mich darin erkennen. Gewiss wird der Ort seine jetzige Bewohner und Schöpfer (Genius, Alkotó, Szépítő) einst mit Stolz nennen.

Dieses Epigramm ist im Namen der späteren Zeiten gedichtet. Darum sage ich in der letzten Zeile *most is*.

Ihr Neveu, mein Herr Graf, Anton Mailáth ist honor. V. Notar geworden. Die Nachricht von unserer Restauration haben Sie schon in dem Blatte des M. Kurur, das ich heute erwarte, gelesen. Mir that es wohl, meine glühende Verehrung gegen unsern edlen Palatin, den ich nie sprach, aber den ich gränzenlos verehere, darin éclatiren zu lassen.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1820. július 22.

Tisztelt kedves barátom,

Engem rég olta nem kínzott-meg inkább a' várás, 's a' haszontalan várás, mint most a' Magyar Kurír' Leveleiben. Meg akartalak lepni, hogy ott, és csak ott, 's ne levelemben, lásd szívemnek egy előtörő érzését 's tiszteletemnek egy újabb bizonyosságát, 's Pán-

⁷⁵² az < t >

czél azt még mindég késik leveleibe felvenni. Úgy hiszem, hogy az el nem marad, hanem hogy azt csak ezután fogja közleni. Ne tagadd-meg tehát tőle figyelmedet, 's tégy rendelést, hogy az a' darab, a' mellyben Epigrammám meg fog jelenni, veled közöltesék. Azt azért is óhajtom, mert a' mit prózában vetettem mellé, nem tartottam-meg magamnál, 's ide nem vethetem.

Én Június első napján virradtakor indultam útnak tovább Pazdicsról, hogy Szirmay András 's szép és jó feleségének szép és jó leánya még aludtak, 's hamar Nagy-Mihályban voltam. Legalább Tansicsot akartam egy pillantatig látni, bár ágyában, mert sietnem kelle Ribnyiczére Dráveczkyhez. Mint csudálkoztam-el, midőn a' régi nehéz ízlésű 's ocsmány melléképületekkel körülfogott kastély helyett most egy *Tündérlakot* láttam magam előtt, körülölelve egy már teljes virányában álló kerttel. A' kaput elzárta az Urnapi oltár, 's a' Fő Ispánt várták, én pedig nem szerettem volna magamat gyanúba hozni, hogy azért mentem NagyMihályra, hogy a' Fő Ispánnak sugdossak. E' szerint ki sem lépve szekeremből, tovább hajtaték, 's még ebéd előtt 's korán Dráveczkynél voltam.

Szemeim előtt lebege a' szép kastély, és minthogy azt olly Úr lakja, a' kit minden jó tisztel, szeret, engedtem poetai tüzemnek, 's kicsináltam az Epigrammát.

278.

[494.]
NAGY-MIHÁLY.

Ott Armída vevé tündérlakjába Rinaldot:
Itt a' Károlyi lyányt Sztáray hozta belé.
Meg vala csalva Rinald: de te boldog férjfi, nem álnok
Lyányka' tüzétől égsz, 's hölgyed örökre tiéd.
Dőzsölj bájaiban 's a' tündérlaknak örülj itt.
Eggy vagyon hátra: siess! 's törzsököd újra virúl.

Dort nahm Armida in ihre Feenwohnung den Rinald (die Geschichte steht in Tassos befreytem Jerusalem): hier führte Sztáray die Tochter Károlyis dahin. Rinald ward betrogen: aber du, beglückter Gatte, glühst nicht in dem Feuer eines betrügerischen Mädchens, und deine Geliebte ist ewig dein. Schwelge in ihren Reizen, und freue dich des Feenschlosses hier. Doch eins ist noch übrig: Auf! und dein fast⁷⁵³ verloschener Stamm blüht wieder auf.

Elkészülvén Epigrammám mintegy pirúltam 's pirítottam⁷⁵⁴ magamat, hogy Nagy-Mihállal eggyütt SzentMihály is nem kapa tőlem Epigrammát. Szerencsés valék párját csinálhatni, 's ezen munkámmal nagyon meg vagyok elégedve. Imhol az:

⁷⁵³ fast <verschloss>

⁷⁵⁴ pirí<...>tottam Ráírással jav. olvashatatlan betűkből.

[495.]

279.

SZENT-MIHÁLY.

(a' később idők' képében.)

A' kit Athéne nekünk 's a' héthegyü Város irígyel,
 A' kinek ajkairól Nesztori Sváda szakadt,
 Holdjait itt szántá, mint Xenophon; itt vere lantot,
 Gyermekeit itt nevelé szíve' nagy érzetiben.
 Puszta vala a' vad sík, perzselt agyag; Eleonóra
 Rá pillanta, 's az ím Thesszali Tempe leve.
 Térj árnyékiba, hív Idegen; szent helyre jutottál
 'S az büszkén most is hirdeti Géniuszit.

Den uns Athen und Rom auf den sieben Hügeln beneiden, von dessen Lippen Nestors Beredsamkeit floß, pflügete seine Felder hier, wie Xenophon, schlug hier die Leyer, erzog seine Kinder hier in den grossen Gefühlen seines Herzens. Wüste stand die gehölzlose Fläche da, ein versengter Grund; aber Eleonore blickte sie an, und siehe, sie änderte sich in eine Tempe, wie die in Thessalien, um. Trete in ihren Schatten, treuer Wanderer; du betritst [!] einen heiligen Boden, welcher auch jetzt noch ihre einstigen Genien verkündet.

Ha valamit hiszek szent hittel, azt hiszem, hogy Epigrammát sok *igaz ember* könyv nélkül fogja elmondani, midőn Debreczenből Tokajba 's Tokajból Debreczenbe elmegyen. Többet hiszek: gyermekeid ezt az Epigrammát kőbe metszetik, 's Grófnéd' ültetéseibe fogják felállítatni. Amen! Amen! Amen!

[...]

Rumy Károly Györgynek, Széphalom, 1820. augusztus 2.

[...]

Wenn Sie den Magyar Kurir lesen, so haben Sie wohl ein Epigramm auf Szent Mihály (Wohnort des Gr. Josef Desöffy, 2 Meile [!] von Tokaj in einer holzlosen Fläche, wo aber die Gräfin ein terrain von 50 Joch zu einem englischen Garten aufnahm, und zum Gehölz bepflanzt hat) darin gefunden, das von mir kömmt. Ich gefalle mir darinn; es zeigt von meinen Gefühlen gegen diesen edlen Mann. Hier ist es.

[496.]

279.

SZENT-MIHÁLY. (a' később idők' képében.)

A' kit Athéne nekünk 's a' héthegyü Város irígyel,
 A' kinek ajkairól Nesztori Sváda szakadt,
 Holdjait itt szántá, mint Xenophon, itt vere lantot,
 Gyermekeit itt nevelé szíve' nagy érzetiben.

Pusztá vala a' vad sík, perzselt agyag (versengter Thon) Eleonora
 Rá pillanta, 's az ím Thesszali Tempe leve.
 Térj árnyékiba, hív Idegen! szent helyre jutottál,
 'S az most is büszkén hirdeti Géniuszit.

[...]

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1820. szeptember 17.

[...]

Sie erhalten hier mein Herr Graf, zwey Kriegslieder von mir, das eine ist nicht beendet, aber nahe zum Ende. Ich nahm mir vor 12 solche zu dichten, und dann damit das ungrische Publicum zu überraschen. Diese Herrn sollen sehn, daß auch der *Germanicus* ungrisches Blut und Gesinnungen hat. Ich möchte aber nie etwas drucken lassen, worüber Ihr königliches *Placet* nicht geschrieben ist. Mit dem Schlachtlied bin ich nicht unzufrieden. Gedanken und Form ist gut. Die *anapästs* passen zum Stoff. Aber die *Feyer der Reinigung* läßt mich im Zweifel. Es ist nicht *Lied*, sondern eine *Scene*. Auch sind die 3 ersten Stanzen kaum in dem Geist jener Heldenzeiten. Die refrains erinnern uns an *Verfeinerung*. – Gut motivirt aber scheint der Schwarm an den Z[w]eigen⁷⁵⁵ einer Eiche, die einen andern beherbergt hat, und die *moralische Predigt* des Opferpriesters, um die Schande abzuwälzen, daß Arpads Volk eine Herde wilder Barbaren war. – Ich erbitte mir Ihre Meinung über beide Stücke, flehe Sie aber zugleich an, *die Stücke niemand zu zeigen*, damit die Überraschung erfolgen kann.

[...]

276.

[497.]

A' SZABAD ERDÉLY.

Szabadon lihegsz, szeretett Haza!
 Szabadon lihegsz megint! karunk
 Béklyóidat öszvetöré.
 Itt vesztenek ők, itt hulltanak-el;
 Lobogó tüzeit seregekre
 Az isteni bosszu lövellé.⁷⁵⁶

Nem ejte-le minket erő;
 Bízakodás teve rabjaivá
 Minket a' pogánynak.
 Esküdt; mi jók hívénk szavát,
 'S ő a' hívőket, bízakodókat,
 Cselébe voná, megbuktatá.

⁷⁵⁵ Zeigen em.

⁷⁵⁶ lövell <te>é. Ráírással jav.

Hegyeink' aranyát, ugarinknak
 Gazdag termésit irígylé,
 És a' mit táplált a' mező.
 Paripáink néki nyihogtak,
 Gyapját neki nyírta-meg a' nyáj;
 'S a' mit nem vett-el, ellopá.

Magyarra vivé-ki a' Magyar,
 'S vicsorga dühében, hogy a' két
 Testvérhad egymást értte ölét;
 Éh gyermekeinket maszlagon
 Hízlalta pribégjeivé, hogy ők
 Verdessék, a' mi még nem ing.

'S mi nyögénk a' vad dölyf' kéjeit,⁷⁵⁷
 'S viselénk, de mérges fájdalomban,
 Az alázó sullyos igát.
 Hunyadink' nagy lelke nem hagyott-el,
 Hunyadink' nagy lelkét nem hagyánk-el,
 'S lepattogának lánczaink.

Itt vesztenek ők, itt hulltanak-el,
 Lobogó tüzeit seregekre
 Az isteni bosszu lövellé.
 Szabadon lihegsz, szeretett hazánk!
 Szeretett hazánk, szabadon lihegsz!
 Hunyadink' nagy lelke van veled.

27. Nov. 1819.

[498.]

A' TISZTÚLÁS' INNEPE.
 AZ UNG' VIZE MELLETT.

280.

A' NÉP.

Érettünk küzd, érttünk csatáz
 A' harcz' nagy Istene.
 Segéli az elnyomottakat,
 'S elnyomja az elnyomót.

⁷⁵⁷ ké<ny>jeit, Ráírással jav.

A' JÓKOK' KARJA (Chor der Priester)
Bízzál te benne, hív Magyar,
Rád néki gondja van;
Segéli az elnyomottakat,
'S elnyomja az elnyomót.

MINDNYÁJAN.
Érettünk küzd, érttünk csatáz
A' harcz' nagy Istene.
Ránk gondja volt, ránk gondja lesz,
'S elnyomja az elnyomót.

AZ OLTÁR' SZÜZE.
Az agg erdőben aludtam-el
Eggy lombos tölgynek alatta;
Zaj támada az agg tölgy' lombjai közt,
'S elverte szememről álmomat.

Idegen raj ülte-meg a' magas
Tölgy' gallyait, eggy szőlőgerezd;
'S a' régi lakók kirohantak
Elűzni szelíd vendégeiket.

Dühösen folyt a' küzdők között
A' vércsata; húlltak sergeik;
De most szeretetté vála tusájok,
'S a' két raj eggy rajjá leve.

A' FŐ-JÓS. (Jós soviel als Wahrsager)
Tisztuljatok-meg! vár az Ung.
Nem nyér segélyt a' szennyezett; Befleckte.
Nem az, ki más' tulajdonát
Hölgyét, cselédit, barmait,
Orúl vagy nyílt arcczal rabolja; Or, Dieb.
Nem a' ki csal, nem, a' ki jobbát
Felének, avvagy ellenének (Freund oder Feind)
Mosolygva nyújtja, 's másfelől
Mérges nyilat fúr oldalába.
Nem, a' ki jámbor szenvedőnek
Enyhíteni rest gyötrelmein,
'S elfagyva látja folyini könnyét.
A' szenvedő az Istené.
'S ez bosszút áll a' Szenvedőért
A' bántón bosszút. Tisztuljatok-meg!

A' FEGYVERNEK.

(Der Herold)

Ártatlan' vére Balambert, Csaratont és Ödönt,
És téged, dicső Etelyénk, soha meg nem fertéze.
A' hős nem fenevad, védi szabadjait,
'S a' más' szabadját (die Rechte) tiszteli.

Etely (der Fluß) így fut a' bérczek' kevély fija,
Szelíden 's áldást hozva medreiben.
De ha szirtek' gátlják a' szelíd' futását,
Kicsap a' mederből, 's ront 's pusztít haragja.

Árpád, a' pálcza tiéd, tied⁷⁵⁸ a' kard és az ércz paizs.
Szabad nép adta, 's önkénytt, azt kezdedbe.
Viseld, feje 's atyja néki, 's azt a' szép örökbe,
Etelyénk reánk hagyá, – te vezessd.⁷⁵⁹

CSENGYE.⁷⁶⁰ ein Mädchen. Tochter des Árpád.

Fürtözve van a' tölgy' gallyaival⁷⁶¹
Atyám' láncsája 's a' ragyogó sisak.
Kezeim szeldelték a' tölgy' gallyait,
Az ártatlan' kezei.
Atyám nekem ő, és társainak;
Szeret engem, szereti társait.

unvollendet.

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1820. november 27.

[...] Dafür wage ich Ihnen ein kurzes Epigramm artistischen Inhalts vorzuschlagen,
das ich, ehe ich Ihren Befehl noch erhielt, selbst übersetzte:

Grazie schuf der Künstler mir an, Hoheit dem Apollo;
Hier der Erste bin ich: auf dem Olymp ist's Apoll.

[499.]
ANTINOUSZ.

206.

Kellemet önte reám Metszóm, fennséget Apollra;
Én vagyok első itt: a' nagy Olympon Apoll.⁷⁶²

[...]

⁷⁵⁸ tied Az e fölött áth. ékezet.

⁷⁵⁹ <légy vezérünk> vezessd.

⁷⁶⁰ CSEN<Y>GYE. Ráírással jav.

⁷⁶¹ a' <gally> tölgy' gallyaival

⁷⁶² A lap aljára folyamatosan írva.

1821

Cserey Miklósnak, Széphalom, 1821. január 23.

Tisztelt barátom,

Imhol valami, a' mivel ma élesztettem-fel lelkeket betegeskedésemben. Te engem minap arra serkentél hogy igyekezzem megnyerni a' köz javalást. Azon én nem kapok, 's inkább követem makacs ízlésemet: de illő, hogy olykor másokért is tegyek valamit. Mi nem a phantasia' játékát kedveljük a' Poezisben, hanem megelégszünk a' versekbe szedett morális Predikációval. Bátorkodom tenni azt a' kérést hozzád, hogy velem tudatni méltóztassál, mit ítélsz Te, mit ítél a' Mélt. Grófné, mit ítél szép és édes-beszédű leányod, mit ítélnek némelly Nyelvünket szerető barátid felőle. Nem Bíraim neveket óhajtom tudni, hanem csak ítéleteket. –

A' rózsálló annyit akar itt tenni, noha Analogia nélkül való meréssel, mint a' rózsaszínbe csapó, németül rosig. – A' Zeüsz, a' Küpriszt, nem is mentem. [...]

281.

[500.]
Gróf Kornis Mihályhoz.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid,
Atyád' nem hozhatják-vissza nyögéseid.
Ércz sarkai a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának.
Ebből áll a' vadnak egész felelete:
A' mi lesz, ide jut; Zeüsznek ez végzete.

Túrd a' mit tűrni kell, 's leljen fájdalmában
Lelked vígasztalást 's erőt önmagában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúltnak –
Igy kiált a' Szükség 's az Ész a' búsúlnak,
Jó; de míg elfásúlsz, áldd a' Természetet,
Hogy a' szenvedőnek lágy könnyet engedett.

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve,
De csak verni tudott, nem érzeni, szíve.
Homlokát illette Pallász világával,
Küpriszt, a' szép, keblét rózsálló ujával.
'S ím a' buta agyag lát, eszmél és ítél,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél.
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit e' kettőtől ajándékul veve:
Ész, melly oltogassa a' Szív' vad égésit,
Érzést, melly fenýítse az Ész' tévedésit.

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-süllyesztenek,
'S az Ész veszteséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz, ő még igazolja,
Kérdd a' Szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit,
Csald-meg szemed', 's tagadd a' mit az tisztán lát,
Hajlasz barátodnak ha fogadni szavát.

Mondd, hogy atyád még él, mert még él szívednek,
'S vége a' halálban nincsen az életnek;
Mondd: az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
A' hol porhajlékát a' lélek leteszi;
A' mit egy szép álom feste Scipiónak, (Cicerónál)
'S Pláto 's Virgil költe, mondd te is valónak,
'S meglát'd, a' Szív csudát, 's igen nagy csudát tész,
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.

Úgy van! még él atyád, barátja lelkednek,
Körülöttd lebeg, 's tanúja tettednek.
Lát, midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
'S bár Teleki Károly volt hív anyád' atyja,
Neved' csak vérséged' fénye ragyogtatja,
Nem az önmagadé! – lát, 's örvend sorsának,
Hogy illy fiút ada házának 's honjának.
Sírj, 's ha barátodnak intését tűrheted,
Szeressd a' ragyogást, 's valld-meg hogy szereted.
Igy sírt, 's nem titkolta nagy szíve' sírását,
Ki a' Marathoni Vezér' ragyogását,
'S a' ragyogást csak a' tettért irígyllette,
'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda, a' hova szíved vágy,
Ne nézz csak vakító példát; nézzd Ez mit hágy.
A' homály is ad fényt, és a' házi-élet,
Ha érdemek védik és a' köz ítélet.
Felejtve lesznek majd korunk' sok Nagyjai:
Nem soha Festetics, soha nem Ráday.

Néked osztályrészül az a' fényes juta,
Mellyen sok rossz kényén, sok jó vésszel futa.
Járd, de a' Szírenek ellen óvd füledet,
'S ne tagadd-meg soha ál fényért tisztedet.

Bukj, ha kell, 's kívánja szíved' szent érzése –
Atyádnak, kit siratsz, erre hív intése.

Berzsenyi Dánielnek, Széphalom, 1821. január 23.

Édes barátom,

Ha Te tízedrésnyiben is szenvedéd a' mit leveled mond, és ha csak tízedrésnyiben szeretsz is mint óhajtom, az én látogatásim Neked nem lehetnek kedvetlenek, nekem pedig öröm ahhoz a' nem csak igen nemes lelkű, hanem igen lelkes emberhez is szólnom, a' kit én mérték nélkül szerettem mindenkor. Osztán midőn itt egy Epistolámat közlöm, mellyet ez estve végeztem-el, az az óhajtság is emeli keblemet, hogy azt Superint. Kis Úrnak felolvasni méltóztassál. Kedves nekem azt látni hogy ő és te felőlem szóllatok. – Imhol az Epistola. Gróf Kornis Mihály mintegy 25 esztendő fiatal; egyik őse Gubernator volt Erdélyben; lelkes anyja pedig a' Thesaurarius Teleki Károly leánya, ki kivált a' Classica Literaturában nagyon jártas volt, 's külömben is egész Erdély által még hamvaiban is áldatik. Az én ifjú barátom egy igen érett lelkű derék ifju.

281.

[501.]

Gróf Kornis Mihályhoz.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid,
Atyád' nem hozhatják-vissza nyögéseid;
Ércz sarkai⁷⁶³ a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának:
Ebből áll a' vadnak egész felelete:
A' mi lesz, ide jut; Zeüsznek ez végzete.

Túrd a' mit túrni kell, 's leljen fájdalmában
Lelked vígasztalást 's erőt önmagában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúltnak –
Igy kiált a' Szükség 's az Ész a' búsúlnak.
Jó; de míg elfásulsz, aldd a' Természetet,
Hogy a' szenvedőnek lágy könnyet⁷⁶⁴ engedett.

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve;
De csak verni tudott, nem érzeni, szíve.
Homlokát illette Pallasz világával,
Küpris, a' szép, keblét rózsálló ujával. rosige finger az az rózsaszínű.

⁷⁶³ <kapuji> sarkai Az áth. szó fölé írva.

⁷⁶⁴ lágy <....> könnyet

'S im a' buta agyag lát, eszmél és ítél,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél.⁷⁶⁵
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit ajándékul e' kettőtől veve:
Észt, melly oltogassa a' Szív' vad égésit,
Érzést, melly fenýítse az Ész' tévedésit.

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-sűllyesztenek,
'S az Ész vesztéséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz, ő még igazolja,
Kérdd a' Szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit,
Csald-meg szemed', 's⁷⁶⁶ tagadd a' mit az tisztán lát,
Hajlasz barátodnak ha fogadni szavát.

Mondd: hogy atyád még él, mert még él szívednek,
'S vége a' halálban nincsen az életnek.
Mondd: az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
A' hol porhajlékát a' lélek leteszi;
A' mit egy szép álom feste Scipiónak,
'S Pláto 's Virgíl költe, mondd te is valónak;
'S meglát'd, a' Szív csudát 's igen nagy csudát tész,
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.

Úgy van! még él atyád, barátja lelkednek,
Körülötted lebeg, 's tanúja tettednek;
Lát, midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
'S bár Teleki Károly volt hív anyád' atyja,
Neved' csak vérséged' fénye ragyogtatja,
Nem az önmagadé! – lát, 's örvend sorsának,
Hogy illy fiút ada házának 's honjának.
Sírj, 's ha barátodnak intését tűrheted,
Szeressd a' ragyogást, 's valld-meg hogy szereted.
Igy sírt, 's nem titkolta nagy szíve' sírását,
Ki a' Marathoni Vezér' ragyogását,
'S a' ragyogást csak a' tettért írgylette,
'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda, a' hova szíved vágy;
Ne nézz csak vakító példát, nézzd Ez mit hágy.

⁷⁶⁵ remél<;>.

⁷⁶⁶ 's Utolag toldva a két szó közé.

A' homály is ad fényt, és a' házi-élet,
Ha érdemek védik, és a' köz ítélet.
Felejtve lesznek majd korunk' sok Nagyjai;
Nem soha Festetics, nem soha Ráday.

Néked osztályrészül az a' fényes juta,
Mellyen sok rossz⁷⁶⁷ kényén, sok jó bántva futa.⁷⁶⁸
Járd, de a' Szírenek ellen óvd füledet,
'S ne tagadd-meg soha álfényért tiszteted.
Bukj, ha kell, 's kívánja szíved' szent érzése.
Atyádnak, kit siratsz, erre hív intése.

De éjfél van; kifáradtam. Élj szerencsésen, 's tiszteld a' mi megbecsülhetetlen barátunkat.

Mikor veszem leveledet?

Desseffy Józsefnek, Széphalom, 1821. január 24.

[...]

Vedd e' helyett még Septemberben elkezdett Versezetemet, de a' mellyet csak tegnap este végeztem-el. Eggy helytt, 's megtörténhetik, több helytt is, a' Te gondolatodat szövtem-fel, 's látni fogod, hogy az csillám (lumiere) a' Munkában.

[...]

281.

[502.]

Gróf Kornis Mihályhoz.

Szent-Benedekre, Dézs mellett.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid,
Atyád' nem hozhatják-vissza nyögéseid.
Ércz sarkai a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának.
Ebből áll a' Vadnak egész felelete:
A' mi lesz, ide jut; Zeűsnek ez végzete.

Túrd a' mit túrni kell, 's leljen fájdalmában
Lelked vígasztalást 's erőt önmagában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúlnak –
Igy kiált a' Szükség 's az Ész a' búsúlnak.

⁷⁶⁷ sok <jó kényén> rossz

⁷⁶⁸ futa<;>.

Jó; de míg elfásúlsz, áldd a' Természetet,
Hogy a' Szenvedőnek lágy könnyet engedett.
Élt már Prometheusznak agyagból-gyúrt míve,
De csak verni tudott, nem érzeni, szíve.
Homlokát illette Pallasz világával,
Küpris, a' szép, keblét rózsálló ujjával, rosige Finger,
'S ím⁷⁶⁹ a' buta agyag lát, eszmél és ítél, az az von einer Farbe,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél. in die der Rosen einschlägt.
Igazán emberré csak az által leve
A' mit e' kettőtől ajándékul veve.
Észt, melly oltogassa a' Szív' vad égésit, Ez a' két sor a' Te
Érzést, melly fenyítse az Ész' tévedését. leveledből van véve.

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-süllyesztenek,
'S az Ész veszteséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz, ő még igazolja;
Kérdd a' Szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit,
Csald-meg szemed', 's tagadd a' mit az tisztán lát,
Hajlasz barátodnak ha fogadni szavát.

Mondd, hogy atyád még él, mert még él lelkednek,
'S vége a' halálban nincsen az életnek;
Mondd: az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
A' hol porhajlékát a' lélek leteszi;
A' mit egy szép álom feste Scípiónak,
'S Pláto 's Virgil költe, mondd te is valónak:
'S meglát'd, a' Szív csudát, 's igen nagy csudát tész,
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.

Úgy van! még él atyád, barátja szívednek,
Körülötted lebeg, 's tanúja tettednek.
Lát, midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
'S bár Teleki Károly volt hív anyád' atyja,
Nevedet vérséged' fénye ragyogtatja,
Nem az önmagadé! – lát, 's örvend sorsának,
Hogy illy fiút ada házának 's honjának.
Sírj, 's ha barátodnak intését tűrheted,⁷⁷⁰
Szeressd a' ragyogást, 's valld-meg hogy szereted.
(Voltaire)

⁷⁶⁹ <Igazán> 'S ím

⁷⁷⁰ intését <...> tűrheted,

Igy sírt, 's nem tagadta nagy⁷⁷¹ szíve' sírását,
 Ki a' Marathoni Vezér ragyogását,
 'S a' ragyogást csak a' tettért, irígylette,
 'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda, a' hova szíved vágy;
 Ne nézz csak vakító példát; nézzd ez mit hágy.
 Homály is adhat fényt és a' házi-élet,
 Ha érdemek védik és a' köz ítélet.
 Felejtve lesznek majd korunk sok Nagyjai:
 Nem soha Festetics, soha nem Ráday.

Néked osztályrészüll az a' fényes juta,
 Mellyen sok jó vésszel, sok rossz kényén futa.
 Járd; de a' Szírenek ellen óvd füledet,
 'S ne tagadd-meg soha ál fényért tiszteted.
 Bukj, ha kell, 's kívánja szíved' szent érzése –
 Atyádnak, kit siratsz, erre hív intése.

Én a' Francia Poesisnak nem ismerek szebb sorát mint ezt:

Romains, j'aime la gloire et ne veux point m'en taire.

Mailáth Jánosnak, Széphalom, 1821. január 26.

[...]

Ich habe wieder eine Epistel in Alexandrienern, mit Verläugnung meines Geschmacks, geschrieben. Die an Festetics war allgemein beklatscht, und man merkte meine Bosheit, in dieser von den Ungarn allgemein geliebten, gleichsam nationalen Form meinen Neologismen Eingang zu verschaffen, nicht, und meine Bosheit gelang mir; man hat meine Neologismen darin nicht gewittert. In dieser an Kornis wagte ich sogar Küprisz, und Küprisz, a' szép, (das epitheton griechisch und deutsch dem substantivum nachgesetzt) und rózsálló új rosige Finger. Dieses wird mehr in die Augen stehen. Aber es helfe, was kann. Die Herren müssen nachgeben: denn das wird der Sprache gedeihen. Kisfaludy Károly, Bruder des Sándor, hat mich um Beiträge zu seinem Almanach gebeten. Alles was ich in ein solches passend hatte, habe ich an Sam. Igaz in Wien geschickt. Da die Kaiserin, die die Dedication des Almanachs huldreich annahm, befohlen hat, das Manuscript sollte in Februar schon in Wien seyn, so konnte ich nicht anders, als Kisfaludy Károly an Igaz zu adressiren, er soll von diesem dasjenige übernehmen, was dieser nicht aufnahm. Ich schickte beiden ein Lied, welches vielleicht einige Götheische Züge verräth: Innigkeit und natürliche naivetät.

⁷⁷¹ tagadta <sz> nagy

[503.]
MINNYIHEZ.

268.

Égtem értted, 's te szerettél;
Még én égek, nem te már.
Ah, te már elhidegedtél,
Szád szemed tagadja bár!
'S én itt magamba borúlva
Nevedet sohajtgom,
Elbúsúlva, megfásúlva
Veszteségem' siratom.

Elenyésztek életemnek
Tündér istenálmai.
De ne rettegj; mély sebemnek
Nem terhelnek vádjai.
Légy te boldog! könnyebbedve
Viselem majd terhemet,
'S ezt sohajtom kevélykedve:
Minnyim egykor szeretett.

Göthe sang⁷⁷² nicht gern Trauertöne der Liebe. Aber auch solche sind nicht zu tadeln, wenn sie nicht übel gerathen sind. – Auch Kisfaludi Károly schließt alles aus, was Beziehungen an Personen hat. Eigentliche Gelegenheitsgedichte, wie sie Canitz und andere dichteten, taugen freylich nicht viel. Aber Klopstock, Horaz und Pindar haben solche gedichtet, und Horazens Episteln sind nicht unwürdig neben seinen Oden zu stehn. Ich wünsche, daß Szemere in seine Anthologie kein Stück aufnehme, daß der Aufnahme unwerth ist: aber daß er gute Stücke darum ausschließe, weil sie persönliche Beziehungen haben, wünsche ich nicht.

[504.]
Gróf Kornis Mihályhoz.

281.

einer seiner Ahnen war Gouverneur in Siebenbürgen und seine Mutter ist die edlen Tochter des edler Thesaurarius Carl Teleki.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid;
Atyád' nem hozhatják-vissza nyögéseid.
Ércz sarkai a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának.
Ebből áll a' vadnak egész felelete:
A' ki lesz, ide jut! Zeüsznek ez végzete.

⁷⁷² Göthe <dichtete> A sang betoldás a törlés fölött.

Túrd a' mit túrni kell, 's leljen fájdmában
Lelked vigasztalást 's erőt önmagában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúltnak –
Igy kiált a' Szükség 's az Ész a' búsúlnak.
Jó; de míg elfásulsz, áldd a' Természetet,
Hogy a' szenvedőnek lágy könnyet engedett.

Klopstock: Lindernde Thränen, euch gab die
Natur den menschlichen Elend...

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve,
De csak verni tudott, nem érzeni, szíve.
Homlokát illeté Pallasz világával,
Küprisz, a' szép, keblét rózsálló ujjával.
'S ím a' buta agyag lát, eszmél és ítél,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél.
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit e' kettőtől ajándékul veve:
Észt, melly oltogassa a' Szív' vad égésit,
Érzést, melly fenyítse az Ész' tévedését.

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-süllyesztenek,
'S az Ész veszteséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz, ő még igazolja,
Kérdd a' Szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit;
Csald-meg szemed', 's tagadd a' mit az tisztán lát,
Hajlasz barátodnak ha követni szavát.

Mondd, hogy atyád még él, mert még [é]⁷⁷³ szívednek,
'S vége a' halálban nincsen az életnek;
Mondd: az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
A' hol porhajlékát a' lélek leteszi;
A' mit egy szép álom feste Scipiónak,
'S Plátó 's Virgil költe,⁷⁷⁴ mondd te is valónak;
'S meg lát'd, a' Szív csudát, 's igen nagy csudát tész,
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.

3. 2–4 sind ex Somnis Scipionis des Cicero.

⁷⁷³ el Tollhiba, em.

⁷⁷⁴ 'S Plát<ó>o 's Virgil <feste> A költe, a sor végére írva, sorbeli helyét jel mutatja.

Úgy van! még él atyád, barátja Szívednek;
Körülötted lebeg, 's tanúja tettednek.
Lát, midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
'S bár Teleki Károly volt hív anyád' atyja,
Neved' csak vérséged' fénye ragyogtatja,
Nem az önmagadé! – lát, 's örül sorsának,
Hogy illy fiút hagyta házában 's honjának.
Sírj, és ha barátod' intését tűrheted,
*Szeressd a' ragyogást, 's valld-meg hogy szereted. *)*
Igy sírt, 's nem titkolta nagy Szíve' sírását,
Ki a' Marathoni Vezér' ragyogását,
'S a' ragyogásban a' tettet⁷⁷⁵ irígyllette,
'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda, a' hova Szíved vágy;
Ne nézzd a' vakító példát: nézzd ez mit hágy.
Homály is adhat fényt, és a' házi-élet,
Ha érdemek védik és a' köz ítélet.
Felejtve lesznek majd korunk⁷⁷⁶ sok Nagyjai:
Nem soha Festetics, soha nem⁷⁷⁷ Ráday.

Néked osztályrészül az a' fényes juta,
Mellyen sok rossz kényén, sok jó vésszel futa.
Járd, de a' Szírenek ellen óvd⁷⁷⁸ füledet,
Ne tagadd meg soha ál fényért tisztet.
Bukj, ha kell, 's kívánja Szíved' szent érzése –
Atyádnak, kit siratsz, erre hív intése.

[Melléklet:]

Hier zwey Epigrammen, die Sie befohlen.

*) Die bezeichnete Stelle ist Voltaire abgeborgt:
Romains, j'aime la gloire et ne veux point m'en taire.

⁷⁷⁵ ragyogásban <csak> a' tettet

⁷⁷⁶ majd <...> korunk'

⁷⁷⁷ Festetics, <nem> soha nem

⁷⁷⁸ ellen <...> óvd

255.

[505.]

Mint hajlong a' gyermek alatt a' gyapjas oroszlán!
 'S mennyei zengzetinek vad tüze mint mosolyog!
 'S⁷⁷⁹ oh a' büszke, miként érezteti véle hatalmát,
 És hogy egen földön ő egyedül az erős!
 Vélem is ezt érezteti most, szép Nícse, miolta
 Elfogva ajkaidon, durva bilincsre vetett.

207.

[506.]

EGGY FERDŐBEN. Váradon.

E' liget árnyai közt ége a' Szép Náisz Apollért,
 Asszonya vette nyilát, 's a' szeretőre lövé.
 Szemtelen, égj, úgy monda, de vessz! A' Nympha vesz és ég,
 Hév habokat buggyant, 's hirdeti keble' tüzét.

[...]

Gyulay Lajosnak, Széphalom, 1821. január 28.

[...] A' mit itt mondok, arra emlékeztet, a' mit Kornisnak írtam. 'S minthogy láttad elejét, lásd itt egészen. [...]

281.

[507.]

Gróf Kornis Mihályhoz.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid;
 Atyád' nem hozhatják-vissza nyögéseid.
 Ércz sarkai a' vad Halál kapujának
 Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának.
 Ebből áll a' vadnak egész felelete:
 A' ki lesz, ide jut; Zeüsznek ez végzete.

Túrd a' mit tűrni kell, 's leljen fájdalmában
 Lelked vigasztalást 's erőt önmagában.
 A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúltnak –
 Így kiált a' Szükség 's az Ész a' búsultnak.
 Jó; de míg elfásúlsz, áldd a' Természetet,
 Hogy a' szenvedőnek lágy könnyet engedett.

⁷⁷⁹ A sor elé betoldva, utána a sorkezdő O kicsire javítva.

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve,
De csak verni tudott, nem érzeni, szíve.
Homlokát illette Pallasz világával,
Küpris, a' szép, keblét rózsálló ujjával,
'S ím a' buta agyag lát, eszmél, és ítél,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útal, fél, remél.
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit ajándékban e' kettőtől veve:
Észt, melly oltogassa a' Szív' vad égésit,
Érzést, melly fenyítse az Ész' tévedését.

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-süllyesztenek,
'S az Ész vesztiséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz ő még igazolja,
Kérdd a' Szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit,
Csald-meg szemed', 's tagadd a' mit az tisztán lát,
Hajlasz barátodnak ha fogadni szavát.

Mondd hogy atyád még él, mert még él szívednek,
'S vége a' halálban nincsen⁷⁸⁰ az életnek;
Mondd: az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
A' hol porhajlékát a' lélek leteszi;
A' mit egy szép álom feste Scípiónak,
'S Pláto 's Virgil költött, mondd te is valónak:
'S meglát'd, a' Szív csudát 's igen nagy csudát tész,
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.

Ciceronis
Somnium
Scipionis⁷⁸¹

Ugy van! még él atyád, barátja lelkednek,
Körülötted lebeg 's tanuja tettednek.
Lát, midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
Bár Teleki Károly volt hív anyád' atyja,
Neved' csak a' vérség' fénye ragyogtatja,
Nem az önmagadé! – lát, 's örül sorsának,
Hogy illy fiút hagyta házának 's honjának.
Sírj, 's ha barátodnak intését tűrheted,
Szeressd a' ragyogást, 's valld-meg hogy szereted.
Igy sírt, 's nem tagadta nagy szíve' sírását,
Ki a' Marathoni Vezér' ragyogását,

⁷⁸⁰ halálban <még> nincsen

⁷⁸¹ A szavak egymás alá írva a versszak 2–4. sorai mellett.

'S a' ragyogásban csak a' tettet⁷⁸² irígylette,
'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda a' hova szíved vágy;
Ne nézzd a' vakító⁷⁸³ példát; nézzd Ez mit hágy.
Homály is adhat fényt, és a' házi-élet,
Ha érdemek védik és a' köz ítélet.
Feledve lesznek majd korunk' sok Nagyjai:
Nem soha Festetics, soha nem Ráday.

Néked osztály részül az a' fényes juta,⁷⁸⁴
Mellyen sok rossz kényén, sok jó vésszel [f]uta.⁷⁸⁵
Járd; de a' Szírenek ellen óvd füledet,
Ne tagadd-meg soha ál fényért tisztetted.
Bukj, ha kell, 's kívánja szíved' szent érzése –
Atyádnak, kit siratsz, erre hív intése.

Nyomárkay Józsefnek, Széphalom, 1821. február 1.

[...]

Kevés napokkal ezelőtt egy Epistolát végzettem-el, mellyhez még Septemberben fogtam volt. Azt hittem hogy szükségem van bizonyos dátumokra, mellyeknek a' vers végében fel kell dolgoztatniok, 's azért halasztottam-el az elvégzést. De ismét [...] ⁷⁸⁶ gondolat ért; elvégeztem. A' Festeticshez írt Epistolámat még ellenségim is [...] javalással vették, 's minthogy ez ahhoz hasonlít, képzelem, ezt is úgy fogják. Megtagadtam tulajdon ízlésemet az övékéért, mert én a' Verseknak ezt a' formáját nem szerettem. Mi mesterség olly két sorú verseket írni, mellyben csak arra kell vigyázni, hogy a' két utolsó hang eggyezzen, 's a' 6dik syllaba mellett Caesura essék? A' Rómaiak és Görögök az illy játékot nem vették volna versnek. De ha a' mi Olvasóink gyönyörűségeket lelik ilyenekben, teljes kedvek. Én ezt arra a' ravaszságra használám, hogy némelly Neologismusokat vettem-fel belé: *Küpris*, a' görög forma⁷⁸⁷ és pronuntiatio szerint az az *Cypris*. *rózsálló* az az *rosige*, tudnillik *rózsaszinbe csapó*. A' Festők a' szép kezeknek mindég ezt a' színt szokták adni. – Egyeberánt azt hiszem, hogy az én barátom némelly hamiskodó soromra mosolygani fog magában. [...]

⁷⁸² tettett Tollhiba, em.

⁷⁸³ <csak a'> a' vakító Az áth. szavak fölé írva.

⁷⁸⁴ Az utolsó hat sor, két részletben kilencven fokkal elforgatva a lap üresen maradt szélére van írva.
⁷⁸⁵ juta Tollhiba, em.

⁷⁸⁶ Itt és a továbbiakban a lap szélének sérülése miatt hiányzó szavak.

⁷⁸⁷ a' <term> görög forma

[508.]
Gróf Kornis Mihályhoz

281.

Egyik nagyatyja Erdélyi Gubernátor volt; az anyja pedig leánya az Erdély Thesaurariusának Gróf Teleki Károlynak, kit feje, szíve, tudománya, hazafiúsága miatt⁷⁸⁸ nagy tiszteletben tart⁷⁸⁹ Erdély még most is. Maga ez az ifju Gróf igen modestus, csendes, minden jót nagyon szerető ifju, kit én méltán szeretek.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid;
Atyád nem hozhatják-vissza nyögéseid.
Ércz sarkai a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának.
Ebből áll a' vadnak egész felelete:
A' ki lesz, ide jut; Zeusznak ez végzete.

az az: *Ezt ig*[...] ⁷⁹⁰

Túrd a' mit tűrni kell, 's leljen fájdalmában
Lelked vígasztalást 's erőt ön magában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúlnak –
Igy kiált a' szükség 's az Ész a' búsultnak.
Jó; de míg elfásulsz, áldd a' Természetet,
Hogy a' szenvedőnek lágy könnyet engedett.

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve,
De csak verni tudott, nem érzeni, szíve.
Homlokát illeté Pallász világával,
Küpris, a' szép, keblét rózsálló ujjával.
'S ím a' buta agyag lát, eszmél és ítél
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél.
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit ajándékul e' kettőtől veve:
Észt, melly oltogassa a' szív' vad égésit,
Érzést, melly fenyítse az Ész' tévelygésit.

az az a' szép *Küpris*. –
Ez görög szóllás így.

Gróf Dezsőffy József gondol[...]
Egyik levelében írta azt n[...]
's én méltónak néztem fel[...] ⁷⁹¹

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-süllyesztenek,
'S az ész veszteséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy mérték nélkül sírsz, ő még igazolja,
Kérdd a' Szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
's derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit,
<'S meglát'd, a' szív csudát, igen nagy csudát tész, Csald-meg szemed', s' tagadd a'
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.> mit az tisztán lát,

⁷⁸⁸ miatt Sor fölötti betoldás.

⁷⁸⁹ tart <ja>

⁷⁹⁰ A jegyzet további része a lap sérülése miatt nem olvasható.

⁷⁹¹ A lap sérülése miatt a megjegyzés sorvégi szavai hiányoznak.

Hajlasz barátodnak ha követni szavát.⁷⁹²
 Mondd, hogy atyád még él, mert még él szívednek,
 'S vége a' halálban nincsen az életnek;
 Mondd: az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi, Cicero in Somnio Scipionis.⁷⁹³
 A' hol porhajlékát a' lélek leteszi;
 'S a' mit egy szép álom feste Scípiónak,
 'S Plátó 's Virgíl költe, mondd te is valónak,
 'S meglát'd, a' Szív csudát, 's igen nagy csudát, tész,
 És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.

Ugy van! még él atyád, barátja szívednek,
 Körülötted lebeg 's tanúja tettednek.
 Lát, midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,⁷⁹⁴
 Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
 'S bár Teleki Károly volt hív anyád' atyja,
 Neved' csak vérséged' fénye ragyogtatja,
 Nem az önmagadé! – lát, 's örül sorsának,
 Hogy illy fiút ada házának 's honjának.

Sírj, 's ha barátodnak intését tűrheted,
Szeressd a' ragyogást, 's valld-meg, hogy szereted. (Voltaire.)
 Így sírt, 's nem tagadta nagy szíve' sírását,
 Ki a' Marathoni Vezér' (Miltiadesz) ragyogását,
 'S a ragyogást csak a' tettért írgylette,
 'S később' élte 's holta által érdemlette. (Themistoclesz.)

Két út viszen oda, a' hova szíved vágy,
 Ne nézzd a' vakító példát, nézdd ez mit hágy.
 Homály is adhat fényt, és a' házi-élet,
 Ha érdemek védik, és a' köz ítélet.
 Feledve lesznek majd korunk⁷⁹⁵ sok' Nagyjai:
 Nem soha Festetics, soha nem Ráday.

Neked osztályrészül az a' fényes juta,
 Mellyen sok rossz kényén, sok jó vésszel futa. NB.
 Járd; de a' Szírenek ellen óvd füledet,
 Ne tagadd-meg soha ál fényért tiszteted.
 Bukj, ha kell, 's kívánja szíved szent érzése, – NB.
 Atyádnak, kit siratsz, erre hív intése.

⁷⁹² Az áthúzott két sor mellé írva a két új sor.

⁷⁹³ A versszak első négy sora mellé írva.

⁷⁹⁴ Zsigmondtól <születtél> eredtél,

⁷⁹⁵ majd <honunk> korunk

[Volta]irnek gyönyörű sora ez: *Rómaiak, én szeretem a' dicsőséget, 's [nem] csinállok titkot belőle*. Ezt Voltaire Ciceróval mondatja. A' mi [em]bereink csupa keresztyén alázatosságból vannak gyúrva. Az a' baj, hogy [a' di]csőséget osztán lopják is, ha módjok van hozzá. Nézzük a' Restauratiót. [Ne]m jobb volna e *megvallani*, 's nem *lopni* osztán, 's nem *koldulni*? – [Ez]eknek a' mi verselgetéseinknek az a' haszna van, hogy az efféle sorokat megkapja az Olvasó, 's nemesedik általa. Mennyi ok van hogy neme[se]djünk! Nézzük-el csak Zemplényt, mik esnek itt a' keresztyén alázatosság [...]⁷⁹⁶

Szemere Pálnak, [Széphalom, 1821. május 29.]

[509.]
Fullajtáros Vers.

282.

Míg mások, nem nézvéen szépre és illőre,
A' koboz négy húrját leszegik kettőre,
'S könnyű talyigácskán futnak a' mezőre:
Én, akármit mondjon a' bölcs és a' dőre,
Két lovat fogatok négyemhez előre,
'S fullajtáros hintón hajtok a' tetőre.

A' kiben nincs erő a' nehéz munkára,
Tekintsen Phaeton' gyászos bukására,
'S ne vágyjon a' szárnyas paripa' hátára.
De a' kit meghata Pócsnak fénysúgára,
'S Apolló maga hitt szent szolgálatjára,
Megyen, 's lauruságot szegdes homokára.

Hattyúvá változva úgy száll az egeken,
Túl emelkedvén a' vad rengetegeken,
Mint a' sebes gólya fut a' tengereken.
Bámúl az elhagyott föld e' zengéseken,
Mint Pythágorás a' csengő kerekeken,
'S ha torka nem bírja tovább már – megnyekken.

[...]

Mailáth Jánosnak, Széphalom, 1821. augusztus 20.

[...]

Der Eizug unseres *Administrators* war königlich. Als er die Fähre an dem Sajó bey Köröm betrat, empfing ihn eine Laube, in die die Fähre umgewandelt war, mit dem Vers des Prof. Kézy, an dem ich aber etwas bessern mußte.

⁷⁹⁶ A lap sérülése miatti hiányokat értelemszerűen kiegészítettük, kivéve az utolsót, ahol erre nincs egyértelmű lehetőség, a lap alján lévő, elmosódott szótöredék miatt.

284.

[510.]

Örvendez a Sajó, 's zúgnak víg hajjai,
 Midőn szélére ér a nagy Malonyai.
 Szép folyam, vidd-által Zemplény' határára,
 Csókolgassd nyomdokit, 's add néki tudtára,
 Hogy a' kies Megye repes örömébe',
 Lelkes Kormányzóját fogadván keblébe.

Kézys Vers gefiel niemanden, man forderte von mir einen andern. Ich gab das, was ich hier unterstrichen habe, und nun ward der Vers beklatscht, als wenn es was grosses wäre. Sie wissen, mein Herr Graf, wie wenig ich *Alexandriner*, und dazu noch in unschänderten Zeilen schätze; und ich glaube nicht unbescheiden zu seyn, wenn ich sie anführe.

[...]

Sárközy Istvánnak, Eperjes, 1821. szeptember 24.

[...]

Itt tegnap Báró Palocsay Ferdinanddal ismerkedtem-meg, ki elvéve Nagy Ignátnak leányát 's most sokat lakik Fejér Vgyében. Az én⁷⁹⁷ velem a' Keresztyén Vallást egy eddig ismert de nem tudott oldaláról szerettteté-meg; arról, hogy az *meleggé* teszi a' szívet. Tudtam ezt, 's annak bizonyására hogy tudtam, elmondám neki egy Epigram-momat, melly tegnap még kész sem vala egészen, de az éjjel kicsináltam.

285.

[511.]

A' szem látni tanult, a' szív csak hinni; nemesbb ez,
 'S emberhez méltóbb, 's ah! vakon úlni nehéz.
 Úgyde magam vagyok ott: itt léptemet Istenek őrzik,
 'S a' baj hozzájok még közelebbre csatol.
 Láss bátran, sőt nézz; szemed arra van adva: de higyj is,
 És ha int a' szív' szép Religyiója, *hevülj*.

[...]

⁷⁹⁷ <...> én Olvashatatlan szóból ráírással jav.

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1821. szeptember 29.

[...]

Dezsőffy Bertalan és Báró Palocsay Ferdinand voltak azok, a' kiket Eperjesen most láttam először. Gyönyörű két ember. Ha veled leszek, 's elfelejteném neked mondani, emlékeztess két szavamra, melly Palocsayt megkaczagtató. Palocsay engem egy szép ideával gazdagította. Imhol az: – A' Keresztyén Vallásnak minden egyéb Vallások felett az az elsősége van, hogy *meleggé* teszi a' szívet, 's annak nagy Schiboletje ez a' három szó: Fides, Spes, Charitas. E' háromnak értelmét kértem; azt felelte, hogy nem magyaráztatni, hanem érzeni kell. – **Szent homály** tehát, és **szív Religioja**. A' Mélt. Úr ideája előtttem egészen új, mondtam, és még is meg vala bennem, 's imhol egy épen munkában⁷⁹⁸ álló epigrammom, mellyet neki ezen állításom bizonyítására el is mondték. Az utolsó sor akkor nem vala készen még.

[512.]

285.

A' szem látni tanult, a' szív csak hinni. Nemesbb az,
'S emberhez méltóbb, 's ah! vakon úlni nehéz.
Úgy de magam vagyok ott: itt léptemet Istenek őrzik,
'S a' baj hozzájok még közelebbre csatol.
Láss bízvást, sőt *nézz*; szemed arra van adva: de *higgy* is,
És ha int szíved' szép Religiója, *hevűlj*.

Az utolsó szó a' Palocsaytól vett idea. Egyéberánt, édes barátom, az én Vallásom a' Horátzé; majd religiosus irreligiosus, majd irreligiosus religiosus vagyok. Mind e' mellett bizonyossá teszek, hogy belőlem soha sem lesz Báró Prónay Gábor, a' ki el nem rendelt olvasásai miatt estve spectrumokat látott, reggel semmit sem hitt, nem még azt is, a' mit tagadni nem lehet. Az a' baj, hogy némelyeknek az Irreligiója a' turpissima parte corporis ered. Az enyém a' szemből, a' látásból, a' nézésből. De a' hol ez megtéved, a' szív vissza vezeti. Itt is téged követlek. Emlékezel hogy a' Gróf Kornisnak írt Epistolában tőled vettem egy versbe öltöztetett ideát.

Ismered a' Primás levelét Pigayhoz. Az is a' *Hit, Remény és Szeretet* ideáját tanítja. A' Palocsay ideája tehát módi idea lehet. Sie führt zum Idyllenleben, 's az bizonyosan javára van az emberiségnek.

[...]

⁷⁹⁸ <munkája> munkában

Gyulay Karolinának, Széphalom, 1821. október 1.

[...]

Eperjesen egy gyönyörű társaságban valék, melyről örömet adok számot Nagysádnak. Két ifjú, de érett lelkű Úr a' Vallás felől beszélt; az egyik azt hánytorgatván a' mi abban nem szép, a' másik a' mi igen szép. Nem szóllottam belé. Ez így szólla: A' Keresztyén Vallás méltósága abban áll, hogy a' szívnek egy bizonyos *szép melegséget* ad, eine warme Stimmung. Ne tekintsük a' dogmákat, hanem ezt a' melegséget. Glaube, Hoffnung, Liebe, das sey das Losungswort. – A' mit a' Mélt. Ur mond, mondtam az igen szép arcú 's növésű fiatal Urnak, az engem egy ideában gazdagít. Benn vala szívemben, de még eddig nem tudtam. Hogy benne vala szívemben, mutatja ez az Epigrammám:

285.

[513.]

A' szem látni tanúlt, a' szív csak hinni. Nemesbb az,
'S emberhez méltóbb, 's ah, vakon űlni nehéz.
Úgy de magam vagyok ott: itt léptemet Istenek őrzik,
'S a' baj⁷⁹⁹ hozzájuk még közelebbre csatol.
Láss bízvást, sőt nézz; szemed arra van adva: de *higj* is,
És ha int szíved' szép Religiója, *hevűlj*.

Az én Lottim megengedi, hogy mondjam: Az első sor első szavai csak ennyit teszen: *a' szem látni akar, a' szív csak hinni*. Az a' *tanúlt* ott csak ennyi *tud*. A' mit Schiller mond, a' *nem hívés* az embert kevélyé teszi, a' *hívés* azt cselekszi, hogy az ember magát a' maga bajaiban Isteni segéd által képzeletben őröztetnek. És így ez boldogít. – Az igaz bölcsesség abban áll, hogy csak ott akarjunk látni, a' hol látni *lehet*, és így *kell*. De a' természet nem ok nélkül adta a' szívet; annak is szentek ösztönei. Cicero és Horátz majd *hitt*, majd *nem hitt*.

[...]

Kis Jánosnak, Széphalom, 1821. december 5.

[...] Az Eperjesen lételem azonban nekem igen sok örömekeket ad: sok jó ember és sok jó fej' ismeretségébe jutottam. Illyen egy ifjú Bárány Palocsay Ferdinánd, kit szép külsője miatt egy haszontalan pillangócskának gyanítottam. Egy ebédnél egy igen jó fej, kit az Irreligio' Religiója lelkesít, a' Keresztyén Vallást a' maga nem szép oldalairól festegette. Palocsay azt monda, hogy az nem Keresztyén Vallás, 's azt látni sem kell; azt kell látni, hogy ez a' Vallás egy bizonyos *meleg színt* ad a' szívnek. Megkapott a' szó. Uram, mondtam; te engem egy új ideával gazdagítasz, melyet bírtam, örökké bírtam,

⁷⁹⁹ a' <szív> baj

de nem tudtam hogy bírok. Hogy bírtam, legyen bizonyosága ez a' még (akkor) el sem készült Epigrammom:

[514.]

285.

A' szem látni tanult, a' szív csak hinni. Nemesbb az,
'S emberhez méltóbb, 's ah! vakon⁸⁰⁰ ülni nehéz.
Úgy de magam vagyok itt: ott léptemet Istenek őrzik,
'S a' baj hozzájok még közelebbre csatol.
Láss bízvást, sőt nézz;⁸⁰¹ szemed arra van adva: de higy is,
'S int szívednek szép Religiója, hevülj.

Az utolsó sorban Németizmus van; kiugratám ezt: Ha. Und winkt dir die schöne Religion des Herzens.

Palocsay azt mondá, hogy csudálta volna, ha én, a' ki az Idyll-világban élek, másként érzénék. – Elnedvesedtek szemeim, de nem hajtottam-meg neki magamat az igen kedves Complimentért. Azolta hallom, hogy ez az ifju és szép ifju hív férj és igen nemes lelkü ember.

[...]

⁸⁰⁰ <külön> vakon

⁸⁰¹ <higyj;> nézz; Az áth. szó fölé írva.

1822

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1822. január 16.

[...]

Aurél fiadhoz egy Epistolát kezdék, de abba hagyom, vagy megszelidítem. Grelle Farben taugen nichts. 'S azt mondhatnák hogy azért így, mert téged és engem öszverontott a' sors és a' Stóai lecke.

289.

[515.]

Gyermeke Józsefnek 's Sztáray Laurának,
Ne hidd az elposhadt rongyos Sophistának,
Hogy a' pénz 's a' cifra boldoggá nem tehet,
'S a' ki érdemmel bír, nélkülök ellehet.
Üres csevegésit eresszd a' szeleknek,
'S lássd mint hajlong ő is Sztricsáknak, Vojcseknek.

Eggykor még ezek is jók tiszták valának
Makacs tanítványi a' morgó Stoának,
Ανεχω, ἄπεχω penge ajakokról,
El nem tudta vonni göröngyös utjokról
Sem az öszvezajdúlt tengerek habarja,
Sem a' nagy Jupiter' villámszóró karja
De éhen, 's szenny között érzették végtére
Hogy a' jónak maga a' jó sovány bére ...

Horat.⁸⁰²

Mi lesz belőle, ebből az Epistolából, nem tudom. A' 6 első sort kedvem van meghagyni.

Hidd-el, eggy holnap olta Aurél minden gyönyörűségem. [...]

⁸⁰² E sorpár mellé írva.

1823

Ferenczy Istvánnak, Széphalom, 1823. január 17.

Ferenczy Istvánhoz, Romába.
Széphalom, Január. 17d. 1823.

[516.]

291.

Ferenczy' Graphídionára. *)

Lyányka, találva van ő! etc.

*) A' Művészek' Mythológiája a' rajzolást feltalált Leánynak még nem ada nevet; a' nélkül szólni pedig felőle bajos, körülírással ízetlen. Kénytelen valék tehát annak nevet csinálni. Rajzolni görögül γραπτεν, 's innen gráphisz; ennek diminutívuma graphídion, melly *kedves kis Rajzoló*t tehet.

Epigrammámnak harmadik Distichona, általöntve a' poetai (sokat hallgatva mondó) beszédből a' prózai (mindent elmondó) beszédbe, ezt jelentheti: – Ámor vezete e' tálmányra, 's bízata, hogy szerencsés leendek, ha munkámat *con amore* dolgozom. Ferenczy meghallá a' leczkét, követte azt, 's úgy lőn szerencsés az én képem' dolgozásában, mint én valék az arc' rajzolásában.

Ezen Epigrammára gyúlaszta engem az, a' mit az Úr' lyánykája felől az Igaz' barátom' Ujságlevelében olvastam, mert még nem látám a' szobrot. A' Szobrász Antik világban él; 's így illő vala felőle nem rímes, hanem scandált sorú 's görög ízlésű versben szóllanom.

Gyulay Karolinának, Széphalom, 1823. január 18.

[...] A' mi Lajosunkat arra kérém, hogy egy Rómába szólló levelemet tegye Bécsben postára. Attól tarték tudnillik, hogy itt a' levelet vagy hibásan viszik a' posták, vagy valaki tudni akarja, mi bajom nekem Rómával, 's a' levelet felbontják, el nem eresztik. – Egy Rimaszombati (Gömör Vgyében) Lakatos a' maga fiját úgy nevelte, hogy ismét Lakatos legyen. A' legényke egy két esztendeig atyja körül tanulta a' Mesterséget; most Pestre küldé hasonló véggel; ott az ifjúnak a' Rajzoló Professor alá kelle Vasárnapokon feljárni, 's a' Prof. észre vette hogy ebből valami válhat. Az ifju azután Bécsbe ment-fel. Ott az Academiában meglátá, hogy más hasonló korú ifjak Statuákat faragnak, emberi figurákat rajzolnak. Ha ezek tudhatják ezt, miért nem én? kérdé magától, 's atyjának híre nélkül elkezdé magát ezekben gyakorlani. Idő jártával Praemiumokat nyere az Examenben, 's ez annyira felverte lelkét, hogy eltökélé meglátani Rómát és Canóvát. Canóva őtet nem bocsátá maga elébe midőn azért könyörge,

hogy ötet műhelyébe venné-fel, elrettenvén talán annak hallására, hogy ő Magyar. Mert mi a' Mesterség embereinél olyaknak tekintetünk mint a' Kozák és Tatár. A' szegény ifju tehát Thornwaldsennél jelenté magát, ki második Statuárius Canóva után a' világon, 's meghalván Canóva, most az első. A' mi szeretett Palatínusunk Rómában mulatván Thornwaldsent is meglátogató, 's Ferenczy István megszólítja a' Palatínus egyik Kamarását Gróf Pálffy magyar nyelven. Ez elcsudálkozik, 's jelentést teszen a' Palatínusnál. Minthogy Thornwaldsen sok szépet monda az ifju tehetségei felől, a' Palatínus neki esztendei segélyt ígére, de azon lekötelezés mellett, hogy Ferenczy *bét* esztendeig Thornwaldsent el nem hagyja. Ferenczy most küldé a' Palatínusnak a' maga Munkáját Carrárai márványban, 's az Budára megérkezett. Egy leány jobb térdére bocsátkozik, 's a' fövénybe vonja szeretőjének arcvonásait, az az profilját. Ugy beszéli tudnillik a' Festők Mythosza, hogy a' Képirást egy szerelmes lány találta-fel, 's az által, hogy a' kedvelt Ifjú' profilját a' fövénybe rajzoló. Lehet e szebb gondolat mint az, hogy egy kezdő Művész azt adja-elő, mint kezdődött a' Mívészség?

Ennek az új Statuáriusnak a' testvére Pataki Deák, 's eddig a' Kazinczy Sophie (Vay Ábrisné) gyermekeit tanította. Vay nekem elbeszélé, hogy az ő Praeceptora micsoda leveleket veszen Rómából, a' testvérétől. Nem tudtam hinni. Végre a' Deák olvastatá velem a' leveleket. Született az ifju 1792. Febr. 24d. 's Rómába ért 1818. Jún. 15dikén. Olly tekintetben van, hogy Canóva sokszor meglátogatta, és hogy Bonaparte Luciánnak a' leánya is vele faragtatá képét. Lelki Culturája, Grammaticája, Orthographiája, Epistolographiája valóban Lakatosi még ma is: de én sok nagy Mívészt ismerek, ilyen *Wutky* Bécsben, 's *Braun*, a' ki felől épen ezt lehet mondanom.

A' Művészek Mythológiája a' Leánynak nem ada nevet, név nélkül szóllani pedig a' Státua felől bajos. Én Graphídionnak nevezém el, melly görög szó *kedves kis Rajzoló*t jelent, 's imhol Epigrammám.

291.

[517.]

Ferenczy' Graphídionára.

Lyányka, találva van ő! 's te mosolygva csudálod, hogy arczát
A' homok illy híven szökteti vissza feléd.
Szollj, ki vezette karod'? ki sugallta kebledbe, hogy azt merd?
Mert e' bátorodást Istened adta neked.⁸⁰³ –
„Küprisnek fija vonta kezem, 's hagyta merni, remélni;
'S a' mit nékem hagyott, hagyta Ferenczynek is.”⁸⁰⁴

Az utolsó versben azt teszi a' márvány leány felelete, hogy valamint a' merés, reménylés által jutha ahhoz, hogy célját érte: úgy Ferenczy is.

[...]

⁸⁰³ neked<?>.⁸⁰⁴ A záróidézőjel hiányzik, pótoltuk.

Dulházy Mihálynak, Széphalom, 1823. január 19.

[...]

Az újságokból tudja az Ur, hogy a' Rómában lakó Rimaszombati születésű Ferenczy István (szül. 1792. Febr. 24.) beküldé a' Palatínusnak a' Csokonai képét alabastromban, 's a' Rajzolás Feltalálóját márványban. Én a' leányt *Graphídiionnak* nevezém (gráfein görögül rajzolni, festeni, innen gráfisz, 's ennek diminutívuma Graphídion, az az *kedves kis Rajzoló*) 's ezen Epigrammat küldém Rómába Ferenczyhez:

[518.]

291.

Lyányka, találva van ő! 's te mosolygva csudálad, hogy arczát

A' homok illy híven szökteti vissza feléd.

Szóllj, ki vezette karod? ki sugallta kebledbe hogy azt merd?

Mert e' bátorodást Istened adta neked. –

<„Küprisznak fíja vont a karom, 's hagyta merni, remélni;>

„Ámor nyujt segílyt, 's munkámra szeretve tekintet;”⁸⁰⁵

'S <a' mit nékem hagyott, hagyta> Ferenczy<nek is.> körül.”⁸⁰⁶

most, kedvezve, ugyan-ezt tette⁸⁰⁷

A' próza mindent elmond: a' Poeta sokat elhallgatva szeret mondani. Az utolsó versben tehát ezt feleli a' márvány leány: Ámor vezette kezemet, 's arra taníta, hogy szeretve dolgozzak.⁸⁰⁸ Ferenczy ugyan ezt tevő; 's a' mint én voltam szerencsés hogy a' szeretett ifjú képét a' fövenybe mertem rajzolni, 's az által levék szerencsés, hogy jó sikert reméltem; úgy leve szerencsés Ferenczy is. Éljen szerencsésen, édes barátom.

Gyulay Karolinának, Sátoraljaújhely, 1823. március 22.

Tisztelt barátném,

Hat esztendeje hogy elakadtam azon Epigrammámon, melly által Dédácson lételem' emlékezetét fenn tartani 's a' maradéknak általadni igyekeztem. Már nem reménylém hogy elvégezhessem, de íme az éjjel, álmatlanul forogván ide 's amoda ágyamban, 's ez a' félbe szakadt Epigrammám eszembe jutván, a' vers megelve, 's olly könnyen hogy szinte csudálkozám annyi magam elkínzásain. Ez történik a' Festővel, ez a' Musicussal, 's innen jó, hogy ők azt költék, hogy a' szép Mesterségek' Munkájit nem *ember* készíti, hanem a' *Múza* sugallja. – Ha lakóhelyet kellene választanom, 's élnének a' kik ott éltek, *Dédács* volna az. Gyönyörű fekvés, kivált ha az Ország útja Dédács és Kemend közt menne-el, hogy az Útas szem előtt tarthatná mind a' helyet, mind azt a' szép tájt, melly a' Szilas és a' Strigy és Maros öszve ömlése közt fekszik.

⁸⁰⁵ Az áthúzott sor fölé írva.

⁸⁰⁶ Utóbb írva az áthúzott rész után, a záróidézőjel a kötés miatt nem látszik.

⁸⁰⁷ Az áthúzott rész alá írva.

⁸⁰⁸ <meg...> <reméljek> szeretve dolgozzak. A második áthúzott szó fölé írva.

Közel azon fához, a' melly alatt Ó Nagys. a' Mélt. Grófné a' híd és a' Maros közt űlni szokott, állítson nekem egyszer Nagysád édes, édes Lotti, egy pompátlan követ, ezen felülírással: KAZINCZY. 1816. –

De most az Epigrammát: Így fog megjelenni a' jövő esztendei Hébében:

293.

[519.]
DÉDÁCS.

Gróf Gyulai Ferencznéhez.

Sztrigy 's a' Maros' Istenei, kiket a' gyep' szőnyege szóllít
Tánczra, és tí, kiket az agg szilas' éje födez;
És te kies völgy itt, sziklás vadonodnak ölében,
Mellyre a' Dévai vár' orma kesergve mosolyg,
Vendégtek megyen; ő titeket most lát-meg utolszor:
Oh, de ti hagyjátok zengeni néha nevét!
És mikor Ó ide lép, 's a' víz' szélére hanyatlik,
És mikor a' szeretett Lotti kiáltja Zsenit,
Zúgjátok neki: Távozik az, 's messzére! de lelke
Hozzád, élte' kegyes Angyala, vissza sohajt.

'S ímhol németül:

Götter und Göttinnen des Sztrigy und des Maros, die ihr an dem Rasenteppich zum Tanze gelockt werdet, und ihr, die die Nacht des *alten* Ulmenwaldes deckt!

Und du lieblicher Thal dahier, in dem Schooße der felsigen Wildnisse, wohin die Anhöhe des Bergschlosses von Déva, traurigend ihr Schicksal, lächelt!

Euer Gast geht; er sieht euch das letztmal. O laßet aber seinen Namen hier manchmal erschallen!

Und wenn *Sie* hieher tritt, und wenn sie sich hier an der Rand des Flusses niederläßt, und wenn die geliebte Lotti ihre kleine Freundin hier sie rufend nennt,

Dann rauschet ihnen zu: Der Fremdling geht, und geht weit, weit hin! aber seine Seele seufzt zu dir, Schutzengel seines Lebens, zurück.

Nagyon szeretem ezt az Epigrammát mind azokért, a' kik itt említetnek, mind a' szépségekben gazdag táj' szép képeiért, mind azért a' forró utolsó két sorért. A' tavalyi Hébe darabjai közt, azt mondják, az én Vajda Hunyadom érdemli leginkább a' palmát: a' jövődöben óhajtom ugyan ezt mondják a' Dédácsi felől.

Badinage à part, édes Lotti, hogy valaha a' Dédácsi gyepszőnyegen, közel oda a' hol a' Sztrigy és a' Maros öszeömlenek, egy kő álljon e' szóval: KAZINCZY. 1816. Nem kell nekem semmi cifra. Azt óhajtom egyedül, hogy emlékezetem ezen a' nékem kedves, ezen a' nekem felejthetetlen helyen fenn maradjon. Ha tetszik Nagysádnak, farag-tasson mellé egy lantot, hogy a' ki akkor látja-meg, mikor nevemet ismerni senki nem fogja, kitalálhassa, hogy az poetai emlék.

Éljen szerencsésen Nagysád.

Ujhely Marz. 22d. 1823.

Guzmics Izidornak, Széphalom, 1823. november 4.

[...]

De a' hon csak a' Vallásbeli egység mellett lehet boldog. – Láss és mondd ezt, ha mered. Talál a' gonoszság módot ha egy is a' Vallás.

Olvassd ezek helyett inkább egy Ódát.

[520.]

292.

Az esztelen Bölcs titeket, istenek,
Tagadni akarna. De ti felette meg-
Dördítitek bosszús ütéssel
A' ropogó tüzeket, hogy Újhely

És a' Hegyalják' bércei rengenek,
'S fortyanva csap-ki partjain a' Tisza,
'S az sápadozva rogyan-össze;
Érzi hatalmatokat, 's⁸⁰⁹ – tagadja.

Ekként dühültek egykor az elfajult
Tellusz' szülöttjei ellenetek. De Zeüs
Felkölt; futának ők, 's az ádáz
Enceladuszra terüle az Aetna.

Engem szerény szív vonsz tifeletek, és
Nem ingható hit, 's magzati félelem.
Áld szenvedésim közt nyögésem:
Áld poharam, ha virág övedzi.

Az éj' sötétét tiszta nap, a' fagyos
Telet tavasz 's⁸¹⁰ nyár váltja-fel, és az ősz,
Gerézddel ékesítve fűrtjeit;
'S újra sötét jön-elő, 's fagy újra.

De jöjenek! ti' gondotok az: nekem
Örvendeni illik, túrni, reményleni.
Szakadjon ég föld egybe; szórja
Lángjait a' Phlegeton! ti védtek.

⁸⁰⁹ 's Utólag toldva a sorba.

⁸¹⁰ 's Utólag toldva a sorba.

Mennyi Theologia éri-fel ezt a' *szent* érzést? – Hadd⁸¹¹ fesse Dezsőffy, és az ő Szent-Mihályát. [...]

A' Grófné, (anyja leánya vala Cancellarius Eszterháznak) szép leány volt, az most is, de el van hívva. Maga a' Gróf ismeretes Dietainkról és az Asszonyok circulusaiban. Volt egy idő, melyben engem két különböző ízben nézének Gróf Dezsőffynek, és csak hangom látatá hogy nem ő valék, mert az övé *musicális zengésű*. Most ő is hízik, és ifjabb lévén, még pedig sokkal, nem olly ősz, és nem olly ritka hajú, mint én. – Az 1808. születhetett Aurél magyarul, deákul, németül, tótul, francziául, olaszul, angolul tud, és görögül úgy olvas mint deákul, legalább mint angolul. Marcell nagy Musikai talentom; a' 12 esztűdős Emíl jó fej, de még magát nem ismertetheti úgy mint a' nagyobbak. Mind a' három tud görögül is, még pedig a' mint hinni nem könnyű. Virginie való leánya atyjának, és lelkes, 's a' legtisztább moralitású anyjának. Én szebb házat nem ismerek. Imhol az éjjel csinált Epigrammám, mellyet, feleségem tanácsát követvén, csak új esztendei kedveskedésképen küldök nekik. Addig nem látják.

298.

[521.]

Egy fija volt, a' mint mondják, és lányai hármak: (Vénusnak)⁸¹²

Itt három férjfi gyermeke, 's⁸¹³ lyánya csak egy.

Virzsini most Érósz: Aurel, Marczellel, Emíllel

Cháriszok; Uranidè anyjok; az atyjok Apoll.

'S a' gyermekek arcokra 's termetekre nézve is azok, a' kiknek lenniük kell. Virginia és Aurél egymásnak portraitjaik. – Gonoszabb Calligraphot nem képzelhetsz, mint a' Gróf. Sok leveleit magyarul, németül, francziául, deákul a' szép Grófné írja neki. Zempl. Vgyének Archívuma a' Grófné' kezétől bírja azt a' Relatiót, mellyet a' Gróf és én íránk, a' Zempl. Emlék eránt. Lássd azt a' Döbr. Muzeumában. 'S a' Grófné csak azolta tud magyarul, mióta *asszony*.

Illy háznál nem lehet gyermekeknek *nagyokká* nem neveltetni. *Látnak, és hallanak*. Az én szerelmem Aurél. Két Kötetet fordíta magyarra francziából; most egyet Anglusból. Az első címje; Galérie Morale et politique par *Ségur*. Lelkes, szálas, lángoló orczájú fiú. Szolgálni fog, 's talán Követeink körül.

[...]

Majláth Jánosnak, Széphalom, 1823. november 11.

Verehrungswürdigster Graf,

Ich schrieb an Sie mit letzter Post, und komme wieder. Aber ich habe Ihnen eine Nachricht mitzutheilen, die Sie gewiß interessiren wird, und zugleich eine Ode von mir,

⁸¹¹ A levél másik változatában: De hadd

⁸¹² (Vénusnak) A levél másik változatában hiányik.

⁸¹³ 's A levél másik változatában hiányik.

welcher Sie Ihren Beyfall vielleicht nicht versagen werden, weil diese Ode dem Epigramm gleicht, das Sie vor zwey Jahren seines Inhalts wegen gütig aufnahmen. Sie stellt meine religiöse Gefühle dar, und ist nicht ohne lyrische Wendungen und Schwung. Ich gebe die Ode früher:

[522.]

292.

Az esztelen Bölcs títeket, Istenek,
Tagadni akarna. De ti felette meg-
Dördítitek bosszús ütéssel
A' ropogó tüzeket, hogy Újhely

insaniens Sapientia. *Horatz.*

És a' Hegyalják' bércei rengenek,
'S fortyanva csap-ki partjain a' Tisza;
'S az sápadozva rogyan-össze,
Érzi hatalmatokat, 's – tagadja.

Hegyalják. plural. wie *Athenae*,
Gabii.

Ekként dühödtek egykor az elfajult
Tellusz' szülöttjei ellenetek. De Zeüsz
Felkölt: futának ők, 's az ádáz
Enceladuszra terüle az Aetna.

Engem szerény szív vonsz tifeledek, és
Nem ingható hit, 's magzati félelem.
Áld szenvedésim közt nyögésem,
Áld poharam, ha virág övedzi.

gyermeki könnte heissen *puerilis*,
und also albern, – magzati, kindliche Furcht.
für: ha napjaim vídámok.

Az éj' sötétét tiszta nap, a' fagyos
Telet tavasz 's nyár váltja-fel, és az ősz,
Gerézddel ékesítve fürtjeit;
'S újra sötét jön-elő, 's fagy újra.

Gallicism und Germanism der Herbst, die
Locken mit Trauben geschmückt.

De jöjjenek! ti' gondotok az: nekem
Örvendeni illik, tűrni, reményleni.
Ég föld szakadjon-össze, szórja
Lángjait a' Phlegeton! Ti védtek.

Lyrisch. Ihr schützet mich; ich bin also
ohne Sorge.

Und noch ein Epigramm, über die Familie des Gr. Joseph Dezsöffy.

298.

[523.]

Egy fíja volt ottan, mint mondják, és lyányai hármak;
Itt három férjfi-gyermeke, lyánya csak egy.
Virginie most Érósz, Aurél Marczellel, Emíllel
Cháriszok; Uranidè ő maga, 's atyjok Apoll. –

Ich weiß, daß dieses Epigramm Leser, welche die Familie nicht kennen, unmöglich interessiren kann; aber in einer Gallerie finden auch nicht übel gerathene Porträte Platz. Kalt ist die Bemerkung daß Venus einen Sohn und drey Töchter gehabt habe, und bey Dezsöffy der Fall umgekehrt ist. Wenigstens ist aber das zweite *Distich* sehr glücklich gewebt; es hat kein müßiges Wort. –

[...]

Dessewffy Józsefnek, [1823. december 16.]

Imhol egy Epigramma. Feleségem kért, hogy ezt csak új esztendőre küldjem a' Méltós. Grófnénak; 's így történt, hogy ezt Te később olvasod mint Bécsi barátim és a' Pestiek. Gróf Mailáth Bécsben nem vette rossznak.

298.

[524.]

A' páratlan Háznép.

Egy fíja volt ottan, mint mondják, 's lyányai hármak;
Itt három férjfi-gyermeke, lyánya csak egy.
Virginie most Érósz; Aurél Marczellel, Emíllel
Cháriszok; Uranide ő maga, 's Atyjok Apoll.

Legalább a' második distichonnak az az érdeme van, hogy felette szerencsésen van szöve, 's egyetlen egy *hívalkodó* (otiosus) szó sincs benne.

Talán hideg a' játék az egy lyány és három fiu gyermek ideáján: de nem szokatlan a' portraírozóknál az efféle Allegorikai festés. Valaha két igen nagy becsű Ánglus rezet bírtam, a' hol egy atya a' maga kiskorú fíját mint Herculest, a' másik atya a' fíját és lyányát mint Andromedát és Perseust adta. A' Venus Urania substitutiója sem rossz; Ő Nagysága így a' dulcia furta gyanuját elkerülé, Te pedig nem levél santa Kovácsa.

Látod édes barátom, mit ér verselgetni. Felejtli mellette az ember, hogy beteg, hogy pénze nincs, és hogy olly scénákat lát, mint az Ujhelyi tegnapi. –

Dessewffy Józsefnek, [1823. december 17. körül]

Tisztelt kedves barátom,

Epigrammám azt hiteti Veled hogy nem vagyok rosszúl. Sőt valóban rosszúl vagyok lélekben és testben. 'S ez a' verselgetés és írogatás csak enyhítésére van testi lelki baja-imnak. És bár a' Músa mindég megjelenne, mikor az ember hozzá imádkozik. De ő is futja a' szenvedőt. Aurélhoz is készül egy Epistolám. De csak eleje kész még. Ő Nagysága is Te is nem szeretitek hogy nagyon éreztetem vele hogy őtet csudálom, ne-hogy az ifjúság' tüze elkapja, 's praefidenssé tegye. Ezt atyja 's anyja nagyon bölcsen teszik: de én Aurélnak *szeretője* vagyok, 's a' szerető nem győz mondani eleget. Követem még is szülőji kívánságokat, 's neki intéseket szeretnék adni – – – quae censet amicus. Még nem tudom mi lesz az Epistolában; de imhol a' *nagy képekben gazdag* kezdet.

[525.]

289.

Serdűlsz atyádnak gondjai közt, miként
A' csermely' szélén kél a' büszke nyár, (populus)
Reménye még, majd díszé a' szent ligetnek (szent, von Göttern bewohnt)
Ha testes ágait fellegeknek öltvén,
Királyi kesselyőknek ad tanyát,
'S a' pusztá' vándorát nagy-messze földről
Kétségei közt Phárusz gyanánt vezérli.
De nem fa még a' szép sudar, 's mi azt
Akkor⁸¹⁴ csudáljuk majd, ha kesselyők
Tanyáztatnak – – –
(nem jut eszembe a' többi)

Veszed e észre, édes barátom, itt a' 4dik sorban, melly szép az, ha az ember a' Régiek olvasásától elmelegedvén, azt teszi a' mit ők tettek; az az, változtatják a' tempusokat, a' particulákat. Ime fellegekbe nyujtván és fellegeknek öltvén quantum differunt! 'S ezek az új emberek még haragszanak, ha az Író *novè* szól. – A' Gróf Sztáray Vincze Sallustja arra⁸¹⁵ teve figyelmessé, hogy Sallust a' *gloria* szót plurálisba vette *gloriAE*. 's ezt írja mellé Burnouf. *novè locutus est hic*. 'S az effélékéért volt Sallust *novator verborum*.

[...]

⁸¹⁴ <...> Akkor Ráírással jav. olvashatatlan szóból.

⁸¹⁵ <azt> arra

1824

Kazinczy Eugeniának, Széphalom, 1824. február 9.

Édes Zsenim,

Épen bepecsétlém a' nagyobb pakétemet a' Szalluszt Köteteivel és csigával, midőn Csörgőről hozzák leveledet. Ki valék fáradva a' sok írásban, de kedves levélkéd nekem erőt ada ujobban írni. Horátnak ide tett két Epistoláját leíráim magamnak, hogy a' mit ide zárok, Ő Nagyságának a' Mélt. Grófnak által adhassd. Ő Nagysága Horátnak azt az Epistoláját igen szereti. Nem veszi tehát kedvetlenül fordítását is.

Te, édes lányom, örvendél azon, hogy nevémet a' Virág és Kis neveikkel emlegették a' lugosban, a' mint valamelly Journal beszéli, 's ez engem arra emlékeztet, hogy neked fel nem dicsekedtem, hogy Dédácson, azon a' szép réten, melly ánglus csavargó utakkal van a' Sztrigyen általlökött híd és a' ven szilas között, közel ahhoz a' Maros szélén álló fához, hol Gróf Gyulainé akkor is ült mikor mi oda a' Bánátból jövének, nekem egy emlék fog kelni, 's még ez idén. Úgy írja Lotti, hogy Lajos ez idén otthon volt néhány hetekig, és sok ízben olvasta⁸¹⁶ fel anyjának és testvérinek azt az Epigrammát, melly az ezidei Hébében Dédács felől áll.

293.

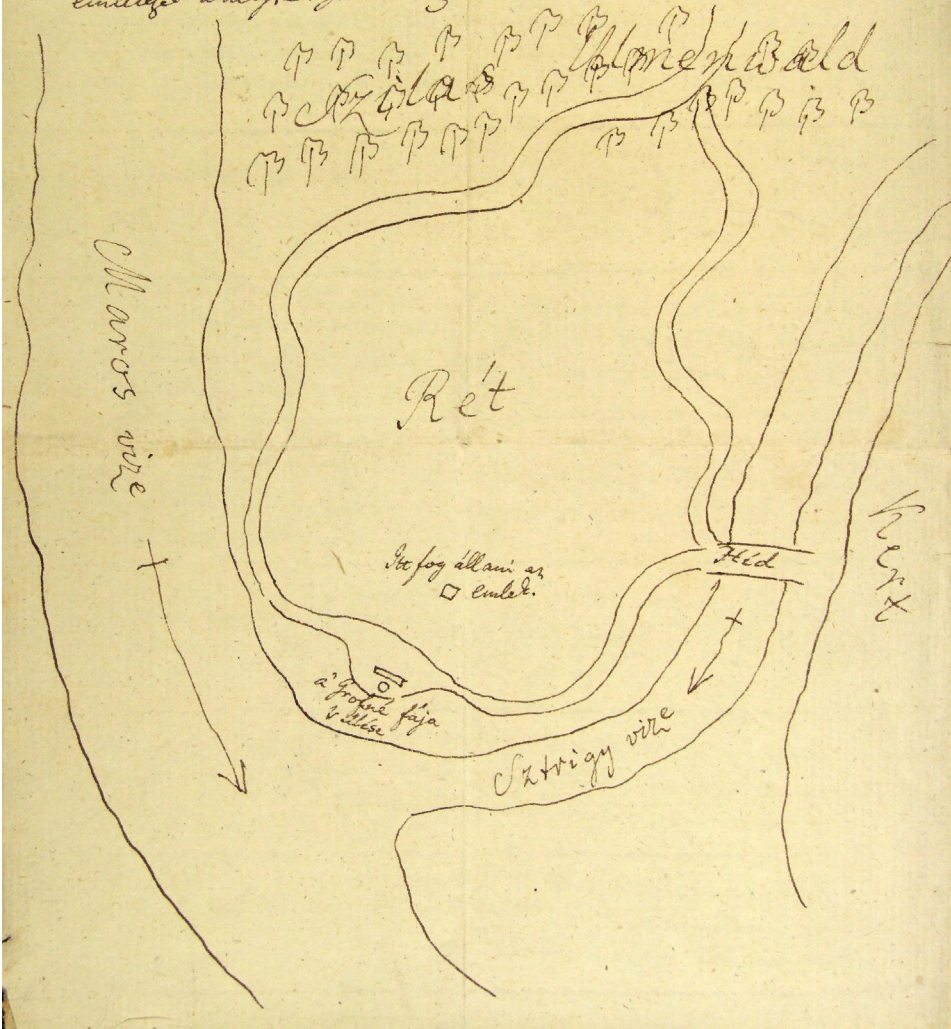
[526.]

Sztrigy 's Maros Istenei, kiket a' gyep' szőnyege szóllít
Táncra, és ti kiket az agg szilas éje fődöz,
És te kies völgy itt sziklás vadonidnak ölében,
Mellyre a' Dévai vár orma busongva tekint.
Vendégtek megyen, ő titeket most lát meg utolszor,
Oh de ti hagyjátok zengeni néha nevét.
És mikor Ő (a' Grófné) ide jön 's a' víz' szélére hanyatlik,
És mikor a' szeretett Lotti kiáltja Zsenit,
Zúgjátok neki: távozik az (K. F.) 's messzére! de lelke
Hozzád, élte' kegyes angyala vissza siet.

Gyermek voltál mikor ott valánk, és így meglehet hogy nem emlékezel a' helyre. Imhol az

⁸¹⁶ <...> olvasta

gyermek voltál mikor ott valánk, és így meg kellett hogy nem
emlékezel a helyre. Innál az

Kértem Lottit, hogy az Emlék kő minél simplexebb legyen és a' kőre semmit ne véssenek egyebet mint nevemet és az esztendő't mikor ott voltam. És mivel a' kő oldalai úgy igen pusztán állanának, tegyék oda a' lantot a' lépével.

gyertyánál 's fáradt kézzel ez eléggé jól adja-elő a' mit kívánok.

Edes Zsenim, Atyádnak, kit a' sors olly kegyetlenül verdes már 24 eszt. olta egygy nem jó testvér és egygy nem jó sógor által, kedves az a' gondolat, hogy gyermekei idővel ott is találhatnak pártfogót és barátot, a' hol azt nem remélték. Én nektek egyebet bajnál nem hagyhatok: legalább egy kis nevet hagyok. Mert úgy hiszem, hogy az a' hűség, a' mellyel hazánk nyelvét ötven esztendő olta szolgálom, halálom után fog valaminek vétetni. Minap vevém Superintendens Kis János Urnak levelét, 's ámbár barátságától mindent várok, még is elhűltem azon javalásán, melyet Hébében legközelebb megjelent darabjaimnak nyujt.

De vedd atyai áldásomat, kedves gyermek. Nagyon elfáradtam az írásban.

Febr. 9d. 1824.

Gyulay Karolinának, Széphalom, 1824. február 26.

[...]

E' halál mellett még egyet kell említenem. Egy igen becsületes ember Kossuth Simon, de a' ki szeretett inni, vigasztalni mégyen feleségével a' Zemplény Vgyei Inge-
nieurt, ki 6 gyermekkel marada-el kedves feleségétől. Ott már többet hörpintvén mint
kelle, haza ereszti feleségét, 's maga még másuvá ment inni. Éjjel kin maradt. Más nap
reggel halva találtatott egy kútban. Én a' mint a' hírt vevém ezt az Epigrammát csinál-
tam, a' nélkül hogy csinálni akarám:

[527.]

299.

Egész életemben gyűlöltem a vizet,
'S imhol az eb – most halállal fizet.

Alá vetém a' Kossuth Simon nevét, 's idegen kézzel leíratván,⁸¹⁷ beküldém az Ujhelyi
Plebánusnak, 's egy nevetni szerető Urnak. Kevésbe múlt,⁸¹⁸ hogy bajt nem vona rám
a' tréfa. A' Plebánus azt hitte, hogy azt valaki neki intésképen küldé. – –

[...]

⁸¹⁷ leír<ám>atván, Ráírással jav.

⁸¹⁸ m<...>últ, Ráírással javítva olvashatatlan betűkből.

1826

Toldy Ferencznek, 1826. augusztus 11.

[...]

Bártfainénak minap írtam enyelgve, 's németül. Egy barátnénk édesen nevette tréfámat. Lefordítám azt versekbe, 's ma küldöm Bártfaynak. Vedd te is.

310.

[528.]

Bártfay Lászlóhoz.⁸¹⁹

Két Szeretőt éltök' legédesebb
Óráji közt megháborítani,
Nagy vétek, bűn, sőt épen kárhozat!
Megyek tehát; de hadd mondjam, hogy én,
'S egy összevagdalt, szúrt, és lőtt Lovag, (Major Bartos Úr.)
Ki, bántva látván a' jót, vad gyötrőjén
Kész bosszút állani béna karral is,
'S kiket te sem gyűlölsz, két Asszonyink, (Bartosné és a' feleségem)
Ha Josephine nem lesz olly szerencsés
Mint eskeidnek hitte, rád esünk,
'S kikapjuk, boldog Rabló, karjaidból. —
Hallgat; titokban hullnak könnyei!

Nüsse zum Aufquacken⁸²⁰ für einen Ultrapuristen.

2. Óráji közt statt órájiban – warum sollte das erstere besser seyn als das übliche órájiban?

3. Kárhozat – statt kárhozást érdemlő istentelenség. Die Tropologie scheint zwar so etwas gut zuheißen: aber wozu das?

8. Welche Inversion! Wozu diese Härte!

10. Mint eskeidnek hitte — das ist eskeid után reménylette.

12. Hallgatása azt mutatja, hogy szenved.

Hullnak⁸²¹ – miért jobb mint *folynak*?

Éljenek a' mi nem poeta Puristáink; de mi, az ő kedvéért, nem szűnünk meg rontani a' Nyelvet.

⁸¹⁹ A sorok ötsoronként meg vannak számozva.

⁸²⁰ Helytelen szóalak, helyesen: Aufknacken.

⁸²¹ <13.> Hullnak

Bártfay Lászlónak, 1826. augusztus 11.

[529.]

310.

Bártfay Lászlóhoz.

Két Szeretőt éltök' legédesebb
Óráji közt megháborítani,
Nagy vétek, bűn, sőt épen kárhozat.
Megyek tehát; de hadd mondjam, hogy én,
'S egyggy összevagdalt, szúrt és lőtt Lovag,
Ki bántva látván a' jót, vad gyötrőjén
Kész bosszút állni béna karral is;
'S kiket te sem gyűlölsz, két asszonyink,
Ha Josephíne nem lesz olly szerencsés
Mint eskeidnek hitte, rád esünk,
'S kikapjuk, boldog Rabló, karjaidból. —
Hallgat; titokban hullnak könnyei.

Bartosnének mosolyga, midőn neki beszéllém, mit írtam hölgyednek; Sophie pedig azt mondá rá, hogy a' levél poetai Epistola. Áltöntém tehát az általam kedvelt szché-mába. Vedd kedvesen örömem' bohóskodását. [...]

Guzmics Izidórnak, Sátoraljaujhely, 1826. szeptember 17.

[...] Láttad e az *Élet és Literaturá* Kötetét? Szemere kiszedé barátinak leveleiből a' mi jót ott talált. De melly undokságokat 's visszasz pedanteriát vive a' Munkába a' sok tudományú, de fekete-vérű, 's örök magánya által elposhadt Kölcsey? 'S nem gazság e barátink' levelét, *nekik hírek nélkül*, közzé tenni? nem esztelenség e nem látni, hogy Kölcseyt, a' miket leveleiben mond, mint veszekedésiben B. vel és Vályi-Naggyal, kicsinynek, nevetségesnek kiáltják. „Kilopta Iliászat.” De a' XXIII. Ének a' V. Nagyé. 'S V. Nagy nem ére rá, csak végig is tekinteni a' mit dolgozott; kikapta a' halál. Kémélni fogom Kölcseyt, de Vályi-Nagynak halotti-áldozatot nyújtok. — Öllelek forró barátsággal.

Septbr. 17d. 1826.

Ma Széphalmon valék. Ide hozám a' Kölcsei fordítását. 100 hexameternél többet elolvastam, 's Vályi Nagy tőle egyet sem lopott által. Igen Kölcsey tőlem: Iliad. I. v. 528. Η, και καυνησιςιν επ' οφρουσι etc.⁸²²

⁸²² Ez a bekezdés a lap bal szélén-alján 90 fokkal elforgatva olvasható, a folytatása mellette a margón, a másik lapfélt elfoglalva, az utolsó mondat a kettő közé beszorítva. A görög idézet 3. szavában a 2. és a 3. betű felcserélődött, em.

227.

[530.]

Kazinczy: Mondá, 's barna szemöldjeivel hunyoríta Kroníon,
'S ambroziás haja fellebbent a' Rettenetesnek
Homloka szent bér czén, 's megrendült a' nagy Olympusz.
Kölcsey: Mond', és barna szemöldjeivel hunyoríta Kroníon,
'S ambroziás haja fellebbent volt a' Fejedelmnek.
Homloka szent bér czén, 's megrendíté vala Olympot.

Kölcsey plagiariusnak mondhatja e V. Nagyot?

1827

Guzmics Izidornak, Sátoraljaújhely, 1827. augusztus 21.

Gyönyörűséggel olvasám Leveleidet a' Gondviselésről. Az nékem is hitem, 's a' nélkül nem akarnék élni. De nézzek e a' napba? Az megvakít. Olvassd ezen Epistolámat. Úgy tetszik azt 1821. írtam.

[531.]

281.

Gróf Kornis Mihályhoz.

(most Fő-Ispáni Administratora Közép-Szolnoknak,
testvérét az Expiarista Buczy Emíl tanította,
kit B. Szepesy Ignatz Theol. Prof.vá tett Károly-Fejérvártt.)

Hijába omlanak, barátom, könnyeid;
Atyád' nem hozhatják-vissza nyögéseid.
Ércz sarkai a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának.
A' vadnak ebből áll egész felelete:
„A' mi lett, ide jut. Zeüsznek ez végzete.”

Túrd a' mit tűrni kell, 's leljen fájdalomban
Lelked vigasztalást 's erőt önmagában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúltnak,
Igy kiált a' szükség 's az Esz a' búsúlnak.
Jó, de míg elfásúlsz, áldd a' Természetet,
Hogy a' szenvedőnek lágy sírást engedett.

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve;
De csak verni tudott, nem érzeni, szíve.
Homlokát illette Pallász világával,
Küpris, a' szép, keblét rózsálló ujával.
'S ím a' buta agyag lát, eszmél, és ítél,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél.
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit e' kettőtől ajándékul veve:
Ész, melly oltogassa a' Szív' vad égésit,
Érzést, melly fenyítse az Ész' tévedésit.

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-süllyesztenek,
'S az Ész veszteséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz, ő még igazolja,

Kérdd a' Szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit.
Csald-meg szemed', 's tagadd, a' mit az tisztán lát,
Hajolsz barátodnak ha fogadni szavát.

Mondd, hogy atyád még él, mert még él szívednek,
'S vége a' halálban nincsen az életnek;
Mondd, az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
Hol porond hajlékát a' lélek leteszi;
A' mit egy szép álom feste Scípiónak, (Cicer. Somn. Scip.)
'S Pláto 's Virgil tanít, mondd te is valónak,
'S meglát'd, a' Szív csudát, 's igen nagy csudát tész,
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.

Úgy van! még él atyád, barátja lelkednek,
Körülötted lebeg, 's tanúja tettednek.
Lát, midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
'S bár Teleki Károly volt anyádnak atyja,
Nevedet csak véreid' fénye ragyogtatja,
Nem az önmagadé! – Lát, 's örül sorsának,
Hogy illy fiat ada házának 's honjának.
Sírj, 's ha barátodnak intését tűrheted:
Szeressd a' ragyogást, 's valld meg hogy szereted.

Ezen utolsó nagy sort Voltaire mondatja Ciceróval. Nem ismerek francia Verset,
mellyben több *nagyság* legyen. Igazán Római gondolkozás.
Romains! | j' | aime | la gloire, | et | ne | veux | m'en | point | taire.
Quirites, | ego | amo | gloriam | et | non | volo | me de eo | plane | tacere.
Midőn először olvastam, megrándultak minden ereim.⁸²³

Így sírt, 's nem titkolá nagy szíve' sírását,⁸²⁴
Ki a' Marathoni Vezér' ragyogását,
'S a' ragyogást csak a' tettért irígylette,
'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda, a' hova szíved vágy;
Ne nézz csak vakító példát, nézzd, az mit hágy.
Homály is adhat fényt, és a' házi élet,
Ha érdemek védik és a' köz ítélet.
Feledve lesznek majd hazánk' sok Nagyjai,
Nem soha Festetics, soha nem Ráday.

⁸²³ A betoldás utolsó mondata a verssorvégek mellé írva.

⁸²⁴ szíve' <...> sírását,

Néked osztályrészül az a' fényes juta,
Mellyen sok rossz kényén, sok jó vésszel futa.
Járd, de a' Szírenek ellen óvd füledet,
Ne tagadd-meg soha csillámért tiszteted.
Haladj-elő, 's boríts homályba másokat,
Nyugtod múlja-felül lármás halálokat;
De bukj is, ha hagyja szíved' szent érzése.
Atyádnak, kit siratsz, erre hí intése.

Édes barátom, mely szép élni, és mely szép embernek lenni! De mely nyavalyás sors ez eggyzersmind! Ez az elolthatatlan szomja a' Valónak, de⁸²⁵ a' mellyet sem soha fel nem lertünk, sem soha fel nem lelünk! Az Erdélyi Muséumban van nekem egy Epistolám az Ipamhoz, mellyet Erdély elragadtatással fogada, 's ennek a' Kornisnak az anyja, midőn Kolozsvártt valék, kérte Buczyt, hogy láttassa Kazinczyban *azt*, a' ki azt az Epistolát írta: Magyar Országom nem vala nőtény, nem vala hím, a' ki arról valamit tudni akara. Kérlek, olvassd-meg azt, és abstraháld gondolkozásomat. [...]

Ponori Thewrewk Józsefnek, Sároaljaújhely, 1827. augusztus 27.

[...]

Az éjjel egy plasticára tartozó epigrammát csinálék, melylyel meg vagyok elégedve, s úgy hiszem, hogy rajta változtatni nem fogok. A vaticanus Apollo szobránál nincs szebb szobra a régiségnek az ifju férfiszépség nemében. Az nem a győzedelem *nagyságát*, hanem annak *könnyűségét* fejezi ki. Ide czéloz epigrammom:

[532.]

314.

Jön, lő, s győze; bukott a szörny, az az íszonyu. Még reng
Rogytában a föld, s még riadozza dühét.

(az az echo felkapja s terjeszti mindenfelé a szörny elhalása dühe rettenetes hangjait.)

Ő pedig a győző *nyugalomban* hág fel az égnek
Szent küszöbén, annak sokszori tapsa között.

(nyugalomban, az az, mint a ki azt a *nagy* tettet is minden erőlködés nélkül tette meg, s érzi, hogy azon nem kevélykedhetik.)

[...]

⁸²⁵ <...> de Az áthúzott szó fölé írva.

Toldy Ferencnek, Sátoraljaújhely, 1827. augusztus 29–30.

[...]

Belé szerettem abba az Amadéba, 's szégyenlem és sajnálom, hogy őtet elébb nem ismerém. Katonai dalát szeretném újra dolgozni, mint a' Festők, midőn egy régibb munkát újra festenek, hogy a' mit rajta az idő elroncsola, lemoshassák. Az ő pajkosságai lelket mutatnak, 's azok legalább nem marhaságok, mint Csokonainál.

Qui tunc denique habent salem et leporem
Si, quod pruriat, incitare possint,

vagy hogy is van; mert emlékezetem itt is elhagy. – Bár Kulcsár ne késnék Amadénak maradványait kiadni, vagy legalább a' Munka kézírásban tétethetnék-le a' Muséumban, hogy ott olvashatnánk.

[...]

Engedd, édes barátom, hogy ide tehessem egy Epigrammomat, melyet sokszor próbáltam, de mindig hasztalanul, és csak most úgy, hogy vele megelégedhetém. A' Vaticanus-Apolló' szobrára van írva. A' Mesterség' barátjai erről azt tartják, hogy benne a' győzésnek nem *nagysága*, hanem *könysége* van adva – 's titkos jelentése ez: a' Nap jó, 's egyszerre oda van az éj' monstruma. – Imhol az Epigramm:

314.

[533.]

Jön, ló, 's győze, – lehullt⁸²⁶ a' szörny, az az iszonyu! Még reng
Rogytában a' föld, még riadozza dühét.
Ő pedig, a' Győző, nyugalomban hág-fel az égnek
Szent küszöbén, annak sokszori tapsa között.

Most pedig halld 3 Ritornellámat.

1.

301.

[534.]

Ő mást szeret, mást én is, 's lángolással
Mind ő mind én; de Ámor ránk mosolyga,
'S a' két szerelmest összefűzte egymással.

Jött, ment, meg' jött; elsárgúla, elpirúla.
Merjek? ne merjek? kérdezém magamtól,
'S ajak, kebel, szív egyyüvé szorúla.

⁸²⁶ <...> lehullt

Én Anikóért, ég ő Bandijáért.
Küzdünk, – de oh ki küzdjön Ámor ellen!
'S bukdosgatunk, 's nem tudjuk mint 's miért.

2.

[535.]

313.

Titkunkat sejti nénje, 's rettegéssel
Lát engem a' szép gyermekért epedni,
'S ő titkon néz rám, 's elfojtott nyögéssel.

Mit fél? mit tart? Nem tisztelem tilalmát.
Az csak makacs kéj; tilt, hogy kínozhasson.
Én dülhatnám e fel Bellim' nyugalmát?

Oh hagyj magunkra, jó Öreg, bennünket
Ne tilts, 's jók leszünk: tilts, 's meg lésszesz csalva.
Szerelmünk fogja fékezni tüzünket.

3.

[536.]

312.

A' zápor ömlik, nem megyen Misére,
'S nem láthatom, mint lépdell, ablakomból,
Nem, mint tekint rám, titkon-kedveltjére.

O nap, derülj-ki, 's kedvezz a' buzgónak,
Hogy ájtatosságát elvégezhesse,
De kedvezz nekem is, a' lángolónak.

Ki jó? – Cselédje Hébé'm' visszahozza.
Keresztet vont a' könyvben e' sor mellé:
„A' hív leány barátját sohajtozza.”

[Valószínű melléklet:]

315.

[537.]
Amade után.

1. Derék vitéz katonának
Van ám gyöngy élete.
Csillog villog minden felé
Ruhája, fegyvere.
Szép élet ez! víg élet ez!
Hol van ennek mása?
Pajtás, csapj-fel, vídám kedvvel,
Itt az ég áldása.
2. Puskázik künn a' zöld⁸²⁷ mezőn,
Nyer⁸²⁸ ellenségétől,
A' kvártélyban kedvének él,
Nyer⁸²⁹ a' menyecskétől.
3. Szikrákat rúg paripája,
Úczákon csudálják,
Derék lovag! derék vitéz!
Mind ezt kiabálják.
4. A' merre fordul, mindenütt
Rettegik, szeretik,
A' szép dámák, a' szép lyányok,
Ágyát magok vetik.
5. Koczka, kártya sátorában,
Száján függ pipája,
A' szép Markotányosnének
Nem int hijába.
6. 'S mint pipájában a' tűz ég,
Akként ég szerelme.
Ellenségre, lágy szívekre
Terjed győzödelme.

⁸²⁷ <tér> zöld Az áth. szó fölé írva.⁸²⁸ <'S> Nyer⁸²⁹ <'S> Nyer

7. Megtér tüzes csatájából,
És megtelepedik,
Jószágot vesz, kölcsön ad pénzt,
Ha kell, kereskedik.
8. Nem szöll neki a' Viczispán,
Nem a' Szolgabíró,
Nem kergeti robotára
A' hízott Tisztartó.
9. Prókátor függ bal oldalán,
Szerencse Bírája,
A' Becsület törvényszéke,
Nincs Appellatája.
10. Ha kedve tartja, házasúl,
Bért nem fizet Papnak.
Nem hí senkit bizonyságúl,
Kezet magok csapnak.
11. Sok a' világ, nehéz élni;
Rajta, pusztítsuk-ki.
'S ha⁸³⁰ kivágjuk, kezdjük újra,
Könnyű felépíteni.
12. A' trombita szöll; lóra hát.
El, el, a' sereggel,
Ne gondolj a' sírásokkal
Ne pityergésekkel.
13. Isten veled, apám, anyám,
'S veled,⁸³¹ szerelmesem
Húgom, bátyám, sógrom, komám
Vagy hát jertek velem.

Toldy Ferencnek, Széphalom, 1827. október 5.

[...] Sorban megyek leveled' cikkelyein, 's imhol Keresztes Bálintom, Variánsával, vagy inkább megigazítva; de azon megjegyzéssel, hogy soha nem reménylém, hogy az figyelmedet megnyerje. El akarám vetni; a' te javalásod megtartatja.

⁸³⁰ 'S ha Az 'S utólag toldva a sor elé, a sorkezdő H javítatlanul maradt, em.

⁸³¹ <...> veled Ráírással javítva olvashatatlan szóból.

1. Feketeszemű szép hölgyecske, Röpülhetnék csak mint egy fecske, Még ma szállnék, szemed' láttára, Ablakod rostélyozatjára.

2. 'S addig dúdolnám ott énekem', Míglen megszárván esdekletem, Rejtekecskébe befogadnál, 'S öledben nyugvó helyet adnál.

3. Nem kellene nekem bugocska, Hogy engemet benne tarts fogva, Mert bátor elűznél mellőled, Én el nem repülnek tetőled.

4. Délben asztalodra röppennék, Étkes vídám vendéged lennék, Megcsípegetném falatodat, Serlegedből innám borodat.

5. Ha mikor leülnél rokkádra, Felszállanék annak gombjára, 'S olly búsán nyögném énekemet, Hogy könnyet hullatna szép szemed.

6. Estve ugyan ha álom nyomna, Elröjtezném ágykárpitodba; De még hajnal előtt jó reggel Felköltnék víg csörgéssel.

7. Oh ki volna boldogabb mint én, Titkos kecsed' szemlélhetvén! És ha klárizs szád' csokolhatnám, Béla is irigyen nézne rám.

8. Jaj, de mint az árva gilicze, Ugy bujdosom én mostan nyögve, Mert sebes szárnya-im nincsenek, Kik szép Margitomhoz vigyenek.

9. András alatt vérző buzgánnyal Vívok mindennap a' pogánnyal Annak drágalatos véréért, Erttem 's értted a' ki ontta vért.

10. És mikor karom a' csalmákat Úgy aprítja mint a' torzsákat, Ezt kiáltom fel Jézusomhoz: Vigy Urunk egykor Margitomhoz.

11. 'S ím tisztúlni látom az eget, 'S rám a' nap szép sugárt ereget, Jelengetvén hogy nem sokára Vissza viszen Isten Tornára. –

A' dalnak elébe és utána vetett hexameterek előtttem még ma is kedvesek, de azoknak el kell maradni, mert Horváth Ádámnak emlékezete előtttem kedves ugyan, de iszonyodom verseitől.

[...]

Nem szeretem a' *sérv* szót; sebemen antepenultima potest produci.

Helyesen ítélsz a' Tövisék és Virágok Rebaptisatiója felől, 's tanácsodat azzal köszönöm meg, hogy azt elfogadom. Decemberben te és Stettner 's meghittjeim látni fogjátok Verseim kisdéd csomóját. Nem tudok nekik jó rendet adni, mert rá illik a' mit Göthe mond: *Musterkarte anzusehen*. Szeretném nyomtatva látni még még élek. Az új darabokat egy új Kiadás felvehetné.

Bukdosg, vagy *Bugdosg* mind egy, mint *nyaggat* azaz *nyákgat*, *faggat*, a' *faKasztgat*. – Nem tudva ezhelyett nem tudjuk – elfogadom.

Az ólommal megkeresztezett darabokra: – A HIT SZAVA. 1. Az oktan Bölcs titeket Istenek Tagadni akarna. De ti felette meg- Dördítitek bosszús ütessel A' ropogó tüzeket, hogy Újhely – 2. És a' Hegyalják' tornyai rengenek, 'S fortyanva csap-ki part-jain a' Tisza; 'S ő sápadozva roggyan össze. Érzi hatalmatokat, 's tagadja. – 3. Ekként

dühültek egykor az elfajult Tellusz' szülöttjei ellenetek, De Zeüsz Felkölt; futának ők, 's az ádáz Enceladuszt leteríté az Etna. – 4. Engem szerény szív vonsz tifeledek és Nem ingható hit, 's *magzati* (nicht gyermeki) félelem. Áld szenvedésim közt nyögésem: Áld poharom, ha virág övedzi. – 5. Az éj' sötétét tiszta nap a' fagyos Telet tavasz 's nyár váltja-fel, és az ősz, Gerézddel ékesítve fürtjeit; 'S ujra sötét jön-elő, fagy újra. – 6. Hadd jőjenek! ti gondotok az. Nekem Örvideni illik, túrni, reményleni. Eg föld szakadjon össze, szórja Lángjait a' Phlegeton; ti védtek. – TUSAKODÁS. talán az az Ódám, melly e' szókon kezdődik: Reményem eltűnt. Ha az, úgy nincs variánsa. De a' 6d. Strophában ezt: jó tanács így kell nyomtattatni: Jó Tanács, etc. – NAGY GÁBORHOZ. lin. 4. Úgy mondja a' hír (punctum) 'S a' hír... l. 7. Hogy jó férj, jó atya, a' düh ... l. 23. Természet' és Való' rosszkedvű férfiával... l. 38. Nem már mosolygó Tempéjit Geléenek (Claude Lorrain, más névvel Gelée) circa finem: Gyűjts újra, 's a' kár ingerelje lelked'. – SÍPOS PÁLHOZ. Két, két Isten van; és bizony nem egy! – Pusztító Döghalál' dandárja küzd. Estvéjén rá bukkan Szvat-Nikola. – Pirúlva költözött egy újabb honba (Londonba) – Alakban egy Rém. A' jó e? a' kaján e? – Ő nem értted ég; // Adásaidra vágy, és fényt keres. De a' ki tőled vette szellemét – Környüllebegesz. Én rád ismerek Ez ál lepelben is. – Minket sötét bús éj ölelt körül, Melly semmi felderülettel nem ér A' szép új fényhez... Ez a' hatásra intéztetik, 's egésznek *Szövénye* (mint *sövény*, melly igazában *szövény*) közt hat. Mellyet viszont hatás vonsz és taszít. Itt van vége a' Methaphysicázásnak, ezt követi egy – a' columna közepében. 'S most a' Bérekesztés. A' Tünet szörnyű metaphys.

SZEM ÉS SZÍV. A' szem látni tanúlt etc. Ugy de magam vagyok *itt* (nicht *ott*): ott életemet. Láss bizvást, sőt nézz, szemed arra van adva; de higyj is, 'S int szívednek szép r. h.

ANTINOUSZnak elébe kell tenni ezen Artistai Epigrammot. (Winkelmann e vagy ki, nem emlékezem biztosan azt mondja, hogy a' Vatikán' Apollója a' győzödelem *könnyűségét* adja nem *nagyságát*.)

[540.]

314.

Jön, ló, 's győze; bukott a' szörny, az az isszonyu. Reng még Rogytában a' föld, 's még riadozza dühét. Ő pedig, a' Győző, nyugalomban lép fel az égnek szent küszöbén, annak sokszori tapsa között. (most ANTINOUSZ).⁸³²

[...]

⁸³² A bekezdés folytatólagosan van írva a levél szövegében.

Jankowich Miklósnak, [Sátorajáújbely], 1827. október 26

316.

[541.]

Wadasi Jankowich Miklósnak.

Octób. 26d. 1827.

Megyek tehát, 's éltémnek karjaid közt
 Fogom kiélni négy öt szép hetét.
 Megyek, 's tenálad szállok, asztalodnál
 Élősködöm, kifárasztom cselédid',
 Kifárasztom lovad'; míg kénytelen léssz,
 Ha majd lefoly pöröm, 's Bírám a'
 Pro J.' vad gyilkolójinak kezekből
 Kirántanak, ezt mondanod magadban:
 „Hideg vendég nem volt a' szemtelen!”

Theréziánk alatt, míg a' Magyar
 Még nem tudá, mint most már, Bécs hol áll,
 Egy Kecskeméti dúzs polgárt baja
 Rá kényszeríté, hogy kedves lakását
 Hagyná-el, és a' Lejtán lépne túl.
 Útjában azzal élt, a' mit magával
 Hazúlról vitt, 's Komáromban veve.
 De a' Wolfstháli Motozók kövér
 Sódrától és kolbaszitól kifoszták,
 'S öt Régelsbrunnban az üres tarisznya
 'S üres gyomor csapszékbe kergeté.
 Csak bort akart. A' fürge Kellner itt
 Malacczal kínálá-meg, és midőn
 Egy portziót már felropogtata,
 Még egyet, 's ismét egyet, tőn elébe. –
 Becsületes legény a' Németecske,
 Mond György magában, majd ha az Isten egyszer
 Elhozza közzénk, 's ő is fenn akad,
 Jóakaratra vissza lesz fizetve.
 Meglátja Mikli, mint tud a' Magyar
 Becsületet, hol érdemlik, mutatni.
 De a' midőn hálálkodásait
 Elkezdte, 's menni akart, Beczólt! kiált
 A' fürge Sógor. Akkor látta György,
 Hogy Régelsbrunnban mit tesz a' becsület.

Té nem fogsz engem porczogó malacczal
 Jól tartogatni, hogy midőn megyek,

Házmestered rám nyujtsa tenyerét:
De én sem mondom, hogy ha az Isten eggyszer
Felém vezérl, leróvom a' rovást.
'S mint te nem átalsz vélem tenni jót:
Úgy én nem a' jót tőled elfogadni.
'S bár Szemerém is hív, bár Vitkovics,
És Bártfaym, 's a' lelkes Fáy, készek
Lakásokat vélem megosztani,
'S én nálok kényen 's nyüg nélkül lehetnék;
'S bár a' nem régen épült Zrínyi 's az
Arany-Hajó szobájjikat kinyitni
Előttem is nem késedelmeznének;
Büszkén repülök a' te karjaidba,
És hogy te fogsz-el, vígan hirdetem. – – –

Imhol tisztelt kedves barátom, a' mit utolsó kegyes leveledre a' Horátz' hasonlatosságára (Quinque dies tibi pollicitus...) Hozzád írni fogok. Restauratiónk 's szüretünk elvont, 's az Epistolát bizonyos okokra Januárius előtt, midőn Vendéged leszek, nem is akarom bérekeszteni. Fogadj azon kegyességgel, a' melly Veled a' hívást téteti, 's hidd, hogy jószágoddal kevélykedni mindég fogok.

[...]

Toldy Ferencnek és Bajza Józsefnek, [1827. november 20. körül]

[...]

Nem hiszem, édes barátom, hogy neked megküldöttem volna Jankovichhoz írt Epistolámat, de a' melly csak félig van; 's így nem tartom haszontalan dolognak azt neked itt leírni. Azolta két §sal toldám-meg, de elvitt volna célomtól. Az az Epist. nekem igen kedves, mert benne Horátzi dévajkodás és melegség lebeg.

[542.]

316.

Megyek tehát, 's éltetemnek karjaid közt
Fogom kiélni négy öt szép hetét;
Megyek, 's tenálad szállok; asztalodról
Élősködöm; kifárasztom cselédid',
Kifárasztom lovad', míg kénytelen lesz,
Ha majd lefoly perem, 's Bírám a'
Pro J. vad gyilkolójinak kezeiből
Kirántanak, ezt mondanod magadban:
„Hideg vendég nem volt a' szemtelen!”

Theresiánk alatt, míg a' Magyar
Még nem tudá, mint már most, Bécs hol áll,

Eggy Kecskeméti dúzs polgárt baja
 Rá-kényszeríté, hogy kedves lakását
 Hagyná-el, és a' Lejtán lépne túl.
 Útjában azzal élt, a' mit magával
 Hazulról vitt, 's Komáromban veve.
 De a' Wolfstháli Motozók kövér
 Sódrától és kolbaszától kifoszták.
 'S őt Regelsbrunnban az üres tarisznya
 'S üres gyomor csapszékbe kergeték.
 Csak bort akart. A' fürge Kellner itt
 Malacczal kínálá-meg, és midőn
 Eggy portziót már felropogtata,
 Még egyget, 's ismét egyget, tőn elébe.
 Becsületes legény a' Németecske,
 Mond György magában; majd ha az Isten eggyszer
 Elhossa közzénk 's ő is fenn akad,
 Jóakarata visszalesz fizetve.
 Meglátja Mikli, mint tud a' Magyar,
 Becsületet, hol érdemlik, mutatni.
 De a' midőn halálkodásait
 Elkezdte, 's menni akart, Beczolt! kiált
 A' fürge Sógor. Akkor látta György,
 Mit térszen Regelsbrunnban a' becsület.

NB. talán hibás a'
 Regelsbr. 's talán Ringelsbr.

Te nem fogsz engem porczogó malacczal
 Jól tartogatni, hogy midőn megyek,
 Házmestered rám nyujtsa tenyerét.
 De én sem mondom, hogy ha az Isten eggyszer
 Felém vezér!,⁸³³ leróvóm a' rovást.
 Mint te nem átalsz vélem tenni jót,
 Úgy én nem a' jót tőled elfogadni.
 Bár Szemerém is hív, bár Vitkovics
 És Bártfaym, 's a' lelkes Fáy, készek
 Lakásokat velem felosztani;
 'S én nálok kényén 's nyügtelen lehetnék;
 Bár a' nem régen épült Zrínyi, 's az
 Arany-Hajó, szobajikat kinyitni,
 Előttem is nem késedelmeznének;
 Büszkén repülök a' te karjaidba,
 Es hogy te fogsz-el, vígan hírdetem.

De itt nincs könyvem 's Mappám
 hol megtekintsem.

[...]

⁸³³ Felém <f> vezér!,

Jankovich Miklósnak, Sátorajaujhely, 1827. november 23.

Tisztelt barátom,

Közleni találám hozzád szöllő Episztolámat egy valakivel, kinek mívelt ízlését, tudományát ismerem, 's az kért, hogy ne halasszam bérekesztését. Engedtem kérésének, 's bevégeztem azt. Imhol megyen Hozzád és őhozzá. Bár a' Te tetszésedet nyerhetné-meg, ki eránt szívem a' tisztelet' és bárátság' érzésein felül most a' háláéival is eltölt.⁸³⁴ Ha láttatod valakivel, emlékeztessd őket, hogy olvassák-meg mellé a' Horátzét: *Quinque dies tibi pollicitus...* melyet én legalább legszebb Epistolaji közzé számlállok.

A' Riegelsbrunni malacozás a' köznép' szájából van véve; László Pál Kapitány Urat pedig ismertem. A' történet tudva van a' Hegyalja' öregeinél.

Ma írok Szent Miklósynak, engedje-meg, hogy a' Decsi Szallusztjának egyetlen példányát,⁸³⁵ melyly mindedig ismertetik, a' te kincseid közzé tehessem-le.

Estve van, sietek leveletemet feladni. Éljen szerencsésen.

örök tisztelőd
Kazinczy Ferencz.

Novemb. 23d. 1827.

Levelem első sora' leírásakor vevém a' hírt, hogy Sóvári Soos János, a' Gróf Amadé gondolt gyilkosa, ártatlannak találtatott a' Kir. Táblán. A' hír annyira megörvendeztete, hogy tollam hibákat ejte a' levélben.

[543.]
Wadasi
Jankowich Miklóshoz
1827. Novemb. 23d.

316.

Megyek tehát, 's életemnek karjaid közt
Fogom kiélni négy öt szép hetét;
Megyek, 's tenálad szálllok; asztalodnál
Élősködöm, kifárasztom cselédid',
Kifárasztom lovad'; míg kénytelen lesz'sz,
Ha majd lefoly pöröm, 's Bírám a'
Pro J. vad gyilkolójának kezekből
Kirántanak, ezt mondanod magadban:
„Hideg vendég nem volt a' szemtelen.”

Therésiánk alatt, míg a' Magyar
Még nem tudá, mint már most, Bécs hol áll,

⁸³⁴ elt<...>ölt Ráírással javítva olvashatatlan betűkből.

⁸³⁵ példát<...>nyát, Ráírással javítva olvashatatlan betűkből.

Egy Kecskeméti dúzs polgárt baja
 Rá kényszeríté, hogy kedves lakását
 Hagyná-el, és a' Lejtán lépne túl.
 Útjában azzal élt, a' mit magával
 Hazulról vitt, 's Komáromban veve.
 De a' Wolfstháli Motozók kövér
 Sódrától, kolbászától, mind kifoszták;
 'S őt Riegelsbrunnban⁸³⁶ az üres tarisznya
 'S üres gyomor csapszékbe kergeték.
 Csak bort akart. A' fürge Kellner itt
 Malacczal kínálá-meg, és midőn
 Egy portziót már felopogtata,
 Még egyet, ismét egyet tőn elébe.
 Becsületes legény a' Németecske,
 Mond György magában; majd ha az Isten egyszer
 Elhozza közzénk, 's ő is fenn-akad,
 Jóakarata vissza lesz fizetve.
 Meglátja Mikli, mit tud a' Magyar
 Azokhoz, a' kik érdemlik, mutatni.
 De a' midőn hálálkodásait
 Elkezdte, 's menni akart, Beczólt! kiált
 A' fürge Sógor. Akkor látta György,
 Mit térszen Riegelsbrunnban⁸³⁷ a' becsület.

Te nem fogsz engem porczogó malacczal
 Jól tartogatni; hogy midőn megyek,
 Házmestered rám nyujtsa tenyerét.
 De én sem mondom, hogy ha az Isten egyszer
 Felém vezérl, leróvóm a' rovást.
 Mint te nem átalsz vélem tenni jót,
 Úgy én nem a' jót tőled elfogadni.
 'S bár Szemerém is hív, bár Vitkovics,
 És Bártfaim, 's a' lelkes Fáy, készek
 Lakásokat velem megosztani;
 'S én nálok kényén 's nyög nélkül lehetnék;
 Bár a' nem-régen épült Zrínyi, 's az
 Arany-Hajó, szobájikat kinyitni,
 Előttem is nem késedelmeznének;
 Önkénytt repülök a' te karjaidba,
 És hogy te fogsz-el büszkén hirdetem.

⁸³⁶ R<é>iegelsbrunnban Ráírással javítva.

⁸³⁷ R<é>iegelsbrunnban Ráírással javítva.

És majd ha nálad lészek, és ha benned
A' szeretetre legméltóbb halandót,
A' tiszta főt, a' tiszta keblét, és
Kedves társalkodót immár kilaktam;
Ha majd csudálva nézem, mint levél,
Tizenkét esztendő' lefolyta alatt,
Te, bölcs pazar, kincsekben gazdagabbá;
S irigyeddé lesz tisztelőd, barátod;
'S a' nagy gyönyör megkönnyülésre szállít:
Jer akkor, és vezess-el te Ferenczynk'
Graphídionához, hogy felejtve mindent,
De nem, hogy azt honunknak hős fija
Teremté, csókom a' márványra szálljon.
A' csaknem hetven-esztendő's öreg
Elégge ifjú még lángra gyúladozni,
Keblét ha Szépség és a' Hon hevítik.

Most útamát Horvátunkhoz veszem,
A' nagyhoz, jóhoz, szenthez. De te rántsd-el
A' gondolatlant, 's sugjad ezt fülébe:
A' négy fiú, három lány, 's hitvesed
Számlálnak minden órát; láss dologhoz.
Essél előbb keresztül a' pörön,
'S éld akkor osztán szíved' kényeit.

A' Burkus-háborúban egy Huszár-Tiszt,
Kinek csak két szemét 's hosszára-nyult bajusszát
Hagyá-meg épségökben puska, kard,
Tört karral, czombbal tére-meg Tokajba,
Hogy szőlejét mivelvén, Istenének
Élhessen; eddig a' világnak élt.
De ő Tokajban is csak Kapitány,
'S nem szőlős-gazda volt; 's midőn vagy ő
Ment látogatni mást, vagy mások őtet,
Beszélgeté, 's nagy tűzzel, mint veré-meg
Collín alatt ő a' nagy F i d r i g e t;
Berlínben ő mint volt Hadikkal; és
Lódonnak ő mint nyert egy Schweidnitzot.
'S László (mert ez volt vezetékneve,
Pál a' kereszt) addig beszélgeté
Collínját, Berlínjét, és Schweidnitzát,
Hogy szőlejei kapálatlan maradtak.
Szüretkor még is csak kiméne; 's látván,
Hogy más furmintot széd tökéjiről,

Sárgát mint a' méz és arany, de néki
Csak egrest ád a' parlag; és hogy a'
Szomszédok' szőlejei, mint a' mivelt kert,
Tisztán mosolyognak a' néző szemébe;
De farkas-bundaként a' többi közt
Az ő parlagja, szürkén a' magas
Gordontól és cseplyétől; pisztolyát
Belé süté, 's kaczagva hirdeté-el,
Hogy ő farkast löve; vegye, a' kinek kell;
'S tovább is hirdetgette Schweidnitzait.
Te sugd a' László Pál' nevét neki,
És ha nem enged, űzdd Prókátorához.

Kazinczy Ferencz.

Toldy Ferencnek, Sátorajaiújhely, 1827. november 23.

Édes barátom, Elvégzém Episztolámat, 's a' te intésedre, 's ma megyen Jankowiczhoz is. – Neked azt kell mondanom, hogy én László Pál Kapitányt ismertem; a' míveletlen gazos szőlőt a' farkas-bundához szokták hasonlítani, és hogy ő a' szőlőt, mint farkast, meglőtte, 's ott hagyta; vegye a' kinek kell. A' malacz-historiáját közönségesen beszéllek, a' kik nem tudnak jobbat, 's Bécsbe először mennek-fel, 's látják, hogy az ott nem úgy van mint nálok. A' Quinque dies tibi pollicitusban is épen így van két bohó történet beszélve, 's nem átalom kimondani, hogy ezzel a' semmivel, a' Musa pedestrisnek ezzel a' kis ihletésével inkább meg vagyok elégedve, mint sok fellengezni akaró darabommal 's mások' darabjaikkal. Nem szerencsétlen játéka a' poetai Launénak. Ma tettem rajta az általad kívánt toldást, 's ma indul a' posta. Talán több törlést várt; de az Epistolaris Múza szereti a' pongyolát. – Megengeded, hogy arra kérjelek, hogy ezt küldd-meg Bártfainak. Ne fáradj magad; dolgoz van; a' napok rövidek, a' sár nagy. Csinálj borítékot rá, 's tedd postára; vissza fogja küldeni. Restellem annyiszor leírni; mert magamnak is be kell írnom még.

Elfelejtém jelteni, hogy Cserei Farkashoz írt Episztolámat Mártonffi József Püspök nyomtattatá-ki Kolozsvárta, ezt mondván Csereinek: *Mélt. Úr, Erdélyben kevés ember van, a' ki ezt értse.* De élj szerencsésen. Tudósíts, metszeti e Szemere képemet. Inkább ne mint rossz kézzel. Nyomatják e már az ő 3dik Kötetét? – Bajza olvasá e Minervában a' mit a' Kunike és Rummy Munk. felől mondék? – Öllelek mind kettőtöket szíves barátsággal, valóságos tisztelettel.

1827. Nov. 23d.

[Melléklet:]

[Toldy utólagos javításai
Kazinczy levele alapján:]

316.

[544.]
Wadasi
Jankowich Miklóshoz,
1827. Novemb. 23d.

Megyek tehát, 's éltemnek karjaid közt
Fogom kiélni négy öt szép hetét;
Megyek, tenálad szállok; asztalodról
Élősködöm, kifárasztom cselédid',
Kifárasztom lovad, míg kénytelen lész'sz,
Ha majd lefoly pöröm, 's Bírám a'
Pro J. vad gyilkolójinak kezekből
Kirántanak, ezt mondanod magadban:
„Hideg vendég nem volt a' szemtelen.”

Therésiánk alatt míg a' Magyar
Még nem tudá, mint már most, Bécs hol áll,
Egy Kecskeméti dúzs polgárt baja
Rá kényszeríté, hogy kedves lakását⁸³⁸
Hagyná-el, és a' Lejtán lépne túl.
Útjában azzal élt, a' mit magával
Hazulról vitt, 's Komáromban veve.
De a' Wolfstháli Motozók kövér
Sódrától, kolbászától, mind kifoszták;
'S öt Régelsbrunnban az üres tarisznya
'S üres gyomor csapszékbe kergeték.
Csak bort akart. A' fürge Kellner itt
Malacczal kínálá-meg, és midőn
Egy portziót már felropogtata,
Még egyet, 's ismét egyet tön elébe.
Becsületes legény a' Németecske,
Mond György magában; majd ha az Isten egyszer
Elhozza közzénk, 's ő is fenn-akad,
Jóakaratra vissza lesz fizetve.
Meglátja Mikli,⁸⁴⁰ mit tud a' Magyar
Azokhoz, a' kik érdemlik, mutatni.
De a' midőn hálálkodásait
Elkezdte, 's menni akart, Beczolt! kiált

Riegelsbrunnban⁸³⁹

⁸³⁸ kedves <lakóját> lakását

⁸³⁹ Az *ie* a sor végére írva, helyét korrektúrajel jelöli.

⁸⁴⁰ <...> Mikli,

A' fűrge Sógor. Akkor látta György,
Mit téssen⁸⁴¹ Régelsbrunnban a' becsület.

Riegelsbrunnban⁸⁴²

Te nem fogsz engem porczogó malacczal
Jól tartogatni, hogy midőn megyek,
Házmestered rám nyújtsa tenyerét.
De én sem mondom, hogy ha az Isten eggyszer
Felém vezér, leróvom a' rovást.
Mint te nem átalsz vélem tenni jót,
Úgy én nem a' jót tőled elfogadni.
'S bár Szemerém is hív, bár Vitkovics,
És Bártfaym,⁸⁴³ 's a' lelkes Fáy, készek
Lakásokat velem megosztani;
'S én nálok kényén 's nyűg nélkül lehetnék;
Bár a' nem-régen épült Zrínyi 's az
Arany-Hajó szobájikat kinyitni
Előttem is nem késedelmeznének;
Önkénytt repülök a' te karjaidba,
És hogy te fogsz-el, büszkén hirdetem.

's a'⁸⁴⁴

Fejér-Hajó⁸⁴⁵

És majd ha nálad lések, és ha benned⁸⁴⁶
A' szeretetre legméltóbb halandót,
A' tiszta főt, a' tiszta keblet, és
Kedves társalkodót immár kilaktam;⁸⁴⁷
Ha majd csudálva nézem, mint levél,
Tizenkét esztendő' lefolyta alatt,
Te, bölcs pazar, kincsekben gazdagabbá;
'S irgyeddé lesz tisztelőd, barátod;
'S a' nagy gyönyör megkönnyülésre szólít:
Jer akkor, és vezess-el te Ferenczynk'
Graphídionához, hogy felejtve mindent,
De nem, hogy azt honunknak⁸⁴⁹ hős fija
Teremté, csókom a' márványra szálljon.
A' csaknem hetven esztendő's öreg
Elégge ifjú még lángra gyúladozni,
Keblet ha Szépség és ha Hon hevítik.

megtagulást parancsol.⁸⁴⁸

⁸⁴¹ <Hogy> Mit téssen A sor elé írva.

⁸⁴² Az *ie* a sor alá írva, helyét korrektúrajel jelöli.

⁸⁴³ Bártfa<i>ym Ráírással javítva.

⁸⁴⁴ 's <az> a' Ráírással jav.

⁸⁴⁵ Fejér<Arany>-Hajó A sor elé írva.

⁸⁴⁶ <...> benned

⁸⁴⁷ <...> kilaktam;

⁸⁴⁸ <megkönnyülésre szólít:> helyett a lap aljára írva, # jellel.

⁸⁴⁹ honunk<'>nak

Most útamát Horvátunkhoz veszem,
A' nagyhoz, jóhoz, szenthez. De te rántsd-el
A' gondolatlant, 's sugjad ezt fülébe:
A' négy fiu 's három lány 's hitvesed és az anyjok⁸⁵⁰
Számlálnak minden órát; láss dologhoz.
Essél előbb keresztül a' pörön,
'S éld akkor osztán szíved' kényeit.

A' Burkus-háborúban egy Huszár-Tiszt,
Kinek csak két szemét 's hosszúra-nyúlt bajusszát
Hagyá-meg épségökben puska, kard,
Tört karral, czombbal tére-meg Tokajba,
Hogy szőlejét mivelvén, Istenének
Élhessen; eddig a' világnak élt.
De ő Tokajban is csak Kapitány
'S nem szőlős-gazda volt; 's midőn vagy ő
Ment látogatni mást, vagy mások őtet,
Beszélgeté, 's nagy tűzzel, mint veré-meg
Collín alatt ő a' nagy *Fidriget*, Ő⁸⁵¹
Berlínben ő mint volt Hadikkal, és Ő⁸⁵²
Lódonnak ő mint nyert egy Schweidnitzot. Ő⁸⁵³
'S László (mert ez volt vezetékneve,
Pál a' kereszt) addig beszélgeté
Collínját, Berlinjét, és Schweidnitzát,
Hogy szőlejei kapálatlan maradtak.
Szüretkor még is csak kiméne; 's látván,
Hogy más furmintot széd tőkéjiről,
Sárgát mint a' méz és arany, de néki
Csak egrest ad a' parlag; és hogy a'
Szomszédok' szőleji, mint a' mivelt kert,
Tisztán mosolyognak a' néző' szemébe
De farkas-bundaként a' többi közt
Az ő parlagja, szürkén a' magas
Gordontól és cseplyétől; pisztolyát
Belé süté, 's kaczagva hirdeté-el,
Hogy ő farkast löve; végye, a' kinek kell;
'S tovább is hirdetgette Schweidnitzait.

⁸⁵⁰ <'s hitvesed> helyett a sor végére írva, az és 's-ből jav.

⁸⁵¹ Az Ő ő-ből ráírással jav.

⁸⁵² Az Ő ő-ből ráírással jav.

⁸⁵³ Az Ő ő-ből ráírással jav.

Te sugd a' László Pál' nevét neki,
És ha nem enged, űzzd Prókátorához.

Prónay Sándornak, Széphalom, 1827. december 3.

Méltóságos Báró, Kamarás és Fő-Inspector Úr,
nagy tiszteletű Uram,

Bátorkodom a' Méltós. Báró Urnak bemutatni egy kicsinységet, de a' melybe szerelmes vagyok; – nem rosszúl hasonlít Horátnak egy közönséges javalást, csudálást nyert Episztolájához. – Dévaj és meleg. Öreg emberek, mint én is, szeretik emlegetni az apróbb történeteket, 's én a' Horátnak példájára (*Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum*) két illyet fontam-be Episztolámba; 's mint Horátnak a' városi czifra körökben élő Mecznének, falusit, a' nép' aljasából kikapottat; melyet az a' kontraszt, a' mi a' László Pál' Kapitány vitéz lelke 's vitéz karja 's semmi culturája közt van, (ő a' Friedrich nevét Fidrignek mondja) – 's a' Kecskeméti lakos' történetében annak tapasztalatlanságában, ugymint a' ki azt sem tudá, hogy a' Német *e c s k e*, 's a' *M i k l i*, nem ingyen ada malaczpecsenyét, 's az ő nemzeti szent antagonismusában – mind a' két történetet naivvá, szívet érdeklővé teszi. Szerencsésnek tartanám magamat, ha a' Méltós. Urat egy két mosolygásra csálhatná; mert valljuk-meg, a' Bölcseségnek is kedves szempillantása az, ha az élet terhei közt, egyet nevetethet; 's annál kedvesebb, ha olly valami által hozatik nevetésre, a' mi Horátra emlékezteti.

Jankowich, tudván hogy feleségemnek Eperjesen általa megnyert Successionális pere a' Kir. Táblára appelláltatott, és a' Dieta előtt kevés hetekkel levatába ment, 's így én a' Dieta végével Pestre megyek, még tavaly megszólíta, hogy szállást Pesti házainak egyikében vegyek. – Én Szemeréhez ígérkeztem vala, hogy minden üres órámat vele tölthessem, 's nem vala szándékom a' Jankowich jóságával élni. De minekutána most újra megszólíta, készebb voltam feladni azon szép örömeimen, hogy Szemerével lehessenek, mint Jankowich eránt hálátalannak találtatni. Nála szállok tehát, 's ezt jelenté neki Episztolám. – Bár Pesti mulatásom alatt az a' szerencsém is lehessen, hogy a' Méltós. Úrnál tehessem tiszteletemet, kiben maga, tiszteletes atyja, tiszteletes ipa, együtt kívánják hódolásomat.

[...]

Megyek tehát, 's életemnek karjaid közt
Fogom kiélni négy öt szép hetét;
Megyek, tenálad szállok, asztalodról
Élősködöm, kifárasztom cselédid',
Kifárasztom lovad', míg kénytelen lész'sz,

Ha majd lefoly pöröm, 's Bírám a'
Pro J. vad gyilkolójinak kezeiből
Kirántanak, ezt mondanod magadban:
„Hideg vendég nem volt a' szemtelen.”

Theresiánk alatt, míg a' Magyar
Nem tudta még, mint már most, Bécs hol áll,
Egy Kecskeméti dúzs polgárt baja
Rá kényszeríté, hogy kedves lakását
Hagyná-el, és a' Lejtán lépne túl.
Útjában azzal éle, a' mit magával
Hazulról vitt, 's Komáromban veve.
De a' Wolfstháli Motozók kövér
Sódrából, kolbászából, mind kifoszták,
'S öt Riegelsbrunnban az üres tarisznya
'S üres gyomor csapszékbe kergeték.
Csak bort akart. A' fürge Kellner itt
Malacczal kínálá-meg, és midőn
Egy portziót már felropogtata,
Még egyet, ismét egyet tőn elébe.
Becsületes legény a' Németecske,
Mond György magában; majd ha az Isten egyszer
Elhozza közzénk, 's ő is fenn-akad,
Jóakarata vissza lesz fizetve.
Meglátja Mikli, mit tud a' Magyar
Azokhoz, a' kik érdemlik, mutatni.
De a' midőn halálkodásait
Elkezdte, 's menni akart, Beczólt! kiált
A' fürge Sógor. Akkor látta György,
Mit térszen Riegelsbrunnban a' becsület.

Te nem fogsz engem porczogó malacczal
Jól tartogatni, hogy midőn megyek,
Házmestered rám nyujtsa tenyerét.
De én sem mondom, hogy ha az Isten egyszer
Felém vezérl, leróvóm a' rovást.
Mint te nem átalsz vélem tenni jót,
Úgy én nem a' jót tőled elfogadni.
'S bár Szemerém is hí, bár Vitkovics,
És Bártfaim, 's a' lelkes Fáy, készek
Lakásokat velem megosztani,
'S én náluk kényen 's nyög nélkül lehetnék;
Bár a' nem régen épült Zrínyi 's az
Arany-Hajó szobáikat kinyitni
Előttem is nem késedelmeznének:

Önkénytt repülök a' te karjaidba,
És hogy te fogsz-el, büszkén hirdetem.

És majd, ha nálad lészek, és ha majd
A' szeretetre legméltóbb halandót,
A' tiszta főt és tiszta szívet, a'
Kedves társalkodót immár kilaktam;
Ha majd csudálva nézem, mint levél
Tizenkét esztendőök lefolyta alatt
Te bölcs pazar, kincsekben gazdagabbá,
'S irigyeddé lesz tisztelőd, barátod,
'S a' nagy gyönyör megkönnyülésre szólít:
Jer akkor, és vezess-el te Ferenczynk'
Graphídionához, hogy felejtve mindent,
De nem, hogy azt honunknak hős fíja
Teremté, csókom a' márványra szálljon.
A' már-már hetvenesztendő öreg
Eléggé ifjú még lángra gyúladozni,
Keblet ha szépség, és ha hon hevítik.

Most útamát Horvátunkhoz veszem,
A' nagyhoz, jóhoz, szenthez. De te rántsd-el
A' gondolatlant, és sugd ezt fülébe:
A' négy fiú, három lány, 's hitvesed
Számlálnak minden órát; láss dologhoz.
Essél elébb keresztül a' pörön,
'S éld akkor osztán szíved' kényeit.

A' Burkus-háborúban egy Huszár-Tiszt
Kinek csak két szemét 's hosszúra nyúlt bajusszát
Hagyá meg épségökben puska, kard,
Tört czombbal, karral, tére-meg Tokajba,
Hogy szőlejeit mivelvén, Istenének
Élhessen; eddig a' világnak élt.
De ő Tokajban is csak Kapitány,
Nem szőlős-gazda volt, 's midőn vagy ő
Ment látogatni mást, vagy mások őtet,
Beszéllgeté, 's nagy tűzzel, mint veré-meg
Collin alatt ő a' nagy F i d r i g e t,
Berlínben ő mint volt Hadikkal, és
Lódonnak ő mint nyert egy Schweidnitzot.
'S László (mert ez volt vezetékneve,
Pál a' kereszt) addig beszéllgeté
Collinját, Berlinjét, és Schweidnitzát,
Hogy szőlejei kapálatlan maradtak.

Szüretkor még is csak kiméne, 's látván
Hogy más furmintot széd tőkéjiről,
Sárgát, mint a' méz és arany, de néki
Csak egrest ad a' parlag, és hogy a'
Szomszédok szőlejei, mint a' mivelt kert
Tisztán mosolygnak a' Néző szemébe;
De farkas-bundaként*) a' többi közt
Az ő parlagja, szürkén a' magas
Gordontól és cseplyétől, pisztolyát
Belé süté, 's kaczagva hirdeté-el,
Hogy ő farkast löve; vegye, a' kinek kell
'S tovább is hirdetgette Schweidnitzait.

Te sugd a' László Pál' nevét neki,
És ha nem enged, úzzd Prokátorához.

*) A' Hegyalján, Zemplényben, a' míveletlenül hagyott szőlőt, a' dér által fakóvá festett dudvától, farkas-bundának szokták csúfolni.

Toldy Ferencnek, Széphalom, 1827. december 6.

[...]

Örvendek Episztolám' szerencséjének, 's most merem már bízakodással mondani a' mit eddig csak biztosbb barátimnak mertem. A' Helmeczihez és Berzsényihez írtak mellett nekem ez tetszik leginkább, 's legkevésbé azok, mellyek magasztalásúl vagynak írva, mintegy paradának. Illyen a' Wesselényihez, illyen a' Nagy Gáborhoz szóló. Mindenikében lesz valami, a' mi őket kedveltethet; de mennyivel kedvesebb az a' pongyolába öltözött leány, a' ki a' Riegelsbrunni scénát 's a' László Pál' bohó historiáját beszéli, mint a' melly a' Bodóni, Baskerville, Claude Lorrain' neveiket hallatja. – Azonban Horátnál sem minden Epistolának van egy tónusa, 's tónus és tárgy a' poetai levélben is különbözhetnek, mint a' prózaiban.

A' Csereihez írt Episztolának nem ígérem azt a' szerencsét, hogy a' te ízlésedet megnyerje, mert az enyémet sem bírja. De et heic dii sunt, 's az olly férfi, mint Püspök Mártonffi örömmel olvasá. Jó az ollyakat elmondani.

Kornishoz nem azért írtam Alexandrínekben, hogy ő inkább kedveli azt, mint a' jámbust vagy a' hexametert, hanem azért, hogy a' mit neki mondok, azok is kedvelhesék, a' kik Alexandríneket szeretnek. Kornisnak és az Anyjának az ipamhoz szóló Epistola érthető vala, sőt igen kedves. – Midőn én Festeticshez írtam azt a' francia ízlésű Epistolát, elhallgata a' gyűlölség, 's sokan ezt kiáltozák: „Mink lehetett volna nekünk K., ha őtet az a' Xenomania nekünk el nem rontotta volna.” – Tudod, hogy én az illyenek' dicséretén bizonyosan meg nem szédülök; de örvendek még is, hogy ezt a' két Epistolát írtam. Gondolnám, ezzel bátran megjelenhetek a' Linzi nagy Mester, 's társai (Verseghi és Takács) előtt, 's a' ki tudja, mit miveléne velem azok, a' kik ahhoz a' híres czimborához tartoztak – Túladuna még még arról is gondolkozott, hogy egyyik

Vármegyéje Abaujt levele által fogja megkeresni, hogy ez engem tiltson-el az írástól. – Nem azért beszéllem ezt, mert az emlékezet bánt, hanem azért, mert ezeket Neked és Stettnernek tudnotok kell, ha el nem beszéllitek is a' Kézi-Könyvben.

[...]

De itt a' levél Csereihez:

114.

[546.]

Cserei Farkashoz

Krasznán. 1810.

(köszönetül egy rakás Autographonért.)

Melly lángba hozza lelkem' e' levél,
És a' mit e' levél kedvezve nyujt!
Elnedvesülve nézi itten szemem,
Jó Fejedelme a' hívhez hív Magyarnek,
Nagy és kegyes Theréz, vonásidat.
'S mivel kezedre nem nyomhatja szám
A' tiszteletnek forró csókjait,
Fogadja-el őket e' szentelt ereklye,
Mellyen karod betűjit öntve nyugvék.

Rómának délczeglelkü gyermeke
A' jó Királyt sem tűri, monda Brútusz,
És porba dőlt a' Clódiuszok' barátja. (Caesar)
Ő gaz bitanglót ölt, és nem királyt,
'S csak tört adott a' törvény' bosszujának, Klopstock.
Melly Caesárt bárd alá kárhoztatá.
Így a' ki dölyfös testvérét, szelíd
Könyűkre olvadva, hagyta vérzeni. (Timoleon)
Így a' kik a' szent Szűz' nagy innepen (Parthenon)
A' gyilkoló tört myrtuszágba rejték, (Harmodiusz és
'S ismét szabaddá tették honjokat. Arisztogiton)
Ah, a' Szabadság nem nekünk való,
'S nem a' szabadságnak mi! Róma 's Hellász
Kinőtt a' más' igazgatása alól,
'S nagy lelke bírta fékezni önmagát.
Mi kiskorúk (minorennis) vagyunk, 's bennünket az
Atyai fenyíték kapcsol egyyüvé;
És a' mit ott a' köznek szent szerelme
Hatalmasan tanított a' nagyoknak –

A' jót szeretni, 's irtózni⁸⁵⁴ a' gonoszt –
E' törpe népnél nem tanítja szív,
De bér, de büntetés, 's hideg parancs. (Ist's gut?)
És még is így, félvén a' jó Királyt,
Mint ők magokban boldogok vagyunk. (Ist's gut?)

Azok valánk, nagy Fejdelem, szelíd
Jobbodnak értett bölcs kormányja alatt.
Te nem vetettél városodnak üszköt,
Hogy annak úczáját sinórod és úcza, ex slavon, ulicza. l
Kevély 's makacs kéj rajzolhassa-ki. elid. sicut in álgyú ágyú.
Te népeidnek egyetlen nyakat,
Hogy egy csapás előlje, nem sohajtál.
Tisztelted a' törvényt és önmagad',
És a' midőn javad, 's a' nemzeté,
Kívánni látszott a' nagy áldozást,
Kérél 's parancsolál, de nagy valál hazudni. (Ist's gut?)
Szent volt előtted a' mi szent, az Oltár
Nagy fényben csillogott; a' máshitűek
Új kedvezést nem nyertenek, de bírt
Jusaikban őtet, anyjok nékik is,
Bár mit sugalla híved (a' Pap), meghagyád.
A' járom könnyebb lőn a' pór' nyakán,
'S most általad magát embernek érzi. (Urbariom)
'S felejtí hajdan szenvedett baját.
Te nyugodalmat adtál nemzetemnek,
'S bővséget és virágzatot; 's mivel
Legfőbb szüksége a' fegyverek' fijának
Az volt, hogy vérrel ázott koszorúja
Olajjal egyesüljön, a' szelíd
Minerva' papjait lakodba hoztad. (Univers. Tyrnav. Budam 'S e' tett után,
mint egy nagy lánggal égő 1777.)
Csillagzat, melly fő dísze volt az égnek,
'S most más világnak vágyván fényleni
Ellobban, áldva 's áldatva itt hagyál.

Neved maradjon áldásban, nagy Asszony,
Legkésőbb unokánkig, kit kevély
Öröm fog új nagy tettekre elragadni,
Ha majd hallandja, hív atyájitól
Miként vevél vég búcsút, és nekik
Hogy értted 's házadért megvívtanak,

⁸⁵⁴ <'s gyűlölni> 's irtózni

És birtokod' megtarták, mint köszönted.
Szép látni thrónuson királyt 's atyát,
Ki híveiben magzatjait tekinti,
'S ezt érzeni a' te szíved jó vala.

'S kinek mosolyg itt rám ismért keze?
Gyulaszt ez is; ah, Barcsay, te vagy?
Báróczinak legkedveltebb barátja,
És legkedveltebbje a' vén Orczynak,
És néked, tisztelt árny, nagy Pászthory!
Lágy lelke láng volt, 's e' levél is az.
Ürményi tégedet magasztal, és
Kopasz barátját Orczy tégedet.
Megszégyenül a' rossz elöttetek,
De néki hármias ércz űlt homlokára
'S kockázza a' köz jót pénzért, pillogásért.
„Urunk nagy jót akar,”⁸⁵⁵ mond Barcsay,
„De a' zsíros konczért a' tót Socratesz”
Csereim, kit értett ő? „jó félre nem tér.”
Nyáj 's Pásztor, ismerd a' konczon-kapókat.

Gróf Sztáray Mihálytól, Cancellárius
Eszterháznak vejétől tudom, hogy M. Th.
látván hogy meghal, megparancsolá a'
Cancelláriusnak, hogy mihelyt elhal,
minden Vgyének köszönje-meg az ő
nevében, a' mit értte tevénk. Nem vala
szabad elküldeni a' leveleket. József eltiltá.

Itt Kaprinainak látom rendeit,
Atyád' hű Mentorának; itt azét,
Ki Bélisairt megszóllaltatta köztünk.
'S ím itt Erdélynek két Püspökjei:
Bajtay 's Major. Tündöklő nagy nevek.
A' nemzetet becsülő Fejdelem
Azt Mesterévé tette Józsefének;
Ezt hosszas kínos szenvedése után
Munkácsnak foglyukaiból főpapi
Székre ülteté, 's a' Sorsnak érdemetlen
Verésiért elhalmozá kegyével.⁸⁵⁶
'S az, a' ki a' foglyot rongyolt öltözetben
Elébe vitte imádott asszonyának;
Az, a' ki szívét irgalomra hajtá,
Neked, barátom, nemződ volt. Örülj
Tündöklő származásodon, 's kövessd
Atyádnak tisztán-fénylő nyomdokit,⁸⁵⁷
'S haladj megfutni kezdett útagon.
Fényt bírni, 's a' fényt érdemelni, dísz;
Nem bírni, 's érdemelni, nem kevésbb dísz;

⁸⁵⁵ A záróidézőjel hiányzik, pótoltuk.

⁸⁵⁶ <kezével> kegyével

⁸⁵⁷ <...> nyomdokit

De bírni, 's meg nem érdemelni – szenny!
Ezt mondja szíved, ezt leghűbb barátod.

Nagy a' kincs, melyet nékem nyujt kezed
De míg Atyád' 's Lőrinczed' levele
Meg nem jön, ajándékod csonka lesz.
Küldd, és hálámat kétszerest vegyed.
Theréz szekrényemben már Kaunitza
'S Swietenje mellett áll. Nem volt neki
Sem hűvebb, sem nagyobb két embere.
Ölelje Barcsaink itt is kedveseit,
'S Bajtait 's Majort Luther. Nincs nálam és
Elysiumban többé ellenkezés.

[...]

Toldy Ferencnek, Széphalom, 1827. december 21.

[...]

Jankowichnak ma veszem válaszát. Nem vala kedvetlen ajándékom, az Epistola. Neve napjára érkezett hozzá. Azon szobába szállít, hol MSumai vannak.

[...]

Jankowichhoz írt Epistolámat ma küldém a' Minerva Kiadójinak. Te vedd fel ezen Variánsaimat:

Bár a' nem régen épült Zrínyi 's a'
Fejér-Hajó (mert nem Gold. Schiff, hanem Weiss.)

—
'S a' nagy gyönyör megtágulást parancsol.

—
A' négy fiú 's három lány és az anyjok

—
Collín alatt Ő majuskel.
Berlinben Ő detto.
Lódonnak Ő detto.

—
[...]

Thaly Antalnak és Farkas Károlynak, Széphalom, 1827. december 27.

<Thali Antal Úrnak
K. F. szíves idvezletét.

A' megindulást olykor inkább festi egy néma kézszorítás mint sok szó. Vegyétek tehát forró köszönetemet minden szó nélkül. Ti hálát adátok az egeknek, hogy a' hazának illy férfit teremtenek: én azért is, hogy illy ifjakat. – Ha majd meglesz, a' mit jövendőlk; ha majd Ennek fényét utóléritek: emlékezzetek rólam, mint most; elhat az az öröm nékem síromba is. Övjon benneteket az ég, nemes-lelkü ifjak, minden bajtól, 's emeljen azon nagyságra, mellynek indúztatok. – Széphalom, Decemb. 27d. 1827.⁸⁵⁸

318.

[547.]

Thaly Antal és Farkas Károly barátoknak.

Egy néma pillantás olykor beszédesbb
Mint a' hosszúra-nyújtott harsogások.
Vegyétek hát szó nélkül, a' mivel
Erdeklett szívem néktek tartozik.
Örültök tí, hogy Istenink hazánknak
Illy tiszta férfit adtak: én viszont
Hogy ilyen ifjakat. 'S ha majd idővel
Feléritek nagy fényét, és ha majd
Mint Ő, ezt hallatjátok: „*Tapsot én
Nem kérek: a' feddést nem rettegem.*”
Gondoljatok rám, hős ifjak! Lehat
Hamvaimhoz a' szó, 's áldva tér felétek.

Széphalom, Decemb. 27d. 1827.

⁸⁵⁸ A levél prózai változata utóbb ferde vonalakkal áthúzva.

1828

Toldy Ferencnek, 1828. január 4.

[...]

Thalyhoz és Farkas Antalhoz már készen áll asztalomon a' levél. Az is a' nyalábban megyen. Imhol az:

[548.]

318.

Eggy néma pillantás olykor beszédesbb
Mint a' hosszú-nyújtott harsogások.
Vegyétek hát szó nélkül a' mivel
Erdeklett szívem nektek tartozik.
Örültök tí, hogy Isteneink hazánknak
Illy tiszta férfit adtak: én viszont
Hogy illyen ifjakat. 'S ha majd idővel
Feléritek nagy fényét, és ha majd,
Mint Ő, ezt hallatjátok: „Tapsot én
Nem kérek: a' feddést nem rettegem” –
Gondoljatok rám, hős ifjak! Le hat
Hamvainkhoz a' szó, 's áldva tér felétek.

Megírtam Ellingernek, hogy Jankowichhoz írt Epistolámat fel ne vegye Minervába, hanem a' helyett, ezt; 's ezen Epigrammot.

[549.]

319.

VAY JÓZSEF KÉPÉNÉL.

Halld Vayt. – Ő nem szól. – Halld úgy is; az isteni férfi
Némán int: „Némán űzzd te is, a' mire törsz.”

az az, – a' mit űzöl, űzzd **egész erővel** (ide való a' *törsz.*), és nyugalomban (ezt teszi a' **némán**).

A' rút, rút – Címje ez: *A' vétkes szép.*

Nem **Mert** neked e' hevülést – hanem **Ah**, neked – 's azért *Ah* és nem Mert; mert a' *mert* előtt, a' hexam. végén, ez áll: *merd. Merd mert* nem jól állanak együtt.

[...]

Dessewffy Józsefnek, Széphalom, 1828. január 10.

[...]

Gróf Aurél emlékeztet arra, hogy két lelkes ifju, Thaly Antal, Komárom Vgyei Vice-Ispán' fija, és Farkas Károly, a' Nagy Pál' képét kőre metszeték, 's egy példánnyal engem is megajándékoznak. A' képpel együtt jött levél ére annyit mint maga a' kép, melly hív kép lehet, de nem szépen van dolgozva. Nagy Pálnak érdemeit én nem csak nem tagadom, sőt melegen vallom: de ha engem szollnökká teremtettek volna az Istenek, mire épen nem teremtettek, én inkább szerettem volna *nyugodalomban lenni nagy*, mint *lármás beszédimben* taláztatni annak; Nagy Pál pedig a' lármás Beszéllők közzé tartozik. Azonban egy 69dik esztendejébe belépett ember tudhat annyit, hogy az nem kárára van az Egésznek, hanem javára, ha tagjai különböznek a' színekben, csak a' dologban légyenek azok, a' miknek lenni kell; pedig hogy Nagy Pál hív volt a' dologhoz, nem szenved kérdést, 's az az ő egy szava: *Sem javalláson nem kapok, sem a' feddő zajt nem rettegem* – mutatja tisztaságát. A' Thali Antal' és Farkas Károly' ajándéka tehát nekem igen kedves ajándék vala. Prósában köszöném-meg nekik; de még el nem ment a' levél, midőn azt jámbusokba öntém. Imhol az:

318.

[550.]

Egy néma pillantás olykor beszédesbb
Mint a' hosszúra-nyújtott harsogások.
Vegyétek hát szó nélkül a' mivel
Érdekllett lelkem néktek tartozik.
Örültök tí, hogy Istenink hazánknak
Illy tiszta férfit adtak: én viszont
Hogy illyen ifjakat. 'S ha majd idővel
Feléritek nagy fényét, és ha majd,
Mint Ő, ezt hallatjátok: *Tapsot én*
Nem kérek: a' feddést nem rettegem –
Gondoljatok rám, hős ifjak! Le hat
Hamvaimhoz a' szó, 's áldva tér felétek.

[...]

Vörösmarty Mibálynak, 1828. január 16.

[...]

Toldynk kívánságára írtam Ellingernek, hogy Jankowichhoz írt epistolámat fel ne vegye. Az helyébe a Thaly Antalnak szólót küldém meg Minervájának, 's ezen epigrammát:

[551.]

319.

A VAY JÓZSEF KÉPÉNÉL.

Halld. Vayt. – Ő nem szól. – Halld úgy is; az isteni férfi
Erre tanít: Némán űzd te is, a mire törsz.

azaz: űzd dolgotat tűzzel (törsz), de nyugalomban (némán).
[...]

Jankovich Miklósnak, Sátoraljaújhely, 1828. január 29.

[...]

A' Nagy Pál' képét nékem Thaly Antal és Farkas Károly küldé, és csak egy példányban; de attól Kriebelért kész valék magamat megfosztani. Megengeded, hogy válasszomat a' nemes-lelkű ifjakhoz ide tessesem. Versfaragó valaminek nézi a' maga csinálmányait:

[552.]

318.

THALY ANTAL ÉS FARKAS KÁROLY barátoknak

Egy néma pillantás olykor beszédesbb
Mint a' hosszúra nyújtott harsogások.
Vegyétek hát szó nélkül, a' mivel
Erdeklett szívem néktek tartozik.
Örültök tí, hogy Istenink hazánknak
Illy tiszta férfit adtak: én viszont
Hogy illyen ifjakat. 'S ha majd idővel
Feléritek nagy fényét, és ha majd,
Mint Ő, ezt hallatjátok: „*Tapsot én
Nem kérek: a' feddést nem rettegem.*”
Gondoljatok rám, hős ifjak. Lehat
Hamvaimhoz a' szó, 's áldva tér felétek.

És minthogy itt ezen Epistolácska áll, 's verselgetésimről is van szó – legyen szabad ide tennem egy Epigrammat:

319.

[553.]
VAY JÓZSEF KÉPÉNÉL.

Halld Vayt. – „Ő nem szól.” – Halld úgy is; az isteni férfi
Erre tanít: Némán űzzd te is, a’ mire törsz.

Törzs – tehát nagy, a’ mit akar; *némán*, az az *nyugalomban*. – Mert az *igazán nagy*, a’ ki a’ *nagyot* úgy teszi *nyugalomban*, mintha az *kicsiny* volna. – David azt kérde Napoleontól, hogy mint fesse őtet a’ Szent Berhárdi hegy’ tábláján? Napoléon felele: – „Lovamat hortyogva a’ félelem miatt a’ szirt’ meredekségén: magamat nyugalomban.”

[...]

Toldy Ferencnek, Sátoraljaújhely, 1828. október 28.

[...]

Ez éjjel Széphalmon hálék; ott töltém azt a’ napot, melly engem 69dik évemből a’ 70dikbe általvive. Nem alhatván gondjaim közt, ’s végig pillantván elmúlt napjaimon, ’s előre a’ hátra valókra, hogy gondjaimat elverhessem,⁸⁵⁹ lefordítottam Sulpiciának egy gyönyörű Epigrammját a’ setétben. Ha Kisfaludynk méltónak látná felvenni Aurorájában, add-által neki. Az Epigramm egyike a’ legédesebbeknek, a’ mit valaha Itáliai föld terme.

Élj szerencsésen, igen kedves barátom. Melly szívességgel foglak nem sokára keblemhez szorítani!

Ujhely Octób. 28d. 1828.

Tibulli Lib. IV.
Sulpicia ad Cerinthum.

Estne tibi Cerinthe tuae⁸⁶⁰ pia cura puellae,
Cum mea nunc vexat corpora fessa calor?
Ah ego non aliter tristes evincere morbos
Optarim, quam te si quoque velle putem!
Nam mea quid prosit morbos evincere, ubi tu
Nostra potes lento pectore ferre mala?

Alig tudám leírni a’ mit jól tudok, ’s gyermekségem olta tudok; olly igen nem hív emlékezetem.

⁸⁵⁹ hogy gondjaimat elverhessem, Utólagos betoldás a lap alján.

⁸⁶⁰ Estne tibi <tibi pia cu> Cerinthe tuae <tibi> Sokszorosán javítgatott sorkezdet, az első ’tibi’ az áthúzott rész fölé írva, a ’tuae’ ráírással javítva.

[554.]
SULPÍCIA CERINTHUSZHOZ.

322.

Szánod e lyánykádnak, Kedves, gyötrelmeit? Oh lássd
Mint gyengíté-el őtet az őszi hideg.
Múljon-el egyszer már nyavalyám, ez az isszonyu! azt ha
A' szeretett ifju együt⁸⁶¹ ahítja velem. / nicht együtt
Jaj, de ha⁸⁶² már elhűlt, ha talán már únja szerelmét,
Haljak-el! a' hív lyányt élni ne lássa tovább.

KAZINCZY FERENCZ.

Melly kedves nekem a' 4dik sorban ez: *quam te si quoque* – a' prózai *quam si te quoque* helyett. Kicsinységek, Döbrentei az illet Nyelvrontásnak venné. De nem minden Döbrentei. Welche Zartgefühle. Und wahrlich das Lied ist eine *Mädchenarbeit*.

Toldy Ferencnek, Széphalom, 1828. október 31.

[...]

Elijedék midőn a' Horázt Epistolájának Annunciatióját megpillantám. Én Kissel kevélykedve jelennék-meg. De az én fordításom nem kész, 's nem is lehet mind addig, míg sürgetőbb dolgaimon által nem esem. Azok a' sürgetőbbek pedig igen sokak és nem könnyűk.

[...]

E' napokban Verseim akadának kezembe 's a' Tövissek nyomtatványához kelle írni újabb oda tartozó Epigrammjaimat. Difficile est satyram non scribere. Akkor ömle tolamból akaratom ellen is a' mit azért teszek ide, hogy ne vess.

[555.]

323.

Több mint az – ez hibás beszéd;
Csak így van jól: *Ez több amannál*,
Úgy mondja Puk, 's minden nevet,
Azt hallja Puk, 's Puk nem nevet.

Wie der Dumme, der
das über ihn erstandene
Lachen nicht versteht, und
das Lachen dadurch noch
mehr reizt.

[556.]

324.

Olvasó. Isten, ments meg illy Irótól.
Író. 'S engem illyen Olvasótól.

(Leser, wie gefällt ich dir?)
(Leser, wie gefälltst du mir?)

⁸⁶¹ együt<t> A sor szélén megismételve: nicht együtt.

⁸⁶² <ha> de ha

325.

[557.]

Eggy titkot mondanék neked,
 De hinni, félek, nem fogod. –
 Ki szóll, ki ír jól? – A' ki s z é p e n.
 'S szépen ki ír? – Az, a' ki j ó l.
 Ők ketten egyek; háborognak,
 Mint olykor férj és feleség,
 (tudnillik a' jó) <Férj mindég vesz, > győz <feleség.> (tudnillik a' szép).⁸⁶³
 Uram veszít: asszonyom

Az ide zártat, kérlek, add-meg, nekem pedig felelj nyomban. [...]

Bárfay Lászlónak, Széphalom, 1828. november 3.

[...]

Grammatikai Epigrammák.

1.

Leser, wie gefall ich dir? –
 Leser, wie gefällst du mir? –

324.

[558.]

OLVASÓ.

Ments-meg Isten, illy Irótól!

IRÓ.

'S engem illyen Olvasótól

2.

323.

[559.]

Több mint az – ez hibás beszéd;
 Csak így van jól: – ez több amannál,
 Úgy mondja Puk, 's minden nevet. –
 Azt hallja Puk, 's Puk nem nevet.

⁸⁶³ A jó és a Férj, valamint a feleség és a szép nyilakkal összekötve.

3.

[560.]

325.

Eggy titkot mondanék neked.
De félek, hinni nem fogod. –
Ki szóll, ki ír jól? – A' ki szépen.
'S szépen ki ír? – Az, a' ki jól.
Ők ketten egyek. Háborognak
Mint olykor férj és feleség.
Uram veszít, győz asszonyom.

azaz mindég Asszonyom, a' szép győz,
nem Uram az az a' *Grammatikai* jó.

4.

[561.]

326.

*Édes dísz*t mond Meczenásnak,
dulce decus meum
A' ki leczkét tartá másnak;
'S két vocálist összeeresztett,
'S *dész*tnek mondta a' *deest*-et

Vilis a|mico|rum est an|noma bo|nis ubi | quid *deest*.
1 2 3 4 5 6

Az én nevem pedánt leve,
De még siketté nem teve.

A' józan Pukok nem emészthetik-meg az olly epithetumot, melly a' szó első értelmében nem jól illik a' substantívhoz, mint *decus* és *dulce*. Nékik csak ez volna jó *decus micans, splendidum, magnum*. Irtóznak az elisiótól, az összeolvasztásoktól. – Az utolsó két sor ezt akarja tenni: minthogy én a' Horác *dulce decus*át és *dész*tjet nem szeretem, pedántnak csufolnak; de haszontalan, az én fülem is fül.

Guzmics Izidornak, Széphalom, 1828. november 9.

[...]

Emlékezem hogy egyik Grammaticai Epigrammám szerencsés vala megnyerni javalásodat. E' napokban megint *termett* egynehány – nem merem mondani hogy *csináltam*, mert az ollyan csinálás nélkül ugrik-elő, mint (ha kevély nem volna a' hasonlatosság) – Pallász az atyja' homlokából. Közlöm kettejét:

Egy német Író ezt írta – Herder méltónak tartá valamellyik írására mottóul venni fel,

Leser, wie gefall ich dir? –
 Leser, wie gefällst du mir? –

324.

[562.]

OLVASÓ: Isten, ments-meg illy Irótól!
 IRÓ: 'S engem illyen Olvasótól.

325.

[563.]

Eggy titkot mondanék neked,
 De hinni, látom, nem fogod.
 Ki szóll, ki ír jól? – A' ki *szépen*.
 'S szépen ki ír? – Csak az, a' ki *jól*.
 Ők ketten eggyek; haborognak,
 Mint olykor férj és feleség.
 Uram veszít – győz Asszonyom.

Egyéb eránt légy bizonyos az eránt, hogy nekem ez a' Glottomachia semmi gondot nem csinál, 's véretem nem kevergeti. Minden az én felemen van, 's hahotára fakaszt, midőn vissza emlékezem, Döbrentei⁸⁶⁴ mint dorgálá meg eggyik társunkat ezért: *semmit nem kétlem*. Bár csak Horáztot is meg azért hogy rossz epithetumot ada az *édesben* a' *dísznek. dulce decus*. De most jut eszemben, hogy már arra nem mondhatja hogy az *non hungaricum*, mert jól mondjuk *édes csillagom*. Ez az én Antagonistám nem szereti ha az ember bort iszik mikor ír, ő maga olyankor bornemisza. Azért olly igen józan.

Boileau ezt mondja:

327.

[564.]

Et trop d'exactitude est le talent des sots.
 'S a' hasznos is, a' szép is bánt,
 Ha még nem hallottad, Pedánt?

[...]

⁸⁶⁴ <hogy> Döbrentei

1829

Guzmics Izidornak, Pest, 1829. január 23.

[...]

A' Karlsbádi ferdőben találtatott egy kő, melyre e' sorok voltak felírva: Medic. Doct. De-Carro már 28 nyelvre fordítatá-le, 's kérte Vörösmartit, hogy küldje meg neki magyar⁸⁶⁵ fordítását is, mert úgy fogják az Originalist kiadni minden nyelvre fordított másaival, a' hogy némelly Philologusok a' *Pater-Nostert*.

In Aquas Carolinas. Cecinit Baro Bohuslaus Lobkowitz Seculo XV.

Fons Heliconiadum merito celebranda cohorti,
Unde tibi latices calidi, venaeve meantis
Sulphuris, aut vivae, dictu mirabile calcis.
Per terras Siculumne ignis, qui provocat Aetnam,
Id facit an Stygii forsán vicinia Ditis.
Has tepefecit aquas? Bajarum litora cedant,
Atque Antenoreum prospectans unda Timavum,
Et quae coeruleo consurgit proxima Rheno
Nobilitata tuo, sanctissime Carole regum
Interitu. (Spua, Áchen mellett) quantas emittit in aera bullas!
Adspice, quam varie lapides et marmora pingit
Per quaecunque fluit. Vix ipsa coloribus Iris
Collucet totidem. Felix per Secula mana,
Fons sacer, humano generique salutifer esto.
Redde seni validas vires, pavidave puellae
Formosam confer faciem, morbisque medere
Omnibus, ut patrias accedat laetior oras
Quisquis in hac lympa fragiles immerserit artus.

[565.]

331.

Forrás, mellynek ezer lant zengi dicséretit, honnan
Jőnek hő vizeid, 's a' mész' és kén' ere benned?
A' te tüzed 's melly a' Sicília' térein Aetnát
Lángoltatja rokon, vagy hevítnek Avernusi szikrák?
Bájának hátrálj orvos-vize, 's te, ki Timávusz'
Szomszédjában eredsz, és te, ki dicsőited a' helyt
Hol Károly lakozott 's elholt, Germánia' fénye.

⁸⁶⁵ magyar Sor fölötti betoldás.

Oh mint lökdösi fel buborékait! oh mi szinekkel
Festi-be mentében a' márványt, és valamit lél!
A' menny' boltozatán elevenbb szinekkel az Irisz'
Ive nem ég inkább. Folyj boldog, századokon túl.
Adj az öregnek erőt ismét, add vissza pirossát
Hervadozó lánykák' orcájának, úzzd-el az élet'
Kínjait hogy minden, ki vizedben megfered, innét
Épen térjen-el, és vígan láthassa hazáját.⁸⁶⁶

1829. Január. 11d.

⁸⁶⁶ Az utolsó két sor nem fért ki a lapra, így a sorok mellett oldalt szabadon lévő helyre van írva, a dátummal együtt.

1830

Prónay Sándornak, Széphalom, 1830. április 18.

Méltóságos Báró, Cs. K. Kamarás,
nagy tiszteletű Uram!

A' lant édesen hízelkedik a' fájdalomnak, és azt, ezen hízelkedés által, enyhíti. Fogadja el a' Méltós. Úr ezt a' görög illatú virágot a' legszebb férfi' szép hitvese' sírjára:

[566.]
GRÓF RÁDAY ERZSI.

334.

Természet' gyönyörű remeke, szép Erzsí, te nyugszol?
Kelj fel, halld zokogó hímedet, halljad anyád',
'S jó ipadat, 's emlőd' két kisdedit; oh mi keservben
Nyögnek mind szeretett Erzsijök' ágya körül! –
„Csendesen! hagyjátok kialudni gyötrelmimet; akkor
Jertek, csókjaimat szedni, sietve felém.”

Engedje a' Méltós. Úr ezt németül is elmondanom. Nekem szokásom a' mit illy nembn csinálók, más nyelvre fordítanom, hogy inkább érezzem, nem kíván e valami törlést, igazítást.

Schönes Musterwerk der Natur, holde Erzsí, du schläfst?

Höre das Schluchzen deines Gatten, deiner Mutter,
Deines dir guten Schwiegevaters, und der zwey Kleinen deiner Brust; o wie tiefgebeugt!
Sie alle um die Stätte ihrer geliebten Erzsí weinen!
„Still, ihr Liebchen! lasset mich meine Leiden ausschlafen! Erwache ich,
Dann eilet mir zu, dass ich euch die ersehnten Küsse austheile.”

sor 1. – *halál*: görög ideával és érzéssel, görög euphemismussal, nem *halál*, hanem csak *álom*.

sor 2. – *hímedet*; – a' metrum miatt *férjedet* is állhatott volna, vagy *hívedet*. De a' *hív* el van nyűve; a' férj pedig mellékideaként, magával hozza a' *férji felsőbbtség*' ideáját.

sor 3. – *jó ipadat*; – nem absolute, hanem relative; *hozzád jó*; és így *neki kedves, tőle szeretett*.

– *emlőd' két kisdedit*; – bár tejével nem táplálta; a' kedvesség' ideájáért.

sor 4. – *mind*; – non abundat; – hogy a' *sokat* fesse.

– *Erzsijök*; – a' név a' rövid verszetben harmadszor fordul elő. Azt akarja éreztetni, hogy a' név szent vala' körnek.

A' két utolsó sornak nem kell magyarázat. Én nem átallok kimondani hogy abban görög gyengédség (Zartheit) van. Eggy szenvedőt látunk itt, kit betegsége elbágyasztja.

Aludni akar, hogy enyhíthessen szenvedésin, 's bízhatja kedveseit, hogy ha majd felébred, kiosztja nekik csókjait, mellyektől most elvonja az álom.

'S a' halhatatlanság' vigasztaló ideája, nem theologiai dogmatismussal, nem philosophiai feszegetésekkel, hanem egy szép asszony' álmában előadva – melly szív az, a' mi ennek becsét ne érezze!

Árassza Isten a' Méltós. Úrra, szeretetre méltó fiára, kedves unokácskájira minden áldásait, minden örömeit, hogy benne dicsőítség meg a' Haza javára a' Prónay és Ráday név! [...]

Guzmics Izidornak, Széphalom, 1830. április 18.

[...]

Imhol egy Epigramma:

334.

[567.]

GRÓF RÁDAY ERZSI

Erzsi nominata κατ' εἰσῆλθον.

Bárá Prónay Albert hitvese. Szébb férfit, szébb asszonyt nem képzelhetni.

† Marc. 19d. 1830.

Természet' gyönyörű remeke, szép Erzsi, te nyugszol?

Kelj fel, halld zokogó hímedet, halljad anyád',

'S jó ipadat, 's emlőd' két kisdedit; oh mi keservben

Nyögnek *mind* szeretett Erzsijök' ágya körül! –

„Csendesen! hagyjátok kialunni gyötrelmimet; akkor

Jertek, csókjaimat szedni, sietve felém.”

halál, görög euphemismussal, görög ideával, *álom*.

hímedet. – *férjedet*, magával hordja a' *férfi felsőbbség* mellékideáját. – *hívedet*, el van nyűve.

jó ip. – nem absolute, hanem relative *hozzád jó* – és így *szeretett, kedves*.

mind – hogy a' *sok*-at fesse.

Erzsijök, – a' név 3dszor itt, a' czímmel. Hogy fesse, melly kedves vala, a' szent körnek a' név.

Still! ihr Liebchen! lasset mich meine Leiden ausschlafen.

Kommt dann eilig, und ich theile euch die ersehnten Küsse.

Nem igazán görög ízlésű, nem gyengéd epigr. e? –

'S a' halhatatlanság' vigasztaló ideája Metaphysicai feszegetések 's józan Protestánság nélkül!

Csókolj össze érte. Ez nekem igen kedves dolgozásokom.

Vay Miklósnak, Sátoraljaújhely, 1830. június 27.

Méltóságos Báró, Kamarás, Első Al-Ispány Úr,
nagy tiszteletű Uram,

Fő-Notárius Úr tegnap estve emlékeztetett a' Méltós. Úr parancsolatjára, 's azon pillanatban vontam elő zsebemből az ide zárt verseket. – A' nem scandált rímes sorok végre valahára kimentek módiból; a' görög és római szché májúakat némelly fül még versnek sem ismeri; 's itt valami ollyon kellett igyekeznem, a' mi magát a' tanulatlan fülnek is ajánlja, de inkább a' jobbaknak tetszhessék, mint a' sokaknak; – azt a' formát választottam tehát, a' mellyen péld. ok. a' maga efféle complimentjei által híres Metastasió írta verseit; az első és ötödik sornak nem adván párt, de igen a' másodiknak a' harmadikkal, 's a' hatodiknak a' hetedikkel, 's a' sullyt a' negyedik és nyolczadik sorba vetvén. – A Fő-Ispány Fiuméből jó, 's füle ott ehhez az olasz formához hozzá szokván, meg fog lephetetni, midőn azt magyar szókból látja itt.

Ennek, vélekedésem szerint, a' palotában kellene függeni: a' Balkonra valóval még készen nem vagyok, nem tudván tegnapig, ki lesz a' Beiktató. De az is megkészől.

Nem szeretek tanácsokat adni a' hol az ollyan tőlem nem kívántatik: de itt még is bátorkodom a' Steiner Úr projectumára egy jegyzést tenni. Azt akarja hogy négytalpnyi betűkben a' tulsó soron ez éjgen:

ÉLJETEK

MÉLT. MAILÁTH GYÖRGY
PERS.

GRÓF MAILÁTH ANTAL
FŐ ISP.

Én jobbnak látnám ezt így:

ÉLJETEK

GYÖRGY
IKTATÓ

ANTAL
IKTATOTT

Ezt inkább ajánlja a' kurtaság, és a' hasonlóság a' György és Antal 's az Iktató és Iktatott között. – A' Mailáth itt elmaradhatna, mert azt kiki érti; a' Mélt. és Gróf rosszúl felelnek egymásnak, 's a' Person. és Fő-Ispány már csak azért sem jó, mert a' Personális Fő-Ispány is eggyzersmind, de a' Fő Ispány (tudnillik a' miénk) nem Personális.

Maradok alázatos tisztelettel
A' Méltós. Báró Első Al-Ispány Úrnak
Ujhely Jún. 27d.
1830.

alázatos szolgálja
Kazinczy Ferencz.

335.

[568.]

Én szültem őtet, én neveltem;
Kevélyen láttam nagy fejlődését.
Itten tévé első lépését;
De ah, a' nem hív elhagyott!

Most jó 's enyém! enyém, 's örökre!
Erőben ül fel kormányomra.
Szent ég, tartsd meg boldogságomra
A' jót, a' hívet, a' nagyot!

Tekint. Fő-Nótárius Úr nagy javalással fogadta ezt, csak azt jegyzette meg, hogy a' Fő-Ispány nem Zemplényben született. – De a' poeta nem tartja magát szorosan a' historiai igazsághoz. A' Fő-Ispány már születésekor Zemplényi volt, mert anyja azzá tette, 's így Zemplényt nevezheti anyjának 's Zemplény a' Fő-Ispányt nevezheti fijának.

Én mikor valamit versezek, szeretem más nyelvre is önteni, mert úgy inkább kimutatja magát a' mi igazítást kíván. Ime tehát németül: Ich gebar ihn, ich habe ihn erzogen. Stolz war ich, als ich ihn seine großen Fähigkeiten entwickeln sah; Hier begann er seinen Lauf, Ach, der Ungetreue hat mich aber verlassen! – Nun ist er da, und er ist nun mein! Mein ist er, und auf immer! Ausgerüstet mit Kraft nimmt er das Ruder in seine Rechte. Himmel, erhalte ihn zu meinem Wohl, ihn, den Guten, den mir treuen, den Grossen!

Vay Miklósnak, Sátorajáújbely, 1830. június 29.

[...] Ezen levelém talán még itt éri a' tegnapelőtt Marsalkó Urnak általadott másik leveletem. Abban a' palotába felfüggesztendő verset mutattam be a' Méltós. Úrnak: itt a' balconra teendő't mutatom be:

335.

[569.]

Tekintsetek alá magas egetekből
Ti, a' Mailáth-háznak elhunyt csillagai,
'S lássátok, mint kelnek régi nemetekből
Házatoknak ismét új ragyogványai.
György, a' honnak 's Honthnak tündöklő nagy fénye,
'S Antal, te, Zemplénynek öröme 's reménye.

Kevesebb becse van a' mesterséghez értők előtt mint a' másíknak: de ezt a' sokaság szebbnek fogja lelmi, 's a' balcon előtt a' sokaság fog ábrándozni.

Minden esetre várom a' Méltós. Úr parancsolatját, ha egyiken vagy másikon változtatnom, vagy őket elvetnem kell. [...]

Guzmics Izidornak, Sátorajáújbely, 1830. július 23.

[...]

Mi készülünk a' Gróf Mailáth' Installatiójához. Vice Ispányunk Báró Vay Miklós engem szólíta fel hogy írjak verset a' transparent táblára, és az ebédlőbe. Rettegtem, mert a' parancsolt vers ritkán ér valamit. Valami *újat* akartam adni, 's minthogy Fő-Ispányunk Fiumében szolgált, 's füle ott az olasz formákhoz szokott, olasz formájú complimentet írtam neki a' Metastasio példái után

[570.]

335.

Én szültem őtet, én neveltem Zemplény Vgye
Kevélyen láttam nagy fejlődését,
Itten tevő első lépését, honor. VNotár. és honor. Fő Notár. volt.
De ah, a' nem-hív elhagyott.

Most jó 's enyém! Enyém! 's örökre!
Erőben űl fel kormányomra.
Szent ég, tartsd meg boldogságomra
A' jót, a' hívet, a' Nagyot!

A' Vgye házával áltellenben ez fog égni estve:

Tekintsetek alá magas egetekből
Ti a' Mailáth háznak elhúnyt csillagai,
'S lássátok mint kelnek régi nemetekből
Házatoknak ismét új ragyogványai
György, *) a' Honnak 's Honthnak tündöklő nagy fénye,
Antal, te, Zemplénynek öröme 's reménye.

Az olasz alakú közönséges javalást nyert, 's Vice Ispánynénk, Bécsi leány (Báró Geimiller Katalin) most tanul magyarul, versemet azonnal eltanulta.

Rumy Károly Györgynek, Sátorajáújbely, 1830. augusztus 12.

[...] Hingegen gesteh ich, daß das *epigramm*

[571.]

193.

Távoly vagy mindég, 's mindég közel, Idda. Szemem lát,
Hall fülem; ah, de karom, Idda, hijába keres.

*) a' Personális fogja installálni.

S. 68. excellent wiedergegeben ist.

Ever absent, ever near;
Still I see the, still I hear;
Yet I cannot reach thee, dear.

[...]

Horvát Istvánnak, [Pest, 1830. november 8. előtt]

[...]

A' mit Recensióban akartam vala mondani, Epistolában adom elő. Halld kezdetét:

337.

[572.]

Valót jövődől Íliumnak a'
Királyi Szűz; – hiszen szemét neki
Isten nyitá meg – 's nem talált hívőkre.
Valókat hirdetsz itt te is nekünk;
Mert a' koporsók' vak setéti közt
Lépésidet csak Isten hordhatá el;
És még is a' mindentudók' csoportja –
Oh a' mindentudók, a' józanok! –
Tompán koholt meséidet kaczagják.

Itt legnevezeteseb paradoxumaidat kellene felhordanom, hogy onnan tehessem a' fordulást, 's ezt mondhassam: Íme ezeken botránkoztak meg azok a' józan fejűek, azok a' mindentudók; ezekről nem hiheték hogy igazak lehessenek; és – még is igazak. 'S innen leczke a' szemteleneknek, a' kik mást vádolnak, nem lévén elég tudományok megérteni a' vádlottak' okait.

Kérlek tehát, tisztelt barátom, mutasd ki nekem azon tanításaidat, a' mellyeken Olvasóid leginkább felakadhattak. Illyen péld. az, hogy Skótziában honn vala a' Magyar. De számlálj elő kettőt, hármat. Én ugy hiszem, hogy Epistolámnak lesz haszna a' mindentudók' csoportjánál.

Nyugtalanul várom oktató válaszodat. Élj igen igen szerencsésen, tisztelt hitveseddel, 's szeretetre méltó gyermekeiddel.

Somosy Jánosnak, Pest, 1830. november 28.

[...]

Megszólítva hogy csináljak egy Inscriptiót a Wékey kövére, ezt írtam:

[573.]

338.

A' tiszta lelket, a' szerényt, csudálta
'S szerette minden, senki nem gyűlölte.
A' régi ház, baráti, 's a' Megye
Együtt kesergik elhunyt díszeket.

1831

Bártfay Lászlónak, Sátoraljaújbely, 1831. január. 25.

[...]

Imhol egy Ritornella, rím nélkül.

339.

[574.]

Bellinek Emlékkönyvébe.

Lepék, ocsmány legyek, dongók, darázsok
 Fogják körül a' kertek büszke díszét,
 'S Zephyr sohajtva tér el kedvesétől. (= a' rózsától.)

Így a' sok lyány, így Bellit a' sok asszony,
 'S az ifjak víg, de szívtelen csoportja,
 Hogy futnom kell, keblem' tüzeit kihűtni.

Így itt is, e' könyvében. – Gyáva firák,
 Melegség 's elme nélkül! – De te, Kedves,
 Tudod ki ég, tudod ki lángol érted.

Szemere Pálnak, Sátoraljaújbely, 1831. január 25.

Édes Uram Öcsém,

Imhol egy Ritornella, rímek nélkül. – Uram Öcsém tudja hogy én Jettit nem szerettem, mert az én korom nem arra való hogy szeressünk benne, de hogy Jeti körül örömet emlékeztettem magamat az ifju kor' nekem örökre eltűnt örömeire, 's hogy körulte poetai képeket vadásztam. Leküldé Emlékkönyvét hogy írjanak belé. Az emlékkönyvek tele vannak szív és fej ürességeivel, 's ez adta tollamba e' sorokat, kivált arra emlékeztén, hogy itt egy valaki van, a' kit Uram Öcsém ismér, 's az elhitette magával, hogy az az ő tiszte hogy a' vendégeket⁸⁶⁷ mulattassa, 's ez épen ez által elrontotta utolsó órámat Jeti körül. Azért küldöm Uram Öcsémnek hogy hallhassam róla ítéletét. Egy mezei virág – de talán *virág*. Mennyi van olyan Göthében!

⁸⁶⁷ hogy <magat> a' vendégeket

[575.]
BELLI EMLÉKKÖNYVÉBE.

339.

Lepék, ocsmány legyek, dongók, darázsok
Fogják körül a' kertek' büszke díszét, (a' rózsát)
'S Zephyr sohajtva tér el kedvesétől.

Így a' sok lány, így Bellit a' sok asszony,
'S az ifjak' víg, de szívetlen csoportja;
Hogy futnom kell, keblem' tüztét kihűtni.

Így itt is, e' könyvében. Gyáva firkák,
Melegség 's elme nélkül! De te, Kedves,
Tudod ki ég, tudod ki lángol érted.

A' kis dal nincs minden érdem nélkül, 's meleg, 's az magában is ér valamit. De várom az Uram Öcsém ítéletét.

[...]

Kis Jánosnak, Pécel, 1831. március 29.

[...]

Imhol egy Ritornella, melyet Pesten dolgoztam 's itt végeztem el; hévvel⁸⁶⁸ van írva, 's poetai szabadsággal, de szemérmesen és kényes kézzel vannak téve a' festések benne.

[576.]

341.

„Ne, ne! megöl az álom; hagyj alunni!”
Mond', félig-alva már, az édes lányka,
'S reám borúl, 's elszunnyadt karjaimban.

Én engedek, 's a' kedves terhet, össze-
Szótt karral, lábbal, tartom áltiszorítva,
'S számlálom szíve' minden döbbenését.

De végre virrad. Hahh egy mély fohász, és
Utána csók, egy néma – kínjaimnak
Felhossa végét, és a' várt jutalmat.

⁸⁶⁸ <meleg> hévvel

Ismeretlenek, 1831. március

[...]

Próbát tévék ha a' szerelem' legboldogabb örömét tudnám e festeni *igazán és kényes kézzel*, hogy azt a' *nemes lelke* is olvashassa; 's lásd ezt a' Ritornellát, ha talán még nem közlöttem. Az egy boldog férj' örömeit festi, kinek hölgye *elfáradva* megyen ágyba, és a' ki kész lemondani, elhalasztani örömét, hogy a' szeretett hölgy alhassék.

341.

[577.]

„Ne, ne! megöl az álom; hagyj alunni!”
Mond félig alva már az édes lányka,
'S reám borúl, 's elszunnyad karjaimban.

Én engedek, 's a kedves terhet össze
Fűzött karokkal tartom átszorítva,
'S számlálom szíve' minden döbbenését.

De végre virrad. Hahh, egy mély fohász, és
Utána csók, egy néma – kínjaimnak
Felhozza végét és a' várt jutalmat.

Góthei tűz legalább. Az első sor' értelme: Nicht, nicht! mich tödtet der Schlaf –

Toldy Ferencnek, Pest, 1831. április 6.

[...]

A' hely kísértetbe hoz egy Ritornellát közleni, melyet Pesten dolgoztam ezelőtt egy két héttel. – Thémám ez vala: az élet' legédesb örömét *hévvel*, de *szentül* – legalább a' hogy *nemes lelke* emberhez illik.

341.

[578.]

„Ne, ne! elöl az álom; hagyj alunni!”
Mond, félig-alva már, az édes lányka;
'S reám borúl, 's elszunnyad karjaimban.

„Nicht, nicht! mich tödtet der Schlaf; lasse mich schlafen!” sagt halbschlummernd schon das süsse Mädchen; beugt sich über mich, und ist wie todt in meinen Armen.

Én engedek, 's a' kedves terhet, össze-
Fűzött karokkal tartom átszorítva,
'S számlálom szíve' minden döbbenését.

Ich ergebe mich, u. halte die liebe Last mit in einander geschlungenen Armen an
mich gedrückt, und zähle jeden Schlag ihres Herzens.

De végre virrad. Hahh egy mély fohász, és
Utána csók, egy néma! – kínjaimnak
Felhozzák végét, és a' várt jutalmat.

Volt valaki, a' ki azt jegyzé meg, hogy a' festés nem igaz, mert az a' könyörgés csak
ingerlette volna a' hevet. De arra nem kell felelet. Experto. A' boldog ifju férj várni fog
reggelig, 's a' kifáradt szeretett hölgyet, maga mindég ébren, tartani karjai közt, sőt
örülni hogy maga, eléggé kínosan, az éjt egy attitűdben tölti el. Faunus⁸⁶⁹ az illy áldo-
zatra igen is, alkalmatlan. – Az 5d. sor így volt:

– – össze
Szótt karral, lábbal, – –

azt mondák, hogy a' *láb* bánt. Gőthe, Római Epigrammájiban, szabadabban is szól.
Festőnél nem rút rész a' láb. – Ki akarák törletni ezt is *számlálom* – de azt ki nem tör-
löttem, 's nem fogom.

[...]

⁸⁶⁹ <Egy> Faunus

NYOMTATOTT KÖTETEK

TÖVISEK ÉS VIRÁGOK (1811)

TÖVISEK
ÉS
VIRÁGOK

Werke des Geist[e]^{s1} und der Kunst sind für den Pöbel nicht da.
Goethe.

Kevés számú Nyomtatványokban.

SZÉPHALOM
1811.

LAISTROM.

Herculeszhez	Lap	1
Az Olvasóhoz		2
A' nagy titok		2
A' kész Írók		3
Soloecismus		3
Synizésisz		3
A' vak		4
A' nehéznyelvű		4
Orthoepia		5
Az Igazságkereső		6
Correctio		6
Írói érdem		6
Szokott és szokatlan		7

¹ Az eredeti Goethe-szöveghely szerint emendálva; Kazinczy leveleiben mindkét szóalak megtalálható, ezért nem dönthető el, hogy sajtóhibáról van-e szó, vagy a forráskéziratban is így volt.

A' Neo- és Palaeológosz	7
Eggy Fecsegőhöz	9
Fonákság	9
Pirító javallás	9
Fenntebb stylus	10
Arbuscula	10
Prózai 's Poetai szóllás	10
A' két Természet	11
Lukai	11
A' szavas Idióta	12
A' Pedánt	12
Az Avatlan	13
Az Iskola' törvényei	13
Purismusz	14
A' Szép és a' Jó	14
Legfőbb leczke	16
A' békák	17
Kocczantyúsi	23
A' Disztichon' feltalálása	24
Himfy	24
Ráday	25
Fábchich	26
Péczeli	27
Báróczy	28
Baróti Szabó	29
Sylvester	30
Kis és Berzsenyi	33
A' Lúdhattyú	35
Epigrammai Morál	36
Az én Sugallóm	37

[579.]

123.

HERCULESZHEZ.

Hatalmas Herculesz, te Bajnokisten!
 Dicső fajzatja a' Mennydurrogtatónak,
 Kinek most már fényében osztazol!
 Te nem csak a' föld' undok szörnyeit,
 A' hétfejű Hydrát, a' holdszülötte
 Oroszlánt, és a' Créta' vad-bikáját,
 'S a' mind ezeknél rettentőbb Buzíriszt,
 Diómedeszt, 's a' hármas Géryont,
 'S a' tűzokádó Cacuszt öldöséd-el.
 Hogy jót tehess, te nem kerülted a'
 Kevésbbé bajnok tettet is; 's az ól'
 Marhájinak szemetjeit kihánytad;
 'S ég föld javallta hasznos tettedet.

'S a' mit² te nem szégyeltél, Bajnokisten!
 Dicső fajzatja a' Mennydurrogtatónak,
 Én nyomorúlt embercse, szégyeneljem?

[580.]

147.

AZ OLVASÓHOZ.

„Apróságok ezek!” – Vaj azok! de ki várakat épít,
 A' legapróbb szegnek, tudja, mi haszna vagyon.
 Krajnyai vásárookra darócz kell, és olaj. A' ki
 Közre bocsát minket, ismeri Publicumát

[581.]

89.

A' NAGY TITOK.

J ó t 's j ó ! Ebben áll a' nagy titok. Ezt ha nem érted,
 Szánts és vess; 's hagyjad másnak az áldozatot.

[582.]

149.

A' KÉSZ ÍRÓK.

Béna vagy és tánczolsz, a' nyelvet nem tudod és írsz;
 Szárnyad ugyan nincs, Cserdi: de rajta! repülj.

² a' mit Az aposztróf elmaradt, pótoltuk.

104.

[583.]
 SOLOECISMUSZ.

Hogy soloecisszálok, nevet Ordosi. Kába, neved bár!
 Nem botol a' ki helyén tudva 's akarva botol.

105.

[584.]
 SYNIZESISZ.

Diphthongot röviden hangzatni tilalmas Opornak.
 Hall, de szemével, Opor: lát, de fülével, Opor.

103.

[585.]
 A' VAK.

Van szemed és így látsz? Melly paralogismusz ez! Oh ha
 Látni vagyon kedved, Hályogi, látni tanulj.

99.

[586.]
 A' NEHÉZNYELVŰ.

Kárischt mond, 's Pszikhét, ha Pszüchét kell mondani, 's Cháriszt,
 És Témisz-tók-lescht Győri The-mi-szto-cleszért,
 'S Kíosch- 's Lezbóschnak, Kémiának 's Mekhanikának,
 A' mi Chiósz, Lezbósz, Chemia, Mechanica.
 Szent Adrastea, mérj bosszút ez otromba beszédért!
 Meg van az; a' svábnál Győri Giehri leve.

148.

[587.]
 ORTHOEPIA.

Útálja a' poetát számban Baki, 's mondja poétát,
 'S venni, így szóll, rövid é-t nem szabad éta helyett.
 Róma pedig kettős rövid hanggal mondta pater-jét,
 'S satrapa lett satrapesz, 's Andromacha Andromache.
 'S a' mi Venusz volt ott, nálunk leve Vénusz, Amorjok
 Ámor, 's a' gabonák' asszonya nem Ceresz itt.
 Jó, Baki tudni: de néha nem árt nem tudni is. Óhajt
 Ő nékem tudományt, én neki vájt füleket.

[588.]
AZ IGAZSÁGKERESŐ.

150.

Meg nem foghatom azt! Ez örök szava'-járta Kabának.
Nagy baj, jó Kaba: de róla nem én tehetek.
Hű szívet kíván az Igazság, 's hajlani mindég
Készet. Vagy ne tagadd, jó Kaba, vagy ne keressd.

[589.]
CORRECTIO.

82.

A' foltatlanság fő érdemed és legutolsó;
Mert csak aléltságod kútfeje, vagy nagy erőd.

[590.]
IRÓI ÉRDEM.

146.

Szóllj! 's ki vagy, elmondom. – – Ne tovább! ismerlek egészen.
Nékem üres fecsegőt fest az üres fecsegés.
Íz, szín, tűz vagyon a' borban, ha Hegyaljai termés:
Íz, csín, tűz vagyon a' versbe', ha mesteri mív.

[591.]
SZOKOTT ÉS SZOKATLAN.

120.

Berki szokottat imád. Nekem az kecses a' mi szokatlan;
'S kényesbb vagy makacsult ízletem újnak örül.
A' mit Berki szeret, megavulttá válhat; az újért
Hamvamat a' Maradék áldani fogja, tudom.

[592.]
A' NEO- ÉS PALAEOLOGUSZ.

107.

Nem magyar a' nyelv már, nem az a' ruha! Németes ízlés
Lepte-meg ezt és azt, 's korcsosodásra jutunk!
Így kesereg Fürmender Uram, mivel Urfija térdig-
Érő mentéjét Párizsi módra szelé,
'S négy öt kendőtől vastag nyaka, 's üstöke borzas,
'S ah! a' hunczfutka 's czaflí becsébe vészett.
'S csendet mond mikor ír, 's kecsét és kegyet; a' mi reménység
Volt eddig, hosszú mondani! néki remény.

'S év neki az esztendő, 's szeretett lánykája barátné,
 'S futja Komám-asszonyt 's csillagom-adta Borist.
 Fürmender, te ne légy Urficska: te, nagy Für-men-der,
 Légy Fürmender! te, légy Elegánt, Elegánt!

126.

[593.]
 EGY FECSEGŐHÖZ.

Mikrologiéd minket sokat elgyötör. Oh de miért vagy
 Eggyütt Mikro- Pikro- Mákro- Makárologósz!

90.

[594.]
 FONÁKSÁG.

Repkényes poharat vártam, 's adsz vastag ebédet.
 Koldusidat tartsd jól, Döbrei; nem vagyok éh.

151.

[595.]
 PIRÍTÓ JAVALLÁS.

Míveim közt neked ez tetszik, Szalavári, leginkább.
 Nem hittem rossznak: már, Szalavári, gyanús.

125.

[596.]
 FENTEBB STYLUS.

„Engemet a' sokaság ért 's kedvel.” – Pór sereg, erre!
 Lőrét árulok 's nyírvizet; édes ital.

128.

[597.]
 ARBUSCULA.

Látta, hogy a' vad nép, melly ötet pisszegi, tapsol
 A' rossz Játzóknak, Roscia, 's tűznek hevült.
 A' te javallásod, pór rend, ugymonda, gyalázat;
 Mesteri játszásom csak Lovagénak örül.

[598.]

119.

PRÓZAI 'S POETAI SZÓLLÁS.

Természet, te vagy a' törvény 's a' mester. Igazgassd
Verseimet, 's hagyjad folyni szabásod után!
Így Futaki. És mivel az prózáját szórja, külömbség
Nincsen verse között 's prózai míve között.

[599.]

118.

A' KÉT TERMÉSZET.

A' Poezisz kikap a' népből 's a' durva valóból,
És kiesebb tájra 's lelki valóba vezér.
És te kevélykedel e, hogy az eltévedtet az egygy és
Szent Természethez, Nyáradí, visszavonod?
A' mit lát, maga, Nyáradinak, Természet. Ez egygy az:
A' Mesterség' Természete néki nem az!

[600.]

122.

LUKAI.

Te cifra szókkal élsz, 's poéta nem vagy,
Képben bujálkodol, 's poéta nem vagy,
Ömölnek rendeid, 's poéta nem vagy,
Phoebuszt kiáltozod, 's poéta nem vagy,
Csók és bor éneked, 's poéta nem vagy,
Mi híjod? Értem én: Poéta nem vagy!

[601.]

140.

A' SZAVAS IDIOTA.

A plus B aequale X? Nem igaz! mond Zugdi; hisz' A' B
Ab! 's Kántot szidja – Zugdiak, értitek ezt?

[602.]

152.

A' PEDANT.

Melly levítások ezek! mond Ő Gravitása. – Csudálad?
Ő Gravitása körül nem hever e' levítás.
Ő dudog, és méltán! ha talán más sírna, nevetné.
Oh, be komor gravitás! oh be fonák gravitás!

129.

[603.]
AZ AVATATLAN.

Ámbár lelkeket *Ísisz* és *Osírisz*
Elysjumba kapá, nem állhatám-meg,
Hogy nagyot ne kaczagjak, a' midőn egyy
Füstös Amphionunk, kit édes hangjaid
Tornáczodba vonának, ezt kiáltá:
'S jaj, mint bíg az imillyen! Andri, hallod
Mint meg bíg ? Uczu, kezd-d-el: *Hol lakik Kend...!*

124.

[604.]
AZ ISKOLA' TÖRVÉNYEI.

Járj egyenest! ki ne térj! így rendeli az Iskola; nem szép
A' mi szabásom előtt helytelen, a' mi hibás.
Járj szabadon! ne remegj! mond Aesthesisz; és ha van ok rá,
Térj-ki; ne hidd hogy szép 's jó lehet, a' mi feszes.
'S a' Génie pártázott fővel jó, 's sanctionálja
A' mit az Iskola tilt, a' mit az Aesthesisz hágy.

145.

[605.]
PURISMUSZ.

A' Génie 's sanctionál füledet bosszantja. Nem érted.
Értsd! 's nem fogja tovább sérteni gyenge füled'.

142.

[606.]
A' SZÉP ÉS A' JÓ.

Veszett idő! veszett erkölcs! veszett Poézis!
Nem kell nekem, ha mérget hoz, a' lépes méz is.
Egyy a' szép 's jó, egyy a' rossz 's rút, mond a' Morál,
Pedig hamis ügy mellett az nem perorál.
Hijába szöll őellene az új Aesthesisz,
Csal a' ravasz, bolondnak jó még a' fapéz is,
Őrizkedjél ettől, keresztyén Olvasó!
És a' hol maszlagot hint ez, ne mulass, ó!
A' rossz madár a' szentet is bépíszkolja;
Ha vétek is, elég hogy szép, ezt gondolja.

Ám nézzd a' Piktort, mint festé itt ezt az Angyalt;
Tudom ezért Luczifernél sok szurkot falt.
Térde felett ugyan festve vagy a' gomb,
De félre-csúszott a' lepel, 's csupasz a' czomb.
'S ím Eszter-Asszony a' szemmel, nézzd, még azt is látatja,
A' mit nagy gonddal eltakart szemérmes patyolatja.
A' Piktör szép emlőt akart és szép czombot látatni,
Mintha el nem kellett volna a' képen takartatni.
És mintha, a' hol ők vannak, nem volna váll és csizma!
Ah, ennyi rosszat szűl az Aesthésis 's a' Schizma!
Melly vétkeket tanítgat a' nézőknek a' theátrum,
Arról jobb nem is szólni, mert az mind crimen atrum.
Nem volt ez így míg szóllhatott a' Molnár Albert,
Ki sok országot látott és igen igen sok tengert!
De még akkor tisztelte a' nép a' Morált,
'S az Aesthésis a' rossz mellett nem perorált.
Még akkor minden azt hitte, hogy szép a' jó;
Most megfordíták, Keresztyén hív Olvasó!
Nem kell, nem kell, ha mérget hoz, a' lépes méz is!
Veszett idő! veszett erkölcs! 's te mételyünk, oh átkozott Aesthézis!

[607.]

139.

A' LEGFŐBB LECZKE.

Könyvgyártó! kontár és czéhbeli! vedd az utolsó,
Vedd a' fő leczkét 's értsd: *Thüe tais Charisin!*^{a)}

[608.]

141.

A' BÉKÁK.

Brekeke!
Brekeke, brekeke!
Kloáx, Tuú!
Brekeke, brekeke,
Brekeke! Kloáx! Brekeke! Tuú!
Brekeke, brekeke, brekeke,
Brekeke, brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!
Brekeke! Tuú, tuú!

a) Görög szók: *Áldozál a' Grátziáknak.*

Brekeke, brekeke!
Kél a' Hold' szép kereke,
Ébred a' tók' gyermeke,
Zeng lakások' feneke.
Brekeke, brekeke!
Kloáx! Tuú!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

Zeüsz bennünket szerete,
A' midőn szent végzete,
A' vizekbe szöktete.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

Egykoron az ő ege
Volt lakunk, – 's ez nem rege –
Ah, de a' Phoebus' melege
Veszélyt vona ránk.
A' békanép
Rakásra hullt-el.
Nem volt segéd!
Nem volt segéllő!
A' nép' fejedelmei
Az Istenek' atyját
Arczaikra borúlva
Kiáltozák.
Nem hallja-meg ő!
Mert Nemesisz
Veszélyt parancsolt.
Nem tűrte szerencsénk'!
Nem tűrte hatalmunk'!
Nem nagy ragyogásunk'!
De végre haragja
'S az isteni bosszú
Határt találtak.
'S Batrachósznak serege
Éledni kezdett.
Visszatért az ég' kegye,
Júnó érettünk rettege,
'S elboríta fellege.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

A' régi' helyébe
Szép lak juta nekünk,
Mint az vala, szép.
Kristályvizeink közt
A' Nap' nyila minket
Nem érhet-el itt.
Nekünk Poseidon,
A' tengeri Zeüs,
Védünk, Atyánk,
Hatalmas urunk,
Nagy Istenünk,
'S a' Trítónok
'S Néreidek
Hív rokonink.
'S ha Sírusz
Forrasztja lakunkat,
'S a' földet aszalja,
Hínáros kárpitot
Vonnak felinkbe.
Zeüs bennünket szerete,
A' midőn szent végzete
A' vizekbe szöktete!
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

A' víz lakóji
Mind szótlanok.
Lantjával Apoll
Nem illeté-meg
Csak egyiket is.
'S az a' kevély madár,
Kit hintájába fog
Anádyomene,
Néma mint a' czet
'S a' cachalot,
És a' viza 's a' tok.
Csak mi vagyunk – Mi! –
A' vízi Caménák'
Egyedül kedvelt fiai.
Brekeke, brekeke, brekeke,
Brekeke, brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!
Kloáx! Tuú!

Ha megzendül
Estvéli dalunk,
'S örömünk eltölti az eget,
Előjön Cynthia
Ezerszer ezer
Követőjével,
'S irigyli szerencsénk',
Irigyli boldogságunk',
Irigyli hogy ő nem vízlakos.
Csudálja az ég
A' néki nem jutott
Bájjengzetet;
Csudálja Tellusz,
És hogy mi vagyunk
Őnéki legfőbb dísze, fénye,
Háladattal vallja-meg.
Fülel a' vidék,
'S a' sziklák a' tetőkön
'S vizeinknek boldog szélein
Eggyütt zengenek velünk.
Brekeke, brekeke, brekeke, brekeke!
Tuú! Kloáx, kloáx,! Tuú, tuú!

Eggy bús madár,
Színetlen és kicsiny,
Kit a' berkek magok
Legaljasbb árnyaikban
Pirúlva rejtenek-el,
– Neve fülmile –
Meri bájos zengzeteinket
Megszagatni jajjaival.
De nem marad-el
Az Istenek'
Bosszúja sokáig,
'S a' vakmerő
Némúlva lakol
De minket az ég
Saját örömére
'S a' föld örömére
Zengeni hágy,
Míg a' télnek nyájas álma
Hú karjába nem fogad,
'S a' megifjodott Tavasznak
Szép Hóráji gyenge kézzel
Életre nem költenek.

Brekeke, brekeke, brekeke!
Zeüsz bennünket szerete,
A' midőn szent végzete
A' vizekbe szöktete!
Brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

[609.]

144.

KOCCZANTYÚSI.

Vén Kántor, könyvpenészű Tánczos, parókás Poéta,
Iszonyodom 's futok ...

[610.]

153.

A' DISTICHON' FELTALÁLÁSA.

„Add te Psychét nekem, Ámor! ah add, 's vedd lantomat értte;
Így a' legtisztább két öröm' Istene léssz.”
Én e Psychémet Apoll? 's e' lantért? Lant nekem a' nyíl –
Mond' ez; 's íme nyila már az egekre repül.
'S a' mint zengve repül az Olympuszig, Hexameter lesz,
A' mint zengve leszáll, oh csuda! Pentameter.

[611.]

138.

HIMFY.

DAYKA. Tűzbe felét! HIMFY. Vetem. D. Újra felét! H. Ím. D. Harmadikát még!
H. Lángol az is. D. Jer most; vár az Olympuszi kar.

[612.]

131.

RÁDAY.

Én újabb Mózes voltam, 's népemet
Kihoztam a' rabság' hajlékiból,
'S a' hagymatermő honn helyett neki
Téj- 's méz- 's borfolyta Kánaánt adék.
Fény' oszlopában ment Apoll előttem,
Fény' oszlopában én a' nép előtt.
Megcsaptam a' tengert, 's nyilván állt az út,
Megcsaptam a' sziklát, 's folyt a' patak.

Az új törvénynek kettős ércz tábláját
 Lehoztam a' Parnassz' szent bércziről;
 'S hatalmas jobbam azzal forgatá-fel
 Az undok tisztelet' tornáztait.
 Lehúllt a' fal, 's a' tábla fenn maradt.
 Apoll kedvelte tiszta tettemet,
 'S bérül öreg zöld kort nyújtott nekem,
 'S szépzengzetű lantot 's hattyúi dalt.
 Kivette fürtjei közzül a' borostyánt,
 'S hogy csendesesen feküdjek árnya alatt,
 Önnön kezével szúrta sírom mellé.
 Nagy volt nevem, 's örökre nagy marad.

109.

[613.]
 FÁBCHICH.

Fábchich vala nevem. Az kilencz Szüzek zordon
 Cziterát adának énnekem. Ijedéssel fut
 Zöngése elől az, a' kire nem hunyorgottak.
 De nem fut a' kit felavatának és érti
 Hogy nincs tulajdon köcsök' hiján, midőn a' szép
 Ifjak' 's leányok' tánca közt ruzsabúl font
 Koszorúval ugrik-elő Anácreon, 's rökkent
 Szózáttal együtt dallja, Kómuss és Éván,
 A' ti áldomástokat és köz örömöket toldja.
 Dücsös hazámnak hív fija! nem egyenlő bájt
 Ád mindeneknek *Sváda*. Kedvelém nyelved',
 Buzogtam én is értte. Nevemet áld, tisztöld.

133.

[614.]
 PÉCZELI.

Libánnak nagy magzatja 's a' picziny
 Izsóp között Zeüsz hézagot hagyta,
 És melly igen nagyot! melly végig láthatatlant!
 Társaid' sorában, Tölgy, te állsz ugyan,
 Egy győzedelmes nagy Király, elől;
 'S a' szüntelen zöldlombú jegenye,
 A' véle-testvér bús de szép fenyővel,
 A' kőrös, a' bikk, és az illatos hárs,
 A' játszva-rezgő nyár, nyír és topoly
 És a' juharnak sok neme a' szerint
 Hajt térdet és főt néked, mint azok,

A' mellyeket Pomóna 's Flóra véd,
És mint a' Líriodendron és Platán,
A' nagylapú Catalpa 's a' Negundo,
'S te Tölgy-Királyné, szép Acátia!
De Zeüsz igaz volt társaidhoz is,
'S becs nélkül még a' fűzet sem hagyá:
Buján ereszt ő gallyakat, sebet tűr,
Hamar tenyész, nem kíván művelést,
Árnyékot tart a' háznak és akolnak.
'S midőn a' vad tetők' dühödt vize
Pusztítja a' jámbor gazda' földjeit,
'S atyai hajlékát elseperni készül,
A' fűz, nem a' tölgy, gátolja a' veszélyt.

Sok a' mit tettem, 's nem volt hasztalan.
A' nem-hazug három rokkás-leány
Ígéretét nagy kegyel teljesíté:
Szolgált hazámnak vég lehel'tem is!

[615.]
BÁRÓCZY.

108.

Birtokomon egy gyenge leány és egy magas Asszony
Versengtek. Mellyem lángola mindenikért.
Annak zöld amarant és Szejnei rózsza virított
Messzére-illatozó szép haja' fűrtjei közt.
Ennek arany fonadék nyúlt-el tunicája redőjin,
'S ákátzal-koszorús mitra fedezte fejét.
A' kis selyp Csapodár eltűnt hamar: a' magas Asszony
Sírom' széléig bírta szerelmeimet.
A' Csapodár kiki tudja ki volt: a' Szentül-kedvelt
Titkos hívei közt hirdeti sírva nevem'.

[616.]
BARÓTI SZABÓ.

136.

Isten veled, Virth! és te kedves Pyberem,
Gazdám, barátom, hű neveltem, hű fiam!
Isten veled, jó társam, érdemes Dömém!
'S te, a' kit a' Végzés hazád' határitól
És tőlem olly nagy messze, messze eltola!
Ah, Dávid elhal! A' kemény Halál neki
Fejére mérte már kaszáját. Hetvenes

Izromba' látta, hogy kalongya-rendeit
 Ceres kirakta holdjain, és annyszor
 Hogy Bacchus új bort szűretett víg bércein.
 Ah! sírbe száll, 's gyors szárnyakon repül-el ő
 Oda hol Gvadányi, a' magyar Költők' feje,
 'S dicső Vezér és nagynevű Histórikus,
 Benczém, atyáddal múlat eggyütt. Nem hal-el
 Neve, bár ha teste rothad is. Te ássd neki
 A' vég lakást meg, Bencze, eggyik dombodon.
 'S fejéhez ültess önn kezeddal egy dió-
 Fiatal, hogy árnyék fedje csendes boltomat.
 Így a' kit a' bal sors hazájából kicsal,
 És a' kit a' jó szent keblébe visszavonsz,
 Majd ezt kiáltja, hogy Virthre ált'-tekint:
 Székely Poéta, álmod' csendesen aludd!

143.

[617.]
SYLVESTER.

Egy nap' nem épült Róma, 's századoknak
 Kellett lefolyni míg a' Tíberisz
 A' vályogváros' alkotmányai közt
 Merész szökéssel látta a' Pantheon'
 Márványait égre kelni partjain;
 Méltó lakát a' Minden-Isteneeknek.
 De a' márványváros tudta mit köszönhet
 Ökrész tanyáidnak, nagy Alkotó,
 'S tisztelte viskód' döledékeit;
 És, míg nálánál szebbet, fényesebbet,
 'S nagyobb a' Nap nem lát szent egéről,
 Tisztelni fogja minden változásban.

Quirínusz én nem voltam, 's Isteneink
 Nekem nem adtak olly szép birtokot.
 De bár kicsiny 's szűk, Az, ki a' napot
 Felhossa 's újra elrejt, 's más azon-eggy
 Kerül-elő, nem lát most ékeesebbet;
 'S, ezt mondják Isteneim! nem fog soha.
 De parlagon áll a' szép foglalás.
 Rajta átok fekszik: told-el, 's lásdd, mi lesz.

Első valék én, a' ki, mint miveld
 A' parlagot, törvényt 's példát adék.

Rádaim követte nyomdokom', 's utána
Kalmár és Birsi 's Molnár; 's egy időben
Rájnis 's Baróti; két nagy bajnokok.
És, a' kit Ganyméd' helyébe Zeüsz
Olympuszába vitt, Daykám, 's Virág,
És Berzsenyim, Miklának éneklője.
Bihart Vitézem, szép környét Tokajnak
Nagyom tanítá zengzetem' csudálni.
Erdélyt Arankám, Zsomborim 's Buczym;
'S érdemlett párta zöldel fürtjeiken,
'S nem lesz idő, melly azt hervadni hagyja.

Híveim' sorában nem volt még nagyobb,
És oh mikor lesz annyi! mint te voltál,
Pancratiasta férjfi, Révaim!
Akár a' Téjós' és az Umbria'
Költőjivel mertél versent szaladni,
Akár a' nyelv' törvényeit szabád-meg,
Akár az álom' bódúlt kórjait,
Egy új Prométheusz, látni kénszerítéd.
De a' Párca sírbe vitt már téged is.
Ki lép ürült nyomodba? Nedves arcczal
Egy délczeg Ifjú hágdos, sírkövedre
Feltenni kosszorúját. Láng lebeg
Szép üstökén, 's csókdossa homlokát. –
Horvát, te vagy ? Öllelek, érdemes,
Legérdemesbb, legkedveltebb tanítvány!
Menj! fussd a' pályát! Révaink benned él.

[618.]
KIS ÉS BERZSENYI.

132.

Külömbözők és eggyek arcaik,
Mint lenni kell a' szép testvérekének,
Kik egy anyának nőttek karjain,
És bájaiban megosztva részesek.³
Aranyszög fürtök ékesítik az
Eggyiknek fenn-költ homlokát, 's cyáne'
Színét felülhaladt nagy szép szemek
Szikráznak a' játékos ív alól.

³ részesek A mondatvégi pont hiányzik, em.

A' másik barna selymet húllogat
 Párószí márvány vállain alá;
 'S melly Isten álljon ellent, a' midőn
 E' két setét csillag tüzel reá?
 Az eggyik Spártai karcsu szép leány,
 Körülaggatva a' párducz' leplegével,
 Kit a' hegyekben sújtott-meg nyila.
 Lezbósz nevelte a' másikat, dalok'
 És lant' zengése mellett; ezt mutatja
 Fürtjei között az ionkoszoru.
 Mellyiké az alma ? Ah! ki mondja-meg?

Kiben kétségeim bíztos oktatót
 Találni szoktak, Delphinek Királya,
 Szent és nagy Isten! verd-el e' homályt,
 'S, hogy bírja fényed', illesd-meg szemem'.
 Tripószodon ég a' tömjén, 's magas
 Boltjaidat sűrű felleg tölti be.
 Segíts, itt térdelek –
 Ím a' falon
 Betűk lángolnak: KEDVES NÉKEM A'
 NAGY MESTER, ÉS A' VÁLASZTOTT TANÍTVÁNY.

134.

[619.]
 A' LÚDHATTYÚ.

*

*„Si niala condiderit in quem quit carmina, jus est
 Judiciumque.” – Esto, si quis mala! Sed bona si quis
 Condiderit? dignum opprobriis latraverit ? – „Ohe,
 Solventur risu tabulae, tu missus abibis.”*

*

Cayster és nem Dönczös e' szép víz' neve.
 Zavaros! bűdös! de szép, mert én, mert Én lakom.
 Én nem vagyok lúd többet, én H a t t y ú vagyok
 Mert úszni láb és szárny nekem is adattott.
 Pöffedj, begyem, 's te nyak, ha nem hajolsz, meredj!
 Hattyúnyakat jól játszol: a' ki lát csudál.
 'S ha tégedet más nem csudál, csudállak Én.
 El, el, te Kolcsaggém, vizemnek széliről!
 Te úszni nem tudsz; bár fehér tolladdal a'
 Hadak' Vezére kalpagának fényt szerez,
 'S gyémántboglárt rak rája. Nem tudsz úszni te!

Tudok én igen jól! – Oh kegyetlen Istenek,
De mért adátok nékem illy csúf gágogást!
Miért adátok nékem illy csúf gágogást!!
Miért, miért e' rút, ez ocsmány gágogást!!!

[620.]
EPIGRAMMAI MORÁL.

135.

„Bántani mást vadság...” – 'S m á s a' lélektelen Író?
Azt hozzád 's hozzám nem köti semmi kötel.
Csípd, döfd, rugd, valahol kapod a' gaz latrot! Az illyet
Ütni, csigázni, 's agyon-verni (nevetve) szabad.

[621.]
AZ ÉN SUGALLÓM.

137.

Az a' kis lyányka, kit nekem,
Hogy verseim' sugallaná,
Társúl a' Múza rendele,
Eggy csintalan, dévaj gyerek.
Epéje nincs, de gondolatlan;
Jámbor, szelíd, de nagy bohó;
Enyhíteni kész a' szenvedőt,
Az ártatlant kész védeni,
Ha bár saját vesztével is.
De néha rá jön a' gonosz szél,
Elkapja egy pajkos gondolat,
Nem bír magával, eggyre sért
Barátot és patvarkodót.
És, hogy ne fájjon a' döfés,
'S enyhüljön a' seb, mellyet ejte,
Nevetve pattantja-el nyilát;
'S zománcz fogsort látat vele,
És a' legbájosbb ajkakát.
'S ezek miatt a' vett döfést
Patvarkodója, mint barátja,
Békével és nevetve tűri,
'S a' vett döfésnek még örül,
'S csókolja a' szép szelíd' kezét.

Nem illy szelíd az ő keze,
Ha a' félbolond 's a' félkoska
Dagálllyal járúl őelébe.

Ől akkor, és nem sért, nyila.
Nevet, mert ő szeret nevetni,
Illyenkor is, de megvetéssel,
Hogy jobban sújtson a' csapás;
'S örülve, hogy haragja néktek,
Kedvét nyilván jelentheti,
Kiknek virágait nyújtogatta.

MAGYARÁZATOK

HERCULESZHEZ.

Az utolsó sorban Epigrammatistánk Terentznek azon helyére játszik, a' hol egy Ifjú, meglátván a' Hetaera' szobájában a' Jupiter' és Danae' képét, így okoskodik: Ha ezt Isten teheté, *et quis Deus? qui templa coeli summa sonitu concutit: ego hommuncio non facerem?* Eunuch. III. Sc. V. 40–43.

Szörny, monstrum, Ungeheuer, Wütherich. Szabó Dávidnak *szörnyeteg*, – és ez is jó; a' köznépnek *csuda!!!* – A' szót talán Verseghynek köszönhetjük. Szépen festi az undok dolgot.

AZ OLVASÓHOZ.

Közellakó barátjai az Írónak felakadtak a' második Distichonon, 's pálczát törtek felette: mert (úgy mondják) ott az Epigrammai Múzsza nem *karczol*, – pedig neki csak az szabad – hanem *vad csapással sújt*. 'S kit, oh kit sújt! – a' *Publicumot!* melly néki tiszteletét kívánhatja, 's azt szorosan meg is kívánja. – A kis Fejes elpirúlt – *salva res est!* nem teszi többé; remélni lehet javulását. De csak ez egyszer! csak még ez egyetlenször!! – Osztán ő azt mondja, hogy ő nem bántja azt a' *tiszteletes Publicumot*, melly fenntebb van mint hogy elérhessék nyilai; ő egyedül azt a' tiszteletre még nem méltó, *maga Publicumát* érti és sérti, melly a' *ch* betű' hangját kimondani, a' Themisztocleszt elsyllabizálni nem tudja; melly az ő *Quae maribus solum* forma sovány, 's félő hogy egyszersmind savatlan, elementáris Epigrammájira szorúl. Ő, és az a' kinek ő ezeket sugallá, a' magok verseiket *darócnak* 's *olajnak* nevezték. A' kik daróczon 's olajon kapnak, azok, a' kik egyikére 's másikára szorúlnak, nem vehetik rossz neven, hogy *darócz-* és *olajvevőknek* mondattatnak; a' ki pedig a' Krajnyai Vásárban nem *Vevő*, hanem csak *Néző*, túl van minden bántáson. Még egyszer protestál az Epigrammatopojós' Sugallója: ő nem érti a' *Publicum Ot*, hanem a' *maga PublicumÁt*, a' – daróczra 's olajra-szorulókat; 's bízik a' *tiszteletes* és *tisztelt Publicum'* egyenességéhez, igazságosságához, kegyességességéhez, hogy karczolgatásait sújtogatásoknak venni nem méltóztatik, – vagy inkább méltóztatik nem venni, ha mások annak venni *méltóztatnának* is.

SOLOECISMUSZ.

A' Grammatica' törvényeivel és a' szokással meg nem egyező szóllás. – Athenának egy gyarmatja (*colonia*) Soloe vagy Soli városban telepedett-meg. Sokára nyelvek sokban különbözött az anyanép' szóllásától. Innen a' név.

SYNIZESISZ.

Két vocálisnak egyyüvé-olvasztása: *lyány, rá, ostya, gesztenye, keresztyén, innya* (inia). – A' Diphtong a' görög és deák Metrica szerint sem mindég vétetik hosszúnak. Mennyivel inkább vehetjük azt rövidnek, midőn a' görög és deák szókat most nem Metricai törvények szerint ejtjük-ki.

A' VAK.

Paralogismus, tévedt, de nem *akarva-hibás* okoskodás. A' mi *akarva-hibás*, Sophismának mondatik a' Logicusoknál.

A' NEHÉZNYELVŰ.

A' *C h á r i s z t* és *P s y c h é t* Kárisch és Pszikhének olvasni irtóztató dolog, 's az így-írás által a' vastag kimondást sanctionálni akarni, még irtóztatóbb. Így mondotta e azt a' kényes nyelvű Görög? Nem; de mi azt most magyarrá teszük! 'S az e *magyar* a' mi *durva*? Abban keresünk e dísz és okot a' kevélykedésre, hogy mi azt, a' mit a' görög 's deák, 's még a' német is, kimondani tud, kimondani nem tudjuk? Nem épen olyan e ez mint midőn a' német a' *Gyöngyöst* és *Gyórt* úgy mondja-ki a mint tudod? vagy a' magyar az *ich nicht-et ik nikt-nek*? – Nem annyira ajakink vastagok, mint inkább macsáságunk szertelen; 's nem jól tanúltunk syllabizálni. A' ki ezt jól tud, ki fogja mondani a' *Themi-szto-cleszt*, és a' görög pentameternek ezen hátúlsó hemistichiumát: *fémi Themisztoclea*.

Kitérünk, mert nagy szükség van reá, hogy mondattassék. – A' német theatrumon és a' jobb nevelő-házakban a' *Fürst, erster, können, möchte* szókat nem *Firscht, erschter, kennen* és *mechte*-nek mondják, hanem *Fürszt, erszter, können* és *möchte*. Érzi a' német, hogy nem úgy kell a' szókat ejteni mint az úczán hangzanak, hanem hogy mindenben azt kell keresni a' mi *szép*. A' ki elmélkedni akar és tud, látni fogja, hogy semmi nem lehet undokabb mint a' Socratesz' és Brútusz' neveiket *Szokrateschnek* és *Brútuschnak* pronuciálni. A' jelen való Epigrammák' Írója hibásnak tartja azt a' módot, melly az idegen neveket, ha egészen magyarokká nem váltak (mint *vers, voks, papiros*, 'stbb.) magyar orthographia szerint írja: (*Voltér, Russzó, Siller, Filozofia, Zseni, Sekszpír, Boaló, Rosfokó*). De hogy *sch*-nek ne olvassa az Olvasó, hűségtelen lett a' maga törvényéhez, 's a' szók' végein azt mindég *sz-szel* jegyzette-meg.

ORTHOEPIA.

Helyes kimondása a' szóknak.
Vájt fülek, purgata auris. Horat.

CORRECTIO.

Puristáink megbocsátanak a' szóért. Vele élt Schiller is, kitől az Epigramma véve van.
Gedichte I. Th. Frey von Tadel zu seyn ist der niedrigste Grad und der höchste, Denn nur die Ohnmacht führt oder die Grösse dazu.

ÍRÓI ÉRDEM.

Csín, Cultur; mert *csínos*, quod cultum est.

SZOKOTT ÉS SZOKATLAN.

Kecs, Reiz; venustas, lepor, elegantia.

A' NEO- ÉS PALAEOLOGUSZ.

Neósz, új; *Palaeósz*, régi; *lógosz*, beszéd, beszéllő.

EGGY FECSEGŐHÖZ.

Mikrologied olvasd francziásan: *Mikrolozsíd*. – *Mikrósz*, apró; *pikrósz*, kesernyész; *mákrósz*, hosszú; *makár*, boldog.

FONÁKSÁG.

A' szép Mesterségek' célja nem *haszon*, hanem *gyönyörködtetés*. Amaz ennek még a' didacticus munkákban is subordinálva van, 's az Aesthetica kárhoztatja az olly mívet, mellyben a' tanítás inkább érezteti magát, mint a' gyönyörködtetés; noha a' kettő megállhat együtt, sőt a' kettőnek együtt is kell járniok.

Repkény, heder. A' *borostyán* nevezet örökre a' *laurusé*. A' *babér* iszonyú nevével csak az fog élni, a' ki tompa érzeni, hogy a' patikai 's konyhai szókkal szép munkákban élni nem szabad.

ARBUSCULA.

Horat. Sat. I. 10. – Roscius tisztelt Színjászó vala Rómában; innen trópuszal Arbuscula Roscia nevet kapott. – A' ki az első distichon' Synchysiszén felakad, tanulja-meg mi a' Synchysisz, 's construálja Horátnak két első sorát az Odák' III. Könyv, utolsó darabjában.

A' KÉT TERMÉSZET.

Az Aesthetica' profánusainak csak az *Természet*, a' mit testi szemeikkel látnak. Ők azt a' Festőt dicsérik, a' ki úgy festi a' képet a' hogy' azt a' tükör adja-vissza. *Fűger* és *Grassy*, *L[a]mpi*⁴ és⁵ *Kreutzinger* nekik kevésbbé talál, mint sok vászonmázoló. *Eis to kreisson!* (in pulcrius!) ezt kiáltozta a' görög Művész a' tanítványnak, 's így leve, 's csak így leve a' Vaticanói Apoll, az Antinousz, a' Mediciszek' Vénusza; így, és csak így leve 's lelete, hogy a' Gorgon' feje is isteni keccsel mosolyog, és hogy Silént és a' Faunok' statuáját gyönyörködve láthatod. „Valóban a' kép nincs is inkább szépítve, mint a' hogyan a' Mesterségnek szépíteni *kell!*” mond Conti Emília Galottiban. A' Mesterségnek a' szerént kell festeni, a' hogy' a' *plasmai Természet* – ha van! a' képet gondolá; azon hanyatlék nélkül, mellyet az ellenkező a[n]yag⁶ elmellőzhetetlenné teszen; azon roncsolat nélkül, mellyel ellene az idő kikél.”

A' SZAVAS IDIOTA.

Zugdi hírét sem hallotta az Algebrának, 's az *a plus b*-t úgy fogja-egygyűvé, mint Orbíliusza tanította syllabizálni. Így a' ki az új Philosophiát tanulni restellette...

AZ AVATLAN.

Czélzás Mozartnak Bájsípjára, 's egy végre, végre, harmincz év után! avúlni kezdő Hegyaljai Gassenhauerre, mellyet az Aesthetica' historiájára nézve itten feljegyzünk: *Hol lakik Kend, Húgom-Asszony? – Keresztúrba. – Ki lyánya Kend, Húgom-Asszony, Keresztúrba? – A' Bíróé vagyok én, 'S piros csizmát hordok én; Keresztúrba! Talán nem ismér Kend? Hiszen velem h... Kend, Keresztúrba.* – Nem rosszabb Duetto, mint soka azoknak, mellyeket Fortepiánóink mellett 's az Operákban hallunk.

A' Classicusokkal nem isméretes Olvasó vesse-össze Catullnak 53dik Epigrammáját:

*Risi nescio quem modo in corona,
Qui, cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvus explicasset;
Admirans, ait haec, manusque tollens:
Di magni, salaputium disertum!*

A' BÉKÁK.

Ez az Arisztophaneszi pajkosság a' grávis Uraktól nem kér bocsánatot, mert tudja, hogy azt nem talál. Aristophanesznél a' béka *brekekekex*-et és *koáx*-ot mond. Ha vétek volt e nem így mondani itt?

⁴ Lumpi Sajtóhiba, em.

⁵ ét em.

⁶ agyag Sajtóhiba, em.

*Zeűsz, Jupiter; Poseidon, Neptűn; a' Sírűs, Caniculai csillag; Anadyomene, a' vizek-
bűl kikelű Vénusz; Hűrűk, a' mennyei kapuk' őrzűji 's a' Nap' szekerének elűfutűji.
Homer. Iliad. V.*

A' DISTICHON' FELTALÁLÁSA.

Lássd Schillert: *Im Hexameter steigt des Springsquells flűssige Sűule, Im Pentameter
drauf fűllt sie melodisch herab.*

FÁBCHICH.

Ez a' hűv tisztetetet érdemlű Hazafi kevés kedvelést talált munkűji által az Olvasűknál.
Hogy írása követűket találjon, azt az Epigrammatista nem őhajtja: de őhajtja hogy mi-
nél tűbb Olvasűja legyen olyan, a' ki azt, a' mit munkűjában becsűlni lehet és kell, értse.

PÉCZELI.

*Jegenye, nem populus italica; hanem pinus abies; fenyű, pinus picea; topoly, az a' nyár,
mellynek levelei egyik oldalokon fejúrek, a' másikon setét zűldek, Silberpappel. Lirio-
dendron Tulipifera Tulipánfa, Platanus, Bignonia Catalpa, Acer Negundo 's az Acatia
már nálunk is ismérieure túlvilűgi fűk.*

SYLVESTER.

Pancratiastűknak azok neveztettek a' gűrűg Athletűknál, a' kik mind az öt jűtéket
jűtszottűk: az őklűzést, futást, ugrást, tányérhajtást és birkozást; vagy a' kik inaiknak
minden erejekkel jűtszottűk.

Tűjűszi Kűltű, *Anűkreon*, az Umbriai *Propertz*. Rűvainak kised dalaiban: *Antiqq.
Literat. Hung. pag. 56. vűghetetlen csűn és ედessűg vagyon.*

Lűng lebeg szűp űstűkűn. Virg. Aen. III. v. 682. Ez a' lűng a' Genie' kűpe a' Poetűnál 's
Festűnűl.

KIS ÉS BERZSENYI.

Cyane, bűzavirűg; Íon gűrűg neve a tavaszi mezei-violűnak.

SÁROS-PATAKON,
NYOMTAT. NÁDASKAY ANDRÁS ÁLTAL.

POETAI BEREK
(1813)

KAZINCZYNAK POETAI BERKE.

PESTEN,
TRATTNER MÁTYÁSNÁL,
1813.

KAZINCZYNAK POETAI BERKE.
1813.

HORVÁT ISTVÁN
VITKOVICS MIHÁLY
SZEMERE PÁL
BARÁTIMNAK

His saltem accumulem donis et fungar inani
Munere — — —

AZ OLVASÓHOZ.

Berkemben egyedül azon dolgozásaimat vevém-fel, mellyek Verseim később' megjelenendő kiadásában helyt találni nem fognak. Ezek között némelyeket már ismér a' Publicum, de olly készületlenségben, hogy őket az újabb kieresztés által kötelességem volt véle elfeledtetni. A' mellyek itt ismét meg nem jelennek, óhajtanám hogy írva ne volnának. Fiatal Íróban, egy tisztelt Angol' ítélete szerént, nincs becsesbb tulajdon mint *törteni tudni*. Adjuk hozzá: nincs a' *nem-fiatalban* is. 'S annak, a' ki el van telve azon panasszal, hogy Íróink nem becsülik eléggé magokat és a' Publicumot, elébe rakván ennek virágaikkal együtt szemetjeiket is, illő vala megmutatni, hogy maga óvta magát e' seteségtől. — Széphalom, Februáriusban 1812.

POETAI BEREK.

38.

[622.]
A' GYERMEK POETA.

Ne fussd, leányka,
Ne fussd Cupídót!
Hijába futsz te;
Ő megragad.

Kertedben én eggy
Rózsát szakaszték,
'S képzeld, az álnok
Abban feküdt.

Nem vettem észre,
'S a' rózsá' kedves
Szagával együtt
Felszívtam őt.

Ki szán meg engem,
Kis gyermeket, már?
Bódúlt fejemben
Ím ő az Úr.

'S ez a' kis ének,
Mint ő, parányi,
Ez a' kis ének
Már tőle van.

33.

[623.]
A' FÉLÉNK SZERELEM.

Nyögdellő gyenge lengzet,
Repűlj Laurám felé,
'S valld-meg, hogy sóhajtás vagy;
De meg ne valld, kié!

Csermely, ha majd meglátod,
Mondd neki, hogy köny voltál;
De melly szemből omoltál,
Azt néki, kedves csermely,
Azt néki meg ne mondd!

[624.]
AZ EST-HAJNALHOZ.

16.

Azon örülsz é, hogy szememet megint
Elázva látod? vagy gonoszúl talán
Bánatra vonsz ismét? Hitetlen,
Látom hová csalogat világod.

Ím, sírva térek fényed elől oda,
Hol csendes árnyak' lengedezésiben
Sírhalmaim halvány virágok'
Illatozási között feküsznek.

Ah, nem sokára harmatos hantomon
Fog majd ragyogni szánakodó szemed!
Majd feltalálom egykor én is
Hasztalanúl keresett nyugalmam'!

Szerelme' kínjait fűlemilébe költ
Lelkem reményfám' bánatos ágain
Énekli majd, míg a' királyi
Reggel előtt szaladásnak indúlsz.

[625.]
MINNYIHEZ.

50.

Minnyim, legelső rózsájától
Értted fosztám-meg a' tavaszt.
Vedd szíved' hív imádójától,
Vedd, kérlek, forró csókkal azt!

Vedd, Minnyi! 's nézzd, miként hullattam
Harmat gyanánt rá könnyemet,
Hogy sorsom által eltiltattam
Körültted élnem életemet,

'S panaszzanom, hogy bánatimnak
Most csak az ad vigasztalást
Ha, megjelenvén álmaimnak,
Esküdsz hogy nem kedvelhetsz mást.

Nézzd, mint serkentget új öröme
Mindent a' nyájas kikelet;
Nem engem, Minnyi! én örökre
Szívemben hordom a' telet.

Nem is lesz vége gyötrelmimnek,
Nem is derül-fel bánatom,
Míg, szíve 's jobbja szép Minnyimnek
Hogy már enyém, nem mondhatom.

65.

[626.]
CHLOE.

Elment Chloe! Oda van nyúgodalmam!
Nagy hézag zár-el tőle engemet;
Jer, hűs Zephyr, jer, enyhítsd aggodalmam',
'S szárasszd-fel könnyemet!

Elment! Elment! O csermely, mondjad néki
Hogy értte vész virágink' bíbora,
Hogy hervadnak a' szép táj' ékességi
'S haldoklik pásztora.

Melly tájra száll tekintetéből új dísz?
Hol tölti-el az erdőt szép dala?
Hol lépeget kis lába? melly boldog víz
Lesz még szebb általa?

Eggy lopva-tett, eggy gyenge kézzszorítást,
Eggy csókot, ah! mint tegnap is adott!
Engedj nekem még eggyyszer, 's ölj-meg bízvást,
Vad Sors, ha akarod!

Így éneklé Philémon a' hegyeknek
Fájdalmasan, hogy elhagyá Chloe;
Érzék azok távoztát Kedveseknek,
'S megajdúltak: Chloe!

[627.]
Ő ÉS ÉN.

53.

Tavaszi árnyban leltem őtet,
'S lelánczolám virágfonással.
Puhán alvék, 's nem érezé.
Rá néztem, 's e' tekintetemmel
Éltével egyg lön életem.
Érzettem 's ah! nem tudtam azt.

Szó nélkül csácsogék feléje,
'S rezegetém virágfonásom',
'S álmából ő felébredett.
Rám néze, 's e' tekintetével
Éltemmel egyg lön élete.
'S körülölelt Elysium!

[628.]
BLIDLI.

68.

Bájarczod, Blidli, mindég
Szemeim előtt lebeg;
De őket köny zavarja,
Mert az nem vagy magad.

Ezt látom hogyha a' Reggel
Süt rám, ezt hogyha a' Hold
Pillant-le rám, 's kesergek,
Mert az nem vagy magad.

Ama' kútfőre, mellynél
Megvallá hogy szeret,
Ama' bokorra, melly között
Remegve vála-el,

Kéntetlek, kedves Tűnet,
Változz'-el hirtelen!
Változz'-el, kedves Tűnet,
'S oh légy Blidlim maga!

66.

[629.]
AZ ELSŐ VESZTESÉG.

Ah, ki hozza vissza nékem
Egyik óráját első tüzemnek!
Ah, ki hozza vissza életemnek
Elrepült szép napjait!

Oda minden békeségem!
Itt kesergem veszteségem'
'S éltem' édes álmait.

Ah, ki hozza vissza nékem
Éltem' boldog napjait!

22.

[630.]
A' KOR' ÖRÖMEI.

Életem fogy, 's nem sokára
Már e' szép kor elrepül;
Érzem, messze nincs határa,
'S majd komor telére dül.
De borral sebes tollának
Lépvesszőket hányhatok;
Bort, hamar Bort! elmúltának,
Ha iszom, kaczaghatok.

Még most, hála Istenimnek!
Kelyhem' bátran forгатom;
Még most, hála Istenimnek!
Lollymat csókolhatom.
Még nints a' ki elfogassa
Meggyanított levelem',
Nincs, a' ki tudakozgassa
Ki sziszeg titkon velem.

Lolly! jer, jer, mártsd rózsádat
Kelyhem' édes nedv'ibe,
Fonjad azt, 's mellypántlikádat,
Homlokom' víg fűrtj'ibe;
Ingereld szám' szomjuságát,
'S ah! éreztessed velem,
Éltem' legfőbb boldogságát
Hogy csak kebledben lelem.

[631.]

101.

A' BOLDOG ALKONY.

„Csókot, lyányka!” *Nem én.* „Igen, oh igen egyget!” *Eresz! nem.*
„Láng vagyok; élttem alél, angyali lyányka!” *Nem én.*
Reszkete: megragadám. „Ide szácsk...!” *Ah, el!* „E' szemet! és e'
Másikat! e' rózsás ajkat! ez arcot!” *El! el!*
„Még egyszer szácskád'! De ne tartsd hát zárva! Szemed' még
'S homlokod'! e' lobogó gesztenye-szög hajakat,
És gyönyörű nyakad' és ambrás szép mellyedet! Újra
Szádat! Hagyd szívnom, Lolly, lehelleteid'
Hagyd...!” *Jőnek; hamar, el! Fuss!* – 's futnom kelle. De most már
Tőled, Lolly, csak a' hajnali fényre futok.

[632.]

19.

LOLLYM' SZÁJA.

Mint a' harmatozó Reggel' nedvébe föröszött
Rózsá, mikor büszkén nyitja piros kebelét,
Olyan az én kedves Lollym' mézajka, midőn még
Éjjeli csókomnak nedv'ivel ázva ragyog.
Álla pedig 's szép arcza fejér. Így játszanak egygütt
Innapi pártáján a' pipacs és liliom.
Így zsendül a' nyár' elején a' kerti cseresznye,
Ágainak már most ritka virági között.
Angyalom! ah, mért kell tőled haza csúszni, midőn te
Rám a' legforróbb csókakat hintegeted!
Oh, tartsd-meg kérlek, szácskád'nak mostani színét,
Míglen az alkonyodott éjszaka visszahozand.
Jaj! de ha majd addig másnak szedi csókjait ajkad,
Mint arczom' színe, légyen az is halavány.

[633.]

8.

HOLNAP.

Ha holnap élek e? nem e?
Én nem tudom.
De holnapra ha virradok,
Hogy csókot vészek és adok,
Bezzeg tudom.

112.

[634.]
APOLLONHOZ.

Miért könyörgjek én teneked, dicső
Magzatja Zeüsznek, most, mikor illatot
Gyújtván, először lépek új Pap
Zsámolyaidra, 's arany szelenczém

Oltárodon bort 's búzakarászokat
Ürít? azért nem, oh nem azért! hogy én
Nyerjem-meg, a' mit nagy titokban
A' pulya kér esedezve tőled.

Csillogjon, a' kit gyors szekerébe vett
Fortúna imádott bábjaival, 's örök
Gondokra kárhoztatva, kincsét
Gyűjtse kamatra csikart kamatról

A' Gazdag; hogy ne a' Ménesi mézital,
De Káp 's Malága is, 's a' mi buzogva ömöl,
Hirdesse vendégének, őtet
Mint fogadá kegyelembe Plútusz.

Nem kell nekem kincs! nékem elég juta;
Nem gőz! Pirúlnék, hogyha belőlem is
Játékot úzne a' Sors. Rohanjon
Bár-mi reám, fedez a' Középszer.

Csak lantom' ihlessd! csak nyilat adj nekem
A' szent tegezből, Szörnyek'-ölője, te!
Szorítsa örülve jobbam' híved:
Fussa komoly szemem' a' kaján had!

29.

[635.]
A' HAJÓHOZ.

Új fergeteg kél ellened,⁷ o Hajó,
'S készül az álnok síkra taszítani.
Jaj, mit mivelsz? Térj, kérlek, ismét
Hajdani hív kikötőd' keblébe!

⁷ éllened em.

Nem látod e mint ingadoz' a' kevély
Árbocz, 's az eltört karfa miként recseg?
Nem illnek illy kétséges úthoz
Bomladozó kötelékid. Íme

Nincs ép vitorlád, nincsenek Istenid,
Kikhez segédért bízva kiálts megint.
Ámbátor erdők' legnemesbbik
Gyermeke, nagyra-vonúlt fenyő! te

Kérkedve hányod ismeretes neved'
'S fő származásod'. A' remegő hajós
Nem bizkodik festett falakban.
Óvd magad a' dühösült szelektől!

Csüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
De a' kit épen láttam agyarkodó
Órvényiből mindég kikelni:
Ah! mikor érsz kikötődbe vissza?

[636.]
CAESAR ÉS RÓMA.

1.

Fiam! te is? Ezt kérte Júliusz.
Anyám de Róma! monda Brútusz,
'S mélyebben döfe-meg, Szabadság' Vasa.

[637.]
A' HABCSILAPÍTÓ.
BUDÁN, 1790.

44.

Így csendesednek-el tajtékos habjai
Az ágyaikból kifordúlt tengereknek,
Érezvén nyugtató intéseit Isteneknek,
Mint itt a' zaj, midőn felkél VAY.

162.

[638.]

ERÓSZ, A' TANÍTVÁNY.

Szunnyadozám, 's a' szent Cytheréa megállá fejemnél,
'S a' kis Erósz, rózsás ujjakkal fogva vezérlé
(A' ki – oh, a' jámbort! – csak földre tekintgete), 's így szóllt:
Vedd fiamat, kedves Pásztor, 's dalaidra tanítgassd!
Ezt mondá, 's eltűnt. Én ostoba, dallani kezdém
Énekimet, hogy Pán mint lelte-fel a' furulyát, és
Pallász a' sípot, lantját Mercúriusz, a' szép-
Zengzésű cytherát Admétnak pásztora, Apollon.
Nem tetszék leczkém, 's ő kezdte dalolni szerelmeit,
Égiekét és földiekét, 's lator anyja' csudáját.
'S a' mikre én akarám Erószot oktatni, kiestek
Elmémből, de az ő leczkéji beléje tapadtak.

75.

[639.]

ANAKREON.

Fegyvert akartam én is
'S csatákat énekelni.
De lantom énekemre
Mindég felelt szerelmet.
Új hűrt 's igát! kiálték;
'S új hűrt 's igát tevék rá,
'S teknőt is újat, és így
Kezdem-el Herculesznek
Nagy tett'it énekelni.
De lantom énekemre
Ismét felelt szerelmet.
Búcsú tehát örökre,
Nagy Bajnokok, tinéktek!
Mert lantom énekemre
Mindég felel szerelmet.

42.

[640.]

AZ ÉJJELI VENDÉG.

Az éjjel, a' midőn már
Elszunnyadék vala,
Bezárt ajtómat Ámor
Lármásan zörgeté.

Ki vagy? mi kell? kiálték;
Illy későn mit keressz?
„Fogadj-be, Gazda, kérlek,
Egy kisded gyermeket!

Rég olta a' setétben
Tévelygek fel 's alá,
'S ha meg nem szánsz, az őszi
Esőben megfagyok.”

Így szólla. Én azonnal
Meggyújtám mécsemet,
'S a' jaggatót feléledt
Tüzemhez ültetém.

'S fagyos kezét kezem közt
Melengetém, 's haja'
Elázott fürtje közzül
Csafartam a' vizet.

Magamhoz tértem; ugymond.
De, nézzük, húromat
Nem tágította é meg
A' zápor ívemen.

'S legottan egy gonosz nyíl
Verte-által mellyemet.
Jól hord! mond ő. De szíved,
Gazdácska, fájni fog!

[641.]
A' FECSKÉHEZ.

30.

Kis fecske, te mihozzánk
Megtérsz szokott idődre.
'S midőn nyarunk előjön,
Fészket csinálsz, 's megintlen
A' Nílusz' árja mellé
Repűlsz, ha kerget a' tél.

Ámor nem ezt cselekszi!
Ő szüntelen' belém száll,
'S szívembe' rakja fészkrét.
Már benne pelyhes egyik

Fajzatja, másikat még
Tojása rejtve tartja.
Eggy már kibújt felényig.
Mindég sipegnek éhes
Kicsinyd'im: a' nagyobbak
Apróbbakat nevelnek,
'S a' felnevelttek ismét
Apróbbakat tenyésznek.
Mit tégyek? Ennyi Ámort
Ki győzne felnevelni!

41.

[642.]
A' SZÉP ÁRNY.

Leányka, dőlj-le, kérlek,
E' szép fa' hűvesében.
Nézzd, lombja minden ágán
Gyengén-rezegve mint zúg;
'S túl rajta, víg futással,
Hallod, hogy' ömlik a' víz?
Dőlj itt karomba, szép lyány!

25.

[643.]
A' PÉLDÁK.

A' föld iszik, 's viszontag
A' földet a' fa issza;
A' tenger a' folyókat;
A' tenger' habjait a' nap,
A' nap' sugárit a' hold.

Hát engemet, barátim,
Miért nem hagytok inni?

61.

[644.]
A' GONDELŰZŐ.

Ha bort iszom, legottan
Elalszik aggodalmam.
Mit nékem a' baj, a' gond?
Mit nékem a' kesergés?

Feldőlök egyszer úgy is.
Hát mért csalom-meg éltem'?

Bort, bort, barátim! A' bort
Jó Isten adja nekünk
'S ha bort iszunk, azonnal
Alusznak aggodalmaink.

[645.]
A' LEVÉLHORDÓ.

64.

Szép Galamb! ki vagy te? Mondd-el
Honnan jössz 's hová repülsz?
Hol gyűjtötted e' kenőcsöt
Melly játékos szárnyaidról
Langy esőként permetez?

A' GALAMB.

Én Anákreont szolgálom,
Jámbor, tudni hogyha vágysz.
'S tőlem egy édes levelkét,
Titkos édes egy levelkét,
Vár kedves Bathyllusza.

Eggykor Páphuszban lakoztam;
Cypris volt az asszonyom.
De Cypris, ámbátor néki
Kedves voltam, új uramnak
Engedett egy kis dalért.

Őt szolgálom már azolta;
Én hordom a' leveleit.
Reggel Bathylljához mégyek,
Estve vissza térek hozzá;
Így foly-el minden napom.

Azt fogadja, hogy szabaddá
Tészen immajd engemet.
De ha engem elbocsát is,
Én hozzája vissza térek,
'S önnként nála maradok.

Akkor éltém' -féltve járnék
Mind hegyen mind völgyeken;
Végig futnám a' mezőket,
Vad repcsény és lednek volna
Ízletesbb eledelem.

Most gazdámnak hív kezéből
Csípkedem a' kenyeret;
'S megszomjúzva, serlegéből
'S édes-illatú ajkáról
Szörbölöm habzó borát.

'S részegülve lantja mellett
Kezdem rá víg tánczomat;
'S a' lant ismét, hogyha a' tánczban
Eltikkadva, nyúgodalmat
Óhajtok, hív nyosszolyám.

Jámbor, már ismersz eléggé,
'S láthat'd, melly boldog vagyok.
Hagyd folytatnom útam! úgy is
Kérdezéseid a' szajkónál
Csácsogóbbá tette nek.

31.

[646.]
ÁMOR' NYILAI.

A' szép Cythére' férje
Lemnósi műhelyében
Ámornak egy nyilat vert.
Lépmézbe mártogatta
Hegyét Cypris. De Ámor
A' mézbe mérget öntött.

'S ím a' minap az ádáz
Marsz megjöve a' csatából,
'S dárdája' nagy nyelében
Kevélykedék, 's az Ámor'
Könnyű nyilat nevette.
Ki tudja? mondja Ámor
De hát ha karjaidnak
Nyilam nehézke is lesz?

Marsz a' nyilért lenyúla,
'S titkon mosolyga Cypris.
Lihegve monda most Marsz:
Ah, fogd nyilad', gonosz! fogd!
'S így szólla Marsznak Ámor:
Csak tartsd-meg azt, ha könnyű.

[647.]

63.

BOR ÉS SZERELEM.

Hogyha életet szerezne
A' pénz az embereknek,
Pénzt szerzenék, akár mint
Tenném szerét, hogy a' vad
Halál, ha majd reám tör,
A' pénzt vegye és oszoljon.
De minthogy ő nem áll-el
Pénzért a' nyakszegéstől:
Mi haszna azt temérdek
Rakásra gyűjtögetni?

Hadd gyűjtse más rakásra,
Én közttek, barátim,
Halálig iddógálok;
'S hűlt vérem' hév leánykák'
Ölegetéseik által
Ingerlem éledésre.

[648.]

175.

GANYMÉD.

Mint ölelsz-körül
A' reggelnek bíborában,
Tavas, énnekem
Régi Szerelmesem!
Örök hevednek
Szent lebegései
'S el nem fogyható szépsége
Szerelemnek érzelékeivel
Tolakodnak szívemre.

Oh, hogy téged
E' karokkal
Megragadhatnálak!

Ah! én kebledben
Fekszem, olvadok,
Fűved, virágid
Szívemhez simonganak.
Te lángoló szomját
Mellyemnek eloltod,
Nyájas reggeli Szellő.
'S a' fülemile
Csattogva hív
Fel a' ködlepthe völgyből.
Megyek! Megyek!
De hová? hová?

Felfelé, felfelé
Emelődöm én.
Alattam úsznak
A' fellegek.
A' vágyó, vonszató
Szerelemnek ők
Íme lapúlnak.
Nekem, oh nekem
Lapúlnak-el ők!
Nekem, oh nekem!

Felfelé
A' ti kebletekbe!
Öleltetve-ölelve!
Ah, a' te kebledbe fel,
Szerető Atya!

176.

[649.]
PROMETHEUSZ.

Vond-be, vond-be, Zeüsz,
Felleggőzzel eged',
'S mint a' gyerek
Ki bogácsfóket nyakaz,
Csapkodd a' tölgyeket 's a' hegytetőket.
De földem ugyan
Bántani nem fogod,

Nem kalyibámat
Mellyet te nem rakál,
Tűzhelyemet nem
Mellynek lobogását
Tőlem irígyled!

Nyomorúltabbat
Mint ti, nagy Istenek,
Nem ismerek én
A' nap alatt.
Felségeket
Az áldozatnak hulladékival
'S az imádság' húhongásival
Tengetitek ti.
'S koplaljátok hahogy
A' gyermekek és a' koldusok
Csüggedt kábák nem volnának.

Mikor én még gyermek valék,
'S honnan 's merre nem értettem,
Bolygó szemem' én is
A' napra meresztém,
Mintha túl amott
Volna fül
Megérteni jajgatásomat,
Mintha túl amott
Volna szív
Hasonló az enyémhez,
Melly megszánja
A' szenvedőt.

Ki segélle nekem
A' Titánok ellen küszdeni?
Ki mente-meg engem
A' meghalástól,
A' rabságnak lánczaitól?
Nem tőd e mind ezt magad
Lángoló szent szív?
Éretlen és jó,
Megcsalva, köszönted
Az ott-fenn szunnyadónak
Hogy megszabadulál!

Én tiszteljelek e?
'S miért?
Könnyítetted e sullyát
A' megnyomottnak?
Eltörlötted e könnyét
Az üldözöttnek?
Nem a' mindenható Idő
Nem e az örök szent Végzés
Edzettek engem férjfvá?
Nékem és neked uraid!

Te talán azt vártad
Hogy az éltet gyűlölni én fogom,
Hogy pusztákba rejtezem-el,
Mivel minden virág
Gyümölcsre nem érhet?

Itt ülök, 's embereket
Képzek az én alakomra,
Hozzám hasonló nemet,
Melly tűrjön, sírjon,
Kényént éljen, örüljön,
'S ne gondoljon teveled,
Mint magam én.

177.

[650.]
AZ ÉN ISTENNÉM.

Kit illet az első
Tisztelet 's dicsőség
A' szent Istennék között?
Nem perlek senkivel,
Hanem azt magam
A' nagy Jupiter'
Örökké-változó,
Új 's mindenkor új
Szép gyermekének,
Keble' kedves gyermekének,
A' Phantasiának adom.

Mert ez az Isten
Mindegyik szeszét
Mellyet önnmagának,
És csak önnmagának,

Tarta külömben,
Ím e' kedvesének
Szabadon hagyá;
'S örül magában
A' kis bohón.

Rózsapárta alá
Rejti-el ollykor szép haját,
'S liliomszárt vész kezébe,
'S a' völgyekre tér,
'S parancsol a' lépéknek,
'S méhajakokkal
Szürcsöli a' virágokról
A' gyengédtáplálatú
Harmat' cseppjeit.

Most szélnek-eresztett
Barna hajakkal,
Borúlt-alakú képpel
Járdall a' szeleknek
Fuvallatiban
Szirtfalak körül,
'S ezerszínűleg,
Mint a' Reggel és az Est,
'S más 's mindenkoron más,
Mint a' Holdnak arcza,
Látatja magát.

Áldjuk atyánkat,
Azt a' jót, azt a' nagyot,
A' megvénhedettet!
Áldjuk eggyesülve!
A' ki halandó
Emberinek
Eggy ilyen ékes,
Illy hervadhatatlan
Szép társat ada!

Mert csak mihozzánk
Csatolta mennyei
Lánczokkal őtet,
'S meghagyta néki
Hogy bajainkban
És örömeink között

A' hív barátné
Minket el ne hagyjon.

A' sokmagzatú
Élő Földnek
Minden egyéb
Szenvedő szüleményei
A' pillantati
Szűk életnek
Sötét örömeiben
Bús szenvedéseiben
Falnak, őgyelegnek,
'S a' Szükségnek
Terhes igája alatt
Leroskadoznak.

De ő mihozzánk
Legügyesebb
Elkényezett leányát
Adá vigasztalásúl!
Örüljetez neki,
'S tartsátok a' szerént
Mint Szeretőköt;
'S hagyjátok őneki
A' Gazdasszonyi
Tisztet 's elsőséget
Házaitokban.

'S az a' duzmadt
Mostoha B ö l c s e s é g
A' gyenge lelkecskét
Bár próbálja bántani!

De ismerem én
Öregebb testvérét is,
Az érettebbet,
Az én csendesebb
Hív 's jó társamat.
Oh, hogy tőlem az
Csak az élet' végső fényével
Térjen hátra,
A' kedves ösztönöző,
Vigasztaló, R e m é n y !

[651.]
EMBERISÉG' HATÁRAI.

178.

Ha a' régi-korú
Hatalmas atyánk
Szelíd kezével
Tolongó fellegekből
Áldó villámjait
Szórja a' földre alá,
Öltözetje' legalsó
Prémjét tisztelettel
Csókolom én,
'S szívem ő eránta
Háladattal eltelik.

Mert Istennel
Öszve ne mérje
Ember magát.
Ha felkapaszkodik
'S homlokával elér
A' csillagokig,
Ingó talpa néki
Meg nem áll sohol,
'S kedvekre játszanak
Szél 's felleg vele.

Ha velős bokája
Az ingni nem tudó
Földön megáll,
A' Tölgynek lombos
Bércéig fel nem ér,
Sem a' hová fel-
Nyúlik a' bor' ága.

Miben különböz
Isten és halandó?
Abban, hogy amannak
Számptalan hullám
Tolong előttte,
Eggy örök folyam!
De minket a' hullám
Fellök, 's a' hullámban
Elsüllyedünk.

Éltünket picziny
Gyűrű keríti-be,
'S számos nyomok
Fűződnek állandóan
Léteknek örök
Lánczaira.

179.

[652.]
AZ ISTENI.

Légyen az ember
Segélleni kész 's jó!
Mert egyedül ez
Választja-meg őtet
Azoktól, a' miket
Ismérhetünk.

Idv a' nem-ismért
Egyedül sejdítgetett
Főbb Valóságoknak!
A' nemesbb halandó'
Példája tanít
Őket hinni.

Mert nem érező
A' Természet.
Jónak és gonosznak
Ragyog a' Napnak tüze,
'S a' bűnös felett
Mint a' tiszta felett
Csillag és Hold
Eggyeránt sugárzik.

A' szél 's az árvíz,
Menny' tüze 's jégeső
Járják útjaikat,
'S nyargalva-menve
Elkapják az eggyikét
A' másika után.

Így a' Szerencse is!
Vaktába' kap ő
A' sokaságba;
'S most a' gyerekeknek

Ártatlan fürtjeit
Ragadozza-meg,
És olykor a' kopasz
Kaján' koponyáját.

Ercz táblákba vésett
Örök törvény szerint
Kell mindenikünknek
Létele' környeit
Megfutnunk, jól vagy balúl.

Egyedül az ember
Hajthatja végre
A' lehetetlent.
Külömbözést teszen,
Választ, megvet;
Tartósságot adhat
A' sebes pillantatnak.

Ő egyedül
Nyújtja a' jutalmakat,
Oszlja a' büntetéseket;
Ront, bontogat, alkot,
Minden hibást,
Minden kifeszültet
Hasznosan öszve-köt.

Az Isteneket
Mi a' szerint tiszteljük,
Mintha halandók
Volnának ők is;
'S nagyba' csinálnák,
A' mit a' legjobbak
Tesznek, vagy tennének.

Légyen az ember
Segélleni kész 's jó.
A' jót teremtsen
'S a' használatost
Elfáradhatatlanúl.
Légyen ábrázlója
Ama' csak-sejtetteknek.

95.

[653.]
REGGELI PANASZ.

Héj te, álnok csintalan leány, te!
Szóllj, mint érdemlettem azt tetőled,
Hogy pogányúl engem így elkínozz!
Hogy megszegd a' mit tegnap fogadtál!

Jobbom' estve még forrón szorítád,
'S édeskén ezt sugtad volt fülembe:
Menj most, Kedves, menj most! hajnaltájban,
Higyj szavamnak, én szobádban lések.

Bé nem téve állá mindég ajtómb;
Sarkát gondosan megpróbálgattam,
'S mint örvendtettem, hogy nem nyiszorgott!

Oh, melly rettegek' éje múlt-el!
Minden órát 's fertályt számlálgattam.
És ha az álom olykor elnyomott is,
Szívem mindég ébren volt, 's szünetlen'
Fel-felvert a' lassu szunnyadásból.

Áldottam magamba' az éj' setétét,
Melly nagy nyugalomban tarta mindent,
'S a' közönséges csendnek örültem.
Felfüleltem a' mély nyugalomban,
Itt vagy ott nem hallok e mozgást még.

„Volna gondolatja, mint nekem van,
Volna érzése, mint szívemnek,
Úgy nem váraoznék hajnallásig!
Úgy itt lenne már e' pillantatban!”

A' padon a' macska ment ha végig,
A' suton ha czinczogott egérke,
Vagy ha kocczanást hallék a' háznál,
Mindég azt reméltem, hogy te jössz már!
Mindég azt gondoltam, téged látlak!

'S így forogtam egyik oldalomról
Kínok közt a' másik oldalomra.
'S egyszer múltni kezd az éj' setéte,
'S itt is ott is mozgást hallok immár.

Csitt, ez ő! ez ő! mondám, 's felülék,
Félre lökvén a' lepelt magamról.
'S felmeresztett szemmel néztem ajtóm',
Melly az égnek csendes virradtától
A' homályban már pirúlni kezdett.
Ah, hijába lestem megnyílását!
Vesztteg állott az mind a' két sarkán!

'S mindég jobban mindég jobban virrad.
Nyíltni hallom már a' szomszéd' házát,
Kit szorgalma felkelésre szólít.
Kezd zörögni már a' sok szekér is.
A' kaput megnyitják a' poroszlók.
Egymást űzve gyűl-fel a' piacra
Holmijével a' vásári pór nép,
'S lárma 's zajgás fogta-el a' nagy úczát.

Jött, ment minden a' háznál is. Lót, fut,
Grádicson és foly'són, a' ki itten hált.
Ablak, ajtó csattog; vége az éjnek.
'S még is én az édes szép reménytől
Még hogy eljössz, úgy nem válhaték-meg,
Mintha testem válna-meg lelkétől.

A' mint végre feljött a' gyűlölt nap,
'S bélövellé hozzám tűzsugárait,
Ott hagyám az ágyat, 's kertbe jöttem,
Égő mellyem' lángjait a' reggelnek
Szellőcskéji által enyhítetni.
Ah, de nem vagy sem komlóernyődben,
Sem, mint máskor szoktál, a' hársalléen!

[654.]
GYÁSZDAL AZZÁN-AGÁNAK
SZÉP DE SZERENCSÉTLÉN NŐJE FELŐL.
MORLACH NYELVBŐL, GÖTHE UTÁN.

169.

Mi fejrlik a' zöld erdő mellett?
Vallyon hó fejrlik e, vagy hattyu?
Volna hó, úgy már felolvadt volna;
Volna hattyu, úgy már felreppenne.
Oh nem hó az, nem hó! sem nem hattyu!
Sátor az Azzánnak táborában.
Vett sebében fekszik Azzán-Agga.

Anyja 's húga látni jőnek ötet.
Csak szemérmes félénk nője késik.

'S a' mint a' seb már enyhűlni kezde,
Ezt izente Azzán a' hű nőnek:
Menj, a' merre tetszik, udvaromból,
'S mérgem gyermekeim között ne érjen.

Vette e' kemény szót a' kegyes nő,
'S elfagy minden vére ijedtében.
Lónyérítést hall-fel erkélyére,
'S ezt gondolja: Azzán-Agga jött-meg.
A' toronyba fut, hogy egy szökéssel
Gyászos életének véget vessen.
Két szép lyánya nyomban mégy' utána,
Sír, sikolt, 's így szóll a' bús anyához:
Állj-meg! nem jött itt Azzán; e' ménék
Pintrovics bátyádat hozták hozzád.

'S megfordúlt az Azzan-Agga' nője,
'S bátyja karjai közzé dőlt félholtan.
Lássd e' szégyent, bátya! lássd e' mocskot!
Engem hajt-el! anyját ím ez ötnék!

Bátyja nem szóll, 's zsebjéből kivonja
A' piros selyembe rejtett írást.
„Térne vissza anyja' hajlékához,
'S menne máshoz, úgy ha tartja kedve.”

A' hölgy a' mint látta e' bús írást,
Homlokát megcsóklá két fijának,
Orczáját megcsóklá két lányának,
Ah! de kisdédétől a' bölcsőben⁸ –
Meghasad bús szíve – el nem válhat!

Érzéketlen bátyja megragadja,
'S felrepítvén a' nyerítő ménre,
Mégy' nyargalva a' bús jajgatóval
Tornyos kőfalához szülejének.

⁸ bölcsőben em.

Nem sok egy hét, nem sok! 's ím az Özvegy
Már is sok nagy Úrnak tűnt szemébe.
Már is sok nagy Úr kereste kedvét,
'S jobbját sok nagy Úr kívánta már is!

Immoszk Kádi legfőbb volt közöttök;
'S a' bús Özvegy monda Pintrovicsnak:
Bátyám, kénszerítlek életedre,
Máshoz engemet ne adj megintlen!
Mert szegény magzatjaim' meglátta
Vérző szívemet ketté repeszti.

Esdeklésivel nem gondola a' Vad,
'S meg kell, ugymond lenni; menj Immoszkhoz.
Ah, de a' szegény szünetlen' kéri:
Küldj tehát Immoszkhoz egy levelkét,
'S írd-meg néki ezt az én nevemben:
Kádi! a' szép Özvegy idvezl téged,
És felette szépen kér, esdeklik,
Hogy ha Szvátjaid majd véled jőnek,
Hozz énnékem egy nagy hosszú fátyolt,
Mellyel én, Azzán előtt elmenvén,
Képemet mellyiglen elfedezzem,
'S kedves árvácskáimat ne lássam.

E' levél mihelytt elére Immoszkhoz,
Szvátjait nagy vígan öszvegyűjti,
'S vélek a' szép hölgyhöz útra készül;
'S a' hosszú nagy fátyol véle mégyen.

'S már elértek a' nő' kastélyához.
'S már új férje kastélyához hozzák.
De a' mint Azzán mellett mennének,
Ah, az aprók anyjokat megláták,
'S jer, mondának, jer-fel hajlékodba,
'S végy szokott ozsonnát magzatid közt!
Búsan hallja ezt az Azzánnak nője,
'S mond a' Szvátok' nagy Fejedelméhez:
Hagyd egy kisség néped' megpihenni,
Holmit hogy nyújthassak apródimnak.

Immoszk meghagyá pihenni népét,
'S a' nő árvácskájához leszállá.
Ád fiaknak tűzött csizmácskákat,
Gazdag hosszú szoknyákat lánykáknak,

'S a' bölcsőben-fekvő ártatlannak,
Annak is szép köntöst hágy továbbra.

Ezt meglátta Azzán, 's sóhajtozván
Ezt mondá a' síró kisdedeknek:
Hozzám jertek, árva kedves aprók,
Mert ím vassá vált anyátok' szíve,
'S nem tud, nem tud többet ellágyúlni!

A' mint a' bús asszony ezt megérté,
Eljajdúlva dőlt-el álló-helyjén,
'S lelke reszkető mellyét elhagyta,
Magzatit sikoltva futni látván.

83.

[655.]
A' HAJNAL.

Tánczolva 's víg dalokkal ment elébe
Éósznak egy inneplő lányssereg.
„Te szép, te boldog Istenné, e' rózsá-
Lepelben, e' meg nem hervadható
Kor' tündöklésében! Te minden reggel
Ujúlva kélsz-elő a' nem-hiú
Kény és örök virágzat' ferdejéből!”
Ez volt dalok. 'S a' nyájas Istenasszony
Keggyel tekinte-le a' magasztalókra,
'S midőn előjőve a' Nap, méneit
Feléjek intézé, 's leszálla köztök,
A' legszebb, ah! de nem legboldogabb.
Könyűk remegtek szép szemében, és
A' párafátyol mellyet bánatjában
Lehúza a' földről, mint egy nedves felhő
Széljellapúlt a' rózsaaarcz előtt.

Értettem, ugymond' Éósz, gyermekek,
Magasztalástok' édes zengzeteit,
'S ím itt vagyok hogy lássatok. Ha szép e?
Ítéltetek; ha boldog é? feleljen
E' zápor köny, mellyekkel én naponként
Flórának ékes ültetéseit
Öntözni szoktam. Gondolatlanúl
És a' csalárd fény által elvakítva
Férjemnek választám Tithont, az aggot!
Kinek fagyos nyájaskodásai közzül

Sietve láttok menni minden reggel.
Magának és nekem kínunkra, véget-
Nem-ismerő kor lett az ő fele,
De ah, ifjúság nélkül! 'S e' miatt
Míg únalommal múlatok körülte,
Szépségem sorvad és minden kecsem.
Ez kerget engem olly korán rövid
Munkámhoz, a' Setét' elűzetéhez.
'S ha Phoebusz végre előjön, fénye közzé
Igyekszem elrejtezni, hogy gyötrőmnek
Alkalmatlan szerelme Kedveseim'
Víg társaságaikból el ne vonjon.
Így múlt keserves életem. Végyetek
Példát, leánykák, gyászos estemen.
Nem fény, nem bővség adja a' boldogságot.
Csak az remélje azt, a' ki bölcs az érdem'
Becsére rá ismerni, 's szíve 's jobbjá
Magához illő férj' jutalma lesz.

Ezt mondta Éósz, 's eltűnt hirtelen'.
De minden harmatcseppben a' leányok
Újúltni láták a' szent tűnetet.
Legboldogabbnak, mert legszebb vala,
Már nem nevezték többé, 's oktatása
'S példája után bölcsőbbek lettenek.

[656.]
AZ ALVÁS.

84.

Azon Tündérek' végigláthatatlan
Legiója közt, a' mellyet Júpiter,
Hogy a' halandók' terhes él'teket
Szelíd kezekkel édesítenék,
Kedvezve, mint mindenkor, alkotott volt,
Setét alakkal feltűnt Hypnusz is,
A' gondfeloldó, bánatoszlátó.
Mint illek én e' gyászos arczulattal
Testvéreimnek színes sergeikbe?
Mint lépjek így az Ámor' társainak,
A' Vígaságok', Tréfák', Húnyorok'
Ezer kecsekkkel ékes Gyűléseikbe?
Talán hogy a' kiról insége' sullyát
Elhengerítem, a' kit a' Feledség'
Szelíd kelyhéből ittatok, reám

Viszont hűséggel fog tekinteni;
Talán hogy a' megfáradott, kit új
Munkára edzek ismét, esdekelve
Néz majd utánam, és szeretni fog.
De a' ki meg nem fárad, a' ki bút
'S gondot nem ismér, a' kinek legédesbb
Órájit félbe szaggatom, miként
Tekintsen engem az? Bús Végezet!
Ekként panaszlá bánatát az Alvás.

De a' Tündérek' és halandók' atyja,
Ő, a' hatalmas, a' jó Júpiter,
Ekként felelt őnéki: Bánatod
Béketlenségnek vétkes szüleménye.
Te nem maradtál kecstelen', 's komor
Képeddel is majd téged fog leginkább
Minden szeretni társaid felett.
Ne véld, hogy a' Játékok' és Öröm'
Unatkozást nem szülnek. Oh, azok
Korántabb hoznak fáradsást 's csömört
Mint a' baj' és gondok' minden csoportjai.

Azonban én nem hagylak téged is
Vígóságok nélkül. Ime, fogd e' türköt,
'S belőle hintsed édes mákodat.
'S legkedvesbb bájolójok embereimnek
Te léssz ezentúl, 's mind boldogtalan
Mind boldog értted nyújtja karjait.
Ebben az Álmok' tarka sergeik ülnek;
A' Kedvet, a' Vígóságot, a' Reményt
Testvéreid, a' szép Grátziák, szedék
Varázs kezekkel a' menny' völgyein.
Az aether' cseppje, melly rajtok ragyog,
Mind azzal, a' kit boldogítani
Akarsz, önn szíve' kívánságait
Elrészegítve fogja kóstoltatni.
És minthogy őket a' mi halhatatlan
Borunkkal meghintette Cypriszünk,
A' melly öröme tőle gyúladoznak,
Az édesebb lesz sokkal, 's titkosabb
Mint a' mit a' szűk-értékű Valóság
E' földön nyújthat. Kívánczozva fognak
A' legtömöttebb Vígadások közzül
Karjaidba vágyni. Téged Éneklőjik
Tisztelni fognak Hymnusaikkal, és

Legszebb dalaikba bájodat lehellik.
Még a' szemérmes, félénk lyányka is
Csak téged óhajtand, 's szemhéjain
Fogsz függni, boldog Isten, 's – boldogító!

Örömré változék-el a' panasz;
'S a' Cháriszok' legszebbje, Pasithea,
Kit minden óhajtott, mátkája lőn.

[657.]
MŰVÉSZ' REGGELI-DALA.

186.

Templomtok ím épülve áll,
Kilencz szent Szűzeim,
'S e' szív, mint Szentek'-Szentje, kész
Elfogni titeket.

Midőn hajnaltt felébredek,
Víg kedvvel és heven,
Örökké-élők, ragyogva ti
Körültem állatok.

Felétek nyulnak karjaim,
Dallá lesz a' szent hév,
'S örömgengzet lebeg vele
Lantomnak húrjain.

Oltárhoz lépek, 's olvasom
Térdemre bukva-le
A' Szent Homérnak Könyveiben
Liturgiám' szakát.

'S midőn a' zajba béviszen
Oroszlánhőseihez,
'S bosszút-lihegve Istenfiak
Szekerzenek-elő,

'S hullong a' ló a' szekér előtt,
'S ellenség és barát
Alatta 's rajta fetrengenek –
Ő zúzta-le maga,

A' Hősfi, lángkardjával, eggy
Csapással tízezert,
Míglen viszont eggy isteni
Kar őt is megkapá,

'S már róguszára száll alá,
Mellyet gyűjtött maga,
'S az ellenség a' szép testet
Piszkokkal illeti.

'S eggyszerre a' szén lesz fegyverem,
'S lakom' magas falát
A' vérmezőnek lángoló
Hullámjai ellepik.

Elő! Elő! riadozik
Az ellenségi-zaj.
Pajzs pajzstól cseng, kardtól sisak,
'S a' hulltaknak halál.

Tolongok a' Küzdők között,
Körülfogák vitéz
Hőstársai, még vitézbbek ők
Dühök' könyűjiben.

Fogjátok-fel! vigyétek-ki!
Ki, a' táborba vele!
Öntözzetek rá balzamat
'S könnyet, halotti-dísz!

'S ha itt lelem magam' megint,
Te vársz, Kedves, reám.
Te, te, Leányka! vásznamon,
'S illy hő még vásznon is!

Ah! mint nyugválnyúlva itt!
'S epedve-nézve rám!
'S szememből végig szívemen
Epedt a' hév ecset.

E' száj, e' szem látásomat
Gyönyörben úsztatá,
'S mellyemnek szent érzései közt
Eggy új Isten levék.

Térj-vissza, térj, 's maradj-meg itt
E' hű karok között!
'S nem már küzdést, nem már csatát,
Most már csak tégedet!

Te léssz Szerelmem, egytelen
Eggy Ideál nekem,
Te léssz Madónna, gyermeked'
Karodba zárva bé.

'S kergetni foglak, Nympha, majd
Az erdők' árnya közt;
Ne fussed a' durva mellyet, és
Ne a' meredt fület!

Én, eggy erős Marsz, majd veled
Elnyúlok lepleden,
'S ám vonjon hálót, ránk, ha kit
Szerencsém lángba hoz.

[658.]

85.

A' GERLICZE' TEREMTETÉSE.

Óhajtozásai' első álma közt
Eggy hív pár együtt üle. Ah, de az vala
Felőlök elvégezve, hogy hiú
Álom maradjon a' szép láng örökké.
Írighen vágta-el Clothó a' fonalt,
'S lelkeik elválhatatlanul eggy csókban,
Eggy sóhajtságban együtt tűntek-el.

'S a' mint magokhoz tértek a' halál'
Szédületéből, hirtelen' felettek
Lebbent-el a' hű lángok' Istennéje.
Nyögdelve szálltak-fel keblébe, 's ekként
Panaszlák néki veszteségeket:

Megcsalt hitünk, megcsalt, jó Istenasszony
Látád hogy' égénk, 's jobbod a' jutalmat
E' tiszta tűztől még is megtagadta
Elmúlt az élet ott: de szíveink
Lángolnak és az árnyékok között is
Lángolni fognak olthatatlanul.

Az árny' országiban bús lánggal ég
Az én tüzem, mond Páphia illetődve.
Vissz'adni néktek azt az életet,
Hatalmamat túlmúlja. Azt azonban
A' Végezések nékem engedik,
Hogy új alakba rejtve, tartományom'
Lakójivá tehesselek. Galambbá
Teremtlek által titeket. Midőn
Királyi fénnel szállok majd az égnek
Nagy boltozatján végig, győzedelmi
Hintómba lésztek fogva, 's a' Szerelmek'
'S örök Hivalkodások' karjaiban
Ambróziás szemekkel éltetgetlek.
Ez lesz jutalma tiszta lángotoknak.

Ne, oh ne, hív anya! mondának eggy
Szózzattal e' két Hűk. E' csillogó
Veszélyre-vonszó bért ne add nekünk!
Ki állhat értte jót hogy a' Szerelmek'
'S örök Hivalkodások' karjaikban
'S lármás tolongásában udvarodnak,
Nem szenved e' szép hűség változást?
Teremtsen-által jószágod galambbá,
De küldj magános tájra lakni, hogy
Ottan, szegény fészünkben, mí legyünk
Egymásnak, mí maradjunk, mindene.

'S a' nyájas Istenasszony lágyulattal
Kimondta a' titkos ígét. 'S ím repül
Nyögdelve az első szép pár Gerlicze.
Buliklja háláját a' Jóltevőnek,
'S sírjaik felé siet, hogy ott hűsége
'S örök keservei által a' komor
Három leánytól éltét visszanyerje.
Nem hajlik az! nem enyhül-meg soha!
De e' közös bú 's e' szent hűség nekik
Édesbb az erdők' csendes rejtekében
Mint a' királyi-szék körül az ál
Örömnök és Tréfáknak társasága.

Mi ez? Irígység é? kegy é? hogy őket
A' Párka gerliczéknek hagyja? vagy
Talán az emberszívnek változó
Veszélyes koczkájától őrzi-meg?

[659.]
A' MENNYDÖRGÉS.

56.

Nagy vagy te, és rettenetes, irtóztató
Fellegöszvegyűjtő! Mennybésztétítő!
Nincs a' föld' urai közt, bár parancsa
Addig hatna is, a' meddig a' nap kereng,
Olyan senki, mint te.
Nagy vagy, és rettenetes! Ezt hatotta mélyen
Szívembe mennydörgésed.
Míg mennydörgésed szállt, némán fülelt,
De most elmondja lantom bátorodva:
Nagy vagy, 's rettenetes!

Hév volt a' nap. Ujjod
Dél felé intett. 'S íme dél felé
Tolakodtanak ezer völgyekből, ezer pezsgő tavakból
A' kékelő gőzök, 's sűrű felleghegyekké
Álltak-ösze. Onnan
Kellett villám lovagidnak,
Kellett földrendítő szekerednek
Végig-menni a' világokon.

Elbújt a' nap, 's mindég lassúbb
Lassúbb lett a' bércz' dala.
A' fecske' szárnya korholá a' földet,
A' szúnyogok félve gyűltek-eggyüvé,
Tátogva üté-fel a' bika fejét,
'S kereste a' zúgó szelet.
De te zúgni még most nem hagyád.
Mozdúlatlan álltak a' fák' lombjai,
'S a' Bárdusz' mellye fúladt volt,
'S tikkadt a' lélegzete.

Végre meghagyád, hogy zúgjon a' szél.
'S íme messze-kerengő,
Hosszan-lefityegő fellegéjében
Felhozá irtóztató szekeredet.
Egymást-érve tépdelték az éjszakát
Csapongó tüzes üszkeid
A' szekér előtt.
De szekered még nem ropogott; csak zörge még;
'S a' Bárdusz' mellye fúladtabb lett,
'S tikkadtabb lélegzete.

Már főnk felett vala a' szekér.
Nehéz kerekei alatt
Budának megrendültek tornyai.
Megrendült mély gyomrában a' föld.
Mindenik vakító villám,
Utól-érve a' siketítő csattanástól,
Közel halálnak hirdetője volt.
Elalélt az én nemem,
'S én görbedt nyakkal ültem, és
Lelkemben csak e' szózat hangozék:
Nagy! és rettenetes!

De hegyes üszkeid
Dühösen sülték mindenfelé.
Egyik a' mező' kebelét verte-által;
A' másik a' rémült Duna' habjai közzé csapta magát;
Ez itt a' menny' véghetetlen ürében elaludt;
Amaz a' legszebb tölgyre szállt.
A' Bardusz holnap jó, koszorút fonna,
'S ah, perzselden áll?

Így hülltak az üszkök. De nékik
Amaz a' szekeren meghagyá,
Hogy nememet ne bántanák.
'S immost intett vizeinek
Hogy zúgva ömöljenek-alá.
Így lettenek lapályá a' felleghegyek;
'S a' szekér nem ropogott; csak zörge már.
'S én főmet ismét felvetettem.
Megtágult a' Bardusz' mellye,
'S megkönnyedt lélegzete.

Már elhalada a' szekér észak felé.
De elhaló zörgése egyik hegyről
Ált'-bolyongott a' többire.
Bátrabb tekintetem az égre költ, és íme
A' ragyogó ív – az Isten' hídja
Midőn még Balamber és Bendegúcz uralkodtanak,
Tas 's Arpád élt.
Mostan pedig, Atyánk, mostan csak árnya
Engesztelt szemöldeidnek –
Kifeszüle kelet felé.
Mint a' gyöngyök, akként lepte-el
A' felhők' áldása a' mező' terméseit.

Mind a' madár, mind a' csorda
Vígan legele⁹ nedveiben.
A' rettent embernem pedig
Új életre serkene-fel.

Én is, én is új életre serkenék!
Elővevém a' lantot, 's ezt dallám:
Nagy vagy te! és irgalmazó! kegyelmes
Fellegszéljelhajtó! mennyfelvidámító!
Ime amott füstölög a' megcsapott liget.
De te megkímélted az embert.
Napod elrejtezett vala, 's megint
Ragyog esti tűzsugáraiban.
Végső csillamlása
Arannyal festi-be
Háladattal zengő lantomat.

[660.]
GIBRALTAR.
1782.

55.

Lábaidnál, o Kalpe, mennykövek ropognak.
De ezer esztendő's tetőd a' szomszéd világokra
Nyugalmasan tekint alá.
Nézzed amott felleg kezd borúlni!
Amott, a' napszállati habok felett,
Már dagályosabban,
Rettentőbben emelkedik az.
Vitorlák' fellege lebeg ott, o Kalpe,
Segédnek szárnyai lebegnek ott. Be szépen
Repdes Britanniád' zászlója,
Védelmező hív Asszonyodé!
Szépen repdes az, o Kalpe! De itt,
Itt az éj!

Legfeketébb, legijesztőbb hollószárnyaival
Fed az most síkot és hegyet, tengert, öbölt,
'S kősziklát, mellyen a' Halál,
Révészre-ólálkodva ül.
Elő!

⁹ regele em.

Ezer torokból ordítanak a' szelek,
Felhőkig kelnek a' dühösült habok,
'S szirtekre-rohanva loccsannak-el.
Ellenségeidnek öszvehasadozott
Padlásai, nézzd, elboríták
A' tengert, 's egymást-érve zajlanak.
Elő! Elő!

A' partot ezer ágyújiban
Kevélykedő sokaság lepte-el.
A' délczeg Ibérusz' tengeri serge
Öszvegyesülve a' Galluszokéval.
Nézzd, nézzd, kifeszített vitorlájik mint fejrlelenek!
Elő! Elő! Elő!

Éj! Szélvész! Öszvesküdt Sereg! haszontalan!
Tengernek urai, a' kik itten jőnek!
Nem ismer mellyek rettegést!
Álbionnak magzatai!

Hijába, hijába, irigykedő Éj!
Legfeketébb hollószárnyaiddal is
Nem feded-el te bátor tetteiket.
'S mersz e megvívni a' fénnnyel,
Mellyet a' Bardusz' dala
Bátor tettekre önt? Meg e?

Hijába, hijába, o Széldüh!
Hullámok, hijába zajogtok
A' szirtokon fel, a' szirtokon le!
Riadozóbb zajgással hordja a' Dicsőség
A' habokat-korbácsoló Howét
Diadalmas hadi-társaival
Keresztül a' világokon.

'S te megszáámíthatatlan parti csoport,
'S te rettenetes árboczerdő,
Hijába! hijába! Kikelnek azok!

Ifjú erőben áll a' győzhetetlen szirt,
'S a' rettenetes szirtek' szirtje,
Maradéka Fingallnak,
A' halál' undor munkájiban is
Mindég ember, mindég emberkímélő Elliot.

Most pedig testvéreinek hív ölelési alatt,
Kiket a' nyájas anya régi tavolléte után
A' nagy bajnoktestvért
Csókolni, segélleni küldé,
Egészen, egészen barát!
Bámúlatába süllyedve oh mint állanak ezek
A' győzhetetlen nagy Vezér körül!
Ezt Ő tette! Ezt Ő szenvedte! Ennyi évek oltá
'S a' hazáért, Albionért!

Állj-meg, dalom! Ez érzéseket
Elhaló húrjaimban
Én Bardusz ki nem önthetem.
De én Ember felvidúlok örömemben
Hogy nememnek régi törzsöke,
Melly kinyúlt ágaival az egész földet elborítja,
Illy ragyogó, illy halhatatlan gyümölcsöt
Napjaimban is terem.

A' BEREK' LAJSTROMA.

A' gyermek-Poeta. <i>Götz után.</i>	146
A' félénk Szerelem. <i>Metastasio után.</i>	147
Az Esthajnalhoz. 1787.	148
Minnyihez. 1791.	150
Chloe. <i>Kleist után.</i>	152
Ő és Én. <i>Klopstock után.</i>	154
Blidli. <i>Klopstock után.</i>	155
Az első veszteség. <i>Göthe után.</i>	157
A' kor' örömei. 1788.	158
A' boldog alkony.	160
Lollym' szája. <i>Janus Secundus után.</i>	162
Holnap. <i>Lessing után.</i>	164
Apollonhoz. <i>Horázt után.</i>	165
A' Hajóhoz. <i>Horázt után.</i>	167
Caesar és Brútusz. <i>Kästner után.</i>	169
A' Habcsilapító. 1790.	170
Erősz, a' Tanítvány. <i>Bion után.</i>	171
Anákreon. <i>Ez, és a' következő nyolcz, Anákreonból.</i>	173
Az éjjeli Vendég.	174
A' fecskéhez.	176
A' szép árny.	178
A' Példák.	179
A' Gondelűző.	180
A' Levélhordó.	181
Ámor' nyílai.	184
Bor és Szerelem.	186
Ganyméd, a' hat következőkkel <i>Göthe után.</i>	188
Prometheusz.	191
Az én Istenném.	195
Emberiség' határai.	200
Az Isteni.	203
Reggeli panasza.	207
Gyászdal Azzán Agának 'stbb. <i>Morlach dal után.</i>	211
A' Hajnal. <i>Herder' Paramythjeiből.</i>	217
Az Alvás. <i>Ugyan azokból.</i>	220
Művész reggeli-dala. <i>Göthe után.</i>	224
A' Gerlicze' teremtetése. <i>Herder' Paramythjei közül.</i>	229
A' Mennydörgés. <i>Denis után.</i>	233
Gibraltar. <i>Denis után.</i>	239

(Az Aranjuezi 's Versajlli Udvarok 1782. azon elhittséggel támadták-meg Gibraltárt, melly méltó vala olly nevetségessé lenni mint lett. A' vigaságot-kedvelő Comte d' Artois mintegy táncznak-készülve lépett a' lüszterekkel csillogó hajókba, mellyeket a' várvédő Elliót' tüzes golyóji, kinek Howe segédjére érkezék, öszvetördeltenek. 'S a' nagylelkű Győztesek magok szökdöstek a' habokba, hogy a' gondolatlan szándék' áldozatait, kikben többé nem az ellenséget hanem csak a' vérző embert nézték,¹⁰ megszabadíthassák.)

VELÍNRE ELŐFIZETTEK.

Ludányi *Bay Francisca* Aszszony, Losonczy *Gyürky Pál* Hitvесе.

Gróf *Bethlen Sándor*; Kis-Búnon.

– *Bethlen Gergely*, Nagy-Búnon.

– *Bethlen Ádám*, Úrfi, Camerarius Bonyhán.

Belgrádi János, a' Bölcselkedésnek 2dik esztend. Hallgatója.

Benyói *Benyovszky Amália* Asszony, T. Ágoston Ferencz Úr, több Ts. Ns. VV. Táblabíráj. Hitvесе.

Benyói *Benyovszky Péter*; több N. Házak' Fiscálisa.

Baranyai János, a' Tiszáninneri sz. K. Kamarai kerület' Adószedője.

Beke Kristóf, Veszprémi Káplán.

Keszihóczi *Dacsó Anna*, Kesselőkői Majthényi Károly Cs. K. Tanácsnok' Hitvесе.

Keszihóczi *Dacsó Márton*, több Várm. Táblabíró.

Döbrentei Gábor, Nevelő, Kolosváratt.

Egerből, név nélkül. 2 exempl.

Fábri Ignátz, Pesti Nevendékpap.

¹⁰ néztek em.

APRÓNYOMTATVÁNYOK

BARÓTI SZABÓ DÁVIDHOZ
(1786–1787)

[661.]

10.

Professor
Szabó Dávid
Úrhoz,
midőn egy Alagyákbann írott új munkát
közle vélem.

Kassán 1786. Octobernek 16dikánn.

Mint bánthattalak én meg úgy, Barátom,
Hogy te engemet ezzel a' sületlen
Bosszantó tsevegéssel öldököljél? –
Testét lepje-meg a' gonosz pokol-var,
A' tsorgó fakadékok, a' бүдös рüh;
És a' tsontokat hasgató podágra
Min[t]¹ a' gombolyag, húzza-össze újját,
Ezzel tégedet a' ki gazdagított;
Illy' istentelen átkozott darabbal!
Ah! nem láttad é, hogy szegény Kazinczyd
El-vesz mérgibe', majd ha olvasándja? –
Várj, várj, nem viszed ezt el; össze gyűjtöm
A' sok Kónyikat, a' rakás Zechentert,
'S nyomtat Landerer a' mit hónaponként,
'S majd ha össze-szedem Barátom őket,
Érdemlett jutalom fog érni érte.
Várd bízvást: az alatt oszolj előllem
Akár merre vezet szemed' világa
Otsmány Vers, mosadékja Nemzetemnek!

¹ A d ráírással jav. t-re. Nem tudjuk, kitől származik e javítás, de ez a helyes szóalak, ami a többi forrásban is szerepel.

FÉLÍVES NYOMTATVÁNY (1788)

[a nyomtatvány:]

[utólagos kézírásos rájegyzések:]

16.

[662.]

Az Esthajnalhoz.

Hijába tsillogsz Dísze az éjjeli
Menny-boltozatnak! tsalfa reményt te rám;
Hijába biztatsz; meg-tanultam
Mézes ígéreteid mit adnak.

Azon örülsz é hogy szememet megint
Könnyezni látod? vagy gonoszúl talám
Bánatra vonsz ismét? – Hitetlen,
Jól tudom én mire tsal világod.

Zokogva térek fényed elől, oda,
Hol, tsendes árnyék' lengedezésibenn,
Sírhalmaim, halvány virágok'
Illatozási között, fekszenek. –

Im sírva

Ah! nem sokára harmatos hantomonn
Fog majd ragyogni szánakozó szemed;
Majd fel-találom egyszer én-is
Hasztalanul keresett nyugalmam!

Szerelme' kinnyát Fülemilébe költt
Lelkem az ákátz bánatos ágainn,
Énekli majd, – míg a' királyi
Reggel előtt szaladásnak indúlsz.

remény-fám*

* Így nevezem az ákátziát. Ennek ár-
nyékában fekszenek Hazánk sok vidé-
kein a temetők.

10.

[663.]

Prof. Szabó Dávid Úrhoz.

Midőn egy Esméretlennek alagyáit közlé vélem.

A Cattulus példája szerint.

Catullus

Mint bánthattalak én meg úgy, Barátom,
Hogy te engemet ezzel a tsömörlést
Indító tsevegéssel öldököljél? –
Testét lepje-meg a gonosz pokol-var,
A tsorgó fakadékok, a' бүдös rűh;

És a tsontokat hasgató podágra
Mint a gombolyag, húzza-össze újját,
Ezzel tégedet a ki gazdagított,
Illy Istentelen átkozott darabbal!
Ah! nem láttad-é, hogy szegény Kazinczyd
El-vesz mérgibe, majd ha olvasándja? –
Várj, várj, nem viszed ezt el. Öszve gyűjtöm
A' sok Kónyt, a' nem magyar Zechentert,
S nyomtat Landerer a mit honaponként,
S majd ha öszve-szedem Barátom őket,
Erdemlett jutalom fog érni érte.
Várd bizvást: az alatt oszolj előllem,
Akár merre vezet szemed világa,
Otmány vers, pökedelme Nemzetemnek!

[664.]
A Tavaszhoz.

14.

B. Prónay Gábor a Posonyi Tudománybeli megyében Supr. Stud. Director azt tanács-
lotta, hogy eggy Hölty nevezetű német poetát kövessék. Az ő példájára vannak itt a
soroknak rövidségek.

A szép Ki-kelet
Űzi a Telet,
S zúzósz fergetegét
S bolyongó felleget
Lágy lehelleti
Messze kergeti.

A mit szemem lát,
Hosszas bánatját
A szélnek ereszti,
Víg kedvét éleszti,
S újjult színre kél,
Hogy el-múlt a Tél.

Még a madárcák
Félénkek s némák:
De majd nem sokára
A Tavasz szavára
Elő állanak
S dalt indítanak.

Ah! a szép Czenczi	
Ide jó majd ki	
Mihelyt a ligetet	
A <z el>-keseredett	A' meg
<Bús> fülemile	Kis
Jajjal tölti bé!	

O ha majd akkor
Valamelly bokor
Mellé rejtezhetném,
S kényemre nézhetném,
Szép tekinteti
Mint kedvelteti;

S ha a pajkos szél
Lopvást néki kél
S sebes repületi
Leplét félre veti,
Szemérmes szemmel
Miként pirúl-el.

O szép Ki-kelet
Verd-el a Telet!
S ha Czenczi ide jó
Szerelmet ébresztő
Leheletteddel
Szívét lágyítsd-el.

13.

[665.]
ΔAIMONIA.

A K...ség titkait homály
S ált-hathatatlan köd borítja bé;
Ha bár a ködből tűz tsillámlik is.
Lidértz tűz! melly a merész Kémlelőt
Posványra tsalja tsillogásával. –
Nem kandikáltam én ezek között,
Hogy, résre jutván, lássam a sarus
Hierophanta mint ad kéz-fogást,
S bodros Xylonnyát mint övedzi-fel; –
S azt, a mit a vak bábozásnak hív: –
De kandikáltam még is; bátor a
Dágványba süllyedt számos Kémlelők
Sírása s a nagy mastyx-pattogás

Egyéb tanácsot adhatott vala.
Mentem; – 's im egykor a Thesmophores
Rám bukkan, meg-kap, s görtsös ostarát
Nekem vonítván így szól: Esztelen!
Nem hallod é a sülyyedők szavát?
Nem é a szörnyü ostar-pattogást?
Kígyók' fajzatja, szólj, itt mit keressz!

Ezen darabom félben
szakadt: nem is fogom
folytatni, mert nagyon
neki indultam a világos
szóllásnak.

WESSELÉNYI MIKLÓSHOZ (1809)

91.

[666.]

KAZINCZY FERENC
MÉLTÓSÁGOS
BÁRÓ WESSELÉNYI
MIKLÓS ÚRHOZ,
MIKLÓSNAK FIJÁHOZ,
MIDŐN,

TIZENHARMADIK ESZTENDEJÉBE BELÉPVÉN,
A' KÖZÉP-SZOLNOK VÁRM. FELKÖLTEK KÖZÖTT, MINT KAPTÁNY
SEGÉDTISZTJE AZ ATYJÁNAK, SZOLGÁLNI KEZDETT,
'S SZÁZADJÁT MART. 23d. 1809. NAGY-KÁROLYBAN
NÁDOR-ISPÁN Ő CS. KIR. FENNSÉGE ELŐTT
A' FEGYVERBEN GYAKORLATTA.

LÁSSD A' HAZAI TUDÓSÍTÁSOK I. FÉLESZT. XXXII. DARABJÁT.

B U D Á N,
NYOMTATTATOTT A' KIR. MAGYAR UNIVER. BETŰIVEL.

Még a' praetexta repdes válladon,
Ambróziát lehell szép üstököd,
'S gyengéd orczádon 's e' kis száj körül
Rózsák virítnak, mint az Ámorén –
Legszebb, legbájosbb Ámor önmagad:
'S ím a' gynaeceum' csendes rejtekéből
Kiszökve, már a' vérmezőre futsz,
Hogy ott azok közt léphess-fel, kik az
Ádáz halálnak mennek ellenébe.
Gyermek, mi ez? 'S te azt hiszed talán,
Hogy itt az a' harcz vérszi kezdetét,
A' mellyet egykorúid, a' tavasz'
Virággal elhintett pázsitjain,
Örömré gyúladozva indítanak?
Te azt hiszed talán, hogy itt elég lesz
Szeg csődörödnek hátán a' szerént
Rengetni a' földet, mint midőn az ifjabb
Caesárt és Armidórt, nemeknek díseit,

'S a' hattunyakkal, melly veszélyt hozott volt
Laedára, most is büszke Júpitert,
'S a' nagyserényű vén Bucephalust,
Ki még ifjú a' kedves kis tehernek,
'S Brútust, a' talpverőt, és Pittet 's Foxot,
Egymásnak itt is ellenségeit,
A' stádiumban addig fékezed,
Míg a' kelő port a' tajték eloltja,
Melly a' kifáradt ló' inán lefoly?
Oh élj korodhoz illő kényeidnek!
A' melly dologra társaid felálltak,
Az férjfilelket kíván, 's férjfiakart.

Lédára²

Dicső atyádnak gondos bölcsesége
'S példája benned mit tehettek 's tettek,
Azt én igen jól értem. Nem tanúltad
Te ökörlútte, mint kell Halberzwölfét
'S pácsit csinálni, 's a' bohó pagátot –
Oh melly öröm! 's melly ész! – elfogni, hogy
Fogát-csikarva kél-fel titkolója,
'S átkozza az ötet-üldöző szerencsét
És a' napot melly szülte, míg a' kettő
A' győzedelmesnek paeánt kiált.
Sem a' mit a' nagy házak' magzati,
Atlási egykor honnunknak, legelső
Gonddal tanulnak, hogy gillétjeken
Két sorban álljon é, vagy egyben, a' gomb,
'S nankín legyen, vagy bársony, a' nadrágok,
'S cravátjokat bodorral kell e még is,
Vagy már bodor nélkül, megkötniek.
Te nem tanúltad ezt, és nem tudod:
Ez a' komornyik gondja, 's a' szabódé.
Ezek helyett én téged a' 'Zsibó'
Laráriumában, a' szent tűzhely mellett,
Atyád' beszédit és vendégiét,
Már messze túl az éjfé'l' nyugalomra-
Szóllító órájin, el nem telhető
Gyönyörködéssel, láttalak, fülelni.
Hijába hinté Morpheus altató
Májkját szemedre: nem zsibbadt-meg az
'S mint hültem-el, midőn a' kis fiú,
Ki, atyja' térdén nyájasan fetrengvén,

² Tollal átjavítva.

Egyedül lovában látszott élni, mellyet
Tanúlt kezekkel a' gyertyák' viasz
Olvadványaiból képze, lángra gyúladt
A' Consul ellen, a' ki, megfeledvén
Hogy ő elébb volt atyja gyermekeinek
Mint Consul, őket bárd alá vetette,
'S társára nem tolta a' bírói tisztet!
Vagy akkor, a' midőn még csak kilencz
Eszkendős Átilánk, – az áltatásnak
Úgy kára nélkül, mint az Aeschylus'
Színjén a' férjfi maszok az asszonyrollát –
Csudálkozásra méltó tűzzel játszád
Most a' nagy bajnokot, majd a' nagy embert!
'S ím teljesedni látom a' mit akkor,
Előadásod' ígésző hatalma
'S szemérmes bátorságod által el-
Bájolva, tőled örvendéssel vártam.
Te, a' ki még öt év előtt remegve
Kéréd Zilajnak felgyúlt Rendeit,
Hogy ők a' kisdéd új Papíriust
Benn a' Tanácsban lenni szenvedjék-meg,
Mint Róma szenvedé-meg a' magáét, –
Most, még öt év után legény, vezérled,
Lélekben bátor férjfi már, egy százát;
'S alattvalóid a' pelyhetlen-állú
Kis Tisztól vesznek bátor férjfilelket.
De bátor férjfilelked, szólj, talál-é³
Kész teljesítőt a' még gyermekkarban?
Elég a' Tisztnek csak gyúlasztani
A' tőle függő serget? vagy példával
Kell inkább éreztetnie, hogy ő
Azért *legelső* mert *legérdemesbb*.

Nagy őseidnek szent árnyékaik,
Kiket hazánk védistségei közzé
Tisztelve vitt, mert készek voltak értte
Letenni lelkeiket, gerjeszthetik
Mellyednek szép tűzét, hogy a' Dicsőség'
Sziklás ösvényén nyomdokaikba háj.
De a' hazáért nem csak *veszni* szép:
Szép *élni* is őértte; 's a' melly ágat
Minerva tört a' néki-szentelt fáról

³ talál-e' Sajtóhiba, em.

Atyád' nagylelkű anyja' homlokára,
Az nem kevésbbé méltó leghevesbb
Kívánatidra, mint a' melly Ferencznek
Készült zászlóit ékesíteni.

A' koczka meg van vetve. Menj tehát,
'S vezératyádnak bajnokjobbja mellett
Küszdj a' Dicsőség' fényes nimbusáért.
'S ha Márs haragra gyúlad ellened,
Hogy véle szembe kelni mérészlettél,
'S fejedre rántja villámpallosát,
Oh, fogjon Aphrodíte védködjébe!
'S ó, a' ki Párist a' harcz' vészeiből
Kikapta, kapjon most ki téged is!

J E G Y Z É S E K.

Az ifjabb Caesár és Armidórt...) Klopstock, Ódájának II. Köt. a' pompás négyrétű⁴ kiadás' 259-dik lapján, gyönyörködve dicsekszik, hogy az ő *Idúnája* arabsz atyától 's dán anyától vette eredetét. Felbátorítva a' Klopstock' példája által, hadd említse tehát ezen poétai epistola' írója, hogy ez a' két legszebbike minden lovaknak a' mellyeket valaha látott, Erdélyi anyáktól, de arabsz és spanyol eredetű atyától, az 1804-ben élni megszűnt *idősbb Caesártól*, Zsibón születtek. Az ifjabb Caesár aranyszínű szög (az az sárga), mint az atya volt; Armidór pedig csukaszínű-ezüstszerű; 's mind ketten 1805-ben, a' midőn őket az író látta, hat esztendősek voltak.

Júpiter...) A' nevet szerencsés ómennel kapta kisdéd korában, mert *hattyúibb nyakat* lehetetlen látni; színe cseresznyepelly.

Bucephalus...) Midőn az idegen a' Zsibói istállóba belép, meg nem foghatja, hogy ezt a' lovak Thers<y>ítését⁵ miért állítják a' Neptúnus' legszebb alakú teremtmései közzé; mert otromba húsos feje nem sokkal szebb a' Silénus' paripájáénál; fejer serénye perpendiculáris parallela lineákban ér szinte térdéig és még alább, 's dereka horpadt. De mikor a' kis Alexander reá ül, akkor a' vén ló megifjodva érzi magát; szarvasi vékonyságú lábait nagy erővel veri földhöz 's kettőztetett dobogással szedi-fel igen magasan; rettentőleg tüszköl, túrja a' tajtékot, 's a' kis lovaglót repdeső serényével gyakorta egészen eltakarja. Akkor az idegennek nem kell magyarázat, hogy a' szép lovakat nagy számban nevelő Erdély' legelső istállójában ez a' csúnya vén fakó nem *folieképen* áll.

Brútust, a' talpverőt...) Ez is Caesárnak fija. Színe fekete. Ez a' *succussor* (kengyelvasverő) méltán viseli a' *percussor*' (gyilkoló') nevét. Gyönyörűen szedi lábait, 's csupa tűz; mint minden ló melly Zsibón neveltetett.

⁴ nágyrétű Sajtóhiba, em.

⁵ Thersytesét Az y utóbb tollal kihúzza, s a lapszálon í toldva be helyette.

Mint az Aeschylus' színjén...) Valamint a' görögök' theátrumi játékaikban nem ártott az az illusziónak, hogy az asszonyok' rolljait asszonyi ruhákba 's lárva alá rejtezett férjfiak játszották: úgy nem az itt, midőn a' bajnok Átilát egy kilencz esztendő gyermek játszotta.

Zilajnak felgyűlt Rendeit...) A' hat esztendő W. (született Decemb. utolsóján 179<2>6.⁶) az atyját a' Vármegye' Marcális Gyűlésére bekísérte, 's a' Gyűlést még akkor el nem kezdett Rendeihez egy rövid megszólítást tartott, hogy mint Papírust a' Római Atyák. ... – Ifjaink, kik nem tudják a' történetet, de tudják mi a' Pagát és a' Pácsi 's a' Halberzwölfe, megkérdhetik azoktól, a' kik ezeket nem ismerik.

Atyád' nagylelkű anyja' testvérének...) Vargyasi Báró Dániel Polyxéna, kinek emlékeztét literatúránk tiszteletben tartja.

Ferencznek készült zászlójit ékesíteni...) A' Palatínus W. el kezdette tenni a' katonai tetteket: de az a' pálya nem vala nyitva előtte; 's már Murányt *matre dea monstrante viam* vette-meg, nem a' Márs' segedelmével.

A' ki Párist...) Nem a francziák' városokat, a' mit a' Halberzwölfe' úzóji talán gyanítanak, hanem a' Menelaus' szép asszonya' ellopóját, Homérusnál az Iliás III-dik könyvében.

⁶ 1792 Tollal utóbb 1796-ra jav.

NAPÓLEON HÁZASSÁGKÖTÉSÉRE
(1810)

[667.]
A' NAGYSÁG' ÉS SZÉPSÉG' DIADALMA.
NAPOLÉONNAK ÉS LUÍZÁNAK MENNYEGZŐJÖKNÉL.

110.

IRTA
KAZINCZY FERENCZ.

SÁROS PATAKON,
Cs. K. Obristlieutenant Szentef József' privil. Kir. Könyvnyomtató Műhelyében,
Martziusban, MDCCCX.

Elfolya kétezer év, és még több; 's végre megúnta
A' nagy Mennykövező' hitvese 's húga dühét.
Homloka'-szültje nem így. Fájt még, hogy az Ídai bíró
Cypris elöl ötet megfutamodni hagyá.
Párizs bántott-meg, Párizs bosszúlja-meg estem'!
Így szóll, és harczra hívja-ki Nápoleont.
Jó ez; 's mint mikoron Márs lép szekerébe, 's hatalmas
Karral az ellenség' nyúlt seregéire rohan:
Dönt, tapos, öl, pusztít valamerre ragadja negéde,
'S láng, füst, jaj 's riadás töltik-el a' nagy eget.
Cypria megdöbben. „Nem küszde így a' nagy Achillesz,
Nem Dioméd, ugymond; így nem az álnok Ulyssz.
Több ez mint Sándor 's Caesar 's a' Károlyok, és Az,
Kit nekem hívemmé tett vala Gábrrielám.
Új fortélyt kíván az idő: Rettegje Minerva
'S e' délczeg Hős a' Spréai szép Amazont!”
'S ah, a' Spréai szép Amazon már kezdi csatáját!
'S ah, szalad a' remegő Spréai szép Amazon!
'S a' Diadalmas előtt Berliennek tornyai rengnek,
Mint a' vén Gotthárd reng vala lábai alatt.
„Paean! ió Paean, nagy Férjfi! kiálta Cythére;
Jer, 's légy már ezután Kedvesem énnem is!
Pallasz néked erőt és bölcsességet adott: én
Példátlan fényed' drága jutalmat adom.
Íme, Therézámnak szép sarjadzattja, Luíze,
Páphószom' legfőbb dísze, kebledbe repül.
Én nevelém ötet, 's tavaszomnak mennyei díszéit
E' gyönyörű orcákra 's e' kecses ajkra rakám.

Ujjaim illették szemeit, 's bájolvá lövellnek;
Önt ékes mellye Hyblai szaglatokat.
Nincs seregemben dísz, mellyet nem bírna Luíza:
Nincs dísz, mellyet nem bírna Luíza velem.
Vedd őt, 's vége az örök harcznak! Trítónia győzött
Általatok: győzött Cypris is általatok!" –
Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüsz; tapsol az ég 's föld:
De Angyala' távoztán Ausztria búnak ered!

CSEREY FARKASHOZ
(1810)

[668.]

114.

KAZINCZI FERENC
Császári Királyi Kamarás, és Major
MÉLTÓSÁGOS
CSEREI FARKAS

URHOZ,

midőn Autographiai Gyűjteménye öregbbitése végett
néhány nagybecsű L e v e l e k e t k ü l d e.

Széphalom, Juliusban 1810.

K O L O ' S V Á R T.

Nyomt. a' Ref. Coll. betűivel. 1810.

Melly lángba hozza lelkem' e' levél
És a' mit e' levél kedvezve nyujt!
Elnedvesülve nézi itten szemem,
Te, hiv Királya a' Hivhez hiv Magyarinak,
Te, nagy 's kegyes T h e r é z, vonásidat:
'S mivel kezedre nem nyomhatya szám
A' tiszteletnek forró csókjait,
Fogadja-el őket – aljas színlelést
Lelkem nem ismér – e' szentelt ereklye
Mellyen karod betűit öntve nyugvék.

Romának délczeglelkü gyermeke
A' jó Királyt sem türi! monda B r u t u s z,
És porba dőlt a' C l o d i u s z' barátja.^{a)}
Ö gaz bitanglót ölt, és nem Királyt,
'S tsak kart adott a' törvény bosszujának
Melly Caesárt bárd alá kárhoztatá.

a) Caesar, Urává akarván tenni magát szabad Hazájának, 's látván, hogy segéd-társakra, még pedig minél többekre, van szüksége, barátságába fogadta a' legútáltabbakat is. A' nagy, de félnék, és e' miatt álhatatlan C i c e r o bizonyoson el fogott vólna tántorodni a' Cátók feléről, de átallatt egy részen lenni a' minden vétkekkel meg-fertéztetett Clodiusokkal.

Igy a' ki dölyfös testvérét, szelid^{b)}
 Könyükre olvadva, hagyta vérzeni.
 Így a' kik a' szent Szüz' nagy innepén^{c)}
 A' gyilkoló tört myrtuságba rejték,
 'S szabaddá tették ismét honnyokat.
 Ah, a' szabadság nem nekünk való!
 'S nem a' szabadságnak mi! Róma 's Hellász
 Kinőtt a' más igazgatása alól,
 'S nagy lelke bírta fékezni önn-magát.
 Mi kiskoruk vagyunk, 's bennünket az
 Atyai fenyíték kapsol egyyüvé;
 És a' mit ott a' köznek szent szerelme
 Hatalmasan tanított a' nagyoknak, –
 A' jót szeretni 's gyűlölni a' gonosz, –
 E' törpe népnél nem tanitya sziv,
 De bér, de büntetés 's parantsolat.
 És még-is így, félvén a' jó Királyt,
 Mint ők magokban, bóldogok vagyunk.

Azok valánk, nagy Fejdelem, szelid
 Jobbodnak értett bölts kormányja alatt!
 Te nem vetettél városodnak üszköt,
 Hogy annak utzájit sinórod és
 Kevély 's makats kéj rajzolphassa-ki.
 Te népeidnek eggyetlen nyakát,
 Hogy eggy csapás előlje, nem sohajtál.
 Tisztelted a' törvényt és önnmagad',
 És a' midön javad 's a' nép java
 Kivánni látszatott az áldozást,
 Királyi méltóságod érzetében
 Parantsolál, de nagy valál hazudni.
 Szent vólt előtted a' mi szent; az oltár
 Nagy fényben csillogott; a' máshitüek
 Uj kedvezést nem nyertenek, de birt

b) T i m o l e o n sok izben kérte szeretett bátyját Timophaneszt, hogy tenne-le vétkes szándékáról. Nem használtak kérései. Mostan tehát meghittjeivel hozzá ment, 's ezekkel, még maga a' testvéri hűség' könyűjit sirta, mint törvényt tisztelő, 's hazáját szerető pölgár, az uraságra vágyót megölette.

c) *Harmodiusz* és *Arisztogiton* Athenének elnyomóját, *Pisisztratuszt*, az áldozat myrtuságaiba rejtven-el törjeiket, a' Panathepaeon' nagy innepén megölték, 's neveiket a' ditső tettért, egy isméretes Görög *Szkólion* (asztali dal) magasztalja.

Jusaikban öket, anyjok nékik-is,
Bár mit sugalla hived, meg-hagyád.
A' járom könnyebb lön a' pór nyakán,
'S most általad magát embernek érzi,
'S felejtí hajdan-szenvedett csapásait.
Te nyugodalmat adtál nemzetemnek,
'S bövséget és virágzatot; 's mivel
Leg főbb szüksége a' fegyverek' fíjának
Az vólt, hogy vérrel-ázott kosszoruja
Olajjal eggyesüljön, a' szelid
Pallásznak papjait lakodba⁷ hoztad:
'S e' tett után, mint egy nagy lánggal égő
Csillagzat, melly az ég' fő disze vólt,
'S most más világnak vágyván fényleni,
Ellobban, áldva 's áldattva itt hagyál.
Neved maradjon áldva, jó 's nagy Asszony,
Leg-később unokánkig, kit kevély
Öröm fog uj nagy tettekre elragadni
Ha majd hallándja, hiv atyájitól
Miként vevél vég bucsut, és nékik
Hogy értted, 's hazáért megvívtnak
És birtokid' meg-tarták, mint köszönted.
Szép látni thronuson Királyt 's Atyát,
Ki magzatit szemléli hiveiben –
'S ez érzést szived jó vala érzeni.

'S kinek mosolyg itt rám ismért keze?
Gyulaszt ez-is; ah, B A R C S A Y, ez te vagy!
B á r ó c z y nak legkedveltebb barátja,
És legkedveltebbje a' vén O r c z y nak,
És néked, tisztelt árnyék, P á s z t h o r y !
'S C s e r e y m, Ipadnak és nagy Sógorodnak,^{d)}
(Kitől az Erdély Fő Gyűlésein,
Polgár 's barát, és ö-is Szépbeszéllő,
Gyakorta irigylette a' köz tapsolást,
'S el-elragadva még gyakrabban adta) –
Lágy lelke láng vólt; 's e' levél-is az.

d) Csereynek Ipa Gubernialis Consiliarius, és Erdélybe Fő Provincialis Comissarius
Gróf *Haller Gábor*; a' Sógora a' tavaly meg-halálozott nagy *Vesselényi*.

⁷ lakódba em.

Ü r é n y i tégedet magasztal, és
Kopasz barátját, O r c z y, tégedet.^{e)}
Megszégyenül a' rossz elöttetek:
De néki hármás ércz ült homlokára,
'S koczkázza a' köz jót Czimért, pillogásért.
Urunk nagy jót akar, mond B a r c s a y,^{f-g)}
De a' zsíros kontzért a' tót S o c r a t e s
(Csereym, kit értett ő?) *jó félre nem tér*,
'S a' *jó felen nem tud állani* – –.
Nyáj' s Pásztor ismérd a' konczon kapókat!

Itt Kaprinainak látom rendeit,
Atyád hiv Mentorának. Itt azét,
Ki Bélisairt megszóllaltatta köztünk.
'S im itt Erdélynek két Fő-Papjai,
B a j t a y 's M a j o r; tündöklő nagy nevek!
A' nemzetet-betsülő Fejdelem
Azt mesterévé tette J ó z s e f ének;
Ezt, kinos hosszas szenvedése után,
Munkácsnak tömlöczeitől püspöki
Székre ültette, 's a' sorsnak érdemetlen
Verésiért elhalmozá kegyeivel –
'S az, a' ki a' foglyot, rongyolt öltözetben,
Imádott Asszonyunk' elébe vitte,
Az, a' ki szivét intézte irgalomra,
Az, a' kinek keblébe B a r c s a y
Illy' hévvel szokta gondjait önteni,
Neked, barátom, nemzöd vólt. Örülj
E' fényes származáson, és kövessd
Atyádnak tisztán-fénylő nyomdokit,
'S haladj megfutni-kezdett utadon –
Fényt birni 's a' fényt érdemelni disz;
Nem birni 's érdemelni – nem kevésbb disz:
De birni 's meg nem érdemelni, szenny!
Ezt mondja szived, ezt leghübb barátod.

e) *Barcsay Orczit* szokott enyelgéssel e' levelében-is *kopasz Poétának* nevezi. *Orczi* nem pirult hajatlansága miatt, mint a' *Clodiuszok* erköltseire nézve-is érdemes társa; 's fedezőjét a' hideg hónapokon kívül csak ott tette-fel, a' hol a' nélkül meg nem jelenhetett.

f-g) *J ó z s e f* az Erdélyi Cancellariát a' Magyarral ekkor csatlá-összve. Kit értett légyen *Barcsay* a' tót Socrates alatt, a' levélből nem tudhatni. Ugy látszik a' Besztertze-Bányai születésű Tudóst.

Nagy a' kints, melyet nékem nyujt kezed;
De még atyád 's Lörinczed levele^{h)}
Nem jö-meg, ajándékod csonka lészen.
Küldd, és hálámot kétszerestt fogadd
T h e r é z szekrényemben már K a u n i t z a
'S S w i e t e n j e mellett áll. Nem volt néki
Sem hivebb sem nagyobb két embere.
Ölelje B a r c s a y n k itt is kedveseit,
'S Bajtayt, 's Majort Luther. Nincs nálam ésⁱ⁾
Elysiumban többé ellenkedés!

h) C s e r e y Lörincznek korán halálában sokat veszített a' Haza. A' Referendárius neki gondos nevelést adott. Egyik érdeme az volt, hogy a' külföldről sok könyveket küldé-bé a' Magyar földre, melyek most a' Kaprinaiéival és a' melyeket a' tudós Referendárius maga szerzett, Krasznán tartattnak. Meghólt a' nagy reményű Ifju Colóniában, a' Rajna mellett, 1783. September' 27-kén. [A jegyzetindex hiányzik a vers megfelelő helyéről, pótoltuk.]

i) Czélzás L u t h e r nek két keze-írására, mely az Episztóla Írójának Gyűjteményében áll. [A jegyzetindex hiányzik a vers megfelelő helyéről, pótoltuk.]

VITKOVICS MIHÁLYHOZ
(1811)

155.

[669.]
VITKOVICS MIHÁLY BARÁTOMHOZ

SZÉPHALOM, 1811.

POETAI EPISTOLA VITKOVICS MIHÁLY BARÁTOMHOZHOZ,
a' budai görög püspökség' consistor. fiscálisához;
azon felekezetben első, sőt mind eddig egyetlen írónkhoz.

Széphalom, Januárusban, 1811.

Komám Uramnak ott fenn rossz napot
 Csinála az, a' kit egykor olly mohón
 Tett volt felévé; 's a' szegény Öreg
 – Min vesztek-öszve, könnyen képzeled –
 Kínjában öszvegyűjti fellegeit,
 'S eldurcúlt, barna, vad szemöldökével
 Int, hogy szakadjanak. Szakadnak ők
 Mintha a' Deukálion' s Pyrrhája' népét
 Most másod' ízben volna el ölni kedvek.
 A' Csattogónak lángoló nyilai
 Felettem egymást-űzve hulltanak.
 De Júpiter kíméli híveit,
 'S csak a' gonoszt sújtja és a' vakmerőt;
 'S baj 's sérelem nélkül beérkezem,
 'S szállást fogék a' Szürke-ló' szügyében.
 A' város' úczájit mind elborítá
 A' szörnyü ítélet' árja; nem külömben
 Folyt az, mint midőn az Ung' vizét
 Szőkére festi a' Mármaros' sara.
 Én ablakaimból néztem a' veszélyt,
 Melly barmot és a' búzás sok szekér'
 Gubába-burkolt bús gazdáját érte.
 Jön a' Cseléd. – *Eggy nem-tudom-ki akarna...* –
 „Vásáros? Úr?” – *Sem eggy', sem más'.* – „Eresszd-be.” –
 Belép. Píslongok. Bojtos pípászár
 'S sallangós kostök... – „Kit keressz, Uram?” –
Én, téged. – „Nincs szerencsém...” – *Várva vártam*

Regolta az órát, melly engem Hazámnak
Legérdemesbb és legdicsőbb fija'
Szemléletére méltóztatni fog. –
(Mint a' ki titkos csínyán rajta veszt,
Úgy borzadék-meg, 's a' hőség kivert.)
'S fejével egyet billent; de a' derek
Hajolni nem tanúlt. – „Humillimus!
Szabad tudaklani érdemes nevét?” –
Hőgyészi Hőgyész Máté, alázatos
'S legkisebb szolgád, leghűbb tisztelőd. –
„'S lakása?” – *Máté-Szalka.* – Széket ad
Cselédem, és kifordúl. Űtetem.
Nem ül. – *Elállhatok, 's örömmel állok.* –
Töröm magam', mint kezdem a' beszédet,
'S tárgyatól melly fortéllyal vonjam-el.
„Az Ur is a' vásárra?” – *Sőt nekem*
Nemesbbek vágyásaim; Tudásainkat
Óhajtom látni, kik gyakorta nagy
Seregben szoktak itten megjelenni. –
„A' Nyírben terme jól a' búza, rozs?” –
Nem szinte rosszúl. Közzűlök sokakkal
Font-ösze már a' legszorosbb barátság;
'S örültek énnekem, mint én nekik.
Az a' szerencse, melly most ér, került.
De végre meg van! Látlak, 's lángomat...
„Nagyítva látni mások' érdemét,
A' tévedésnek egyik szép neme.
'S ez a' szerény érzés a' gyenge kort
Leginkább ékesíti. Gondolom,
Szathmár ismerni fogja annak becsét,
Kit e' szokatlan érdem fényesít.
Szolgálsz, Uram?” – *Nem; én magamnak élek.* –
Szép, és igen rút együtt! Arra just
Csak az kap, a' ki másnak éle már.
'S hidd, a' ki másnak él, magának él.” –
Az gáncsol é, kinek példája véd? –
„Igaz lehetne gáncsom, bár talán
A' vétkes példa kárhoztatna is.
A' férjfiakor' legelső éveiben
Megtettem a' mit kelle, 's ment vagyok.
Hajló koromban illő megpihennem.” –
Ravaszkodol; de nem még semmire.
Mint Ante-usch kapá-fel Herculesch,
Úgy kap karom fel messzére a' neked
'S nekem nem-honni föld' al gondjaitól.

Szóllj, a' hogy' illik. *A n c h ' i o P i t t o r e !* –
 Elrettenék Energuménuszom'
 Képétől és hangjától. Jaj szegény
 Bordáimnak Antaeusszá ha téssen!
 Mondám, 's főt hajték a' P i t t ó r ' előtt.
 A' rettenés feloldja a' néma nyelvet,
 'S hazudni 's hízelkedni megtanít.
 Nem tudtam eddig: illő, tudjam én is.
 „'S Poéta az Úr?” ezt kértem. – *Pásztorink*
Mondják, de nekik hinni nem merek.
 „Oh szép! igen szép! Úgy Szathmár ködéből,
 Mellyben Sylvester olta volt, kikél.
 Tiszánk magyar dalt még önn gyermekétől
 Nem halla; mert Szabó, Gvadányi, Földi
 Vendégek voltak szélein, 's az Ágisz'
 Dallója rég' elhagyta Berczelét.
 Le lesz törölve e' szenny majd általad,
 'S büszkén fog árkán a' zengő szaladni.
 Ha nem veszed bántásnak: Kit vevél
 Vezérül e' pályára? Rájnis e
 Példányod és Szabó? 's Dayka é, 's Virág...?” –
 Rettentve néze rám ismét szeme,
 'S elhallgaték. – „Mi baj? nem értelek.
 Szóllj.” – fútt, 's törölte gyúladt homlokát. –
 „Mi baj? Nem értelek. Szóllj!” – *De hát neked*
Sarcasmusch é mind írva mind beszédben
Leginkább kedvelt tónusod? – „Hogyan?” –
Vagy engemet van kedved öldökölni? –
 „Hogyan?” – *Hogyan 's hogyan! És még h o g y a n*
Azon felűl! Szóllj úgy, a' hogy' magyarnak
Magyarhoz illik; eggy nyájban vagyunk. –
 „Uram, nem értem e' neheztelést.
 Megvallom: a' kedv' szesszenései
 'S játékos hangja, melly simongva karczol,
 Kedvesbb előttem, mint az a' komolyság,
 Melly latra teszi gondosan szavát,
 'S szökellést adni fél a' gondolatnak.
 De én csak ott enyelgek a' hol illik
 És a' hol értenek; bízott barátim
 Kedvezve hallják kényem' hangjait.
 Helyén nálamnál senki nem komolybb.” –
 És még is azt a' Négyet példaképen... –
 „Mit? hogy'?” – *Hisz azt Magyarnak... Nem hiszem...*
Ingerlesz! – Csak most értém a' bolondot!
 Kilökjem? ah! De folytatá beszédét. –

Magyarnak én azt ismerem, 's csak azt,
'S nem senkit, senkit! mint azt, a' kinek
Szép nyelve még nincs elkeverve mással;
Ki nem szorúl a' vendég' maszlagára,
Kenőcsöt útál, 's gondolatjait
Tisztán 's tekervény nélkül mondja-ki;
Magát a' nyelv' urának nem hiszi,
Nem szabja a' törvényt, új szót nem farag,
De a' régít érti, 's tiszteli a' szokást;
Úgy ír a' hogy' beszéll – Egy szóval: a' ki
Köztünk lett, köztünk nőtt, köztünk maradt-meg. –
„'S ezek szerint a' Négy?”... – Rossz Verselők! –
„Én őket jóknak nézem, bár közöttünk
Nem lettek és nem nőttek 's nem maradtak.” –
Tüzem lohadt, 's a' Sátán, a' ki utánam,
A' mint tudod, majd egy majd más alakban
Kísértve kullog, azt sugá nekem,
Hogy a' legénykének vetnék csapot.
'S én, a' ki az olly tanácsadót hijába
Nem szoktam sugni hagyni, teljesítém. –
„Engedsz egy kérdést?” így szóllek. – Parancsolj! –
„Midőn belépél, engem a' Haza'
Fő nem-tudom-mijének mondogattál.
Minek tekint az engem, a' kinek
Rossz Író ez a' Négy? fejtsd-meg titkodat!” –
'S im' újabb tréfa! 'S azt hiszed talán,
Hogy én nem értem, hogy magasztalásaid,
Mellyekkel rólok írva szóllsz, d ö f é s e k ?
V a l ó k n a k őket csak Mihók veszi.
Nem mersz beléjek kapni, 's l o p v a sújtod. –
Megszégyenülve rogytam öszve, 's nem volt
Erőm elfedni a' döbbenést. Azonban
Egy nagy rakás vers asztalomra lép.
Hol vette, nem tudom. Gyors forgatással
Szaladt-el rajta végig. – Itt van! ugymond;
Halld ezt, 's javaltad' tőle meg ne vond!

»Az Istenek nagy Gyűlést hirdetének
A' Szengellér' hegyén, 's Arpád Király
A' nemzet' Íróit mind bémutatta.
Jobbra a' Poéták, balra a' Prosaisták
Fogának helyt; és íme Júpiter
Tüzet lobogtat, 's mond: Eredjetek,
Amott van a' tárgy; lássuk, ki a' legény!
Előjön a' szakálás Reghiekről,

*Futásnak indul, s ah! – orrára esik.
Előkerül köszvényes lábain
Sylvester, futni kezd, 's – orrára esik!
Előkerül Tinódi jó Sebestyén,
Büdöslök a' bortól, 's – orrára esik!
Fut Pesti Gábor is, 's – orrára esik!
Dúdolja Ilosvai Toldinak bikáját,
Halad, szökik, 's ah! – most orrára esik!
Így Szenczi-Molnár, és Filiczkiye,
Így Zrínyi Miklós Bán, és Gyöngyösi,
Így a' szegény Beniczky Uram, 's azok,
Kik a' poétai Krónikában élnek.
De végre előjön Gy á r f á s , 's rókaprémű
Tógáját ölbe vészi, 's megszabad,
A' szem sem éri, 's nézzd – a' tárgy övé!
'S, lett 's nőtt 's maradt! ezt zengi Júpiter,
És Júpiterrel a' Gellér' hegye.»*

„Bizony szép! mondhatom; már ez bizony szép!
Kegyetlenül szép! 'S mind a' költemény
Mind a' kidolgozás! 's a' vers kecses!” –
Taréja nőttön nőtt az emberemnek.
De, mint gyakorlott ember, tetteté. –
'S ím' itt Pázmányról! monda; kérlek, halld ezt!

»Hogy Pázmány magyarul alkalmasint tuda,
Tekintsd, hol született, 's többé nem lesz csuda.
Szülte volna Eger, Győr, Soprony, Pécs, Buda,
Úgy szóllana mint szóll stp mellett a' duda.
De mivel az a' táj szülte nemzetünknek,
Melly szűz birtokában vagyon szép nyelvünknek,
'S fel nem vette rongyát irhás zsellérünknek,
Nagy méltán tarthatjuk ragyogó díszünknek.»

Hogy téged a' gonosz!... mondám magamban.
De ím nyílik ajtóm, 's a' Cseléd jelenti,
Hogy Pipszem érkezik; – nem lél szobát
'S vendégem lenni vágy. Ez kelle! mondám;
Hadd jöjön; ő most kétszerestt Apollóm!
„Isméri az Úr Dezsőffyt? Ő Virágnak
Dühödt barátja, 's értte botra kél.
Tréfálni a' Gróffal...” Groóf? – „De Gróf! 's barátiért
Botot nem kímél; jó lesz elszelelni.”
Az én emberkém kapja verseit,
'S szalad, 's az ajtóban Pipszembe botlik.

Sikoltva mégy a' grádicsnak 's lefordúl.
Tolvajnak véli minden; öklözik,
Rugják, ütik, verik. De ő kiált:
Köztünk lett, köztünk nőtt, köztünk maradt-meg!

Barátom, egy szót! egy okost! Elég
Volt eddig dévajkodni. Van határ
Mindenben. Valld-meg, mint zengett fülednek
Ez a' közöttünk lett, nőtt és maradt?
Oh, írd könyvedbe, 's mondd-el reggelenként
És a' midőn az álom ágyba csal,
Hogy téged a' kettős hegy' bércezeitől
Hőgyészi Hőgyész Máté tiltva tart.
Haszontalan! te nem levél közöttünk,
'S Szemerével, vélem, 's kedves Kölcseymmel
Mételytelen mezőkön nem legelsz.
Egernek nőttél zajgó hajjai mellett,
'S atyád továbbad azt a' bölcseséget,
Melly Szent-Cyrrillről 's társáról maradt,
Budai felének jött tanítani.
Te lessz az e l s ő, kit később Horányink
Tisztelve fog nevezni, hogy hazánk'
Nyelvét, mint annak méltó gyermeke,
Révaink' tüzénél gyúlt szívvel szeretted.
De elég a k a r n i ? Ah, Meséidet,
Mellyekre Lessing is javalva néz,
'S Epigrammáidat gúnyolva fogja
Recenseálni Hőgyész, 's elbeszéli
Hogy itt 's ott, és emitt 's amott, 's temérdek
Más 's más helyekben vétkeket követtél,
Mert, a' mit sajnál, vétekben születnél.
A' könyvcsinálást hagyd nekünk, 's rohanj
Rengő karokkal mátkád' szép keblébe,
'S csókjaiddal hintsd-el φοβεροτατῶς.

HAT SZONETT
(1811)HAT
SONETT.KAZINCZYTÓL
ÉS
SZEMERÉTŐLKIADTA
HORVÁT ISTVÁN.[a nyomtatvány:]
PESTEN,

Trattner Mátyás betűivel.

[utólagos kézírásos rájegyzések:]
(Pesten, Trattner Mátyás' betűjével,
1812.)
<Augusztusban, 1812.)>⁸

[Horvát István előbeszéde]

(Pesten, Aug. 24dikén, 1812.)⁹

92.

[670.]
AZ ÉN BOLDOGÍTÓM¹⁰<Nincs milliók közt Egy, kit a' fene
Bal Végzet így vett volna szabdalásba,
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segéltni mingyárt kész azt Istene.Ah engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyü bajvivásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba,
'S írt nem találok melly enyhítene.„Milliók között sincs Egy, kit a' fene
Vak Áte ekként vett volna szabdalásba!
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segéltni azonnal kész azt Istene.Ah, engemet nem véd őellene¹¹
Sem ég sem föld! E' szörnyü bajvivásba'
Lankadva dülök újabb lankadásba,
'S írt nem találok, melly enyhítene.”⁸ A dátum utólag, a következő sor áthúzása után betoldva. Fölötte a címlap kivágata található, lapra ragasztva, körülötte német nyelvű szedési utasítások.⁹ A nyomtatott előbeszéd alá betoldva.¹⁰ A cím meghagyva a nyomtatásban, a teljes szöveg alatta áthúzva, s egy lapon fölé ragasztva az új kidolgozás, kézírással.¹¹ Mellette német utasítás: nicht ö.

Megszánta Ámor éltém' kínjait,
'S mond: Én enyhítem a' kit a' sors sújta.
'S bérül ölembe tette le S o p h i e t.

Erosz megszánta éltémnek kínjait
'S mond': Én enyhítem a' kit Áte sújta,
'S bérül ölembe tette-le S o p h i e t.

És ím miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécsset gyújta,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.>

És ím miolta Ő¹² nékem áldást nyújta,¹³
Bús éjjelemnek bájos¹⁴ mécsset gyújta,
Nem érzem a' Vad' csapkodásait.

K.

AZ EMLÉKEZET¹⁵

[Szemere Pál verse, SZ. jellel a szöveg végén.]

[671.]
AZ Ő KÉPE.

157.

Midőn a<' h>ajnal elveri álmodat,
'S a' fény <csak lopva csúsz még> rejtekembe,
Imádott kedves Kép te tűnsz szemembe,
'S ah gyúladni érzem régi lángomat.

az Hajnal
orozva lebben
Kép,
ah,

Ez ő! ez ő! kiáltom, 's csókomat
A' képnek hányom részegült hevembe':
Így szóllott, így járt, így mozgott, ölembe
Így süllyedt elfogadván jobbomat.

Ez Ő! ez Ő!
hevembe';

'S most ezzel folynak, mint egykor vele,
A' titkos, édes, boldog suttogások,
Vád, harcz, megbánás, 's új új alkuvások.

Vele,
új meg' új alkuvások.

'S midőn ezt űzöm, mint egykor vele,
Kél a' nap 's bélő a' jaloux-nyiláson
'S sugárral körültte g l o r i á t von.

Vele,
körültte

K.

A' BOLDOG PÁR

[Szemere Pál verse, SZ. jellel a szöveg végén.]

¹² Ő Utólag betoldva a sorba.

¹³ <suj> nyújta

¹⁴ éjjelemnek <gyászos> bájos

¹⁵ A fejlécre írva itt és a következő oldalon: Columntitel: MAGYAR SONETTEK.

160.

[672.]
CSEREI MIKLÓSHOZ.

Szép a' felduzzadt Áresz' táborában
 Dicső nagy tettek által fényleni,
 Az ércz phalanxot befeszíteni,
 'S ha kell elesni az öldöklő csatában: kell,

Szebb, oh szebb! a' Nép' Véneinek sorában
 Hatalmas szózattal menydörgeni, mennydörgeni,
 A' Hont, az elnyomottat, védeni, Honnt
 'S elfojtani a' bűnt sarjadó korában.

M i k l ó s ! Erdélynek lelkes nagy Polgára!
 Hazád isméri szent hűségedet,
 'S tölgy ággal koszorúzza tettedet. tölgyággal

Szemem' vakítja fényed' szép sugára.
 Nem fénylek én; 's én azt nem fájlalom. 's <én> azt én – nem fájlalom.
 A' nagy világ énnékem Széphalom.

K.

HIMFY.

[Szemere Pál verse, SZ. jellel a szöveg végén.]

WASS SÁMUEL HALÁLÁRA
(1813)

Groff Wass Sámuel emlékezet kövére Jó Barátjai által szerzett gondolatok.

[Haller Gábor nyolcsoros magyar verse]

El repül az Élet mint a' reggel édes Álmai,
De a' szeretet, 's a' baráti Hűség,
Meg győzi a' Halált, 's túl éli a' Koporsót.
Szeretett Férj és Barát!
Bus Hitvesed e' Könél sohait utánnad,
Ah emlékezeted
Édessé teszi a' leg mérgesebb' fáidalmat.
Kazintzi.

[673.]

189.

El maradás! Te vagy a' Keserű; Áh együt Halni,
'S a' szeretett Férjel szállani sirba nem az!
Ezt kértem, – De hijába, Wasom meg előze; 's ezért lön
Nékem az Élet Halál, bánat az édes öröm.
Kazintzi.

[Haller Gábor rövidke latin verse]

VIDA LÁSZLÓHOZ
(1816)

225.

[674.]

Fegyverneki 's Felső-Penczi

V i d a L á s z l ó

Ú r h o z,

sok Vármegyéknek

Első-Rendű Táblabírájokhoz

Kazinczy Ferenc

Széphalom, December' 11-dikén 1815.

Pesten

Trattner János Tamás' betüivel.

1816.

Hah, melly idő! A' feldühült vihar
 Kéményeimben kínosan jajong,
 Mint a' Charybdisz' vinnyogó csudáji,
 Midőn Eől a' tengerekre csap,
 'S tajtékos habjaikat kevergeti.
 Sötét az est. Eltérek asztalomtól,
 'S remegve, mintha az ég föld rám akarna
 Borulni, a' kályha mellett helyt fogok,
 'S visszateszem képzeltemben magam'
 A' szép napokba, mellyeket virult
 Nárcisszaidnak gazdagsága közt,
 És, a' midőn a' rekkenő meleg'
 Nyilait tovább kinn már nem tűrheténk,
 Romod' boltjában és a' hűs berekben,
 Barátom, együtt töltöttem veled.

Oh Törtelen élt három szép napom,
 Ha fogsz te nékem újra feljelenni?
 Ha fogjuk ismét, biztosan kaczagva,
 Álmatlanúl kihúzni az éjeket,
 Míg Helmeczink, hogy virrad, felsikolt,
 'S eloltja a' többé nem kellő világot?
 Mikor fogod te nékem Koppinak
 Újra emlegetni lelkes oktatásait?
 Mikor Horányit, a' hevest, vadat,
 De a' jókhoz jót 's szelídet a' szelídehez?
 Oh emlegessd! Ők engem is szerettek,
 'S lelkem tüzedtől fenntebb tűzbe kél.

Ha majd Vendégeid elfognak, 's te rám
Többé nem ügyelsz, ellopom magam'
Közzületek, hogy rejtettebb szobádban
Elrészegülve nézzem másait
A' Huysumoknak és a' Van-Dyckeknek;
És ott Battóninak szép asszonyát,
Ki a' galád Triumvirt kedvesének
Kaján nagyságára emlékezteti; –
'S átkot kiáltva a' gaz Triumvirekre,
Galeriácskád' ismét elhagyom.

Te hús fej és sziv nélkül nem valál,
'S az ég megadta néked a' mit ő
Adni a' jobbaknak áldásul szokott.
Az édes kis hasznocska mellyedet
Nem fűzte szűkké, csalfa fény szemed'
El nem vakítja, a' maszlagos kehelyt
Te, mint az a' nagy folt nem illetéd.
Pénzt, csillogást, nem fényt keresnek ők:
Éldelletet te, 's tiszta fényt 's barátot.
'S a' mit kerestél, bőven megnyeréd.

Te a' midőn az ég' lakóji közt
Fellépe Wesselényi, homlokát
Körülkerítve a' makkos kosszorúval,
Melpomenének árva gyermekeit,
Nagyszívü Polgár, ótalomba vetted,
'S sok áldozattal megtartád nekünk.
Csudáltam a' Tevőt, 's Az szeretettel
Felém jöve, és ő 's én egyek vagyunk!

Oh áldott óra, mellyben engemet
Megszállta a' vers- és könyvgyártás' dühe!
E' sánta vers nem vers Böngészinek,
'S Reti Jakáb 's Ripókvari Mark Úr
És Kalkaim beszédemet nem értik,
'S hogy métely ez, a' Népre próvokálnak,
És a' Szokásra, melly a' nyelvben Úr.
De bár melly mázolás ez, engemet
E' mázolás nélkül az én Vidám,
És Szemerénk, Kölcseynk, 's láng Helmezcink,
'S te Szentmiklósy, nem kedvellenétek.
Elég nekem! – Emílem 's Antonínom
Pirulni fognak vétkes nyelvemért:
Barátimért ha fognak é pirulni?

Törtel Szolnok-Abonynak szomszédjában fekszik, Pestben, egyy gazdag, de fáatlan 's követlen téren. Könnyű tehát képzelni, hogy a' Vida' kertjének sűrű berke és az a' rom (így nevezi a' Ruint Wagner a' maga Phraseológiájában), melyet Ő itt terméskövekből építe a' berek közt, melly jótétel a' nyári melegben azoknak a' kik nála mulatnak. 'S e' termésköveket is maga Törtel adja, mert Pesttől fogva szinte a' Tiszáig a' kőnek egyy igen keskeny és a föld' színe alatt csak kevés lábnyira fekvő ere megyen.

Van a' háznak egyy kisdedebb Cabinetje is megrakva a' tisztelt Mesterek' Olajfestéseinek szép másaival. Van-Huysum nagy Mester volt a' virág- és gyümölcsfestésben; Van-Dyck az Alföldi Iskolának egyyik fő dísze, kivált portékban; Pompéjo Battóni a' mi időnkben élt. Az ő itt említett darabjának Originálja a' Bécsi Belvederben függ: Cleopatra Antoniuusszal a' Caesar' mellyképe előtt.

Két homályosnak tetsző sor nem lesz homályos azoknak, a' kik Horátnak e' két helyeire emlékeznek: Non tu corpus eras sine pectore, és: dulce lucellum.

Midőn Bárá Wesselényi Miklós, Cs. Kir. Kamarás és Közép-Szolnok Vármegy. Fő Ispáni Administrátora 1809. megholt, a' Magyar Színjátzó Társaság, melyet nemzetünknek ez a' felejthetetlen férjfija sok esztendőig csak nem egészen a' magából tartotta vala, közel volt eloszlattatáshoz. Vida látta a' veszélyt, melly a' nemzet felett lebeg, 's nem emlékezvén hogy atya, csak arról emlékezvén hogy polgár, ótalmába fogadta a' társaságot, 's kormányát tetemes áldozatokkal négy esztendőig viselte.

ZRÍNYI MIKLÓS
(1819)

[675.]
GRÓF ZRÍNYI MIKLÓS.

161.

Györgynek fija, 's egy másik Györgynek, a' Szigeten elesett halhatatlan Miklós' fijának, unokája, 's a' szerencsétlen végű Péternek, az Ilona' atyjának, testvér bátyja, nagy volt közöttünk mint Polgár, nagy mint Katona, nagy mint Poeta és mint Prosaista. Pázmánnyal és Káldival együtt minden régibb Iróink közt ő volt a' leglelkesebb; nem olly könnyű és sima mint a' később élt Gyöngyösi: de ennél sokkal tanultabb 's poetai teremtető erőben sokkal gazdagabb, 's nyelvére nézve is sokkal tiszteletesebb. A' Bucolicumokban is ő volt, és az ötet követő Faludi, közöttünk legnagyobb, 's a' Mezei Muza épen úgy lelkesítette, mint a' Hadi. – Azt a' szerencsét, hogy Verseit és Ne bántsd című könyvét ismét birjuk, a' Haza Trattner Nyomtatónk' hűségének köszönheti, mert az 1651 esztendei kiadásnak minden nyomtatványai régen elfogytak, 's kótyavetyéinken egy exemplár, már 1790 előtt, tizen egy pengő forinton költ-el. Minthogy az újabb nyomtatás mellől, a' Kiadónak Erdélyi útja miatt, elmaradott a' Zrínyi' Élete, és az a' Parallela, a' mellyben ez Zrínyit, a' Virgil' és az Olasz Epicus Tasso' tanítványát, és Gyöngyösit, az Ovidét, összehasonlítja: közöljük itt poetai képét, mellyet Zrínyinek tulajdon festékeivel festettük.

Mársnak sisakjában giliczék keoltenek,
'S ez jele, hogy ő 's Vénus nem ellenkeznek.
Életemet én is Mársnak dedíáltam,
De, nem tagadhatom, Vénust is szolgáltam;

A' hazámért,
'S Juliámért,
Sok nagy bajt próbáltam,
Vitézül kiálltam.

Heában! kiálték, úgy akarta Isten!
Ne fuss, én Violám! juttassad eszedben:
Péneus' leánya eoltözött tőrökben;
Mert kegyetlenségért Isten is kegyetlen.

Jaj, szerelmes Violám, ójad magadat!
Hangya meg ne chípje szép feje lábadat,
Ne szakasza szederj ín arany hajadat;
Álichd-meg, álichd-meg,¹⁶ kérlek, futásodat.

¹⁶ álich-meg Sajtóhiba, em.

A' Dráva' partyai meg hallák keservem',
'S együtt siránkoztak kinyaimon velem.
Meddig futz, kiáltám, te én Szerelmesem!
Meg álasz e, térded' hogy eolhelhessem? (ECHO.) Nem.

Mint ama' könnyü köd a' forgó szél előtt,
Violám úgy futott én szemeim előtt;
Mint hideg hó-harmat nap' melege előtt,
Mint für (fürj) karvaly előtt, mint árniék nap előtt:

Szerelmem eránt így sülyedvén kétségben,
Mit ér rugódozni, mondám, öztön elen?
Röttenetes szablyámat vövém kezemben,
'S fölléptem vitéz Mársnak hős seregében.

Igazabb Isten ez, meg atta a' szép bért,
Mivel nem kéméltem a' mit tőlem ő kért,
'S csatában magamat kitettem ötvenért;
Ez szörze nekem fényt, 's el nem halható hírt.

Péch 's az Eszéki híd, ha szólhatna, szolna,
'S ha idegen társam*) meg nem gátolt volna,
Rosszabbúl lett volna a' pogány eb' dolga,
'S mondaná irigység: Ez nem volt ros szolga.

A' Lengyel koronát ámbár felvölhettem,
Mivel hazámat 's nemzetemet szerettem,
Félelem 's kevélység nélkül megh vetettem.
Elég vala nekem hogy meg érdemeltem.

Még egy Isten nyujtá nekem adomániát,
Ki mint Király bírja Helicon' országát.
Főlebb böchülöm én az ő szép charnokját,
Mint, mellyet hord nyakam, Spanyol arany gyapiját.

Aeneidost Máró írta tíz tél alatt,
Szép-atyám' nagy tettét én chak egy tél alatt.
Nem hasomlítom én Máróhoz magamat,
De én professióm versnél vár nagyobbbat.

*) Montecuculi

Az kit írtam, írtam czupa mulatságért;
Jutalmat nem vártam, sem nem várok azért.
Írtam a' mint tuttam. Ha gúnyolsz munkámért,
Tökéletességre, gondold, hány dolog ért?

Én soha munkámat meg nem corrigáltam,
Hattam, a' mint elsőben írni találtam.
Néhol fabulákkal azt fel is cifráltam;
Követni Homérust ebben is próbáltam.

Idegen szók vannak keverve versemben,
Mert tenni nekem vagy az ió kedvemben;
Szegéni a' magyar nyelv, ezt vettem eszemben; **)
Írj, és velem lésszesz egyes értelemben.

Magyar, még egy munka marad reád tőlünk;
Ezt tanítja neked: Van erőnk, nincz lölkünk,
Ki holt a' iámborságh és az hűség bennünk.
Szeresd hazád, 's föl kél is mégh. Isten velünk.

Bár a' mi Trattnerünk, kit a' Zrínyi Verseinek kiadására nem a' nyereség' reménylése indított, (mert előre lehetett látni hogy Zrínyit sok Olvasó még rossz Verselőnek is fogja tekinteni a' nem tiszta rímek és a' nem mindenütt követett vágvány miatt) úgy segélytetett volna, hogy a' két Kötetnek mellé adhatta volna Zrínyinek gyönyörű magyarsággal írt Chroniconját is. (azt Zrínyi Pethő Gergely neve alatt adta-ki) – Horvát-országi Bán volt, Magyar-országi Fő-Lovászmester, Szala és Somogy Várm. Fő-Ispán, Legrádi és Muraköz-Szigeti Kapitány, Slavoniai Generális; III. Ferdinándot a' Svédektől, Egernél Csehországban, ő szabadította-meg; V. Filep Spanyol Király az Arany-Gyapj Rendével, a' Francia Király Francia Pairi méltósággal tisztelte-meg, 's halálát pompás halotti-innepléssel; a' Pápa és Barberini Cardinális esztendőnként fizetett zsolddal. Megholt vadászatjában, a' mint mondják, egy vad kan által 1664. Nov. 18-dikán Krusanecz falu mellett Csáktornyai birtokának Otok nevű erdejében, hol a' gyászos helyet egy kő emlék ékesíti.

Sz– Mártz. 11-dikén 1819.

– G. H. I. –

**) Zrínyi' szavai az Előbeszédben.

PERIODIKÁK

MAGYAR HÍRMONDÓ (1784)

37. szám, május 15.

A' Bodrog tájékáról April. 18dikánn. „– Nem a' szeretetre leg méltóbb lyánykát adta e¹ nékem a' Végezés? Ime', ma² midőn a' – partján sétálnék Nánimmal, közel hozzánk egy Kakuk szállala meg. Náni le ültt mellém a' violás hantra; le tette a' két szerelmesek' énekeit, mellyeket Goecking botsátott közre, fel kél mellöllem, 's ezt írta táblátskájába. – – Nem érdemlette e meg ez a' leg szentebb tsókokat? – Hazám' Szépei be édes ez a' jutalom. Igyekezzétek ezt el nyerni példájának követése által vagy ha magatok nem nyerhetitek ezt, Kedveseitekkel nyeressetek ilyeneket. Ime' maga a' Vers:

[676.]
Egy Kakukhoz.

3.

Nem azt kérdem én, kis Madár,
Ha soká élek é? –
Meddig leszek a' Mitzié *)
Azt, ah azt! mond meg, kis madár,
Nem azt, ha élek é.

[677.]
Egy ivó a' Feleségéhez.

7.

Én tudom azt, nem te; hagyj békét feleség,
Sok, sok; de soha nem elég

*) Mitzi, Miklósnak diminutivuma. Így nevez mindég, ha magunkba vagyunk.

¹ e' Az aposztrófot elhagytuk.

² má Sajtóhiba, em.

39. szám, május 22.

A' minapi Bodrog tájékáról küldött versekből valók ezek is.

8.

[678.]

A' hólnapi napom Lessing után.

Élek e' még hólnap vagy nem?
Azt nemtudom.
De ha hólnapra virradok
Hogy hólnap kantsót forгатok,
Már azt tudom.

9.

[679.]

A' rest Bibliothécarius Németből.

Tedd Adó-Szedőnek, bizd Cassad kezére,
Nem nyúl ahoz a' mit vállalt hűségére.

MAGYAR MÚZSA
(1787)

96. szám, december 5.

[680.]
Az Esthajnalhoz.

16.

Hijába tsillogsz, Dísze az éjjeli
Menny bółtozatnak! tsalfa reményt te rám;
Hijába bíztatsz; meg-tanultam
Mézes ígéreteid mit adnak.

Zokogva térek fényed elől, oda,
Hol tsendes árnyék' lengedezésiben
Sír-halmaim, halvány virágok'
Illatozási között feküsznek.

Ah! nem sokára harmatos hantomonn
Fog majd ragyogni szánakozó tüzed;
Majd fel-találom edgykor én is
Hasztalanúl keresett nyugalmam.

Szerelme' kínnyát, Fülemülébe költt
Lelkem, az Ákházt bánatos ágainn
Énekli majd, – míg a' Királyi
Reggel előtt szaladásnak indulsz!

Kassán. Oct. 28-dikán. 1787.

Kazinczy.

MINDENES GYŰJTEMÉNY
(1789)*II. negyed, 10. szám, november 4.*

37.

[681.]
Az Inség' két Barátja.
Frantziából.

Midőn *a'* *Bóldogság* tőlünk el-enyészett,
Két barátot hagyott nálunk *a'* *Természet*;
Sebem' írját közttek mindég fel-találom: –
Egygyik *a'* *Reménység*; – *a'* másik az *Alom*.

Kazinczy

MAGYAR MUSEUM
(1788–1789)

I. kötet, 1. szám, 1788. október

[682.]
AZ EST-HAJNALHOZ.
Kassán, Octob. 28d. 1787.

16.

AZON örülsz é hogy szememet megint
El-ázva látod, vagy gonoszúl talám
Bánatra vonsz' ismét? – Hitetlen,
Jól tudom én mire tsal világod!

Ím' sírva térek fényed elől, oda,
Hol tsendes árnyék' lengedezésiben,
Sír-halmaim, halvány virágok'
Illatozási között feküsznek. –

Ah! nem sokára harmatos hantomon,
Fog majd ragyogni szánakozó szemed!
Majd fel-találom egykor én is
Hasztalanúl keresett nyugalmam'!

Szerelme' kínját fűlemilébe költt
Lelkem, remény-fám' bánatos ágain^{a)}
Énekli majd – míg a' királyi
Reggel előtt szaladásnak indúlsz!
KAZINCZY.

^{a)} Így nevezem én az ákkáztot, mellynek árnyékában vannak a' temetők többnyire az al-földön.

21.

[683.]
AZ ISTEN' SZEMLÉLÉSE.
A' KLOPSTOCK ÓDÁI KÖZZÜL.³

Reszketve örülök;
'S el nem hihetném,
Ha a' nagy Igérő
Az Örökké-való nem volna!

Mert tudom, érzem:
Bűnös vagyok!
Tudnám 's érzénem
Ha bár az Isteni világ

Világosabban nem mutatná is motskaimat;
Ha bőltsebb tekinteteim előtt⁴
Fel nem fedezné is
Lelkem' halálos képét!

Meg-bukott térdel,
Imádó bámúlással,
Örvendezek én!
Látni fogom az Istent!

Elmélkedj ezenn a' leg-mennyeibb gondolatonn.
A' mellyet gondolhatsz,
Ó te, a' ki mindég közelebb jutsz a' test' Sírjához,
De halhatatlan vagy!

Nem, mintha a' Szentek' Szentjébe
Mérészlenél hatni!
Sok meg nem gondolt, nem magasztalt, nem ditsőített
Mennyei malasztok vannak a' Szentek' Szentjében.

Tsak messziről, tsak egy meg-gyengített sűgárt,
Hogy meg ne haljak!
Egy nékem földi éj által meg-gyengített sűgárát
Látom én a' te ditsősségednek.

³ Párhuzamos oldaltükörben olvasható az eredeti német szöveg.

⁴ A behúzás elmaradt, pótoltuk.

De nagy volt az, a' ki így mert imádkozni:
Ha kegyelmet találtam előtted; engedjed
Látnom ditsősségedet! –
Az Örökké-valóhoz imádkozni; 's meg-hallgattatott!

A' Golgatha földjébe nem ment-bé;
Ő rajta hamarább halál bosszúlta-meg
Hogy Egyszer – tsak Egyszer! – nem hitt.
Be nagynak mutatja maga a' büntetés is.

Őtet az Atya
Egy éjjébe rejtette a' hegynek,
Midőn a' Véges előtt el-ment
A' Fiú' ditsőssége!

Midőn a' Sinainn a' trombita
'S a' menykő szava hallgatott!
Midőn Isten felől
Isten szóllott!

Bé nem leplezve éjbe,
Egy nappalnak világábann,
Mellyet árnyékok láthatóbbá nem tesznek
Néz ő, úgy tartjuk, századok ólta már;

Az idő határánn kívül
Érzése nélkül annak a' pertzentésnek,
Mellyet pertzentés követ,
Látja ő már

A' te ditsősségedet,
Szent!
Szent!
Szent!

Leg-nevezetlenebb örvendezése Lelkemnek,
Gondolatja a' jövőendő Szemlélésnek!
Te vagy az én nagy bizodalmom
Te vagy az a' köszirt, a' mellyre hágok, 's az égre nézek-fel

Mikor a' bűn' rettegése,
A' halál' rettegése
Ijesztve fenyeget,
'S le-dőjt.

Ezenn a' kőszirtonn hagyj állanom, ó Te,
Kit már az Isten' halottjai szemlélnék,
Ha majd a' meg-győzhetetlen Halál
Mindenhatósága körül-vesz'

Emeld-fel magadat, Lelkem, a' halandóság felett,
Tekints-fel, 's nézz; 's majd bé-súgározza
Látod az Atya' fényességét
A' Jézus Krisztus artzúlatjábann.

Hosianna! Hosianna!
Az Istenség' tellyessége
Az ember Jézus Krisztusbann
Lakozik.

Alíg zeng még a' Cherubim hárfája
Reszket az!
Alíg zeng-még pendítése,
Reszket az! reszket az!

Hosianna! Hosianna!
Az Istenség' tellyessége
Az ember Jézus Kristusbann
Lakozik.

Még akkor-is, mikor egyike az Isteni sugároknak világunkra,
Azt a' vér-jövendőlést világosabban fényeltette, bétölt,
Midőn ő meg-vetett, el-hagyott vólt,
A' millyen meg-vetett, el-hagyott nem vólt más.

Nem a' bűnösök látták,
Hanem az Angyalok,
Az Atya' Fényességét
A' Fiú' artzúlatjábann.

Látom, látom a' Tanút!
Hét irtóztató éjfélekenn
Kétkedett ő! küszködött ő
Imádva a' leg-búsabb kínokkal!

Látom őtet!
Meg-jelen néki a' Fel-támadott!
Sebeibe tészí kezeit!
Menny és föld forog körülte!

Az Atya' fényességét látja a' Fiúnak artzúlatjában!
Hallom, hallom őtet! így szóll, –
Menny és föld forog körülte! – így szóll:
Uram! Istenem!

KAZINCZY.

I. kötet, 2. szám, 1789. április

[684.]

22.

BÓLDOG BOLONDOSKODÁS.
Alsó-Regmetzen, Júniusnak 30d. 1788.

FUT az idő, 's nem sokára
Leg-szebb korom majd el-múl;
Közelget, érzem, határa,
'S hajam barna szála húll:
De borral sebess szárnyának
Lép-vesszőket vethetek.
Hé, bort hamar! – Múlásának
Igy bízvást nevethek.

Még most – hálá Istenimnek!
Borom' bátran ihatom.
Még most – hálá Istenimnek!
Mantzim' tsókolgathatom.
Még nints, a' ki el-fogassa
Gyanúba vett levelem';
Nints, a' ki tudakoztassa,
Ki suttog titkon velem?

Jer, Mantzi, jer', mártsd rózsádat
TajtékHzó poharamba,
Fond azt, és melj-pántlikádat
Fürtös barna hajamba.
Izleltesd száz' édességét,
Mig, rám esvén az álom,
A' bódogság' tellyességét
Karjaid közt találom.

KAZINCZY.

25.

[685.]

ANAKREONNAK XIXd. ÉNEKE:

*Ἡ γῆ μελαινὰ πίνει.**Kassán, Octob. IIdik 1788.*

A' BARNA föld iszik, 's azt
 Viszontag a' fa issza;
 A' tenger a' folyókat;*)
 A' tenger' habj'it a' Nap;
 A' nap-világot a' hód. –
 Hát engemet, Barátim!
 Miért nem hagytok innya?

KAZINCZY.

27.

[686.]

YOUNG'

ELSŐ ÉJTSZAKÁJÁNAK KEZDETE.

Szorossan az Ánglus szerint.

LÁGY álom! édes enyhítője, az
 El-fáradtt Természetnek!^{a)} – Jajj! ez is
 Tsak ahhoz tér, mint a' romlott Világ,
 Kit a' Szerentse kedvell; a' nyögés
 Elől gyors szárnyakon tovább repül,
 'S olly szem-hajakra száll-le, mellyeket
 Az inség' könnye meg nem áztatott.

Most, mint egyébkor, téplődő 's rövid
 Álomból ébredek-fel. Bóldogok
 Kik többé fel nem ébrednek! De még
 Ez a' kívánság is haszontalan.
 Ha álmok bolygatják a' sírokat.
 Fel-ébredek, 's az álomnak dühöss
 Ügyéből^{b)} térek-viszsa, hol elélt
 'S el-tsüggedt lelkem, el-vesztvén az Ész'

*) A' régibb ki-adásaiban Anacreonnak olvastatik: *Πίνει θαλασσα δ' αυρας. a' tenger a' levegőt iszsa.* Én olvasom: *Πίνει θαλασσ' αν αυρουσ. a' tenger a' folyamato-
 kat iszsa.* Ezen olvasás' módgyát jobbnak itéli Harles-is a' Görög Anthológiában.
 [E jegyzés a hibaigazítóban található, a 'levegőt' hibásan, 'leveglőt' alakban, em. Az
 utolsó mondatot Ráday Gedeon illesztette be Kazinczy levele alapján.]

a) Az Ánglusban: *A' fáradtt Természetnek édes helyre állítója, balzsamomi álom! De
 – quae desperat tractata nitescere posse, relinquit.*

b) Ügy. A' fekete üggyől fekete tengertől. Bartsai a' Báróti Mármonteljének elején.

Kormányját képzellett inségi közt
Eggy habról újabb habra tévedett
Megint meg-kapta most azt; – ah! de az
Tsak gyötrelem' tseréje – bús tsere!
Sullyossokért nyert még sullyosbbakat.
Gyötrődésemre a' Nappal rövid;
'S az Éj, setétes Zénithjébe' is,
Sorsom' színéhez képest Nap-világ.

A' kormos Isten Éj^{c)} ebénusi
Magass székeről ólom veszszejét
A' mélj álomba dűltt Világra most
Fényetlen méltósággal nyújtja-ki.
Minő halotti tsendesség! minő
Vastag homály ez! tárgyat sem szemem
Sem a' figyelmetes fül nem talál.
Im' minden alszik! 's nem tsalódom é?
Az élet' pertzentése meg-rekedt,
'S a' bomlott Természet pausát teszen.
Rémítő pausa! ez véget jelent.
Hagyd tellyesedni a' mit ez jelent
'S ereszd-le Végezés a' kárpitot
Ereszd! – én többet már nem veszthetek.

Tsendesség és Homály! elmélkedő
Testvérek! a' vén Éjnek ikrei!
Ti, a' kiknél a' kiseded gondolat
Értelmmé serdül, és a' kik ezen
Határozott el-szánást építetek,
(Az ember' méltósága' oszlopát)^{d)}

c) *Night sable Goddess* – A' *sable* ugyan nem teszen *kormost*; de *feketét* és *barnát* sem teszen. Én az elsővel éltem, mert a' két utólsóbb nem illett jámbusomhoz.

d) Ez a' Szakaszi így van Anglusban:

Silence and Darkness! solemn Sisters! Twins
From antient Night, who nurse the tender Thought
To Reason, and on Reason build Resolve
(That Column of true Majesty in Man)

Assist me. – Szóról szóra: Tsendesség és Setétség! komoly Testvérek! ikrei (*gemi*
Zwillinge. iker esmeretes szó Erdélyben mindenütt) az agg Éjnek! kik a' tsetsemő (*in-*
sans) gondolatot értelemmé serdítetek (*ad adolescentiam perducitis*) és az értelmén el-
szánást (*Resolutiot*) építetek, annak az igaz méltóságnak oszlopát, a' melyre el-juthat
az emberiség, légyetek segítségemre. – – PÉT'ZELI ezt így fordította: Tsendesség!
Setétség! El-válthatatlan pár! ama régi éjtszakának felséges magzati! a' tiszta gondola-
toknak szülői! ti a' kiknek jelen-léte fel-emeli az el-bádjadt embert, 's meg-erőssíti

Ti légyetek Segédim! Én ezért
Országotokban, a' sírban, adok
Hálát tinéktek; testem ott koros
Óltártok' zsákmányjára dűljön-el!
De mik vagytok ti? – –
– – – O TE, a' ki az
Első setéség' ködjét el-veréd,
Midőn a' kelni kezdő földet a'
Vígan örvendő Reggel' tsillagi
Sikóltva idvezlették; – TE, kinek
Igéje azt a' szikrát, a' Napot,
Vastag setéttségből ütötte-ki!
Lobbants bőltességet Lelkembe, melly
Hozzád partjához 's kintséhez repül,
Mint a' tömött aranyhoz a' fukar,
Míg mások gondok nélkül nyugszanak.

Ezenn a' Lélek' 's Természet' setét
Ködjén, ezenn a' kettős éjtszakán
Keresztül, küldj-le, kérlek, egy kegyes
Súgárt fényt vetni 's fel-vidítani.
Vezesd elmémet, (kész ő jajjai
Mellől messzére térni) – ő vezesd
Az élet' és halál' különböz
Vidéki közt, 's illessed köztök a'
Leg-fényesebb igazságokkal azt.
De illesd szívem' is, ne csak dalom';
Sótt leg-jobbik értelmemet tegyed

annak el-lankadtt értelmét, segítsetek engem. – – – Ki-ki látja, hogy ez a' közönséges kedvellést érdemlett munkás Hazafi az egész *nevekedés' Allegoriáját*, a' Young' egész értelmét, el vesztette itten; melly nem történt volna meg, ha azt követte volna, a' mit Museumunk' első negyedének 10dik és 11dik oldalán BATSÁNYI Társunk tanátslott vala. – De egyéb eránt is valóban sajnállani lehet, hogy az a' *tömöttség*, a' melly az Olvasóval a' Young gyötrelmeinek nagyságát olly elevenen érezteti, és a' melly néki egyik tisztelt tulajdona, a' PÉTZELI paraphrasisaiban eredeti tűzét elvesztette. Tagadhatatlan ugyan az, hogy így sokkal többen fogják Youngot érteni, mintha szorossan az Ánglus szerint lett volna fordítva: de annak, a' ki a' Hazai Nyelv' elő-vitelére törekedik, nem annyira azt kell óhajtani, hogy még a' tanúlatlanok által is megértetessék, mint azt, hogy azoknak, a' kiknek számok igen is kevés, javallását megnyerhesse.

– – neque te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus.
HORAT.

Értelmessé;^{e)} leg-jobbik kedvemet
Tanítsd választást tenni; 's adj erőt
Eröss szándékomnak; majd így magam
A' böltsességhez kaptsolván, haladt
Adóját végre meg-fizethetem.
Ne hagyj bosszúd' tsészéjét ömleni
Bóldogtalan fejemre hasztalan'.

Az óra egyet üt. – Mi az időt
Múlásán vesszük-észre. Jó tehát
Az ember annak nyelvet hogy tsinált.
Úgy hallom mintha Angyal szóllana
Rezzentt ütését. Hogy-ha értem azt
Halotti kondúlása el-repültt
Óráimnak. Hol vannak most azok?
A' víz-özönnek agg esztendei
Mellett vannak már. Arra int ez, hogy
Sietve készüljünk, mert menni kell. – – –

Itt véget vetek, mert Youngot fordítani nem szándékozom. Poétai érdemeit tiszteltem: de gondolkozásom az ő gondolkozásával sok helyen nem egyezik;⁵ ezenn felül pedig hypochondriás declamatioji hamar el-úntatnak. – De még elébb által-adok itt a' Hazának egy töredéket, ámbár az, ha jól emlétem, egynehány esztendőök előtt a' Possonyi Hírmondó' Leveleibe-is iktattatott. Magától kaptam azt *Bárótzitól*, 's minden változtatás nélkül teszem-le Museumunkba.

KAZINCZY.⁶

e) Teach my best Reason, Reason; my best Will Teach Rectitude; and fix my firm Resolve Wisdom to wed, and pay her long Arrear.

⁵ egyezik Sajtóhiba, em.

⁶ Ezután következik Báróczi Sándor szövege.

I. kötet, 3. szám, 1789. augusztus

29.

[687.]

EGGY HAJÓRA.*Horátius' XIV. Ódája szerint.*

Új fergeteg kél ellened, ó Hajó!
 'S készül az álnok síkra taszítani;
 Jaj, mit mivelsz? Térj, kérlek, ismét
 Hajdani hív (ki-kötőd') keblébe!
 Nem látod é mint ingadoz a' kevély
 Árbotz, 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
 Nem ill'nek illy kéttiséges úthoz
 Bomladozó kötelékid. – Ímé

Nints ép vitorlád, nintsenek Istenid,
 Kikhez segédért bízva kiálts megint!
 Ámbár, az erdőknek jelesbbik
 Gyermeke, nagyra vonúltt Fenyő-fa!

Hirdesd kevélyen esmeretes neved'
 'S fő származásod'. A' remegő Hajós
 Nem bízik abbann. Állj; egyéb-ként
 Tsúfja leszel dühös Ellenidnek.

Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
 De a' kit épen láttam agyarkodó
 Örvényiből mindég ki-kelni,
 Ah! mikor érsz ki-kötődbe vissza!

KAZINCZY FERENTZ.

I. kötet, 4. szám, 1790. március

[688.]

30.

ANAKREONNAK XXXIII. DALJA.

Συ μεν φιλη χελιδων.

KIS Fetske, te mi hozzánk
Szokott időre térsz-meg,
'S, midőn nyarunk elő-áll,
Fészket tsinálsz; 's megintlen
A' Nílus árja mellé
Repűlsz, ha tél közelget.

Nem ezt tselekszi Ámor!
Ő szüntelen reám száll,
'S szívembe rakja fészkrét.
Már benne pellyhes egyyk
Kisdedje; másikat még
Tojása rejtve tartja;
Eggy már ki-bújt felényig;
Mindég sipegnek éhes
Kitsínyim; a' nagyobbja
Kissebbeket nevelget;
'S a' fel-növélttek ismét
Újjabbakat tenyésznek.
Mit tégyek? – Ennyi Ámort
Nem győzők én nevelni!^{a)}

KAZINCZY FERENTZ

a) Az utolsó sor' olvasásában meg-hasonlanak az Anacreon' Ki-adóji. Némellyike *εκβοησαι, ki-kergetni ordítással*; – mások *εκσοβησαι, ki-űzni* teszik. Én *εκτροφησαι*-nek vészem a' *τρεφω*-tól, melly *nevelést, tartást, táplálást* téssen; mert minekutánna Anacreon azon panaszkodott, hogy szívében szapora tenyésztettel termenek az *Érósok*, és: *Βοη δε γωεταιει κεχηνοτον νεοσσων*, hogy mindég ételért tsipognak, leg-természetesebbnek látom az azon való aggódást, hogy miként tartson-el olly sokat?

ORPHEUS
(1790–1792)

I. kötet, 1. szám, 1790. február

33.

[689.]

SÓHAJTÁS.

Kassa körül, Septembr. 21dik 1789.

Nyögdétselő Szellőtske,
Repűlj Laurám felé,
'S jelentsd, hogy sóhajtság vagy;
De meg-ne mond kié!

Bús Tsermely, ha melléd jó,
Valld-meg, hogy könny valál:^{a)}
De melly' szemből fakadtál,
Azt, Tsermely, meg-ne valld!

KAZINCZY.

JEGYZÉSEK.

Ez a' kis ének Metastasióinak írásában találtatik, 's, a' mint azt könyv-nélkül tudom, így vagyon: – Placido Zefiretto – Se trov' il car' oggetto, – Digli, che sei sospiro; – Ma non gli dir di chi! – Limpido Rusceletto – Se mai t' incontri in lei, – Dille che pianto sei; – Ma non le dir qual Ciglio – Crescer ti se così. –

Nékem úgy tetszik, ha különben az önnön-szeretet, melly tulajdon munkáinkat szebbeknek festi, mint a' millyenek, 's azon nap' kedves emlékezete, mellyen ez a' dalom támadt, meg nem tsal, hogy a' Magyarnak nem nagy oka vagyon az Olasz mellől hátra vonni magát. Legalább hízelkedem azzal magamnak, hogy nyertem azzal, midőn a' *placido Zefiretto* nem *tsendes*, hanem *nyögdétselő szellőnek*, a' *limpido rusceletto* pedig nem *tiszta pataknak*, hanem *búsnak*, az az *búsan zörgőnek*, neveztem. – És minő voluptuosus hangzatok: *nyögdétselő Szellőtske*, minő onomatopoea: *sóhajtság!* minő kedves jambusi numerus: *de meg-ne mond kié!* és: *azt, tsermely, meg-ne valld!* – kedves Anyai Nyelvünk! mikor fogják a' mi Szépeink érzeni, hogy valósággal szép vagy? hogy véghetetlenül felyül-haladod a' frantz persziflázst, a' német mormogást?

a) Könny, lacryma, Thraene; – könyv, liber, Buch. – – Igy írta ezt *Baróti Szabó Úr* is, mind addig, míg a' *Batsányi Úr* orthographiáját, mellyel hálá légyen az *igazabb Izlésnek és Révainak!* már Íróink nem élnek, el-nem tanulta.

I. kötet, 2. szám, 1790. június

[690.]
HÓLNAP.

8.

Még hólnap élek é? nem é?
Azt nem tudom:
De, ha hólnapra virradok,
Hogy hólnap kantsót forgatok,
Bezzeg tudom!⁷

KAZINCZY.

[691.]
BRÚTUS.*)

1.

Fijam, te is? – szól Július. –
Anyám de Róma! – monda Brútus,
'S méljebben döfe-meg Szabadság' szent Vasa!⁸
KAZINCZY.

[692.]
KERESZTES BÁLINT KEDVESÉHEZ
TORNAI MÁRGITHOZ,
a' SZENT FÖLDRŐL.
Kassán, Septemb. 24dik 1789.

34.

PÁLÓTZI HORVÁTH ÁDÁMHOZ.

Ó Te, kinek harsány hadi-kürtje Tihannak enyelgős
Szűzeit eddig nem-hallott hangokra tanítá,
Hogy valamerre kevély hullámjait hányja zajogva
A' Balaton, Hunyadit, Hunyadit riadozzon az erdő!^{a)}
HORVÁTHOM jer, akár Plátóddal az Elme' nem-esmértt

*) Caesar gyilkolói közt látja-meg Brútust, kit annyira szeretett, hogy meg-szokott névvel *fijának* szólítja még most is. – Brútus ezen emlékeztetés által meg-hökken. De tsak hamar eszébe jut, hogy ez az, a' ki Rómát, az ő Hazáját, járom alá vetette, 's méljebben döfe-meg tégedet Szabadság' szent Vasa! – Minő festés!

a) Tzélozás Virgiliusnak e' szép versére: Clamassent: ut litus Hyla, Hyla omne sonaret.

⁷ A vers előtt az eredeti német szöveg olvasható.

⁸ A vers előtt az eredeti német szöveg olvasható.

Léte felől ébrentt álmokba merülve bolyongassz,
 Én oda nem késérlek: – akár CSAPODI^{b)}nak igazlott
 Karján, a' rejtett Szépség' ösvényinek indúlsz;
 Jer, kérlek, 's Eratóm mit adott ajakimra, figyelmezz!
 Kedvell ő Téged, noha gyenge virágit hajadból
 Calliope, laurust nyujtván helyjébe, ki-szedte.
 Halld azt most tőlem, majd tőled hallja Juliskád^{c)}

ANDRÁS^{d)} – esmered őt, mert gyászdombjára siralmas
 Könnyeket hullattál magad is – temetőit Urának
 Lenni pogány kézben nem szemlélhette továbbá.
 Fel-kél, kardot övedz, 's koronáját férfi sisakkal
 Váltja-fel, és viadalra nevelt Bajnokjait a' nagy
 Nílusnak messzére terültt mezejére vezérli.
 Mint lobogott a' vér színű szent jellel havazló
 Pallástjok!^{e)} Cherubim mind egyike, nézzed akár szent
 Öltözetét, akár ártatlanbb erköltsit, ha szintén
 Egy újabb Néró gyilkos lángjára vetette is.^{f)}
 Nótelenek voltak; – Bajnokhoz az ille; – KERESZTES
 BÁLINT vólt egyedül kit TORNAI MARGIT az óltár
 Zsámolyain Hymennek örök hűségire vonsa.
 Ez most a' zuhogó Jordán fövenyére le-dűlvén
 Mint a' Magzatitól meg-fosztott fűlmile sir, ri,
 A' siket erdők közt ekként zengette panasszát:

*Fekete szemew zeep Hwlgiechke^{g)}
 Repwlhetneet chak mint a fechke,
 Alegh ma szaalneet szemed lattara
 Ablacod rostelió;attiara.*

*S addig dwdolnaam eenecemet
 Alig megszántwán esdekleesemet,
 Kis kamaraadba bee fogadnaal
 'S ewledbe niugtwo helpet adnaal.*

b) Somogy Vármegyei Fő-Szolgabíró CSAPODI GÁBOR Úr, nekem is szívesen
 betsültt kedves Barátom.

c) Horváthnak Hitvесе OROSZI JULIÁNNÁ Asszony.

d) IIdik ANDRAS Király, ki kezen hadról JERUZSALEMI ANDRÁSNAK is ne-
 veztetett.

e) A' Templariusok, kiket én Keresztúroknak, vagy Keresztéseknek neveznék, fejér
 köpenyeget viseltek, mellynek bal oldalán egy posztóból szabott veres kereszt látszott.

f) Philippus Pulcher Frantziai Király.

g) Hőlgь, Menyetske, fiatal Asszony, leány.

Nem kellene nekem kalitka,
 Hogh engemet benne tarch fogwa,
 Mert ha elüzneel is mellwled
 Meeg sem repeulneet el én twled

Deelben asztalodra reppennek,
 Etkes widam wendeged lennek,
 Megchipegetnem falatodat,
 Poharadbwl innam borodat.

Ha pedig fonnaal karszekedbe
 Felszaalneek rokkaad weszeiére,
 S olli busan nieognem enecememet
 Hogh köniet hullatna szeep szemed.

Estwe ugian ha aalom niomna
 El buinek seureu karpitodba,
 De még hainál elwt ió reggel
 Fel kötneet wig tsörgésemmel.

Ugrandozva iarnet akkoron
 Fel s ala puha paplanodon,
 Félre rantogatnaam kendeodet
 Hogi lathassam bokor^{h)} emleödöt

O ki wólna bóldogabb mint én
 Szeep woelgiechkeiében hewerwén:
 S ha bimbochkait chokolhatnám
 Beelaⁱ⁾ is irigien neezne rám!

Taj de mint az arwa gerlitze
 Ugi buidosok en mostan nieogwe
 Mert nekem szarniaim ninchenek
 Kik szeep MARGITHOMHOZ wigyenek.

Andras alatt werzeo buzgannial
 Wiwok mindennap a Pogannyal,
 Annak draagalatos wereert
 A ki erettem is onta weert.

h) Bokor, egy pár. Bokor kesztyű, bokor tzitrom, egy pár kesztyű, egy pár tzitrom.

i) IVdik Béla, IIDik Andrásnak fia.

S a mikor karom a chalmaakat
Ugi apritia mint a torzsaakat,
Igi kialtok szent Jezusomhoz:
Wigi Uram egickor Margithomhoz!

S im tisztulni laatom az Eget;
S raam a Nap wig sugaart ereget,
Azt ielentwen hogi nem sokára
Wisza wisz az Isten Thornára.

Igy végzette dalát Erátóm, 's el-tűne. Szemérmes
Szép nyaka még ragyogott a' ködben, 's szélnek eresztett
Fürtjeiből olly kellemetes szag szálla-le hozzám,
Mint a' millyet ereszt ki-virított bokra Fürednek
Vagy Szántód gyönyörűn zöldellő gyepe, midőn azt
Balzsamos violák lepik-el még gyenge tavasszal.
Homlokomat myrtus koszorú 's szép rózsza keríté,
'S tsattogatott szárnyan két kedvelt híve repült-el
Cyprisnek, szent védje bizonyosságára, felettem. —
Élni fogunk kedves HORVÁTHOM! Tégedet ádáz
Bellonád hadi kürtre kiált, 's már szárnyra repített
Hangjaid a' ki terültt Egeken úgy dörgenek, a' mint
A' dagadó Balaton 's Hunyadidnak mennyköve dörgött:
Engemet hív Erátóm ki-virított erdeje' békés
Árnyékába vezet, 's ottan a' Hóldnak ezüst-szín
Fényénél, olly búslakodó hangokra tanítgat,
Mint a' Nyúgoti szél lágy nyögdétslése, midőn az
Illatozó rózsák közt Czenczimet alva találja. —
Örvendj! élni fogunk! 's később Unokáim örömmel
Emlegetik, HORVÁTHjáért mint ége KAZINCZY.⁹

⁹ A vers szövegét követi Kazinczy jegyzete a lélek halhatatlanságáról (JEGYZÉSEK, /Az 5dik, 6dik és 7dik sorára ezen / Költeménynek), ezt azonban önálló elmélkedésnek tekintjük, mert kapcsolata a jelen vers szövegével csak formális, így sorozatunk megfelelő kötetében közöljük.

I. kötet, 3. szám, 1790. szeptember

[693.]

38.

A' GYERMEK POÉTA
SUPERINT. GÖTZ VERSEIBŐL.
Rozsnyón, December. 12dik. 1789.

Ne fuss-el Ámor
Elől, kis Iris!
Mert ő, akár mint
Futsz, meg-ragad.

Én tegnap egy szép
Szegefőtt szakaszték,
'S – képzeld! – az álnok
Abban feküdt.

Nem láttam én azt;
'S virágom' édes
Szagával együtt
Fel-szívtam őt.

Ki szán meg engem
Kis gyermeket már?
Bódúltt fejemben
Most ő az Úr!

'S ím e' kis ének –
Parányi, mint ő,
Ez a' kis ének
Már tőle van.

KAZINCZY.

[694.]

9.

A' HENYE BIBLIOTHECARIUS.
GÖCKING UTÁN.

Tedd Adó-szedőnek 's bízzd Cassád' kezére!
Nem nyúl ahhoz a' mit vállalt hűségére.

SZÉPHALMY.

28.

[695.]

ANAKREONNAK XIIdik DALA:

Λεγουσιν αι γυνακες

Szepes Vármegyében, Decemb. 1788.

Igy szollnak a' Leányok:
Anákreon, te vén vagy;
Végy tűkröt és tekintsed
Mind el-repült fejedről
Hajad, 's kopasz vagy immár.
Van é hajam? biz' én nem
Tudom: de azt tudom, hogy
A' vígadás az agg kort
El-értt Öreghez annál
Illőbb, minél kevésbb van
Már hátra életéből. *)

KAZINCZY.

41.

[696.]

ANAKREONNAK XXIIIdik DALA:

Παρα την σκιην, Βαθυλλε.

Napkoron, Szabótsban, Jul. 4dikén, 1790.

Leányka, dűlj-le, kérlek
E' szép fa' hívesébe.
Nézd mint inog susogló
Harasztja minden ágán;
'S a' tiszta tsermely – hallod?
Túl rajta mint herétsel!
Nints senki a' ki e' szép
Hellynél tovább mehessen. **)

KAZINCZY.

*) Όσω πελασ τα Μοιρης; az az, mennél közelébb vagynak hozzá a' Párcák.

**) Anakreonnak egy énekét sem fordítottam még nagyobb gonddal mint ezt, és – ha meg nem tsal érzésem – egyikét sem fordítottam még szerentsétlenebbül mint ugyanezt. A' harmadik és negyedik sor a': Απαλας δ' εσεισε χαιτας Μαλακωτατω κλαδισχω-τ éppen nem téski-ki. Mint ingatja a' leg-kissebb ágain is lágy leveleit! mert a χαιτας haj-fürtnek nem merném tenni. – Bóldog! bóldog a' ki a' Görög dal' szépségét tsak úgy-is érezheti, mint én.

[697.]

42.

ANAKREONNAK IIIIdik DALA:
SZABADON FORDÍTVA.

Fejér-Gyarmat, Szatthmárban, Jul. 16dik 1790.

Az éjjel a' midőn már
El-szunnyadtam vala,
Be-zártt ajtómon Ámor
Lármásan zörgetett.

Ki¹⁰ vagy? mi kell? (kiálték,)
Illy későn mit keressz? –
„Fogadj-be kérlek,” úgymond,
„Eggy kis szegény fiút.

Régólta a' setétben
Tévellygek fel 's alá;
'S ha meg-nem szánsz, az őszi
Essőben meg-fagyok.” –

Igy szólla. – Én azonnal
Meg-gyújtám¹¹ métsemet,
'S a' Jajgatót fel-éledtt
Tűzemhez ültetém.

'S fagyos kezét kezem közt
Melengettem; 's haja'
El-ázott fűrtje közzül
Tsafartam a' vizet.

Magamhoz tértem, úgymond;
De, lássuk, húromat
Jó Gazda, a' nagy esső
Meg-tágította é?

'S ím hirtelen sebess nyil
Járt'-által melyemet.
„Jól hord!” úgymond: „de szíved
Gazdátskám fájni fog!”

SZÉPHALMY

¹⁰ Kí Sajtóhiba, em.

¹¹ meggyújtám Sajtóhiba, em.

39.

[698.]

**TISZTEL. DÖME KÁROLY ÚRHOZ,
Bacsmegyeim' Leveleinek egynehány példányival.
Kassán, Jan. 1jén 1790.**

A' melly nyalábot itt v[e]szesz,¹² Dömém,
Ha nyúgodalmad kedves, hirtelen
Vesd tűzre, másként égni 's sírni fogsz.
Ezt nékem Amor adta, a' ki rád
Hogy meg-szökél előle – (ó balúl
Tevéd azt!) – Sebző nyílaít feni.
El-rejtett méreg ez! Pandorai
Szelentze, melly a' meg-nyitásra tsal,
De majd, ha engedsz, bé-fut mérgivel.¹³
Vesd tűzre – kérlek! intlek! – hirtelen.
Ő tsak vesztetre vágy; nem esmered
Te még haragját; kedvezése is
Kegyetlen; álnok, bosszús és hazug.

Meg-tsalt az álnok engem is, pedig
Én nem kerültem a' rab-lántzokat,
A' mellyeket rám fűze Czenczije.
'S mind azt szenvedtem a' mit Bácsmegyeim
Inséges örvényében szenvedte. –

Szökött! hát már te mit vársz, hogyha majd,
Nyalábom által el-szédítve, a'
Ki-tett keleptze' mélységébe buksz?
Vesd tűzre mondom ajándékomat!
'S átkozd 's kerüld a' repdeső gonosz
Istent! – őt véled én-is átkozom:
De – ah! ez a' szív égni 's sírni kész
'S örökre hordja 's önként lántzait.

KAZINCZY.

¹² viszesz Sajtóhiba, em.

¹³ mérgivel Sajtóhiba, em.

[699.]
AZ EL-HAGYOTT LEÁNY.
1788. 9-dik Octob.

26.

Haszontalan keresem
El-távozott kedvesem':
Meg-vetette kérésemet,
'S ím árván hagyott engemet.

Ha másszor menni kelle,
Reszkető tekintete
'S egy kéz-szorítás mondotta
Az el-válás mint kínzotta.

De most mint az idegen
Bútsút veve hidegen,
'S el-tsüggedtt szívem érzette –
Bánatomat mint nevette!

Nézd tsak, nézd tsak Kegyetlen
Könnyem mint foly szűnetlen,
'S emelkedő bús melyemből
Sohajtásom miként repül.

Tudom hogy ha ezt látnád
Kedvesedet meg-szánnád,
Hozzája vissza-repülnél
'S hív őlébe sírva dűlnél.

'S ortzájának árjait
Szárazgatnák tsókjaid...
De – hasadj-meg nyomorútt szív!
Mert ő hozzád már nem lessz hív!

FENYVESI.

II. kötet, 1. szám, 1790. november

24.

[700.]

[LESBIÁHOZ.]¹⁴

Szabadon. Kassán, Octobr. 9dik 1790.

Üss' a' kő dudogó Napádat, édes
Erzsim, hadd haragudjon, hadd eméssze
Dünnögésivel hectikás tüdőjét.
Ne gondolj vele mit lotsog felőlünk
Ha Vendégeivel guzsalynak úlvén
Minket 's másokat ízre porrá nyelvel.
Tsüssz hozzám tsak-azért is; ő moroghat!
'S nyomd bátran ajakomra gyenge szátskád'.
Adj egy tsókot – hamar! – meg' egyet – újra.
Nem lát most – hamar egyet! – ah ne rettegj
Nyomd jobban! szaporázd! 's ne kapd-el ajkad'.
Adj százat! – hamar, – ezret! – újra százat;
Ismét más ezeret; meg' újra százat
Adj adj harmadik ezret; – újra százat:
Add számláltalan'; hogy se mí ne tudjuk
Számban tartani mennyi tsókot adtál,
Sem zsóltárra szorúlt Napád ne győzze
Édes vétkeimet rovásra róvni.

SZÉPHALMY.

II. kötet, 2. szám, 1790. december

19.

[701.]

A' CZENCZIM SZÁJA.

JANUS SECUNDUSBÓL.^{a)}

Miskóltz, Martiusban, 1788.

Mint a' harmatozó Hajnal' nedvébe förösztött
Rózsa, mikor büszkén nyitja piros kebelét,

a) Janus Secundus Hagiensis szül. 1511. meg-hólt 1536. Ritkán taláthatók lévén Versei, azt tartom hogy Olvasóim meg-köszönik ki-mondhatatlan szépségű Deák darabjának ide tételét. Im ez az: [itt közli a fordított vers teljes eredeti szövegét].

¹⁴ Kazinczy versének címe: UGYAN-AZ. Ezzel az előtte lévő szövegre utal, amely Földi János fordítása. Földi versének címéhez (*Lesbiához*) lábjegyzet csatlakozik, ebben az eredeti latin szöveg olvasható.

Ollyan az én kegyes Czenczim szátskája, midőn még
Éjjeli tsókomnak nedvivel ázva ragyog.
Álla pedig 's ortzája fejr: nem tartja külömben
A' ki-fakadtt pipatsot gyenge kezébe' Lili.
Igy zsendül a' nyár elején a' kerti tseresznye,
Áginak hósínű ritka virági között.
Angyalom! ah mért kell tőled haza tsúszni, midőn te
Rám a' leg-forróbb tsókokat hintegeted!
Ó tartsd-meg kérlek szátskádnak mostani színét,
Míglén az alkonyodott éjtszaka vissza-hozand.
Jaj! de ha majd addig másnak szedi tsókjait ajkad,
Ortzámnak halvány színire fesse magát.

RAJNIS Úrnak az a' meg jegyzése hogy a' h. betű a' szók elején nem ejtődik olly keményen, mint a' szóknak közepette, nékem igaznak tetszik; 's én ezt bátran veszem széltében vocalis helyjett, noha látom, hogy sokan, nevezetesen Révai is, készebbek küszködni akár melly fáradttsággal, mint hogy az előtte álló rövid mással-hangzó benne meg-akadjon. Nékem úgy látszik, és talám makats meg-általkodás nélkül látom ezt annak, hogy könnyebben szenvedhetem-el a' *tsókokat hintegetedben* az első dactylus meg-akadását, mint azt a' lágy hangzatot, a' melly a' *tőled haza tsúszniban* fordul-elő a' *tőled* végében.

És ezt az érzésemet nagyon igazolja a' Görögök példája, kik ezt betűjöknek rendébe sem írták, és talám tsak a' ,Q, c, F és ' betűkben mondották érthető hanggal; sőt a' Rómaiaké is, kiknek maradékai, a' mostani Olaszok, azt c nélkül egészen el-hallgatják, és a' kikről, hanemha Catullusnak Epigrammájából tudnám hogy egy Arrius nevezetű Pedánt a' *Commodát Chommodának az insidiast hinsidiás*-nak mondani szebbnek tartotta, azt merném állítani, hogy le-írták ugyan, de vagy éppen nem, vagy igen gyengén mondották-ki.

KAZINCZY.

[702.]
AZ EL-KÉSŐDÖTT LEÁNY.
GRÓF STOLBERG SZERÉNT.
Kassa körül, Octobr. 8dik 1788.

23.

A' Nap le-száll,
'S fényje homály'
Ködjévé vál;
'S most nem mutat
A' hórd utat.

Kemény a' tél;
'S a' zúzos szél
Gyors szárnyra kél;
'S félelmesen
Rettent minden.

Legény, Lyánykád
Sírva kiá't,
Szorítsd hozzád,
Nézd, mint remeg;
Jer' tsókold-meg.

Igy tipegvén,
Kedves Legény,
Nem félek én,
Tsak, Szerelem!
Te légy velem.

KAZINCZY.

II. kötet, 3. szám, 1791. március

29.

[703.]

EGGY HAJÓRA.

Debretzen, April. 21dik. 1789.¹⁵

Új fergeteg kél ellened, ó Hajó!
'S készül az álnok síkra taszítani;
Jaj, mit mivelsz? térj, kérlek, ismét
Hajdani hív ki-kötőd' keblébe.

Nem látod é mint ingadoz a' kevély
Árbotz? 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
Nem ill'nek illy kétséges úthoz
Bomladozó kötelékid. – Imé

Nints ép vitorlád, nintsenek Istenid,
Kikhez segédért bízva kiálts megint:
Ámbátor, erdők' leg-nemesbbik
Gyermeke, nagyra-vonúltt Fenyő, te,

¹⁵ Párhuzamos tükörben Virág Benedek fordítása, a lapok alján az eredeti latin szöveg olvasható.

Kérkedve hányod esmeretes neved'
'S fő származásod'. A' remegő Hajós
Nem bízik a' festett falakban;
Ójdd magad' a' dühösültt szelektől!

Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
De a' kit épen láttam agyarkodó
Órvényiből mindég ki-kelni,
Ah! mikor érsz ki-kötődbe vissza!

KAZINCZY FERENTZ.

[704.]
IMPROMPTÜ
A' HAB-TSILAPÍTÓRA.
Benn, az Ország' Házában, 1790.

44.

Igy tsendesednek-el tajtékos habjai
A' régi fészkekből ki-fordúltt Tengereknek,
Érezvén nyugtató intésit Isteneknek,
Mint itt a' zaj, midőn fel-kél – VAY.^{a)}

KAZINCZY.

II. kötet, 4. szám, 1792. augusztus

[705.]
AZ Ő HALÁLA.¹⁶

52.

Aludj tsendesen, Te, leg-nagyobbika Törzsöködnek,
Mert a' leg-szelídebb valál! –
Az vóltál Te; 's azt vési felőled szirtjeibe
A' Hólttak Itélője, az igaz História.

Sokszor akartalak Téged énekleni. Kész lantom
Magától zengett a' leg-kedvesebb hangokkal Felőled.
Engedtem öt zengeni. Mert, valamint Te
Útáltad mind azt, a' mi nem vala magában nemes

^{a)} Mélt. Vajai VAY JOZSEF Úr, Helytartói Tanácsos, 's Borsod Vármegyének elsőb-
bik követje.

¹⁶ A cím előtt összefoglaló cím: KLOPSTOCKNAK KÉT ÓDÁJA. 1) (AZ Ő HALÁLA), mellette
tükörszedéssel a német eredeti.

Ugy utálom én
A' leg-utolsó el-tűnéséiglen
Enyésző felhőtskéjét
A' temjénezők' óltárának, a' Hízkelkedést

Most már bátran énekelhetlek. A' kigyó-nyelv sem sziszegheti mostan
Felém az enyésző felhőt. Mert meg-hóltál:
Ah! de szerettelek Tégedet, 's bánatomban kezem
Ajúlttan esik-el húrjaimról.

Egyg isteni szózat hangját tehát
Egyg láng-szót: Fiad törekedve, viaskodva, szomjan,
El-öntve a' büszkeség könnyeitől, vizsgálja majd:
Ha téged el-érhet é?

Előre-nyújthatja Friedrich bízvást meg-öszűltt fejét
A' jövőndőbe: ha Felőle
El-érést említend é
A' Hólttak' ítélőjének szirt-írása.

Aludj tsendesen THERESIA! – Te alszol é?
Nem; Te most olly tetteket téssesz a' fentebb Világokon,
Mellyek még szelidebbek,
Meg-jutalmazva önnön-magok által!

Homályos az Originál! homályos a' Fordítás! – Nem lehetne-é világosabb? – Igen; de el-veszti tömötségét, 's senki sem fogja többé Klopstockénak esmerni. Lássuk hát egy kis Periphrasisban, és Minelliusi nótákkal.

IHR TOD. Kat' exochen nevezi Theresiát SIE-nek, mintha azt mondaná, hogy nints senki az Asszonyi Nemben a' ki Theresiával egy karba tétetethessék. – Ti, a' kiktől a' Természet az elevenebb érzést meg-nem tagadta, érezzétek mit téssen ez a' bátor példátlan *újság*.

PERIPHRAISIS. – Aludj tsendesen, Te leg-nagyobbika Törzsöködnek! leg-nagyobbika mondom! mert azon Te valál a' leg-szelidebb. Az vóltál te; 's azt vési már, örök időkig el-tartandó szíkláiba a' hízelkedni nem tudó História, a' meg-hólttaknak részre nem hajló Itélője.

Sokszor akartalak Tégedet énekemmel magasztalni. Ditsőítésére kész lantom önnön-magától zendült-meg a' leg-kedvesebb hangokkal. Nem szakasztám félbe zengését, mert valamint ő útált mindent a' mi jó nem vólt, úgy utálom én a' temjénezők óltárának leg el-vékonyúlttabb¹⁷ felhőtskéjét is, a' hízelkedést.

¹⁷ el-vék nyúlttabb Sajtóhiba, em.

Most már bátrabban magasztalhatlak, mert nem élsz! Az Irígység' kigyói sziszegése sem vádolhat most hízkeléssel engemet. Forróan tiszteltelek én Téged mindenkor, 's imé lantom húrjairól ájúlttan esnek-el kezeim bánatom miatt.

Tsak egy lánggal lobogó szót tehát! tsak egy Istenek beszédéhez hasonlító har-sány szózatot: Fiad nemes büszkeségének hevében sírásra fakadva, hírt-szomjúzva, gátlásokkal törekedve, viaskodva fog próbát tenni, ha Tégedet el-érhet é?

Tekintsen-bé az ősz fejű Friedrich a jövőidőkre, ha a' Hólttaknak Itélője, a' meg-nem vesztegethető História, azt mondja é felőle, hogy Téged el-ért.

Aludj tsendesen THERESIA. – Álom lehetne é mostani lételed? Nem; Te most a' jobb Világokon még szelídebb, még jól-tévőbb, még nemesebb tetteket követsz-el; 's a' leg-édesebb jutalmat leled azoknak el-követéseiben.

[706.]
CSIDLI.¹⁸

53.

Tavaszi árnyékban leltem őt,
'S rózsákötéssel kötém-meg.
Nem érzette 's puhán aludt.
Rá néztem; 's egy tekintetével
Életem életén függött.
Érzettem, de nem tudtam azt.¹⁹

Lassan suttogtam mellette,
'S zörgettem rózsákötélem'.
Akkor fel-ébredt álmából.
Rám nézett; 's egy tekintetével
Élete éltemen függött –
'S Elysium lett körülünk.

„Hát ennek a' Paraphrasisa?” – O Barátom, ha azt szívedben nem leled-fel, kérd at-tól a' böl dog Ifjútól, a' ki kedvesének első meg-látásakor, szemeiknek első öszve-ütközésekben érzette hogy szerettetik, érzette hogy ím ez az, a' *kit rég-ólta keresek!* „O *die ich suchte, und – fand!*” a' mint Klopstock mondja egy más Ódája' utolsó sorában.

KAZINCZY.

¹⁸ Előtte II.) utal az előző verssel közös címre (ld. fentebb), mellette tükörszedéssel a német eredeti.

¹⁹ E sor a kiadásban így szerepel: Jól érzem azt: de nem tudám. A kötethez mellékelt hibaigazító javítja ezt, ez alapján em.

HELICONI VIRÁGOK (1791)

29.

[707.]

EGGY HAJÓRA.

O navis referent in mare te novi.*Debretzen Apr. 21 d. 1789.*²⁰

Új fergeteg kél ellened, ó Hajó!
 'S készül az álnok síkra taszítani;
 Jaj, mit mivelsz? térj, kérlek, ismét
 Hajdani hív ki-kötőd' keblébe.

Nem látod é mint ingadoz a' kevély
 Árbotz? 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
 Nem ill'nek illy kétséges úthoz
 Bomladozó kötelékid. – Imé

Nints ép vitorlád, nintsenek Istenid,
 Kikhez segédért bízva kiálts megint:
 Ámbátor erdők' leg-nemesbbik
 Gyermek, nagyra-vonúlt Fenyő, te,

Kérkedve hányod esmeretes neved'
 'S fő származásod'. A' remegő Hajós
 Nem bízik a' festett falakban;
 Ójdd magad' a' dühösültt szelektől.

Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
 De a' kit épen láttam agyarkodó
 Örvényiből mindég ki-kelni,
 Ah! mikor érsz ki-kötődbe vissza?

KAZINCZY FERENTZ.

²⁰ Párhuzamos szedéssel Virág Benedek fordítása olvasható.

[708.]
 IMPROMPTŰ,
 VAYRA^{a)}
 A' HAB-TSILAPITÓRA,
 az Ország-Házában, 1790.

44.

Igy tsendesednek-el tajtékos habjai
 A' régi fészkekből ki-fordúlt tengereknek,
 Érezvén nyugtató intésit Isteneknek,
 Mint itt a' zaj, midőn fel-kél – VAY.

KAZINCZY.

[709.]
 KERESZTES BÁLINT
 Kedveséhez
 TORNAI MARGITHOZ
 a' szent Főldről.

34.

Kassán Mérték-hav. 27d. 1789.

Ó TE! Kinek harsány hadi-kürtje Tihannak enyelgős
 Szűzeit eddig nem hallott hangokra tanítá,
 Hogy, valamerre kevély hullámjait hányja zajogva
 A' Balaton, HUNYADIT! HUNYADIT! riadozzon az erdő,
 HORVÁTHOM! jer, akár Plátóddal az elme' nem-esmértt
 Léte felől ébrentt álmokba merülve bolyongassz,
 Én oda nem késérlek: – akár CSAPODIdnak igazlott
 Karján a' rejtett Szépség' ösvényinek indulsz:
 Jer, Kérlek, 's Eratóm mit adott ajakomra, figyelmezz!
 Kedvell ő Téged, noha gyenge virágit hajadból
 Calliope, laurust nyújtván helyjébe, ki-szedte.
 Halld azt most tőlem, 's majd Tőled hallja Juliskád.

ANDRÁS – (esmered őt, mert gyász dombjára siralmas
 Könnyeket hullattál magad is) – temetőit Urának
 Lenni pogány kézben nem szemlélhette továbbá.
 Fel-kél, kardot övedz, 's koronáját férfi sisakkal
 Váltja-fel, és viadalra nevelt Bajnokjait a' nagy
 Nílusnak messzére terültt mezejére vezérli.
 Mint lobogott a' vér színű szent jellel havazló

a) Helytartói Tanácsos, Borsod Várm. elsőbik Követje.

Pallástjok! – Cherubim mind egyyike, nézzed akár szent
 Öltözetét, akar ártatlanbb erköltsit, ha szintén
 Egy újabb Néró gyilkos lángjára vetette is.
 Nőtelenek vóltak; – Bajnokhoz az ille – Keresztes
 Bálint vólt egyyedül kit Tornai Margit az óltár'
 Zsámolyain Hymennek örök hűségire vonsa.
 Ez most a' zuhogó Jordán' fövenyére le-dűlvén,
 Mint a' magzatitól meg-fosztott fűlmile sír, rí,
 A' siket erdők közt ekként zengette panaszát:

Fekete szemeu szeep Heölgiechke!
 Röpeülhetnéc chac mint a' fechke,
 Meeg ma zallanéc szemed láttára
 Ablakod rosteelyozattiára.

'S addig dudolnám éneemet,
 Mig megzánvaan esdeklesemet,
 Kis camaradba befogadnaal,
 'S eöledben nyugvó helyet adnaal.

Nem kellene nékem kalitca
 Hogy engemet benne tarts fogva,
 Mert ha elüzneel is melleöled,
 Még sem röpeülneecel én teöled.

Deelben asztalodra röppennéc,
 Étkes, 's vidám vendeeged lennéc,²¹
 Megchipepetneem falatodat,
 'S kis kannádbúl innám borodat.

Fonni ha ülnél karszeekedbe,
 Felszálneec rokkád' veszszejére,
 'S olly búsan niögneem éneemet
 Hogy könnyet hullatna szeep szemed.

Estve ugian ha aalom niomna
 Elbuinék sűrű kárpitodba
 De még hainal eleött ió regvel
 Felkeölnélec víg tsergésemmel.

²¹ leunéc Az u itt nem archaizálás, hanem sajtóhiba, em.

Ugrandozva iárnéc akkoron
Fel 's alá puha paplanodon,
Félre rántogatnám kendeödet
Hogy láthassam bokor emleödet.

O ki volna boldogabb mint én
Szép veölgyechkéiében förödvén!
'S ha bimbóchkáit tsókolhatnám
Béla is irígyen nézne rám.

Jaj! de mint az árua gerlice
Úgi búidosoc én mostan niögve,
Mert nékem szárniaim ninchenec
Hogy szép Margitomhoz vigienec.

Andraas alatt verzeö buzgánial
Vivok mindennap a' Pogánial
Annac drághalátos véréért,
A' ki érettem is onta vért.

'S a' mikor karom a' chalmácat
Úgi apritia mint a' torzsácat,
Igy kiáltoc szent Jezusomhoz:
Vigi Uram egikor Margitomhoz!

'S ím tisztúlni látom az Eget,
'S rám a' Nap víg sűgárt ereget,
Azt ielentvén hogy nem sokára
Viszszavisz az Isten Thornára.

Igy végzette dalát Eratóm, 's el-tűne. Szemérmes
Szép nyaka még ragyogott a' ködben, 's szélnek eresztett
Fürtjeiből olly kellemetes szag szálla-le hozzám,
Mint a' millyet ereszt ki-virított bokra Fürednek,
Vagy Szántód gyönyörűn zöldellő gyepje, midőn azt
Balzsamomos violák lepik-el még gyenge tavasszal.
Homlokomat myrtus-koszorú 's szép rózsza keríté,
'S tsattogatott szárnyon két hó-szín híve repült-el
Cyprisnek, szent védje bizonyságára, felettem. –
Élni fogunk kedves Horváthom! Tégedet adáz
Bellónád hadi-kürtre kiált, 's már szárnyra repített
Hangjaid a' ki terültt Egeken úgy dörgenek, a' mint
A' dagadó Balaton, 's Hunyadidnak mennyköve dörgött:

Engemet hív Eratóm ki-virított erdeje' békes
 Árnyékába vezet, 's ottan a' Hóldnak ezüst-szín
 Fényjénél olly búslakodó hangokra tanítgat,
 Mint a' nyúgoti szél' lágy nyögdétslése, midőn az
 Illatozó rózsák közt Czenczimet alva találja.
 Örvendj! élni fogunk! 's igazabb Unokáim örömmel
 Emlegetik, HORVÁTHjáért mint ége KAZINCZY.

JEGYZÉSEK.

Tibannak enyelgős Szüzeit. – Játékosabb Ecchót alig lehet képzelni, mint a' Tihani kő-sziklák körül. Lásd Horváthnak vidám Haldoklóját.

Hunyadit! Hunyadit! riadozzon az erdő. – Hímezése a' Virgilius' gyönyörű versének: ut litus Hyla, Hyla omne sonaret.

Csapodinak igazlott Karján. – Csapodi Gábor Úr, Somogy Vármegyei Fő Szolgabíró, Horváthnak is, nékem is betsültt, 's szeretett Barátom.

András. IId. András Király a' szent Földnek vissza vétellére Jeruzsálembe ment-le, a' mint azt mindennek kell tudni a' Magyar Történetekből, a' 13d. században.

Mint lobogott. – Értem én itt a' Templáriusokat, a' kiknek felső öltözetek fejez pallást vala, egy posztóból varrott veres kereszttel a' bal oldalon. A' Hazánkban esmeretes *Kereszt-úr*, 's *Keresztes* nevezetek talám ezektől vészik eredeteket.

Eggy újabb Néró. – Szép Filep, Frantz Király nagy kegyetlenséggel öldöste-ki a' Templáriusokat. A' történet tudva vagy azoknál, a' kiket Olvasóimnak óhajtok.

Heölgyechke. olvasd: *Hölgyetske!* – Asszonyka, Leányka.

Bokor emlőd. – Eggy pár. Ez a' szó még most is esmeretes Erdélyben.

Béla. – IV. Béla, IId. Andrásnak fija, eggy deli Fejedelem.

22.

[710.]
BÁTÓRODÁS
 az élet sebess repűlete ellen.
 Alsó-Regmetz Rák 30d. 1788.
 meg-igazítatott a' Tokaji szüretben,
 Skorpio 24d. 1790.

Fogy az élet, 's nem sokára
 Szép korom majd el-repűl;
 Érzem, nints messze határa,
 'S majd komor telére dűl:
 De borral sebess szárnyának
 Lép-vesszőket hányhatok:
 Bort hamar! Bort!– Múlásának
 Ha iszom katzaghatok.

Még most – hálá Istenimnek!
Kelyhem bátran forgatom;
Még most – hálá Istenimnek!
Lillim csókolgathatom;
Még nints a' ki el-fogassa
Gyanúba vett levelem';
Nints a' ki tudakoztassa
Ki sziszeg titkon velem.

Lilli, jer, jer, mártsd rózsádat
Kelyhem édes nedvibe;
Fond azt, és melj-pántlikádat
Hajam barna fűrtibe;
Oltogasd szám' szomjúságát
'S pajkoskodj addig velem,
Míg az élet' bődögségát
Nyílt karod között lelem.

KAZINCZY.

[711.]
[LESBIÁHOZ]²²
szabadon.

24.

Kassán, Skorpio-hav. 9d. 1788.

Üss' a' kő dudogó Napádat, édes
Erzsim! hadd haragudjon, hadd eméssze
Dünnögésivel hecticás tüdőjét.
Ne gondold vele mit beszéll felőlünk,
Ha Vendégeivel guzsalynak ülén,
Minket 's másokat ízre porra nyelvel.
Tsússz hozzám tsak-azért-is; ő moroghat!
'S nyomd bátran ajakomra gyenge szátskád'.
Adj egy tsókot; – hamar! – meg' egyget; – újra
Nem lát most – hamar egyget; – áh ne rettegj!
Nyomd jobban; szaporázd, ne kapd-el ajkad'.
Adj százat – hamar! ezret; – újra százat;
Ismét más ezret; – meg' újra százat;
Adj adj harmadik ezret; – újra százat;

²² Címe: UGYAN-AZ, ami Földi János ezt megelőzően olvasható fordítására utal: LESBIÁHOZ.

Add számláltalan'! hogy se mí ne tudjuk
Számban tartani mennyi tsókot adtál,
Sem zsoldára-szorúltt Napád ne győzze
Édes vétkeidet rovásra róvni.

KAZINCZY.

26.

[712.]
ÉDES AGGÓDÁS.

Haszontalan keresem
El-távozott Kedvesem'!
Meg-vetette kérésemet,
'S ím árván hagyott engemet.

Ha másszor menni kelle,
Reszkető tekintete
'S eggy kéz-szorítás mondotta,
Az el-válás mint kínozta.

De most, mint az Idegen,
Bútsút veve hidegen;
'S el-tsüggedt szívem érzette
Bánatomat mint nevette.

Nézd tsak, nézd tsak Kegyetlen!
Könnyem mint foly szüntelen',
'S emelkedő bús meljemből
Sóhajtasom miként repül,

Tudom, hogy ha ezt látnád
Kedvesedet meg-szánnád,
Hozzája vissza repülnél
'S hív ölébe sírva dűlnél.

'S ortzájának árjait
Szárasztaná tsókjaid! –
De hasadj-meg nyomorúltt szív!
Mert hozzád nem lessz többé hív.

SZÉPHALMY.

[713.]

25.

ANACREONNAK XIXd. DALA.

Η γη μελεια πινει

Kassán, Skorpio-havának. 2dik 1788.

A' barna föld iszik, 's azt
Viszontag a' fa issza;
A' tenger a' folyókat;
A' tenger' habj'it a' Nap;
A' nap világot a' Hóld. –
Hát engemet, Barátim!
Miért nem hagytok inni?

SZÉPHALMY.

[714.]

30.

ANACREONNAK XXXIIIId. DALA.

Συ μεν φιλη χειλιδων

Ér-Semjén, Biharban. Bika-havának 24d. 1789.

Kis fetske, te mi-hozzánk
Szokott időre térsz-meg,
'S midőn nyarunk elő-áll,
Fészkét tsinálsz; 's megintlen
A' Nílus' árja mellé
Repűlsz, ha tél közelget.

Nem ezt tselekszi Ámor!
Ő szüntelen reám száll,
'S szívembe rakja fészkét.
Már benne pelyhes eggyik
Kisdedje; másikat még
Tojása rejtve tartja;
Eggy már ki-bújt felényig.
Mindég sipegnek éhes
Kitsínyim; a' nagyobbja
Kissebbeket nevelget;
A' fel-növűlttek ismét
Újabbakat tenyésznek.
Mit tegyek? – Ennyi Ámort
Ki győzne-el nevelni?

SZÉPHALMY.

31.

[715.]

ANACREONNAK XLVd. DALA.

Ὁ ἀνὴρ ὁ τῆς Κυθηρῆς

Alsó Regmetz. Szűz-havának 18d. 1789.

A' Cytheréa férje
 Lemnószi műhelyében
 Atzél nyilat hasított
 Kedvesse kis fiának.
 Lép-mézbe mártogatta
 Hegyét Cypris: de Ámor
 A' mézbe mérget öntött. –
 'S ím' a' minap az ádáz
 Márs vissza-tért az hartzról,
 'S dárdája' nagy nyelében
 Kevélykedett, 's az Ámor'
 Könnyű nyilat nevette.
 Mond' Ámor: ez, emeld bár,
 Elég nehéz karodnak! –
 Le-nyúla érte Mávors;
 'S Vénus nevetve nézé;
 De tsak hamar lihegve
 Szóllalt-meg a' Had-Isten:
 Ámor, nyilad nehéz, fogd! –
 Tsak tartsd-meg, így felelt ez.

SZÉPHALMY

40.

[716.]

ANACREONNAK XLVIId. DALA

Χαλεπὸν το μὴ Φιλησαι

Kassán. Hal-havának 4d. 1790.

Nehéz dolog szeretni;
 De nem szeretni szint az!
 És még nehezebb ezeknél
 Visszátlanul szeretni!
 Nem nézi Ámor a' fő
 Nemet, sem a' szelídebb
 Erkölcst, és az elmét;
 Tsak pénzre nézet ő most!
 O vesszen a' ki a' pénzt
 Minden felett betsülte!
 Miatta nints se Testvér
 Sem Szüle, sem Rokonság!

Had foly közöttök immár.
'S miatta – a' mi rosszabb! –
Szerelmesink epednek.

SZÉPHALMY.

[717.]

32.

A' SZERELEM' TEKINTETE
Szegváriból.

Nem tölt é meg szerelemmel
Az az édes tekintet,
Mellyet el-jövelemmel
Kedvesem reám vetett?

Érzi, látom, hogy érette
Szívem titkos tűzzel ég,
Gyötrelmem meg-érdeklette,
'S nints messze a' kívántt vég.

Angyalok! ha sóhajtásom
Fel-juthat egetekhez,
Szánjátok-meg hánykódásom',
'S vonjatok Kedvesemhez.

Epedező sóhajtással
Hadd valljam-meg, hogy égek;
'S ő egy szép mosolyodással
Hadd iktasson közéték.

SZÉPHALMY.

[718.]

33.

SÓHAJTÁS.

Kassa körül. Mérték-havának 21d. 1789.

Nyögdétselő Szeletske,
Repűlj Laurám felé,
'S jelentsd, hogy sóhajtás vagy;
De meg ne mond kié!

Bús Tsermely, ha melléd jó
Valld-meg, hogy könny valál:
De melly szemből fakadtál,
Azt, Tsermely, meg-ne valld!

KAZINCZY

38.

[719.]

A' GYERMEK POÉTA.

Rozsnyón. Bak-havának 10d. 1789.

Ne fuss Cupido
Elől kis Iris!
Mert ő, akár mint
Futsz, meg-ragad.

Én tegnap egy szép
Szegefőt szakaszték
'S – képzeld! – az álnok
Abban feküdt.

Nem láttam én azt!
'S szegfőmnek édes
Szagával együtt
Fel szívtam őt'.

Ki szán-meg engem
Kis gyermeket már?
Bódúltt fejemben,
Most ő az Úr!

'S ím e' kis ének –
Parányi! – mint ő –
Ez a' kis ének
Már tőle van!

KAZINCZY.

[720.]

23.

AZ EL-KÉSŐDÖTT LEÁNY.

Göntz, Ruzska, és Kassa közt. Skorpio-hav. 8d.
1788.

A' Nap le-száll,
'S fényje homály
Ködjévé vál,
'S most nem mutat
A' Hóld utat.

Kemény a' tél,
'S a' zúzos szél
Gyors szárnyra kél;
'S félelmesen
Rettent minden.

Legény, Lyánykád
Sírva kiá't,
Szorítsd hozzád;
Nézd mint remeg;
Jer tsókold-meg.

Igy tipegvén,
Kedves Legény,
Nem félek én,
Tsak Szerelem!
Te légy velem

KAZINCZY.

[721.]

16.

AZ EST-HAJNALHOZ.

Kassán Skorpio-hav. 28d. 1787.

Azon örülsz é hogy szememet megint
El-ázva látod, vagy gonoszúl talám
Bánatra vonsz ismét? – Hitetlen,
Látom hová tsalogat világod!

Im' sírva térek fényed elől oda,
Hol tsendes árnyék' lengedezésiben
Sír-halmaim, halvány virágok'
Illatozási közt feküsznek. –

Áh nem sokára harmatos hantomon
Fog majd ragyogni szánakozó szemed!
Majd fel-találom egykor én is
Hasztalanúl keresett nyugalmam'!

Szerelme' kínját fűlemlébe költt
Lelkem, remény-fám' bánatos ágain^{a)}
Énekli majd – míg a' Királyi
Reggel előtt szaladásnak indulsz!

KAZINCZY

39.

[722.]
MEDE PÁLNAK
A' BÁCSMEGYEY' LEVELEIVEL.
Kassán. Víz-öntő-hav. 1jén 1790.

A' melly nyalábot itt vészesz, Medém!
Ha nyugodalmad kedves, hírtelen
Vesd tűzre, másként égni, 's sírni fogsz.
Azt nékem Ámor adta, a' ki rád
Hogy meg-szökél előle – (oh balúl
Tevéd azt) sebző nyíllait feni.
Vesd tűzre – kérlek! intlek! – hírtelen.
El-rejtett méreg az! Pandórai
Szelentze, melly a' meg-nyitásra tsal,
De majd, ha engedsz, bé fut mérgivel.
Ő tsak vesztetre vágy; Nem esmered
Te még haragját; kedvezése is
Kegyetlen; álnok, bosszús és hazug.

Meg-tsalt az Álnok engem is; pedig
Én nem kerültem a' rab-lántzokat,
A' mellyeket rám fűze Czenczije;
'S mind azt szenvedtem, a' mit Bácsmegyeym
Inséges örvényjében szenvedte.
Szökött! hát már te mit várhatsz, ha majd
Nyalábom által el-szédítve, a'
Ki-tett keleptze mélységébe buksz? –
Vesd tűzre, mondom, ajándékomat;

^{a)} Így nevezem én az ákkátzot, mellynek árnyékában vannak a' temetők többnyire az al-földön.

Átkozd, kerüld a' repdeső gonosz
Istent. Őt véled én is átkozom;
De – áh! – ez a' szív égni, 's sírni kész,
'S örökre hordja – 's önként! – lántzait.

KAZINCZY.

[723.]
BRÚTUS.²³

1.

Fiam, te is? – szól Július.
Anyám de Róma! – monda *Brútus*,
'S mélyebben döfe-meg Szabadság' szent Vasa!
KAZINCZY.

[724.]
HÓLNAP.

8.

Még hólnap élek é? nem é?
Azt nem tudom.
De – ha hólnapra virradok,
Hogy hólnap kantsót forgatok,
Bezzeg tudom.

KAZINCZY.

[725.]
CHAPEAU-BAS^{a)}

45.

A.
Nézd ezt a' Németet, mint megy' süveg nélkül.
B.
Jól teszi; a' fedő üres tsupron nem ül.

KAZINCZY.

a) Olvasd *Sapó-ba* szóról szóra térsen le-vett vagy fel nem tett süveget.

²³ Az előttről való lap alján olvasható a német eredeti.

9.

[726.]

A' HENYE BIBLIOTHECARIUS.

Tedd Adó-szedőnek, 's bízd Cassád' kezére!
Nem nyúl ahhoz, a' mit vállalt hűségére.

KAZINCZY.

7.

[727.]

EGGY IVÓ
a' Feleségéhez.

Én tudom azt, nem te! hagyj békét Feleség!
Sok, sok: – de nem elég.

KAZINCZY.

MUSENALMANACH VON UND FÜR UNGARN (1807)

Zwei ungarische Grabschriften mit einer treuen deutschen Uibersetzung.

[728.]

81.

A' LYÁNYOMNAK,
IPHIGÉNIÁNAK SÍRKÖVÉRE,
Kertemben, Széphalmon.

*Született Nagy-Kázmértt, 1805, Aug. 8 d. meghólt ugyan-ott, 1806, Aug. 18 d.
ide temettetett Aug. 21 d.*

Téged nyájas anyád' Karjáról Ámor ölelt-el,
Isteni szép Jegyesed isteni szép Jegyesét.
'S most az Olympus' örömtájékai fognak el immár,
Jaj, de szüleidnek szívek örökre sebes!
Nézz szerelemmel alá rájok, 's mondd: Él Phigie, 's téged,
Kedves atyám, 's téged nyájas anyátska, szeret.

KAZINCZY FERENCZ.

[utána Kazinczy verse német fordításban, Rummy Károly György jegyzeteivel, majd
Kazinczy Iphigénia-Psycháronnak halálára, az atyja' versei után címmel Dessewffy
József verse és annak német fordítása, Rummy jegyzeteivel]

DER NEUE TEUTSCHE MERKUR
(1807)

III. kötet, 7. szám, július

[a szerkesztő bevezető sorai]

Zwei magyarische Grabschriften auf den Tod der ungarischen Fraulein *Iphigenia Psycharion* von *Kazinczy* im Jahre 1806, (die erste im elegischen Versmache.)

81.

[729.]

Téged nyájas anyád' Karjáról Ámor ölelt-el,
Isteni szép Jegyesed isteni szép Jegyesét.
'S most az Olympus' örömtájékai fognak-el immár:
Jaj, de szüleidnek szívek örökre sebes!
Nézz szerelemmel alá rájok, 's mondd: El Phigie, 's téged,
Kedves atyám, 's téged nyájas anyácska, szeret.

Kazinczy Ferentz.

[a vers német fordításban, majd Dessewffy József verse és annak német fordítása]

ANNALEN DER LITERATUR UND KUNST, INTELLIGENZBLATT
(1810)

1810. június

[730.]

108.

Birtokomon egy gyenge leány és egy magas asszony
Versengtek; – mellyem lángola mindenikért.
Annak zöld amarant és szejnei rózsza²⁴ virított
Messzéire-illatozó szép haja' fürtjei közt.
Ennek arany fonadék nyúlt-el tunicája redőjin,²⁵
'S ákácchal-koszorus mitra fedezte fejét.
A' kis *selyp Csapodár* eltűnt hamar: a' deli szép nő
Sírom²⁶ széléig bírta szerelmeimet.
A' Csapodár kiki tudja ki volt. A' szentül kedvelt
Titkos hívei közt hirdeti sírva nevem'.

[...]

[731.]

106.

Kétled e, hogy lelkünk jár, vándorol? – Ott fene Cátó
'S lágyszívű Brútus, itt Wesselényi valék.
Erdély, szüntessed sírásodat: él Fiam! él Nőm!
'S Díszedet *egy jobb kor'* újra megadja Zsibó.

²⁴ rózsza Sajtóhiba, em.

²⁵ redőjét Sajtóhiba, em.

²⁶ Sírom Sajtóhiba, em.

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI TUDÓSÍTÁSOK (1810, 1815)

13. szám, 1810. február 14.

106.

[732.]

A' ZSIBOI NAGY MEGHOLTRA.
(szül. 1751. 9d. Dec.; meghalt 25. Oct. 1809.)

Kétled e, hogy Lelkünk jár, vándorol? Ott fene Kátó*)

'S lány szívű Brútus, itt Weselényi valék.

Erdély, szüntessed sírásidat: él Fiam! él Nőm!

'S Díszedet egy jobb kor' újra megadja Zsibó.

KAZINCZY FERENCZ.

14. szám, 1810. február 17.

108.

[733.]

BÁRÓCZY.

(szül. 1736. April 2d.; megholt 24. Dec. 1809)

Birtokomon egy gyenge leány és egy magas Asszony

Versengtek. Mellyem lángola mindenikért.

Annak zöld amarant és Szejnei rózsa virított

Messzére illatozó szép haja' fűrtjei közt;

Ennek arany fonadék nyúlt-el tunicája redőjén

'S gallyával koszorús mitra fedezte fejét.

A' kis selyp Csapodár eltűnt hamar. A' deli szép nő

Sírom' szélég bírta szerelmeimet.

A' Csapodár, kiki tudja, ki volt. A' Szentül kedvelt

Biztos hívei közt hirdeti sírva nevem.

*) A' gonoszat 's rútat iszonyú haraggal gyűlölő Kátót Horátz *atrox*-nak nevezi: Brútusnak szelíd lelke pedig Plutarchusból, Ciceróból 's tbb. eléggé isméretes.

31. szám, 1815. április 19.

[734.]

112.

Nem kell nekem kints! nékem elég juta;
Nem gőz! Pirúlnék, hogyha belőlem is
Játékot űzne a' Sors. Rohanjon
Bár mi reám, fedez a' középszer.

Kazinczy

HASZNOS MULATSÁGOK (1817, 1819, 1820)

1817. I. 18. szám

160.

[735.]

Sonett. Cserei Miklóshoz.

Szép a' fel duzzadt Áresz' táborában
Dicső nagy tettek által fényleni,
Az ércz phalnoxot bé feszíteni,
'S ha kell, el esni az öldöklő csatában.

Szebb, óh szebb! a' Nép' véneinek sorában
Hatalmas szózattal menydörgeni;
A' Hont, az el nyomottat, védeni,
'S el fojtani a' bűnt sarjadzó korában.

Miklós! Erdélynek lelkes nagy Polgára!
Hazád isméri szent hűségedet,
'S tölgy-ággal koszorúzza tettedet.

Szemem' vakítja fényed' szép sugára.
Nem fénylek én: 's én azt nem fájlalom.
A' nagy világ énnékem Széphalom.

1817. I. 50. szám

244.

[736.]

Buczi Emélhez.

Kedvelt híve, Buczim, Weselényinek, a' te barátod,
Hogy te magad hallgatsz, hogy hallgat Kornisod, érzi.
Szólj, mint vagy te? miként vagyon ő? szólj, mint vagyon anyja,
Nagy dísze Erdélynek, nagy dísze a' Teleki háznak,
'S hív mint atyja, kinek hamvvedrét tiszteli jó 's rossz.
Mint van Kenderesink? az az új Fabrícius, a' ki
Szíve' érzéseitől nehezebben hajolhat-el, a' mint
Fenn ösvényétől az egek' nagy fénye hajolhat;
'S a' ki, midőn a' fergetegek rá rontanak, ámbár
Némulást javasol neki a' lelketlen okosság,
Azt teszi, a' mit az ész, a' tiszt, 's széplelke parancsol,

'S tilt a' haszna-leső ravasz és lelketlen okosság.
Mint Feketénk, a' nyájas öreg? kinek élete halkkal
'S hasznokat-hajtva fut-el, valamint a' völgy' ere, melly hol
Szent ligetet serdít, hol szomjú holdakat áztat.
Emlékeztek-e még rólam? vagy már is eloltá
A' szeretett vendég' képét a' nem nagy időscke?
Két hava mult-el már, hogy az eltávozni-szokatlant
Kisdéd honja megint elzárta: de nem fog el engem
Gyermeikem' szeretett kisdéd köre, nem fog-el író
Asztalom úgy, hogy benneteket ne sohajtsalak, oh ti
Hirtelen' elreppent szép nyolcz napok, Istenek éjei!
És mikoron hátára veszen Brüszöm, egykor az Erdély'
Első ifjáié, 's az enyém már – angol atyának
'S Stambuli kanczának szép gyermeke – 's rázza rövidre
Metszett kis farkát, 's hattyú nyaka gyöngé serényét,
'S játszva, nyerítve, szökelve viszen Kázmérba napamhoz,
'S egy pár szép szemhez, közelebb Házára-Mikónak,
'S ifjúvá teszi, a' kit az évek' sullya hanyatlat:
Oh, akkor lelkem együtt van véletek a' kert'
Szent csorgója körül, hol az holdnak mágusi fénye
Játszva tekinte-le ránk az olasz-nyár' 's fenyvek' homályán.
És ott, a' hol ezüst hajjait a' vad Szamos önti,
'S rőt Brüszöm anyja után szökdelleni kezdé, legelső
Perjéjébe harapdálván, a' szarvasok', őzek',
'S fázának' mezején, 's kívánnám életemet²⁷ itt el
Tölteni köztetek és a' kik hozzátok hasonlók.

1819. I. 25. szám

[737.]

Gróf Festetics Györgyhöz.

265.

Nagy ember, kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényűl engedtenek;
Zrinyieknek társa gazdag örökökben,
De társa még inkább magas erkölcsökben;
Te, kit a' Jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja, 's ipa egy Hohenzollernek!
Melly ész, melly józanság vive arra téged,
Hogy jótételekben leld gyönyörűséged?
'S midőn pillongásért epedeznek mások,

²⁷ sltemet Sajtóhiba, em.

Téged nem szédítnek semmi csillámlások.
Büszke, de nem kevély, a' csörgést megveted;
'S nyugalmas nagyságban foly-el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régi Rómának,
Természetnek híve, híve hazájának,
Honn űlsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
Ugart törsz, árkot nyitsz, mocsárt 's tót szárítasz,
Nemesítéd almád 's sajtolod szőlődet,
Ménes, gulyák, nyájak fedik-el meződet,
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat adhass a' hazának.

Föld-mívest neveltek legelébb gondjaid,
És ifju katonat: most már oltaraid
Gyűjtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' Virág' és a' Kis' nyelve' Istenének.
Olympiánk nyílt-meg; ím fut a' délczeg nép,
'S három pártás Költőnk 's velek egy ifjú Szép,
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet. –
Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet.

Javaltatni kedves: de bérre szolgál vágy;
A' Szabad megteszi, a' mit szent tiszte hágy,
'S bár nincs, 's soha nem lesz tanúja tettének,
Aldozatokat hoz szeretett ügyének.
Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér;
Érted te, az üres lárma 's a' hír mit ér,
'S bírván megnyugtató javalltát keblednek,
Bátor léptekkel lépsz útján érdemednek.
Tamás, a' Nádasdi háznak fényes ága,
Védistenink közzé ez érzéssel hága,
Így Bakacs, így Pázmány, Nagyjai Rómának,
Így Bethlen, Fej'delme a' rokon hazának,
Kik dicsőségekből néznek volt honjokra,
'S áldást eresztenek arra 's új társokra. –
Menj, nagy ferjfi! 's példád tanítson bennünket,
Magunknál még inkább szeretni ügyünket.

1819. II. 45. szám

[738.]
A' Sajka.
(Sonett.)

274.

Csalárd örvények, vad sziklák között
Sajkám lebegve futja víg futását;
Kaczagja bosszús szél' 's hab' duzzanását,
És szirtjeit, mellyekbe sokszor ütközött.

Nőm 's e' kisdéd csoport az Üldözött'
Arczáról csókkal törlik izzadását;
'S lantom, szelíden zengve szív' habzását,
Az árboczon függ, myrtusim között.

Köd, éj borítják útamat megint!
De rám amott egy szép csillag tekint,
'S szent hittel tölti-bé a' csüggedt szívet.

Elő! elő! bár mik rettentsenek!
Bajában nem hagyják az Istenek
A' Szeretőt, a' Művészt, és a' Hivet.

1820. II. 15. szám

[739.]
SZENT-MIHÁLY. *)

279.

A' kit Athéne nekünk 's a' héthegyü Város irígyel,
A' kinek ajkairól Nesztori Sváda szakadt,

*) Szent Mihály, igen nagy helység Szabolcsban, két mértföldnyire Tokajtól, Gróf Desseöffy Józsefnek és Gróf Sztáray Eleonorának, a' Mihály Szabolcsi Fő Ispán és Gróf Eszterházy Eleonora' leányának, 's Eszterházy Ferencz nagy Cancellariusunk' unokájának birtoka 's nyári lakója. Tokajtól Debreczenig az Útas semmi erdőt nem lát. A' hely' lelkes asszonya egy temérdek kertet erdőséggé csinált, 's itt kél ennek a' nagy embernek, nagy hazafinak szépízlésű, 's a' jószághoz illő háza. Fijai, a' legszebb 's leg-lelkesebb gyermekek, Aurél, Marcell, Emíl, 's leánya, Virginia, szülejik' szemei előtt, 's általok is, neveltetnek. Nyelvek magyar; de tudnak tótul, németül, francziául, 's a' fiúk nagy előmenetelt tesznek a' Görögben. Az idegen gyönyörködve fogja látni a' szép helyet, 's tisztelettel fog emlékezni, kik ékesítették, kik lakták azt a' mi időnkben.

Holdjait itt szántá, mint Xenophon, itt vere lantot,
Gyermekeit itt nevelé szíve' nagy érzetiben.
Pusztá vala a' vad sík, perzselt agyag: Eleonóra
Rá pillanta, 's az ím Thesszali Tempe leve.
Térj árnyékiba, hív Idegen; szent helyre jutottál,
'S az most is büszkén hirdeti Géniuszit.²⁸

²⁸ Itt következik Az *isméretlen Útazó*hoz című válaszvers, magyarázattal.

MAGYAR KURIR
(1810, 1819–1821, 1830)

II. kötet, melléklet, 1810. július

[740.]

110.

A' Nagyság és szépség diadalma.

Elfolya két ezer év, és még több; 's végre megúnta
A' nagy Mennykövező hitvese 's húga dühét.
Homloka'-szültje nem így. Fájt még, hogy az Idai Biró
Cypris előtt ötet megfutamodni hagyá.
Párizs bántott-meg, Párizs bosszúlja-meg estem'!
Így szóll, és harcra hívja-ki Nápoleont.
Jó ez; 's mint mikoron Márs lép szekérébe, 's hatalmas
Karral az ellenség nyúlt seregeire rohan:
Dönt, tapos, öl, pusztít valamerre ragadja negéde,
'S láng, füst, jaj, 's riadás töltik el a' nagy eget.
Cypria megdöbben; Nem küzde így a' nagy Achilleusz,
Nem Dioméd, ugymond; így nem az álnok Ulyssz.
Több ez mint Sándor 's Caesár 's a' Károlyok, és Az
Kit nekem hívemmé tett vala Gabrielám.^{a)}
Új fortélyt kíván az idő: rettegje Minerva
'S e' délczeg Hős a' Spréai szép Amazont.
'S ah, a' Spréai szép Amazon már kezdi csatáját!
'S ah, szalad a' remegő Spréai szép Amazon!
'S a' Diadalmas előtt Berlinnek tornyai rengnek,
Mint a' vén Gotthárd reng vala lábai alatt.
Paeán! ió Paeán, nagy Férjfi! kiálta Cythére;
Jer, 's légy már ezután Kedvesem énnekem is.
Pallasz néked erőt és bölcsességet adott: én
Példátlan fényed' drága jutalmat adom.
Ime, Therézámnak szép sarjadzatja, Luíze,
Országom' legfőbb disze, kebledbe repül.
Én nevelém őtet, 's tavaszomnak mennyei diszét
E' gyönyörű orczákra 's e' kecses ajkra rakám.
Ujjaim illették szemeit, 's bájolva lövellnek;
Önt ékes mellye Hyblai szaglatokat.
Nincs seregemben dísz mellyet nem bírna Luíza,
Nincs dísz mellyet nem bírna Luíze velem.

a) IV. Henrich Francia Király.

Vedd ezt, 's vége az örök harcznak. Trítónia győzött
Általatok: győzzön Cypris is általatok. –
Bal tüzeket lobbant a' nagy Zeüs; tapsol az ég, föld:
De Angyala' távoztán Austria búnak ered.

Kazinczy Ferencz.

I. kötet, 15. szám, 1819. február 23.

[nyomtatott szöveg:]

[kézírásos rájegyzések:]

265.

[741.]

GRÓF FESTETICS GYÖRGYHÖZ²⁹

Nagy Ember, kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényűl engedtenek;
Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
De társa még inkább magas erkölcsökben;
Te, kit a' Jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja, 's ipa egy Hohenzollernek!
Melly ész, melly józanság vive arra téged,
Hogy jótételekben leld gyönyörűséged?
'S midőn pillongásért epedeznek mások,
Téged nem szédítnek semmi csillámlások.
Büszke, de nem kevély, a' csörgést megveted,
'S nyugalmas nagyságban foly-el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régibb Rómának,
Természetnek híve, híve hazájának,
Honn ül sz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
Ugart tör sz, árkot nyitsz, mocsárt 's tót szárítasz,
Nemesítéd almád; 's sajtólod szőlődet,
Ménes, gulyák, nyájak fedik-el meződet,
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat adhass a' hazának.

jó<tételekben> 's szép tettekben³⁰

*kevély, hiú,*³¹

almád<;>³²

Földmívest neveltek legelébb gondjaid
És ifju katonát: most már oltáraid
Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' Virág' és a' Kis' nyelve' Istenének.

²⁹ A cím mellett a lap jobb felső sarkában saját kézzel írott oldalszám: 399.

³⁰ Az áth. rész helyett a sor végén kézírással pótolva.

³¹ A szövegben aláhúzott szó helyett a sor végére írva az új szó.

³² Az aposztrof korrektúrajellel a sor elé betoldva.

Olympiánk nyílt-meg; im fut a' délczeg nép,
'S három pártás Költőnk; 's velek egy ifju Szép, 1817. Február. 12dikén,
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet. – Költőnk<;>,³³ Horváth Ádám
Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet. Kisfaludi,
Berzsenyi,
Takács Judith.³⁴

Javaltatni kedves: de bérre szolga vágy;
A' Szabad megteszi a' mit szent tiszte hágy;
'S bár nincs, 's soha nem lesz tanúja tettének,
Áldozatokat hoz szeretett ügyének.
Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér; fér<j>fi³⁵
Érted te, az üres láрма 's a' hír mit ér,
'S bírván megnyugtató javalltát keblednek,
Bátor léptekkel lépsz útján érdemednek.
Tamás, a' Nádasdi háznak fényes ága,
Védistenink közzé ez érzéssel hága;
Igy Bakacs, így Pázmány, Nagyjai Rómának,
Igy Bethlen, Fej'delme a' rokon hazának;
Kik dicsőségekből néznek volt honjokra,
'S áldást eresztenek arra 's új társokra. – *)
Menj, nagy férjfi! 's példád tanítson bennünket, fér<j>fi³⁶
Magunknál még inkább szeretni ügyünket.

Széphalom, Január. 3-dikán, 1819. Kazinczy Ferencz.

Megjelent a' Tud. Gy. 1819.
Marcz. l. 122. és a' Kultsár
Haszn. Múlats.
legjobb Hébében 1822.³⁹

*) Mit tévének két Cardinálisaink a' Nemzet' előmeneteléért a' tudományokban,
közönségesebben tudatik mint az, hogy Nádasdi Tamás Palatinus Sárvárt egy akkor
nevezetes Iskolát 's typographiát állított, és hogy az Enyedi (akkor Fejérvári) Collégium
Bethlen Gábornak köszöni lételét. Sárvárt³⁸ Typographiát³⁹

³³ A vessző korrektúrajellel a sor elé betoldva.

³⁴ Kézzel írt magyarázó jegyzet a lap jobb szélén a vonatkozó sorok mellett.

³⁵ A törlés korrektúrajellel a sor előtt jelezve.

³⁶ A törlés korrektúrajellel a sor előtt jelezve.

³⁷ A nyomtatásban álló *t* helyett a sor mellé javítás került korrektúrajellel: *tt*.

³⁸ A szó kis kezdőbetűje helyett az előző javítás mellé írva korrektúrajellel: *T*.

³⁹ A lap aljára kézzel írott megjegyzés.

II. kötet, 44. szám, 1819. november 30.

274.

[742.]
A' SAJKA.
SONETT.

Csalárd örvények, vad sziklák között
Sajkám lebegve futja víg futását,
'S kacagja a' bosszús szél' 's hab' duzzanását,
'S szirtjeit, mellyekbe olly sokszor ütközött.

Nóm 's e' kisdéd csoport az Üldözött'
Arczáról csókkal törlik izzadását;
'S lantom, szelíden zengve a' szív' habzását,
Az árboczon függ, myrtusaim között.

Köd, éj borítják útamát megint!
De rám amott eggy szép csillag tekint,
'S szent hittel tölti-bé a' csüggedt szívét.

Elő! elő! bár mik rettentsenek!
Bajában nem hagyják az Istenek
A' Szeretőt, a' Művészt, és a' Hívet.

Novemb. 11. d. 1819.

I. kötet, 5. szám, 1820. július 18.

279.

[743.]
SZENT-MIHÁLY.
(A' később idők' képében.)

A' kit Athéne nekünk 's a' héthegyü Város irígyel,
A' kinek ajkairól Nesztori Sváda szakadt,
Holdjait itt szántá, mint Xenophon, itt vere lantot,
Gyermekeit itt nevelé szíve' nagy érzetiben.
Pusztá vala a' vad sík, perzselt agyag: Eleonóra
Rá pillanta, 's az ím Thesszali Tempe leve.
Térj árnyékiba, hív Idegen; szent helyre jutottál,
'S az most is büszkén hirdeti Génuszit.

Szent Mihály, igen nagy helység Szabolcsban, két mértföldnyire Tokajtól, Gróf Desseöffy Józsefnek és Gróf Sztáray Eleonorának, a' Mihály Szabolcsi Fő-Ispán és Gróf Eszterházy Eleonora' leányának, 's Eszterházy Ferencz nagy Cancelláriusunk'

unokájának, birtoka 's nyári lakója. Tokajtól Debreczenig az Útas semmi erdőt nem lát. A' hely' lelkes asszonya egy temérdek kertet erdőséggé csinált, 's itt kél ennek a' nagy embernek, nagy hazafinak szépízlésű 's a' jószághoz illő háza. Fijai, a' legszebb 's leglelkesebb gyermekek, Aurél, Marcell, Emíl, 's leánya, Virgínia, szülejik' szemei előtt, 's általok is, neveltetnek. Nyelvek magyar; de tudnak tótúl, németül, francziáúl; 's a' fiúk nagy előmenetelt tesznek a' Görögben. Az idegen gyönyörködve fogja látni a' szép helyet, 's tisztelettel fog emlékezni, kik ékesítették, kik lakták azt a' mi időnkben.

II. kötet, 22. és 24. szám, 1821. szeptember 14. és 21.

[744.]

284.

Körömnél a' Hídasra.

[Kézy Mózes verse Kazinczy átdolgozásában]

Örvendez a Sajó, zúgnak víg habjai,
Midőn szélére ér a' nagy Malonyai.
Szép folyó, vidd által Zemplény' határára,
Csókolgassd nyomait, 's add neki tudtára,
Hogy a' kies Megye repes örömébe'
Lelkes Kormányzóját fogadván keblébe.

A' Vármegye-háza' kapuja felett.

Eszterháznak itt Malonyai leve társa, Hégyaljánk,
'S a' Tisza 's a' Beszkédi hegyek tapsolva fogadják
A' nagy Kormányzót, 's vígasság tölti-el Újhelyt.

A második Ebédlő ajtaja felett.

Kitöltve látod itt kürtjét a' Bővségnek,
Külső képét azon belső elsőségnek,
Melly által az szerzé fényes érdemeit,
A' ki itten öszvegyűjté vendégeit.

A' Zsidók' Diadalmi kapuja felett.

Igy tiszteltetik az, a' kit a' Király akar megtiszteltetni.

[alatta egy kétes szerzőségű, latin nyelvű négysoros és egy kronosztichon]

I. kötet, 44. szám, 1825. június 7.

[...]

Megyénknek ezen innepén a' Vármegye háza homlokfalát 'e versek is világosították:

305.

[745.]

Igazság, Egygyesség, Hűség, és szeretet
Boldogít Vármegyét és egész Nemzetet.
A' Törvény' férjfija ezt ígér Zemplénynek,
'S az idő megfelel az édes reménynek.

's a' mit a' vers jövendőle, most nem reméljük, hanem várjuk, 's annál teljesebb bizonyossággal, mivel Megyénk azon ritka szerencsében dicsekedhetik, hogy két Al-Ispánjaink példátlan szeretettel szeretik egymást, 's kormányzónkat a' legigazabb hűséggel tisztelik.

II. kötet, 15–16. szám, 1830. augusztus 22.

Folytatása Zemplén Vármegye Fő Ispánya Mélt. Gróf M a j l á t h Antal Úr beiktatásának.

Az Ú j h e l y i polgári innep' pompája felől nem szólanánk, ha a' tűzi-játék' elmés intézése 's szokatlan nagysága nem érdemlené. A' város' napnyugoti felén emelkedő Sátor, Szár és Magos hegyek' tetején meggyújtatának a' magas boglyákba rakott tölgygallyak, 's azok mértfőldrekre terjedő síknak hirdették a' nap' örömet, 's a' Szárhegynek gyepes oldalán harmintz ölnyi hosszaságú líneákban égett az M betű. Ugyan az lángola egy tsillag' közepén az egyik templom óratablája alatt is; a' másik templom frontispiciumán egy kereszt ezen epigraphéval:

IN HOC SIGNO VINCES.

A' Rovnya vizén álló hídát egy diadali kapu ékesítette; mert a' Fő-Ispány erre jöve bé Perbenyik nevű jószágából; a' másik el vala hintve métsekkal a' város' útzáján. Nagyon szép ízléssel vala kivilágosítva a' Hertzeg B r e c z e n h e i m' háza is, minden felírások nélkül. Általellenben a' Vármegye-házával tizenennyoltz magas fenyő szálak valának leásva, tele rakva métsekkal, 's azokon e' sorok olvastatának, háromlábnyi betűkben:

[746.]
MAILÁTH GYÖRGY, AZ IKTATÓ – ANTAL, AZ IKTATOTT,
ZEMPLÉNYNEK ÖRÖMADÓJI.

335.

's ezek közt e' sorok, átlátszó írásban:

Tekintsetek alá magas egetekből
Ti, a' M a i l á t h -háznak elhunyt tsillagai,
'S lássátok, mint kelnek régi nemetekből
Házatoknak ismét új ragyogványai:
GYÖRGY, a' Honnak 's Honthnak tündöklő nagy fénye,
ANTAL, te Zemplénynek öröme 's reménye.

A' huszonöt ölnyi hosszaságú 's nyoltz ölnyi szélességű nyári-ebédlőben, melynek falai 's mennyezete fenyő-ágakkal volt bekárpitozva, ez olvastatott: – (a' Megye szól, melly a' Fő-Ispánnak honja:)

Én szültem őtet, én neveltem;
Kevélyen láttam nagy fejlődését;
Itten tevő első lépését,
De áh! a' nem-hív elhagyott.

Most jó 's enyém! enyém, 's örökre!
Erőben ül fel kormányomra.
Szent ég, tartsd meg boldogságomra
A' jót, a' hívet, a' nagyot!⁴⁰

Rekeszsze bé híreinket Prof. K é z y Úrnak két gyönyörű Versezete:⁴¹

⁴⁰ A két versszak egymás mellé szedve.

⁴¹ Itt következnek Kézy Mózes hosszú latin nyelvű versei, melyek a 132. oldalon végződnek.

ERDÉLYI MUZÉUM (1814–1816)

Első füzet, 1814.

EPIGRAMMÁK

100.

[747.] AZ ERDŐ

Sírj szabadon! Nálam nem kémleli senki keserved';
 A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.
 És ha enyhülsz lánykád' neve' zengésére, sohajtozzd,
 'S Echóm részvéve vissza sohajtja feléd.

102.

[748.] KÖNYÖRGÉS.

Adj örömet! 's adj bajt mellé nagy Jupiter! Eggyet
 A' kettő közzül bírni csak Isteneké.
 Ez nyújtson főbb ízt gyakor ingerlésivel annak;
 És mikor Ez verdes, Az szelidítse dühét.
 Ah boldogtalan! a' kit az eggyike véve sajátul!
 Az boldog kit mind ketteje védve szeret.

193.

[749.] PANASZ.

Távol vagy mindég, 's mindég közel, Eddy! szemem lát,
 Hall fülem; ah, de karom, Eddy hijába keres!

194.

[750.] AZ ELSZÁLLÓ LÉLEK. *Görögből; Pláto után.*

Ajkaimon lebegett lelkem, 's elszállani készült;
 Csók leve, hozzád szállt, 's szép ajakidba tapadt.

[751.]

185.

LYÁNYKÁMHOZ.

Görögből; Meleagrosz után.

Lelkem' lelke, szelídzengésű lányka, keblemben
Képedet a' szerelem önnmaga nyomta belém.

[752.]

209.

RÁKOSON, PEST MELLETT.

Bukj-le 's imádj, 's egyszerre tiéd! mond' a' Hazug egykor.
Szívem imád; mondd ezt te nekem, én lebukom.

[753.]

204.

THUCYDIDESZ.

Görögből.

Hogyha a' Múza neked kegyel hunyoríta, fogadd e'
Könyvet, 's tedd-le, ha nem néze mosolygva reád.
Minden nem lábolja-meg ezt; ízlése kevésnek
Kedveli szóllásod', isteni Thúcydidesz.

[754.]

206.

ANTINOUSZ.

Kellemet önte reám Metszöm, fennséget Apollra.
Én vagyok első itt, a' nagy Olympon Apoll.

[755.]

199.

LAOKOON.^{a)}

Túrd nagy kínjaidat, szent polgár, 's halj-meg; hazádért
Tűrsz és halsz – győzött a' fene, 's Trója nem áll.

a) Virgil. Aeneid. II. 200. és elébb 40. A' fene, az az, a' fene Minerva.

202.

[756.]

MADONNA,

Carlo Dolcsétól a' Bécsi Csász. Kir. Galleriában.

Melly báj! melly fenenség! melly isteni bánat ez arczon,
 És melly szent megadás 's gyermeki bízodalom!
 Bús anya, mennyei Szűz, e' kép látatja mi voltál:
 Vídúlj-fel 's e' kép fogja mutatni mi vagy.

205.

[757.]

CANOVÁNAK PSYCHEJÉRE, A' LEPÉVEL.

Oh a' mennyei lányka! miként ömlött-el alakján
 Mind az az ék, mellyel Küprisz igázni szokott!
 Vérem hűl 's gyúlong – Boldog, boldog Lepe! – Vagy te
 Lépj-ki a' márványból, lányka, vagy én legyek az!

195.

[758.]

NINON' KÉPÉRE.

Küprisz ez itt? „Nem.” Flóra tehát? „Nem is.” Úgy Canovának
 Szép Psychéje „Nem az.” Irisz? Aglája? – N i n o n.

130.

[759.]

CORREGIONAK IOJÁRA,

a' Bécsi Belvederben.

Elvesztem – 's oh! lányka, te benned vesztem-el! E' csók,
 Melly ajakidra nyomúl, engem is elragadott.
 Félre te Mennyrázó! fordúlj szép lányka, le hozzám
 Szedje az emberi lány' csókjait emberi száj.

[760.]

159.

ÜRMÉNYI JÓZSEF,

midőn 1811. eggy, szerencsére, hamis hír azt mondá, hogy
Ország-Bírói méltóságát letenni készül.

Széked üres, nagy Férjfi – hamar hited! Ilmur^{a)} örülve
Néz, mert azt eggyütt esküszí kedves hazád.

[761.]

172.

PÁSZTHORY' SÍRJE.

Zúgj búsan, 's hullassd e' sírre virágidat, ákátz;
Dongjatos, o méhek, a' fa' virági körül,
És te periploka nyúlj végig buja karral az ágak'
Szent szövedékei közt, hol Philoméla keserg;
Mert nagy tettei után itt fekszik P á s z t h o r y . Nyugtot
Érdemel, a' ki soha azt nem lele, nem keresé.

Kazinczy Ferencz.

Második füzet, 1815.

[762.]

165.

GRÓF TÖRÖK LAJOSHOZ.

1801.

Quaesivit coelo lucem, ingemuitque reperta.

VIRGIL.

Hatalmas Mesterének eggy szava
Miként hozá-ki a' pusztá Semmiből
Ezt a' temérdek Mindent, 's önnmagát
Az Érthetlent, a' megfoghatatlan
Nagy Mestert fejtik leczkéid nekem.
Oh! a' helyett hogy e' mélységeket
Előttem felnyitnád, kérlek, borítsd-el;
'S kikapva e' szép világból, hol magamnak

a) Joannes de Ilmur, eggy nagy dísze az Ürményi háznak, 1278. IV. László Király alatt Kalocsai Érsek 's örök hálát érdemlő hazafi volt. – Rómában a' Consuloknak midőn esztendeig-viselt hivataljaikat letették, megkelle a' Nép előtt eskünni, hogy a' törvényt tisztelték, 's Igazságtalanságot nem követtek. Midőn Cicero ezen esküvést tevő, a' hálás nép sikoltozásra fakadt, és azt esküvé, hogy a' Hazát Cicero tartotta-meg. (Cic. in Pis. III. és Plin. Paneg. 64, 65.) Erre van célzás az Epigrammában.

Honn lenni látszom, és a' hol szemem
Gyönyörködései' millio tárgyait
A' legvarázsbbs *Setétisztában* és
Nem elvakító fénynél látni szokta,
Ne kényszeríts időn 's üren keresztül,
Addig repülni, hol csak fény lakik.
És a' holott én durva föld' fíja
A' fény miatt magamra nem talállok.
Ifjú koromnak boldog reggele olta
Mind addig a' midőn havát az ősz
Fejemre még nem kezdte hinteni,
E' viszketeg gond kínozott engem is.
Lángoltam látni 's megkapni a' Valót
És mint menyasszonyt mellyemhez szorítani,
'S új szebb jobb éltet élni hív keblében.
De ő futotta a' vakmerőt, 's az éj'
Lidérczei közt eltűne; nem haraggal,
De mint ki később' hozzám visszatérend. –
Kétség 's elcsüggedés rohant reám.
Kérdeztem a' Természetet: siket volt;
Kérdeztem Bölcsseinket: ők csevegtek
'S bizonytalanbbá tettek mint valék.
Barátim vállat vontak 's hallgatának
S arany korom használatlan' repült-el
'S büntetve voltam kábaságimért.
Többé nem űztem a' futót, 's magamba
Vonúlva azt kértem a' mit tudhatok
Es a' mit tudnom használ. 'S ő jutalmúl
Megtért, 's így szólla: Láss! a' mit kerestél
Nyulj-bé lelkedbe 's felleled –

Száiszban eggy ifjú – így beszélt nekem
Eggy Celta Bölcs, ki már Egyiptuszi
Hosszú utazásiból honn érkezék;
És a' mi⁴² ott, a' titkok' szent helyén,
Őnéki látni engedtetett, keblemben
Örülve öntötte-ki – panaszra költ
A' Hierophanta ellen, hogy reményeit
Ravasz sikamlatokkal játszadozza,
És a' Valót felfedni néki kés.
Mim van ha mindenem nincs? kérdi az ifju;
Van itt több és kevésbb? Hát a' Való
Úgy summa, mint a' test' érzékinek

⁴² mit Tollhiba, a szenvedő szerkezet szerint em.

Ál boldogságaik, melyeket nagyobb
'S kisebb mértékeikben bírhatunk
És még is bírunk? Nem megoszthatatlan,
Nem egy e' a' mit látni óhajtozom?
Ám végy-ki egy hangot a' lant' zengzetéből,
Az ég' ívéből egy színt ám szakassz-ki,
'S semmid marad, míg a' szép zengzet' és
Szin' mindene egyyüvé nem szerkezik.

Ekként beszélvén egy szent Gömbölyeghez
Jutának-el, hol egy beleplezett kép
Oriási nagyságban tűnt a' megijedt
Ifjú' szemébe. – Szólj, kérdé, mi ez?
Ez a' Való, monda a' Pap. – „A' Való?
Hisz annak látásáért lángolok,
'S előttem épen ő lepleztetik!”

Perelj az Istenséggel érte; mond'
A' Hierophanta. Nincs az a' halandó
Ki fellebbentse e' leplet, míg magam
Fel nem lebbentem. 'S a' ki ezt illetendi,
A' szentet, a' tiltottat, mond az Isten ...
– „'S mit mond?” – az a' Valót meg fogja látni.
„Csudálatos! 's te még fel nem vetetted?”
– Én é? nem én soha! 's e' viszketeg
Meg sem kísérte még. – „Nem értelek.
Ha tőle nem több mint e' gyenge közfal
Rekeszt-el, úgy könnyű lesz...” – És az Isten'
Tilalma! mond rendítő hanggal a' Pap.
E' gyenge fátyol nem nehéz karodnak,
Fiam: lelkednek sokmázsányi suly.

Az ifjú mély gondok⁴³ közt tért haza.
A' tudni-vágyás' szomja csendes álmát
Szemeitől messze elűzi; kínosan
Fetreng fekvésén, 's éjfélkor felugrik.
Rezzent lépései vaktában viszik
A' Gömbölyeghez. Megmászni a' kerítést
Nem volt nehéz, 's egy bátor felszökkellet
A' kép elébe teszi a' vakmerőt.
Itt áll immár, 's borzasztva fogja körül
Az egyedülvalót az éltelen csend,

⁴³ gondok Sajtóhiba, em.

Mellyet csak a' lépdellés' dobbanásai
Szaggatnak-meg a' kripták' boltjaikban.
A' kuppolának nyílásán keresztül
Sápadt ezüstkék fényt lövell le a' hold;
'S rémítve, mint a' megjelent Istenség,
Ragyoglik a' boltnak setéte közt
A' szent alak, lenyúló fátyolában.

Bizonytalan lábakkal lép az ifju
Közelbbre a' képhez, 's im szentségtörő
Kezei a' fátyolt már illetni akarják.
Hévség 's fagy járják végig tetemeit,
'S látatlan kar repíti vissza. El innen,
Boldogtalan! el innen! így kiált
Mellyéből egy hív szózat. Te fogod
A' Legszenzettebbet megkísérteni? –
Nem érti ő, nem hallja a' szózatot.
„E' leplet (mond az Istenség) halandó
Fel nem vetendi, míg azt én vonom-le.
De nem vetette e mellé önn-maga:
Ha ki ezt eltolja, meglátja a' Valót?
Ám érjen a' mi akar, én eltolom,
És meg fogom, sikolta, látni.”

Látni?

Ezt zúgja utána egy nyúlt Echó nevetve.

Igy szóll, 's lekapja a' leplet. – A' Papok
Eldőlve lelték más nap' őt az Ízisz'
Szent zsámolyánál. Bomlott sápadt arcza
Mély kínokat hagyott sejdíteni.
Eltűnt az élet' vídamsága tőle,
'S korán sír nyelte-el a' boldogtalant.

Kazinczy Ferencz.

[763.]

164.

NAGY GÁBOR
BARÁTOMHOZ,
nagytekintetű 's tudományú Prókátorhoz
a' Tiszántúli Itélő Szék mellett. 1811.

Az a' rettentő tűz melly Debreczennek
Öt nyolczadát vad lángja alá borítá
Földiglen égetett-le téged is.
Ugy mondja a' Hír. 'S a' Hír ennél nagyobb
'S hihetlenebbet is mond mind azoknak
Kik lelkedet, mint én, nem ismerik.
Hogy, jó férj és atya, a' dühösködő
Lángból kikapván hitvesed' 's leányod',
Olly nyugalomban nézted a' csapást
Melly téged érdemessé tehete
Helyt fogni a' Porticusz' Bölcsei között;
Hogy Kézírásaid' gazdag Gyűjteményét
'S rakott könyvtárodát prédára eresztvén
Egy gondod az volt hogy Clienszeidnek
Tartassanak-meg papirosaik.
'S így megmaradtak e' rongyok, de ah!
Hazánk' viszontagságainak tanúji,
Az a' való kincs, mellyért éltedet
Méltóbban vethetéd koczkára, hamv lőn.
Hamv lőn könyvtárod is, 's a' mit belé
Didot, Bodoni 's Baskerville adának.
Az Encyclopaedie Bayleddel, a'
Természet' és való' nagy férjfijával,
Filangiérival 's Montesquieuvel
Raynallal 's azzal a' csufolkodóval
Ki szüntelen' dúlt, békét predikálván
Együtt lelék-fel itt azt a' halált
Mellyre egy más Debreczen Servétet hányta.
Puszták rezeidtől a' falak, 's szemed
Nem fogja már csudálni Socrateszt,^{a)}
A' feddtelent, 's veszni még is készet,

a) Sócratesznek halála, David által festve, 's Massard által metszve. – Chiron és Achillesz, [Berquin']⁴⁵ igen szép metszése. – Vernet nagy Mester a' vízi-darabokban, 's Claude Gelée, vagy közönségesen Lorrain, a' legtiszteltebb Tájfestő.

⁴⁴ Bervic' Sajtóhiba, em.

D a v i d n a k szép remekjét; nem csudálja
B e r [q u i n] n e k⁴⁵ tűjét a' két Nyíllövőben,
'S midőn Verbőczi megpihenni hagy,
'S felold a' lelket-öldöső dologból,
V e r n é t n e k bájos tengerszéleit
A' hold' szelíd fényében, nem találod.
Nem már Tempéjit C l a u d e -nak a' falon.
'S illy veszteségek, ennyi kár után
Te nem kesergesz? nem hallatsz panaszt?

Ha téged a' Hír másnak nem kiált
Mint a' mit önn-magadban önn-magad lelsz,
Ha nyúgodalmad tiszta nyugalom,
Ha ment kevély nagyságtól, tettetéstől,
Uralkodásra-lépett Ész' szava,
'S diadal és erő 's nem gyengeség:
Csudálom bölcseséged' 's szánlak értte.

Jaj annak a' ki így szenved, 's elvakítva
Eggy fennen-hangzó névtől, kínjait
Pírúl enyhítő könnyekben kisírni!
Azért adott a' legkegyesbb anya
Mellyeinkbe szívet, hogy tompítsuk-el
'S öldössük édes szent érzéseit?
Azért e könnyet a' gyuladt szemeknek
Hogy eggy elposhadott Sophista előtt
Ne merjen arcot 's keblet áztatgatni?
Ah, a' midőn Természet 's Bölcsesség
Két szent testvérek, meghasonlanak,
Ki fog, ha józan, térni ennek feléhez?
Midőn a' haramia, kit társainak
Nem rettegett bukások eldühít,
'S most még kegyetlenbb tettekre ingerel,
'S bosszús örömmel sujtja a' védtelent,
'S fut, 's vérben úszva hágy a' gyáva gyilkos.
Vagy a' midőn eggy furfang, vett tanúkkal
Törvénybe idéz, 's őseimnek birtokát,
A' szint úgy gyilkos 's szint úgy gyáva, eleski,
's gazság 's erőszak engem bukni hagynak:
Oh! akkor én is némán szenvedek;
Tetszem magamnak a' kínban, 's nevelni
Bántóm' diadalmát retteg büszke lelkem.

⁴⁵ B e r v i e n e k Sajtóhiba, em.

Nem így midőn az ég' gerjedt haragja
Lövelli rám nyilait, 's elvészi tőlem
Vissza a' mit adni nem tud. Akkor én
Gyermekeké leszek, érzem a' csapást,
'S hogy érzem, vallja kínos nyögdelésem.
Fakadnak könnyeim, 's lángoló szememre
Írt attól kérnek a' ki megcsapott,
'S az írrá változtatja a' könnyeket
'S a' lángoló seb orvasolva van.

Oh! hagyd Zenónak azt a' kérdést
Hogy néki nem fáj a' mi fáj, hogy a' kín
Nem kín, 's a' veszteség nem veszteség.
Barátidat ha szánni nem pirúlsz,
Miért pirulnál szánni tenn-magad'?
Elég meg nem csüggedni a' szenvedésben,
Elég a' terhet gyáván nem viselni.
Gyűjts újra 's kedved' ingerelje károd.
De hogy ne érjen új veszély, keress
Más lakhelyt, mellyre a' tűz' ádáz ura
Még nem kiálta pusztító átkokat.
Csak hogy, midőn futsz, megtiltsd asszonyodnak,
Hogy a' legszebb szemet vissza ne vesse,
'S kővé ne váljon karjaid között.

Kazinczy Ferencz.

Negyedik füzet, 1815.

EPIGRAMMÁK.

[764.]

A' FÉLIX-BÁNYÁRA,
NAGY-VÁRADNÁL.

207.

E' liget' árnyai közt ége a' szép Náisz Apollért;
'S asszonya vette nyilát, 's a' szeretőre lövé:
Szentelen, égj, úgy monda, de vessz! 'S a' Nymppha vesz és ég,
'S hév habokat buggyant, 's hirdeti keblé' tűzét.

208.

[765.]
EGY FERD[ŐBEN.]⁴⁶

E' busa nép kártyát 's lakomát kér, Nympha: nekem te
Nyújts orvos vizeket, és mikor égek, homályt.

200.

[766.]
HELIODORÁHOZ.

Tartsa-meg Európát, Lédát, Szemeléjit, Iójit
A' nagy Zeüsz: az enyim, Héliodora, te vagy.

201.

[767.]
VENUSZ KALLIPYGOSZ.

Mind, mind, lyánka! nem ezt egyedül! 's nagy Júpiter, engedd,
Váljon hármassá nékem is egyszer az éj.

197.

[768.]
PÓR KEVÉLYSÉG.

A' geniális nép! hamuban lakik, izzad az ülőn,
Nyúz, csal, lop, koldúl, adja cseréli lovát.
Eggy gyengéje vagyon: szeret Ú r n a k látszani. Boldog,
Hogyha nyakán elavúlt cifra ruhácska fityeg. –
Könnyedkén tűröm ha n a g y érzeti vélem, hogy ő nagy:
Nem tudtam soha még tűrni, ha t ö r p e mered.

189.

[769.]
AZ ÖZVEGY.

Elmaradás, te vagy a' keserű. Ah! együtt halni
'S a' szeretett férjjel szállani sírbe nem az.
Ezt kértem 's nem adák-meg az Istenek. Így leve ezentúl
Nékem az élet halál, bánat az édes öröm.

⁴⁶ EGY FERD Sajtóhiba, em.

[770.]

171.

BIHARNAK KÉT NAGYJA.
BARANYI GÁBOR ÉS BOSSÁNYI FERENCZ.

Elsápadva tekint, szent Férjfiak, a' pulya rátok;
Erzi hogy e' nagyság ötet homályba löki.
Bár! ugymond; nékiek csak erő juta, fény juta nékem,
'S ez jóval szebb rész. Látszani nagynak elég.

[771.]

222.

HÉBÉHEZ.

Vénül, 's vénüljön, testem! De te lelkemet ittassd,
Hébe, a' szent [k]elyből,⁴⁷ és soha elaggni ne hagyd!

[772.]

170.

A' VÁNDOR ÉS A' HELY' GÉNIUSZA.

A' VÁNDOR.

Kit fedez e' szent sír, név és jel nélkül? örök dísz
Önte-ki rá Chlórisz,*) 's a' csapodár Zephyrek
Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyenge virágit;
'S Sylphek' 's Sylphidek' népe seregli körül.

A' GÉNIUSZ.

Jel 's név, o Idegen, nem kell e' sírnek. Ha lelked
Tiszta, ne félj itten késni, de fuss ha nem az.

[773.]

198.

VÁD ÉS BÉKE.

Hittem az esnek**) ah! azt a' hold és csillagok hallák,
'S értte kezessé lön, 's mennyi gyönyörrel! az éj.
'S im játszottva vagyok. Menj, menj! Én kába, ki minden
Boldogságomat eggy lyánka' kezébe tevém!
Mit? nem igaz? lássad levelét; elfogtam. Igaznak
A' legszemtelenebb sem meri vetni cselét. –

*) *Chloris eram, quae Flora vocor.* Ovid.

**) E s és E s k elavúlt szavaink, most E s k ü v é s .

⁴⁷ helyből, Sajtóhiba, em.

Ah! de te sirsz, nyakamat karod általölelte, könyüdtől
Arczomat ázni érzem – Csalfa, feledve hibád.

210.

[774.]
THEMISTOCLÉSZ.^{a)}

Üss, csak szóllani hagyj' mond' – h í v és n a g y v a l a . Bántó
Honnja ellen nem költ – h í v v a l a : n e m v a l a n a g y .

Kazinczy Ferencz.

190.

[775.]
SZIRMAI JÁNOSHOZ,
Kerekreéten, Sáros Vármegyében.
SONETT.

Olasz dalt német drombon énekelni –
Melly gondolat! az ének' lágy hangzatja
Elbájolja a' fület, a' dromb szaggatja.
Kínt 's bájti ki tudjon együtt elviselni?

'S dörgettyűd még is tűzbe hagyja kelni
E' fásúlt szívet, Érató' magzatja!
Mert hogy te az vagy, e' szent ág mutatja,
Mellyből itt látom fűrtjeidet feselni.⁴⁸

a) Ez az Epigramma homályos, érthetetlen. De csak azoknak kik a' történetet nem tudják. 'S mi nem homályos, mi nem érthetetlen az ilyeneknek. – A' történet ez.

A' Salamiszi nagy napon a' Görögök' Vezérjei tanácsot tartottak, mint kelljen a' hazát a' Xerxes' rettentő ereje ellen megtartani. Themistoclesz is elmondá a' maga vélekedését. Az nem lele javalást. Azomban Themistoclesz, a' ki érzette hogy ez legyen a' legalkalmasabb mód Xerxesnek megfelelni, a' tanácslástól el nem állott. A' Szpártai Vezér látván hogy ez az ellenkező vélekedéseknek nem enged, pálczát foga Themistocleszre, 's ez azért meg nem szünt állítását vitan. Παταξον, μὲν ἀκουσον δὲ (üss de hallgassd a' mit mondok), kiálta. – Ugyan ez a' Themistoclesz a' hálátalan haza' üldözései ellen Xerxesnél talált védelmet. A' barbarus azt hitte, hogy a' megbántatott Themistoclesz kész lészen magáért bosszut állani az ő seregeivel, 's megcsalta magát reményében; Themistoclesz később volt mérget inni, mint istentelen kezeket emelni anyjára, a' hazára.

A' ki ezt megolvasta, megérti az Epigrammát. – „A' ki hazája' szeretete miatt kész botot szenvedni, hiv is, nagy is: a' ki a' bántó haza ellen fegyvert nem ránt, az hiv, de nem nagy – mert az, a' ki nem akar istentelen lenni nem nagy, hanem csak jó! – Nagy-e a' ki az anyját meg nem öli?” [A záróidézőjel hiányzik, pótoltuk.]

⁴⁸ fcselni Sajtóhiba, em.

Oh, hagyd a' drombot, 's térj egy szebb ösvényre,
Hol nem fenyőt fog Múzád földre szedni,
'S halld mit jövendőől rólad mézes ajka:

„Fiamnak vágyást adtam tiszta fényre,
'S intéseimnek légyen kész engedni,
'S ő lesz az újabb H i m f y az újabb D a y k a”
Kazinczy Ferencz.

[776.]
A' MARGIT SZIGETÉN.
1800. Jul. 30-d.

158.

Szompolygva tértem félre. A' gyermeket,
Mondám, szabad volt akkor még szeretni.
Tekintsd hajad',⁴⁹ 's lássd ím e' kecsket,
Mernéd a' Felvirúztat most illetni?

Öt kínban töltött év orczád' neked
Gyakor redővel eltudá lepetni.
N i n o n talált több olyan sziveket,
Kik néki, mint te, vágytanak tetszhetni.

Kilép a' partra. Lelke' bánatjában
Alélva dől-el bátyja' hiv karjában,
S a' szép mely lélekzést alig veszen.

Él! él! felpillant! 's társaim' sorában
Engem keres-fel! N i n o n á leszen,
'S e' hév, e' szent csók Istenné teszen.
Kazinczy Ferencz.

⁴⁹ bajad Sajtóhiba, em.

Ötödik füzet, 1816.

98.

[777.]

BERZSENYI DÁNIELHEZ.
MIKLÁRA SOMOGYBAN.

Széphalmon, October 25-dikén 1809.

Hogy jambusimra gáncs fog szállani,
Előre láttam. Ők az iskola'
Törvényeit bátran által szökdösik.
Ha jók, becsülik a' törvényeket;
Becsülik a' példákat is, ha szépek.
De kell-e törvény, kell-é példa a' szépre?
'S nem széppé a' szépet, 's a' rutat viszont
Nem ruttá, e' kettő' kéje teszi-é?^{a)}

A' babonának reszkető fija
Nem lát, nem hall; azt tartja, a' mit tanítanak.
Homér hatosban zengé bajnokát, –
Úgy érti mesterétől, – 's a' hatos szép.
Murány rotyog, potyog, totyog, szotyog;
És minthogy ezt így fűzte Gyöngyösi,
Ím a' rotyog, potyog, totyog, szotyog, szép.
Két kurta eggy hosszát ad. Tehát, csak értsd:
Remegő nyulakat avagy bitang darut a' hurok'...
Mert ezt Horátságban így lelé – pedig,
Ő füllel, ujjal mérte a' hangokat –
Fület varázsló zengzet, ékes jámbus.
Nyilván ez is szép jámbus lesz tehát?
– Mert törvény ellen nem kél pártosan –
Te Szerelem, eleget epedek, eleget iszom az Öröm?
'S szebb, mint a' gúnyolt Accius' sorai.
Daykának édes zengzetű dala:
Homályos bánat dúlja lelkemet.
Talán újulnak régi szenvedésim.
Talán tiündér előre-érezésim

a) Az első sorban említett gáncs, 's a' neheztelés, melly magát a' 40–43-dikig talán igen hangosan hallatja, 's mentséget egyedül abban lelhet, hogy Horátságból vagyon kölcsönözve – (servum pecus ... quibus auris in ore est) – költött gáncs és neheztelés. Az Episztola' Írója e' fortéllyal csak elevenséget akart adni a' poétai előadásra alkalmatlan témának.

Rémitnek... – rossz! mert másod' és negyed'
Fogásiban az első tag hamis,
'S középbén a' vers ketté nem hasad;
'S így Dayka ügyetlen lomha verskovácsló. –
Nem vétek az, ha Virgil és Homér
Négy Spondát vész négy dactylus helyébe.
De Dayka a' másod' és negyed' fogásra
Spondát ne végyen. Ők a' harmadik
Czikkelyben általugratják gyakorta
A' nyugalom pontját, és mentek értte.
Pert vonsz fejére Dayka ezt hogy teszi.
O marha lelkek! méltók vonni jármat,
Mert fül' helyébe féket kaptatok –
Hányszor fakasztá már dongástok engem
Szelid kacajra, hányszor élességre!

Mi teszi a' verset verssé? Szózatosság. –
'S mi ezt? – a' hosszú 's a' rövid tagoknak
Arányos és kedveltető öszevillések.
Vers a' mi a' fülnek, majd tág majd szorosbb
Törvény szerint, nyújt bájt, 's a' holt igébe
Hizelkedő zengéssel éltet önt;
'S a' nyűgét, a' melly közt kényesen lebeg,
Érezni nem, de csak gyanítani hagyja.
'S így Terencz' és Plautus' rendeit,
Bár szűk bilincsre verve nincsenek,
Szép versek lévén, jóknak is vehet'd.
Így jámbusom, ha páros öt fogásain
Ugy ejti kurta tagjait, hogy ők
Utól ne álljanak; 's ha két utolsó
Poltzán gyors lábat szöktet, bár az elsőbb
Fogásban sánta lábakat von is,
– Ő két röviddel nem foldoz keményt –
Komoly dalának bátran járja tánczát,
'S az iskolások' gáncsaikat kaczagja.
De nem talál helyt minden mindenütt.
Az boldog, a' kit nyájas Istene
Keggyel vezérel a' saját nyomon.

A' verselés' legrégebb neme
Az volt minálunk, a' mellyen Tinódi
Szikszai borától jól fülve, dúdola.
Rest és siket vers, melly hat párja közzül,
A' sort középbén két felé szakasztván,
Csak egyikének adja gondjait.

És még is olly' hogy tapsolást remélhet,
Ha ihletéssel énekeltetik.
És a' Vezérrend' két utóbb csapását
Selypül nem adja-vissza a' többiben;
'S házát 's hazát, és szálát 's meg valát
'S hagyjont 's vagyont⁵⁰ nem toldoz egyyüvé.
Az adva, kapva, rakva lél kegyelmet;
Mert kedves néhol még a' tompa hang is.
Hervadhatatlan fényt ezen nyere
Az, a' ki majd ösének szép elestét,
Majd a' kemény lány' csüggesztéseit dallá;
'S Egünkön Zrinyi csillagként ragyog.
Kevésbé könnyü mint volt Gyöngyösi:
Jóval tanultabb, 's fenntebb szárnyalású,
'S e' Versnem hordja Zrinyinek nevét.

A' Tiberis' 's Ilysszus' szép leánya
Sylvesterünket fényesbb utra hívá.
Magasbb kecskekhez szoktatott fülét,
Hogy értse nyelvünk' szózatot folyását,
Nektáros ujjal ő illette-meg,
'S más húrokat⁵¹ vont zörgő karvasára.
Fülett a' tér, füleltek a' tetők,
'S Tihánynak játszó lyánya felkapá
A' kedves hangot, 's sokszorozva vitte
Késmárknak égbe-nyúlt sziklájához,
És a' holott az Olt siet vizét
A' nagy Dunával egyesíteni.
De Hellenisz^{b)} a' rekedt kintorna'
Nyivását kedvellő sereg között
Még nem talált érzékeny tisztelőt,
'S jobb korra várván, nyúgalomra dőlt.
A' szunnyadót nagy későn Ráday
Költötte-fel hosszúra-nyúlt altából
És Péczelének^{c)} zöld árnyékai közt
Titkolt szerelmek' űzésére bírta.

b) *Hellénisz...*) A' Görög Ének' Múzája, mint alább Maeonisz is

c) *Péczelének...*) Gróf Ráday Gedeon, az Első, atyja a' második Gedeonnak, a' Konaőrnek, Péczelen lakott, Pesthez két mértföldnyire. Itt dolgozta már első Ifjuságában – (szül. 1713. Octob. 1-jén) – görög mértékre szabott verseit. Így beszélte ezt maga az Írónak. – Jóval előbb tehát, mint a' pór szarándok *Kálmán* [helyesen: Kalmár] *György*.

⁵⁰ vagyon A t hiányzik, sajtóhiba, em.

⁵¹ húrokat Sajtóhiba, em.

Itten lopá-el a' szerelmesektől
Egy pór Szarándok lantjokat. De Zeüsznek
Szelid leányi tűkkel kergették
Bosszús halálíg a' tolvajt, 's kezében
A' szózatos lant csak vad hangot ejte.
Rajnis, Szabó 's ezekkel Révai,
Nyerék-meg ezt a' kedves Éneklőtől,
Ki ő utánok, egyre sem mosolygott
Még édesebb, még bájosabb kegyével, –
Mert a' dagály nem fennség – mint Virágra.
Sok a' meghitt: a' választott kevés!

Az ének és a' Vers ellenkezésben
Állottanak mind eddig. Az rövid
Ütést adott amannak hosszújára;
És a' midőn ez meg-szökött, amaz
Balúl hosszúra tátogatta száját.
'S így a' *tudom* majd *túdom*, majd *tudóm* lön,
'S a' lyánka' mézes száját a' zsolozma
Hamis hangoknak ejtésére kínzá.
Hermesznek békebotját Ráday
Nyujtotta-el a' két versengő felett;
'S ők, mint a' kígyók a' boton, legott'
Szerelmes öszve ölelkezésbe költek,
'S visszálkodások' harcza véget ért.
'S most a' magyar dal már görög kecskkel
Dicsekszik, és a' nagy Békéltetőt
Hermionénk szent tisztelettel hangzza.

Nyert a' magyar dal, a' midőn görög
Tetőkre lépetetett. De veszte a' régi,
Midőn reá új éket raggatának.
A' lagzisoknak^{d)} részegült cigányaik
Tibullnak mennyei kellemű leányát
Piros csizmába bújni kényszeríték,
Hogy czinczogások mellett, a' Homér'
És Élégéja' tánczát lejtegetvén,
Patkós bokájit öszve csattogtassa,
'S a' Csürhe nép közt vad kaczajt repítsen.

d) A' *lagzisoknak*...) Jambusnak archilochizál. De ezt az undok Leoninusok érdemlik. – Az Elegéja két első Syllabája nem görög, hanem franczia kiejtés szerint méretett, mert a' festés ott hosszú hangot kíván.

A' részegeknek tetszik e' veszetség,
De a' kinek mejjébe tűz lobog,
'S Hellásznak Istenségeit rettegi,
Az átkot vonszó helytől futva fut,
'S a' fársánglás' szentségtörő bohójit
Adraszteának bosszujára hagyja.

A' Zrinyi kobza két pár húrjait
Egy párra szállította Bessenyei.
Azért-é hogy négy eggyezőt keresni
Kifárada a' szűk nyelvben? vagy mivel
Prokrusztész⁵² ágyként a' négy rend'körre
A' Gondolatnak, hogy ha kurta, nyújtást,
És hogyha hosszú, nyeresést parancsol.
Az Örs' öreg dallója^{e)} 's Barcsay –
Rokon nagy lelkek és dicső Barátok,
A' Vers' kidolgozásában, nehézkek.
'S eltelve még is fogyhatatlan ékkel,
'S magyar lelkeikben halhatatlanok –
És a' ki testvérenek sirkövét^{f)}
A' bánat' ágával foná körül,
Az a' ki Czídet hozta tájainkra,
És Ányós, eggyütt indultak vele.
Az áldozatlan pórserég körülők
Bájolva gyűlt-fel, 's minden hangicsálást
Zengésnek vévén, mint a' tók' lakóji
A' Fülmilének csattogásai mellett,
Rekedt szavával dong 's kong úntalan'
Pírult a' büszke Piérisz, 's helyére
Nyomván a' hulló pártát, titeket
Szóllíta-fel honnom' nagy díszei:
Kisem, te Berzsenyim, 's Rózának boldog férje
Kevély örömmel lépett-fel társai közzé.

Barátom! Orczy 's társai már avúlnak,
Avúlni fogtok egykoron ti is!

e) Az *Örs öreg dallója...*) Tarna-Örs, Gyöngyös és a' Jász föld között. Ott lakott Generalis B. Orczy Lőrincz Abaúji Fő Ispán, Józsefnek és Lászlónak Atyja, kik mind ketten méltók voltak egy ily nagy férjfi atyára.

f) *És a' ki testvérenek Sirkövét...*) Gróf Teleki József és Ádám.

⁵² Prokrusz teszi sajtóhiba, em.

'S mint a' te fényed vét homályt Bugacznak
Szent dallosára most: úgy zengi majd
Az Unokának egy később Virág,
Egy később Dayka szózatossb dalát
Melly a' te lantod' édes énekeit,
És a' mit Istennéje sug Kisünknek,
És Himfy zengett, elfeledteti.
Mi még hajnallunk, 's távol a' határ!
De nem lesz olly kor, melly a' vak tudatlan'
'S ízet elvesztett bölcsnek bosszujára,
Ki titeket nyelvrontóknak szidalmaz,
Mint Mársziász azt gyáva lantolónak,
Kire ég, föld, 's még a' poklok is fülelnek,
Neved csudálás nélkül emlegesse.
'S mint én irigylem két réf *pántlikáját*^{g)}
És a' *nyomorgó Csárdát* Orczynak,
Akként irigylik majd Psychét neked,
'S a' mit Hazádnak szent szerelme zengett.

Az a' Leány, melly vélem a' legelső
Szonéttet dallá honnunk' szép határin,
'S most majd a' Ráday kényes rythmuszán
Majd jámbéjonban sugja Episztoláját,
Venúzium' hatyúja, mennyei
Therpsichoréddal megmérkezni fél.
Ő nem leánya az Aegisz csörtetőnek,
Nem egyik kedvelt húga a' Delphi' Urának;
Nem öltözött a' Küprisz bájövébe,
'S a' zengő pánczél' szárnyas tánczait
Pallással a' felhőn nem lejtegette.
Hol a' Hegyalja látni örül magát
A' sullogó Bodrog víg tűkörében,
Ottan akadt ő egyszer dallva reám,
Befutva Éosznak lángsugarival.
Mint hültem-el, 's oh mint levék oda,
Midőn megláttam. Intett, hogy követném
'S követtem őtet. 'S a' mint e' zavar
Lassúlni kezde mellyemben, 's az élet
Szózáttal együtt tére-vissza, kérdém:

g) *Két réf pántlikáját...*) Célzás Orczynak verseire. Költeményes Holmi egy Nagyságos elmétől. Pozsony 1787 lap 94. – 's a' Bugaczi Csárda. lap 199.

Ki vagy te szép Szűz? Lángoló szemed
'S e' barna, fürtös üstök, e' szemérem,
Orczáid színe, 's e' varázs kecsék,
Benned hazámnak szültjét sejtetik.
De barna, fürtös üstököd' virágai,
'S a' hang, melly édes ajkadról folya,
'S egyg mondhatatlan báj, mellyet szemem
Még egyikén sem láta Szépjeinknek,
Külföldinek mutatnak. Ah ki vagy?
Csudállak és szeretlek!

'S a' leány

Mondá: Nevem Xenidion^{h)} 's *Etelyke*.
Báróczy volt az ápolóm, az új
Szép Atticának méhe.ⁱ⁾ Ő⁵³ tanított
Engem szemérmes-édest selypeni,
'S távozni a' durva nép' beszédtől,
'S nevetni a' durva népnek gúnyait.
Kis énekem melly hozzád elhatott,
Külföldnek éneke. Hallottam a'
Quirína^{j)} 's a' szép Meonisz' dalát
'S a' mit Torquata 's Luison 's Göthchen zengtek,
'S pártájik elhullott virágaikat
Pártamba fűzőm e' völgy' díszei mellé;
'S kényem szerint eldallom bérceinknek
Mind a' mit tőlök eltanulhaték.
Igy bánt Quirína Meonisz' dalával,
'S Virgil 's Horátz Pindarnak és Homérnak
Virágaikból fűztek koszorút
A' föld' nagy Asszonyának homlokára.
Csak a' butát rettentí az, a' mi új.
Külföld termése volt a' rózsza is,
A' művelés belföldivé tevé
'S Olasz eget szítt e' tetők' gyümölcse.

h) *Xenidion*...) Idegenke, szép idegen.

i) *Attikának méhe*...) Xenophont a' mézes beszédűt így nevezték a' Görögök.

j) *Quirina* a' Római Múza; *Torquata* az Olasz; *Luison* a' Francia és *Göthchen* a' Német. *Torquata* a' *Tassó* keresztnévéről. *Luison* a' XIV-dik *Lajoséról*, és az utolsó a' *Götheéról*.

⁵³ méhe ő A lábjegyzet előtt a mondatvégi pont és a mondatkezdő nagybetű hiánya sajtóhiba, em.

Jer halljad lantom' zengzetét. Ne kérdd,
Mindég enyém volt-é. Most már enyim,
Ne kérdd törvénnyel eggyez-é, nem-é.
Eggyez ha szép, mert törvényt ez teszen,
A' Kellem' Istennéjit engeszteld-meg,
Győz a' kinek kedvellik áldozatját.

Kazinczy Ferencz.

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY
(1817–1819, 1829)

1817., IX. kötet

[...] Értekezésemet rekessze-be az a' Sonett, melly magyar nyelven legelsőben vala énekelve:

92.

[778.]
AZ ÉN BOLDOGÍTÓM.

„Milliók között sincs Eggy, kit a' fene
Vak Áte ekként vett volna szabdalásba;
Ha megdühödve kapkod néha másba,
Segélni azonnal kész azt Istene.

Ah, éngemet nem véd öellene
Sem ég sem föld! E' szörnyü bajvivásba'
Lankadva dülök újabb lankadásba,
'S írt nem talállok, melly enyhítene.”

Megszánta Érosz éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit Áte sujta,
'S bérül ölemben tette-le Sophiet:

És ím miolta ő nékem áldást nyujta,
Bús éjjelemnek bájos mécsset gyujta,
Nem érzem a' Vad' csapkodásait.

Ez a' Sonett nem egészen úgy adatik itt mint először jelent-meg nyomtatásban.

Sor 1. ott: *Nincs milliók közt* minthogy a' nagyítást nem a' nincs festi, hanem a' *milliók* (olvassd *milljók*): elől ennek kellett állani.

Sor 2. ott *Vad végzet így vett volna...* *Végzet* és *vett* monotóniát ada. De ezen felül a' *Végzetet* personificálnom kellett, hogy fesse az ellenkezést ez közt és Erosz (a' szerelem) között. Itt tehát visszateszem *Atét*.

Sor 4. Ott: *Segélni mingyárt...* A' harmadik láb' rövid helyére így accentusos és ezen felül két consonáns által keménnyé tett syllaba esnék (*-gyárt*); melly nincs többé: *Segél* | *n' azon* | *nal kész...*

Sor 5. *öellene*, nem *öellene*, mert itt az első syllabának rövidnek kell lenni. A' Görög még a' diphthongot is rövidnek olvassa vocális előtt. Így Virgíl: *Et longum formosa vale, valE, inquit, Jola.*

Sor 7. *Ájúlva dűlök újabb ájulásba...* mely Kakophonia! három *ú* és egy ezzel rokon *ű*! 'S a' kilenczedik syllabának itt tágíthatatlanúl rövidnek kellene lenni.

Sor 8. *Írt, mely enyhítene.* Jó lesz az ellipszis, ha nem *engemet*, hanem *sebemen* gondoltatik elhagyottnak.

Sor 9. *Megszánta Ámor két á* egymás mellett érezhetőbb hiátus, mint *megszánta Éros*.

Sor 10. *Én enyhitem, a' kit a' Sors sujta* mely szó ez a' *Schorsch!* Sonettben, sőt csak fortepiáno mellett éneklendő dalban is, ennek a' vad szónak előfordulni soha nem szabad. És – *SorS Sujta!* – Vegyük még hozzá: *A' kit A' sors* kétszer egymáshoz illy közel az *A'*.

Sor 11. *Ölembe tettE-le* három *E* a' szók' végein. Déakúl is jól mondatik *ponere in sinu* (ablativo casu); 's így *ölembeN*. (Amor legte mir das Mädchen in dem Schoosse nieder.) Így elmellőztetik⁵⁴ a' Monotonia.

Sor 12. *És ím mioltA nékem áldást nyujtA* MioltA és nyujtA! – az elsőbb A elidálva van az *Ő* által.

1818., II. kötet

A' Magyar Nyelv' szép elsősege, *kevés szóval sokat mondhatni*; – felvilágosítva egy Napkeleti Gnóma által.

A' *Sammler* nevet viselő Német Folyó-Írás (1817. Szám 55.) egy arábsz Gnómát közöl német fordításban:

Sohn! du weintest am Tag' der Geburt: es lachten die Freunde;
Tracht', dass am Todestag', während sie weinen, du lachst.

Ez úgy áll két sorból, mint az arábsz Originál, úgy húsz szóból, mint amaz; 's az említett Munkának Redactora Európának minden Nemzeteit bajvívásra hívja ki, hogy merjék ezt, ugyan annyi sorban, ugyan annyi szóval, ha magokhoz bíznak.

Gróf Dezsőffy József első vala, a' ki megvitt a' Német fordítóval, 's azt meggyőzte, hét szóval élven kevesebbel mint ez. Örvendve láttam e' tisztelt, csudált és szeretett barátomnak szerencséjén, kit tudományai, lelke 's szíve miatt minden Jó szeret, 's példája engem is merésre buzdíta. Mutatám a' próbákat Pataki Prof. Vályi Nagy Ferencz Urnak, az Iliász' Fordítójának, 's ez a' vendégem kevésbb idő alatt mint egy óra, kész vala egy Magyar, egy Deák, és egy Görög fordításaival, szobámban, szemem előtt. Íme a' próbák:

⁵⁴ emellőztetik Sajtóhiba, em.

1.

sor 2., szó 13.

Sírtál hogy születél, nevetének rendre barátid:
Élj, hogy holtodkor sírjanak, és te neved.

250.

[779.]

2.

sor 2. szó 11.

Sírtál, midőn lettél: azok nevettenek;
Élj, hogy vígan halhass: ők keseregjenek.

3.

sor 2. szó 6.

Sírva lettél: vígadtanak;
Halj-meg vígan: búsúljanak.

4.

sor 2. szó 14.

Hogy születél, sírál: Nézőid örültenek; úgy élj,
Hogy holtodkor azok sírjanak, és te örülj.

5.

sor 2. szó 13.

Flevisti natus, plausit tibi turba propinqua:
Sic vive, ut moriens plauseris, illa flect.

6.

sor 2. szó 14.

Ὡς ἐφυης, κλαυσας, γνωτοί τε βίοντι γελασαν.
Ζῆθ', ἵνα κλαυσωσιν θνήσιν, ἀτὰρ συ γελας.

Az első Distichon a' Gróf Dezsőffyé; – a' 2. és 3. enyém; – a' 4. 5. 6. a' Prof. Vályi Nagy Uré.

Kazinczy Ferencz.

1819., III. kötet

[a Helikoni ünnepségekről beszámoló szerkesztőségi cikkben közölve:]

[780.]

265.

Gróf Festetics Györgyhöz.

Nagy ember, kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényűl engedtenek;
Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
De társa még inkább magas erkölcsökben;
Te, kit a' Jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja 's ipa egygy Hohenzollernek!
Melly ész, melly józanság vive arra téged,
Hogy jó tételekben leld gyönyörűséged'?
'S midőn pillongásért epedeznek mások,
Téged nem szédítnek semmi csillámlások;
Büszke, de nem kevély, a' csörgést megveted,
'S nyugalmas nagyságban foly-el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régi Rómának,
Természetnek híve, híve hazájának,
Honn űlsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
Ugart törsz, árkot nyitsz, mocsárt 's tót szárítasz,
Magad oltod almád 's sajtólod szőlődet,
Ménes, gulyák, nyájak fedik-el meződet;
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat adhass a' hazának.

Földmivest neveltek legelébb gondjaid
És ifjú katonát: most már óltáraid
Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' Virág' és a' Kis' nyelve' Istenének.
Olympiánk nyílt-meg; ím fut a' délczeg nép,
'S három pártás Költőnk, 's velek egygy ifjú Szép,
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet. –
Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet.

Javaltatni kedves: de bérre s z o l g a vágy;
A' S z a b a d megteszi a' mit szent tiszte hágy,
'S bár nincs 's soha nem lesz tanúja tettének,
Áldozatokat hoz szeretett ügyének.
Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér;
Érted te, az üres láрма 's a' hír mit ér,
'S bírván megnyugtató javalltát keblednek,
Bátor léptekkel lépsz útján érdemednek.

Tamás, a' Nádasdi háznak fényes ága,
 Védistenink közzé ez érzéssel hága;
 Így Pázmány, így Bakacs, Nagyjai Rómának,
 Így Bethlen, fejedelme a' rokon hazának,
 Kik dicsőségekből néznek volt honjokra,
 'S áldást eresztenek arra 's új társokra. –
 Menj, nagy férfi! 's példád tanítson bennünket,
 Magunknál még inkább szeretni ügyünket.

Széphalom, Január. 3-dikán 1819.

Kazinczy Ferencz.

1829., IX. kötet

[Kis János könyvismertetésében *Első Magyar Fordítás* címmel közölve:]

331.

[781.]

Forrás, mellynek ezer lant zengi dicséretit, honnan
 Jőnek hő vizeid, 's a' mész' és kén' ere benned?
 A' te tüzed 's melly a' Sicilia' térein Aetnát
 Lángoltatja, rokon? vagy hevítnek Avernusi szikrák?
 Bájának hátrálj orvos vize, 's te ki Timavus'
 Szomszédjában eredsz, és te, ki dicsőítöd a' helyt,
 Hol Károly lakozott 's elholt, Germánia fénye.
 Oh mint lökd⁵⁵ fel buborékait! oh mi színekkel
 Festi-be mentében a' márványt és valamit lél.
 A' menny' boltozatán eleven színeivel az Iris'
 Ive nem ég inkább. Folyj, boldog, századokon túl,
 Szent kútforrás, folyj, és hozz idvet az emberi Nemnek!
 Adj az Öregnek erőt ismét, add vissza pirossát
 Hervadozó lánykák orcájának, üzzd el az élet'
 Kinjait, hogy minden, ki vizedben megfüröd, ismét
 Épen térjen-el, és vígan láthassa hazáját.

Kazinczy Ferencz.

⁵⁵ A szó vége hiányzik, üres hely és egy elmosódott betűnyom látható csupán.

SZÉPLITERATÚRAI AJÁNDÉK
(1821)

[782.]

232.

AZ EGRI BIBLIOTHÉKA.

Eszterházy hagyott bennünket lenni, de rendre
Osz t' s bővít Szepesynk, 's a' Chaosz íme világ.
Szóllj, Epikúr, mi neked kedvesbb, az atóm e, vagy e' föld?
„Ez; de atóm nélkül nem leve még soha föld.”

KAZINCZY.

[783.]

188.

TUSAKODÁS.

Reményem eltűnt – mint mikor a' torony
Lámpája, az éjnek vad zivatarja közt
Ellobban, és a' csüggedőket
A' habok újra veszélyes örvény

'S egekbe nyúló fergeteges sziklák
Közzé ragadják. Oh, ti Hatalmasok,
'S te, te! nagy és jó Jupiter, ki
Teljesedésbe hozod *tilalmat*

Nem-szenvedő végzéseiket! tehát
Hijába bízánk benneteket? hasztalan
Nyújtánk fel újobban könyörgő
Öszveredőlt kezeket felétek? –

Méltatlanoknak még soha nem leve
Az égiektől támogató segéd.
Tűrd a' mit illik túrnöd. Itt lesz
A' gonoszokra kemény Fenyítő.

Bizonyal itt lesz! néha sietve jön,
Sántítva, többszer; 's hozza kezében az
Élesre-fent pallost, 's az ingó
Csésze sülyed, 's bukik a' hitetlen. –

Villogj te nekünk, mennyei jó *Tanács!*
'S vezérlj az éjnek kétes homálya közt.
Im lobban a' láng! a' homály fut!
„*Lelkem örülj! közelít az óra!*”

KAZINCZY.

3.

[784.]

BORIS.

Az első Kakukkszó-halláskor.

Nem kérdem én azt kis madár,
Soká ha élek e? – –
Meddig leszek még Jancsimé?
Ezt mond meg nekem, kis madár;
Nem azt: soká ha élek e?

SZÉPHALMY.

KOSZORÚ (1828)

[785.]

316.

Wadasi Jankowich Miklóshoz
1827. November 23d.

Megyek tehát, 's éitemnek karjaid közt
Fogom kiélni négy öt szép hetét;
Megyek, tenálad szálllok; asztalodról
Élősködöm, kifárasztom cselédid',
Kifárasztom lovad', míg kénytelen lész'sz,
Ha majd lefoly pöröm, 's Bíráim a'
Pro I. vad gyilkolójinak kezeiből
Kirántanak, ezt mondanod magadban:
„Hideg vendég nem volt a' szemtelen.”

Therésiánk alatt míg a' Magyar
Még nem tudá, mint már most, Bécs hol áll,
Egy Kecskeméti dúzs polgárt baja
Rá kényszeríté, hogy kedves lakását
Hagyná-el, és a' Lejtán lépne túl.
Útjában azzal élt, a' mit magával
Hazulról vitt, 's Komáromban veve.
De a' Wolfstháli Motozók kövér
Sódrától, kolbászától, mind kifoszták:
'S öt Riegelsbrunnban az üres tarisznya
'S üres gyomor csapszékbe kergeték.
Csak bort akart. A' fürge Kellner itt
Malacczal kínálá-meg, és midőn
Egy portziót már felropogtata,
Még egyet, 's ismét egyet tőn elébe.
Becsületes legény a' Németecske,
Mond György magában; majd ha az Isten egyszer
Elhozza közzénk, 's ő is fenn-akad,
Jóakarátja vissza lesz fizetve.
Meglátja Mikli, mit tud a' Magyar
Azokhoz, a' kik érdemlik, mutatni.
De a' midőn hálálkodásait
Elkezdte, 's menni akart, Beczolt! kiált
A' fürge Sógor. Akkor látta György,
Mit térszen Riegelsbrunnban a' becsület.

Te nem fogsz engem porczogó malacczal
Jól tartogatni, hogy midőn megyek,
Házmestered rám nyújtsa tenyerét.
De én sem mondom, hogy ha az Isten egyszer
Felém vezérl, leróvóm a' rovást.
Mint te nem átalsz vélem tenni jót,
Úgy én nem, a' jót tőled elfogadni.
'S bár Szemerém is hív, bár Vitkovics,
És Bártfaym, 's a' lelkes Fáy, készek
Lakásokat velem megosztani;
'S én nálok kényén 's nyűg nélkül lehetnék;
Bár a' nem-régen épült Zrínyi, 's az
Fejér-Hajó, szobájakat kinyitni
Előttem is nem késedelmeznének;
Önkénytt repülök a' te karjaidba,
És hogy te fogsz-el, büszkén hirdetem.

És majd ha nálad lések, és ha benned
A' szeretetre legméltóbb halandót,
A' tiszta főt, a' tiszta keblet, és
Kedves társalkodót, immár kilaktam,
Ha majd csudálva nézem, mint levél,
Tizenkét esztendő'k' lefolyta alatt,
Te, bölcs pazar, kincsekben gazdagabbá;
S irigyeddé lesz tisztelőd, barátod;
'S a' nagy gyönyör megtágulást parancsol:
Jer akkor, és vezess-el te Ferenczynk'
Graphídionához, hogy felejtve mindent,
De nem, hogy azt honunknak hős fija
Teremté, csókom a' márványra szálljon.
A' csaknem hetven esztendő's öreg
Eléggé ifjú még lángra gyúladozni,
Keblet ha szépség és ha Hon hevítik.

Most útamát Horvátunkhoz veszem,
A' nagyhoz, jóhoz, szenthez. De te rántsd-el
A' gondolatlant, 's sugjad ezt fülébe:
A' négy fiú, 's három lány és az anyjok
Számlálnak minden órát; láss dologhoz.
Essél előbb keresztül a' pörön,
'S éld akkor osztán szíved' kényeit.

A' Burkus-háborúban egy Huszár-Tiszt,
Kinek csak két szemét 's hosszúra-nyúlt bajusszát

Hagyá-meg épségökben puska, kard,
Tört karral, czombbal tére-meg Tokajba,
Hogy szőlejét mivelvén, Istenének
Élhessen; eddig a' világnak élt.
De ő Tokajban is csak Kapitány,
'S nem szőlős-gazda volt; 's midőn vagy ő
Ment látogatni mást, vagy mások őtet,
Beszéllgeté, 's nagy tűzzel, mint veré-meg
Collín alatt Ő a' nagy Fidriget,
Berlínben Ő mint volt Hadikkal, és
Lódonnak Ő mint nyert egy Schweidnitzot.
'S László (mert ez volt vezetékneve,
Pál a' kereszt) addig beszéllgeté
Collínját, Berlínjét, és Schweidnitzát,
Hogy szőlejei kapálatlan maradtak.
Szüretkor még is csak kiméne; 's látván,
Hogy más furmintot széd tőkéjiről,
Sárgát mint a' méz és arany, de néki
Csak egrest ad a' parlag; és hogy a'
Szomszédok' szőleji, mint a' mivelt kert,
Tisztán mosolyognak a' néző szemébe,
De farkas-bundaként a' többi közt
Az ő parlagja, szürkén a' magas
Gordontól és cseplyétől; pisztolyát
Belé süté, 's kaczagva hirdeté-el,
Hogy ő farkast löve; végye, a' kinek kell;
'S tovább is hirdetgette Schweidnitzait.

Te sugd a' László Pál' nevét neki,
És ha nem enged, úzsd Prókátorához.

KAZINCZY FERENCZ.

AURORA
(1822–1823, 1828–1831)

1822

275.

[786.]
A' TANÍTVÁNY.

Kékellő violák' illatozási közt
Szüle egy gyenge leány engemet ott, hol a'
Szirt forrása magasról
Tajtékozva szökell-alá;

'S lány keblébe fogott, 's kisdede' homlokát
Elhintette tüzes csókjaival, 's Te, mond',
Serdülj, 's a' miket itt látsz,
Zengd majd lantom' idegein.

Igy szállván elhagya. Hirtelen egy galamb
Lebbent nyögve felém, 's elfedeze a' liget'
Ifju lombjai közzé,
'S mézzel tömte-meg ajkamat.

Nőttem, 's a' mit az ér' szélein, ott hol az'
Aggott tölgyek alatt, görbe futást veszen,
A' mit szirtpatakomnak
Vad zajgásiban hallanom

Engedtek kegyesen szent Jelenéseim,
Már – már zengi dalom; honnomat egykor és
Lelkes nagy fíjait: most
Még csak gyenge szerelmeket,

És a' lányka' szemét, a' ki remegve fut
Lobbant lángom elől kertje' homályiba,
'S ott, a' csintalan, önkénytt
Hull keblembé, de fut megint.
Kazinczy.

[787.]

276.

A' SZABAD ERDÉLY

(a' Török' elűzése után.)

Szabadon lihegsz, szeretett Haza!
Szabadon lihegsz megint! karunk
Béklyóidat öszvetöré.
Itt vesztenek ők, itt hulltanak-el;
Lobogó tüzeit seregedre
Az isteni bosszu lövellé.

Nem ejte-le minket erő,
Bizakodás teve rabjaivá
Minket a' pogánynak.
Esküdt, 's mi jók, hivénk szavát,
'S ő a' hívőket, bizakodókat,
Cselébe voná, megbuktatá.

Hegyeink' aranyát, ugarinknak
Gazdag termésit irigylé,
És a' mit táplált a' mező;
Paripáink neki nyihogtak,
Gyapját neki nyírte-meg a' nyáj,
'S a' mit nem vett-el, ellopá.

Magyarra vivé-ki a' Magyar
'S vicsorga dühében hogy a' két
Testvérhad egymást értte ölé
Éh gyermekeinket maszlagon
Hizlalta pribékjeivé, hogy ők
Verdessék, a' mi még nem ing.

'S mi nyögénk a' vad dölýf' ké[j]eit,⁵⁶
'S viselénk, de mérges fájdalomban,
Az alázó súlyos igát.
Hunyadink' nagy lelke nem hagyott-el,
Hunyadink' nagy lelkét nem hagyánk-el,
'S lepattogának lánczaink.

Itt vesztenek ők; itt hulltanak-el,
Lobogó tüzeit seregedre
Az isteni bosszú lövellé.

⁵⁶ képeit, Sajtóhiba, em.

Szabadon lihegsz, szeretett Hazánk!
Szeretett Hazánk, szabadon lihegsz!
Hunyadink' nagy lelke van veled.
Kazinczy.

1823

280.

[788.]
TISZTÚLÁS' INNEPE.
AZ UNGNÁL.
(886.)

A' SEREG.
Érettünk küzd, érttünk csatáz
A' harcz' nagy Istene;
Segéli az elnyomottakat,
'S elnyomja az elnyomót!

A' JÓSOK.
Bízzál te benne, hű sereg,
Rád néki gondja van;
Segéli az elnyomottakat,
'S elnyomja az elnyomót!

EGGYÜTT.
Érettünk küzd, érttünk csatáz
A' harcz' nagy Istene;
Segéli az elnyomottakat,
'S elnyomja az elnyomót!

AZ OLTÁR' SZÜZE.
Az agg erdőben aludtam-el,
Eggy lombos tölgynek alatta;
Zaj támada az agg tölgy' lombjai közt,
'S elverte szememről álmomat.

Idegen raj űlte-meg a' magas
Tölgy' gallyait, eggy tömött gerezd;
'S a' régi lakók kirohantak
Elűzni szelíd vendégeiket.

Dühösen folyt a' küzdők között
A' vér' csatája; hulltak sergeik.
De most szeretetté vála tusájok,
'S a' két raj egyi rajjá leve.

A' FŐ JÓS.

Tisztuljatok-meg! vár az Ung,
Új honnotoknak szép folyamja.
Nem lél segélyt a' szennyezett;
Nem, a' ki a' más tulajdonát,
Hölgyét, cselédit, barmait,
Orúl vagy nyilt arcczal, rabolja.
Nem, a' ki csal; nem, a' ki jobbját,
Felének avvagy ellenének,
Mosolygva nyujtja, 's másfelől
Mérges nyilat fúr oldalába.
Nem, a' ki jámbor szenvedőnek
Enyhíteni rest gyötrelmeit,
'S elfagyva látja folyni könnyét.
A' szenvedő az Istené,
'S ez bosszút áll a' szenvedőért,
A' bántón bosszút. Tisztuljatok-meg!

A' FEGYVERNEK.

Ártatlan vére Balambert, Csaratont és Ödönt
És téged, dicső Etelyénk, soha meg nem fertőze.
A' hős nem fenevad: védi szabadjait,
'S másnak szabadját tiszteli.

Etely így fut, a' bérczek' kevély nagy fíja,
Szelíden 's áldást hozva medreiben.
De ha szirtek gátlják a' szelíd' futását,
Kicsap a' mederből, ront, pusztít haragja.

Arpád! a' pálcza tiéd, tied a' kard és az érc paizs;
Szabad Nép adta, 's önkénytt, azt kezdedbe.
Viseld, feje 's atyja neki, 's azt a' szép örökbe,
Etelyénk, a' mi Etelyénk! hagyá reánk, te légy Vezére.

EGGYÜTT.

Érettünk küzd, érttünk csatáz
A' harcz' nagy Istene!
Ránk gondja volt, ránk gondja lesz,
'S elnyomja az elnyomót!

KAZINCZY FERENC.

1828

167.

[789.]
IZÉHEZ.

Poeta vagy 's historicus –
Mi vagy nagyobb? biz' én nem értem.
Oh, hogyha én exotericus,
'S itt, mint sokakban, scepticus,
Historico-poeticus
Illustritásod' meg nem sértem:
Fejtsd meg magad: melly félen vagy
(Kettőben az bajoska) nagy!
Silány versed, Beszkédi! fagy;
Sem sírni nem hagy, sem nevetni,
De fázni 's izzadozni hagy.
A' másik munka hagy nevetni,
'S nem sokkal többet mint nevetni.
Már ért az exotericus –
Historizáns poeta vagy,
'S poetizáns historicus.

KAZINCZY.

81.

[790.]
EGY GYERMEK' SÍRJÁNÁL.

Téged nyájas anyád' karjáról Ámor ölelt-el,
Isteni szép jegyesét, isteni szép jegyesed.
'S most az Olympusz' örömtájékai fognak-el immár,
Jaj, de szüléidnek szívek örökre sebes.
Nézz szerelemmel alá rájok, 's mondd: Él Phigie, 's téged
Kedves atyám, 's téged, nyájas anyácska, szeret.

KAZINCZY.

248.

[791.]
A' MÚZÁHOZ.

Leányka, dalt! de ne mint eddig dallál,
Becsületet azzal sokat nem vallál.
Gajdolj, ha kell; de úgy, hogy mindenek,
Tudósok 's Nemtudósok értsenek.
Nem élünk mi Athénben, nem Rómában;
Mit dúdolsz hát görög 's deák szchémában?

Az a' külszín, higyd-el, csak flosculusch;
Parturiunt, 's lesz ridiculusch musch.

Szólj igazat: te is vágysz tetszeni;
Költőink közt szeretnél fényleni.
Akard, 's megvan; légy újra az, a' mi voltál,
Szólj a' szerint, a' hogy régebben szóltál;
Új szót ne gyárts, az ókat ne keressd,
A' francziát, a' dájcsot ne kövessd;
Beszédednek adj bájt, adj könnyüséget,
Adj rendidnek hasonló-hangú véget.
Kap a' manó, nem más, a' verseken,
Ha nehezek, 's rím nem cseng végeken!

De te pirúlsz megfutni a' könnyü pályát,
Hol X szedett koszorújába – zsályát;
Jó, verd tehát bilincsekre magad',
'S a' verselés' dühe ha megragad,
Zsongásidban vedd Rádayt vezérnek,
Mérd a' mit az olasz 's francz 's német mérnek;
Cserélj nehéz és könnyű tagokat,
A' rímekben nő 's hím hangzásokat.
Így lesz neved, Múzsácskám! a' Parnasszon:
– Örülj neki! – Tekintetes Tudós kisasszony.

KAZINCZY.

[792.]
NEHÉZ ÉS KÖNNYŰ.

302.

Nem szeretek nehezre ha nehéz: könnyűt nem ha könnyű;
Ez 's amaz együtt dísz, mint külön-állva hijány.
Úgy kell a' mi nehéz, ha nem érzeti vélem hogy ez volt:
'S a' könnyű, ha simúlt sok faragásra leve.

KAZINCZY.

[793.]
AZ INN' HÁTÁN.

74.

Mint egy nyíl fut-el itt part, fenyves, völgy, hegy előttünk,
'S illy hamar a' gondok' szirtfoka messze maradt.
Hajh, de hol a' haza még, hol még Tokaj? hol vagyon a' domb,
Melly a' régen várt számkilököttnek örül?

Told sebesen ladikunkat, o Inn! míg a' szelek' atyja,
'S Küpris, 's a' szép nő' bátyjai, révbe viszik.

KAZINCZY.

1829

249.

[794.]

JÖVENDŐLÉS.

Honny soit qui mal y pense.

Hős Mihályunk karvasára,
Patikaszag' babérjára,
Sustorogó Ódájára,
Békegeres Épósára,
Tisztos Crimen Raptusára,
Rosszórájú Gerzsonára,
Tempefői bajnokjára,
Amazon szűz lányzójára,
Mátrónásúlt Dórisára,
Kérdéseknek kérd á s á r a,
Füstölt galád kis nagyjára,
E s k ü s z ö m: Te nem sokára
Felhágsz, csak nézz e' példára,
A' homoksík' Tátrájára;
'S Csombók Jankó 's Csombók Sára
Szát szemet tát e' csudára.

KAZINCZY.

1830

322.

[795.]

SULPICIA CERINTHUSHOZ.

Tibull. L. IV.

Szánod e lánykádnek, Kedves, gyötrelmeit? Oh lássd
Mint gyengíté-el őtet az őszi hideg.
Múljon-el egyszer már nyavalyám, ez az isszonyu! azt ha
A' szeretett ifjú együt ahítja velem.
Jaj, de ha már elhűlt, ha talán már únja szerelmét,
Haljak-el! a' hív lányt élni ne lássa tovább.

KAZINCZY.

[796.]
A' LEPE.

288.

Plátó lelke valék egykor, most már Lepe. Szépet
'S jót keresék ottan, mennyei harmatot itt.

KAZINCZY FERENC.

[797.]
ASTÜANAX.

233.

Astüanax dajkája felé rettegve vonúl-el
Atyja' sisakjának ércz-ragyogásai előtt.
Hagyjanak élni tovább, nagy kised, az Istenek – Hektor
Volt nemzöd – nem kell félned az ércz-ragyogást.

KAZINCZY FERENC.

[798.]
MI FÁJ?

260.

Nagy, de rövid bántás nem sujtja-le lelkemet: az fáj,
A' mi kicsiny 's lassún kínozt; ah az epeszt.

KAZINCZY FERENC.

[799.]
A' LENGESEÉGHEZ

330.

Ki viselhetné-el
Éltének súlyait,
Hahogy isteneink
Téged nem adának
Az emberi nemhez,
Vádlott, feddett,
Kárhoztatott,
Kedves lyánya az égnek.

Mosolyogja bár
Ha kedve tartja,
Játékid' a' komor bölcs;
Nevezzen bár
Gyermekesnek;
Nekem te voltál,

Nekem te vagy,
Nekem te lészesz
Örök barátném,
Vigasztalóm,
Te boldogítóm.

Tátott szájjal
Vára reám,
Hogy elnyelhessen,
Az az isszonyú!
Hallám fogainak
Siketítő
Csattogását;
Láttam vérbe-kevert
Szemének undok
Pislongását,
S irtóztam az irtózatost!
De te kedves
Reám borúlál,
Hogy ne lássam
Vérbe kevert szeme'
Pislongását;
'S hogy ne halljam
A' dühödött fogak'
Csattogását,
Lágy dalaiddal
Boldog álmak közzé
Altatál-el;
Hol a' Phócionok
És Scípiók
Szép honjába
Általtéve
Feledjem az
Irtózatost'
Rettegtetésit.

Tátott szájjal
Vára reám
Hogy elnyelhessen
A' még isszonyúbb!
És elnye!'
De te, kedves,
Egek' leánya,
Vádlott, feddett,

Kárhoztatott,
Mellém vonúlál,
'S csapodárkodó
Énekid közt
Hátra hagyál
Tekintenem,
S előre, de távoly
Tájékokra;
Nem, a' mi most
Lépésim előtt
Veszttem után
Ólalkodva,
Rettegtetett.

KAZINCZY FERENC.

[800.]
A' LOVAG.

263.

Nyargala 's orra bukott 's arczát bevarazta; de hogy lásd,
Hogy lovag ő is volt, íme keféli fakód'.

K. F.

[801.]
KÖLTŐ.

287.

Jót, rosszat érez a' barom, de hallgat;
Jót, rosszat érez 's elbeszélli az ember;
Jót, rosszat érez 's zengi a' lant' fíja.
'S ez tűzzel és magának, valami
Dagasztja keblét: nem mint a' közember,
Ki csak szükségből 's faggyal ont panaszt.
'S a' mennyivel az ember több 's nemesb
Mint a' mezők' lakója: annyival
Több és nemesb a' költő mint azok.

KAZINCZY FERENCZ.

[802.]
NEO- ÉS ORTHOLOGIA.

233.

Ah, mi Elég, mi Sok, és mi Kevés? Mértéket ezekhez
Adni ki fog? neked én, Bardacsi, vagy te nekem?

KAZINCZY FERENCZ

1831

303.

[803.]
KÜLÖNSÉG.

„Mert én is művész vagyok ám!” Correggio monda.
Fess mint Ő, 's akkor mondhatod a' mit akarsz.

KAZINCZY.

320.

[804.]
VIGASZTALÁS.

Felfele tart mindég, lefelé nem, az emberi lélek;
Égből szálla belénk, és oda vissza siet.
Hasztalan a' viharok' részeg dühe; Szép, Igaz és Jó
Szent Egység; 's lelkünk érezi, tudja, hogy az.

KAZINCZY.

259.

[805.]
SPISSICS.

Mínoszhoz közelíte Spisics: Megdöbbene az Isten;
'S székét 's pálczáját a' jövevénynek adá.
Meg nem tántorodott, szennyetlen! monda, te tarts itt
Törvényt, mint oda fenn tartani láta Szalád.

KAZINCZY.

203.

[806.]
A' BOLDOGÍTOTT.

Én szeretek, szeretetve vagyok, 's gyönyöréjeket élek –
Úgy de hol? úgy de kinél? – Paphia, tudd te magad.

KAZINCZY.

HÉBE
(1822–1826)

1822

[807.]
MINNYIHEZ.

268.

Égtem értted, 's te szerettél,
Még én égek, nem te már;
Ah! te már meghidegedtél,
Szád szemed tagadja bár.
'S most itt magamba borúlva
Nevedet sohajtgom,
Elbúsúlva, megfásúlva
Veszteségem' siratom.

Elenyésztek életemnek
Tündér istenálmai.
De ne rettegj, mély sebemnek
Nem terhelnek vádjai.
Légy te boldog; könnyebbedve
Tűröm úgy majd estemet,
'S ezt sohajtom kevélykedve:
Minnyim engem szeretett.

KAZINCZY FERENCZ.

[808.]
A' BUGACZI CSÁRDÁRA.
Orczy után.

116.

Csikós 's gulyás nép clubbja, rossz vityilló,
Körüldünyögve a' szúnyogok' 's legyek'
Legiójítól, 's a' békák' ezredétől!
Vesztekre a' marhatartó jámboroknak
Ki tett, zsványok' fészke, jer, beszélld-el,
Ki tett e' pusztá helyre tégedet?

Te nem vagy a' minek vágysz látszani;
Az Útazót nem vészed-fel kebledbe,
Bár álnokúl e' címet hordozod.
Négy megkopott fal, roskadásnak indult

Kürtöd, bogárteknőjű fedeled,
Játéka a' nyári megdühült szeleknek,
Ez mind az, a' miben kevélykedel.
'S melletted egy gödör, mely rejtve tartja
Piros-pofájú szurtos csábítódat,
És e' leásott vastag két bitó,
Hová vendégid a' lovat kötik.

Bográcsod és e' meghasadt fazék
Nagy számban nem hoz szállókat tenéked.
Gyanús előttök a' czégér, 's remegve
Futnak tovább, 's készebbek kin tanyázni,
'S didergve várni a' reggel érkezését,
Melly hosszú útjoknak végét hozza-fel.

De bezzeg a' midőn borúl az ég,
A' terhes fellegek csatára kelnek,
Villámlik, csattog, hull a' menny' nyila,
Nyargalnak a' szelek, a' zápor ömlik,
'S a' pusztá egyszerre nagy tenger leszen:
Oh, akkor elhagy a' finnyáskodás.
Nem kérdünk akkor Farkast és Arany-Sast,
Nem a' Vad-Embert és a' Hét-Electort.
Jobb Numeró miatt nem zaklatgatjuk
A' tévedt kulcsot nem lelő legényt,⁵⁷
'S hotel-garni gyanánt van szűk hajlékod.

Építgetés, nagy hívság van tebenned!
Hazánk most e' kórságban nyavalyog,
Míg, 's bár ne későn, csábúlása eloszland.
Ki boldog csendben élni vágy, szorítsa
Szűkebb korlátba szívét, 's azt elérte.

Templom-magasságú márványfalak,
Trümeauk, parquetek, kristály-lüszterek,
Carrárai urnák, porcellán pagódok,
'S a' túlvilágnak színesbb fájival
Bélelt nyugvásra-vonszó pamlagok –
Ti vagytok a' boldogság címere?
A' boldogság tikóztatok lakik?

⁵⁷ legyént Sajtóhiba, em.

Eleink, még józanok, nem vágytanak
E' balgatagságokra. Nekik a' tölgy,
És a' vadon-termett barkócza 's körtve,
Adott elég szép bútort, 's a' fenyő
Deszkázatot, 's nem gyéren a' tapasz.
Mégfértek egy szobában, és ha sok
Vendégek érkezék, csak ponyva kelle,
Nem kárpitokkal bévont nyosszolya.
Csáté vala a' fedél, 's a' ház' falát
Megholt barátjaiknak címerek,
'S nem papiros nem selymek ékesíték.
Fa-széken 's lóczán ültek asztalokhoz;
Az étek ónban jött-fel, és cserépben.
'S e' durva nép között kedv, nyájaskodás,
'S való barátság fogtanak lakást;
Most megvan a' szín: nincs-meg a' valóság.

Hány cabinétet látni most, hova,
Belépni nem mer patkós csizma. Van
Sok olyan is, a' mellynek pitvarában
Kapczát von a' pantofli alatt nyögő
Vert gazda, vagy pizsengve kin marad.

O Csárda, kedvesbb énnekem szugod,
Mint e' bolondok' cifra bábozási.
Te nappal, éjjel, sárosan, megázva,
'S bár jöjjek olykor negyvened magammal,
Engem jó kedvvel véssz, mint egy Királyt,
'S mint egy Királyt, jó szívvel látsz magadnál.
Maradj békével e' pusztán! Kemenczéd
Süssön még jobb czipót mint Kecskemét ad,
Pinczédbe folyjon Kőrösnek bora,
'S sok Útas nyúljon-el falad' tövében.

[809.]
MEZEI VIRÁGOK.
GRÓF GYULAI CAROLINÁNAK.
Andrásfalván, Erdélyben.

192.

Kerti virágoknak remegünk tartatni magunkat;
Istennénk kegyeit nem pazarolta reánk.
Minket az aljas rét 's egy völgy' szűk keble 's az árnyas
Erdők 's egy kisdud csermelye' habja nevelt.

Gyengyi ide jár, szedi kincseinket, 's koszorúba kötöztén,
Szép kebelén viseli 's üstöke' fürtjeiben.
Flórai nép, mosolyogva fogadd vendégedet; ím jön.
Boldog az, a' kit az ő jobbjá szeretve fog-el.

1.

Szép vagy R ó z s a , de tündöklesz 's tündöklenni kívánsz.
Büszke, te nem kellesz, mert maga Szolli szerény.

2.

Tiszta vagy és szép vagy, Liliom, de te másra homályt vetsz.
Nem kellesz te, kevély, mert maga Szolli nem az.

3.

Szegfűnek néztem 's Székfű vala. Otromba csalódás!
Szolli, szemem szívem benned igazra talált.

4.

Atyjának sírjére Szelin' szent könnyeket önte,
'S a' könnyből te levél, Lengenyé, gyenge virág.

5.

Szolli, Szeline, és Gyengyi nekem neve az édes lyánynak.
Változtatja hevem a' nevet, ő kecsseit.

6.

Mit mersz, gyenge Kőkércs? Dér jár még. Vissza! De néked
Kedveze anyád, 's magadat védeni leplet adott.

7.

Itt Violák seregelnék, amott Rezéda. Kis Isten,
Hol Pszychéd? Titeket illet az isteni fekv.

8.

Flóra neked koronákat adott, hiú Császna, de kebled
Nem liheg illatokat, Császna, te büszke lehetsz?

9.

Nincsen színe, de van szaga. Ah, e' tarka seregben
Ő egyedül színes, társai mind nem azok.

10.

Kél a' nap 's megnyílsz, de ha száll, elzárkozol. E' szív
Ezt teszi, Gyengyi, ha jössz, ezt teszi, Gyengyi, ha még.

11.

Nékem téged adott a' kékszemű lányka, kis Emlény,
'S ment, 's ezt sóhajtá: Oh ne feledj! ne feledj!

12.

Intesz, szép Narcissza, 's ölel Zephyr. Én is öllelek.
Mint Zephyr a' búsat, isteni lányka, csak ints.

KAZINCZY FERENCZ.

L e n g e n y e, Gyöngyvirág – C s á s z n a, Császári-korona. – E m l é n y, Nefelejts.

[810.]
A' SAJKA.
Sonett.

274.

Csalárd örvények, vad sziklák között
Sajkám lebegve futja víg futását,
'S kacagja a' bosszús szél' hab' duzzanását,
'S szirtjeit, mellyekbe, olly sokszor ütközött.

Nőm 's e' kisdéd csoport az Üldözött'
Arczáról csókkal törlik izzadását.
'S lantom, szelíden zengve a' szív' habzását,
Az árboczon függ, myrtuszai között.

Köd, éj borítják útamát megint;
De rám amott egy szép csillag tekint,
'S szent hittel tölti-bé a' csüggedt szívét.

Elő! elő! bár mik retentsenek!
Bajában nem hagyják az Istenek
A' Szeretőt, a' Lantost, és a' Hívet.

KAZINCZY FERENCZ.

[811.]
A' CSILLAGOKHOZ.
Göthe után.

211.

Szánlak titeket, szent fényei az égnek!
Szépek vagytok és tisztán ragyogtok,
Fényt lövelltek a' csüggedt hajósra,
S még sem vesztek bért nagy Isteninktől;
Mert nem ismer kebletek szerelmet.

Ti tartóztatlanúl vonattok
A' Hóráktól végig a' nagy égen.
Melly hosszú utat jártatok-meg immár,
A' miolta kedvesem' keblében
Titeket feledlek és az éjfélt!

KAZINCZY FERENCZ.

258.

[812.]
AZ EPIGRAMMA.

Szőkj', Epigramma, de nem mint nyil, mely czélra fut és öl,
Szőkj', mint csók, mellyet félve lop a' Szerelem.
Elcsattant, 's oda van! De az édes lyányka' tüztétől
Ajkaim lángolnak, 's e' kebel égve liheg.

207.

[813.]
A' VÁRADI FERDŐBEN.

E' liget' árnyai közt ége a' Szép Náisz Apollért;
Asszonya vette nyilát 's a' szeretőre lövé.
Szemtelen, égj, úgy monda, de vessz! 's a' Nympha vesz és ég,
Hév habokat buggyant, 's hirdeti keble' tüztét.

198.

[814.]
VÁD ÉS BÉKE.

Hittem az esknek, ah! azt a' hold 's a' csillagok hallák,
'S értte kezessé lett, 's mennyi gyönyörrel! az éj.
És ím csalva vagyok. Menj, menj! én kába, ki minden
Boldogságimat egy lyányka' kezébe tevém
Mit? tagadod? lássad levelét; elfogtam. Igaznak
A' legszemtelenebb sem meri vetni cselét.
Ah, de te sírsz, nyakamat karod általölelte, könyedtől
Arczomat ázni érzem. Csalfa, feledve hibád.

[815.]
P[Ó]R⁵⁸ GÖG.

197.

A' genialis nép! hamuban lakik, izzad az úlőn,
Nyúz, csal, lop, koldúl, adja cseréli lovát.
Eggy gyengéje vagyon: Szeret Úrnak látszani. Boldog,
Hogyha nyakán elavúlt cifra ruhácska fityeg.
Könnyedkén tűröm, ha nagy érzeti vélem, hogy ő nagy:
Nem tudtam soha még tűrni, ha törpe mered.

[816.]
UNGVÁR-NEMETIHEZ.

261.

Éneklesz, 's hány érti magas dalod'? Érti, nem érti,
Az neked eggy; de te szállsz a' hova szaggat erőd.
Szállj, meglelkesedett Ifjú, 's kapkodj-ki magunkból;
Ezt az örök rekegést hallani elúnta fülünk.

[817.]
BOILEAU UTÁN.

264.

Anácreonticáid –
Hajj!
Árpád most és Ódáid –
Jajj!

[818.]
ÁMOR AZ OROSZLÁNON.

255.

Mint hajlong a' gyermek alatt a' gyapjas oroszlán!
'S mennyei zengzetinek vad tüze mint mosolyog!
'S ő, a' büszke, miként érezteti véle hatalmát
És hogy egen földön ő egyedül az erős.
Vélem is ezt érezteti most, o Nícse, miolta
Elfogva ajkaidon, durva bilincsre vetett.

⁵⁸ POR Sajtóhiba, em.

253.

[819.]
A' SZERÉNY.

Félre a' G ö g ö s s e l ! Maga van, nincs senki kívül,
Egy újabb örült Berkeley. Szánni lehet.
Félre, S z e r é n y ! Nem vagy, mert más is volna, ha volnál;
Ismerem e' zengést. Szánni, mosolygani kell.
Vagy te, de van más is, törpébb ez mit te, tetősebb az;
'S mondd is ezt, hiszed is. Légy te barátom, I g a z.

278.

[820.]
NAGY-MIHÁLY, ZEMPLÉNYBEN.

Ott Armída vevé tündérlakjába Rinaldot,
Itt a' Károlyi lyányt Sztáray hozta belé.
Meg vala csálva Rinald: de te boldog férjfi, nem álnok
Lyányka' tüzetől égsz, 's hölgyed örökre tiéd.
Dőzsölj bájaiban, 's a' tündérlaknak örülj itt,
Szép ifju, 's régi törzsököd újra virúl.

279.

[821.]
SZENT-MIHÁLY, SZABOLCSBAN.

Gróf Dezsőffy József' birtoka.
(A' később idők' képében.)

A' kit Athéne nekünk 's a' héthegyü Város irígyel,
A' kinek ajkairól Nesztori Sváda szakadt,
Holdjait itt szántá, mint Xenophon, itt vere lantot,
Gyermekeit itt nevelé szíve' nagy érzetiben.
Pusztá vala a' vad sík, perzselt agyag: Eleonóra
Rá pillanta, 's az ím Thesszali Tempe leve.
Térj árnyékiba, hív Idegen; szent helyre jutottál,
'S az most is büszkén hirdeti Géniuszit.⁵⁹

⁵⁹ Itt következik Az *Ismeretlen Útazóhoz* című válaszvers, magyarázattal.

[822.]
HIMFYHEZ.

234.

A' pór nem érti mit miért szeressen.
De a' midőn bordáji alatt hatalmasbb
Ütéssel kótog a' bekérgezett szű,
Visítva hányja, szórja kosszorújit.
Mind egy akár Faun fújja a' fűztilinkót,
Akár az Istenasszony' nagy fíja
Függeszse-fel Hebrusznak harsogását;
Az itt is, ott is szökdell és visít,
Az itt is, ott is szórja kosszorújit.
De Faun 's az Istenasszony' nagy fíja
A' Marszyászok' serge előtt sem egy.
Te a' csudát újjá tevéd közöttünk.
Szirtek követték lantod' zengzetét,
'S a' zordon rengeteg' vad szörnyei,
'S az ifjak és leányok a' mezőn,
Kik általad szebb lángra gyúladoztak.
Új kosszorúra, díszre nemzetemnek,
Szükséged nincs; de még is végyed azt,
'S add-által a' Vauclúzi hősleánynak.

KAZINCZY FERENCZ.

[823.]
A' NYÍRLIGET.
Prof. Vályi-Nagyhoz.

247.

Farsangi alak járúl hozzád,
Barátom, fogd e' parolát.
Te ötet, úgy e, nem ismered?
Pedig ő neked jó embered.
'S ha érzed e' hív kézszorítást,
Helyébe, tudom, nem kívánsz mást.

Orcám, úgy a' hogy látod, viaszok,
De én magam egy új Hans-Sachs.
Csizmákat, mint ő, még nem varrtam,
De verset halmokkal faragtam,
'S tám nem rosszabbakat mint ő,
Mikor a' jó kedv rám néha jó.
Csak hogy engem versre édes tűz,
'S a' szárnyas Isten' kis nyila űz.

Őt inkább az a' kegyelem,
Melly a' Suszterektől nem idegen;
Melly világítja a' Jacob Böhméket,
Látni angyalokat 's ördögcséket:
Őt gyúlaszták vastag Postillák:
Engem piros-pozsgás Fringillák.

Van nékem is egy Postillám,
De meg nevét nem mondom ám.
Mikor elhamvadzik tüzem,
'S haszontalan töröm az eszem',
Körmöm' haszontalan' rágcálom,
'S ki belőle a' rímet még sem vájom,
Előveszem kis könyvemet,
'S mingyárt fellelem rímemet.
A' verset nagy halommal szórom,
Pedig sem ráspolyom sem srófom.
Derék könyv! jobb mint Smetius!
Nem tudott annyit Horátius,
Ő, a' ki öltözve fényességbe,
Úgy ment-fel, mint hattyú, az égbe.

'S mit is akartam mondani?
Úgy – hogy más alakba szállani
Okos emberhez nem illetlen.
Ember nem lehet az szüntelen.
Illyet magok a' nagy Istenek
Igen is gyakorta miveltének.
Ki szép bikává változott,
'S a' tengeren egy lyányt álthozott;
Ki galambbá vált, ki giliczévé,
Ki farkassá, ki rút tevévé,
Csak hogy céljához elérjen,
És keresett jutalmat végyen.
Én egyebet nem keresek,
Mint hogy víggá tehesselek.
Ruhád miatt te nem mégý bálba:
Engem betegség vága az ágyba.
Így a farsang' jó napjaiban
Mind a' kettőnknek része van.

Hallád te hírért Jupiternek?
Az atyja volt az első embernek,
'S úgy osztán a' többinek is.
Van egy könyv Homérusnak hívják,

Az úgy mondja, hogy ez a' buják
Ada új lakókat az égnek is;
'S azért őt ekként titulázza:
Istenek' és halandók' atyja.
E' fajtalan Isten egyszer
Látni akarta volt, hogy az ember
Ez árnyék földön mit csinál;
'S mint hajdan a' jó Mátyás Király,
Elfedve uralkodó méltóságát,
Ál névvel bójára országát,
Merkúriusnak egyet int,
Találjon egy kis csinyt megint,
Hogy az ő szerelmes házas társa
Elillantásokat meg ne lássa.

Merkúr az ilyenre magát
Nem kéréte sokat, tehát
Felséges atyám 's királyom, mond,
Ez a' te fiadnak nem nagy gond.
Felséged várja kis békével,
Merkúr mindent felér eszével.

Már itt van, 's vállán egy csomót hoz,
'S így szól a' mennyei királyhoz:
Öltse csak magára Felséged
E' megkopott kék köpenyeget;
Vonja-fel e' málybőr csizmát;
Itt e' nadrág is, 's e' nádpálczát
Markolja jobbik kezébe,
'S e' sinkót nyomja-be fejébe.
Én e' gubát vetem magamra,
'S szőrös bocskorkát fűzők lábamra.
Uram így szegény legény nemes embőr,
Jó magam pediglen tót sühödör.

Júnó asszony néz az ablakon,
'S látja őket menni az udvaron.
'S ők az egek' királynéjának
Nagy mélyen főt és térdet hajtnak.
Hé Sára, e' két idegen
Tőlem talán éhen megyen.
Menj, tudakozzd Mihály Mestert,
Jól tartotta e' két embert.
A' Kulcsár nyisson komorát,
Ne szánjon kenyeret szalonát.

De míg a' Királyné beszél,
A' két embert elhordta a' szél.
Szépen kiérének a' várból,
'S a' csintalan ficzkó így szól:
Gazd' Uram, ne nyissak e lyukat?
Mert Kóly ide még jó falat;
Kóly, a' világnak közepe!
Legjobb lesz itten szállani-le.
Te lásd, jó szolga, mond' az Úr.
'S az az ég' boltján egy lyukat fúr;
A' lyuk nagyra lesz hirtelen',
'S a' két útas a' földön terem.

Merkúr rosszúl furta a' lyukat,
'S az ég' boltja nem jól szakadt.
Acsád 's Adony közt estek földre
Egy pusztá sűrű nyírligetbe.
Sehol nem látszott semmi ház,
Az ég setétült, zúzmaráz
Fagylalta-ösze ruhájokat,
Szakálokat és bajuszokat,
Itt, mond' a' szolga a' gazdájának
Megadjuk árát a' tréfának.
Csak boldog, a' ki otthon ül,
'S azsagja mellett kuczikban fúl.
Ej, mond Kroníon, kis veszélybe'
Illik e esni legott kétségbe?

'S messzére egy rossz viskót meglátnak,
'S útasaink szemet szát tátnak.
Merkúr duzzog: Lesz éjszakánk!
Egy szelet rozs-kenyér egész vacsoránk!
Bohó, mond Zeüs, az illy viskóba'
Drágább gyémánt van hébe-hóba,
Mint a' millyennel nőm dicsekszik,
Ha szépségétől elrészegszik.

'S egy nyolczvan esztendő gyémánt,
Kin a' nagy kor sok ránczot hányt,
Elébe jó a' két embernek,
'S egy Hozta-Istent mond Jupiternek.
Merkúr kaczag 's bosszankodik.
Ked csak maga van, kérdezik. –
Uram őkeme itt lesz nem sokára. –
Adna Ked szállást éjszakára? –

Szívesen, édes Uraim,
De nincs mivel szolgáljak semmim.

Sűrög forog a' jó Öreg,
'S a' tűzhöz széket ad nekik,
'S kifordúl, 's hozzá lát dolgához.
'S Zeüsz így szöll légér fijához:
Szép, szép az ég: de e' kis ház,
Ámbár falán vagyon csak máz:
'S ámbátor azt a' szükség lakja,
Sem nektárja nincs, sem arakja,
Kávét, puncsot soha nem lát,
Mire szát sok Isten 's ember tát,
Szebb volna mint az ég, ha velem
Az éjt itt töltné a' Szerелеm.

'S midőn az Isten így szöll:
Rózsailat terjed-el, 's az ágy alól,
Szokott a' gyémánt mellyen hálni,
Turbékolva egy galamb sétál-ki,
'S addig teszi forgásait,
Addiglan űzi csókjait,
Hogy a' két Isten jól értette,
Ezt a' galambbal ki tétette.

'S legott a' nyolczvan évű gyémánt,
Szép szűzzé válva bepillánt.
'S karján hoz egy kis gyermeket,
Kit meztelen a' ligetbe lelt.

Ki vala a' gyermek, 's mi lőn tovább,
Azt nem szükség talán beszéllem.
Mint a' mai bálban sok láb,
Elfáradék a' rimelésben.
Nekünk 's nekik kívánjunk hát
Csendes nyugalmas éjszakát.

KAZINCZY FERENCZ.

1823

KAZINCZY SONETTJEI.

93.

[824.]

I. A' SONETT' MÚZÁJA.

Mint a' Szerelmes járja Tánczosával
Menüetje' keccsel-teljes lépteit,
'S ígézi a' Szála' torlott rendeit
Enyelgő vissza 's vissza-fordultával:

Honnom Ausónia' narancsgallyával
Körülölelve főm' szög fűrtjeit,
Úgy járom én a' dal' lejtéseit,
A' négyest öszvefűzve hármásával.

Borág keríti mostan homlokom';
Ott, hol Tokaj nyujt nektárt Istenének,
Víg szárnyakon kel a' nem-hallott ének.

E' szép vidék lön kedves birtokom;
Eggy új Tibull itt megdicsőjtett engem,
'S én őtet és hölgýt örökre zengem.

180.

[825.]

II. A' KÖTÉS' NAPJA.

Melly boldog óra tűnt-fel életemnek,
Midőn a' két szép testvér' karjain
Szökdelve jártam a' rom dombjain,
'S hol a' pataknál lengenyék teremnek.

Itt, lábainál imádott Kedvesemnek,
Elnyúltam a' part' bársony hantjain.
Dallott, 's elfogva alakján 's hangjain,
Megnyilt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi' szép ajkán nem lebegének
Mennyeibb hangzások mint e' bájos ének,
Mint e' hajlékony rezgő lágy beszéd.

De bájosabb volt az, mellyel pirulva
A' hold' szelíd fényében, 's rám simulva
Ezt nyögte az édes lány: Tiéd! Tiéd!

[826.]

92.

III. AZ ÉN BOLDOGÍTÓM.

„Milliók között sincs egy, kit a' fene
Vak Áte ekként vett volna szabdalásba;
Ha megdühödve kapkod olykor másba
Segélteni azonnal kész azt Istene.

Ah, engemet nem véd öellene
Sem ég sem föld! E' szörnyü bajvívásba'
Lankadva dőlök újabb lankadásba,
'S nincs ír, melly sebemen enyhítene.”

Megszánta éltemnek Érosz kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit Áte sujta;
'S bérül ölemben tötte-le Sophiet.

És ím, miolta ő nékem áldást nyujta,
Bús éjjelemnek bájos mécszet gyújtja,
Nem érzem a' Vad' csapkodásait.

[827.]

157.

IV. AZ Ő KÉPE.

Midőn a' Hajnal elveri álmomat,
'S a' fény orozva lebben rejtekembe,
Imádott kedves Kép, te tűnsz szemembe,
'S ah! gyúladni érzem régi lángomat.

Ez ő! ez ő! kiáltom, 's csókomat
A' Képnek hányom részegült hevembe';
Így szóllott, így járt, így mozgott, ölemben
Így süllyedt elfogadván jobbomat.

'S most ezzel folynak, mint egykor Vele,
A' titkos édes boldog suttogások,
Vád, harcz, megbánás, új meg' új alkvások.

'S midőn ezt űzöm, mint egykor Veled,
Kél a' nap, 's bélő a' zsalunyiláson,
'S sűgárral körűle glóriát von.

160.

[828.]
V. FÉNY ÉS HOMÁLY.
CSEREIHEZ.

Szép a' felduzzadt Áresz' táborában
Dicső nagy tettek által fényleni,
Az ércz phalánxot befeszíteni,
'S ha kell, lerogyni a' vérengző csatában.

Szebb, oh szebb, a' Nép' Véneinek sorában
Hatalmas szózattal mennydörgeni,
A' hont, az elnyomottat védeni,
'S elfojtani a' bűnt serkedő korában.

Miklós, Erdélynek lelkes nagy polgára,
Hazád isméri szent hűségedet,
'S tölgyággal kosszorúzza tetedet.

Szemem' vakítja fényed' nagy sugára.
Nem fénylek én, 's azt én nem fájjalom;
Fény 's nagy-világ énnékem Széphalom.

283.

[829.]
VAJDA-HUNYADON.

Szirt! rendíthetetlen, mint karja és lelke Rakódnak,
Nagy mint ő, nagy mint társai, mint fíja nagy!
Hol van Urad? hol van Lászlója? hová leve Mátyás?
Hol van az egykori fény? hol van az egykori zaj?
N i n c s e n e k ! – így dörög falaidnak kriptái csendje.
Nincsenek? ah! De mi ez? látom e nyílni kapud?
Látom; zászlójit már szélnek ereszti Kapisztrán;
Íme indul, 's vezeti győzedelemre hadát.
Szóll a' tárogató 's a' síp 's a' trombita, 's a' Hős
Néma haragjában most maga léptet-elő.

Jobbja és balja felől László szökdelteni ménét,
'S atyjának vészi és osztja parancsolatit...
Szirt, mi vagy, és mi valál egykor! Megborzadok. A' hív
Érti a' szent jelenést, 's felriad álmaiból.

KAZINCZY FERENCZ.

[830.]

243.

BRANYICKÁN, HUNYADBAN.
BÁRÓ JÓSIKA JÁNOSHOZ.

Martinúzinak itt áll kápolnája, 's az Útas
Áltnéz a' Maroson, 's áldva sohajtja nevét.
A' kápolna ledől, de az Útas látja hol állott,
'S a' bíbort viselő Hős-Papot emlegeti.
Tűnnek az esztendő, szeretett Nagy! tűnsz te is egyszer;
A' maradék keresi 's nem leli nyomdokidat.
Oh! mikor elmegyen itt, mondja ezt is: Az egykori Vendég
Itt lele férjfit⁶⁰ az hely' új Ura' karjai közt.

KAZINCZY FERENCZ.

[831.]

262.

ORPHEUSZ ÉS EURYDICE.
Virg. Georg. IV. 464.

Orpheus a' tekenős lanton szelidítve gyötrelmeit,
Tégedet, édes nő, csak téged zenge magányos
Partjain, mikoron költ a' nap, 's a' mikor elszállt.
Plútónak szomorú küszöbén, a' Ténaruszi aknán,
És a' bús ligeten, hol az éjborzalma sötétlik,
Béhata az árnyékok' lakjokba, a' durva Királyhoz,
Kit soha semmi panasz nem tud lágyítani segélyre.

A' meghatott Erebusz' mélyéből íme tolongnak
A' kiaszott alakok 's az elholtak' bánatos árnyaik,
Mint mikor a' madarak foltonként úlik-el a' lázt,
Est szállván, vagy fergeteges vész 's zápor az hegyről.
Nők, férjek, harczokban elhullt nagylelkű hősek'
Testjei, gyöngé fiúk, szűz lyánzók, atyjok előtt már
Máglyájokra jutott, hamuvá-égett, színtelen ifjak.

⁶⁰ férfit Sajtóhiba, em.

Sőt a' Vár maga is, 's az Halál' mély tömlöcze, 's a' kék
Kígyókkal hajokat felkontyolt Tartari lányok
Bámulják szavait; nem ugat most Cerberusz a' sok
Szájjal, 's Ixíon kerekét elakasztja szelében.

Túl vala már minden bajain, 's ím vissza-felé tér,
'S a' megnyert Kedves közelíte a' földi lebelhez,
Háta megett mindég; ezt hagyta Proserpina nékik;
A' mikor hirtelenül rossz ész szállotta-meg ifját,
Oh mi bocsánandó, ha ismerne bocsánatot Orcusz!
Vesztgel, és már már az üreg' fényéhez elérvén,
Gyúladozásaival nem bírva, feledve tilalmát,
Hátra tekint, 's előmőlt tette, ah, a' durva tyrannak
Alkuja szegve vagyón! 's háromszor zenge az Avernus.

'S az, Ki veszít engem? ki veszít-el tégedet? ugymond;
Melly fene düh! ádáz Párkáim vissza kiálnak,
'S e' habzó szemeket nehéz álom zárja-be örökre!
Légy boldog! fogd gyenge kezem', nem többé tiédet!
Engemet egy iszonyú éj ránt-el hatalmasan innét.

Mondá, 's mint mikoron a' füst széllyt-oszlik az égben,
Eltűnt. Hasztalanul akará megölelni szerettjét
Busúlt férje, haszontalanul neki mondani holmit;
Őt többé meg nem látá, 's a' Csolnakos által-
Menni az elébe vetett fertőn nem hagyta megintlen.

Mint mikor a' topoly' árnya között a' fülmile gyászol
Fészkéért, mellyből még pelyhes kisdedit a' vad
Földmivelő kisedé, végig-csattogja magányos
Éjjeleit gallyán, epedezve újtja siralmait
Szüntelenül, 's a' tájt messzére eltölti keservvel.

Szívét meg nem hatá Hymen, nem Vénusz ezentül.
Béjára, 's maga, az éjszaki sark' vihar-úzta vidékit,
'S a' zordon Tanaiszt, hol az új jég régi jeget lél,
'S Eurydicét zokogá, 's Plútónak szidta tanácsát.
Cíconi nők, kiket ő kikerüle, az Istenek' éjén,
Bacchusznak szilaj innepi közt, ízekre szakaszták
'S szép tetemit magokon hegy völgy elsórvá tekinték.

Márvány vállaiából kiszakadt feje az Oeagri Hebrusz'
 Habjai közt hõmbörgött már, 's a' meghidegült nyelv
 A' leglármázobb örvényben is Eurydicéjét;
 'S Eurydicét zajgotta midõn bús lelke futamlott,
 Eurydicét és Eurydicét sóhajtozik a' völgy.

KAZINCZY FERENCZ.

[832.]

285.

SZEM ÉS SZÍV.

A' szem lá t n i tanúlt, a' szív csak h i n n i. Nemesbb az,
 'S emberhez méltóbb, 's ah! vakon űlni nehéz.
 Úgy de magam vagyok itt: ott léptemet Istenek őrzik,
 'S a' baj hozzájuk még közelebbre csatol.
 Láss bízvást, sőt nézz; szemed arra van adva; de higgy is
 'S int szívednek szép religiója, hevülj.

KAZINCZY FERENCZ.

[833.]

265.

GRÓF FESTETICS GYÖRGYHÖZ.

1819. Jan. 3d.

Nagy ember, kit nekünk kedvezõ Istenek
 Gyámolúl 's ragyogó fényül engedtenek,
 Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
 De társa még inkább magas erkölcsökben,
 Te, kit a' Jók jónak 's nemesnek ismernek,
 László' atyja, 's ipa eggy Hohenzollernek!
 Melly ész, melly józanság vive arra téged
 Hogy jó 's szép tettekben leld gyönyörűséged?
 'S midõn pillongásért epedeznek mások,
 Téged nem szédítnek semmi csillámlások.
 Büszke, de nem kevély, a' csörgést megveted,
 'S nyugalmas⁶¹ nagyságban foly-el szép életed.
 Mint sok hõs polgára a' régi Rómának,
 Természetnek híve, híve hazájának,
 Honn űlsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
 Ugart törsz, árkot nyitsz, mocsárt 's tót szárítasz,
 Nemesítéd almád' 's sajtólod szőlõdet,
 Ménes, gulyák, nyájak lepik-el mezõdet,

⁶¹ nyugalmas Sajtóhiba, em.

'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat adhass a' hazának.

Földmívest neveltek legelőbb gondjaid,
És ifju katonát: most már oltáraid
Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' Virág' és a' Kis' nyelve' Istenének.
Olympiánk nyílt-meg; ím fut a' délczeg nép;
'S három pártás Költőnk 's velek egy ifju Szép,
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet. –
Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet.

Javaltatni kedves: de bérre szolga vágy;
A' Szabad megteszi a' mit szent tiszte hágy,
'S bár nincs, 's soha nem lesz tanúja tettének,
Áldozatokat hoz szeretett ügyének.
Neked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér;
Érted te, az üres lárma 's a' hír mit ér,
'S bírván megnyugtató javalltát keblednek,
Bátor léptekkel lépsz útján érdemednek.
Tamás a' Nádasdi háznak fényes ága,
Védistenink közzé ez érzéssel hága;
Így Bakacs, így Pázmány, Nagyjai Rómának,
Így Bethlen, Fej'delme a' rokon hazának,
Kik dicsőségekből néznek volt honjokra,
'S áldást eresztenek arra 's új társokra. –
Menj, nagy férjfi! 's példád tanítson bennünket,
Magunknál még inkább szeretni ügyünket.

Kazinczy Ferencz.⁶²

1824

293.

[834.]

DÉDÁCSON, HUNYADBAN.

Gróf Gyulai Ferencznénél.

Sztrigy' 's Maros' Istenei, kiket a' gyep' szőnyege szóllít
Tánczra, és tí, kiket az agg szilas' éje föld-el,
És te, kies völgy itt, sziklás vadonidnak ölében,
Mellyre a' Dévai vár' orma busongva mosolyg,

nevet.⁶³

⁶² A közlés végén szerkesztői megjegyzés: „Az Innepnek a' Gróf halála 1819 Apr. 2d. véget vetett. Igaz Sámuel.”

⁶³ <mosolyg,> nevet Tollal áth. és mellé írva.

Vendégtek megyen; ő titeket most lát-meg utolszor:

Oh, de ti hagyjátok zengeni néha nevét!

És mikor Ő ide lép, 's a' víz' szélére hanyatlik,

És mikor a' szeretett Lotti kiáltja Zsenit,^{a)}

Zúgjátok neki: Távozik az, 's messzére! de lelke

Hozzád, élte' kegyes Angyala, vissza sohajt.

KAZINCZY FERENCZ.

[835.]
A' BŰNÖSÖK

295.

Nem mérsékli soha

Kedvét a' halandó.

Akár öröm érte,

Akár csapás,

Az állhatatlan,

Tágas határán,

Itt is, amott is

Mindég túl lebeg.

Mosolygva pillant

Rá a' vak Szerencse,

'S pulya társai

Csodálva nézik

A' ragyogót:

Akkor Isten ő!

Akkor ő az Isten!

De ha sarkba dőfé

A' Változó,

'S tündér pillogását

Pulya társai

Többé nem csodálják,

Ő, 's egyedül ő,

Boldogtalan!

Ha tudatlan ujjal

A' békateknő' húrjairól

Magányos hangot

Pattanthata-le:

Ő Májának

Kedvelt fíja;

Ő a' nagy Heraklesz,

Ha sárgulacsával

A' csiripoló

Veréb-sereget

Szétt űzheté,
'S botja bogácsfőt
Verhete-le.

Gyönyörködéssel
Nézi a' bohó nemet
Zeüsz, az őszszakállú;
Gyönyörködéssel
Emlékezik,
Mint nyargala hajdan,
Még kisdéd Isten,
Amalthea körül
A' szökellő gödölyén,
'S hogy verte földhöz
A' horgas-türkű bakot,
Mint később az elfajult
Tellusz' magzatit;
'S vissza sohajtozik
Gyermeki boldog
Napjaiba.

Így mulatja magát
A' cselédit-szerető atya,
Midőn ezek
Kártya-váraikat
Szintén az égig felviszik,
'S örülnek hogy a' nagy
Munka közel van
Már már a' tetőhez;
'S eggy gyenge lebel,
Vagy társaiknak vásottsága,
Az újabb Bábelt
Össze lohasztja.

De nem így, midőn
A' vétkes halandó
Az égieknek
Asztalaikhoz
Tolja magát;

a) Eugénia' diminutívuma.

'S nektárjoktól
Elittasítva
Istenekbe kap,
És Istenekhez
Hasonlatos
Nagy földiekbe:
Akkoron Zeüsz,
A' gonoszt-útáló,
A' kérlelhetetlen
Szent Nemesiszt
Az esztelenre küldi-ki;
'S az hatalmas karral
A' sötét Erebusz'
Mély üregébe
Sujtja a' kevélyt;
Hol az ádáz
Eumenídek
A' tiszteletlent
Skorpiókkal ostromozzák,
'S az éh keselyű
Tépdeli máját
A' sikoltozónak.
Ah, a' sikoltozás
Nem szelidíti meg
A' Gonoszt-útálót!
Nem az hajthatatlan
Három Királyt
A' föld alatt!

Boldog a' ki
Néki-szabott
Szűk vagy tág határán
Soha túl nem lép,
És Istenekhez
Nem mérkezik.
A' Zeüsz' keselyűi
Még éhezik
A' kajánok' máját;
Még a' sokfejű eb
Szomjúzza véreiket.

KAZINCZY FERENCZ.

166.

[836.]
HELMECZYHEZ.
1811. Jún.

Fiam, ki kedves anyja' karjain
Csak fájdalomnak hangjait adja még,
A' hála' tolmácsává engem teve.
Vedd nyájas arcczal azt, 's a' gyermeket
Szeressd tovább is. Boldog jósolat!
Nem lőn az Isteninknek ellenökre,
Kit papjok édes énekkel köszönt.

Midőn az áldás' első csókjait
Hármazva nyomtam homlokára, fényt,
Hírt és nevet nem kértem én neki,
Nem azt a' jobbat is, mellyet dal ád.
A' hír, a' név csak gőz, és a' kinek
A' tömjén vesztegetve gyújtatik,
Szégyen 's pirúlat festik arczatját.
Hogy ötlet Érosz és a' Cháriszok
Vegyék szent oltalmokba, hogy szemét
Ezek nyissák-meg látni, ezek tanítsák
Irtózni a' rútat, 's a' mi szép, szeretni,
Kérésem ez volt, 's ez marad. Ha meg-
Hallgattatott a' kérés, úgy Emílem
Lángolva sír Daykámnak, Berzsenyimnek
Tropéumaik körül, lángolva majd
Dezsőffynek, Nagy Pálnak, Prényinek,
Mailáthnak fényeikre, kik borostyánt
Még barna fürtök közzé fűztenek:
'S nem fogja sírni könnyeit hasztalan.
Oh, teljesedjék álmom; Te pedig
Melyében gerjessz e' szép lángot, és
Gerjessze példád együtt énekeddel!

KAZINCZY FERENCZ.

235.

[837.]
SZEMERÉHEZ,
midőn EMLÉKEZET és REMÉNY Sonettjeit adá.

Már haladék; sírás öntötte-el arcodat. Ámor
Meggzánt, 's két koszorút nyujta tüzelve neked.

Most ez szálla-el itt, most ott a' másika, 's míg én
(mint Atalanta az almát)
Oh az irigy! ezt 's azt felszedem, elhaladál.
Állj-meg, 's add nekem e' kettőt 's add tenmagad ezzel!⁶⁴
Szebb koszorút soha még nem nyere győzedelem.⁶⁵

KAZINCZY FERENCZ.

1825

[838.]

291.

Lyányka, találva van ő! 's te mosolygva csudálad hogy arczát,
A' homok illy híven szökteti vissza feléd.
Szólj, ki vezette karod? ki sugalta kebledbe hogy ezt merd?
Mert e' gondolatod' eggy' kegyes Isten adá.
„Ámor hagyta hogy azt újam rajzolja szeretve,
'S a' mit nékem hagyott, hagyta Ferenczynek is.”
Kazinczy Ferencz.

[839.]

292.

A' HIT' SZAVA

Az oktalan Bölcs títeket, Istenek,
Tagadni akarna: de ti felette meg-
Dördítitek bosszús ütéssel
A' ropogó tüzeket, hogy Újhely

És a' Hegyalják' bérczei zengenek, rengenek⁶⁶
'S fortyanva csap-ki partjain a' Tisza;
'S ő sápadozva roggyan-össze;
Érzi hatalmatokat, 's tagadja.

Ekként dühültek egykor az elfajult
Tellusz' szülöttjei ellenetek. De Zeüs
Felkölt; futának ők, 's az ádáz
Enceladuszt leteríté az Aetna.

⁶⁴ ezzel? Értelemszerűen em.

⁶⁵ győze delem Sajtóhiba, em.

⁶⁶ zengenek A z tollal r-re jav.

Engem szerény szív vonsz tifeledek, és
Nem ingható hit. 's magzati félelem; hit,⁶⁷
 Áld szenvedésim közt nyögésem; nyögésem,⁶⁸
 Áld poharam, ha virág övedzi.

Az éj' sötétét tiszta nap, a' fagyos
Telet tavasz 's nyár váltja-fel, és az ősz,
 Gerézddel ékesítve fürtjeit;
 'S újra sötét jön-elő, fagy újra.

Hadd jöjenek; ti gondotok az: nekem
Örvendeni illik, túrni, reményleni.
 Ég föld szakadjon-össze, szórja
 Lángjait a' Phlegeton! ti védtek védtek.⁶⁹
Kazinczy Ferencz.

300.

[840.]
INTÉS

Kerüld 's hajházzd a' régít és az újat;
Szokott ösvényen járj szokatlanúl;
Tarkíts, de mindég egy fő színt keresvén;
Légy a' mi vagy, 's egészen, 's légy egyéb is;
Tiszteld a' gégés Mestert, és kaczagd –
Mond a' Sibylla, 's örvendhetsz, ha érted.
Kazinczy Ferencz.

111.

[841.]
AZ ÁLDOZÓ.
1788.

Sípját 's e' koszorút 's nyiló korának
Díszét, homloka' fürtjeit, Kronión'
Hármas ikrei, hívetek sajátúl
Nyujtja tinektek.

⁶⁷ hit. A pont sh., tollal vesszőre jav.

⁶⁸ nyögésem; A pontosvessző tollal vesszőre jav.

⁶⁹ A pont hiányzik, tollal pótolva.

Mert kellemjeit a' kies Küthére'
 'S Knidosz' asszonya mind tirátok önté,
 'S tőletek szedi most vizont, ha lángot
 Gyujtani készül.

Oh védjétek az áldozót, Szelídek!
 'S titkos bájotokat lehellje mennyei
 Ajkatok dala' zengzetébe. Csak hű
 Sergetek hallja azt!

Kazinczy Ferencz.

[842.]

298.

A' SZÉP HÁZI-KÖR.

Szent-Mihálytt.

Egy fiya volt ottan, mint mondják, lyányai hármak:
 Itt három férjfi-gyermeke, 's lyánya csak egy.
 Virzsini most Érósz, Aurél Marczellel, Emíllel
 Cháriszok, Uranide ő maga, 's atyjok Apoll.

Kazinczy Ferencz.

[843.]

3.

MYRTIL AZ ELSŐ KAKUKSZÓRA.

Nem kérdem én, te kis madár,
 Soká ha élek e;
 Hív hozzám meddig lesz Chloe,
 Ezt mond-el nékem, kis madár!
 Ha nem lesz hív, haljak-meg bár!

Kazinczy Ferencz.

1826

306.

[844.]

PINDAROSZ' OLYMPIAI VI. ÉNEKE^{a)}

Arany oszlopok vonuljanak-el
A' pompás csarnok' szépen elkerített
Tornácza körül, de kivált
Palotánk' homlokfala
Ragyogjon messze, messze ki!
Olympia lát e győzedelmest?
Zeüsznek oltára lát e Pízában
Hú tisztelőt? Szürakúsza
Látja e egyik alkotóját?
Mint kerülhetné-ki Az,
Irgyet nem irígylő polgár- ismerő⁷⁰
Társai' hála-hymnuszeit?

E' szép szerencse
Lőn tiéd is, Szosztratosznak
Boldogabb fíja!
Veszélyeket nem mert erőnek
Sem szárazon győző vitéz,
Sem a' kivájt hajók nem tapsolgatnak;
De a' hős tetteket később kor sem felejt.
Agesiasz, tiéd
Ama' dicséret,
Mellyel Adrasztosznak igaz nyelve
Amfiraoszt magasztalá, a' Látót,
Mikor őtet a' föld,
'S ragyogó paripájit, elnyelé.

Megrakva álltanak a' máglyák^{b)}
A' hét elhullottakért,

a) Pindárnak Énekei sok magyarázatot kívánnak; 's minthogy sok magyarázat Zseb-könyvben nem találhat helyt, inkább semmi magyarázatot nem adunk, mint keveset. A' kiknek azokra szükségek van: feltalálják a' magok helyeiken. Ezek nélkül is érzi a' lel-kes Olvasó a' Poeta' hasonlíthatatlan tűzét.

b) Máglya; így nevezik a' Bodnárok a' magok dongájik' rakás fájit. Innen máglya r o g u s .

⁷⁰ <irígylő> A szövegben áthúzott szó helyett a sor végére írva.

Akkor kiálta Thebának bástyájiról
Adrasztosz, a' Talajonída:
„Ah! nem találom sergeim' szemét,
A' nemes Látót, a' láncsák' erős forгатóját!” –
Ily dicséret illeti
Énekem' Szürakúszai hősét.
Lelkem sem irigységet nem ismer, sem haragot;
'S itt eskem néki nagy eskemet;
Azt úgy hagyja lantosának
A' mézszavú kilencz leány.

Elő, Fintisz! fogd-be nékem
Erős-inú öszvéreidet,
Hogy a' róna-úton
Szállhassak, fel, a' törzsökнемhez; hős⁷¹
Mert szárnyalló futóid
Ismérik a' fénynek útját.
Hiszen ők Olympiának
Díjait immár megnyerék.
A' hümnosz' kapujit
Nekem illenék megnyitni előttök.
De míg beszürküledik
Meg kell még járni Pitanát,
A' merre Eurótász csapongva tölti habjait.

Poszeidonnak ölelésiből
Szülte ez, a' mint mondják, Evadnét,
A' violafürtökkel.
Titokban viselé méhében
A' szűzleányi terhet.
Bételvén a' holdak' száma
Elküldé szolgálányival
Aipütosznak, hogy a' gyermeket nevelné;
Ki Alfeüsznek szélein
Arkadiában uralkodik népek felett.
Itt neveltetve a' leány,
Apollonnak karjai között
Kóstolá legelőbb
Az édes Afrodité' örömeit.

⁷¹ a' törzsökнемhez A két szó közötti jel mutatja a sorvégi betoldás helyét.

De bár rejtegeté,
Nem maradott az titokban gyámja előtt.
Elfojtá bosszús lelkében
Az öldöklő gyötrelmet,
'S Püthonba ment, hogy az Istent
Megkérdené a' bús eset felől.
A' leány leoldá bíbor-övét;
Kitette kezéből az ezüst korsót,
'S a' sűrű berkek' árnyaiban
Megszülte az eget-érző kisdedet.
Ennek aranyfürtös atyja pedig
Eleüthűját és a' komor Moirákat
Segédre kiáltá.

'S legottan a' legédesebb kínú
Anyafájdalmak között
Megszületék Iamosz.
Szenvedő szívvel
Hagyá a' földön ötet anyja.
De egy pár kékszemű sárkány,
Istenektől küldve, nevelgeté őt
A' méhek' nem ártalmas nedvével.
A' Király pedig,
Megtérvén a' sziklás Püthonból,
Mindent kérd az egész házban
Evadnének kisdede felől,
Kit Apollon nemze, a' mint mondotta.

„Az lészen első Jós
Minden halandók' számában,
'S nagy neme nem hal-ki soha.”
Így mondá néki az Isten.
Felelnek azok, hogy ők
Nem láttak semmit, hogy semmit nem hallottak;
Pedig a' gyermek már öt nap olta éle.
A' legsűrűbb kákabokor közt
Fekvék az elrejtve, gyöngé testét
Beharmatozva violáknak bíbor-cseppjeitől.
'S ezért nevezte szülője
A' halhatatlan névvel.

'S midőn az aranykoszorús
Ifjúság' szép korát elére,
Csillagos éjjel
Lépe-bé az Alfeüs' folyamába,
'S kérte nagyatyját, Poszeidont,
A' messze-terjedett hatalmút,
És az istenek-alkotta Délosz'
Hatalmas-karu Nyillövőjét,
Hogy őt népeket-boldogító
Fénnyel dicsőítsék-meg.
Akkor harsogott isten-atyjának szózatja:
„Kelj-fel, fiam, kövessd a' hívást,
A' hol a' nép gyűlést tart!”

'S elértek a' felséges Kronión'
Sziklás ormaiba,
'S itten neki az Isten
Megadta ígért kettős kincseit,
Hogy érthetné a' halhatatlanok'
Nem hazug szózatjaikat.
'S ha majd az Alkídák legnemesbb sarjadzata,
Heraklesz, a' merész-lelkű, eljövend,
'S nemzőjének tiszteletére
A' népek' nagy innepét,
És a' küzdők' szent rendtartásaikat,
Elrendelendi Zeüsznek oltára körül;
Akkor ő
Alkosson templomot a' Jósolónak.

Ezolta ragyogó a' Hellének között
Az Iamídák' nagy nemzete;
Rényt gyakorolva
Járnak ők sík útjaikon,
'S szerencse követi a' menéseket.
Mindenike saját tettének
Fénye között csillog.
De az írgyek' gáncsai
Azokat csípdellik leginkább
Kiknek szekereik mások előtt

<a'>⁷²

leginkább,⁷³

⁷² A névelő áthúzva a sorban, a sor végén törlésjel erősíti meg ezt.

⁷³ A vessző tollal pótolva.

Tizenkétszer röpülte-körül a' nagy célt
Kiknek a' győzelem' fényei
Szemérmes orcájíkról tündöklenek. célt;⁷⁴

De ha anyai őseid, Agesiász,
Küllenének halmain lakozva
Az Istenek' követének hű áldozatokat nyújtottanak,
A' küzdés intézőjének, a' győzedel' osztójának,
Ki szereti Arkádiát, a' hősek szülőjét:
Úgy ez, Szosztratosznak nagy fija,
Atyáddal, a' hullámforgató Poszeidonnal,
Végre-hajtja, a' mit fogadott.
Nyelvemen lebeg egyg szöszat,
Mintha fény köszörülte volna ki;
Hatalommal tolatom
Kiönteni a' síp' édes zengzetében.
Anyámnak Sztümfalishoz őse, a' virágos Metope,
Ki a' lovakat-űző Thébat szülé,
Mellynek ízeletes vizét én iszom,
'S hümnosz-koszorúkat fűzők
A' küzdésben híres férfiaknak.

Ébresszd, Ainéjász, a' dal' édes társát,
Hogy elébb a' Parthéniai Hérét énekeljék,
Azután pedig hirdessék-el,
Hogy a' reánk ragasztott régi szennyet:
„Boeótiái sertés”
Tettek által törölttük-le.
Te az ékes-fürtű Múzáknak
Követje vagy, kinek ajkairól
Édesen ömlik az ének.

Emlékeztetessd őket, ne feledjék
Szürakúszát és Ortügiát,
Mellyet igaz kormányossal és bölcs tanáccsal
Hiero igazgat;
Ő, a' ki a' bíbor-lábú Demeternek,
Ő, ki a' Demeter' leányának, a' fejér lovakkal,
Ő, ki az Aitnai Zeüsznek
Szent innepeket ad.
Hirdették őtet az én
Édes-zengzetű énekeim.

⁷⁴ A pontosvessző tollal pótolva.

Az ő boldogságát
Az időnek semmi hullámja
Ki ne dönthesse soha!

Nyájas kedvezéssel
Fogadja ő most Agesiásznak
Győzedelmi hümnoszt,
Midőn az honja' vidékeiről,
A' Sztümfaliszi kőfalak közzül,
Arkadiának legelőjéről,
Második honjába megérkezik.

Szerencsés hajó, melly a' fergetegek' éjében
Két vaskapcsában lelhet bátorságot!
Egy kegyes Isten tégye neki
Sorsát csillogóvá!
Te pedig, tengereken-uralkodó Istenek' Királya
Amfitritának férje, ki arany orsókat perget,
Engedj nekik csendes mentet
A' szirtek', örvények' vészei között!
De ápolod énnekem is
Énekeim' kedves virágait.

KAZINCZY FERENCZ.

[845.]
LEONÍDÁSZ,
A' THERMOPYLAEK' HŐSE^{a)}

294.

Vándor! szent, hova lépsz, a' hely. Menj, mond-el hazánknak,
Hogy törvényeiért kész vala veszni fija.

Kazinczy Ferencz.

a) Szimonidesznek e' véghetetlenül szép Epigrammját Cicero is fordítá: Hospes, dic Spartac nos te hic vidisse jacentes, Dum sanctis patriae legibus obsequimur. – Az a' föld alól feljövő, lelket rázó, bús szózat sem Cicerónál, sem annyival inkább nálam, nincs vissza adva, 's nálam egyedül Leonídász szóll, nem az ő szent háromszázai. A' koszorú a' Görögöt illeti. – Herder így adá: Wanderer, sag's zu Sparta, dass, seinen Gesetzen gehorchend, Wir erschlagen hier liegen. – Jól, igen jól; jobban 's hívebben mint Cicero, 's nem olly virágosan mint én: de az ő Epigrammája nem tölti-be a' két sort. – Meghívom Költőinket, adják szerencsésebben. A' vers érdemli a' vetélkedést.

307.

[846.]
VÍGASZTALÁS.

Fussd a' bajt, valamint akarod, megmarkol erősen,

És ha magad' gyáván elveted, összetapos.

Küzdj vele férjfiasan, 's alacsony panaszokra ne süllyedj,

Elszégyenli magát, 's megbukik a' Nagy előtt.

KAZINCZY FERENCZ.

ASPASIA
(1824)

[847.]
Palladio.^{a)}

226.

Rontott, mert építeni akart, Paladio; benne
Csak rontót látott vad kora jó ideig,
A' Művész érzette magát, 's neked én fogok, úgy mond
Törvényt és példát szabni, de nem te nekem.
Ím⁸⁰ áll a' roppant csarnok, 's bizonyítja, ki több itt,
A' Művész e,⁸¹ vagy a' szolgai tompa szokás?
Kazinczy.

a) Palladio Andrea, híres Olasz építő Mester, 1528-ban szegény sorsban született. Eleinte képfaragó vala, Trissino benne a' Mathematikai hajlandóságot észre vevén nékie Vitruvot fejtegette. Romai útjaiban, ezen város régiségeit rajzolta. Hazájától tisztelve meghalt 1580. Munkája:⁷⁵ A' hajdoni Roma régiségei, minden tökéletlenségei mellett elárúlja, hogy⁷⁶ az előkor⁷⁷ szellemébe bérhatott. – A' legdiszebb⁷⁸ épületek közé, mellyekkel magát halhatatlanítá, Anyavárosában emelt Theater degli Olympici, Palacio Barbaro tartoznak, 's több más tájbeli épületek. Algarotti őt az Építő Mesterek Rafaelének nevezi.⁷⁹

⁷⁵ Munkája; Értelemszerűen em.

⁷⁶ kogy Értelemszerűen em.

⁷⁷ előkor Értelemszerűen em.

⁷⁸ legdiszebb Értelemszerűen em.

⁷⁹ neveni Értelemszerűen em. A jegyzet a kötet végén, a 192. oldalon található, 6) sorszámmal.

⁸⁰ Im A magánhangzót a versmérték alapján em.

⁸¹ e', Az aposztrofot elhagytuk.

URÁNIA
(1829–1830)

1829

329.

[848.]
ÉDESSÉGEKRE.

1.

Szép ajakod és szép szemed
Tevéd raboddá szívemet.

2.

Keblednek gyulladásiról
Hallgat a' száj, de szemed szóll.

3.

Szembe véled
Szívem éled.

4.

Szívet szívért,
Hívet hívért.

5.

Adj csak egyyet
De nem meggyet.

6.

Szóll a' szem, bár hallgat a' száj,
És beszéli, belől mi fáj.

7.

Egy pár szép szem, egy mosolygás
Mit tesz, inkább tudom mint más.

8.

Közel hozzád 's távolý tőled,
Gondolatom csak felőled.

9.

Szívem vágyásai nagyok,
De egy szót, és boldog vagyok.

10.

Tudom én mit cselekedném,
A' mi tetszik, ha merhetném.

11.

Add-meg, könnyű a' mit kérek,
Bár édesbbet nem ismérek.

12.

Lyánka, bár mint rejtegeted,
Kiért lángolsz, nem fedheted.

13.

Hogy kívánhat szent hűséget,
A' kit minden szép szem éget?

14.

Rosszat mondanak felőled,
De én el nem állok tőled.

15.

Nem irígylem gyémántodat,
Igen Angyal-szomszédodat.

16.

Édes a' czukor, mellyet adsz,
Még édesebb a' mit mutatsz.

17.

Kis lábad az asztal alatt
Eggy csizmán zsámolyra akadt.

18.

Repdes, repdes eggy pár szép szem,
Csak azon, a' kit szeret, nem.

19.

Az, a' ki párosodni fél,
Eggy jón sok rosszakat cserél.

20.

Nem jobb e egyet szeretni,
Mint sokakat ölelgetni?

21.

Szabad a' nőtlen' élete,
De mi leszen majd végzete?

22.

Csókot adni, csókot venni,
Igy szeretnék boldog lenni.

KAZINCZY FERENCZ.

229.

[849.]
AZ ÚJÍTÓK.
(Három Jelenésben.)

ELSŐ JELENÉS.

Midőn Erdősi az első Distichet
Csinálni merte, Polyhymniánk
Fellépe a' szent Olympba, 's térdre hullván
A' nagy Kronion' széke előtt, kiálta:
Áldásodat, nagy Isten, kezdetemre!
Homérom' lantja a' földön újra zeng.
Hellász és Látzium nem holt-ki egészen.
A kard, és egy szabad nép, mellyet én
És Líber vettünk kedvezéseinkbe,
Letészi vad tüzét, 's Rómának és
Athénnek nyomdokán futásnak indul,
Úgy a' hogy új nép nem futand soha.
A' kezdet még csekély: de én Virágot
Leczkéim alá veszem, 's a Léthe' szélein
Horáitz csudálva hallja-meg tulajdon
'S még is különböző szép énekeit.
Keblembé zárom Tétnek Áldozóját
'S mint a' midőn Aédon tiszteli
Bájjengzetével a' kelő Napistent,
Ki a telek' vad szörnyeit elveré,
'S ismét felhossa a' régen-várt tavaszt,
A' Zircz' Apollja akként dicsértetik-meg.
Áldásodat, nagy Isten, kezdetemre!

Zeüsz int, 's a' szép Kihallgatott virágít
Feltészi lábaihoz, 's vígadva száll-el.

MÁSODIK JELENÉS.

'S beszéllje a' Költő, mik történtek itt?

A' nóta szép, mond A, de nem magyar;
Nekünk magyar kell, nem deák 's görög. –
'S ha kell külföldi, mért nem a' tatár?
Mert a' tatár rokonvér, monda B,
'S a' Syrus és zsidó 's arabs, velünk.

Erdősi servum pecus, így felel C,
'S rossz imitátor; őtet viszketeg
Furdalja; ujjakkal óhajt a' seregben
Kimútattatni, hogy az az Az ő.
Mit? kérdi D; ez új, ez a' Szokással
Ellenkezésben áll; 's jó é tehát?
Mert a' Szokás itt, mint mindenhol, Úr.

'S ha jó is, úgy mond E, ki bírta rá,
Hogy ő csináljon jót? A' lant miénk,
'S nem a' tiéd, nem az enyém, 's övé.
Mindnyájan kezdjünk, hogyha kell, nem eggy.

Mindnyájan, monda most F, semmiben
Nem tészünk kezdést; azt mindég csak eggy,
Vagy csak kevés társ, tész. Ám tehát
Próbálja mit tud ő; de hozza előnkbe,
'S mi fogjuk néki mondani, tud é ő.

'S bár tudjon! tudni nem fog, hogyha MI,
Hogy nem tud, úgy találjuk, szólla G.

Itélni jussom nékem is vagyon,
Igy szólla H, mert⁸² én is N é p vagyok;
'S kimondom: Én nem értem. E' szerint
Egyéb nincs hátra, mint hogy a' kobozt
Engesztelésül áldozza a' Szokásnak,
Ha hív polgárnak óhajt nézetődni.
Ne szóljon a' kit nem hall a' – s i k e t .

⁸² mért Sajtóhiba, em.

HARMADIK JELENÉS.

Erdősi után egy vad csoport dühült
Gyötrő zengésre, 's egyik a' szelés'
Négy pontjain rímet kezde csattogatni.
Gonosz hexámetert 's pentámetert
Gyártott nőstényke 's hím, 's tudós 's tudatlan,
És a' tudatlan még makacsbb leve.
Szép! oh igen szép! mond Polhymniának
A' kancsal Isten; méltán kérkedel.
'S ez é az a' te Rómád és Athéné?

Sergemben, úgy mond Mómusznak komoly
De csendes arccal Polyhymnia,
Jót 's rosszat együtt úgy lelsz, mint az ég'
Sergében leljük Amort és Szilént,
És téged, ormos, santa, kancsal Isten.
Mellyíke a' jó, mellyíke a' gonosz,
Azt értik a' kik engemet szeretnek,
'S epés gúnyoddal én nem gondolok.

Felszálla, 's vitte a' pártát Kedvesének.

Kazinczy Ferencz.

163.

[850.] NÉGY ELSŐ GYERMEKÉRE Kazinczy Ferencz 1811.

A' három Khárisz leve előbb, 's úgy Amor utána.
Látta Zsophie e' példát, 's monda: követni fogom.
Íme szavát állá: Fizsi, Dencsi, 's Thalía levének
Itt is előbb, 's már most játszik ölében Emíl.
közli Ponori Thewrewk József.

1830

[851.]

223.

EGY ÉS NEM EGY A' NYELV.

(Kazinczy Ferencztől.)

Embert^{a)} mondva nem ejt két szótagot, a' ki бүдös gőg'
Hangján rád ordít, hogy nézz fel 's térj ki lovának.
Ő ragyogó szekerén siet a' Pont-neufre, te talpalsz.
Kettőt mond Bossuet, a' nép' feddője, ha szent hely
Hallja szavát, kettőt a' Ferney' kised Homérje,
És a' Szín' fő dísze Le-Kain, 's a' lányka ha dalt zeng.
'S íme Le-Kain, 's a' nép' tisztelt feddője 's az édes
Éneklő, 's a' kised Homér úgy szólanak a' Quain
'S a' Vendőme' piacán, mint minden Párizsi polgár.
Egy a' nyelv, de az hely 's a' szóló' nyelve nem egy nyelv.

közli Ponori THEWREWK JÓZSEF

a) Homme.

FELSŐ MAGYAR ORSZÁGI MINERVA (1825–1830)

1825

91.

[852.]
BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓSHOZ.
MIKLÓS' FIJÁHOZ.
1809.

Még a' praetexta lebdes válladon,
Ambróziát önt fürtös üstöked,
'S gyöngéd orczádon 's e' kis száj körül
Rózsák virítnak, mint az Ámoréin,
Legszebb, legbájosbb Ámor önmagad.
'S íme a' gynaeceum' csöndes rejtekéből
Kiszökve, már a' vérmezőre futsz,
Hogy ott azok közt léphess-fel, kik az
Ádáz halálnak mennek ellenébe.
Gyermek, mi ez? 'S te azt hiszed talán,
Hogy itt az a' harcز véski kezdetét,
A' mellyet eggykorúid, a' tavasz'
Virággal elborított hantjain,
Öröme gyúladozva indítanak?
Te úgy hiszed talán, hogy itt elég lesz
Szeg csődörödnék hátán a' szerint
Rengetni a' földet, mint midőn az ifjabb
Caesárt és Armidórt, nemek' fő díszzeit,
'S a' hattyunyakkal, melly veszélyt hozott
Lédára, most is büszke Júpitert,
'S a' nagyserényű vén Bucéphaluszt,
Ki még is ifju az édes kis tehernek,
'S Brútuszt, a' talpverőt, és Pittet, Foxot,
Egymásnak itt is ellenségeiket,
A' Hippodrómban addig fékezed,
Míg a' kelő port a' tajték eloltja,
Melly a' kifáradt ló' inán lefoly?
Oh! élj korodhoz illő kényeidnek!
A' melly dologra kelnek társaid,
Az férjfilelket kíván 's férjfilek.

Dicső atyádnak gondos bölcsesége
'S példája benned mit tettek 's tehettek,
Azt én igen jól értem. Nem tanultad
Te ökörüle, Tízet 's másfelet
'S Pácsit miként tégy, 's a' bohó Pagátot –
Oh, melly öröm, 's melly ész! elfogni, hogy
Fogát csikarva kél-fel titkolója,
'S átkozza az őtet üldöző Szerencsét,
És a' napot melly szülte, míg köre
A' győzedelmesnek paeánt kiált.
Sem a' mit a' nagy házak' gyermeki,
Atlászaik egykor honnunknak! legelső
Gonddal tanulnak, hogy zsilléjeken
Két sorban álljon é, vagy egyben, a' gomb,
'S nankín legyen most, bársony majd nadrágok;
'S kravátjokat bodorral kell e még,
Vagy már bodor nélkül, megkötniek.
Te nem tanultad ezt, és nem tudod:
Ez a' Komornyik' gondja, 's a' Szabódé.
Ezek helyett én tégedet Zsibónak
Laráriumában, tűzpadod körül,
Atyád' beszédét, 's a' kedvelt Vendégét,
Már messze túl az éjfé'l' nyúgalomra-
Szóllító órájin, el nem telhető
Gyönyörködéssel láttalak, fülelni.
Hijába hinté Morpheusz altató
Májkját szemedre; meg nem zsibbadott az.
'S mint hültem-el, midőn a' kis fiu,
Ki atyja' térdein nyájasan fetrengve,
Egyedül lovában látszott élni, mellyet
Tanult kezekkel a' gyertyák' viasz-
Csordúlataiból képze, lángba költ
A' Consul ellen, a' ki megfeledvén
Hogy ő elébb volt atyja gyermekeinek
Mint Consul, őket bárd alá vetette,
'S társára nem tolta a' Bírói tisztet.
Ím teljesedni látom a' mit akkor,
A' gyermekférjfitől örvendő vártam:
Te, még öt év után legény, atyád'
Megyéje' harczolójit már vezérled,
'S tanítod, mint kell veszni szép halállal.

Elhunyt öseidnek szent árnyékaik,
Kiket hazánk Védistségei közzé

Tisztelve vitt, mert készek voltak értte
 Letenni lelkeiket, gerjeszthetik
 Keblednek szép tüztét, hogy a' Dicsőség'
 Sziklás ösvényén nyomdokaikba hági.
 De a' hazáért nem csak veszni szép:
 Szép élni is öértte; 's a' melly ágat
 Minerva tört a' néki-szentelt fáról
 Atyád' nagylelkü anyja' homlokára,
 Az nem kevésbbé méltó leghevesbb
 Esdekletidre, mint a' melly Ferencznek
 Készült zászlójit ékesíteni.

A' koczka meg van vetve. Menj tehát,
 'S Vezér atyádnak bajnokjobbja mellett
 Küszdj a' Dicsőség' fényes nimbuszáért.
 'S ha Mársz haragra gyúlad ellened,
 Hogy véle szembe kelni bátorodtál,
 'S fejedre rántja villámpallosát:
 Oh, fogjon Aphrodite védködébe!
 'S ő, a' ki Páriszt a' harcz' vésze közzül
 Elkapta, kapjon-el most téged is!

MAGYARÁZATOK.

A' Pozsonyi Diéta 1808. felkelést rendelvén, Erdély követte a' példát, 's fegyverbe költ. W. a' maga egygetlen, és még ekkor csak tizenkét eszt. de tanításai, példája 's testi gyakorlások által kora felett megérlelt szépalakú gyermekét a' maga Megyéjének (Közép-Szolnoknak) seregénél Kapitánynak 's maga Segédtisztjének nevezte-ki; 's a' kis Tiszt, mint a' mennyköveket-tartó Amor az Alcibiád' paizsán, 1809. Martz. 23d. a' maga Osztályát Palatínusunk előtt Nagy-Károlyban nagy javalást nyerve gyakorlotta. Született az ifju W. 1796. Decemb. 30d.

Az ifjabb Caesárt és Armidórt... Ez a' két legszebbike mind azon lovaknak mellyeket az Író valaha látott, Erdélyi anyáktól, de Spanyol és Arabsz eredetű atyától az 1804. élni megszűnt idősb Caesártól Zsibón született. Az ifjabb Caesár aranyszög, mint atyja volt; Armidór csukaezüstsínű.

Bucephalus... Midőn az Idegen a' Zsibói istállóba lép, meg nem foghatja, miért állították ezt a' lovak' Thersítészt a' Neptún' legszebb alakú teremtmései közzé; mert húsos otromba feje nem sokkal szebb azon paripáénál, mellyen Szilén Atyát festik; feje sérénye perpendiculáris parallél vonásokban ér szinte térdéig és még alább, 's dereka behorpadott. De midőn a' kis Alexander reá ül, a' vén ló megifjodva érzi magát, szarvasi-vékonyágú lábait nagy erővel veri földhöz, 's kettőztetett dobogással szedi-fel igen magasan; rettentőleg tüszköl, túrja a' tajtékot, 's a' kis Lovagot repdeső sérényével gyakorta egészen eltakarja. Akkor az Idegennek nem kell magyarázat, hogy a' szép lovakat nagy számban nevelő Erdély' legelső istálójában ez a' csúnya vén fakó nem folie gyanánt áll.

Brútuszt, a' talpverőt... Ez is Caesárnak fija. Színe fekete. Ez a' Succussor (kengyelvető) méltán viseli a' Percussor' nevét. Csupa tűz, mint minden ló, melly Zsibón lett.

Atyád' nagylelkű anyja... Báró Vargyasi Dániel Polyxéna. Ez a' tudományos nevelést kapott, 's déakúl olvasó, szólló 's író Asszony minden tekintetben méltó vala azon tiszteletre, mellyben polgártársai által tartatott. II. József hallá hírét, felkereste, 's nagyobbak találta mint gondolta volt. Levelet kért tőle fijához, ki akkor egy Lengyelországban fekvő Huszár seregnél szolgált. – Nagy lelkét mutatják nevezetesen egy könyvébe tett sorai, mellyek által fiját inti azoknak olvasására.

1826

[Kazinczy lábjegyzete Kölcsey Iliász-fordításának e soraihoz:]

Mond, és barna szemöldjeivel hunyoríta Kronión,
'S ambroziás haja fellebbent volt a' fejedelmnek
Homloka' szent bérczén, 's megrendíté vala Olümpot. *)

*) Phídiász azon parancsolattal tisztelteték-meg, hogy készítené Zeüsznek egy szobrát, melly a' játékaíró híres Olympiában fogna oltárra állítatni. Midőn képzeletét gyúlasztgatá, hogy míve a' várakozásnak megfelelhessen, egy Rhapszódoszt halla-meg véletlenül, ki Homérnak e' verseit éneklé. Megvan a' mit keresek! kiálta Phídiász; 's ki nem érzi, hogy a' hasonlíthatlan három hexameter, hozzá véve azt, a' mit az Istenek' és emberek' atyja a' könyörgő Thétisznak feljebb monda, alkalmas vala a' Művész' lelkébe a' nagyságnak azt az ideáját lobbantani, mellyet munkája kívánt.

Η, και καυνησιν επ' οφρουσι νευσε Κρονιων,
Αμβροσιαι, δ' αρα χαιται επερρωσαντο ανακτος
Κρατος απ' αθανατοιο, μεγαν δ' ελελιξεν Ολυμπον.

A' Vályi-Nagy ellen tett igazságtalan vád kénszerít elmondanom, a' mit különben elhallgaték vala, hogy e' sorokat én fordítám, még minekelőtte Kölcsey Iliászához fogott:

[853.]

227.

Mondá, 's barna szemöldjeivel hunyoríta Kronión,
'S ambroziás haja fellebbent a' Rettenetesnek
Homloka' szent bérczén, 's megrendült a' nagy Olümposz.

– Rettenetes az-az rettegve-tisztelt. – Kölcsey is, Vályi-Nagy is áltvevék so-
raimat. Imhol a' Vályi-Nagyé:

Mond vala, 's barna szemöldökivel rá-inte Kronión,
'S ambroziás haja rázódott az Olümpi Királynak
Isteni főjéről, 's rengette az a' nagy Olümposzt.

1827

281.

[854.]

GRÓF KORNIS MIHÁLYHOZ.

1821.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid;
Atyád' nem hozhatják-vissza nyögéseid.
Ércz sarkai a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandó' jajának.
A' vadnak ebből áll egész felelete:
„A' ki lett, ide jut; Zeüsznek ez végzete.”

Túrd a' mit túrni kell, 's leljen fájdalomban
Lelked vigasztalást 's erőt önmagában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúltnak;
Így kiált a' Szükség 's az Ész a' búsúlnak.
Jó, de még elfásulsz, áldd a' Természetet,
Hogy a' szenvedőnek lágy sírást engedett.

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve;
De csak verni tudott, nem érzeni szíve.
Homlokát illette Pallász világával,
Küprisz, a' szép, keblét rózsáló ujjával;
'S ím a' buta agyag lát, eszmél, és ítél,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél.
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit e' kettőtől ajándékul veve:
É s z t, melly oltogassa a' Szív' vad égésit,
É r z é s t, melly fenyítse az Ész' tévedésit.

Tedd te is, bár nehéz, a' mire intenek,
'S midőn fájdalmaid el-el-süllyesztenek,
'S az Ész veszteséged' nagy voltát rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz, ő még igazolja;
Kérdd a' szívtől, mit sug egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit;
Csald-meg szemed', 's tagadd, a' mit az tisztán lát,
Hajlasz barátodnak ha fogadni szavát.

Mondd, hogy atyád még él, mert még él szívednek,
'S vége az halálban nincsen az életnek.
Mondd, az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
Hol porond-hajlékát a' lélek leteszi.

A' mit egy szép álom feste Scípiónak,
'S Plátó 's Virgíl költött, nézzd te is valónak;
'S meglát'd a' Szív csudát, 's igen nagy csudát tész'
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az Ész.^{a)}

Úgy van; még él atyád, barátja lelkednek,
Körülötted lebeg, 's tanúja tettednek.
Lát midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
'S bár Teleki Károly volt anyádnak atyja,
Nevedet csak véreid' fénye ragyogtatja,
Nem az ön-magadé! Lát, 's örül sorsának,
Hogy illy fiat ada házának 's honjának.
Sírj, 's ha barátodnak intését tűrheted,
Szeressd a' ragyogást, 's valljad hogy szereted.
Így sírt, 's nem titkolá nagy szíve' sírását,
Ki a' Marathoni Vezér' ragyogását,
'S a' ragyogást csak a' tettért irigylette,
'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda, a' hova szíved vágy;
Ne nézz csak vakító példát, nézzd, ez mit hágy.
Homály is adhat fényt, és a' házi élet,
Ha érdemek védik és a' köz ítélet.
Feledve lesznek majd hazánk' sok Nagyjai,
Nem soha Festetics, soha nem Ráday.

Néked osztály-részül az a' fényes juta,
Mellyen sok roszt kényén, sok jó vészszel futa.
Járd, de a' Szírenek ellen óvd füledet,
Ne tagadd-meg soha csillámért tiszteted.
Haladj-elő, 's boríts homályba másokat,
Nyugtod múlja-felül lármás halálokat.
De bukj is, ha hagyja szíved' szent érzése.
Atyádnak, kit siratsz, erre hí intése.

a) Lásd Guzmicsnak szép és jóltéví Ertekezését a' Gondviselésről, a' Tudom.
Gyűjtem. 1827. Kötet VII. lap 3.

1828

318.

[855.]

THALY ANTAL ÉS FARKAS KÁROLY barátoknak.

Eggy néma pillantás ollykor beszédesbb,
Mint a' hosszúra-nyújtott harsogások.
Vegyétek hát szó nélkül, a' mivel
Érdeklett szívem néktek tartozik.
Örültök tí, hogy Istenink hazánknak
Illy tiszta férfit adtak: én viszont
Hogy illyen ifjakat. 'S ha majd idővel
Feléritek nagy fényét, és ha majd,
Mint Ő, ezt hallatjátok: „Tapsot én
Nem kérek: a' feddést nem rettegem.”
Gondoljatok rám, hős ifjak! Le hat
Hamvaimhoz a' szó, 's áldva tér felétek.

KAZINCZY FERENCZ.

314.

[856.]

Az Apolló' szobránál.^{a)}

Jön, lő, 's győze; ledőlt a' szörny, az az iszonyu! Még reng
Rogytában a' föld, még riadozza dühét.
Ő pedig, a' Győztös, nyugalomban hág-fel az égnek
Szent küszöbén, annak sokszori tapsa között.

KAZINCZY FERENCZ.

a) A' Régiségnek nem maradt reánk szebb míve, mint ez a' szép márvány-szobor. A' férfi szépség az ifjúság' legvirítóbb korában belé vagyon nyomva; egyszer'smind pedig a' nehéz győzedelem' könnyű végre-hajtása. Jön Apollo, rá lövi nyilát a' rettenetes szörnyre, az leterült, 's bög, ordít kínjában; ő pedig, mintha semmit nem tett volna a' mire erő kellett, nyugalomban lép-fel oda, a' honnan ezért leszállott.

1830

[857.]

331.

Forrás, mellynek ezer lant zengi dícséretit, honnan
Jőnek hő vizeid, 's a' mész' és kén' ere benned?
A' te tüzed, 's melly a' Sicília' térein Aetnát
Lángoltatja rokon? vagy hevítnek Avernusi szikrák?
Bájának hátrálj orvos-vize, 's te, ki Timávus'
Szomszédjában eredsz, és te, ki dicsőíted a' helyt,
Hol Károly lakozott 's elholt, Germánia' fénye.
Oh mint lökdösi fel buborékait! oh mi színekkel
Festi-be mentében a' márványt és valamit lél.
A' menny boltozatán eleven színeivel az Íris'
Íve nem ég inkább. Folyj, boldog, századokon túl
Szent kútforrás, folyj, és hozz idvet az emberi nemnek!
Adj az öregnek erőt ismét, add vissza pirossát
Hervadozó lányokak' orcájának, űzzd-el az élet'
Kínjait hogy minden, ki vizedben megfüröd, innét
Épen térjen-el, és vígan láthassa hazáját.

Kazinczy Ferencz.

MUZÁRION
(1829)

1829., 24. rész

262.

[858.]

Orpheusz a' tekenős lanton szelidítve gyötrelmeit,
Tégedet édes nő, csak téged zenge magányos
Partjain, a' mikoron költ a' nap, 's a' mikor elszállt.
Plutónak szomorú küszöbén, a' Ténaruszi aknán,
És a' bús ligeten, hol az éj' borzalma sötétlik,
Béhata az árnyékok' lakjokba, a' durva Királyhoz,
Kit soha semmi panasz nem tud lágyítani segélyre.

A' meghatott Erebusz' mélyéből íme tolongnak
A' kiaszott alakok 's az elholtak' bánatos árnyai,
Mint mikor a' madarak foltonként ülik el a' lázt,
Est szállván, vagy fergeteges vész 's zápor, az hegyről:
Nők, férjek, harczokban elhult nagylelkű hősek'
Testjei, gyöngé fiúk, szűz lányzók, atyjok előtt már,
Máglyájokra jutott, hamuvá égett színtelen ifjak.

Itten tartja őket nádas balkánya Cocytznak,
És a' sűrű mocsár és a' rest pócze, reszketve,
'S a' Styx, melly a' helyt környölcsapkodja kilencszer.

Sőt a' vár maga is, s az Halál' mély tömlöcze, 's a' kék
Kígyókkal hajokat felkontyolt Tartari lányok,
Bámúlják szavait; nem ugat most Cerberusz a' sok
Szájjal, 's Ixíon kerekét elakasztja szelében.

Túl vala már minden bajain, 's ím visszafelé tér,
'S a' megnyert kedves közelíte a' földi lebelhez,
Háta megett mindég; így hagyta Proserpina nékik,
A' mikor hirtelenül rossz ész szállotta meg ifját,
Oh mi bocsánandó, ha ismerne bocsánatot Orcusz!
Vesztegel, és mármár az üreg fényéhez elérvén,
Gyúladozásaival nem bírva, felejtve tilalmát,
Hátra tekint, 's előmőlt tette; ah, a' durva tyrannak
Alkuja szögve vagyon! 's háromszor zenge az Avernusz.
'S az, ki veszít engem? ki veszít el tégedet? ugymond;
Melly fene düh! ádáz Párkáim visszakiáltnak.

'S e' habzó szemeket nehéz álom zárja 's örökre.
Légy boldog, fogd gyenge kezeim', nem többé tiejdet!
Engemet egyg iszonyú éj ránt le hatalmasan innét.

Mondá, 's mint mikoron a' füst szétoszlik az égben,
Eltűnt. Hasztalanul akará megölelni szerettjét
Búsult férje, hasztalanul neki mondani holmit;
Őt többé meg nem látá, 's a' Csolnakos által-
Menni az elébe vetett fertőn nem hagyta keresztül.

Mit tégyen? hova végye magát a' kétszeri gyászban?
Melly sírás lágyítsa meg a' vad poklok' hatalmát?
Elhidegült hölgýt a' Styx' sajkája vivé már.

Strymonnak pusztás környén egy szirtnek alatta
Hét havakig keseregte gyötrelmeit, 's éneke lággyá
Tette a' tigriseket, 's erdőket vonzza magával.

Mint mikor a' topoly' árnya között a' fölmile gyászol
Félszékért, mellyből még pelyhes kisdedit a' vad
Földművelő kisedé, végig-csattogja magányos
Éjjeleit gallyán, epedezve újítja siralmait
Szüntelenül, 's a' tájt messzére eltölti keservvel.

Szívét meg nem hatá Hymen, nem Vénusz ezentúl.
Béjára, 's maga az éjszaki sark' viharúzta vidékit,
'S a' zordon Tanaiszt, hol az új jég régi jeget lél,
'S Eurydicét zokogá, 's Plútónak szidta tanácsát.
Cíconi nők, kiket ő kikerüle az Istenek' éjén,
Bacchusznak szilaj innepi közt, ízekre szakaszták,
'S szép tetemet magokon hegy völgy elszórva tekinték.

Márvány vállaiból kiszakadt feje az Oeagri Hebrusz'
Habjai közt hőmbergett már, 's a' meghidegült nyelv
A' leglármásabb örvényben is Eurydicét, és
Eurydicét zajgotta, midőn bús lelke futamlott;
Eurydicét messzére közelre sohajtozik a' völgy.

Kazinczy Ferencz.

1829., 28. rész

332.

[859.]
GIBÁRT ÉS IRMA.

Hah, mi zörren itt a' hűs ligetben?
Hah, <m>i dall a' bérczek' csermelyénél? k⁸³
Irma jár az hajnal' bíborában.
Feljavúlt anyjának tép virágot,
És hogy ismét bírja, vígad, örvend.
Oh ne vígad, lyányka, reggelednek;
Jó egy másik, az reád borút hoz!

A' liget' mélyéből délczeg ménén
Lép elő egy szép ifju, 's csudálja
A' mezők' leánya' ritka díseit.
Én Gibárt vagyok, mond; hagyd itt nyájad';
Jer kevély lakomba, melly amott száz
Városimra pillant szirtfokáról;
'S bírd, e' büszke várral, e' vidékkel
Együtt, lángoló szívét urának.

Irma reng. Az ifju' vad tüzével
Zárja karjai közzé a' szép lyányzót.
Csókkal hinti bé pirosló arczát,
És a' klárizst-szégyenítő ajkat;
'S most a' küzdő lyányt, könnyörgve félig,
Félig kényszerítve, lóra vészi,
'S nyargal tündérvára' szirtfokához.

Nyílik a' kapu, 's a' mén nyerítve
Lépdél zsákmányával bé az hídon,
Jó a' Várnagy, jőnek a' cselédek
Nagy csoportban, 's hódolnak urokhhoz,
És az úrné' másatlan kecséhez,
Melly pillantatából 's kedves arczán,
Elbájolva mindent, ált sugárol.

Csókokban 's hevült ölelkezés közt
Múlt el a' nap, 's ím a' boldog ifju
Kárpitos termébe lép hölgyével.
A' menny' boltozatján örvendezve

⁸³ Tollal javítva a sor előtt.

Csillagok tündöklenek le rájok;
'S az irígy Hold sápadtan lövelli
Ablakin keresztül kémsugárit.
Mért nem én illy boldog! ezt sohajtja,
'S felhők közzé rejtí könnyes arczát.

Új örökre szállít, édes Irma,
Téged minden reggel, minden estve.
És te még is, 's mely hálátlanság ez!
Titkon könnyekkel fereszted arczod',
'S visszavágysz az elhagyott hegyekre?
Oh, Gibártnak fel ne verd gyanúját!
Mint hevében lángol mostan érted,
Úgy fog majd lobogni vad dühében.

Jó Gibárt, és a' szomszéd szobából
Hallja már Irmának zokogását.
Megdöbbenve nyitja rá az ajtót,
Ah, szemét még nedvesen találja,
'S szerelem 's vad bosszu küzd keblében.
Tudni vágy, e' könnyek kit siratnak?
Melly kedvest kiáltnak e' fohászok?
'S minthogy Irma kérdésére hallgat,
'S sírva dől térdéhez; Hah, hitetlen?
Így kiált, 's te másért égsz? 's elhagyja,

Úzve vagynak tőle szolgálányi,
Általok hogy titkon-kedveltjétől
Sem levél, sem hír ne érkezhessék.
És ezentúl a' rab Irma mellett
Egy megbízott néma törpe szolgál,
Méltó híve félig jó urának. –
Vad Gibárt, 's te bánthat'd a' kiért égsz?
Győz a' tiszta minden hóhérláson,
'S ím törpéd imádja a' szenvedő rényit.

Jó az most, 's Irmának nyújt egy írást;
Jó, de nyomban lép Gibárt utána,
'S rengve vad dühében, látni akarja. –
Ah mit tégyen Irma? könnyes szemmel
Néz Gibártra; lába elébe süllyed,
'S onnan nyújtja karjait esdekelve:
Ő nem vétke; ne kívánja titkát.
Esdeklés ingerli az eldühültet,
Gyilkot ránt, 's a' hív nő halva dől el.

Látja tettét a' vad, ah, de gondja
Most is a' levél. Felvészi a' földről,
És olvassa: „Hú leány, anyádnak
Kedves volt segéded, 's Istent kéri,
Legjobb áldásával hogy megáldjon.”

Áll a' templom még, hol Irma nyugszik,
'S tisztelettel néz fel rá az útas.
'S a' melly nőket érdemetlen sully ér,
Sírja mellett vesznek megtágulást,
'S őtet hívják kínjaikban segédül.
A' kevély vár, ott fenn, elpusztúla.

Kazinczy Ferencz.

NEFELEJTS (1832)

[860.]
GRÓF KORNIS MIHÁLYHOZ.

281.

Hijába omlanak, barátom, könnyeid;
Atyád' nem hozhatják vissza nyögéseid.
Ércz sarkai a' vad Halál' kapujának
Soha nem nyílnak-meg halandók' jajának.
A' vadnak ebből áll egész felelete:
A' ki lesz, ide jut; Zeüsznek ez végzete.

Túrd a' mit túrni kell, 's leljen fájdalmában
Lelked vigasztalást 's erőt önmagában.
A' mi elmúlt, tekintsd örökre elmúltnak,
Így kiált a' Szükség 's az Ész a' búsútnak.
Jó; de míg elfásúlsz, áldd a' Természetet,
Hogy a' szenvedőnek lágy sírást engedett.

Élt már Prometheusznak agyagból gyúrt míve,
De csak verni tudott, nem érezni szíve.
Homlokát illetve Pallasz világával,
Küprisz, a' szép, keblét rózsáló újával,
'S ím a' buta agyag lát, eszmél, és ítél,
Sohajt, szeret, gyűlöl, vágy, útál, fél, remél.
Igazán emberré csak az által leve,
A' mit e' kettőtől ajándékul veve:
É s z t, melly oltogassa a' Szív' vad égésit,
É r z é s t, melly fenyítse az Ész' tévedését.

Tedd te is, bár nehéz, a' hova intenek;
'S midőn fájdalmaid el el süllyesztenek,
'S az Ész vesztéséged' nagyvoltage rajzolja,
'S hogy határ nélkül sírsz, ő még igazolja,
Kérd a' szívtől, mit súg egy homályos szent hit,
'S derítsd-fel elmédnek komoly képzelményit;
Csald-meg szemed, 's tagadd a' mit az tisztán lát,
Hajlasz barátodnak ha fogadni szavát.

Mondd, hogy atyád még él, mert még él szívednek,
'S vége az halálban nincsen az életnek;

Mondd, az a' szebb és jobb kezdetét ott veszi,
Hol porondhajlékát a' lélek leteszi;
'S a' mit eggy szép álom feste Scípiónak,
'S Plátó 's Virgíl költött, mondd te is valónak;
'S meglátd, a' S z í v csudát 's igen nagy csudát tész,
És hogy az nem rosszabb birtokunk mint az É s z.

Úgy van, még él atyád, barátja lelkednek,
Körülöttd lebeg 's tanúja tettednek.
Lát midőn sírsz, hogy bár Zsigmondtól eredtél,
Ki Erdélyt kormányzá, még semmit nem tettél;
'S bár Teleki Károly volt anyádnak atyja,
Nevedet csak véreid' fénye ragyogtatja,
Nem az önmagadé! Lát, 's örül sorsának,
Hogy illy fiat ada házának 's honjának.
Sírj, 's ámbár a' hiú csillogót megveted,
Szeressd a' ragyogást, 's valljad hogy szereted.

Így sírt, 's nem titkolá nagy szíve' sírását,
Ki a' Marathoni Vezér' ragyogását,
'S a' ragyogást csak a' tettért irígylette,
'S később élte 's veszte által érdemlette.

Két út viszen oda, a' hova szíved vágy;
Ne nézz csak vakító példát, nézd ez mit hágy.
Homály is adhat fényt és a' házi élet,
Ha érdemek védik és a' köz ítélet.
Feledve lesznek majd hazánk' sok Nagyjai,
Nem soha Festetics, soha nem Ráday.

Néked osztályrészül az a' fényes juta,
Mellyen sok rossz kényén, sok jó vészszel futa.
Járd, de a' Szírenek ellen óvd füledet, –
Ne tagadd-meg soha csillámért tisztetted.
Haladj-elő, 's boríts homályba másokat,
Nyugtod múlja felül lármás halálokat;
De bukj is, ha hagyja szíved' szent érzése –
Atyádnak, kit siratsz, erre hí intése.

[861.]

334.

GRÓF RÁDAY ERZSI.
(Megholt 1830 Mártz. 18.)

Természet' gyönyörű remeke, o szép Erzsi, te nyugszol?
Kelj-fel 's halld zokogó hímedet, halljad anyád',
'S jó ipadat, 's kebled' két kisdedit. Oh mi keservben
Nyögnek mind szeretett Erzsijek' ágya körül! –
„Csendesen! hagyjátok kialunni gyötrelmimet; akkor
Jertek könnyeimet szedni sietve felém.”⁸⁴

[862.]

343.

SÍRKÖVE⁸⁵

Szerelme voltál szüleidnek,
Most mérges gyötrelmek levél;
Miolta tőlök elkelél,
Nincs nyugta sebzett szíveiknek.

Oh enyhítsd őket fájdalemban,
'S ha elhagyhatod egedet,
Mondd, megjelenvén álmaikban:
„Itt is szeretlek titeket.”

⁸⁴ A záróidézőjel elmaradt, pótoltuk.

⁸⁵ A cím megtévesztő, talán szerkesztői tévedés eredménye, ugyanis nem Ráday Erzsébetre szóló sírversről van szó itt is, hanem az 1831-es Fáy György halálára írott versről.

KORAI VERSEK KÉZIRATCSOMÓI

KORAI VERSEK I. (1789)

Aszalay János kézírásában

[863.]

10.

Szabó Dávidhoz,
midőn egy idegen munkát közle velem.
Catullusnak hasonlatosságára.
Kassán Octob. 16d. 1786.

Mint bánthattalak én meg úgy, Barátom!
Hogy te engemet ezzel a' tsömörlést
Indító tsevegéssel öldököljél?
Testét lepje-meg a' gonosz pokol-var;
A' tsorgó fakadékok; a' бүдös рüh;
Es a' tsontokat hasgató podágra,
Mint a' gombolyag huzza össze újját
Ezzel tégedet a' ki gazdagított,
Illy istentelen átkozott darabbal!
Áh nem láttad é hogy szegény Kazinczyd
El-vész mérgibe', majd ha olvasándja?
Várj, várj, nem viszed ezt el. Öszve gyűjtöm
A' sok Kónyit, a' nem magyar Zechentert,
'S nyomtat Landerer a' mit hónaponként
'S majd, ha öszve szedem, Barátom! őket,
Érdemlett jutalom fog érni érte.
Várd bízvást: az-alatt oszollj előllem,
Akár merre vezet szemed' világa,
Otsmány vers, pökedelme Nemzetemnek.

14.

[864.]

A' Tavaszhoz

Alsó-Regmetzen, Jan. 1jén. 1787.

A' szép Ki-kelet
Űzi a' telet;
'S bolyongó felleget
'S zúzos fergetegét
Lágy lehellet
Messze kergeti.

A' mit szemem lát
Hosszas bánatját
A' szélnek ereszt;
Víg kedvét éleszt,
'S újjúlt színre kél,
Hogy el múlt a' tél.

Még a' madarkák
Félénkek, 's némák:
De majd nem sokára
A' Tavasz' szavára
Elő-állanak,
'S Dalt indítanak.

Áh, a' szép Czenczi
Ide jó majd ki
Ha a' szép ligetet
Az el keseredett
Kis Fülemile
Jajjal tölti-be.

Ó ha majd akkor,
A' már zöld bokor
Mellé rejtezhetném,
'S kényemre nézhetném,
Szép tekinteti
Mint kedvelteti!

'S ha a' pajkos szél
Lopvást néki kél
'S sebes repületi
Leplét félre veti,
Szemérmes szemmel
Miként pirúl-el.

Ó szép Ki-kelet!
Verd-el a' telet;
'S ha Czenczi ide jő
Szerelmet ebresztő
Lehelleteddel
Szívét lágyítsd-el.

[865.]

16.

Az Esthajnalhoz

Kassán Octob. 28dikán, 1787.

Azon örülsz é hogy szememet megint
Könnyezni látod? vagy gonoszúl talám
Bánatra vonsz ismét? Hitetlen
Jól tudom én mire tsal világod!

Im' sírva térék fényed elől, oda,
Hol tsendes árnyék lengedezésiben,
Sír-halmaim, halvány virágok'
Illatozási között feküsznek.

Ah! nem sokára harmatos hantomon,
Fog majd ragyogni szánakozó szemed!
Majd fel találom egyszer én is
Hasztalanúl keresett nyugalmam'!

Szerelme kínját Fülemlébe költt
Lelkem, remény-fám^{*)} bánatos ágain
Énekli majd, míg a' királyi
Reggel előtt szaladásnak indulsz.

[866.]

19.

A' Lillám' szája

Secundusból.

Miskoltzon, Mart. 10d. 1788.

Mint a' hajnal ezüst harmat-tsepjébe förösztött
Rózsa, mikor büszkén nyitja piros kebelét,
Olyan az én kedves Lillám szátskája mikor még
Éjjeli tsókomnak nedvivel ázva vagyon.

*) Így nevezem én itt az ákátziát.

Álla pedig 's ortzája fejér; nem tartja különben
 Vér szín szeg-főjét a' Chloe gyenge keze.
 Így zsendül a' nyár elején a' kerti tseresznye
 Áginak havazó ritka virági között.
 Angyalom! áh mért kell tölled haza tsúszni? mikor te
 Rám a' leg forróbb tsókokat hintegeted.
 Ó tartsd-meg, kérlek, szátskádnak mostani színét,
 Míglen az alkonyodott éjtszaka vissza-hozánd.
 Jaj! de ha majd addig másnak szedi tsókjait ajkad,
 Ortzámnak sáppadtt színire fesse magát!

22.

[867.]

Bóldog Bolondoskodás

Alsó-Regmetzen Jun. 30d. 1788.

Fut az idő, 's nem sokára
 Leg-szebb korom majd el-múl,
 Közelget, érzem, határa,
 'S hajam barna szála húl
 De borral sebes szárnyának
 Lép veszszőket vethetek.
 Hé! bort hamar! Mulásának
 Ugy bízvást nevethek.

Még most – hálá – Istenimnek!
 Borom bátran ihatom.
 Még most – hálá Istenimnek! –
 ...im tsókolgathatom
 Még nints, a' ki el fogassa
 Gyanúba vett Levelem';
 Nints, a' ki tudakoztassa,
 Ki sziszeg titkon velem.

Jer, ...i, jer, mártsd rózsádat
 Tajtékzó poharamba;
 Fond azt, és melj-pántlikádat,
 Fürtös barna hajamba,
 Izleltesd szád' édességét
 Míg rám esvén az álom
 Bóldogságom' tellyességét
 Karjaid közt találom.

[868.]

23.

Az el-késett Leány.

Groff Stolberg szerint.

Göntz-Ruszka és Kassa közt. Oct. 8d. 1788.

A' Nap le-száll,
'S fénnye homály
Ködjévé vál;
S most nem mutat
A' hóld utat.

Kemény a' tél,
'S a' zúzos szél
Gyors szárnyra kél;
'S a' víz-omlás
Árkokat ás.

Legény! Lyánykád
Sírva kiá't,
Szorítsd hozzád!
Nézd, mint remeg;
Jer, tsókold-meg.

Igy tipegvén
Kedves Legény
Nem félek én,
Tsak szerelem!
Te légy velem.

[869.]

24.

A' meg-tsalt Öreg.

Catallusnak hasonlatosságára.

Kassán, Oct. 9d. 1788.

Üss' a' kő dudogó Napádat, édes
Erzsim, hadd haragudjon! hadd eméssze
Dünnyögésivel hectikás tüdőjét!
Ne gondolj vele, mit lotsog felöllünk,
Ha Vendégeivel guzsolynak ülven,
Minket, 's másokat ízre porra nyelvel.
Tsússz hozzám tsak azért is; ő moroghat;
'S nyomd bátran ajakamra gyenge szátskád',
Adj egy tsókot – hamar; – meg egyet; – újra
(Nem lát most – hamar!) egyet! – ah, ne rettegj

Nyomd jobban; – szaporázd; 's ne kapd-el ajkad'.
Adj százat – hamar! – ezret! – újra százat!
Ismét más ezret! – meg újra százat!
Adj, adj harmadik ezret! – újra százat!
Add számláltalan! hogy se mi ne tudjuk
Számba tartani mennyi tsókot adtál;
Se zsóltárra szorúltt Napád ne győzze
Edes vétkeidet rovásra róvni.

25.

[870.]

Anákreonnak XIX. Dalja

Ἡ γῆ μελεῖναι πίνει.

Kassán, Octob. 11dikén 1788.

A' barna föld iszik; 's azt
Viszontag a' fa issza;
A' Tenger a' folyókat;
A' Tenger' habjit a' nap;
A' nap világot a' Hóld.
Hát engemet Barátim!
Miért nem hagytok innya?

26.

[871.]

Aggódás.*Kassán, 12d. Oct. 1788.*

Haszontalan keresem
El-távozott Kedvesem'.
Meg-vetette kérésemet,
'S áh árván hagyott engemet.

Ha másszor menni kelle,
Reszkető tekintete
'S egy kéz-szorítás mondotta,
Az el-válás mint kínozta.

De most, mint az Idegen,
Bútsút veve hidegen;
'S el tsüggedt szívem érzette
Bánatomat mint nevette.

Nézd tsak, nézd tsak Kegyetlen!
 Könnyem mint foly szűnetlen,
 'S emelkedő bús meljemből
 Sohajtásom miként repül!

Tudom, hogy ha ezt látnád
 Kedvesedet meg-szánnád;
 Hozzája vissza repülnél,
 'S hív ölébe sírva dűlnél;

'S ortzájának árjait
 Szárazgatnák tsókjaid. –
 De hasadj-meg nyomorútt szív!
 Ő hozzád nem lesz többet hív!

[872.]

29.

Eggy Hajóhoz.*Horatiusból.*

Debretzen, April. 21d. 1789.

Új fergeteg száll ellened, ó Hajó!
 'S készül az álnok síkra taszítani;
 Jaj mit mivelsz? térj kérlek ismét
 Hajdani hív ki-kötődbe vissza.

Nem látod é mint ingadoz a' kevély
 Árbotz, 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
 Nem ill'nek illy kétszéges útra
 Bomladozó kötelékid. Imé

Nints ép vitorlád; nintsenek Istenid,
 Kikhez segédért bízva kiálts megint;
 Hirdesd –, az erdőknek jelesbbik
 Gyermeke nagyra nevelt Fenyő! – bár

Az éh haboknak esmeretes neved'
 'S fő származásod. A' remegő hajós
 Nem bízik abban. Állj, egyébként
 Tsúfja leszel dühös Ellenidnek.

Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
 De a' kit épen láttam agyarkodó
 Őrvényiből mindég ki-kelni!
 Ah! mikor érsz ki-kötőd' keblébe?

Kazinczy kézírásában

28.

[873.]

ANÁKREONNAK XId. Dalja.

Λεγουσιν αἱ γυναῖκες. P.

Ér-Semjén, Apr. 24d. 1789.

Igy szállnak a' Leányok:
 Anákreon, te vén vagy;
 Végy tükröt, és tekintsed
 Mind el-repült fejedről
 Hajad, 's kopasz vagy immár.

Van é hajam? biz' én nem
 Tudom, de azt tudom, hogy
 A' Vígadás az agg kort
 El-értt Öreghez annál
 Inkábbat illik, élte
 Minél kevésbbre nyúlhat.

31.

[874.]

ANÁKREONNAK XLVd. DALJA.

Ὁ ἀνὴρ ὁ τῆς Κυθηρῆς

Alsó Regmetz. 18d. Aug. 1789.

A' Cytheréa Férje^{a)}
 Lemnószi műhelyében
 Eggy szál nyilat tsinált a'
 Tsalóka Cypripórnak.
 Lép-mézbe mártogatta
 Azt Vénus; ah! de Ámor
 A' mézbe mérget öntött.
 'S ím' a' minap az ádáz
 Márs vissza-tért az hartzról,
 'S dárdája' nagy nyelében
 Kevélykedett, 's az Ámor
 Könnyű nyilat nevette. –
 Mond Ámor: ez, emeld bár,
 Elég nehéz karodnak!

a) Vulcanus, Lemnus Szigetében. – Cypripór másképpen Ámor, vagy Cupídó. –
 Cypris vagy Vénus. – Márs vagy Mávors.

Emelni kezdi Mávors,
'S titkon mosolyga Cypris.
De tsak hamar lehegve
Szollalt-meg a' Had-Isten:
Ámor, nehéz nyilad; fogd. –
Tsak tartsd-meg azt; felelt ez.

[875.]

30.

ANAKREONNAK XXXIIIId. DALJA.

Συ μεν φίλη χελιδων.
Regmetz, Aug. 18d. 1789.

KIS Fetske, te mi hozzánk
Szokott időre térsz-meg,
'S, midőn nyarunk elő-áll,
Fészket tsinálsz; 's megintlen
A' Nílus árja mellé^{a)}
Repűlsz, ha tél közelget.

Nem ezt tselekszi Ámor!
Ő szüntelen tsinálja
Szívembe' tiszta fészket.
Már benne pellyhes eggyik
Magzatja; másikának
Most nyilik a' tojása;
Eggy még titokba lappang.
Mindég sipegnek itt a'
Kitsínyek; a' nagyobbja
Kisobbakat nevelget;
'S a' fel-növűlttek ismét
Ujjabbakat nevelnek –
Mit tégyek? Ennyi Ámort
Nem győzők én nevelni.

a) Nílus Aegyptusnak vize. Anákreon ezt itt melegebb Tartomány képében veszi.

32.

[876.]
SZEGVÁRY PISTA
KERESZTÚRY THERÉZHEZ.
A' Siegwartból.

Nem tölt é meg szerelemmel
Az az édes tekintet,
Mellyet, el-jövetelemmel
Therézem reám vetett?

Érzi, látom, hogy érette
Szívem titkos tűzzel ég,
Gyötrelmem meg-érdeklette,
'S közelget a' bődög vég.

Angyalok! ha sohajtásom
Fel-juthat Egetekhez,
Szánjátok-meg hánykódásom',
'S vonjatok Therézemhez.

Szerelmem' sohajtásával
Hadd valljam-meg, hogy égek.
'S Ő egy szép pillantásával
Hadd iktasson közzétek.

KORAI VERSEK II.
(1790, 1791)

*Tisztázati lapok,
utólagos javításokkal*

[877.]

24.

A' MEG-TSALTT ÖREG

Vdik Dala Catullusnak; szabadon.

Kassán, Octob. 9dik 1788.

Üss' a' kő dudogó Napádat, édes
Erzsim, hadd haragudjon, hadd eméssze
Dünnögésivel hecticás tüdőjét!
Ne gondolj vele mit lotsog felőlünk¹
Ha Vendégeivel guzsalynak ülven
Minket 's másokat ízre porra nyelvel.
Tsússz hozzám tsak azért is; ő moroghat!
'S nyomd bátran ajakomra gyenge Szátskád'.
Adj egy tsókot, – hamar!² – meg' egyet, – újra –
Nem lát most – hamar egyet! – ah ne rettegi
Nyomd jobban! – szaporázd 's ne kapd-el ajkad'.
Adj százat! – hamar! – ezret! – újra százat;
Ismét más ezeret; – meg' újra százat;
Adj, adj, harmadik ezret; – újra százat;
Add számlaltalan'! hogy se mi ne tudjuk
Számban tartani mennyi tsókot adtál;
Sem zsóltárra szorúlt Napád ne győzze
Édes vétkeidet rovásra róvni.

¹ felő<|>lünk

² – hamar! A gondolatjel utólagos betoldás.

25.

[878.]

ANAKREONNAK XIXd. DALA.

Ἡ γῆ μελεῖναι πίνει.
Kassán, Octob. II dik 1788.

A' barna föld iszik 's azt
 Viszontag a' fa issza
 A' tenger a' folyókat;^{a)}
 A' tenger habjit a' nap;
 A' nap-világot a' hóld:
 Hát engemet, Barátim,
 Miért nem hagytok inni?

36.

[879.]

P. SZAITZ LEO MARIAHOZ.

el-kezd. Miskólcz és Szikszó közt. 15. 8br. 1790.

Úgy mint a' magába szállott Istentelen
 Járúl, közelgetvén Virág-Vasárnapjához,³
 Bűn-óldozója' zsámolyához,
 Hogy húst ett egyszer pénteken;
 – Jól van! ne űljön ő Eretnek' asztalához,
 Ha érzi, hogy erőtelen! –
 Úgy mint ez az Istentelen,
 'S még kínosbb rettegéssel, térek
 Most hozzád, Egri FAST!⁴ jer, add-meg a' mit kérek!

34.

[880.]

KERESZTES BÁLINT
 TORNAI MARGITHOZ a' SZENT FÖLDRŐL.

Kassán, Septbr. 24d. 1789.

HORVÁTH ÁDÁMHOZ.

O Te kinek harsány hadi-kürtje Tihannak enyelgős
 Szűzeit eddig nem-hallott hangokra tanítja,
 Hogy, valamerre kevély hullámaid hányja zajogva
 A' Balaton, HUNYADÍT! HUNYADÍT! riadozzon az erdő:

a) Πίνει θαλασσ' αναυρουσ; nem pedig Πίνει θαλασσα δ' αυραν.

³ <A'> Virág-Vasárnapjához,

⁴ Egri <MERZ!> FAST!

HORVATHOM, jer; akár Plátóddal az elme nem esmértt
Léte felől ébrentt almokba merülve bolyongassz;
Én oda nem késérlek: – akár CSAPODIDnak igazlott
Karján, a' rejtett Szépség ösvényinek indúlsz;
Jer kérlek, 's Eratóm mit adott ajakomra, figyelmezz!
Kedvell ő téged, noha gyenge virágit hajadból
Calliope, laurust nyújtván helyjébe, ki-szedte.
Halld azt most töllem, 's majd tölled hallja JULISKÁD.
ANDRÁS – (esmered őt, mert gyász-dombjára siralmas
Könnyeket hullattál magad is) – temetőit Urának
Lenni Pogány kézben nem szemlélhette továbbá.
Fel-kél, kardot övedz, 's koronáját férfi sisakkal
Váltja-fel, és viadalra nevelt Bajnokjait a' nagy
Nílusnak messzére terültt mezejére vezérli.
Mint lobogott a' vér színű⁵ szent jellel havazló
Pallástjok! Cherubim mind egyike, nézzed akár szent
Öltözetét, akár ártatlanbb erköltsit, ha szintén
Eggy újjabb Néró gyilkos lángjára vetetté is.
Nőtelenek voltak; – Bajnokhoz az ille; – Keresztes
Bálint volt egyedül kit Tornai Margit az Ótár
Zsámolyain Hymennek örök hűségire vonsza.
Ez most a' zuhogó Jordán fövenyére le-dűlvén
Mint a' Magzatitól meg-fosztott Fűlmile sír, rí,
A' siket erdők közt ekként zengette panasszát:

Fekete szemeu szeep Heolgiechke
Repeulhetneec chac mint a' fechke
Még ma szaalnec szemed láttára
Ablakod rostélioziattiara.⁶

'S addig dudolnaam éneemet
Mig megszanuaan esdeklésemet
Kis kamarádba befogadnaal
S eoledbe niuguó⁷ helyet adnaal.

Nem kellene nekem kalitka
Hogy engemet benne tarch fogua,
Mert ha elüzneel is melleöled
Meeg sem röpülneecel én teöled.

⁵ vér<be> színű

⁶ rostél<y>ozattiara. Az áth. betű fölé írva: i.

⁷ <ny> niuguó

Deelben asztalodra röppennéc
Eetkes s vidaam vendeeged lennéc
Megchipegetneem falatodat
'S kis kannádbúl⁸ innám borodat.

Ha pedig fonnaal karszeekedbe',
Felszaalnec rokkád veszeiére,
'S olli búsan niegnem⁹ éneemet,
Hogi köniet hullatna szeep szemed.

Estve ugian ha álom niomna
Elbuinek sürü kaarpitodba,
De meg hajnal eleött jó reggel
Fel-keölnélec víg chergesemmel.

Ugrándozva iárnék akkoron
Felsalá puha paplanodon
Félre rantogatnám kendeödet
Hogy láthassam bokor emleödet

O ki vólna bóldogabb mint én
Szeep veölgiechkéiében feredvén.¹⁰
'S ha bimbóchkait chokolhatnám¹¹
Bela is irígyen nézne raam.

Jaj, de mint az arua gerlice
Ugi buidosoc én mastan nieögue,
Mert nékem szaarniaim ninchenec
Hogi szeep Margitomhoz vigienec.

Andraas alatt veerzeö buzganial¹²
Viuok mindennap a' pogánial
Annac draghalátos veréért
A' ki érettem is onta vért.

'S a' mikor karom a' chalmaakat
Úgi aprittia mint a' torzsákat,¹³
Igi kiáltok szent Jezusomhoz
Vígi Uram egikor Margitomhoz.

⁸ 'S <poharadból> kis kannádbúl

⁹ niegnem Az ie y-ból jav.

¹⁰ <hevervén;> feredvén.

¹¹ <ts> chokolhatnám

¹² buzgan<y>al Az áth. betűre írva: i.

¹³ <T> torzsákat,

'S ím' tisztúlni látom az eget,
'S rám a' nap víg sűgárt ereget,
Azt jelentuén hogi nem sokára
Vissza-visz az Isten Thornára.

Igy végzette dalát Eratóm, 's el-tűne. Szemérmes
Szép nyaka még ragyogott a' ködében, 's szélnek eresztett
Fürtjeiből olly kellemetes szag szálla-le hozzám
Mint a' millyet ereszt ki-virított bokra Fürednek,
Vagy Szántód gyönyörűn zöldellő gyepe, midőn azt
Balsamomos violák lepik-el, meg gyenge tavasszal.
Homlokomat myrtus koszorú, 's szép rózsza keríté,
'S tsattogatott szárnyon¹⁴ két hó szín¹⁵ híve repült-el
Cyprisnek, szent védje' bizonyására, felettem.
Élni fogunk kedves HORVÁTHOM! Tégedet ádáz
Bellonád hadi kültre¹⁶ kiált, 's már szárnyra repített
Hangjaid a' ki terültt Egeken, úgy dörgenek, a' mint
A' dagadó Balaton 's Hunyadidnak mennyköve dörgött:
Engemet hív Eratóm, ki-virított erdeje' békés
Árnyékába vezet, 's ottan a' Hóldnak ezüst szín
Fényjénél, olly buslakodó hangokra tanítgat,
Mint a' Nyúgoti szél lágy nyögdétslése, midőn az
Illatozó rózsák közt Czenczimet alva találja.
Örvendj,¹⁷ élni fogunk! 's később Unokaim örömmel
Emlegetik, HORVÁTHjáért mint ége Kazinczy.

[881.]

ÉDES AGGÓDÁS.

Kassán, Octob. 12d. 1788.

26.

Haszontalan keresem
El-távozott Kedvesem'!
Meg-vetette kérésemet,
'S ím' árván hagyott engemet.

Ha másszor menni kelle,
Reszkető tekintete,
'S egy kéz-szorítás mondotta,
Az el-válás mint kínzotta.

¹⁴ szárnyon Az o a-ból jav.

¹⁵ <kedvelt> hó szín Az áth. szó fölé írva.

¹⁶ <dalra> kültre

¹⁷ <Eln> Örvendj<!>,

De most, mint az idegen
Bútsút veve hidegen;
'S el-tsüggedtt szívem érzette
Bánatomat mint nevette!

Nézd tsak, nézd tsak, Kegyetlen,
Könnyem¹⁸ mint foly szűnetlen,
'S emelkedő bús meljemből¹⁹
Sóhajtasom miként repül.

Tudom, hogy ha ezt látnád,
Kedvesedet meg-szánnád,
Hozzája vissza-repülnél,
'S hív ölébe sírva dűlnél;

'S ortzájának árjait
Szárasztgatnák tsókjaid. –
De – hasadj-meg nyomorútt szív,
Ő többé nem lessz hozzád hív!

29.

[882.]
EGGY HAJÓRA.

Horatiusból.
Debretzen, 21d. Apr. 1789.

Új fergeteg kél ellened, ó Hajó!
'S készül az álnok síkra taszítani.
Jaj, mit mivelsz? Térj, kérlek, ismét
Hajdani hív ki-kötőd' keblébe!

Nem látod é mint ingadoz a' kevély
Árbotz, 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
Nem ill'nek illy kétséges úthoz
Bomladozó kötelékid. – Imé

Nints ép vitorlád, nintsenek Istenid,
Kikhez segédért bízva kiálts megint, Ámbá<r>, <az> erdők
Ámbátor, erdők leg-nemesbbik²⁰ <nek jelesbbik>
Gyermeke, nagyra-vonúlt Fenyő<-fa,> Fenyő! te,²¹

¹⁸ <Szívem> Könnyem Az áth. szó fölé írva.

¹⁹ meljemből Az ű ő-ből jav.

²⁰ Ámbá<r>tor, <az> erdők<nek jelesbbik> leg-nemesbbik Áthúzással, mellé és ráírással javítva.

²¹ Fenyő<-fa,> A felkiáltójel és utána a te, az áth. rész alá írva.

Kérkedve <mondjad> esmeretes neved'	hányod ²²
'S fő származásod'. A' remegő Hajós	
Nem bízik <abban. Állj, külömben>	a' festett falakban. ²³
< Tsúfja leszesz dühös Ellen'idnek.>	Ojd magad' a' dühödött Szelektől. ²⁴
Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,	
De a' kit épen láttam agyarkodó	éppen ²⁵
Örvényiből mindég ki-kelni!	
Ah! mikor érsz ki-kötőmbe vissza?	ki-kötődbe ²⁶

[883.]

30.

ANAKREONNAK XXXIII. DALA.

Συ μεν φιλη χελιδων
Ér-Semjén, Biharban, Apr. 24d. 1789.

Kis Fetske! te mi hozzánk
Szokott időre térsz-meg,
'S midőn nyarunk elő-áll,
Feszket tsinálsz, 's megintlen
A' Nílus árja mellé
Repűlsz, ha tél közelget.

Nem ezt tselekszi Ámor!²⁷
Ő szüntelen belém száll
'S szívembe rakja fészket.
Már benne pelyhes eggyik
Kisdedje; másikat még
Tojása rejtve tartja;
Eggy már ki-bújt felényig.
Mindég sipegnek éhes
Kitsínyim; a' nagyobbja
Kissebbeket nevelget;
A' fel-növélttek ismét
Újjabbakat tenyésznek. –
Mit tégyek? – Ennyi Ámort
El-győzők é nevelni?²⁸

²² <mondjad> hányod Az áth. szó fölé írva.

²³ <abban. Állj, külömben> a' festett falakban. Az áth. szavak fölé írva.

²⁴ < Tsúfja leszesz dühös Ellen'idnek.> Ojd magad' a' dühödött Szelektől. Az áth. sor fölé írva.

²⁵ ép<p>en Ráírással jav.

²⁶ ki-kötő<m>be A d ráírással javítva m-ből.

²⁷ Ámor<,>!

²⁸ <Nem> győzők é<n> nevelni<!>? Az El- a <Nem> fölé írva.

10.

[884.]

BARÓTI SZABÓHOZ,

midőn

eggy szerentsétlen munkát közle vélem.

Catallusnak hasonlatosságára.

Kassán, Octob. 16d. 1786.

Mint bánthattalak én meg úgy, Barátom,
Hogy Te engemet ezzel a' tsömörlést
Indító tsevegéssel öldököljél?
Testét lepje-meg a' gonosz pokol-var,
A' tsorgó fakadékok, a' бүдös рüh;
És a' tsontokat hasgató podagra,
Mint a' gombolyag, húzza-öszve ujját,
Ezzel Tégedet a' ki gazdagított;
Illy istentelen átkozott darabbal! –

'S ah! nem láttad e hogy szegény Kazinczyd
El-vész mérgibe' majd ha olvasándja?
Várj, várj! nem viszed ezt el; Öszve-gyűjtöm
A' sok Kónyit, a' nem magyar Zechentert,
'S nyomtat Landerer a' mit hónapoként;²⁹
'S majd, ha öszve-szedem Barátom őket,
Érdemlett jutalom fog érni érte.
Várd bízvást! az-alatt oszolj előlem³⁰
Akár merre vezet szemed' világa
Rút fajzat, pökedelme Nemzetemnek!

14.

[885.]

SÓHAJTÁS A' TAVASZHOZ.

Regmetz, Jan 1sőjén, 1787.

Im, a' Ki-kelet
Űzi a' telet!
<'S bolyongó fellegét
'S zúzos fergetegét>
Lágy lehelleti
Messze kergeti.

²⁹ hó<l>naponként;³⁰ elő<l>lem

<Szemem>	a' mit lát		a' szem ³¹
Hosszas bánatját			
A' szélnek ereszti;			
Víg kedvét éleszti,			
'S tiszta színre kél,			
Mert el-múlt a' tél!			

<Még a' madarkák>	A' Fülemilék
<Félénkek 's némák:>	Alszanak most meg
De, <nem sokára a' bokor ha majd>	majd nem sokára
<Vídúltt harasztot hajt,>	A' tavasz szavára ³²
Vissza-szállanak,	
'S dalt indítanak.	

Mihelyt a' ligetet³³
A' meg-keseredett
Bús fülemile
Jajjal tőlti-be.

O ha majd akkor
Egy redős bokor
Mellé rejtezhetném,
'S kényemre nézhetném
Szép tekinteti
Mint kedvelteti!

<'S ha a' pajkos> szél	Vagy midőn a' ³⁴
Lopva néki kél,	
<'S sebess repűleti	
Leplét félre veti	
Szemérmes szemmel	
Miként pirúl-el.>	

<O szép> Ki-eket Kedves³⁵
Verd-el a' telet;
<'S ha Czenczi ide jő,
Szerelmet ébresztő
Lehelletteddel
Szívét lágyítsd-el!>

³¹ Sor fölött betoldva. A sorkezdővé vált névelő a javítás után kicsi maradt.

³² Az áth. sorok mellé betoldva, a 3. sor esetében az áth. rész fölé írva.

³³ Előtte két sornyi szabad hely hagyva.

³⁴ Az áth. rész fölé írva, a d k-ból jav.

³⁵ Az áth. rész fölé írva.

33.

[886.]
SÓHAJTÁS.

Metastasio után.

Kassa körül, Septbr. 21d. 1789.

Nyögdétselő Szeletske,³⁶ Nyögdeálló lengzetecske,
Repűlj Laurám felé,
'S jelentsd, hogy sóhajvás vagy;
De meg ne mond kié!

Bús Tsermely, ha melléd jó,
Valld-meg, hogy könny valál;
De melly' szemből szakadtál,
Azt, Tsermely, meg ne valld!

31.

[887.]
ANAKREONNAK XLVd. DALA.

Ο ανηρ ό της Κυθηρης.

Alsó Regmetz. Aug. 18d. 1789.

A' Cytheréa férje
Lemnószí műhelyében
Atzél nyilat hasított
<A' tsalfa Cypriópórnak> <Az álnok Ámoroknak.> Kedvesse kis fíjának.³⁷
Lép-mézbe mártogatta
<Azt Tyndaris> de <Ámor> Hegyét Cypri: de Ámor³⁸
A' mézbe mérget öntött.
'S ím' a' minap az ádá³⁹
Márs vissza-tért az hartzról;
'S dárdája nagy nyelvén
Kevélykedett, 's az Ámor
Könnýű nyilat nevette.
Mond Ámor: Ez, emeld bár,
Elég nehéz karodnak! –
Le-nyúla érte Mavors;

³⁶ Szel<lő>tske, Az áth. betűk fölé írva: e. Utólag, más színű tintával sor fölötti betoldás: Nyögdeálló lengzetecske.

³⁷ <A' tsalfa Cypriópórnak> Mellette ugyancsak áth. változat: <Az álnok Ámoroknak.>, majd a sor fölé betoldva: Kedvesse <Amorának> kis fíjának.

³⁸ A sor eredetileg: <Azt Tyndaris> de <Ámor> A sor elé betoldva, majd utóbb áthúzá: <Vénus hegyét>, fölé írva: Hegyét Cypri. A sor végi áthúzás mellé írva, majd áth.: <eggyik>, mellé írva: Ámor.

³⁹ <Ad> ádá

'S Vénus nevetve⁴⁰ nézé.
De tsak-hamar lihegve
Szóllalt-meg a' Had-Isten:
Ámor, nyilad nehéz; fogd! –
Tsak tartsd-meg! így felelt ez.

[888.]

28.

ANAKREONNAK XIId. DALA.

Λεγουσιν αἱ γυναῖκες.
Szepesben, Decembr. 1788.

Igy szóllnak a' Leányok:⁴¹
Anákreon te vén vagy;
Végy tűkröt, és tekintsed
Mind el-repült fejedről⁴²
Hajad, 's kopasz vagy immár. –
Van é hajam? biz én nem
Tudom: de azt tudom, hogy
A' vígadás az agg kort
El-értt Öreghez annál
Illőbb, minél kevésbb van
Már hátra életéből.^{a)}

[889.]

40.

ANAKREONNAK XLVIId. DALA.

Χαλεπον το μη φιληται
Kassán, Febr. 4d. 1790.

Nehéz dolog szeretni:
De nem szeretni szint az!
És még nehézbb ezeknél
Visszátlanúl szeretni!
Nem nézi Ámor a' fő
Nemet, sem a' szelídebb
Erkölsöt, és az elmét.
Tsak pénzre nézet ő most!

a) Όσω πελας τα Μοιρης.

⁴⁰ <lihegve> nevetve Az áth. szó fölé írva.

⁴¹ Leányok<,>:

⁴² fejedről A fej- haj-ból jav.

Ó vesszen a' ki a' pénzt
Minden felett betsúlte!
Miatta nints se' Testvér,
Sem Szüle, sem Rokonság!
Had foly közöttök immár.
'S miatta – a' mi rosszabb –
Szerelmesink epednek!

41.

[890.]

ANACREONNAK XXIIIdik DALA.

Παρα την σκιην, Βαθυλλε,
Napkoron, Szabóltásban, Oroszl. 4d. 1790.

Leányka, dűlj-le, kérlek,
E' szép fa' hívesébe;
Nézd mint inog susogló
Harasztja minden ágán;
'S a' tiszta tsermely, – hallod?⁴³
Túl rajta mint herétsel.⁴⁴
Nints senki, a' ki e' szép
Helynél tovább mehessen.

42.

[891.]

ANÁCREONNAK IIIIdik DALA.

Μεσονυκτιοις ποθ' ὥραις.
Fejér Gyarmath, Szatthmárban, Oroszl. 16d. 1790.

Az éjjel, a' midőn már
El-szunnyadtam vala,
Be-zártt ajtómon Ámor
Lármásan zörgetett.

Ki vagy? mi kell? kiálték,
'S illy későn mit keressz? –
„Fogadj-be, kérlek,” úgymond
„Eggy kis szegény fiút!

⁴³ – hallod? A gondolatjel utólag betoldva a sor fölé.⁴⁴ herétsel. A magánhangzók átírásával jav. ebből: harátsol.

Régólta a' setétben
Tévelygek fel 's alá;
'S ha meg nem szánsz, az őszi
Esőben meg-fagyok."⁴⁵

Igy szólla. Én azonnal
Meg-gyújtám métsemet
'S a' Jajgatót fel-éledtt
Tüzemhez ültetém.

Fagyos kezét kezem közt
Melengettem, 's haja'
El-ázott fürtje közzül
Tsafartam a' vizet.

Magamhoz tértem! úgymond;
De, lássuk,⁴⁶ húromat
Jó Gazda! a' nagy esső
Meg-tágította é?

'S ím hirtelen sebes nyíl
Járt'-által melyjemet.
Jól hord!⁴⁷ (úgymond) de szíved
Gazdátskám fájni fog!

[892.]
BÁRÓ PRÓNAY AGNES
KIS ASSZONYNAK
EMLÉKEZTETŐ KÖNYVÉBE.
Pesth, Mérték 17dikén.⁴⁸ 1790.

43.

A' kik előttem láttak Téged,
Netty, tsudálották szépséged,
'S meg-vallák, hogy szokatlan nagy.
Im látlak Netty, 's – mást ítéllek.
„Mást é?” – Igen, mert ha szemlélek
Felejttem azt, hogy *szép is* vagy.

⁴⁵ meg-<halok.>”> fagyok.”

⁴⁶ <nézzük> Az áth. szó helyett a sor szélén betoldva: lássuk.

⁴⁷ Jól hord! Előtte hibás sorkezdet: Gazdátskám.

⁴⁸ 17dikén A szám át van írva 8-ra, de az é nincs á-ra javítva (vagy pedig a 8-ra van a 7 írva).

46.

[893.]
EGGY FESTŐHÖZ.

Barátom tellyesítsed
Most egy kéresemet;
Jer, szedd-elő⁴⁹ tsigáid'
'S fessd-le —emet.

Kétségeskedsz? – ne rettegj,
Meg-mondom én mit fess.
Találva lessz —e,
Tsak engem kövess.⁵⁰

Fogj hozza! Ezt a' Carmint
Bízást el-vetheted⁵¹
Ha majd⁵² Coquettet festessz
Elő-keresheted.

39.

[894.]
DÖME KÁROLYHOZ

Egy Nyomtatvány Bácsmegyeimmél.
Kassán, 1790. Jan. 1jén.

A' melly nyalábot itt vészesz, Dömém,
Ha nyúgodalmad kedves, hirtelen,
Vesd tűzre, másként égni 's sírni fogsz.
Ezt nékem Ámor adta; a' ki rád
Hogy meg-szökél előle⁵³ – (oh balúl
Tevéd azt) – sebző nyíllait feni.
Vesd tűzre, kerlek! intlek! hirtelen.
El-rejtett méreg az; Pandórai
Szelentze, melly a' meg-nyitásra tsal,
De majd, ha engedsz, bé-fut mérgivel.
Ő tsak vesztetre vágy! Nem esmered
Té még haragját; kedvezése is
Kegyetlen: álnok, bosszús és hazug.

⁴⁹ <Keresd elő> Jer, szedd-elő Az áth. szavak fölé írva.

⁵⁰ kövess Ráírással jav., valószínűleg keress-ből

⁵¹ el-<hányhatod>vetheted

⁵² <Majd> ha A majd sor fölötti betoldás, a sorkezdővé vált, de javítatlanul maradt kisbetűt em.

⁵³ elő<l>le

Meg-tsalt az álnok engem is; pedig
Én nem kerültem a' rab-lántzokat,
A' mellyeket rám fűze Czenczije;
'S mind azt szenvedtem a' mit Bácsmegyeim
Inséges őrvényében szenvedett.
Szökött! hát már te mit várhatsz, ha majd
Nyalábom⁵⁴ által el-szédtíve a'
Ki-tett keletzte' mélységébe buksz? –
Vesd tűzre, mondom, ajándékomat,
'S átkozd, 's keröld a' repdeső gonosz
Istent; őt véled én is átkozom.
De, ah! – ez a' szív égni 's sírni kész;
'S örökre hordja – 's önként! – lántzait.

[895.]

BÓLDOG BOLONDOSKODÁS.

Regmetz. Jun. 30d. 1788.

22.

Fogy az élet, 's nem sokára
Szép korom <már> majd el-<múl> repül;⁵⁵
Érzem, nints messze határa,
'S <hajam barna szála hull:> <Forró vérem majd el hül,>
De borral sebess szárnyának 'S majd *komor vénségére* dül;⁵⁶
Lép-vesszőket <vethetek,> hányhatok;⁵⁷ fagyos telére
Bort hamar! bort!– Múlásának, katzaghatok.⁵⁸
Ha iszom, <nevethetek.>

Még most – hálá Istenimnek!
Kelyhem<et> forgat<hat>om: bátran⁵⁹
Még most – hálá Istenimnek!
Czenczim' tsókolgathatom:
Még nints, a' ki el-fogassa
Gyanúba vett levelém',

⁵⁴ <Ki-tett> Nyalábom

⁵⁵ A kihúzások után toldva a sorba, más írással.

⁵⁶ E sor több változatban készült, előbb sor fölé, majd mellé írva:

1. 'S <hajam barna szála hull:> Az eredeti áthúzása.

2. <Forró vérem majd el hül,> Sor fölötti betoldás az áthúzott rész helyett, majd ez is áthúzva.

3. 'S majd *komor vénségére* dül; – a sor mellé írva. A *komor vénségére* aláhúzva, alá betoldva: *fagyos telére*, (ezek kontaminációja lett a végleges megoldás).

⁵⁷ Utólag, a kihúzást követően toldva a sorhoz.

⁵⁸ Utólag, a kihúzást követően toldva a sorhoz.

⁵⁹ Az első áth. fölé betoldva.

Nints a' ki tudakoztassa
Ki sziszeg titkon velem.

Czenczi, jer, jer, mártsd rózsádat
< Tajtékzó poharamba,>
's Fond azt és melj-pántlikádat
< Fürtös barna hajamba.>
Óltogassd szám' szomjúságát,
'S pajkoskodj addig velem,
Míg az élet' bóldogságát
Nyíltt karjod között lelem.

Kelyhem édes nedvibe⁶⁰

Hajam barna fürtibe⁶¹

16.

[896.]

AZ EST-HAJNALHOZ.

Kassán Octob. 28d. 1787

Azon örűlsz é, hogy szememet megint
El-ázva látod? vagy gonoszúl talám
Bánatra vonsz ismét? – Hitetlen,
Látom hová tsalogat világod!

Im', sírva térek fényed elől oda,
Hol, tsendes árnyék' lengedezésiben,
Sírhalmain, halvány virágok'
Illatozási között feküsznek.

Ah! nem sokára harmatos hantomon
Fog majd ragyogni szánakozó szemed;
Majd fel-találom egykor én is
Hasztalanúl keresett nyugalمام'.⁶²

Szerelme' kínját fűlemilébe költt
Lelkem remény-fám^{a)} bánatos ágain
Énekli majd, míg a' királyi
Reggel előtt szaladásnak indulsz!

a) Így nevezem én az Acatiát; annyival inkább mivel külömben is ennek árnyékában fekszenek sok-helytt az alföldön a' temetők.

⁶⁰ Az új sor az áth. fölé írva.

⁶¹ Az új sor az áth. fölé írva.

⁶² nyugalمام<!>.

[897.]

38.

A' GYERMEK-POÉTA.

Superint. Götz Irásaiból.
Rozsnyón, Decembr. 12d. 1789.

Ne fuss-el Ámor⁶³
Elől, kis Iris,
Mert ő, akár mint
Futsz, meg-ragad.

Én tegnap egy szép
Szegfőt szakaszték;
'S – képzeld! – az álnok
Abban feküdt.

Nem láttam én azt!
'S Virágom' édes
Szagával együtt
Fel-szívtam őt.

Ki szán-meg engem'
Kis gyermeket már!
Bódúltt fejemben
Most ő az Úr!

'S ím e' kis Ének, –
Parányi, – mint ő! –
Ez a' kis Ének
Már tölle van.

[898.]

23.

A FÉLÉNK LYÁNYKA.

Gróf Stolberg után.
Göntz-Ruszká és Kassa közt. Oct. 8d 1788.

A' Nap le-száll,
'S fényje homály'
Ködjévé vál;
'S most nem mutat
A' Hóld utat.

⁶³ fuss- <Cupído> el Ámor

Kemény a' tél,
'S a' zúzos Szél
Gyors szárnyra kél;
'S félelmesen
Rettent minden.

Legény, Lyánykád
Sírva kiált,
Szorítsd hozzád!
Nézd mint remeg,
Jer, tsókold-meg!

Igy tipegvén
Kedves Legény,
Nem félek én,
Tsak Szerelem
Te légy velem.

Fogalmazvány lapok

[55a. eredeti lejegyzés]

50.

[899.]

1.
Czenczim, leg-első rózsájától
Erted fosztám-meg a' Tavaszt.
Vedd Szíved'⁶⁴ hív Imádójától
Vedd, kérlek, forró tsókkal azt.

<Elválva tőled bánatimnak
Az adhat tsak vigasztalást
Hogy meg jelenvén álmaimnak
Esküdsz hogy nem szerethetsz mást.>

Vedd Czenczi 's vedd 's lássd⁶⁵
mint hullattam
Harmat gyanánt rá könnyemet,
Hogy sorsom által el-tiltattam⁶⁶
<Körülte tölteni éltetmet.>

2.
Vedd Czenczi vedd, 's nézd mint hullattam
Harmat gyanánt rá könnyemet,
Hogy sorsom által el-tiltattam
Elidbe vinni

⁶⁴ Vedd <kérlek> Szíved'

⁶⁵ <nézd hogy> vedd 's lássd Az áth. szavak fölé írva.

⁶⁶ <azt neked nem nyújthattam> sorsom által el-tiltattam Az áth. rész alá írva.

3.
Ah nékem nálad nélkül
Nincs semmi víg idő szakasz
Napom
'S bús téllé vál a' víg tavasz.

5.
De még is Czenczi ha
<Oh ölj meg> Pria che il sapia il vero
Face mi o Dei morir.

4.
'S gyötrő fájdalomimnak
Az adhat csak vígasztalást
Hogy meg jelenvén álmaimnak
Esküdsz hogy nem szerethetsz mást.

[55b. rájegyzés]

[900.]

15.

Nem, nem! mert ha szép szemeid
El-nedvesedve néznek rám,
Nem nyillik-meg panaszra szám
'S békével hordozom éltém keserveit.

[56a. eredeti lejegyzés: a Hamlet-monológ fordítástöredéke]

[56b. rájegyzés]

[901.]

68.

Lyda Klopstock után

Dein süßes Bild etc.
Budán, Januar. 13d. 1795.⁶⁷

1.)⁶⁸
Szép képed <...dli> mindég
<Szemem előtt> lebeg,
De bús köny hull <belőle>
Hogy az nem vagy magad.

Blidli⁶⁹
Körülöttem⁷⁰
szememből,⁷¹

⁶⁷ A cím mellé és alá írva folytatólagosan, de eltérő írással.

⁶⁸ Utólag írva az első sor elé.

⁶⁹ <...dli> Blidli Az áth. rész fölé írva, eltérő írással.

⁷⁰ <Szemem előtt> Körülöttem Az áth. szavak fölé írva, eltérő írással.

⁷¹ <belőle> szememből, Az áth. szó mellé írva, eltérő írással.

<A>zt látom <hogya az estve>
 <Le száll>; <a>zt hogya a' Hold
 <Fénylik felettem, 's sírok>
 Hogy az nem vagy magad.

Ezt⁷² hogya a' Reggel⁷³
 Süt rám;⁷⁴ ezt⁷⁵ hogya⁷⁶
 Pillant <le rám> reám⁷⁷, 's
 kesergek,⁷⁸

2.)⁷⁹

Ama' kútőre, mellynél
 Megvallá hogya szeret
 Ama' bokorra, melly közt
 Hév csókkal vála-el,
 Késztetlek, kedves tűnet,
 Változz-el hirtelen,
 Változz-el, kedves tűnet,
 És légy Blidlim maga!

Tisztázati lapok

[59a. eredeti lejegyzés: a Hamlet-monológ fordítástöredéke]
 [59b. rájegyzés]

65.

[902.]
 CHLOE.

Kleistnak Sie fliehet fort etc. dala után.
 Kassa. 20. Januar. <18> 1794.⁸⁰

Elment Chloe! Oda van nyugodalmam!
 Nagy hízak zár-el tőle engemet,
 Jer hús Zefyr! jer, enyhítsd aggodalmam,
 'S szárasszd-fel könyvemet!

⁷² Ezt Az E A-ból jav.

⁷³ <hogya az estve> hogya a' Reggel Az áth. szavak mellé írva, eltérő írással. Az áth. előtt a hogy szóhoz, ugyancsak eltérő írással, hozzátoldva a ha szócska.

⁷⁴ <Le száll> Süt rám Az áth. szó fölé írva, eltérő írással.

⁷⁵ ezt Az e a-ból jav., eltérő írással.

⁷⁶ hogya A ha utólag toldva a szóhoz, eltérő írással.

⁷⁷ <le rám> reám Az áth. szó fölé írva, az eltérő írású javításon belül.

⁷⁸ Az egész sor az áth. sor mellé írva, eltérő írással.

⁷⁹ E szám az első lejegyzés írásképevel látszik egyezőnek, a szakasz írásképe pedig az első versszakon végzett javításokéval egyezik.

⁸⁰ Áthúzott évszámkezdet után folytatólagosan.

Elment! elment! O csermely, mondjad néki,
Hogy értte vész virágink' bíbora,
Hogy hervadnak a' szép táj' ékességi,
'S haldoklik pásztora.

Melly tájra száll pillantatából új dísz?
Hol tölti-el az erdőt szép dala?
Hol lépeget kis lába? Melly boldog víz
Lessz szebbé általa?

Eggy szép szemet, eggy gyenge kézszerítást,
Eggy csókot, – ah, mint tegnap is adott,
Engedj nekem még eggyyszer, – 's ölj-meg bízvást,
Vad Sors, ha akarod!

Igy éneklé Amyntás a' hegyeknek
Kisírt szemmel, hogy elhagyá Chloe.
Érzették ők eltűnttét kedveseknek,
'S ezt nyögdellék: Chloe!

[60a.]

[903.]
29 8br 1791.

51.

Nyögve, fonnyadt képpel, 's elsárgúlva
Mint a' Sírok' éh árnyékai
Buktam zsámolyodhoz 's elcsordúlva
Folytak gyötrelmim' tolmácsai.

'S mint az ég kegyes Lakosai,
Ha a' csüggedtt inség' jajjai
Felhatnak hozzájuk, ellágyúlva
Rám pillantál 's megvóltam gyógyúlva.

[61a.]

3.

[904.]

Boris

az első kakuk-szó halláskor.⁸¹

Nem kérdem én azt kis Madár
 Soká ha élek é? –
 Meddig leszek még Jantsimé?⁸²
 Azt mond-meg nékem kis Madár,
 Nem azt, soká ha élek é?

2.

[905.]

Muretusból

Si Venus ut mendax docuerunt turba Poetae
 1778.

Ha Vénust igazán a' habok nemzették
 A' mint a' Poéták nékem beszélették,
 Hogy van az hogy lánczát kerülő szívemet
 Elrabolván tűzzel emésztget engemet
 Szegény szerelmesek még mit reménylhetnek
 Ha már a' habok is tüzet gerjeszthetnek.

Gvalterus Mapes.

[alatta 4 sor olvashatatlanul áthúzgálva]

[80a.]

37.

[906.]

Az inség' két Barátjai.

Frantzból.

Midőn a' Bóldogság tőlünk el-enyészett,
 Két Barátot adott mellénk a' Természet.
 Sebem' írást köztök mindég fel-találom;
 Egyik – a' Reménység; a' másik – az Álom.

⁸¹ hallás <a>kor. Egyidejű javításnak tűnik, mint a következő is.

⁸² Jantsimé<,>?

[907.]

1.

BRÚTUS.

Kaestner után.

Fijam, te is? – szól Július.

Fiam,⁸³

Anyám de Róma! – monda Brútus

'S méljebben döfe-meg Szabadság szent Vasa!

[908.]

8.

Hólnap.

Lessing után.

Még hólnap élek é? nem é?⁸⁴

Azt nem tudom:

De, ha hólnapra virradok,

Hogy hólnap kantát forгатok,

Bezzeg tudom.

[80b.]

[909.]

9.

A' henye Bibliothecarius.

Goeckingből.

Tedd Adó-szedőnek 's bízd Cassád' kezére! –

Nem nyúl ahhoz, a' mit vállalt hűségére.

[910.]

7.

Az Ivó.

Én tudom azt, nem te! hagyj békét, Feleség;

Sok, sok! – de nem elég!

⁸³ A Fiam Fijamból ráírással utólag jav.⁸⁴ <vagy> nem <?> é?

[rájegyzés]

47.

[911.]

**Kästner
auf den Leichnam einer Maitresse.**

Hier liegt sie und sie liegt wie sie zu liegen pflegte
Nur mit der Unterschied daß sie den Arsch bewegte.

✱

Itt fekszik, 's úgy fekszik a' mint meg-szokta vólt,
Tsak hogy most a' farát nem hányhatja – mert hólt.

Kaestner Kulenkampnak Predikátziója alatt:

So kalt, wie Kulenkamp von Menschenliebe, spricht,
So kalt spricht er gewiß von Frauenliebe nicht.

[84a.]

48.

[912.]

Pervigilium Veneris. Bürger szerint.

Holnap égjen a' ki még nem
Erze titkos lángokat!
A' ki már is érze, hólnap
Hólnap égjen újólag.⁸⁵

[alatta egy rajz]

⁸⁵ <újjólag> újólag

KORAI VERSEK III.
(1791, 1792–1794, 1803–1823)

*Tisztázati lapok,
utólagos javításokkal*

[bejegyzés]

[913.]

14.

Sóhajtás a' Tavaszhoz
Regmecz, 1787. Jan. 1jén.

1.

Im a' kikelet
Űzi a' telet,
'S bolyongó fellegét
'S zúzos fergetegét
Lágy lehelleti
Messze kergeti.

2.

A' mit szemem lát
Hosszas bánatját
A' szélnek ereszti;
Víg kedvét éleszti,
'S tiszta színre kél,
Mert elmúlt a' tél!

3.

Még a' madarkák,
Félénkek 's némák;
De a' bokor ha majd
Vídúlt harasztot hajt,
Visszaszállanak,
'S dalt indítanak.

4.

Ah a' szép Czenczi
Majd ide jó-ki,
Mihelytt a' ligetet
A' megkeseredett
Kis fülemile
Jajjal tölti be.

5.

Oh, ha majd akkor
Eggy redős bokor
Mellé rejtezhethném,
'S kényemre nézhetném
Szép tekinteti
Mint kedvelteti.

6.

'S ha a' pajkos szél
Lopva néki kél,
'S sebes repületi
Leplét félre veti
Szemérmes szemmel
Miként pirúl-el.

7.

Oh szép kikelet
Verd-el a' telet,
'S ha Czenczi ide jó,
Szerelmet ébresztő
Lehelletteddel,
Szívét lágyítsd-el.

Er-Semlyén, 1804. Febr. 4dikén.

Most akadok elhányt papirosaim közt erre a' dalomra. Minden hibájival írtam-bé
Jegyző Könyvembe, hogy a' most lelt papirosat elvethessem. –

A' Metrum nem jó. A' két első sor mindenütt trochaicus lábakon akart menni; a'
négy hátúlsó jámbicus.

16.

[914.]

AZ EST-HAJNALHOZ.

Kassán Oct. 28d. 787.

Azon örülsz é, hogy szememet megint
Elázva⁸⁶ látod? vagy gonoszúl talám
Bánatra vonsz ismét? Hitetlen,
Látom hová csalogat⁸⁷ világod!

⁸⁶ El-ázva A kötőjel utólag érvénytelenítve.

⁸⁷ tsalogat-ból javítva, a ts a továbbiakban is cs-re jav.

Im'⁸⁸ sírva térek fényed elől⁸⁹ oda,
Hol, csendes árnyék' lengedezésiben,
Sírhalmain, halvány virágok'
Illatozási között, feküsznek.

Ah!⁹⁰ nem sokára harmatos hantomon
Fog majd ragyogni szánakozó szemed;
Majd fel-találom egykor én is
Hasztalanul keresett nyugalmam'.

Szerelme' kínját fűlemlébe költt
Lelkem remény-fám'* bánatos ágain
Énekli majd, míg a' királyi
Reggel előtt szaladásnak indúlsz!

[915.]

A' CZENCZIM' SZÁJA.

Secundusból.

Miskóltzon,⁹¹ Martiusban, 1788.

19.

Mint a' harmatozó Reggel' nedvébe' főröszött
Rózsa, mikor büszkén nyitja piros kebelét,
Olyan az én kedves Czenczim <' szátskája>, midőn még
Éjjeli tsókomnak⁹³ nedvivel ázva ragyog.
Álla pedig 's ortzája <ragyog>; <nem tartja külömben>
<A' ki-fakadtt pipatsot gyenge kezébe Lili.>
Igy zsendül a' nyár' elején a' kerti tseresznye,⁹⁶
Áginak <hó-színű>⁹⁷ ritka virági között.

-nek szája⁹²
fejér⁹⁴
<a' Lili'>⁹⁵

*) <Igy nevezem én <it> az Ákátiát egynél több okokból. Külömben is a' temetők
ennek árnyékában nyugszanak sok helyeken.>

⁸⁸ Im'<,>

⁸⁹ elől<,>

⁹⁰ Ah<,>!

⁹¹ A tz utólag ráírással cz-re jav.

⁹² Az áth. rész fölé utólag betoldva.

⁹³ A szókezdő t utólag c-re javítva.

⁹⁴ Az utólag áth. <ragyog> fölé betoldva.

⁹⁵ Betoldva a sor fölött, s a sor vége is javítva: a kezé<be Lili>, tehát a tervezett változat: a' Lili
gyenge keze, majd az egész áthúzva.

⁹⁶ A szókezdő t utólag c-re javítva.

⁹⁷ Az áth. szó helyett nincs új változat.

Angyalom! o mért kell tőled haza tsúszni, midőn te Angyalom, ah⁹⁸
 Rám a' legforróbb⁹⁹ tsókokat hintegeted!
 Ó¹⁰⁰ tartsd-meg, kérlek, <szátskádnak> mostani színét, szép szádnak¹⁰¹
 Míglén az alkonyodott éjtszaka¹⁰² vissza-hozand.¹⁰³
 Ja, de ha majd addig másnak szedi tsókjait¹⁰⁴ ajkad,
 <Ortzámnak halvány színire fesse magát!>¹⁰⁵

22.

[916.]
 <BÁTORODÁS
 AZ ÉLET GYORS SEBESS¹⁰⁶ REPÜLETE
 ELLEN.>

Regmetz, Június 30d. 1788.

<Fogy az Élet, 's> nem sokára	Éltem fogy, és ¹⁰⁷
Szép korom majd el-repül,	E' szép kor ¹⁰⁸
Érzem, <nints messze> határa,	már közel ¹⁰⁹
'S majd komor telére dül:	szárnyalltának ¹¹⁰
De borral <sebess szárnyának>	gyors <eltüntének>
<Lép-vesszőket> ¹¹¹ hányhatok:	
Bort hamar, <bort! – Múlásának>	<enyészetének> ¹¹²
Ha iszom, katzaghatok.	

Még most – hálá Istenimnek! –
 Kelyhem' bátran forgatom;
 Még most – hálá Istenimnek! –
 Lillim' tsókolgathatom;¹¹³

⁹⁸ Angyalom<!>, <o> Az ah az o fölé írva.⁹⁹ leg-forróbb A kötőjel utólag kihúzza.¹⁰⁰ Utólag betoldva egy h, az új változat tehát: Óh.¹⁰¹ Az áth. szó fölé írva.¹⁰² éj<t>szaka A t utólag kihúzza.¹⁰³ vissza-hozand A kötőjel utólag kihúzza.¹⁰⁴ A szókezdő t utólag c-re javítva.¹⁰⁵ Új változat nélkül kihúzza.¹⁰⁶ <GYORS> SEBESS Az áth. szó fölé írva, majd az egész cím utólag áth.¹⁰⁷ Utólag toldva az áth. rész fölé, amelyben előzőleg az É é-re jav.¹⁰⁸ Az E' a sor elé betoldva, a S s-re jav, a korom utolsó két betűje áth.¹⁰⁹ Az áth szavak fölé írva.¹¹⁰ Az áth. rész után írva, a szárnyalltának az <eltüntének> fölé betoldva.¹¹¹ Nincs az áth. szó helyett új változat.¹¹² Az áth. rész után írva, majd áth., új változat nélkül.¹¹³ A szókezdő t utólag c-re javítva.

Még nints,¹¹⁴ a' ki el-fogassa
<Gyanúba vett> levelem, Meggyanított¹¹⁵
Nints,¹¹⁶ a' ki tudakoztassa
Ki sziszeg titkon velem.

Lilli, jer, jer, mártsd rozsádat
Kelyhem' édes nedvibe;
Fond azt, és melj-pántlikádat, Fonjad azt, 's melly pántlikádat,¹¹⁷
Hajam' barna fűrtibe.
<Óltogasd szám' szomjúságát,
'S pajkoskodj addig velem,>¹¹⁸
Míg <az élet> bódogságát éltem' fő¹¹⁹
Nyíltt¹²⁰ karod között lelem.

Ezt Georg Gesellius, aus Hannover, Kassán lévén 1789ben így fordította: [a német szöveg]

[917.]
A' TÉLI ÚTAZÁS.
MÉLTÓS.
BÁRÓ PRÓNAY ÁGNES KIS-ASSZONYNAK,
a' Clavocin mellé.¹²¹
Göntz Ruzska és Kassa közt. Oct. 8d. 1788.
Gróf Stolberg szerint.

23.

A' Nap le-száll,
'S fényje homály'
Ködjévé vál;
'S most nem mutat
A' Hóld utat.

Kemény a' tél;
'S a' zúzos szél
Gyors szárnyra kél;
'S félelmesen
Rettent minden.

¹¹⁴ A t utólag c-re javítva.

¹¹⁵ Utólag az áth rész fölé írva.

¹¹⁶ A t utólag c-re javítva.

¹¹⁷ Az eredeti szöveg utólag felülírva.

¹¹⁸ Új változat nélkül áthúzva.

¹¹⁹ Az áth. szavak fölé írva, utána a hosszú ó ékezeete lehúzva.

¹²⁰ Nyílt<t> Utólag áth.

¹²¹ <ajánlva.> Az áth. szó fölé írva.

Legény, Lyánykád
Sírva kiá't;¹²²
Szorítsd hozzád!
Nézzd, mint remeg;
Jer, tsókold-meg.

Így tipegvén,
Kedves Legény,
Nem félek én,
Tsak, Szerelem!
Te légy velem.

[bejegyzés]

291.

[918.]

Ferenczy Istvánnak Graphidionára.

Január 13d. 1823.¹²³

Lyányka, találva van ő! 's te mosolygva csudálod hogy arczát
A' főveny illy igazán vissza kiáltja feléd! hozza tenéked elő.¹²⁴
Melly Isten vezeté karodat? ki sugallta hogy ezt merd?
Mert Isten nélkül e' csuda nem lehete.

*

A' szerető ifjat szerető lyánykája szeretve

24.

[919.]

A' MEG-TSALTT ÖREG.

Catullusnak Vdik Dala. Szabadon.

Kassán Octob. 9d. 1788.

Üss' a' kő dudogó Napádat, édes
Erzsim! hadd haragudjon, hadd eméssze
Dünnnyögésivel hecticás tüdőjét!
Ne gondolj vele mit lotsog felőlünk
Ha Vendégeivel guzsálnak úlvén
Minket, 's másokat, ízre porra nyelvel.

¹²² <kiá'..> kiá't;

¹²³ A vers eredetileg ceruzával van írva a lap üresen maradt alsó részére, majd utóbb tintával át van írva a cím és az első három sor. Egy-két helyen azonban eltérés van, így a címben a Graphidion eredetileg Grahidino volt, alatta a dátum pedig a helymegjelöléssel (Széphalom.) kezdődött.

¹²⁴ Az utolsó három szó fölé írva.

Tsússz hozzám tsak-azért-is; ő moroghat,
'S nyomd bátran ajakomra gyenge szátskád'.
Adj eggy¹²⁵ tsókot, hamar!¹²⁶ – meg' eggyet! – újra
Nem lát most, – hamar eggyet! – ah ne rettegj,
Nyomd jobban! – szaporázd! – 's ne kapd-el ajkad'!
Adj százat! – hamar! – ezret! – újra százat!
Ismét más ezeret! – meg' újra százat!
Adj, adj harmadik ezret! – újra százat!
Add számláltalan! – hogy se mí ne tudjuk
Számban tartani mennyi tsókot adtál;
Sem zsóltárra szorúlt Napád ne győzze
Edes vétkeidet rovásra róvni!¹²⁷

[920.]

30.

ANACREONNAK XXXIIIIdik DALA.

Συ μεν φιλη χελιδων
Ér-Semjén, Biharban, Apr. 24d. 1789.

Kis Fetske, te mihozzánk
Szokott időre térsz<-meg>,
'S midőn nyarunk elő-áll,
Fészket tsinálsz, 's megintlen
A' Nílus' árja mellé
Repűlsz ha tél közelget.

megtérsz¹²⁸

Nem ezt tselekszi Ámor!
Ő szüntelen belém száll,
'S szívembe' rakja fészkrét.
Már benne pelyhes eggyik
Kisdedje; másikat még
Tojása rejtve tartja;
Eggy már ki-bújt felényig.
Mindég sipegnek éhes
Kitsínyim, a' nagyobbak
Kissebbeket nevelnek;
A' fel-növűlttek ismét
Kissebbeket tenyésznek. –
Mit tégyek? – Ennyi Ámort
Ki győzne fel-nevelni?

¹²⁵ A sor fölé betoldva.

¹²⁶ tsókot, <nekem ezret> hamar!

¹²⁷ Alatta ceruzával görög szavak: Ἡ γῆ μελεῖναι πίνει, ez a XIX. anakreóni dal kezdete.

¹²⁸ térsz<-meg>, A szó elé a meg szócska ligatúrás rövidítése utólag betoldva.

31.

[921.]

ANACREONNAK XLVdik DALA:

Ὁ ἀνηρ ὁ τῆς Κυθηρης.
Regmetz, Aug. 18dikán, 1789.

A' Cytheréa' férje	
Lemnószi műhelyében	Érosznak
Atzél nyilat <hasított>	<Amornak> egy nyilat vert ¹²⁹
Kedvesse' <kis fíjának.>	gyermekének ¹³⁰
Lép-mézbe mártogatta	
Hegyét Cypris: de <Ámor>	Érósz ¹³¹
A' mézbe mérget öntött. –	
'S ím' a' minap az ádáz	
Márs <vissza tért az hartzról,>	megiött a' csatából ¹³²
'S dárdája' nagy nyelében	
Kevélykedett, ¹³³ 's az <Ámor>	Erósz ¹³⁴
Könnyű nyilat nevette.	
<Igy szólla Ámor: Ez tám>	Pedig talám nehéz is. ¹³⁵
<Elég nehéz; emeld bár!>	Lészesz karodnak. ¹³⁶
<Le-nyúla értte> Má<vors;>rs a' nyilért lenyúla, ¹³⁷	
'S Vénus mosolyg<va nézte.>	titkon mosolygott. ¹³⁸
De tsak-hamar lihegve	
<Szóllalt-meg a' Had-Isten:>	Igy szólla Márs. ¹³⁹
<Ámor,> <nyilad nehéz; fogd!> ¹⁴⁰	Erósz ¹⁴¹
Tsak tartsd-meg! így felelt ez! ¹⁴²	

[az utolsó 8 sor a világos tintás javításokkal együtt utólag ferde vonalakkal áthúzgálva, a sorok elé beírva a következő 9 sor:]

¹²⁹ A <hasított> mellé írva világosabb tintával, az Érosznak az <Amornak> fölött betoldva. Utóbb ez és a következő sor átlósan áthúzogatva.

¹³⁰ A ceruzával áth. szó mellé írva, ugyancsak ceruzával, e versnél ez az egyedüli ceruzás javítás.

¹³¹ Az <Ámor> mellé írva világosabb tintával.

¹³² Az áth. szavak mellé írva világosabb tintával.

¹³³ Ráírással javítva Kevélykedik-ből.

¹³⁴ Az <Ámor> mellé írva világosabb tintával.

¹³⁵ Az áth. sor mellé írva.

¹³⁶ Az áth. sor mellé írva.

¹³⁷ A Márs a' a Mávors;-ra írva, a továbbiak a sor mellé.

¹³⁸ A nézte először nézett-re javítva, majd az egész szó áth. A további javítások a sor fölött betoldva.

¹³⁹ Az áth. sor mellé írva, az Így olvashatatlan szóból jav.

¹⁴⁰ Az áth. rész helyett nincs új változat megadva.

¹⁴¹ Az áth. szó <Ámor> elé betoldva.

¹⁴² A felkiáltójel lehúzva, csak a pont maradt.

Ki tudja? monda Ámor.
De hát ha karjaidnak
Nyilam nehézke is lesz.
Márs a' nyilért lenyúla,
'S Vénus titkon mosolygott.
Lihegve monda most Márs:
Ah, fogd nyilad', gonosz, fogd!
'S így szólla néki Ámor:
Csak tartsd-meg azt, ha könnyű!

[922.]
SÓHAJTÁS.

33.

Metastasio után.

Kassa körül. Septembr. 21d. 1789.

<Nyögdétselő Szeletske,> Repűlj Laurám felé, 'S <jelentsd,> hogy sóhajtas vagy; De meg ne valld kié!	Nyögdellő <lengzetecske> gyenge lengzet, ¹⁴³ valld-meg, ¹⁴⁴
Bús Ttermely, ¹⁴⁵ ha <melléd jó>, <Valld-meg>, hogy könny <valál,> De mely szemből <fakadtál> <Azt, Ttermely, meg ne valld!>	meglátod, ¹⁴⁶ Mondd néki ¹⁴⁷ ... voltál; ¹⁴⁸ omoltál ¹⁴⁹ Azt néki, kedves ctermely, Azt néki meg ne <valld> mondd! ¹⁵⁰

¹⁴³ Az áth. sor fölé írva.

¹⁴⁴ Az áth. szó fölé írva.

¹⁴⁵ A T c-re jav.

¹⁴⁶ Az áth. szavak mellé írva.

¹⁴⁷ Az áth. szó fölött betoldva.

¹⁴⁸ Az áth. szó mellé írva.

¹⁴⁹ Az áth. szó mellé írva.

¹⁵⁰ Az áth. sor alá írva mindkét új sor.

25.

[923.]

ANACREONNAK XIXdik DALA:

Ἡ γῆ μελεῖναι πίνει

Kassán, Octob. IId. 1788.¹⁵¹

A' <barna> föld iszik, 's <azt>

viszontag¹⁵²

<Viszontag> a' fa issza;

A' földet¹⁵³A' tenger a' folyókat;^{a)}

A' tenger' habja'it a' Nap;

A' Nap-<világot> a' Hóld.

sugarit¹⁵⁴

<Hát engemet, Barátim!

Miért nem hagytok inni?>

Hát én miért ne innám?¹⁵⁵

27.

[924.]

YOUNG ELSŐ ÉJSZAKÁJÁNAK KEZDETE.

Szorossan az Anglus szerint.

Kassán, Octob. 11d. 1788.

Lágy Álom, édes enyhítője a'

Meg-fáradtt Természetnek! – Jaj! ez is

Tsak ahhoz tér, mint a' romlott Világ,

Kit a' Szerentse kedvell; a' nyögés

Elől gyors szárnyakon tovább repül,¹⁵⁶

'S olly szem-hajakra száll-le, melyeket

Az inség' könnye meg nem áztatott!

Most, mint egyébkor, téplődő 's rövid

Álomból ébredek-fel; – Bóldogok

A' kik már fel nem ébrednek! – De még

Ez a' kívánság is haszontalan,

Ha álmok bolygatják a' Sírokat.

Fel-ébredek, 's az álomnak dühöss

a) Πίνει θαλασσ' αναρουν; nem pedig: Πίνει θαλασσα δ' αυραν.

¹⁵¹ A sorok mellett az eredeti görög szöveg, világosabb színű tintával, utólag odaírva (ezt a jegyzetek között közöljük).¹⁵² Az <azt> fölé írva utólag.¹⁵³ A <Viszontag> elé utólag betoldva.¹⁵⁴ A <világot> fölé írva utólag.¹⁵⁵ Az áth. két sor alá írva utólag.¹⁵⁶ Innentől kezdve a sorok elé utólag beszúrva öt soronként sorszám.

Ügyéből^{a)} térek-vissza, hol alélt
'S el-tsüggedt lelkem, el-vesztvén az ész
Kormányát, képzellett inségi közt
Eggy habról újabb habra tévedett.
Megint meg-kapta most azt;¹⁵⁷ ah! de az
Tsak gyötrelem' tseréje – bús tseré! –
Súlyossokért nyert még súlyosbbakat! –
Gyötrődésemre a' Nappal rövid;
'S az Éj, setétes Zenithjébe' is,
Sorsom' színéhez képest Nap-világ!

Az Isten-asszony Éj, ebénusi
Magass székéről ólom vesszejét
A' mély álomba dültt Világra most
Fényetlen méltósággal nyújtja-ki.
Minő halotti tsendesség! minő
Vastag homály ez! Tárgyat sem szemem
Sem a' figyelmetes fül nem talál.
Im, minden alszik! 's nem tsalódom é?
Az élet' pertzentése meg-rekedt,
'S a' bomlott Természet pausát teszen! –
Rémítő Pausa! – Ez véget jelent.
Hagyd tellyesedni a' mit ez jelent,
'S ereszd-le, Végezés, a' kárpitot,
Ereszd! – én többet már nem veszthetek.

Tsendesség és Homály! álmélkodó
Testvérek! a' vén Éjnek ikrei!¹⁵⁸
Ti, a' kiknél a' kiseded gondolat
Ertel'mmé serdül, és a' kik ezen
Határozott el-szánást építetek,
(Az ember' méltósága' oszlopát)
Ti légyetek Segédim! Én ezért
Országotokban, a' sírben, adok
Hálát tinéktek. Testem ott koros

a) Ügy, tó tenger. – A' fekete üggyől, az az a' Pontus Eurinustól; BARTSAI a' BÁRÓTZI Marmonteljében.

[Utólag, más színű tintával hozzáfűzve:] Különös megtévedés! – Erdélynek eggy folyamját hívják *Fekete-üggynek*. És így a verset meg kellene változtatni, ha megérdemlené.
Ér-Semlyén 3. Febr. 1803.

Kazinczy Fer.

¹⁵⁷ azt<!>;

¹⁵⁸ *Iker*; gemini. Innen *ikra*, mivel eggy tojással egynél több tojattatik.

Óltártok zsákmányjául dőljön-el.
De – mik vagytok Ti?

O TE, a' ki az
Első Setétség' ködjét el-veréd,
Midőn a' kelni kezdő földet a'
Vigan örvendő Reggel' tsillagi
Sikoltva idvezlették; TE, kinek
Igéje azt a' szikrát, a' Napot,
Vastag setétségből ütötte-ki,
Lobbants bőltességet Lelkembe, melly
Hozzád partjához 's kintséhez repül,
Mint a' tömött aranyhoz a' fukar,
Míg mások gondok nélkül alszanak.¹⁵⁹

Ezen a' Lélek 's Természet setét
Ködjén, ezen a' kettős éjszakán
Keresztül küldj-le, kérlek, egy kegyes
Súgárt fényt vetni 's fel-vídítani.
Vezessd elmémet (kész ő jajjai
Mellől messzére térni) ó vezessd
Az élet' és halál' külömböző
Környéki közt, és illessd köztök a'
Leg-fényesebb igazságokkal azt.
De illessd szívem' is, ne tsak dalom';
Sőt leg-jobbik értelmemet tegyed
Értelmessé; leg-jobbik kedvemet
Tanítsd választást tenni; 's adj erőt
Erős szándékomnak: majd így magam'
A' Bőltességhez kaptolván, haladt
Adómat végre meg-fizethetem. – –
Ne hagyj bosszúd' tsészéjét ömleni
Bóldogtalan fejemre hasztalan'!

Egy! – – – Már egy? Úgy van! – Ah mi az időt
Tsak múlttán vesszük észre. Jó tehát
Az ember annak nyelvet hogy tsinált.
Úgy hallom, mintha Angyal szóllana
Rezzentt ütését. Hogyha értem azt
Halotti kondúlása el-repültt
Óráimnak. – – Hol vannak most azok? –
A' víz-özönnek vég' esztendei

¹⁵⁹ <nyugsz> alszanak

Mellett vannak már. – Arra int ez, hogy
Sietve készüljünk; mert menni kell.
De ó be sok dolgom van hátra még!
Reményem 's el-haladt készületim
Fel-ríadnak, 's alá tekintenek
Az élet' keskeny párkányán. – 'S hová?
Fenéktelen mélységbe! Végtelen
Örök-lételbe, melly tulajdonom.
Bizonnyal az! De, ah! hogy vólna az
Örökké-létel annak bírtoka,
Ki egy serényen el-tűnő rövid
Orátska' jóvoltából éldegél? – – –

[925.]

26.

AGGÓDÁS.

Kassán, Octob. 12d. 1788.

Haszontalan keresem
El-távozott Kedvesem'.
Meg-vetette kérésemet,
'S ím' árván hagyott engemet.

Ha másszor menni kelle,
Reszkető tekintete,
'S egy kéz-szorítás mondotta,
Az el-válás mint kínozta.

De most, mint az Idegen,
Bútsút veve hidegen,
'S el-tsüggedt szívem érzette
Bánatomat mint nevette.

Nézd tsak, nézd tsak Kegyetlen
Könnyem mint foly szünetlen,
'S emelkedő bús melyemből
Sóhajtásom miként repül.

Tudom, hogy ha ezt látnád
Kedvesedet meg-szánnád,
Hozzája vissza-repülnél,
'S hív ölébe sírva dűlnél.

'S ortalánának árjait
Szárasztgatnák tsókjaid. –
De hasadj-meg nyomorúlt szívé,
Ő többé hozzád nem lessz hív.

28.

[926.]

ANACREONNAK XId. DALA:

Λεγουσιν αἱ γυναῖκες.

Szepesben, Decemberben, 1788.¹⁶⁰

Igy szólnak a' Leányok:
Anacreon¹⁶¹ te vén vagy;
Végy tűkröt, és tekintsed
Mind el-repült fejedről
Hajad, 's kopasz vagy immár. –

Van é hajam? biz' én nem
Tudom; de azt tudom, hogy
A' vígadás az agg kort
El-értt Öreghez annál
Illőbb, minél kevésbb van
Már hátra életéből.^{a)}

29.

[927.]

EGGY HAJÓRA.

Horatiusból.

Debretzen, April. 21d. 1789.

Új fergeteg kél ellened, ó Hajó,
'S készül az álnok síkra taszítani.
Jaj, mit mivelsz? Térj, kérlek, ismét
Hajdani hív ki-kötőd' keblébe!

Nem látod é mint ingadoz¹⁶² a' kevély
Árbotz, 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
Nem illnek illy kétséges úthoz
Bomladozó kötelékid. Imé

a) Ὅσω πελας τα Μοιρης.

¹⁶⁰ Az egész vers utóbb, más színű tintával, egyetlen átlós vonallal áthúзва.

¹⁶¹ Más színű tintával Anákreon-ra jav.

¹⁶² Utóbb, más színű tintával a szó végénél a sor fölé írva: -ik.

Nints ép vitorlád, nintsenek Istenid,
Kikhez segédért bízva kiálts megint;
Ámbátor, erdők' leg-nemesbbik
Gyermeke, nagyra vonúlt Fenyő, te

Kérkedve hányod esmeretes neved'
'S fő származásod'. A' remegő Hajós
Nem bízik a' festett falakban.
Ójld magad' a' dühösültt Szelektől.

Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
De a' kit épen láttam agyarkodó
Örvényiből mindég ki-kelni;
Ah! mikor érsz ki-kötődbe vissza?

[928.]
KERESZTES BÁLINT
Kedveséhez
TORNAI MARGITHOZ
a' szent Földről.

34.

PÁLÓTZI
HORVÁTH ÁDÁMHOZ.
Kassán, Septemb. 24d. 1789.

O Te, kinek harsány hadi kürtje Tihannak enyelgő
Szűzeit eddig nem-hallott hangokra tanítá,
Hogy valamerre kevély hullámaint hányja zajogva
A' Balaton, Hunyadit! Hunyadit! riadozzon az erdő:
Horváthom, jer, akár Plátóddal az Elme' nem <e>smértt ismértt¹⁶³
Léte felől <ébrentt álmokba merülve bolyongassz,> magadat ébrentt álmokba
Én oda nem késérlek! – akár Csapodidnak igazlott merítet,¹⁶⁴
Karján a' rejtett Szépség' ösvényinek indulsz;
Jer, kérlek, 's Eratóm mit adott ajakomra figyelmezz.
Kedvell ő Téged, noha gyenge virágit hajadból
Calliope, laurust nyujtván helyjébe, ki-szedte.
Halld azt most tőlem, 's majd Tőled hallja Juliskád.

András – <e>smered őt mert gyász-dombjára siralmas ismered¹⁶⁵
Könnyeidet te is hullattad – temetőit Urának

¹⁶³ A szókezdő e utólag, más színű tintával i-re javítva.

¹⁶⁴ Az áth. rész fölé írva, más színű tintával, utólag.

¹⁶⁵ A szókezdő e utólag, más színű tintával i-re javítva.

Lenni pogány kézben nem szemlélhette továbbá.
 Fel-kél, kardot övedz, 's koronáját férfi sisakkal
 Váltja-fel és viadalra nevelt Bajnokjait a' nagy
 Nílusnak messzére terültt mezejére vezérli.
 Mint lobogott a' vér színű¹⁶⁶ szent jellel havazló
 Pallástjok! Cherubim mind egyike, nézzed akár szent
 Óltözetét, akar ártatlan erkölcsit, ha szintén
 Eggy újabb¹⁶⁷ Néró gyilkos lángjára vetetté is.
 Nőtelenek voltak; Bajnokhoz az ille; – Keresztes
 Bálint vólt eggyedül, kit Tornai Margit az óltár
 Zsámolyain Hymennek örök hűségire vonsa.
 Ez most a' zuhogó Jordán fövényére le-dűlvén,
 Mint a' magzatitól meg-fosztott Fűlmile sír, rí,
 A' siket erdők közt ekként zengette panasszát:

– Bajnokhoz¹⁶⁸

Fekete szemeu szeep Heolgiechke
 Röpülhetnec chac mint a fecke
 Meg ma szalnec szemed latara
 Ablakod rosteliozatiara.

S addig dwdolnám enecemet
 Mig megszanwan esdeklesemet
 Kis kamaradba befogadnal
 S öledbe niugwo heliet adnal.

Nem kellene nekem kalitka
 Hogi engemet benne tarch fogwa
 Mert ha elwznel is melwled
 Megh sem röpülnekel en twled.

Delben asztalodra röppenec
 S etkes widam wenedeged lennec
 Megchipegetnem falatodat
 Poharadbwl innam borodat

Ha pedig fonnaal karzecedbe
 Felzalnec rokad wezzeiere
 'S oli busan niegnem enekemet
 Mig köniet hullatna zeep zemed.

¹⁶⁶ vér<be kevertt> színű Azonos színű tintával végzett javítás, a leírással egyidőben.

¹⁶⁷ új<j>abb Azonos színű tintával végzett javítás, a leírással egyidőben.

¹⁶⁸ Bajnokhoz Elé utólag, más színű tintával gondolatjel toldva be.

Estve ugian ha alom niomna
 Elbuinek swrw karpitodba
 De meg hainal elwtt ióreggel
 Felkwtnelek wig chergesemmel.

Ugrandozwa iarnec akkoron
 Felsala puha paplanodon
 Felre rantogatnam kendeodet
 Hogi lathassam bokor emleodet.

O ki volna boldogabb mint én
 Zeep wolgiechkeiében feredwen
 'S ha bimbochkait chokolhatnám
 Beela is irigien nezne ram.

Jaj de mint az arwa gerlice
 Ugi buidosom en mostan niögwe
 Mert nekem szarniaim ninchenec
 Kik szep Margitomhoz wigienek.

Andras alatt werzeö buzgannial
 Wiwok mindennap a Pogannial
 Annak dragalatos wereert
 A' ki erettemis onta wert.

S a mikor karom a chalmakat
 Ugi apritia mint a torzakat
 Igi kialtok szent Jesusomhoz
 Wigi Uram egikor Margitomhoz.

'S im tisztwltni latom az Eget
 S ram a' nap wig swgart ereget
 Azt ielentwen hogi nem sokara
 Wiszawisz az Isten Thornara.

Igy végzette dalát Eratóm, 's el-tűne. Szemérmes
 Szép nyaka még ragyogott a' ködben; 's szélnek eresztett
 Fürtjeiből olly kellemes szag szälla-le hozzám
 Mint a' millyet ereszt ki-virított bokra Fürednek,
 Vagy Szántód gyönyörűn zöldellő gyepe, midőn azt
 Balzsamomos violák lepik-el még gyenge tavasszal.

kelemes illat¹⁶⁹

¹⁶⁹ Utólag más színű tintával végzett javítás, a sor fölé írva.

Homlokomat myrtus <koszorú 's szép rózsák> keríté; rózsák 's szép párta¹⁷⁰
 'S tsattogatott szárnyon két hó-szín híve repült-el
 Cyprisnek, szent védje' bizonyoságára, felettem.
 Élni fogunk, kedves Horváthom! Tégedet adáz
 Bellonád hadi kültre kiált, 's már szárnyra repített
 Hangjaid a' ki-terültt Egeken úgy dörgenek, a' mint
 A' dagadó Balaton 's Hunyadidnak mennyköve dörgött;
 Engemet hív Eratóm ki-virított erdeje' békés
 Árnyékába vezet, 's ottan a' hóldnak ezüst-szín
 Fényjénél olly búslakodó hangokra tanítgat,
 Mint a' nyugoti szél lágy nyögdeútlése, midőn az
 Illatozó rózsák közt Czenczimet alva találja.
 Örvendj! élni fogunk! 's később Unokáim örömmel
 Emlegetik, Horváthjáért mint ége Kazinczy!

38.

[929.]

A' GYERMEK POÉTA.

Superint. Götz Írásaiból.

Rozsnyón, Decemb. 12d. 1789.

Ne fuss-el Ámor
 Elől, kis Iris,
 Mert ő, akár mint
 Futsz, meg-ragad.

Én tegnap egy szép
 Szegfőt szakaszték,
 'S – képzeld! – az álnok
 Abban feküdt.

Nem <láttam én azt!>
 'S virágom' édes
 Szagával együtt
 Fel-szívtam őt.

vettem észre!¹⁷¹

Ki szán-meg engem
 Kis gyermeket már?
 Bódúltt fejemben
 Most ő az Úr.

¹⁷⁰ Utólag, más színű tintával sor fölötti betoldások; a myrtus elé: rózsák 's szép; a myrtus mögé: párta.

¹⁷¹ Utólag, más színű tintával mellé írva.

'S ím e' kis ének, –
Parányi! – mint ő! –
Ez a' kis ének
Már tőle van!

[930.]

39.

DÖME KÁROLHOZ

Bácsmegyeim Levelleinek egynehány példányaival.
Kassán, Január. 1jén. 1790.

A' melly nyalábot itt vészesz, Dömém,
Ha nyugodalmad kedves, hirtelen
Vessd tűzre, másként égni 's sírni fogsz.
Ezt nékem Ámor adta,¹⁷² a' ki rád
Hogy meg-szökél előle – (ó balúl
Tevéd azt) – sebző nyíllait feni.
Vessd tűzre, – kérlek,¹⁷³ intlek, – hirtelen!
El-rejtett méreg az; Pandorai
Szelentze, melly a' meg-nyitásra tsal,
De majd, ha engedsz, bé-fut mérgivel.
Ő tsak vesztetre vágy; Nem esmered
Te még haragját; kedvezése is
Kegyetlen, álnok, bosszús, és hazug.

Meg-tsalt az álnok engem is, pedig
Én nem kerültem a' rab-lántzokat
A' mellyeket rám fűze Czenczije,
'S mind azt szenvedtem a' mit Bácsmegyém
Inséges örvényében szenvedte.

Szökött! hát már Te mit vársz, hogyha majd
Nyalábom által el-szédítve, a'
Ki-tett keleptze mélységébe buksz? –
Vessd tűzre, mondom, ajándékomat,
'S átkozd 's kerüld a' repdeső gonosz
Istent;¹⁷⁴ Őt véled én is átkozom.
De, ah! – ez a' szív égni 's sírni kész;
'S örökre hordja – 's önként!¹⁷⁵ – lántzait.

¹⁷² Utólag, más színű tintával jelzett sorrendcsere: Ámor adta nékem.

¹⁷³ tűzre<!>, – kérlek, A gondolatjel sor fölötti betoldás, azonos tintával, egyidejűleg.

¹⁷⁴ Istent<!>; Egyidejű javítás.

¹⁷⁵ – 's önként! A gondolatjel sor fölötti betoldás, azonos tintával, egyidejűleg.

40.

[931.]

ANACREONNAK XLVIIdik DALA:

Χαλεπον το μη φιληται.
Kassán, Februar. 4dikén, 1790.

<Nehéz dolog szeretni;

De nem szeretni szint az!

És még nehézbb ezeknél¹⁷⁶

<Ah kínos> Kín nem szeretni; ah de

Szeretni <még nagyobb kín,> nem kevésbb kín!

'S még <nehézbb> kínosabb ezeknél

Visszátlanúl szeretni!

Nem nézi Amor a' fő

Nemet, sem a' szelídebb

Erkölcst, és az elmét.

Tsak pénzre nézet ő most!

Ó vesszen a' ki a' pénzt

Egyéb felett szerette!

Miatta nints se' Testvér

Se<'> Szüle, se' Rokonság!

Had foly közöttök immár!

'S miatta – a' mi rosszabb –

Szerelmesink epednek.

Kín nem szeretni! bezzeg¹⁷⁷

De még Szeretni <nem kevésbb>

is kín!¹⁷⁸És még nagyobb <ezeknél>¹⁷⁹Sem¹⁸⁰

¹⁷⁶ A három első sor utólag, világosabb színű tintával áthúzgálva, közöttük, fölöttük, mellettük változatok sora, alig szétválaszthatóan, ezeket az áth. első három sor alatt közöljük. Ez a három sor letisztázva olvasható a sorok mellett is, majd ez a tisztázat is átjavítva, ez a mellette lévő oszlopban található.

¹⁷⁷ A bezzeg ráírva az előző változatra.

¹⁷⁸ A De még a sor elé betoldva, ligatúrával rövidítve.

¹⁷⁹ A nagyobb ráírva az előző változatra, az É betoldva az 'S elé.

¹⁸⁰ Más színű tintával m van hozzátoldva.

[932.]

41.

ANACREONNAK XXIIIdik DALA:

Παρα την σκην, Βαθυλλε etc.

Napkoron, Szabótsban, Júl. 4dikén, 1790.

Mise alatt benn a' Templomban.

Nezzd friss harasztja mint zúg
Lebegve <gyenge gallyain> minden ágán¹⁸³
<'S a' tiszta csermely hallod>¹⁸⁴
<Túl rajta mint>

<Leányka, dülj-le, kérlek,¹⁸¹
E' szép fa' hívesébe.
Nézd mint inog susogló harasztja¹⁸²
Harasztja minden ágán;
'S a' tiszta tsermely – hallod?
Túl rajta mint herétsel: <...>¹⁸⁵
Nints senki, a' ki-e' szép
Hellynél tovább mehessen!¹⁸⁶
Ki vólna e' kies helyt
Látván ki elkerülje?¹⁸⁷

'S túlrajta hallod

'S a' gyors patak nem hallod
Mint ömlik el megette
Tulrajta mint> ¹⁸⁸

1 Leányka dülj le kérlek
2 E' szép fa hűvösébe.
3 Nezzd friss harasztja mint zúg
4 Lebegve <gy> minden ágán
<S túlrajta hallod vad hallod a' hegy mint
Patakja mint> 's túlrajta hallod a' hegy gyors
<'S a' hegypatakja hallod Futó patak miként zúg:
Sebes patakja mint csörg:
Hegycsermely
<'S túlrajta hallod a' víz
Mint ömlik el csörögve csergedezve.>¹⁸⁹
6 <'S> hallod hogy ömlik a' víz
5 'S Túl rajta <hömpöly> víg futással¹⁹⁰ csergedezve.
Ó dőlj alá, 's gyönyörködj!

¹⁸¹ Mellette a görög szöveg áll, világosabb tintával, utólag odajegyezve (ezt a jegyzetekben közöljük).

¹⁸² Világos színű tintával áth. az előtte álló szó, s mellé írva, majd áth.: susogló. Végül az egész sor áth., s elé írva az új változatok.

¹⁸³ Az áth. rész fölé írva.

¹⁸⁴ A sor elé írva, a tiszta eleje olvashatatlan szóból jav, majd az egész áthúzza.

¹⁸⁵ Az áth szó fölé utóbb olvashatatlan áth. szó betoldva.

¹⁸⁶ Utólag az egész vers átlós vonalakkal áthúzza.

¹⁸⁷ E két sor utólag toldva az áth. sorok alá.

¹⁸⁸ Utólag e négy sor átlós vonalakkal áthúzza.

¹⁸⁹ Utólag e két sor átlós vonalakkal áthúzza.

¹⁹⁰ Az áth. szó fölé írva.

42.

[933.]

ANACREONNAK IIIIdik DALA:

ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΟΙΣ ΠΟΘ' ὈΡΑΙΣ.

Fejér-Gyarmath, Szatthmárban, Júl. 16d. 1790.

Az éjjel, a' midőn már
El-szunnyad< tam> yala,
Be-zártt ajtóm< on> Ámor
Lármásan zörget< ett.>

El-szunnyadék¹⁹¹
ajtómat¹⁹²
zörgeté.¹⁹³

Ki vagy? – mi kell? – kiálték;
Illy későn mit keressz?
„Fogadj-be, kérlek” <úgymond>,
„Egy <kis szegény fiút!>

Fogadj-be, Gazda,¹⁹⁴
<tévedt> kisdéd gyermekét.¹⁹⁵

<Rég'>ólta a' setétben
Tévelygek fel<->'s alá;
'S ha meg nem szánsz, az őszi
Esőben meg-fagyok.”

Már rég¹⁹⁶
ez¹⁹⁷ őszi

Igy szólla ő. Én azonnal
Meg-gyújtám métsemet,
'S a' Jajgatót fel-éledtt
Tüzemhez ültetém.

'S fagyos kezét kezem közt
Melengettem, 's haja'
El-ázott fürtje közzűl
Tsafartam a' vizet.

Magamhoz tértem! úgymond;
De, nézzük, húromat<, >
<Jó Gazda, a' nagy zápor
Meg-tágította é?>

Nem tágította é meg
A' zápor, <tegzemen?> ívemen?¹⁹⁸

¹⁹¹ Utólag, világos színű tintával, ráírással szunnyadék-ra jav.

¹⁹² Utólag, világos színű tintával, ráírással ajtómat-ra jav.

¹⁹³ Utólag, világos színű tintával, ráírással zörgeté-re jav.

¹⁹⁴ A Gazda a sor fölött betoldva.

¹⁹⁵ Az áth. rész alá írva, majd az áth. szó helyetti újabb változat ez alá.

¹⁹⁶ Az áth. szó fölé írva.

¹⁹⁷ Ráírással jav. az-ból.

¹⁹⁸ Az áth. sorok fölött betoldva.

'S <ím hirtelen sebess> nyíl
<Járt'>-által <melyjemet.>
Jól hord! <jól hord!> de szíved,
Gazdátsc<ám>, fájni fog!
azonnal egy gonosz¹⁹⁹
Vert²⁰⁰ által mellyemet.²⁰¹
úgymond²⁰²
Gazdátscs,²⁰³

[934.]
IMPROMPTŰ,
HELYTARTÓI CONSIL. VAY JÓZSEF ÚRRA,
midőn
a' meg-hasonlott Ország' Rendjeit egy értelemre hozta.
Budán, az Ország házában, 1790.

44.

Igy tsendesednek-el tajtékos habjai
A' régi <fészkekből> ki-fordúlt Tengereknek, fektekből²⁰⁴
<Értvén parantsoló> intését Isteneknek, Érezvén nyugtató²⁰⁵
Mint itt a' zaj, midőn fel-kél – VAY.

[935.]
A' SZÉP NETTY²⁰⁶
EMLÉKEZTETŐ KÖNYVÉBE.
Pesthen, Sept. 23d. 1790.

43.

A' kik előttem láttak Téged,
Netty, tsudálották szépséged,
'S meg-vallák, hogy szokatlan-nagy.
Im látlak Netty, 's – mást ítélek.²⁰⁷
„Mást é?” – Igen; mert, ha szemléllek,²⁰⁸
Felejtem azt, hogy szép is vagy.

¹⁹⁹ Az áth. rész fölé írva.

²⁰⁰ Az áth. szó elé írva.

²⁰¹ Az áth. szó mellé írva.

²⁰² Az áth. szavak fölé írva.

²⁰³ Gazdátscám-ból ráírással jav.

²⁰⁴ Az áth. szó fölé írva.

²⁰⁵ Az áth. szavak fölé írva, világosabb színű tintával végzett javítás.

²⁰⁶ Nem autográf ceruzás jegyzet, a lap alján: Br. Prónay Ágnes.

²⁰⁷ íté<l>lek

²⁰⁸ ha szemléllek Előtte és utána a vessző más színű tintával betoldva.

50.

[936.]

MINNYIHEZ

a' Tavasz első zsengejével.

Jan. 1791.

Minnyim! leg-első rózsájától/zsengejétől²⁰⁹

Érted fosztám-meg a' tavaszt;

Vedd szíved²¹⁰ hív Imádójától,/örök hívétől,²¹¹

Vedd, kérlek, forró tsókkal azt!

Vedd, Minnyi! vedd,²¹² 's nézzd mint hullattam

Harmat gyanánt rá könnyemet,

Hogy sorsom által el-tiltattam

Elődbe tenni szívemet;

Kivúltted élni éltemet²¹³

'S panaszlani, hogy bánatomnak

Tsak az ad<hat> vígasztalást,

<Hogy> meg-jelenvén álmainnak,

Esküdsz, hogy nem kedvellesz²¹⁸ mást.bánatimnak²¹⁴Most²¹⁵ Tsak az ád²¹⁶Ha²¹⁷

Nézzd, mint serkentget új örömré

Mindent a' nyájas kikelet:²¹⁹

Nem engem, Minnyi! én örökre

Szívemben hordom a' telet;

<'S belőle búmnak mérges ívét

Mind addig ki sem vonhatom,

Míg Szívedet 's a' – Szívét

A' magaménak mondhatom.>²²⁰

'S nem is lesz vége gyötrelmimnek,

Nem is derül-fel bánatom,

Míg, szív<ét>e 's jobb<át>a szép Minnyimnek

<Tulajdonomnak> mondhatom.

Hogy már enyém, nem²²¹²⁰⁹ A változat utólag, más színű tintával toldva a szóhoz.²¹⁰ A szóhoz a sor fölött egy -nak rag van toldva.²¹¹ A változat utólag, más színű tintával toldva a szóhoz.²¹² A vessző és a felkiáltójel utóbb megcserélve: Minnyi, vedd!²¹³ A sor fölé betoldva, áth. nincs.²¹⁴ Az i az o-ra ráírva²¹⁵ A sor elé betoldva.²¹⁶ A javítás után a szókezdő T javítatlan maradt, az ad<hat>-ban az első a-ra ékezet került.²¹⁷ Az áth. szó fölé írva.²¹⁸ A harmadik e utólag betoldva a szóba, a sor fölött a 'nem' elé írva áth. szó: <így> áll.²¹⁹ A szókezdő k olvashatatlan betűből jav.²²⁰ Utólag ferde vonallal áthúzza, s mellé írva az új változat.²²¹ A második két sor utólag átjavítva, e rész az áth. rész alá írva.

[bejegyzés]

[937.]

154.

Gőthe után.

Boecke zur linken mit euch. etc.

Jobbomhoz juhaim, mond egykor az isteni Bíró,
'S hozzá durczásan ezt veti: Balra, bakok!
Oh, vagyon eggy, a' mit még akkor mondani készül:
Fogjatok helyt eszesek által[el]enbe²²² velem.

1811. Január. 19d.

Pótlólagos tisztázati lapok és fogalmazványok

[26b. eredeti lejegyzés]

[938.]

51.

LAURÁHOZ.

28. Octob. 1791.²²³

Sonett akart lenni, de nem ér semmit. A' Sonettnek első 4dik, 5dik és 8dik sorát eggy rímre kell vonni, a' 2dikát 3dikát, 6dikát és 7diket ismét eggy más rímre.²²⁴

Nyögve, fonnyadt képpel, 's megmegsárgúlva²²⁵
Mint a' Sírok éh árnyékai
Buktam zsámolyodhoz, 's elcsordúlva
Folytak gyötrelmim tolmácsai.

'S mint az Ég²²⁶ kegyes²²⁷ lakosai
Ha a' csüggedtt inség²²⁸ jajjai
Felhatnak hozzájuk, ellágyúlva
Rám pillantál, 's meg valék gyógyúlva!

²²² általenbe Egy szótag kimarad, tollhiba, em.

²²³ 1792-ből javítva ráírással.

²²⁴ A cím mellé jobbra írva, más színű tintával.

²²⁵ Az igeikötő ligatúrárs rövidítése az áth. <el> igeikötő fölé írva.

²²⁶ mint <midőn> az Ég

²²⁷ E szó a sor fölött betoldva.

²²⁸ csüggedtt <sir> inség

[26b. rájegyzés]

66.

[939.]

Göthéből: *Ach wer bringt die schönen Tage etc.*

1794.

Ah, ki hozza vissza nékem
Egy szép óráját első tüzemnek!
Ah ki hozza vissza életemnek
Elrepült szép napjait!

Oda minden békeségem.
Itt kesergem veszteségem'
'S éltem' édes álmaim.

Ah ki hozza vissza nékem
Eltem' boldog napjait!

[27a. eredeti lejegyzés]

61.

[940.]

IGYUNK!

Anakreonnak XXV. Dala.

Regmecenn, 1793. 1. Apr.

Ha bort iszom, legottan
Elalszik aggodalmom.
Mit nékem a' baj, a' gond?
Mit nékem a' kesergés?
Feldülök úgy is egyszer!²²⁹
Hát mért csalnám-meg²³⁰ él'tem?
Bort, bort, barátim! A' bort²³¹
Jó Isten adja nekünk!
'S ha bort iszunk,²³² azonnal²³³
Feledjük az élet aggodalmait.²³⁴

²²⁹ A sor eredetileg: Csakugyan feldülök egyszer? Az első szó áth., az f F-re jav, a kérdőjel áth., az úgy is! előbb a sor végére betoldva, majd átutalva a sor közepére.

²³⁰ Eredetileg: csalom-meg. Ráírással jav.

²³¹ Eredetileg: Bort, Bort! Barátim! a' bort. Ráírással jav.

²³² Eredetileg: azt isszuk. Ráírással jav.

²³³ <legottan> azonnal Az áth. szó mellé írva.

²³⁴ Az eredeti sor: Elalszik aggodalmunk! Ez többszörösen javítva:

1. Először az első szó került áthúzásra, s aláírva: Alusznak; az aggodalmunk pedig aggodalminkra javítva, ráírással.

[27b. eredeti lejegyzés]

[941.]
Thermophyle.

294.

Vígy hírt, o Idegen, Szpártának, hogy értte veszénk itt,
'S törvényét híven teljesedésre hozánk.

[alatta a görög és a német változat]

[27b. rájegyzés]

[942.]

62.

E' világ minden szugolyáji közt, ó
Széphalom, nékem te nevetsz leginkább.
Ó fogadj csendes kebeledbe majd ha
Elfut az óráim.

Életem elfut. // Életem
<elfogy> elfut.²³⁵

Itt, ah! itt öntse dagadott szemekből
A' kegyes könnyet tetemimre Fannim,
Enekét lassú zokogással itten
Dalja Virágom.

31. Xbr. 1793.

[28a. eredeti lejegyzés]

[943.]

63.

Ha életet szerezne²³⁶
A' pénz az embereknek,
Pénzt szerzenék, akár mint
Tenném szerét, hogy a' mord
Halál, ha majd nyakon kap,

2. Ezt követően az egész sor át lett húzva, s a javítások az utolsó két sor mellé, a lap jobb szélére kerültek. Először megismétlődött az 'alusznak' szó az utolsó előtti sor mellett, majd ez át lett húzva, s fölé írva: feledjük (ez az új sor kezdete, így a sorkezdővé vált kisbetűt emendáltuk), majd az áthúzás alá a sor másik fele került: az élet aggodalmait.

²³⁵ Utóbb más színű tintával írva a sor mellé.

²³⁶ Utólag ceruzával cím került fölé: Bor és szerelem (Anacr.), amely bizonytalan autográfájú. Bizonyosan autográf viszont az első két sor mellett olvasható, világosabb tintás jegyzés: 'B. W. M. 1805ben lesz 54. eszt. és így született 1751. 9^a Xbris. a' fija 1796. d. 31. Xbr.' Utóbb a B. W. M. áthúzva és más színű tintával fölé írva: B. Wesselényi Miklós.

<Végý'> a' pénzt vegye²³⁷ és oszoljon.
 De minthogy ő nem áll el
 Pénzért a' nyaktöréstől:
 Mi haszna azt temérdek
 Rakásra gyűjtögetni?

Hadd gyűjtse más rakásra
 En köztetek, Barátim,
 Halálid iddogálok;
 'S hűlt vérem hév leánykák'
 Ölelgetési által
 Ingerlem éledésre.

[28a. rá- vagy bejegyzés]

75.

[944.]

Debreczen, 1803. 8berben Θελω λεγειν Ατρειδας,
 etc. etc.

Fegyvert akartam én is
 'S csatákat énekelni:
 De <énekiemre> lantom énekiemhez²³⁸
 Zengett csupán szerelmet.
 Új húrokat vonék-fel,
 'S elkezdtem a' Hercules'
 Nagy tettit énekelni,
 De <énekiemre> lantom énekiemhez
 Zengett megint szerelmet.
 Búcsú<t> tehát örökre,
 Tínektek, o vitézek!
 Mert <énekiemre> lantom énekiemhez
 Csupán szerelmeket zeng.

²³⁷ vegye Sor fölötti betoldás a kihúzott szó helyett, a sorkezdővé vált névelő kisbetűs maradt.

²³⁸ Mindhárom esetben utólagos a javítás.

[28b–29a. eredeti lejegyzés]

[945.]

64.

Én

1. Szép galamb ki vagy te, mondd-el
Honnan jösz 's hová repülsz
Hol <szedted ezt a'> gyűjtötted e'²³⁹ kenőcsöt,
Melly <terólad rám lebegve> <rám most szárnyadról>²⁴⁰ játékos szárnyadról rám²⁴¹
<Lágy> Langy²⁴² esőként <hulladoz> permetez?²⁴³

a' Galamb

2. <Jámbor> én Anacreonnak <Szolgalatjában vagyok.> <Reggel Bathyllushoz megyek Estve vissza térek hozzá Igy foly-el minden napom.> ²⁴⁷	én Anacreont szolgálom ²⁴⁴ Jámbor, tudni hogyha vágysz. ²⁴⁵ 'S tőlem egygy édes levelkét, Titkos édes egygy levelkét, ²⁴⁶ Vár kedves Bathyllusza.

3. Egykor Pafuszban lakoztam.
 <'S> Cypris volt az asszonyom.
De Cypris, ámbátor néki
Kedves voltam, új Uramnak
 Engedett egy szép dalért.

4. 'S <ím azolt' őtet szolgálom> Én hordom <a'> leveleit. Reggel Bathyllushoz megyek, Estve vissza térek <tőle> hozzá; Igy foly el minden napom.	Őt szolgálom már azolta ²⁴⁸ levellit ²⁴⁹

²³⁹ Az áth. szavak fölé írva.

²⁴⁰ Az áth. rész fölé írva, majd ez is áthúzva.

²⁴¹ A sor mellé betoldva.

²⁴² Ráírással javítva a Lágy-ból.

²⁴³ A sor mellé utólag betoldva.

²⁴⁴ A sorkezdő é javítatlanul maradt, a ligatúrával rövidített -nak rag utóbb t-re jav., a sor mellé betoldva: szolgálom, amelynek az első szótagja olvashatatlan betűkből jav.

²⁴⁵ A következő négy sor a szakasz mellé írva.

²⁴⁶ Eredetileg: Egygy édes titkos levélkét, a szavak sorrendjének megváltoztatását a szavak fölötti számok jelzik.

²⁴⁷ Ferde vonalakkal utólag áthúzgálva.

²⁴⁸ Utólag a sor mellé írva.

²⁴⁹ Ráírással javítva.

5. Azt fogadja ugyan hogy engem
Már majd szabaddá teszen,
De ha engem azzá tész is,
<Én Ujra vissza térek hozzá
'S önként nála maradok.

<Ismét hozzája repülök.>
Én még is házához térek,> Én még is²⁵⁰

<6. Most>

6. Akkor éltem feltve járnék
A' hegyen és vőlgyekenn,
<Búsan> <Végig futnám> a' mezőkön, Befutosnám²⁵¹ a' mezőket,²⁵²
Vadrepcsény és lednek volna
Izletesbb eledelem

7.²⁵³ Most jó <Uram> kezéből gazdámnak²⁵⁴
Csípkedem²⁵⁵ a' kenyeret.
'S <ha> megszomjúzom <szájából> megszomjúzva²⁵⁶ serlegéből²⁵⁷
'S édes illatú ajkáról
Szörbőlöm habzó borát.²⁵⁸

8.

8. 'S <ha meg>részegűlök lantja mellett részegűlve²⁵⁹
<Mellett> kezdem tánczomat. rá víg²⁶⁰
'S <lantja> ismét, hogyha a' tánczban a' lant²⁶¹
Eltikkadva, nyugalmat <Kerese> a' nyoszolyám²⁶²
<Szárnyammal szellőztetem.> Ohajtok,

9. Jámbor ismerhetsz eléggé, ismersz már²⁶³
'S láthat'd melly bódog vagyok.
Hagyd folytatnom²⁶⁴ útam'; úgy is

²⁵⁰ Befejezetlen javítás az áth. rész vége fölött.

²⁵¹ Az áth. szavak fölé írva, melyek maguk is a megelőző áth. szó fölött állnak.

²⁵² Ráírással javítva.

²⁵³ A szakasz a 6. mellé írva található.

²⁵⁴ Az áth. szó fölé írva.

²⁵⁵ Csipdesem-ből ráírással javítva.

²⁵⁶ Ráírással javítva.

²⁵⁷ Az áth. szó fölé írva.

²⁵⁸ Az egész versszak az előző mellett van.

²⁵⁹ Ráírással javítva.

²⁶⁰ A rá víg sor fölötti betoldás, előtte a kezdem k-ja javítatlan maradt.

²⁶¹ Az áth. szó fölé írva.

²⁶² E két sor javításai bevégeztelenek.

²⁶³ Az első szó ráírással javítva, a második e javítás fölé van betoldva.

²⁶⁴ Az utolsó szótag ni-ből jav.

Kérdéseid a' szajkónál
<Fecsegőbbé> tettenek.

Csácsogóbbá²⁶⁵

[29b. rájegyzés]

[A *Dán nyelv' hangzása* című feljegyzés]

Archiválási tisztázati lapok és fogalmazvány

[8a. eredeti lejegyzés]

[946.]

69.

a' Spielbergi várban, 1795. Octoberben.
töredékje egygy hosszabb, el nem készült episztolának.

A' <Méltóságos Úr' neve>,
Mellyért magát <Mik>²⁶⁷ Mihók puffasztja,
'S csikarva gyűlt kincset fogyasztja,
<Már eleget földre teve.>
Ez a' bolondság nem aggasztja
Kevésre vágyó lelkemet,
Egy hív: *Uram, Ked!* engemet
Bajszos napszámosom' szájából
Sokkal inkább gyönyörködtet
Mint a' Pest' titularéjából
Bár melly czikornyás nevezet,
<Mellyre> fondorkodás vezet. – Ha rá²⁶⁹

Excellenz nevezete,²⁶⁶

Nézzd, földre hányat ültete.²⁶⁸

[8b. rájegyzés]

[947.]

76.

Híven szeretni a' jót,
<Vesztig>²⁷⁰ Gyűlölni vesztig a' gonoszt.

²⁶⁵ Az áth. szó fölé írva.

²⁶⁶ Az áth. szavak fölé írva, utólag, más színű tintával, a névelőhoz egy z toldva.

²⁶⁷ Leírás közbeni javítás.

²⁶⁸ Az áth. sor mellé írva, utólag, más színű tintával.

²⁶⁹ Az áth. szó elé írva, utólag, más színű tintával

²⁷⁰ Leírás közbeni javítás, utána a G g-ből jav.

77.

[948.]

Eszköze lenni az isteni kéznek,
Eggy nem haszontalan tagja az Egésznek,
Férjfiak! ez gyönyörű jutalom – – –

[9a. eredeti lejegyzés]

71.

[949.]

31. Mart. 1796. Brünbnben.²⁷¹

Transiit infertus mihi mensis; qui venit alter
Quis scit, acerborum plus ne, minus ne, ferat?

Rosti János szomszédodom vala Brünbnben. Egyszer áltkopogá a' falon deák versét, mellyet akkor nap írt. Próbálj te is, ugymond, deákot. „Miről?” – Hogy íme elmúla a' holnap 's még is itt vagyunk. – Még azon órában ezt kopogtam vissza neki.²⁷²

a' P. Makk által csinált <...> Vulkánra.
1797.

[két négysoros német versszak]

Eggy Remeteház' képe alá.
15. Júl. 1796.

[két négysoros német versszak]

[9b. rá- vagy bejegyzés]

4.

[950.]

1781.

Ninon sieht dieses Blatt²⁷³ und lächelt froh es²⁷⁴ an!
Vielleicht, o welche Götterlust –
Vielleicht drückt sie's an ihre Brust!
Götter! laßt mir den²⁷⁵ süßen Wahn,

²⁷¹ Brünbnben. Utólag toldva a dátumhoz, a tinta színe alapján ítélve a vers alá beszúrt szöveggel egyidejűleg.

²⁷² Utólag, más színű tintával írva a két latin sor alá.

²⁷³ <Schrift> Blatt Ráírással javítva.

²⁷⁴ <sie> es Ráírással javítva.

²⁷⁵ <meinen> mir den Az áth. fölé írva.

Das höchste Glück auf dieser Erde!²⁷⁶
Und macht, daß ich dies Blatt jetzt werde.²⁷⁷

[9b. bejegyzés]

[951.]

92.

a' legelső, sőt mindeddig egyetlen egygy, magyar Sonett. 1809. 11. Apr. írtam le ide.

<XI.> Novemb. <1804.> XI-dike MDCCCIV.

Nincs milliók közt egy, kit a' fene,	Áte, az embereket sze-
Vak Áte így vett volna szabdalásba. ²⁷⁸	rencsétlenekké tevő
'S ha ²⁷⁹ megdühödve kapkod ²⁸⁰ néha másba,	Istenasszony. ²⁸¹
Segélni mingyárt kész azt ²⁸² Istene.	

Ah, engemet nem véd őellene
Sem ég sem föld! E' szörnyű bajvívásba'
Ájúlva dülök újabb ájulásba;
'S írt nem talállok melly enyhítene. –

Ámor megszánta éltem' kínjait,
'S mond': Én enyhítem a' kit a' Sors sújta.
'S bérül ölembe tette-le Sophiet.

És ím, miolta nékem áldást nyújta,
'S bús éjjelemnek bájos mécset gyújta,
Nem érzem a' Sors' csapkodásait.

[10a. eredeti lejegyzés]

[952.]

73.

Kufstein, 1800.²⁸³ Martiusban.

Felicité passée qui ne peut revenir,
Que n'ai j'en te perdant perdu ton souvenir!

²⁷⁶ Erde<n>! Az előtte található vonást nem tudjuk sem betűként, sem írásjelként, sem jelölés-ként értelmezni.

²⁷⁷ Betoldva egy többszörösen javítgatott sor alá: Und <lasst> <jetzt> mich dieses Blatt jetzt werden. A dieses Blatt az áth. <meine Schrift> fölé betoldva.

²⁷⁸ <korbáclásba.> szabdalásba. Az áth. szó fölé írva.

²⁷⁹ Az 'S utólag toldva a sor elé, a ha Ha-ból jav.

²⁸⁰ kap <bár> A kod utólag toldva a szóhoz.

²⁸¹ Utólag írva a versszak mellé.

²⁸² <Azt megkönnyíteni felkél> Segélni mingyárt kész azt Az áth. rész fölé írva.

²⁸³ <17...> 1800.

Elmúlt boldogságom, <emlek> elvesztvén tégedet,
Hogy nem veszthettem-el emlékezetedet!

22. Jún. 1800. Kufstein.

Házunk' szeretete rokon érzés a' Hazáéval; 's²⁸⁴ a' ki atyáit nem tiszteli, kiktől
lételét és²⁸⁵ mindenét vette, az háládatlan a' nagy Istenek eránt is, kiknek ezek képei!

[10a. bejegyzés]

87.

[953.]

Rómában és Rómán kívül
A' pántofli csókot vár.
Szolgásra jut a férfi,
Hányja vesse magát bár.
De ez a' kedves jobbágyság
Többet ér mint a' szabadság,
'S a' pántofli csókolás
A' legeszesbb hódolás.

Szemere Kristinának Stamm-
buchjába, egy bizonyos
beszédre czélozva. 1808.

88.

[954.]

Angyalod a' tövisektől
Mentse-meg ösvényedet,
'S a' *nevetlen* 's rossz versektől,
Kedves lányka, <kepe> könyvedet.

Szemere Thercsinek, 1808.

89.

[955.]

Nyergesújfalu, Octob. 14d. 1808.

J ó t ' s j ó ! Ebben áll a' nagy titok. Ezt ha nem érted,
Szánts és vess, 's hagyjad másnak az áldozatot.

²⁸⁴ A 's és-ből jav.

²⁸⁵ Az és 's-ből jav.

[10b. rá- vagy bejegyzés]

[956.]

13.

Δαιμονία. 1786.

A' Kőmivesség' titkait homály
'S ált'hathatatlan köd borítja-bé,
Ha bár a' ködből tűz csillámlik is.
Lidércz tűz; melly a' mérész Kémlelőt
Posványra csalja csillogásával. –
Nem kandikáltam én ezek között
Hogy résre jutván lássam a' sarus
Hierofanta mint ad kézfogást,
'S bodros Xylonját mint övedzi-fel.
'S azt a' mit a' Vak bábozásnak hív.
De kandikáltam még is; bátor a'
Dágványba sülyedt számos Kémlelők'
Sírása 's a' nagy mastixpattogás²⁸⁶
Egyéb tanácsot adhatott vala.
Mentem; 's – ím' egykor a' Thesmofores
Rám bukkan, megkap 's görcsös ostorát
Nekem vonítván így szól: Esztelen!
Nem hallod é a' sülyedők' szavát?
Nem é e' szörnyű ostopattogást?
Kígyók' fajzatja! szólj, itt mit keressz?

[11a–12b. eredeti lejegyzés]

[957.]

56.

A' mennydörgés. 1792.

Deniszből. 4. Tom. pag. 140.

Nagy²⁸⁷ vagy te, és rettenetes, irtóztató
Fellegöszvegyűjtő, Mennybésztétítő!
Nincs a' föld' Urai közt, bár parancsolatja
Addig terjedne²⁸⁸ is, a' meddig a' nap kereng,

²⁸⁶ <...> mastixpattogás Az áth. szó után írva, némileg elütő betűformálással, az áthúzás kimon-
dottan a szó olvashatatlaná tételeire irányul.

²⁸⁷ <Rett> Nagy

²⁸⁸ terjedne A ne utólag toldva a szóhoz.

Senki olly, mint te.²⁸⁹
 Nagy vagy és rettenetes! Ezt hatotta mélyen²⁹⁰
 Szívembe mennydörgésed.
 Míg mennydörgésed szóllt, némán fülelt,
 De most már lantom elmondja²⁹¹ utánna:
 Nagy vagy és rettenetes.

*

Hév volt a' nap. Ujjod
 Dél felé intett. 'S íme dél felé
 Tolakodtak ezer völgyből, ezer pezsgő²⁹² tavakból
 A' kékellő gőzök, 's sűrű²⁹³ felleghyökké
 Alltak ott öszve.²⁹⁴ Onnan
 Kellett villám lovagidnak,²⁹⁵
 Kellett földrendítő szekerednek
 Végig²⁹⁶ menni a' világokon.

*

Elbújt a' Nap. 'S mindég lassúbb
 Lassúbb lett a' bérczdala.
 A' fecske' szárny korholá a' földet.
 A' szúnyogok félve gyűltek egygyűve.²⁹⁷
 <Fúladvá²⁹⁸ üté-fel nyakát a' Bika,
 'S tátogott a' zúgó²⁹⁹ szél után
 De zúgni még nem hagyád
 Mozdulatlanúl állott a' leveles ág
 'S a' Bárdus mellye öszve fúladvott
 Meg nem mozdúlva, ellankadva állott a' leveles gally³⁰⁰
 'S a' Bárdus dala mellye>³⁰¹
 Tátogva³⁰² üté-fel a' Bika,³⁰³ nyakát,

²⁸⁹ <Te> te.

²⁹⁰ <mondta mennydörgésed> hatotta mélyen Az áth. szavak fölé írva.

²⁹¹ most <asztán> mondja <kobzom:> A már lantom el- az <asztán> fölé írva.

²⁹² <?parázó> pezsgő Az áth. (bizonytalan olvasatú) szó fölé írva.

²⁹³ 's <öszveálltak ott> sűrű

²⁹⁴ <Fekete felleghyökké> Alltak ott öszve. Az áth. szavak fölé írva.

²⁹⁵ villám<szekerednek> lovagidnak

²⁹⁶ <A' világo> Végig

²⁹⁷ E sor előtt áth. sor: <A' légsereg félve zsbongott.>

²⁹⁸ <Lihegve> Fúladvá Az áth. szó fölé írva.

²⁹⁹ Utólagos betoldás a sor végén, sorbéli helyét jel mutatja.

³⁰⁰ <ág> gally

³⁰¹ A sorok külön vannak áthúzva, először az első, aztán a második-harmadik együtt, majd a negyedik. A sikertelen javítási kísérletek után az egész rész és még a megelőző három sor is hullámos vonalakkal áthúzgálva, s utána az új lapon újakezdve a rész kidolgozását.

³⁰² <Fúladvá> Tátogva Az áth. szó fölé írva.

³⁰³ üté-fel <nyakát> a' Bika

'S kereste³⁰⁴ a' zúgó szelet.³⁰⁵
De te³⁰⁶ zúgni még most nem hagyád.
Meg nem mozdúlva álltak³⁰⁷ a' fák' lombjai³⁰⁸
'S a' Bárdus mellye fúladt³⁰⁹ volt,
'S tikkadt a' lélegzete.³¹⁰

*

Végre meghagyád, hogy zúgjon a' szél.
'S íme messze kerengő
Hosszan lefityegő fellegjéjében
Felhozá irtóztató szekeredet.³¹¹
Egymást üzve tepdesték az éjszakát
Csapongó tüzes üszkeid
Szekered előtt.
De szekered még nem ropogott. Csak zörgött még.
'S a' Bardus' mellye fúladtabb lett
'S tikkadtabb lélekezete.

*

Már fejünk felett vala a' szekér.
Nehéz kerekei alatt
Megrendültek Bécs³¹² tornyai
Megrendült³¹³ mély gyomrában a' föld
Mindenik vakító villám,
Utólérve a' siketítő csattanástól,
A' közel halálnak³¹⁴ hirdetője volt.
Elalélt az én nemem.
'S én meggörbedt nyakkal ültem,
'S lelkemben³¹⁵ csak ez az eggy szózat hangzott:
Nagy és rettenetes!

*

³⁰⁴ Az áth. szó: <tátogott> fölé újabb áth. szó: <esdeklett> került, majd e mellé a végleges megoldás: kereste.

³⁰⁵ szelet <után> A szelet szél-ből jav.

³⁰⁶ te Sor fölötti betoldás.

³⁰⁷ mozdúlva <tikkadt> <tikkadtan> álltak A tak utólag toldva a szóhoz.

³⁰⁸ a' <leveles> lombjai A fák' az áth. szó fölé írva, a jai utólag toldva a szóhoz.

³⁰⁹ mellye <elfúladt> fúladt

³¹⁰ <'S lehell...> <...> 'S tikkadt a' lélegzete. A lélegzete olvashatatlan szóból jav.

³¹¹ E sor előtt áth. sor: <... Iszonyatos szekered felhozá>

³¹² <a'> Bécs<i>

³¹³ Megrendult Tollhiba em.

³¹⁴ halálnak A nak utólag toldva a szóhoz, ligatúrával rövidítve.

³¹⁵ 'S lelkemben Az 'S és a ben utólag toldva a szó elé és a szóhoz, az utóbbi ligatúrával rövidítve.

De hegyes üszkeid
 Dühösen sültek³¹⁶ mindenfelé.
 Egyik a' mező' keblét verte által
 A' másik³¹⁷ a' rémült Duna habjai közzé csapta magát.
 Ez itt a' menny' véghetetlen üregében³¹⁸ aludt-el.
 Amaz a' legszebb tölgyre szállt.
 Holnap előjön a' Bárdus 's koszorút fonna,³¹⁹
 'S ah! perzselten³²⁰ áll!

*

Így húlltak az üszkők: de nékik
 Amaz³²¹ a' szekeren meghagya,³²²
 Hogy nememet ne bántanák.
 'S immost intett vizeinek,
 Hogy zúgva ömöljenek-alá.³²³
 Így lettek a' fellelgyek lapályá.
 'S a' szekér nem ropogott,³²⁴ 's csak zörgött már.
 'S én felemeltem³²⁵ fejemet,
 'S a' Bárdus mellye megtágult,
 'S megkönnyült lelekezete.

*

Már elhaladt a' szekér észak felé;
 De elhaló³²⁶ zörgése egy hegyről
 Más hegyre bolyongott által.
 Batrabb³²⁷ tekintetem az égre költ, és íme!
 A' ragyogó³²⁸ ív – (az Isten'³²⁹ híd
 Midőn még Odín³³⁰ uralkodott, még Aszgárd állt,
 Mostan pedig, Atyánk, mar csak árnyeka
 Engesztelt³³¹ szemöldökeidnek)
 Kifeszült kelet felé.

³¹⁶ Dühösen <lovódtek> sültek

³¹⁷ másik A má olvashatatlan betűkből jav., előtte a névelő az-ból.

³¹⁸ üregében Olvashatatlan szóból jav.

³¹⁹ fonna, A na olvashatatlan betűkből jav.

³²⁰ perzselten A ten olvashatatlan betűkből jav.

³²¹ <Az> Amaz

³²² meghagya, Tollhiba, em. A szó előtti vessző áth.

³²³ zúgva ömöljenek-<le>alá A v j-ből jav.

³²⁴ <zo> ropogott, <mar>

³²⁵ én <rettegve> felemeltem

³²⁶ De <lassan> elhaló

³²⁷ <'S> Batrabb

³²⁸ <Az> a' ragyogó A sorkezdő kisbetű javítatlan maradt, em.

³²⁹ Isten' A n' talán rt betűkapcsolatból jav.

³³⁰ Odín Olvashatatlan szóból jav.

³³¹ <Meg>engesztelt A sorkezdővé vált e E-re jav.

Mint a' gyöngyök úgy lepte-be
 A' felhők' áldása a' mező'³³² terméseit.
 Mind a' madár, mind a' csorda³³³
 Vígan legele nedvibe'.
 A' gyáva embernem pedig
 Új életre ebredezett.

*

Én is, én is új életre ebredtem-fel
 Elővevém lantom 's ezt dallám:
 Nagy vagy te és irgalmazó, kegyelmes
 Fellegszéljelhajtó, Mennyfelderítő!
 Im' amott füstölög a' megcsapott liget.
 De az embert megkíméltetted.
 Napod elrejteze, 's ismét ragyog esti
 Tűzsúgárral.
 Végső csillamlása
 Festi-bé arannyal
 Örvendő kobzomat!³³⁴

[12b. bejegyzés]

[958.]

93.

A' Sonetto.

Széphalom, 20. May, 1809

kezdettem 1809. Apr. 22d.
 lássd Pand. I. p. 451.

Mint a' szerelmes járja szép párjával
 Menüettje' keccsel-teljes lépteit,
 'S ígézi a' szála' torlott rendeit
 Enyelgő vissza- 's vissza-fordultával:³³⁵

³³² áldása <a' fát és a' füvet> a' mező' Az áth. részben előbb a névelők lettek kihúzva, s majd ezt követően az egész áth.

³³³ A sor előtt utóbb áth. három sor: <'S im a' madarak is, 's im a' nyájak is / Vídám lépéssel hagtak a' nedvesbe / 'S új életézés vidíta.>

³³⁴ <Háladó víg> Örvendő A kobzomat! a lap szélére írva.

³³⁵ Az első két versszak másként tagolva, ezt utóbb vonalak és német nyelvű szedési utasítás igazítja ki. Eredetileg (a második szakasz ugyanígy):

Mint a' szerelmes járja szép párjával
 Menüettje' keccsel-teljes lépteit,
 'S ígézi a' szála' torlott rendeit
 Enyelgő vissza- 's vissza-fordultával:

Ausóniám³³⁶ narancsgally-pártájával
Körülölelve főm' szép fürtjeit,
Úgy járom én kobzom' lejtéseit,
Két négyét öszvefűzvén két hármával.

Gerézd övedzi mostan homlokom.
Ott, hol Tokaj nyújt nektárt Istenének,
Víg szárnyakon kél a' nem-hallott ének.

E' szép vidék lön kedvelt³³⁷ birtokom.
Eggy boldog férj itt megdicsőített engem,
'S én őtet 's hölgységét háladással zengem.

³³⁶ Ausóniám' Az Au olvashatatlan betűkből jav.

³³⁷ lön <most> kedvelt

HELICONI VIRÁGOK, II. KÖTET
(1792)

[959.]
GIBRALTÁR.

55.

Octobernek 11d–18d. napjain, 1782.
Németből, DÉNISZ után.

Lábaidnál, ó Kalpe!^{a)} mennykövek ropognak,
De ezer esztendő tetőd a' szomszéd Világokra
Nyúgalmasan tekint alá.
Nézzed, amott felleg kezd borúlni!
Amott a' napszállati habok felett
Már dagályosabban, rettentőbben emelkedik az!³³⁸
Vitorláknak fellege lebeg ott, ó Kálpe!
Segédnek szárnyai lebegnek ott! Be szépen
Repdes Britanniád' zászlója,
Védelmező hív Asszonyodé!
Szépen repdes az, ó Kálpe! – De, itt az Éj!

Leg-feketébb, leg-ijesztőbb holló szárnyaival
Fed az bé most hegyet, síkot, tengert, révet,
'S kőszálat, mellyen a' Halál,
Révészre ólálkodva, ül. –
Elő!³³⁹

Ezer torokból ordítanak a' Szelek;
Felhőkig kelnek a' dühösültt Habok,
'S szirtekre rohanva lottsannak-el.
Ellenségidnek öszve-hasadozott
Padlásai, nézzd, el-boríták
A' tengert, 's egymást érve zajlanak. –
Elő! Elő!

a) *Kalpe*, Gibráltárnak, – *Albion*, Angliának – *Ibéria*, Spanyol Országnek hajdani nevezetei. – A' Celták' Papjai, kik nékiek Poëtaik is voltak *Bardusoknak* neveztettek.

³³⁸ emelkedik <ez> az!

³³⁹ A szedőnek szóló, német nyelvű utasítás mutatja a három versszakban előforduló *Elő!* elhelyezését.

A' partot ezer ágyúiban
Kevélykedő sokaság lepte-el;
A' déltzeg Ibérus' tengeri Serge
Öszv'egyesülve a' Gallusokkal.
Nézzd, nézzd, ki-feszített vitorláik mint fejrülenek! –
Elő! Elő! Elő!

Éj! Szélvész! Öszv'esküdt Sereg! – haszontalan!
Tengernek Urai a' kik jönnek!
Nem ismér mellyjek rettegést!
Ők Álbionnak magzati!

Hijába, hijába, irigykedő Éj!
Leg-feketébb holló tollaiddal is
Nem feded-el te bátor tettéiket! —³⁴⁰
'S meg mersz é vívni a' fénnel,
Mellyet a' Bárdus' dala
Bátor tettekre önt? – meg é?

Hijába, hijába, ó Széldüh!
Hullámok! hijába zajgotok
A' szirtokon fel, a' szirtokon le!
Riadozóbb zajgással viszi a' Ditsőség
A' habokat-korbátsoló HOWÉt,
Diadalmas hadi-társaival,
Keresztül a' Világokon.

'S te, meg-számíthatatlan parti Tsoport,
'S te, rettenetes árbotz-erdő,
Hijába! – Ki-kelek, ki-kelek Azok!

Meg-ifjúltt erőben áll a' győzhetetlen Szirt,
'S a' rettenetes Szirtok' Szirtje,
Maradéka Fingálnak,^{a)}
A' Halál' undor munkáiban is mindég ember, mindég
embert-kímélő ELLIOT!

a) Elliót, Scótziai fi; mellynek Királya volt az Osszián Bajnokja: Fingál.

³⁴⁰ tettéiket! – A sor mellett gondos betűformázással újra ki van emelve a szó írásmódja.

Most pedig Testvéreinek hív ölelésiben,
Kiket a' nyájas Anya régi távollétele után
A' Bajnokbátyát tsókolni, segíteni küldé,
Egészen, egészen Barát! –
Bámúlásába süllyedve ó mint állanak ezek
A' győzhetetlen, nagy Vezér körül:
„Ő tette ezt! – Ő szenvedte ezt! – ennyi esztendők alatt!
A' Hazáért, Albionért!”

Állj-meg, Dalom! ez érzéseket
El-haló húrjaimba,
Én *Bárdus*, ki nem önthetem.
De én *Ember*, fel-vídúlok énekemben,
Hogy Nememnek régi törzsöke,
Melly ki-nyúltt ágaival az egész földet el-fedi,
Illy ragyogó, illy halhatatlan gyümölcstöt,
Napjaimban is, terem.

KAZINCZY.³⁴¹

[960.]
A' SZÉP ŰLŐ-HELLY.
Anácreonból.

41.

Leányka, dűlj-le kérlek,
E' szép fa' hívesébe
Nézzd ingadozva mint zúg
Lágy fürtje gyenge gallyján.
Túl rajta tiszta tsermely
Foly tsörgedezve vígan.
Ki vólna e' kies helyt
Látván, ki el-kerülné?

FÖLDI és SZÉPHALMY.

³⁴¹ A SZÉPHALMY. aláírás ezzel felülírva: KAZINCZY.

42.

[961.]

A' SZÁLLÁST KÉRŐ.

Anácreon után, szabadon.

Az éjjel, a' midőn már
 El-szunnyadtam vala
 Be-zártt ajtómat Ámor
 Lármásan zörgeté.

Ki vagy? mi kell?³⁴² kiálték,
 Illy későn mit keressz? –
 „Fogadj-be Gazda, kérlek,
 „Egy kisded gyermeket!

Már régen a' setétben
 Tévelygek fel-'s alá,
 'S ha meg nem szánsz, az őszi
 Esőben meg-fagyok.” –

Igy szóla. Én azonnal
 Meg-gyújtám métsemet,
 'S a' Jajgatót fel-éledtt
 Tüzemhez ültetém.

'S fagyos kezét kezem közt
 Melengetém, 's haja'
 El-ázott fürtje közzül
 Tsafartam a' vizet.

Magamhoz tértem, úgymond, –
 De nézzük, húromat
 Nem tágtotta é meg
 A' zápor tegzemen?

'S azonnal egy gonosz nyíl
 Járt'által mellyjemet! –
 „Jól hord, (úgymond,) de szíved
 Gazdátskám, fájni fog!”

SZÉPHALMY.

³⁴² <—> mi kell?

[962.]
AZ ÉN HAZÁM.
Klopstockból

54.

Igy hallgat soká az Ifjú,
Kinek kevés tavasza múlt-el,
'S a' ki, tettek-alatt-meg-roskadtt, ősz Atyjának,³⁴³
Hogy őt igen szereti! ezt a' lángszót lobbanni akarja.³⁴⁴

Hevülve pattan-fel éjfélben,
Lelke ég!
A' Hajnal szárnyai már lebegnek, siet már
Az Öreghez, 's – nem öntheti ki.

Igy³⁴⁵ hallgattam én is. Vas karjaival
Vissza-rettentett a' félénk Szemérem.
Lebegtek a' szárnyak, 's kobzom ragyogott,
'S magától kezdett hangzani, de reszketett kezem.

Nem állom-ki tovább! Elő-veszem kobzomat,
Repülnöm kell a' bátor szárnyallást.
Szólnom kell; nem hallgathatom-el tovább
A' mi lelkemben ég!

Ó kémélj! ezer esztendőki ditsóséggel van
Fel-koszorúzva Föld! Istenek' lépéseit léped,
Fennt mégysz más Országok előtt!
Ó kémélj-meg! – – Szeretlek téged, édes Hazám!

Ah, hull kezem, sokat³⁴⁶ mertem!
Ujjaim reszketve omlanak-le húrjaimról;
Kémélj, kémélj! Mint lebben szent koszorúd,
Mint léped az Istenek' lépéseit!

Eggy szelíd mosolygást látok,
Melly meg-könnyíti szívemet;
Köszönő sikóltással dallok a' Visszhangnak,
Hogy ez a' mosolygás, nékem, nékem lett!

³⁴³ Itt, a következő sorban, és a következő szakasz második két sorában [jel jelzi, hogy a sorok bentebb kezdődnek.

³⁴⁴ Az első szakasz mellett német nyelvű utasítás a szedőnek.

³⁴⁵ Így <Igy>

³⁴⁶ <sokba> sokat

Hamar áldoztam néked magamat! Még midőn Szívem
A' büszkeség' első döbbenését döbbené,
A' lántsák 's pántzélok közzül, dallani
Heinrichot, Szabadítódat, választám.

De láttam a' fenntebb ösvényt,^{a)}
És, egy többtől gyúladván-fel, mint büszkeség,
Elébe tettem azt neki. Fel-viszem³⁴⁷ az
Emberi³⁴⁸ Nemnek hazája felé.

Meg-hágom, 's ha rajta³⁴⁹
Le-roskadok terhem alatt,
Vissza-fordúlok, 's elő-veszem a' Bárdusi lantot,
'S magadnak dallak tégedet, Hazám!

Ültettél a' Gondolónak, ültettél a' Tettettevőnek!
Messzére árnyékoz, és hívesen, erdőd,
Áll, 's katzagja az idő' fergetegit,³⁵⁰
'S katzagja a' szomszéd tserét!

A' kit éles nézés, 's lejtő bóldog órák vezetnek,
Az ligeted' árnyékiban varázshotot tör,
Melly (nem mese!)³⁵¹ a' tisztább aranyra,
Az új gondolatra, mutat.^{b)}

a) Még midőn leg-először éreztem a' nemes büszkeség' ösztönét, vitéz fiad közzül a' *Madarász Heinrichot*, a' te Megszabadítódat, <akartam dallani> választottam dallásomnak tárgyává. De láttam a' felségesebb ösvényt, a' *Messziás'* dallását, 's a' Religio által lobbantatván, elébe tettem ennek éneklését a' Heinrich éneklésének. – – Elvégezem dallását, 's ha erőm meg-tsökken, vissza-fordúlok, 's elő-vén a' vitézséget-magasztaló lantot, magadnak dallak tégedet, Hazám!

b) [A lapszélen elforgatva lábjegyzet:] Mind elmélkedő Bóltseid, mind tetteket-tevő nagy fiad vagynak tenéked; szégyen nélkül tekinthetsz te ezekkel a' következő századokra, 's a' szomszéd Nemzetekre. A' kit szerentés születés és éles elme vezet, az feltalálja azt a' mesés, de való varázshotot, melly ki-mutatja az aranyat, az újabb találmányokat.

³⁴⁷ <Az> Fel-viszem

³⁴⁸ <Az> Emberi

³⁴⁹ Meg-hágom, <azt,> 's ha <le-r> rajta

³⁵⁰ idő' <szélvés> fergetegit,

³⁵¹ <(Nem mese az!)> Melly (nem mese!) Az áth. rész alá írva, új sort kezdve.

Gyakran vettek részt sarjazattajdból a' Rhóne' partjai,
Gyakran a' Themze' partjai sűríteni berkeket.
Miért ne vettek volna? buján nevelsz
Újabb fiatalokat te majd!^{c)}

'S osztán, hiszen³⁵² ők tiéd voltak úgy is. Oda küldéd
Hadakozóidat. Tsattogtak a' fegyverek! Tsengett
Zordon szavok: A' Gallusok Frankok ezután!
Angelszaxok a' Brittusok!

Harsányabban³⁵³ zörgetted fegyvered'. A' tetős Róma
Katonai kevélykedést még farkas-emplőlől szopott;
Sokáig volt Világnak Asszonya! De te, Hazám,
A' büszke Rómát tulajdon vérebe dőjtéd.

Nem volt Külföld eránt soha
Egy Ország is olly igaz, mint te!
Ne légy igenigaz. Nem eléggé nemesek ők³⁵⁴
Érzeni, melly szép a' hibád.

Erköltseid egygyűgyűk, és bölcsek;
Mély lelked, és komoly. Szavad erő,
Kardod intézet. De te sarlókká változtatod azt,³⁵⁵ 's rólad nem tsepeg
A' túlvilág' vére Hazám!^{d)}

Vas karja megint rettent!^{e)} – El-hallgatok
Míg talám ismét el-szunnyad.
'S e' rettentő, nemes gondolatba süllyedek, hogy érdemes
Fijad lehessen, kedves Hazám!

SZÉPHALMY.

c) Erti a' Frantzia Országnak 's Angliának meg-népesítésére <sza> által szállott Német Coloniákat.

d) Német Ország Americába nem küldött pusztító Seregeket.

e) A' Szeméremnek, melly az Óda elején el-rettentette Hazájának dallásától.

³⁵² <nem> hiszen

³⁵³ <Még> harsányabban A h H-ra jav.

³⁵⁴ ők <érzeni>

³⁵⁵ változtatod <el> azt

37.

[963.]
 AZ INSÉG' KÉT BARÁTJA.
Frantziából.

Midőn a' *Bóldogság* tőlünk el-enyészett,
 Két Barátot adott mellénk a' *Természet*.
 Sebem' írját köztök mindég fel-találom:
 Eggyike a' *Remény*, másika az *Álom*.

SZÉPHALMY

53.

[964.]
 CSIDLI.
Klopstock után.

Tavas-árnyékban leltem őt,
 'S rózsakötéllal kötém-meg.
 Puhán aludt, 's nem érzette.
 Rá néztem, 's egy tekintetemmel
 Életem életén függött.
 Érzettem, de nem tudtam azt!

Félve susogtam körülte,
 'S zörgettem a' rózsakötélt.
 Végre³⁵⁶ fel-ébredt álmából.
 Rám nézett, 's egy tekintetével
 Élete éltemen függött, –
 'S Elyzium lett körülünk.

SZÉPHALMY.

50.

[965.]
 MINNYIHEZ,
 a' Tavasznak leg-első zsengejével.
Nagy-Váradról, Febr. 1791.

Minnym, leg-első rózsájától
 Értted fosztám-meg a' tavaszt:
 Vedd szíved' hív imádójától,
 Vedd, kérlek, forró tsókkal azt!

³⁵⁶ <'S> végre A V v-ből jav.

Vedd, Minnyi,³⁵⁷ vedd! 's nézzd, mint hullattam,
Harmat gyanánt, rá könnyemet,
Hogy sorsom által el-tiltattam
Elődbe tenni szívemet;

'S panaszlani, hogy bánatimnak
Most csak az ad vigasztalást,
Hogy, meg-jelenvén álmainnak,
Esküdsz, hogy nem kedvellesz mást.

Nézzd, mint serkenget új örömré
Mindent a' nyájas kikelet:³⁵⁸
Nem engem, Minnyi! én örökre
Szívemben hordom a' telet!

'S belőle búmnak mérges ívét
Mind-addig ki sem vonhatom,
Míg szívedet, 's a' ...li' szívét,³⁵⁹
A' magaménak mondhatom.

KAZINCZY.

[966.]
A' CZENCZIM SZÁJA.
Secundusból.

19.

Mint a' harmatozó Reggel' nedvébe förösztött
Rózsa, midőn büszkén nyitja piros kebelét,
Olyan az én kedves Czenczim' szátskája, midőn még
Éjjeli tsókomnak nedvivel ázva ragyog.
Álla pedig 's ortzája feje; nem tartja külömben
A' ki-fakadtt pipatsot a' Lili' gyenge keze.
Igy zsendül a' nyár elején a' kerti tseresznye,
Áginak hósínű ritka virági között.
Angyalom! ah, mért kell tőled haza tsúszni, midőn te
Rám a' leg-forróbb tsókokat hintegeted?
Ó tartsd-meg, kérlek, szátskádnak mostani színét,
Míglen az alkonyodott éjszaka vissza-vezet.
Jaj, de ha majd addig másnak szedi tsókjait aj'kad,
Ortzámnak halvány színire fesse magát!

SZÉPHALMY.

³⁵⁷ Minnyi, A vessző felkiáltójelből jav.

³⁵⁸ A szókezdő k olvashatatlan betűből jav.

³⁵⁹ A sor mellett német nyelvű utasítás a szedőnek.

49.

[967.]
KÖZÖS LÉLEK.
Secundusból.

Éjjeli hartzom után, Kedves! tikkadva feküdtem
 Karjaid' ált-ölelő szövevényi között.
 El-fogya tápláló lélekzete számnak egészen,
 És el-aszott mellyem³⁶⁰ már tsak alig pihegett.
 Már látám Plútót, 's a' Styx' vize' kénköves habjait,
 És az öreg Révészt tsúnya ladikja' farán.
 Intett; indúltam: de te, hírtelen érttem eredvén,
 Éltet adó tsókod' hűltt ajakomra nyomád.
 Tsókodat! a' mellyel a' Styxtől vissza-vezettél,
 Sőt őt zsákmány nélkül³⁶¹ hagytad evezni tovább.
 Oh nem igaz, hazudok! Nem ment-el Cháron üressen:³⁶²
 Lelkemet a' poklok' mély fenekére viszi.
 Testemben egy része lakik lelkednek azólta,
 'S már már omladozó tagjaim' egybe-köti.
 Ez sem akarja tovább Szeretőd' élesztetni, 's titkos
 Úton előbbi lakóhely'ire³⁶³ vissza-siet.
 És ha nem ápolgatja, Kegyes, fúvalmod, el-illant;
 'S tagjaim' el-bomlott mű-szerek öszve-rogyik³⁶⁴.
 Nossza tehát, ajakid hervadt ajakimra szorítsad,
 'S lelked' szüntelenül túnya tudómba lehelld!
 Míglén telhetetlen dühömet későre meg-únván,
 Életet egy Lélek két Szeretőnek adand.
 SZÉPHALMY.³⁶⁵

³⁶⁰ melly<j>em³⁶¹ <a' Révészt üressen> őt zsákmány nélkül Az áth. szó fölé írva.³⁶² üressen<, >:³⁶³ A sor mellett e szóhoz német nyelvű szedői utasítás.³⁶⁴ mű-szerek <egybe ro> öszve-rogyik³⁶⁵ SZÉPHALMY <és DAYKA>.

ÓDÁK KLOPSTOCKBÓL
(1792 KÖRÜL)

[968.]

57.

A' Tavaszinneplés.

Nem a' minden Világok' Oceanusiba
Merítem-el magamat! nem ott akarok lebegni,
Hol a' Legelébbteremtettek, a' Világosság' fíjai,
Imádnak, mélyenn imádnak! 's elalélnak örömböknél!

Csak a' veder' cseppje körül,
A' Föld körül, akarok csak lebegni, 's imádni!
Halleluja! Halleluja! a' veder' cseppje is
A' Mindenható' kezeiből csorgott!

Midőn a' Mindenható' kezéből
A' nagyobb Földgomolyok csorgottanak!
Midőn a' Világosság' folyói zuhogni kezdettek 's a' hét Csillagzat leve,
Akkor csordúltál-el te, Csepp! a' Mindenható' kezéből!

Midőn a' Világosság' egyik folyója csorgott, 's Napunk leve,
Egy Őzönár csorgott, mint a' felhőszakadás
A szirtekről, 's felővedzett Oríon,
Akkor csordúltál-el te, Csepp! a' Mindenható' kezéből!

Kik azok az ezerszer ezrek,
Kik azok a' Myriászok,
A' kik e' cseppen lakoznak, és lakoztak?
És ki én?

Halleluja a' Teremtőnek!
Több Halleluja, mint föld csorgott!
Több, mint a' hét Csillagzatok,
Mellyek fényből álltanak egyyüvé!

De te, Tavaszbogár,
Ki zőldaranyban játszol mellettem,
Élsz, és talám
Nem vagy halhatatlan!

Kijövék hogy imádkozzam,
'S ímé sírok! Bocsássd-meg, bocsássd-meg
E' könnyet is a' Végesnek,
Ó te, a' ki mindenkor lessz!

Te a' titkokat mind felfeded nekem,
Te, a' ki engem a' halál' setét
Vőlgén keresztül fogsz vezetni! Akkor
Meglátom, ha vólt é lelke e' bogárnak.

Ha csak alakra képzett por vagy,
Tavasznak gyermeke, légy megintlen egykor
Elrepülhető, elszóródható por,
Vagy a' minek hágy az Örök!

Önts újabb könnyeket szemem,
Örvendő édes könnyeket!
'S te, én kobozom,
Dícsérd az Urat!

Körül³⁶⁶ van keríttve pálmanövénsszel
Körül van megintlen Kobzom. Dallom őtet!
Itt állok. Előttem ímé minden,³⁶⁷ minden!
Mindenhatóságot hirdet, 's csudát!

Mély tisztelettel nézem a' Teremtést,
Mert Te!
Nevezetlen! Te
Alkottad azt!

Szellők, kik engem megöleltek, 's égő
Arcúlatomra hűsséget fuvalltok,
Titeket csudálatos³⁶⁸ szellők,
Az Úr küldött? a' Véghetetlen küldött é?

De ím' elállnak, már alig lehellnek.³⁶⁹
A'³⁷⁰ reggeli nap elrekken!
Felhők tolongnak-elő!
Szemlélhető az, a' ki jó,³⁷¹ az Úr!

³⁶⁶ Körül<e>³⁶⁷ minden<!>,³⁶⁸ Ti<k>teket csudá<l>latos³⁶⁹ lehellnek<!>.³⁷⁰ A' <A'>³⁷¹ jó<n>,

Repülnek, szakadnak, süvöltnek a' szelek!
Meghajlik az erdő! hánykódik a' víz!
Szemlélhető vagy, mint embereknek
Lehetsz az, óh az vagy! az³⁷² vagy, Örök!

Meghajlik az erdő, a' víz ellapúl,
'S én nem borúlok-le arcúlatomra?
Isten! óh Isten! irgalmas 's kegyelmes!
Te Közelvaló ... irgalmaz nekem!

Haragszol é, Úr,³⁷³
Hogy éj az öltözeted?
Ez az éj áldás a' földnek.³⁷⁴
Atyám, te nem haragszol!

Jön, éledést önteni
A' tápláló kalászra!³⁷⁵
A' szívvidító gerézdre!
Nem haragszol óh Atya!

Minden csendes teelőttem, óh Közelvaló!
Minden csendes ím körültem.
Az Aranybogár is ébredezni kezd!
Nem lelketlen é ő? halhatatlan é?

Óh ha, mint illene, magasztalhatnák!
Mindég dicsőbbenn ismérteted magadat!
Mindég ijesztőbb lessz az éj körültem,
'S áldomással teljesebb!

Látjátok a' Jelenvaló³⁷⁶ tanúját, látjátok a' lecsapó villámot?
Halljátok a' Jehovah' dörgéseit?
Halljátok é? halljátok é,
Rendítő dörgésit az Úrnak!

Isten! ... Isten! ... Úr! ...
Irgalmas, kegyelmes!
Imádott, dicsőített
A' te nagy neved!

³⁷² <ó> az

³⁷³ Úr<am>

³⁷⁴ földnek<!>.

³⁷⁵ <kalásznak> kalászra!

³⁷⁶ a' Jelenvaló' Sor fölötti betoldás.

'S a' szélvész amott? Viszi a' mennykövet!
Mint zúg! mint tépi az erdőt!
'S elhallgat! Im' lassan ballag
A' nehéz borúlat!

Látjátok új tanúját, látjátok a' szikrázó Villámot?
Halljátok fennt a' felhők közt az Úr' mennykövét?
Igy mond: Jehovah! Jehovah! Jehovah!
'S az öszvetört erdő gőzölög!

De nem a' mi kalyibánk!
Kegyelmező Atyánk meghagyá
Rontójának,
Hogy kalyibánk mellett elmenjen!

Imé már hull, már zúgva esik
Mindenfelől a' kegyelmes eső!
Immár, mint szomjúza! enyhülve van a' föld,
'S letette az áldást a' menny' kebele!

Lássd, nem jön többé szélvészben Jehovah:
Csendes lassú lengezésbenn
Jön Jehova,
'S meghajlik alatta a' békekegez!

58.

[969.]
Hermann és Thuznelda.

Hahh! amott jön ízadsággal, római vérrel,
Csataporral elborítva! Illy szép nem vólt
Hermann még soha is! nem szikrázott
Még soha is szeme így!

Jer, reszketek örömömbenn! Nyújtsd ide a' Sast
És a' csepegő kardot! Jer, pihegd-ki, nyúgodd-ki
Ölélésim közt magad',³⁷⁷
A mennydörgő csata után.

Nyúgodj itt, hogy az ízadságot homlokodról
'S arcádról a' vért felszárasszam. Be ég arcád!
Hermann, Hermann! Thuznelda
Igy még nem szeretett soha!

³⁷⁷ magad<at>',

Még akkor sem mikor a' tölgyárnyékbann
 Barna karoddal vadon megkapál,
 Futva maradtam veszteg, 's képeden láttam
 A' halhatatlanságot, melly most

Tiéd már! – Beszélljétek-el minden ligetnek
 Hogy Augusztusz Istenei között
 Szepegve issza a' Nektárt! hogy³⁷⁸ Hermann
 Hermann halhatatlanabb!

Miért fodorítod hajamat? Nem fekszik é némánn a' hólt
 Atya előttünk? – Óh, ha seregét
 Maga vezette volna Augusztus,³⁷⁹ ő
 Még véresebben feküdne!

Hagyd nékem fodorítani hajaidat, Hermann,
 Hogy a' koszorúra fürtözve³⁸⁰ lobogjon!
 Zigmár az Istenek közt van!
 Kövessed őt,³⁸¹ ne sirassd!

[970.]

59.

Szelmár és Szelma.

SZELMÁR.

Óh ne sírj, te, kit olly igen szeretek,
 Hogy tőled egy bús nap elszakaszt!
 Majd ha amonnan Heszperusz rád tekintget,
 Én, Bóldog, itt leszek.

SZELMA.

De setét éjben hágod-meg a' szirteket!
 Vakító setét éjben lebegsz a' vizek' színén!
 Ha együtt kockáznám véled éltemet,
 Én, Bóldog, sírnék é?

³⁷⁸ hogy A h H-ból jav.³⁷⁹ Augusztus <z>.³⁸⁰ <lobog> fürtözve³⁸¹ őt <et>.

60.

[971.]
A' korántti sírok.

Idvez' légy nékem, tiszta Hóld,
Az éjnek meghitt Kedvese!
Elszaladsz? Óh ne menj, múlass Búbarát!
Imé megáll; a' fellegek ballagnak-el!

Csak a' tavasz' ébredte szebb,
Mint a' nyár' csendes éjjele,
A' midőn fűrtjein harmatcsepp ragyog,
'S piross orcával jó-fel³⁸² a' víg dombokonn!

Barátim, ah! már sír'tokat
Hideg komoly moh nőtte-bé!
Be bódog voltam én, míg még véletek
Láthattam a' Reggel' tüzét, 's a' csendés éjt!

³⁸² jó<n>-fel

ARCHÍVUMOK KÉZIRATCSOMÓI

PANDEKTÁK

Zsengék, töredékek

[...]mutatta,¹ ok nélkül. Én ekkor egészen a' két Stolbergben éltem, 's ez az óda tele van az ifjabb Stolberg egyik Ódájának reminiscentiájival. – Nékem azért kedves ennek emlékezete, mert a' Dayka' barátságát ez által nyertem-meg. Ő ennek párját írta, vagy inkább ebbe belé szeretvén, lefordította a' Stolberg ódáját.

[972.]

Uzból.

6.

1782 táján, Böszörmény és Dorog között.

Szikrázva csattogjon felette bár az ég,
Ő meg nem retten melletted;
Hijába borzasztja a' szörnyű setétség;
Mert már sokszor megmentetted.

Nem fél, bízva megyen atyai karodon
Ha vad pusztákon tévedez,
Nem, ha a' kiszáradt meleg homokokon
Megsütött talppal süllyedez.

Még akkor sem, mikor fekete szárnyain
Körülte lebeg a' Halál,
Dögmezejére jut, 's tornyozott halmain
Mebüszhődt testeket talál. – – –

¹ Megállapítható, hogy Az *Esthajnal*ra vonatkozik az itt hiányzó előzmény.

3.

[973.]

1781. a' Telki-Bányai erdőben.

Nem kértem én *azt*, kis Madár, *te*² (a' Kakukhoz)
 Soká ha élek e.
 Hív hozzám³ Meddig leszek *a'* *Miczimé*, Chloe,⁴
 Ezt <Ezt>⁵ mondd-meg nékem, kis Madár!
 Nem *azt* ha élek e.
 Ha nem lesz <hu>⁶ az, haljak megbár. 1823 megigazítám.

20.

[974.]

A' Szomolnoki erdőben, 1788. Máj. 26d.

Vessen! nem gondolok vele.
 Magát hijába hánytatgatja,
 Mert, bár miképen takargatja
 Hogy őt a' büszkeség' szele
 A' megbódulásig úntatja,
 Azt minden ember láthatja.
 Bennem szelíd Mestert lele – – –

1809 kilobbanván a' Francziák ellen kezdett szerencsétlen háború, 's már seregeink kegyetlenül verettetvén, félni lehetett, hogy az idő'k' viszontagsága engem is eltemett. Mi lesz úgy, mondtam, ha valami hívatlan Kiadó töredékeimet, el nem készült darabjaimat öszveszedi 's kibocsátja. Elrettenvén, kaptam papirosaimat, 's elégettem. – 1811nek elején vagy 10nek végén egy olly csomóban, [+] hol nem hittem hogy valami efféle légyen, ismét feltalálám egy részét egykori dolgozgatásaimnak. Most sajnálom akkori sietésemet, 's hogy el ne vesszenek (mert az effélét sok okra nézve kár tűzzel megemésztetni), ide rakom-le. De kérem azokat, a' kik ezt halálom után fogják látni, hogy kedvezzenek becsületemnek, 's ne tegyenek nevetségessé.

² Az *azt* fölé írva, ez jelzi a szócserét.

³ A sor elé írva.

⁴ A sor végére toldva. A betoldások következtében kihagyott rész van aláhúzva (itt kurziválva).

⁵ A lehúzás és ugyanannak a szónak az újraírása azért történt, hogy a sor az előző sor alatt kezdődjön, s ne beljebb.

⁶ A *bű* szókezdemény leírással egyidejű javítása.

[975.]

35.

A' HOLDHOZ.

Kassán, 1789. Szeptembr. 27d.

1. Mit nézel olyan nyájasan	néz, és így <i>nézs</i> ; nem <i>nézel</i>
Te most rám, kedves Hold?	
Ah! Cenczim – halld siralmasan –	
Nem az már a' ki volt.	
Megszegte szent fényed <előtt>	<nél tett> alatt ⁷
<Tett> esküvéseit	<sok> tett ⁸
'S kacagja <megkeseredett>	bánatra maradt ⁹
Szívem' gyötrelmeit.	
1. Miért lövöd sűgárod	2. Nem nézi ő mostan velem
Mostan rám, kedves Hold!	Fényes világodat.
Ah, nézzd szegény barátodat,	
Nem az ő, a' ki volt.	
Lilim megszegte fényedre	
Tett esküvéseit,	
'S kacagja szívem' könnyekre-	
Olvadtt érzéseit.	

[976.]

5.

1782.

Kedvesem, nem fog soha nyűgodalmat
Szíved érezni, ha csak ösztönének,
Megnevetvén az idegen javallást
Bízva nem engedsz.

⁷ Az alatt az áth. szó <előtt> mellé írva, az <előtt> fölé előbb ugyancsak áth. változat került: <nél tett>.

⁸ A <sok> az áth. szó fölött betoldva, majd áthúzva, s mellé került a végső változat: tett.

⁹ Az áth. szó mellé írva.

15.

[977.]

1787. Mart. 9d. Ér-Semlyéنت.

— — —

Fannym, ha a' te szemeid
 Elnedvesülve néznek rám,
 Nem fakad panaszokra szám,
 'S békével hordozom éltém' keresztjeit.

Valamelly francia dal után, melyre¹⁰ már nem emlékezem.

275.

[978.]

1787. Mart.

Bimbós rózsabokor }
 Kékellő violák' } illatozási közt
 Szült férjetlen anyám engemet egy patak'
 Mennyei tiszta szerelmet-
 Ébresztő csevegésinél.

Nyögdécselve veré a' leveles tetőn¹¹
 Egy bús fülemile szíve' panasszait
 'S dalja' bánatos hangját
 Nyögdécselve követte szám. — — —

12.

[979.]

1786

Mint a' virágszál, melyet az éjszaki
 Mérges fuvallat hervadozásra dőjt,
 Ugy hervad a' szép <Czenczi>, Cidli, 's ingó
 Fővel hanyatlik enyészetére.

Reszketve csordúl szép szemiből alá
 A' fájdalom' szent könnye, 's emelkedő
 Mellyét elöntvén, a' halálnak,
 Hogy közelítsen-elő, parancsol etc.

¹⁰ melyre A re et-ből jav.

¹¹ veré <szíve' panasszait> a' leveles tetőn Másolási hiba egyidejű javítása.

[980.]
1786.

11.

(derülni kezde setétem, de a' világosság még nem vala el választva a' setétségtől. Ezen kétes fényben rettentett némellyeknek valóban rettenetes libertinismusok, melly nékem most is rettenetes, mint mindég az volt. Azt hittem hogy nincs köz pont, 's erőnek erejével a' másik extremumhoz tolakodtam. Szentnek akartam ismerni a' mi ezzel a' más szélén áll ellenkezésben. Maga ez az erőlködés is azt csinálta, hogy a' középpont körül állongjak. Üstökön kapott a' világosság, mint Szent Pált – de nem a' Szent Pálé!) –

Elázott szemmel nézem én régolta már
Az esztelenség' vakmerő bolondjait,
Kik, félre sántikálván, a' megtévedés'
Egyik széléről a' másakra térnek-el,
'S kevélyen néznek vissza már az elhagyott
Ösvényre, mellyen a' Vakhit' béklyójiba
Reszketve¹² hordja öszvefűzött foglyait.
(De a' Vakhit meg a' Pápastaság nem synonymum.)

Felfúvalkodva 's lármázó kiáltozás
Között haladnak vert ösvényekenn elébb,
'S kérkednek a' bolondság' csengettyűjével.
Nézzd! ekként szólnak; a' mi útunk tiszta út
Lépésidet nem fogja dudva gátlani.
Nincs itt tekervény; ezt sinór jegyzette-el,
'S minden lépesink távolabb és távolabb
Von-el bennünket a' megvakított sereg'
Könnyhúllatással áztatott oltáritól.
Őket setétség fogta-el 's vastag homály,
'S vakon 's tipogva vonják rest lépéseket
A' merre papjok a' setétbe tévedez.
A' mit parancsol, a' mit kíván, ezt hiszik.
Barmokká lesznek, 's rettegven a' büntetés
Előtt, édesség nélkül töltik élteket.

Ők így. De minket a' világosság vezérli.
Előttünk mindég nyitva áll szent temploma,
Hol színről színre látjuk elzárt titkait.
Nevetjük a' csábulást, mellyel a' ravasz
Papok setétebb századinkban orrokon

¹² Reszketve A ve vén-ből jav.

Hurczolták a' vak népet, mellyel ők
Világosbb századinkban kincset gyűjtenek.
Magunktól függünk, 's jobbunk mellett a' szabad
Élet, balunknál a' Vigaság múlatoz.
Nem ijeszt minket a' menny' fellobbant tüze,
Nem ijeszt földet-rendítő dördületi;
Ha csap, könnyebben 's kínok nélkül dűlök-el
A' semmiségbe. Hogyha nem csap, hasztalan
'S gyermekhez-illő volt a' gyáva rettegés.
Kedvemre élek 's vígan töltöm életemet.
Nincs semmi tisztem: vagy ha van, úgy kedvem az.
Hazám, barátom, Istenem magam vagyok. — —

13.

[981.]
Töredék. Ősszel 1787.

A' Kség' titkait homály
'S álthathatatlan köd borítja-be,
Ha bár a' ködből tűz csillámlik is.¹³
Lidércz tűz, melly a' mérész kémlelőt
Posványra csalja csillogásával.
Nem kandikáltam én ezek között,
Hogy résre jutván, lássam a' sarus
Hierophanta mint ad kézfogást
'S bodros Xylonját mint övedzi-fel,
'S azt a' mit a' vak bábozásnak hív.
De kandikáltam még is bator a'
Dágványba-süllyedt számos kémlelők'
Sírása 's a' nagy mastixpattogás
Egyéb tanácsot adhatott vala.
Mentem; 's ím egykor a' Thesmophoresz
Rám bukkan, megkap, 's görcsös ostorát
Nekem vonítván, így szól: Esztelen!
Nem hallod e a' süllyedők' szavát?
Nem e a' szörnyű ostopattogást?
Kígyók' fajzatja, szólj, itt mit keressz?
Javulást 's zárva-tartott kincseket.
Így válaszoltam, férjfi hanggal, ah,
De bomladozni kezdő csontomat
A' rettegés' hőisége vérté által,
Mint a' halállal-küszködőt veri.

¹³ csillámlik is<;>.

'S eggyszerre tűnt-el a' Vezér – –
Menny, föld megrendült, 's a' víz¹⁴ habjait
Fercsege verte zajgó partjaihoz.
'S az öszvetodúlt¹⁵ szelek pedig
Meleg dögpárát vertenek reám

A Prof. Szabó Dávidhoz című vers története

Prof. Szabó Dávidhoz, Kassán, Oct. 16d. 786.

Szabó nékem eggy dél után Miklós Öcsém által eggy új munkát küldé olvasni. (Ha jól emlékezem a' Nagy János szónyi Plebánus versei voltak.) A' munka nyomorúlt munka volt. Más nap vissza adtam azt az Öcsémnek, 's kértem, hogy olyankor adja-álta Szabónak, midőn ez a' leczke alatt megpihen. Ez megtett. Szabó belé pillanta a' könyvbe, ha nincs e levelke téve belé, 's a' cím előtt ezt a' verset lelte, ostyával oda ragasztva:

[982.]

10.

Mint bánthattalak én meg úgy, barátom,
Hogy te engemet ezzel a' csömörlést
Indító csevegéssel öldököljél.
Testét lepje-meg a' gonosz pokolvar,
A' csorgó fakadékok, a' бүдös рüh,
És a' csontokat-hasgató podágra
Mint a' gombolyag, húzza-öszve ujját,
Ezzel tégedet a' ki gazdagított,
Illy istentelen átkozott darabbal!
Ah, nem láttad e hogy szegény Kazinczyd
Elvesz mérgibe', majd ha olvasandja?
Várj, várj! nem viszed ezt el; öszvegyűjtöm
A' sok Kónyit, a' nem-magyar Zechentert,
'S nyomtat Landerer a' mit holnaponként.
'S majd ha öszve szedem, barátom, őket
Érdemlett jutalom fog érni értte.
Várd bízvást! – Azalatt oszolj előlem,
Akár merre vezet szemed' világa,
Rút fajzat, pökedelme nemzetemnek.

¹⁴ víz<'>

¹⁵ Utána egy szónyi hely szabadon hagyva.

Ezen Epigrammám írása előtt sok eszt. olta nem írtam semmit versben, noha Szabó mindég unszolt. Annál nagyobb vala tehát öröme, midőn a' levelkét tanítványa által¹⁶ (mert Miklós Öcsém akkor ő alá járt) vette. – Közlé azt Szepesi Kánonok Molnár János Exjesuita társával, 's ez, Szabónak felelvén, az itt következő verset zárta levelébe, hogy Szabó közölje velem:

Szepes, Januarban, 1787.
[Molnár János verse]

Láttam Kánonok Molnárt először Szepesen, tulajdon házánál 's ebédjénél 1787. Jan. 12d.

Molnár Szabó Dávidra.
[Molnár János verse]

Ismeri e Sapphót, a' ki ilyet ír?¹⁷

A Brutus című vers felidézése 1789-ben

[...] ¹⁸ „Nem jut e valamely versem emlékezetembe, hogy azt neki elmondhatnám?” – Ezt mondtam-el:

1.

[983.]
Brútusz, Kæstner után.

Fiam, te is? szóll¹⁹ Júliusz.
Anyám de Róma! monda Brútusz,
'S mélyebben döfe-meg, szabadság' szent vasa!

Midőn Pászthorytól búcsút vettem, ez így szólla: „Az Úr e' napokban valahol egy Epigrammáját mondá-el. Nem akarná e nékem ledictálni? – P. leírta azt. – Mit mond most Sz... ha az ilyenekre emlékezik? [...]

¹⁶ által<,>

¹⁷ Utóbb, kisebb betűkkel a vers alá írva.

¹⁸ Jegyzés a Széchényi Ferencsel való 1789-es találkozásról, benne a Brutus-vers felolvasásának története.

¹⁹ <mond> szóll Az áth. szó fölé írva.

A Chloe című vers, német eredetije és francia fordítása

[984.]

65.

CHLOE.

Kassán, 20d. Jan. 1794.²⁰

1.

Elment Chloe! Oda van nyúgodalmam!
Nagy hézag zár-el tőle engemet.
Jer, hűs Zephyr, jer, enyhítsd aggodalmam',
'S szárasszd-fel könyvemet.

2.

Elment! elment! O csermely, mondjad néki,
Hogy értte vész virágink' bíbora,
Hogy hervadnak szép tájunk' ékességi,
'S haldoklik pásztora.

3.

Melly völgyre száll pillantatából új dísz?
Hol tölti-el az erdőt szép dala?
Hol lépeget kis lába? melly boldog víz
Lessz szebbé általa?

4.

Eggy lopva-tett –
Csak eggy (*szemet*)²¹ eggy gyenge kézszorítást,
Eggy csókot, ah! mint tegnap is adott,
Engedj nekem még²² eggyszer, 's ölj-meg bízvást,
Vad Sors, ha akarod!

5.

Igy éneklé Amyntás a' hegyeknek
Kisírt szemmel, hogy elhagyá Chloe.
Érzették ők eltűntét Kedveseknek;
'S ezt nyögdellék: Chloe!

²⁰ Német versmásolatok közé bemásolva, előtte az eredeti, valamint egy francia fordítás. A teljes csomó eredeti oldalszámait: <191–208.> 243–260.

²¹ A zárójel, az aláhúzás és a fölé írott változat az írásképp alapján feltehetően egyidejű javítás, de egyértelmű kihúzást nem találunk.

²² <eg> még

A Barcsay Ábrahámról készített versfordítás története

Barcsay Abrahám
Cs. K. Oberster † 3. Mart. 1806.²³

Gróf Haller Gábor, Küküllői Fő-Ispán, 's a' Marosvásárhelyi Kir. Táblának Praesese, Barcsay barátjának halálára franczia nyelven írt egy Eloge-ot. Veje, Cserey Farkas barátom, megnyerte azt az Ipától, hogy láthassam 's fordíthassam. – Az éloge' végén ez állott:

Dans sa jeunesse élève de Mars
Ses talens cherchoient les beaux arts,
De la patrie il soivoit la²⁴ lois.
En l'aimant is servoit son roi.
D'un fidel ami, d'un ami tendre,
Allons, amis, honorer la cendre.

86.

[985.]

Követője Mársnak virító korában,
Szebb órájt élte a' Múzsák' karjában.
Nyugtot kívánt, nem fényt, hajló idejére,
De mindég készen volt honnja' szent védtére,
Valamikor reá veszélyt törni látott.
Hol lelünk illy polgárt, illy embert 's barátot?

Barcsaynak sírkövére, az említett Gróf Haller Gábor által megszólítva, ezt írtam Széphalmon 1808. Júniusban:

BARCSAY ABRAHÁM
Cs. K. Oberster.
szül.
megholt 1806. Mart. 3d.

A' Sors néki ragyogó születést, ahhoz illő birtokot, férjfiúi szép növést, a' leglelkesebb, legkellemesebb arczúlatot, láng elmét, forró lány szívet, mézes ajakat adott ajándékul; 's mind ezt maga úgy mívelte, hogy Fejedelmeinek kegyeiket, polgártársainak szereteteiket, a' jóknak barátságát érdemlené; elhalhatatlan példánya a' maradéknak, melly emlékezetét tisztelni, nyugvó-helyét áldani fogja örökké, oh bár virtusait követné is!

²³ 1 <7> 806. Ráírással javítva.

²⁴ <les> la Ráírással javítva.

Illy férfi', illy polgár' tetemeit e' kő által tisztelték meg bús, de egykori birtokával még elvesztése után is méltán kevély özvegye Grof Bethlen Susánna 's szentelt barátjai MDCCetc.

(a' kő nem állítatott-fel.)

Idézetek fordításai

[...] ²⁵

Αὐτὸν ἀρισεύειν καὶ ὑπεύροχον ἔμμεναι ἄλλων,
Μηδὲ γένος πατρῶν αἰσχυνέμεν.

[986.]

191.

Járj mindég legelől 's múltj másokat hátra, 's atyáid'
Fényeket el ni ne hagyd. ...

Korrektheit (Schillers Ged. I. Th.)

Frey von Tadel zu seyn ist der niedrigste Grad und der höchste –
Denn nur die Ohnmacht führt oder die Größe dazu.

[987.]

82.

A' foltatlanság fő érdemed, és az utolsó –
Mert csak aléltságod kútfeje, vagy nagy erőd.
1807. 19. Jul.

Die Stäte, die ein guter Mensch betrat,
Ist eingeweiht; nach hundert Jahren klinget
Sein Wort und seine That dem Enkel wieder.
Gothe, Tasso. –

[988.]

79.

Szent a' hely, a' hol eggy²⁶ jó ember állott
'S árnyéka századok múltával is
Buzdítva szöll a' jóknak lelkeikhez.
1806. 9. Maii.

²⁵ Nagy terjedelmű idézetgyűjteményben találhatóak az itt közölt fordítások.

²⁶ hol<ott> Az eggy az áthúzott betűk fölé írva.

Fogalmazványok archiválása

123.

[989.]

Herculeszhez.

1810. Nov. 1jén.

[a vers nem található itt, a cím alatti rész üresen van hagyva]

111.

[990.]

A GRATZIÁKHOZ.

(1787 körül: AZ ÁLDOZAT. – Újra dolg. Széphalom, 1810. Máj. 26d.)

Sípját 's e' koszorút 's <még fiatal kora'>	nyiló korának
Díszét, homloka' <lágy> fűrtjeit, <hívetek>	Kroníon'
<Kellem' mennyei Háрма,>	Hármas ikrei! hívetek sajátúl
<Néktek nyújtja tulajdonúl.>	Nyújtja tinéktek.

(Asclepiadi strophákban a' mi volt, elveszett.)

kellemjeit a' kies Cythére
Mert <a' kellemek árjait> <Cythére'>, <Cyprusznak>²⁷
<Nyájas>
's Knídósz' <...> <Páphosz'>²⁸ asszonya mind reátok önté, most
'S tőletek szedi <bájait>²⁹ viszont <ag>, ha <győzni> lángot
Gyújtani készül.
<'S> <Tetszeni vágyván.> <kíván.>³⁰

Szelídek!

Oh, védjétek az Áldozót, <'s lehelljék>³¹ <leánykák,>!
<Titkosbb bábotokat dalába szátok>
<Édes ajkaitok dalára>
'S titkos bábotokat lehellje <szátok> mennyei

²⁷ A javítások sorrendje: 1. az első áthúzás, s fölé írva a javítás; 2. a 'Cythére' áthúzása, mellé írva a 'Cyprusznak' (ami maga is Cyprisnek-ből jav.); 3. ez is áthúzás, s az eredeti alak visszaállítása a második sor fölétti betoldással.

²⁸ A javítások sorrendje: 1. a 'Paphosz' betoldása olvashatalanul áthúzott szót követően; 2. majd eme újabb változat áthúzása után, az előző sor végi betoldással (Cyprusznak) egyidejűleg, fölé írva: Nyájas; 3. majd ez is áthúzásra került (együtt a Cyprusznak áthúzásával); 4. s a végső változat a sor elé lett betoldva: 'S Knídósz'.

²⁹ <bájait> Az áth. szó fölé írva: most.

³⁰ Az áth. sor fölé írva: Gyújtani készül.

³¹ <'s lehelljék> Az áth. szó fölé írva: Szelídek!

<Szátok' éneke>³² zengzetébe! <Nincs így> Nem sért Hallja azt
Ajkatok dala' <Kit ti szerettek>
<a' ki> <I>Ugy az irígy nyelv. A' ti seregtek
Csak ti
Sergeitek értse azt.

[991.]
AZ Ő KÉPE.
MAGÁNAK TÁVOLLÉTE ALATT.

157.

(Az első strópha Apr. 30d. – a' többi Május' első napján, 1811.)³³ –

Sophie 26dban Kázmérba ment. Én épületemnek azon szegletszobájában feküdtem, mellynek egyik ablaka Toronya, másik ablaka Ujhely felé nyílik, lábbal Toronya felé. A' vas kemencze 's könyves almáriomom mellett nyíló ajtó között Sophienak Klímesch által festett igen jól etalált gyenge leánykori³⁴ képe függ a' falon, úgy hogy midőn szemem' felvetem, legelébb is azt látom-meg; mert a' hajnal' fénye azt a' falat világosítja leginkább. Így támada Sonettóm.

Midőn a' <reggel>³⁵ elveri álmomat,
'S a' fény csak lopva csúsz még³⁶ rejtekembe, a' fény orozva lebben rejtekembe,³⁷
Imádott kedves³⁸ Kép, te tűnsz <mingyárt>³⁹ szemembe,
'S <újra>⁴⁰ gyúla<sztod>⁴¹ régi lángomat.

Ez Ő! <mondám; ez Ő! 's hév>⁴² csókomat
A' kép<re>⁴³ hányom részegült hevembe'.
Így szóllott, így járt, így mozgott! ölembe
Így süllyedt, elfogadván jobbomat!

'S most ezzel folynak, mint <hajdan>⁴⁴ vele
A' titkos, édes, boldog suttogások,

³² <Szátok' éneke> Az áth. szavak alá írva: Ajkatok dala'

³³ Az 1811-es évszám 1810-ből jav., ráírással.

³⁴ gye<r- mek>kori A sor végén elválasztott szó gyenge leánykori-ra jav.

³⁵ <reggel> Hajnal Az áth. szó fölé írva.

³⁶ Az eredeti szórend: csak lopva csúsz még a' fény, a cserére jelek mutatnak.

³⁷ A sor mellé a későbbi változat van írva.

³⁸ kedves Sor fölötti betoldás.

³⁹ <mingyárt> Fölé utóbb ugyancsak áth. szó betoldva: <legott>.

⁴⁰ <újra> Fölé írva: ah!

⁴¹ gyúla<sztod> Az áth. betűk fölött betoldva: dni érzem.

⁴² <mondám, ez Ő! 's két > Fölé írva: kiáltom, 's. A sor elé betoldva: Ez Ő!

⁴³ kép<re> Az áth. betűk fölé írva: nek.

⁴⁴ <hajdan> egyszer Az áth. szó fölé írva.

<Per, béke, 's mindég új visszalkodások>
 <Panasz, csaták, frígy, 's új új forradások> Vád, harcz, megbánás,
 <harcz és> <alkuvások> <'s új új alkuvások.>
 új meg' új alkvások.

'S midőn ezt üzöm, mint egykor vele,
 <'S ím> a' Nap⁴⁵ bélő a' jalouxnyíláson,
 <'S a' fej körül sugárzó glóriát von>
 'S sugárral körüle⁴⁶ gloriát von

Én az illy dolgozatások' fenn tartását nem tartom haszontalankodásnak. Ugyan azért írom által⁴⁷ minden változtatás nélkül a' hol az eredeti papirost Pandectámba béragasztani nem lehet. Mit adnék érte, ha Kisnek, Berzsenyinek, Virágnak dolgozataikat úgy bírhatnám, mint a' Daykáéit bírom, és Szabó Dávidnak egy darabját! Egykor az öreg Rádaynál nézegettem így Raphaelnek egy skizzét rézbe-metszve. A' tisztelt Öreg a' Festéshez nem értett, 's ezt a' skizzet csak azért tartotta figyelemre méltónak, mert Lipsziai Correspondensze róla dicsérettel szóllott. De én kértem az Öreget, engedné-meg hogy látása körül múlathassak 's nézellhessem. Ott kerestem okait, miért igazított holmit Raphael az első rajzon.

A' Kötés napja archiválásának töredéke

180.

[992.]

[...] ⁴⁸
 Itt, lábainál imádott Kedvesemnek
 Elnyúltam a' part' bársony hantjain.
 Dallott; 's elfogva alakján 's hangjain,
 Megnyílt az ég szememnek és fülemnek.
Storazzi'
 Marának^{d)} szép ajkán nem lebegének
 Mennyeibb hangzások mint e' bájos ének,
 Mint e' hajlékony, rezgő, lágy beszéd.

'S még bájosbb⁴⁹ hang volt, mellyel, megpirúlva⁵⁰
 A' Hold' szelíd fényénél, 's rám simúlva,
 Ezt nyögte az édes lány: Tiéd! Tiéd!

⁴⁵ <'S ím> a' Nap Elé betoldva: Kél, utána: , 's.

⁴⁶ körüle Ráírással javítva körülte-ből.

⁴⁷ által Ráírással javítva olvhtl. szóból, talán: <ki ...>.

⁴⁸ A *Kötés' napja* szövege, jegyzetekkel, de az első versszak és az első másfél jegyzet hiányzik, a csomó jelenleg két lapból áll: 491–494., a vers után különféle feljegyzések vannak.

⁴⁹ bájo <ló>sbb Ráírással javítva.

⁵⁰ megpirúlva Az ígékötő a sor fölött betoldva.

[...]nája áll. A' kertből hárman a' pataknál fel ezekre a' ruinákra menénk, onnan a' réten végig a' felső malom' árkához, hol Sophie énekelt, 's én lábainál vettem ülést. Sophie meg nem sejtette ekkor, melly szándékot 's óhajtást forralok.

c) L e n g e n y é n e k nevezém a' gyöngyvirágot, melly szó nem illik versbe. Und wo am Bach Mayblumen sprießen. [E két jegyzet az első szakasz 3. és 4. sorához tartozik.]

d) M a r a, híres Éneklő. Storazzi ugyanaz. Bécsben 1786.⁵¹

A' Sonett' Múzája keletkezése

Lássd Pandekt. I. pag. 451.

Második Sonettómnak papirosra-tétele.
Széphalom, 1809. April. 22dikén.

Éjjel felköltem ágyamból, 's gyertyavilág nélkül írtam a' Szokolai⁵² Dániel' levelének tiszta oldalára, –

(Lássd ezt a' levelet a' maga helyén de dato 24^a Martii 1809.) hogy reggelig el ne fedjem.

már p. 273. Pand. T. I.⁵³

[993.]

93.

Mint a' szerelmes járja szép párjával
A' Menüetnek kényes lépteit,
Nézők' serge' – – – szemeit
Elbájolván – – mozdulatával,

Úgy lejteek én – – –
– – – lyrám' négyeit
Öszveeggyesítvén annak szép hármával

Reggel így dolgoztam rajta

Mint a' szerelmes járja szép párjával
Menüetjének könnyű lépteit,
A' szala' minden rendeit/szemeit⁵⁴ 's ígézi
Enyelgő, keccsel-teljes mozdultával.

⁵¹ A Storazzira vonatkozó jegyzés utólagos betoldás, miként maga a hivatkozott név az eredeti fölött.

⁵² Szokolai Az ai yai-ból ráírással jav.

⁵³ Utólag toldva a helyre utaló megjegyzés alá, némileg ferdén.

⁵⁴ Egymás fölé írva, vonallal elválasztva egymástól a szavakat, utánuk egy szónyi szabad hely.

Úgy lépek én – – –
lyrámnak négyeit
Öszveegyesítvén annak két hármával.

<Vendég vagyok> Honnom' Hespéria

Eggy boldog férj megdicsőített engem,
'S én háladattal őtet 's hőlgjét zengem.

1811. Apr. 28dikán.

Ritka mívemmel vagyok úgy meglegedve mint (némelly fogvatkozásait a' Sonet-
tónak ide nem értvén) ezzel a' kis dallal. E' stróphát:

Honnom' Ausónia' narancsgallyával
Körül ővedzve főm' szeg fürtjeit, (szeg, szőke)
Úgy járom én a' dal' lejtéseit,
Két négyét öszvefűzve két hármával.

De itt a' három accentusos *é e'* szókban: *Két négyét* szenvedhetetlen; és így el kelle
változtatnom: *a' négyest*-té. Ezen változtatással azt nyertem, hogy az antepenultima
hármAsával rövidebbé vált, úgy kívánván a' metrum.

Jó ideig a' kilenczedik sor: BORÁG⁵⁵ (der Zweig des Weins, tudnillik: *szőlőnövés*)
így álla: *Szőlő keríti mostan homlokom'*. De ez kemény Synecdoche volt volna.

A' két utolsó rím: ENGEM, ZENGEM, valóban zengő rím, 's nagy díszére van
Sonettómnak, hogy e' két szón⁵⁶ végződnek két utolsó sorai.

Ellenben úgy járok mint a' páva, midőn ez tollának örül, 's lábait látja-meg, az első
sorban ez a' fatális szó ütvén-meg fületem:

lyanykÁjával

hol az itt megjegyzett a-nak röviden kellene hangzani, – és a HOMLOKOM 's BIR-
TOKOM, mely kedvetlen hangzású szó.

A' Menüet' ideáját Bürgertől vevém, ki a' Sonetto' rímjeit a' Menüetet tánczó
Ifjúhoz és leányhoz hasonlítja a' végelőtti (penultima) kiadás' Előszavában.

Talán olly olvasó' kezébe akad az a' mit itt írok a' ki megért, és a' ki használni fogja
azt a' mit itten lél.

⁵⁵ Itt (és a továbbiakban) verzállal jelöljük a kézirat azon sajátosságát, hogy a kiemelt szavak nagy-
méretűre formált kisbetűkkel szerepelnek.

⁵⁶ szőn Tollhiba em.

Az Erdő archiválása

[994.]

100.

AZ ERDŐ.

Széphalom, Január. 3d. 1810.⁵⁷

Sírj szabadon; itten nem kémleli senki keserved'.

A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.

És ha enyhűlsz lyánykád'⁵⁸ neve' zengésére, sohajtozzd.⁵⁹

'S Echóm részvéve azt vissza sohajtja feléd.

A' Zsibói Nagy Megholt és Az Erdő archiválása

[995.]

106.

A' ZSIBÓI NAGY MEGHOLT.

(szül. 1751. Dec. 9d; mh. 25. 8br. 1809.)⁶⁰

Kétled e, hogy lelkünk jár, vándorol? Ott fene Kátó

'S lágyszívű Brútus, itt Weseléni valék.

Erdély, szüntessed sírásidat. Él Fiam! Él Nőm!

'S Díszedet eggy jobb kor' újra megadja Zsibó.

K. F.

Széphalom, Jan. 22d. 1810.

[996.]

100.

Az Erdő.

Sírj szabadon; itten nem kémleli senki keserved'.

A' remegő Kedvest lombjaim elfedezik.

És, ha enyhűlsz lyánykád' neve' zengésére, sohajtozzd,

'S Echóm, részt-véve, vissza sohajtja feléd.

F. K.

Széphalom, Jan. 3d. 1810.

Deákra fordítva.

[a fordítás négy sora]

Moses Kézy, Prof. Patak.

11^a Jan. 1810.

⁵⁷ Nagyobb csomó része.

⁵⁸ ha <a' lány> enyhűlsz A lyánykád' sor fölötti betoldás.

⁵⁹ sohajtozzd. <..> A szó vége olvashatatlan betűkből jav.

⁶⁰ Ez és a következő vers egy nagyobb csomóban található.

Epigramma és szonett archiválása

[...] ⁶¹

159.

[1997.]
 Ürményi József
 Ország Bírása.
 1811. Máj. 6d.

Széked üres, nagy Férjfi! hamar, | hallassd | hited'!*) <Ilmúr> Ilmur örömmel
 Tapsol, mert együtt esküszí véled Hazánk. Néz rád;⁶²

*) Cic. in Pis. III. és Plinii Paneg. LXIV. LXV. –

158.

[1998.]
 Bárá Prónay Simonné; még akkor Hirgeist Niny.
 A' Margit'-szigetén, Pest mellett.
 1800. Júl. 30d.

Szompolygva tértem félre. A' gyermeket
 Mondám, szabad volt akkor még szeretni.
 Tekintsd hajad', s lássd ím e' kecsket:
 Mernéd a' Felvirúltat most illetni?

Öt kínban-töltött év orczád' neked
 Gyengébb⁶³ redőkkel el tudá lepetni.
 Ninon talált több érző⁶⁴ szíveket,
 Kik <néki, mint te, vágytanak tetszhetni.>⁶⁵

Kilép a' partra. Lelke'⁶⁶ fájdalmában
 Alélva dől-el bátyja' hív karjában,
 'S lélegzést a' szép melly alig veszen.

⁶¹ Önálló lap, tetején feljegyzés, utalással a Pandekták más helyére is, a közölt epigramma a lap alján található, a szonett pedig a hátapon.

⁶² Utóbb, más színű tintával betoldva a sor végére, illetve az új sor elé. Az első sor esetében az ezzel kapcsolatos javításokat egy egyértelmű áthúzás (<Ilmúr>), illetve egy kevésbé egyértelmű jelölés (|hallassd|) jelenti, a második sor esetében nincs módosítás az eredeti szövegen, de értelemszerűen az első szót (Tapsol) helyettesíti a sor előtti betoldás.

⁶³ A Gyengébb valószínűleg Gyakor-ból jav, ráírással.

⁶⁴ <ollyan> érző Az áth. szó fölé írva.

⁶⁵ Az áth. rész helyett csak a rímre van új változat, a sor vége alá írva: gerjedni.

⁶⁶ partra.<, 's> Lelke' A pont utólagos betoldás, az L l-ből jav.

É! él! felpillant! 's társaim sorában
Engem keres-fel! Ninnyimmé leszen,
'S e' szent, e' hív csók – Istenné teszen!

Széphalom, Máj. 6d. 1811.

A görög anthologia egyik epigrammájának fordításai

Ηρασθην, εφιλουν, εθυχον, κατεπραξ', αγαπωμαι.
Τις δε, και ης, και πως, ή Θεος οιδε μονη.

Sum dilectus, amatus, amore potitus: at a qua,
Quando, aut quo pacto, scit puto, sola Venus. Petr. Francius.

Wißt! ich lieb und werde geliebt, und küß' und genieße
Aber wer? und bei wem? wisse die Göttin allein. Herder X. p. 43.

[999.]

203.

Kedvellek, kedvellve vagyok, 's gyönyör-éjeket élek;
Úgy de, hol? úgy de, kinél? Paphia, tudd te magad. – Széphalom 1813. Jún. 11d.

A Vida-episztola archiválása

[1000.]

225.

VIDÁHOZ. Xbr. 11d. 1815. Széphalmon.

Hah, melly idő! A' feldühült vihar
Kéményeimben kínosan jajog,
Mint a' Charybdisz' vinnyogó csudáji,
Midőn Eól a' tengerekre csap,
'S tajtékos habjaikat kevergeti.
Sötét az est. Eltérek asztalomtól,
'S remegve, mintha az ég föld rám akarna
Borulni,⁶⁷ a' kályha mellett helyt fogok;
'S visszáteszem képzeltemben magam'
A' szép napokba, mellyeket virult
Nárcisszaidnak gazdagsága közt,
Es, a' midőn a' rekkenő tavasznak⁶⁸
Nyilait tovább kinn már nem tűrheténk,

⁶⁷ <Szakadni> Borulni Az áth. szó fölé írva.

⁶⁸ rekkenő <meleg> tavasznak

Romod' boltjában és a' hús berekben,
Barátom, együtt töltöttem veled.

Oh Törtelen élt három szép napom,
Ha fogsz te nékem újra feljelenni!⁶⁹
Ha fogjuk ismét, biztosan *csevegve*, kaczagva tevé Helmeczi.⁷⁰
Álmatlanul kihúzni az éjeket,
Míg Helmeczink hogy virrad, felsikolt,⁷¹
'S eloltja a' többé kelletlen világot? *nem kellő*⁷²
Mikor fogod te nékem Koppinak
Újra emlegetni lelkes oktatásait?
Mikor Horányit a' hevest, vadat,
De a' jókhoz jót, szelídet a' szelídhez?
Oh, emlegessd! Ők engem is szerettek,
'S lelkem tüzedtől fenntebb tűzbe kél.

Ha majd Vendégeid elfognak, 's te rám
Többé nem ügyelsz, ellopom magam'
Közzületek, hogy rejtettebb szobádban
Elrészegülve nézzem másait
A' Huysumoknak és a' Van-Dyckeknek;
És ott Battóninak szép asszonyát,
Ki a' galád Triumvirt kedvesének A n t ó n i u s t
Cleopatra. Caesárnak⁷³
Kaján nagyságára emlékezteti; –
'S átkot kiáltva a' gaz Triumvirekre,
Galeriácskád' ismét elhagyom.

Te hús fej és szív nélkül nem valál,
'S az ég megadta néked, a' mit ő
Adni a' jobbaknak áldásul szokott.
Az édes kis hasznocska mellyedet
Nem fűzte szűkké, csalfa fény szemed'
El nem vakítá, a' maszlagos kehelyt
Te, mint az a' nagy folt, nem illetéd.
Pénzt, csillogást, nem fényt keresnek ők:
Éldelletet te, 's tiszta fényt, 's barátot,
'S a' mit kerestél, bőven megnyeréd.

⁶⁹ feljelenni <!>?

⁷⁰ Utólagos megjegyzés a lap szélén, más színű tintával, az ugyanezzel aláhúzott szóhoz fűzve. Az önálló nyomtatványban így szerepel.

⁷¹ hogy <már> virrad, <kiált,> felsikolt

⁷² A kelletlen alá írva, ez is Helmeczy javítása.

⁷³ Az első szó (mely olvashatatlan szóból, talán Augustus-ból jav.) közvetlenül a sor végére, a másik kettő más írással mellé-főlé írva.

Te, a' midőn az ég' lakóji közt
Fellépe Wesselényi, homlokát
Körülkerítve a' makkos kosszorúval,
Melpómenének árva gyermekeit,
Nagyszivü Polgár, ótalomba vetted,
'S sok áldozattal megtartád nekünk.
Csudáltam a' Tevőt, 's Az szeretettel
Felém jöve, és Ő 's én egyek vagyunk.

Oh áldott óra, mellyben engemet
Megszállá a' vers- és könyvgyártás' dühe!
E' sánta vers nem vers Böngészinek,
'S Retí Jakáb 's Ripókvari Mark Úr⁷⁴
És Kacsmaim⁷⁵ beszédemet nem értik;
'S hogy métely ez, a' népre prÓvokálnak,
És a' Szokásra, melly a' nyelvben Úr.
De bár melly mázolás ez, engemet
E' mázolás nélkül az én Vidám
És Szemerénk 's Kölcseynk, 's láng Helmeczink
'S te Szentt-Miklósy! nem kedvellenétek.
Elég nekem! – Emílem 's Antonínom
Pirulni fognak egykor nyelvemért,
Barátimért ha fognak⁷⁶ é pirulni? –

Törtel Szolnok-Abonynak szomszédjában fekszik, Pestben, egy gazdag de fátlan és követlen téren. Könnyű tehát képzelni, hogy a' Vida' kertjének sűrű berke és az a' rom mellyet Ő itt termés-kövekből építe a' berek közt, melly jótétel a' nyari melegben azoknak a' kik nála múlnak. 'S e' termés-köveket is maga Törtel adja, mert Pesttől fogva szinte a' Tiszáig a' kőnek egy igen keskeny és a' föld színe alatt csak kevés lábnyira fekvő ere megyen.

Van a' háznak egy Cabinetje is megrakva tisztelt Mívészek Olajfestéseiknek szép másaival. Van Huysum gyümölcs és virág darabokban, Van-Dyck leginkább portékban volt igen nagy. Pompéjo Battóni a' mi időnkben elt. Az ő itt említett darabjának originalja a' Bécsi Belvederben függ: Cleopatra Augustusszal Caesár' mellyképe előtt.

Midőn B. Wesselényi Miklós, Cs. K. Kamarás és Közép Szolnoki Fő Isp. Administr. 1809. megholt, a' Magyar Színjatszó Társaság, mellyet nemzetünknek ez a' felejthetetlen férjfiya sok esztendőig csaknem egészen a' magából tartott vala, közel volt elosztásához, 's nem emlékeztén hogy atya, csak arról emlékeztén hogy polgár, ótalmába fogadta a' társaságot, 's kormányát tetemes áldozatokkal négy esztendőig viselte.

⁷⁴ A sorban az ékezetek az első változatban helyesen szerepeltek (Rétí Jakab, Ripókvari Márk), utóbb javítva át a jelen változatra.

⁷⁵ Kacsmaim A második szótag olvashatatlan betűkből (valószínűleg: Kalkaim) jav. ráírással.

⁷⁶ fognak Az a fölött áth. ékezet.

Az Iliász-fordítástöredék keletkezéséről

[...] ⁷⁷

227.

[1001.]

Mondá, 's barna szemöldjeivel hunyoríta Kronión,
'S ambroziás haja fellebbent a' Rettenetesnek
Homloka' szent bérczén, 's megrendült a' nagy Olympusz.
Lasztócz 1815 Xbr. 25d.

A' görög verseket fogságomban tanúltam-meg Brünnben. Eszembe jutottak Lasztóczon éjjel, 's lefordítottam. A' Voss Homérja 2 eszt. oltá Prof. Wályi Nagy Fernél volt, 's csak Marcz 7d. 1816 küldé vissza. – Ide írom ki az Originált 's a' két fordítást az öszve hasonlíthatás miatt.

A Mi a sok? című epigramma archiválása

[...] ⁷⁸

233.

[1002.]

MI A' SOK?

Széphalom 25 Januar. 1816.

Szóllj mi elég, mi sok, és mi kevés? Mértéket ezekhez
Adni ki fog? neked én, Bardacsi, vagy te nekem?
Astyanax dajkája felé rettegve vonúl-el
Atyja' sisakjának érczragyogásai előtt.
Hagyjanak élni tovább, nagy kiseded, az Istenek, Hek[tor] ⁷⁹
Volt nemzöd, 's nem kell félned az érczragyogást.

234.

[1003.]

Jan 31d. 1816

KISFALUDYHOZ.

A' pór nem érti mit miért szeressen etc.

⁷⁷ Önálló lap, görög cím, a három sor görögül és németül, utána a magyar fordítás, alatta a jegyzés.

⁷⁸ A közölt versek a 451–454. oldalszámú, két lapos kézirategységben találhatók.

⁷⁹ Sérült lapszél miatt a név második szótagja nem olvasható.

[1004.]

235.

Ugyan azon órában
Szemeréhez.

Már haladék – Es

[1005.]

236.

Szent Miklosyhoz.

Achilles itt Chíronnál.

A Branyicska B. Jósika Jánoshoz archiválása

[...] ⁸⁰

[1006.]

243.

BRANYICKSA.

B. Jósika Jánoshoz.

Martinuzinak itt áll kápolnája, 's az útas

Átnéz a' Maroson, 's áld<ja,> sohajtja nevét.

áldva⁸¹

A' kápolna ledől, de az útas <nézi> hol állott,

látja⁸²

'S a' bíbort viselő nagy Papot emlegeti.

Tűnnek az esztendőők, szeretett nagy, tűnsz te is egyszer,⁸³

'S a' maradék keresi 's nem leli nyomdokodat.

Oh, mikor itt megyen-el,⁸⁴ bár ezt is mondja: Kazinczy

mondja ezt is: Az

Itt lele férjfit az hely' jó Ura' karjai közt.

eggykori Vendég⁸⁵

Voltam Branyicskán,
Aug. 11d. 1816.

Széphalom Oct. 20. 1816.

⁸⁰ A 118–134. oldalszámú nagyobb csomó része, alatta a címzetthez szóló október 21-i levél kezdődik.

⁸¹ Az áldva ráírással jav. áldja-ból.

⁸² A látja ráírással jav. nézi-ből.

⁸³ nagy <Férjfi>, <'s> te is <tűnsz> tűnsz te is egyszer A tűnsz és az egyszer az áth. szavak (az 's és a tűnsz) fölötti betoldások, a Férjfi helyére nem került másik szó, a nagy melléknév főnevesedett. A lejegyzéssel egyidejű javítás.

⁸⁴ itt <...> megyen-el, Olvashatatlanul áthúzott szókezdet, egyidejű javítás.

⁸⁵ bár ezt is mondja: Kazinczy E felsor fölé írva más tintával alternatív megoldás: mondja ezt is: Az egykori Vendég, de az eredeti sincs áthúzva.

Hozzá.

Oct. 21d.

Én a' Mélt. Bárót tiszteltem minekelőtte láttam volna, 's Aug. 11. örökre emlékezetes nap marad; oly nagyoknak, oly nemesnek, oly hívnek találtam azt, a' kit nagyoknak, nemesnek, hívnek képzeltem, a' millyennek találni óhajtottam volt. 'S én a' Mélt. Ur eránt kegyességei miatt is le vagyok kötelezve. De ha tartozásomat ismerem is, ezeket örömeim elválasztom a' hála érzéseitől, hogy tiszteletem annál tisztább maradjon; mert olyaknak is tartozhatunk, a' kiket tisztelnünk nem lehet. 'S mint emelte érzéseimet annak tudása, hogy a' hol ez a' Jó lakik, az valaha Martinuzzinak birtoka volt. Így leve ez az Epigramm, melly itt következik. Én a' gondolatnak és versezetnek e' formáját annyira megkedvelém a' Görög Anthologia után, hogy az nekem szint oly kedves, mint az Olasznak a' maga Sonettója, melly egészen Epigramm, de csak rímezett soru, és 14 sorú, midőn a' Görög nem kíván egyebet csak hogy igen hosszú ne legyen. – Mások is mondják, magam is érzem, hogy nyelvem csak azoknak érthető, a' kik azt érteni belé tanultak. Így legyen szabad azt prozába-öntve is ide tenni, meg pedig mind azon gondolatokkal, mellyek a' versben benne vannak.

Ime amott áll M[artinuzzi]nak már már öszve omlandó kápolnája 's a' ki a' tulparton elmegy, által pillant a' Maroson, 's áldást mond a' szerencsétlenül elveszett nagy ember nevére, kinek halálát még most is szánja. A' kápolna ledől; de a' hazáját szerető Útas megáll 's kérdi az itt lakókat: Hol az a' kápolna, mellyben a' Cardinál misézgete? 's emlegeti a' Római bíborral megtiszteltetett. Ah, minden mulandó! az esztendőök mindent meg emésztenek! A' mi egykor Mart[inuzzi]é volt, most Tiéd, 's mint ő te is elfogsz tűnni. De mint őtet keresé itt a' tiszteletére lelkesedett útas, úgy fog tégedet is keresni egy más útas valaha, 's nem lel. Oh, mikor házad előtt elmegy és Téged emleget, mondja ezt is: K[azincz]y boldogabb vala mint én; ő láthatta azt a' nagy embert, én nem láthatom! Melly szép szerencse vala neki attól, kit itt csudála, megöleltetni!

Valóban, Mélt. Ur, az a' meleg érzés, melly utolsó pentameteremet elfoglalta, nem csak azért áll ott, hogy a' Versezet nyerjen vele, hanem azért inkább, <hogy> mert szívemben letem. Maga a' Mélt. Ur mind azon beszédjeinkkel, mellyek a' forrás mellett a' kertben folytak, és a' hol⁸⁶ én a' Mélt. Urtól Müllernek⁸⁷ (Magyar Orsz. Hist.) Munkája felől kedves hírt hallottam (hogy Erdélyben meg van valakinél) a' tiszteletre méltó Grofné azon szent érzésekkel, az a' kedves kis tánczoló, az a' kedves kis tipegő, ki az én Zsenimet, vagy Branyicskai nevével Milimet, annyira megkedvelé, hogy elereszteni magától, vagy tőle elmaradni nem akart, örökké előttem lebegnek.

⁸⁶ a' hol Fölé írva ugyanez.

⁸⁷ Urtól <munkaj> Müllernek

Epigrammák archiválása

[...] ⁸⁸

[1007.]

293.

Dédács.

Gr. Gy. Fnéhez.

Sztrigy' 's Maros' Istenei, kiket a' gyep' szőnyege szóllít
Tánczra, és tí kiket az agg szilas' éje födez,
És te kies völgy itt, sziklás vadonodnak ölében,
Mellyre a' Dévai vár' orma kesergve mosolyg.
Vendégtek megyen; ő titeket most lát-meg utolszor;
Oh, de ti hagyjátok zengeni néha nevét.
És mikor Ő ide lép, 's a' víz' szélére hanyatlik,
És mikor a' szeretett Lotti kiáltja Zsenit,
Zúgjátok neki: Távozik az, 's messzére! de lelke
Hozzád, élte' kegyes Angyala, vissza sohajt.⁸⁹

elvégeztem Ujhely Marz. 22dikén 1823.

[1008.]

285.

Szem és Szív.

A' szem látni tanúlt, a' szív csak hinni; nemesbb az,
'S emberhez méltóbb, 's ah! vakon űlni nehéz.
Úgy de magam vagyok ott: itt léptemet Istenek őrzik,
'S a' baj hozzájok még közelebbre csatol.
Láss bízvást, sőt nézz; szemed arra van adva: de higgy is,
'S int szívednek szép Religyiója, hevűlj.⁹⁰

Eperjes, Septemb. 23d. 1821.

melly nap először láttam Báró Palocsay Ferdinándot.⁹¹

⁸⁸ Összefüggő feljegyzéscsomóban több vers, de ezek nem folytonosan következnek egymás után.

⁸⁹ Az utolsó két sor és a dátum nem fért ki a lap aljára, ezért a vers mellé van írva, a lap jobb szélére, vonallal elválasztva attól.

⁹⁰ A sötét tintás javítások előtt talán az alábbi sor állt itt: <És ha> int <...> szíved' szép Religyiója, <?kövessd?> hevűlj (a szíved az olvashatatlanul áth. szó fölé írva).

⁹¹ Az utolsó soron végzett javítás sötétebb színű tintájával utólag írva a vers alá, miként a cím a vers fölé.

290.

[1009.]

Gnóma. Január 1822.

Mit mond felőled a' világ,
Ne gondolj szer felett vele.
Örülj, ha jót a' jók,⁹² 's⁹³ valót;
Ha rosszat a' rossz 's nem valót,
Túrd és ne szóllj. Ha szóllsz, felőled
Még többet mond, és mérgesebben.

74.

[1010.]

Kufstein mellett 1800. Jún. 28d.

Mint egy nyíl fut-el itt part, fenyves, völgy, hegy előttünk,
'S illy hamar a' kínok' szirtfoka messze maradt.
Hajh, de hol a' Haza még, hol még Tokaj? hol vagy a' domb,
Melly a' régen-várt számkilököttre mosolyg?
<Vidd> sebesen ladikunkat, oh Inn! míg a' szelek' atyja, Told⁹⁴
<'S a' gonosz asszonyoknak> bátyjai révbe viszik. 'S Cypria, 's a' szép nő⁹⁵

megigazítva Széphalmon
1822. Septemb.

298.

[1011.]

Gróf Dezsőffy József háza. Novemb. 1823.

Egy fíja volt ottan, mint mondják, lányai hármak:
Itt három férjfi gyermeke, lyánya csak egy.
Virzsinie most Érosz, Aurél Marcellel, Emíllel
Chariszok; Uranida őmaga, 's atyjok Apoll.

Hogy itt megfordítva, mint Vénusnál, eléggé hideg. De a' versek jól vannak fonva, 's
a' második Distichonban egy üres szó sincs.

Rögtönzött fordítás archiválása

Das Leben ist der Güter erstes nicht,
Der Üblen größtes aber ist die – Schuld.

⁹² jót a' jók Eredetileg fordított sorrendben, a cserére jelzés utal.

⁹³ '<é>_s

⁹⁴ Told Az áth. szó elé írva.

⁹⁵ Az áth. rész alá írva.

[1012.]

296.

Az élet nem legelső birtokunk,
De legkeservesbb kín a' – megbukás.

Epigrammák archiválása címlistában

[...] ⁹⁶

Brünnben 1796. Martz. 31dikén

Rosti János szomszédom általkopogá a' falon egy deák versét, melyet akkor nap csinált. Próbálj te is egy deákot, ugymond. – Miről? – Hogy elmúlt megint egy holnap, 's mi még is itt vagyunk. – Azon órában ezt kopogám neki:

[1013.]

71.

Transiit infertus mihi mensis; qui venit alter,
Quis scit, acerborum plusne minusne ferat?

Semmi se? De más deák versemre nem emlékezem, 's így méltónak tartám beírni ide.
[...]

[1014.]

297.

SZÁJA, NYELVE.

Hé, fan tschirki? kiált a' Német az Örködi pusztán;
'S a' süveges Csárdás mondja nevetve: *Ni' hób.*
Kérdd Schrankpuzzl Uramot <Sch> Pruckheimon Sógor: az adhat
Még zöld békát is. *Prächtiges, prächiges <Mah> Móhl!*
*Prächtiges Essen, die Frösch.*⁹⁷

14 8br 1823.

Alkalmi epigramma archiválása

[1015.]

305.

Mélt Septemvir Szilassy József Urnak
Zemplény Vgye Administratorának illuminatiójára. 1825.

Igazság, Eggyesség, Hűség és Szeretet⁹⁸
Boldogít Vármegyét és egész Nemzetet.
A' törvény' férhija ezt ígér Zemplénynek,
'S az idő megfelel az édes reménynek.

⁹⁶ A lap tetején négy, a jelen feljegyzés után három cím és dátum következik, l. a IV. keltezési listát.

⁹⁷ A második variáció az első alá írva, annak áthúzása nélkül.

⁹⁸ Szeretet<, >

RÉGIBB STÚDIUMAIM (1823)

3.

[1016.]

A' KAKUKHOZ.

1781. a' Telki-Bányi erdőkben, hol, míg lovaim füvelltek, Homéért olvasám. –
Minden régibb dolgozásimat elégettem.

Nem kérdem én azt, kis Madár,
Soká ha élek é.
Meddig leszek még Miczimé,⁹⁹
Azt mondd-meg nekem, kis Madár,
Nem azt ha élek é.

A' Tud. Gyűjt. Ajándék-íveiben kiadta hírem nélkül 's az eszt. nélkül Szemere Pál
kedves barátom. – Ez teve figyelmessé, hogy a' dal nincs minden érdem nélkül. –
Megigazítám tehát, 's akarom hogy Verseim' Gyűjteményében felvétessék. Imhol az: –
Széphalom, 1823.

Nem kérdem én, te kis madár,
Soká ha élek e;
Hű hozzám meddig lesz Chloe,
Ezt mondd-meg nekem, kis madár,
Nem azt, soká ha élek e!
Ha nem lesz az, haljak-meg bár!

5.

[1017.]

Töredék.

1782.

Kedvesem, nem fog soha nyúgodalmat
Szíved érezni, ha csak ösztönének,
Megnevetvén az idegen javallást,
Bízva nem engedsz.

⁹⁹ A sor elé írott / jelzi, hogy beljebb kezdődik.

[1018.]
Töredék.

6.

1783.

Böszörmény és Dorog közt Er-Semlyénből jővén Regmeczre,
's Uznak német verseit olvasván.

Szikrázva csattogjon felette bár az ég,
Ő meg nem retten melletted;
Hijába borzasztja a' szörnyű setétség,
Mert már sokszor megmentetted.

Nem fél, bízva megyen atyai karodon
Ha vad pusztákon tévedez,
Nem, ha a' kiszáradt meleg homokokon
Megsütött talppal süllyedez.

Még akkor sem, mikor fekete szárnyain
Körülte lebeg a' Halál,
Dögmezejére jut, 's tornyozott falain
Megbűszhődt testeket talál...

[1019.]
Töredék.
1786.

12.

Mint a' virágszál, melyet az éjszaki
Mérgecs fuvallat hervadozásra dőjt
Úgy hervad a' szép Csidli, 's ingó
Fővel hanyatlik enyészetére.

Reszketve csordúl szép szemiből alá
A' fájdalom' szent könnye, 's emelkedő
Melyét elöntvén, a' halálnak,
Hogy közelítsen-elő, parancsol. ...

Klopstocki vonások. Az Óda el nem vala végezve.

10.

[1020.]

Prof. Baróti Szabó Dávidhoz.

Kassán, 1786. Octób. 16d.

Prof. Szabó Rhetoricát taníta Kassán, 's Miklós Öcsém keze alá járt. Ez egyszer jó, 's hozza szőnyi Plebánus Nagy Jánosnak valamely akkor megjelent könyvecskéjét, rímetlen versekben. Rosszacsákák voltak a' versek. Más nap kezébe adám az Öcsémnek a' könyvet, 's kértem, adná akkor Barótinak, midőn ez leczkéje alatt megpihen, 's lesse-ki mit csinál ez, ha megoldassa a' mit belé tevék. Baróti kaczagva nevetett. Imhol az oda tett vers.

Mint bánthattalak én¹⁰⁰ meg úgy, barátom,
Hogy te engemet ezzel a' csömörlést
Indító csevegéssel öldököljÉL.
Testét lepje-meg a' gonosz pokolvar,
A' csorgó fakadékok, a' бүdös rűh,
És a' csontokat-hasgató podagra,
Mint a' gombolyag, húzza-össze ujját,
Ezzel tégedet a' ki gazdagított,
Illy istentelen átkozott darabbal.
Ah, nem láttad e hogy szegény Kazinczyd
Elvesz mérgibe, majd ha olvasandja?
Várj, várj, nem viszed ezt el; össze gyűjtöm
A' sok Kónyit, a' nem magyar Zechentert,
'S nyomtat Landerer a' mit holnaponként,
'S majd ha össze szedem, barátom, őket,
Érdemlett jutalom fog érni értte.
Várd bízvást! azalatt oszolj előlem,
Akármerre vezet szemed' világa,
Rút fajzat, pökedelme nemzetemnek.

Baróti a' Catulli játékot nem tartá méltatlannak megküldeni Szepesi Kanonok Molnár János Urhoz, talán hogy az egy holnappal azután kinevezett Nemzeti Iskolák Inspectorát előre ismerje. Molnár ezt felelé Szabónak:

Szepes, Januáriusban, 1787.

[Molnár János verse]

Januárius 12d. Szepesen a' Kánonoknál ebédlék. Tekintettel bána velem, és úgy, hogy kitetszett, hogy vár belőlem valamit. Magas, nem száraz, de nem is húsos, frís öreg volt, 's nagy gyönyörűségét találta abban, hogy olly igen sok könyveket tudá csinálni. – Kö-

¹⁰⁰ bánthattalak <ugy> én

nyíteni kell a' verselgetés' terhén, ugymond. Lám Homér összekeveré a' sok dialectust,
's nem szorosan tartja-meg a' spondeuszt és dactyluszt.

[1021.]

14.

A' KIKELET

Regmecz és Patak között, 1787. Január. elsőjén.

A' szép kikelet
Űzi a' telet,
'S zúzos fergetegét
Bolyongó fellegét
Lágy lehelleti
Messze kergeti.

A' mit szemem lát
Hosszas bánatját
Szeleknek ereszti,
Víg kedvét eleszti,
'S újult színre kél,
Hogy elmúlt a' tél.

Még a' madarkák,
Félénkek 's némák.
De majd nem sokára
A' tavasz' szavára
Előállanak
'S dalt indítanak.

Ah, a' szép Czenczi
Ide jó majd ki.
Ha a' zöld ligetet
Az elkeseredett
Bús fülemile
Jajjal tölti-be.

Oh, ha majd akkor
Valamelly bokor
Mellé rejtezhetném,
'S kényemre nézhetném,
Szép tekinteti
Mint kedvelteti.

'S ha a' pajkos szél
Lopva neki kél,
'S sebes repületi
Leplét félre veti,
Szemérmes szemmel
Miként pirúl-el.

Oh szép kikelet
Verd-el a' telet,
'S ha Czenczi ide jő,
Olvadni késztető
Lehelletteddel
Szívét lágyítsd-el.

Hölty módja. Rossz minden tekintetben. A' metrum nincs híven megtartva. Ráday magyarázá, de szavait nem is értettem. – Így kellett volna dolgoznom:

– U | – U | –
– U | – U | –
– U | – U | – U
– U | – U | – U
– U | – U | –
– U | – U | –

Mi csuda az hogy a' hibát németben érzettem volna, nem érzettem magyarban; imhol egy verszetem, melyet Eperjesen 1782. életem Védangyalának asztalán hagytam, midőn hijába várám magát:

4.

[1022.]

Ninon sieht dieses Blatt¹⁰¹, und lächelt froh es an¹⁰²
Vielleicht – o welche Götterlust! –
Vielleicht drückt sie's an ihre Brust.
Götter, läßt mir den süßen Wahn,
Das höchste Glück auf dieser Erde
Und macht, daß ich dies Blatt jetzt werde.¹⁰³

¹⁰¹ <Schrift> Blatt az áth. fölé írva.

¹⁰² eredetileg: lächelt <sie> áth., fölé <es> froh <an>; utána írva: es an.

¹⁰³ Fölötte áthúzott sor: <Und laßt mich meine Schrift jetzt werden.>

[1023.]

15.

Töredék.

1787. Martziusban.

Ér-Semlyéنت.

valamelly franczia dal' hasonlatosságára.

Fannym, ha a' te szemeid

Elnedvesülve néznek ram¹⁰⁴ (– ∪)

Nem fakad panaszokra szám (– ∪)

'S békével hordozom éltém' keresztjeit.

[1024.]

275.

1787. Martziusban.

Kassán.

Kékellő violák'

Bimbós rozsabokor' illatozási közt

Szült férjetlen anyám engemet egy patak'

Mennyei tiszta szerelmet

Ebresztő csevegésinél.

Nyögdécselve veré a' leveles tetőn

Egy bús fűlemile szíve' keserveit

'S dalja¹⁰⁵ bánatos hangját

Nyögdécselve követte szám. ...

Ezt újra dolgozám később, 's kiadtam a' Kisfaludi Károly Aurorájában. Szent-Miklós a' dalt nem javallá, igen Szemere. Magamnak igen kedves, a' képek' gazdagsága miatt 's igazsága miatt. – „A' mit az ér' szelin ott, hol az aggott tölgyek alatt, görbe futást veszen.” – Ezt festeni lehetne.

[1025.]

275.

A' TANÍTVÁNY.

Kékellő violák' illatozási közt

Szüle egy gyenge leány engemet ott, hol a'

Szirt forrása magasról

Tajtékozva szökell alá.

¹⁰⁴ Tollhiba, a rímhelyzetből következően a helyes alak: rám.

¹⁰⁵ Az utolsó betű felett a rövid szótag jelölése: ∪

'S lány keblébe fogott, 's kisdede' homlokát
Elhintette tüzes csókjaival, 's Te, mond
Serdülj, 's a' miket itt látsz,
Zöngd majd lantom' idegjein.

Így szóllván elhagyott. Hirtelen' egy galamb
Lebbent nyögve felém, 's elfödöze a' tavasz'
Ifjú lombjai közzé,
'S mézzel tömte-meg ajkamat.

Nőttem, 's a' mit az ér' szelein, ott, hol az,
Aggott tölgyek alatt görbe futást veszen,
A' mit szirtpatakomnak
Vad¹⁰⁶ zajgásiban hallanom

Engedtek kegyesen szent jelenéseim,
Már már zengi dalom; honnomat eggykor és
Lelkes nagy fijait; most
Még csak gyenge szerelmeket,

És a' lyányka' szemét, a' ki remegve fut
Lobbant lángom elől kertje' homályiba,
'S ott, a' csintalan! önkénytt
Hull keblembé, de fut megint.

v. 8. lantoM', nem lantoD'; mert ezt a' Múza mondja a' gyermeknek.

11.

[1026.]

Ezen esztendő adá ezen didacticus töredéket is, a' Vallástalanok ellen. –

Elázott szemmel nézem én rég olta már
Az esztelenség' vakmerő bolondjait,
Kik félre santikálván, a' megtévedés'
Eggyik széléről a' másikra térnek-el,
'S kevélyen néznek vissza már az elhagyott
Ösvényre, mellyen a' Vakhit' béklyójiba
Reszketve hordja összefűzött foglyait.

Felfuvalkodva 's lármázó kiáltozás
Között haladnak vert ösvényeken elébb,
'S kérkednek a' bolondság' csengettyűjivel

¹⁰⁶ A d g-ből jav.

Nézd¹⁰⁷ ekként szólnak, a' mi útunk tiszta út,
Lépésidet nem fogja dudva gátolni.
Nincs itt tekervény; ezt sinór jegyzette-el
'S minden lépesink távolabb és távolabb
Von-el bennünket a' megvakított sereg'
Könyhullatással áztatott oltáritól.
Őket setéség fogta-el, 's vastag homály,
'S vakon 's tipongva vonják rest lépéseket
A' merre papjok a' setétbe tévedez.
A' mit parancsol, a' mit kíván, azt hiszik.
Barmokká lesznek, 's rettegven a' büntetés
Előtt édesség nélkül töltik élteket.

Ők így. De minket a' világosság vezérl.
Előttünk mindég nyitva áll szent temploma,
Hol színről színre látjuk elzárt titkait.
Nevetjük a' csábulást, mellyel a' ravasz
Papok setétebb századinkban orrokon
Hurczolták a' vak népet, mellyel ők
Világosbb századinkban kincset gyűjtenek.
Magunktól függünk, 's jobbunk mellett a' szabad
Élet, balunknál a' Vígasság múlatoz.
Nem ijeszt minket a' menny' fellobant tüze,
Nem ijeszt földet rendítő dördületi.
Ha csap, könnyebben 's kínok nélkül dülök-el
A' semmiségbe: hogyha nem csap, hasztalan
'S gyermekhez illő volt a' gyáva rettegés
Kedvemre élek 's vígan töltöm éltemet
Nincs semmi tisztem; vagy ha van, úgy kényem az;
Hazám, barátom, istenem magam vagyok. — — —

Meg nem érett minden a' mit olvasunk benne: gondolkozás, alkotás, nyelv, és technica. De már embriója annak, a' mit később némelyek Epistoláimban szerettek.

[1027.]

13.

Ugyan-azon eszt.ből.

A' ——— titkait homály
'S álthathatatlan köd borítja-be,
Ha bár a' ködből tűz csillámlik is;
Lidércz tűz, melly a' mérész kémlelőt

¹⁰⁷ Né<z>zd

Posványra csalja csillogásával.
 Nem kandikáltam én ezek között
 Hogy résre jutván, lássam a' sarus
 Hierophanta mint ad kézfogást,
 És a' mit a' vak bábozásnak hív.
 De kandikáltam még is bátor a
 Dágványba-süllyedt kémlelők' jajos
 Sírása, 's a' nagy mastixpattogás
 Egyéb tanácsot adhatott vala.
 Mentem, 's ím egykor a' Thesmophoresz
 Rám bukkan, megkap 's görcsös ostorát
 Nekem vonítván, így szól: Esztelen,
 Nem hallod é a' süllyedők' jaját?
 Kígyók' fajzatja, szóllj, itt mit keressz? ...

16.

[1028.]
AZ ESTHAJNALHOZ.
 Kassán, 1787. Octób. 28d.

Ide teszem azon szelet papirost, melyre az Ódát felírtam, mihelyt megvirrada.
 Stolberg lebege előttem: Ehemal winktest du mir etc. Rájnis, 's kívált Révai, nagyon
 javalák a' dalt, 's nekem a' Dayka' szeretetét ez nyerte-meg. Batsányi kárhoztatá.

[ide beragasztva egy papíron a vers korai fogalmazványa:]

Hijába tsillogsz, Dísze az éjjeli
 Menny-bóltozatnak! tsalfa reményt reám¹⁰⁸
 Hijába bíztatsz; meg-tanúltam
 Mézes ígéreteid mit adnak.

Zokogva térek fényed elől oda
 Hol tsendes árnyék lengedezésiben¹⁰⁹
 Sirhalmaim, halvány virágok'
 Illatozási között¹¹⁰ fekszenek.

¹⁰⁸ <te rám> reám Az áth. szavak fölé írva.

¹⁰⁹ árnyék <illat> lengedezési <közt> ben

¹¹⁰ <alatt> között Az áth. szó alá betoldva.

Ah! nem sokára harmatos hantomonn
Fog majd ragyogni szánakodó tüzed¹¹¹
Majd fel-találja szívem eddig
Hasztalanul keresett nyugalmát.

Ákátzom'¹¹² ágánn Fülemilébe költt
Lelkem, Szerelme' kinjait¹¹³ akkorig
Enekli majd míg a' Királyi¹¹⁴
Reggel¹¹⁵ előtt szaladásnak indulsz.¹¹⁶

[1029.]

A GRATZIÁKHOZ.

1787. körül.

címje akkor: AZ ÁLDOZAT.

újra dolgozám Széphalom 1810. Máj. 26d.

111.

Sípját 's e' koszorút 's még fiatal kora'
Díszét, homloka' lágý fűrtjeit, hívetek
Kellem' mennyei háрма
Nektek nyujtja tulajdonúl.

nyiló korának
Kroníon
Harmas ikrei, hívetek sajátúl
Nyujtja tinektek.

a' mi Asclepiaszi strophákban volt írva nincs meg.

Mert a' kellemek árjait Cythére'
'S Páphosz' asszonya mind reátok önté,
'S töletek szedi bájjait viszontag
Tetszeni vágyván. 'S Tetszeni kíván.

Mert kellemjeit a' kies Cythére'
'S Cnidusz' ... tirátok
most viszont, ha győzni lángot
Gyujtani készül.

Oh, védjétek az áldozót, 's lehelljék Szelídek!
Titkosbb bájotokat dalába szátok
Édes ajkaitok dalára

'S titkos bájotokat lehellje szátok mennyei
Szátok éneke Ajkatok dala' zengzetébe. Nem sért Csak ti
Igy az irígy nyelv. Hallja azt a' ti seregetek.
Seregetek hallja azt.

¹¹¹ ragyogni <fényed ezek között> E négy szó aláhúzva, a szánakodó tüzed utólag toldva a sor mellé.

¹¹² Ák<k>átzom'

¹¹³ A szó ráírással jav. ebből: kinnyait.

¹¹⁴ míg a' <kelő Nap> Királyi Az áth. szavak előbb aláhúzva.

¹¹⁵ <Téged> Reggel Az előbb aláhúzott, majd áthúzott szó alá betoldva.

¹¹⁶ A sor befejező része ugyancsak a sor alá betoldva (e betoldás későbbinek tűnik), de a helyettesítendő rész sincsen kihúzva: hamar' szaladásra kerget.

19.

[1030.]

CZENCZIM' SZÁJA.

Secundusból.

Miskolcz körül 1788. Martziusban.

[csak a cím]

22.

[1031.]

Regmecz, 1788. Június' 30d.

Zrinyit kapám ajándékul Rádaytól. A' Enekben a' török éneke tűzbe hoza.
– Egészen más lőn dalom. De ha ez nem egyéb is mint egy német Bortal, Zrínyinek
köszönöm támadását.

Fogy az élet 's nem sokára
Szép korom majd elrepül,
Erzem, már közel határa
'S majd komor telére dül:
De borral sebes szárnyának
Lépvesszőket hányhatok
Bort hamar, bort! múlásának,
Ha iszom, kaczaghatok.

Még most – hála Istenimnek!
Kelyhem' bátran forgatom;
Még most – hála Istenimnek!
Lillimet csókolhatom.
Még nincs, a' ki elfogassa
Gyanúba vett levelem
Nincs, a' ki tudakoztassa,
Ki sziszeg titkon velem.

Meggyanított

Lilli, jer, jer, martsd rózsádat
Kelyhem édes nedvibe,
Fonjad azt, 's melypantlikádat
Hajam barna fűrtibe.
Oltogassd szám' szomjuságát
'S pajkoskodj' addig velem,
Míg az élet' boldogságát
Nyílt karjod között lelem.

Übersetzt von Georg Gesellius aus Hannover. Kassán, 1789.

[három versszakos német költemény, a *Boldog bolondoskodás* fordítása]

[1032.]

18.

KAZINCI ANDRÁS ES VINAI ÖDÖNFI¹¹⁷ ERZÉBET.

1787 vagy 1788. Stolberg hasonlatosságára.

már nyárban felolvasám Rádaynak, 1788.

Nem virradt még midőn fejét
Kazinci felveté
Mert a' szerelem éjjeli
Álmát elkergeté.

Sohajtoz, nyög, 's terjesztgeti
Kínjában karjait;
Mi haszna? Erzsí messze van,
Nem érti jajjait.

Menjek e, ne e, Vinnára?
Soká ezt forgatja
Örömet mennék, de mit mond
Ha meglát az atyja.

Nem veszi e mingyárt észre
Hova gondolkozom,
'S gyakran látogatásimmal
Melly tárgyra czélozom.

Másként hadd végye, ha veszi!
Mit mondhat ellene?
Vejenek hívni nem tudom
Miért szégyenlene.

Ha ő kevély hogy Vinnai,
Kazinci¹¹⁸ én vagyok
Ez egyet vévén, lányához
Illetlen nem vagyok.

'S ha bár az volnék is, szívem
Rá méltóvá tenne,
Magyar¹¹⁹ vér forr, magyar szív ver
Bennem is mint benne.

¹¹⁷ ÖDÖNFI VINAI ERZÉBET A helyes sorrendet számozás mutatja.

¹¹⁸ Kazinci Jav. ebből: Kazinczi

¹¹⁹ Magyar tollhiba, em.

Ez bátorít, de félénkké
Tessen a' szerelem.
Mert azt tudom, hogy Erzsinek
Mását én nem lelem.

Hol is találnék ollyatén
Fekete szép szemet,
Melly olly édes érzésekre
Gyúlassza szívemet:

Mellynek kedves rettegése
'S titkos tekinteti
Bátortalan szerelmemet
Biztatva élesztgeti.

Hol olyan ajkat, melly midőn
Mosolygásra fakad,
Bús szívembe enyhülést tölt,
'S víg örömmre ragad.

Erzsi nem nyugszom addiglan
Míg enyém nem lesz
'S engemet a' legboldogabb
Férjfivá nem teszel. –

Így szóll. Felkél, 's az ólba megy –
Hát még is fekszetek,
Gözü? ugymond; mingyárt virrad;
Talpra! nyergeljetek.

Miska nagyot ásít, 's álmos
Szemmel néz urára,
'S ezer lánczos mennykövet szór
Duzmogva Vinnára.

De csak magában, mert hallja
Ura' zordon szavát;
Felugrik, a' zsoltárhoz kezd,
'S a' Hattyujához lát.

Az Úr befordúl, 's bajusza
Hegyét sodorgatja,
Csombókba köti üstökét,
'S balra nyomogatja.

Veres nadrághoz zöld mentét
'S bársony süveget vesz,
'S eggy szálas kolcsagtollat szúr
Vitézkötéséhez.

Készen van minden. Már a' ló
Az ajtó előtt áll,
Szökik, rugdos, ágaskodik,
Nyerít, 's földet kapál.

Kazinczi jó, 's szeme közzül
A' szerelem villog
Kezében buzgány, oldalán
Ezüst kardja csillog.

Örvendező nyerítéssel
Fogadja Hattyúja
'S meg nem mozdúl míg jelt nem ad
Nyomító lábúja.

'S már ugrik vele, 's sarkantyú
Nélkül kezd vágatni,
Érzi hogy kedves urának
Messze kezd haladni.

Hideg volt, 's zúzos esőjét
Szórta a' lompos tél,
'S szemeket a' fergeteggel
Tele vágta a' szél.

A' Lengyel¹²⁰ havasok felől
Jött rút ordítással
'S az árkos utakat mind be
Hordta hofuvással.

A' tajtékHzó Hattyú sok helytt
Szügyig bukott belé,
De hirtelen gyors szökéssel
Ugrott vissza felé.

¹²⁰ Lengyel<ek>

Uram! mond Jankó fáztában
 Jobb ha vissza térünk,
 Mert leszál addig a' veréb
 Míg Vinnára érünk.

Velünk Isten! mond az Ura;
 Ő érzi éltünket
 Menjünk; Vinna örömmel lát,
 Mint eddig bennünket.

Így szóll, neki rugtat, 's messze
 Hagyja legényeit,
 Kik kantárszárakon hozák
 A' vezetékeit. ... Nincs tovább, és nem is volt. Melly bőv beszéd,
 minden ék nélkül! – Mint pirúlnék ha elvégzém, 's kiadám vala!

20.

[1033.]

A' Szomolnoki hegyeken.

1788. Máj. 26d.

Vessen, nem gondolok vele!
 Magát hijába hánytatgatja.
 Mert bár miképen takargatja,
 Hogy őt a' büszkeség' szele
 A' megbódulásig untatja
 Azt minden ember láthatja.
 Bennem szelíd mestert lele. ...

Dorat volt velem ezen utam alatt. C'est trop, haïsse qui voudra etc. Látni akarám,
 mit tehetnék e' nemben, 's érzém, hogy a' magyarnak semmi nincs nehezebb, mint a'
 franczia könnyüséget hozni által. Abba hagyám.

19.

[1034.]

Jánus Secundusból.

Szikszó körül, 1788. Martzius.

Mint a' harmatozó reggel' nedvébe főröszött
 Rózsa, midőn büszkén nyitja piros kebelét,
 [csak ez a két sor]

[1035.]

36.

Miskolczon, Egerből jővén,
Pater Szajcz Leo Mariától,
1789.

Mint a' magába szállt istentelen
Járul közelgetvén Virág-vasárnapjához,
Bűnoldozója' zsámolyához,
Hogy húst ett egyszer pénteken;
Jól van, ne üljön ő eretnek' asztalához,
Ha érzi, hogy erőtelen!
Úgy, mint ez az istentelen,
'S még szörnyebb rettegéssel térek,
Tehozzád, Egri Fast! jer, add-meg a' mit kérek,
Mert bűnöm nyommaszt szertelen!

[1036.]

44.

VAY JÓZSEFRE,
A' Habcsilapítóra. 1790.
az Ország' házában.
[csak a cím]

[1037.]

1.

BRÚTUSZ.

Kaestner után.

Auch du, mein Sohn? sprach Julius.
Rom meine Mutter! dachte Brutus,
Und stieß dich tiefer, Dolch der Freyheit!

Fiam, te is? ezt kérde¹²¹ Júliusz.
Anyám de Róma! monda Brútusz,
'S mélyebben döfe-meg, szabadság' szent vasa!

Bécsben lévén, 1789. Novemberben Referendárius Pászthory azt hagyá nekem, hogy tégyem udvarlásomat Gróf Széchényi Ferencz Excnál. Nem értettem minek, de parancsolá. Megjelentem tehát. A' Gróf maga is verselgete németül. Parancsolá, mondanám-el neki valamelly versemet. Azt feleltem, hogy egyet sem tudok. De mivel nem szűnt-meg megújítani parancsát, elmondám ezt neki. Egy szót sem monda rá.

¹²¹ <mond> ezt kérde Az áth. szó fölé írva.

Azonban midőn más nap búcsúzám a' Referendáriustól, ez így szólla hozzám: Az Úr e' napokban eggy németből fordított Epigrammját mondá-el; nem engedné hogy leírijam? Magam akarám leírni, de nem engedé a' Referendárius. Maga akará írni. Elmondám tehát előtte. Bizonyosan megvolt kérve Széchényi által, hogy azt tőlem végye által az ő számára.

33.

[1038.]

Metastasió után.

Kassa körül, 1789. Septbr. 21d.

[csak a cím]

22.

[1039.]

Regmecz 1788. Június 30dikán.

Életem fogy [itt megszakad]

29.

[1040.]

EGGY HAJÓHOZ.

Horáitz után.

[csak a cím]

35.

[1041.]

A' HOLDHOZ.

Kassán, 1789. Septemb. 27d.

1. Mit népsz te olyan nyájasan
 Te most rám, kedves Hold?
 Ah Cencim, halld siralmasan,
 Nem az már a' ki volt
 Megszegte szent fényed alatt
 Tett esküvéseit,
 'S kaczagja bánatra maradt
 Szívem' gyötrelmeit.

1. Miért lövöd sugárod
 Mostan rám, kedves Hold!
 Ah, nézzd szegény barátodat,
 Nem ő az, a' mi volt.

Lilim megszegte fényedre
Tett esküvéseit,
'S kaczagja szívem könnyekre
Olvadt érzéseit.

2. Nem nezi ő mostan velem
Fényes világotat. ...

[itt következik az *Amade után. 30 Aug. 1827.* című vers bejegyzésként]

STÚDIUMOK
(1827 UTÁN)

273.

[1042.]
1819. Aug. 31d.

Szentül szeretni azt, a' mi szent, 's felétől,
Bár veszni keljen, el nem tántorodni,
'S magamnak ezt mondhatni: „Hív valék.”

174.

[1043.]

Elmult a' Restauráció,
'S Vice-Ispán nem levél,¹²² szegény, be szánlak értte!
Fő jónak szíved ezt ismérte,
A' sorstól ezt az egyet kérte,
Kezedben volt 's eltűnt. Így járni, oh
Ez már rettenetes, ez már irtóztató.
Mit használt birtokod, mit régi nemzetséged.
Mit a' sok nagy ebéd, a' sok nagy vacsora,
'S hogy Banknak vére vagy, 's eggyzersmind sógora?
A' háladatlanok nem választának téged
'S kit választának-meg! Ez gyötri büszkeséged',
Ez vette-el nyugtodat, ez ölte-el csendességed'.

345.

[1044.]

Zelli körül az öröm; boldogság nincs ahol ő nincs

346.

[1045.]

Fűzz virágot homlokomra,
Lyányka, míg tart a' tavasz.
Míg egy két csókot
Nézz körül, elreppen az.

¹²² levél! A felkiáltójelből áth. után csak a pont maradt, viszont a mondatkezdet nem változott, vesszőre em.

[1046.]

347.

Nem láttam őtet 's már szerettem,
Nem látta még, 's már szerete.
Oh mint derűl az ég felettem!¹²³
Leány¹²⁴ illy boldog lehet e?
Enyém, enyém ő! ím elértem
A' mit az Istenektől kértem

[1047.]

348.

Fergetegeknek
Szárnyaikon közelít
Üvöltve, röpítve,
Rontva, recsegeve

[1048.]
Szigetvára.
8br. 1821.

286.

[I.]

Vastag sötét köd fogta-be
Szigeth, bástyáidat,
De láng lobog bástyáidon,
'S ragyognak hóseid.

Mint Istenek járdallnak ők
A' torlott fellegen.
Hah, Zrínyi, téged lát szemem
A' köd' nyilási közt?

[II.]

1. Koszorút nekem a' tölgy' lombjairól,
Hogy ölelje Zrínyinek nevét,
Violák nyúlongjanak-el
A' levelek' makkjai¹²⁵ közt.

¹²³ felettem<,>!

¹²⁴ <Ember> Leány Az áth. szó fölé írva.

¹²⁵ levelek' <...> makkjai

<Hol az ég tükrében zajgva siet
Mura gazdagítani Dráva' vizeit
Kegyes anyja édes fájdalmak között
Szülte-meg a' csecsemot>

2. A' Dráva' virágos hantjain
Szülé meg őt a' hősek hős leánya
A' hős gyermeket,
'S elhala kínjai közt.

TÖREDÉKEK
(1814 UTÁN)

[1049.]
Az Álomhoz. 1795.

70.

Szállj-alá zsibbadt szemeimre, gond-el-
Oszlató Tündér! elepedve nyújtom
Mákodért rengő karomat. Lehelld rám
Mennyei csended'.
etc. etc. etc. etc.

[1050.]

212.

Atyáid' undok bűneikért lakolsz
És ah tulajdon ('s tulajdon undok) bűneidért, Magyar.

[1051.]

115.

Hím neved Úr! mond a' születés. Érezzük az áldást
'S a' gyengébb kornak durva gyötrőji vagyunk.

[1052.]

213.

Nagy Istenek, melly boldogságok!
'S melly kín, melly bú, nagy Istenek!

[1053.]

214.

Hová, hová levétek,
Éltem' szép napjai!

[1054.]

205.

Ah a' mennyei lányka miként ömlött-el alakján
Mind az az ék, mellyel Cypriszigazni szokott!¹²⁶

¹²⁶ Utóbb ferde vonalakkal áthúzogatva.

215.

[1055.]

Idv néked! idv! és idv harmadszor is!

216.

[1056.]

Neked legfőbb kincs a' kereskedés,
A' nyelv nekem 's a' nemzet bélyege.
Ez egyben öszveférhetetlenek
Eggy szív különben és egy gondolat
Eggy lélek' egy fej nem rossz magzatai
'S a' jót segélni nem méltatlanok.

127.

[1057.]

Hát tél, hat nyár
Elmúla már
Miolta téged
Kedves felem
A' szerelem
'S Hymen velem
Örökre egyé tett.

217.

[1058.]

Örök faj a' választottak faja
'S ámbátor abban senki származást
Nem vett anyától, nem fogy-el soha.
És a' mit a' vak 's a' kevésítű
Sejt és nem ért, 's lát és nem tud, gyakor.
Nincs közfal itten; a' ki jó, rokon.
Szín, nyelv, szokás nem szűl külömbözést
Eggy tisztjek, egy törvények, egy hazájok.
Csak egy! és még is más. Lehullott állal
Bámúlja a' titkot a' vak. Az neki
Titok marad, de a' szenteltnek nem az.

'S mint a' midőn két láng egymáshoz ér,
'S az egyike általszívja a' másikat,
'S most egybe-keelve teljesen lobognak,
'S hatalmasabban űzik a' homályt,
Melly kedvez a' latrok' tanyájinak

'S a' jámborok' lakjaikra vesztet hoz
Úgy a' midőn két jó

[1059.]

218.

Valót tanít a' Stóá: „Józanúl
Nincs a' rossz,¹²⁷ és a' jó 's a' józan egyy.”
Az agy hibás, nem a' szív, a' hol a'

[1060.]

219.

Ne hidd, hogy a' mit jónak mond az ész,
Nem jó lehessen, 's bölcs a' mit bolondnak,
'S hogy nem való a' való. Határt hasított
Közöttök a' Természet szent keze.
'S bár egyik által lépjen a' neki
Nem osztott részbe – – –

[1061.]

117.

1810. Októb. 28d.

Azt a' virágot, gyermekek,
Mellyet már félig ősz fejemre
Hízeltedve hint kezetek,
Egykor, míg kedves lengzetek
Fuvalltak ifju életemre,
Lalim hintette volt egyy két kis énekemre.
Triumphuszom volt javallása,
'S egyy fojtott sóhajtás, egyy néma pillantása
Szerencsésebbé tehetett
Mint az, kit¹²⁸ a' vak sors trónusra léptetett.¹²⁹
Mert szívem titkosabb vágyása
Hajlandóság gyanánt vette a' dicséretet.
De ah most más szemekkel látok;
Nem csalja-meg magát az előregedett.
Nem azt nyújtjátok ti a' mit egyykor anyátok.
Hintsétek e' virágokat
Szép és jó gyermekek szülétek' ösvényére!

¹²⁷ a' <Jó> rossz

¹²⁸ Mint az, <a'> kit

¹²⁹ trónusra <ültetett> léptetett Az u felett a rövid szótag verstani jele.

Ah, az hajolván estvelére
Ingó 's ködös tájakra tére.
Hintsétek-el vele saját utjaitokat etc.

17.

[1062.]
1787.

Laczim, Szepesnek szép 's irtóztató
Vidékeiről vedd hív idvezletem'.
Nagy hézag nyúlt el köztünk; eggy esesz
Eggy tágas tartomány! de szíveinket
Egymástól el nem vonja semmi köz.
Ők eggy ütéssel vernek a' fagyos
Poprád' 's a' habzó Száva' partjain
Szoros kötél volt ránk a' származás.
De még szorosbbat érzés 's gondolat etc. etc. etc.

97.

[1063.]

A' fény sem az? De oh mi az tehát
Ha még a' fény sem az? ha még az is
Csak olly hiú bér, mint a' mellyeket,
Magát elvesztve, hajház a' pula?

Nekem pedig csak ő az eggy bálványom
'S mindég csak ő volt, és mindég csak ő lesz.
Azt a' ki nem lel érdemet magában
'S maga által nem ragyoghat, kapja-fel,
Midőn a' dévaj lélek szállja-meg
Gyötrő porából a' bohó Szerencse.
Mídász hadd légyen Mídász. Ő arannyal
Bővölködik: jó ésszel én; ez áron
Megvenni mindég rettegém fülét.

Már akkor a' midőn szelíd atyám
Még gyenge gyermekét, ölébe zárt,
'S tornácza' füstös képeinél kevély
Gyönyörködéssel álla-meg velem,
Nem az dagasztá mellyemet, hogy *Urk*
Vagy *Muytha* volt nememnek törzsöke,
'S Abától vettem én is származásom.

Nem az, hogy ők e' táj elsőji közt¹³⁰
'S megyéjek fényes polczain ültenek,
'S hintójokat hat czifra ló voná
'S gyakor vendeggel töltek asztalaik
'S más holmi, mellynek Torzsai tudna örülni
Hanem hogy átkot nem vontak magokra,
'S közöttök egy sem volt fondorkodással
Nem egy is álnokúl kullogva nagy

[1064.]

220.

Jutott kevélység nékem is, 's kevésnek¹³¹
Jutott több mint nekem: de szomjainkat
Nem egy forrásból oltjuk. A' mit ők
Kerestek az nekem nem kell, nekik
Nem a' mit én kerestem, 's íme bírok.

[1065.]

187.

Kikelni a' ködből, 's másoknál előbb
Hágdosni a' fényes úton, hol nem ős
Nem bírtok és nem pénz nyujtnak elsőséget,
'S ujjal mutattatni a' nagy szám között,
Oh zengzet! édes, mint a' húroké.

Jan. 1813.

[1066.]

196.

Mint tölti-ki Ámor a' türköt reám,
A' teljest, a' virággal megrakottat,
És napjaimat¹³³ mint hagyja folydogálni
Lassún, de kénnyel, azt hágyd egyszerű
Hangan beszéllem. Épistolionom
A' fenntebb zengzetet, mellyel külömben
Odák' tüzetől gyúlt Episztoláim
Szeretnek, a' mint mondják, hangzani,
Szint úgy mint tárgyam 's a' te tiszta lelked

Mart. 4d. 1813.¹³²

¹³⁰ közt em.

¹³¹ kevésnek Az ek olvashatatlan betűkből jav.

¹³² Utólag, más írással az első sor mellé írva.

¹³³ napjaimat Az at olvashatatlan betűkből jav.

'S e' régi szent barátság, tiltogatja
Kell pípere ottan, a' hol ajkainkat
A' részeg szívnek önti-el özöne?
Kell ott a' duzmadt ész sugallatát,
És még inkább a' vak 's hideg szokását,
A' hol meleg szív szívhez szóll, követni?
Ketten vagyunk; a' Bölcs ki e' csácsogásért
Csak szánni fogna, lelje zárva az ajtót.

201.

[1067.]

VÉNUSZ KALLIPYGÓSZ.

6 Apr. 1813. Er Semly.

Mind, mind, lyányka, nem ezt egyedül! 's nagy Júpiter, engedd
Váljon hármassá nékem is egyszer az éj

200.

[1068.]

Tartsa-meg Európát, Ledát, Semeléjit, Iójit,
A' nagy Zeusz: az enyém, Heliodóra, te vagy.

203.

[1069.]

11. Jun. 1813.¹³⁴

Én szeretek, szeretetve vagyok, gyönyöröjéken élek –
Úgy de hol? úgy de kinél? – Páphia, tudd te magad.

211.

[1070.]

A' CSILLAGOKHOZ.

(Poetai Berekbe)

Szánlak titeket, szent fényei az égnek!
Szépek vagytok és tisztán ragyogtok
Fényt lövelltek a' csüggedt Hajósra,
'S még sem vesztek bért nagy Istenektől
Mert, fagykeblűek,¹³⁵ ti nem szerettek!
Ti tartózkodhatatlanul vonattok
A' Horáktól végig a' nagy égen.

¹³⁴ A dátum a vers első sora előtt áll, de a szövegtől kicsit magasabb pozícióban.¹³⁵ Mert, <nem> fagykeblűek

Melly hosszú útát jártatok-meg¹³⁶ immár,
A' miolta kedvesem' karjában
Títeket 's az éjfélt elfeledtem.

Göthe. 22 Jul. 1813.

[1071.]

222.

Vénül, 's vénüljön, testem! de te lelkemet ittassd,
Hébe, a' szent kelyhből és soha elaggni ne hagyd.

Debreczen 20 Febr. 1814.

[1072.]

221.

Mint a' midőn a' tél' sivatag fagyát
Napunk' hatalmasbb nyílei kergetik,
És rózsafelhőjin alászáll
A' koszorús Kikelet, 's egéről
Földünkre harmat-gyöngyeit öntözi,

[1073.]

223.

<Eggy és Nem-eggy.>

18. Nov. 1814.

Embert mondva nem ejt két szótagot; a' ki bűdös gőg'
Hangján rád ordít hogy nézz-fel 's térj-ki lovának;
Ő ragyogó szekeren megyen a' Pont-neufre, te talpalsz.
Kettőt ejt Bossuet, a' nép' feddője, ha szent hely
Hallja szavát,¹³⁷ kettőt a' Fernéyi Virzsil
Clíoval zengvén a' legjobb Bourbon' – – –
Igy a' szín' fő dísze Le Cain, 's a' lányka ha dalt önt,
'S <mindenike eggy tagg> úgy
mint a' Marquis, csak egyet ezek¹³⁸

Eggy a' nyelv, de az hely' 's a' szólló' nyelve nem eggy nyelv.>¹³⁹

¹³⁶ útát <tet> jártatok-meg

¹³⁷ Hallja <csudálva> szavát

¹³⁸ Az áth. rész alá írva.

¹³⁹ Utóbb az egész vers ferde vonalakkal áthúzogatva.

349.

[1074.]

Nyelvet ronta Homér, nyelvet Thucydidesz.

350.

[1075.]

Igérkezém hogy mégyek, 's a' hazug
Még most is újítgatja ígérkezését.
De ha a' beteggé válni rettegő

Miként ne varjon azt a' más beteg?

292.

[1076.]

1823. Febr.

Az oktalan Bölcs títeket, Istenek,
Tagadni akarna. De ti felette meg
Dördítitek bosszús ütéssel
A' ropogó tüzeket, hogy Ujhely

És a' Hegyalják' bérczei rengenek,
'S fortyogva csap-ki partjain a' Tisza,
'S az sápadozva roggyan-össze,
Érzi hatalmatokat,¹⁴⁰ 's tagadja.

Ekként dühödtek egykor az elfajult
Tellusz szülöttjei ellenetek, de Zeusz
Felkölt; futottak ők, 's az ádáz
Enceladuszra röpíté az Aetnát.

Enceladuszt
leborítá az Etna¹⁴¹

Engem szerény szív vonsz tífélétek, és
Nem ingadó hit, 's gyermeki félelem.
Áld szenvedésim közt nyögésem,
Áld poharam, ha virág övedzi.

2. Febr. 1815. Prológ Esztellhez
[...]

¹⁴⁰ <'S vallja> hatalmatokat, Az Érzi az áth. szavak elé betoldva.

¹⁴¹ Befejezetlen sor. Előszőr: <'S> Enceladuszra <röpíté> az Aetnát, a röpíté alá írva: borúlt, de az egyeztetés elmaradt. Ezt követően a sor mellé újabb változat került: Enceladuszt leborítá az Etna, de az előző nincs áthúzva.

Elragadás. Plutó és Ceresz leánya.¹⁴²

Natur und Kunst.
Amor kitörli az álnevet.

Hittem az esknek 6. Marcz. 1813.

[1077.]

181.

Schlachtittzá tett a' születés a' Múza nemessé.

[1078.]

80.

Mint Niobéra reám küldötte a' Messzelövellő'
Szűz lányát Létó 's sírbe le-szálla Phigie

[1079.]

351.

Terhed alatt lerogyál és szírsz?¹⁴³ 's te nem érted hogy a' Sors
Nagynak véle, 's pirúl megbotolása miatt.
Oh te nagy oh te kicsiny
A' ki igazán nagy volt állva, ledőlve is az.

[1080.]

352.

Tűrj mint férjfi. Nem illet erőst ez az asszonyi rívás

[1081.]

353.

Nem toda helyjében ingani, dőlni toda.

[1082.]

242.

1816 Sept.

Domb, völgy, meg völgy, domb, 's domb meg völgy megintt,
Nem szép, de áldott föld, Isten veled!

¹⁴² Alatta: <.abey>, az első egy vagy két betű olvashatatlan.

¹⁴³ Bizonytalan olvasat.

Mint a' szerelmes néz elnedvesült
Szemekkel a' hív lyányka' rejtekére,
A' honnan őt vad¹⁴⁴ sorsa most elűzi:
Akként tekint reád vég pillantatom
Aldott hazája sok nagy férjfiadnak
----- asszonyaidnak
'S szorult melyemből lassu fájdalommal
Ez ront ez tör elő: Isten veled!

245.

[1083.]
24 Mart. 1817.

Elhallgatál, 's sem szíved sem kesergő
Vádjaim nem tudnak felriasztani.
Hogyan? 's te nem vagy már az a' mi voltál?
Én a' mi voltam többé nem vagyok?
Szabad vala engem¹⁴⁵ egykor nem szeretned;
Azt szíved adta nékem, nem becsem.
De most, midőn már bírtam, most midőn az
Tulajdonom nekem, vissza ragadnod
Erőszak nélkül többé nem lehet.

346.

[1084.]

Fúzz virágot homlokomra,
Lyányka, míg tart a' tavasz,
Míg egy két csókot kerülünk,
Nézz körül, 's elreppen az.

268.

[1085.]

Égtem értted, 's te szerettél,
Én meg égek, nem te már.
Ah, egy másért megvetettél
Ajkad azt tagadja bár!

¹⁴⁴ őt <most> vad¹⁴⁵ engem Sor fölötti betoldás.

HORATIUS-, HOMÉROSZ-FORDÍTÁSOK

[1086.]

251.

Prima dicte mihi...

Első tárgya, Meczén, Múzámnak, 's majdan utolsó.
Engem akarsz e megint, kit elégszer láttatok, a' ki
Megnyertem botomat, berekeszteni régi körömbe?
Sem kedvem, sem időm már mint volt. Herculeszének
Hagyta falán kardját Vóján, 's szuglyába vonúlt-meg,
Hogy ne könyörgje kegyét a' népnek színje'
Vájt füleimben cseng egy szózat: Csapd-el öregsző
Tátosodat, nehogy orra essék, 's székenbe borítson.
Most hát elhányom versem' 's játékimat
Azt keresem mi szabad 's illő, 's¹⁴⁶ neki fekszem egészen.

[1087.]

277.

Az Iliász I. Könyve.

Még minekelőtte Vályi-Nagy vagy Kölcsey hozzá fogának fordításához.

Zengd nekem, isteni lány, Achileusznak vészes haragját,
Melly ezer inséget vonszott az Acháji seregbe,
És sok hősnak erős lelkét Adeszbe leküldé
Még nap előtt, magokat zsákmányúl hányva az ebeknek
'S a' madarak' sokaságának; így lőn a' mit akart Zeüsz
A' melly olta legelsőben vetekedve különvált
Atrida, a' népség' fejedelme, 's az isteni Achilleusz.

'S őket melly Isten készíté patvarra fakadni?
Zeüsz' fija 's Létóé. Haragudt a' fejdelem ellen,
'S sergén rossz nyavalyát terjeszte-el; hulldosa népe.
Mert Chryses papját az Atrída illette szitokkal,¹⁴⁷
A' mikoron az Achája' sebes gályájához eljött
Váltani-meg lányát, 's értte sarczot ajánlott.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Utólag toldva a sorba.

¹⁴⁷ <panasszal> szitokkal Világosabb színű tintával végrehajtott javítás.

¹⁴⁸ ér<e>tte A következő két szó előtt nagyobb kihagyás.

[1088.]
Az Íliász' VI. Éneke.

Elhagyva Istenitől maga vólt a' két sereg immost,
'S Xanthosznak 's Szinoisznak ugarjain erre meg arra
Hánykódék a' rettenetes harcz, a' hogy erősebb
Karral az ércz láncsát kiki az ellenségnek arányzá.

Telamonída Ájász, bástyája az Acháji seregnek,
Törte-meg a' Trószok foltját, 's nyita társainak fényt;
Azt ütvén, ki a' Thráxok előtt járdalla legelső
Euszórosz' magvát, Akaneászt, a' gyorsat, az ügyest.
Lófürtös sisakának az ércz úgy vágta taréját,
Homloka hogy betört, 's koponyáján méne keresztül
Az hegyes ércz; 's szemeit most eltöltötte sötétség

Erre a' Teuthranida Áxüloszt Diomédesz ölé-meg,
A' viadalban erős. Lakozék ez az ékes Ariszban.
Dúzs vala birtokiban, 's kedvelve az emberek által,
Mert mindent vendégele, lévén háza nagy útnál.
'S ennyi között egy sem kele-fel, hogy tőle veszélyét
Elhárítsa; bukott mind ketteje; ő maga 's biztos
Híve Kaleszios, a' ki tüzes paripájit igázni
Szokta vala; ők együtt szálltak-le a' földnek ürébe.

ALKALMI DARABOK (1830, 1831)

1. fogás

[1089.]

341.

Pesten, Marcziusban 1831.

„Ne, ne! megöl az álom; hagyj alunni!”
Mond, félig alva már, az édes lányka,
'S reám borúl, 's elszunnyadt karjaimban.

Én engedek, 's a' kedves terhet, össze-
<Szótt karral, lábbal> tartom áltszorítva, Fűzött karokkal¹⁴⁹
'S számlálom szíve' minden döbbenését.

De végre virrad. Hahh, egy mély fohász, és
Utána csók, egy forró, kínjaimnak
Felhozza végét, és a' várt jutalmat.¹⁵⁰

[1090.]

342.

Péczel, Marcz. 1831.

Ti férfiak nem érzetek szerelmet.
Csak a' leány, nem szíve, kell tinektek,
'S vad tűz, nem érzés, lángol kebletekben.

[1091.]

344.

Klobusiczky Matild és Gosztunyi Magdaléna
Bártfay László Ur' szület. napj.
1831. Május 6d.

Matild.

Eltévedett az erdők' sűrűjében
Az árva gyermek, 's könnyekben aludt el,
Mert a' kinek keblében éjeit
Egyébkor tölté, nem találta most.

¹⁴⁹ A sor végén utólag, más írással betoldva az áth. rész helyett.

¹⁵⁰ <fel édes> jutalm<á>t Az és a' várt az áth. szavak fölé betoldva, a jutalmat második a-ja fölött áth. ékezet. A lejegyzéssel egyidejű javítás.

Eggy hű Bramín meglátta a' kínosan
 Szendergő gyermeket, 's elvitte hajlékához
 És a' mit itt természet nem teve,
 Hűség tevé. Az árva gyermek és
 A' jó Bramín egymáshoz forradának.

Nemes lelkű! a' hív Bramín te vagy;
 A' hálás árva gyermek én vagyok.

Léni.¹⁵¹

A' másik én. 'S a' melly nap¹⁵² tégedet
 Nekünk adott 's barátid hű körének,
 Hogy élj sokáig 's boldogúl, könyörgünk,
 Oh hallja meg a' hűség' esdeklését¹⁵³
 Az ég. Légy példánk, gyámolunk, vezérünk
 És a' mit eddig tettél, tedd tovább is,
 Te, 's hozzád méltó nőd, szeresetek.

343.

[1092.]

**Sírvers Fáy Györgynek
 a' György és Puky Borbála fíjának. 1831.**

Szerelme voltál szülédnek,
 Most mérges gyötrelmek levél,
 Miólta tőlök elkelél,
 Nincs nyugta sebzett sziveiknek.

Oh enyhítsd őket fájdalemben,
 'S ha elhagyhatod egedet,
 Mondd, megjelenvén álmaikban:¹⁵⁴
 Itt is szeretlek titeket.

¹⁵¹ A Léni Mat-ból jav.

¹⁵² <nép> nap Az áth. szó fölé írva.

¹⁵³ hűség' <szent szavát> esdeklését

¹⁵⁴ álmaikban<,>:

[1093.]

256.

Dayka.

Számosak a' liget' énekesei, de fűlmile¹⁵⁵ téged
 Hall a' pásztorlyány¹⁵⁶ tégedet hall egyedül.
 Így mikoron kebled' gyötrelmeit Dayka, te zenged,

[1094.]

70.

1795

Szállj-alá zsibbadt szemeimre gond-el
 Oszlató Tündér! elepedve nyujtom
 Mákodért rengő karomat; lehelld rám
 Mennyei csended'.

[1095.]

213.

Nagy Istenek, melly boldogságok!
 'S melly kín, melly bú, nagy Istenek!

[1096.]

317.

Barthos Mukinak.

1.

a' Paulíne' szület. napjára. 19. Aug.¹⁵⁷

Üss nagy lelkében atyádra,
 Kegyességében anyádra,
 És kövessd példájokat.
 Légy hív társa testvéridnek,
 Nagy öröme szüleidnek
 'S fizessd vissza gondjokat.

Muki neked ezt ohajtja:
 Élj soká, és boldogúl.
 Seraphinka csak sóhajtja:
 Ó szollani még pirúl.

¹⁵⁵ de <te> fűlmile¹⁵⁶ Hall a' <Pásztor 's> a' pásztorlyány A Hall a' a sor elé betoldva, a p P-ből jav.¹⁵⁷ A vers kéthasábosan van írva.

2.

Somogyi Simonnak midőn Aug. 26d. 1826.[?]
70dik esztdebe lépe.¹⁵⁸

1.

Öreg Úr, eggy kisfiú
Aldást hoz tenéked;
Fusson minden gond és bú,
De ne egésséged.
Lássd virulni háznépedet,
Jó fiadat, szép menyedet.

2.

Sok esztendő't töltél már,
Van valami hátra;
Légyen jó vagy nem jó bár,¹⁵⁹
Legény jut a' gátra.
Töltsd vígan barátid között,
Kiket hozzád szív kötözött.¹⁶⁰

3.

Eggyet óhajtának még;
Nem merem mondani.
De csak bátran! kedves ollyat
Még ma is hallani.
Emlékezzél az édesre,
'S menj még eggyeszer Kerepesre.

4.

De míg oda mégy, fogadd
Hív köszönetünket,
Hogy jó 's rossz napjainkban
Szerettél bennünket.
Ez a' legforróbb kérésünk,
Légy jó szomszédunk, segédünk.

¹⁵⁸ A vers kéthasábosan van írva. A címben az évszám elírás lehet, helyesen inkább: 1827 (erről részletesen l. a szövegidentitás-jegyzet szövegforrások összevetése című részében).

¹⁵⁹ bár A b m-ből jav.

¹⁶⁰ kötözött Tollhiba, em.

3.

Piarista Rector Tamásy József Ur neve napj.
Aug. 27d. 1827.

1.

Fényes dísze szerzetednek,
Kit nagyok 's aprók szeretnek,
Halld, a' mit neved' napjához
Áldásúl egy kis fiú hoz.

2.

Légyen tartós egésséged,
Virítson nagy kedvességed,
Hogy Zemplény, mint eddig mindég,
Birtokodban kevélykedjék.

3.

Alád jutok én is, szeress,
'S bár rossz volnék, meg ne veress.
Én katonafiu vagyok,
'S ha bántanak, kardhoz kapok.

4.

De tovább nem tartóztatlak,
'S nagyobb Vendégidnek hagylak.
Megyek, de engedd-meg tehát,
Kiálthassam én is: VIVAT.

4.

Major Barthos András Úr' születése napjára.
Novemb. 27d. 1827.

Atyám, nagy példája 's dísze gyermekidnek,
Kit kegyesség, 's szíved' tiszta erkölcsi
És hazájáért vett sebek ékesítnek, –
Halljad, mik légyenek fiad' érzései:

Midőn te születél, egy Angyal szálla-le
Enyhíteni anyádnak epesztő kínjait,
'S így szólla: derítsd-fel elméd' örömekre,
Meghallotta az Úr kebled' fohászait.

Felserdül a' gyermek, és férfivé leszen,
A' hadak' terheit fogja majd viselni
Bénává vagdalják, 's ismét erőt veszen,
'S házasságba fog eggy szép 's jó lyánnyal kelni.

Háza megsaporúl, terhe nevededik,
Dolgait mint okos házatya rendeli;
Minden bajban hite éghez emelkedik,
Örömét bánatját az Urnak szenteli.

Néma az irigység midőn őtet nézi,
Mert nincs szenny, nincs piszok tiszta életében,
Minden lépéseit törvényhez intézi,
'S gyermekit neveli szíve érzetiben.

Igy az Angyal, 's eltűnt. A' mit jövendőle,
Azt bétellyesedve nagy örömmel látjuk,
'S itt lévén az a' nap melly tégedet szűle,
Az éghez éretted e' kérést bocsátjuk:

Isten, tartsd-meg soká jó anyánk' jó férjét,
Isten, tartsd-meg nekünk ezt a' jó atyánkat!
Tartsd-meg barátjai' kevély ékességét,
Tartsd-meg tanítónkat, díszünket, példánkat!

Ugyan-akkor Paulinának.
a' esztendősnék:

Edes atyám, én először
Ne nézzd ajkam rebegését,

Mondom itten versemet,
Nézzd szerető szívemet.

Arra kérem az egeket
'S napjaidra minden áldást

Hogy téged megtartsanak,
Bővségben árasszanak.

Most mi vagyunk életednek
De majd öregségednek is

Elcsüggesztő terhei:
Mi leszünk örömei.

Megfizetjük néked akkor
Most szoríts engem mellyedre

E' lesújtó gondokat,
'S add reám áldásodat.

2. fogás

[1097.]

284.

B. MALONYAI JÁNOS ÚRNAK

midőn 1821. Aug. 6d. Zemplényben a' Fő-Ispányi kormányt általvette.

1.

Körömnél a' Hídason.

Örvendez a' Sajó, zúgnak víg habjai
 Midőn szélére ér a' nagy Malonyay.
 Szép folyam, vidd által Zemplény' határára,
 Csókolgasd nyomait, 's add neki tudtára,
 Hogy a' kies Megye repes örömében,
 Lelkes Kormányzóját tartván kebelében.

2.

A' Vármegye-háza kapuja felett.

Eszterháznak itt Malonyay leve társa; Hegyaljánk
 'S a' Tisza 's a' Beszkédi hegyek tapsolva fogadják
 A' nagy Kormányzót,¹⁶¹ 's vígasság tölti el Ujhelyt.

3.

Az Ebédlőben.

Kitöltve látod itt kürtjét a' Bővségnek,
 Külső képét azon belső elsőségnek,
 Melly által az szerzé fényes érdemeit,
 A' ki itten össze gyűjté vendégeit.

[1098.]

284.

BÁRÓ MALONYAY JÁNOSNAK,

midőn 1821. Aug. 6d.

Zemplény Vármegyében a' Fő-Ispányi Helytartóságot általvette.

1.

Körömnél, a' Hídason.

Örvendez a' Sajó, zúgnak víg habjai,
 Midőn szélére ér a' nagy Malonyay.

¹⁶¹ Kormányzót A K k-ból jav.

Szép folyam, vidd által Zemplény' határára,
Csókolgasd nyomait, 's add neki tudtára,
Hogy a' kies Megye repes örömében,
Lelkes Kormányzóját tartván kebelében.

2.

A' Vármegye-háza' kapuja felett.

Eszterháznak itt Malonyay leve társa; Hegyaljánk
'S a' Tisza 's a' Beszkédi hegyek tapsolva fogadják
A' nagy Kormányzót, 's vígasság tölti el Ujhelyt.

3.

Az Ebédlőben.

Kitöltve látod itt kürtjét a' Bővségnek,
Külső képét azon belső elsőségek,
Melly által az szerzé fényes érdemeit,
A' ki itten összegyűjté vendégeit.

317.

[1099.]

BARTHOS MUKI

atyjának Major Barthos András Úr' születése' napjára.

1827. Novemb. 27d.

Atyám, nagy példája 's dísze gyermekidnek,
Kit kegyesség 's szíved tiszta erkölcei,
És hazájáért vett sebek ékesítnek,
Halljad, mik légyenek szíved' érzései.

Midőn te születél egy Angyal szálla le
Enyhíteni anyádnak epesztő kínjait,
'S így szóla: derítsd fel elméd' örömekre,
Meghallotta az Úr kebled' fohászait.

Felserdül a' gyermek és férfivá leszen
A' hadak' terheit fogja majd viselni,
Bénává vagdalják, 's ismét erőt veszen
'S házasságba fog egy szép 's jó lyánnyal kelni.

Háza megszorul, terhe nevededik,
Dolgait mint okos házatya rendeli;
Minden bajban hite éghez emelkedik,
Örömét, bánatját az Úrnak szenteli.

Néma az irígység, midőn őtet nézi,
Mert nincs szenny, nincs piszok tiszta életében,¹⁶²
Minden lépéseit törvényhez intézi,
'S gyermekit neveli szíve' érzetében.

Így az Angyal, 's eltűnt. A' mit jövendőle,
Azt bételjesedve nagy örömmel látjuk,
'S itt lévén az a' nap, melly tégedet szüle,
Az éghez éretted e' kérést bocsátjuk:

Isten, tartsd meg soká jó anyánk' jó férjét,
Isten, tartsd meg nekünk ezt a' jó atyánkat,
Tartsd meg barátjai' kevély ékességét,
Tartsd meg tanítónkat, díszünket, példánkat.

[1100.]

305.

Septemvir
SZILASSY JÓZSEF
Úrnak,

midőn 1825. Május 9d. Zemplényben a' Fő-Ispányi Helytartóságot általvette.

Igazság, Eggyesség, Hűség, és Szeretet
Boldogít Vármegyét és egész Nemzetet.¹⁶³
A' törvény' férfija ezt ígér Zemplénynek,
'S az idő megfelel az édes reménynek.

[1101.]

305.

Septemvir
SZILASSY JÓZSEF ÚRNAK,

midőn 1825. Május' 9d. Zemplényben a' Fő-Ispányi kormányt általvette.

Igazság, Eggyesség, Hűség, és Szeretet
Boldogít Vármegyét és egész Nemzetet.
A' törvény' férfija ezt ígér Zemplénynek,
'S az idő megfelel az édes reménynek.

¹⁶² <erkölcsében> életében Az áth. szó felé írva.

¹⁶³ Nemzetet A N n-ből jav.

335.

[1102.]

GRÓF MAILÁTH ANTALNAK,

midőn 1830. Aug. 5d.

Personális Mailáth György által Zemplényi Fő-Ispánná iktattatott.

1.

Tekintsetek alá magas egetekből,

Ti a' Majláth háznak elhunyt csillagai,

'S lássátok, mint kelnek régi nemetekből

Házatoknak ismét új ragyogványai.

GYÖRGY, a' Honnak 's Honthnak tündöklő nagy fénye

ANTAL, te, Zemplénynek öröme 's reménye.

2.

(Zemplény szól.)

Én szültem őtet, én neveltem,

Kevélyen láttam nagy fejlődését,

Itten tévé első lépését,

De ah, a' nem-hív elhagyott!

Most jó 's enyém! 's enyém 's örökre!

Erőben ül fel kormányomra.¹⁶⁴

Szent ég, tartsd meg boldogságomra

A' jót, a' hívet a' nagyot.

¹⁶⁴ kormányomra<!>.

GYŰJTEMÉNYES KÉZIRATCSOMÓK

LYRAI ÉS VEGYES KÖLTEMÉNYEK. (1830–1831)

[1103.]
A' TANÍTVÁNY

275.

Kékellő violák' illatozási közt
Szüle egy gyenge leány engemet ott, hol a'
Szirt' forrása magasról
Tajtékozva szökell alá.

S lány keblébe fogott, s kisdede' homlokát
Elhintette tüzes csókjaival, s te, mond,
Serdülj, s a' miket itt látsz,
Zengd majd lantom' idegjein.

Így szólván¹⁶⁵ elhagyott. Hirtelen egy galamb
Lebbent nyögve felém, s elfedeze a' liget'
Ifjú lombjai közzé,
S mézzel tömte meg¹⁶⁶ ajkamat.

Nőttem, s a' mit az ér' szélein, ott, hol az
Aggott tölgyek alatt görbe futást veszen,
A' mit szirtpatakomnak
Vad zajgásiban hallanom¹⁶⁷

Engedtek kegyesen szent jelenéseim,
Már már zengi dalom: honjomat egykor, és
Lelkes nagy fijait; most
Még csak gyöngé szerelmeket,

¹⁶⁵ szól<l>ván Utólag kihúzva.

¹⁶⁶ tömte<->meg Utólag kihúzva.

¹⁶⁷ Mellette német nyelvű szedési utasítás: kein Punct am Ende. ('ne legyen pont a végén').

És a' lányka' szemét, a' ki remegve fut
Lobbant lángom elől kertje' homályiba,
S ott, a' csintalan! önkényt
Hull keblembé, de fut megint.

111.

[1104.]
AZ ÁLDOZÓ

Sípját s e' koszorút s nyíló korának
Díszét, homloka' fürtjeit, Kroníon'
Hármas ikrei, hűvetek sajátúl
Nyujtja tinektek.

Mert kellemjeit a' kies Cythére'
S Gnídusz' asszonya mind tirátok önté,
S tőletek szedi most vizont, ha lángot
Gyujtani készül.

Oh védjétek az áldozót, Szelídek,
S titkos bábotokat lehellje mennyei
Ajkatok dala' zengzetébe! Nem sért
Így az irígy nyelv.

[6a: nyomtatott példány beragasztva: A' *hit' szava*, Hébe, 1825. 170–171.]

292.

[1105.]
HIT' SZAVA.

Az oktalan Bölcs títeket, Istenek,
Tagadni akarna; de ti felette meg-
Dördítitek bosszús ütéssel
A' ropogó tüzeket, hogy Újhely

És a' Hegyalják' tornyai rengenek,
S fortyanva csap ki¹⁶⁸ partjain a' Tisza,
S ő sápadozva roggyan össze,
Érzi hatalmatokat, s tagadja.

¹⁶⁸ csap<->ki Utólag kihúзва.

Ekként dühültek egykor az elfajult
Tellusz' szülöttjei ellenetek. De Zeüsz
Felkölt; futának ők, s az ádáz
Enceladuszt leteríté az Etna.

Engem szerény szív vonsz tifeleitek, és
Nem ingható hit, s magzati félelem.
Áld szenvedésim közt nyögésem,
Áld poharam, ha virág övedzi.

Az éj' sötétét tiszta nap, a' fagyos
Telet tavasz s nyár váltja fel,¹⁶⁹ és az ősz,
Gerézddel ékesítve főjét,
S újra sötét jön elő, fagy újra.

Hadd jőjenek! ti gondotok az; nekem
Örvendeni illik, túrni, reményleni.
Ég föld szakadjon össze, szórja
Lángjait a' Phlegeton! ti védtek.

[1106.]
TUSAKODÁS

188.

Reményem eltűnt, mint mikor a' torony'
Lámpája az éjnek vad zivatarja közt
Ellobban, és a' csüggedőket
A' habok újra veszélyes őrvény

S egekbe nyúló fergetetes sziklák
Közzé röpítik. Oh ti hatalmasok!
S te, te nagy és jó Júpiter, ki
Teljesedésbe hozod tilalmat

Nem szenvedő végzéseiket, tehát
Hijába bízánk bennetek? hasztalan
Nyujtánk fel újobban könyörgő
Összeredőlt kezeket felétek?

Méltatlanoknak még soha nem leve
Az égiektől támogató segéd.
Túrd a' mit illik túrnöd; itt lesz
A' gonoszokra kemény fenytű.

¹⁶⁹ váltja<->fel Utólag kihúzva.

Bizonynal itt lesz! Néha sietve jön,
Sántítva többször, s hozza kezében az
Élesre fent pallost, s az ingó
Csésze sülyed, s bukik a' hitetlen.

Villogj te nekünk, mennyei Jó-Tanács,
S vezérj az éjnek kétes homálya közt.
Ím lobban a' láng, a' homály fut.
Lelkem, örülj, közelít az óra!

50.

[1107.]
ZELLIHEZ.¹⁷⁰

Zellim, legelső zsengejétől
Érted fosztám meg a' tavaszt;
Vedd, Zelli, hívednek kezéből,
Vedd, oh vedd forró csókkal azt!

Vedd, Zelli! 's lásd¹⁷¹ miként hullattam
Harmat gyanánt rá könnyemet,
Hogy sorsom által eltiltattam
Körűled élnem éltemet;

'S panaszzanom, hogy bánatimnak
Most csak az ád vigasztalást,
Ha megjelenvén álmaimnak,
Esküdsz, hogy nem kedvelsz mást.

Nézd,¹⁷² mint serkenget új öröme
Mindent a' nyájas kikelet,
Nem engem, Zelli! én örökre
Szívemben hordom a' telet.

És nem lesz vége gyötrelmimnek,
És nem derül fel¹⁷³ bánatom,
Míg majd, hogy szíve szép Zellimnek
Örökre enyém, nem mondhatom.

¹⁷⁰ ZELLIHEZ<, a' tavasz' első virágival>. A cím, az első és második versszak mellett német nyelvű szedési utasítások.

¹⁷¹ <nézzd> A sor mellett előbb nézd-re jav, majd a sor fölé betoldva: lásd.

¹⁷² Né<z> Utólag kihúzza.

¹⁷³ derül<->fel Utólag kihúzza.

[1108.]
MINNYIHEZ

268.

Égtem érted s te szeretté,
Még én égek, nem te már.
Ah, te már meghidegedté,
Szád szemed tagadja bár.
S én itt magamba borúlva
Nevedet sohajtgom,
Elbusúlva, elfásúlva
Veszteségem' siratom.

Elenyésztek életemnek
Tündér istenálmai!
De ne rettegj, mély sebemnek
Nem terhelnek vádjai.
Légy te boldog; könnyebbedve
Tűröm én majd estemet,
S ezt sohajtom kevélykedve:
Minnyim egykor szeretett.

[1109.]
A' NAGY NAPON.

276.

Szabadon lihegsz, szeretett Haza,
Szabadon lihegsz megint! karunk
Béklyóidat összetöré!
Itt hulltanak ők, itt vesztenek el,¹⁷⁴
Lobogó tüzeit seregökre
Az isteni bosszu lövellé.

Nem ejte le¹⁷⁵ minket erő;
Bízakodás teve rabjaivá
Minket a' pogánynak.
Esküdt, s mi jók hívénk szavát,
S ő a' hívőket, bízakodókat,
Cselébe voná, megbuktatá.

¹⁷⁴ vesztenek<->el Utólag kihúзва.

¹⁷⁵ ejte<->le Utólag kihúзва.

Hegyeink' aranyát, ugarinknak
 Gazdag termésit írgylé,
 És a' mit táplál a' mező.
 Paripáink néki nyihogtak,
 Gyapját neki nyírta meg¹⁷⁶ a' nyáj,
 S a' mit nem vett-el, ellopá.

Magyarra vivé ki¹⁷⁷ a' Magyar,
 S vicsorga dühében, hogy a' két
 Testvérhad érte egymást ölél.
 Éh gyermekeinket maszlagon
 Hízlalta pribégjeivé, hogy ők
 Verdessék a' mi még nem ing.

S mi nyögénk a' vad dölyf' kéjeit,
 S viselénk, de mérges fájdalomban,
 Az alázó sullyos igát.
 Hunyadink' nagy lelke nem hagyott el,¹⁷⁸
 Hunyadink' nagy lelkét nem hagyánk el,¹⁷⁹
 S lepattogának lánczaink.

Itt hulltanak ők, itt vesztenek el;¹⁸⁰
 Lobogó tüzeit seregökre
 Az isteni bosszu lövellé!
 Szabadon lihegsz, szeretett Haza!
 Szabadon, Szeretett, szabadon megint!
 S mi törénk-le, mi, lánczaidat!

293.

[1110.]
 A' BŰNÖSÖK

Nem mérsékli soha
 Kedvét az halandó.
 Akár öröm érte,
 Akár csapás,
 Az állhatatlan,
 Szűk vagy tág határán,

¹⁷⁶ nyírta<->meg Utólag kihúзва.¹⁷⁷ vivé<->ki Utólag kihúзва.¹⁷⁸ hagyott<->el Utólag kihúзва.¹⁷⁹ hagyánk<->el Utólag kihúзва.¹⁸⁰ vesztenek<->el Utólag kihúзва.

Itt is, amott is,
Mindég túl lebeg.

Mosolygva pillant
Rá a' vak Szerencse,
S pulya társai
Csodálva nézik
A' ragyogót,
Akkor Isten ő!
Akkor ő az Isten!
De ha sarkba rugá
A' Változó,
S tündér pillogását
Pulya társai
Többé nem csodálják;
Ő, s egyedül ő,
Boldogtalan.
Ha tudatlan ujjal¹⁸¹
A' békateknő'
Húrjairól
Eggy magányos hangot
Pattanthata le,¹⁸²
Ő Májának
Legkedveltebb gyermeke;
Ő a' nagy Heraklesz,¹⁸³
Ha sárgulacsával
A' csiripoló
Verébsérget
Szétt űzheté,
S botja bogácsfőt
Verhete le.¹⁸⁴

Gyönyörködéssel
Nézi a' bohó nemet
Zeüsz, az őszszakállú;
Gyönyörködéssel
Emlékezik,
Mint nyargala hajdan,
Még kisded Isten,
Amalthea körül

¹⁸¹ ujjal Az u ú-ból jav. az ékezet áthúzásával.

¹⁸² Pattanthata<->le Utólag kihúзва.

¹⁸³ Heraklesz<'> ,

¹⁸⁴ Verhete<->le Utólag kihúзва.

A' szökellő gödölyén;
S hogy verte földhöz
A' horgas-türkű bakot,
Mint később az elfajult
Tellusz' magzatit;
S vissza sohajtozik
Gyermeki boldog
Napjaiba.

Így múlatja magát
A' cselédit-
Szerető atya,
Midőn ezek
Kártya-váraikat
Szintén az égig felviszik,
S örülnek hogy a' nagy
Munka közel van
Már már a' tetőhöz,
S eggy gyenge lebel,
Vagy társaik'
Vásottsága,
Az újabb Bábelt
Össze lohasztja.

De nem így, midőn
A' vétkes halandó
Az égieknek
Asztalaikhoz
Tolja magát,
S nektárjoktól
Elittasítva,
Istenekbe kap,
És Istenekhez
Hasonlatos
Nagy földiekbe.
Akkoron Zeüs,
A' gonoszt-útáló,
A' kérlelhetetlen
Szent Nemesiszt
Az esztelenre küldi ki;¹⁸⁵
S az hatalmas karral
A' sötét Erebusz'

¹⁸⁵ küldi <-> ki Utólag kihúzza.

Mély üregébe
Sujtja a' kevélyt;
Hol az ádáz
Eumenídek
A' tiszteletlent
Skorpiókkal
Ostorozzák,
S az éh keselyű
Tépdeli máját
A' sikoltozónak.
Ah, a' sikoltozás
Nem szelidíti meg¹⁸⁶
A' gonoszt-utáló'
Nagy haragját!
Nem a' hajthatatlan
Három királyt
A' földek alatt!

Boldog az, a' ki
Néki-szabott
Szűk vagy tág határán
Soha túl nem lép;
És Istenekhez
Nem mérkezik.
A' fellegeket-
Rengető Zeüsnek¹⁸⁷
Körmös keselyűji
Még éhezik
A' kajának' máját;
Még a' három Király'
Sokfejű ebe
A' földek alatt
Szomjúzza véreiket.

[16a–18a: nyomtatott példány beragasztva: A' *bűnösök*, Hébe, 1824. 43–47.]

¹⁸⁶ szelidíti<->meg Utólag kihúzva.

¹⁸⁷ A szöveg itt véget ér.

330.

[1111.]
A' LENGESÉGHEZ

Ki viselhetné-el
Élte'¹⁸⁸ sullyait,
Hahogy Istenink¹⁸⁹
Téged nem adának
Az emberi nemhez,
Vádlott, feddett,
Kárhoztatott,
Kedves lyánya az égnek !

Mosolygja¹⁹⁰ bár,
Ha kedve tartja,
Játékid' a' komor Bölcs;
Nevezzen bár
Gyermekesnek;
Nekem te voltál,
Nekem te vagy,
Nekem te lésszesz
Örök barátném,
Vigasztalóm,
Te boldogítóm.

Tátott szájjal
Vára reám,
Hogy elnyelhessen,
Az az isszonyú!
Hallám fogainak
Siketítő
Csattogását;
Láttam vérbe-kevert
Szemének undok
Pislongását,
S irtóztam az irtózatost!
De te, Kedves,
Reám borúlál,
Hogy ne lássam
Vérbe-kevert szeme'
Pislongását;
S hogy ne halljam

¹⁸⁸ Élté<nek> A második é ékezetéből az utólagos javítással egyidejűleg aposztrof lett.¹⁸⁹ Isten<e>ink Utólag kihúзва.¹⁹⁰ Mosoly<o>gja Utólag kihúзва, a jav. utáni szóalak a sor mellett megismételve.

A' dühödött fogak'
Csattogását,
Lágy dalaiddal
Boldog álmak közzé
Altatál-el;
Hol a' Phócionok'
És Scípiók'
Szép honjába
Általtéve
Feledjem az
Irtózatot'
Rettegtetésit.

Tátott szájjal
Vára reám,
Hogy elnyelhessen,
A' még iszonyúbb!
És elnyele!
De te, Kedves,
Egek' leánya,
Vádlott, feddett,
Kárhoztatott,
Mellém vonúlál,
S csapodárkodó
Énekid közt
Hátra hagyál
Tekintenem,
S előre, de távol
Tájékokra;
Nem a' mi most
Lépésim előtt,
Veszttem után
Ólalkodva,
Rettegtetett.

280.

[1112.]
A' TISZTÚLÁS' INNEPE.
AZ UNGNÁL. 886. ESZT.

A' NÉP.
Érettünk küzd, értünk csatáz
A' harcz' nagy Istene,
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

A' JÓSONK.
Bízzál te benne, hű sereg,
Rád néki gondja van.
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

EGYÜTT.
Segéli az elnyomottakat
A' harcz' nagy Istene.
Ránk gondja volt, ránk gondja lesz,
S elnyomja az elnyomót!

AZ OLTÁR' SZŰZE.
Az agg erdőben aludtam el¹⁹¹
Egy lombos tölgynek alatta.
Zaj támada az agg tölgy' lombjai közt,
S elverte szememről álmomat.

Idegen raj űlte meg¹⁹² a' magas
Tölgy' gallyait, egy tömött gerezd.
S a' régi lakók kirohantak
Elűzni szelíd vendégeiket.

Dühösen folyt a' küzdők között
A' vércsata, hulltak sergeik.
De most szeretetté vála tusájok,
S a' két raj egy rajjá leve.

A' FŐ-PAP.
Tisztúljatok-meg! vár az Ung,
Újabb hazátok' szép folyamja.
Nem nyér segélyt a' szennyezett,

¹⁹¹ aludtam<->el Utólag kihúзва.¹⁹² űlte<->meg Utólag kihúзва.

Nem, a' ki más' tulajdonát,
Hölgyét, cselédit, barmait,
Orúl vagy nyílt arcczal rabolja.
Nem, a' ki csal; nem, a' ki jobbát
Felének avagy ellenének
Mosolygva nyújtja, s másfelől
Mérges nyilat fúr oldalába.
Nem, a' ki jámbor szenvedőnek
Enyhíteni rest gyötrelmeit.
A' szenvedő Isten' sajátja,
S az érte mindég bosszút áll,
Bosszút a' bántón. Tisztúljatok!¹⁹³
Tisztúljatok, megszennyezettek,
Tisztúljatok-meg! vár az Ung!

FEGYVERNEK.

Ártatlan' vére Balambert,
S a' nagy erejű Csaratont, Ödönt,
És téged, dicső Etelyénk, soha nem fertőze meg.¹⁹⁴
A' hős nem fenevad; védi szabadjait,
S másnak szabadját tiszteli.

Ötöly így fut, elhagyott hazánk'
Bérczeinek kevély nagy fija,
Szelíden s áldást hozva medreiben.
De ha szirtek gátlják a' szabad' menését,
Kicsap a' mederből, s ront s pusztít haragja.¹⁹⁵

Árpád, a' pálcza tiéd, tied¹⁹⁶ a' kard és az ércz paizs;
Szabad nép adta, s önkényt, azt kezédbe,
Magáért és nem magadért.
Viseld, fija s atyja néki, és a' szép örökbe,
Etelyénk hagyá mireánk, te légy vezérünk.

MIND.

Érettünk küzd, értünk csatáz
A' harcz' nagy Istene,
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

¹⁹³ Utána utólag olvashatatlanul áth. sor.

¹⁹⁴ fertőze <-> meg Utólag kihúzva.

¹⁹⁵ Eme első két szakasz mellett német nyelvű szedési utasítás.

¹⁹⁶ tied Az e fölött áth. ékezet.

199.

[1113.]
LAOKOON

Túrd nagy kínjaidat, szent polgár, s halj meg! hazádért
 Túrsz és halsz; győzött a' fene, 's Trója nem áll.

205.

[1114.]
PSYCHE, A' LEPÉVEL.
 Canovától.

Oh a' mennyei lányka! miként ömlött el alakján
 Mind az az ék, mellyel Cypris igázni szokott!
 Vérem gyúl s hullong – boldog, boldog Lepe! – Vagy te
 Kelj ki¹⁹⁷ a' márványból, lányka, vagy én legyek az!

202.

[1115.]
MADONNA.
 Carlo Dolcétól.

Melly báj, melly fenenség, melly isteni bánat ez arczon,
 És melly szent megadás, s gyermeki bizodalom!
 Bús anya, mennyei szűz, e' kép láttatja mi voltál;
 Vídulj fel,¹⁹⁸ s e' kép fogja mutatni mi vagy.

201.

[1116.]
VENUS CALLIPYGOS.

Mind, mind, lányka, nem ezt egyedül! S nagy Júpiter, engedd,
 Váljon hármassá nékem is egyszer az éj!

206.

[1117.]
ANTINOUSZ.

Kellemet önte reám Metszőm, feniséget Apollra.
 Én vagyok itt első, mint az Olympon Apoll.

¹⁹⁷ Kelj<->ki Utólag kihúзва.

¹⁹⁸ Vídulj<->fel Utólag kihúзва.

[1118.]
APOLLON.

314.

Jön, ló, 's győze! lehullt a' szörny, az az isszonyu!¹⁹⁹ Még reng
Rogytában a' föld, még riadozza dühét.
Ő pedig, a' Győző, nyugalomban lép fel²⁰⁰ az égnek
Szent kapuján társai' sokszori tapsa között.

[1119.]
NINON' KÉPÉNÉL.

195.

„Küpris ez itt?” – Nem. – „Flóra tehát?” – Nem is. – „Úgy Canovának
Szép Psüchéje.” – Nem az. – „Írisz? Aglája?” – Ninon.

[1120.]
AZ EPIGRAMMA.

258.

Szőkj', Epigramma, de nem mint nyíl, melly célra fut és öl;
Szőkj mint csók, mellyet félve lop a' szerelem.
Elcsattant, s oda van! De az édes lányka' tüzetől
Ajkaim lángolnak, s e' kebel égve liheg.

[1121.]
LUCRÉTIA.

309.

„Útálom magamat,” mondotta Lucrétia; „lélkem
Vétlen bár, többé nem vagyok a' mi valék.
E' vas tisztává teszen újolak” – áltveri keblét,
S nyugtan vesz – „nem tűr szennyet az asszonyi rény.”

[1122.]
SZEM ÉS SZÍV.

285.

A' szem látni tanúlt, a' szív csak hinni. Nemesb²⁰¹ az,
S emberhez méltóbb, s ah, vakon űlni nehéz.
Úgy de magam vagyok ott, itt létemet Istenek őrzik,
S a' baj hozzájuk még közelebbre csatol.

¹⁹⁹ isszonyu Az u fölött áth. ékezet.

²⁰⁰ lép<->fel Utólag kihúзва.

²⁰¹ Nemesb

Láss bízvást, sőt nézz; szemed arra van adva: de higgy is,
S int szívednek szép religiója, hevűlj.

189.

[1123.]
AZ ŐZVEGY.

Elmaradás, te vagy a' keserű; ah együtt halni,
S a' szeretett társsal szállani sírbe nem az.
Ezt kérem, s nem adák nekem Istenim! Így lön ezentúl
Nékem az élet halál, bánat az édes öröm.

192.

[1124.]
MEZEI VIRÁGOK.
GRÓF GYULAI CAROLINÁNAK.

Kerti virágoknak remegünk tartatni magunkat;
Istennénk kegyeit nem pazarolta reánk.
Minket az aljas rét, s egy völgy' szűk keble, s az árnyas
Erdők, s egy kisdud csermelye' habja nevelt.
Szolli ide jár, szedi kincseinket, s koszorúba kötöztén,
Szép kebelén viseli s üstöke' fürtjeiben.
Flórai nép, mosolyogva fogadd vendégedet; ím jön!
Boldog az, a' kit hív jobbja szeretve fogad.

1.

Szép vagy Rózsa, de tündöklesz s tündöklenni kívánsz.
Büszke, te nem kellesz, mert maga Szolli szerény.

2.

Tiszta vagy és szép vagy, Liliom, de te másra homályt vetsz.
Nem kellesz te, hiú, mert maga Szolli szerény.

3.

Mit mersz, gyenge Kőkércs? dér jár még; vissza! De néked
Kedveze anyád, s magadat védeni leplet adott.

4.

Szolli, Szelín, és Gyengyi nekem neve az édes lyánynak
Változtatja hevem a' nevet, ő kecsseit.

5.

Atyjának sírjára Szelín szent könnyeket önte,
S a' könnyből te levél, Lengénye, gyöngye virág.

6.

Szegfőnek néztem s Székfűt vala. Otromba csalódás!
Szolli, szemem szívem benned igazra talált.

7.

Itt Violák seregelnék, amott Rezéda. Kis Isten,
Hol Psűchéd? titeket illet az isteni fekv.

8.

Flóra neked koronákat adott, hiu Császna; de kebled
Nem lehel illatokat, s Császna, te büszke lehetsz?

9.

Nincsen színe, de van szaga. Ah e' tarka seregben
Ő egyedül színes, társai mind nem azok.

10.

Kél a' nap, s megnyílsz, de ha száll, elzárkozol. E' szív
Ezt teszi, Gyengyi, ha jössz, ezt teszi, Gyengyi, ha még.

11.

Téged nyujta nekem a' kékszemű lányka, kis Emlény,
S ment s ezt sóhajtá: Oh ne feledj! ne feledj!

12.

Intesz, szép Narcissza, s ölel Zephyr. Én is öllelek,
Mint Zephyr a' búsat, isteni lányka, csak ints.

[1125.]

GRÓF RÁDAY ERZSI.

334.

Természet' gyönyörű remeke, o²⁰² szép Erzs, te nyugszol?
Kelj fel, s halld zokogó hímedet, halljad anyád',
S jó ipadat, s kebled' két kisdedit. Oh, mi keservben
Nyögnek mind szeretett Erzsijek' ágya körül!²⁰³

„Csendesen! hagyjátok kialunni gyötrelmimet; akkor
Jertek, csókjaimat szedni, sietve felém.”

²⁰² Utólagos betoldás.

²⁰³ Az üresen hagyott sorba német nyelvű szedési utasítás került.

207.

[1126.]

A' VÁRADI FERDŐBEN.

E' liget' árnyai közt ége a' szép Náisz Apollért;
 Asszonya vette nyilát, s a' szeretőre lövé.
 Szemtelen, égj, úgy monda, de vessz! S a' Nympha vesz és ég,
 Hév habokat buggyant, s hirdeti keble' tüzét.

208.

[1127.]

UGYAN-OTT.

E' busa nép kártyát s lakomát kér. Nympha, te nékem
 Adj orvos vizeket, és mikor égek, homályt.

197.

[1128.]

PÓR GÓG.

A' genialis nép! hamuban lakik, izzad az ülőn,
 Nyúz, csal, lop, koldul, adja cseréli lovát.
 Egy gyengéje vagyon: szeret úrnak látszani; boldog
 Hogyha nyakán elavult czifra ruhácska fityeg.
 Könnyedkén tűröm, ha nagy érzeti, melly magas helytt áll:
 Nem tudtam soha még tűrni, ha törpe mered.

291.

[1129.]

GRAPHÍDION.

Lyányka, találva van ő! s te mosolygva csodálad hogy arczát
 A' homok illy híven szökteti vissza feléd.
 Szólj,²⁰⁴ ki vezette karod'? ki sugallta kebledbe hogy ezt merd?
 Ah, neked e' hevülést egy kegyes Isten adá. —²⁰⁵

Ámor hagyta hogy őt újam rajzolja szeretve,
 S leczkéjét együtt vette Ferenczy velem.

²⁰⁴ Szól<1>j Utólag kihúzza.

²⁰⁵ Az üresen hagyott sorba német nyelvű szedési utasítás került.

[1130.]
AZ ERDŐ

100.

Sírj szabadon, nálam nem kémleli senki²⁰⁶ keserved',
A' remegőt sűrű lombjaim elfödözik.
És ha enyhűlsz lyánykád'²⁰⁷ neve' zengésére, sohajtsd²⁰⁸ azt,
S Echóm részvéve vissza sohajtja feléd.

[1131.]
VAY JÓZSEF' KÉPÉNÉL.

319.

Halld Vayt. – „Ő nem szól.”²⁰⁹ – Halld úgy is; az isteni férfi
Némán int: némán űzd te is, a' mit akarsz.²¹⁰

[1132.]
KOPTUSZI INTÉS.

333.

Tedd le²¹¹ reményedet a' rosszról; soha nem leszen az jó:²¹²
S a' jót, bántását könnyű feledni, szeresd.²¹³

[1133.]
FÉRFILELEK.

307.

Fusd²¹⁴ a' bajt, valamint akarod, megmarkol erővel,
És ha magad' gyáván elveted, összetapos.
Küzdj vele férfiasan, s alacsony panaszokra ne süllyedj,
Elszégylelli magát, s megbukik a' nagy előtt.

[46a: nyomtatott példány beragasztva: *Dédácson, Hunyadban*, Hébe, 1824. 23.]

²⁰⁶ <senki> senki Az áth. szó fölé írva ugyanaz.

²⁰⁷ <Széped'> lyánykád' Az áth. szó helyetti szó a sor elé betoldva.

²⁰⁸ sohajtsd azt Utóbb az utolsó két betű javításával: sohajtsd, az azt utólag toldva a sor végére.

²⁰⁹ szól<l> Utólag kihúzva.

²¹⁰ űzd te is, a' mit akarsz Többszörösen javított és áthúzott rész alá írva.

²¹¹ Tedd<->le Utólag kihúzva.

²¹² jó<,>:

²¹³ szeres<s>d.

²¹⁴ Fus<s>d Utólag kihúzva, a sor végén megismételve a helyes alak.

293.

[1134.]

DÉDÁCSON, HUNYAD VÁRM.

GRÓF GYULAI FERENCZNÉHEZ.

Sztrigy' s Maros' Istenei, kiket a' gyep' szőnyege szólít²¹⁵
Tánczra, és tí, kiket az agg szilas' éje földöz.
És te kies völgy itt, sziklás vadonidnak ölében,
Mellyre a' Dévai vár' orma busongva nevet.
Vendégtek megyen; ő titeket most lát meg²¹⁶ utolszor;
Oh de ti hagyjátok zengeni néha nevét!
És mikor Ő ide lép, s a' víz' szélére hanyatlik,
És mikor a' szeretett Lotti kiáltja Zsenit,
Zúgjátok neki: Távozik az, s messzére! de lelke
Hozzád, élte' kegyes anyala, viisszasohajt.

235.

[1135.]

SZEMERÉHEZ.

REMÉNY és EMLÉKEZET című Sonettjeire.

Már haladék, s sírás öntötte el²¹⁷ arcodat. Ámor
Meggzánt, és két koszorút nyújta tüzelve neked.
Most ez szálla el²¹⁸ itt, most ott a' másika, s míg én,
Oh az irigy! ezt s azt fölszedem, elhaladál.
Állj meg,²¹⁹ s add nekem e' kettőt, s add tenmagad' ezzel!
Szebb koszorút soha még nem nyere győződelem.

81.

[1136.]

EGGY GYERMEK' SÍRKÖVÉRE.

Téged nyájas anyád' karjáról Ámor ölelt el,
Isteni szép jegyesed isteni szép jegyesét.
S most az Olympusz' örömtájékai fognak el immár;
Ah, de szüléidnek szívek örökre sebes.
Nézz szerelemmel alá rájok, s mondd: Él Phigie, s téged,
Kedves atyám, s téged, nyájas anyácska, szeret.

²¹⁵ szól<|>ít Utólag kihúzza.²¹⁶ lát<-> meg Utólag kihúzza.²¹⁷ öntötte<-> el Utólag kihúzza.²¹⁸ szálla<-> el Utólag kihúzza.²¹⁹ Állj<-> meg Utólag kihúzza.

[1137.]

210.

THEMISTOCLESZ.

Üss, csak szólni²²⁰ hagyj! mond – hív és nagy vala. Bántó
Honja ellen nem költ – hív vala, nem vala nagy.

[1138.]

259.

SPISSICH.

Mínoszhoz közelíte Spisics. Megdöbbene az Isten,
S székét s pálczáját a' jövevénynek adá.
Meg nem tántorodott, szennyetlen, monda; te tarts itt
Törvényt, mint oda fenn tartani láta Szalád.

[1139.]

288.

A' LEPE.

Plátó' lelke valék egykor, most már Lepe. Szépet
S jót keresék ottan, mennyei harmatot itt.

[1140.]

321.

KANT ÉS HOMÉR.

„Kell!” mond Kant hidegen, s „tedd, mert kell!” A' Meonída:
„Tedd, mert szép, mert jó, mert igaz!” erre tanít.
Angyalokat gyúr majd sárból a' Celta Prométheusz:
Adni nemesb²²¹ embert a' nagy öregnek²²² elég.

[1141.]

72.

TYRÓLBAN.

Eggy lovat, eggy tehenet hámol szekérébe magához,
S vonja veleik terhét, Alpeszi Nympha, fiad.
Puttonban viszen ott földet bérczére legaljasb²²³
Völgyéből, és zsírt, s krumplival ülteti be.

²²⁰ szó<l>ani Utólag kihúзва.

²²¹ nemesb Utólag kihúзва.

²²² Öregnek Az Ő ö-re jav. sor végi jelöléssel.

²²³ legaljasb Utólag kihúзва.

Vaj, sanyarún teng ő! de szelíd törvényiben őrzy
Austria, s a' hívnek híve felejtí baját.

198.

[1142.]
VÁD ÉS BÉKE.

Hittem az esknek, ah, azt oda fenn hold s csillagok hallák,
S érte kezessé lett, s mennyi gyönyörrel, az ég!
És ím csálva vagyok! Menj, menj! én kába! ki minden
Boldogságimat egy lyányka' kezébe tevém.
S te tagadod? lássad levelét, te hitetlen: Igaznak²²⁴
A' legszemtelenebb sem meri vetni cselét.
Ah, de te sírsz, nyakamat karod általölelte; könyedtől
Arczomat ázni érzem. Csálfa, feledve hibád.

255.

[1143.]
ÁMOR AZ OROSZLÁNON.

Mint hajlong a' gyermek alatt a' gyapjas oroszlán,
S mennyei zengzetinek vad tüze mint mosolyog!
S ő, a' büszke, miként érezteti véle hatalmát,
És hogy egen földön ő egyedül az erős.
Vélem is ezt érezteti most, szép Níke, miolta
Elfogva ajkaidon durva bilincsre vetett.

193.

[1144.]
ÍDÁHOZ.

Távoly²²⁵ vagy mindég, 's mindég közel, Ída! szemem lát,
Hall fülem, ah de karom, Ída, hijába keres.

283.

[1145.]
VAJDA-HUNYAD.

Szirt, rendíthetetlen, mint karja és keble rakódnak,
Nagy mint ő, nagy mint társai, mint fíja²²⁶ nagy!

²²⁴ A javítások előtti változat: lássd ím levelét; elfogtam. Igaznak

²²⁵ Távoly Az y utólagos betoldás.

²²⁶ <maga> fíja A sor végén jav.

Hol van urad? hol van Mátyása? hová leve László?
Hol van az egykori fény? hol van az egykori zaj?
„Nincsenek!” így dörög falaidnak kriptai csendje.
Nincsenek? ah... De mi ez? látom e nyílni kapud?
Látom; zászlóját már szélnek ereszti Kapisztrán;
Íme indul, s vezeti győzödelemre hadát.
Szól²²⁷ a' tárogató s a' síp s a' trombita, s a' Hős
Néma haragjában most maga léptet elő.²²⁸
Jobbja és balja felől László szökdel teti ménét,
S atyjának vészi és osztja parancsolatit...
Szirt, mi vagy, és mi valál egykor? megborzadok. A' hív
Érti²²⁹ a' szent jelenést, s felriad álmaiból.

[1146.]

BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS.

106.

Kétled e, hogy lelkünk jár, vándorol? Ott fene Cátó
S lágyszívű Brútusz, itt Weselényi valék.
Erdély, szűnj²³⁰ keseregni fiad'. Nem holt el²³¹ az; él még;
S hős lelke a' régi fényre deríti Zsibót.

[1147.]

GRÓF DRASKOVICS JÁNOS,
az Ezredes.

170.

Kit fedez e' szent sír név és jel nélkül? Örök dísz
Önte ki²³² Flóra reá, s a' csapodár Zephyrek
Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyenge virágít,
S Sylphek' s Sylphidák' nyája seregli körül.²³³

Jel s név, o idegen, nem kell e' sírra. Titokban
Tette a' jót, s itt is szent titok őrzi nevét.

²²⁷ Szól<l> Utólag kihúзва.

²²⁸ léptet<->elő Utólag kihúзва.

²²⁹ <Érzi> Érti Az áth. szó alá betoldva.

²³⁰ szűnj A j d-ből jav.

²³¹ fiad' <, >. Nem holt<->el A N n-ből jav.

²³² Önte<->ki Utólag kihúзва.

²³³ Az üresen hagyott sorban német nyelvű szedési utasítás.

320.

[1148.]
VÍGASZTALÁS.

Felfele tart mindég, lefelé nem az emberi lélek;
Égből szálla belénk, és oda vissza siet.
Hasztalan a' viharok' részeg dühe; Szép, Igaz, és Jó
Szent Egység, s lelkünk érezi, látja, hogy az.

172.

[1149.]
PÁSZTHORY' SÍRJÉN.

Zúgi búsan, s hullasd²³⁴ e' sírra virágdat, ákátz
Dongjatok, o méhek, e' fa' virági körül.
És te, periploke, nyúlj végig buja karral az ágak'
Szent szövedéki között, hol philoméla keserg;
Mert nagy tettei után itt nyugszik Pászthory. – Nyugtot
Érdemel, a' ki soha azt nem lele, nem keresé.

243.

[1150.]
BRANYICKÁN, HUNYADBAN.
BÁRÓ JÓSIKA JÁNOSHOZ.

Martinúzinak itt áll kápolnája, s az útas
Áltnéz a' Maroson, s áldva sohajtja nevét.
A' kápolna ledől, de az útas látja, hol állott,
S a' bíbort viselő hős-papot emlegeti.
Tűnnek az esztendőők, szeretett Nagy! tűnsz te is egyszer,
A' maradék keresi, s nem leli nyomdokodat.
Oh mikor elmegyén itt, mondja ezt is: Az egykori vendég
Itt lele férfit az hely' új ura' karjai közt.

159.

[1151.]
ÜRMÉNYI JÓZSEF,
az Ország-Bírája.

Széked üres, nagy férfi! hamar hited'. Ilmur örömmel
Néz rád, mert együtt esküszí véled hazánk.

²³⁴ hullas<sd>d A d az áth. betűk fölé betoldva.

[1152.]

278.

NAGY-MIHÁLY, ZEMPLÉNYBEN.

Ott Armída vevé tündérlakjába Rinaldot,
Itt a' Károlyi lyányt Sztáray hozta belé.
Meg vala csalta Rináld: de te, boldog férfi, nem ingó
Lyányka' tüzetől égsz, s hölgyed örökre tiéd.
Éljed időd'; nagy öröm siet elröppenni. Szerencsés
A' ki sok édesben éle, nem a' ki soká.

[1153.]

209.

RÁKOSON, PEST MELLETT.

Bukj le,²³⁵ s imádj, s egyszerre tiéd, monda a' hazug egykor:
Szívem imád, mondd ezt te nekem; íme bukom.²³⁶

[1154.]

298.

A' SZÉP HÁZI-KÖR.

<Szent-Mihálytt.>

Egy fiya volt ottan, mint mondják, lyányai hármak:²³⁷
Itt három férfi gyermeke, lyánya csak egy.
Virginie most Érosz; Aurél, Marcellel, Emíllel
Cháriszok; Uranide ő maga, s atyjok Apoll.

[1155.]

279.

SZENT-MIHÁLY, SZABOLCSBAN.

a' később idők' képében.

A' kit Athéne nekünk s a' héthegyü város irígyel,
A' kinek ajkairól Nestori Sváda szakadt,
Holdjait itt szántá, mint Xenophon, itt vere lantot,
Gyermekeit itt nevelé szíve²³⁸ nagy érzetiben.

²³⁵ Bukj<->le Utólag kihúзва.

²³⁶ <ím le>bukom Az íme az áth. rész fölé írva.

²³⁷ hármak<,>:

²³⁸ nevelé <...> szíve'

Pusztá vála a' vad sík, perzselt agyag: Eleonóra <*)>²³⁹
 Rá pillanta, s az ím Thesszali Tempe leve.
 Térj árnyékiba, hív idegen, szent helyre jutottál,
 S az most is büszkén hirdeti Géniuszit.

260.

[1156.]
MI FÁJ?

Nagy de rövid bántás nem sújtja le²⁴⁰ lelkemet; az fáj
 A' mi kicsíny, s lassún kínozt el;²⁴¹ ah az epeszt!

249.

[1157.]
EGGY ROSSZ KÖVETŐHÖZ.

Hősünk' zengő karvasára,
 Nehéz szagu babérjára,
 Sustorogó Ódájára,
 Békegeres Épósára,
 Tisztos Crímen Raptusára,
 Malhürő dö Gersonára,
 Tempefői bajnokjára,
 Amazon szűz lányzójára,
 Kérdásoknak kérdésára,
 Esküszöm, te nem sokára
 Felhágsz, csak nézz e' példára,
 A' homoksík' Tatrájára;
 S Csombók Jankó s Csombók Sára
 Szát szemet tát e' csudára.

*) < Gróf Sztáray Eleonóra, Gróf Dessewffy Józsefné, a' leglelkesebb és legszebb asszonynak, Eszterházy Eleonórának, leánya.>

²³⁹ Utóbb áthúzott lábjegyzet csatlakozott ide.

²⁴⁰ sújtja <-> le Utólag kihúzva.

²⁴¹ kínozt <-> el Utólag kihúzva.

[1158.]
SULPÍCIA.

322.

Szánod e lánykádna, Kedves, gyötrelmeit? Oh lásd²⁴²
Mint gyengíté el²⁴³ őtet az őszi hideg.
Múljon el²⁴⁴ egyszer már nyavalyám, mely elgyötör, azt ha
A' szeretett ifju együt ahítja velem.
Jaj, de ha kínjaimat nem szánja, mi haszna hogy élek?
Lánykád, oh²⁴⁵ Kedves, élni csak érted akar.

[1159.]
LEONÍDASZ.

294.

Vándor, szent, hova lépsz, a' hely. Menj, monddad hazámnak,
Hogy törvényéért kész vala veszni fíja.

[1160.]
A' TANÍTVÁNY

275.

Kékellő violák' illatozási közt
Szüle egy gyenge leány engemet ott, hol a'
Szirt' forrása magasról
Tajtékozva szökell alá.²⁴⁶

S lány keblébe fogott, s kisdede' homlokát
Elhintette tüzes csókjaival, s te, mond,
Serdülj, s a' miket itt látsz
Zengd majd lantom' idegein.

Így szóllván elhagyott. Hirtelen egy galamb
Lebbent nyögve felém, s elfödöze a' liget'
Ifjú lombjai közzé,
S mézzel tömte-meg ajkamat.

²⁴² Oh <lássd> lásd

²⁴³ gyengíté<->el Utólag kihúзва.

²⁴⁴ Múljon<->el Utólag kihúзва.

²⁴⁵ <te> oh Az áth. szó fölé írva.

²⁴⁶ A szakasz utáni üres sorban német nyelvű szedési utasítás.

Nőttem, s a' mit az ér' szélein, ott, hol az
 Aggott tölgyek alatt görbe futást veszen,
 A' mit szirtpatakomnak
 Vad zajgásiban hallanom

Engedtek kegyesen szent jelenéseim,
 Mármár zengi dalom: honjomat egykor és
 Lelkes nagy fíjait; most
 Még csak gyenge szerelmeket,

És a' lyányka' szemét, a' ki remegve fut
 Lobbant lángom elől kertje' homályiba,
 S ott, a' csintalan, önkényt
 Hull keblemben, de fut megint.

34.

[1161.]
KERESZTES BÁLINT.
A' SZENT FÖLDRŐL.
*<Ő magyar dal.>*²⁴⁷

Feketeszemű szép hölgyecske,
 Röpülhetnék bár mint kis fecske,
 Még ma szállnék szemed' láttára
 Ablakod' rostélyozatjára.

S addig dúdolnám ott énekem,
 <Míg> megszánván esdökletem',
 Szűk <röjtöködben> befogadnál,
 S öledben nyugvó-helyet adnál.

Míglén²⁴⁸
 röjteködbe²⁴⁹

Nem kellene nékem bugocska,
 Benne engemet hogy tarts fogva,
 Mert bátor elűznél mellőled,
 Én el nem röpülnék tetőled.

Délben asztalodra röppennék,
 Étkes vídám vendéged lennék,
 Megcsípegetném falatodat,
 Serlegedből innám borodat.

²⁴⁷ Utóbb más színű tintával áthúzgálva.

²⁴⁸ A len sor fölötti betoldás, majd mindkét szó áth., s a javított alak megismételve a sor végén.

²⁴⁹ Jav. ebből: <röjtöködben>, a javított alak megismételve a sor végén.

Ha mikor leűlnél rokkádra,
Felszállanék annak gombjára,
S olly búsan nyögném énekemet,
Hogy könnyet hullatna szép szemed.

Estve ugyan ha álom nyomna,
Elröjtezném ágykárpitodba,
De még hajnal előtt jó regvel
Felköltnélek víg csörgésemmel.

Oh ki volna boldogabb mint én,
Titkos kecsid' szömlélhetvén!
És ha klárizsszád' csókolhatnám,
Béla is irígyen nézne rám.

zssz²⁵⁰

Jaj, de mint az árva gilicze,
Úgy bújdosom én immost nyögve,
Mert sebes szárnyaim nincsenek,
Hogy szép Margitomhoz vigyenek.

András alatt vérző buzgánnyal,
Vívok mindennap a' pogánnyal,
Annak drágalátos vééréért,
Érted s értem a' ki onta vért.

És mikor karom a' csalmákat
Aprítgatja, mint a' torzsákat,
Ezt kiáltom<-> föl²⁵¹ Jézusomhoz:
Vígy, Urunk, egykor Margitomhoz.

S ím tisztúlni látom az eget,
Rám a' nap víg sűgárt ereget,
Jelengetvén hogy nem sokára
Visszaviszen²⁵² Isten Tornára.

²⁵⁰ A sor végén a zssz betűkapcsolat kiemelésével megerősíti az egybeírást, a d olvashatatlan betűből jav.

²⁵¹ kiáltom<-> föl Utólag kihúzva.

²⁵² Visszaviszen Az első két betű olvashatatlan betűkből jav.

[1162.]
A' MŰZSÁHOZ.

Leányka, dalt! de ne mint eddig dallál.
 Becsületet azzal sokat nem vallál.
 Gajdolj ha kell, de úgy, hogy mindenek,
 Tudósok és Tudóskák értsenek.
 Nem élünk Athénásban, nem Rómában.
 Mit dúdolsz hát görög s deák skhémában?
 Az a' külszín, higyd-el csak flosculusch;
 Partúriunt, s lesz ridiculusch musch.

Szóllj igazat; te is vágysz tetszeni.
 Költőink közt szeretnél fényleni.
 Akard, s megvan. Légy újra az, a' mi voltál,
 Szóllj a' szerint, miként régebben szólltál.
 Új szót ne gyárts, az ókat ne keressd,²⁵³
 A' francziát, a' dájcsot ne kövessd.
 Beszédednek adj bájt, adj könnyüséget,
 Adj rendidnek hasonló hangú véget.
 Kap a' manó, nem más, a' verseken,
 Ha nehezek, s rím nem cseng végeken.

De te pirulsz megfutni a' könnyü pályát,
 Hol X szedett koszorujába – zsáját.
 Jó; verd tehát bilincsekre magad',
 S a' verselés' dühe ha megragad,
 Zsongásidban vedd Rádayt vezérnek,
 Mérd a' mit az olasz, francz, német mérnek.
 Cserélj nehéz és könnyü tagokat,
 A' rímekben nő s hím hangzásokat.
 Így lesz neved, Muzsácskám, a' Parnasszon –
 Örülj neki – Tekintetes Tudós Kisasszony.

²⁵³ ne <kövessd> keressd

[1163.]
AZ ÉN SUGALLÓM.

137.

Az a' kis lyányka, kit nekem,
Hogy verseim' sugallaná,
Társúl a' Múza rendele,
Eggy csintalan, dévaj gyerek.
Epéje nincs, de gondolatlan;
Jámbor, szelíd, de nagy bohó.
Enyhíteni kész a' szenvedőt,
Az ártatlant kész védeni,
Ha bár saját vesztével is.
De néha rá-jön a' gonosz szél,
Elkapja pajkos gondolatja,
Nem bír magával, eggyre sért
Barátot és patvarkodót,
És hogy ne fájjon a' döfés,
S enyhüljön a' seb, mellyet ejte,
Nevetve pattantja-el nyilát
S zománcz fogsort láttat vele,
És a' legbájosbb ajkakát.
S ezek miatt a' vett döfést,
Patvarkodója, mint barátja,
Békével és nevetve tűri,
S a' vett döfésnek még örül,
S csókolja a' szép sebző' kezét.

Nem illy szelíd az ő keze,
Ha félgubó s ha félökös
Dagállyal járulgat elébe,
Ől akkor, és nem sért, nyila.
Nevet, mert ő szeret nevetni
Illyenkor is, de megvetéssel,
Hogy jobban sújtson a' csapás.
S örülve hogy haragja néktek
Kedvét nyilván jelentheti
Kiknek virágít osztogatta.

167.

[1164.]
IZÉHEZ.

Poeta vagy s Historicus.
 Mi vagy nagyobb? biz' én nem értem.
 Oh, hogyha én exotéricus,
 Itt, mint sok másban, practicus,
 Historico-poeticus
 Illustritásod' meg nem sértem,
 Fejtsd meg magad', melly félen vagy,
 Kettőben az nehézke, nagy?
 Silány versed Beszkédi fagy,
 Sem sírnom nem hagy,²⁵⁴ sem nevetnem,
 De fáznom, izzadoznom hagy.
 A' másik munka hagy nevetnem,
 S nem sokkal többet mint nevetnem.
 Már ért az exotericus: –
 Historizáns Poeta vagy,
 S poetizáns Historicus.

235.

[1165.]
SZEMERÉHEZ.

midőn EMLÉKEZET és REMENY Sonettjeit éneklé.

Már haladék, s sírás öntötte-el arcodat. Ámor
 Megszánt, 's két koszorút nyujta tüzelve neked.
 Most ez szálla-el itt, most ott a' másika; 's míg én,
 Oh az irigy! ezt s azt fölszedem, elhaladál.
 Állj-meg, s add nekem e' kettőt, s add tenmagad' ezzel!
 Szebb koszorút soha még nem nyere győződelem.

197.

[1166.]
PÓR GÓG.

A' genialis nép! hamuban lakik, izzad az űlőn,
 Nyúz, csal, lop, koldúl, adja cseréli lovát.
 Egy gyengéje vagy: szeret úrnak látszani; boldog
 Hogyha nyakán elavúlt czifra ruhácska fityeg.
 Könnyedkén tűröm, ha nagy érzeti vélem, hol áll ő:
 Nem tudtam soha még tűrni, ha törpe mered.

²⁵⁴ Jav. ebből: sírni nem hágy.

[1167.]
KÜLÖMBSÉGEK.

253.

Félre a' Gőgössel! Maga van, nincs senki kivüle,
Eggy újabb őrült Berkeley. Szánni lehet.
Félre, Szerény! Nem vagy, mert más is volna, ha volnál;
Ismerem e' zengést. Szánni, mosolygani kell.
Vagy te, de van más is, törpébb ez mit te, tetősbbs az;
Mondod is ezt, hiszed is. Légy te barátom, Igaz.

[1168.]
IO, CORREGGIÓTÓL.²⁵⁵

130.

Elvesztem, s ah lányka, tebenned vesztem-el! E csók
Melly ajakidra nyomúl,²⁵⁶ engem is elragadott.
Félre, te Mennyrázó! fordúlj, szép lányka, le hozzám!
Szedje az emberi lány' csókjait emberi száj!

[1169.]
AZ EPIGRAMM.

258.

Szökj', Epigramma, de nem mint nyíl, melly czélra fut és öl;
Szökj' mint csók, mellyet félve lop a szerelem.
Elcsattant s oda van! De az édes lányka' tüzetől
Ajkaim lángolnak, s e' kebel égve liheg.

[1170.]
A' KAKUKHOZ.

3.

Nem kérdem én, te kis madár,
Soká ha élek e.
Hozzám hű meddig lesz Chloe,
Ezt monddad nékem, kis madár,²⁵⁷
Nem azt, nem azt, ha élek e.²⁵⁸
Ha nem lesz hű, haljak meg bár.

²⁵⁵ IÓ, <...> CORREGGIÓTÓL. Az áthúzott szó talán: CANOVÁTÓL.

²⁵⁶ ajakidra <repül> nyomúl

²⁵⁷ madár<!> ,

²⁵⁸ élek e. <->

ARCZKÉPEK.

161.

[1171.]

1.

ZRÍNYI.

Mársnak sisakjában giliczék költenek,
 Jele hogy ő és Vénus ne ellenkeznek.
 Életemet én is Mársnak dedíáltam,
 De, nem tagadhatom, Vénust is szolgáltam,
 Jó hazámért,
 Júliámért,
 Sok nagy bajt próbáltam,
 Vitézül kiálltam.²⁵⁹

Heában, kiálték; úgy akarta Isten!
 Ne fuss, én Violám, juttassad eszedben:
 Péneus leánya öltözött törzsökben,
 Mert kegyetlenségért Isten is kegyetlen.

Jaj, szerelmes Violám, óvjad magadat,
 Hangya meg ne csípje szép fejér lábadat,
 Ne szakassza szederjin arany hajadat;
 Állítsd-meg, állítsd-meg, kérlek, futásodat.

A' Dráva' partjai meghallák keservem',
 S együtt sirankoztak kínjaimon velem.
 Meddig futsz, kiáltám, te én szerelmesem!
 Megállasz e, térded' hogy ölelhessem? – (*Echo.*) Nem.

Mint ama' könnyü köd a' forgó szél előtt,
 Violám úgy futott én szemeim előtt,
 Mint hideg hóharmat nap' melege előtt,
 Mint fürj karvaly előtt, mint árnyék nap előtt.

Szerelmem eránt így sülyedvén kétségben,
 Mit ér rugódozni, mondám, ösztön ellen?
 Rettenötes szabályamat vevém kezemben
 S fölléptem vitéz Mársnak hős seregében.

²⁵⁹ Itt és a következő szakasz utáni üres sorban azonos német nyelvű szedési utasítás.

Igazabb Isten ez; megadta a' szép bért,
Mivel nem kéméltem a' mit tőlem ő kért,²⁶⁰
S csatában magamat kitettem ötvenért;
Ez szerze nekem fényt 's el nem halható hírt.

Pécs s az Eszéki híd, ha szóllhatna, szóllna,
S ha idegen társam meg nem gátolt volna,
Rosszabbúl lett volna a' pogány eb' dolga,
S mondaná írigység: Ez nem volt rossz szolgálta.

A' Lengyel koronát ámbár fölvehettem,
Mivel hazámat s nemzetemet szerettem,
Félelem s kevélység nélkül megvetettem;
Elég vala nekem hogy megérdemeltem.

Még egy Isten nyujtá nekem adományát,
Ki mint Király bírja Helicon' országát.
Följebb böcsülöm én annak szép csarnokját,
Mint mellyet hord nyakam Spanyol' aranygyapját.

Éneidóst Máró írta tíz tél alatt,
Szépatyám' nagy tettét én csak egy tél alatt.
Nem hasonlítom én Máróhoz magamat.
De én professióm versnél vár nagyobbbat.

Az kit írtam, írtam csupa mulatságért,
Jutalmat nem vártam, sem nem várok azért.
Írtam a' mint tudtam. Ha gúnyolsz munkámért
Tökéletösségre, gondold, hány dolog ért.

Én soha munkámat meg nem corrigáltam,
Hagytam a' mint elsőben írni találtam.
Néhol fabulákkal azt fel is cizfráltam;
Követni Homérust ebben is próbáltam.

Idegen szók vagynak keverve versemben,
Mert tenni nekem vagyon azt jó kedvemben.
Szegény a' magyar nyelv, ezt vöttem eszemben.
Írj, és velem lésszesz egyes értelemben.

²⁶⁰ kert Tollhiba, em.

Magyar, még egy munka marad reád tőlünk;
Ezt tanítja neked: Van erőnk, nincs lelkünk;
Kiholt a' jámborság és az hűség bennünk;
Szeressd hazád', s fölkel ismét. Isten velünk.

143.

[1172.]

2.

SYLVESTER ÉS RÉVAI.

Egy nap nem épült Róma, s századoknak
Kellett lefolyni, míg a' Tiberisz
A' vályogváros' alkotmányi közt
Merész szökéssel látta a' Pantheon
Márványit égre kelni partjain,
Méltó lakát a' Minden-Isteneknek.
De a' márványváros tudta mit köszönhet
Ökrésztyánáidnak, nagy Alkotó,
S tisztelte viskód' dőledékeit;
És míg nálánál szebbet, fényesebbet,
S nagyobb a' nap nem lát szent egéről
Tisztelni fogja minden változásban.²⁶¹

Quirínusz én nem voltam, s Istenink
Nekem nem adtak olly szép birtokot.
De bár kicsíny s szűk, Az, ki a' napot
Felhossa s újra elrejti, s más s azon-eggy²⁶²
Kerül-elő, nem lát most ékeesebbet,
S úgy mondják Istenim, nem fog soha.
De parlagon áll a' szép foglalat;
Rajta átok fekszik. Told-el, s lásd mi lesz.

Első valék én, a' ki mint műveld
A' parlagot törvényt s példát adék.
Nyomom' követte Rádaym, Szilágyi,
Kalmár és Birsi s Molnár; s egy üdőben
Rájnis s Baróti, két nagy bajnokok.
És a' kit Ganyméd' helyébe Zeusz
Olympuszába vitt, Daykám; s Virág,
És Berzsenyim, Miklának éneklője.
Bihart Vitézem, szép környét Tokajnak

²⁶¹ A szakasz utáni üres sorban német nyelvű szedési utasítás.²⁶² s azon-eggy Az s sor fölötti betoldás.

Lantom' csudálni Vályi-Nagy tanítá,
Erdélyt Aranka, Zsombori és Buczym.
S érdemlett parta zöldell fürtjökön,
S nem lesz üdő melly elhervadni hagyja.

Híveim' sorában nem volt még nagyobb,
És oh mikor lesz annyi! mint te voltál
Pancratiasta férfi, Révaim!
Akár a' Téjosz' és az Umbria'
Költőjivel mertél versenyt szaladni;
Akár a' nyelv' törvényeit szabád;
Akár az álom' bódúlt kórjait,
Eggy új Prometheus, látni kényszerítéd.
De Clotho sírbe tolt már téged is.
Ki lép ürült nyomodba?²⁶³

Nedves arcczal
Eggy délczeg ifju hágdas, sírkövedre
Feltenni kosszorúját. Láng lebeg
Szép üstökén s csókdossa homlokát.
Horvát, te vagy? – Oszolnak gondjaim.
Menj fussd a' pályát! Révaink benned él.

[1173.]

131.

3.
RÁDAY.

Én újabb Mózes voltam, s népemet
Kihoztam a' rabság' hajlékiból,
S a' hagymatermő hon helyett neki
Téj- s méz- s bor-folyta Kanaánt adék.
Fény' oszlopában méne Apoll előttem,
Fény' oszlopában én a' nép előtt.
Megcsaptam a' tengert, s nyilva állt az út,
Megcsaptam a' sziklát, 's folyt a' patak.
Az új törvénynek kettős követ²⁶⁴
Lehoztam a' Parnassz' szent bércziről,
S hatalmas jobbom azzal forgatá-fel
Az undok tisztelet' bálványait.
Lehullt a' fal, a' tábla fenn maradt.
Apoll kedvellte tiszta tettemet,

²⁶³ Az üresen hagyott sorban német nyelvű szedési utasítás.

²⁶⁴ követ<t>

S bérül öreg zöld kort nyújtott nekem,
S szépzengzetű lantot s hatyúi dalt.
Nem vitt az ígért tartományba be,
De azt közléről nékem megmutatta,
És a' határon ásta síromat.
Kivette fürtjei közzül a' borostyánt,
S leszúrta sírom mellé, s az gyökért vert,
S kevélyen nyújtá az égnek gallyait,
Kedves szállását a' fülemléének.
Nagy volt nevem, s örökre nagy marad.

4.

<TELEKI, JÓZSEF ÉS ÁDÁM.>

<BARÓTI.>²⁶⁵

108.

[1174.]

4.

BÁRÓCZY.

Birtokomon egy gyöngé leány és egy magas asszony
Versenygték; mellyem lángola mindenikért.
Annak zöld amaranth és Széjnei rózsá virított
Messzére illatozó szép haja' fürtjei közt:
Ennek arany fonadék nyúlt el tunicája' redőjin
S ákácckal-koszorús mitra fődözte fejét.
A' kis selyp csapodár eltűnt hamar: a' magas asszony
Sírom' széléig bírta szerelmeimet.
A' csapodár kiki tudja ki volt: a' szentül-kedvelt
Titkos hívei közt hirdeti sírva nevem'.

133.

[1175.]

5.

PÉCZELI.

Libánnak nagy magzatja s a' picziny
Izsóp között Zeűsz hézagot hagyta,
És melly igen nagyot, melly végig-láthatatlant!
Társaid' sorában, Tölgy, te állsz ugyan,
Egy győződelmes nagy Király, elől;

²⁶⁵ Csak címek, utóbb áthúzza, majd a lap üresen maradt része is ferde vonalakkal áthúzogatta. A lap alján, balra autográf jegyzés: Dayka. számosak a' liget' énekjei. A következő négy vers sorszáma visszajavítgatva: 5-ről 4-re stb.

S a' szüntelen zöldellő Jegenye,
A' véle testvér bús de szép Fenyővel,
A' Kőrös, a' Bikk, és az illatos Hárs,
A' játszva rezgő Nyár, Nyír, és Topoly,
S a' szép Juharnak sok neme, a' szerint
Hajt térdet és főt néked, mint azok
A' mellyeket Pomóna s Flóra véd;
És mint a' Líriodendron és Platán,
A' nagylapú Katalpa s a' Negundo,
S te tölgykirályné, szép Acatia!
De Zeusz igaz volt társaidhoz is,
S becs nélkül még a' Fűzet sem hagyá.
Bután ereszti gallyait, sebet tűr,
Hamar tenyész, nem kíván művelést,
Árnyékot tart a' háznak és akolnak.
S midőn a' vad tetők' dühödt vize
Pusztítja a' jámbor gazda' földjeit,
S atyai hajlékát elseperni készül,
A' Fűz, nem a' Tölgy, gátolja a' veszélyt.²⁶⁶

Sok a' mit tettem, s nem volt hasztalan.
A' nem hazug három rokkás leány
Ígéretét nagy kegyvel teljesíté:
„Szolgált hazámnak vég lehelltem is”

[1176.]

234.

6.

HIMFY.

A' pór nem érti mit miért szeressen;
De a' midőn bordáji alatt hatalmasbb
Ütéssel kótog a' bekérgezett szű,
Visítva hányja, szórja kosszorújit.
Mind egy akár Faun fújja a' fűztilinkót,
Akár az Istenasszony' nagy fíja
Függeszse-fel Hébrusznak harsogását;
Az itt is ott is szökdél és visít,
Az itt is ott is szórja kosszorújit.
De Faun s az Istenasszony' nagy fíja
A' Márszások' serge előtt sem egy.²⁶⁷

²⁶⁶ Az üresen hagyott sorban német nyelvű szedési utasítás.

²⁶⁷ Az üresen hagyott sorban német nyelvű szedési utasítás.

Te a' csodát újjá tevéd közöttünk.
 Szirtek követték lantod' zengzetét,
 S a' zordon rengeteg' vad szörnyeik,
 S az ifjak és leányok a' mezőn,
 Kik általad szebb lángra gyúladoztak.
 Új kosszorúra, díszre nemzetemnek,
 Szükséged nincs; de vedd azt holdolásúl,
 S add által a' hőslyánynak, kit dalod
 Vauclūzi²⁶⁸ társa mellé léptete,
 Mint Ő Petrárca mellé tégedet.

132.

[1177.]

7.

KIS ÉS BERZSENYI.

Különbözők és egyek arcaik,
 Mint lenni kell a' szép testvérekének,
 Kik egy anyának nőttek karjain,
 És bájaiban megosztva részesek.
 Aranyszög fürtök ékesítik az
 Egyiknek fennkölt homlokát, s cyane
 Színét felülhaladt nagy szép szemek
 Szikráznak a' játékos ív alól.
 A' másik barna selymet hullogat
 Parósz márvány vállain alá;
 S melly Isten álljon ellent a' mikor
 E' két sötét csillag tüzel reá.
 Az egyik karcsu Spártai vadász hölgy
 Körülagatva a' párduczleplegével,
 Kit a' hegyekben sujtott-meg nyila:
 Lesbos nevelte a' másikat dalok'
 És lant' zengése mellett; ezt mutatja
 Fürtjei között az ionkosszoru.
 Mellyiké az alma? Ah, ki mondja-meg.

Kiben kétségim biztos oktatót
 Találni szoktak, Delphineek Királya,
 Szent és nagy Isten! verd-el e' homályt,
 S hogy bírja fényed', illessd-meg²⁶⁹ szemem'.
 Tripószodon gyúl a' tömjén, s magas
 Boltjaidat sűrű felleg tölti-be.

²⁶⁸ A sor előtt megismételve a szó.²⁶⁹ i<l>llessd-meg A sor mellett megerősítésképpen: ill.

Segélj, itt terdelek...
Ím a' falon
Betűk lángolnak: „Kedves nékem a'
Nagy mester, és a' választott tanítvány.”

[1178.]

261.

<9.

UNGVÁR-NÉMETIHEZ.

Éneklesz, s hány érti magas dalod? Érti, nem érti,
Az neked eggy; de te hágsz a' hova szaggat erőd.
Hágdoss, lelkesedett ifjú, s kapkodj-ki magunkból;
Ah, ez örök dongást hallani elúnta fülünk.>²⁷⁰

<10.

DESSEWFFY ÉS TELEKI.

Szent-Mihálytt és Pászmoson.>

<9.

FÁBCHICH.>²⁷¹

8.

BARÓTI-SZABÓ.

[csak cím]

²⁷⁰ A vers utóbb ferde vonalakkal áthúzva, mellette haránt irányban jegyzés: <a' Tövissek és Virágok közé>, utóbb ugyancsak áthúzva.

²⁷¹ E két cím a következő, oldalszám nélküli lap tetejére írva folytatólagosan, fordított sorszámmal, utóbb mindkettő áthúzgálva és egy körvonallal körbekerítve.

GRAMMATIKAI EPIGRAMMÁK. [II.]

123.

[1179.]
AJÁNLÁS.

Hatalmas Herculesz, te bajnokisten,
 Dicső fajzatja a' Mennydurrogtatónak,
 Kinek most már fényében osztozol!
 Te nem csak a' föld' undok szörnyeit,
 A' hétfejű hydrát, a' holdszülötte
 Oroszlánt és Crétának vadbikáját
 S a' mind ezeknél rettentőbb Buzíriszt,
 Diómedeszt, a' hármas Géryont,
 S a' tűzokádó Cacuszt öldöséd el.
 Hogy jót tehess, te nem kerülted a'
 Kevésbé bajnoktettet is, 's az ól'
 Marhájinak szemetjeit kihánytad,
 S ég föld javalta hasznos töttedet.
 S a' mit te nem szégyeltél, bajnokisten,
 Dicső fajzatja a' Mennydurrogtatónak,
 Én nyavalyás²⁷² embercse szégyeneljem?

147.

[1180.]
OLVASÓIMHOZ.

„Apróságok ezek.” – Vaj azok! de ki várakat épít,
 A' legapróbb szögnek, tudja, mi haszna vagyon.
 Krajnyai vásárookra daróc kell és olaj. A' ki
 Közre bocsát minket, ismeri Publicumát.

139.

[1181.]
1.

Könyvygártó! kontár és czéhbeli! végyed az első
 És végső leczkét s értsd: Θυε ταις Χαρισιν.

²⁷² <nyavalyás> nyavalyás Az utóbb áth. szó végén javítás, a végleges alak a sor elé írva.

[1182.]

89.

2.

Jót, s jól! – ebben áll a' nagy titok. Ezt ha nem érted,
Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot.

[1183.]

104.

3.

Hogy soloecisszálok nevet Ordosi. Kába, ne vess bár;
Nem botol, a' ki helyén s tudva s akarva botol.

[1184.]

105.

4.

Diphthongot röviden hangzatni tilalmas Opornak.
Hall, de szemével, Opor, lát, de fülével, Opor.

[1185.]

271.

5.

KORCS CONSONANS.

Léleknek veve Róma s Athén: de te testnek akarnál
Venni, és csak testnek. Polühymnia gyenge mosollyal
Nézte füled' vétkét, s magadat nevezett ki tanúvá,
Bíróvá téged. Én lélek s test vagyok együtt.
AdHat nem lélek: s teHer és tereH nem csupa rest test.

[1186.]

99.

6.

KáriSt mond s PSiKKHét, ha Pszüchét kell mondani s Cháriszt,
És TÉ-miS-toK-leSt, Győri, Themiszto-cleszért.
S KáoS és épóS, meKKhÁnika, KKhémia néki,
A' mi chaósz, épósz, chémia, mechanica.
Szent Adrasztea, mérj bosszút az otromba beszédért! –
Megvagyon – a' svábnál Győri GIÉRI leve.

148.

[1187.]

7.

Útálja a' poetát számban Baki, s mondja poétát;
 Venni, ugymond, rövid é-t nem szabad éta helyett.
 Róma pedig kettős rövid é-vel²⁷³ mondta paterjét,
 S satrapa lőn satrapesz 's Andromacha Andromache.
 S a' mi Venusz volt ott, nálunk leve Vénusz; Amor lőn
 Ámor, s a' gabonák' asszonya nem Ceresz itt. –
 Jó, Baki, tudni: de néha nem árt nemtudni is. Óhajt
 Ő nekem tudományt, én neki vájt füleket.

140.

[1188.]

8.

A plus B aequale X. – Zugdi égre és földre tagadja.
 Néki nem X, hanem AB. – Zugdiak, értitek ezt?

120.

[1189.]

9.

Berki szokottat imád: kedves nekem a' mi szokatlan;
 Kényes vagy makacsúlt ízletem újnak örül.
 A' mit, Berki, szeretsz, és méltán, új vala régen:
 A' mit, Berki, utálsz, ó leszen, úgy hiszem azt.

146.

[1190.]

10.

Szólj, 's ki vagy, elmondom. – Ne tovább! ismerlek egészen.
 Nekem üres fecsegőt fest az üres csevegés.²⁷⁴
 Íz, szín, tűz vagyon a' borban, ha Hegyaljai termés:
 Íz, csín, tűz vagyon a' versben, ha mesteri műv.

²⁷³ <ével> é-vel²⁷⁴ <fecsegés> csevegés

[1191.]

82.

11.

A' foltatlanság fő érdemed és legutolsó;
Mert csak aléltságod kútfeje, vagy nagy erőd.

[1192.]

119.

12.

Természet, te vagy a' törvény s a' mester; igazgasd
Verseimet, s hagyjad folyni szabásid után.
Így Futaki; és mivel az prózáját szórja, külömbség
Nincsen verse között s próza-beszéde között.

[1193.]

118.

13.

A' poezis kikap a' népből s a' durva valóból,
És kiesebb tájra s lelki valóba vezérl.
És te kevélykedel e, hogy az eltévedtet az eggy és
Szent természethez, Csáradí, visszavonod?²⁷⁵
A' mit lát, maga Csáradinak természet. Ez eggy az:
A' Mesterség' Természete néki nem az.

[1194.]

125.

14.

Engemet a' sokaság ért, kedvel. – Pórsereg, erre!
Lőrét árúlok 's nyírvizet; édes ital!

[1195.]

122.

15.

Te cifra szókkal élsz, s poëta nem vagy.
Képben bujálkodol, s poëta nem vagy.
Ömölnek rendeid, s poëta nem vagy.
Phoebuszt kiáltozod, s poëta nem vagy.
Csók és bor éneked, s poëta nem vagy.
Mi híjod? Értem én: – poëta nem vagy.

²⁷⁵ visszavonod A második o á-ból jav.

302.

[1196.]

16.

Nem szeretek nehezet, ha nehéz, könnyűt nem, ha könnyű.
 Ez s amaz együtt dísz, mint külön állva hijány.
 Úgy kell a' mi nehéz, ha nem érzeti vélem hogy az volt,
 S a' könnyű, ha simúlt sok faragásra leve.

266.

[1197.]

17.

HELMECZYHEZ.

A' szerecsent mosod, a' siketet leczkézgeted, ugymond
 A' ki nem érti, miért leczkézgeted és mosod őket.
 Mosd és leczkézgesd! szerecsen marad és siket a' ki
 Már siket és szerecsen: de jutalmat²⁷⁶ vészen az érdem.

90.

[1198.]

18.

Repkényes poharat vártam, s adsz vastag ebédet.
 Koldusidat tartsd jól Görnyegi; nem vagyok éh.

124.

[1199.]

19.

Járj egyenest! ki ne térj! így rendeli az Iskola. Nem jó
 A' mi szabásom előtt helytelen, a' mi hibás.
 Járj szabadon! ne remegj! mond Aesthesisz; és ha van ok rá,
 Térj ki; ne hidd hogy szép s jó legyen, a' mi feszes.
 S a' Genie pártázott fővel jó, s sanctionálja
 A' mit az Iskola tilt, a' mit az Aesthesisz hágy.

145.

[1200.]

20.

A' Genie s sanctionál füledet bosszantja. Nem érted?
 Értsd, s nem fogja tovább sérteni gyenge füled'.

²⁷⁶ jutalmat A második a fölött áth. ékezet.

[1201.]

233.

21.

Ah, mi elég? mi sok? és mi kevés? Mértéket ezekhez
Adni ki fog? neked én, Bardacsi, vagy te nekem?
Astüanax dajkája felé rettegve vonúl el
Atyja' sisakjának érczragyogása²⁷⁷ elől.
Hagyjanak élni tovább, nagy kisdéd, az Istenek; Hektor
Volt nemződ; nem kell félned az érczragyogást.

[1202.]

240.

22.

A' tunya²⁷⁸ Borz szennyes gödréből nézte szökésit
Eggy ágról más ágra az Evetnek; gödre felett ez
A' Pánnak szentelt agg tölgyben vötte lakását.
Hé rokon, ugymond a' tunya Borz, te felejtetted e, hogy négy-
Lábúvá tevé téged is a' Természet? idétlen
Góg az, hogy te lakást a' földön venni pirulgatsz,
S a' tollas nép közt lakozol. Társ, szállj le közinkbe,
Légy a' mik mi vagyunk, s hagyd ugrálásodat. Ugrik
Medve komám, ugrom magam is; de mi tisztessen ugrunk.
Hallotta a' leczkét az Evet, s a' tisztos Borznak
Ezt felelé: Társak volnánk; de te Borz vagy: egyéb én.

[1203.]

263.

23.

KEGYEDI URAM.

Nyargala s orra bukott s arczát bevarazta; de hogy lásd
Hogy lovagolni tudott, íme keféli fakód'.

[1204.]

269.

24.

A' rút – rút! – „De mi teszi tehát hogy az isteni Pallász'
Keblen Gorgonnak vad feje bájos alak?”
Nem tudom; a' Művészt kérdd. – „Ő sem tudja.” – Ne kérdd hát;
Kérdd szemed' és szíved', érzeni s látni ha tudsz.

²⁷⁷ A külön írott szavak utólagos jellel vonva egybe.

²⁷⁸ A' <...> tunya

223.

[1205.]

25.

Embert mondva nem ejt két szótagot, a' ki бүдös gőg'
 Hangján rád ordít, hogy nézz fel, s térj ki lovának;
 Ő ragyogó szekerén siet a' Pont-neufre: te talpalsz.
 Kettőt mond Bossuet, a' nép feddője, ha szent hely
 Hallja szavát, kettőt Ferneynek józan Homérja,
 És a' szín' nagy dísze Le-Cain, s a' lányka, ha dalt zeng.
 S ime Le-Cain s a' nép' tisztelt feddője s az édes
 Éneklő s a' józan Homér, úgy szólanak a' Quain
 És Vendôme-piaczon, mint minden Párizsi polgár.

Eggy a' nyelv: de az hely' s a' szóló' nyelve nem eggy nyelv.

340.

[1206.]

26.

Saul meg nem lelte az apja' szamarát;
 És még is rá adá a' Látnok áldását.
 Mindennap láthatjuk ennek még példáját.

264.

[1207.]

27.

Boileau után.

Anacreonticáid –
 Hajj!
 Arpádod most, s Ódáid –
 Jajj!

144.

[1208.]

28.

Et trop d'exatitüde est le talent des sots.
 Vén Kántor, könyvpenészű Tánzos, parókás Poeta –
 Iszonyodom, s futok – – –

[1209.]

261.

29.

UNGVÁR-NÉMETIHEZ.

Éneklesz 's hány érti magas dalod? Érti nem érti,
Az neked egygy; de te szállsz a' hova szaggat erőd.²⁷⁹
Szállj, meglelkesedett ifjú, s kapkodj ki magunkból.
Azt az örök rekegést régen elúnta fülünk.

[1210.]

303.

30.

Mert én is Művész vagyok ám! úgymonda Coreggio –
Fess mint ő, s akkor mondhatod²⁸⁰ a' mit akarsz.

[1211.]

226.

31.

Rontott, mert építeni akart, Palládio; benne
Csak rontót látál, vad kora, jó ideig.
A' Művész érzette magát, s Neked én fogok, ugymond,
Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
S ím áll a' roppant csarnok, 's bizonyítja, ki több itt,
A' Művész e, vagy a' szolgai tompa Szokás.

[1212.]

128.

32.

ARBUSCULA.

Látta hogy a' vad nép melly ötet pisszegi, tapsol
A' rossz játszóknak, Roscia, s tűzre hevült.
A' te javallásod, pór rend, ugymonda, gyalázat:
Mesteri játszásom csak lovagénak örül.

²⁷⁹ A sor nem kezdődik bentebb, ezt a sor előtti jel, és a sor végi, német nyelvű utasítás jelzi.

²⁸⁰ mondhatod<,>

304.

[1213.]

33.

Jó nem kell, ha az emberiség s nem nemzeted, adja:
Nékem az emberiség s Pest s Buda tája hazám.

311.

[1214.]

34.

Két szót hall mindég füled; ezt: „Fel!”²⁸¹ s ezt: „Ne fel!” – Ezt a’
Nagy sokaság, azt a’ kisebb kívánja. Ne nézzed
Mit kívánnak azok, mit kíván a’ dolog, azt nézd.
Ott a’ szép s az erős: itt a’ természetes és a’
Tar simaság. Szemedet gyakorold, gyakorold karod’. A’ szép
És az erős nekik is sima lesz s természetes. A’ taps
Még kedvesb, ha kevés, de ha jó, mint hogyha sok adja.

224.

[1215.]

35.

Korholti nehéz, de nehéz korholni is. – Úgy de
Szűlőm Róma! – s ezért veszteni ’s veszni nem az.

135.

[1216.]

36.

– Esto, si quis mala carmina! Sed bona si quis
Condiderit, dignum opprobriis laceraverit? –
„Bántani mást vadság!” – S más a’ lélektelen Író?
Azt hozzád s hozzám nem köti semmi kötél.
Csípd, döfd, rugd, valahol kapod a’ gaz latrot. Az illyet
Ütni, csigázni, s agyon verni, nevetve, szabad.

37.

[üresen maradt a lap többi része]

²⁸¹ <Fel, s ezt> „Fel!”

KÉSEI SZONETTCSOMÓ III. (1830–1831)

[1217.]

93.

A' SONETT' MÚZÁJA.

Mint a' szerelmes járja tánczosával
Menüetje' keccsel-teljes lépteit,
'S²⁸² ígézi a' szála' torlott rendeit
Enyelgő vissza s vissza fordultával:
Honom' Ausónia' narancsgallyával
Körülövedzve főm' szög fürtjeit,
Úgy járom én a' dal' lejtéseit,
A' négyest összefűzve hármásával.

Borág keríti mostan homlokom';
Ott hol Tokaj nyujt nektárt Istenének,
Víg szárnyakon kél a' nem hallott ének.
E' szép vidék lőn kedves birtokom;
Eggy új Tibull itt megdicsőített engem,
S én őtet és hölgységét örökre zengem.

[1218.]

180.

A' KÖTÉS' NAPJA.

Melly boldog óra tűnt fel életemnek,
Midőn a' két szép testvér' karjain
Szökdelve jártam a' rom' halmain,
S hol a' pataknál lengenyék teremnek.
Itt, lábainál imádott kedvesemnek
Elnyultam a' part' bársony hantjain.
Dallott, s elfogva alakján s hangjain,
Megnyílt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi' szép ajkán nem lebegének
Mennyeibb hangzások mint e' bájos ének,
Mint e' hajlékony rezgő lágy beszéd.
De bájosbb, édesbb volt, mellyel pirúlva
A' hold' szelíd fényében, s rám símúlva,
Ezt nyögte az édes lány: Tiéd! Tiéd!

²⁸² <Úgy járom én> 'S

92.

[1219.]

AZ ÉN BOLDOGÍTÓM

„Milliók között sincs egy, kit a' fene
 Vak Áte ekként vett volna szabdalásba;
 Ha megdühödve kapkod olykor másba,
 Segélni azonnal kész azt Istene.

Ah, engemet nem véd öellene
 Sem ég sem föld! E' szörnyü bajvívásba'
 Lankadva dőlök újabb lankadásba,
 S nincs ír, melly sebemen enyhítene!”

Megszánta éltémnek Érosz kínjait,
 S mond: Én enyhítem a' kit Áte sujta,
 S bérül ölemben tette-le Sophiet.

És ím miolta ő nékem áldást nyújtja,
 Bús éjjelemnek bájos mécset gyújtja,
 Nem érzem a' vad' csapkodásait.

157.

[1220.]

AZ Ő KÉPE

Midőn az hajnal elveri álmomat,
 S a' fény orozva lebben rejtekembe,
 Imádott kedves kép, te tűnsz szemembe,
 S ah, gyúladni érzem régi lángomat.

Ez Ó! ez Ó! kiáltom, s csókomat
 A' képnek hányom részegült hevembe'.
 Így szóllott, így járt, így mozgott, ölemben
 Így süllyede, elfogadván jobbmot.

S most ezzel folynak, mint eggykor Veled,
 A' titkos édes boldog suttogások,
 Vád, harcz, megbánás, új meg új alkadások.

S midőn ezt űzöm, mint eggykor Veled,
 Kél a' nap, 's bélő a zsalunyiláson,
 S sugárral körülle gloriát von.

[1221.]
FÉNY ÉS HOMÁLY.
CSEREIHEZ.

160.

Szép a' felduzzadt Áresz' táborában
Dicső nagy tettek által fényleni,
Az ércz phalánxot béfeszíteni,
S ha kell, lerogyni a' vérengző csatában:
Szebb, oh szebb, a' Nép' véneinek sorában
Hatalmas szózattal mennydörgeni,
A' hont, az elnyomottat, védeni,
S elfojtani a' bűnt serkedő korában.

Miklós, Erdélynek lelkes nagy polgára,
Hazád isméri szent hűségedet,
S tölgyággal koszorúzza tettedet.
Szemem' vakítja fényed' nagy sugára.
Nem fénylek én, s azt én nem fájlalom –
Fény s nagyvilág énnékem Széphalom.

[1222.]
A' SAJKA.

274.

Csalárd örvények vad sziklák között
Sajkám lebegve futja víg futását,
S kacagja a' bosszús szél' s hab' duzzanását,
S szirtjeit, mellyekbe olly²⁸³ sokszor ütközött!
Nőm s e' kisded csoport az üldözött'
Arczáról csókkal törlik izzadását;
S lantom szelíden zengve a' szív' habzását
Az árboczon függ²⁸⁴ myrtuszai között.

Köd, éj borítják útamat megint;
De rám amott egy szép csillag tekint,
S szent hittel tölti bé a' csüggedt szívét.
Elő! elő! bár mik rettentsenek –
Bajában nem hagyják az Istenek
A' szeretőt, a' lantost, és az²⁸⁵ hívet.

²⁸³ A sor végére írva, jelezvén sorbéli helyét.

²⁸⁴ árboczon <...> függ

²⁸⁵ az A z aposztrofából jav.

301.

[1223.]
ÚJ LÁNCZ

Ő más szeret, más én is, s lángolással
Mind ő mind én. De Ámor ránk mosolyga,
S a' két szerelmest összefűzte egymással.

Jött, ment, meg' jött; elsárgúla, elpirúla –
Merjek? ne merjek? kérdezém magamtól,
S ajak, kebel, szív együvé szorúla.

Én Ánikóért, ég ő Bandijáért.
Küzdünk; de oh ki küzdjön Ámor ellen!²⁸⁶
S bugdosgatunk, s ki tudja mint s miért?

312.

[1224.]
ESŐS NAP.

A' zápor ömlik; nem megyen Misére,
'S nem láthatom, mint lepdell, ablakomból;
Nem, mint pillant rám, titkon-kedveltjére.

O Nap, derűlj-ki, s kedvezz a' buzgónak,
Hogy ajtatosságát elvégezhesse;
De kedvezz nékem is, a' lángolónak!

Ki jó? – Cselédje Hébé'm' visszahozza.
Keresztet vont a' könyvben e' sor mellé:
„A' hív leány barátját sohajtozza.”

313.

[1225.]
GÁTLÁSOK.

Titkunkat sejtí nénje, s rettegéssel
Lát engem a' szép gyermekért epedni;
S az lopva néz rám, s elfojtott nyögéssel.

Mit fél? mit tart? Nem tisztelem tilalmát.
Az csak makacs kéj; tilt, hogy kínozhasson.
Én dülhatnám-fel Bellym' nyugodalmát?

²⁸⁶ Ámor ellen<, >!

Oh hagyj magunkra, jó Öreg, bennünket!
Ne bánts s jók lészünk: bánts,²⁸⁷ s meg léssesz csalva.
Szerelmünk fogja fékezni hevünket.

²⁸⁷ bánts<z>,

FORDÍTÁSCSOMÓ II.

38.

[1226.]
A' GYERMEK KÖLTŐ.

Ne fussd, leányka,
A' kiseded Ámort;
Hijába rettegsz,
Ő megragad.

Kertedben én eggy
Rózsát szakaszték,
S képzeld, az álnok
Benne hevert.

Nem vettem észre,
S a' rózsá' kedves
Szagával együtt
Felszívtam őt.

Ki szán meg engem,
Kis gyermeket, már?
Bódúlt agyamban
Most ő az úr.

S e' kiseded ének,
Mint ő parányi,
E' kiseded ének
Őtőle jó.

33.

[1227.]
GYÖTRELEM

Nyögdelő gyenge lengzet,
Repülj Laurám felé,
S valld meg hogy sóhajtás vagy,
De meg ne valld, kié.

Csermely, ha majd meglátod,
Mondd néki, hogy köny voltál.
De melly szemből szakadtál,

Azt neki, kedves csermely,
Azt néki meg ne valld!²⁸⁸

[1228.]
Ő ÉS ÉN.

53.

Tavaszi árnyában lettem őtet,
S lelánczolám virágfonással;
Puhán alvók, s nem érezé.
Rá néztem, s e' tekintetemmel
Eggyé lőn éltem életével,
Érzettem, s ah! nem tudtam azt.²⁸⁹

Szó nélkül csácsogék feléje,
S rezegtetem virágfonásom,
S mély álma azonnal elröpült.
Rám néze, s e' tekintetével
Eggyé lőn élte életemmel,
'S körülölelt Elysium.

[1229.]
BLIDLIHEZ.

68.

Bájjarczod, Blidli, mindég
Szemeim előtt lebeg;
De őket köny zavarja,
Mert az nem vagy magad.
Ezt látom, hogyha a' reggel
Süt rám, ezt hogyha a' hold
Pillant le rám, s kesergek,
Mert az nem vagy magad.

Ama' kútfőre, mellynél
Megvallá hogy szeret,
Ama' bokorra, melly közt
Remegvén elhagyott,
Kénytetlek, kedves tünet,
Változz' el hirtelen,
Oh változz' kedves tünet,
És légy Blidlim maga!

²⁸⁸ A második versszak mellett függőlegesen német másfél sor.

²⁸⁹ azt<!>. A felkiáltójel az ah után betoldva.

211.

[1230.]

A' CSILLAGOKHOZ.

Szánlak titeket, szent fényei az égnek,
 Szépek vagytok, és tisztán ragyogtok,
 Fényt lövelltek a' csüggedt hajósra,
 S még sem vesztek bért nagy Isteninktől,
 Mert nem ismer kebletek szerelmet.
 Ti tartózkodhatatlanul vonattok
 A' Hóráktól végig a' nagy égen.
 Melly hosszú utat jártatok meg immár,
 A' miolta Kedvesem' keblében
 Titeket feledlek és az éjfél!

66.

[1231.]

ELSŐ VESZTESÉG.

Ah, ki hozza vissza nékem
 Egyik óráját első tüzemnek!
 Ah, ki hozza vissza életemnek
 Elrepült szép napjait!

Oda minden békeségem!
 Itt kesergem veszteségem'
 S éltem' édes álmait.

Ah, ki hozza vissza nékem
 Éltem' boldog napjait!

95.

[1232.]

REGGELI PANASZ.

Héj te, álnok csintalan leány, te!
 Szólj²⁹⁰ mint érdemlém azt én tetőled,
 Hogy pogányúl így gyötörj el engem,
 Hogy megszegd, a' mit tegnap fogadtál!

Jobbom' estve még forrón szorítád,
 S édeskén ezt sugtad volt fülembbe:
 Menj most, Kedves, menj most; hajnaltájban,

²⁹⁰ Szó<|>lj

Higyj szavamnak, én tenálad lések.
Bé nem téve álla mindég ajtóm,
Sarkát gondosan megpróbálgattam,
S mint örvendék, az hogy²⁹¹ nem nyiszorgott!

Oh melly rettegek' éje múlt el!
Minden órát, fertályt, számolgattam;
És ha az álom olykor elnyomott is,
Szívem mindég ébren volt, s szünetlen
Fel felvert a' lassu szunnyadásból.

Áldottam magamba az éj' sötétét,
Melly nagy nyugalomban tarta mindent,
S a' közönséges csendnek örültem.
Felfüleltem a' mély nyugalomban,
Itt vagy ott nem hallok e mozgást még.

„Volna gondolatja, mint nekem van,
Volna érzése, mint szívemnek,
Úgy nem váraoznám hajnallásig,
Úgy itt lenne már e' pillantásban!”

Padomon a' macska ment ha végig,
Sutomon ha czinczogott egérke,
Vagy ha kocczanást hallék a' háznál,
Mindég úgy reméltem, már te jössz itt,
Mindég úgy gondoltam, téged hallak.

S így forogtam egyik oldalomról
Kínok közt a' másik oldalomra.
Eggyyszer múlni kezd az éj' sötéte,
S itt is, ott is, mozgást hallok immár.

Csitt, ez Ő! ez Ő! mondám, s felülék,
Félre lökvén a' lepelt magamról;
S felmeresztett szemmel néztem ajtóm',
Melly az égnek csendes virradtától
A' homályban már pirúlni kezde.
Ah, hijába lestem megnyílását!
Veszteg álla, 's némán, mind két sarkán.

²⁹¹ <hogy> az hogy

S mindég jobban, mindég jobban virrad.
Nyílni hallom már szomszédom' házát,
Kit szorgalma felkelésre szólít.
Kezd zörögni már a' sok szekér is.
A' kaput megnyitják a' cziklérek.
Egymást űzve gyűl meg' gyűl piacra
Holmijével a' vásári pórnép,
S lárma s zajgás fogta el a' nagy úczát.

Jött, ment minden a' háznál is. Lót, fut
Grádicson és folyson, a' ki itt szállott.
Ablak, ajtó csattog; vége az ének!
S még is én az édes szép reménytől,
Még hogy eljössz, úgy nem válhaték meg
Mintha testem válna meg lelkétől.

És midőn már feljött a' gyűlölt nap,
S bélövellé hozzám tűzsugárit,
Ott hagyám az ágyat, s kertbe jöttem,
Égő keblem' lángjait a' reggelnek
Híves leblei által enyhítetni.
Ah, de lyányka, itt is csak hijába
Várálak, neved' sohajtozgatva.
Nem talállak sem komlóernyődben,
Sem, hol lenni szoktál, a' hársallén!

19.

[1233.]
LOLLYM' AJKAI.

Mint a' harmatozó reggel' nedvébe főrösztet
Rózsa, mikor büszkén nyitja piros kebelét,
Olyan az én szeretett Lollym' mézajka, midőn még
Éjjeli csókomnak nedvivel ázva ragyog.
Álla pedig s szép arcza fejr. Így játszanak együtt
Innapi pártáján a' pipacs és liliom.
Így zsendül a' nyár' elején a' kerti cseresznye,
Ágainak már most ritka virági között.
Angyalom, ah mért kell tőled haza csúszni, midőn te
Rám a' legforróbb csókokat hintegeted!
Oh tartsd meg, kérlek, szácskádnak mostani színét,
Míglen az alkonyodott éjszaka vissza hozand!
Jaj, de ha majd addig másnak szedi csókjait ajkad,
Mint arczom' színe, légyen az is halavány.

[1234.]
CHLOE.

65.

Elment Chloe! Oda van nyúgodalmam!
Nagy hézag zár el tőle engemet!
Jer, hűs Zephyr, jer, enyhítsd aggodalmam',
S szárasszd fel könnyemet!

Elment! Elment! O csermely mondjad néki,
Hogy érte vész virágink' bíbora;
Hogy hervadnak a' szép táj' ékessége,
S haldoklik pásztora.

Melly tájra száll tekintetéből új dísz?
Hol tölti el az erdőt szép dala?
Hol lépeget kis lába? melly boldog víz
Lesz szebbé általa?

Eggy lopva-tett, eggy gyenge kézszorítást,
Eggy csókot, ah! mint még tegnap adott,
Engedj nekem még eggyyszer, 's ölj meg bízvást,
Vad Sors, ha akarod.

Így éneklé Philémon a' hegyeknek
Fájdalmasan, hogy elhagyá Chloe,
Érzék azok nemlétét²⁹² kedveseknek
S megajdultak: „Chloe!”

[1235.]
HOLNAP.

8.

Ha holnap élek e, nem e,
Én nem tudom.
De holnapra ha virradok,
Hogy csókot vészek és adok,
Oh azt tudom!

²⁹² <távoztát> nemlétét Az áthúzás utáni szó a sor szélén meg van ismételve.

1.

[1236.]
CAESÁR ÉS RÓMA.

Fiam, te is? – ezt kérte Július.
Anyám de Róma! – mondá Brútusz,
S mélyebben döfe-meg, Szabadság' szent vasa.

203.

[1237.]
A' BOLDOGÍTOTT.

Én szeretek, szeretetve vagyok, s gyönyöröjéket élek –
Úgy de hol? úgy de kinél? – Páphia, tudd te magad.

162.

[1238.]
ERÓSZ, A' TANÍTVÁNY.

Szunnyadozám, s a' szent Cytheréa megállá fejemnél
'S a' kis Erószot rozsáló ujjakkal²⁹³ fogva vezette,
(A' ki – oh a' jámbort! – csak földre tekingete), 's így szólt:²⁹⁴
Vedd fiamat, kedves pásztor, s dalaidra tanítgasd.²⁹⁵
Ezt mondá, s eltűnt. – Én ostoba!²⁹⁶ dallani kezdém
Énekimet, hogy Pán mint lelte fel a' furulyát, mint
Pallász a' sípot, lantját Mercúriusz, a' szép-
Zengésű cyterát Admétnak pásztora Apollon.²⁹⁷
Nem tetszék leczkém, s ő kezdte dalolni szerelmet,
Égiekét és földiekét, s lator anyja' csodájit.
A' mikre én akarám Erószot oktatni, kihulltak
Elmémből, de viszont leczkéji beléje tapadtak.

75.

[1239.]
ANÁKREON.

Fegyvert akartam én is
S csatákat énekelni,
De lantom énekemre
Szerelmet zenge vissza.

²⁹³ ujjakkal Az ujj új-ból jav, a sor végén megismételve a javítás utáni alak.

²⁹⁴ <szóltt:> szólt:

²⁹⁵ tanítgas<s>d A javítás utáni szóvégződés a sor végén megismételve.

²⁹⁶ – Én ostoba! A gondolatjel és a felkiáltójel utólagos betoldás.

²⁹⁷ Apollon. <–>

Új hűrt s igát, kiáltám,
S új hűrt s igát tevék rá,
Teknőt is újat; és így
Akartam Herculesznek
Hős tettit énekelni.
De lantom énekemre
Szerelmet zenge most is.
Búcsú tehát örökre,
Nagy bajnokok, tinektek!
Mert lantom énekemre
Mindég szerelmeket zeng.

[1240.]
AZ ÉJJELI VENDÉG.

42.

Az éjjel, a' midőn már
Elszunnyadék vala,
Bezárt ajtómon Ámor
Sokáig zörgete.

Ki vagy? mi kell? kiálték,
Illy későn mit keressz?
Fogadj be, gazda, mondá,
Eggy kisdéd gyermeket.

E' nagy setétbe' régen
Tévelygek fel s alá,
S ha meg nem szánsz, az őszi
Esőben megfagyok.

Igy Ámor; én azonnal
Meggyújtám mécsemet,
'S a' jajgatót feléledt
Tüzemhez ültetém.

S fagyos kezét kezemben
Melengetém, 's haja'
Elázott fürtje közzül
Facsartam a' vizet.

Magamhoz tértem, ugymond;
De nezzük, húromat
Nem tágitotta e meg
A' zápor ívemen.

S legottan egy gonosz nyíl
 Verte-által keblemet.²⁹⁸
 Jól hord, kiált; de szíved,
 Gazdácska, fájni fog.

30.

[1241.]
 A' FECSKÉHEZ.

Kis fecske, te mihozzánk
 Szokott idődre megtérsz;
 S midőn előjön a' nyár,
 Fészket csinálsz, de ismét
 A' Nílusz' árja mellé
 Szállsz el, ha kerget a' tél.

Nem ezt, nem ezt cselekszi
 Az alkalmatlan Ámor!
 Ő szüntelen belém kél,
 S szivembe' rakja fészkrét.²⁹⁹
 Már pelyhes abban egyik
 Magzatja; másikat még
 Tojása rejtve tartja;
 Egy már kibúva félig.
 Mindég sipegnek éhes
 Kicsínyei; a' nagyobbak
 Étetgetik az aprókat;
 A' felneveltek ismét
 Újabbakat tenyésznek.
 Mit tégyek? ennyi népet
 Nem győzők én nevelni!

41.

[1242.]
 A' SZÉP FA.

Leányka, dőlj le, kérlek,
 E' szép fa' hűvösében.
 Lásd,³⁰⁰ lombja minden ágán
 Gyengén-rezegve mint zúg;
 S túl rajta, víg futással,

²⁹⁸ <mellyemet.> keblemet.

²⁹⁹ A fészkrét fészkeit-ből javítva.

³⁰⁰ Lás<s>d

Hallod, hogy' ömlik a' víz?
Dőlj itt karomba, szép lány!

[1243.]
PÉLDÁK.

25.

A' föld iszik, s viszontag
A' földet a' fa issza,
A' tenger a' folyókat,
A' tenger' habjait a' nap,
A' nap' sugárjait a' hold.
Hát tí barátim, engem
Miért nem hagytok innom?

[1244.]
A' GONDŰZŐ.

61.

Ha bort iszom, legottan
Alusznak aggodalmim.
Mit nékem a' baj, a' gond?
Mit nékem a' kesergés?
Feldőlök egyszer úgy is.
Mért csaljam hát meg éltem?

Bort, bort! Barátim, a' bort
Jó Isten adja nekünk;
S ha bort iszunk, azonnal
Alusznak aggodalmink.

[1245.]
A' LEVÉLHORDÓ.

64.

Szép Galamb, ki vagy te? Mondd el
Honnan jössz, s hová repülsz?
Hol gyűjtötted e' kenőcsöt,
Melly játékos szárnyaidról
Langy esőként permetez?

A' GALAMB.

Én Anákreont szolgálom,
Jámbor, tudni hogyha vágysz.
S tőlem egy édes levelkét,
Titkos, édes egy levelkét,
Vár kedves Bathyllusza.

Egykor Páphuszban lakoztam,
S Cypris volt az asszonyom.
De Cypris, ámbátor néki
Kedves voltam, új uramnak
Engedett egy szép dalért.

Őt szolgálom én azolta,
Levelét én hordom el.
Reggel Bathylljához mégyek,
Estve vissza térek hozzá;
Így foly-el minden napom.

Ígéri,³⁰¹ hogy majd szabaddá
Tészen szolgálatimért;
Engem de ha elbocsát is,
Hozzá vissza vissza térek,
S önként nála maradok.

Akkor éltem-féltem járnék
Erdőn, völgyen, 's bérczeken;
Végig futnám a' mezőket,
Vadrepesény és lednek volna
Ízletesbb eledelem.

Most gazdám' nyájas kezéből
Csípkedem a' kenyeret;
S megszomjúzva serlegéből,
Édes-illatú ajkáról,
Szörbölöm habzó borát.

³⁰¹ <Fogadja,> Ígéri, Az áth. szó fölé írva.

S részegülve lantja mellett
Kezdem rá víg tánczomat,
S a' lant ismét, hogyha a' tánczban
Eltikkadva³⁰² nyugalmat
Óhajtok, hív nyoszolyám.

Jámbor, ím ismersz eléggé,
S láthatd melly boldog vagyok.
Hagyd folytatnom útam'; úgy is
Kérdésid a' szajkónál
Csácsogóbbá tettenek.

[1246.]
ÁMOR' NYILA.

31.

A' szép Cythére' férje
Lemnószi műhelyében
Ámornak egy nyilat vert.
Lépmézbe mártogatta
Hegyét Cyprisz. De Ámor
A' mézbe mérget önte.

Jön Áresz a' csatából,
S dárdája' nagy nyelével
Kérkedve, a' kis Ámor'
Könnyű nyilat kaczagja.³⁰³
Ki tudja? monda most ez;
De hát ha nagy karodnak
Kisded nyilam nehézke?

Áresz lenyúl a' nyílért,
S titkon mosolyga Cyprisz.
Lihegve monda most a'
Hadak' verője: Ámor,
Csalárd, gonosz kis Isten,
Fogd a' nyilat. De Ámor
Mosolygva monda neki:
Sőt tartsd meg azt, ha³⁰⁴ könnyü.

³⁰² <El-ti> Eltikkadva

³⁰³ kaczagja A j t-ből jav.

³⁰⁴ meg<, hogy>ha Az azt, az áth. szó alá van írva.

63.

[1247.]
BOR ÉS SZERELEM.

Hogyha életet szerezne
 Sok pénz az embereknek,
 Pénzt gyűjtenék, akár mint
 Tenném szerét, hogy a' vad
 Halál, midőn reám tör,
 A' pénzt vegye, és oszoljon.
 De minthogy az nem áll el
 Pénzért a' nyakszegéstől,
 Mit gyűjtsem én rakásra?

Hadd gyűjtse más rakásra!
 En köztetek, barátim,
 Halálig iddógálok;
 S hűlt vérem' hév leánykák'
 Ölegetéseikben
 Ingerlem éledésre.

28.

[1248.]
AZ ÖREG.

Így szólnak³⁰⁵ a' leánykák:
 Anákreon, te vénűlsz.
 Végy tüköröt, és tekintsed,
 Nincs már a' fürtös üstök,
 És homlokod kopaszka.

Van e hajam, biz azt én
 Nem nézem; nézem inkább,
 Hogy a' halál közelget;
 És a' mit élek, azt mind
 Örömben illik élnem.

³⁰⁵ szól<l>nak

EPISZTOLACSMÓ VI.
(?1823–1824)

[1249.]
BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓSHOZ.
MIKLÓS' FIJÁHOZ.
1809.³⁰⁶

91.

Még a' praetexta lebdes válladon,
Ambróziát önt fürtös üstöked,
'S gyöngéd orczádon 's e' kis száj körül
Rózsák virítnak, mint az Ámoréin,
Legszebb, legbájosbb Ámor önmagad.
'S íme a' gynaeceum' csöndes rejtekéből
Kiszökve, már a' vérmezőre futsz,
Hogy ott azok közt léphess-fel, kik az
Ádáz halálnak mennek ellenébe.
Gyermek, mi ez? 'S te azt hiszed talán,
Hogy itt az a' harcz véshi kezdetét,
A' mellyet egykorúid, a' tavasz'
Virággal elborított hantjain,
Örömré gyúladozva indítanak?
Te úgy hiszed talán, hogy itt elég lesz
Szeg csődörödnék hátán a' szerint
Rengetni a' földet, mint midőn az ifjabb
Caesárt és Ármidórt, nemek' fő díszzeit,
'S a' hattyunyakkal, melly veszélyt hozott
Lédára, most is büszke Júpitert,
'S a' nagyserényű vén Bucéphaluszt,
Ki még is ifju az édes kis tehernek,
'S Brútuszt, a' talpverőt, és Pittet, Foxot,
Egymásnak itt is ellenségeiket,
A' Hippodrómban addig fékezed,
Míg a' kelő port a' tajték eloltja,
Melly a' kifáradt ló' inán lefoly?
Oh! élj korodhoz illő kényeidnek!
A' melly dologra kelnek társaid,
Az férjfilelket kíván, 's férjfilekért.
Dicső atyádnak gondos bölcsesége
'S példája benned mit tettek 's tehettek,

³⁰⁶ <...> MIKLÓS' FIJÁHOZ. A verscím fölött főcím, áthúzva: <EPISTOLÁK>. A cím mellett Kazinczy autográf utasítása: Itt kell kezdeni a' nyomtatást.

Azt én igen jól értem. Nem tanultad
 Te őkörűle, <mint kell Halberzwölfét>
 'S Pácsit <csinálni,> 's a' bohó Pagátot –
 Oh, melly öröm, 's melly ész! elfogni, hogy
 Fogát csikarva kél-fel titkolója,
 'S átkozza az őtet üldöző Szerencsét,
 És a' napot melly szülte, míg köre
 A' győzedelmesnek paeánt kiált.³⁰⁹
 Sem a' mit a' nagy házak' gyermeki,
 Atlászaik egykor honnunknak, legelső
 Gonddal tanulnak, hogy zsiléjeken
 Két sorban álljon é, vagy egyben, a' gomb,
 'S nankín legyen most, bársony majd nadrágok;
 'S kravátjokat bodorral kell e még,
 Vagy már bodor nélkül, megkötniek.
 Te nem tanultad ezt, és nem tudod:
 Ez a' Komornyik' gondja, 's a' Szabódé.
 Ezek helyett én tégedet Zsibónak
 Laráriumában, tűzpadod körül,
 Atyád' beszédét, 's a' kedvelt Vendégét,
 Már messze túl az éjféli' nyugalomra-
 Szóllító órájain, el nem telhető
 Gyönyörködéssel láttalak, fülelni.
 Híjába hinté Morpheusz altató
 Mákját szemedre; meg nem zsibbadott az.
 'S mint hültem-el, midőn a' kis fiu,
 Ki atyja' térdein nyájasan fetrengve,
 Egyedül lovában látszott élni, mellyet
 Tanult kezekkel a' gyertyák' viasz-
 Csordulataiból képze, lángba költ
 A' Consul ellen, a' ki megfeledvén
 Hogy ő elébb volt atyja gyermekeinek
 Mint Consul, őket bárd alá vetette,
 'S társára nem tolta a' Bírói tisztet.
 Ím teljesedni látom a' mit akkor,
 A' gyermekférjfitől örvendő vártam:
 Te, még öt év után legény, atyád'
 Megyéje' harczolójit már vezérled,
 'S tanítod, mint kell veszni szép halállal.

Tízet 's másfelet³⁰⁷
 miként tégy³⁰⁸

³⁰⁷ Az áth. rész mögé betoldva.

³⁰⁸ Az áth. szó alá betoldva. A sorban a két P p-ből javítva.

³⁰⁹ kiált<oz>. Utána, a következő sor előtt rövid vonás.

Elhunyt öseidnek szent árnyékaik,
Kiket hazánk Védistenségei közzé
Tisztelve vitt, mert készek voltak értte
Letenni lelkeiket, gerjeszthetik
Keblednek szép tüzét, hogy a' Dicsőség'
Sziklás ösvényén nyomdokaikba hágj.
De a' hazáért nem csak veszni szép:
Szép élni is öértte; 's a' melly ágat
Minerva tört a' néki-szentelt fáról
Atyád' nagylelkű anyja' homlokára,
Az nem kevésbbé méltó leghevesbb
Esdekletidre,³¹⁰ mint a' melly Ferencznek
Készült zászlójit ékesíteni.

A' koczka meg van vetve. Menj tehát,
'S Vezératyádnak bajnokjobbja mellett
Küszdj a' Dicsőség' fényes nimbuszáért.
'S ha Mársz haragra gyúlad ellened,
Hogy véle szembe kelni bátorodtál,
'S fejedre rántja villámpallosát:
Oh, fogjon Aphrodíte védködébe!
'S ó, a' ki Páriszt a' harcz' vésze közzül
Elkapta, kapjon-el most téged is!

[1250.]
VITKOVICSHOZ.
1809.

155.

Komám Uramnak ott fenn rossz napot
Csinála az, a' kit egykor olly mohon
Nőjévé tett volt; 's a' szegény Öreg
(Min kaptak össze, könnyen képzeled)
Kínjában egybe gyűjti fellegit,
'S eldurczúlt barna vad szemöldökével
Int, hogy szakadjanak. Szakadnak ők,
Mintha a' Deukálion' s Pyrrhája' népét
Most másod ízben volna előlni kedvök.
A' Csattogónak lángoló nyilai
Felettem egymást űzve hulltanak.
De Júpiter kíméli híveit,
'S csak a' gonoszt sujtja, és a' vakmerőt;

³¹⁰ Esdeklet<e>idre, A lejegyzéssel egyidejű javítás.

'S baj 's sérelem nélkül beérkezém,
 'S szállást fogék a' Szürke-ló' szügyében.
 A' Város' úczájit mind elborítá
 A' szörnyü ítélet árja; nem különben
 Folyt az, mint midőn Ungnak³¹¹ vizeit
 Szőkére festi Mármaros' sara.
 Én ablakimból néztem a' veszélyt,
 Melly barmot és a' búzás sok szekér'
 Gubába-burkozott gazdájit érte.
 Jön a' cseléd. „Eggy nem tudom ki akarna...”
 Vásáros? Úr? „Sem eggy sem más.” Eresszd.
 Belép. Pislongok. Bojtos pípaszár
 'S sallangós zacskó. Kit keressz, Uram?
 „Én, téged.” Nincs szerencsém. Várva³¹² vártam
 Rég olta az órát, melly engem hazánk'
 Legérdemesb és legdicsőbb fija'
 Szemléletére méltóztatni fog, –
 (Mint a' ki titkos csinnyán rajta veszt,
 Úgy borzadék-meg, 's a' hőség kiver)
 'S fejével egyet billent; a' derek
 Hajolni nem tanult. Humillimus!
 'S szabad tudaklani érdemes nevét?
 „Böngészi Böngész Máté, alázatos
 Legkissebb szolgád, leghűbb tisztelőd.”
 'S lakása? „Böngézháza.” Széket ad
 Legényem, és kifordúl. Űtetem,
 Nem ül, „elállhatok, 's örömmel állok.”
 Töröm magam', mint kezdjem a' beszédet,
 'S tárgyatól melly fortéllyal vonjam el. –
 Az Úr is a' vásárra? – „Sőt nekem
 Nemesbek vágyásim. Tudósainkat
 Óhajtom látni, kik gyakorta nagy
 Seregben gyűlnek össze ide.”
 A' Lápban terme jól a' búza, rozs?
 „Nem szinte rosszúl. Közülök sokakkal
 Font-össze már a' legszorosbb barátság;
 'S örültek énnekem, mint én nekik.
 Ez a' szerencse, melly most ér, került.
 De végre megvan! Látlak, 's lángomat...”
 Nagyítva látni másnak érdemét
 A' tévedésnek eggyik szép neme.
 'S ez a' szerény érzés a' gyenge kort

³¹¹ az Ungnak Aláhúzza, a sor mellett a javított változat: Ungnak.

³¹² „Várva Mivel a záróidézőjel utóbb (méltóztatni fog,)” át van húzva, itt is elhagytuk.

Leginkább ékesíti. Gondolom
Körönd ismerni fogja annak becsét,
Kit e' szokatlan erkölcs ékesít.
Szolgálsz, Uram? „Nem; én magamnak élek.”
Szép, és igen rút egygütt! Arra just
Csak az kap, a' ki másnak éle már.
'S hidd, a' ki másnak él, magának él.
„S az gáncsol é, kinek példája véd?”
Igaz lehetne gáncsom, bár talán
A' vétkes példa kárhozzatna is.
A' férfikor³¹³ legelső éveiben
Megtettem a' mit kelle, 's ment vagyok;
Hajló koromban illő megpihennem.
„Ravaszkodol; de nem mégy semmire.
Mint Antéuscht kapá fel Herkules,³¹⁴
Úgy kap fel e' kar messzére a' neked
'S nekem nem honni föld' al gondjaitól.
Szólj, a' hogy illik. Anch'ió pittóre.” –
Elrettenék Energuménuszom'
Képétől és hangjától. Jaj szegény
Bordáimnak Antéusszá ha téssen.³¹⁵
Mondám, 's meghajlék a' Pittóre előtt.
A' rettenés feloldja a' néma nyelvet,
'S hazudni, hízelkedni megtanít.
Nem tudtam eddig: illő, tudjam én is.
Poéta az Úr? ezt kérdém. „Pásztorink
Mondják, de nekik hinni nem merek.”
Oh szép! igen szép! Úgy Körönd örülni
Fog újabb csillagának, melly egén
Ragyogva kél fel. Az nagy férfiat³¹⁶
Adott volt egykor Nyelvünknek, 's ihol
Tenyészni meg nem szűnt a' jó anya.
Ha nem veszed bántásnak, kit vevél
Vezérül a' szép pályán? Rájnis e
Példányod, és Szabó? Dayka é, 's Virág? –
Rettentve gördült rám ismét szeme,
'S elhallgaték. Mi baj? nem értelek.
Szólj! fútt, 's törölte gyúladt homlokát.
Mi baj? nem értelek; szólj! „De hát neked

³¹³ fér<j>fikor'

³¹⁴ Hercules<ch>

³¹⁵ téssen<!>.

³¹⁶ <férjfiat> férfiat

Szárkázmus é,³¹⁷ mind írva, mind beszédben,
 Leginkább kedvelt módod?³¹⁸ Szólj!” Hogyan?
 „Vagy engemet van kedved öldökölni?”
 Hogyan? „Hogyan, ’s hogyan! és még hogyan
 Azonfelül! Szólj úgy, a’ mint Magyarnek
 Magyarhoz illik. Egy akolban állunk.”
 Uram, nem értem e’ neheztelést.
 Megvallom, a’ kedv’ szesszenései
 ’S játékos hangja, melly simongva karczol,
 Kedvesb előtttem mint az a’ komolyság,
 Melly latra rakja gondosan szavát,
 ’S szökelletet fél adni a’ gondolatnak.
 De én csak ott enyelgek, a’ hol illő,
 És a’ hol értenek; bízott barátim
 Kedvezve tűrik dévajságomat.
 A’ hol kell, nálam senki nem komolyb.
 Erem’ személyed tiltja futni hagynom. –
 „És még is ím e’ négyet példaképen?...”
 Mit? hogy? „Hisz azt Magyarnek... Nem hiszem...
 Ingerlesz.” Csak most értém a’ bolondot.
 Kilökjem? ah! de folytatá beszédét.
 „Magyarnek én azt ismerem, ’s csak azt,
 ’S nem senkit! senkit! mint azt, a’ kinek
 Szép nyelve³¹⁹ nincsen elkeverve mással.
 Ki nem szorúl a’ vendég³²⁰ maszlagára,
 Kenőcsöt útál, ’s gondolatjait
 Tisztán ’s tekervény nélkül mondja ki.
 Magát a’ Nyelv’ urának³²¹ nem hiszi,
 Nem szabja a’ törvényt, új szót nem farag,
 A’ régít érti, ’s tiszteli a’ Szokást.
 Úgy ír a’ hogy beszél; egy szóval: a’ ki
 Köztünk lett, köztünk nőtt, köztünk maradt-meg.”
 Ezek szerint a’ négy?³²² „Rossz Verselő!”
 Én őket jóknak nézem, bár közöttünk
 Nem lettek, és nem nőttek, nem maradtak.
 Tüzem lohadt, ’s az álnokságok’ atyja
 Vesztemre vágyván, azt sugá fülembé,
 Hogy a’ legénykének vetnék csapatot.

³¹⁷ Szárkázmus <ch> é³¹⁸ kedvelt <...> módod³¹⁹ nyelve A n N-ből jav.³²⁰ vendég A v V-ből jav.³²¹ urának Az u U-ból jav.³²² négy A n N-ből jav.

Engedsz egy kérdést? mondám. „Jó; parancsolj.”
Midőn belépél engem a' haza'
Fő nem tudom mijének nevezél.
Minek tekint az engem, a' kinek
Rossz Író ez a' négy, 's újabb társaik?
„Mindég kötődöl! 'S azt hiszed talán,
Nem értem én is, hogy magasztalásid,
Mellyekkel rólok írva szólsz,³²³ döfések?
Való gyanánt azt csak Mihók veszi.
Pirulsz vesződni vélek, a' gubókkal,³²⁴
'S hogy annál gyilkosabb legyen csapásod,
'S szándékod meg ne sejtsék, lopva szúrsz.” –
Elszégyenülve rogytam össze, 's nem volt
Erőm elfedni a' döbbenést. Azonban
Egy nagy csomó vers asztalomra hág.
Hol vette, nem tudom. Gyors forgatással
Szaladt el rajta, 's Itt van! itt van! ugymond;
Reá találtam: ennek nyújtsd figyelmed'.

*

Az Istenek nagy Gyűlést hirdetének
A' Szent-Gellér' hegyén, s Arpád Királyunk
A' Nemzet' Íróit mind bémutatta.
Jobbra a' Poéták, balra a' Prózaiszták
Fogának helyt, és ím Diespiter
Tüzet lobogtat, 's mond: Eredjetek,
Amott van a' tárgy; lássuk, ki a' legény.
Előjön a' szakálás Régiekről,
Futásnak indul, s ím – orrára esik!
Előkerül köszvényes lábain
Sylvester, futni kezd, 's – orrára esik!
Előkerül Tinódi³²⁵ jó Sebestyén,
Büdöske a' bortól, 's ím – orrára esik!
Fut Pesti Gábor is, 's – orrára esik!
Dúdolja Ilosvai Toldinak bikáját,
Halad, szökik, 's ah, nézd,³²⁶ – orrára esik!
Így Szenczi Molnár, és Filiczkiye;
Így Zrínyi Miklós Bán, és Gyöngyösi;
Így a' szegény Beniczky Uram, 's azok,
Kik a' poetai Krónikában élnek.

³²³ szó<l>sz, <->

³²⁴ gubókkal<!>,

³²⁵ Előkerül <köszvényes> Tinódi

³²⁶ néz<z>d<!>,

De végre előjön Arbi, 's rókaprémes
Dókáját ölbe fogja, 's megszalad,
A' szem sem éri, 's nézd,³²⁷ a' tárgy övé!
'S lett! nőtt! maradt! ezt zengi Júpiter,
És Júpiterrel a' Gellér' hegye.

*

Igen szép! mondam. – „Elhiszem, felel,
Mert ezt képedben addig dolgozám,
Mint a' Hans Sachséban te Ligeted'.
De hagyjuk a' bohóskodást! Ihol
Ez itt Pázmány felől; ez ám derék:

*

„Hogy Pázmány magyarul alkalmasint tuda,
Tekintsd hol született, 's többé nem lesz csuda.
Szülte volna Eger, Győr, Soprony, Pécs,³²⁸ Buda,
Úgy szólana, mint síp mellett szól a' duda.

De minthogy az a' táj szülé nemzetünknek³²⁹,
Melly szűz birtokában vagyon szép nyelvünknek,³³⁰
'S fel nem vevé rongyát irhás zsellérünknek,
Nagy méltán tarthatjuk egyik fő díszünknek.

*

A' négy sorú stróphákat kár vala
A' kétsorúak által eltolatni;
Én még hatost is mertem. Halld csak ezt!

*

Míg mások, nem nézvén szépre és illőre,
A' koboz' négy húrját leszegik kettőre,
'S könnyű talyigácskán futnak a' mezőre:
Én, akármit mondjon a' bölcs és a' dőre,
Két lovat fogatok négyemhez előre,
'S fullajtáros hintón kaptatok tetőre.

A' kiben nincs erő a' nehéz munkára,
Tekintsen Phaethon' gyászos bukására,
'S ne vágyjon a' szárnyas paripa' hátára:
De a' kit megthatott Pontyim'³³¹ fénysugára,

³²⁷ néz<z>d<!>,³²⁸ Soprony, <...> Pécs³²⁹ nemzetünknek Az első n N-ből jav.³³⁰ nyelvünknek Az első n N-ből jav.³³¹ <...> Pontyim' A javított változat a sor végére írva.

'S maga Apolló hitt szolgálatjára,
Megyen, 's laurus-ágot szögdel homlokára.

Hattyúvá változva úgy száll az egeken,
Túl emelkedvén a' vad rengetegeken,
Mint a' sebes gálya fut a' tengereken.
Bámul az elhagyott föld e' zengéseken,
Mint Pythagorás a' sférák³³² énekjekén;
'S ha torka nem bírja tovább már – megnyekken.

*

Hogy téged a' gonosz! mondám magamban...
De nyílik ajtóm, 's a' legény jelenti
Hogy Márkfim érkezik, nem lél szobát,
'S vendégem lenni vágy. Ez kelle! mondám;
Hadd jöjön, úgy most kétszerestt Apollóm.
Az Úr isméri Márkfit? Ő Virágnak
Dühös barátja, 's érte botra kél.
Tréfálni a' Gróffal...? 'S Gróf? – 's barátiért
Botot nem kímél; jó lesz elszelelni.
Az én emberkém kapja verseit,
'S megyen, 's az ajtóban a' Grófba botlik.
Sikoltva mégy' a' grádicsnak, lefordúl,
Tolvajnak véli minden; öklözik,
Rugják, ütik, verik. De ő kiált:
„Köztünk lett! köztünk nőtt! köztünk maradt-meg!”

Barátom, eggy szót, eggy okost! Elég
Volt eddig dévajkodni; van határ
Mindenben. Valld-meg, mint zengett fülednek
Ez a' köztünk lett, nőtt, és maradt?
Oh, írd könyvedbe, 's mondd el reggelenként,
És a' midőn az álom ágyba szólít,
Hogy téged a' kettős hegy' bérczitől
Böngészi Böngész Máté tiltva tart.
Haszontalan, te nem levél köztünk!
Egernek nőttél kis patakja mellett,
'S atyád továbbad azt a' bölcseséget,
Mellyet Cyrill és társa hirdete,
Budai felének jött tanítani.
Te lesz legelső, kit majd új Horányink
Tisztelve fog nevezni, hogy hazánk'
Nyelvét, mint annak méltó gyermeke,

³³² <Sphérák> A sférák' javított változat a sor végére írva.

Szeretted, és munkákkal gazdagítád.
De hagyd te az írást, kérlek, ránk, 's rohanj
Rengő karokkal lánykád' karja közzé,
'S csókjaiddal hintsd-el főberótatós.³³³

98.

[1251.]
BERZSENYIHEZ.

Hogy jambuszimra gáncs fog szállani,
Előre láttam; ők az Iskola'
Törvényt bátran általszökdösik.
Becsúlik a' törvényt, de csak ha jó:
Becsúlik a' példát, de csak ha szép.
De kell e törvény, kell e Szépre³³⁴ példa?
'S nemszéppé³³⁵ a' szépet 's a' rútat viszont
Nemrúttá,³³⁶ e' kettő' kéje teszi e?

A' babonának reszkető fíja
Nem lát, nem hall; <azt tartja, a' mit tanítanak.> tanítják, s ő hiszi.³³⁷
Homér hatosban zengé hőseit,
Úgy érti Mesterétől, 's a' hatos szép.
Murány rotyog, potyog, totyog, szotyog;
És, minthogy ezt így fűzte Gyöngyösi,
Ím a' rotyog, potyog, totyog, szotyog, szép.
Két kurta egy hosszú ad. Tehát, csak értsd,
„Remegő nyulakat, avagy bitang darut a' hurok”
Mert ezt Horáztban így lelé; pedig
Ő füllel, ujjal mérte a' hangokat;
Fület-varázsló zengzet, szép iámbusz.
Nyilván ez is szép jámbusz lesz tehát,
Mert törvény ellen nem kél pártosan:
„Te, Szerelem! eleget epedek, eleget iszom” –
Daykának édes-zengzetű dala:
„Homályos bánat dúlja lelkemet.
Talán újúlnak régi szenvedésim?
Talán tündér előre-érezésim
Rémítnek?...” – rossz; mert másod és negyed
Fogásiban az első tag hamis,

³³³ Mellé írva a görög betűs alak: φοβερωτατως.³³⁴ kell e <a'> Szépre³³⁵ nem<->széppé³³⁶ Nem<->rúttá,³³⁷ Későbbi javítás, a sor végére írva.

'S középben a' vers ketté nem hasad.³³⁸
Nem vétek, hogyha Virgílben 's Homérban
Négy sponda lép négy dactülosz' helyébe:
De Dayka a' másod és negyed fogásra
Spondát ne végyen. Ők a' harmadik
Czikkelyben általszökdösik gyakorta
A' nyugalom' pontját, és mentek érte.³³⁹
Pört vonsz fejére Dayka, ezt hogy teszi.
Oh, marhalelkek! méltók vonni igát,³⁴⁰
Mert fül' helyébe féket kaptatok!
Hányszor fakasztá már dongástok engem
Szelíd kacajra, hányszor már epére!

Mi teszi a' verset verssé? „Szózatosság.”
'S mi ezt? „A' hosszú és rövid tagoknak
Arányos és kedveltető egyezése.”
Vers a' mi a' fülnek hol tág, hol szoros
Törvény szerint nyujt bájt, 's a' holt igébe
Hizelkedő zengéssel éltet önt;
'S a' nyűgöt, melly közt kényesen lebeg,
Érezni nem, de csak gyanítani hagyja.
'S így Plautusznak 's Terentznek rendei,
Bár szűk bilincsre verve nincsenek,
Füled' gyönyörrel 's játszva verdesik.
Így jámbuszom, ha páros öt fogásin
Ugy ejti kurta tagjait, hogy ők
Utól ne álljanak, 's ha véghelyén
Nehéz ütés nem bukdos; ő keményt
Kettős röviddel ütni nem szeret;
Komoly dalának bátran járja tánczát,
'S az iskolások' gáncaikat kaczagja.
De nem talál helyt minden mindenütt.
Az boldog, a' kit nyájas Istene
Keggyel vezérel a' saját nyomon.

A' verselés' legrégiebb neme
Az volt közöttünk, a' mellyen Tinódi
Szikszó' borától fülve dúdola.
Rest és süket vers, melly hat párja közzül,
A' sort középben kétfelé szakasztván,
Csak egyikének adja gondjait.

³³⁸ Utána egészen áth. sor: <'S így Dayka ügyetlen ... verskovácsoló.>

³³⁹ ment<t>ek <értte> érte:

³⁴⁰ vonni <jármot,> igát,

És még is olly, hogy tapsolást remélhet,
 Ha ihletéssel énekeltetik,
 És a' vezérrend' két utóbb csapását
 Selypül nem adja vissza a' többiben,
 'S házát 's hazát, és szálát meg' valát
 'S vagyont 's hagyjont nem toldoz egyyüvé.
 Az adva, kapva, rakva, lél kegyelmet,
 Mert kedves ollykor még a' tompa hang is.
 Elhalhatatlan fényt ezen nyere
 Az, a' ki majd ösének szép elestét,
 Majd a' kemény lyány' csüggesztésit dallá;
 'S egünkön Zrínyi csillagként ragyog.³⁴¹
 Kevésbbe könnyü mint volt Gyöngyösi,
 Jóval tanultabb, 's fenntebb szárnyalású,³⁴²
 'S e' versnem hordja Zrínyinek nevét.

A' Tiberisz' 's Ilisszus' szép leánya
 Sylvesterünket fényesb³⁴³ útra hívá.
 Magasb kecskekhez szoktatott fülét,
 Hogy értse Nyelvünk' szózatossb folyását,
 Nektáros ujjal ő illette meg,
 'S más húrokat vont zörgő karvasára.
 Fülelt a' tér, füleltek a' tetők,
 'S Tihanynak játszó lyánya felkapá
 A' kedves hangot, 's sokszorozva vitte
 Tatrának égbe-nyúlt sziklájához,
 És a' holott az Olt siet vizét
 Az Iszterével egyesíteni.
 De Meoníde³⁴⁴ a' rekedt koboz'
 Nyivását kedvelő sereg között
 Még nem találá érzékeny tisztelőt,
 'S jobb korra várván, nyugalomra dőle.
 A' szunnyadót nagy későn Ráday
 Költötte fel hosszúra-nyúlt altából,
 És Péczelének zöld árnyékiban
 Titkos szerelmek' űzésére hajtá.
 Itten lopá el a' szerelmesektől
 Egy pór szarándok lantjokat. De Zeüsznak
 Szelíd leányai kergeték a' tolvajt,
 'S kezében a' lant tompa hangot ejte.

³⁴¹ Az egész sor a lap alján betoldva, német nyelvű utasítás és jelek mutatják szövegbeli helyét.

³⁴² szárnya<l>lású,

³⁴³ fényesb Itt és a továbbiakban a második b kihúzva.

³⁴⁴ < De a' Hellénisz > De Meoníde A sor végén betoldva.

Rájnis, Szabó, 's Szabóval Révai,
Nyerék meg azt a' kedves Éneklőtől
Ki űtánok egyre sem mosolygott
Még édesebb, még bájosabb kegyével,
Mert a' dagály nem fennség, mint Virágra.
Sok a' meghitt, a' választott kevés.

Az ének és a' vers ellenkezésben
Állottanak mindaddig. Az rövid
Ütést adott amannak hosszujára;
És a' midőn ez megszökött, amaz
Balúl hosszúra tátogatta száját.
'S így a' tudom majd tudom, majd tudóm lett,
'S a' lyányka' mézes ajkát a' zsolozma
Hamis hangzások' ejtetére kínzá.
Hermesznek békebotját Ráday
Nyujtotta el a' két versenygő felett;
'S ők, mint a' kígyók a' boton, legott
Szerelmes összeölekezésbe költtek,
'S visszálkodások' harcza véget ért.
'S most a' magyar dal már görög kecskekkel
Dicsekszik, és a' nagy békéltetőt
Hermíone hálásan tiszteli.

Nyert, és sokat, dalunk,³⁴⁵ midőn görög
Tetőkre léptetett: a' régi veszte,³⁴⁶
Midőn reá új éket raggatának.
A' lagzisoknak részegült cigányaiak
Tibullnak mennyei kellemű leányát
Piros csizmába bujni kényszeríték,
Hogy czinczogásaik mellett a' Homér'
'S a' sánta Múza' tánczait lejtegetvén,
Patkós bokájit össze csattogassa,
'S a' csűrhe nép közt vad kacaját röptsen.
A' részegeknek tetszik e' veszettség;
De a' kinek szent tűz hevíti keblét,³⁴⁷
'S Hellásznak Istenségeit³⁴⁸ tiszteli,
Az átkot-vonszó helytől futva fut,

³⁴⁵ a' magyar dal, a' Az aláhúzott rész fölé írva a javítás: és sokat, dalunk,

³⁴⁶ <de veszt> a' régi veszte,

³⁴⁷ A sor mellett a lap szélén a következő megjegyzés található, ami nem illik a szövegbe: melly sok a'!

³⁴⁸ Istenségeit A szókezdő betű i-ből javítva, a sor előtt megismételve a javítás.

'S a' farsanglás' szentségtörő bohójit
Adrasteának bosszujára hagyja.

Zrínyink' kobzának³⁴⁹ két pár húrjait
Egy párra szállítá le Bessenyei;
Azért e, hogy négy eggyezőt keresni
Kifárada a' szűk nyelvben? vagy mivel,
Procrusteszi ágyként, a' négy rend' köre
A' gondolatnak, hogyha kurta, nyujtást,
És hogyha hosszú, nyesdesést parancsol?
Az Örsi öreg nyirettyűs, 's Barcsai,
Rokon nagy lelkek, összefont barátok,
Verseik' kidolgozásában nehézkek,
'S eltelve még is végtelen' kecsekkel,
'S magyar lelkeikben halhatatlanok.
És³⁵⁰ a' ki testvérenek sírkövét
A' bánat' ágával foná körül;
És a' ki Czídet hozta tájainkra,
A' Széki háznak ez 's az fényes éke,
És a' Zsibó' Urának sógora;
És Ányós, eggyütt indultak vele.
Körülök elbájolva gyűle fel³⁵¹
Egy dőre pórhad, 's minden hangicsálást
Zengésnek vevén, mint a' tók' lakóji
A' fülmilének csattogása mellett,
Rekedt szavával dong kong úntalan'.
Pirult a' büszke Péterisz, 's helyére
Nyomván a' hulló pártát, títeket
Szólíta fel honom' nagy díszei,
Kisem, te Berzsenyim, 's a' Róza' boldog³⁵² férje,
'S kevés örömmel lépe társai közzé.

Barátom, Orczy 's társai már avulnak.
Avulni fogtok eggykor majd ti is!
'S mint a' te fényed lök homályt Bugacznak
Szent dallosára most: úgy zengi majd
Az únokának egy újabb Virág,
Egy újabb Dayka szózatossb dalát,
Melly a' te lantod' édes énekét,
És a' mit Istennéje sug Kisünknek,

³⁴⁹ <A' Zrínyi kobza> Zrínyink' kobzának A sor végére betoldva.

³⁵⁰ <'S az,> És A sor elé betoldva.

³⁵¹ elbájolva <lépe fel> gyűle fel

³⁵² Utólag betoldva a sor szélén.

És Himfy zengett, elfeledteti.
Mi még hajnallunk, 's távol a' határ.
De nem leszen kor, melly a' vak tudatlan'
'S a' pöffedt sanda bölcsnek bosszujára,
Ki titeket nyelvrontóknak³⁵³ szidalmaz,
Mint Marszyász azt gyáva lantolónak,
Kire ég, föld, 's még a' poklok is fülelnek,
Neved' csodálás nélkül emlegesse.
'S mint én irigylem két réf pantlikáját
És a' nyomorgó viskót Orczynak:
Akként irigylik Pszychéd' majd neked,
'S a' mit hazád' hív szent szerelme zeng.

A' melly leány énnékem³⁵⁴ a' legelső
Sonettet³⁵⁵ íhlé nyelvünkön, Somogy'
Venúziúmának szózatot hattyúja,
A' te Éneklőddel megmérkezni fél.
Ő nem leánya az Aegiszcsörtetőnek,
Nem egyik húga a' Delphi' szent urának,³⁵⁶
Nem öltözött Küprisznak bájövébe,
'S a' zengő pánczél' szárnyas tánczait
Pallással felhők közt³⁵⁷ nem tánczolgatta.
Hol a' Hegyalja' látni örül magát
A' sullogó Bodrog' víg tűkörében,
Ottan akadt ő egyszer dallva rám,
Befutva Éósznak lángsugarival.
Mint hültem el, 's oh mint levék oda,
Midőn megláttam! Inte, hogy követném,
'S követtem őtet. 'S a' mint e' zavar
Lassúlni kezde keblemben, 's az élet
Szózáttal együtt tére vissza, kérdém:
Ki vagy te, szép Szűz? lángoló szemed,
'S e' barna-fürtös üstök, e' szemérem,
Orczádnak színe, 's e' varázs kecsék,
Benned honomnak szültjét sejtetik.
De barna-fürtös üstököd' virágai,
'S a' hang, melly édes ajkadon lebeg,
'S egy mondatatlan báj, melyet szemem
Még egyikén sem látá Szépjeinknek,

³⁵³ nyelvrontóknak Az első n N-ből jav.

³⁵⁴ <Az a'> leány <melly> nekem Az A' melly és az én sor fölötti betoldások.

³⁵⁵ Sonettet A második e ó-ból jav.

³⁵⁶ urának Az u U-ból jav.

³⁵⁷ <a'> felhők közt A felhők k-ja a sor közben, a közt a sor végén betoldva

Külföldinek mutatnak. Ah, ki vagy?
Csodállak és szeretlek.

'S a' leány
Mondá: Nevem Xenídion 's Etelyke.
Báróczi volt ápolóm, az új
Szép Atticának méhe. Ő tanított
Engem szemérmes-édest selypeni,
'S távozni a' durva nép' beszéditől,
'S nevetni a' durva népnek gúnyait.
Kis énekem, melly hozzád elhatott,
Külföldnek éneke. Hallottam a'
Quirína', 's a' szebb Meonisz'³⁵⁸ dalát,
'S a' mit Torquáta, Louison, 's Góthchen zengtek.
'S pártájik elhullott virágaikat
Pártamba fűzöm e' völgy' díszei mellé;
'S kényem szerint eldalom bérceinknek
Mind, a' mit tőlök eltanúlhaték.
Így bánt Quirína Meonisz' dalával;
'S Virgíl 's Horátz Pindárnak és Homérnak
Virágaikból fűztek koszorút
A' föld' nagy asszonyának homlokára.
Csak a' butát rettentí az, a' mi még új.
Külföld' termése volt a' rózsza is;
A' mívelés belföldivé tevé,
'S Heszpéri eget szítt e' tetők' gyümölcse.
Jer, halljad lantom' zengzetét. Ne kérdd,
Mindég enyém volt e. Most már enyém.
Ne kérdd, törvénnyel egyez é, nem é.
Eggyez, ha szép; mert törvényt ez teszen.
A' kellem' Istennéjit engeszteljed:
Nyert, a' kinek kedvellik áldozatját.

116.

[1252.]
A' BUGACZI CSÁRDÁHOZ.
ORCZY UTÁN

Csikós gulyás nép' clubja, rossz vityilló,
Körüldünnyögve a' szúnyogok', legyek'
Legiójitól 's a' békák' ezredétől,
Vesztökre a' marhatartó jámboroknak,

³⁵⁸ M<a>eonisz'

Ki tett, zsványok' fészke, jer, beszéld,³⁵⁹
Ki tett e' puszta helyre tégedet?

Te nem vagy a' minek vágysz látszani;
Fel nem veszed az Útazót kebledbe,³⁶⁰
Bár álnokul e' címet hordozod.
Négy megkopott fal, roskadásnak indult

Kürtöd, bogárteknőjű³⁶¹ fedeled,
Játéka a' nyári megdühült szeleknek,
Ez mind az, a' miben kevélykedel.
'S melletted egy gödör, melly rejtve tartja
Piros pofájú szurtos csábítodat,
És a' leásott vastag két bitó,
Hová vendégid a' lovat <kötik.>

Hová bundás vendégid a' lovat,
Hogy míg ők isznak koplaljon, kötik.³⁶²

Bográcsod, és e' meghasadt fazék,
<És a' lehullott marha'> pecsenyéje,
Nagy számban nem hoz szállókat neked.³⁶⁴
Gyanús előttök a' czégér, 's remegve
Futnak tovább, 's készebbek kinn tanyázni,
'S didergve várni a' reggel' érkezését,
Melly hosszú útjoknak végét hozza fel.

Melly még is bűzöl a' hullott paczaltól.³⁶³

De bezzeg a' midőn borúl az ég,
A' terhes fellegek csatára kelnek,
Villámlik, csattog, hull a' menny' nyila.
Nyargalnak a' szelek, a' zápor ömlik,
'S a' puszta egyszerre nagy tenger leszen:
Oh, akkor elhagy a' finnyáskodás!
Nem kérdünk akkor Farkast, és Arany-Sast,
Nem a' Vad-Embert és a' Hét-Electort;
Jobb Numeró miatt nem zaklatgatjuk

³⁵⁹ beszéld, <el,>

³⁶⁰ Az Útazót <kebledbe> nem veszed fel kebledbe A megváltoztatott sorrendet szavak fölötti számok jelzik.

³⁶¹ bogárteknőjű A nőjű nejjü-ből jav., a sor szélén megismételve a javított alakot.

³⁶² Némileg más írással készült javítás: vendégid a' lovat, <kötik>, a vendégid elé a sor alatt betoldva: bundás. A lap aljára eső sor alatt, a lap legalján a következő sor olvasható: Hogy míg ők isznak koplaljon, kötik.

³⁶³ Az áthúzott sor mellé írva az előző kézzel: <Melly a' dögbéltől még most is bűdös>, majd ez is áthúzva, s a lap tetejére írva: Melly még is bűzöl a' hullott paczaltól.

³⁶⁴ <te>neked

A' tévedt kulcsot nem lelő legényt,
'S hotel-garní gyanánt van szűk hajlékod.

Építgetés, nagy hívság van tebenned!
Hazánk most e' kórságban nyavvalyog,
Míg, 's bár ne későn! csabultsága eloszlánd.
Ki boldog csöndben élni vágy, szorítsa
Szűkebb korlátba szívét, 's azt elérte.

Templom-magosságú márványfalak,
Trümeauk, parquetek,³⁶⁵ kristály lüszterek,
Carrárai urnák, porcellán pagódok,
'S a' túlvilágnak színesb³⁶⁶ fájjal
Bélelt nyugvásra-vonszó pamlagok,
'S ti vagytok a' boldogság' címere?
'S az köztetek <lakik? 's csak köztetek?>

vett e kedvelt lakást?³⁶⁷

Eleink, még józanok, nem vágytanak
E' balgatagságokra. Nékik a' tölgy,
És a' vadon-termett barkócza 's körtve,
Adott elég szép bútort; a' fenyő
Deszkázatot, 's nem gyéren a' tapasz.
Mégfértek egy szobában, és ha sok
Vendégek érkezék, csak ponyva kelle,
Nem kárpitokkal bévont nyosszolya.
Csáté vala a' fedél, 's a' ház' falát
Megholt barátjaiknak címereik,
Nem tarka papiros, nem selymek ékesíték.
Ládájokban volt, és nem kinn,³⁶⁸ ezüstjők;
Fa széken 's lóczán ültek asztalokhoz;
Az étek ónban jött fel és³⁶⁹ cserépben,

'S a' mit majorjok és a' kert adott.³⁷⁰
'S e' durva nép közt³⁷¹ kedv, nyájaskodás,
'S való barátság fogtanak lakást.
Most megvan a' szín: nincsen a' valóság!

³⁶⁵ <parkétek> parquetek

³⁶⁶ színesb

³⁶⁷ Az utóbb áthúzott rész alá írva a másik kézzel.

³⁶⁸ és nem kinn, <az> Az és sor fölötti betoldás.

³⁶⁹ jött<->fel<,> és

³⁷⁰ A sor az előző sor melletti utólagos betoldás, azonos színű tintával (másolási hiba miatt).

³⁷¹ közt<t>

Hány cabinétet látni most, hová
Belépni nem mer patkós csizma. Van
Sok olyan is, mellynek³⁷² pitvarában
Kapczát von a' pantófli alatt nyögő
Vert gazda, vagy pizsengve kinn³⁷³ marad.

O Csárda, kedvesb³⁷⁴ énnekem szugod
Mint a' bolondok' czifra bábozása!
Te nappal, éjjel, sárosan, megázva,
'S bár jöjjek olykor negyvened magammal,
Engem jó kedvvel véssz, mint egygy Királyt,
'S mint egygy Királyt, jó kedvvel látsz magadnál.
Maradj békével e' pusztán! Kemenczéd
Süssön még jobb czipót mint Kecskemét ad;
Pincédbe folyjon Kőrösöd' bora,
'S sok útas nyúljon el falad' tövében!

[1253.]
HELMECZIHEZ.

166.

Fiam, ki kedves anyja' karjain
Csak fájdalom' szózatját adja még,
A' hála' tolmácsává engem teve.
Vedd nyájas arcczal azt, 's a' gyermeket,
Ki lantod' énekére felfülel,
Szeresd³⁷⁵ tovább is. Boldog jósolat!
Nem lón az Isteninknek ellenökre,
Kit papjok édes énekkel köszönt.

Midőn az áldás' első csókjait
Hármazva nyomtam homlokára, fényt,
Hírt és nevet nem értem én neki;
Nem még a' jobbat is, mellyet dal ád.
A' hír, a' név csak gőz, és a' kinek
A' tömjén vesztegetve gyujtatik,
Pirúlat 's szégyen festik arczulatját.
Hogy ötlet Érosz és a' Cháriszok

³⁷² <a'> mellynek

³⁷³ pizsengve kinn Az első szóban az n sor fölötti, a második szó végi n pedig sor alatti betoldás, a pizsengve megismételve a sor mellett.

³⁷⁴ kedvesb

³⁷⁵ Szeres<s>d

Vegyék szent ótalmokba,³⁷⁶ hogy szemét
 Ezek nyissák fel látni, ezek tanítsák
 Irtózni a' rútat, 's a' mi szép, szeretni,
 Kérésem ez volt 's ez marad. Ha meg-
 Hallgattatott a' kérés,³⁷⁷ úgy Emílem
 Lángolva sír Daykámnek, Berzsenyimnek
 Tropéumaik körül; lángolva majd
 Dezsőffynek, Nagy Pálnak, Prényinek,
 Mailáthnak fényeikre, kik borostyánt
 Még barna fürtök közzé fűztenek;
 'S nem fogja sírni könnyeit hasztalan'.
 Oh teljesedjék álmom! Te³⁷⁸ pedig
 Melyében gerjessz e' szép lángot, és
 Gerjessze példád együtt énekeddel.

165.

[1254.]
 GRÓF TÖRÖK LAJOSHOZ.

Quaesivit coelo lucem, ingemuitque reperta.

VIRGIL.

Hatalmas Mesterének egy szava
 Miként hozá ki³⁷⁹ a' pusztá Semmiből
 Ezt a' tömérdek Mindent, 's önmagát
 Az érthetetlen, a' megfoghatatlan
 Nagy Mestert fejtik leczkéid nekem.
 Oh, a' helyett hogy e' mélységeket
 Előttem felnyitnád, kérlek, borítsd el!
 'S kikapva e' szép világból, hol magamnak
 Honn lenni látszom, és a' hol szemem
 Gyönyörködése' millio tárgyait
 A' legvarázsb Sötéttisztában,³⁸⁰ és
 Nem elvakító fénynél látni szokta;
 Ne kényszeríts, *Időn* 's *Ürön* keresztül,
 Addig röpdülni, hol csak fény lakik,
 És a' holott én, durva föld' fija,
 A' fény miatt magamra nem talállok.
 Ifjú koromnak boldog reggele oltá
 Mind addig, a' midőn havát az ősz

³⁷⁶ ó<|>talmokba A lap szélén magyarázat: ótalm non olt, venit enim ab óvom, non ab oltom.

³⁷⁷ a' kérés, Az a' és a vessző utólagos betoldások.

³⁷⁸ <'S> Te

³⁷⁹ hozá<->ki A továbbiakban is javítva ez a típus.

³⁸⁰ legvarázsb Sötéttisztában, Az S s-ből jav.

Fejemre még nem kezdte hinteni,
E' viszketeg gond kínozott engem is.
Lángoltam látni 's megkapni a' Valót,
És mint menyasszonyt keblemhez szorítani,
'S új szebb, jobb éltet élni karja közt.³⁸¹
De ő futott a' vakmerőt, 's az éj'
Lidérczi közt eltűne, nem haraggal,
De mint ki később hozzám vissza térend.
Kétség 's elcsüggedés rohant reám.
Kérdeztem a' Természetet: süket volt;
Kérdeztem Bölcsseinket: ők csevegtek,
'S bizonytalanbá tőnek mint valék.
Barátim vállat vontak 's hallgatának;
'S arany korom használatlan röpült el,
'S büntetve voltam kábaságimért.
Többé nem űztem a' futót, 's magamba³⁸²
Vonulva, azt kértem a' mit tudhatok,
És a' mit tudnom használ. 'S ő jutalmúl
Megtért, 's így szóla: Láss! A' mit kerestél,
Nyulj bé kebledbe, 's felleled...

*

Száiszbán egy Ifju – így beszélte nékem
Egy Celta Bölcs, ki már Egyiptuszi
Hosszú utazásiból honn érkezék,
És a' mit ott, a' titkok' szent helyén,
Őnéki látni engedtetett, keblemben
Örülve öntötte ki – panaszra költ
A' Hiérophanta ellen, hogy nagy reményit
Ravasz sikamlatokkal játszadozza,
És a' Valót felfedni néki késik.
Mim van, ha mindenem nincs? kérdi az Ifju.
Van itt több és kevésb? Hát a' Való
Úgy summa, mint a' test' érzékinek
Ál boldogságaik, mellyeket nagyobb
'S kisebb mértékeikben bírhatunk,³⁸³
És még is bírunk? Nem megoszthatatlan,
Nem egy e, a' mit látni óhajtozom?
Ám végy ki egy hangot a' lant' zengzetéből,
Az ég' ívéből egy színt ám szakassz ki,

³⁸¹ közt<t>. A továbbiakban is.

³⁸² magam<...>ba

³⁸³ bírhatunk<?>.

'S semmid marad, míg a' szép zengzet' és
Szín' mindene egyyüvé nem szerkezik.

Ekként beszélvén, egyy szép Gömbölyeghez
Jutának el, hol egyy beleplezett Kép
Oriási nagyságban tűnt a' megijedt
Ifjú' szemébe. Szólj, mondá, mi ez?
Ez a' Való, mond a' Pap. „A' Való?
Hisz' annak látásáért lángolok,
'S előttem épen ő lepleztetik.”
Pörölj az Istenséggel érte, mond
A' Hiérophanta. Nincs az a' halandó,
Ki fellebentse a' leplet, míg magam
Fel nem lebbentem. 'S a' ki ezt illetendi,
A' szentet, a' tiltottat,³⁸⁴ mond az Isten...
„S mit mond?” – az a' Valót meg fogja látni.
„Csudálatos! 's te még fel nem vetéd?”
Én e? Nem én soha! 's e' viszketeg
Meg sem kísérte még. „Nem értelek.
Ha tőle nem több mint e' gyenge közfal
Rekeszt el, úgy könnyű lesz...”³⁸⁵
„És az Isten'
Tilalma”, mond rendítő hanggal a' Pap.
„E' gyenge fátyol nem nehéz karodnak,
Fiam: lelkednek sokmázsányi sully.”

Az Ifju mély gondok közt tér haza.
Szemeitől messze elúzi csendes álmát
A' tudni-vágyás' szomja; kínosan
Fetreng fekvésén, 's éjfélkor felugrik.
Rezzent lépései vaktában viszik
A' Gömbölyeghez. Megmászni a' kerítést
Nem volt nehéz; most lángol, majd haboz,
De néki! 's most egyy bátor felszökellet
A' Kép' elébe teszi a' vakmerőt.

Itt áll immár, 's borzasztva fogja környűl
Az eggyedűl-valót az éktelen csönd,
Mellyet csak a' lépdellés' dobbanásai
Szaggatnak meg a' kripták' boltjaikban.
A' kupolának³⁸⁶ nyílásán keresztül

³⁸⁴ A' szentet, a' tiltottat A szókezdő betűk nagybetűből jav.

³⁸⁵ A záróidézőjel hiányzik, em.

³⁸⁶ kup<p>olának A szókezdő k K-ból jav.

A' Hold ezüstkék sápadt fényt lövel le;
'S rémítve, mint a' megjelent Istenség,
Csillámlik a' boltnak sötéti közt
A' szent alak, lenyúló fátyolában.

Bizonytalan lábakkal lép az Ifju
Közelbre a' Képhez; 's ím szentségtörő
Kezei a' fátyolt már illetni akarják.
Hévség 's fagy járják végig tetemet,
'S látatlan kar röpíti vissza.

„El innen,
Boldogtalan! el innen!” így kiált
Melyéből egy hű szózat. „te fogod
A' Legszenetebbet megkísérteni?”

Nem érti ő, nem hallja a' szózatot. –
„E' leplet (mond az Istenség) halandó
Fel nem vetendi, míg azt én vonom le.
De nem vetette e mellé ön maga:³⁸⁷
Ha ki ezt eltolja, meglátja a' Valót?³⁸⁸
Ám érjen a' mi akar, én eltolom,
És meg fogom, sikolta, látni.

L á t n i?³⁸⁹

Ezt sugja utána a' nyult Echó nevetve.

Így szól, 's lekapja a' leplet. A' Papok
Eldőlve lelték más nap' őt az Ísisz'
Szent zsámolyánál. Bomlott, sápadt arca
Mély kínokat hagyott sejdíteni.
Eltűnt az élet' vídámsága tőle,³⁹⁰
'S korán sír nyelte el a' boldogtalant.³⁹¹

³⁸⁷ ön maga<? ->:

³⁸⁸ Valót? <->

³⁸⁹ <-> Látni? A szó mellett hosszabb német nyelvű szedési utasítás, a szó új sorba helyezésére és bentebb kezdésére vonatkozik. A lap alján le is van írva helyesen. A Látni? ritkított szedését a betűk közötti vonalak jelzik.

³⁹⁰ vídámsága <...> tőle,

³⁹¹ boldogtalant<!>.

265.

[1255.]

GRÓF FESTETICS GYÖRGYHÖZ.<*>³⁹²

(Ez a' nagy ember, felállítván Keszthelyt a' Georgicont, mely a' hazának földmivelőket adjon,³⁹³ 's a' Katonai Akademiában nevelt Magyar Ifjak eránt is éreztetvén jóltevőségét, 1817. úgy rendelé, hogy a' Keszthelyi Helicon minden esztendőben innepelje az Első Ferencz' születése' napját, Február. 12dikét, 's minden³⁹⁴ illy innepen, a' Helicon körül egy élő és egy megholt³⁹⁵ Irónak egy sorbus Festeticsia (aucuparia) ültetessék. Az első innepen Horváth Ádám, Kisfaludy Sándor, Berzsenyi Dániel, Dukai Takács Judith, elébb, együtt mindnyájan, Gyöngyösi Istvánnak ültetének egyet, azután, külön mindenike, magának. – 1818. e' megtiszteltetésre Kazinczyt nevezé,³⁹⁶ és Csokonait, 's 1819. Superint. Kist, és Faludit. A' következő innepen a' köszönetképen beküldött Munkának fel kelle olvasatni, 's ilyen az, a' mi itt áll. Festetics azon eszt. April 2dikán megholt, 's több innep nem tartatott.)

Nagy ember, kit nekünk kedvező Istenek
Gyámolúl 's ragyogó fényűl engedtenek;
Zrínyieknek társa gazdag örökökben,
De még inkább társa magas erkölcsökben;
Te, kit a' jók jónak 's nemesnek ismernek,
László' atyja, 's ipa egy Hohenzollernek!
Melly ész, mely józanság vive arra téged,
Hogy jó 's szép tettekben leld gyönyörűséged',
'S midőn pillongásért epedeznek mások,
Téged nem szédítnek semmi csillámlások?
Büszke, de nem hiu, a' csörgést megveted,
'S nyugalmas nagyságban foly el szép életed.
Mint sok hős polgára a' régi Rómának,
Természetnek híve, híve hazájának,
Honn űlsz, szántasz és vetsz, kazlakat állítasz,
Ugart törsz, árkot nyitsz, mocsárt 's tót szárítasz,
Nemesítéd almád', sajtólod szőlődet,
Ménes, gulyák, nyájak lepik el meződet;
'S azért örülsz a' nagy birtok' nagy hasznának,
Hogy a' sokból sokat adhass a' hazának.

Földmívest neveltek legelébb gondjaid,
És ifju katonát: most már oltáraid

³⁹² A lap alján megvan a lábjegyzet csillaggal, de ennek nagyobb része nem látszik, mert el van szakadva a lap, így nem olvasható.

³⁹³ <neveljen> adjon Az áth. szó fölé írva.

³⁹⁴ 12dikét, <...> 's minden Az 's utólag betoldva a sor fölé.

³⁹⁵ <...> megholt Az áth. szó fölé írva, más, a verséhez hasonló kézírással.

³⁹⁶ 1818. <a' Gróf> e' megtiszteltetésre Kazinczyt nevezé

Gyujtják tömjéneket a' lant' és az ének'
'S a' Virág' és a' Kis' nyelve'³⁹⁷ Istenének.
Olympiánk nyílt meg; ím fut a' délczeg nép;
'S három pártás Költőnk, 's vélek egy ifju Szép,
Székedhez jutottak, 's elveszik béredet;
Tapsol a' sokaság, 's harsogja nevedet.³⁹⁸

Javaltatni kedves: de bérre szolgál vágy;
Szabad³⁹⁹ megteszi a' mit szent tiszte hágy,
'S bár nincs, 's soha nem lesz, tanúja tettének,
Áldozatokat nyújt szeretett ügyének.
Néked, dicső férjfi, maga a' tett a' bér;
Érted te az üres lárma 's a' hír mit ér,
'S bírván megnyugtató intését keblednek,
Bátor léptekkel jársz útján érdemednek.
Tamás, a' Nádasdi-háznak fényes ága,
Védistenink közzé ez érzéssel hága.
Így Pázmány, így Bakács, Nagyjai Rómának,
Így Bethlen, Fejdelme a' rokon hazának,
Kik dicsőségekől néznek volt honjokra,
'S áldást kiáltanak arra 's új társokra.
Menj, nagy férfi,⁴⁰⁰ 's példád tanítson bennünket,
Magunknál még inkább szeretni ügyünket.

³⁹⁷ nyelve' Az n N-ből jav.

³⁹⁸ nevedet.* A lap aljáról teljesen hiányzik a lábjegyzet, így elhagytuk az erre utaló csillagot is.

³⁹⁹ <A'> Szabad

⁴⁰⁰ fér<j>fi,

VÁLOGATOTT KÉZIRATOK

[1256.]
BOR MELLETT.

22.

Életem fut, 's nem sokára
Már e' szép kor elröpül;
Érzem, messze nincs határa,
S majd komor telére dül.
De borral sebes tollának
Lépvesszőket hányhatok;
Bort hamar, bort! elmultának,
Ha iszom, kaczaghatok.

Még most, hála Istenimnek!
Kelyhem' bátran forgatom;
Még most, hála Istenimnek!
Lollimat csókolhatom.
Még nincs, a' ki elfogassa
Gyanúba vött levelem',
Nincs, a' ki tudakoztassa,
Ki sziszeg titkon velem.

Lyányka, jer, jer, mártsd rózsádat
Kelyhem' édes nedvibe,
Fonjad azt 's mellypantlikádat
Homlokom' víg fűrtibe.
Ingereld szám' szomjuságát,
S ah éreztessed velem,
Éltemnek fő boldogságát
Hogy csak kebledben lelem.

34.

[1257.]
HORVÁTH ÁDÁMHOZ.
1789.

Oh te, kinek harsány hadi kürtje Tihanynak enyelgő
Szűzeit eddig nem hallott hangokra tanítá,
Hogy valamerre kevély hullámjait hányja zajogva
A' Balaton, Hunyadit, Hunyadit riadoznak az erdők.
Horváthom, jer, akár Plátóval az elme' nem ismert
Léte felől ébrent álmokba merülve bolyongasz;
Én oda nem kísérlek; akár Csapodidnak igazlott
Karján a' rejtett Szépség' ösvényinek indulsz;
Jer, kérlek, 's Eratóm mit adott ajakimra figyelmezz.
Ő kedvel téged, noha gyenge virágit hajadból
Calliope, laurust nyujtván érette, kifejté.
Halld azt most tőlem, 's majd tőled hallja barátnéd.

Melly inségbe merült <honnunk>, mivel Istene' sírját e' hon¹
És a' helyt, hol az élt, megholt, 's mennyekbe repült-fel,
Elnyerni óhajtá <egy fősvény és gyenge>² királyunk,
<'S új koronát víván kockára vetette sajátját,
Hirdeti még most is sok pusztult környe hazánknak.
Megsiketült az eszesbb fél' ellenzésinek, és ment,
'S népe között a' leggyávább, egyszerre Vitéz lön,
'S csábított 's csábult seregét harczokba vezérlé.>³
Hősei mind követék; ment Tornai Farkas is, ámbár
Margitja' orcáján bánatnak könnyei folytak,
'S házassági szerelmeknek szent záloga, 's első
Záloga, csak mostan kezdte éreztetni, hogy éled.
Nője felé, szép nője felé repdestenek égő
Gondolati, azt látta, azt hallotta, azt óhajtotta;
Azt és semmit mást, 's egyebet nem semmit! Utána
Jajgatták Margitja' nevét a' Kármeli bérczek
'S Tábor' 's Mamre' tetőji, miként nem sokkal elébb még
A' könnyörületlenét a' Barkai szikla kiáltá.
Mostan, a' zuhogó Jordán' fövenyére ledőlve,
A' kedvest keseregte megint, 's bőv könnyeket öntvén
A' siket erdők közt ekként hallatta siralmait:

¹ Az áth szó fölé írva, más színű tintával.² Utóbb más színű tintával áthúzva, javított változat nincs helyette.³ Ez az öt sor ('S új koronát... vezérlé) utóbb más színű tintával, ferde vonalakkal áthúzva, javított változat nincs helyette.

Fekete szemü szép hölgyecske,
Röpülhetnék csak mint kis fecske
Még ma szállnék, szemed' látára,
Ablakodnak szép párkányára.

'S addig dúdolnám ott énekem'
Míg te, megszáván esdekletem',
Rejtekecskédbe befogadnál,
'S öledben nyugvó-helyet adnál.

Nem kellene nékem bugocska,
Hogy engemet benne tarts fogva,
Mert bátor elűznél mellőled,
Nem röpülnék-el én tetőled.

Délben asztalodra röppennék,
Étkes vídám vendéged lennék,
Megcsípegetném falatodat,
'S serlegedből innám borodat.

Ha mikor leülnél rokkádra,
Felszállanék annak gombjára,
'S olly búsán nyögném énekemet,
Hogy köny<e>t hullatna <szép> szemed.

könyűt⁴

Estve ugyan álom ha nyomna,
Elrejtezném sűrű kárpitodba,
De még hajnal előtt jó reggel
Felköltnélek víg csörgésemmel.

Ugrándozva járnék akkoron
Fel 's alá puha paplanodon,
Félre rántogatnám kendődet,
Hogy meglássam bokor emlődet.

Oh ki volna boldogabb mint én,
Szép völgyecskéjében feredvén!⁵
És ha kláriszád' csókolhatnám
Béla is irígyen nézne rám.

⁴ könnyet Utólag más színű tintával az e ű-re jav, majd áth.: <szép>.

⁵ feredvén<,>!

Jaj! de<,> mint az árva <gerlicze,>
 Úgy bujdosok én mostan nyögve,
 Mert nekem szárnyaim nincsenek,
 Kik szép Margitomhoz vigyenek.

gilicze,⁶

András alatt⁷ vérző buzgánnyal
 Vívok mindennap a' pogánnyal
 Annak drágalátos véreért,
 Ki énérettem is onta vért.

És mikoron karom csalmákat<,>⁸
 Úgy aprítja csak mint torzsákat,
 Ezt kiáltom-fel Jézusomhoz:
 Vígy, Urunk, vissza Margitomhoz.

'S íme tisztulni látok eget,
 'S rám nap fényes sugárt ereget,
 Jelengetvén hogy nem sokára
 Vissza viszen Isten Thornára.

Így zengette dalát Eratóm, 's eltűne. Szemérmes
 Szép nyaka még ragyogott a' ködben, 's szélnek eresztett
 Fürtjeiből olly kellemes illat szálla-le hozzám,
 Mint a' millyet ereszt kivirított bokra Fürednek
 'S Szántódnak gyönyörűn-zöldellő hantja, midőn azt
 Kékellő violák lepik-el még gyenge tavasszal.
 Homlokomat myrtuszkoszoru és szép rózsza keríté,
 'S csattogatott szárnyain két kedvelt híve repült-el
 Cyprisnek, szent védje' bizonyosságára, felettem.
 Élni fogunk! oh, élni fogunk! Im tégedet adáz
 Bellónád hadi kültre kiált, 's már szárnyra repített
 Hangjaid a' kiterült egeken úgy dörgenek, a' mint
 A' dagadó Balaton 's Hunyadidnak mennyköve dörgött.
 Engemet hív Eratóm kivirított erdeje' békés
 Zöld árnyába vezet, 's ottan a' holdnak ezüstszín'
 Fényénél olly búslakodó hangokra tanítgat,
 Mint a' nyúgoti szél' lány nyögdelése, midőn az
 Estvélynek rózsáji között Lalim' alva találja.
 Örvendj, élni fogunk! 's később unokáim örömmel
 Emlegetik, hiszem azt, ér<t>ted⁹ mint ége barátod.

⁶ Utólag más színű tintával az áth. szó mellé írva.

⁷ Az alatt előtt-ből jav., egyidejűleg.

⁸ csalmákat, A vessző utóbb, más színű tintával áth.

⁹ ér<t>ted Utólag más színű tintával áth.

92.

Széphalom 1809. April. 11.

110.

- ¹⁷ Vízszintes vonalakkal soronként, majd utóbb ferde vonalakkal a három sor együtt áthúzgálva.

6. Cypria¹⁸ megrémül, Nem küszde¹⁹ így a' nagy Achilleusz,
Nem Dioméd, úgymond; avagy[/] így nem²⁰ az álnok Ulyssz.
<7. Új fortélyt kíván az idő.>
7. Több ez mint Sándor 's Caesar 's a' Károlyok, és az,
Kit nekem hívenné tett vala Gábrrielám,
<8. Több mint a' Lajosok 's Friedrich maga Friedrich is! >²¹
8. Új fortélyt kíván az idő. Rettegje Minerva.²²
'S a' délczeg²³ Hős a' Spréai szép Amazont.

138.

[1260.]

DAYKA. Tűzbe felét. CSOKONAY. Vetem. D. Újra felét. Cs. Ím. D. Harmadikát még.
Cs. Lángol az is. D. Jer most; vár az Olympuszi kar.

141.

[1261.]
A' BÉKÁK.²⁴

Brekeke!
Brekeke, brekeke!
Koax! Tuú!
Brekeke, brekeke,
Brekeke, koáx! Brekeke, tuú!
Brekeke, brekeke, brekeke!
Koáx, koáx! Tuú, tuú!
Brekeke! Tuú, tuú!

Brekeke, brekeke!
Kél a' hold' szép kereke,
Ébred a' tók' gyermeke,
Zeng lakások' feneke.
Brekeke, brekeke,
Brekeke, berkeke, brekeke!
Koáx, tuú!
Koáx, koáx! Tuú, tuú!

¹⁸ Cypria Az a sz-ből jav.¹⁹ <?vív> küszde Az áth. (bizonytalan olvasatú) szó fölé írva.²⁰ <nem soha> Az áth. szavak fölé írva: így nem, az áth szó alá írva: avagy, e helyen egyenrangú alternatívák.²¹ Előbb az első Friedrich áth., majd az egész sor.²² <Ha Napoleonja> Rettegje Minerva.²³ <Van> <És ez az az> 'S a' délczeg Az áth. szavak fölé írva.²⁴ A' BÉKÁK. Utána szókezdet: A' BEK

Zeüsz bennünket szerete,
A' midőn szent végzete,
A' vizekbe szöktete.
Brekeke, brekeke!
Koáx, koáx! Tuú, tuú!

Eggykoron az ő ege
Volt lakunk, 's ez nem rege,
Ah, de a' Phoebusz' melege
Veszélyt vona ránk!
A' békanép
Rakásra hullt-el.
Nem volt segéd!
Nem volt segélő!
A' nép' fejedelmei
Az Istenek' atyját
Arczaikra borulva
Kiáltozák.
Nem hajla-meg ő,
Mert Nemezis
Veszélyt parancsola.
Nem tűrte szerencsénk',
Nem tűrte hatalmunk',
Nem nagy ragyogásunk'.
De végre haragja
'S az isteni bosszú
Határt találtak,²⁵
'S Batrachosznak serege
Éledni kezdett.
Visszatért az ég' kegye,
Júno érettünk rettege,
'S elboríta fellege.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Koáx, koáx! Tuú, tuú!

A' régi' helyébe
Szép lak juta nekünk
Mint az vala szép
Kristályvizeink közt
A' Nap' nyila minket
Nem érhet-el²⁶ itt.
Nekünk Poszéidon,

²⁵ A találtak ráírással javítva találtak-ból.

²⁶ érhet<e>-el

A' tengeri Zeü sz
 Védünk, atyánk,
 Hatalmas urunk,
 Nagy Istenünk.
 'S a' Trítónok
 És Néreídek
 Hű rokonink.
 És mikor a'²⁷
 Hév²⁸ Szíriusz
 Forrasztja lakunkat,
 'S a' földet aszalja
 Zöld ombolykárpitot
 Vonnak felinkbe.
 Zeüsz bennünket szerete,
 A' midőn szent végzete
 A' vizekbe szöktete.
 Brekeke, brekeke!
 Koáx, koáx! Tuú, tuú!

A' víz lakóji
 Mind szóotalanok.
 Lantjával Apollon
 Nem illeté-meg
 Csak egyyiket is;
 'S az a' kevély madár,
 Kit hintajába fog
 Anádüomene,
 Néma mint a' Czet,
 'S a' Cachalot.
 Csak mi vagyunk, Mi!
 A' vízi Caména'
 Egyedül kedvelt fiai.
 Brekeke, brekeke, brekeke!²⁹
 Koáx, koáx! Tuú, tuú!³⁰

Ha megzendül
 Estvéli dalunk,
 S örömünk eltölti
 A' nagy eget;
 Előjön Cynthia

²⁷ Utólag betoldott sor.

²⁸ <'S ha> Az áthúzott sorkezdet elé írva: Hév

²⁹ Utána áth. sor: <Brekeke, brekeke, brekeke!>

³⁰ Utána áth. sor: <Kloáx! Tuú!>

Ezerszer-ezer
Követőjivel,
'S irígyli szerencsénk',
Írígyl boldogságunk',³¹
Írígyl, hogy ő
Nem vízi-lakos.
Csodálja az ég
A' néki nem jutott
Bájjengzetet;
Csodálja Tellusz,
S hogy mi vagyunk, Mi!
Őnéki legfőbb dísze, fénye
Háladással hirdeti.³²
Fülel a' vidék,
'S a' szirtek a' tetőken,
'S vizeinknek boldog szélein,
Eggyütt zengenek velünk.
Brekeke, brekeke, brekeke!³³
Koáx, koáx!³⁴ Tuú!

Csak egy madár,
Szinetlen és kicsiny,
Kit a' berkek magok
Legaljasbb árnyaikban
Pirulva röjtegetnek, –
Neve f ü l m i l e –
Meri bájos zengzetinket
Megszagatni jajjaival.
De nem marad-el
A' nagy Isteneknek
Bosszúja sokáig,
'S a' vakmerő
Némúlva lakol.
De minket az ég
Saját örömére
Zengeni hágy,
Míg a' télnek nyájas álma
Hú karjába nem fogad-be,

³¹ boldogságunk<at>',

³² Háladással <vallja-meg> hirdeti.

³³ Előtte áth. sor: <Brekeke, brekeke!>

³⁴ koáx! A sor alatt betoldva.

'S a' megijjodott tavasznak
Szép Hóráji gyöngé kézzel
Életre nem költenek.

Brekeke, brekeke,³⁵ 'st. 'st.

165.

[1262.]
GRÓF TÖRÖK LAJOSHOZ.
Júliusban 1801

Hatalmas Mesterének eggy szava
Miként hozá-ki a' pusztá Semmiből
Ezt a' temérdek Mindent, 's önnmagát
Az Érthetetlen, a' Megfoghatatlan
Nagy Mestert fejtik leczkéid nekem.
Oh! a' helyett hogy e' <mély titkokat>
Előttem felnyitnád, kérlek, borítsd-el,
'S kikapva e' szép világból, hol magamnak
Honn lenni látszom, és a' hol szemem
Gyönyörködése' millio tárgyait
A' legvarázssbb Setéttisztában és
Nem elvakító fénynél látni szokta,
Ne kénszeríts időn 's üren keresztül
Addig repülni, hol csak fény lakik,
<'S a' fény miatt, én földnek gyermeke,>
<Magamra többé nem találhatok>
Ifjú koromnak boldog reggele oltá
Mind addig a' midőn havát az ősz
Fejemre még nem kezdte-el hinteni,
E' viszketeg gond kínzott engem is.
Lángoltam látni, megkapni a' Valót,
És mint menyasszonyt mellyemhez szorítani,
'S új szebb jobb éltet élni hív keblében.
De ő futotta a' vakmerőt, 's az éj'
Lidérczei közt eltűne; nem haraggal,
De mint ki később ismét vissza térend.
Kétség 's elcsüggedés rohant reám.

megfoghatatlan³⁶

mélységeket³⁷

És a' holott én durva föld' fíja³⁸

A' fény miatt magamra nem talállok.³⁹

³⁵ brekeke, A sor alá betoldva, a lap szélén német megjegyzés jelzi az új szakaszt.

³⁶ A szókezdő m M-ből jav. utólag.

³⁷ Utóbb a kihúzott szavak mellé írva.

³⁸ Az áth. sor aláírva, utólag.

³⁹ A' fény miatt a sor elé betoldva, a sorkezdő M m-re javítva, a többé áthúzza, a talállok ráírással javítva.

Kérdeztem a' Természetet: siket volt;
Kérdeztem Bölcsseinket: ők csevegtek
'S bizonytalanbbá tettek mint valék.
Barátim vállat vontak 's hallgatának.
'S arany korom használtalan' repült-el,
'S büntetve voltam kábaságimért.
Többé nem űztem a' Futót, 's magamba
Vonúlva azt kérdém⁴⁰ a' mit tudhatok,
És a' mit tudnom használ. 'S ő jutalmúl
Megtért 's így szólla: Láss!⁴¹ a' mit kerestél,
Nyúlj-bé kebledbe, 's⁴² felleled.

< Egy Celta Bölcs (oh, halld a' mit nekem
Megjővén utazásaiból beszéle!) >⁴³
Szájsztt egy Ifjú (így beszélt nekem
Egy Celta Bölcs, <midőn> Egyiptusi ki már⁴⁴
Hosszú utazásiból <honnjába megjött> <érkezett,> honnjába megtére;⁴⁵
<Nem tűrheté hogy a' Hiérophanta> És a' mi ott, a' titkok' szent helyén,
<Egyszerre nem nyitá fel titkait,> Ő néki látni engedtetett, keblembé
Örülve <töltötte> öntötte-ki – panaszra
költ⁴⁶

A' Hiérophanta ellen, hogy reményeit
Ravasz sikamlatokkal játszodozza,
És a' Valót⁴⁷ felfedni néki kés.
Mim van, ha Mindenem nincs? monda az Ifjú;
Van itt több és kevésbb? Hát a' Való
Úgy Summa, mint a' test' érzékinek
Ál boldogságaik, mellyeket nagyobb
Vagy kisebb mértékekben bírhatunk
És még is bírunk? Nem megoszthatatlan,⁴⁸
Nem egy e a' mit látni óhajtozom?
Ám végy-ki egy hangot a' lant zengzetéből,
Az ég' ívéből egy színt ám szakassz-ki,

⁴⁰ A második ékezet lehúzásával kérdelem-re javítva, majd a szó áthúzva és a sor előtt visszaállítva az eredeti alak.

⁴¹ A felkiáltójel utólagos betoldás, mellette, a sor fölött áthúzott <'s> látható

⁴² 's Áthúzva, majd a sor fölött ismét betoldva.

⁴³ E két sor utóbb áthúzva, alatta a javított változat, amely mellett utólagos javítások találhatók.
Az egész rész fölött „adjectuum 7^a Jan.” felírás látható, a sorok végén sorszámozás.

⁴⁴ Az áth. szó fölé írva.

⁴⁵ Az áth. szavak mellé írva.

⁴⁶ Az áthúzott sorok mellé írva.

⁴⁷ És <grádi> a' Valót Lejegyzés közbeni javítás.

⁴⁸ megoszthatatlan, <...>

'S semmid marad, míg a' szép zengzet' és
Szín' mindene egyyüvé nem szerkezik.⁴⁹

Ekként beszéllvén, egy Rotonda mellé
Jutának-el, hol egy béleplezett kép,
Óriási nagyságban, tűnt a' megijedt
Ifjú' szemébe. Szóllj, kérdé;⁵⁰ mi ez?
Ez a' Való, mond' a' Pap. A' VALÓ?
Hisz' annak látásáért lángolok,
'S előttem épen ő lepleztetik!

Perelj az Istenséggel értte, mond
A' Hiérophanta. Nincs az a' halandó
Ki fellebbentse e' fátyolt, míg magam
Le nem vonom. És a' ki ezt illetendi,
A' szentet, a' tiltottat! mond az Isten –
„'S mit mond?” – az a' Valót meg fogja látni.⁵¹
„Csudálatos! 'S te még fel nem vetetted?”
Én é? nem én soha; 's e' viszketek
Meg sem kísérte még. – „Nem⁵² értelek.
Ha tőle nem több mint e' gyenge fal
Rekeszt-el, úgy könnyű lesz az” – 'S az Isten⁵³
Tilalma! mond rettentő⁵⁴ hanggal a' Pap.
E' gyenge fátyol nem nehéz, kezdednek,⁵⁵
Fiam, lelkednek sok mázsányi sully.⁵⁶

Az Ifjú mély gondok közt tért haza.
A' tudni-vágyás' szomja csendes álmát⁵⁷
Szemétől messze elűzi,⁵⁸ kínosan
Fetreng fekvésén, 's éjféلكor felugrik.⁵⁹
Rezzent lépései vaktában viszik

⁴⁹ A mondatban a lejegyzéssel egyidejű áthúzások, ráírások, a javítások előtti változat: Szín' mindenét együtt nem bírhatod.

⁵⁰ <ugymond> kérdé Az áth. szó fölé írva.

⁵¹ az <látni fogja> a' Valót meg fogja látni.

⁵² még. <...> – „Nem

⁵³ úgy <...> könnyű <– És az Isten> – 'S az Isten' A záróidézőjel elmaradt, pótoltuk.

⁵⁴ <dorgáló> rettentő Az áth. szó fölé írva.

⁵⁵ nehéz, <fiam,> kezdednek,

⁵⁶ <Kezdednek,> Fiam, <...> lelkednek mázsányi sully >lesz>. A sok sor fölötti betoldás.

⁵⁷ <Álmát> A' tudni-vágyás' szomj<...>a csendes álmát

⁵⁸ <Tiltja-el> <Messzére szemétől, ...> <kínosan fetreng> szemétől messze Az elűzi olvashatatlan szóból ráírással javítva.

⁵⁹ Áthúzott sorok mellé írva: <Elizadt ágján, 's éjféلكor, tovább / Nem tűrhetvén gyötrelmeit, a' kint, kikél belőle.>

A' Templomhoz. Megmászni itt a' kerítést⁶⁰
Nem volt nehéz, 's egy bátor⁶¹ felszökkellet
A' kép elébe teszi a' vakmerőt.⁶²

Itt áll immár, 's borzasztva fogja környűl
Az egyedűl valót az éltelen csend,⁶³
Mellyet csak a' lépdellés' dobbanásai⁶⁴
Szaggatnak-meg a' kripták' boltjaikban.
A' Kuppolának⁶⁵ nyílásán keresztül
Ezüstkék sápadt fényt lövell le,⁶⁶ a' hold,
'S remítve mint a' megjelent Istenség
Ragyoglik a' boltinak⁶⁷ setétiből
A' szent alak, lenyúló fátyolában.⁶⁸

Bizonytalan lábakkal lép az Ifjú⁶⁹
Közelbbre⁷⁰ a' képhez, 's ím szentségtörő
Kezei a' fátyolt⁷¹ már illetni akarják.
Hévség 's fagy járja végig tetemeit,
'S látatlan kar repíti vissza. El innen,
Boldogtalan! el innen! így kiált
Mellyéből egy hív szózat. Te fogod⁷²
A' Legszentebbet megkísérteni?
Nem hallja ő, nem érti a' szózatot.
E' fátyolt, mond az Istenség, halandó
Fel nem vetendi, míg azt én vonom-le.
De nem vetette e melléje ő maga:
Ha⁷³ ki ezt eltolja, meglátja a' Valót.

⁶⁰ Megmászni <a' falat> <faltat> itt a' kerítést

⁶¹ 's <a' Vakmerőt> egy bátor

⁶² a' Vakmerőt A sor végén álló szót jelölés utalja a sor elejére.

⁶³ Fölötte áthúzott sorkezdetek: <Az éltelen csend> <A' reszketőt az él>

⁶⁴ lépdellés' <tompá visszhangzatja> dobbanásai

⁶⁵ <Felűlről> A' Kuppolának

⁶⁶ <A' hold> Ezüstkék sápadt fényt <...> lövell le Az Ezüstkék sápadt fordított sorrendben, eltérő kezdőbetűkkel áll, jel mutatja cseréjüket, a kis és nagy kezdőbetű javítatlan maradt. A sor előtt áth. szó áll: <A' hold>.

⁶⁷ boltinak <szent> A nak sor fölötti betoldás.

⁶⁸ fátyolá<...>ban

⁶⁹ Fölötte áthúzott sorkezdetek: <Kétes léptekkel> / <Az Ifju kétes léptekben közelget / A' képhez.>

⁷⁰ <A' kép elébe> Közelbbre

⁷¹ Kezei <már ille> a' fátyolt

⁷² szózat. <...> Te fogod

⁷³ Ha Olvashatatlan szóból jav.

Hadd érjen a' mi akar! én eltolom,⁷⁴
 És meg fogom, sikolta,⁷⁵ látni. – Látni?
 Ezt zúgja utána eggy nyúlt Echó nevetve.

Így szóll, 's le⁷⁶ kapta a' fátyolt. – A' Papok
 Elnyúlva lelték másnap⁷⁷ őt az Ísis'
 Szent zsámolyánál. Csábúlt sápadt arcza⁷⁸
 Mély kínokat hagyott sejdíteni.⁷⁹
 Eltűnt⁸⁰ éltének vídámsága örökre
 'S a' sír korán nyílt a' boldogtalannak.⁸¹

166.

[1263.]

HELMECZI MIHALYHOZ.⁸²

1811. xbr.
 Fiam, ki kedves anyja' karjain⁸³
 Csak fájdalomnak hangjait adja még,
 Hálája' tolmácsává atyját tevő.
 Vedd nyájas arcczal azt, 's a' gyermeket
 Ki lantod' énekére felfülel,
 'S nevét mosolygva hallja zengeni,
 Szeressd tovább is. – Boldog jósolat! (omen.)⁸⁴
 Nem lett az Isteninknek ellenekre
 Kit Papjok <édes dallal idvezel.> édes énekkel köszönt.⁸⁵

Midőn az áldás' első csókjait
 Felnyomtam homlokára, csillogást
 Hírt és nevet nem kértem én neki;
 Nem azt a' jobbat is mellyet dal ad.
 A' hír, a' név csak gőz; és a' kinek

⁷⁴ Alatta áthúzott sorkezdetek: <'S fenn hanggal így kiált: Látni>. Fölé írva: <örülve mond: Meg látom>, mellé írva: <Meglátom azt.>

⁷⁵ <mond örvendezve> sikolta, Az áth. szavak fölé írva.

⁷⁶ A le a'-ból ráírással jav.

⁷⁷ A sor elejéről jel utalja mostani helyére, a szókezdő betűk javíthatlanok maradtak.

⁷⁸ <Képe a'> Csábúlt <képe mély> sápadt <képe> Az arcza az utolsó áthúzott szó fölé van írva.

⁷⁹ A sor áth. sorkezdet mellé írva: <Gyötrelmet árult el.>

⁸⁰ Eltűnt A sor végén áthúzva, a sor elé betoldva.

⁸¹ A sor fölött áthúzott sor: <'S korán fogá-bé a' koporsók> <sír éjjele> A <fogá-bé> alatt <nyelé-el> áll. A szöveg végén „7 Jan. 1812.” dátum található.

⁸² Eredetileg a dátum szerepelt csak a szöveg előtt, utóbb e mellé került a cím, elütő írással. A sorok 5 soronként meg vannak számozva.

⁸³ anyja' <csókjain> karjain

⁸⁴ A sor végére írva, ugyanazzal az írással, mint a cím.

⁸⁵ Az áth. rész alá írva.

A' tömjén vesztegetve gyűjtatik,
Pirulás 's szégyen festik arczatját.
Hogy ötet Ámor és a' Cháriszok
Fogadják védelmekbe, hogy szemeit
Ezek nyissák-fel látni, ezek tanítsák
Irtózni a' rútat, 's a' mi szép szeretni,
Ez volt kérésem⁸⁶ 's ez marad. Ha meg
Hallgattatott a' kérés,⁸⁷ Marc-Emíl
Lángolva sír majd <Kisnek és Virágnak
Tropeumaik körül, lángolva sír majd> Daykám''s Berzsenyim'⁸⁸
<Tropeumaik körül, kik lángolva sír majd
Desőffynek Nagy Pálnak és Majláthnak
Szent csillogások mellett, kik borostyánt
Még gyenge korban fűztek homlokaikra,
'S nem fogja sírni könnyeit hasztalan.
Oh teljesedjen édes álmom! Ötet oh hogy ötet
Tüzelje Hazánk örülve hallja
Egy jobb kor
Ez a' való fény>⁸⁹

Tropéumaik körül, lángolva <sír> majd
Desőffynek Nagy Pálnak, Prényinek
'S Majláthnak <szent csillo> fényeikre, kik borostyánt
Még <gyenge> barna fürtök közzé fűztenek.
'S nem fogja sírni könnyeit hasztalan!
Oh teljesedjék álmom! Te pedig
<Barátom, gerjesszd benne a' szép tuzet>
Mellyében gerjesszd a' szép lángot, és
<Gerjessze azt példád⁹⁰ inkább mint dalod.>
<Daloddal együtt példád hagyja>
<Példád is gerjessze azt daloddal együtt.>
Gerjessze példád <énekeddel> együtt énekeddel.⁹¹

⁸⁶ kérésem<, >

⁸⁷ a' kérés, Az a' sor fölötti betoldás.

⁸⁸ Az áth. másfél sor alá, a lap aljára betoldva.

⁸⁹ A másfél sor javítása után újrakezdődik a rész, de számos áthúzás történik hamarosan, s ezt követően az egész rész ferde vonalakkal áthúzásra kerül, s az elválasztóvonal alatt újrakezdődik letisztázása, de a végén ott is sok javítás történik még.

⁹⁰ Előbb szórendi cserével a 'példád' a sor elejére utaltatott, majd az egész sor áthúzásra került.

⁹¹ A sor végére írva a kihúzott szó helyett, vagyis szórendi csere történt.

168.

[1264.]

Gróf Gyulay Carolínához.

„Remekké az Asszonyt készült képzeni
 A' szent Természet' alkotó keze,
 'S tévedve agyagját hígan gyúrta-meg!” –
 'S a' fájdalom belőled illy szidalmat
 Facsarhatott-ki, tisztelt szánt atya!
 Emíliának atyja! a' lágylelkűnek!
 A' hígan-gyúrtnak! Légy tehát egészen
 A' min, hogy lettél, elfásúlva örülsz,
 A' min, hogy lettél, vad, kevélykedel;
 'S a' rád-törő pokolnak eggyesült
 Szörnyeivel küszdj-meg, 's csended' vissza nyervén,
 Bukj-le a' megbántott Istenné előtt,
 'S mondd: Asszony a' remek! 's azért az ő,
 Mert étheri agyagból vette lételét!

Örök bálványa lelkenek, Theréz,
 Szép 's jó 's nagy Asszony! és te Kedvese
 A' szépnak, jónak, nagynak, o Süsie,
 Mint Psyce szép, mint Psyche örök gyermek!⁹²
 'S te, kit Therézhez a' vérség, Süsienkhez
 A' <hűség csatla,>⁹³ szív kötött, Polyxen! tiszta lélek,
 Hamistalan, hív máshoz és magadhoz
 Példás nő és anya 's példás barátné,
 Elég magadnak, 's⁹⁴ félénk látszani –

182.

[1265.]

SÍPOS PÁLHOZ.

PROF. <VÁLYI-NAGYHOZ>⁹⁵

SÍPOS PÁLHOZ.

Pataki Phys. Prof. Sípos, nagy tisztelője Kantnak, ennek Philosophiáját carptim dolgozá-fel, gyönyörű deáksággal, 's a' mint egy Fejezettel készen volt, azt nekem postán küldé-meg. Azt kértem magamtól, hogy abból csinálhatnék e egy Epistolát,

⁹² gyermek<,>!⁹³ Az eredeti lejegyzés e sorkezdettel ér véget, utóbb, más tintával és írással a két szó áthúзва, fölé írva: szív kötött, majd utána folytatódik a sor és alatta további három sor ugyanezzel az írással.⁹⁴ 's Utólag toldva a sorba.⁹⁵ Az eredeti cím: SÍPOS PÁLHOZ. Ez utóbb áthúзва, s fölé írva: PROF. VÁLYI-NAGYHOZ. Utóbb egy világosabb színű tintával a név áthúзва, s fölé írva: SÍPOS PÁLHOZ. Ez utolsó világos tinta nagyon hasonlít a lejegyzés tintaszínéhez, de azonosságukat feltételezve feloldhatatlan ellentmondáshoz jutnánk a lejegyzési szakaszokat illetően.

(mint Horátz némelly philosophiai leczkéből) lefordítám, elébe tévén egy Prologuszt, és mellé egy Epiloguszt. A' szeretetre méltó ember csaknem megneheztele, kivált az utolsó sorokért, hol devajkodva⁹⁶ úgy szóllék mint Horátz – praecipue sanus, nisi cum pituita molesta est. – Kitörlém tehát nevét a' czímből, de holta után oda írtam. Mortui non mordent. – az az Sípos nem neheztelhet. – Szeretetre méltó, nemes lelkű, és épen nem pedánt ember volt.⁹⁷

Manicheusszá lettem, 's azt hiszem,⁹⁸
Azt vallom, a' mit új reliógióm,
Hogy higgyek, valljak, nékem is parancsol;
És a' mit vall szám, szívem azt hiszi is.
Eléggé ellenkezém; a' fény levert.
Ám tedd-meg a' próbát, ha tartja kedved,
Üss, tömlöczözz, csípdestess vasfogókkal,
Állíts a' tűzmáglyára, hogy megint
Nyájamhoz vonhass, mellyet a' Pikárdi
Újító gyűjtött: én Manicheusz,
Testestül lelkestül Manicheusz,
Manicheusz-hitem', ha kell, halállal,
Ha kell, akármelly kínnal, megpecsétlem;
'S a' nyúzott-bőrű Mánesz, hív tanúja'
Vesztében, ismét megdicsőjtve lesz.

Két, két Isten van, higgy nekem, nem egy.
Szelíd az egyik, 's jóltevő; szeret
Segélni a' jámbor botlón, 's tévedésit⁹⁹
Megszánva nézi, 's jobb ösvényre vonzza,
Gyakorta még ha rugdalózik is.
Kaján a' másik, 's a' bukásnak örvend.
Fénybe öltözik hogy csalhasson, külömben
Sötét alakban kullogván,¹⁰⁰ ha hol
Prédát találhat, melly cselébe hull;
'S e' kettő versenyg 's harczol szüntelen',
'S rabolja a' másíkának híveit.
Amannak sergét Ész és Rény vezérlik:
Ezért Test, Ördög, és a' fényes délben

<é>'s <Rény> Erény és Szív¹⁰¹

⁹⁶ <úgy> devajkodva

⁹⁷ Sötétebb színű tintával a cím köré írva.

⁹⁸ <?vagyok> hiszem,

⁹⁹ tévedés <e>it

¹⁰⁰ kullogván A k és a ll olvashatatlan betűkből jav.

¹⁰¹ <é>'s <Rény> Erény Az áthúzott szó fölé írva, de a sor végén egy újabb variáns szerepel, e korábbi áthúzása nélkül.

Pusztító Döghalál' dandárja küzd.
Csudáljam e, hogy most ez, majd amaz győz?

Ez a' hatalmas két ellenkező
Gyakorta harczol éniattam is.
'S a' kormos Isten, a' ki rényemet
Még minden rám-omlás alatt erősbnek
Lelé hatalmánál, most már agyamra
Tevé-ki a' czélt, és azt ostromolja.
Bazalt alakját ismerem; remegve
Futok Ő-Egyiptuszi¹⁰³ Istensége előtt,
Mint a' gyerek fut, a' midőn az Advent'
Estvéjén rá bukkan Sankt-Nikolaus;
'S hogy annak a' másiknak véljem őtet,
Fejérbb alakba kél mint a' Veletrii¹⁰⁴
Pallász' csudált márványa, 's az Azé,
Ki Pythonon nyert fényes győzedelmet,
'S a' Vatikánt elhagyta a' Louvreért;¹⁰⁵
De most, nem tűrve a' szentetlent tovább,
'S pirulva, visszatért Heszpériába;
'S így sugja nékem kétes oktatásait.
Illyenkor őtet nézem a' fejér
Istennek, 's elnyel a' vetett kelepce.
Majdan magamhoz térek, 's a' csalást
Csalásnak ismerem, 's uramhoz állok.
De ah! megint új kín rohan reám,
Mert megzavart lelkem most azt gyanítja,
Hogy a' fejér, kit híven tisztetek,
Csak ál kép, és alatta a' kormos űl.
Ismerd-ki a' leczkén, oh te, kit tovább
Nem hánynak a' habok, kitől jön az,
'S tanácsod fojtsa-el e' kétségimet.

<rényemet> szívemet¹⁰²

<Heszpériába;> a' Vatikánba;¹⁰⁶
oktatás<a>it.¹⁰⁷

Azt hittem, és azt volnék hinni kész,
Ámbár gyalázatjára van nememnek,
De a' való való, bár nem mosolyg,
Hogy népünk rabnép 's nem szabad; 's hogy azt <'s> hogy azt¹⁰⁸

¹⁰² <rényemet> szívemet Az áth. szó mellé írva.

¹⁰³ Ő-Egyiptuszi Az utolsó két szótag olvashatatlan betűkből jav.

¹⁰⁴ Vel<l>etrii

¹⁰⁵ Louverért; Tollhiba, em.

¹⁰⁶ <Heszpériába;> a' Vatikánba; Az áth. szó mellé írva.

¹⁰⁷ Utólagos áthúzás.

¹⁰⁸ Utólagos áthúzás.

Fekvése, vére, példa 's kor vezérlik.
Pythagorással most az égbe száll,
'S csudálja a' sphaerák' mennyei zengzetét;
Majd a' baromhoz sülyyed és alább;
'S midőn szeméről a' veszélyes hályog
Lehull, magát elundorodva látja;
'S az érthetetlen, mind így mind amúgy,
Nem több és nem kevésbb mint föld' lakója.

Ily tűnődések közt lepett-meg álmom,
'S lelkem Morpheusznak édes lótuszában
Fellelte nyugtát, melly régen került,
Midőn előttem megjelent fejér
Alakban egy tűnet. Jó é, kaján é,
Nem értem, 's ekként hallatá szavát:
– Lantjáról olykor édes hangokat
Szedett-ki, 's öszvefonta a' prózai
Énekkal, mint Velutti 's Sessi szokta
Recitativját¹⁰⁹ félig zengeni.

„Csudálatos nagy Istenné, Szabadság!
Vagy é te?¹¹⁰ vagy hogy vagy, csak untalan
Vágyásunk képzel? Hol vevéd lakásod’?
Feléd ragadnak óhajtásaink,
'S sohol nem lelnek. A' ki tégedet
Erővel megkapott és azt hiszi,
Hogy már ölébe zárt, 's ottan maradsz-meg,
Elhül midőn feleszmél, 's karja közt
Csak árnyat lél és elfoszló ködöt.
Sanyar vagy hozzá és igaz. Neki
Magad nem kellesz. Ő nem érted ég;
Adományaidra vágy, és bért keres.
Törvény alá szeretne hajtani,
'S vak látni hogy te nem tűrsz semmi jármot.
Igaz vagy, és csak annak szállsz keblébe,
Ki benned téged kedvel, 's a' Szabadnak
Szabadon ereszti láncza alá magát.
A' martalék, kit földig nyom-le sullya,
'S epedve nyújtja utánad karjait,
Nem érti hogy te tőle messze nem vagy,
'S el-elhalasztja a' megjelent kegyest.

¹⁰⁹ Recitativj<ai>át Ráírással jav.

¹¹⁰ A kérdőjel vesszőből jav.

Ne kapkodjon feléd, és bírni fog.
De a' ki tőled vette szellemét,
Az tégedet szelídebbnek tapasztal;
Nehéz bilincseit játszva csörteti;
Kezéről a' vas önn-magában hull-le,
'S elzárva börtönében is szabad.

Úgy van, nemünknek hű Védangyala,
Úgy van! te a' Természet' hajthatatlan
Ércz kénytelenségét széllyel-töröd,
Hogy a' mit a' szent Végezés¹¹¹ szabadnak
Rendelt, szabad legyen: de a' mi néked
Útadba lép, 's ellenzi mívedet,
Tömlöczre hányod kérllhetetlenül.

'S az a' nép, mellyet mentté tenni vágysz,
A' melly leginkább nyerte-meg kegyed',
A' melly miatt a' szörnyekkel hatalmas
Karod csatáz, ha boldog e? magad szóllý.¹¹²
Mondhat'd szabadnak, a' mi nyomva van?
Ah ötet önnön vak természete
Döntötte-el inség közzé, 's¹¹³ hogy teréhjét
Bírja és fölkeljen, nem nyújt néki erőt.
Azt higyük é, hogy ötet megvetetted,
Örökre elhagytad? Nem, Kegyes, te néki
Jelen vagy szünet nélkül, és segéled
Elrejtve azon szükségbe, melly alatt nyög;
Melly őt, nem a' hová tetszik magának,
De a' hová tetszik neked, taszítja.
'S gond addiglan viseltetik reá,
Míg szabadon megismeri azt, 's alája
Önn kényén 's jó kedvvel vállalkozik.
Te vagy, szent Mindenüttjelenvaló,
Ki bennünket szemlélhető alakban
Környüllebeglesz. Én rád ismerek
Az ál lepelben is. Szabad tetszésed
Az a' mi nyommasztó szükség gyanánt tűnt
Sandalgó pillantásaink' elébe.
Mi mik vagyunk nem értjük, 's elvakít
Maga a' tudás is, melly megfoghatatlan
Votodban elvész, 's megszűn fényleni.

¹¹¹ <Végezés> Végezés¹¹² szól<j>ly. Ráírással jav.¹¹³ 's Sor fölötti betoldás.

Minket sötét bús éj ölelt körül,
Melly semmi felderülettel nem ér
A' szép új fényhez, mely reánk terólad,
Ki nem ragyogsz, kit köd rejt, áltvilágít.
Hatsz, és csak e' hatás a' fény nekünk.
Hasonlatos vagy a' naphoz; maga
Sötét az is, de fényt ad. Így terólad
Sötétről, fényt a' Gondolat¹¹⁴ nekünk.

Oh boldog, a' kinek már felkele
Ez a' te fényed! Nem fogja azt tovább
Tévesztetni ál fény; és ha a' láthatónak
Behunyja is szemét, ő a' világot
Láthatlan ábrázában nézni fogja.
Ő a' Természetet csak tetszetes
Szüksége alatt tekint; mert szeme
Szabadság, téged lát való szükségben,
'S benned lelél-fel a' törvényszerűt.
Otromba káromlás vala az, midőn
A' megvakultak téged féktelen
Kéjnek neveztek; téged, a' ki szent
Örök 's állandó törvény vagy magadnak,
És semmi esetben azt meg nem szeged.
A' lehető tenálad szünet nélkül
Egyetlen és szükséges. Nem te ingasz,
De csak az akarat; mert martalékja
Az óhajtasoknak, 's azért erőtlén.
Ez a' hatásra intéztetik, 's egésznek
Szövedékje közt hat: de te, szent Szabadság,
Szabadon hatsz, mert egészre hatsz, 's egésznek
Szövedékjén kívül; nem mint egy erő,
Mellyet viszonthatás tol és taszít.
Te a' nem-levőre hatsz; te éltet öntesz
A' holtba, minden elgondolható
Viszonthatások nélkül, és hatásod
Az alkotáshoz e' miatt hasonlít.
Hogyan? hasonlít? Sőt való alkotás.
Ezért nincs semmi néked lehetetlen,
Ámbár mind a' mi van, szükségesen van.
Ellenkezés nekünk! de csak nekünk az,
Mert tégedet mi meg nem foghatunk...

¹¹⁴ A szókezdő nagybetű kicsiből javítva ráírással.

A' Túnet szörnyű Metaphysicus,
 'S badar beszédén látni, hogy sokat
 Forgatta Plátót. Engem ízletem
 Más útra vonsz-el. A' ki napjait
 A' Szépnek szentelé, 's még a' Valót is
 Azért kedvelli, mert alakja szép,
 'S mert a' Való 's a' Szép egy tő' virágai,
 Testetlen lelken úgy nem lél¹¹⁵ kecsét,
 Mint a' lelketlen¹¹⁶ testen nem találhat.
 Azonban míg ez engem a' magas
 Empyreumnak boltján végig hurczol,
 'S hallatja vélem czifra zsargonát,
 A' másik, látván, néha hogy mosolygok,
 Fülem' czimpáját titkon megragadja,
 'S int, hogy tekintsem a' philosophus
 Palást alatt a' kecskelábakat.
 A' kecskelábat a' palást alatt
 Hijába lestem, 's azt kezdém gyanítani,
 Hogy ím ez intést a' kaján sugalja. –
 Én nem mosolygom a' zsargont, 's kerülöm
 A' kik mosolygják, mert az nékik új,
 'S egyedül azt értik, a' mit minden ért.
 Jaj annak, a' kinél homály marad
 Az a' mi az értelmesnek nem homály.
 De még is a' sok s o k . –
 'S a' Bölcs¹¹⁷ szabad? –
 Oh az! ha néki csendes éjszakát
 'S jó reggelt nem mond más nap a' – Profósz.

186.

[1266.]
MŰVÉSZ' REGGELI-DALA.
 Semjén. 17 Xbr. 1812.

Templomtok ím épülve áll,¹¹⁸
 Kilencz szent szűzeim,¹¹⁹
 S e' szív, mint szentek-szentje, kész¹²⁰
 Elfogni títeket.

¹¹⁵ <kap> lél¹¹⁶ <test> lelketlen¹¹⁷ A szókezdő nagybetű kicsiből javítva ráírással.¹¹⁸ <van> áll Az áth. szó fölé írva.¹¹⁹ <Szent Istenasszonyaim> Kilencz szent szűzeim, Az áth. sor mellé írva.¹²⁰ <vár> kész

Midőn hajnaltt felserkenek,¹²¹
Víg kedvvel és heven,
Örökké-élők, ragyogva ti
Körülttem állatok.

Felétek nyúlnak karjaim,
Dallá lesz a' szent hév,¹²²
'S öröm¹²³ zengzet lebeg vele
Lantomnak húrjain.

Oltárhoz lépek, 's olvasom
Térdemre bukva-le
A' Szent Homérnek könyveiben¹²⁴
Liturgiám' szakát.

'S midőn a' zajba béviszen
Oroszlánhősihez,
'S bosszút¹²⁵ lihegve Istenfiak
Szekezenek elő,¹²⁶

'S hullong a' ló a' szekér előtt,
'S ellenség és barát
Alatta 's rajta fetrengenek¹²⁷
Ő zúzta-le maga,

A' Hősfi lángkardjával, eggy¹²⁸
Csapással¹²⁹ tízezert,
Míglen viszont eggy isteni
Kar őt is megkapá,

'S már róguszára száll alá,
Mellyet gyűjtött¹³⁰ maga,
'S az ellenség a' szép testet
Piszkokkal¹³¹ illeti.

¹²¹ <reggel felébred> hajnaltt felserkenek

¹²² szent hev Az a' és az ékezet utólagos betoldás.

¹²³ <...> 'S öröm Az áth. betűk fölé betoldva.

¹²⁴ E sor fölött áth. sor: <Liturgiámnak napszakát>.

¹²⁵ <Istenfiak> bosszút

¹²⁶ E sor előtt két áth. sor: 1. <Előnyargallanak>, <Előszekerzenek> 2. <'S a' ló hullong a' szekér előtt,> Az ong. olvashatatlan betűkből jav.

¹²⁷ <...> fetrengenek

¹²⁸ <ő,> eggy

¹²⁹ <eggszerre> csapással A sor végére írva.

¹³⁰ A sor mellé írva: rakott, de mivel a sorban nincs áthúzza az ige, így ez csak eldöntetlen alternatíva.

¹³¹ Piszkokkal Az első k utólagos betoldás.

'S eggyyszerre a' szén lesz fegyverem,
'S lakom' magas falát
A' vérmezőnek lángoló
Hullámjai ellepik.¹³²

Elő! Elő! riadozik
Az ellenségi zaj.
Pajzs pajzstól cseng, kardtól sisak,¹³³
'S a' hulltaknak¹³⁴ halál.

Tolongok a'¹³⁵ küzdők között,
Körülfogák vitéz
Hőstársai, még vitézbbek ők
A' Düh könyűjében.¹³⁶

Fogjátok-fel! vigyétek-ki!
Ki a' táborba vele!
Öntözzetek rá balzsamot,
'S könyet,¹³⁷ halotti dísz!

'S ha itt lelem magam', megint,¹³⁸
Te vársz, Kedves, reám,
Te, te, leányka, vásznamon,¹³⁹
'S illy hő még¹⁴⁰ vásznon is!

Ah, mint¹⁴¹ nyugvól elnyúlva itt!
S epedten nézve¹⁴² rám!
'S szememből végig szívemen¹⁴³
Epedt a' hév ecset!¹⁴⁴

¹³² <elf> ellepik

¹³³ A sor a többszörös javítások előtt: Pajzs <csattog> pajzsot üt, kard a' sisakot.

¹³⁴ <holtaknak> hulltaknak A sor mellé írva.

¹³⁵ Tolongok <köztökök, 's> a'

¹³⁶ Düh <ököknek könnyeiben.> könyűjében. Az A' utólag toldva a sor elé.

¹³⁷ <És> kön<ny> Az 'S utólag toldva a sor elé, a szó vége ráírással jav.

¹³⁸ megint, magam', A szavak sorrendjének megcserélését jel mutatja.

¹³⁹ A sor a többszöri javítás előtt: Te lányka, ah, csak vásznamon.

¹⁴⁰ <a'> illy hő még A sor szélén betoldva.

¹⁴¹ <...> Ah, mint Az áth. betűk fölé írva.

¹⁴² 'S <néztél> epedve Előbb a ve ten-re jav, majd fölé írva: nézve.

¹⁴³ <a'> szívemen

¹⁴⁴ Epedt <az ecsetem!> a' hév ecset!

E' száj, e' szem látásomat
Gyönyörben úsztatá,
'S melyemnek szent érzései közt
Eggy új Isten levék!

Térj-vissza, térj, 's maradj-meg itt
E' hű karok között!
Nem már küzdést, nem már csatát,
Most már csak tégedet!

Te léssz szerelmem, eggytelen
Eggy Ideál nekem;
Te léssz Madónnám,¹⁴⁵ gyermeked'
Karodba zárva bé.

S kergetni foglak, Nympha, majd
Az erdők' árnya közt.
Ne fussed e' durva mellyet és
Ne a' meredt fület.

Én, eggy erős Marsz, majd veled
Elnyúlok lepleden,
'S ám vonjon hálót ránk, ha kit
Szerencsém lángba hoz.

[1267.]
BELLÁHOZ.

185.

Hogy lelkemnek lelke te légy, bájképedet Ámor
E' szív' mélyébe ön maga nyomta nekem.

[a két görög sor]

[1268.]
A' TUSÁZÓ.
24. Nov. 1814.

224.

Korholtatni nehéz: nekem az korholni is. Úgy de
„Szülőm Róma!” 's ezért döntení 's dölni nem az.

*) Du¹⁴⁶ meine Mutter! dachte Brutus. *Kaestner*.

¹⁴⁵ A szövégi m és előtte az ékezet utólagos betoldás

¹⁴⁶ <Aus> Du Az áth. szó fölé írva.

230.

[1269.]

BÖLÖNI FARKAS SÁNDORHOZ

Ragyogó futással kezded a' futást
 Olympiádnak síkján, 's a' tömött
 Sokaság paeant¹⁴⁷ kiált a' nagy Merőnek.
 Hova futsz? megállj!¹⁴⁸ itt az Eurípides'
 Hermája, 's a' Göthéé; 's itt közöttök
 A' hármas Istennék' szent szobra kél.
 Hullj térdre, lelkes ifju,¹⁴⁹ 's mondd az ígét:
 A' SZÉPET A' NAGY MELLÉ! – 'S már repülsz?
 El, el a' határig, vagy ne, nagy Merő!
 El, el a' határig! Vár a' hősiker.¹⁵⁰

237.

[1270.]

ENDRE ÉS HEDVIG.

1816. Febr. 20d.

Endre hős jobb karján mély sebet vón,
 Kardját bal kezével markolá meg,
 'S négy vastag Tatárt teríte földre.
 Ah de most egy nyíl röpül, 's lovának
 Általmégyen két szemén, 's az ifju
 Szép bajnok ledől, eltörve karját.

A' Vitézek felkapák az ifjat,
 'S elvivék a' vérengző tusából,
 'S egy asszonynak bízák¹⁵¹ hűségére.
 Lássd gondját a' hősnek
 Vált mint férfi, mondák; majd ha meg lesz
 A' harcz nyerve, itt leszünk Urunkért.

Endre sok kint szenvedett, de kínjai
 Édesítve voltak; mert az özvegy
 Híven látta gondját vendégének.
 'S a' viskónak volt egy kincse, mellyet
 Még királyi csarnokok sem bírnak,
 'S Endre nagy becsét a' kincsnek érzé.

¹⁴⁷ <peánt> paeánt Az áth. szó fölé írva.¹⁴⁸ <M>megállj<,>!¹⁴⁹ <I>ifju,¹⁵⁰ <Hősiker.> hősiker.¹⁵¹ asszonynak <...> bízák

Hedvig a' fekvőhöz anyja nélkül
Bé nem lépett; azt a' szűz szemérem
Tiltotta a' virító szép leánynak.
Még inkább tiltotta egy édes érzés,
Melly keblét először most dagasztá;
Ő szánásnak nézte, 's szerelem volt.

De midőn Endrét meglepte az álom,
Hedvig félve lépe-bé, 's az ágyánál
Helyt fogott, 's a' lángoló sebet hol
Lágy fuvallatával, hol könyével,
Ollykor titkon csókkal is, hűsíté,
'S ment mihelytt megmozdult Endre az ágyon.

Endre megsejtette lánghatását
A' leánynak; lánghat ő is értte,
Már midőn először pillantá-meg.
De nagy gonddal őrzé szíve' titkát;
'S a' ki bátran küzdött a' Tatárral,
Rengett, mint a' nyárlevél, midőn a'
Kedves lányának hallá lépdelését.

Hedvig most jön, és megnyitja az ajtót;
Félve pillant a' fekvő betegre;
'S minthogy azt mély álomban találja,
Beljebb lép, megáll, 's az édes mérget
Hosszan szívja az ifju' nézelltében.

'S mostan térdére omlik ágya mellett.
'S oh te, kedves, mit szendvedsz te! mondá;

[1271.]

241.

Nátzió, melly engem beszél, te hát örökre akarod
Túrni, hogy a' tieidnek olly sokjaik engem elképzenek? nekem alakot adnak,
Mellyet egykor én tőled nem vettem? hogy szárnyalásomnak
Bölcs merészségét tőlem elrabolják? el ön-magamát magamtól?

Engedékeny Tűrő, úgy hát szenderegj immár! Én reád,
Úgy a' hogyan egykor valál, méltó nem vagyok, vagy nem szenvedem
Tovább, 's elhagyom halni az új álhangzatot,
Hasonlót az utánnegéshez, 's maradok, a'ki valék.

Mivel legképzekezyebbje vagyok minden nyelveknek, úgy álmódja
Mindenik kontár Merő, hogy engem bízvást alakolhat,
A' hogy őneki tetszik? Vápává terpesztik-ki számat, sőt tetemeim
A' hóhérlő csigákon ficzarnítatnak-ki.

Még elváltoztatások is merettetnek. Így csúfítá-el a' Mese
Vénuszt hallá, Apollt hollóvá, tigrisnévé Thétisz,
Déliusznak hűgát macskává, sárkánnyá az Epidauruszit,
'S gulya' vezérévé téged, Jupiter.

A' ki engem elbrittol, gyűlölöm őt! gallicizmol, gyűlölöm őt!
Még kedvenczeket sem szeretem, midőn engem Quíriszává
Csinálnak, és nem, midőn¹⁵² elachájoznak. Egy fenn példát
Hagya nekem Hellénisz: Maga által képzette magát!

Hellénisz testvérem' dala Szírenek' dala;
De ő nem akar elcsábítani. Én volnék vétkes, ha én
Sklávnéként követném őt! Úgy engem nem koszorúzna a' borostyán,
Daphne elébb, nem a' tölgy, melly Hlyn volt egykor.

239.

[1272.]

SZEMERE ISTVÁN ÉS SZÖGYÉNY FERENC ALISPÁNOKRA.
1820 körül.

Castor s Pollux, dísze a magas egeknek,
Ha ti tüntök fel a zajgó tengereknek:
Elcsendesűlve van a víz háborgása
S többé nem félelmes a hajó' futása.
S mint ti adtok nyugtot szélnek és örvénynek,
Szemere s Szögyény úgy ad azt Zemplénynek.

Csak ott van boldogság, a hol egyesség van,
Zemplény azt látja most két alispánjában.
Eszterházy! s e jót megyénk Tőled vette,
S tisztel is, szeret is buzgón érette.

NB. 1827d. az egyik kénytelen vala leköszönni, s a 2dik csúfosan kimaradt.

¹⁵² <midőn> és nem, midőn

[1273.]
BUCZY EMÍLHEZ.

244.

Kedvelt híve, Buczym, Weselényinek, a' te barátod,
Hogy te magad hallgatsz, hogy hallgat Kornisod, érzi.
Szóllj, mint vagy te? miként vagyon ő? szóllj, mint vagyon anyja?
Nagy dísz Erdélynek, nagy dísz a' Teleki háznak,
'S hív mint atyja, kinek hamvvedrét tiszteli jó 's rossz.
Mint van Kenderesink? az az új Fabrícius, a' ki
Szíve' érzéseitől nehezebben hajolhat-el a' mint
Fenn ösvényétől az egek' szép fénye hajolhat;
'S a' ki, midőn a' fergetegek rá rontanak, ámbár
Némulást javasol néki a' lelketlen okosság,
Azt teszi a' mit az ész, a' tiszt, 's szép-lelke parancsol,
'S tilt a' haszna-leső, ravasz és lelketlen okosság.
Mint Feketénk, a' nyájas öreg? kinek élete halkkal
'S hasznokat hajtva fut-el, valamint a' völgy' ere, melly hol
Szent ligetet serdít, hol szomszár holdakat öntöz.
Emlékeztek e még rólam? vagy már is eloltá
A' szeretett vendég' képét a' nem nagy időcske?
Hol mulatsz te? Kolozsvártt é? a' városi füst és
Lárma között, vagy Szent-Benedeknek csendes ölében?
<Távol ugyan Döbrenteitől, de Tihóra, hol egy nagy-
Fényű ferfi szokott biztos kebelébe fogadni,
'S a' nekem olly kedves fejedelmi Zsibóra, kinézzvén.>¹⁵³
Két hava múlt-el már, hogy az eltávozni-szokatlant
Kisdéd honja megint elzárta: de nem fog-el engem
Gyermeikem' szeretett keskeny köre, nem fog-el író-
Asztalom úgy, hogy benneteket ne sohajtsalak, oh tí,
Hirtelen' elreppent szép nyolcz napok, istenek' éjei!
És mikoron hátára veszen Brüsöm, egykor az Erdély'
Első ifjáié, 's az enyém most; <ángol atyának>
'S Stambuli kanczának szép gyermeke, 's rázza rövidre-
Metszett kis farkát, 's hattyúnyaka' gyöngye sörényét;
'S játszva, szökellve, nyerítve viszen Kázmérba napamhoz,
'S egy pár szép szemhez közelébb Házára-Mikónak;
<'S ifjúvá teszi a' kit az évek' sullya hanyatlat:>¹⁵⁵
Oh akkor lelkem együtt van véletek a' kert'
Szent csorgója körül, hol az hold' szép arcza mosolygó
Búban néze-le ránk az olasz-nyár' 's fenyvek' homályán;
És ott, a' hol ezüst hajait a' vad Szamos önti,

Londonni ménnek¹⁵⁴

¹⁵³ Utóbb ferde vonalakkal áthúzva e három sor.

¹⁵⁴ Utóbb más írással az áth. szavak mellé írva.

¹⁵⁵ Utóbb kihúzza e sor.

'S rőt Brűszöm anyja megett szökdelleni kezde, legelső
 Perjéjébe harapdálván, a' szarvasok', őzek',
 Fácánok' mezején, 's kívánnám életemet itten
 Tölteni köztetek és a' kik hozzátok hasonlók.

249.

[1274.]

<EGGY> PSEUDO-CSOKONAIRA.¹⁵⁶

<JÖVENDŐLÉS.>

<HONNY SOIT QUI MAL Y PENSE.>¹⁵⁷

<Hős Mihályunk> karvasára,	Hősünk zengő ¹⁵⁸
<Patikaszag'> babérjára,	Nehéz-szagú ¹⁵⁹
Sustorogó Ódájára,	
Békegeres Épószára,	
Tisztos Crimen Raptusára,	
Malheureux de Gersonára,	
Tempefői bajnokjára,	
Amazon szűz lyányzójára,	
Mátrónásúlt Dórisára,	
Kérdéseknek kérdésára,	
<Füstölt galád kis nagyjára,> ¹⁶⁰	

284.

[1275.]

Versek B. Malonyai János
 Zemplény Vmegyei Adminisztrátor bejövételére.
 1821. Aug. 6d.¹⁶¹

Az Illuminációra.

A' kit tiszteltetni akar jó Királyunk,
 A' ki nekünk reményt, dísz, örömet hozott,
 Ime közöttünk van. Eloszlott homályunk,
 'S éjszakánk általa nappallá változott.

¹⁵⁶ Világosabb színű tintával az áth. cím és mottó fölé írva, a névelő utóbb áth.

¹⁵⁷ Mellette latin nyelvű megjegyzés a kurziválásra vonatkozóan.

¹⁵⁸ Hős <Mihálynak> A zengő az áth. szó fölé írva, az űnk utóbb a szóhoz toldva.

¹⁵⁹ <Patikaszag'> Nehéz-szagú A javítás a sor végére írva.

¹⁶⁰ A szöveg itt megszakad, a következő sor néhány betűjének teteje még látszik a lap alján.

¹⁶¹ A szöveget tartalmazó lap hátoldalán lévő címszerű felirat.

A' Vármegye háza Frontonjára.

Eszterházinak itt Malonyai leve társa. Hegyaljánk
'S a' Tisza 's a' Beszkédi hegyek tapsolva fogadják
A' nagy Kormányzót, 's vígasság tölti-el Ujhelyt.

Körömnél.

Örvendez a' Sajó, 's zúgnak víg habjai,
Midőn szélére lép a' nagy Malonyai.
Szép folyam, hozzd-által Zemplény' határára,
Csókolgassd¹⁶² nyomait, 's¹⁶³ add neki tudtára,
Hogy a' kies Megye repes örömébe,¹⁶⁴
Lelkes Kormányzóját fogadván kebelébe. ¹⁶⁵

A' Szála egyik ajtaja felett.

Fényt szív ád, 's tudomány, és isteni elme:

<De születés 's birtok azt a' fényt nevelik.>

<Zemplénynek Rendjei ez helytt>

<Kormányzójában Zemplény azt tiszteli>

A' ki mind ezekkel lett néki szerelme.

De nagy nem 's nagy birtok a' nagy
fényt neveli.

Kormányozójában Zemplény azt
tiszteli, ¹⁶⁶

A' Szála' másik ajtaja felett.

Kitöltve látod itt kürtjét a' Bővségnek,
Külső képét azon belső elsőségnek,
Melly által az szerzé¹⁶⁷ fényes érdemeit,
A' ki itten öszve gyűjté¹⁶⁸ vendégeit.

[1276.]

1825. Novemb. 9d. ¹⁶⁹

308.

Ragyogó bérczére az Olympnak
Szállj-fel, koronás Asszony, a' nagy Dörgő számolyához,

¹⁶² <'S> csókol<ják>gassd Ráírással jav., a sorkezdővé vált betű kicsi maradt, em.

¹⁶³ 's Utólag toldva a két szó közé.

¹⁶⁴ örömébe<n>.

¹⁶⁵ kebelébe<n>.

¹⁶⁶ A többszörösen javítgatott, majd áthúzott sorok mellé került a véglegesnek szánt megoldás.

¹⁶⁷ <kapja> szerzé Az áth. szó fölé írva.

¹⁶⁸ <itt maga körül látja> itten öszve gyűjté Az áth. rész alá írva.

¹⁶⁹ Világosabb színű tintával a verstöredék fölé írva. A lap hátoldalán szövegtöredékek, apróbb számítások.

'S nyujtsd által neki az áldomást;
Té Reid' nehézfejű aranykalászit,
Hízott göbolyid' faggyas marjaikat,¹⁷⁰
Tokajod' és Ménesed' mézitalát.
Ambrozias üstöke
Ezután borodtól fog majd illatozni.

Mert ő, még mikoron haragszani látszik is,
Kedvelli a' jámbort, 's derült örömmé
Valtoztatja gyászos éjeit.
Tél van, Hunnia, 's hármashalmadnak
Oldalain zöldell a' tavasz,
'S kékellemek ivolyáid.
Köszönjed e' csudát Felkented' hűségének.
A' Dörgő helyett feletted ő uralkodik;
Köszönjed azt nyoszolyája'
'S bársonyszéke' részesének.

Még áll a' Csarnok, az erősen-alkotott,
Mellyet jövevény gyermekid,
Asiának izmos karu hősei,
Arpád vezéröknek rakának,
Még áll, 's tiszteletes ép öregségében.

Itt lakjék a' hív atya
Férfikorra nőtt¹⁷¹ gyermekivel;
Megosztva légyen a' tanács közöttök,
A' végre hajtás anyjoké.

314.

[1277.]

Jó, 's le van ölvé Python; nyila zeng, 's a szörnyeteg eldőlt;
'S ő a' hirtelen ért győzedelemnek örül.¹⁷²
Paeon! és Paeon, te hatalmas!

Ámort alva lelék a' Cháriszok.¹⁷³ Egyike monda:

¹⁷⁰ faggyas <?maj> marjaikat¹⁷¹ nőtt Tollhiba, em.¹⁷² örül<t>.¹⁷³ Cháriszok<,>.

[1278.]
GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁNHOZ.
Novemb. 1828.

[4a–5a]

Szerelme 's büszke dísze nemzetünknek,¹⁷⁴
Nagy már atyáid' fényekben, saját
Kebled' szent érzetében még nagyobb!
Ha téged egy rossz lopöczer – előbb
Rossz nyelvpöczer volt – náthás rigmusában
Leczkére fogna, mert apró de szép
Kanczáid közzé ángoly mént eresztess,
'S a' szép magyar fajt, a' csontost, sügyest,
Czangár szunnyogá korcsosítod-el;
Ha vádra kelne, hogy sok utazásid
Hideggé tették szívedet hazádhoz,
És a' mit a Canningek' ködhonjában,¹⁷⁵
'S a' még buktokban is víg francziák közt,¹⁷⁶
'S túl a' Pyrénéek' vad csúcsain,
Az egykor gazdag, most szegény spanyolnál,
'S Rómában és Athénben 's a' Nagy-Úr'
Héttornyú városában, megszerettél,
Mind azt magyarrá tenni vágysz; – ha tán
Azt mondaná, hogy a' lófuttatás is
Csak anglomaniád' vak szüleménye;
Ne lásd Londonban, 's Pesten nem teszed;
Erőnket fojtsd ki, nekünk példa nem kell;
Kerülni kell az ollyat, nem követni,
Mert az egyébbé téssen mint vagyunk; –
Oh valld meg azt: neheztelése méltó,
'S tanácsa bölcs; csak az baj, hogy – n a g y o n !

De véget a' dorgáló még nem ér itt;
Halljad tovább. – Te nem csak nemzetedre
Vonál gyalázatot, midőn neki
Az ángolyt tőd például; pártosan
Kelél fel a' természet ellen is,
A' Neptún' magzatjainak farkokat
Elcsapkodtatván hóhérló kezekkel.
'S szebb kecskefarkkal a' ló mint amúgy?
Nézhetd e hogy cselédid azt szelik,

¹⁷⁴ nemzetünknek, A harmadik szótag olvhtl. betűkből jav.

¹⁷⁵ <bús> ködhonjában,

¹⁷⁶ francziák <nál> közt,

Vágják, sütik, mert romlott ízletednek
 Úgy tetszik inkább? Vagy talán sebesb lesz
 Lenyúlt fark nélkül futva? Lásd Manó Pált,
 Az nem zsidó lován is nyert jutalmat.
 Örvend a' lópöczér hogy czopfja nincs;
 De bölcsen úgymond: Czopf és fark nem egyy.
 Te nyugalomban mégy a' fényes úton,
 Hová nagy lelked lángra gyúlva tol,
 'S nem hallod a' pöczér' szidalmait.

Nagy leczke nékem, mert a' nyelvpöczér
 Rég olta zaklat engem is, kit a'
 Külföld' szerelme vétkes útra szédít.
 Én a' magyart németté tenni igyekszem,
 <És francziává, Rómaivá, göröggé;>
 <És rontom a' szép nyelvet>, szabdalom
 Az Arpád' nyelvét rontom,¹⁷⁷
 <Szavainknak farkokat, teremtem a' szót,
 A' régít új formákba fűzöm össze,
 'S míg ő csak ezt kiáltja jónak: „Az
 Ennél tetősb” – én eztet jónak mondom ezt is:
 „Tetősb az mint ez” – 's ez máglyát érdemel.>¹⁷⁸

Szavainknak farkokat, teremtem a' szót,
 A' régít új formába fűzöm össze,
 'S míg ő csak ezt kiáltja jónak: „Az
 Ennél tetősebb” – én ezt is merem –
 'S melly vakmerőség! – „Ez mint az tetősebb.”¹⁷⁹ –
 Vagy ezt: „a' feddést én nem rettegem” –
 'S – „sajkám lebegve futja víg futását.” –
 Mind ezt, úgy mondja, máglyát érdemelnek.

De nyugalomban könnyű menni néked;
 Nagysága 's fénye védik a' dicsőt.
 Mi védhet engemet, homály' fiját,
 Ha védelmemre nem kelek magamnak.
 És ültetnének téged is számárra,
 És tiltatnának el csak téged is,
 Mint engemet készültek; oh bizonynal
 Mondom neked, elhagyna nyúgodalmad.

¹⁷⁷ A második sorban áth. rész alá írva, a szabdalom átutalva az új sor végére.

¹⁷⁸ E rész ferde vonalakkal áth., az utolsó másfél sor előtté már áth., benne korábbi áth., illetve a mint ez alatt egy én szócska, amelynek a tervezett helyét nem tudjuk pontosan meghatározni.

¹⁷⁹ tetősebb <!>.

<De hagyd te a' ló-, én a nyelvpöczt.>
<Hagyd őt csevegni>
<De hadd csevegje bölcselgéseit.
Nem rossz midőn nem tetszünk ilyeneknek.>
De hadd csevegje bölcselgéseit!
Bánthasson e hogy tetted <meg nem nyerte> nem nyeri
Az ilyenek' javaltát?

[18a]
Szavainknak farkokat, teremtem a' szót,
A' régít új formákba fűzöm össze,
'S míg ő csak ezt kiáltja jónak: „Az
Ennél <magasb> – én> tetősebb”: – én ezt is merem,
'S melly vakmerőség! – „Ez *mint az* tetősebb!” –
Vagy ezt: „A' feddést én nem rettegem.”
'S „sajkám lebegve *futja* víg *futását*.” –
Rettegni nem *mit* kell, hanem *mitől*;
<'S futást, futok> <nem hallá>
'S *futást fut* – ugymond, nem hallá soha.

<A' Wartburg' bátor hőse, már elúnván
Hogy őt szent munkájában Belzebub
Nem szűnik ingerelni, kapta a' tintát,
'S haraggal loccsantá¹⁸⁰ türkös fejéhez;
Még most is a' falon
Foltját még most is nézik a' falon;
'S ostort parancsol kapni a' szemtelenre,
A' példa nem szelíd, 's nem legnemesb,
De oh hagyd azt hasznos, a' mint semmi más,
Foltját még most csudálják most is a' falon.
A' példa nem szelíd, 's a' legnemesbnek
Nem mondhatnám, segéljen úgy az ég!
De hasznos, a' hogyan nem semmi más szer.
Oh hagyd ~~követnem~~ szabad futást makacs szeszemnek.>¹⁸¹

De nem

[18b]
<A' Wartburg' bátor hőse, már elúnván
Hogy őt szent munkájában Belzebub
Nem szűnhetik¹⁸² ingerelni, kapta a' tintát,

¹⁸⁰ loccsant<ja,>á <'s> Ráírással javítva, a toldalék alatt másik áthúzott toldalék: <otta>

¹⁸¹ A többszörösen javított, újrakezdett rész végül egészében áthúzva.

¹⁸² Ráírással javítva

'S haraggal loccsantá türkös fejéhez;
Foltját csudálják a' falon ma is.
A' példa nem szelíd, 's a' legnemesbnek
Nem mondhatnám, segéljen úgy az ég!
De hasznos, és némellynél csak ez az.¹⁸³

Nagy leczke nékem, – mert a' nyelvpöczér
Rég olta zaklat engem is – kit a'
Külföld' szerelme vétkes útra szédít.
Én a' magyart németté tenni igyekszem;
És rontom a' szűz nyelvet, szabdalom
<Eggy uj Poeta'> Szavainknak farkokat, teremtem a' szót,
A' régít új <f> alakba fűzöm össze.
<Hamlettel hány harangot kérdelek>¹⁸⁴

328.

[1279.]
GRÓF SZÉCHÉNYI ISTVÁNHOZ.
Novemb. 1828.

[2a–3b]
Szerelme 's büszke dísze nemzetünknek,
Nagy már atyáid' fényekben, saját
Kebled' szent érzetében még nagyobb!
Ha téged eggy rossz Lópöczér (előbb
Rossz Nyelvpöczér volt) náthás rigmusában
Leczkére fogna, mert apró, de szép
Kanczáid közzé ángoly mént eresztess,
'S a' szép magyar fajt, a' csontost, szügyest,
Czangár szunnyogá korcsosítod-el;
Ha vádra kelne, hogy sok utazásid
Hideggé tették szívedet hazádhoz,
És a' mit a Canningek' bús honjában,
'S a' még buktokban is víg francziák közt,
'S túl a' Pyrénéek' vad csúcsain,
Az egykor gazdag, most szegény spanyolnál,
'S Rómában és Athénben 's a' Nagy-Úr'
Héttornyú városában, megszerettél,
Mind azt magyarrá tenni vágysz; – ha tán
Azt mondaná, hogy a' lófuttatás is
Csak anglomaniád' vak szüleménye;

¹⁸³ Az előzőekben átjavított rész letisztázása (kisebb javításokkal), utóbb az egész áthúzva.

¹⁸⁴ A sor többszörös áthúzása miatt helyenként bizonytalan az olvasat.

Ne lásd¹⁸⁵ Londonban, 's Pesten nem teszed;
Erőnket fejtsd-ki, nekünk példa nem kell;
Kerülni kell az ollyat, nem követni,
Mert az egyébbé téssen mint vagyunk.¹⁸⁶
Oh valld-meg azt: neheztelése méltó,
'S tanácsa bölcs; csak az baj, hogy – nagyon!¹⁸⁷

De véget a' dorgáló még nem ére itt;
Halljad tovább. Te nem csak nemzedetre
Vonál gyalázatot, midőn neki
Az ángolyt tőd például: pártosan
Kelél-fel a' természet ellen is,
A' Neptún' magzatjainak farkokat
Elcsapkodtatván hóhérló kezekkel.
'S szebb kecskefarkkal a' ló mint amúgy?
Nézhet'd e hogy cselédid azt szelik,
Vágják, sütik, mert romlott ízletednek
Úgy tetszik inkább? Vagy talán sebesb¹⁸⁸ lesz
Lenyúlt fark nélkül futva? Lásd¹⁸⁹ Manó Pált,
Az nem zsidó lován is nyert jutalmat.
Örvend a' Lópöczér hogy czopfja nincs;
De bölcsen ugymond, czopf és fark nem egyy.

Te nyugalomban mégy a' fényes úton,
Hová nagy lelked lángra gyúlva tol,
'S nem hallod a' Pöczér szidalmait.

Nagy leczke nékem, mert a' Nyelvpöczér
Rég olta zaklat engem is, kit a'
Külföld' szerelme vétkes útra szédít.
<Én a' magyart németté tenni igyekszem,
És francziává, Rómaivá, göröggé.
És rontom a' szép nyelvet, szabdalom
Szavainknak farkokat, teremtem a' szót,
A' régít új formákba fűzöm-össze
Kövessem ötet>¹⁹⁰

¹⁸⁵ lásd Az s d-ből jav.

¹⁸⁶ vagyunk<,>.

¹⁸⁷ nagyon! <...!>

¹⁸⁸ sebesb

¹⁸⁹ Lásd<d> A d s-ből jav.

¹⁹⁰ Az áth. rész helyett nincs másik változat, az utolsó félsor más, sötétebb tintával van írva, de a ferde áthúzás azt is érinti. Eddig (az 50. sorig) vannak ötsoronként megszámozva a sorok, a további résznél már nincs meg ez.

De nyugalomban könnyü menni néked;
Nagysága 's fénye védik a' dicsőt:
Mi védhet engemet, homály' fíját,¹⁹¹
Ha védelmemre nem kelek magamnak?
És ültetnének téged is számárra,
És tiltatnának-el csak téged is,
Mint engemet készülték; oh bizonynal
Mondom neked, elhagyna nyúgodalmad.

Sűrű köd és borongó fellegek
Fogák-el tájainkat, a' midőn
Eggyenként kezdénk itt ott a' menést.
Úgy hitte minden, jó ösvényen ő jár,
Ál úton minden más, 's kiáltozá:
Felém, felém! csak itt, csak itt az idv!
Amaz viszont, hogy hátra kell haladni,
Előre nem; hogy menni kell, de csak
Mint báblován a' gyermek, mint az eb
Sültet forgatva a' konyha' kerekében.
Eggy harmadik, hosszúra nyúlt szakállal,
Hogy Ásiának boldog tája' gyujt
Szép csillagot pályánkra, nem nyugot.
Eggy tortyadt Nyelvbölcs törvényt hirdete,
Hogy a' Szokás az Úr; tiszteljük azt,
De csak ha majd ő nyomja rá pecsétjét.
'S a' tortyadt Bölcsnek senki nem hive.
Álmélkodással látta hogy tilalmát
A' tiszteletlen nép még megkaczagta;
'S nem érté, őtet mint lehet kacagni.

Én láttam a' zavart, 's láttam hogy az
Sorban¹⁹² vagyon; úgy volt az mindenütt,

[19a]
Míg a' Nyelv' hívei, Írók 's Olvasók,
Egymást korholván összeszerkezének;
'S a' versenygőket nem békére vontam,
Hanem hevesb és még makacsb¹⁹³ vitára.
Ki nyugtot óhajt, harczra kél. Kivívánk
A' szép tusát, 's most béke boldogít.

¹⁹¹ fíját<?>,¹⁹² <Rendén> Sorban Ráírással javítva.¹⁹³ hevesb és még makacsb

Még hallik olykor egy két kullogó'
Neheztelése. 'S azt csodáljuk e,
Hogy sánta kullog a' sereg megett?
Magára nagy bajt vállal, a' ki az illet
Nyergébe szedné. Hagyjuk önmagokra
Elérnek egykor; és mi kár, ha nem?

<Ha nyelvünk el van rontva, mint kesergik,
Ugy az most rosszabb mint egykor vala.>

[1280.]

336.

Nékem szép kis mátjar lán
Feleségnek megkífán,
Háj de szép kis mátjar lán
Német lékint nem kíván.

Montja szép kis mátjar lán
Ő mátjar lekint kífán
Mert a' német lekínnék¹⁹⁴
Nincsen pajusz szekinnek.¹⁹⁵

Én hát pajuszt nefelni
Suvikszal kikenelni,
Úgy a' szép kis magyar lán
Pájuszmra csókot hány.

Sept. 19. 1830.

[1281.]

355.

Mélyen elszunnyasztá már az álom
Többé nem tudék semmit magamról
A' midőn a' legsetétebb éjben
Csók nyomúla forrón ajkaimhoz.
A' midőn karom szelíd erővel
Fogva tartotta a' leglágyabb kis kéz

Felriadtam, ah, de tilta szólalni...

¹⁹⁴ lekínnék Az első k g-ből jav.

¹⁹⁵ <szegény> szekinnek

356.

[1282.]

Ha csak egy hang röppen is el
 Lantodnak ezüst idegéről,
 Polyhymniának édes gyermeke,
 Felocsódva kél-ki vad álmainak
 Iszonyú kísérteti közzül
 Búba süllyedt lelkem.
 'S oda vágy,
 Oda kél, oda száll, –
 Valamint az ég' sebes futója,
 Az aranytollú galamb,¹⁹⁶
 A' berkek sűrű setétiből
 A' napnak vidám fénysugariba, –¹⁹⁷
 Oda vágy,
 Hol a' boldog öröm
 Az Istenek' asztalaiknál
 Allandó lakást foga.

Búba süllyedt lelkem egykor
 Enyhülést lelt, lelt nyugalmat,
 Mert

szánva részt veve.¹⁹⁸

Ah, midőn köny lepte-el arczát,
 Ah, midőn az édes ajkról
 Balzam csöppent-le sebembe,
 Tűntek kínjaim!

357.

[1283.]

[...]

'S Cellariuskájából bár próbálja akárki
 'S tegye-ki a' szűrét. Ő árván maradt,
 Korán el kelle¹⁹⁹ hagynia az iskolákat,
 'S Rhetoricát, a' megczífrált Syntaxist,
 'S a' trópusokról Freyert nem tanulta. –
 Ez a' Csivák most meglátta a' borágot.

¹⁹⁶ Utána áth. sor: <A' napnak vidám sugári közt lebeg>

¹⁹⁷ <Oda kél, oda száll> A' napnak vidám fénysugariba, –

¹⁹⁸ Az első e fölött áth. ékezet. E két sorban üresen hagyott helyek.

¹⁹⁹ elkelle Utóbb vonallal ketté választva.

Borág? ugymond; borág! Ki²⁰⁰ látta a' bornak ágát?
Mert a' borág nem több mint bornak ága;
'S az ág terem bort; hát ez mit terem?

Nem úgy, felel Nyivák Rector Csiváknak
[...] tanítá²⁰¹

²⁰⁰ Ki<k>

²⁰¹ Ez a sor a lap közepén történt elszakítása miatt nem olvasható, egyedül az utolsó szó vehető ki, mely után talán kérdőjel állhatott.

FÜGGELÉK

BIZONYTALAN SZERZŐSÉGŰ SZÖVEGEK

1.

[Szathmári Király György halálára]

MELPOMENE, álmában lát egy nagy épületet mellynek sok támaszszai vagynak, de kivált az épületnek a' közepébe vagyon egy arany OSZLOP, a' melly az egész épületet tartja sok ideig, végtére pedig meg erőtlenedik, 's le omlott.

CALLIOPE magyarázza annakutánna a Melpoméne álmát, t: i: hogy az épület jelenti az egész Reform. Statust, de főképp a' S. PATAKI OSKOLÁT, az arany OSZLOP, a' melly majd nem az egész épületnek terhét emelte és sokára le dől SZATHMARY GYÖRGY URAT, és szánakozásra méltó szomorú HALÁLÁT.

Melpomene.

Egy álom el végye hogy egész kedvemet
Nem gondolám. A' bú elfogta szívemet
Alig bírja lábam erőtlen Testemet.

Calliope.

Tudosics éjjeli álmodról engemet.

Melpomene.

Hogy Phoebus el végzé szokott ragyogását,
Forditá estvére rendes lovaglását,
Hesperus el kezdé éjjeli járását
A hóld fel függeszté az égre lámpását.

Tiz oraig tettem rendes munkáimat,
Akkor körül nézem háló szobaimat,
Mondám: majd le tészem badjatt tagaimat,
De elébb meg mosom gyenge lábaimat

Meg mosván lábamat testem ágyra terül,
El-fáradott elmém mély alvásba merül,
Végre mikor a' hóld ejfelkorra derül,
Szemem eleibe ez a' látás kerül.

Szemlélék egy hosszan ki nyúlt épületet,
Melly az építőktől frisen építetett,
A külső pompára ez nem készítetett
Hanem Pallás keze alá engedtetett.

Vólt ez épületnek szamos oszlopai,
Kő, márvány, vas, és réz erős tamaszszai,
Negy szegletű kőből álló kőfalai,
Hogy le ne huljanak sok boltozatjai.

Ennek közepébe egy oszlop tétetett,
A' melly tiszta finum aranyból öntetett,
Ezzel az épület úgy erősítetett,
ARANY OSZLOPÁVAL hogy méltán kérkedett.

De valamint minden siet estvéjére,
Ugy ez is siet utolsó végére:
Sok idő jártával dűl a' föld színére,
Majd nem mindeneknek keserűségére.

Hogy ez oszlop el dűlt a' ház meg rendűle,
Mihellyt zuhanással a' földre le dűle,
Minden ki hallotta nagy búba merűle,
Nekem is másnak is fűle meg csendűle.

Ekképpen álmombol mindjárt fel ébrettem,
Ki ugrám agyamból, 's a földre tétettem,
Ez oka, hogy elébb szemem' könyveztettem
'S gyenge orczaimat meg nedvesitettem.

Tudom hogy nem tisztod az álmod fejteni,
De ha talám tudnád álmom meg érteni,
Kérlek ne mulasd el azt velem közleni.

Calliope.
Őrömet meg fogom mindjárt jelenteni.

Ez OSZLOP jelenti egy jeles Urunkat
SZATHMARY GYÖRGY Urat, a' ki banatunkat
Vállára vállalá és minden gondunkat.
De jaj! jaj! el veszténk *arany oszlopunkat*.

Melpomene.

Meg inkább fogom hat rontani szememet,
Orczaimtól inkább nem szánom könyvemet,
Mert nagy keserűség fogta el szívemet,
Mivel halva látom fő segedelmemet.

Le omlott az oszlop, gyász bórúltt fejűnkre,
Serényen ki vigyazz már békességűnkre
Kitől várjunk szokat magunk mentsegűnkre
Nem tudom ki vigyáz tselekedetűnkre.

Midőn eszembe jut ez Ur szelidsége,
Maga viselése s példás kegyessége.
El bádjad a szívem bumnak nincsen Vége,
Nem tudom ha derül napom fényessége.

Calliope.

Ne sirj Melpomene! sirással szemedet,
Ne roncsd, orczaidról töröld el könyvedet,
Vegyed elő kérlek előbbi kedvedet,
Szokott vigassággal enyhícsd meg szivedet

Ne sirj kerlék, mert ő már van hazájában,
Mellyet szivből kívánt e' földön jártában,
Ámbár már tetetett e földnek gyomrában,
De vigad a szentek szep társasságában.

A' föld sem érdemli az ilyen hiveket,
Ő nem szenyvedheti a' kegyes szenteket,
Az egek ohajtyák csak az ilyeneket,
A' kik illy kegyesen folytatják élteket.

Tudom hogy a' nagy Ur fel veszi gondunkat,
El kezdi 's el vegzi boldogulasunkat,
Fel tamasztya el dűlt *Arany Oszlopunkat*,
Meg látjuk valaha Fő Curatorunkat.

KAZINCZY FERENCZ.

2.

A' Vándorlók.

Tótból fordítva.

Er-Semlyén 23. Xbr. 1803.

Ifjú.

Kedves, kedves, édes szívem,
Bujdossunk-el mind a' ketten.
Bujdossunk az alsó úton.
Azt gondolják, bátya és hűg.
Menjünk menjünk a' Dunához,
Hol bennünket senki sem ismér.

Leány.

Kedves, Kedves, vígy magaddal.
Én örömmel mégyek veled.

Ifjú.

Kedves, Kedves, hogy vigyelek
Mikor csak kicsiny lovam van.

Leány.

Kicsiny, kicsiny, de jó kövér.
Vígy, bár csak egyszer is, Kedves.
Vedd ruhámat a' nyeregbe,
Magam elmegyek a' ló előtt.

Ifjú.

Ne menj, kedves, a' ló előtt,
Mert azt mondják, hogy enyém vagy.
Te jer a' lovacska után.
Te csak a' lovacsára nézz.

*

Ifjú.

Eljövénk már a' fővényhez;
Fordúlj vissza a' dologba.

Leány.

Nem azért bújdostam én el,
Hogy ismét elváljak tőled.

Ifjú.

Im' a' csipkebokornál vagyunk.
Térj, Kedves, a' rokonidhoz.

*

Lyánykám erre nem is ügyelt.
'S el nem maradt sehol tőlem.

*

Már elérénk a' Dunához.
Hol reánk senki nem ismér.

Ifjú.

Szállj-le, Kedves, a' nyeregből
A' nyeregből le a' kőre.
*a' leányt a' Dunába taszítja.*¹

*

Míglen a' vízben leszálla
Addig három szócskát monda:
Tízediknek is meghagynám
Hogy a' latort ne szeresse.
Mert a' lator nagy kutya,
Elámítja a' lyányt, maga elmégy.

3.

[A Magyar Aglája Dunkin-mottójának fordítása]

Ha szemed előtt kedvet találtam valaha, Apollo,
Ments-meg minden bajtól, mellyek itt következnek:
A' nagy elmék büszkeségétől, a' kicsinyek' irígységétől;
A' fanaticusok' gajdolásától, az iskolák' zsargonától;
Az eszes' rostájától, az eszetlen' dicséretétől;
Az olly Criticustól, ki soha nem olvasa deákat, görögöt.
A' pedáanttól, kik dicsekszenek hogy minden héten olvassák
Hadd legyek emberséges ember poetai érdem nélkül
Mint egy lármás, érthetetlen, félkegyelmű poeta.

¹ A versszakok párhuzamosan állnak egymás mellett szlovákul és magyarul, kivéve ezt a jegyzést, amely csak magyarul szerepel, kiterjeszkedve mindkét oszlop szélességére.

4.

[Három köszöntővers Bartha Mukinak]

[1.]

4-dik Septembr. 1827 Tettes Telek Rozália asszonynak nevenapi köszöntésére.

Tisztelt szeretett asszonyság!
Nevednapjára e társaság
Jó nálad innepleni.
Engedd óhajtaikat
Kebeledbe önteni.

Hosszúra nyúljon életed,
S valamerre szemed veted,
Víg kedv mosolyogjon rád!
Vedd örömmel, vedd békével
A mit a sors néked ad.

Férjed s gyermekid éljenek,
Szeressenek, tiszteljenek
Most, és öreg korodban. –
Találj benne vigasztalást
Ködben borúlt napodban!

De rólam se felejtkezz' el!
Tudod-e fiúnak mi kell?
Ah egy jó és szép leány!
Kinek szája csókokat
Szeme tűzszikrákat hány. –

Néked ilyen három vagyon,
Add az egyiket nekem!
Add cserébe Paulinkáért
Szeráphinért – hadd vigyem!
Tettes Kazinczy Ferenc úrtól.

[2.]

Tekintetes Telek Imre úrnak a nagyméltóságú Károlyi gróf radványi uradalma
tisztartója nevenapjára 5-n 9-ber 1827.

Imre herceg szent leve,
Mert asszonyt nem szerete,
Te a herceg nevét kaptad
De erkölcsét másnak hagyta.

Tanu kedves hitvesed,
És e rakás gyermeked,
Hogy szeretted a világot,
Inkább, mint a mennyországot.

De ne félj; sok házas szent
A paradicsomba ment.
S ha nem házasodtál volna,
Fiad, lányod nem csókolna.

Mit kívánnak sziveik,
Mért szikráznak szemeik,
Mind azt mostan nem láthatnád,
Óhajtások nem hallhatnád.

Érzésikben részt veszek,
Nekik tolmácsok leszek;
Azt kívánják: élj sokká,
Mondjon áldást az ég rá!

Hogy szerethesd hitvesedet,
Hű és kedves háznépedet;
De minket se felejts el,
Kik tisztelünk hív szíved.

Engem kedvelj különösen,
S a mit kérek, halld kegyesen!
Mit? Azt most elhallgatom
Legyek csak nagy – elmondom. –
Tekintetes Kazinczy Ferenc úrtól.

[3.]

1827, 27-ik Novemberben 60-ik életesztendőjének betöltésével mondák atyjoknak.

1- ször Seráfina 4 esztendő:

Atyám! én csak egy kis kérést
Hozok áldással neked:
Élj boldogul, s légy jó atyám,
Mint én kedves gyermeked. –

5.

A szilaj kis lányhoz.

Lyánkám! tán azért haragszol,
Hogy kezed czirógatom?
Vagy talán még gúnyolódol,
Hogy szerelmed óhajtom?

Am legyen! – de meg emlékezz – !
A' zajos élet rövid!
A' mi ma van holnap nem lesz!
'S le húllnak szép kellemid!

Élj hát most a' jelen léttel!
Az ész tiszta örömevel!
Jutván eged pontjára!
Estve lesz nem sokára!

GY. H. I.

6.

[Szemere István alispán névnapjára]

Első tanúja volt az isten fiának
Az a szent, a kinek nevét te viseled,
Atyád azt választá élted példájának
S kérte, hogy malasztal töltse be kebeled.

Betölté. Mint István hív volt istenéhez,
Bizonyítván hitét cselekedetekkel:
Úgy vagy te, jó férfi, lelked intéséhez,
S ezért ragyogsz köztünk szennyetlen tüzekkel.

István vallást teve kedves mesteréről,
S hirdeté attól vett szent tanításait,
De a pogány s zsidó borzadt leckéjétől,
S isten-szidalmának mondotta szavait.

Ő mégis predikált s azok követ kaptak,
S a szentet iszonyú halálig verték el.
Eldőlt az ütés[t]ől,² melyet reá szabtak,
De lelke égbe ment dicső fényességgel.

² ütésről Így szerepel az Abafi-kiadásban is, de ez bizonyosan olvasati vagy sajtóhiba, em.

Nagy bér! Te ki nevét viseled Istvánnak,
Légy kész, úgy halni meg, mint ő halt, hitedért.
Vessz! az orgonások effélét kívánnak,
S vedd érte oda fenn a nemhervadó bért.

Sok zsidót tart Ujhely, nyírtat, kereszteltet,
Készek azok kővel elborítani téged.
Az István szép nevét te méltán viselted,
Tedd meg, a mit kíván a név s dicsőséged.

De ha talán inkább élni vágyasz, mint halni,
Küldd ezt a sok zsidót vesztőkre magadért,
S élj nekünk és szeress. Téged magasztalni
Öröm annak, a ki neked ma áldást kért.

FELJEGYZÉSEK, LISTÁK

1.

A' Nagyság' és Szépség' Diadalma Napoleonnak és Luizának öszvekelésekkor. Martz. 1810.¹

Megjelent nyomtatásban Patakon in folio; azután a' Magyar Kurírnak Júliusi darabjában, 1810.

Sáros-Pataki Prof. Sípos Pál Úr (most Tordasi Pap Erdélyben) gyönyörű distichumokat írt ezen fényes történetre, 's azt közlötte velem, holott Patakon senki nem látta más² mint Kézy Mózes barátunk. Kevés napok múlva közlötte a' maga Hexameterait Kézy is. É n arany-érben feküdtem. Kibeszéllhetetlen gyönyörűség volt az, a' mellyel én ezt a' két munkát olvastam. Azt kérdém magamtól, mellyike szebb? 's hogy a' kérdésre felelhessek, egy ízben megszámláltam³ hogy ötször olvastam-el őket egymás után. Felmelegedve olvasások által, minekelőtte magamat észre vevém, az első distichon készen vala:

„Elfolya kétezer év, és még több; 's végre megúnta
A' nagy Mennykövező' hitvese régi dühét.
Lyánya nem így!”

A' *hitvese régi* elébb *isteni nője*, 's csak hamar *hitvese* 's *húga* lett; a' *Lyánya nem így* pedig *Homloka'-szültje nem így*.

'S te is Gelegenheitsdichter lésszesz e? kérdém magamat, elijedve a' megkészült két distichon' látásától? Feltettem magamban, hogy abba hagyom; de a' versek csak készültek. Engedtem a' vonzásnak, 's itt tészem-le a' mire ma (Apr. 28d. 1811.) papirosaim közt akadok; – de ezen a' papiroson nem vala több mint csak nyolcz distichon. –

Elkészülvén versem, megküldém azt Patakra Sípos és Kézy barátimnak. Mint ítélték ők róla, lássd leveleikben a' magok' helyén. Megküldöttem Pestre is. Ott ellenkezőképen ítélték. Virág (lássd levelét) azt ítélte, hogy az *Idai per* annyira el van nyűve, hogy azt többé használni nem lehet. Alaptalan ítélet! A' Thyesztesz' vacsorája is el vala nyűve, 's a' görög Tragicusok még is! Osztán, ha igaz hogy *difficile est proprie communia*

¹ MTAk. K 622. 153a–154b.

² <egyéb> más Az áth. szó fölé írva.

³ meg<olvasám> számláltam Az áth. rész fölé írva.

dicere: nem érdem e, ha belőle nem rossz darabot csinálunk? ha tudnillik a' csinált darab igazán nem rossz. – Deus ex machina! kiáltának más barátim (lásd a' Szemere' levelét), 's ők annyira mentek, hogy még a' Kézy' gyönyörű versét sem tartották méltónak a' koszorúra. Én elhiszem hogy a' *Fejér Miska*' 's *Fekete Panna*' lakadalmokra nevetség *Isteneiket* hozni játékbá: de ha az e a' *Napoleonénál*? 's hát ha p: o: *nekem* nagy okom volt a' mit az Istennel mondtam, *mondatnom*? Velek *mondathatám*: nem *senkivel mással*. Valóban itt nem az én igen kedves barátimnak van igazok – Virágnak, Szemerének, Vitkovicsnak – hanem nekem, és Kézynek. – Az sem tetszett, hogy Vénusz a' 3dik hexameterben Antanaclast csinál. Hát az vétek? Én barátimat meg nem foghatom. Ha nekem egyik vagy másik versemet megvetni sokba kerülne, ha sokat verseim közzül magam rossznak nem mondanám még mikor mások jónak lelik is, hallgatnék, 's dőlyfömet titkolnám. De én inkább akarok vétkesnek taláztatni mint hamisnak. – 'S a' negyedik és ötödik distichon nem *festékeny* e? (Szemerém által koholt szerencsés szó: mahlerisch) – 's a' Hellász' Istenségeitől való idegenség⁴ nem engedi e barátimmal éreztetni, *melly* érdeme van a' 6d. és 7dik distichonnak. Sípos és én magam csaknem csudálva látjuk – én ugyan még ma is csudáláshoz közel járó örömmel – e' sorokat.

'S ah! a' Sprévai szép Amazon már kezdi csatáját,
'S ah! szalad a' remegő Sprévai szép Amazon;
'S a' Diadalmas előtt Berlínnek tornyai rengnek;
Mint a' vén Bernhárd reng vala lábai alatt.

A' nyomtatványokban *Gotthárd* áll; nem mintha nem tudtam volna, hogy Napoléon Marengóhoz nem a' Gotthárdon hanem a' Bernhárdon ment által, hanem azért, mert azt hittem, hogy a' Bernhárd *kicsiny* a' Gotthárdhoz képest; azonban (lássd ezen kötetét Pandectáimnak az 51d. lapon) a' Bernhárd' hegye a' tenger felett 7530 öllel áll feljebb, holott a' Gotthard csak 6390 ölnyi. De a' Poetának szabad az illy felcserélés. A' Luize' képe pedig Virgili színekkel vagyon festve. – Nem minden Olvasó ítélte illy sanyarúan. Már Péter Győri Pred. azt tudakozta, hogy az a' vers nem szerez e Legion d'honneur keresztet, 's Miklós Öcsém, a' ki nem poeta, de érzéssel és olvasással bír, örömmel olvasá.

2. Tövisék és Virágok.⁵ 1816. Jan. 27d.

Ezek a' Grammaticai 's Aestheticai Epigrammák elsőben Patakon 1811 jelentenek meg. Az vala célom írásokban 's kiadásokban hogy némelly megtévedéseinket a' Ny. és Litt. [Nyelv és Litteratura] körül felfedjem, némelly Iróinknak nagy érdemeiket az Olvasóval elevebben éreztessen, másoknak megsikamlásaikat kimutassam, 's egy bizonyos nem énellemem vitatott képtelenséget elnémítsak; 's minthogy az ilyen körül

⁴ < félelem > idegenség

⁵ MTAK. K 622. 156a–162b.

a' szelídebb szerek keveset szoktak használni, az Epigramma Muzájára bízom, hogy ennek vitédjét tövisével karczolgassa-meg. Mint fogadta a' jobb Publicum a' Munkát, miként azok a' kik nem a' karczolást, de a' csiklandást sem tűrhetik, tudva van; amannak javalltát én illy mértékben remélni nem mertem, ezeknek nehezteléseket illy mértékben előre nem láttam; de úgy hiszem hogy ezen amazt, bár melly vad⁶ volt is, nem vásárlottam-meg nagy áron. A' per mellyet ezek az Epigrammák, 's az ezekkel egy esztendőben megjelent Vitkoviczhoz írt Episztola, 's mingyárt utánok elébb a' Dayka, majd a' B. [Báróczi] Elete indítottak, javára van Ny. és Lkk. [Nyelvünknek és Literatúránknak], 's nem nekem van mocskomra.

Veszpr. V. E. S. G. [Veszprém Vármegyei Esküdt Somogyi Gedeon] Urnak Mondolatja után legközelebb három Orthologus szállalt-meg az általunk Neologusok által rongált Ny. védelmére. A' Mondolatra felelnem nem engedte a' becsület, 's azon feleletben, mellyet erre Sz. és K. [Szemere és Kölcsey] kedves rokonim 's barátim adtak nekem semmi részem nincs, nincs még tanácsbeli is, 's én azt kézírásban soha nem láttam. – Az O és Uj Magyarra sem lehet szóllanom, mert, ámbár az ezelőtt közel fél esztendővel hagyta-el a' sajtót, még hozzám el nem jutott. De a' mit kivált a Diss. Phil. [Dissertatio Philologica] Írója mond, ki rajtunk Nyelvrontókon, mint egy Yoricki Smelphungus, véteknél egyebet semmit nem lát, az olly irtóztató, hogy szó nélkül hagyni nem lehet. A' Munka olly tele van megtévedésekkel, hogy ha czikkelyről czikkelyre kellene elővenni,⁷ a' mi czáfolást érdemel, a' felelet nagyobbá válna, mint a' nem nevetségesnek nem nevezhetett Munka. Feleltem, de feleletem minden szelídítésem mellett igen igen éles maradt. Felette kedvetlen dolog, midőn négy Tudós Társaságba lett felvétellel ragyogó embernek azt nem lehet nem mondanunk, hogy azt nem tudja a' mit tudni mindennek kellene, a' ki arra vetemedik hogy könyvet írjon 's másokat leczkézzen. Elvetettem tehát az elég nagy számra nevedekett íveket, tévelygéseit más helytt fogom kimutatni; 's most megelégedtem azzal, hogy Tövisemet 's Virágaimat, néhány új Epigrammokkal 's némelly Jegyzésekkel meg bővítve itt másodszor adjam-ki. Légyen ez elég addig, míg a' Jegyzésekben említettekkel elkészülhetnek azok előtt is, a' kik ezt használni tudják. Legalább azok a' kik Ny. és L. felől szóllani akarnak, idvességes intést találnak benne.

Lesznek, látom előre, a' kik azt hiszik, hogy a' nagy kárt úgy sem tehető Munkát szó nélkül hagyhatám vala. Ha nyúgodalmam volna az, a' mit keresnem illik, úgy igen is, ezt cselekedhettem volna. Én nem rettegem a' tudós csatákat; mert olly készüllettel fogok dolgomhoz, hogy valahol ellenemnek igaza van, ott magamat neki önnként megadom, ha azt kellene is vallanom, hogy tévedésben valék; szívem előtt nem ismeretlen érzés az, hogy botlásunkat egyenesen megvallani gyakorta még szebb ragyogás, mint nem-vétkesnek lenni. 'S a' perlés által csak azok veszthetnek, a' kik magokat benne illetlenül viselik, mellytől magamat nem félttem. – Emlékeznünk kellene, hogy a Német Lit. is csaknem olly rest csuszamlásokkal haladott mind addig, míg ezelőtt épen száz esztendővel B. és G. [Bodmer és Gottsched] egymásba kapának, egymással felette dísztelenül bántak. Élesnek lenni szabad, gorombának nem semmi esetben. – A' N. Lt. [Német Literatúrát] ez a' per vitte kevés esztendő alatt annyira, a' mennyire különben

⁶ vad Sor fölötti betoldás.

⁷ <megczáfolnunk> elővenni

fél század alatt is nehezen mehetett volna. B. és G. 's kivált ez, meg van mocskolva; de a' Ny. és L. igen sokat nyert.

Ama' második Tudóst sok liberalis gondolata miatt lehetetlen nem szeretnünk, nem becsülnünk. Írásában sok jó vagyon; egyedül az kár,⁸ hogy a' Munkára több időt nem fordított, 's hogy Literatúránkat csak holmi apró Munkákból ismeri. Becsületet teszen mind érzéseinek mind ítéletének,⁹ midőn vakmerő Újítóinknak esztelenségeket a' férgegyes gyümölcshöz hasonlítja, mellyek magoktól le fognak hullani. Ezzel kellene vigasztalniok magokat mindazoknak, a' kik ezeknek nyomtatott firkálásaikat megpillantják. – Újítani a' nyelven csak annak szabad, a' ki a' maga nyelvét nem csak tudja, hanem tanulta is, a' ki a' régibb és újabb Class. Munk. [Classicus Munkákkal] ismeretes, 's a' ki úgy ír, hogy még szabadságait is, mint a' tánczoló Szép a' törvénnyel nem egyező lépést, akár szorultságból tegye azokat, akár merő pajkosságból, szépségek gyanánt vétetheti. A' hol a' vétet sem szükségből nem tesszük, sem szépsége¹⁰ miatt nem, ott a' vétek vétek. Széphalom Jan. 27d. 1816.

K. F.

RENCZE. Ajánlás. – Olvasóhoz – Legfőbb leczke – Nagy titok – kész Írók – Soloecismus – Synizesis – Nehéz nyelvű – Orthoepia. – Vak. – Pedánt. – Idióta – Correctio – Fonákság – Kercsendi – Fürmender – Egy e a' Nyelv? – Könnyű, Nehéz – Berki – Futaki – Két Természet. – Iskola törvényei – Misoxenia. – Írói Erdem – Nyelvrontok – Igazságkereső – Mentség – Mi a' sok? – Fentebb stil – Arbuscula – Epigrammai moral – Avatlan – Csivák – Szép, jó – Újítók. – Békák – 2 Barát – Ráday – Fabchich – Csokonai – Péczeli – Kocczantyúsi – Baroczy – Kis és Berzsényi – Sylvester – Zrinyi – Sugallóm. = 47 uj pedig 9.

Soloecism. l. 8. – A' mit az Epigrammatista a' pentameterben mond, az egész megegyez Seneca szavaival: Grammaticus (t. i. a' Szépíró, nem a' Grammatica Írója) non erub. sol si sc. f. [non erubescit soloecismum si sciens facit]. Az Isk. [Iskolák v. Iskolában] is azt tanítják, hogy a' Szép Író ha t. i. az, szabad hat. [hatalmú] Ura 's tsz. [törvényszabója] a' Nyelvnek, holott a' sovány Grammaticus (az az, az olly nyelvtanító, a' ki nem Szépíró is eggyzersmind) annak csak őrije, rabja. – Kevély szó, de igaz szó, 's csudalnunk kell hogy ezt azok nem tudják, a' kiknek tudniok kellene. 'S ki a' Szép Író? ki lesz szabad hatalmú Ura 's Törvényszabója a' Nyelvnek? Ex fructibus cogn. eos. – Ejts szép hibát, de ollyat hogy értsem miért *kell* hibáznod, ejtsd a' hibát Gratziával, 's köszönni fogom hogy hibáztál.

A' mi Orthologusaink, kiknek minden rossz a' mi vagy uj vagy régi, és a' kiknek csak az jó a' mit mindenki ért vagy a' mit – magok csináltak (lassd ennek bizonyosságát Dissert. Phban [Dissertatio Philologicában]) Horácznak egy szavat hordják-fel ellenünk: Si volet usus etc. 's Quintiliánt, a' ki hasonlóképen a' szokást teszi főbíróvá a' nyelv ügyében. Midőn őket halljuk, lehetetlen nagyon nem csudálkoznunk – még jobban nem csudálkoznunk, mint a' hogy mifelettünk ezek csudalkoznak.

⁸ kar Em.

⁹ <stíljének> ítéletének

¹⁰ Olvashatatlan szóból ráírással javítva.

Horacznak ezt a' rosszúl értett szavát, de a' mellyet ők szeretnének a' magok értelmekben vétetni – (nem azt mondja Horacz, hogy nem szabad új szót csinálni, és csak azokkal éljünk, a' mik közforgásban vagynak, hanem hogy az usus az új szók közzül is felveszi a' mi jó szó vagy jó szóllás) – úgy hozzák-fel mintha ennek a' szokás esküdt Ellenségének dolgozásait soha sem olvasta volna, 's elhítenek bennünket, hogy ők a' sort nem Horáczból magából, hanem valamelly Citátióból kapták fel. 'S a' Quintilian paizsa alatt harczolván ellenünk hogy Quintilian akkor élt, mikor a' nyelven változtatni már szabad nem volt, mert az a' nyelv akkor már a' Nemzet nagy Iróji által constabilált, bérekesztett nyelv vala. Ez a' Quintilian vádolja e Cicerót, ki Varrónak ezt írja: Te pedig barátom jól fogod tenni, ha bennünket nem csak dolgoknak, hanem szavaknak bővsége által is, gazdagítandasz? Rossz Ironak tartja e a' Római nyelvet elgörögösítő Virgílt, Horaczt, Lucretiust, Terentiust, Plautust 's azt az egészen görög Catullt, ki a' maga neologismusokkal eltarkított verseit Cicerónak merte ajánlani, 's a' peregr. transmar. Propertzet? 'S a' mi nyelvünk ott van e most a' hol a' Quintilian korában volt a' Római, vagy ott inkább a' hol az a' Plautus idejében volt? De magokhoz térnek 's Quintiliannal azt nevezik szokásnak, a' min a' Nyelv férfijai megegyeztek. 'S íme a' *feled* nem jó, mert Bereg Vármegye (ez citáltatik a Dissertatióban sok helytt) ezt felejtnek mondja, 's az a' nagy ember, a' ki a Horacz Levelit úgy fordította, a' hogy az nincs fordítva még semmi nemzeteknél, 's a' ki mind tulajdon versei mind csudálást érdemlő prozája által köz tiszteletbe hozta magát, tűrje hogy ez a' sanyaru Grammaticusunk ötet a' *feled*, a' *kor*, az *év* 's hasonló szókért (l. VI. és 186.) az Andaculusok közzé számlálja! És ezt azért, mert nem olvasván semmit egyebet az újabb Magyar Irók Munkáiból mint a' híres Mondolatot (lásd ennek csalthatlan bizonyosságát a' Dissertatio l. 209. sor 3.) nem tudhatta sem azt hogy a' Nyelv Erudításai miben egyeztek meg, sem azt hogy ez az itt megnevezett 3 szó kérdésbe vehetetlen szó. – Sed neq. — non fecert. – Tehát a' Poetáknak, és ezekkel együtt osztán majd, sőt mingyárt most is, a' csinosabb Prosaistáknak nem lesz szabad az *év* és *kor*, mert a' régiek ezekkel az adjectivum és participium nélkül nem éltek? Melly ok! hova visznek, hova akarnának bennünket vinni ezek a' Nyelv' Védőji?

A' Szent Katalin Életében lap 10. 19. sor.

Ugyan ott Kis Karáts. Pred. 50 lev. sor 24.

E' két helyből az látszik hogy e' Kor szóval legalább in statu absol. is éltek a' Magyarok, és hogy a' kor időszakot az év esztendő jelent. Nem vala vétek hogy a' még ki nem adott Homiliákat a' tudós férfiu nem ismerte; de miért nem tekintett a' Sándor István Lexikonába (Bécs 1808)? Miért nem tudakozá meg Pesten lakván 2 esztendő olta, azokat, a' kik e' kétségeit eloszlathatták volna? Legyen felpanaszolva a' mostani kornak és minden következőknek, hogy a' Dissertatio Philologica általunk szívesen tisztelt, de ezen Munka temérdek botlásai miatt szánt Irója 1815. Apr. 18dig B. Sz. [Baróti Szabó] Dávidnak és Pápay Sámuelnek tisztelt neveiket soha nem hallotta, írásaikat soha nem látta, és az Epigrammák Irójának 's 10, 12 barátjainak jelenlétében kénytelen vala, ismeretes ártatlan-lelkűsége szerint, kérdeni hogy az a' 2 név kiket jelent, 's megvallani (nem mintha a' beszéd, mellynek a' sok tudós férfiu csendes hallgatója volt, ötet e' nevek nem ismertetének színlelésére ingerlette volna), hogy azokat ekkor hallja legelsőben. – E' maga nemében egyyetlen történetet illőnek láttuk elbeszélni hogy lássák az Olvasók, mint bízhatnak azokban, a' kik mindég éneklik

Siralmaiknak Siralmaikat a' Szent Város elpusztulásán. Magok az okai hogy nem látják mi történ szemeik előtt, és hogy midőn a' Nyelv és Literatura gyarapodását lehetne látniok, nem látnak egyebet romlásnál.

AZ ÚJÍTÓK. I. 39.

Virág.

Horv. Andr.

Aedon.¹¹

A' II. Jelenésben az Epigramma nyilai élesekre köszörülteknek látszhatnak. De mi csak azokat mondánk el itt és csak nem mindenütt tulajdon szavaikkal, a' mellyeket 2 Orthologus horda-fel ellenünk. Ezeknek egyike bennünket a' Nép' tribunálja elébe akar állítani. De mi mást bíránknak nem ismerünk mint azt a' kit Scaliger teszen bíránkká. Az Ochlocratiai tribunál az Aristideseket is ostracismussal bünteti, 's gyakran éppen azért mert Aristideszek.

Valóban, nagy figyelemmel megolvassván ezen 2 Tudós Írását, nem fojthattuk el magunkban azt a' panaszt, hogy dolgainkba olyanok ártják magokat a' kik arra el nem készültek. Már felpanaszlottam hogy az egyike ezeknek 2 tisztelt Iróinknak csak nevét sem hallotta soha, és hogy azon Nyelvrontásokat, a' mellyek ellen olly siralmasan panaszkodik csak a' Mondolat Glosszáriumából ismeri. Most azt vagyunk kénytelenek felpanaszolni, hogy sem ez sem a' másik meg nem olvasta a' Kis és Pánczél megkoronázott Pályáírásait, 's a' Dayka és Báróczi Életét, mellyet megolvadni avagy csak azért is tiszteteknek ismerhették volna, hogy megczáfolhassák a' hol a' 2 utolsóbbnak Irója hamis tanítást adott. A' ki a' Nyelv és Literatura eránt valamit írni akar, annak nyelvünk régibb és mostani állapotját igen derekasán kellene ismerni, 's tudni hogy ez, legalább a' Typographia Mesterség feltalálása olta egy gradicsról más gradicsra mint hága fel; az elmúlt század második felében Gr. Haller Lászlónak – Rathnak mit köszönhet; hogy ezek mit tettek a' Nyelv javára, miben botlottak-meg 's hogy a' Nyelv melly utat kezde venni, mellyről ugyan soha többé semmi panasz el nem fordítja. Számba sem venni mind azt a' jót, a' mit mind ezek tettek, 's azon kesergeni, hogy a' jóval együtt nem jót is csináltak, mintha ez nem volna rendes [...] ¹² a' maga törvényétől soha el nem távozó természetnek igen nagy fonákság. 'S szint olly nagy fonákság, midőn ezek a' panaszkodók a' poetai nyelvet és a' prosait, 's annyival inkább a' köz életét azon egy nyelvnek veszik; midőn mindenre ezt kiáltják: Én ezt még nem hallottam! Én ezt nem értem! Mintha ugyan ők, a' kik nem olvasnak, mindent hallottak volna, a' mit lehetett volna hallani! mintha mindent értenének 's érthetnének a' mit érteni kellene és lehetne!

Ha nem tudnánk melly hasznót hajt a' jó félnek az, a' ki azt megtámadja, épp az által hogy azt megtámadja, ohajtanunk kellene, hogy mindazoknak, a' kik Szép Iróknak

¹¹ Bizonytalan olvasatú szó.

¹² Itt egy bizonytalan olvasatú rövidítés található, Abafi Lajos és nyomán Gergye László feloldása: mindenben, de lehetséges mindig, illetve munkája feloldás is az íráskép alapján. A mondat értelmi összefüggése sem segít igazán, mert írásjelek nélkül különösen nehezen vehető ki a grammatikai szerkezet és így a jelentés is.

nem bizonyították-meg magokat, szabad ne legyen a' Nemzeti Nyelv és Literatura ügyében akár gáncsolva, akár javallva szólani. Mert hogy az itt szóban forgó nyelvrontásról szóljunk, én a' nagy nyelvrontó Zrínyi, Pázmány és Káldin kezdvén, le Berzsényiig és Szemeréig, (kinek neologismusokból szőtt két szonettje Az Emlékezet és a' Remény egyik legfőbb díszé Nyelvünknek és Literaturánknak) nem ismerek egy jó Író-t is, a' ki Nyelvrontó ne volna. Az általam igen nagyra nem becsült Kemény János Éneklője, ki bizonyosan nem volt méltó Zrinyinek saruszijait is feloldani, de olykor elég szépen írt, maga ez a' Gyöngyösi is rontotta a' nyelvet, midőn a' Dugonics Kiadásában lap XLV e' sora mellett apolog. Bellona sisakja etc. 's ezen mentegetőzése által azt mutatja, hogy a' maga korabeli néppel neki is épen úgy volt baja mint Horacznak a' magáéval és nekünk a' miénkkel. Ki hinné, hogy a' maga Históriai Lexiconában Budai Ferenc Ur is kénytelennek érzé magát megküzdenni a' nyelvvel 's olly szókat csinált, melyek soha közöttünk még nem hallattak?

Jegyzéseinket nem akarnánk igen hosszúra kinyújtani 's érezzük hogy itt mindent elmondani sem nem kell, sem nem lehet. De nem állhatjuk meg, hogy az itt már sokszor említett Dissertatio Írójának elébe egy Előadást ne terjesszünk. – Tudjuk hogy Nyelvünk Keleti Nyelv és nem Nyugoti, 's inkább érezzük e' szerencse becsét mint hogy erről lemondani akarnánk. Nem is tudjuk még hogy valamelyikünket az a' gondolat szállta volna meg, hogy ennek ebbeli tulajdonságát szentségtörő kezekkel illetni akarta legyen; a' Suffixumot úgy raggatjuk mostan is a' Nomenekhez és Verbumokhoz, mint annak előtte raggattuk; az Adjectivumok a' magok Substantivumok előtt állván, most sem declináltatnak, 's a' Semiotica, 's a' német, francia, olasz, deák, görög nyelvek' példája nem szédíthetnek el, hogy nyelvünk tulajdona ellen a' pluralisban álló substantivumok előtt singularisban ne tegyük az adjectivumot. A' Van quisc. ugyan elhánytuk a' *könyv* szóból, midőn az lacrymát jelent, 's azt ez a' Tudós szörnyű bűnnek veszi, vagy nem tudva vagy csak feledvén, hogy az így is mondatik, 's mintha Molnár Albert Lexiconában a' *göny* szót e' jelentéssel fel nem találhatta volna, fel nem a' Zsoltárban is: *Köny hull énnekem* 'stbb. De minekutána a' Görög, Deák, Német, Francia, Olasz Literatura nem csak a' Görögöknek, Rómaiaknak, Németeknek, franciáknak, olaszoknak, hanem a' Magyaroknak is Literaturája, 's ez a' tekintet közöttünk és ezen Nemzetek közt egy rokonságot sző, mely ér annyit mint az a' másik, mely által a' Zsidóknak, Arabsoknak, Törököknek és Tatároknak vagyunk rokonai: vétünk e ha azokhoz szólván a' kik ezen lelki testnek szint úgy tagjai mint mi a' kik szöllünk, úgy ejtjük a' szöllást, hogy beszédünkön kiismerszik kinek társaságokban éltünk? Mert hogy az úczán beszélljek így, az idétlen tartalék. E' részben a' Debreceni Grammatika is mellettünk szöll, l. 205. – Ok nélkül szöllani így, 's csak azon viszketegből, a' mit a' másik nyelvvédő említ (Erdélyi Muzéum 1815. III. Füzet l. 165.) igen is vétek: de ha ezt azért teszem, hogy nyelvem mely az ideát kitenni nem tudta, bővüljön, vagy hogy elkerülhessem a' gyilkoló körülírást, vagy hogy a' kifejezés az Olvasót frappírozza, 's a' hely épen e' szót, e' kitételt kívánta: ha vétek e ekkor is? A' kik bennünket mindég a' nyelv tulajdonságaira emlékeztetnek, hasonlóknak látszanak nekünk azon öszvesugorodtakhoz 's látni nem merőkhöz, a' kik egyebet néznek illethetetlennek. A' kik szabadban hordják szélllyel szemeiket, azok az illethetetlen kevésbb számúnak ismerik; 's lehet e kérdés, ha ezek látnak e tisztábban, vagy azok?

Mi nem csak nem neheztelünk hogy az Orthologusok olykor szóllanak, sőt köszönettel tartozóknak valljuk magunkat azért hogy szólltak és szóllanak. Nem nézzük sem magunkat azoknak, a' kiknek már nincs mit tanulnunk, sem őket azoknak a' kiktől tanulni nem lehet. De ha közzülök meg fog ismét valaki szóllalni, kérjük, tekintse meg elébb, ha a Horacz Si volet ususa azt jelenti e, a' mire ők vizzik? 's ez a' Horacz és minden Római Classicus a' ki a' nyelv arany korában vagy arany koráig élt, egygy értelemben van e vele? 's ismerkedjen meg Bernhardi

Vater

Jenisch

s Wieland

3.

Magyarázatok a' Kiadó' és a' Nyomtató' számára.¹³

lap 1. Schmutztitel.

lap 2. üresen.

lap 4. E' lapra csak két stróphát. Felül lesz a' Grátziák' képe a' Baggesen' Parthenáisz'a' Vignettje után. A' strópha' negyedik sora csak kevéssel beljebb mint a' három első, nem úgy mint a' Sapphicusokban; hogy ez is mutassa, hogy a' három elsőbb sor nem Sapphicus, hanem Phaleucius.

A' darabok' címje Versaliákkal, és nem apró betűkkel, még pedig azon írás' Versaliájival, a' mellyel a' versek fognak nyomtattatni, 's nem nagyobb írásával.

Dolgoztam ezt az Odáront 1790 előtt; de már Széphalmon, és így 1806 oltá, sok igazításokat tettem benne.

lap 5. A' *Tanítvány*. Ezt is újra dolgoztam 1806 oltá. Régibb dolgozásom Alcaicusokból volt fűzve. Megjelent Aurorában 1822.

lap 7. A' *Tisztulás' Innepe. etc.* 1820.¹⁴ Motiválva van a' Magyarok' jövetele: „Etelyénk, a' mi Etelyénk! hagyá reánk.”¹⁵ – Az Oltár' Szűze elmondja, mint akarának itt megtelepedni a' Magyarok. – A' Fő-Jós Predikatioja a' Nemzettől elhárítani igyekszik a' tolvajkodás' szennyét. (Akkor minden nemzet lopott.) – Etely így fut... az az, az Ásiai *Etely* folyam. – Megjelent Aurorában 1822.

lap 11. A' *szabad Erdély*. Ez az Óda a' Kenyérmezején támadott lelkemben. Bátorit és Kinizsit akartam énekelni, de az Ódából más valami leve. Kedves darabom. Es hat viel [...],¹⁶ ezt írta nekem róla Gróf Mailáth János. A' csata tüzéhez jól illik az Anapesztnak a' jámbus lábak helyébe felvétele. Megjelent Aurorában 1822.

lap 13. *Apollhoz*. Ujra dolgozott régibb Ódám. Fogságom előtt dolgozott verseim mind [...]vesztek.¹⁷ Egygy csomó papirosomban akadtam némelly darabjaikra.

¹³ MTA. K. 608. 81ab.

¹⁴ 1820 Sor fölötti betoldás.

¹⁵ A záró idézőjel hiányzik, pótoltuk.

¹⁶ Olvashatatlan szó.

¹⁷ A kötés miatt olvashatatlan az igekötő (Gergye László olvasata: 'oda-', de lehetséges az 'el-' is).

- Nagyrészét elvettem; némellyeket Pandektáim Kötetébe¹⁸ beraktam, 's megigazítottam.
- lap 15. *Csüggedés*. Eletemnek sok keserőségei tűzbe hozának. Öszvezavartam őket, hogy még magam se értsem később, mellyik forga szemem előtt midőn ezt dolgoztam.
- lap 17. *Minnyihez*. Debrecenbe utazván 1819¹⁹ Aprilban Szent Mihály és Böszörmény között.
- lap 20. *Mezei Virágok*. Gróf Dezsőffy József a' második Distichont leli igen szépnek: Minket az aljas rét etc. hihetőleg a' képek' gazdagságáért. Az efféle dolgozás azzal kívánná magát megkedveltetni, a' mivel a' *Mezei Virágok*: simplicitás, könnyűség, báj. Nekem itt ezek kedvesek 3, 4, 5, 7, 10, 11, 12. 'S hiu vagyik úgy hinni, hogy ezeket maga Göthe is szeretné.

Sonettek. Sonettet én írtam legelsőben Magyarúl, (mert a' Csokonaié és Far-kasé nem Sonett). Legelsőben ezt írtam: Milliók között sincs etc. 1809. midőn tagja valék a' Zemplén Vármegyei permanens Deputatióának, 's Széphalomról Ujhelybe be be sétálék. – 2dik vala ez: Mint a' szerelmes – 3dik: Midőn az Hajnal etc. Épüлетem' Ujhely felé fekvő szegletében vala ágyam az ajtó mellett. Altaellenben függött a' kép, 's a' Nap belőtt a' zsalunyíláson, 's karikát vont a' képen. – 4dik Fény és homály 1811. – 5dik Melly boldog óra. – 6dik Csalárd örvények 182²¹ Ezek közt a' Csereihez szolló tetszik magamnak legkevésbbé, leginkább a' *Milliók* etc. a' *Menüetes* és a' *Sajka*, meg a' *Kép*. Nehéz neme a' dolgozásnak, de hálás. A' Sonettnek nem csak édesnek kell lenni, hanem *ma-gasnak* is, *komolynak*, *forrónak*.

Utánam Szemere írt néhányat, és az ő *Reménye* 's *Emlékezete* gyönyörű. Horvát István az enyémet és a' Szemeréét egy 8.rétű ívben kiadá Pesten 1812. Kölcséy 's Szent Miklósi igen szépeket írtak.

1813. dolgoztam a' Szirmay Jánoshoz írottat. A' Niniét nem emlékezem mikor.

Epigrammák. A' Sonettek után Epigrammáimat szeretem minden dolgozám közt leginkább. Téged nyájas anyád etc. ezt írtam Iphigeniem' halálára 1816. Ez Parodiája a' Göthe Herzog Leopold v. Braunschweigjának,²² vagy *Pendantja*. – 1808ból jővén Bécsből, 's egyedül ülve szekerebben, Literaturánk lassú előmenésén törődvén, az a' gondolat szálla-meg, hogy czivakodást tá-masszak Iróink közt, hogy virrongásuknak az a' haszna legyen, a' mi volt a' Bodmerének Gottschéddal. A' ködöt felhőket,²³ a' mennydörgés és a' vihar verhetik-el legkönnyebben. Nyerges Ujfaluban egy éjjel írtam Verseginek Aglajáját tartva szemem előtt ezt: Jót 's jól etc. Kis tüzelt többekre. Így szapo-rodtak Epigrammjaim.

¹⁸ Előtte a szám helye kihagyva.

¹⁹ 18<0>19 Ráírással javítva.

²⁰ Utána kihagyva a hely a számnak.

²¹ A negyedik szám helye kihagyva.

²² A név gótbetűs írással van írva.

²³ E szó sor föltötti betoldás.

4.
KAZINCZY FERENCZ' VERSEI.²⁴

MUTATÓ.

LYRAI KÖLTEMÉNYEK.

Az Áldozó 3

VEGYES KÖLTEMÉNYEK.

NYELV ÉS <MESTERSÉG> MŰVÉSZET

EPISTOLÁK

5.
Az én Verseim. 1828. Novemb.²⁵

Azért adtam minden darabnak más levelet, hogy ha majd meg lesz határozva, melly rendben vétessenek fel, el lehessen szelni a' hajtságokat, 's mindenike oda tétethessék, a' hol állania kell.

A' nyomtató tartsa magát mindenben szorosan a' példányhoz; nevezetesen a' strópha és strópha közt hagyandó ürességekben.

Az úgynevezett *czigány-S* előtt el kell hagyni az apostrophust. Ime az *Aldozó'* második strophája 2dik és 3dik sorában az *S* nem az első sor *M* betűje alá esik, hanem beljebb az apostroph miatt, 's azt hihetné a' szem, hogy ez a' két sor másnemű vers mint az elsőbb volt.

[2a] Az én Verseim.
1828. Novemb.

Kiadómnak halálom után.

Azért vettem itt minden darabhoz új lapot, hogy midőn majd nyomtatás alá mennek, el lehessen vágni a hajtságokon, 's mindenik darabot oda tenni, a' hol helyek kívánja.

²⁴ MTAk. K 622. 98a, 99a.

²⁵ MTAk. K 642. 1a., 2a.

Az 'S-ek mellől elhagyám az apostrophuszt. Eldíszteleníti az írást az a' gyakor jel. 'S ha három sor egymás után 'S-sel kezdődik, a' szem megcsalva látja magát, 's azt kezdi hinni, hogy a' sor ott beljebb esik az Olvasó' jobbjá felé, mert másnemű a verssor.

El lehetne hagyni az articulus <előtt> mellett is, a', és az e' mellett, de nem az apocopált genitívusi jelentésű datívus mellett.

Diszteleníti a' praeposíciók', vagy inkább postposíciók' kapcsa is a' nyomtatást: *ejt-le, kap-meg*. Ezeket is el lehetne hagyni.

6.

Keltezési lista I.²⁶

Szirmay Jánoshoz 1813. Febr. 18d.

A' zápor ömlik 1827. Aug. 12d.

Urményi. 1811. Máj. 6d.

Szompolygva. Ugyan-az nap.

Cserei Miklóshoz Sonett. 1811. Máj. 9d.

Pászthory 1812. Febr. 7d.

Melly boldog 1812. Febr. 17d.

Ő mást szeret. 1824. Sept. 14d.

Embert mondva 1814. Nov. 18d.

Szánlak téteket szem fényei az egnek 1813. Júl. 22d.

Mind mind lányka Er-Semly. 1813. Apr. 6d.

Madonna. – – ugyan-ott

Tartsa meg Európát. Ugyan ott és akkor

En szeretek szeretetve v. 1813. Jún. 11d.

Vénül 's vénüljön 1814. Febr. 20d. Debr.

Hittem az esknek. 1813. Marc. 6d.

<A' zápor ömlik Aug. 12d. 1827>

Titkunkat sejt. Aug. 19d. 1827.

Jön, lő, 's győze – Aug. 27d. 1827.

Jankovicshoz 1827. Nov. 23d.

²⁶ MTAK. K 622. 169b. A *Stúdiumok* szövegcsoporthoz címleap utáni első oldala.

7.

Keltezési lista II.²⁷

[itt következik az 1042. sz. verstöredék]

1823. Novemb.

Eggy fiya volt ottan mint mondják; lányai hármak. etc.

Hatalmas Herkulesz. 1810. Novemb.

Békák. 1811. Jan.

Sírj szabadon. 1810. Jan.

Csókot, lányka 1810. Jan. 8d.

Milliók között sincs 1809. Apr. <22d.> 11d.

Mint a' szerelmes járja tánczosával. 1809. Apr. 22d.

Azon örülsz e. 1787. Oct. 28d.

Mint a' harmatozó. 1788. Marcz.

Mint a' virágszál 1788.

Eletem fogy 1788. Jún 30d.

Nyögdeálló gyenge lengzet 1789. Sept. 21d.

Zellim legelső rózsájától 1791. Jan.

Poeta vagy Historicus 1812. Jan. 31d.

Baranyi Gábor 1812. Febr. 7d.

Kit fedez e' szent sír 1812. Febr. 7d.

Pászthory sírja 1812. Febr. 8d.

Melly boldog óra 1812. Febr. 17d.

Bion. 1811. Aug. 24d.

Csalárd örvények. 1819. Novemb. 11d.

Vándor, szent hova léph. a' hely 1823. <Nov.> Máj. 1.

Prachtiges Essen, die Frösch. 1823. 8br.<24d.> 14d.

8.

Keltezési lista III.²⁸

Mint a' szerelmes Pand. I. 451. Pand. II. p. ult.

Csókot lányka . 1810. 8 Jan.

Sonett Farkas Károly II. 492.

Sírj szabadon Jan 3d. 1810. II. 302.

Baranyi és Boss. 1812. Febr. 7. a' Sír. 1812. Febr. 7.

Pászth. 1812. Febr. 8. Kötés

²⁷ MTA K. 622. 170a. A *Stúdiumok* szövegcsoporthoz második oldala.

²⁸ MTA K. 604/II. 45a. E futólagos feljegyzés a versek *Pandekták*-beli helyét adja meg.

9.
Keltezési lista IV.²⁹

Azon örülsz e etc. etc. Kassán. 1787 Octób. 28d.
Mint a' harmatozó reggel' nedvébe etc. Miskolcz 1788. Marcz.
Regmecz Június 30d. 1788. Eletem fogy etc.
Nyögdelő gyenge lengzet. Kassa körül. 1789. Sept. 21d.

[itt következik az 1013. sz. vers és a hozzá tartozó feljegyzés]

Milliók között sincs eggy etc. Legelső Sonett³⁰ <Magyarban>, melly valaha magyarúl írva volt. Dolgozám 1809. April. 11dikén.

Második Sonettem ez volt: Mint a' szerelmes járja Tánczosával. Irtam. 1809. 20. Maji.

Legelső rózs. Erted fosztám meg a' tavaszt. 1791. Januar.

[itt következik az 1014. sz. vers]

10.
Episztolalista I.³¹

Epistolák.

	lap
1. Wesselényihez	5
2. Csereihez	6
3. Berzsényihez	11
4. Bugacz.	4
5. Gróf Törökhöz.	6
6. Helmeczihez	2
7. Vidához.	3
8. Arkászhoz.	3
9. Nagy Gáb.	5
10. Festeticshez	3
11. Vitkovicshoz	11
12. Síposhoz	9
13. Buczyhoz	2
14. Bárfaihoz	1
15. Kornishoz	4
16. Dezsőffihez	2
17. Farkas Kár.	
18. Thalyhoz.	

²⁹ MTAk. K 613/III. 63b. Az oldal eredetileg a *Pandekták*ba tartozott.

³⁰ Az áth. szó előtt a sor fölé írva.

³¹ MTAk. K 642. 152a.

11.
Episztolalista II.³²

Epistoláimnak más rend kell, nem az, a' mellyben itt egymás mellett állanak. Egyedül a' Wesselényihez, Csereihez, Berzsenyihez (itt maradjon Bugacz) és a' Vitkovicshoz írt darab marad legelsőeknek.

1. <1.> Wesselényihez.
2. <2.> Cserei Farkashoz.
3. <3> Berzsenyihez.
4. <4.> Bugaczi Csárda.
9. <5.> Vitkovicshoz
Tekint. Tudós Kisassz.
6. <9.> Törökhöz.
5. <10.> Helmeczihez.
10. <11.> Vidához
7. <8.> Arkászhoz.
11. <7> Gróf Dessőffyhez.
15. <17.> Kornishoz
8. <12.> Nagy Gáborhoz.
Bölönihez. Ennek tónusa nem Epistolai tónus. És így innen elmaradjon.
a' Töv. és Vir. mellett álló képek közzé.
12. <6.> Festeticshez.
16. <13.> Bárfaihoz
<14.> Jankovicshoz.
17. <18.> Thaly Antalhoz.
13. <16.> Síposhoz.
14. <15.> Buczyhoz
<Arkászhoz.>

12.
Gyűjteményes lista³³

Ujhely 1830. Octób. 18d. küldöttem Toldynak,
Hidegh Abrahám Pesti Prókátor Úr által.

1. Sípját 's e' koszorút.
2. Kékellő violák.
3. Nem kértem én.
4. Zellim, legelső.
5. Szökj Epigr.
6. Kuprisz ez itt?

³² MTAk. K 622. 164a.

³³ MTAk. K 622. 165a–168b.

7. Jön, lő, 's győze.
8. Antinous.
9. Venus Callipygos.
10. Io és Jupiter
11. Madonna.
12. Psyche a' lepével.
13. Laokoon.
14. Karlsbádi ferdő.
15. Olasz dalt német drombhoz
16. Elmaradás te vagy a' keserű.
17. A' szem látni tanúlt.
18. A' bűnösök
19. Lucretia
20. A' nagy napon.
21. Biharnak két nagyjai.
22. Gróf Ráday <Eszter.> Erzsi.
23. Mezei virágok.
24. Az Erdő.
25. Graphidion.
26. Pór gőg.
27. Váradi feredő.
28. E' busa nép.
29. Distichon' eredete.
30. Koptusi intés.
31. Sulpícia.
32. Leonídás.
33. Halld Vayt.
34. Reményem eltűnt.
35. Keresztes Bálint.
36. Felfele tart mindég.
37. Üss, csak szólani hagyj.
38. Égtem érted.
39. A' tisztulás' innepe.
40. Az oktalan Bölcs.
41. Plátó' lelke valék.
42. Kant és Homér.
43. Elfolya kétezer év
44. Egy lovat, egy tehenet
45. Hittem az esknek.
46. Ámor az Oroszlánon.
47. Az Inn' hátán.
48. Félre a' gőgössel.
49. Távol vagy mindég.
50. Nagy de rövid
51. Szirt, rendíth.

52. Nyírliget.
53. Fusd a' bajt.
54. Tartsa meg Eur.
55. Adj örömet.
56. Sztrigy.
57. Ő mást szeret.
58. A' zápor öml.
59. Szemeréhez.
60. Téged nyájas
61. Spissich.
62. Wessel.
63. Draskovich.
64. Titkunkat sejtí nénje.
65. Szép a' felduzzadt
66. Pászthory' sírja.
67. Martinúzinak itt áll.
68. Midőn az hajnal
69. Szompolygva
70. Csalárd örvény
71. Ürményi.
72. Milliók közt.
73. A' kit Athéne
74. Mint a' szerelmes
75. Eggy fíja volt
76. Ott Armída
77. Rákoson
78. Hősünk' zengő karvasára.
79. Az a' kis lányka.
80. Melly boldog óra.
81. Orph. Virgil. Georg.
82. Leányka dalt
83. Brekeke.
84. Arczképek.
 - a. Zrínyi.
 - b. Revai.
 - c. Ráday
 - d. Báróczi.
 - e. Péczeli.
 - f. Himfy.
 - g. Kis, Berzs.
 - h. Teleki József és Ádám.
 - i. Gr. Dess. József és Tel. Fer.
85. Gibárt és Irma.
86. Ne fusd, leányka.
87. Nyögdeλλő gyenge

88. Tavasz árny.
89. Bájarczod Blidli.
90. Szánlak titeket
91. Ah ki hozza.
92. Héj te álnok
93. Mint a' harmatozó.
94. Elment Chloe.
95. Ha holnap élek e.
96. Fiam, te is.
97. Én szeretek, szeretetve.
98. Szunnyadozám.
99. Fegyvert akartam.
100. Az éjjel, a' midőn már.
101. Kis fecske
102. Leányka, dőlj le.
103. A' föld iszik.
104. Ha bort iszom.
105. Szép galamb.
106. A' szép Cyth. férje.
107. Hogy ha életet szerezne
108. Így szólnak a' leányok.
109. Némek szép kis magyar lány.
110. }
111. } Majláth György és Antal.
112. Hogy lelkemnek lelke te légy.
113. Ajkaimon lebegett.
114. Pindarus Olymp. VI.
115. Csemegékre.
116. Gramm. Epigr.
 - a. Ajánlás.
 - b. Az Olvasóhoz.

-
1. Könyvgyártó.
 2. Jót 's jól.
 3. Hogy soloec.
 4. Diphthongot.
 5. Léleknek veve Róma.
 6. Kárist mond.
 7. Utálja a' poetát.
 8. $A + B = X$
 9. Berki szokottat imád.
 10. Szólj 's ki vagy
 11. Repkényes poharat
 12. Ah mi elég.
 13. Nyargala.

-
14. Természet, te vagy
 15. Engemet a' sokaság.
 16. A' folytatlanság.
 17. Poeta nem vagy.
 18. A' Poezis kikap.
 19. Nem szeretek.
 20. Járj egyenest
 21. A' Genie.
 22. 'S az új miért jobb.
 23. Helmeczyhez.
 24. A' rút rút
 25. Mert én is Műv.
 26. Korholtatni
 27. Embert mondva.
 28. Boileau után.
 29. Hallg. a' Mester' szav.
 30. Vén Kántor.
 31. trop d'exactitude
 32. Borz.
 33. Dayka, Csokon.
 34. Bántani mást.
 35. Cayster.
 36. Két szót hall.
 37. Kerüld 's hajh.
 38. Ungvár Nemetihez
 39. Rontott, mert ép.
 40. Jó nem kell,
 41.
 117. Egy Emlekkönyvbe.
 118. Egy másba. Rómában és
 119. A' kegyes Títus
 120. Jobbomhoz juh.
 121. Barthos Muki.
 122. Bölöni Farkas Sándorhoz.
 [új oldalon kezdődik, egy sorszám kimarad:]
 124. Malonyay.
 125. Szilassy.
 [utóbb mellette jobbra fent:]
 126. Csokot lyányka.
 127. Templomtok im épülve van.
 128. Azzán Agga.
 129. Mennydörgés.
 130. Gibraltár.

[utóbb alatta:]

Epistolák.

1. Wesselényihez.
2. Csereihez.
3. Berzsenyihez.
4. Bugacz.
5. Helmeczi.
6. Gr. Török Lajos.
7. Arkász.
8. Nagy Gáborh.
9. Vitkovics.
10. Vida.
11. Grof Dess.
12. Festeticshez
13. Sípos
14. Buczy.³⁴
15. Kornis.
16. Bártfay.
17. Thaly.
18. Jankovics.

Farkas Zsidó viszi.

Pesten Váczi út. Arany Csillag.
Madarasi ház. Winter Jakab.

13.

Levél Toldy Ferencnek, Sátoraljaújhely, 1830. november 1.³⁵

[...]

Verseim' csomóját, az Epistolákon kívül, mellyek nincsenek letisztázva, itt küldöm. Akarva hánytam el a' darabokat, egyedül a' legelsőt tettem első helyre, mert úgy hittem, hogy az oda illik. Lássuk tehát, tisztelt kedves barátom, mi jót tudtok tenni e' Musterkartokból.

[...]

³⁴ Olvashatatlan szóból javítva.³⁵ MTAk. M. Irod. Lev. 4r. 134., 60. darab (KazLev. XXI. 395–398., 5229. sz.)

Toldynak küldöttem. <Hidegh Abr. által,>
 1830. <Octób. 18d.> **Novemb. elsőjén**³⁶

1. Sípját 's e' koszorút.
2. Kékellő violák'
3. Nem kérdem én azt, kis madár,
4. Zellim legelső rózs.
5. Szökj Epigramma,
6. Küpris ez itt?
7. Jön, lő, 's győze!
8. Antinous.
9. Venus Callipygos.
10. Io és Jupiter.
11. Madonna, Carlo Dolcétól.
12. Psyche a' lépével Oh a' mennyei lányka.
13. Laokoon.
- <14. Elmaradás te vagy> 14. Karlsbádi ferdőre (**Poetai Berekbe van helye, mert fordítás**)
15. Olasz dalt német drombhoz.
16. Elmaradás, te vagy a' keserű.
17. A' szem látni tanúlt.
18. A' bűnösök
19. Lucrétia
20. A' nagy napon.
21. Biharnak két Nagyja.
22. Gróf Ráday Erzsi.
23. Mezei Virágok.
24. Az erdő.
25. Graphidion.
26. Pór gőg.
27. Váradi ferd.
28. E' busa nép.
29. Distichon eredete.
30. Koptusi intés.
31. Sulpícia. **fordított darab; és így a' Poetai Berekbe**
32. Leonídás. **Leonídás nem fordítás**
33. Halld Vayt.
34. Reményem eltűnt.
35. Keresztes Bálint.
36. Felfele tart mindég.
37. Üss csak szolani hagyj.
38. Égtem érted.
39. A' tisztulás innepe.

³⁶ A félkövérrel szedett szövegrészek utólag lettek a listához írva.

40. Az oktalan Bölcs
41. Plátó lelke valék.
42. Kant és Homér.
43. Elfolya kétezer év. (A' Napol. és Luíze mennyegzőjére.)
44. Egy lovat egy tehenet.
45. Hittem az esknek.
46. Amor az Oroszlánon.
47. Az Inn hátán.
48. Félre a' gőgössel!
49. Távol vagy mindég
50. Nagy de rövid bántás
51. Szirt rendíth.
52. Nyírliget.
53. Fusd a' bajt.
54. Tartsa meg Eur.
55. Adj örömet
56. Sztrigy
57. Ő mást szeret.
58. A' zápor ömlik.
59. Szemeréhez.
60. Téged nyájas anyád
61. Spissich.
62. B. Wess. Miklós.
63. Gróf Draskovics János.
64. Titkunkat sejti nénje.
65. Szép a' felduzzadt.
66. Paszthory sírja.
67. Martinuzinak itt áll kapoln.
68. Midőn az hajnal elveri alm.
69. Szompolygva tértem félre.
70. Csalárd örvények
71. Ürményi.
72. Milliók közt
73. A' kit Athéne nekünk.
74. Mint a' szerelmes járja.
75. Egy fíja volt ottan,
76. Ott Armída vevé.
77. Rákoson.
78. Hősünk' zengő karv.
79. Az a' kis lyányka.
80. Melly boldog óra
81. Orph. a' tekenős.
82. Leányka dalt, de ne
83. Brekeke.

84. Arczképek.
 a. Zrínyi.
 b. Egy nap nem épült
 c. Ráday.
 d. Báróczi.
 e. Péczeli.
 f. Himfy.
 g. Kis és Berzs.
 h. Teleki József és Ádám.
 i. Gr. Dess. Józs. és Tel. Fer.
 85. Gibárt és Irma.
Poeta vagy 's historicus

POETAI BEREK.

86. Ne fusd, leányka.
 87. Nyögdeálló gyenge
 88. Tavasz arnyában leltem őt.
 89. Bájarczod Blidli
 90. Szánlak titeket.
 91. Ah ki hozza
 92. Héj te álnok csintalan leány te.
 93. Mint a' harmatozó.
 94. Elment Chloe.
 95. Ha holnap élek e.
 96. Fiam te is.
 97. Én szeretek szeretve vagyok.
 98. Szunnyadozám, 's a' szent Cyth.
 99. Fegyvert akartam én is
 100. Az éjjel a' midőn már.
 101. Kis fecske, te mihozzánk.
 102. Leányka dőlj le
 103. A' föld iszik.
 104. Ha bort iszom.
 105. Szép galamb.
 106. A' szép Cyth. férje.
 107. Hogyha életet szerezne
 108. Így szolnak a' leányok.
 Gibraltár. }
 Mennydörgés } Dayka Versei megett
 } állanak.
 109. Nékem szép kis magyar lyány. (Pordalformájú pajkosság.)
 110. }
 111. } Gróf Majláth Antalnak.
 112. Hogy lelkemnek lelke te légy (görögből.)
 113. Ajkaimon lebegett lelkem. (görögből.)
 114. Pindarus Olymp. VI. éneke

115. <Édességekre.> Csemegékre.

116. Grammatikai Epigrammák.

- a. Ajánlás.
- b. Az Olvasóhoz.
 1. Könyvgyártó.
 2. Jót 's jól.
 3. Hogy soloecissálok.
 4. Diphthongot.
 5. Léleknek veve Róma s Athén.
 6. Kárist mond.
 7. Utálja a' poetát.
 8. A + B =
 9. Berki szokottat.
 10. Szólj 's ki vagy
 11. Repkényes poharat
 12. Ah mi elég?
 13. Nyargala.
 14. Term. te vagy
 15. Engemet a' sokaság.
 16. A' foltatlanság.
 17. Te cifra szókkal élsz.
 18. A' Poezis kikap.
 19. Nem szeretek nehezet
 20. Járj egyenest
 21. A' Genie
 22. 'S az az uj miért jobb.
 23. Helmeczyhez. A' szerecsent mosod.
 24. A' rút rút.
 25. Mert én is Művész
 26. Korholtatni.
 27. Embert mondva.
 28. Boileau után.
 29. Hallgassd a' Mester' szavait.
 30. Vén Kántor.
 31. et trop d'exacitude
 32. Borz.
 33. Dayka, Csokon.
 34. Bántani mást vadság.
 35. Cayster
 36. Két szót hall
 37. Kerüld 's hajhászd.
 38. Ungvár-Németihez
 39. Rontott mert építeni.
 40. Jó nem kell ha az emberiség

- < 117. Eggy Emlékkönyvbe.>
117. < 118. > Eggy < más > Emlékkönyvbe.
118. < 119. > Rómában és Rómán kívül.
119. < 120. > A' kegyes Títus. (Metastasio Operája.)
120. < 121. > Göthe után: Jobbomhoz etc.
121. < 122. > Barthos Muki.
122. < 123. > Bölöni Farkas Sándorhoz.
124. Malonyay.
125. Szilassy.